(٦٥) جا هەر ئەمشەو خاو خێزانو پەیڕەوانی خۆت ببەو خۆت دوایان بکەوەو با هیچ کام لە ئێوە لانەکاتەوە بۆ لای ئەو گەلەو پەلە بکەنو بڕۆن بۆ کوێ ئەمرتان پێ دەکرێت، لەوە دەچێ کە مەئموریان لەگەڵدا بوبێ بۆ ڕێنمای کردنیان کە بۆ کوێ بچن،

(٦٦) ئەوسا ئێمە وەحیمان کردە لای‌و تێمانگەیان لەو بڕیارەی خۆمان کە بێگومان ئا ئەوانە لەگەڵ هاتنی بەیانیدا دوایان دێتو لەناو ئەبرێن. ئەمە قسەی فریشتەکان بو بۆ لووت بەڵام بەر لەو قسەو باسە ئەو گەلە ناپاکەی لوت کاتێ کە ئەوچەند گەنجەیان دی کەهاتنە ماڵی لووت ﷺ ، بەناوخۆیاندا جاڕیاندا وهەواڵی ئەومێوانانەیان بڵاو دەکردەوە وەك خوای باڵادەست دەفەرموێ:

(٦٧) جاخەڵکی شارەکە بەکەیف وشادییەوە موژدەیان بەیەکتر ئەداو هاتن بۆ ماڵی لووتو داوایان لێ کرد کە ئەو میوانانەی بداتە دەستیان.

(٦٨) وتی بێگومان ئەمانە میوانی منن، دەی لەم داوا بێ نرخو قێزەونەتان واز بهێنن‌و ئابڕووم مەبەن.

(٦٩) وە لە خوا بترسن‌و عەیبدارو سەرشۆڕم مەکەن.

(٧٠) وتیان: مەگەر ئێمە بەتۆمان نەوت کە بەرگریمان مەکە لە خەڵك‌و پارێزگاری لەکەس مەکەو میوان رامەگرە؟ تەماشاکەن بێباوەڕان چەند لوت بەرزن‌وخۆیان پێ هەموشتێکەوکەس مافی ڕێگری ئەوانی نیە!

(٧١) وتی: ئا ئەوانە کچانی منن‌وپاك‌و خاوێنن‌و بە حەڵاڵی هەر یەکەیان ئەدەم بەسەرۆکی تیرەیەکتان‌و واز لەم ئیشە پیسە بهێنن، بەڵام قسەکانی هیچ سودی نەبو زیاتر خەریك بون بە زۆر بێنە ژورەوەو وەکو لە پێشەوە لە سورەتی ئیبراهیم ﷺدا باسمان کرد، ئا لەو کاتەدا فریشتەکان خۆیان بەلووت ناساند، ئینجا الله دەفەرموێ:

(٧٢) بەگیانی تۆ ئەی محمد ﷺ ئەوان لەناو دەریای سەرخۆشی خۆیاندان زۆر بێ ئاگاو سەرگەردانن، لەبەر ئارەزواتیان هیچیان لەبیر نەماوە!

(٧٣) جا لەکاتی هەڵهاتنی ڕۆژدا دەنگێکی گەورەدای بەسەریانداو همویانی گرتەوەو هیچیان ڕزگار نەبون، وەك خوای زاناو دانا ئەفەرموێ:

(٧٤) وڵاتمان لێتێکدان‌و سەرو بنمان کردن وبەرد بارانمان کردن بەردێك کەلە قوڕ دروستکرابوو.

قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيٓ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمۡرُكَ إِنَّهُمۡ لَفِي سَكۡرَتِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُشۡرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٖ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٧﴾ وَإِن كَانَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٖ مُّبِينٖ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدۡ كَذَّبَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡحِجۡرِ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَءَاتَيۡنَٰهُمۡ ءَايَٰتِنَا فَكَانُواْ عَنۡهَا مُعۡرِضِينَ ﴿٨١﴾ وَكَانُواْ يَنۡحِتُونَ مِنَ ٱلۡجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُصۡبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَأٓتِيَةٞۖ فَٱصۡفَحِ ٱلصَّفۡحَ ٱلۡجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡخَلَّٰقُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَٰكَ سَبۡعٗا مِّنَ ٱلۡمَثَانِي وَٱلۡقُرۡءَانَ ٱلۡعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيۡنَيۡكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا تَحۡزَنۡ عَلَيۡهِمۡ وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلۡ إِنِّيٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَى ٱلۡمُقۡتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾

(٧٥) بێگومان ئا لەم داستانەدا چەندین بەڵگە هەیە لەسەر دەسەڵاتو هێزو سزای ناکاوی اللهُ بۆ ئەوانەی فامو دەرکی شتیان هەیەو لە الله ئەترسن‌و پەیڕەوی دەکەن، وەئەفەرموێ:

(٧٦) بێگومان ئا ئەو دیهاتانەی کە ئێمە لەناومان بردن لەسەر ڕێگای هاتوچۆی ئەم خەڵکەی مەکەیەو بەچاکی شوێنەوارەکانیان دیوە لەکاتی کاروان کردنیان بۆ شام. ئیتر بۆ ئەبێ پەندو ئامۆژگاری لێ وەرنەگرن؟ جا هەر چەند ئەوان سود لەو شوێنەوارانەش وەرنەگرن کەروی داوە خەڵکی تر سودی لێ وەرئەگرێت وەکو ئەفەرموێ:

(٧٧) ئا لەوێدا بەڵگەی زۆر گەورە هەیە بۆ ئیماندارانێك کە تەماشا ئەکەن‌و سودی لێ وەرئەگرن، چونکە ئەبینن کە کافرو ستەمکار هەمیشە بەرەو هەڵدێرو نەمان چوون، وە باوەڕدارانیش ڕزگاربوون ئەمە ئەبێت بەهۆی ئەوە کە زیاتر لە الله بترسن‌و جوانتر بەندایەتی بۆ بکەن، ئینجا الله بەکورتی باسی گەلی شوعەیب ﷺ ئەکاتو ئەفەرموێ:

(٧٨) بەراستی خاوەنانی بێشەو دارستانەکان کەگەلی شوعەیبە ستەمکار بوون بەتایبەت لە کێشانەو پێوانەدا.

(٧٩) جا ئێمەش تۆڵەمان لێ سەندن‌و بوون بە پەندو داستانی پاش خۆیان وئەم دوو گەلە، واتە گەلی لووتو گەلی شوعەیب

لەسەر رێگایەکی رون و ئاشکران و هەرکەس بەو ناوچەدا بڕوات دەیان بینێت و لەیەك نزیکن، ئینجا الله هەروا بە کورتی داستانی گەلی سەمود کە گەلی ساڵح پێغەمبەرە عليه السلام بوە باس ئەکات و ئەفەرموێ:

(٨٠) بەڕاستی خەڵکی حیجر کەگەلی سەمودەو ساڵح پێغەمبەر عليه السلام لەسەر داخوازی گەلەکەی بەفەرمانی خوا لە بەردێك وشترێکی بۆ هێنانەدەرەوە کە موعجیزەیەکی گەورەبو بۆ باوەڕ هێنانیان بە الله و بە پیغەمبەرەکەی کەچی باوەڕیان بە پێغەمبەران نەکرد، هەرچەندە ساڵح تەنها یەك پێغەمبەر بو بەڵام باوەڕ نەکردن بەیەك پێغەمبەر باوەڕ نەکردنە بەهەمو پێغەمبەران بۆیە وای فەرموە.

حیجر جێگایەکە لەنێوان شام و حیجازدا پێغەمبەرﷺ لە غەزای تەبووکدا کاتێ کە هاتە ئەو جێگایەو یارەکانی هەویریان بەئاوی بیرەکانی شێلا بوو ئاویشیان دەرهێنا بو بۆ خواردنەوە فەرمانی داکە{ أَنْ يَطْرَحُوا ذَلِكَ الْعَجِينَ وَيُهَرِيقُوا ذَلِكَ الْمَاءَ [البخاري ومسلم] هەویرەکە فڕە بدەن و ئاوەکە بڕژێنن } وەفەرموی:{ لَا تَدْخُلُوا مَسَاكِنَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ حَذَرًا أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَهُمْ ثُمَّ زَجَرَ فَأَسْرَعَ حَتَّى خَلَّفَهَا.[متفق عليه] مەچنە ناوجێگای ئەوکەسانەی کە ستەمیان لەخۆیان کردوەو سزادراون مەگەر بە گریانەوە نەوەك دوچاری ئێوەیش ببێت وەك ئەوەی کە دوچاری ئەوان بووە، پاشان لە وشترەکەی خوڕی و بەپەلەڕۆیشت تا ئەو جێگایەی بە جێهێشت }

(٨١) خۆ ئێمە نیشانەکانی خۆمان پێدان بەڵام ئەوان پشتیان تێکردو وازیان لێ هێنا.

(٨٢) جا ئەوان لە چیاکان ماڵیان ئەتاشی بۆ خۆیان و ئەشکەوتیان دروست ئەکردو بێ ترس بوون لە دەست درێژی خەڵك و لە بومەلەرزەو وازیان لەخوا پەرستی هێناو دژی ساڵح وەستان و وشترەکەیان کوشت.

(٨٣) جا ئەمانیش هەر لەکاتی بەیانیدا دەنگێکی گەورە دای بەسەریانداو هەمویانی پارچە پارچەو وردوهان کرد، واتە: خانوە بتەوو گرنگەکانیان نەی پاراستن لە تۆڵەو سزای الله .

(٨٤) خۆ ئەوەی کە ئەوان بەدەستیان هێنابو لە ماڵ و سەروەت و سامان و ئەولاد هیچ سودێکی بەوان نەداو بەوسزا گەورە هەڵۆ گیر بون لە دنیاداو سزای گەورەی دوارۆژیش چاوەڕێیانە، ئینجا الله جارێکی تر دڵەکان رائەتەکێنێ و ئەفەرموێ وانەزانن کە ئەم زەوی و ئاسمانە هەروا بێهودە دروستکراون و حیساب و لێکۆڵینەوەیەك لەئارادا نیەو ئەفەرموێ:

(٨٥) بەڕاستی ئێمە ئاسمانان وزەوی و ئەوەی کەلە نێوانیاندایە دروستمان نەکردون مەگەر بۆ مەبەستێکی دروست وراست کە سەرەنجامیان نەمان و لەناو چونیانەو بێگومان کە قیامەت دێت، جا تۆ ئەی محمدﷺ پشتیان تێ بکە بەپشتێکردنێکی جوان، واتە: قسەیان پێ مەڵێ و جنێویان پێ مەدەو نارەحەتیان مەکە تۆ تەنها راگەیاندنی ئەم پەیامەت لەسەرە، دیارە ئەمە لەسەردەمی مەکەدا بوە کە هێشتا جیهاد پێویست و واجب نەبوەو بەفەرمان بەجیهاد حوکمی ئەم جۆرە بڕیارانە هەڵگیراوەو ئەبێ بەرامبەر بەرێگرانی ئایین و دژایەتی کەرانی هەنگاوی وەکو خۆیان بۆ بنێرێت و وەڵامی توندیان بدرێتەوە.

(٨٦) بێگومان پەروەردگارت هەر خۆی دروستکەرەو هەر خۆیەتی زۆر زانا، واتە: هەمو دروستکراوەکان مەخلوقی خودان و هەمویشی لەڕوی زانیاریەوە دروستکردوە، ئینجا خوای زانا باسی ئەو نیعمەتە گەورە ئەکات کەداوێتی بەپێغەمبەری ئازیزمانﷺو ئەفەرموێ:

(٨٧) بەڕاستی ئەی محمد ﷺ ئێمە دامان بەتۆ حەوتێك کە دووبارە دەبێتەوە یان حەوتێك کەوا سوپاس و ستایشی خوا دەکات، وەهەندێك ئەو حەوتە بەسورەتی فاتیحە ئەزانێت کە هەمیشە لەنوێژەکاندا دووبارە ئەبێتەوەو سوپاس و ستایشی خودایشی تێدایە، وەچەند مانای تریان لەم بارەوە وتووە وەکو حەوت سورەتە درێژەکانی قورئان(البقرة، آل عمران، والنساء، وا ائدة، والانعام، والاعراف،ویونس) وە لە فەرمودەی پێغەمبەرماندا هاتوە کە(ا مد أم القرآن هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ/البخاري والترمذي / سورەتی الحمدلله بناغەی ئەم قورئانەیەو بناغەی ئەم پەڕاوەیەو حەوتێکە کە دووبارە ئەکرێنەوە. جا بەو مانایە لەپاشدا ئەفەرموێ وەقورئانی گەورەمان پێدایت، باسی تایبەت ئینجا گشتی (ذکر العام بعد ا اص) لەبەر گەورەیی و پڕسودی فاتیحەیە بۆیە باسیکردوە ئینجا باسی قورئانی کردوەو ئەم باسە لە سورەتی فاتیحەدا بەدرێژتر باسکراوە.جا الله ئەفەرموێ: ئێمە ئەو نیعمەتە گەورەمان بەتۆ داوە کەواتە تۆ بەکەیف و خۆشی ژیانی دنیا دڵ مەبەستە.

(٨٨) تۆ چاوت نەنوارێت بۆ ئەو شتەی کە ئێمە کردومانە بەهۆی ژیان و رابواردنی تاقم و پێرە هاوچەشن وهاوبیرو باوەڕەکانی بێباوەڕان و خوانەناسان، واتە گوێ بە زرق و برقی دنیا مەدە وخەفەت مەخۆ لەسەر ئەوەی کەچییان بەسەردێت وبالی

میهرەبانیت راکێشە بۆ ئیمانداران، واتە تۆ بەنەرمی لەگەڵیاندا رەفتار بکەو قسەی نەرمیان لەگەڵ بکە تا زیاتر خۆگرو دڵسۆز تربن بۆ خۆتو بۆ بەرنامەکەت. پێغەمبەری ئازیزمانﷺ ئەفەرموێ:{ حُبِبَ إلى مِنْ دُنْيَاكُمُ النِسَاءُ وَالطِيبُ وَجُعِلَتْ قُرةُ عَيْنِيَ فِي الصَلاةِ / أ د ، النسائي، صححە الالبا / خۆشەویست کراوە لای من لە دنیای ئێوەدا ئافرەتو بۆن خۆشی، وە چاو رۆشنی وفێنکی دڵم لە ناو نوێژ دایە.

(٨٩) جا بڵێ بەراستی من ترسێنەرێکی ئاشکرام بۆ ئێوە وئەگەر پەیرەوی ئەم قورئانە نەکەن دوچاری سزای هەردوو ژیان ئەبن وەکو گەلانی پێش خۆتان،

(٩٠) ئەوسا ئەم قورئانەمان نازڵ کردە لای تۆ هەروەك چۆن پەیامامان نارد بۆ ئەوکەسانەی کە پەیامەکەی خۆیان بەشبەشکردو هەریەکەی بەشێکی بۆ خۆی کە سودی خۆی تێدا ئەبینی هەڵ ئەبژاردو پەیرەوی ئەکردو ئەوی تری بەراست نەئەزانیو زۆر جار سوێندیان ئەخوارد لەسەر دژایەتی پێغەمبەرەکانیان وسوێندیان ئەخوارد کە زیندو بونەوە نیەو ئەیان وت: دنیا دوای نایەتو سوێندیان ئەخوارد کە خوا هەرگیز باوەڕداران لە خەیرو خۆشی دا بەشدار ناکات بەکورتی هەرچی بەبیرو باوەڕی خۆیان نەدەگونجا سوێندیان لەسەر ئەخوارد کە راست نیەو خەڵکیان لێ ئەتاراند.

(٩١) ئەو کەسانەی کە ئەم قورئانوئەم پەراوەی خوایان بە چەند بەش دابەش ئەکردو هەندێکیان ئەیان وت: شیعرەو هەندێك ئەیانوت: سیحرەو هەندێك دەیانگوت: قسەی کاهینو پێشبینی کەرانە، جا اللهُ هەڕەشەیان لێ ئەکات وئەفەرموێ:

(٩٢) سابەپەروەردگارت قەسەم ئەی محمدﷺ پرسیار ئەکەم لە هەموویان،

(٩٣) لەو شتانەی کە کردویانەو هیچ شتێك لە ئێمە پەنهانی نابێ ولە دەستمان دەرناچێت پرسیار لەهەمویان ئەکەینو کەسیان نابوێرینو لە هەمو کردارەکانیان لەگەورەو بچووك، چاكو خراپیان ئەکۆڵینەوەو هەمو یەکێك لەوان بەرهەمی کرداری خۆی ئەبینێ، جاتۆ دڵگران مەبەو دان بە خۆتا بگرەو پەیامی خۆت هەڵگرەو بێ باکانە لەکەس مەترسە،

(٩٤) قسەی خۆت بەوشێوەیەی کە فەرمانت پێ کراوە ئاشکرای بکە وگوێ مەدە بەهەڕەشەوگوڕەشەی بت پەرستانوبەجوانی قسەی خۆت بکەو پشتیان تێ بکەو لێیان مەترسە،

(٩٥) چونکە بەبێگومان ئێمە بەسین بۆپارەمەتیوپارێزگاری تۆو بۆ لەناوبردنی ئەوکەسانەی کەگاڵتە بە تۆو بەئاینەکەت دەکەن،

ٱلَّذِينَ جَعَلُواْ ٱلۡقُرۡءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسۡـَٔلَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٣﴾ فَٱصۡدَعۡ بِمَا تُؤۡمَرُ وَأَعۡرِضۡ عَنِ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيۡنَٰكَ ٱلۡمُسۡتَهۡزِءِينَ ﴿٩٥﴾ ٱلَّذِينَ يَجۡعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَۚ فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدۡ نَعۡلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدۡرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَٱعۡبُدۡ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأۡتِيَكَ ٱلۡيَقِينُ ﴿٩٩﴾

١٦ سُورَةُ النَّحۡلِ ١٢٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَتَىٰٓ أَمۡرُ ٱللَّهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوهُۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنۡ أَمۡرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرُوٓاْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱتَّقُونِ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۚ تَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِن نُّطۡفَةٖ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٞ مُّبِينٞ ﴿٤﴾ وَٱلۡأَنۡعَٰمَ خَلَقَهَاۖ لَكُمۡ فِيهَا دِفۡءٞ وَمَنَٰفِعُ وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمۡ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسۡرَحُونَ ﴿٦﴾

واتە :غەمگین مەبە چونکە تۆ خاوەنی پشتو پەنایەکی بەهێزی بەڵام بت پەرستانو بێباوەران هیچ دۆستو پەنادەرێکیان نیەو خوا تورەیە لێیان،

(٩٦) چونکە ئەوانەی لەگەڵ اللهُ دا چەندین خوای تریان بەناڕەوا داناوەو بەندایەتیان بۆئەکەن وائەزانن کە ئەو خودایانە ئەتوانن یارمەتیو کۆمەکیان بکەنو لە پاشە رۆژدا لە سزای خوا رزگاریان بکەن، ئەوسا بەم زوانە چییان کردوە تۆڵەکەی ئەبینن. جا ئەم رەفتارە ناپەسەندەی ئەوان اللهُ ی خاوەن هێزو بێ نیازو بێ هاوەڵی تورەکردوە، جائیتر ئایا ئەوان دەبێ بترسن یان تۆ ئەی محمدﷺ؟

(٩٧) بەحەقیقەت ئێمە ئەزانین بەو قسە ناشرینانەی کە ئەیکەنو دڵی تۆ نارەحەت ئەکەن، بەڵام تۆ خۆگربەو پەیامی خۆت بەرۆشنی راگەیەنەو باکت لە تانەو تەشەری ئەوخوانەناسانە نەبێت.

(٩٨) سا تۆ خوای خۆت بەپاكو خاوێنی راگرەو سوپاسی بکەو تۆ لەو کەسانەبە کە بەندایەتیو نوێژ ئەکەن بۆ اللهُ و سەری بەندایەتی بۆ ئەخەنە سەرخاك.

(٩٩) جا بەندایەتی پەروەردگارت بکە هەتا ئەمریت، کەتەنها ئەوە لەسەر تۆ پێویستەو کۆتای نەکەیت تا دەمریتو بەخزمەت خوای خۆت ئەگەییت.

وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ إِلَىٰ بَلَدٖ لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِۚ إِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿٧﴾ وَٱلۡخَيۡلَ وَٱلۡبِغَالَ وَٱلۡحَمِيرَ لِتَرۡكَبُوهَا وَزِينَةٗۚ وَيَخۡلُقُ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى ٱللَّهِ قَصۡدُ ٱلسَّبِيلِ وَمِنۡهَا جَآئِرٞۚ وَلَوۡ شَآءَ لَهَدَىٰكُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗۖ لَّكُم مِّنۡهُ شَرَابٞ وَمِنۡهُ شَجَرٞ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرۡعَ وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلنَّخِيلَ وَٱلۡأَعۡنَٰبَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتُۢ بِأَمۡرِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُخۡتَلِفًا أَلۡوَٰنُهُۥٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي سَخَّرَ ٱلۡبَحۡرَ لِتَأۡكُلُواْ مِنۡهُ لَحۡمٗا طَرِيّٗا وَتَسۡتَخۡرِجُواْ مِنۡهُ حِلۡيَةٗ تَلۡبَسُونَهَاۖ وَتَرَى ٱلۡفُلۡكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿١٤﴾

١٦ سورەتی نەحل ١٢٨

سورەتی نەحل کە سورەتی شانزەهەمی قورئانە، سەدو بیستو هەشت ئایەتە، لە مەکە دا هاتوەتە خوارەوە جگە لە سێ ئایەت نەبێت لە لە ئایەتی سەدوبیستوشەشەوە دەست پێدەکات تا کۆتای سورەتەکە، وتراوە لە بارەی حەمزەو شەڕی ئوحدەوە هاتوە لەسەر قسەی عەبدوڵای کوری عەباس، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی حەفتاو دووهەمەو پاش سورەتی (الأنبياء)و پێش (السجدة) دابەزیوە.

ئەم سورەتەیش وەك زۆربەی سورەتە مەکەییەکان زۆرتر لەبارەی شتە بناغەییەکانی ئاینی ئیسلامەوە دەدوێت کە بەیەکخواپەرستیو قیامەتو پێغەمبەرایەتی (ا بدأ،ا عاد،النبوة) ناو دەبرێت وە ئەم سورەتە هەروەها ناوبراوە بەسورەتی(النعَم) واتە نیعمەتەکان.

وەشەی (النحل) لە قورئاندا تەنها یەکجار ئەویش لەم سورەتەدا هاتوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنهایەت میهرەبان

(١) فەرمانی خوا هات جا پەلەی بۆ مەکەن، وە ئەو زاتە لەزاتو سیفاتو کرداریدا لەهەمو عەیبو نارێکییەك پاكو خاوێنەو بەرزە لەو هاوبەشیو هاوتاییەی کە ئێوە بۆی دادەنێن، ئەگەرچی هیشتا قیامەت نەهاتوە بەڵام ئەوەندە راستو نزیکە وەك ئەوە وایە کە هات بێت، جا بۆیە دەفەرموێت: ﴿أَتَىٰٓ أَمۡرُ ٱللَّهِ﴾ واتە: قیامەت هات، پاش باسی هاتنی قیامەت ویەکخواپەرستی دەچێتە سەر باسی پێغەمبەرایەتیو دەفەرموێ:

(٢) فریشتەی پەیام رەسێن کە جبرئیلە رەوانە دەکات بۆ گەیاندنی وەحی کە مایەی ژیانەو بووژانەوەیە بە هەندێك لە فەرمانی خۆی بۆسەر ئەو کەسەی کە خۆی ویستی لەسەر بێت لە بەندەکانی کە پێغەمبەرانن بۆ ئەوەی کە خەڵك بترسێنن لە بت پەرستیو شیركو وریایان بکەنەوە کە هیچ پەرستراوێکی راستەقینە نیە جگە لە من، جا لە من بترسنو خۆتان لەسزای من بپارێزن، چونکە تەنها هەر خۆیەتی کە بەدی هێنەری هەمو بونەوەرەو بەخشێنەری هەمو نیعمەتەکانە.

(٣) ﷲ ئاسمانانو زەوی دروست کردوە بۆ مەبەستێکی راست کە جێگای ژیانی مرۆڤ بێت تا ماوەیەکی دیاری کراوو نیشانە گەلێکیش بن لەسەر دەسەڵاتی ئەو زاتە کە وابو ئاسمانو زەویو ئەوەی کە تێیدایە کە مرۆڤیش یەکێك لەوانە بە بێ هودەو بە بێ مەبەستێکی گرنگ دروستی نەکردوون، ﷲ بەرزو بێ نیازە لەو هاوبەش دانانەی ئێوە بۆی.

(٤) خوا مرۆڤی دروستکردوە لەو تۆماوە بێ هێزو بێ دەسەڵاتەو کردویەتی بەم ئینسانە کەچی ئەو ئینسانە دوژمنێکی ئاشکرایە بۆ خواو پێغەمبەرانیو رێبازەکەی، هەمان قسە لە ئایەتی هەشتاوهەشتی سورەتی (یس) بەڕوونتر هاتوە، جا بە درێژی باسی نیعمەتەکانی خۆی دەکاتو دەفەرموێ:

(٥) جا خوای گەورەو باڵادەست مەڕو ماڵاتی دروست کردوە بۆ ئێوە لەو مەڕو ماڵاتانەدا هۆکاری خۆ گەرم کردنەوەو پۆشاكو ئەوەی پێویست بێ بۆ ژیان دایناوە بۆتان، وە لە ماستو شیرو گۆشتی هەندێکیشیان دەخۆن،

(٦) خۆ لەو مەڕو ماڵاتانەدا بۆ ئێوە جوانیو خۆشی هەیە بەتایبەت لەکاتی ئێواران کەدێنەوە بۆ ماڵ، وەلە کاتی بەیانیاندا کەلە ماڵ دەریان دەکەن بۆ لەوەڕ کە تەماشا کردنیان بۆ خاوەنەکانیان زۆر خۆشەو دڵڕفێنە.

(٧) جا بارە قورسەکانیشتان هەڵ دەگەرن بۆ جێگاو وڵاتانێك کە ئەگەر ئەومەڕو ماڵاتو حەیوانە بارکێشانە نەبوایە ئێوە ئاوا بەئاسانی بەو شوێنانە نەدەگەیشتن مەگەر زۆر بەزەحمەتدانی خۆتان، واتە: خوا ئەو حەیوانانەی رامو گەردنکەچ کردوە بۆ ئینسان تا ئیشەکانی خۆی لەم دنیادا بەئاسانی ئەنجام بدات، چونکە بەراستی پەروەردگاری ئێوە زۆر میهرەبانو زۆر

بەبەزەیی‌و بەرەحمە بۆتان، ئەوەتە ئەو پەروەردگارە ئەو هەموو گیانلەبەرەی دروستکردووەو رامی کردون بۆتان تا ئێوە سودیان لێ وەربگرن .

⑧ جا ئەسپو مایین‌و ئێستر وەگوێدرێژی دروستکردووە بۆ ئەوەی سواریان ببن بۆکاروان‌و ئازوگویاز، وەبۆ جوان کردن‌ورازانەوەی ژیانی دنیاتان، وەلەمەولایش شتانێکتان بۆ دروست دەکات بۆ ئازوگویاز کە ئێوە ئیستا نایزانن. بەڵێ، سەیارەو قەتارو فڕۆکە لەو شتانەن کە لەو سەردەمەدا مرۆڤ لێی بێ ئاگا بوە کە ئیستا ئینسان بەهۆی بەکار هێنانی ئەو ژیری‌و عەقڵەوە کە اللّٰه پێی داوە وا لەم سەردەمەدا دروستیکردوون، وە خوا دەزانێت چ شتانێکی تر دروست دەکرێت کە ئیستا ئێمە لێی بێ‌ئاگایین، بەراستی دروستکردنی ئاسمانان‌و زەوی‌و ئەو هەمو نیعمەتە جۆراوجۆرو زۆرە هەموی بۆ ئەوەیە کە ئەم مرۆڤە کەڵکی لێ وەگرێت‌و لە چاکەدا بەکاری بهێنێت، وە هۆکارێکیشن بۆ تاقی کردنەوەی مرۆڤ، جا پەوەردگاری میهرەبان لەگەڵ ئەو هەمو ئاسانکاریانەی کەلەم بونەوەرەدا بۆ ئەم مرۆڤەی دروستکردوە پێغەمبەران‌و پەیامیشی بۆ ناردوون تا بزانن چاك‌و خراپ کامەیەو، وە ئەمەیشی لەسەر خۆی پێویستکردوە و دەفەرموێ:

⑨ رێگای راست پیشاندان لە سەر اللّٰه خۆیەتی‌و خۆیشی پێویستی کردوە لەسەر خۆی کە رێی راست رۆشن بکاتەوە بۆ بەندەکانی‌و لەو رێگایانەی کە مرۆڤ و جنۆکە دەیگرێنە بەر بێجگە لەو رێگا راستە ئەوانی تریان لارو هەڵدێرن،جا بۆیە (اللّٰه)پێویستی کردوە لەسەر خۆی کە رێگای راست رۆشن بکاتەوە، ئینجا بە رۆشنکردنەوەو پیشاندانی رێگای راست رێگای هەڵدێریش دەردەکەوێت، وە ئەگەر اللّٰه بیویستایە هەموتان هیدایەت دەدات‌و دەتانخاتە سەر راستە رێگا بەڵام خوا ئەو ئارەزۆیە ناکات چونکە خوا بۆیە مرۆڤی دروستکردوە تا تاقی بکاتەوەو هۆیەکانی تاقی کردنەوەشی خستوەتە بەردەمیانەوە ئیتر هەرکەس بۆ خۆی سەرپشك کراوە کەکام رێگا دەگەرێتە بەر کە لەراستیدا دوو رێگایە،راست‌و ناراست کەدووهەمیان سەدان بەشی جیاجیاودژبەیەکی هەیەو یەکەمیان کەرێگای راستە، هیچ بەش بەشی‌و پارچە پارچەیی تێدا دروست نیەو پەروەردگار بەلوتفی خۆی رۆشنی کردوەتەوە بە شێوەیەك کەهیچ کەسێك لەرۆژی دواییدا بەهانەی نەمێنێت، جا هەر کەسێك ئەگەر ئەو رێگا راستەی بەو شێوەیە نەگرت ئیتر ئەوە لەسەر هەڵەیە هەر کەس ببیت‌و هەرچی بکات، بەراستی ئەو رێگا رۆشنکردنەوەش گەورەترین نیعمەتی خودایە.

⑩ خۆ اللّٰه ئەو زاتەیە کەلە ئاسمانەوە ئاو دەنێرێ بۆ ئێوە کەلەو ئاوە هەندێکی بۆ خوارنەوەیەو شیرینەو هەندێکی هۆی سەوزبونی درختەو گژو گیایەکە کە ئێوە مەڕو ماڵاتەکانتان لە ناوی دا دەلەوەڕێنن‌و دەیدەن بە ئاژەڵەکانتان، جا هەندێکی دەبێ بەشیرو گۆشت بۆتان‌و هەندێکی دەبێت بەهۆی بەهێز بوونی ئەو حەیوانانەی کەلەکاتی کاروان‌و ئازوگویازدا باریان پێ هەڵ دەگرن‌و سواریان دەبن وەك لە پێشەوە فەرموی، بەراستی ئەگەر ئاو نەبێ هیچ شتێك سەوز نابێ بەڵکو کەسیش بێ ئاو ناژی کەواتە ئاو یەکێکە لە نیعمەتە هەرە گەورەکانی خواو هەموشت نیازی بەو هەیەو خوایش بەگوێرەی نیازی ئەم بونەوەرە ئاو دەنێرێ، پاشان قورئان ئاماژە دەکات بۆ هەندێ لەو درختە بەسودانەو دەفەرموێ:

⑪ خوا بەو ئاوە شینای‌و درختی زەیتون‌و خورماو ترێکان بۆ ئێوە سەوز دەکاتولە هەمو بەرو بومێك بەو ئاوە بەئێوە دەدات بەراستی ئا لەوەدا بەڵگەیەکی زۆر گەورە هەیە بۆ ئەو گەلەی کە بیر بکاتەوە کە چۆن ئەو هەمو میوە جۆراو جۆرە لەو دارەڕەقە کەلە سەر یەك زەوین‌و بەیەك ئاو، ئاودێری دەکرێن کەچی هەریەکە رنگی‌و هەریەکەی تامێ دەدات.

⑫ جا رام وگەردنکەچمان کردوە بۆتان شەوو رۆژو مانگ کە بەگوێرەی پێویستی ئێوە کاردەکەن، وەئەستێرەکانیش بەفەرمانی ئەو زاتە رام‌و گەردنکەچن بەراستی ئالەوەدا چەندین بەڵگەهەیە بۆ ئەو گەلەی کەبیر بکەنەوەو ژیریان بخەنەکارەوە کە چۆن پەروەردگار خۆرو مانگ‌و ئەستێرەکانی وا دروستکردووە وا رێك‌وپێکی کردوە کە لە بەرژەوەندی ژیانی سەر زەویدا بێت.

⑬ رام‌و گەردنکەچی کردوە بۆتان‌و دەتوانن سوودیان لێ وەرگرن ئەوەی کە دروستی کردوە لەزەویدا کە رنگەکانیان لە یەك جیایە، وە ئەو جیایی رەنگە بەتایبەت لە حەیواند خزمەتێکی گەورەیە بەمرۆڤ کراوە تا هەر کەس بە ئاسانی حەیوانی خۆی بناسێت بەراستی لەوەدا بەڵگەی گەورە هەیە بۆ ئەو گەلەی بیر بکەنەوە لەو هەمو نیعمەتە زۆرو جۆراو جۆرانەی پەروەردگار.

⑭ جا خوا ئەو زاتەیە کەوا دەریای بۆ ئێوە رام‌و گەردنکەچ کردووەو هێزێکی وای پێداوە کە ئەو هەمو شتە قورسانە هەڵدەگەرێت‌و بەئاسانی هاتو چۆی تێدا دەکرێت، وە جۆرەها ماسی تێدایە تا ئێوە لەو دەریایانەدا گۆشتی ناسکی ماسی بخۆن بەڵێ گۆشتی ماسی تەنها گیانلەبەرێکی حەلاڵە کە هەتا بمێنێ وگەورە ببێ هەرگۆشتەکەی تەرچك‌و ناسکەو خواردنی بەلەزەت

وَأَلۡقَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمۡ وَأَنۡهَٰرٗا وَسُبُلٗا لَّعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَٰمَٰتٖۚ وَبِٱلنَّجۡمِ هُمۡ يَهۡتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخۡلُقُ كَمَن لَّا يَخۡلُقُۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخۡلُقُونَ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمۡوَٰتٌ غَيۡرُ أَحۡيَآءٖۖ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ﴿٢١﴾ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۚ فَٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٞ وَهُم مُّسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعۡلِنُونَۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡتَكۡبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمۡ قَالُوٓاْ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحۡمِلُوٓاْ أَوۡزَارَهُمۡ كَامِلَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَمِنۡ أَوۡزَارِ ٱلَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيۡرِ عِلۡمٍۗ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدۡ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ فَأَتَى ٱللَّهُ بُنۡيَٰنَهُم مِّنَ ٱلۡقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيۡهِمُ ٱلسَّقۡفُ مِن فَوۡقِهِمۡ وَأَتَىٰهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٢٦﴾

تره، واته: به پیر بوونی ماسی گۆشتەکەی له ناسکیو بەتامی دەرناچێت وه تا ئێوه لەو دەریایانەدا مورروی بەنرخ بۆ خۆ جوان کردن دەربهێنن وەك دورو یاقوتو شتانی تر که دەیکەن به پۆشاك بۆ خۆتان بەتایبەت بۆئافرەتان که نیوەی مرۆڤە ئەگەر چی هیچ مادەیەکی دەریایی له پیاو قەدەغه نەکراوه وه تۆ دەبینی کەکەشتیەکان چۆن ئەو ئاوه شەق دەکەنو هاتو چۆی تێدا دەکەن جا خوا ئەوانەتان بۆ دەکات تا ئێوەش بتوانن بگەڕێن بەسەر دەریاداو له رۆزیو زیادەی ﷲ سود وەرگرن، وه بۆ ئەوەی که ئێوەش رێزی نیعمەتەکانی خودا بگرنو سوپاسی بکەن،

﴿١٥﴾ ئەوسا خوا چیا بەهێزو بتەو جێگیرەکانی هاویشتوەته سەر زەویو دایکوتاوه بەناویدا تا ببێ بەهۆی راگرتنی زەویو درێژەدان بەژیانی ئێوه لەم زەوییەدا، وه چەندین جۆگاو روباری لەو زەوییەدا داناوه بۆ ئاسانکردنی ژیان لەم گرده خاکەداو چەندین رێگای داناوه تا ئێوه رێگای هاتو چۆی خۆتان بدۆزنەوەو بتوانن به ئاسانی له نێوان ئەو چیا گەورەو سەرکەشانەدا هاتوچۆ بکەن.

﴿١٦﴾ ئەوسا ئەوان بەهۆی چەندین بەڵگەو نیشانەی دیاریو ئەستێرەکانەوه دەتوانن رێگا بدوزنەوه بەتایبەت له دەشتاییەکاندا بەشەوو لەناو دەریا پانو پۆڕەکاندا ئەستێرەکان دەورێکی کاریگەرو گرنگیان هەیه بۆ دۆزینەوەی رێگا. ئینجا خوای داناو باڵا دەست کوتو پڕ روو دەکاته بت پەرستانو رایان دەچڵەکێنێو دەفەرموێ:

﴿١٧﴾ ئایا ئەو کەسەی که دروست دەکات وەك ئەو کەسه وایه که هیچ دروست ناکات؟ واته ئایا ئەو خوایەی کەخالقی هەمو شتێکه وەك ئەو بتانەیه که ئێوه دەیان پەرستن که ناتوانن هیچ شتێك دروست بکەن؟ ئایا بیر ناکەنەوه ونازانن که چەنده نەفامن؟

﴿١٨﴾خۆ ئەگەر نیعمەتەکانی خوا بژمێرن بۆتان نا ژمێررێت، واته: نیعمەتەکانی خودا ئەوەنده زۆره نەك ناتوانن بەتەواوی سوپاسی بکەن بەڵکو ناتوانن بەتەواوی نیعمەتەکانیشی بژمێررن، ئەگەر مرۆڤ بەگوێرەی توانای خۆی سوپاسی خوا بکات بەراستی خوا خوایەکی لێخۆشبو بەسۆزه بۆ بەندەکانیو چاو پۆشی لێ دەکاتو سزایان نادات.

﴿١٩﴾ ئەوسا خوا دەزانێ بەوەی کەئێوه دەی شارنەوەو ئەوەی که ئاشکرای دەکەن، واته: له لای ﷲ پەنهانو ئاشکرا وەك یەك وایەو هیچی لێ ون نابێو هیچی لێ پەنا نادرێت، چونکه هەر خۆیەتی که پەنهانیو ئاشکرا دروست دەکات، جا دەگونجێ شتێ خۆی دروستی بکاتو پێی نەزانێ؟! جا ﷲ ئەو هەمو نیعمەتانەی پێداونو له هەمو شتیشتان ئاگاداره .

﴿٢٠﴾جا ئەوانەی که ئەوان جگه له ﷲ دەیان پەرستن هیچ شتێك دروست ناکەن بەڵکو خۆیشیان دروستکراون ئەمه هەمو بتەکان دەگەرێتەوه چ گیان لەبەربن چ بێ گیان هەمویان دروستکراون وهیچیان پێ دروست ناکرێت،

﴿٢١﴾ خۆزۆر بەیشیان مردونو زیندو نین ونازاننو هەست ناکەن که کەی زیندو دەکرێنەوه، جا چۆن چاوەڕوانی چاکەو پاداشتیان لێدەکەن؟

﴿٢٢﴾ خوای ئێوه خوایەکی تەنیایەو هاوبەش ویاریده دەرو هاوکاری نیەو نیازی بەکەس نیەو هەمو دروستکراوەکان نیازیان بەوهەیه، بەڵام ئەوانەی که باوەڕیان بەرۆژی دوای نییه دڵیان نکولی ئەو حەقیقەتو راستیه دەکات وئەوان خۆیان بەگەوره دەزاننو بەندایەتی بۆ ﷲ ناکەن.

﴿٢٣﴾ شتێکی راست ورەوایه که به دڵنیاییەوه خوا دەزانێ به هەر شتێ که دەیشارنەوەو ئەوەی که ئاشکرای دەکەن، بەراستی ﷲ مرۆڤی خۆبەزل زانو موتوکەبیری خۆش ناوێت، واته: ئەوانەی که بێ باوەڕن به خوای زاناو باڵادەست لەبەر ئەوەیه که ئەونده خۆ به گەوره دەزانن که پەیرەوی پێغەمبەرو پیاوچاکانیان بەلاوه کەمیو نزمیه، بۆیه گوێ به ئایینو پێغەمبەران نادەن، جا بەو هۆیەوه خواش ئەوانی خۆش ناویو یارمەتیان نادات و له

پاشه رۆژدا به ئاگری دۆزەخ تۆڵەیان لێ دەكاتەوە، چونكه ئەم بێباوەڕو بت پەرستو تاوانبارانه هیچ نرخێك بۆ قورئان دانانێن،

(٢٤) خۆ هەر كاتێ پێیان وترا بێت پەروەردگارتان چی بۆ رەوانەكردون دەڵێن: ئەوە چیرۆكو داستانی پڕو پوچی پێشوانه تا بەم شێوەیە سەر لە خەڵك بشێوێننو لە پەیڕەوی كردنی قورئان دوریان بخەنەوە.

(٢٥) جا بەهۆی ئەم هەڵوێسته ناپەسەندو ناشرینانەیانەوە له رۆژی قیامەت دا با باری تاوانی خۆیان به تەواوی هەڵگرن، هەروەها بەشێك لە تاوانو گوناهی ئەو كەسانەش كە بە بێ ئەوەی كە ئاگایان لە خۆیان بێ، ئەوان گومڕایان دەكەن وڕێگای راستیان لێ دەگۆڕن، ئاگادار بن كه بەراستی ئەوانه بار یّكی زۆر قورسی تاوانو خراپەیان هەڵگرتوە، واتە: تاوانی خۆیو تاوانی گومڕا كردنیشی لەسەرە، كەوابو ئەمه دژی ئەو ئایەته نییه كە دەفەرموێ: ﴿ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ (١٥) /ئیسرا. واتە: هیچ نەفسێكی گوناهبار گوناهی كەسێكی تر هەڵناگرێت﴾ چونكه لێرەش باری خۆی هەڵگرتوە كە هۆی گومراكردنیان بوە، بەبێ ئەوەی لە تاوانی پەیڕەوی كەری بێئاگای هیچ كەم بكاتەوە. وەك پێغەمبەرمانﷺدەفەرموێ: { مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنْ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنْ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا./مسلم وغ ه/ هەر كەس بانگ بكات بۆ چاكەیەك ئەو كەسه بە ئەندازەی پاداشتەكانی ئەوەی كە دوای دەكەوێت بۆ هەیە بە بێ ئەوە كە لە پاداشتیان كەم بكرێتەوەو هەركەسێكیش خەڵك بۆ گومڕاهییەك بانگ بكات ئەوە بە ئەندازەی تاوانو گوناهەكانی ئەوەی كە دوای كەوتوە بۆی هەیە بە بێ ئەوەی لە تاوانی هیچ لایەك كەم بكرێتەوە}.

ئینجا ﷲ دڵنەوای پێغەمبەرمانﷺ دەكاتو دەفەرموێ:

(٢٦) بەحەقیقەت ئەی محمدﷺئەوانەی پێش ئەم گەلەی تۆ بۆ دژایەتی كردنی پێغەمبەران فڕوفێڵی زۆریان كرد كە ئەوەندە فڕوفێڵیان لەسەر یەك كۆ كردبویەوە كە وەك بینایەكی گەورە وابوو، جا ﷲ هەر لە بناغەوە ئەو بینا فڕوفێڵەی لەناو بردنو هەموی بە سەر خۆیاندا شكاندەوە، جا بوون بە عەزابێك بۆ خۆیان، وەلە لایەكەوە سزایان بۆ هات كە خۆیان هیچ هەستیان پێ نەكرد تایەخەی گرتنو وایان دەزانی كە ئەو هەمو فڕوفێڵە سودیان پێ دەگەیەنێت بەڵام بو بە هۆی سزایان. یان مەبەست ئەوەیە گەلانی پێشو كە دژایەتی پێغەمبەرەكانیان دەكرد ﷲ

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ (٢٧) ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٨) فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ (٢٩) ۞ وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ (٣٠) جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ (٣١) ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٣٢) هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٣٣) فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ (٣٤)

دیواری بیناكانیانی لە بنەوە هەڵكەندنو ئەوسا سەربانەكانیانی بەسەردا تەپاندن، وە لە لایەكەوە سزایان بۆهات كەخۆیان هیچ هەستیان پێ نەكرد، واتە: با ئەم گەلەی تۆش بترسن لە سزای كوتو پڕی ﷲ.

(٢٧) جا نەك هەر لە دنیا ئاوایان لێ دەكەین بەڵكو پاشان لە رۆژی قیامەتیشدا خوا سەر شۆڕیان دەكات، وە دەفەرموێ: كوا ئەو هاوبەش وشەریكانەی كە ئێوە بە هۆی ئەوانەوە دژایەتی پێغەمبەرو پەیڕەوانی راستەقینەی ئیسلامتان پێ دەكرد با ئەمڕۆ بێنو یارمەتیتان بدەنو لەم سزایە رزگارتان بكەن؟ جا لەو كاتەدا ئەوانەی عیلمیان پێدراوەو زانیاریان هەیە دەڵێن: بەراستی سەرشۆڕی ئەمڕۆو سزای خراپ بەشی كافرانەو هیچ كەسێكیش ناتوانێ پاڵ پشتو یارمەتی دەریان بێو لە سەرشۆڕیو سزاو خراپە رزگاریان بكات. جا ئەوەش گەورییەكە بۆئەهلی عیلم كە ﷲ بۆ قسەكانیان نرخ دادەنێت، چونكە هەر چۆن لە دنیا حەق وێژ بوون وا لێرەش هەر حەق وێژن. پاشان ﷲ باسی كاتی گیان كێشانی ئەو بێ باوەڕانمانە بۆ دەكاتو دەفەرموێ:

(٢٨) ئەوانەی كە فریشتەكانی گیانكێشان گیانیان دەكێشن لەحاڵێكدا كە لە دنیادا بە ئەنجامدانی كوفرو شیرك ستەمیان لە خۆیان كرد بوو ئەو كاتە خۆیان تەسلیم دەكەنو ئامادەی

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖ نَّحۡنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ فَهَلۡ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنۡهُم مَّنۡ حَقَّتۡ عَلَيۡهِ ٱلضَّلَٰلَةُۚ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحۡرِصۡ عَلَىٰ هُدَىٰهُمۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَن يُضِلُّۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَا يَبۡعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُۚ بَلَىٰ وَعۡدًا عَلَيۡهِ حَقّٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِي يَخۡتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوۡلُنَا لِشَيۡءٍ إِذَآ أَرَدۡنَٰهُ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِي ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْ لَنُبَوِّئَنَّهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗۖ وَلَأَجۡرُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿٤١﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

بەندایەتیو گوێ رایەڵی دەبن و دەڵێن: ئێمە هیچ ئیشی خراپمان نەکردوە، واتە: لەو کاتەدا خۆیان بە پیاو چاك پیشان دەدەنو حاشا لە ئیشە خراپەکانیان دەکەنو وا دەزانن خوا بێ ئاگایە لێیان، جا بە دەمیاندا دەدرێتەوە کە نەخێر وانییە کە ئێوە بیر دەکەنەوە خوا زۆر زانەرە بەوەی کە کردوتانە وهیچی لێ ون نەبوە، ئینجا پێیان دەوترێت:

﴿٢٩﴾ ئادەی لە دەرگاکانی دۆزەخەوە بچنە ناو دۆزەخەوە کە ئەوە جێگاتانە بۆ هەمیشە، جا بێگومان پیسترین جێگایە، جێگای خۆبەزل زانانو لوت بەرزانو بێ باوەڕان. پاشان ﷻ باس لە هەڵوێستی لە خوا ترسان بەرامبەر بە قورئان دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٣٠﴾ بێژرا بە ئیمانداران خوای ئێوە چی رەوانە کردوە؟ وتیان: خێرو بەرەکەتی رەوانەکردوە، بۆ ئەو کەسانەی کە چاکەیان کردوە لە دنیادا چاکەیان لە گەڵ دا دەکرێتو ژیانی پاکیان پێدەدرێتو بەراستی ماڵی دوا رۆژیان کە بەهەشتە چاکترە لە دنیاو هەمو شتەکانیو بەراستی باشترین جێگایە خانوی پارێزکارانو لە خوا ترسان کە بریتیە لە:

﴿٣١﴾ بەهەشتانێکە کە جێگەی دانیشتنو مانەوەیە کە ئەو لە خوا ترسانە دەچنە ناویەوەو هەرچی لەوێدا ئارەزۆ بکەن بۆیان هەیە هەر ئاوەها ﷻ پاداشتی پارێزکاران دەداتەوە. ئینجا

هەرچۆن لە پێشەوە باسی سەرەمەرگی بێباوەڕانی کرد لێرەش باس لە کاتی گیانکێشانی باوەڕداران دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٣٢﴾ ئەوانەی کە فریشتەکان لە کاتی گیانکێشانیاندا گیانیان دەکێشێ لەحاڵێکداکە ئەوان پاكو خاوێن بوون لە تاوانو کوفرو بت پەرستی پێیان دەڵێن: سەلامتان لێ بێت، بچنە ناو بەهەشتەوە بەهۆی ئەو کردارە باشانەی کە کردوتانن لەدنیادا. ئینجا ﷻ دەفەرموێ:

﴿٣٣﴾ ئایا ئەم بێباوەڕانە چاوەڕێی چی دەکەن کە هەر ئاوا بەردەوامن لە سەر کوفرو بێ دینی جگە لەوەی کەوا رۆژێك لە رۆژان فریشتەکان بێن بۆ گیان کێشانیان یان فەرمانی پەروەردگارت بێ بۆ لەناوچونیان یان قیامەت بێت بەسەریاندا، واتە: جگە لەوە چاوەڕێی چی دەکەن؟ پەروەردگارت هەر ئاوەهای کردوە بەو کەسانەی کە لە پێش ئەو گەلەی تۆدا بوون، وەخواش رەوشتی خۆی ناگۆڕێ خۆ خوا ستەمی لێ نەکردون کە ئاوەهای بەسەر هێناون بەڵکو خۆیان ستەمیان لە نەفسی خۆیان کردوە کە بە تاوانو کوفرو بت پەرستیەوە خەریك بوون، جا ئەگەر ئەم گەلەی تۆ ژیر بنو بەزەییان بێتەوە بەخۆیاندا هەرچی زوترە پەشیمان دەبنەوە لە کوفرو تاوانو بت پەرستیو رو دەکەنە پەروەردگایانو نامەی کردارەکانیان سپی دەکەنەوە، ئەگینا بەشیان جگە لە ناوچونو سزا شتێکی تر نییە.

﴿٣٤﴾ ئەوسا سزای ئەو رفتارە ناشرینەیان توشیان بوو گیرودەی کردنو ئەو سزاو عەزابەی کە گاڵتەیان پێدەکرد دای بە سەریاندا. پاشان پەروەردگار باس لەوە دەکات کە چۆن موشریکەکان بۆ ئەو تاوانە گەورەی کە دەیکەن بەڵگە دەهێننەوە دەفەرموێ:

﴿٣٥﴾ جا ئەو کەسانەی هاوبەشیان بۆ خوا دانابو وتیان: ئەگەر خوا ئارەزۆی لێبوایە ئێمە جگە لەو هیچ شتێکی ترمان نەدەپەرست نەخۆمانو نە باو باپیرانمانو هیچ شتێکیشمان بە بێ بڕیاری ئەو قەدەغە نە دەکرد، ئەوانەی کە لە پێش ئەم گەلەی تۆدا بوون هەروایان دەکردو هەروایشیان دەوت، واتە مشریکان دەڵێن: مادام کە خوا ماوەمان پێدەداتو سزامان نادات ئەوە دەگەیەنێت کە خوا بەم ئیشەی ئێمە رازیەو وای پێ خۆشە، ئینجا خوا دەمکوتیان دەکاتو دەفەرموێ؟ ئایا پێغەمبەران جگە لە گەیاندنی ئاشکراو رون شتێکی تریان لەسەر پێویستە؟ واتە: خوا زۆر لەکەس ناکاتو پێغەمبەرانی نەناردوە کە کەس بەزۆر بکەن بەباوەڕدار ئەوان گەیاندنی ئاشکرایان لەسەرە، جا ئێوەیشن کە بە ئارەزۆی خۆتان رێی خۆتان هەڵدەبژێرن .

(٣٦) جا بەراستی ئێمە بۆ هەمو گەلێك پێغەمبەرێكمان ناردوە كە بەو گەلەی خۆیان بڵێن: تەنها(ﷲ) بپەرستن‌و دوور بكەونەوە لە هەمو تاغوتەكان، جا هەندێك لەوانە رێگەی هیدایەتی گرتووەو خوداش هیدایەتی داوەو هەندێكی تریشیان بە هۆی لاساری خۆیانەوە گومراهی‌و سەر لێشێواوی بوەتە شتێكی پێویست‌و چەسپاو پێیانەوەو وازیان لێ نەهێناوە، ئینجا خوا دەفەرموێ: دەی با بە ژیرانە بگەڕێن بەسەر زەویداو شوێنەوارەكان ببینن، ئینجا تەماشا بكەن‌و بزانن ئەوكەسانەی كە بێباوەڕبون چییان بەسەر هاتوە؟ وە بزانن كە سەرنوێشتی ئەوانیش هەروا دەبێت. پەیڕەوی هەر شتێك بكرێت جگە لە (ﷲ) مادام ئەو پەیڕەوی كردنە لە سنوری ئاییندا نەبێ ئەو پەیڕەوی كردنە كوفرو شیركەو پەیڕەوی كراویش ئەگەر خۆی بەوە رازی بێت تاغوتە.

(٣٧) ئەی محمدﷺ ئەگەر تۆ هەر چەند سور بیت لەسەر هیدایەت‌و خۆشبەختكردنیان سا بێگومانبە كە ﷲ ئەو كەسەی كە گومراهی كردوە رێنمایی‌و خۆشبەختی ناكات، چونكە خۆی نیەتی خراپەو رێنمای ناوێت، جا تۆش ناتوانی هیدایەتی بدەیت‌و بۆ ئەوان هیچ یارمەتی دەرێك نیە كە یارمەتیان بدات‌و بیانخاتە سەر رێگای خۆشبەختی.

(٣٨) خۆ ئەوان بەهەمو هێزی خۆیان سوێند بە خوا ئەخۆن‌و دەڵێن: هەرگیز خوا ئەوانەی كە مردوون زیندویان ناكاتەوە، خواش دەفەرموێ: نەخێر وانییە كە ئەوان دەڵێن زیندو كردنەوەی مرۆڤ بۆ حیساب بڕیاریكی براوەی (ﷲ) یەو دێتەدی بەڵام زۆربەی خەڵك ئەو راستیە نازانن‌و لێی تێناگەن‌و دژایەتی ئەكەن، جا خوا هەندێ لە سودەكانی زیندو كردنەوە باس دەكات‌و دەفەرموێ:

(٣٩) زیندویان ئەكەینەوەو حیسابیان لەگەڵدا دەكەین تا رۆشن بكەینەوە بۆیان ئەو زیندو كردنەوەی كە ئەوان ناكۆكیان تێیدا بوو، تابزانن بەراستی ئەوان درۆزن بوون‌و لە خۆیانەوەبەبێ بەڵگە باوەڕیان بەزیندو كردنەوە نەبوە. ئینجا خوا باسی چۆنێتی ئەنجامدانی بڕیارەكانی خۆی دەكات‌و دەفەرموێ:

(٤٠) قسەی ئێمە بۆ هەر شتێك كە بمانەوێ بیكەین هەر ئەوەندەیە كە بڵێین: ببە، كوتو پڕ دەبێ‌و هیچ شتێك ناتوانێت رێگای بگرێت، واتە: ئەوەی بەلای ئێوەوە دورەو نەگونجاوە لای ئێمە زۆر ئاسانەو تەنها فەرمان پێكردنی ئەوێ‌و هیچی تر. ئینجا خوای میهرەبان كۆچكەرانی رێگای خۆی‌و پاداشەكانیان بە شێوەیەكی كورت باس دەكات‌و دەفەرموێ:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡۚ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ فِي تَقَلُّبِهِمۡ فَمَا هُم بِمُعۡجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ عَلَىٰ تَخَوُّفٖ فَإِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٖ يَتَفَيَّؤُاْ ظِلَٰلُهُۥ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدٗا لِّلَّهِ وَهُمۡ دَٰخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ۩ ﴿٥٠﴾ ۞وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓاْ إِلَٰهَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ فَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًاۚ أَفَغَيۡرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن نِّعۡمَةٖ فَمِنَ ٱللَّهِۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيۡهِ تَجۡـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمۡ إِذَا فَرِيقٞ مِّنكُم بِرَبِّهِمۡ يُشۡرِكُونَ ﴿٥٤﴾

(٤١) ئەوسا ئەو كەسانەی كە ماڵ‌و وڵات‌و خێزانی خۆیانیان بەجێهێشتوە لەبەر خاتری رەزامەندی خوا پاش ئەوەی كەستەمیان لێكرا هەر لە دنیادا شوێن‌و جێگای چاكیان پێ ئەدەین. هۆی دابەزینی ئەم ئایەتە كۆچكردنی ئەو موسڵمانانە بو كە چون بۆ حەبەشەو بڕیارەكە گشتیەو بۆ هەر موسڵمانێك لە هەر كات‌و جێگایەكدابێ، سوپاس بۆ خوا بەدرێژای مێژوی ئیسلام ئەم بڕیارەی خوا چەسپاوو رۆشن‌و نەگۆڕاو بووە سەبارەت بەو كەسانەی كەبە راستی وازیان لە وڵات‌و خزم‌و كەس‌و كارو منداڵی خۆیان هێناوەو خوای میهرەبان چاكەی بێ سنوری لەگەڵدا كردون لە دنیاداو بێگومان كە پاداشتی رۆژی قیامەت زۆر گەورەترە ئەگەر ئەوان بزانن، واتە سەرەرای ئەو هەمو چاكەی كە ﷲ لە گەڵیاندا دەكات پاداشتی قیامەتیان زۆر زیاترو گەورەترە،

(٤٢) ئەو پاداشە گەورە بۆ ئەو كۆچكەرانەی كە لەبەرامبەر بەڵاو موسیبەتی ئاوارەیی‌و بێ كەس‌وكاری‌و بێ جێگاورێگایی خۆیان گرتوەو نا شوكری خودای خۆیان نەكردوە لە سەر ئەوەی كە توشیان بووە، وە تەنها بە پەروەردگاری خۆیان پشتیان بەستوە نەبە ئەم‌و ئەو.

جارێکی تر خوا دڵخۆشی پێغەمبەرمانﷺ دەکاتو لەدەم ئەو بێباوەڕانە دەدات کە ئەیان وت: خوا گەورەترە لەوەی کە بەشەرێك بکات بە پێغەمبەری خۆیو دەفەرموێ:

(٤٣) خۆ ئێمە ڕوانەمان نەکردوە لە پێش تۆدا مەگەر پیاوان کە وەحیمان کردوەتە لایان، واتە: هەر پیاوو بەشەرمان لە پێش تۆدا ناردوە، بۆچی ئێستا بە تۆ وا دەڵێن، جا ئەوانەی کە گومانیان لەم بارەوە هەیە با پرسیار بکەن لەوانەی کە زانیاری پەڕاوەکانی پێشویان هەیە ئەگەر ئێوە ئەم ڕاستیە نازانن،

(٤٤) تابەبەڵگەی ڕۆشنو بەو پەڕاوەی پێشو ئەو ڕاستیەتان بۆ ڕۆشن بکەنەوە، وە ئێمە قورئانمان ڕەوانە کردوەتە لای تۆ ئەی محمدﷺتا تۆیش مانای ئەوەی کە ڕەوانە کراوەتە لایان ڕۆشن بکەیتەوە بۆیان بەڵکو ئەوانیش بیر بکەنەوە، واتە پێغەمبەری خۆشەویستﷺ ئەرکی ڕۆشن کردنەوەی قورئانی پێسپێرراوەو فەرمودەکانی مانای قورئانەو ئەبێ پەیڕەوی بکرێت، ئەمە دەم کوتێکە بۆ ئەوانەی کە ئیسلام ناناسنو لەبەر تەمەڵی ئاگایان لە فەرمودەکانی پێغەمبەر نییەو دەڵێن: قورئان بەسە. بەڵێ ڕاستە قورئان بەسە بەومەرجەی وەك خۆی چۆن ڕێنمایمان دەکات ئاوا پەیڕەوی بکەین، ئەوەتە قورئان خۆی ئەڵێت: پێغەمبەرﷺڕۆشن کەرەوەمە جا ئەگەر ڕاست ئەکەن خۆ ئەوە ئایەتی ئەو قورئانەیەو پێویستە بەگوێ بکەن هەروەك چۆن لە چەندین ئایەتی تردا ئەم شتەی ڕۆشنکردوەتەوە لەوانە ئایەتی ﴿قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ آل عمران: ٣١. وە ئایەتی ﴿مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ حَفِيظٗا﴾ النساء: ٨٠. ﴿ٱلذِّكۡرَ﴾ ناوێکی قورئانە چونکە یادی خوای تێدا هاتوەو بیر خەرەوەیەو بۆ هەمو پەڕاوەکانی تریش بە کارئەهێنرێت. جا خوای زاناو توانا هەڕەشە دەکات لەو کەسانەی کە بێباوەڕنو تاوان دەکەنو دەفەرموێ:

(٤٥) ئایا ئەوانەی کە فروفێڵی خراپ دەکەنو ئەیانەوێ ئیسلام ناشیرین بکەن ناترسن لەوەی کە خوا بیان بات بەناخی زەویدا؟ یان ئەو سزا گەورەیەی کە بۆیان دانراوە لە جێگایەکەوە بۆیان بێت کە ئەوان هیچ هەستی پێ نەکەن؟

(٤٦) یان لە کاتی هاتو چۆو گەشتو گەڕاندا خوا تۆڵەیان لێ وەرگرێت؟ ئەوسا ئەوان ناتوانن ڕێگای ﷲ بگرن لە هەر بەڵایەك کە ئارەزۆ لێ بێتو بەسەریاندا بهێنێ.

(٤٧) یان ﷲ تۆڵەیان لێ وەرگرێت لە حاڵەتێکدا کە چاویان لە هاتنی ئەو سزایەیەو ئەترسن وەك ئەوەی کە کەسو کارو هێزو دەسەڵاتیان کەم کەم لەناو بباتو نەتوانن هیچ بەرگریەکیش لەو کەم کردنەوە بکەنو دوژمنانیان بەسەردا زاڵ بکاتو بەچاوی خۆیان مەرگی خۆیان پێش هاتنی ببینن، واتە: بۆچی ئەوەندە گەمژەو نەزانن بیر لە پاشە ڕۆژی خۆتان ناکەنەوە پێش ئەوەی کار لەکار بترازێت بۆ بەرەو پەروەردگارتان ناگەڕێنەوە؟ بەراستی پەروەردگارتان زۆر میهرەبانو زۆر بەرەحمە بۆتان. بەڵێ ئەگەر سۆزو میهرەبانی نەبێ بۆتان خۆ ئەو لەکەس ناترسێت ولەکۆتاییدا هەمو کەسێکیش ئەچێتەوە بەردەستی، دەی بۆ ئەو پێغەمبەرو پەڕاوەی ناردوەو ئەو هەمو ئامۆژگاریەی دەکات؟

(٤٨) ئایا باوەڕیان بەهێزی خوانیەو نابینن ئەوانەی کە خوا دروستیکردوون چۆن سێبەرەکانیان بەلای ڕاستو چەپدا ئەسوڕێتەوە کە بەڵگەی گەردنکەچیو ڕام بونیەتی بۆ فەرمانەکانی خوای تواناو زانا وەك دەفەرموێ، خۆ ئەوان گوێڕایەڵو گەردنکەچن بۆ خواو ناتوانن لەو یاسایە دەربچن کە خوا بۆی داناون، ئینجا نەك هەر سێبەرەکانیان گەردنکەچە بەڵکو هەمو دروستکراوەکان بەبێ جیاوازی ملکەچی یاسای پەروەردگاری عالەمن وەك دەفەرموێ:

(٤٩) جا بۆ خوا ڕام وگەردنکەچ ئەبێ ئەوەی کە لە ئاسمانانو زەوی دایە چ ئەوەی کە دەجوڵێت چ فریشتەکان خۆ ئەوان هەرگیز خۆیان بەگەورە ناگرنو سوجدە بۆ خوا ئەبەنو فەرمانەکانی جێ بەجێ ئەکەن بە تایبەت فریشتەکان هیچ کات لە فەرمانی خوا لا نادەنو تەواوی گیانلەبەرانی تریش جگە لەو سەر پشکییەی کە بە مرۆڤو جنۆکەدراوە ڕامو ملکەچن بۆ ئەو بەرنامەی کە خوا بۆی داناون

(٥٠) کە ئەو فریشتانەیش دەترسن لەو پەروەردگارەیان کەلە سەریانەوەیەو ئەوان لەژێر دەستی ئەودانو هەر فەرمانێکیان بەسەردا بدات ئەوان بێ سێو دوو ئەنجامی دەدەن.

(٥١) جا ﷲ فەرمویەتی: هەرگیز دوو خودا بۆ خۆتان دانەنێن چونکە ئەو تەنها یەك خودایە، جا تەنها لەمن بترسن لەکەسی تر مەترسن، چونکە بەبێ فەرمانی من هیچ کەس هیچ شتێکی پێ ناکرێت.

(٥٢) خۆ هەر موڵکی خودایە ئەوەی کە لە ئاسمانانو زەویدا هەیە، ئیتر ئێوە چۆن موڵکی خۆی ئەکەن بەشەریکی ئەو زاتەو لە جیاتی ئەودا بەندایەتی بۆ ئەکەن؟ ئەمە چ عەقڵێکە؟

بەرنامەی پێویستو فەرزکراو لەسەر مرۆڤ تەنها بەرنامەی (ﷲ)یەو نابێ بەرنامەی کەسێ تر بە پێویست بزانرێتو پەیڕەوی بکرێت، چونکە ئەو پەیڕەوی کردنە پەرستنەو خوا تورەیە لەو کردارەو دەفەرموێ: ئایا ئێوە جگە لە (ﷲ) لەکەسانێکی تر ئەترسن و پەیڕەوییان دەکەن؟ واتە شتی وانەکەن، ئینجا چاکتر رونی دەکاتەوەو تێمان دەگەیەنێ کە جگە لە خوا هیچیان لەدەست نایەتو دەفەرموێ:

(٥٣) خۆ هەرچی نیعمەتێك کە ئێوە هەتانەو مایەی بەختەوەری ژیانتانەو سودی لێ وەردەگرن لە خواوەیە بەڵام ئێوە رێزی ناگرنو سوپاسی خوا ناکەنو کەسانی تر ئەکەن بەهاوبەش، لە پاشان هەر کاتێك ئێوە دوچاری تەنگانەو ناخۆشی ببن تەنها بۆ لای ئەو پەنا ئەبەنو هاوار لەو دەکەن،

(٥٤) لەپاشان هەر کاتێك ئەو تەنگانەیە لە سەر ئێوە لا ببات کوتو پڕ کۆمەڵێك لە ئێوە هاوڵ بۆ خوا دادەنێن،

(٥٥) بۆیە ئەم هاوبەشیە دادەنێن تاکو بێباوەڕبن بەوەی کە ئێمە پێمان داوون، ئەوسا با رابوێرن بەم زوانە دەزانن چیتان بەسەردێت لەسەر ئەو سەرپێچیو نافەرمانیەی کە بەرامبەر بە ئێمە دەیکەن.

(٥٦) جا ئەو نەزانانە هەندێ لەو سەروەتو سامانو ئاژەڵەی کە پێمان داوون دایئەنێن بۆ ئەو بتانەی کە خۆیان هیچ شتێك نازانن، جا خوا هەڕەشەیان لێ دەکاتو دەفەرموێ: دڵنیا بن کە پرسیارتان لێ دەکرێت لەو درۆو هەڵبەسراوانەی کە بۆ (ﷲ)ی دا دەنێنو نیعمەتەکانی ئەو بۆ ئەو بتانە خەرج ئەکەنو بەندایەتیان بۆ ئەکەن.

(٥٧) جا بۆ خوا کچان دا دەنێن، پاكو بێ نیازە خوا لەو قسە پوچانە لە حاڵێکا ئەوان ئەیانەوێ چییان پێخۆشە ئەوەیان هەبێ، واتە: ئەوان کوڕیان بەلاوە چاکە بۆ خۆیان ئەوە هەڵ دەبژێرنو کچیان بەلاوە چاك نیە بۆ خوای دادەنێنو دەڵێن: فریشتەکان کچی خودان! دەی ئەمە چ جۆرە عەقڵێکە خۆی کچی پێ چاك نەبێ وبڵێیت بۆخوا کچ چاکە؟!

(٥٨) جا هەر کاتێ موژدە بدرێت بە یەکێك لەوانو بڵێن:کە خێزانەکەی کچی بووە دەمو چاوی لە خەفەتا رەش ئەبێو زۆر نارەحەت ئەبێو دڵی لە لەداخو خەفەتدا خەریك شەق ببات.

(٥٩) کە خۆی ئەشارێتەوە لەو خەڵکەی کە زانیویانە کچی بوە لەبەر خراپی ئەو مژدەیەی کە پێی دراوەو نازانێ لەداخا چی

لِيَكۡفُرُواْ بِمَآ ءَاتَيۡنَٰهُمۡۚ فَتَمَتَّعُواْ فَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجۡعَلُونَ لِمَا لَا يَعۡلَمُونَ نَصِيبٗا مِّمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡۗ تَٱللَّهِ لَتُسۡـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمۡ تَفۡتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجۡعَلُونَ لِلَّهِ ٱلۡبَنَٰتِ سُبۡحَٰنَهُۥ وَلَهُم مَّا يَشۡتَهُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلۡأُنثَىٰ ظَلَّ وَجۡهُهُۥ مُسۡوَدّٗا وَهُوَ كَظِيمٞ ﴿٥٨﴾ يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓۚ أَيُمۡسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ أَمۡ يَدُسُّهُۥ فِي ٱلتُّرَابِۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوۡءِۖ وَلِلَّهِ ٱلۡمَثَلُ ٱلۡأَعۡلَىٰۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٦٠﴾ وَلَوۡ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلۡمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيۡهَا مِن دَآبَّةٖ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗىۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمۡ لَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ سَاعَةٗ وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجۡعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكۡرَهُونَ وَتَصِفُ أَلۡسِنَتُهُمُ ٱلۡكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلۡحُسۡنَىٰۖ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفۡرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٖ مِّن قَبۡلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلۡيَوۡمَ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِي ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦٤﴾

بکات ئایا وازی لێ بێنێو لە ناوی نەباتو بەو شەرمەزارییەوە بمێنێتەوە یان زیندە بەچاڵی بکاتو یەکجاری رزگاری بێ لەو شورەیو خراپە کە توشی بوە! ئینجا ئا ئەم جۆرە کەسانە ئەیان وت: خوا کچی هەیە کەچی سەبارەت بەکچی خۆیان ئاوا رەفتاریان دەکردو خواش دەفەرموێ ئاگاداربە ئەوانە بڕیارێکی خراپ دەدەن کە بەو شێوەیە مامەڵە لەگەل منداڵی خۆیاندا دەکەنو ئەو جۆرە دابەش کردنەش لەنێوان خۆیانو(ﷲ)دا دەکەن، کچان بۆ (ﷲ) دائەنێنو کوڕان بۆ خۆیان؟!

(٦٠) بۆ ئەو کەسانەی کە ئیمانیان نییە بە رۆژی دوای وێنەیەکی خراپیان هەیە وهەر بۆ (ﷲ)یە وێنەی بەرزو بەرێزتر بەڵام بێباوەڕان وێنەی نزم بۆ خوا دائەنێنو وێنەی بەرز بۆ خۆیان بەراستی زۆر بەهەڵەدا چوون، چونکە هەر خوایە کە خوایەکی بەدەسەڵاتەو دانایە لە هەمو ئیشەکانیدا. بەڵێ بێباوەڕان هەمو هەڵس وکەوتو وتاریان هەموی نارەواو تاوانە بەڵام خوا خوایەکی میهرەبانو بەرەحمەو پەلە ناکات لە تۆڵە سەندنەوەدا بەڵکو بیر بکەنەوەو تەوبە بکەن، وەك لێرەدا دەفەرموێ:

(٦١) جا ئەگەر (ﷲ) لەخەڵکی بەهۆی ستەمەکانیانەوە تۆڵەی وەرگرتایە هیچ شتێکی لەم سەر زەویەدا نەئەهێشتو بەبۆنەی لاساری مرۆڤەوە لەناوی ئەبردن بەڵام (ﷲ) دوایان ئەخات هەتا

وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَنۡعَٰمِ لَعِبۡرَةٗۖ نُّسۡقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيۡنِ فَرۡثٖ وَدَمٖ لَّبَنًا خَالِصٗا سَآئِغٗا لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٦٦﴾ وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلۡأَعۡنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنۡهُ سَكَرٗا وَرِزۡقًا حَسَنًاۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوۡحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحۡلِ أَنِ ٱتَّخِذِي مِنَ ٱلۡجِبَالِ بُيُوتٗا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعۡرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسۡلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلٗاۚ يَخۡرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٞ مُّخۡتَلِفٌ أَلۡوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٞ لِّلنَّاسِۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمۡۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ لِكَيۡ لَا يَعۡلَمَ بَعۡدَ عِلۡمٖ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٞ قَدِيرٞ ﴿٧٠﴾ وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلرِّزۡقِۚ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُواْ بِرَآدِّي رِزۡقِهِمۡ عَلَىٰ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ فَهُمۡ فِيهِ سَوَآءٌۚ أَفَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَزۡوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةٗ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِۚ أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ يُؤۡمِنُونَ وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ هُمۡ يَكۡفُرُونَ ﴿٧٢﴾

کاتێك کە ناوبراوەو دیاری کراوە، جا هەر کاتێك ماوەیان هات یەك سەعات نەدوا ئەکەوێت وە نە پێش ئەکەوێت.

﴿٦٢﴾ جا ئەوان دای ئەنێن بۆ خوا ئەوەی کە بۆ خۆیان پێیان ناخۆشە، وە بە درۆوەو لە خۆیانەوە بە دەم دەڵێن: بێگومان بەهەشت هەربۆ ئەوانە، ئینجا خوا بەدەمیاندا ئەداو دەفەرموێ: بەحەقیقەتو بێگومان کەبۆ ئەوان ئاگر هەیە، بێگومان ئەوان ئەخرێنە ئاگرەوەو پشتگوێ ئەخرێنو رزگار ناکرێن، ئەمە بەڵێنی (ﷲ)یە، جارێکی تر (ﷲ)بۆ دڵنەوایی پێغەمبەرمانﷺدەفەرموێ:

﴿٦٣﴾ ﷲ سوێند بەخۆی دەخواتو دەفەرموێ: بەراستی ئێمە بۆ گەلانی پێش تۆش پێغەمبەرانمان رەوانە کردوە بەڵام شەیتان کردەوە خراپەکانیانی بۆ جوان کردوونو لە رێگای راست لایداوون .جا شەیتان ئەمڕۆش دۆستی ئەم خوانەناسانەی سەردەمی تۆیە وبەرەو رۆژ رەشیو نەگبەتیان دەباتو ئەوان سزایەکی زۆر پڕ ئێشو ژانیان بۆ هەیە.

﴿٦٤﴾ ئێمە رەوانەمان نەکردوەتە سەر تۆ ئەم قورئانە مەگەر بۆ ئەوەی کە تۆ رۆشن بکەیتەوە بۆ ئەوان ئەوەی کە ئەوان ناکۆکیان تێیدا هەیە کە هاتنی قیامەتە، وە هەروەها ئەم پەراوەمان نەناردوە بۆ تۆ کە قورئانە مەگەر بۆ ئەوەی کە رێنمایو رەحمەت بێ بۆ گەلێ کە باوەڕ بە تۆو پەیامەکەت ئەهێنن، چونکە تەنها ئەوان سودی لێ وەرئەگرن ئەگینا ئەم قورئانە بۆ هەمو کەسێك رێنمایو رەحمەتە بەڵام زۆربەی خەڵك روی تێ ناکات، ئینجا ﷲ درێژە بە باسی نیعمەتەکانی خۆی دەداو دەفەرموێ:

﴿٦٥﴾ خوا ئەو زاتەیە کە ئاو لە ئاسمانەوە رەوانە دەکات، جا بەو ئاوە ئەم زەویەی پاش ئەوەی کە بێ گژو گیاو مردبوو زیندو دەکاتەوە، بەراستی ئا لێرەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ ئەو گەلەی کە گوێ بگرێتو راستی ببیسێت.

﴿٦٦﴾جابەراستی بۆ ئێوە لە مەڕو ماڵاتدا پەندو ئامۆژگارییەکی گەورە هەیە ئێمە لەوەی کە لە ناو سکی ئەواندایە ئاوتان پێ ئەدەین کە ئەو شیرەیە کە لە نێوان شیاکەو خوێندایە شیرێکی سپیو پاكو خاوێنی جوان کە بەئاسانی قوت ئەدرێتو لە لایەن بخۆرانیەوە هیچ بێزێکی لێ ناکرێت! جا ئەی مرۆڤ بۆ بیر ناکەیتەوە ئەو شیرە سپیەتایبەتە لەناو شیاکەو خوێنداو لەو جێگا تەنگەدا کام دەزگاو کارخانەیەك دەتوانێت ئاوا ئیشێ بکات؟! ئینجا دەفەرموێ:

﴿٦٧﴾ خۆ لە بەروبومی خورماو ترێ کان ئێوە ماددەی سەرخۆشیو رۆزییەکی شیرینو جوان وەرئەگەرن بێگومان لە تەماشاکردنی ئەو هەمو نیعمەتە جۆراو جۆرانەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ ئەو گەلەی کە ژیریی خۆی بخاتە کارەوەو چاك بیر بکاتەوە، ئەمە یەکەم ئایەت بو کە هاتە خوارەوەو خراپی ماددەی سەرخۆشکەری لێ وەرئەگیرا چونکە خوا جیایی کردوەتەوە لە رۆزی جوان ﴿رِزۡقًا حَسَنًا﴾ جا ئەوانەی ئەمەیان وەرگرت هەندێکیان وازیان لە خواردنەوەی شەراب هێناو هەندێکی تری داوای لە خوا کرد کە جوانتر بۆیان رۆشن بکاتەوە تا ئاخر جار ئایەتی (نەوەدو نەوەدو یەکی/ مائیدە)هاتە خوارەوەو ئیتر بە تەواوی وازی لێ هێنرا . ئینجا نیعمەتێکی ترمان بۆ باس دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٦٨﴾ ئەوسا نیگامان کردە لای مێش هەنگوتێمانگەیاندن کە بۆ دروستکردنی هەنگوین هەندێ لە چیاکان بکەن بەماڵ بۆ خۆتان،

﴿٦٩﴾ جا لە هەندێ لەدرختەکانیش و لەوانەی کە خەڵك بۆتان دروست دەکەن وەك سەبەتەو سندوقو شتی تر، لە پاشان پێمان وت:لە هەمو بەرو بومێك بخۆو رێگاکانی پەروەردگاری خۆت بۆ ئەنجامدانی ئیشەکانی خۆت گەردنکەچانە بگرەو ئیشی خۆت بکە کە لەناو سکیەوە خواردنەوەیەکی شیرین کە هەنگوینە دێتە دەرەوە کە رەنگەکانی جیایە لەیەك سورو سپیو ووشكو تەڕو،

یەك دایك بەچكە دەكات كەچی بەچكەكانی جیان لەیەك، نێرو مێو گەورەو بچوك رەش‌و زەرد وتامی هەنگوینەكەی بەگوێرەی خواردنەكەی ئەگۆڕێ‌و لەو هەنگوینەدا شیفا هەیە بۆ خەڵك . بەراستی ئا لەوەدا كە باسكرا بەڵگەیەكی گەورە هەیە بۆ ئەو گەلەی كە بیر بكاتەوە، مێشێك كە ئەگەر بكەوێتە مشتە ئاوێكەوە عەقڵی خۆ رزگاركردنی نیە كێ فێری ئەو نەخشەو پاك‌و خاوێنیەی كردوە؟! جا بۆ بیر ناكەنەوەو سوودی دنیاو قیامەتی لێوەرگرن؟ دەڵێن: جارێك كابرایەك چووە خزمەتی پێغەمبەرو ﷺ وتی: براكەم توشی نەخۆشی سك چون بوە پێغەمبەرﷺ فەرموی: هەنگوینی بدەرێ، كابرا هەنگوینی پێدا سك چونكە زیاتر بو، هاتەوە بۆ لای‌و عەرزی كرد كە خراپتر بووە،فەرموی: هەنگوینی بدەرێ‌وبەچەند جارێك ئینجا شیفای بۆ هاتو فەرمووی:{ صَدَقَ اللهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ / متفق علیه/ خوا راستی كرد سكی براكەت درۆی كرد} ئەمە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی كە چارەسەری‌و تیماركردنی نخۆشی پێچەوانەی ئایین نییەو زیانی بۆ بیرو باوەڕ نیە مادام كابرا لە خواوەی بزانێ:

(٧٠) جا(الله) ئەو زاتەیە كە ئێوەی دروستكردوەو لە پاشان ئەتان مرێنێت‌وهەندێك لە ئێوە تەمەنێكی زۆری پێ ئەدرێ‌و عەقڵی مندالْ ئەبێتەوە تا هیچ نەزانێت پاش ئەوەی كە زانیوێەتی بێگومان(الله) زۆر زانایەو بە دەسەڵاتە، پێغەمبەرمانﷺئەپاڕایەو لە (الله) و ئەیفەرمو:{ وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَد إِ أَرْذَلِ العُمرِ/وە پەنا ئەگەرم بەتۆ كە بگەرێنرێمەوە بۆ عەقڵی مندالی ئەوەندە تەمەن درێژ بم} البخاري وغ ه.

(٧١) خۆ (الله) ئەو زاتەیەكە هەندێكتان بەرز دەكاتەوە بەسەر هەندێكی ترتاندا بەهۆی رژاندنی رۆزی زۆرەوە دەی ئەوانەی كەوا رێزیان پێدراوە لەو رزق‌و رۆزی خۆیانە هیچ نادەن بەوانەی كەلە ژێر دەستیاندایە، جا هەموویان لەو رزق‌و رۆزییەدا یەكسان بن، واتە: ئیتر چۆن ئێوە چاوەڕێ ئەكەن كە خوای خاوەنی ئەم هەمو بوونەوەرە بەندەی خۆی بكات بەشەریكی خۆی‌و هەندێ لە كارو بارەكانی خۆی بداتە دەستی ئەوان؟ ئایا ئێوە دان نانێن بە نیعمەتەكانی خوادا؟ لێ پرسینەكە بۆ سەرزەنشت و دان پێدانانە، واتە: بۆ ئەبێ دان بەو نیعمەتانەی خودادا نەنێن، دانی پێدا بنێن‌و بزانن كەخوا كەسی نەكردوە بە هاوبەشی خۆی‌و ئێوە لە خۆتانەوە ئەم شتانەتان كردوە بە هاوبەشی (الله).

(٧٢) وە خوا ئەو زاتەیە كە لە خۆتان هاوسەری بۆ داناون‌و لە رێگەی ئەو هاوسەرانەوە كوڕان‌و نەوەی پێداون‌و لە شتە پاكەكان رزقی ئێوەی داوە ئایا ئێوە بەشتی پڕوپوچ كە ئەو بتانەن باوەڕ

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

ئەهێنن كەهیچیان لێ نایەت‌و دان بەنیعمەتەكانی خوادا نانێن‌و ئینكاری ئەو هەمو نیعمەتانەی ئەو زاتە دەكەن؟

(٧٣) وە ئێوە جگە لە (الله) شتانێك دەپەرستن كە ئەوانە خاوەنی هیچ رزقێك نین بۆ ئێوە نە لە ئاسمانان‌و نە لە زەویداو توانای ئەنجامدانی هیچ شتێكیشیان نییە نە چاك‌و نە خراپ. جا كە ئەمەتان زانی،

(٧٤) ئێوە هاوبەش‌و هاووێنەو شەریك بۆ خوا دانەنێن، چونكە شتی وانییەو درۆیەو تەنها ئایندەی خۆتان خراپ ئەكەن بەراستی خوا ئەزانێت چ شتێك سوودی هەیە بۆتان‌و چیش بە زیانتانەو ئێوە نازانن. ئینجا خوا وێنەیەك لەسەر ئەو بتانەی ئەوان‌و تەنهایی خۆی دێنێ‌و دەفەرموێ:

(٧٥) خوا وێنەیەك باس دەكات لەسەر بتەكان‌و لەسەر زاتی خۆی بەم چەشنە كە مرۆڤێك موڵكی كابرایەك بێ‌و توانای هیچ شتێكی نەبێت كە بیكات نە بۆ خۆی‌و نە بۆ خەڵك ئا ئەمە لەگەڵ كەسێكدا كە ئێمە رزقێكی چاكمان پێ دابێت‌و ئەویش بە كەیفی خۆی بە پەنامەكی‌و بە ئاشكرا ببیبەخشێت ئایا ئەم دووانە وەك یەكن؟ ئاشكرایە وەك یەك نین دەی بتەكان وەك كابرای یەكەمەو خۆیان بەندەن‌و توانای هیچ ئیشێكیان نیە،دووهەمیان وێنەی خوا خۆیەتی كە خاوەنی ئەو هەمو خێرو بەرەكەتەیەو هەمیشە بە ئارەزۆی خۆی ئەبەخشێت‌و كەس

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمۡ سَكَنٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ بُيُوتٗا تَسۡتَخِفُّونَهَا يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ إِقَامَتِكُمۡ وَمِنۡ أَصۡوَافِهَا وَأَوۡبَارِهَا وَأَشۡعَارِهَآ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٖ ﴿٨٠﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنٗا وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلۡحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعۡرِفُونَ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدٗا ثُمَّ لَا يُؤۡذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ وَلَا هُمۡ يُسۡتَعۡتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلۡعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمۡ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ شُرَكَآءَهُمۡ قَالُواْ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدۡعُواْ مِن دُونِكَۖ فَأَلۡقَوۡاْ إِلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلَ إِنَّكُمۡ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلۡقَوۡاْ إِلَى ٱللَّهِ يَوۡمَئِذٍ ٱلسَّلَمَۖ وَضَلَّ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ﴿٨٧﴾

ناتوانێ ڕێگای لێ بگرێتو دەست بخاتە ناو کاروبارییەوە کەوابو سوپاس بۆ خوا، بەڵام زۆربەی ئەوان نازانن کە سوپاس شایستەی خودایەو بت پەرستن هەر یەکەو بەشێوەیە، یەکێك گیاندار ئەپەرستێو یەکێ بێ گیان، یەکێ نەفسی خۆی ئەپەرستێو یەکێ خەڵکی تر، یەکێ ماڵ ومنداڵ یەکێ تر پلەو مەقام و...و...هتد. وتراوە کەئەم ئایەتە لەبارەی عوسمانی کوڕی عەفانو بەندەیەکی ئەوەوە دابەزیوەکە عوسمان ـ خوا لێی ڕازیبێت ـ خەرجی دەداو بەخێوی دەکرد بەڵام ئەو ئیسلامی خۆش نەدەویستو ڕێگری لەخێرو چاکەی ئەو دەکرد. ئینجا ﷲ وێنەیەکی تر باس دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٧٦﴾ خوا وێنەیەکی تر بەم شێوەیە باس دەکات: کە دوو پیاو هەبنو یەکێکیان لاڵ بێتو نەتوانێت هیچ شتێك بکات بەڵکو ئەو بارێکی قورس بێت بەسەر ئاغاکەیەوەو بەرەو هەر کوێ بڕوات خێرێك نەهێنێتەوە ئایا ئەم کەسە لەگەڵ ئەو کەسەی کە فەرمان بەداد پەروەری بداتو ئەو لەسەر ڕێگای ڕاست بێت یەکسانە؟ ئەم وێنەیەش مەبەستی کافرو موسڵمانە، یەکەمیان وێنەی کافرەو لەقسەی حەقو ڕاستدا لاڵەو تواناى هیچ چاکەیەکی نیەو بەرەو هەرکوێ بچێو هەرچی بکات هەربەزیانی تەواو دەبێو دووهەمیانیش موسڵمانەو فەرمان بەداد پەروەری دەکات کە یەکخوا پەرستییەو لەسەر ڕێگای ڕاستە کە ئاینی ئیسلامە.

﴿٧٧﴾ ئەوسا هەر بۆ (ﷲ)یە زانینی نهێنیەکانی ئاسمانانو زەویو کەسی تر ڕاستەوخۆ هیچی لێ نازانێت تا(ﷲ)خۆی پێی ڕانەگەیەنێتو بڕیاری هاتنی قیامەت هەر بەئەندازەی چاوکلا کردنێکە یان لەوەش نزیکترە تەنها ئەوەندەی دەوێ کە خوا بفەرموێ: ببە، ئەبێ چونکە بەڕاستی (ﷲ) دەسەڵاتی بەسەر هەمو شتێکدا هەیە، دیسان زیاتر درێژە بە باسی نیعمەتەکانی خۆی ئەداتو دەفەرموێ:

﴿٧٨﴾ جا ﷲ ئەو زاتەیە کە ئێوەی دەرهێناوە لە سکی دایکتاندا کە هیچ شتێکتان نەدەزانی، ئینجا بۆ ئەوەی شت بزانن خوا بۆ ئێوە ئامێری بیستنو بینینو دڵەکانی داناوە تا لە بیسراوەکانو بینراوەکان پەندو ئامۆژگاری وەرگرنو هەرلەو ڕێگایەوە بینراوو بیسراوەکان بدەن بەدڵو بەچاکی تەماشای سودو زیانیان بکەنو گەورەیو زۆری نیعمەتەکانی خواتان بۆ دەرکەوێت بەڵکو ئێوە سوپاسی خوابکەن. جارێکی تر پەروەردگاری عالەم سرنجمان ڕائەکێشێ بۆ لای هەندێ لەو شتانەی کە دەسەڵاتو زانایيو دانایی خودا دەر ئەخەنو دەفەرموێ:

﴿٧٩﴾ ئایا نابینن و تەماشای ئەو باڵندانە ناکەن کە چۆن گەردنکەچو ڕام کراوون لە بۆشایی ئاسماندا دەگەڕێن بێ ئەوەی بکەونە خوارەوە بەڕاستی ئەوانی ڕاگیر نەکردوە جگە لە خواو کەسی تر ناتوانێ لەو بۆشاییەدا ڕاگیریان بکات بێگومان ئا لەوەدا چەندین بەڵگەی گەورە هەیە لەسەر دەسەڵاتی خوا بۆ گەلێك کە باوەڕ بهێننو یەقینیان هەبێت بە خواو بە ڕۆژی قیامەت .

﴿٨٠﴾ خۆخوای باڵادەست ئەو زاتەیە کە ماڵەکانتانی کردوە بە جێگای حەسانەوەتان بۆ ئەوەی کە ئیسراحەتی تێدا بکەن لەدنیادا، وەلە پێستی مەڕو ماڵات ماڵانێکی پێداون کە هەڵگرتنیان لەکاتی کۆچوباردا و لەکاتی نیشتە جێبونتاندا سوكو ئاسانەلاتان ولە خوریەکانیانولە کورکەکانیانو لە مووەکانیان ماڵ دروست ئەکەن وەك ڕەشماڵو چادرو کەڵو پەلی تری ناو ماڵ، وە هۆی لەزەت وەرگرتنتانە هەتا ماوەیەکی دیاری کراو کە کاتی دەرچونتانە لەم ژیانەی دنیادا، وە هەروەها خوا دەفەرموێ:

﴿٨١﴾ جا خوای باڵادەست هەندێك لە وانەی کە دروستیکردوە کردویەتی بە سێبەر بۆ ئێوە کە لەکاتی گەرمادا سودی هەیە بۆ خۆتانو مەڕو ماڵاتتانو لەچیاکانیشدا ئەشکەوتانی گەورەو بچوکی بۆ دروستکردوون، وە پۆشاکێکی وای بۆ داناون کە ئەتان پارێزێت لە گەرما، وە پۆشاكو لباسێکی وای بۆ داناون لەزرێ کە

بتان پارێزێ لەکاتی شەڕدا لەرمو تیر هەر ئاوا خوای باڵادەست نیعمەتەکانی خۆی تەواو دەکات بەسەر ئێوەدا، بەڵکو ئێوەش گەردنکەچبن بۆ خواو ڕێگای خوا بگرن.

(٨٢) ئەگەر ئەوان گوێ بەم ئایینەنەدەنو پشتی تێ بکەن لەگەڵ بونی ئەم هەمو بەڵگە زۆرو گەورانەدا تۆ نارەحەت مەبە ئەی محمدﷺچونکە بەراستی تۆ تەنها گەیاندنێکی روونو ئاشکرات لەسەرەو هیچی تر.

(٨٣) ئەوان نیعمەتەکانی خوا ئەناسنو دەڵێن: ئەمانە هی خودان بەڵام لەکاتی قسەو باس دا ئینکاری دەکەن، وە زۆربەیان بێباوەڕنو کوفرانی نیعمەتەکانی خودا دەکەن جا خوا هەڕەشەیان لێدەکاتو دەفەرموێ:

(٨٤) جا ئەو رۆژەی کە ئێمە لە ناو هەمو گەلێك شایەتێك کە پێغەمبەرەکەیانە زیندو دەکەینەوەو تاوانو ستەمی گەلەکەی باس دەکاتو مەحکوم دەبن لە پاشا ماوە نادرێ بەو کەسانەی کە بێباوەڕ بوون هیچ بەهانەیەك بهێننەوەو داوای پەشیمان بوونەوەیشیان لێ ناکرێت چونکە تازە لە دنیای ئیشوکاردا نەماون، بەڵکولە دنیای پاداشتو سزادان، کەوابو ئەو رۆژە زۆر سەختە بۆ تاوانباران وەك لێرە دیمەنێکیان باس دەکاتو دەفەرموێ:

(٨٥) کاتێك کە ئەوانەی تاوانو ستەمیان کردوە سزا ئەبینن تازە نە سوك ئەکرێت لەسەریانو نەماوەیشیان پێ ئەدرێت بەڵکو ئەبێ بە تێرو تەواوی سزای خۆیان وەرگرن.

(٨٦) جا کاتێك کە ئەوانەی هاوبەشیان داناوە بۆ خوا چاویان بە شەریکەکانیان ئەکەوێت کە چەند هیچو پوچو بێ دەسەڵاتن دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان ئا ئەمانە بتو شەریکەکانی ئێمە بوون کە جگە لە تۆ لە دنیادا بانگمان ئەکردنو بەندایەتیمان بۆ ئەکردن ئەوانیش بەپەلە وەڵامیان ئەدەنەوەو دەڵێن: بەراستی ئێوە درۆ ئەکەنو بەندایەتی ئێمەتان نەکردوە ، بەڵێ ئەو رۆژە وەك ئەمرۆ نیە کە لوتی خۆیان بەرز بکەنەوەو خەڵکی بکەن بە بەندەی خۆیانو ترسیان لەکەس نەبێ، ئەو رۆژە هەمو هێزو دەسەڵاتیان لێوەرئەگیرێت ولە ناو گێژاوی رۆژ رەشیو شەرمەندەیو سەرشۆڕیدا ئەخولێنەوە، جا دوا کەوتو پەستو بێ نرخەکان پاش ئەو لێدوانەیان هیچیان پێ ناکرێ،

(٨٧) ئەوسا هەمویان روو ئەکەنە ﷲو تەسلیم دەبن، چونکە هیچ چارەیەکی تریان نیە وئەو درۆو دەلەسانەش کە لە دنیادا کردبویان هەمویان لێ ون دەبێتو دەڕواتو هیچ قسەیەکیان نیە لەو رۆژەدا کە بۆ کردن بشێت.

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدۡنَٰهُمۡ عَذَابٗا فَوۡقَ ٱلۡعَذَابِ بِمَا كَانُواْ يُفۡسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا عَلَيۡهِم مِّنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَجِئۡنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِۚ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ ﴿٨٩﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّتِي نَقَضَتۡ غَزۡلَهَا مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثٗا تَتَّخِذُونَ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرۡبَىٰ مِنۡ أُمَّةٍۚ إِنَّمَا يَبۡلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ مَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُۚ وَلَتُسۡـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٩٣﴾

(٨٨) ئەوانەی کە کافر بوونو رێگری لە ئاینی ﷲ دەکەنو نایەڵن بڵاوببێتەوە خوا دەفەرموێ: ئێمە سزا لەسەر سزایان بۆ زیاد ئەکەین، وەك دنیانیە کە کەم کەم سزاو تۆڵەی ئاسان بێ بەڵکو رۆژلەپاش رۆژ سزایان زیاتر ئەبێ بەهۆی ئەوەی کە لە دنیادا تاوانو خراپەیان کردوەو بەزەییان نە بەخۆیاندا هاتوەتەوەو نە بەخەڵکا.

(٨٩) جا ئەو سزاو تۆڵەیە لەو رۆژەدا ئەبێت کە ئێمە لە هەمو گەلێك شایەتێك لە خۆیان زیندو دەکەینەوە کە پێغەمبەرەکەیانەو، وە ئەی محمد ﷺ تۆیش دەهێنین کە شایەت بیت لەسەر ئەمانە، وەئێمە ئەم قوئانەمان رەوانەکردوە بۆ تۆ کە رۆشن کەرەوەیە بۆ هەر شتێك کە مرۆڤ پێویستی پێی هەبێ لەبارەی بەندایەتیو خواناسیو حەڵاڵو حەرامەوە ورێنمایو سۆزو مژدەیە بۆ تەواوی موسڵمانان. دەی ئیتر لەپاش ئەو پەڕاوە بەنرخە کەی رەوایە کە خەڵك یاساو بەرنامەیەکی تردابنێن بۆ کاروباری خۆیان؟ وە چۆن ئەم کارەیان بەشەڕ لەگەڵ ﷲ دا حیساب ناکەن؟! ئەی مرۆڤ بیربکەرەوە تا فرسەتت ماوە بزانە کێ دروستی کردویتو بۆچی دروستی کردویت؟ بەڵێ ئا لەو رۆژەدا تاوانبارانو یاخی بوان لە فەرمانی ﷲ دەزانن چییان کردوەو قەپ بە دەستی خۆیاندا دەکەنو پەشیمان دەبنەوە بەڵام بێ سودە.

وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ فَتَزِلَّ قَدَمُۢ بَعۡدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُواْ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۖ وَلَكُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمۡ يَنفَدُ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٖۗ وَلَنَجۡزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَنُحۡيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةٗ طَيِّبَةٗۖ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٧﴾ فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيۡسَ لَهُۥ سُلۡطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلۡطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوۡنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشۡرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلۡنَآ ءَايَةٗ مَّكَانَ ءَايَةٖ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مُفۡتَرِۭۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿١٠١﴾ قُلۡ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلۡقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلۡحَقِّ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

﴿٩٠﴾ بێگومان كە الله فەرمان ئەدات بە دادپەروەری لە وتارو كردارو كێشانەو پێوانەداو فەرمان ئەدات بە چاكە، واتە: هەر شتێك چاك بێ خوا فەرمان ئەدات بە ئەنجام دانی‌و فەرمان ئەدات بە بەخشینی ماڵ بە نزیكان لە خزمو هاوسێ كە بۆ خزم چاكە دوو بەرانبەرە هەم چاكەیە هەم خزمایەتییەو بەرگری دەكات لە داوێن پیسی‌و ئیشی خراپەو ستەم الله ئامۆژگاریتان دەكات بەڵكو ئێوەش بیر بكەنەوەو واز لەتاوان‌و ستەم‌و خراپە بهێنن‌و خۆشبەختی هەردوو دنیا بەدەست بهێنن. بەراستی ئەم ئایەتە پیرۆزە بەشێوەیەكی كورت‌و ڕۆشن هەموو گۆشەكانی ژیان ئەگەڕێتەوەو هیوادارم بەچاكی تەماشای بكەن‌و سودی لێ وەرگرن .

﴿٩١﴾ وەفا بكەن بەو پەیمانەی كە ئەیدەن بە الله‌و جێ بەجێی بكەن‌و هەر كاتێك كە پەیمانتاندا سوێندەكانتان هەڵنەوەشێننەوە دوای ئەوەی كە زیاتر بتەوترتان كردووە بڕیاری جێ بەجێ كردنتان داوە، وەبەحەقیقەت ئێوە خواتان كردوە بەپاڵ پشت‌و زامن لەسەر بەڵێن‌و سوێندەكانتان، ئیتر چۆن ئەتوانن هەڵی بوەشێننەوە؟ بێگومان الله دەزانێت كە ئێوە چی دەكەن.

﴿٩٢﴾ جا ئێوە وەك ئەو ئافرەتە مەبن كە ڕیسەكەی خۆی پاش ئەوەی كە دەیڕێساو بتەوو بەهێزی دەكرد هەڵی دەوەشاندەوە كە بە سوێندو پەیمان بەستنەكانتان خۆتان توندو تۆڵ بكەن كەئەمە شتێكی باشە بەڵام لەپاشدا لەبەر بەرژەوەندییەكی دنیایی هەڵیوەشێننەوە، كە ئێوەش سوێندەكانتان ببێت بەهۆی خیانەت لە نێوانتاندا لەبەر ئەوەی گەلێكی زۆرترو بەسام تر لە گەلێكی تر هەبێت، واتە: لە كاتی كەم دەسەڵاتی‌و لاوازیدا سوێند ئەخۆن بۆ كەسانی بەهێزتر لە خۆتان بەڵام هەر كە دیتان خۆتان بەهێز ترن ئەكشێنەوەو خیانەت بەوەی پێشو ئەكەن، كە ئەمە خیانەتەو موسڵمان نابێ خیانەت لە یەكتر بكات‌و یەكتر لاوازو بێ هێز بكات بەڵكو پێویستە زیاتر یەكتر بەهێز بكەن، خوای باڵادەست ئێوە تاقی دەكاتەوە بەوەی كە ئایا ئێوە پەیمان‌و سوێندەكانتان هەڵئەوەشێننەوە یان بەچاكی ئەنجامی ئەدەن؟ وە ئەو زیادو كەم كردنەوەی هێزو دەسەڵاتەش هەر تاقی كردنەوەیەو دڵنیا بن كە خوای باڵا دەست سەرئەنجام لە ڕۆژی قیامەتدا ئەم ڕاستیانەی كە نارێكن تێیدا كە هاتنی قیامەت‌و حیساب‌و كیتابە بۆتان ڕۆشن دەكاتەوە، جا ئەوكاتە دەزانن چیتان كردوە. گوایە دەڵێن لە مەككەدا ئافرەتێك هەبوە كە بەیانی تا ئێوارە ڕێسی ئەڕێساو دووبارە خاوی دەكردەوە واتە: ئیشێكی بێ سوودی دەكرد، بەداخەوە زۆرێك لە موسڵمانانی ئەمڕۆ ئاوەها ڕەفتار دەكەن‌و وەك گوڵە بەرۆژە هەردەم ڕوویان لەلایەكەو بیجگە لە سوكی‌و تاوانباری هیچ بەرهەمێكی تریان دەست ناكەوێت. جا بۆ ئەوەی چاكتر بزانین كە ئەمانە تاقی كردنەوەن الله یە دەفەرموێ:

﴿٩٣﴾ ئەگەر الله ئارەزۆی لێبوایە ئەیكردن بەیەك گەل‌و هەموتان یەك قسەئەبون بەڵام خوا گومڕا دەكات ئەو كەسەی كە ئارەزۆی لێ بێت‌و ڕێنمایش دەكات ئەو كەسەی كە ئارەزۆی لێ بێت، لێرەدا بە دوو مانا دەگونجێت:

یەكەمیان: ڕێنمای‌و گومڕاهی تەنها بە دەست خوایە

دوهەمیان:خوا ناو دەرونی مرۆڤ ئەناسێ كێ بەخوای خۆی ڕازیە ڕێنمای دەكات وەكێیش دژی خوایە گومڕاهی دەكات. دڵنیا بن كە پرسیارتان لێ ئەكرێت لەو ئیشانەی كە دەیكەن.

﴿٩٤﴾ نەكەن سوێندەكانتان بكەن بەهۆی خیانەت لە نێوان خۆتاندا، جا پێی هەڵكەوێت‌و شكست بخوات پاش بتەو بونی، واتە: بە سوێندی درۆ خیانەت لە یەكتر مەكەن‌و پاش بەهێز بوون خۆتان لاوازو بێ هێز مەكەن بەهۆی لەیەك دابڕانتانەوە، ئایندەیەكی خراپتان ئەبێ چونكە ئێوە ڕێگای بڵاوبونەوەی ئاینی خواتان گرتوەو بوون بەربەستێك لەڕێگای خوادا، وە بۆ ئێوە هەیە سزایەكی گەورە،چونكە ئەو هەمو تاوانانەتان ئەنجام داوە لە پەیمان شكێنی‌و سوێندی درۆ خواردن‌و جیابونەوە لەیەك‌و

لاواز کردنی ریزی باوەڕداران. جارێکی تر ﷲ پەیمان شکێنیەکانیان باس دەکات ودەفەرموێ:

(٩٥) ئەوسا پەیمانەکانی ﷲ مەفرۆشن بە نرخێکی کەم، واتە: کاتێ پەیمان بەﷲ ئەدەن نەکەن بەسەروەتو سامانو ناوو پلەی دنیا بیگۆڕنەوە، چونکە هەر ئەوەی کە لەلای (ﷲ)یە چاکە بۆ ئێوە ئەگەرئەم حەقیقەتە بزانن.

(٩٦) ئەوەی کە لەلای خۆتانە لەسەروەتو سامانو پلەو ناوو شۆرەت هەموی لە ناو ئەچێتو نامێنێت، وە ئەوەی کەلەلای خوایەو بۆ ئەوتان ئەنجام داوە هەر ئەوە ئەمێنێتەوە بۆ تان، ئینجا ﷲ دەفەرموێ: جا بەراستی ئێمە پاداشت ئەدەین بەو کەسانەی کە خۆیان گرتوە لە سەر بەندایەتیو دوور کەوتنەوە لە تاوانو ئارامبون لەکاتی هاتنی ئێشو ئازاری دنیایی بەسەریاندا بە پاداشتێکی جوانترو چاکتر لەوەی کە کردویانە .

(٩٧) ئەو کەسەی کە ئیشی چاکی کرد پیاو بێت یان ئافرەت، کە ئەو کەسە باوەڕدار بێ ئێمە ئەیژێنین لە دنیادا بە ژیانێکی پاکو خاوێن لە داوێن پیسیو حەرام خۆریو خیانەتکاریو پاداشیان ئەدەینەوە بە جوانتر لەوەی کە خۆیان ئەنجامیان داوە، پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ:{ إن ا لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأما الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ بِهَا لِلهِ فِي الدُّنْيَا حَتى إِذَا أَفْضَى إِلَى الْآخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا /مسلم وا د/بەراستی خوا ستەم لە هیچ باوەڕدارێك ناکات بۆ هیچ چاکەیەك کە لە دنیادا ئەیکات بەهۆی ئەو چاکەوە چاکەی لەگەڵدا ئەکرێ لەدنیاداو لە رۆژی دوایشدا پاداشی پێ ئەدرێتەوە لەسەر ئەو چاکەیە، بەڵام بێباوەڕ بەهۆی ئەو چاکانەیەوە کە لەبەر خوا ئەنجامی داوە رۆزیو خواردەمەنی پێ ئەدرێ لەدنیادا تا ئەو کاتەی کە چوو بۆ ماڵی دوایی هیچ چاکەیەکی بۆ نەمێنێتەوە کە پاداشی پێ بدرێتەوە}

واتە: باوەڕدار خوا بە زیادەوە فەزڵی خۆی جگە لەوەی کە لەسەر چاکەکانی ژیانی دنیای بۆ چاك دەکات پاداشتی قیامەتیشی بە چاکتر لەوەی خۆی ئەداتەوە بەڵام دادوەرانە لەگەڵ بێ باوەڕاندا حیساب دەکاتو هەرچی چاکە بکەن خوا لەدنیادا رۆزیو خواردنو ژیانی چاکیان پێ ئەدات لەسەر چاکەکانیان بەڵام لە فەزڵو بەرەکەتی خۆی بێ بەشیان دەکات لە پاشەڕۆژدا . ئینجا ﷲ دەفەرموێ:

(٩٨) هەر کاتێ ویستت قورئان بخوێنی پەنا بگرە بە خوا لە شەیتانی دەرکراو لە رەحمو سۆزی خوا، واتە سوننەتە هەرکاتێ کەسێ ویستی قورئان بخوێنێ بڵێ ﴿ أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴾ تا خوا دوری بخاتەوە لە خەتەراتی شەیتان وبەئارامو تێ فکرانەوە ئەو قورئانەی بخوێنێ بەڵکو سودی لێ وەرگرێت.

(٩٩) بێگومان کە شەیتان هیچ دەسەڵاتێکی نیە بەسەر ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو تەنها بەخوای خۆیان پشت دەبەستن کە ﴿ أَعُوذُ بِٱللَّهِ ﴾ بەڵگەی پشت بەستنێتی بەخوا، واتە: مادام راست بکەیت لە پشت بەستن بەﷲ ئیتر مەترسە لەشەڕی شەیتان.

(١٠٠) چونکە شەیتان دەسەڵاتی هەر بەسەر کەسانێکدا هەیە کە خۆیان شەیتان دەکەن بەسەرپەرشتو رەئیسی خۆیان وئەوانەیش کە بەهۆی فرۆفێڵی شەیتانەوە هاوەڵیان بۆ خواداناوەو موشریکن، ئینجا ﷲ بەرپەرچی گومانێکی بێباوەڕان ئەداتەوەو دەفەرموێ:

(١٠١) جا هەر کاتێك ئێمە ئایەتێك دانێین لە جێاتی ئایەتێکی تردا لە بەر بەرژەوەندییەكو تاقی کردنەوەیەك کە خۆمان ئەیزانین ـ وەخوا زاناترە بەوەی کەرەوانەی دەکات لەکەسانی ترـ دەڵێن: تۆ ئەی محمدﷺجگە لە مرۆڤێکی درۆزن شتێکی تر نیت، واتە: هەندێ جار ئەیان وت پێغەمبەر درۆزنە هەروەك ئەیان وت: جادوگەرو پێشبینی کەرو شاعیرە جا وا سەریان لێ تێك چوبو هەر رۆژەی جۆرە قسەیەکی ناشیرینیان ئەکرد، جا خوا دەفەرموێ: واز بێنە لەو قسانە: بەراستی زۆربەی ئەوان نازانن

وَلَقَدۡ نَعۡلَمُ أَنَّهُمۡ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٞۗ لِّسَانُ ٱلَّذِي يُلۡحِدُونَ إِلَيۡهِ أَعۡجَمِيّٞ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيّٞ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهۡدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفۡتَرِي ٱلۡكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنۡ أُكۡرِهَ وَقَلۡبُهُۥ مُطۡمَئِنُّۢ بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلۡكُفۡرِ صَدۡرٗا فَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٠٧﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا فُتِنُواْ ثُمَّ جَٰهَدُواْ وَصَبَرُوٓاْ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعۡدِهَا لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١١٠﴾

يَوۡمَ تَأۡتِي كُلُّ نَفۡسٖ تُجَٰدِلُ عَن نَّفۡسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا عَمِلَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا قَرۡيَةٗ كَانَتۡ ءَامِنَةٗ مُّطۡمَئِنَّةٗ يَأۡتِيهَا رِزۡقُهَا رَغَدٗا مِّن كُلِّ مَكَانٖ فَكَفَرَتۡ بِأَنۡعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلۡجُوعِ وَٱلۡخَوۡفِ بِمَا كَانُواْ يَصۡنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدۡ جَآءَهُمۡ رَسُولٞ مِّنۡهُمۡ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ ٱلۡعَذَابُ وَهُمۡ ظَٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلٗا طَيِّبٗا وَٱشۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحۡمَ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦۖ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ غَيۡرَ بَاغٖ وَلَا عَادٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُواْ لِمَا تَصِفُ أَلۡسِنَتُكُمُ ٱلۡكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٞ وَهَٰذَا حَرَامٞ لِّتَفۡتَرُواْ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ لَا يُفۡلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَٰعٞ قَلِيلٞ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُواْ حَرَّمۡنَا مَا قَصَصۡنَا عَلَيۡكَ مِن قَبۡلُۖ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿١١٨﴾

حەق‌و ناحەق کامەیە ونەفامن‌و نازانن چی دەڵێن: بۆیە ئەم قسە پرووپوچانە دەکەن.

﴿١٠٢﴾ ئەی محمدﷺ بڵێ: جبرەئیلی پاك‌و پیرۆز لەلایەن پەروەدگارتەوە بۆ بەمەبەستێکی راست‌و رەوا ئەم قورئانەی هێناوە تا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان پێ هێناوە بەگوڕو بەتین تر بکات‌و رێنمایی‌و موژدەر بێت بۆ موسڵمانان بە بەهەشتی هەتاهەتای‌و رەزامەندی اللّٰه.

﴿١٠٣﴾ جا بەحەقیقەت ئێمە ئەزانین کە ئەوان دەڵێن: ئەوەی کە محمدی فێری ئەو قورئانە کردوە بەشەرێکە، اللّٰه دەفەرموێ زمانی ئەو کابرایەی کە ئەوان دەڵێن: ئەم قورئانەی بە تۆ وتوە عەجەمەو عەرەبی نازانێت دەی خۆ ئەمە بە زمانێکی عەرەبیەو رۆشنکەرەوەی راست‌و ناراستە ئیتر چۆن دەڵێن: ئەو کابرا عەجەمەی کە بە باشی ناتوانێت بە عەرەبی قسەبکات ئەم قورئانە رەوان‌ورۆشنەی بە تۆ وتوە؟! دەی خۆ ئەوان عەرەبن ئەگەر ئەتوانن باسورەتێکی وەك ئەم قورئانە بهێنن‌وکاری خۆیان لەگەل تۆدا ببڕنەوە، یان واز لەم درۆو دەلەسەیە بهێنن؟! ئەڵێن: پیاوێکی غەیرە عەرەب لەمەکەدا ئاسنگەری دەکردوشارەزای تەورات بو، پێغەمبەرﷺجارجارێك دەچو لەلای دادەنیشت، جا بت پەرستان دەیانگوت ئەو ئەم قورئانە بەمحمد دەڵێت، جا خوا بەم ئایەتە دەمکوتی کردن.

﴿١٠٤﴾ بەراستی ئەو کەسانەی کە بە ئایەتەکانی خوا باوەڕیان نیە، خوا رێنماییان ناکات‌و باوەڕ ناهێنن، وەبۆ ئەوان هەیە لە رۆژی قیامەتدا سزایەکی دەردناك.

﴿١٠٥﴾ بێگومان هەرئەوانەن درۆ دروست دەکەن کە باوەڕیان نیە بە نیشانەو بەڵگەکانی دەسەڵات‌و هێزی اللّٰه ،وە هەر ئەوانە خۆیان درۆزن، جا کەسێك کە پێغەمبەری خوا بێ چۆن درۆ دەکات؟

﴿١٠٦﴾ خۆ کەسێك درۆ دەکات کە کافر بێت بە خوا پاش ئەوەی کە باوەڕی هەبوەو پاشگەز بووبێتەوە، واتە:درۆزن تەنها لەناو کافراندایە بەڵێ: درۆ مرۆڤ ئەوەندە بێ نرخ دەکات ئەبێ تەنها لەناو کافراندا پەیدای بکەیت بەڵام ئەو کەسەی کە زۆری لێ ئەکرێت کە خۆی کافر بکات‌و دڵی ئارامە لەسەر خوا پەرستی‌و ئایین ناچێتە ریزی درۆزنانەوە، بەڵام کەسێك دەبێت بە درۆزن‌و درۆ هەڵ ئەبەستێت کە دڵی زۆر شادو خۆشبێت بەکوفر، جا لەسەر ئەو کەسانە تورەی‌و رقی خوا هەیەو بۆ ئەوان سزایەکی گەورە هەیە. وە ئەم ئایەتە دەڵێن: دەربارەی عەممار هاتوە لەکاتی خۆی لەگەڵ دایك‌و باوکی وکۆمەڵێکی لاوازی تری وەك بیلال‌و خەباب‌و سالم، زۆرسزادران‌و یاسری باوکی وسومەیەی دایکی شەهید کران‌و عەماریش لەپاش ئەوە چییان پێ وت بۆ ئەوەی لە مردن خۆی رزگار بکات وتی: بەڵام دڵی هیچ نەگۆڕا بو پاش رزگاربونی شکاتی قسەکانی خۆی لەلای پێغەمبەری خوا ﷺ کردو پێغەمبەر فەرموی: {كْيفَ تَجِدُ قَلْبكَ /البيهقي، ا اكم/ دڵت چۆن بو؟ وتی: ئارام بو لە ئیمان، فەرموی: { فَإِنْ عَادُوا ، فَعُدْ/ ئەگەر دووبارە گەڕانەوە بۆ سزادانت تۆش هەمان قسە بکە} ئەگەرچی ئەم فەرمودەیە ئیبوکسیر لە (ارشاد الفقيه) بە صەحیحی داناوە بەڵام ئەلبانی بە (مرسل) دای ناوە.

بەڵێ چاکترو بەنرختر ئەوەیە کە مرۆڤ لەسەر بیرو باوەڕی خۆی راوەستێت ئەگەر چی بزانێت لەسەر ئەو خۆگریەی گیان لەدەست دەدات وەك چۆن ئیبنوعەساکیر لە بارەی عەبدوڵای کوڕی حوزافەی سەهمی کەیەکێکە لەیارانی پێغەمبەرمانﷺ ئەگێڕێتەوە کە رۆم گرتی و بردیانە لای پاشاکەیان ئەویش پێی وت: ببە بەگاور من ئەتکەم بە هاوبەشی خۆم لەهەمو سەروەت‌و ساماندا‌و کچەکەی خۆمت پێ ئەدەم، وتی: ئەگەر تەواوی موڵکی خۆت‌و موڵکی عەرەبیشم پێ بدەیت لەسەر ئەوەی کەبگەڕێمەوەلەم ئایینەی محمدﷺیەك چاو برکەیەکیش بێت نایکەم، پاشان وتی: ئەتکوژم، وتی: ئەوە بە کەیفی خۆتە، فەرمانی دا هەڵبەسراو بەتیر هاوێژانی وت: تیری تێ بگرن بۆ

نزیکی دەستو قاچیو خۆیشی هەرخەریك بو قسەی لەگەڵ دا ئەکرد کەعبیکات بەگاور ئەو هەر لەسەر قسەی خۆی سوربو، لە پاشان وتی: دایگرن، ئینجا فەرمانی دا دێزەیەکی گەورەی پڕ لەئاوی کوڵێنراوی بۆئامادەکراو دوو گیراوی موسڵمانی بۆ هێنراو ختیە ناویەوە هەر زۆر زوو تەنها ئێسقانەکانیان مایەوە دیسان پێی وتەوە ببە بەگاور ئەو هەر بەگوێی نەکردو قسەکەی لێ وەرنەگرت جا فەرمانی دا کە ئەویش بخەنە ناویەوە هێنایانو لفیان کرد کە بیخەنە ناویەوە، لەوکاتەدا گریا، پاشا تەماعی تێکردو دیسان بانگی کردەوە بۆ گاوربون، چونکە وایزانی کە ترساوەو پەشیمان بوەتەوە، وتی: من بۆیە گریام چونکە تەنها یەك گیانم هەیە پاش چەند دەقیقەیەك تەواو ئەبێ لەسەر ڕێبازی ﷲ من پێم خۆشبو بە ئەنازەی هەمو موەکانی لەشم ئەوەندە گیانم ببوایەو یەك لەپاش یەك سزابدرایەم لەسەر ﷲ، لەریوایەتی تردا هاتوەکە ختیەبەندیخانەوەو چەند ڕۆژێك هیچی پێ نەدا لە پاشا عارەقو گۆشتی بەرازی بۆنارده بەندیخانەوە ئەویش نزیکی نەبوەوە لەپاشا بانگی کرد وتی: بۆنەت خوارد؟ وتی: خۆئەوە حەلاڵە بۆ من چونکە برسیو ناچاریە بەڵام من شتێ ناکەم کەتۆ کەیفو خۆشبی پێم پاشا وتی: سەرم ماچ بکە ئازادت دەکەم وتی: هەمو گیراوە موسڵمانەکانم لەگەڵدا ئازاد دەکەیت؟ وتی: بەڵێ. جا هەستاو سەری ماچ کرد، ئەویش خۆیو هەمو موسڵمانە گیراوەکانی تری لەگەڵ دا ئازاد کرد. جا کاتێ گەڕایەوە عومەری کوڕی خەتاب ﷺ وتی پێویستە هەمو موسڵمانێك سەری عەبدوڵای کوڕی حوزافە ﷺ ماچ بکاتومن پێش هەموتان ئەکەوم، هەستاو سەری ماچ کرد، خوا لە هەمویان خۆشببێ بەراستی ئایینی خوا کەڵە پیاوانی ئاوا لێهاتوو نەبەز پاراستویانەو ئابەو شێوە تەواو پاکە بە ئێمە یان گەیاندوە بەڵام بەداخەوە ئەی ئێمە چیمان لێ کرد؟! (إلى الـ المشتكى) بۆ خراپی وەزعمان ودووری لەئاینمان. بەڵێ ئەوانەی کە دڵیان خۆشە بەبێدینی بەر نەفرینو ڕقی خودا کەوتن چونکە،

(١٠٧) ئەوانە ژیانی دنیایان پێ خۆشەو هەڵیان بژاردوە بەسەر ژیانی دوا ڕۆژداو کافر بوون خۆ بێگومان خوایش ڕێنمای گەلی بێباوەڕو کافران ناکاتو نایان گەیەنێتە بەهەشتو خۆشبەختی،

(١٠٨) جا ئەوانە کەسانێکن کە خوا دڵەکانیانوگوێکانیان وچاوەکانیانی مۆر کردوەو حەق وراستی وەرناگرنو نایبیسنو نایبینن، هەرچەند خاوەن دڵو گوێ وچاویشبن بەڵام وەك شێتو کەڕو کوێر وانو ئەوانە کەسانێکن کە بێ ئاگانو لەبێ ئاگای خۆیان سەریان لێشێواوە وەك کابرای مەستو سەرخۆش نازانن چی ڕووئەدات لە چواردەوریاندا هەتا لەم ژیانەدا دەر دەچن.

(١٠٩) شتێکی حەقو نە گۆڕاوە کە ئەوانە لە ڕۆژی دوایدا لەریزی زیان لێ کەوتو ڕەنجەڕۆیانن. بەڵێ پاش باسی خراپانو سزاکانیان باسی پیاو چاکانو پاداشتەکانیان دەکات ودەفەرموێ:

(١١٠) لەپاش ئەوەی کەپاداشی کافرانتان زانی بزانن بەراستی خوای تۆ بۆ ئەو کەسانەی کە کۆچ ئەکەن لەبەر خاتری خوا دوای ئەوە کە توشی ئێشو ئازار بوون لەپاش ئەوەش دەست بەجیهاد ئەکەنو کۆڵ نادەنو خۆیان ناشارنەوەو خۆ ئەگەرن لەسەر ئەو ئێشو ئازارەی کەدێتە ڕێگایان خوا لە تاوانیان خۆش ئەبێ چونکە بەراستی خوای تۆ دوای ئەوئیشە جوانو بە نرخانە زۆر لێبوردەو میهرەبانە بەرامبەر بەبەندە چاکەکانیو پاداشی چاکیان پێ ئەدات. عیکرمە لەعەبدوڵای کوڕی عەباسەوە هێناویەتی کە تاقمێك لەخەڵکی بەنهێنی موسڵمان بوونو لەروداوی بەدردا کەبت پەرستەکان هێنا بوونیان هەندێکیان بریندار بوونو هەندێکیشیان کوژران، جا موسڵمانەکان وتیان: ئەوانە برایانی ئێمە بونو موسڵمان بون، داوای لێخۆشبونیان بۆکردن، جا ئایەتی ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا۟ فِيمَ كُنتُمْ ۖ قَالُوا۟ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ قَالُوٓا۟ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُوا۟ فِيهَا ۚ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴾ النساء: ٩٧ دابەزی جا ئەم ئایەتە نوسرا بۆ ئەوانەی کە مابوونەوە لە(مەکە)دا کە بەهانە نەما، ئینجا ئەوانیش دەرچون بەرەو مەدینەو بت پەرستان پێیان گەیشتن دیسان بەرەو بت پەرستان گەڕانەوە جا ئایەتی ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ العنكبوت: ١٠ دابەزی جاموسڵمانان ئەمەیشیان بۆنوسین ئینجا بەنائومێدی لەهەمو چاکەیەك بەرەو مەدینە دەرچون لەپاشان ئەم ئایەتەی بەردەستمان دابەزی: ﴿ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ...... ﴾ جاموسڵمانان بۆیان نوسین کە خوا دەرگای ڕەحمەتی خۆی لێکردنەوە، جا لەکاتی دەرچونیاندا بت پەرستان هاتنە ڕێگایانو بەشەڕ هاتن هەندێکیان ڕزگار بونو هەندێکیشیان شەهید بون.

(١١١) لەو ڕۆژەدا کەوا هەمو کەسێك تەناتەت پێغەمبەرانیش جگە لە پێغەمبەرمان ﷺ داوای ڕزگار بونی نەفسی خۆی دەکاتو

کەسی تری لەبیرا نامێنێ ئەوەندە ڕۆژێکی سەختو گرانە، وەهەمو کەسێك چی کردوە لەچاكو خراپ پاداشەکەی بەتەواوی پێ ئەدرێت(ئەگەر خۆی بەتاڵی نەکربێتەوە) وە ئەوان ستەمیان لێ ناکرێت.

(١١٢) جا خوا وێنە دەهێنێتەوە بەشارێك یان دێهاتێك کە بێ ترس لە ئەمنو ئاسایشدا بژینو ڕۆزی زۆرو فرەوانی بۆ بێت لەهەمو لایەکەوەو بۆ هیچ شتێك دانەمێنێن کەچی خەڵکی ئەو جێگایە ناسوپاسی خوا بکەنو ئەم هەمو نیعمەتانەیان بە هیچ نەزانن، لەبەر ئەوە خوای باڵادەست بەرگی برسێتیو ترسی کردوەتە بەریان بەبۆنەی ئەو ئیشانەی کە دەیانکرد، ئەم وێنەیە هی خەڵکی مەکە بو کە خەڵکی زۆر ڕێزی لێ ئەگەرتن لەسەر بونی ئەو ماڵەی خواو لەهەمو لایەکەوە بەلێشاوی نیعمەتی خوایان بۆ ئەهاتو هەرلە خۆیان خودا پێغەمبەریشی بۆناردن کەچی ئەوان نمەك نەناس بونو دژایەتی خواو پێغەمبەرەکەیان کردو پێغەمبەریانﷺلەو شارە پیرۆزە دەرکردو پێغەمبەریشﷺدوعای لێ کردن فەرموی: { اللَّهُم اشْدُدْ وَطأتَكَ على مُضَرَ؛ اللَّهُم اجْعَلْها عَلَيهِمْ سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ/ متفق عليه/ ئەی خوایە سزای خۆت توند بکەیت لەسەر قورەیشو ساڵانێکی وەك ساڵەکانی یوسف بدەیت بەسەریاندا}

بەڵێ خەڵکی لەمەکەدا لە جیاتی ئەوەی لەهەموکەس چاکترو زیاتر بەدەم پێغەمبەرەوە بهاتنایە چونکە خوا ڕێزی بەوان دابو کەچی ئەیان وت: ئەگەر ئێمە بەگوێی تۆ بکەین هەمو خەڵك پەلامارمان ئەدەنێو لەناومان ئەبەن، وە چەندین ستەمیان لە پێغەمبەرﷺ و موسڵمانەکان کردو پاشان خوا توشی قاتو قڕی کردن، ئەگەر چی ئەم سورەتە لەمەکەدا هاتوەو پێغەمبەرمان کاتێ هاتوتە مەدینە ئەم دوعایەی لێ کردون ئەگونجێ لەو کاتەدا کەئەم ئایەتە هاتوەتە خوارەوە ﷲ وەك وێنەیەك باسی کردوە بۆ قورەیشو لەپاشدا ماناکەی لەخوایاندا هاتوەتە دی یان ئەم ئایەتە لەپاش ئەو دوعایەی پێغەمبەرﷺدابەزی بێت، واللّه اعلم.

(١١٣) خۆ بەراستی هاتەلای ئەوان نێرراوێك لە خۆیان کە محمدیﷺکوڕی عەبدوڵا بوو چاکیان ئەناسیو بە ژیرو دەمو دەست پاكو بەناوبانگ بو(محمدالامین) لەناویاندا کەچی کاتێ وتی پێغەمبەرم ئەوان بەدرۆیان خستەوەو باوەڕیان پێ نەکرد!! جا لەبەر ئەوە سزای خوایان پێگەیشت، ئەوە بو لە بەدردا ئەو حەفتا کەسە بەناوبانگەیان لەناوچوو کە ئەبوجهل یەکێك بو لەوان وحەفتایشیان بەدیل گیرا، چونکەئەوان ستەمکار بون.

ئینجا خوای میهرەبان دەفەرموێ

(١١٤) جا لەو حەڵاڵو پاکەی کەﷲ کردویەتی بەرۆزیتان بخۆنوسوپاسی نیعمەتی ﷲ بکەن ئەگەر ئێوە تەنها ئەو ئەپەرستن. لێرە وادەرئەکەوێت کە شتەحەڵاڵەکان پاکنو شتە قەدەغەکراوەکان پیسن چونکە خوا لەتاریفی پێغەمبەرمانداﷺ فەرمویەتی: هەمو پاکەکانی بۆ ڕەواو حەڵاڵ کردون، وە هەمو پیسەکانی لێ قەدەغەکردون.

(١١٥) خوای میهرەبان ئەوەی کە حەرامی کردوە لێتان تەنها مردارە بوەو خوێنو گۆشتی بەرازەو ئەوەش کە سەر ئەبڕێت بۆ غەیری خواو مەبەستێکی تری تێکەڵ ئەبێ، ئاشکرایە کەخوای میهرەبان هەمو بارو دۆخەکانی ژیانی مرۆڤی لەبەرچاوگرتوەوهەرکەسێ ناچارکرا بەو مەرجەی خۆی مەبەستی ستەم نەبێ ولە سنوریش تێ نەپەڕێ ئەگەر لەوانە بخوات تاوانی ناگات وخوا حیسابی لەسەر ناکات، ئەوسا بێگومان کە ﷲ زۆر لێخۆشبوو بەرەحمە بەرامبەر ئەوکەسانەی کەناچار ئەکرێن بۆ خواردنی ئەوشتە قەدەغەکراوانە، ئینجا خوا دەفەرموێ:

(١١٦) جا با لە خۆتانەوە هەروا بەدەم بەدرۆوە نەڵێن: ئەمە حەڵاڵەو ئەمە حەرامە بەدڵنیاییەوە کە ئێوە درۆ بەدەم خواوە هەڵدەبەستن، جا بێگومان ئەوانەی کە درۆ بەدەم خواوە هەڵدەبەستن قەت ڕزگار نابن. واتە: موسڵمان ئەبێ هیچ یاساو بڕیارێك دانەنێت لە خۆیەوە بەڵکو ئەبێ هەمو ئیشو کارو قسەو بڕیارێکی بەگوێرەی شەرعی خودا بێت، ئەگینا بیدعەچیو تاوانبارە.

(١١٧) تەنها ڕابواردنێکی کەمە لەم ژیانەدا ئەوسا بۆ ئەوان لەئایندەدا سزایەکی دەردناك هەیە.

(١١٨) جا لەسەر ئەو کەسانەی کە جولەکە بون حەرامامان کرد لێیان ئەوەی کەلە پێشەوە باسمان کرد بۆت، وە ئێمە ستەممان لێ نەکردون بەڵام ئەوان خۆیان ستەمیان لە خۆیان کردوە. باسی ئەوشتەی کەلەسەریان قەدەغە کراوە لە ئایەتی سەدوچلوشەشی سورەتی ئەنعام دا هاتوە، لێرەدا مەبەست ئەوشتە قەدەغە کراوانەیە کە لە سورەتەکانی مەکەدا هاتوە. واللّه اعلم.

(١١٩) پاشان بزانە بێگومان خوای تۆ لەو کەسانەی کە بەنەزانی کرداری خراپیان کردوەو هاوبەشیان بۆ خوا داناوە پاش ئەوە گەڕانەوەو تەوبەیان کردوەو لەکرداری خۆیان پەشیمان بوونەوەوئیشی چاکیان ئەنجام دا، بێگومان پەروەردگارت لەدوای

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُواْ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٖ ثُمَّ تَابُواْ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ وَأَصۡلَحُوٓاْ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعۡدِهَا لَغَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾ إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةٗ قَانِتٗا لِّلَّهِ حَنِيفٗا وَلَمۡ يَكُ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرٗا لِّأَنۡعُمِهِۚ ٱجۡتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿١٢١﴾ وَءَاتَيۡنَٰهُ فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ أَنِ ٱتَّبِعۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبۡتُ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِۚ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ٱدۡعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلۡحِكۡمَةِ وَٱلۡمَوۡعِظَةِ ٱلۡحَسَنَةِۖ وَجَٰدِلۡهُم بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦۖ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ وَإِنۡ عَاقَبۡتُمۡ فَعَاقِبُواْ بِمِثۡلِ مَا عُوقِبۡتُم بِهِۦۖ وَلَئِن صَبَرۡتُمۡ لَهُوَ خَيۡرٞ لِّلصَّٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَٱصۡبِرۡ وَمَا صَبۡرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِۚ وَلَا تَحۡزَنۡ عَلَيۡهِمۡ وَلَا تَكُ فِي ضَيۡقٖ مِّمَّا يَمۡكُرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحۡسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

ئەو کردارە خراپانەیان زۆر لێخۆش بوو بەسۆزەو چاوپۆشیان لێ ئەکات‌و لێیان خۆش ئەبێت.

(١٢٠) بەراستی ئیبراهیم ﷺ خۆی بەتەنهایی یەك گەل بو کەگەردنکەچ بو بۆ الله و لە هەمو ڕێگەیەکی ناڕەواو بێ سود لای دابوو بەرەو ڕێگای حەق‌و ئەو لەموشریکان نەبو ،

(١٢١) ئەوسوپاسگوزار بو لەسەر نیعمەتەکانی خواو خوایش هەڵیبژاردو کردی بەپێغەمبەرو ڕێنمای کرد بو ڕێگای ڕاست کە یەکخوا پەرستی‌و بەرنامەی پەروەردگاری عالەمە،

(١٢٢) جالە دنیادا شتی چاکمان پێدا لە منداڵی باش‌و شۆرەتی جوان‌و هاوتا کردنی لەگەڵ پێغەمبەرمان دا لە سەڵاوات لێدان دا کە سەڵاواتی ئیبراهیمی لە هەمو سەڵاواتەکانی تر ڕاستر‌و چاکترە کە (اللهم صل عَلى مُحَمد وَعَلى آل مُحَمد كمَا صليت عَلى إبرَاهِيم و آل إبرَاهِيم، وَبارك عَلى مُحَمد وَعَلى آل مُحَمد كمَا باركت عَلى إبرَاهِيم و آل إبرَاهِيم فِي العَا إنك يد يد) یەکێکە لەو جۆرە سەڵاواتە ئیبراهیمیانەو موسڵمان هەمیشە لە تەحیاتەکانی نوێژدا ئەیخوێنێت، سەرەرای ئەو چاکانەی کەلەدنیادا بەو بەرێزە دراوە لە ڕۆژی دوایشدا لەریزی پیاو چاك‌و ساڵحاندایە.

(١٢٣) لەپاشان وەحیمان کردە لای تۆ ئەی محمد ﷺ کە تۆش پەیرەوی ئاینی ئیبراهیم بی لە عەقیدەدا کە ئەو ئیبراهیمە لای دابو لە هەمو شتێکی بێ کەڵك‌و بەتاڵ‌و ڕوبەحەق بووەوەو لە موشریکان نەبوە. جارێکی تر ئەچێتەوە سەر باسی جولەکەو دەفەرموێ:

(١٢٤) ڕۆژی شەممە هەرلە سەر کەسانێك دانرا کە نارێکبون لەبارەی ڕۆژی جومعەوەوبێگومان پەروەردگارت لەرۆژی قیامەتدا لەنێوان ئەواندا لەبارەی ئەوشتەی کەئەوان نارێکن تێیدا بڕیاری خۆی دەدات، بۆ یاخی بوان‌و گومڕاهان سزاو بۆ پارێزکاران‌و چاکانیش پاداشت. واتە: ڕۆژی جومعە دانرا بۆیان کەتێیدا بحەسێنەوەو ئیش نەکەن ئەوان شەممەیان داناو جومعەیان لەبیر خۆیان بردەوە وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{ إن اللهَ كَتبَ الجُمُعَةَ عَلى مَنْ قبلنا فَاخْتلفُوا فِيهَا وَهَدَانا اللهُ لهَا فَالناسُ لنا فِيهَا تَبعٌ غَدًا لِليهُودِ وَبَعْدَ غَدٍ لِلنصَارَى /البخاري ومسلم/ بێگومان کەخوا ڕۆژی جومعەی فەرزکرد لەسەر ئەو کەسانەی کە لە پێش ئێمەدا بوون جا ئەوان نارێکیان تێدا کردو خوا ڕێنمای ئێمەی بۆ ئەو ڕۆژە کردو ئەوخەڵکە لەو ڕۆژەدا بەدوای ئێمەدا دێن، جولەکە شەممەیان داناو گاوریش یەك شەممە} بەم شێوە الله ئەم گەلەی ڕێنمای کرد بۆ ئەو ڕۆژە پیرۆزەو دەمان ترسێنێ لەوەی

کەئێمەش وەك ئەوان لەبیری خۆمانی ببەینەوە، بەداخەوە کەئیستا والە هەندێ وڵاتی ئیسلامیدا نزیکە لەبیر ببرێتەوە ڕۆژی گومڕاهان‌و لەخوایاخیان کراوە بە ڕۆژی حەسانەوە؟!

(١٢٥) بانگ بکە بۆ ڕێگای پەروەردگارت ئەورێگاو ڕێبازەی کە پێت سپێرراوە بەژیرانەو دانایانە وبە ئامۆژگاری جوان‌و بەوشەی شیرین‌و موجادەلەیان لەگەڵدا بکە بە وشەیەکی چاك ترو جوانتر بیگومان کە پەروەردگارت زاناو عالە بەو کەسەی کەلای داوە لەرێگای ئەو، وەهەر خۆی زاناترە بەوکەسەی کەرێگای ڕاستی گرتووە لە ریزی ڕێنمای کراوانە، ئەمە ئامۆژگارییەکە بۆ هەمو بانگەوازکەرانی ڕێگای ئیسلام لەهەمو سەردەمێکدا ئەبێ بزانن کە بانگ بۆخوا دەکەن نە بۆ خۆیان‌و خێڵ‌وعەشرەتیان پاداشیان لەلای ئەوە نەك لەلای خەڵك‌و سەرەنجام هەر ڕاستی سەردەکەوێت بادەیان کۆسپ پیلانیش بخرێتە ڕێگای. دەڵێن کاتێ پێغەمبەری خوا لەغەزای ئوحودا چاوی بەحەمزەی مامی کەوت کە ناشیرین کرا بو فەرموی: ئەبێ حەفتا کەس لەوان وەك حەمزە پێ بکەم بەڵام الله ئەم ئایەتەی ناردو فەرموی:

(١٢٦) جا ئەگەر تۆڵەتان سەند ئەبێ تۆڵە وەك یەك بێ نابێ زیاتر بێ، وە ئەگەر خۆبگرن‌و تۆڵەنەسێنن هەر ئەوە بەسودترە بۆ خۆگران، واتە: ڕێگای نەدا لەتۆڵە سەندندا لە یەکسانی دەربچیت با لەکافرانیش بێت، ئەوەیە دادگەری ئیسلام

سُورَةُ الإِسۡرَاءِ ١٧ ١١١

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِيٓ أَسۡرَىٰ بِعَبۡدِهِۦ لَيۡلٗا مِّنَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ إِلَى ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡأَقۡصَا ٱلَّذِي بَٰرَكۡنَا حَوۡلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنۡ ءَايَٰتِنَآۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴿١﴾ وَءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَجَعَلۡنَٰهُ هُدٗى لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُواْ مِن دُونِي وَكِيلٗا ﴿٢﴾ ذُرِّيَّةَ مَنۡ حَمَلۡنَا مَعَ نُوحٍۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبۡدٗا شَكُورٗا ﴿٣﴾ وَقَضَيۡنَآ إِلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ لَتُفۡسِدُنَّ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَّتَيۡنِ وَلَتَعۡلُنَّ عُلُوّٗا كَبِيرٗا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثۡنَا عَلَيۡكُمۡ عِبَادٗا لَّنَآ أُوْلِي بَأۡسٖ شَدِيدٖ فَجَاسُواْ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِۚ وَكَانَ وَعۡدٗا مَّفۡعُولٗا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدۡنَا لَكُمُ ٱلۡكَرَّةَ عَلَيۡهِمۡ وَأَمۡدَدۡنَٰكُم بِأَمۡوَٰلٖ وَبَنِينَ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ أَكۡثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنۡ أَحۡسَنتُمۡ أَحۡسَنتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡۖ وَإِنۡ أَسَأۡتُمۡ فَلَهَاۚ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ لِيَسُـُٔواْ وُجُوهَكُمۡ وَلِيَدۡخُلُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوۡاْ تَتۡبِيرًا ﴿٧﴾

گەورەترین پاڵەوانی ئیسلامو گەورەی شەهیدانی بەهەشتو مامی پێغەمبەری خوا ﷺ شەهید دەکرێتو گاڵتە بەلاشەکەیشی دەکرێتو دەشێوێنرێتو بکوژیشی ئاشکرایە کەچی ماوە نادرێت لە تۆڵەی یەکسان شتێکی تر زیاتر بکرێت بەڵکو هەڵیشی ئەنێت کە چاوپۆشی بکات، بەراستی پێغەمبەریش ﷺ هەردووهەمیانی هەڵبژاردو بکوژیشی لەکاتی دەسەڵاتدا عەفو کرد، ئادەی لەغەیری موسڵمان لەم جیهانی دیموکراتیوماڤ مرۆڤەدا نمونەیەکی ئاوا بهێنن.

ئەم ئایەتە لەمەدینەدا هاتوەتە خوارەوەو لەم سورەتە مەکەییەدا بە فەرمانی پێغەمبەرمان ﷺ تۆمار کراوەو وێنەی ئەمە زۆرە لە قورئاندا کە سورەتی مەکیەو یەك یان زیاتر لە ئایەتێکی لەمەدینەدا هاتوون یان بەپێچەوانەوە، جا لەبەر ئەوەیە زانینی هۆی دابەزینی ئایەتەکان پێویستە بەتایبەت بۆ ئەو کەسانەی کەمانای قورئان ئەکەن تا بەهەڵەدا نەچن لەمانا کردندا،

﴿١٢٧﴾ جاخۆبگرە وخۆگرتنیشت هەر بە فەرمانی اللَّه یەو هەر ئەو زاتەیە یارمەتی تۆ ئەدات لەسەر توانایی خۆراگری، ئەو خۆگرتنەش ئەبێ ئەنجام بدرێ هەروەك چۆن داوای جیهادت لێ دەکات لێرە داوای خۆگرتنت لێ دەکات، ئەنجامدانی هەردووکیان لەجێگای خۆیاندا عیبادەتو خواناسیە وتۆ دڵت تەنگ نەبێت لەو فرو فێڵەی کەئەوان دەیکەن سەبارەت بەخۆتو پەیڕەوانی بەرنامەکەت،

﴿١٢٨﴾ چونکە بێگومان اللَّه لەگەڵ ئەو کەسانەدایە کەلە خوا دەترسنو تەقوایان هەیەو چاکەکارن. بەراستی ئەمە مۆژدەیەکی گەورەیە بۆ ئەوکەسانەی کە پارێزکارو چاکەکارن چونکە خوایان لەگەڵ دایەو هەرکەسێکیش خوای لەگەڵ دا بێ چ باکی هەیە.

١٧ سورەتی ئیسرا ١١١

سورەتی ئیسرا کە بە سورەتی **(سبحان)**و سورەتی (بەنی ئسرائیلی)ش دەناسرێت، سورەتی حەفدەهەمی قورئانەو ،سەدو یانزە ئایەتە، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە ، وتراوە جگە لە چەند ئایەتێکی نەبێت. وەبەگوێرەی دابەزین وتراوە سورەتی پەنجاهەمەو پاش سورەتی **(القصص)** و پێش **(یونس)** دابەزیوە.

دایکی باوەڕدان دەڵێت: {**كَانَ النبي ﷺ لَا يَنَامُ حَتى يَقْرَأَ الزمَرَ وَبَني إِسْرَائِيلَ**/الترمذي، صححه الالباني/ واتە: پێغەمبەر ﷺ تا سورەتی زومەرو بەنی ئیسرائیلی نەخوێندایە نەدەخەوت.

بەناوی اللَّه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ پاکو مونەزەهیو بێ عەیبی بۆ ئەو زاتەیە کە شەوڕەوی کرد بە بەندەی خۆی لە مزگەوتی مەکەوە بۆ ئەو مزگەوتەی بەیتولوقەدەسەی کە خۆیو جواردەورەکەیمان بە پیتو بەرەکەت کرد بە پێغەمبەرانی زۆرو ئاوو هەواوی چاكو بەروبوومی زۆر، جا ئەم شەوڕەوییەمان کرد بە محمد ﷺ تا لە نیشانە کانی گەورەییو زانایی خۆمانی پێشان بدەین، بێگومان راستی ئەوەیە کە ئەو زاتە زۆر بیسەرو بینەرە.

ئەم ئایەتە باس لەشەوڕەوی پێغەمبەرمان ﷺ دەکات کە پێش هیجرەت ڕوی داوە، بەڵام لەسەر ئەوەی کە ئەم ڕوداوە لە چ ساڵێك پێش هیجرەتو چ مانگێك ڕووی داوە لە نێوان زانایاناندا بۆچونی جیاواز هەیە،

(اسراء) واتە: شەوڕەوی کردن لە مەکەوە بۆ بەیتولوقەدەس، میعراجیش ڕۆیشتنی پێغەمبەرمانە ﷺ لە بەیتولوقدەسەوە بۆ ئاسمان، لەم ئایەتەدا شەوڕەوی پێغەمبەر لە مەکە تا دەگاتە بەیتولوقەدەس باسکراوەو هەرکەسێك ئینکاری بکات کافر دەبێت، وە میعراج واتە: پەیژە ، کە مەبەست پێی بەرز بونەوەی پێغەمبەرە ﷺ لە بەیتولوقەدەسەوە بۆ ئاسمانەکانە بەو پەیژەیە کە خوا دەزانێت چۆن بووە لە سورەتی نەجم دا بەم ڕوداوە ئاماژە کراوەو حەدیسانێکی زۆریش باسیان لێوەکردوە ، جا ئەوەی کە حەدیسەکانی بەلاواز داناوەو هەندێ قسەی تێدا کردوە، وە بڕیاری کوفری لەسەر نەدراوە، بەڵام ئەوەی کە حەدیسەکانیان بەپلەی {سەحیح یا حەسەن} زانیوەو سەرەڕای ئەوەش ئینکاری بکات پێی کافر دەبێت والله اعلم.

وە دیارە ئەم روداوە بەخەون نەبوە بەڵکو پێغەمبەر لە حاڵێکدا کە بەخەبەر بووە بە رۆح و لاشەوە ئەم سەفەرە گەورەیەی کردوە ، چونکە کاتێك کە خەڵکی مەکەی لەم روداوە خەبەر کردەوە زۆریان پێ سەیر بوو ئینکاریان کرد، ئەگەر خەون بوایە ئەوندە جێی سەرسوڕمان نەدەبوو بە موعجیزەیش حیساب نەدەکرا، ئەم روداوە بەکورتی بەم شێوەیەبو کە پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ شەوێك لە ماڵی (ئومو هانیئ) ئامۆزای لە پەنای کەعبەدا خەوتبو بەهۆی جوبرەئیلەوە {بوراق}ی بۆ رەوانەکرا کەلە گوێدرێژ گەورەترو لە ئێستر بچوکترو سپی رەنگ بو هەر هەنگاوێکی بەئەندازەی بڕکردنی چاوی بوو پێغەمبەرانی پێشویش سواری ئەو بۆراقە بوون ، جا پێغەمبەری خوا ﷺ سواری بو تا گەیشتە بەیتولموقەدەس و بەستیەوە بەو جێگایەی کە پێغەمبەرانی پێش خۆی بەو جێگایانەوە بەستبویەوە، پێغەمبەر لە پاش دوو رکات نوێژ بە هاوڕێیەتی جوبرەئیل سەرکەوت بۆ ئاسمان تا گەیشتن بەدەرگای ئاسمانگی یەکەم ،جا دەرگای ئاسمانیان بۆکرایەوە لەو کاتەدا چاوی بە ئادەم کەوت بەخێرهاتنی کردو دوعای خێری بۆ کرد ، جا هەر بەم شێوەیە بەرەو ئاسمانەکانی ترچون و لە هەر ئاسمانێکدا چاوی دەکەوت بە پێغەمبەرانێك تا گەیشتنە ئاسمانی حەوتەم لەوێشەوە بەرەو پێشگای ﷲ رۆیشتو ﷲ وەحی کردەلای و هەر لەوێ پەنجا نوێژی لەسەر خۆی وئوممەتەکەی پێویست کرد بەڵام لەکاتی گەڕانەوەدا گەیشتە موساو باسەکەی بۆکرد موسا پێی وت: بگەڕێرەوە پێشگای ﷲو داوای سوك بوونی لێ بکە من لەناو کوڕانی یەعقوب دا بووم لەوە کەمترم لێ داواکردن نەیانکردو من چاکیان دەناسم، پێغەمبەریش ﷺ لای کردەوە لای جوبرەئیل وەك پرس پێ کردنێك وئەویش وتی: ئەگەر ئارەزۆت لێ هەیە بگەڕێرەوە پێغەمبەریش گەڕایەوە پێشگای ﷲو داوای سوك بونی لێ کرد ﷲ کردی بە چل نوێژو گەڕانەوە تا هاتنەوە لای موساو باسە کەی لێ پرسییەوەو فەرموی: دە نوێژی کەم کردوەتەوە ،وتی: بگەڕێرەوە داوای سوکبوون بکە ئوممەتەکەت لاوازن توانای ئەنجامدانیان نیە ، جا چەند جار بەم شێوەیە ئەم وتو وێژەکرا تا ﷲ فەرموی ئەی محمد ئەوە کردم بە پێنج نوێژو هەرنوێژێك بە دە نوێژ حیساب دەکەم و چاکە یەك بە دەیە ، واتە: لای پەروەردگار هەر پەنجایە بەڵام لە سەر بەندەکان پێنج نوێژ پێویست کراوە ، ئینجا پێغەمبەری ئازیزمان هاتەوە ماڵی (ئومو هانیئ) هێشتا بەتەواوی رۆژ دەرنەکەوتبو. کە ئەمە معجیزەیەکی زۆر گەورەو گرنگو رێزلێنانێك بو بۆ پێغەمبەرمان و تاقی کردنەوەیەکیش بو بۆ هەموو خەڵك ، جا ئەوەی کە باوەڕداری راستەقینەبو ئیمانی زیاتر بو ، وە ئەوەش کە بێباوەڕ بو ئینکاری کردو باری خۆی قورستر کرد.

پەروەردگار پێغەمبەرمان لە بەرزترین و بەشکۆترین جێگاکاندا بە وەسفی بەندایەتی یادی لێدەکات و باسی دەکات وەك لەم ئایەتەدا دەفەرموێت: ﴿ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا ﴾ یان لەمەقامی نیگا کردنە لایدا دەفەرموێ: ﴿ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴾ النجم: ١٠

یان لە مەقامی دەعوەو بانگەوازیدا دەفەرموێت: ﴿ وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴾ الجن: ١٩

وەیان لە مەقامی بەرنگاری و بەرامبەری کردن (**التحدی**) دەفەرموێ: ﴿ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ ﴾ البقرة: ٢٣

واتە: ئەگەر چی محمدمان ﷺ بەو مەقامە بەرزانە گەیاندوە بەڵام ئەو هەر بەندەی ﷲیەو بەندایەتی ﷲیش گەورەترین پلەو پایەیە، جا دوا بەدوای ئەوەی باسی {اسراوميعراج}ی کرد باسی موسا پێغەمبەر دەکات، چونکە چونی موسایش بۆ کێوی تورو قسە کردنی لەگەڵ ﷲدا هاوشێوەی {اسراو ميعراج}ی پێغەمبەرمانە ﷺ ،جا دەفەرموێ:

(٢) ئەوسا ئێمە تەوراتمان دا بە موساو کردمان بەرێ پیشاندەر بۆ کوڕانی یەعقوب بۆ ئەوەی کە جگە لە من هیچ پشتیوانێك وەرنەگرن و تەنها من بکەن بە پشتیوانی خۆیان و تەنها بەندایەتی بۆ من بکەن.

(٣) ئەی وەچەی ئەوانەی کە ئێمە هەڵمان گرتن لەگەڵ نوح داو رزگارمان کردن، هاوبەش دانەنێن بۆ ﷲ و سوپاسگوزاربن هەروەك نوح، کە بەراستی نوح بەندەیەکی سوپاسگوزار بو. باسی نوح عليه السلام دەکات تا بخاتەوە بیرمان کە هەمومان نەوەی ئەولادەکانی ئەوین کە لەو کەشتیەدا رزگار یان بو.

(٤) خۆ وەحیمان کردە لای کوڕانی یەعقوب لەو پەڕاوەدا کە تەورات بو وتمان: ئێوە دووجار خراپە دەکەن لەسەر زەویداو زۆر بەرز دەبنەوەو دەسەڵاتێکی زۆر گەورە پەیدا دەکەن و لە یاسای ﷲ لائەدەن.

(٥) جا ئەو کاتەی کە بەڵێنی یەکەم هاتە جێ ئێمە بۆ سزادانو تۆڵە لێ سەندنتان بەندە گەلێکی زۆر ئازاو لێ هاتوی خۆمان رەوانە دەکەینە سەرتان ، جا ئەوان بۆ سوك کردنتان بە شوێن ئێوەدا بە ناو ماڵ و ماڵتاندا دەگەڕێن تا لەناوتان بەرن و بێ

عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يَرۡحَمَكُمۡۚ وَإِنۡ عُدتُّمۡ عُدۡنَاۘ وَجَعَلۡنَا جَهَنَّمَ لِلۡكَٰفِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ يَهۡدِي لِلَّتِي هِيَ أَقۡوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ أَجۡرٗا كَبِيرٗا ﴿٩﴾ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ أَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا ﴿١٠﴾ وَيَدۡعُ ٱلۡإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلۡخَيۡرِۖ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ عَجُولٗا ﴿١١﴾ وَجَعَلۡنَا ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيۡنِۖ فَمَحَوۡنَآ ءَايَةَ ٱلَّيۡلِ وَجَعَلۡنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبۡصِرَةٗ لِّتَبۡتَغُواْ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّكُمۡ وَلِتَعۡلَمُواْ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلۡحِسَابَۚ وَكُلَّ شَيۡءٖ فَصَّلۡنَٰهُ تَفۡصِيلٗا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلۡزَمۡنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِي عُنُقِهِۦۖ وَنُخۡرِجُ لَهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ كِتَٰبٗا يَلۡقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقۡرَأۡ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفۡسِكَ ٱلۡيَوۡمَ عَلَيۡكَ حَسِيبٗا ﴿١٤﴾ مَّنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبۡعَثَ رَسُولٗا ﴿١٥﴾ وَإِذَآ أَرَدۡنَآ أَن نُّهۡلِكَ قَرۡيَةً أَمَرۡنَا مُتۡرَفِيهَا فَفَسَقُواْ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيۡهَا ٱلۡقَوۡلُ فَدَمَّرۡنَٰهَا تَدۡمِيرٗا ﴿١٦﴾ وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِنَ ٱلۡقُرُونِ مِنۢ بَعۡدِ نُوحٖۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ﴿١٧﴾

نرخو سەرشۆڕتان بکەن ، وە ئەوە بەڵێنیکی جێبەجێ کراوە لەلایەن خواوەو بێگومان ئەو بەڵایە دێت بەسەرتاندا.

﴿٦﴾ لە پاشان ئێمە هێزمان بە ئێوە دایەوەو ڕۆژگارمان بەسودی ئێوە چەرخاندو ماڵ و کوڕانمان بۆتان فروان کردو لە دوژمنانی خۆتان زۆرترمان کردنو پیاوی شەڕکەری زۆرترمان لێهەڵخستن کە لە هەموکاتێکدا ئامادەی جەنگ بن،

﴿٧﴾ جا پاشان ئەگەر ئیشی چاکترو جوانترتان کردو سوپاسی ئێمەتان کردو ئەو نیعمەتانەتان بە شێوەی چاك بەکار هێنا بەڕاستی ئەوە چاکەتان لەگەڵ خۆتاندا کردووەو بەسودی خۆتانە، وەئەگەر بێتو خراپە بکەن ئەوەش هەر بۆخۆتانەو خۆتان زیان دەکەن ، جا کاتێك زەمانی بەڵێنی دووهەمیش هات بەهۆی ئەوەی کە ئێوە دەستان بە خراپەو تاوان کردەوە دوژمنتان بە سەردا زاڵ دەکات، تاکو ڕوتان ڕەش بکەنو هەر چۆن یەکەم جار دوژمنەکانتان هاتنە ناو مزگەوتی بەیتولوقەدەسەوە ئەم جارەش بکەوێتە دەستیانەوەو بێنەوەناوی‌و دەستیان بەچی شتێکی بەرزوچاکدا گەیشت بەتەواوی لەناوەی بەرنو تەفروتونایی بکەنو داری بەسەر بەردەوە نەهێڵن. ئابەم شێوەیەالله جولەکەو باقی گەلانی تر دەترسێنێ لە سەر پێچی کردنی خۆی‌و داوایان لێ دەکات کە بیر بکەنەوەودەفەرموێ:

﴿٨﴾ ئەگەر ئێوە چاکە بکەنو بەرەو پەروەردگاری خۆتان بگەڕێنەوەوە ئۆمێدی ئەوە دەکرێت کە پەروەردگارتان ڕەحمتان پێ بکات ، بەڵام ئەگەر دووبارە بگەڕێنەوە بۆ تاوانو خراپە ئێمەش دەگەڕێینەوە بۆ سەرشۆڕکردنو لەناوبردنتان، وە ئێمە بۆ بێباوەڕان دۆزەخمان کردوە بە بەندیخانەیان ،

﴿٩﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە مرۆڤ ڕێنمای دەکات بۆ ئەو باوەڕو کردارەی کە زۆر بەرزترو تەواوترەو هەرکەسێکیش بەڕاستی دەستی پێوە بگرێتو پەیرەوی بکات بەڵگەی لە هەمو کەس تەواوترو بەهێزترو ڕێك وپێك ترە ، وە ئەم قورئانە بەو باوەڕدارانەی کە کرداری چاك دەکەن موژدە دەدات کە پاداشتێکی گەورەیان بۆ هەیە.

﴿١٠﴾ خۆ بەو کەسانەش کە باوەڕ بە ڕۆژی دوایی ناکەن موژدە دەدات کە ئامادەمان کردوە بۆیان سزایەکی دەردناك. ئینجا الله بەکورتی پێناسەیەکی مرۆڤ دەکاتو دەفەرموێ:

﴿١١﴾ جا خووڕەوشتی مرۆڤ وایە کە لەکاتی ناخۆشیو ڕق هەستاندا بەپەلە دوعای شەڕ لە خۆی‌و ماڵ ومنداڵی دەکات وەك چۆن دوعای خێریان بۆ دەکات بە بێ‌ئەوەی کە بیرێك لە ئەنجامەکەی بکاتەوە، ئەوسا مرۆڤ دروستکراوێکی بێ حەوسوڵەو بەپەلەیە. لەیەکێك لە غەزاکانی پێغەمبەردا ﷺ یەکێك لە هاوەڵانی وشترەکەی خۆی نەفرین کرد، جا پێغەمبەر ﷺ پرسیاری کرد کە کێ بو نەفرینی وشترەکی کرد؟ کاتێك کە ئەو پیاوە وتی: من بوم ئەی پێغەمبەر، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {**أنزل عَنْهُ فَلَا تَصْحَبْنَا بِمَلْعُونٍ لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَوْلَادِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَمْوَالِكُمْ لَا تُوَافِقُوا مِنْ اللهِ سَاعَةً يُسْأَلُ فِيهَا عَطَاءٌ فَيَسْتَجِيبُ لَكُمْ.**/مسلم وغ ه/ واتە: لەسەر وشترەکەت دابەزە بە شتی نەفرین لێکراو هاوڕێیمان مەکە، دوعای شەڕ مەکەن نەلە خۆتانو نە لە منداڵتانو نە لە ماڵتان نەوەك ئەو دوعایە ڕێی لەو کاتە بکەوێت کەلای خوا داوای هەر بەخششێکی لێ بکرێ وەڵامتان دەداتەوە، جا دوعا شەڕەکەی ئێوەش وەرگیرێت} جا با مرۆڤ هەوڵ بدات کە لە سەر نەفسی خۆی زاڵ بێتو بەپەلە نەبێت لە دوعای شەڕکردندا. ئینجا الله باسی هەندێك لە نیعمەتەکانی خۆی دەکاتو دەفەرموێ:

﴿١٢﴾ بەڕاستی ئێمە شەوو ڕۆژمان کردوە بە دوو نیشانە لە سەر دەسەڵاتو کاربەجێی خۆمان جا شەو کە یەك لە نیشانەکانە، تاریکمان کرد تا تێیدا بحەسێنەوە بەڵام نیشانەی ڕۆژمان ڕووناك کردوە کەبە ئاسانی شتی تێدا ببینرێت تا ئێوە لە ڕۆژدا بڕۆن کەسابەت بکەنو ئەوەی پەروەردگارتان دایناوە بۆتان بەدەستی بهێنن، وە تا ئێوە بەم دوو نیشانە لە ژمارەی ساڵەکانو حسابی کاتەکان ئاگاداربن، وە هەرشتێك کە پێویست بێت بۆ ئێوە تا لەم زەویدا هەن ئێمە لەم قورواندا بەشێوەیەکی جوان هەمو

پێداویستیەکانی ئێوەمان روون کردوەتەوەو درێژەمان پێداوە، جا ئیتر مرۆڤ بۆی نیەو رەوانیە کە یاسایەکی تر جگە لەم قورئانە بۆ خۆی هەڵبژێرێت چونکە ئەوەی کە دەبێت بەهۆی بەختەوەری وهیدایەتی لەم قورئانەدا بە شێوەیەکی نەك جوانو روون ، بەڵکو جوانترو روونتر باسی هەیە ئیتر چۆن رەوایە پشتگوێی بخاتو وازی لێ بێنێت؟! جا پاش ئەمە دەفەرمویٚ:

(١٣) هەمو ئینسانێك کردەوەکانی لە چاكو خراپ دەی کەینەملیو لێی جیا نابێتەوەو هەمو کردەوەکانی تۆمار دەکرێتو بۆی دەکەین بەکیتابێك ئەوسا لە رۆژی قیامەتدا دەری دەهێنینو بە کراوەی دەدرێتەوە دەستیو پێیدەوترێت:

(١٤) پەڕاوی کردارکانی خۆت بخوێنەرەوەو بزانە چیت کردوە، بەسە کە ئەمرۆ تۆ خۆت موحاسەبەی خۆت بکەی، واتە : لە رۆژی قیامەتا هەمو کەسێ چی کردوە بۆی تۆمار کراوەو خۆی دەزانێ ماڤ چی هەیەو جێگای لەکوێیەو هەمو کەس دەتوانێ نامەی خۆی بخوێنێتەوە ، جا ئەمە بەو مانانیە کە موحاسەبە ناکرێن، ئینجا خوای بالأدەست دەفەرموێ:

(١٥) ئەو کەسەی کە رێگای هیدایەتی گرتوە بەڕاستی سودی هیدایەتەکە بۆ خۆیەتی وەهەرکەسیش گومراهـ بێت خراپی گومڕاهیەکەی لە سەر خۆیەتیو هیچ نەفسێکی گوناهبار باری نەفسێکی تر هەڵناگرێتو ئێمە سزای هیچ کەسێکیش نادەین هەتا نێرراوی خۆمان نەنێرینە لایەکو چاكوخراپی بۆڕۆشن نەکەینەوە، ئینجا خوای باڵا دەست دەفەرموێ:

(١٦) ئەوسا هەر کاتێ کە ویستمان وڵاتێك لەناو ببەین فەرمان دەدەین بەسەر ئەوانەی کە دەوڵەمەندو سەرمایەدارن کە عیبادەتی خوا بکەن ، جا ئەوان لە جیاتی بەندایەتیو عیبادەت خراپەو تاوانی تێدا دەکەن یان مرۆڤە خۆشگوزەرانەکانی ئەو وڵاتانە زۆر دەکەین یان فەرمانڕەوایی ئەوان دەدەینە دەست کەسانێك کە ئیشیان خۆشگوزەرانیو رابواردنە ، جا ئەو کاتە قسەی ئێمە لەسەر ئەوان دێتە دی کەستەمکارنو پێویستە تۆڵەیان لێ وەرگیرێت ئەوسا ئێمە ئەو وڵاتە لەناو دەبەینو بە تەواوی وێرانو کاولی دەکەین، بەڵام چ کاول کردنێك. واتە هەرکاتێك دەوڵەمەندو خۆشگوزەرانەکانی وڵاتێك دەستیان کرد بەتاوانو خراپە ئەوە پەروەردگار دەیەوێت ئەو وڵاتە لەناو بەرێت. ئینجا سرنجمان بۆ یەکێك لەو روداوە گرنگانەی کە رویان داوە لەناو گەلانی پێشودا رادەکێشێو دەفەمویٚ:

(١٧) جا چەند زۆرن گەلانێك کە لە پاش نوح پێغەمبەر ﷺ لەناومان بردن کاتێك کەبەتەواوی رویان لە کوفرو تاوان کرد

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْـَٔاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

وەك گەلی عادو سەمودو لووت، جا ئێوەش کە بەرێزترین پێغەمبەر بەدرۆ دەخەنەوە شایستەترن بەوەی کە سزا بدرێن، جا بەسە کە پەروەردگاری تۆ ئاگادار بێ بەسەر تاوانی بەندەکانیداو بینەری هەڵسو کەوتەکانیان بێت.

(١٨) ئەوسا ئەو کەسەی کە ژیانی ئیستای دنیای دەوێو خۆی بۆ ئەوە تەرخان کردوەو بۆ ئەوە ئیش دەکات ئێمە بۆ هەر کەس لەوان کە ئارەزۆمان لێ بێت لە خۆشیەکانی دنیا ئەوەندەی کە ویستی ئێمەی لەسەر بێت پێی دەدەین، لەپاشان دۆزەخمان داناوە بۆئەوان کە بە لۆمە کراویو دەرکراوی لە هەر سۆزو بەزەییەك دەچێتە ناویەوە. واتە مەرج نیە هەرکەسێ دنیایی بوێت ﷲ پێی بدات بەڵام زۆربەی دنیا ویستان بەو ئەندازەی کە ﷲ خۆی ویستی لەسەر بێت پێیدەبەخشێت.

(١٩) خۆ ئەو کەسەیش کە مەبەستی دوا رۆژەو بۆ ئەوە کۆشش دەکات بە کۆششێکی چالاکانەو دڵسۆزانە لە هەمان کاتدا باوەڕدارە بە پەروەردگاری جیهانو پەڕاوە ئاسمانیەکانو فریشتەکانو هەمو پێغەمبەران ئەوسا هەرئەوانەن کە کارو کۆششیان وەرگیراوو سوپاسکراوەو خوای میهرەبان پاداشتی چاکەکانیان بەچەند بەرامبەر دەداتەوە. لێرە پێویستە ئەوە بزانین کە کارو کۆششێك بۆ دوارۆژ بەسودەو وەردەگیرێت کە خاوەنەکەی باوەڕدار بێتو مەبەستی رەزامەندی پەروەردگار بێتو خۆهەڵنانو خۆدەرخستنو لە خۆبایی بونی تێدا نەبێو رێکبێ

لەگەڵ قورئان‌وفەرمودەکانی پێغەمبەردا ﷺ ، جا ئەمانە ئەگەر چی مەبەستیان دوارۆژە بەڵام لە ژیانی دنیاش بێ بەهرە نین.

(٢٠) بەڵکو ئێمە لە بەخششی پەروەردگارت بژێوی‌و نیعمەتی خۆمان لە دنیادا دەدەین بە هەمو کەس، بە کافرو موسڵمان، وە بەخششی پەروەردگارت لە دنیادا لەکەس قەدەغە ناکرێت بە بۆنەی کوفرەوە، چونکە اللّٰه ڕەحمانەو بەندەکانی خۆی نائومێد ناکات‌و هەرچی دروستکردوە بەندەی ئەون کافر بێت یان موسڵمان تا هەردوولا ئەو ڕێگایەی کە هەڵیان بژاردوە بتوانن بیبەنە سەر.

(٢١) تەماشا بکەن وبزانن چۆن هەندێکمان بەرزکردوە بەسەر هەندێکی تردا لەژیانی دنیادا لە پلەو ناوبانگداو لە جوانی وناشرینیداو لە تەمەنولە درێژی‌و کورتیدا کەخۆتان بەچاوی خۆتان ئەم جیاوازیانە دەبینن، دەی بزانن بەڕاستی لەڕۆژی دوایدا پلەو پایەکان گەورەترن‌و جیاوازی نیوان پلەو پایەکانی دوارۆژ زۆر ئاشکراترو گەورەترن لە ئەوەی دنیا، پێغەمبەر ﷺ لە وەسفی جیاوازی نێوان پلەو پایەی بەهەشتیەکاندا دەفەرموێ: {إِن أَهْلَ الْجَنةِ يَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا يَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدري الْغَابِرَ فِي الْأُفُقِ مِنْ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالذِي نَفْسِي بِيَدِهِ رِجَالٌ آمَنُوا بِاللهِ وَصَدقُوا الْمُرْسَلِ /متفق عليه/ واتە: بەهەشتیەکان بە هۆی جیاوازی پلەوپایەیانەوە شوێنی خاوەن باڵاخانەکانی بەهەشت کە لە سەرەوەی خۆیانەوەن دەبینن هەر چۆنێك کە ئەستێرەی پرشنگ دار دەبینن کە لەوپەڕی ئاسۆی ڕۆژهەڵات یان ڕۆژئاوادا خەریکە دەڕوات‌و نامێنێت. وتمان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو شوێنە بەرزانە جێگای پێغەمبەرانە کە جگە لەوان هیچ کەس پێی ناگات؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: نەخێر وانیە، سوێند بەو زاتەی کە گیانی منی بە دەستە پیاوانێك کە باوەڕیان بە اللّٰه هێناوەو هەمو پێغەمبەرانیشان بە ڕاست زانیوە بەو پلەو پایە بەرزانە دەگەن.} جا کەوابو بۆ دوارۆژتان هەوڵ بدەن چونکە هەرئەوە بەسوودەو دەمێنێتەوە.

(٢٢) نەکەی لەگەڵ اللّٰه دا هیچ پەرستراوێکی تر دابنێیت‌و جگە لەو زاتە بەندایەتی بۆ کەس نەکەیت، چونکە ئەگەر واتکرد تۆ دەست بە ئەژنۆو لۆمەکراوو دۆڕاوو سوك کراو دادەنیشی‌و یارمەتی دەرێکت بۆ نییەو سەربەرزو کەیفخۆش نابیت، بەڵێ: بەندایەتی پاك‌و خاوێن پیشەی خواپەرستانی ڕاستەقینەیەو مرۆڤ بۆ ئەمە هاتوەتە ئەم جیهانە، جا لەبەر ئەوە دەبینی باسی هاوبەشی دانان بۆ پەروەردگارو سزای ئەوانەی کە ئەو تاوانە گەورە دەکەن لە قورئاندا زۆر هاتوە بەتایبەت لە سورەتە مەککەییەکاندا ئەوەتە لێرە تا ئێستا چەند جار بە شێوەی جیاجیا باسی خراپی بت پەرستی وهاوبەشدانانی کردو جارێکی تر لەگەڵ باسکردنی کۆمەڵێکی زۆر لە تاوانەکان دەچێتەوە سەری‌و دەفەرموێ:

(٢٣) پەروەردگاری تۆ وای فەرمانداوە کە ئێوە جگە لەو کەسی تر نەپەرستن، وە لەگەڵ دایك‌و باوکتاندا چاکە بکەن ئەگەر یەکێك لەوان یان هەردووکیان بە پیری مانەوە لەلات ئەوسا تۆ لەڕوی ئەواندا بچوك ترین وشەی ناشیرین بەکار مەهێنەو ڕوویان لێ گرژ مەکەو قسەی ڕەقیان لەگەڵدا مەکە، وە هەمیشە بەقسەیەکی جوان‌و بەڕێزەوە لەگەڵیاندا قسە بکە.

(٢٤) جا باڵی زەلیلی خۆتیان بۆ رابخەو هەمیشە بەسۆزو بە میهرەبانیەوە هەڵس وکەوتیان لەگەڵدا بکەو دوعای خێریان بۆ بکەو بڵێ: ئەی پەروەردگارم ڕەحمیان پێ بکە وەك چۆن ئەوان ڕەحمیان بەمن کردوەو بە منداڵی پەروەردەیان کردوم. پەروەردگار لەم ئایەتانەدا لە دوای باسکردنی مافی خۆی بەسەر بەندەکانییەوە کە بەندایەتی کردن‌و دانەنانی هاوەڵە بۆی باس لە مافی دایك‌و باوك دەکات‌و پێویستی دەکات کە هەم بە کردارو هەم بە قسە بە جوانی ڕەفتاریان لەگەڵدا بکەن‌و ئازاریان نەدەن‌و دوعای خەیران بۆ بکەن بە تایبەت کاتێك کە پیرو کەساس دەبن‌و چاوەڕوانی چاکەن کە لەگەڵیاندا بکرێت. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: { رِضَا الرب فِي رِضَا الْوَالِدَيْنِ وَسَخَطُهُ فِي سَخَطِهِمَا./الط ا ، صحح الالبا / واتە: ڕەزامەندی پەروەردگار لە ڕەزامەنی دایك‌و باوك دایە، وە رق‌و قینی پەروەردگار لە ناڕەزای ئەواندایە} .

(٢٥) پەروەردگارتان ئاگادارە بەوەی کە لە دڵتاندایە ئەگەر ئێوە بۆ ڕەزامەندی اللّٰه بە دڵسۆزی ودڵپاکیەوە خزمەتی باوك ودایکتان بکەن بێگومان اللّٰه لە تاوانی ئەو کەسانەی کە دڵسۆزی باوك ودایکیان‌و لە تاوانەکانیان پەشیمانن‌و هەمیشە بەرەو لای اللّٰه دەگەڕێنەوە زۆر لێخۆشبوو چاوپۆشی کەرە، ئینجا دوا بەدوای مافی دایك وباوك دەفەرموێ:

(٢٦) ببەخشە بەوانەی کە خزمی نزیکتن ئەوەی کە مافی خۆیانە وببەخشە بە هەژاران‌و ڕێبواران ونەکەی ماڵ بە بێهودە خەرج بکەیت،

(٢٧) چونکە بەڕاستی ئەوانەی کەماڵ بە بێهودە خەرج دەکەن برایانی شەیتانن، خۆ شەیتانیش کافرە بە نیعمەتەکانی پەروەردگاری خۆی، شەیتان هەوڵدەدات کە مرۆڤ بەخیل‌و دەست قوچاو بکات، جا ئەگەر بۆی نەکرا هەوڵدەدات بیکات بە

مرۆڤێکی موسریفو هەڵەخەرج و ئەو ماڵەی کە خوا پێیداوە لە شتی خراپو بێ هودەدا خەرج بکات. زۆرێ لەتەفسیر نوسان وشەی{ تَبۡذِيرًا }یان وەك {إسراف} مانا کردوە هەر چەند دەگونجێ هەردوو یەك مانایان هەبێ بەلاّم من وای بۆ دەچم کە {تَبۡذِيرًا } لەناوبردنی ماڵە بەشێوەیەك کە نەخۆتو نەخەڵك سودی لێ وەرنەگرێت، چونکە ئەمە لە ئیشی شەیتان دەچێت چونکەئیشەکانی نەبۆ خۆیو نە بۆخەڵك سودی نیە والله اعلم.
جا دەفەرموێ:

(٢٨) جا ئەگەر پشتت لەوان کرد بە چاوەڕێی دەست کەوتنی نیعمەتێکی پەروەردگارتەوەو ئیستا هیچت لە دەستدا نییە دەی ئەوکاتە قسەی دڵخۆشکەرو هیوا بەخشوئاسانیان لەگەڵدا بکەو دوعای زۆر بونی رزقیان بۆ بکەو بەڵێنیان پێ بدە هەر کاتێ بووم یارمەتیتان دەدەم.

(٢٩) ڕەزیل ورژد مەبە وەك ئەوەی کەدەستت بەستبێ بە ملتەوەنەگاتە باخەڵت، وە بەتەواویش دەست بلاّونەکەیتەوە کە هەرچیت هەیە ببەخشیتو لەپاشان لەبەر نەبونی پەکت بکەوێت وسەرکۆنەکراوو پەك کەوتوو دابڕاو بیت لەهەموشت.

(٣٠) بەڕاستی پەروەردگارت بۆ ئەو کەسەی کە ئارەزوّی لێ بێت رۆزی بۆ فرەوان دەکاتو تەنگیشی دەکاتەوە لەو کەسەی کە ئارەزۆ لێ بێ، بێگومان ئەو زاتە ئاگاداری ژیانی بەندەکانیەتیو بینەری رەفتارو کردارو چۆن ماڵ پەیدا کردن وچۆن خەرج کردنێەتی ودەزانێ کە ئایا کەمدەستی بەسودێتی یان دەستپڕی کە هەردوو بۆ تاقی کردنەوەنو هەرکەسەی بە یەکێکیان تاقی دەکاتەوە پێغەمبەرمان ﷺدەفەرموێ:{ إن الله قَالَ لِي أَنفِقْ أُنفِقْ عَلَيْكَ/مسلم وغ ە/ بێگومانﷲبە منی فەرموو: ببەخشە پێت دەبەخشم}. بەڵێ ﷲ خۆی بەندەکانی خۆی دەبینێو بێ ئاگا نییە لە بارودۆخی ژیانیان بەلاّم دەیەوێت هەندێکی بە هەندێکی تاقی بکاتەوە، وە لێرەش هەڕەشەیەکی توند دەکات لەو کەسانەی کە منداڵی خۆیان لەبەر ترس لەکەمدەستیو هەژاری دەکوژنو دەفەرموێ:

(٣١) ئەوسا منداڵەکانی خۆتان لە ترسی کەمدەستیو نەداری مەکوژن ئێمەین کەرزقی ئەوان وئێوەش دەدەین بەڕاستی کوشتنی ئەوان تاوانێکی گەورەیە. لە فەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ سەبارەت بەو پیاوو ژنەی کە بۆ ئەوەی منداڵیان نەبێت پیاوەکەی لە دەرەوەی ئەندامی زاوزێی ئافرەتەوە ئاوی خۆی دەرژێنێت ،واتە: (العزل) بە زیندوو بە چاڵکردنێکی نهێنی منداڵان ناوی بردوە وەك ئەو فەرمودەیەی کە مسلم روایەتی

وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٖ مِّن رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَوۡلَٰدَكُمۡ خَشۡيَةَ إِمۡلَٰقٖۖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُهُمۡ وَإِيَّاكُمۡۚ إِنَّ قَتۡلَهُمۡ كَانَ خِطۡـٔٗا كَبِيرٗا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلزِّنَىٰٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَسَآءَ سَبِيلٗا ﴿٣٢﴾ وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَمَن قُتِلَ مَظۡلُومٗا فَقَدۡ جَعَلۡنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلۡطَٰنٗا فَلَا يُسۡرِف فِّي ٱلۡقَتۡلِۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورٗا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقۡرَبُواْ مَالَ ٱلۡيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ أَشُدَّهُۥۚ وَأَوۡفُواْ بِٱلۡعَهۡدِۖ إِنَّ ٱلۡعَهۡدَ كَانَ مَسۡـُٔولٗا ﴿٣٤﴾ وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا ﴿٣٥﴾ وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ﴿٣٧﴾ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ﴿٣٨﴾

کردوە جا هەر لەبەر ئەوەی بەشێك لە زانایان پێیان وایە رێك خستنی زاوزێیو وەچە(تنظيم النسل) بە حەرام دەزانن بەلاّم جا بیر دەگێڕیتەوەو دەڵێ: {كُنَّا نَعزِلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَبَلَغَ ذَلِكَ نَ َ اللهِ ﷺ فَلَمْ يَنْهَنَا/متفق عليه / ئێمە لە زەمانی پێغەمبەردا "عزل"مان دەکرد جا پێغەمبەرﷺ ئەوەی پێگەیشتبوو کە ئێمە وا دەکەین بەلاّم پێغەمبەرﷺ بەرگری نەکردین}. جا بۆیە بیروڕای زانایان لەم بارەوە جیاوازە، جا ئێمە ئەو بیروڕایەمان پێ ڕاستە کە هەردوو بەش لە فەرمودەکان وەربگیرێتو ئێشی پێبکرێت ،جا بۆیە دەڵێین رێکوپێك خستنی وەچە(تنظيم النسل) بۆ کەسێك کە دەیەوێت لەو ماوەیەی کە شیر دەدات یان دکتوری موسڵمانی متمانە پێکراو ماوەیەك دانێت کە نابێت لەو ماوەدا باردار بێت بەهۆی هۆکارێکی شەرعییەوە وەك ئەو ئافرەتەی کە بە بێعەمەلیاتو درینی سك منداڵی نەبێت یان ئەوەی کە پیاوو ئافرت رێك دەکەون لە گەڵ یەکدا بۆ ئەوەی کە ماوەیەك منداڵیان نەبێت ، وە ئەمەش بەهۆی بە هێز بونی ئەو بەڵگەیانەن کە رەوا بونی عەزل دەگەیەننو هەروەها کرداری یارانی پێغەمبەریش. ئەگەرچی ئەگەر هۆیەکی شەرعی نەبێت وازلێهێنان لە ئەنجامدانی عەزلو ئەوەی کە وەك ئەو وایە چاکترە چونکە ئەبو سەعیدی خودری دەڵێت:{ ذُكِرَ الْعَزْلُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ وَلِمَ يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ وَلَمْ يَقُلْ فَلا يَفْعَلْ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ فَإِنَّهُ لَيْسَتْ نَفْسٌ مَخْلُوقَةٌ إِلا اللَّهُ خَالِقُهَا /متفق عليه/ باسی

عەزل کرا لە لای پێغەمبەر ﷺجا ئەویش فەرمووی: ئەوە بۆ کەسانی ناو ئێوە ئەو ئیشە دەکەن؟ خۆنەی فەرموو: ئەوسا وانەکەن، جا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: هیچ دروستکراوێك نیەکە بڕیاری دروستکردنی درا بێت بێگومان کە اللە دروستی دەکاتو بەهیچ شێوەیەك ڕێگری لێ ناکرێت. وە مەبەست لە ڕێکوپێك خستنی وەچە(تنظيم النسل) ئەوەیە کە بە هۆی بەکارهێنانی هۆکارانێکی شەرعییەوەکەنەبن بە هۆی زیان، بۆ ماوەیەك لە زەمان بەرگری بکرێت لە باردار بون، کە ئەمە جیاوازە لەگەڵ دیاری کردنی ژمارەدا(ديد النسل)کە ئەمەیان کردارێکی پەسەند نەکراووناڕەوایە. پاشان پەروەردگار دەفەرموێ:

(٣٢) ئەوسا نزیکی زینا مەبنەوەو خۆتان لە هەمو ئەو شتانە بپارێزن کە ئێوە بۆ ئەو تاوانە گەورەیە رابکێشێت ، بەڕاستی ئەوە گوناهێکی ئاشکراو قەڵبەزەنەو خراپترین ڕێگایشە ئەو ڕێگایە جا بەو ڕێگایەدا مەچن. عەبدوڵای کوڕی مەسعود دەڵێت: پرسیارم کرد لە پێغەمبەرﷺ کە کام تاوان لە هەمو گەورترە؟ دەڵێ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:{ أنْ تَجْعَلَ لِلهِ نِدا وَهُوَ خَلَقَكَ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ ثُمَّ أنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَشْيَةَ أنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ أنْ تُزَانِيَ بِحَلِيلَةِ جَارِكَ/متفق عليه/ گەورەترین تاوان ئەوەیە کە تۆ هاوەڵ بۆ اللە دابنێیەت لە حاڵێکدا کە ئەو تۆی دروستکردوە، وتم پاش ئەو چییە؟ فەرمووی: ئەوەی کە منداڵەکەت بکوژی لە ترسی ئەوەی کە خواردنت لەگەڵدا بخوات، وتم ئەی پاش ئەوە؟ فەرمووی: ئەوەیە کە لەگەڵ خێزانی دەراوسێکەتدا زینا بکەیت}

(٣٣) ئەوسا ئەو گیانانەی کەاللە حەرامی کردوە مەکوژن مەگەر لەسەر مافێك بێت کە خوا داناوە وەك ئەوەی کەسێ کەسێ بە ناڕەوا بکوژێت، یان پیاو یان ئافرەتێك کە هاوسەریان کرد بێ زینا بکەن، یان کەسێك لەئایین پاش گەزبێتەوە، وە هەر کەسێك بە ناڕەوا کوژرا بەڕاستی ئێمە بۆ تۆڵەسەندنەوەی هێزو دەسەڵاتمان داوەتە دەست خاوەن کوژراوەکە کە نزیکترین میراتگرو خزمێتی، جا با ئەویش زیادەڕەوی نەکات لەکوشتن دا چونکە بەڕاستی ئەو یارمەتی دراو دەبێت لەلایەن یاسای خواو فەرمان ڕەوایانەوەو تۆڵەی بۆ وەرئەگەرنەوە ، جا ئەبێ ئەویش زیادە ڕەوی نەکاتو دەست درێژی نەکاتە سەر ئەوانەی کە بێ تاوانن. پێغەمبەر ﷺدەفەرموێ:{ لَنْ يَزَالَ الْمُؤْمِنُ فِي فُسْحَةٍ مِنْ دِينِهِ مَا لَمْ يُصِبْ دَمًا حَرَامًا/البخاري/ بەهەمیشە باوەڕدار لە دینەکەیدا بەربڵاوی و فەرموانی کردارە چاکەکانی بۆ دەرەخسێت مادامێك توشی خوێنی حەرام نەبێت}واتە باوەڕدار خوێنی حەرامی توشبو دنیایی لێ تەنگ دەبێتەوەو هەمیشە هەست بەدڵتەنگی‌وبێ دەرەتانی دەکاتو نازانێ لەم دنیا فرەوانەدا چۆن هەڵس‌وکەوت دەکات.

(٣٤) ئەوسا نزیکی ماڵی هەتیو مەبنەوە مەگەر بەشێوەیەکی چاك و بۆ خزمەت کردنی ماڵە کەبێت واتە ئەو ماڵی هەتیوەی کە لای ئێوەیەو ئەتانەوێ خزمەتی بکەن وەك ئەوەی کاسبیو بازرگانی پێ بکرێت با لاتان بێت تا ئەو کاتەی کە ئەوان دەگەنە بەهێزی تەواوو باڵق دەبن، وە پەیمانەکانتان ببنە سەرو نەیشکێنن، چونکە بەڕاستی ئەو پەیمانە پرسیار لێ کراو دەبێ، ئایا جێ بەجێ کرابێت یانە نە، وەپەیمان شکێنی یەکێکە لە نیشانەی مونافقی بەڵکو ئەبێ بەهۆی نەمانی ئیمانیش، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ/أ د، صحح الالبا / ئەوکەسەی کە ئەمانەتدارو دەست پاك نەبێت ئیمانی نییەو ئەو کەسەیش کە پەیمانەکانی نەداتەسەر دینی نییە}.

(٣٥) جا هەر کاتێك شتێکتان پێوا بە تەواوی بی پێون ، وە کێشانە بکەن بەمیزانێکی ڕاست وتەواو ئەوە ئەنجامێکی باشترو جوان تری بۆتان هەیە، چونکە ئەبێ بەمایەی سەربەرزی هەردوو ژیان. پێغەمبەر ﷺڕوی کردە هاوەڵانی کۆچەریو فەرمووی:{ يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خَمْسٌ إِذَا ابْتُلِيتُمْ بِهِنَّ وَأَعُوذُ بِاللهِ أَنْ تُدْرِكُوهُنَّ لَمْ تَظْهَرْ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلِنُوا بِهَا إِلَّا فَشَا فِيهِمْ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَسْلَافِهِمْ الَّذِينَ مَضَوْا وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنْ السَّمَاءِ وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمْطَرُوا وَلَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَ اللهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ فَأَخَذُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ وَمَا لَمْ تَحْكُمْ أَئِمَّتُهُمْ بِكِتَابِ اللهِ وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللهُ إِلَّا جَعَلَ اللهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ./ابن ماجه، صحح الالبا / واتە: ئەی کۆمەڵی کۆچکەران پێنج بەڵا هەیە کە ئەگەر توشیبون، جا ئەو کاتە چاوەڕوانی سزا بن وە من پەنا دەگرم بە اللە کە ئێوە توشی ئەوانە ببن، زینا لە هیچ گەلێکدا پەرەی نەسەندووە ئاشکرا ببێت مەگەر لە ناو ئەواندا نەخۆشینی تاعونو ئێش گەلێك کە لە گەلانی رابردوویاندا نەبووە لە ناویاندا بڵاو بوبێتەوە، وە هیچ گەلێك پێوانەو کێشانەیان بۆ خەڵك کەم نەکردوەتەوە مەگەر دوچاری قاتوقڕیو گرانیو ستەمی دەسەڵاتدارن بەسەریاندا بوون، وە بەرگریان لە زەکاتی ماڵی خۆیان نەکردوە مەگەر بارانیان لێ بەرگری کرابێت ، وە ئەگەر لەبەر بێ‌زمانان نەبوایە بارانیان بۆ نەدەباری، وە فەرمانی خواو پێغەمبەرەکەیان نەشکاندوە مەگەر اللە دوژمنێکی جگە لەخۆیانی زاڵ کرد بێت بەسەریانداو

هەندێك لەو سەروەت‌و سامان‌و هێزەی كە لە بەردەستیاندایە لە دەستی دەرهێناون، وە فەرمانڕەوایانیان بە پەیامەكەی ﷲ حوكمیان نەكرد بێت‌و بە كەیفی خۆیان لەوەی كە خوا بۆی ناردون هەڵیان نەبژاردوە مەگەر خوا ئاژاوەو شەڕو كوشتاری خستووەتە ناویانەوە} وەك جیهانی ئەمڕۆی خۆمان كە هەر پێنچیانی تێدا هاتوەتە دی‌و وا لە تاڵاوی بەرهەمی كردارە پیسەكانمان دەخۆینەوە؟! چاوكوێرەو گوێ كەڕەو ژیری نەماوەو چاكمان بەلاوە خراپەو خراپمان بەلاوە چاكە پەنا دەگرم بەﷲلەم چارە ڕەشیەی كە ئەمڕۆ مرۆڤ بەسەری خۆیدا هێناویەتی وبیری لێ ناكاتەوە؟!!

(٣٦) جا بەدوای ئەو شتە مەكەوە كە زانیاریت لە بارەیەوە نییەو هەر لە خۆتەوە كردەوەیەك مەكە یان بڕیارێك مەدەو قسەیەك مەكە بە بێ زانیاری ، چونكە بەراستی گوێ وچاوو ودڵ هەمو یەكێك لەئەوانە لەو بارەوە پرسیاریان لێ دەكرێت‌و خاوەنەكەیان گرفتار دەبێت ئەگەر بەناڕەوا بەكارهێنرابن.

(٣٧) ئەوسا بەسەر زەویدا بەدەعیەو فزیەوە نەچیت بەراستی تۆ هەرگیز ناتوانیت بەو ڕێكردنەت زەوی لەت بكەیت‌و لە درێژی دا بەچیاكان بگەیت، ئیتر بۆ خۆت هەڵدەكێشی وخۆت بە لێهاتوو گەورە دەزانی؟

(٣٨) هەمو دانەیەك لەوانەی كە باسكران خراپەكەیان لە لای پەروەردگارت بێزراوو تاوانەو نابێ باوەڕداران ئەنجامیان بدەن.

(٣٩) ئا ئەوەی كە باسكران بەشێكە لەو داناییەی كە پەروەردگارت ڕەوانەی كردوتە لات، واتە: ئەو قەدەغە كراوانە فەرمانی ئێمەیەو لەسەر بناغەی دانای دامان ناوەو هەر كەسێك دژایەتیان بكات دژایەتی حیكمەت ودانایی ﷲ دەكات وكافر دەبێ، جارێكی تر هەڕەشە لەبت پەرستی وهاوبەشدانان دەكات‌و دەفەرموێ: لەگەڵ ﷲدا هیچ شتێكی تر بەخوای خۆت دانەنێیت‌و نەیپەرەستیت چونكە ئەگەر جگە لە ﷲ كەسێكی تر بپەرستیت‌و گوێ ڕایەڵی فەرمانەكانی بكەیت بەلۆمە كراوی‌و دوركراوەیی لە هەمو ڕەحمەت‌و سۆزێكەوە دەخرێیتە ناو دۆزەخەوە، ئەگەرچی ئەم ئایەتانە ڕوی قسەی لەگەڵ پێغەمبەرمان ﷺ دا یە بەڵام مەبەست پێی هەمو گەلەكەیەتی. پاشان دەمكوتی ئەوانە دەكات كە دەڵێن: فریشتەكان كچانی خودان‌و دەفەرموێ:

(٤٠) ئایا پەروەردگارتان ئێوەی تایبەت كردوە بە كوڕەوەو بەڵام لەناو فریشتەكاندا مێ كانی هەڵگرتوە بۆ خۆی؟! بەراستی ئێوە قسەیەكی زۆر خراپی گەورە دەكەن‌و بڕیارێكی زۆر ناشرین‌و

ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ﴿٣٩﴾ أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًاۚ إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ قَوۡلًا عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾ وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ﴿٤١﴾ قُل لَّوۡ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٞ كَمَا يَقُولُونَ إِذٗا لَّٱبۡتَغَوۡاْ إِلَىٰ ذِي ٱلۡعَرۡشِ سَبِيلٗا ﴿٤٢﴾ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوّٗا كَبِيرٗا ﴿٤٣﴾ تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۗ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابٗا مَّسۡتُورٗا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرٗاۚ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورٗا ﴿٤٦﴾ نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ ٱنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٤٩﴾

نەزانانە دەدەن، هەرچەند فریشتەكان نێرو مێیان نییەو ئەوگومانەی ئێوە زۆر هەڵەیە بەڵام چۆن بۆ خۆتان كوڕ بەچاك دەزانن‌و كچتان ئەوەندە پێ ناخۆشە زۆر جار زیندە بەچاڵیان دەكەن لەبەر عەیبە كەچی ئەوە دادەنێن بۆﷲ؟! بێگومان پەروەردگاری جیهان بێنیازە لەوەی كە هاوەڵ‌و منداڵی هەبێت.

(٤١) بەراستی ئێمە ئا لەم قورئانە دا چەندین باس وداستانی جۆراو جۆرمان گۆڕی بۆ ئەوەی بیر بكەنەوەو پەندو ئامۆژگاری لێ وەربگرن، كەچی ئەو هەمو داستان‌و باسە جیاجیانە جگە لە دوركەوتنەوە لە ئایین وراكردن لێی سودێكی تری پێ نەدان؟! وە یەكێك لەوانەی كە لەم قورئانەدا بەشێوە جۆراوجۆرو بە بەڵگەی تەواوو گونجاوو لەگەڵ عەقڵدا هاتوە یەكخواپەرستی‌و یەكتایی ﷲیە كە بناغەی هەمو بنەماكانەو هەر لەم سوورەتەدا چەندین جار هاتوە كە ئەمەش یەكێكی تریانە كە دەفەرموێ:

(٤٢) بڵێ : ئەگەر لە گەڵ ﷲدا چەند خوایەكی تر هەیە وەك ئەوان دەڵێن: دەی ئەوان هەوڵی دۆزینەوەی ڕێگەیەك بدەن كە خۆیان بە خاوەنی عەرش كە ﷲیە بگەیەنن‌و دەسەڵات‌و فەرمانڕەوایی جیهانی لە دەست دەر بهێنن، جا ئەو كاتە خۆیان بە ئارەزۆی خۆیان یاساو بەرنامە دابنێن‌و گوێ بە فەرمانی ﷲنەدەن خۆ ئاشكرایشە كە ئەمەیان پێ ناكرێت دەی هەتاكەی لەسەر دژایەتی فەرمانەكانی ﷲ دەڕۆن؟! ئینجا ﷲ خۆی دەفەرموێ:

قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

(٤٣) بێنیازو پاكو مونەزەهە ئەو زاتە لەوەی كە وێنەو هاوەڵی بۆ دابنرێتو خاوەن شكۆو بەرزە بە بەرزاییەتیەكی بێ نیهایەت گەورەو زۆردوورە لەوەی كە موشریكان دەیلێن.

(٤٤) ئەوەی كە لە هەر حەوت ئاسمانەكاندایەو لە زەوی‌و لە ناویاندا هەیە هەموی تەسبیحاتی خوای خۆیان دەكەن بەو شێوەی كە ﷲ خۆی دەزانێ، وە هیچ شتێك نیە مەگەر تەسبیحاتی خوای خۆی دەكات بەلاّم ئێوە لە تەسبیحاتی ئەوان تێ ناگەن بێشك كە ئەو زاتە بەحەوسەڵەیەو پەلە ناكات لە تۆڵەسەندنەوە لەوانەی كە هاوەڵو منداڵی بۆ دادەنێن ، بەڵكو لێ بوردەو چاوپۆشی كەرە لەتاوان، جا ئەگەر تەوبە بكەن‌و بگەڕێنەوە لێیان خۆش دەبێت. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {لَا أَحَدَ أَصْبَرُ عَلَى أَذًى يَسْمَعُهُ مِنْ اللهِ عَز وَجَل إِنهُ يُشْرَكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُم هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ / متفق عليه/ هیچ كەسێك لە سەر ئەو ئازارەی كە بیستبێتی لە ﷲ بەدەسەلاّت بەشكۆهـ بەسەبرترو خۆگرتر نییە ئەو زاتە هاوەڵو منداڵی بۆ دادەنرێت، پاشان ئەو هەر دەیانپارێزێت لە بەلاّو سەلامەتیان دەكاتو رزقیشیان پێ‌دەدات} .

(٤٥) جا هەر كاتێك تۆ قورئان بخوێنی ئێمە لە نێوان تۆو ئەوانەی كە باوەڕیان نییە بە ڕۆژی دوایی پەردەیەكی شاراوەو داپۆشراو دروست دەكەین، جا ئیتر ئەو كاتە حەق‌و راستی نابیستن‌و نابینن‌و ئەو قورئانە لە سەریان كاریگەر نابێت.

(٤٦) ئەوسا ئێمە بەهۆی خراپی خۆیانەوە دامان ناوە لەسەر دڵی ئەوان چەندین پەردە بۆ ئەوەی كە هیچ شتێك لە قورئان فێر نەبن وفامی نەكەن، وە لەناو گوێیاندا باری گرانمان داناوەو گوێمان كەڕ كردون كە هیچ شتێكی بەسود نەبیسن ، وە هەر كاتێك باسی یەكتایی پەروەردگاری خۆت بكەیت لەم قورئانەداو بلێیت {لا اله الا ا } هیچ پەرستراوێكی راستەقینە جگە لەﷲ نیە و تاكەو شەریكی نیە، ئەوان پشتی تێدەكەن‌و لەو قورئانەو لەو قسە جوانانە را دەكەن!

(٤٧) ئێمە دەزانین بەو جۆرە گوێ گرتنەی ئەوان كاتێك كە گوێ لە تۆ دەگەرن كە چ مەبەستێكیان هەیەو چۆن گوێ دەگرن‌و چی دەڵێن، وە ئاگادارین لێیان ئەو كاتەی كە ئەو موشریكە ناحەق وێژانە بە نهێنی‌و بەچپە قسە دەكەن و دەڵێن بە باوەڕداران: بەراستی ئێوە هەرلە جادو لێ كراوێك پەیڕەوی دەكەن،واتە: ئەوەی كە ئێوە پەیڕەوی دەكەن پێغەمبەر نیە بەڵكو پیاوێكی جادو لێكراوە.

(٤٨) سەیر بكە چۆن وێنە دەهێننەوە دژی تۆ، جارێك بە جادو گەرت دادەنێن‌و جارێكی تر بەجادو لێ كراو، جارێك شێتی سەرلێشێواوو جارێكیش شاعیری لێزان!! بەراستی ئەوانە رێگایان لێ هەڵە بوەو تواناى دۆزینەوەی رێگای راستیان نیە.

(٤٩) خۆ ئەو بێباوەڕانە دەڵێن: كاتێك كە ئێمە بوین بە ئێسقان‌و رزین ئایا تازە زیندو دەكرێنەوەو دەبینەوە بەدروست كراوێكی تازە، شتی وا دورەو ناگونجێتو پەروەردگار ئیشی وای پێ ناكرێت، ئەگەر پێتان وایە دروستكردنتان بۆ جارێكی تر لە ئێسقانی رزی‌و پتوركاو نەگونجاوە ،

(٥٠) دەی ئەی محمد ﷺ پێیان بڵێ: ببن بەبەرد یان ببن بە ئاسن بەكەیفی خۆتان.

(٥١) یان ببن بە هەردروستكراوێكی تر كە لە دڵی خۆتاندا زۆر گەورەیەو بە دوورو نەگونجاوی دەزانن كە پاش نەمانی زیندو بكرێتەوە، واتە: ئەگەرئەتوانن بەهەرچی ئەبن ببن‌و رێگا لەزیندو كردنەوە بگرن، دڵنیا بن كەﷲ زیندوتان دەكاتەوە، جا ئەوان دەڵێن: كێ دووبارە زیندومان دەكاتەوە؟! بڵێ: ئەو كەسەی كە یەكەم جار لە هیچ دروستیكردوون ئەو كەسە دووبارە زیندوتان دەكاتەوە ، جا ئەوان كە هیچ وەلاّمێكیان نیە بۆ قسەكانی تۆ بەگاڵتەوە سەریان رادەوەشێنن كە گویا نازانین چی دەڵێیت ئەوەندە دەزانین كە ئەم قسەیە سەرسوڕهێنەرەو ناچێت

بە مێشکی ئێمەداو دەڵێن: کەی ئەورۆژە دێت کە ئێمە زیندو بکرێینەوە؟! پێیان بڵێ: بەراستی ئەو رۆژی زیندو کردنەوە نزیکە،

(٥٢) لە رۆژێك دا دەبێ کە بانگ کەر بە فەرمانی پەروەردگار بانگتان دەکاتو ئێوەش کوتوپڕ لە گۆڕەکانتان وەڵام دەدەنەوەو سوپاسی الله دەکەن ، بەڵام سوپاسە کەتان ناچاریيەو سودی نابێ، واتە ئەو لاشەی ئێوە کە رزیوە ئەو رۆژە زیندو دەبێتەوەو ملکەچانە فەرمانی پەروەردگاری بەجێدەهێنێت خۆ ئەو کاتەش وا گومان دەکەن کە لەدونیادا جگە لە ماوەیەکی زۆر کەم نەژیاوون، واتە: ئەم ژیانەی کە هەمو شتێکتان بۆ لەدەست داوە لەو کاتەدا دەڵێن زۆر کەم بووەو نەمانتوانیوە باش بیر بکەینەوەو سودی لێ وەر گرین، پاش ئەوە خوای میهرەبان تەمێی بەندە چاکەکانی دەکاتو دەفەرموێ:

(٥٣) ئەی محمد ﷺبە بەندەکانی من بڵێ: با لە کاتی قسە کردندا ئەو قسەیە بڵێن کە چاکترە، بۆ؟ چونکە بەراستی شەیتان هەوڵی دروستکردنی ناکۆکی دەدات لە نێوانیاندا ، بێگومان شەیتان بۆ ئینسان دوژمنێکی ئاشکرایە. واتە: ئامانجی شەیتان ئەوەیە کە لەنێوان بەندەکانی الله دا کێشەوناکۆکی دورست بکات جا با ئاگایان لەقسەوزمانو هەڵسوکەوتیان بێتو ماوە بەشەیتان نەدەن کە بێتە نێوانیانەوە تەنانەت پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ:{ لَا يُشِيرُ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ بِالسِّلَاحِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي لَعَلَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ فِي يَدِهِ فَيَقَعُ فِي حُفْرَةٍ مِنْ النَّارِ/متفق عليه/ با هیچ کام لە ئێوە بە چەك ئاماژە نەکات بۆ براکەی خۆی چونکە لەوانەیە کە شەیتان هەڵداتە دەستیو براکەی خۆی بکوژێت جا ئەو کاتە بەهۆی ئەو ئیشەوە بکەوێتە ناو چاڵێکی ئاگرەوە}.

(٥٤) پەروەردگارتان لە خۆتان زاناترە بە کاروباری ئێوەو دەزانێ چی بەسودتانەو چی بەزیانتانە ، جا ئەگەر ئارەزۆی لێ بێت رەحمتان پێ دەکات وناز و نیعمەتی خۆی دەرژێنێتە سەرتان ، وە ئەگەر ئارەزۆی لێ بێت سزاتان دەداتو کەسیش ناتوانێت رێگەی لێ بگرێت، دەی ژیرو بەفام ئەو کەسەیە کە تەنها لەو بترسێتو بەندایەتی ئەو بکات بەڵکو ئەو زاتە بەزەیی پێدابێتەوەو عەفوی بکات وە ئێمە تۆمان نەناردوە ئەی محمد ﷺکە تۆ چاودێرو پاسەوانی ئەوان بیو نەیەڵیت کە هەڵەو تاوان ئەنجام بدەن، تۆ پەیامی خۆت رابگەیەنە.

(٥٥) خۆ پەروەردگارت ئەی محمد ﷺ شارەزاو ئاگادارە بەوەی کە لە ئاسمانانو زەویدا هەیەو هیچی لێ ون نابێت دەزانێت کە ئەوان چۆن هەڵس وکەوت دەکەن لەگەڵ تۆداو تۆش چۆن پەیامەکەت بەئەوان دەگەیەنیت، خۆت بگرەو دڵت نارەحەت نەبێ، وە بەحەقیقەت ئێمە بەرزمان کردەوە هەندێك لە پێغەمبەران بەسەر هەندێکی تریان داو زەبووریشمان دا بە داوود. قورئانو زەبوورو تەورات وئینجیل ناوی چوار پەڕاوون کە الله بۆ پێغەمبەرانی ناردوە،

(٥٦) ئەی محمد ﷺپێیان بڵێ: با بانگ بکەنە ئەوانەی کەگومانتان دەبرد کە خوداںو دەتوانن بێن بە هاوارتانەوە جگە لە الله ، جا باش بزانن کە ئەوان دەسەڵاتی ئەوەیان نیە کە هیچ زیانێك لەسەرتان لابەن یان بیگۆڕنو بیدەن بە سەر کەسێکی تردا. لەم ئایەتەدا مەبەست لە پیاوچاکانن کە جگە لە الله هاواریان لێ دەکرێت چونکە دەفەرموێ:

(٥٧) ئەوانەی کە ئەوان دەیان پەرستنو هاوریان لێ دەکەن کامیان زۆر نزیکترە لە پەروەردگاریو ساڵح ترە بەشوێن هۆدا دەگەڕێن بە عیبادەتو بەندایەتی کردنی پەروەردگاری خۆیان، وە ئومێدیان هەیەو چاوەروانی رەحمەتی پەروەردگاریان دەکەنو لە سزای دەترسن، چونکە بەراستی سزای پەروەردگارت ئەوەندە سەختە کە شایانی خۆپاراستنە لێی. لە بارەی دابەزینی ئەم ئایەتەوە وتراوە کەکۆمەڵێك لەعەرەب بەندایەتی چەند کەسێکی جنۆکەیان دەکرد، جا جنۆکەکان موسڵمان بون بەڵام ئەوان هەر موشریك بون کەوا بو ئەوانەی کەئەوان دەیان پەرستن وا ئێستا کێ بەرکێ دەکەن بۆ رازی کردنی خوای باڵا دەست کەچی مرۆڤی بێ ئاگا هەر خەریکی پەرستنی ئەوانە، هەندێکیش دەڵێن: مەبەست عیسا ودایکو فریشتەکانە کە هەریەکەیان کۆمەڵە خەڵکێك پەرستونیودەیان پەرستن کەچی ئەوان هەوڵی رەزامەندی الله دەدەن ودژی موشریکانن. راغیبی ئەسفەهانی لە بارەی وشەی ﴿ٱلْوَسِيلَةَ﴾ دەڵێت: (الوسيلە : التَوَصُّلُ إِ الشيءِ بِرَغبَةٍ وَهِيَ أَخَصُّ مِنَ الوَصِيلةِ لِتَضَمُّنِهَا لِمَعنَى الرغبَةِ. وشەی (الوسیلە) واتە: گەیشتن بەشت کە مەیلو ئارەزۆو لێیەتی، وە ئەم وشەیە لە وشەی (الوصیلە)پێش ترو تایبەتی ترە بە هۆی ئەوەی کە مانای ویستو ئارەزۆی لە خۆگرتوە کەواتە (الوسیلە) نزیك بونەوەو گەیشتنێکە کە مەیلو ئارەزۆی لێیەتی، بەراستی وەسیلەو هۆی نزیك بونەوەی بەندە لە الله جگە لە بەندایەتی راستەقینە هیچ شتێکی تر نیە.

(٥٨) جا هیچ خەڵکی گوندێك نیە کە ئێمە ئەوان بەر لە هاتنی رۆژی قیامەت لەناوی ببەین یان سزای بدەین بە سزایەکی زۆر توندو سەخت لەبەر تاوان وخراپەی خۆیان مەگەر هەموی ئەوانە بەگوێرەی بریارێکەوەیە کە لە (لەوحولەحفوز)دا تۆماکراوە ،واتە: خوای باڵادەست پێش بونی ئەو خەڵکە زانای بوە کەچی دەکەن وچیيان بەسەر دێتو ئەو شتە تۆمار کراوەو

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرۡسِلَ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلۡأَوَّلُونَۚ وَءَاتَيۡنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبۡصِرَةٗ فَظَلَمُواْ بِهَاۚ وَمَا نُرۡسِلُ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّا تَخۡوِيفٗا ﴿٥٩﴾ وَإِذۡ قُلۡنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِۚ وَمَا جَعَلۡنَا ٱلرُّءۡيَا ٱلَّتِيٓ أَرَيۡنَٰكَ إِلَّا فِتۡنَةٗ لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلۡمَلۡعُونَةَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِۚ وَنُخَوِّفُهُمۡ فَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا طُغۡيَٰنٗا كَبِيرٗا ﴿٦٠﴾ وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ قَالَ ءَأَسۡجُدُ لِمَنۡ خَلَقۡتَ طِينٗا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيۡتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِي كَرَّمۡتَ عَلَيَّ لَئِنۡ أَخَّرۡتَنِ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَأَحۡتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱذۡهَبۡ فَمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمۡ جَزَآءٗ مَّوۡفُورٗا ﴿٦٣﴾ وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِ وَعِدۡهُمۡۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٞۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلٗا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِي يُزۡجِي لَكُمُ ٱلۡفُلۡكَ فِي ٱلۡبَحۡرِ لِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا ﴿٦٦﴾

بە بێ گۆڕان هەر ئەوەو هەر ئەوەش دەبێ. ئیبنوعەباس دەڵێ: {قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنبِي ﷺ ادْعُ لَنا رَبكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنا الصفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِن رَبكَ عَز وَجَل يَقْرَأُ عَلَيْكَ السلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذبُهُ أَحَدًا مِنْ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التوْبَةِ وَالرحْمَةِ قَالَ بَلْ بَابُ التوْبَةِ وَالرحْمَةِ /أ د، صحه الالبا / واتە: قورەیش بە پێغەمبەریان وت: داوا بکە لە پەروەردگارت کە کێوی "سەفا" بکات بەزێڕ بۆمان جا باوەڕت پێدەکەین ، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: ئەگەر وابو باوەڕ دەهێنن؟ وتیان: بەڵێ، ئیبنوعەباس دەڵێ: جا پێغەمبەر ﷺ دوعای بۆ کردن، ئەوسا جبرەئیل هات بۆلایو وتی: بەراستی پەروەردگارت سەلامت لێدەکاتو دەفەرموێ: ئەگەر دەیەوێت کێوی "سەفا"یان بۆ دەکەم بەزێڕ ، جا ئەو کاتە هەر کەسێکیان کە باوەڕی نەهێنا سزایەکی وای دەدەم کە هیچ کەس لەم جیهانە ئاوا سزا نادەم ، وە ئەگەر دەیەوێت دەرگای تەوبەو لێبوردنیان بۆ دەکەمەوە، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: بەڵکو دەرگای کراوەی تەوبەو لێبوردنم دەوێت. پاشان پەروەردگار ئەم ئایەتەی رەوانە کرد کە دەفەرموێ:

﴿٥٩﴾ جا هیچ شتێك رێگا لە ئێمە ناگرێ بۆ ئەوەی لەسەر داخوازی خۆیان نیشانەی راستی تۆیان بۆ بنێرین جگە لەوەی کە گەلانی پێش ئەوان داوایان کردوەو بۆیان هاتوەو بەدرۆیان خستوتەوەو سزا دراونو لە ناوبراون، ئێمە ئەمانەوێ کە ئەم گەلەی تۆ بمێنێو بەتەواوی لەناو نەبرێن بۆیە داخوازیەکانیان سەبارەت بە دابەزینی نیشانەی راستی تۆ رەوانە ناکەین بۆیان ئەوە بو کە ئێمە دامان بەگەلی سەمود ئەو وشترەی کە زانراوە بەداوای سالح کە چاو رۆشنیەك بو بۆ ئەوان ئەبوایە بەبینینی ئەو وشترە باوەڕیان بە سالح بکردایە کەچی ئەوان ستەمییان لەخۆیان کرد بە هۆی حوشترەکەوە کە کوشتیان لە دوایدا سزادرانو بەدەنگێك لەناوچون، وە ئێمە هیچ نیشانەیەك لەنیشانەکان رەوانە ناکەین مەگەر بۆ ئەوەی خەڵکی بترسێتو لە خراپەو تاوان پەشیمان ببێتەوە ئەگەر پەشیمان نەبونەوە سزا دەدرێن، جا تۆ ئەی محمد ﷺلەسەر راگەیاندنی خۆت سوربەو لە پڕو پاگەندەی دوژمن مەترسە.

﴿٦٠﴾ جا بیربکەرەوە لەو کاتەی کە ئێمە وتمان بە تۆ بەراستی پەروەردگارت گەمارۆی خەڵکی داوەو کەس لە دەستی ئەو دەرناچێتو هەمو لەژێر چاودێریو ئاگایی ئەودانو خوا تۆ دەپارێزێت لەوان، وە ئێمە ئەو بینینەی تۆمان لەکاتی شەوڕەوی وسەرکەوتن بۆ ئاسمانەکاندا دانەناوە بێجگە لەوەی کەتاقی کردنەوەیەك بێ بۆ خەڵك، جا ئەوەی کە دڵی بەروناکی ئیمان کرابێتەوە، وەك ئەبوبکر باوەڕت پێ دەکاتو ئەوەش کە دڵی رەشبێ بەهۆی ستەمو کوفرەوە باوەڕت پێ ناکات جا هەردووکیان لەیەك جیا دەبنەوەو دەناسرێنو رۆژی دوای نکولی لێ ناکرێت، وە هەروەها ئەو درختە نەفرین لێ کراوەی کە لە قورئاندا باسکراوە کە درەختی "زەقوم"ـە هۆیەکی تری تاقی کردنەوەیە، جا هەندێك دەیان وت: چۆن دەگونجێت لەناو ئاگردا درەخت هەبێتو نەسوتێت، وە ئێمە دەیانترسێنین لەسزای دنیاو پاشەرۆژ بەڵام ئەو ترساندنە هیچ شتێك لەوان زیاد ناکات جگە لەخۆبای بونو سەرکەشییەکی گەورە، ئەمە بەرپەرچێکی گرنگو گەورەیە بۆ ئەوانەی کە بەرژەوەندیان کردوە بە خوای خۆیانو هەمو شتێك بەسەنگی بەرژەوەندیدا کێشانە دەکەن، چونکە مادام خوا خۆی دەزانێ ترساندنیان چاکیان ناکات بەڵکو زیاتر ملهوڕو سەرکەش دەبن ، جا بۆ فەرمانی ترساندنی داوە؟! وردبنەوە!! جارێکی تر خوای میهرەبانو دانا باسی کێشەی نێوان ئادەم سەلامی خوای لەسەر بێو شەیتانمان بۆ دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٦١﴾ بیر کەرەوە لەو کاتەی کە وتمان بە فریشتەکان سوجدە ببن بۆ ئادەم جا ئەوانیش سوجدەیان بۆ برد جگە لە ئیبلیس کە گوتی ئایا سوجدە ببەم بۆ کەسێك کە لە قوڕ دروستت کردوە؟

﴿٦٢﴾ وتی: پێم بڵێ ئەوە کەسێکی وایە کە تۆ رێزی ئەوت داوە بەسەرمنداوداوام لێدەکەیت کە سوجدەی بۆ بەرم؟ ئەوە شتێکی

ئەوەندە کەمو لاوازە کە ئەگەر تۆ من دوا بخەی هەتا رۆژی قیامەتو ماوەم پێ بدەیت سوێند بێت هەمو ئەولادەکانی بە سەر لێ شێواندنو گومڕاهکردن لەناویان ببەم جگە لە کەمێکیان نەبێت کە ئەوانە خۆیان بۆ بەندایەتی پەروەردگار یەك لا کردوەتەوە.

(٦٣) ﷲ فەرموی: برۆ چی دەکەی بیکە، جا ئەوەی لەوان کە پەیڕەویت لێوە بکات، ئەوسا بە دڵنیاییەوە دۆزەخ بەشتانەو ئەو بەشەش پاداشتێکی فرەوان کراوەیە بۆتان.

(٦٤) برۆ چەندێك لەوان دەتوانی بە دەنگەکەت کە گۆرانیو مۆسیقایە یان هەر دەنگێکی بانگ کەرە بۆ تاوان، ئارەزۆیان بجوڵێنەو هانیان بدە لەسەر تاوانو لە ڕێگای ڕاست لایان بدە، جا بە سوارەو پیادەکانتاوە هەرچیت هەیە کۆی کەرەوە لێیانو هێرش بکە سەریان، وە هاوبەشییان بکە لە ماڵیان ولە ئەولادیان دا تا بەشێوەیەك بەکاری بهێنن کە لە رەزامەندی تۆ دابێت وەك ئەوەی ماڵیان لە حەرام بە دەست بهێنن یان لە حەرامدا خەرجی بکەن یان زەکات نەدەن یان توشی زینایان بکەیت یان منداڵەکانیان فێری رەوشتو ئەخلاق نەکەن یان بەرگری چاکەو جیهادیان لێبکن، تەنانەت ئەگەر پێش خواردن یان نزیکی نێوان ژنو پیاو ناوی خودا نەبرێت شەیتان ئامادە دەبێتو هاوبەشی دەکات، وە بەڵێنیان پێ بدەو هەمیشە نەداریو کەمدەستیان پێش چاو بخە تا لەترسی کەمدەستبون هەر بەدنیاوە سەرقاڵ بنو کردەوە خراپەکانیان بۆ برازێنەوەو بەڵێنی نەهاتنی دوارۆژیشیان پێبدەو بەدڵنیاییەوە شەیتان هیچ بەڵێنێك بەوان نادات جگە لە فریودانو دەستخەڕەکردن، جا ئەی شەیتان چیت پێ دەکرێت بیکە.

(٦٥) بەڵام بزانەکە، بێگومان تۆ ئەی شەیتان هیچ دەسەڵاتێکت نیە بەسەر بەندە راستەکانی منداو ناتوانی فریویان بدەیت و بیانخەڵەتێنی، خۆ بەسە کە پەروەردگارت پشتیوان بێت بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕیان پێی هەیەو پشتی پێ دەبەستن، ئینجا خوا بەشێکی تر لە نیعمەتەکانی خۆی دەخاتە بەرچاومانو دەفەرموێ:

(٦٦) پەروەردگارتان ئەو زاتەیە کە پاڵ دەنێ بە کەشتیەکانتانەوە لەو دەریایەدا تا بگەڕێن بە شوێنی رزق و رۆزییەك کە چاکەو نیعمەتی پەروەردگارە جا ژیانی خۆتانی پێ دابین بکەن بەراستی ئەو پەروەردگارەی ئێوە زۆر بەسۆزو میهرەبانە بۆتان. بەڵام ئێوە زۆر سپڵەو نمەك نەناسن.

وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ۙ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

(٦٧) جاهەر کاتێ کەئێوە لە ناو دەریادا توشی ناڕەحەتی وزیان بوون لەو کاتەدا ئەوانەی کەپەروستوتانن لێتان ون دەبن جگە لە ﷲ و لەو کاتەدا تەنها لەو دەپاڕێنەوە کەچی کاتێك کە ئێوەی رزگار کردو هاتنە وشکاییەوەو ترستان نەما پشت دەکەنە ئایینەکەی خواو گوێی پێنادەن، وە ئینسان هەر ئاوا سپڵەونمەك نەناسەو زوو نیعمەتی ﷲی لە بیر دەچێتەوە. ئەم مرۆڤە چۆن بیر دەکاتەوە ئایا پێی وایە کە ﷲتەنها لە ناو دەریادا دەتوانێت سزای بداتو نقومی بکاتو دای پۆشێت؟!

(٦٨) ئایا ئێوە کە هاتنە وشکایی ئیتر لە سزای پەروەردگار بێ ترسن وناترسن لەوەی کە خوا بە گۆشەیەکی ئەو وشکاییەدا بتانبات بەناخی زەویدا وەك قاروون؟ یان بەرد بارانتان بکات وەك گەلی لووت؟ لەپاشان هیچ پارێزەرو یارمەتی دەرو پشتیوانێکتان دەست نەکەوێت؟

(٦٩) یان ئایا ئێوە ناترسن جارێکی تر بتانگەڕێنێتەوە بۆ ناو دەریاوپیویستیتان بکەوێتە ئەوسەفەرە، جا بایەکی زۆر بەهێزتان بۆ رەوانە بکات وە کەشتیەکانتان بشکێنێو لەو دەریایەدا نوغرۆتان بکات بە هۆی ئەوەی کە بێباوەڕو نمەك نەناسبون لە پاشان کەسیشتان دەستان نەکەوێت کە تۆڵە لە ئێمە وەرگرێتەوە بۆتان؟ واتە: نەکەس ئەتوانێ بتان پارێزێو نەکەستان هەیە پاش خۆتان بتوانێ تۆڵەتان لە خوا وەرگرێت.

جا باسپلە نەبن‌و لە سزای بترسن‌و بزانن لە هەرکوێدا بن دەتوانێت تۆڵەتان لێوەرگرێت، جا چۆن لە ناو دەریاو لە کاتی دژواری دا تەنها هاوارتان لەو دەکرد با لە وشکای‌و کاتی فەرەحیش هەر هاوار لەو بکەن‌و هاوەڵی بۆ دانەنێن.

(٧٠) خۆ بەراستی ئێمە ڕێزمان گرتوە لە ڕۆڵەکانی ئادەم و هەڵمان گرتوون لە دەریادا بە هۆی کەشتیەوەولە وشکاییدا بەهۆی ئەوشتانەی کە هاتوچۆی پێدەکرێت‌و ڕۆزی ئەوانمان لە شتەپاکەکان داوەو ڕێزی ئەوانمان داوەبەسەر زۆربەی ئەوانەی کە دروستمان کردون بەرێزلێنانێکی بەرچاووشایان کەزۆربەی دروستکراوەکانی تر گەردنکەچو ڕامن بۆیان، جا با مرۆڤ سپڵە نەبێت‌و سوپاسی ئەو نیعمەتانە بکات، پاشان ﷲ ی بالأدەست کتوپڕ دەمان باتەوە بۆ قیامەت‌و دەفەرموێ:

(٧١) بیرکەرەوە لە ڕۆژێك کە ئێمە بانگ دەکەینە هەمو خەڵك لە گەڵ ئیمام وپێشەواکەی وچاك وخراپ لەیەك جیا دەکەینەوە، جا ئەو کەسەی نامەی کردەوەکانی بە دەستی ڕاست پێ بدرێت خۆش بەختە، ئەوسا ئەوان نامەی کرداری خۆیان دەخوێننەوەو دەبینن بە ئەندازەی ئەو دەزوە باریکەی ناو دەنکی خورما زیانیان لێ نەدراوەو هەمو چاکەکانیان لە گەورەو بچووك تۆمار کراوە.

(٧٢) جا ئەو کەسەی کە لە دنیادا کوێربووەو لەگەڵ بوونی ئەو هەمو بەڵگە گەورەو ڕۆشنانەدا ڕێگای خوای نەدۆزیوەتەوە ئا ئەوە لە ڕۆژی قیامەتیشدا کوێر دەبێ‌و بەکوێری حەشر دەکرێت‌ولە هەمو کەس زیاتریش ڕێگای لێ ون دەبێ‌و بێ بەڵگەو داماوو سەرشۆڕتر دەبێ‌و لە دۆزەخدالەبیر دەبرێتەوە.

(٧٣) بەراستی نزیك بو کە ئەوان تۆ فریو بدەن‌و تووشی بەلأت بکەن لە بارەی ئەوشتەوە کە وەحیمان کردوەتە لات ، تا تۆش درۆ بەدەم ئێمەوە بکەیت‌و ماوەیەك خۆت بگریت لەدژایەتی خواکانیان، جا ئەو کاتە ئەوان تۆیان دەکرد بە دۆستی خۆیان ، واتە: کێشەی ئەوان لەگەڵ تۆدا لەسەر خۆت نیەو ئەوان تۆ بە خاوەن خووڕەوشتی جوان دەناسن بەلأم کێشەی ئەوان لەگەڵ ئەم بانگەوازەی تۆدایە کە دژ بەخواکانیانەو هاندەرە بۆ یەکخوا پەرستی. بەراستی ئەگەر بەرژەوەندی پەرەستەکانی ئەمڕۆیش لەوکاتەدا بۆنایە هەروەك ئەمڕۆ دەبینین بەناو مەسڵەحەت‌و بەرژەوەندی‌و سیاسەتەوە دەیان وت: بۆ ناگونجێین لەگەڵتاندا بەڵکو ئێمە ئەو گونجان‌و بەیەکبونە بەپێویست دەزانین‌و پێمان وایە کە لە بەرژەوەندی هەمو لایەك دایەو بیروبۆچونی هەموکەسێکیش لەلای ئێمە ڕێزی هەیە با باوەڕی بە ﷲو پێغەمبەریش نەبێت‌و بانگ کەر بێت بۆ بێدینی‌و وازهێنان لە فەرمانەکانی قورئان‌و سونەت‌و گاڵتەکەر بێت بە یاساکانی ئیسلام گرنگ ئەوەیە کە جەماوەر وەرمانگرێت‌و پلەو پایەو خەیرێکی دنیامان دەست کەوێت ، جا بەڵگەش دەهێنینەوە کە ها پێغەمبەر ﷺلەگەڵ بێباوەڕاندا پەیمان‌و عەهدی بەستوە ئێمەش هەر ئاوەها پەیمانمان بەستوە لەسەر ئەوەی کە هەمومان هاوبەش بین لە دانانی حەڵاڵ‌و حەرام ویاساو ڕێزنان لە بیرو بۆچونی یەکتر‌و ئەوەش کە بەرەنگاریمان بکات بێ سیاسەت‌و واقیع نەناسە! بێ ئاگا لەوەی کە دانانی یاسا بۆ مرۆڤ هەر شیاوی ئەو زاتەیە کە دروستی کردون‌و دەربڕینی بێزاری‌و ڕقوقین بەرامبەر بە هەر کوفرێك یان هەر یاسایەك جگە لە قورئان‌و فەرمودە ڕاستەکانی پێغەمبەر ئەرکی سەرشانیەتی‌و یەکخواپەرستی‌و ئیمانی ڕاستەقینە بە بێ ئەوە دانامەزرێت‌و ئەمە شوێنی مەیلکردن‌و شیرینزمانی نیە ئەوەتەلەم ئایەتانەدا کەلە مەکەداولەکاتی بێ دەسەڵاتی پێغەمبەر ﷺو موسڵماناندا هاتوەتە خوارەوە چۆن پەروەردگاری جیهان هەڕەشەی ئاوا نزیك بوونەوەیەك لە پێغەمبەر ﷺدەکات‌ودەفەرموێ:

(٧٤) خۆ ئەگەر ئێمە تۆمان دامەزراو ڕاگیر نەکردایە لەسەر ئەم ئاینە بەراستی نزیکبو کە کەمێك مەیلی دڵ بکەی بۆلای ئەوان ئەگەر چی مەبەستی تۆ دنیا نەبوە بەڵکو بەهیوای ئەوەی کە ئەوانیش بە نەرمی لەگەڵ تۆدا بجوڵێنەوەو دژایەتیت نەکەن‌و قسەکانت لێ وەرگرن، بەلأم پەروەردگار تۆی دامەزاوو کرد، جا بۆیە تۆ کەمترین مەیل‌و نەرمیەکت بەرامبەر بەوان نەنواند.

(٧٥) بەلأم ئەگەر کەمترین مەیلت بکردایە بۆلایان، جا ئەوکاتە ئێمەش سزای چەند بەرامبەری ژیان‌و چەند بەرامبەری مردن‌و دوارۆژمان بەسەرتا دەدا لەپاشان تۆ یارمەتی دەرێکت دەست نە دەکەوت کە ڕێگا لە ئێمە بگرێت لە سزادانت.

(٧٦) جا بەراستی ئەوان خەریکبون تۆ بجوڵێنن لەسەر زەویداو سوکت بکەن‌و دەرت بکەن، خۆ ئەگەر ئەوەیشیان بەتۆ بکردایەو لەناویان ببردایت باش بزانە کە ئەوانیش نەدەمانەوە پاش تۆ جگە لە ماوەیەکی کەم، واتە: ئێمە تۆڵەمان لێ دەسەندن وئەمان فەوتاندن لەدنیاداو کەس نەی دەتوانی ڕێگامان بگرێت.

(٧٧) ئەمەیش ڕەوشت‌و ڕێبازی ئەو کەسەیە کە لە پێش تۆدا ڕەوانەمان کردوە کە ڕەوانە کردنی سزایە بۆ ئەو گەلانەی کە دژی پێغەمبەرەکەیان بوون ، جا ئەگەر ئەمانیش دەست هەڵ نەگرن لە ئازاردانت بەلأ بەسەر ئەمانیشدا دەهێنین‌و تۆ دەستت ناکەوێت‌و نابینی کە ڕەوشتی ئێمە بگۆڕێت، دەڵێن هۆی دابەزینی ئەم ئایەتە ئەوە بو کافرانی مەکە بڕیاری دەرکردنی پێغەمبەریان دا ﷲیش بەم شێوەیە هەڕەشەی لێ کردن بەلأم

ئەوان گوێیان بەهەڕەشەی اللّٰه نەداو پێغەمبەریان ﷺدەرکرد لەمەکەو ساڵ ونیوێك زیاتری نەخاواند کە اللّٰه بە غەزای "بەدر" تۆڵەی لێ وەرگرتن‌و حەفتا لەگەورە پیاوان‌و پایە بەرزانی وەك ئەبوجهل وعوتبەو شەیبەو ئەبوبەختەری کوژران‌و سام‌و هەیبەتی خوانەناسان لەناو چو، ئینجا اللّٰه فەرمان دەدات بەسەر پێغەمبەرماندا ﷺ کەنوێژەکانی لەکاتی خۆیاندا ئەنجام بدات‌و دەفەرموێ:

(٧٨) ئەی محمد ﷺ کاتێك کە خۆر لار دەبێتەوە هەتا تاریکایی شەو نوێژ بکە کە نوێژی نیوەڕۆو عەسرو مەغریب‌و عیشا دەکات، وە قورئان خوێندنەکەی بەیانیانیش ئەنجام بدەکە بریتیە لە نوێژی بەیانی بەراستی نوێژی بەیانی کاتی ئامادەبونی فریشتەکانی شەوو ڕۆژە.

(٧٩) جا تۆ لەبەشێکی شەودا هەڵسە بۆ نوێژ کردن ئەوە زیادەیەکەو لەسەر تۆ پێویستە ئەی محمد ﷺ، چونکە نزیکە پەروەردگارت پلەیەکت پێ بدات کەسوپاسکراوبێ‌و هەمو مرۆڤ بە دەستکەوتنی ئەو پلەیە سوپاست بکەن، مەبەست شەفاعەتی گەورەیە کە کاتێك لە هەمو پێغەمبەران نائومێد دەبن کە تکایان بۆ بکەن بۆ ئەوەی کە پەروەردگار لە نێوانیاندا حیساب وکتاب دەست پێبکات‌و لەو دژواریەی مەحشەر ڕزگاریان ببێت، جا ئەو کاتە پێغەمبەرمان ﷺهەڵدەسێت بەو شەفاعەتە گەورەیە وەك لەفەرمودەی ڕاستدا هاتوەو بەوشێوەیە اللّٰه ڕێزی لێدەگرێت‌و ئەو پلەیەی پێدەبەخشێت‌و هەموخەڵکیش سوپاسی دەکەن‌و هەمویان ڕێزو گەورەیی پێغەمبەریانﷺ بۆ دەردەکەوێت‌و دەیناسن ئەگەر چی ئاخر پێغەمبەرە ﷺ.

(٨٠) جا ئەی محمد ﷺبڵێ: ئەی پەروەردگارم بمخەرە شوێنێکی ڕاستی وا کە هەمو شتی تێدابێت‌و پەکم بۆ هیچ نەکەوێت‌و دەرم بکە بەدەرکردنێکی چاك لەو شوێنە چاك‌و ڕاستە کە مەکەیە، جا هەندێك دەڵێن: ئەی پەروەردگارم بممرێنە بەمردنێکی چاك‌و زیندوم بکەرەوە بەزیندوکردنەوەیەکی چاك. وە لە لایەنی خۆتەوە هێزو یارمەتیدەرێکی وام پێبدە کە بتوانم بەسەر دوژمنانی ئایین دا زاڵ ببم،

(٨١) جا بڵێ: حەق هات‌و بەتاڵ فەوتا بێگومان بەتاڵ لەناوچووە، چونکە بەتاڵ بێ‌بنەماو دوور لە هەمو ڕاستیەکانەو لەناوچونی بێگومانە بەڵام بەومەرجەی کە حەق بێت‌و ڕوبەڕوی بوەستێت. ئیبنو مەسعود دەڵێ:{ دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيهِ وَسَلم مَكةَ عَامَ الفَتحِ وَحَوْلَ الكَعْبَةِ ثَلاثُ مِائَةٍ وَستونَ نُصُبًا فَجَعَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيهِ وَسَلمَ يَطعُنُهَا بِمِخْصَرَةٍ فِي يَدِهِ وَرُبمَا قَالَ بِعُودٍ وَيَقُولُ: جَاءَ

وَإِن كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا (٧٦) سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا ۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا (٧٧) أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ ۖ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا (٧٨) وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا (٧٩) وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلْطَانًا نَّصِيرًا (٨٠) وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۚ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا (٨١) وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا (٨٢) وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوسًا (٨٣) قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا (٨٤) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ ۖ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا (٨٥) وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا (٨٦)

الحَق وَزَهَقَ البَاطِلُ إن البَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا جَاءَ الحَق وَمَا يُبدِئُ البَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ /الترمذي، صحيح الالبا / واتە پێغەمبەری ئازیزمان ﷺلە کاتی سەرکەوتنی مەکەدا کاتێ کە چووە مەکەوە لەچوار دەوری کەعبەدا سێ سەدو شەست بت دانرا بو بۆ پەرستن کە بە عەساکەی هێماو ئیشارەی بۆ دەکردن‌و دەیفەرمو: ئیسلام هات‌و کوفر لەناوچوو حەق کە هات بەتاڵ‌و بت پەرستی وەك پێش دەست پێناکاتەوەو جارێکی تر وەك خۆی ناگەڕێتەوە. ئینجا دەفەرموێ:

(٨٢) جا ئێمە نازڵمان کردوە لە ئەم قورئانەدا ئەوەی کە شیفایەو ڕەحمەتە بۆ ئیمانداران، وەزاڵمان هیچ سودێك لەم قورئانە وەرناگرن جگە لە زیان ، چونکە بەهۆی دژایەتی قورئانەوە زیاتر ڕەنجەڕۆو خەسارەت مەند دەبن‌و ڕۆژی قیامەتیش پێغەمبەرمان ﷺ شایەتی دەدات لەسەر ئەو کەسانەی کە بە گوێی قورئانیان نەکردوەو دەفەرموێ: ﴿ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِي ٱتَّخَذُواْ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا / فورقان: سي.

ئەی پەروەردگارم ئەم گەلەی من وازیان ئا لەم قورئانە هێناوەو ئیشیان پێ نەدەکرد﴾

وە دەبێت بە بەڵگەیەك لە سەریان کەواتە قورئان زیاتر بوو بەهۆی زیان وسزای سەخت بۆ بێباوەڕان بەڵام شیفایە بۆ باوەڕداران هەم شیفای گیانیی‌و ڕۆحی هەم شیفای لەش‌و جەستەیی والله اعلم. دایکمان عایشە دەفەرموێت: {أن ال

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا (٨٧) قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا (٨٨) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا (٨٩) وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا (٩٠) أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا (٩١) أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا (٩٢) أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا (٩٣) وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا (٩٤) قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا (٩٥) قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا (٩٦)

ﷺكَانَ يَنْفُثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي الْمَرَضِ الذِي مَاتَ فِيهِ بِالْمُعَوذَاتِ فَلَما ثَقُلَ كُنتُ أَنفِثُ عَلَيْهِ بِهِن وَأَمْسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِبَرَكَتِهَا/البخاري/ واته: پێغەمبەر ﷺلەو نەخۆشیەدا کە وەفاتی کرد سورەتی(الاخلاص)و (الفلق)و (الناس) ی دەخوێندو پاشان فوی دەکرد بەناولەپیداو دەیهێنا بەلەشی خۆیدا، جا کاتێك کە نەخۆشیەکەی سەختر بوو من ئەو سورەتانم دەخوێندو فوم دەکرد بەڵام بەهۆی بەرەکەتو پیرۆزی دەستی پێغەمبەر ﷺهەر دەستی خۆیم بە لاشەیدا دەهێنا.

(٨٣) خۆ هەر کاتێ نیعمەتی خۆمان ڕژان بەسەر مرۆڤدا پشت تێدەکات وخۆی دوور دەخاتەوە لەسوپاسکردنی اللَّهُ ، وە هەر کاتێ توشی زیانو ئێش وئازار بو نائومێد ئەبێ وچاوەڕێ ناکات کە جارێکی تر توشی خەیرو خۆشی ببێ ، جا دەفەرموێ:

(٨٤) ئەی محمد ﷺ بڵێ هەمو ئیش دەکەن بە شێوەی خوورەوشتی ناو دەرونی خۆی، دڵو دەرون پاکان کە باوەڕدارانن ئیشیان پاکە، وەدڵو دەرون پیسان کە بێ باوەڕانن ئیشیان خراپە، واتە: دڵتەنگ وغەمگین مەبە لەکاری ناپەسەندی بێباوەڕان، چونکە کارەکانیان وێنەی ناو دەرونی خۆیان دەردەخات ئەوسا پەروەردگارتان زاناترە لە ئێوە بەو کەسەی کە چاکتر ڕێگای هیدایەتی گرتووە هەر کەسێکیش بە گوێرەی کرداری خۆی پاداش دەداتەوە.

(٨٥) جا ئەوان لەبارەی روحەوە پرسیارت لێ دەکەن بڵێ: روح شتێکە لە فەرمانی پەروەردگارمو دروستکراوی ئەوەو چونیەتییەکەی هەر لە عیلمی ئەو دایەو من هیچ شتێکی لێ نازانمو ئێوەش خۆتان هەڵمەکێشن، چونکە پێتان نەدراوە لەزانیاری مەگەر شتێکی زۆر کەم، لەهۆی دابەزینی ئەم ئایەتەدا دوو ریوایەت هاتوە: یەکێکیان وادەگەیەنێ کە ئەم ئایەتە لەمەدینەدا دابەزی بێت کە ریوایەتەکەی عەبدوڵای کوڕی مەسعودە کە (بخاریو مسلم) ریوایەتان کردوە کە گوایە جولەکەکان لەبارەی رۆحەوە پرسیارەیان لە پێغەمبەری خوا ﷺکرد تابزانن ئایا پێغەمبەرە یان پێغەمبەر نیە بەڵام ریوایەتەکەی عەبدوڵای کوڕی عەباس کە ترمزی ریوایەتی کردوە دەری دەخات کە ئەم ئایەتە وەك باقی سورەتەکە لەمەکەدا هاتوەتە خوارەوە کە گوایە قورەیشییەکان چوونەتە لای جولەکەکانی مەدینەو باسی پێغەمبەریان بۆ کردونو وتویانە ئایا لەلای ئێوە کە ئێوە خاوەنی پەڕاون شتێك هەیە کەئێمە بتوانین بەوشتە محمد تاقی بکەینەوەو بزانین راستە پێغەمبەرە یان درۆدەکات، جوەکان وتیان: بچن سێ پرسیاری لێ بکەن ئەگەر بەراستی وەڵامی دانەوە ئەوە راستە پێغەمبەرە یەکێك لەوپرسیارانە، پرسیاری روح بو کەچیەو چۆنە کەوەڵامیشی بەشێوەی راستدانەوە ئینجا راستی پێغەمبەریان بۆدەرکەوت بەڵام شەیتان سەری لێشێواندنو هەر لەسەر دژایەتی پێغەمبەرﷺ سوربون تا زۆربەیان بەر شیرو تیری موسڵمانان کەوتن لەغەزای "بەدر"دا. وە پاش سەرکەوتنی پێغەمبەرمان ﷺبەسەر مەکەدا ئەوەی کە مابو موسڵمان بونو خزمەتی زۆر گەورەیشیان بە ئایین وپێغەمبەری خوا ﷺکرد خوا لە هەمویان رازیبێ. ئینجا اللَّهُ باسی ئەونیعمەتە گەورەی خۆی کە قورئانە دەکات کە چۆن ناردویەتیە خوارەوە هەرواش دەتوانێت بەرزی بکاتەوەو ئەو نیعمەتە گەورە لە ناو بەندەکانیدا هەڵگرێت جا دەفەرموێ:

(٨٦) ئەگەر ئێمە ئارەزۆمان لێ بێت بەراستی ئەوەی کە ناردوومانەتە لای تۆ هەموی لەناودەبەین جا هیچی نە لە بیری خۆتداو نە لە بیری کەسی تردا نامێنێت پاشان هیچ پشتیوانێکت دەست ناکەوێو کەس یارمەتیت نادات لە سەر ئەوەی کە نەهێڵێت ئێمە ئاوا بکەین یان بۆت بهێنێتەوە،

(٨٧) بەڵام خوا ئەم ئیشە ناکات بەڵکو ئەم قورئانەی ناردوە کە مایەی فەرو خێر بێت تا ئەو کاتەی کە خۆی دەزانێ، بێگومان فەڕوخێری ئەو بەسەر تۆوە ئەی محمد ﷺزۆر گەورەیە کە تۆی

هەڵبژاردووەو کردویتی بە پێغەمبەر وئەم قورئانە پڕ خێرو بەرەکەتەی پێداویت.

جا ئێوەش ئەو قورئانە بخوێننەوەو فەرمانەکانی بەجێ بهێنن‌و ئامۆژگاریەکانی وەرگرن پێش ئەوەی کە ﷲ بەرزی بکاتەوەو ئایەتێکی لە سەر زەویدا نەهێڵێت، حوزەیفەی کوڕی یەمان دەڵێ: پێغەمبەر ﷺفەرموی:{ يَدْرُسُ الإِسْلَامُ كَمَا يَدْرُسُ وَشْيُ الثَوْبِ حَتى لَا يُدْرَى مَا صِيَامٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا نُسُكٌ وَلَا صَدَقَةٌ وَلَيُسْرَى عَلَى كِتَابِ اللهِ عَز وَجَل فِي لَيْلَةٍ فَلَا يَبقَى فِي الْأَرضِ مِنْهُ آيَةٌ وَتَبقَى طَوَائِفُ مِنْ الناسِ الشيْخُ الكَبِيرُ وَالعَجُوزُ يَقُولُونَ أَدْرَكْنَا آبَاءَنَا عَلَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ فَنَحْنُ نَقُولُهَا /ابن ماجه،ا اكم، صححه الالبا / واتە: ئیسلام کەم کەم رەنگ وروی نامێنێ وەك لیباس چۆن کۆن دەبێ ئاوای لێ دێت کە نازانرێ کە رۆژو چیەو نوێژو قوربانی وچاکە چیە تا شەوێك دێت یەك ئایەتی ئەم قورئانە لەسەر زەویدا نامێنێ کۆمەڵێ پیاوو ئافرەتی پیر دەمێنن کە دەڵێن: کاتی خۆی لەباووباپیرانمانەوەگوێمان لەم وشەی {لااله الا ا } بوە، جا ئێمەش ئەوە دەڵێین. پاشان پەروەردگار باس لە گەورەی ئەم قورئانە دەکات کە کەس ناتوانێت وێنەی بهێنێ‌و دەفەرموێ:

(٨٨) پێیان بڵێ: ئەگەر هەمو ئینسان وجنۆکە کۆببنەوە لەسەر ئەوەی کەوێنەی ئەم قورئانە بهێنن ناتوانن وێنەی بهێنن ئەگەر چی هەندێکیان یارمەتی هەندێکیان بدەن، لێرە دا فەرموی وێنەی بهێنن کە نەیانتوانی پاشان فەرموی دە سورەت کە ئەویشیان نەتوانی پاشان فەرموی یەك سورەت بهێنن، ئەویشیان نەتوانی جا چی لەوە گرنگترە کە محمدی نەخوێندەوار پەراوەیەك بە زمانی عەرەبی بهێنێت کە هەمو عەرب لەگەڵ هەمومرۆڤێکی ترو تەواوی جنۆکەدا نەیانتوانیوەو ناشتوانن سورەتێك وەك سورەتی ئەو پەراوەی ئەو بهێنن لەحاڵێکدا هەوڵی ئەوەیشیان داوەوبەتوندیش دژایەتیانکردوە؟ جا ئەوەی خاوەنی ژیرییەکی ساق بێت دەزانێ ئەو پەراوە لە لایەن خوداوە هاتووە محمدیش ﷺپێغەمبەریەتی بەڵام "ئەگەر ژیری نەما گیان والە سزادا" ئینجا خوای زاناو باڵادەست دەفەموێ:

(٨٩) بەراستی ئێمە لەم قورئانەدا لە هەمو وێنەیەکی پێویستو کاریگەرمان هێناوە بۆ خەڵك‌وجێگۆڕکەمان پێکردوە بۆئەوەی ببێت بە پەندوئامۆژگاری بۆیان ورێگای حەق بگرن وپەیرەوی پێغەمبەر ﷺبکەن بەڵام زۆربەی خەڵك جگە لە بێباوەڕی شتێکی تریان نەویست. بەڵێ ئەوان ئەو هەمو بەڵگە رۆشنانەی کە لەو قوئانەدا هەیە وازلێدەهێنن‌و داوای بەڵگەو موعجیزاتی تر دەکەن،

(٩٠) خۆ وتیان باوەڕت پێ ناکەین هەتا لەم زەوییەدا کانی ئاوێکمان بۆ هەڵنەقوڵێنیت،

(٩١) یان هەتا تۆ خۆت باخچەیەکت نەبێت لەخورماو ترێ کەبە ناویاندا جۆگای ئاو بڕوات چۆن رۆیشتنێك،

(٩٢) یان وەك تۆ گومانەکەیت کە سزا دێت بەسەرماندا با لە ئاسمانەوە پارچەیەکی بباریێت بەسەرمان داو لەناومان ببات یان تۆ خواو فریشتەکانمان بۆبهێنە تا ئێمە بەچاوی خۆمان بیان بینین ئەگینا ئێمە باوەڕت پێ ناکەین.

(٩٣) یان با تۆ ماڵێکی زۆر رازاوەت هەبێت یان تۆ سەرکەوە بۆ ئاسمان کە هەرگیزباوەڕت پێ ناکەین بەوسەرکەوتنەیشت تاتۆ نامەیەکمان بۆ نەهێنی لەلایەن خوداوە کەئێمە خۆمان بیخوێنینەوە؛ ئەی محمد ﷺبڵێ: پاك‌و بێ عەیبە پەروەردگارم من جگە لەوەی کە بنیامێکم‌و نێرراوی ﷲم شتێکی ترنیم ،واتە، بڵێ: ئەو شتانەی کە داوای دەکەن لەمن ئەوە ئیشی من نیەو من تەنها گەیاندنی پەیامی خودام پێ سپێرراوە کێ باوەڕ دەهێنێ سودی بۆ خۆیەتی‌و کێش باوەڕم پێ ناکات زیانی بۆخۆیەتی.

(٩٤) هەر کاتێ پێغەمبەرو رێنمای هاتوە بۆ خەڵك جگە لەوقسەیەی کەدەیان وت: چۆن دەبێت بەشەرێك پێغەمبەربێت هیچ شتێکی تر نەبوە کە بەرگری لە خەڵکە بکات بۆ باوەڕ هێنان‌و تەنها هەر ئەو بهانەیان هەبوە جا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٩٥) پێیان بڵێ ئەگەر لەسەر زەویدا فریشتەکان بەئارام هاتوچۆیان بکردایەو ئەوانی تێداسەقام گیر بوایە وەك ئێوە بەراستی ئەو کاتەش ئێمە لە ئاسمانەوە فریشتەمان دەکرد بە پێغەمبەرو رەوانەمان دەکردە سەر ئەو فریشتانە، جا بت پەرستەکان وتیان: ئەی محمد ﷺکێ شایەتە لەسەر راستیت؟ خوایش فەرموی:

(٩٦) بڵێ: بەسە کە ﷲ شایەت بێت لەنێوان من‌وئێوەدا کە ئەوەی من ئەڵێم لەلایەن ئەو زاتەیە، بەڵام ئەوەی کەئێوە ئەیڵێن هەموی درۆو بختیانە بەراستی خوا ئاگادارە بەوەی کە بەندەکانی دەیڵێن‌و بینەری هەمو هەڵس وکەوتەکانیانە، کەوابو تۆ نارەحەت مەبەو دڵ تەنگ مەبە چونکە بەراستی هیدایەت‌و رێنمای هەر بەدەست ئەو زاتە خۆیەتی.

(٩٧) جا ئەو کەسەی کەﷲ رێنمای بکات هەر ئەوەیە رێگای راستی گرتوە چونکە خۆی رێنمایی ویستوە، وە هەر کەسێکیش کەخوا گومڕاهی بکات جگە لەو زاتە کەسیکی ترنییە دۆست

وَمَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُمۡ أَوۡلِيَآءَ
مِن دُونِهِۦۖ وَنَحۡشُرُهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ عُمۡيٗا وَبُكۡمٗا
وَصُمّٗاۖ مَّأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ كُلَّمَا خَبَتۡ زِدۡنَٰهُمۡ سَعِيرٗا ﴿٩٧﴾
ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا
وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ ۞ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ
ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخۡلُقَ مِثۡلَهُمۡ
وَجَعَلَ لَهُمۡ أَجَلٗا لَّا رَيۡبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورٗا ﴿٩٩﴾
قُل لَّوۡ أَنتُمۡ تَمۡلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحۡمَةِ رَبِّيٓ إِذٗا لَّأَمۡسَكۡتُمۡ خَشۡيَةَ
ٱلۡإِنفَاقِۚ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ قَتُورٗا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَىٰ تِسۡعَ
ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖۖ فَسۡـَٔلۡ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ إِذۡ جَآءَهُمۡ فَقَالَ لَهُۥ فِرۡعَوۡنُ
إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسۡحُورٗا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَآ أَنزَلَ
هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ
يَٰفِرۡعَوۡنُ مَثۡبُورٗا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسۡتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ
فَأَغۡرَقۡنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعٗا ﴿١٠٣﴾ وَقُلۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ لِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ
ٱسۡكُنُواْ ٱلۡأَرۡضَ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ جِئۡنَا بِكُمۡ لَفِيفٗا ﴿١٠٤﴾

ویارمەتی دەری بێت‌و ڕێگای ڕاستی پیشان بدات وله ڕۆژی ڕاست بوونەوەیشدا هەمو گومڕاهان بەسەر دم وچاویاندا لەحاڵێکداکە کەڕن‌و هیچ نابیستن‌و کوێرن‌و کەس نابینن‌و لاڵن‌و توانای قسە کردنیان نییە کۆ دەکەینەوە کە شوێنی ئەوان دۆزەخەو هەر کاتێك ئاگرەکەی کز و هێواش ببێت ئێمە ئاگریان لێ هژدەدەین وبڵێسەدارتری دەکەین،

﴿٩٨﴾ ئەوە پاداشتی ئەوانە چونکە ئەوان بێباوەڕبون لەدنیادا بەئایەتەکانی ئێمەو دەیان وت: ئایاکاتێك کە ئێمە مردین‌و بوین بە ئێسقان‌و ڕزین ئایا تازە زیندو دەبینەوەو دەبین بەدروستکراوێکی تازە؟ جا ئەگەر خاوەن عەقڵ‌و فامن پێش ئەوەی کە بگەن بەو سزاگەورەو پڕمەترسییە هەر ئێستا تەماشای ئەم بونەوەرەبکەن‌و بیر بکەنەوەو ڕوو بکەنە پەروەردگاری خۆتان‌و تەوبەیەکی چاك بکەن، ﷲ میهرەبان‌و لێبوردەیە.

﴿٩٩﴾ ئایا نابینن ونازانن ئەو ﷲیەی کە ئاسمان وزەوی بەو گەورەی‌و عەزەمەتەوە دروستکردوە دەسەلاتی هەیە لەسەر ئەوەی کە دووبارە لە پاش مردنیان وەك وێنەی خۆیان دروستیان بکاتەوە، جا ﷲ ماوەیەکی دیاری کراوی داناوە بۆ زیندو کردنەوەیان کە هیچ گومانێکی تێدانیە، جا ستەمکاران خۆیان دەبوێرن‌و ماوە بەخۆیان نادەن مەگەر بۆ بێباوەڕ بون؛ واتە، موشریك‌و بت پەرستان هەر بێباوەڕی هەڵدەبژێرن بۆخۆیان.

﴿١٠٠﴾ ئەی محمد ﷺپێیان بڵێ: بەراستی ئەگەر ئێوە خاوەنی هەمو خەزێنەکانی ڕەحمەتی پەروەردگاری من بن ئێوە دەستیان پێوە دەگەرن لەترس نەداری‌و فەقیری بەراستی ئینسان ڕژدو بەخیلەو دەستی ناچێتە ماڵی خۆی‌و مافی مافداران نادات مەگەر خوا بە لوتفی خۆی لەو سیفەتە خراپە پاکی کردبێتەوە، ئەوانەش زۆر کەمن. جا ئەی محمد ﷺ وانەزانی کە تۆ یەکەم نێرراوی خوایت کە بەو هەمو بەڵگە ڕۆشنانەوە بەدرۆت دەخەنەوەو باوەڕت پێ ناکەن،

﴿١٠١﴾ بەراستی ئێمە دامان بە موسا نۆ نیشانەی ڕۆشن بۆ ئەوەی فیرعەون‌و پەیڕەوانی باوەڕی پێ بکەن‌و دژایەتی نەکەن وەك عەساکەی‌و دەستی‌و ساڵە گرانی‌و کەم بونەوەی بەروبووم‌و تۆفان وکوللەو ئەسپێ‌و بۆق‌و خوێن کە هەر کام لەوانە بەسبو بۆ کەسێك کە بە شوێن حەقدا بگەڕایە، خۆ جوەکان بەسەرهاتی موساو فیرعەون دەزانن، جا پرسیار بکە لەوان کاتێك کە موسا هاتە لایان خۆ فرعەونیش پێی وت: بەراستی من وا گومان دەکەم ئەی موسا تۆ جادوت لێ کراوە.

﴿١٠٢﴾ موسایش وتی: بەراستی تۆ چاك دەزانیت هیچ کەسێك ئا ئەمەی ڕەوانە نەکردوە جگە لەپەروەردگاری ئاسمانان وزەوی کە بەرچاو ڕۆشنکەرەون بۆ هەرکەسێك کە بییەوێت ڕێگای ڕاست بدۆزێتەوە، ئەوسا بەراستی منیش وادەزانم ئەی فیرعەون تۆ لە ناوچوو فەوتاوی چونکە زۆر چاك دەزانی کە من نێرراوی پەروەردگارم‌و دژایەتیم دەکەیت، واتە: ئەی ئەوانەی کە ئێستا دژایەتی من دەکەن ئێوە کە موسا بەراست دەزانن خۆ کاتی خۆی موسایش ئاوای پێوتراوەو بە ناحەق بەدرۆ خرایەوە دەی ئەمڕۆ ئێوە بۆچی چوونەتە جێگای فیرعەون‌و دژایەتی من دەکەن؟!

﴿١٠٣﴾ جا فیرعەون ویستی موسا وجەماعەتەکەی لەم سەر زەوییەدا سووك بکات‌و ناچاریان بکات بەپەیڕەوی کردنی خۆی یان دەریان بکات، جا ئێمەش لەبەر ئەوە فیرعەونمان لە ناو دریادا غەرق کرد لەگەڵ هەمو ئەو کەسانەی کە لەگەڵیدا بون.

﴿١٠٤﴾ جا لە دوای غەرقبونی فیرعەون گوتمان بەنەوەکانی یەعقوب ئێوە لەو زەوییەی شام‌و میسردا بۆ خۆتان دابنیشن‌و ئاوەدانی بکەنەوە، جا هەر کاتێ کاتی بەڵێنی دوایی هات هەموتان کۆ دەکەینەوەو هەموتان سزا دەدەین.

﴿١٠٥﴾ جا بە مەبەستێکی ڕاست ئەم قورئانەمان ڕەوانە کردوەو ڕەوانە کردنیشی بە حەق بوەو لە هەمو شەیتانێك‌و لە هەمو زیادو کەمێك پارێزڕاو بوەو بۆ مەبەست‌و بەرنامەیەکی ڕاست

وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (١٠٥) وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا (١٠٦) قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا (١٠٧) وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا (١٠٨) وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ (١٠٩) قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا (١١٠) وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا (١١١)

١٨ سُورَةُ الكَهْفِ ١١٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجًا (١) قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا (٢) مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا (٣) وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا (٤)

هاتوەو تۆمان رەوانە نەکردوە مەگەر بۆ ئەوەی کە موژدە دەربیت بۆ چاکەکاران‌و ترسێنەر بیت بۆ خراپەکاران.

(١٠٦) خۆ ئەمە قورئانێکە بەش بەشمان کردوە و بەگوێرەی پێویست لە ماوەی بیست وسێ ساڵ دا ناردومانەتە خوارەوە تا تۆش بیخوێنی بەسەر خەڵکا بەهێواشی‌و تا ئەوانیش بتوانن وەری بگرن‌و لێی تێبگەن‌و ئیشی پێ بکەن ، جا دامان بەزاندوە چۆن دابەزاندنێك رێك‌وپێك‌و بەش بەش‌و یەك بەدوای یەك لەو ماوە درێژەدا بە بێ ئەوەی کەهەڵەو نارێکییەکی تێدا بێ.

(١٠٧) پێیان بڵێ: بەم قورئانە کە سودی دنیاو دینتانە ئیمان بهێنن یان ئیمانی پێ نەهێنن پەروەردگار هیچ زیانێك ناکات‌و لە راستی ئەم قورئانەیش کەم ناکاتەوە ، بێگومان ئەوانەی کە زانیاری راستەقینەیان پێدراوە لە پێش ئەم قورئانەدا ولەسەر ئەو باوەڕە ماون هەر کاتێك ئەم قورئانە بخوێنرێ بەسەریاندا دەکەون بەسەر چەناکەیانداو سوجدەی شوکر دەبەن بۆ ﷲ کە گەیشتن بە ئەم پێغەمبەرەی ﷺ کە موژدەی هاتنی بەوان درابو.

(١٠٨) جا دەڵێن: پاك وبێ عەیبی بۆ پەروەردگارمان بێگومان کە بەڵێنی پەروەردگارمان جێبەجێ کراوە.

(١٠٩) ئەوسا ئەکەون بەسەر چەناکەیانداو سوجدە ئەبەن وئەگرین‌و گەردن کەچی فەرمانەکانی ﷲ دەبن، وەئەم قورئانە زیاتر گەردنکەچییان بۆ پەیدا دەکات، ئا ئەمە سیفەتی ئەوکەسانەیە کە کیتابیان بۆ هاتوە لە پێشداو باوەڕیان پێ کردوەو ماون تا ئەم پێغەمبەرەیان ﷺ دیوەو باوەڕیان پێهێناوە.

(١١٠) بڵێ: بانگ بکەنە ﷲ یان بانگ بکەنە رەحمان هەر کام لەو دوو ناوە بانگ بکەن فەرقی نیە ، چونکە هەردووناوی ئەو زاتەن، وە بۆ ئەوزاتە هەیە چەندین ناوی جوان تر ، واتە: خوا تەنها یەك ناوی نیە بەڵکو ناوی زۆرن‌و بەهەر ناوێك بانگی بکەیت چاکە، وە لە کاتی نوێژ کردنت دا دەنگ بەرز مەکەرەوە بە قورئان خوێندن تا بت پەرستەکان گوێیان لێ نەبێ‌و قسەی ناشیرینت پێ بڵێن‌و زۆریش دەنگت هێواش مەکەرەوە با موسڵمانانی دەوروبەرت بیبیسن، جا لە نێوان دەنگ هەڵبڕینێکی توندو هێواشییەکی زۆر رێگای ناوەندی هەڵبژێرە نەزۆر توندو نە زۆر هێواش.

عەبدوڵای کوڕی عەباس لەبارەی هۆی دابەزینی ئەم ئایەتەوە دەڵێ: { **نَزَلَتْ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ مُخْتَفٍ بِمَكَةَ كَانَ إِذَا صَلى بِأَصْحَابِهِ رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ فَإِذَا سَمِعَهُ الْمُشْرِكُونَ سَبوا الْقُرْآنَ وَمَنْ أَنزَلَهُ وَمَن جَاءَ بِهِ فَقَالَ اللهُ تَعَالَى لِنَبِيهِ ﷺ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ أَيْ بِقِرَاءَتِكَ فَيَسْمَعَ الْمُشْرِكُونَ فَيَسُبوا الْقُرْآنَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا عَنْ أَصْحَابِكَ فَلَا تُسْمِعُهُمْ وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا**./متفق علیه/ واتە: ئەو کاتەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ خۆی دەشاردەوە لەبت پەرستەکان وهێشتا بانگەوازەکەی ئاشکرا نەبو کاتێ کە نوێژی دەخوێند بۆ هاوەڵانی‌و بە دەنگی بەرزەوە قورئانی دەخوێند، جا کە بت پەرستەکانی قورەیش دەیان بیست جنێویان دەدا بەوەی کەرەوانەی کردوەو بەقورئان‌و بەو کەسەش کە هێناویێتی؛ جا ﷲ فەرموی بە پیغەمبەرەکەی ﷺ دنگت بەقورئان خوێندنەوەکەی ناونوێژت ئەوەندە بەرز مەکەرەوە کە بت پەرستان بیبیسن‌و جنێو بەقورئان بدەن‌و ئەوەندەش هێواشی مەکە کەیارەکانت نەیبیسن بەڵکو لەونێوانەدا بیخوێنە}.

(١١١) ئەوسا بڵێ: سوپاس بۆ ئەو ﷲیەی کە منداڵی بۆ خۆی دانەناوەو نیازی پێی نیە ولەم بوونەوەرەگەورەو لەو هەمو موڵکەدا شەریك‌و هاوبەشێکی نیەو رازی بە هاوبەشیش نیە ، وە هیچ یارمەتی دەرو دۆستێکی نییە کە لەناچاریدا نیازی پێی هەبێ ، ئەگینا باوەڕدارانی بە میهرەبانی‌و چاکەی خۆی بە دۆستی خۆی دادەنێت، وە خوای خۆت بە گەورە رابگرە گەورەییەکی وا کە هەمو بەرزی‌و رێزو وەسفی جوانی تێدابێت‌و بە شێوەیەك رەفتار بکە کە گەورەی‌و دەسەڵاتی خودای تێدا دەرکەوێت.

١٨ سورەتی کەهف ١١٠

سورەتی(الكهف) کە سورەتی هەژدەهەمی قورئانە سەدو دە ئایەتەو لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستو حەوتەمەو پاش سورەتی (الغاشية) وپێش (الشورى) دابەزیوە. لەبارەی گەورەیی ئەم سورەتەدا چەندین فەرمودە هاتوە، ئەبو سەعیدی خودری دەڵێت: پێغەمبەرﷺ دەفەرمویٰ:{ مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الكَهْفِ يَومَ الجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النورِ مَا بَيْنَ الجُمُعَتَيْنِ /البيهقي، صحح الالبا / واتە: هەر کەسێك لەرۆژی جومعەدا سورەتی (کەهف) بخوێنێت ئەوە نورو بەرچاو ڕۆشنیەکی بۆ هەیە لە نێوان ئەو دوو جومعەدا}. وەهەروەها پێغەمبەرﷺدەفەرمویٰ: {مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أولِ سُورَةِ الكَهْفِ عُصِمَ مِنَ الدجال/مسلم وغ ٥/ واتە: هەرکەسێك دە ئایەت لە سەرەتای سورەتی (کەهف)دا لەبەر بکات لە کێشەو بەڵای "دەجال" دەپارێزرێت}.

وتراوە لەبەر ئەوەیە چونکە ئەو ئایەتانە باس لە شتانی عەجیبو سەرسورهێنەری وەك یارانی ئەشکەوت دەکەن، جا هەر کەس لەوانە ورد ببێتەوە هێزو دەسەڵاتی (ﷲ)ی زۆرتر بۆ دەردەکەوێتو ئیشو کردەوەکانی دەجالی لاعەجیبو غەریب نیە. نەواسی کوری سەمعان دەڵێت: جارێك کە باسی دەجالمان دەکرد پێغەمبەرﷺفەرموی: {غَيْرُ الدجال أَخْوَفُنِي عَلَيْكُمْ إِنْ يَخْرُجْ وَأَنَا فِيكُمْ فَأَنَا حَجِيجُهُ دُونَكُمْ وَإِنْ يَخْرُجْ وَلَسْتُ فِيكُمْ فَامْرُؤٌ حَجِيجُ نَفْسِهِ وَاللهُ خَلِيفَتِي عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِنَّهُ شَابٌّ قَطَطٌ عَيْنُهُ طَافِئَةٌ كَأَنِّي أُشَبِّهُهُ بِعَبْدِ العُزَى بْنِ قَطَنٍ فَمَنْ أَدْرَكَهُ مِنْكُمْ فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ فَوَاتِحَ سُورَةِ الكَهْفِ إِنَّهُ خَارِجٌ خَلَّةً بَيْنَ الشامِ وَالعِرَاقِ فَعَاثَ يَمِينًا وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللهِ فَاثْبُتُوا قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا لُبْثُهُ فِي الأَرْضِ قَالَ أَرْبَعُونَ يَوْمًا يَوْمٌ كَسَنَةٍ وَيَوْمٌ كَشَهْرٍ وَيَوْمٌ كَجُمُعَةٍ وَسَائِرُ أَيامِهِ كَأَيامِكُمْ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ فَذَلِكَ اليَوْمُ الذِي كَسَنَةٍ أَتَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةُ يَوْمٍ قَالَ لَا اقْدُرُوا لَهُ قَدْرَهُ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا إِسْرَاعُهُ فِي الأَرْضِ قَالَ كَالغَيْثِ اسْتَدْبَرَتْهُ الريحُ فَيَأْتِي عَلَى القَوْمِ فَيَدْعُوهُمْ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ فَيَأْمُرُ السمَاءَ فَتُمْطِرُ وَالأَرْضَ فَتُنْبِتُ فَتَرُوحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلَ مَا كَانَتْ ذُرًا وَأَسْبَغَهُ ضُرُوعًا وَأَمَدَّهُ خَوَاصِرَ ثُمَّ يَأْتِي القَوْمَ فَيَدْعُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُصْبِحُونَ مُمْحِلِينَ لَيْسَ بِأَيْدِيهِمْ شَيْءٌ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَيَمُرُّ بِالخَرِبَةِ فَيَقُولُ لَهَا أَخْرِجِي كُنُوزَكِ فَتَتْبَعُهُ كُنُوزُهَا كَيَعَاسِيبِ النحْلِ ثُمَّ يَدْعُو رَجُلًا مُمْتَلِئًا شَبَابًا فَيَضْرِبُهُ بِالسيْفِ فَيَقْطَعُهُ جَزْلَتَيْنِ رَمْيَةَ الغَرَضِ ثُمَّ يَدْعُوهُ فَيُقْبِلُ وَيَتَهَلَّلُ وَجْهُهُ يَضْحَكُ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللهُ المَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ فَيَنْزِلُ عِنْدَ المَنَارَةِ البَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ وَاضِعًا كَفَّيْهِ عَلَى أَجْنِحَةِ مَلَكَيْنِ إِذَا طَأْطَأَ رَأْسَهُ قَطَرَ وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ مِنْهُ جُمَانٌ كَاللُّؤْلُؤِ فَلَا يَحِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفَسِهِ إِلا مَاتَ وَنَفَسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرْفُهُ فَيَطْلُبُهُ حَتى يُدْرِكَهُ بِبَابِ لُدٍّ فَيَقْتُلُهُ/مسلم وغ ٥/ واتە: من لە شتێکی تری جگە لە دەجاڵ لێتان دەترسم ئەگەر هاتو دەجاڵ دەرکەوتو من لە ناو ئێوەدا بوم ئەوسا من لە جیاتی ئێوەدا دەمکوتی دەکەم، وە ئەگەر هاتو منیش لە ناو ئێوە دا نەبوم، جا ئەو ڕۆژە هەر کەس دەبێت خۆی پارێزگاری لە خۆی بکاتو لەپاش خۆم (ﷲ) چاودێرە بەسەر هەمو موسڵمانێکدا، وە بزانن کە دەجاڵ گەنجێکی پرچ گرژەو چاوێکیشی دەرپەڕیوەو کوێرە بەڵای منەوە ئەو وەکو عەبدولعوزای کوڕی قەتەنە، جا هەرکەس لە ئێوە بەو گەیشت با سەرەتای سورەتی (کەهف)ی بە سەردا بخوێنێتەوە. دەجاڵ لە شوێنێك لەنێوان شامو عێراق دا دەر دەکەوێت، جا بە ڕاستو چەپدا خراپەو تاوان بڵاو دەکاتەوە، ئەوسا ئەی بەندەکانی (ﷲ) ئەو کاتە خۆگر بن لەسەر ئایین، وتمان: ئەی پێغەمبەرﷺلە سەر زەوی دا چەندێ دەمێنێتەوە؟ پێغەمبەرﷺفەرموی: چل ڕۆژ، ڕۆژێکی وەك ساڵێكو ڕۆژیکیش وەك مانگێكو ڕۆژێکی تریشی وەك هەفتەیەك وایە ئەو ڕۆژەکانی تری هەر وەك ڕۆژانی ئێوە وایە ـ واتە: ساڵێكو دوو مانگو چواردە ڕۆژ ـ وتمان: ئەی پێغەمبەرﷺ لەو ڕۆژەدا کە وەك ساڵێك وایە نوێژی ڕۆژێك بکەین بەسە؟ پێغەمبەرﷺفەرموی: نەخێر، کاتیان بۆ دیاری بکەنو بە پێی ئەو کاتانە نوێژەکانتان بخوێنن. وتمان: ئەی پێغەمبەرﷺ خێرایی ڕۆیشتنی چۆنە بە سەر ئەم زەویەدا؟ فەرموی: وەك بارانێك وایە کە با بە سەر زەویدا بیفڕێنێت، جا دەگات بە گەلێكو بانگیان دەکاتو ئەوانیش باوەڕی پێ دەهێننو پەیڕەوی دەکەن، ئینجا فەرمان دەکات بە ئاسمان ئەوسا ئاسمانیش باران دەبارێنێتو فەرمانیش دەکات بە زەوی، زەویش گژوگیا سەوز دەکات، مەڕو ماڵاتیان کە ئێواران دێنەوە پشتو کۆپانیان بەرزترەو گوانەکانیان پڕ شیرترەو ئەوەندە لەوەڕیان خواردوە کە کەلەکەیان دەرپەڕیوەو پانو ئەستور بوە، واتە: ئەوانەی کە باوەڕی پێ دەهێنن لەو کاتە تەنگانەدا بەداوای دەجاڵ نازو نیعمەتێکی زۆریان بە سەردا دەرژێتو بانگەوازی گەلێکیش دەکات کە باوەڕی پێبهێننو بیپەرستن بەڵام ئەوان بەرپەرچی دەدەنەوە، جا ئەو گەلە هەرکە ڕۆژیان لێ دەبێتەوە هیچیان بە دەستەوە نامێنێت ئەوسا دەجال بەڵای وێرانەیەکدا تێدەپەڕێتو دەڵێت: ئادەی خەزێنەکانت بکەدەرەوە بەپەلە هەمو خەزینەکانی ئەو شوێنە دوای دەجال دەکەون هەر وەك چۆن مێش هەنگە نێرەکان بە شوێن شازنە گەورەکەیاندا بە کۆگای و بەخێرای دەردەچن، پاشان بانگی گەنجێکی تازە پێگەیشتو دەکات کە

بیپەرستێت بەڵام ئەویش بەرپەرچی دەداتەوە جا دەجالیش دەیکا بە دوولەتی جیا لەیەك وەك لێدانی نیشانە پاشان زیندوی دەکاتەوەو بۆ جارێکی تر بانگی دەکات کە باوەڕی پێبکاتو بە خوای بزانێت جا بە رویەکی گەشاوەوە روبەڕوی رادەوستێتو پێی پێدەکەنێت، ئینجا لەو کاتەدا عیسای کوڕی مریەم لە لای مەنارەی سپی رۆژهەڵاتی دیمەشقەوە، لە حاڵێکدا کە دوو بەرگی زافەرانی لەبەر دایەو دەستەکانی خستوەتە سەر باڵی فریشتەوە دادەبەزێتە خوارەوە کاتێك کەسەری خوار دەگرێت ئارەق لە سەری دەتکێت وکاتێك بەرزی دەکاتەوە وەك دانەی مرواری بە رومەتی دا دێتە خوارەوە و هەر کافرێك هەناسەی عیسا کە تا چاو بڕ دەکات دەڕوات، پێی بگات دەمرێت، ئینجا عیسا دەڕوات بە شوێنی دەجال داو لە شاری "لود" کە شوێنێکی نزیك بە"بەیتولموقەدەس"ـە دەی کوژێت} جا تەماشا بکەن ئەو رووداوەی دەجال چەند پڕ مەترسیو سامناکە خۆ ئەمڕۆ زۆربەی خەڵك پەیڕەوی کەسانێك دەکەنو لێیان دەترسن کە زۆر زۆر لە دەجال لاوازترن کەوابو دەبێ بزانین کە فیتنەی دەجال فیتنەیەکی گەورەیەو خۆ پاراستن لێی زۆر دژوارە، بەڵام باوەڕداران سورەتی (**کەهف**)یان پێدراوە کە چەکێکی گەورەی وایە کە دەجال لە ئاستی دا زۆر لاوازە. وە ئەمەش بەڵگەیەکی ترە دژی بەرژەوەندی پەرستان چاك وردبەرەوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوپاسی بێ وێنەو شایستە پێش کەش بەزاتی (اللّٰه) کە ئەو پەراوەی کە هیچ نارێکیەکی تێدانیە، رەوانە کردوەتە سەر بەندەی خۆی. پێشەکی خوای زاناو کار بەجێ بە سوپاسی خۆی سورەتەکە دەست پێ ئەکات تا ئێمەش فێری دابورەوشتی جوان بکات، وە کارەکانمان هەر بەناوی خواو سوپاسی ئەو زاتەوە دەست پێ بکەین،

(٢) بەڵکو زۆر بتەو بەرێزەو زۆر راست ورێك وپێكو بەنرخە تا بێباوەڕان بترسێنێ لە سزایەکی زۆر توند لەلایەن (اللّٰه)وەو موژدە بدات بەو باوەڕدارانەی کە ئیشی چاك ئەکەن کە بەراستی بۆ ئەوان پاداشتێکی جوانو گەورە هەیە کە بریتیە لەو بەهەشتە پڕ نازو نیعمەتەی کە،

(٣)بۆ هەمیشە لە ناویدا ئەمێننەوە.

(٤)جا تا بترسێنێت ئەوکەسانەی کەئەڵێن (اللّٰه) منداڵی هەیە.

(٥) نە خۆیانو نە باوباپیرانیان هیچ زانیاریەکیان لەم بارەوە نیەو نەبوە تەنها بە گۆترەولەخۆیانەوە لە وەسفی ئەو زاتە گەورەدا قسە دەکەن، وە ئەو قسەیەش وشەیەکی گەورەیە کەلە

مَّا لَهُم بِهِۦ مِنۡ عِلۡمٖ وَلَا لِأٓبَآئِهِمۡۚ كَبُرَتۡ كَلِمَةٗ تَخۡرُجُ مِنۡ أَفۡوَٰهِهِمۡۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبٗا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمۡ إِن لَّمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا جَعَلۡنَا مَا عَلَى ٱلۡأَرۡضِ زِينَةٗ لَّهَا لِنَبۡلُوَهُمۡ أَيُّهُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗا ﴿٧﴾ وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيۡهَا صَعِيدٗا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمۡ حَسِبۡتَ أَنَّ أَصۡحَٰبَ ٱلۡكَهۡفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُواْ مِنۡ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾ إِذۡ أَوَى ٱلۡفِتۡيَةُ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ فَقَالُواْ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحۡمَةٗ وَهَيِّئۡ لَنَا مِنۡ أَمۡرِنَا رَشَدٗا ﴿١٠﴾ فَضَرَبۡنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمۡ فِي ٱلۡكَهۡفِ سِنِينَ عَدَدٗا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثۡنَٰهُمۡ لِنَعۡلَمَ أَيُّ ٱلۡحِزۡبَيۡنِ أَحۡصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓاْ أَمَدٗا ﴿١٢﴾ نَّحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ نَبَأَهُم بِٱلۡحَقِّۚ إِنَّهُمۡ فِتۡيَةٌ ءَامَنُواْ بِرَبِّهِمۡ وَزِدۡنَٰهُمۡ هُدٗى ﴿١٣﴾ وَرَبَطۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ إِذۡ قَامُواْ فَقَالُواْ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَن نَّدۡعُوَاْ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهٗاۖ لَّقَدۡ قُلۡنَآ إِذٗا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هَٰٓؤُلَآءِ قَوۡمُنَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗۖ لَّوۡلَا يَأۡتُونَ عَلَيۡهِم بِسُلۡطَٰنِۭ بَيِّنٖۖ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا ﴿١٥﴾

دەمیان دەردەچێت کە ماڵی پاشە رۆژی خۆیانی پێ کاول ئەکەن، چونکە ئەمانە جگە لە درۆ شتێکی تر ناڵێن. ئینجا پەروەردگار دڵنەوایی پێغەمبەرمانﷺئەکات لەسەر ئەو بێباوەڕییەو ئەوقسە پوچانەی گەلەکەیو ئەفەرموێ:

(٦) خەریکە لە داخو خەفەتدا گیانی خۆت دەربهێنیو خۆت لەناوبەری لەسەر ئەوەی کە ئەوان بەم قورئانە باوەڕ ناهێنن، واتە: ئاوا خۆت ناڕەحەت مەکە تۆ بانگە وازی خۆت راگەیەنەو بەس. ئێمە دەتوانین هەمویان بکەین بە باوەڕدار بەڵام ئێمە لەدنیادا مرۆڤو جنۆکەمان بۆ تاقی کردنەوە دروستکردوە هەر بۆیە سەرپشکمان کردوون لە هەڵبژاردنی ئاییندا تا لە قیامەتدا هیچ بەهانەیەکیان نەبێت.

(٧) بێگومان ئێمە ئەوەی لەسەر زەویدایە تەنها بۆرازاندنەوەو جوانکردنی زەوی دامان ناون تا تاقیان بکەینەوە کە کامیان ئیشی چاکتر ئەکەن، واتە: کامیان ئیشەکانیان خاوێنترو گونجاوترە لە گەڵ ئاییندا. پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: { **إن الدُّنْيا خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ فَاتقُوها وَاتقُوا النسَاءَ** / ابن خز ة، صحح الالبا / بەراستی دنیا دیمەن سەوزو تام شیرینە، جا خۆتانی لێ بپارێزنو وریابن فریوتان نەدات، وە لە فێڵو تەڵەکەی ژنانیش خۆتان بپارێزن} بەڵێ ژیان لەم دنیادا تام شیرنو بە رواڵەت جوانە بەڵام زۆر نابات کۆتایی دێت وەك دەفەرموێ.

(٨) جا ئێمە دووبارە ئەوەی کە لەسەر زەویدایە لای ئەبەین‌و ئەیکەین بە زەوییەکی وشکی بێ گیاو رەش‌و روت. ئەوسا مرۆڤ وجنۆکە دێنەوە بەر دەستمان‌و ئێمەش لێکۆڵینەوەیان لەگەڵدا دەکەین‌و ئەنجامی ئەو تاقی کردنەوەی سەر زەوییەیان بۆ دەردەخەین، جا یان بەهەشت یان دۆزەخ جێگەیان دەبێ، ئینجا خوای زاناو بەدەسەڵات باسی یارانی ئەشکەوت دەکات‌و دەفەرموێ:

(٩) ئەی محمدﷺتۆ وا ئەزانی کە بەسەرهاتی یارانی ئەشکەوت‌و رەقیم کە لە نیشانەکانی زانایی ودەسەڵاتی ئێمەن سەرسوڕهێنەرو عەجیبە؛ ئێمە شتی زۆر گرنگ‌و گەورەترو عەجیب ترمان هەیە وەك دروستکردنی ئاسمان وزەوی‌و مانگ‌و ئەستێرەکان‌و ڕاگیرکردنی هەمویان لە بۆشاییداو جموجوڵیان بەگوێرەی بەرنامەی دیاری کراو بۆیان هەتا کاتی دیاری کراو، جا مەبەست ئەوە نییە کە بە سەرهاتی یارانی ئەشکەوت شتێکی گەورەو عەجیب نیە بەڵکو مەبەست ئەوەیە کە تێمان گەیەنێت کە نیشانەکانی دەسەڵات‌و هێزی پەروەدگار هەر ئەمە نیە بەڵکو زۆرن. لەسەر وشەی {الرقيم} قسە زۆر کراوەو هەندێك هەر بەو نوسینەی ئەزانن کە لەسەر ئەشکەوتەکەدا نوسراوە هەندێك ئەڵێن: مەبەست ئەو سێ کەسەیە کە پێغەمبەرمان باسی کردون کە کاتێ لەناو ئەشکەوتێك دا بون بەهۆی تەپینی دەروازەی ئەشکەتەکەوە بەردێکی گەورە کەوتە دەمی ئەشکەوتەکەو رێگای هاتنە دەرەوەیان لێگیرا پاشان هەر یەکەیان پاکترین وراسترین کردەوەی خۆی هەڵبژاردو داوای لە (ﷲ) کرد بە هۆی ئەو کردارەیەوە دەرگایان لێ بکاتەوە، جا کە وایان کرد بۆ هەر یەکەیان کەمێ لە دەرگاکە دەکرایەوەو لە سێهەمدا وای لێ هات کە بێنە دەرەوە، هەندێك ئەڵێن: ناوی ئەو شیوەیە کە بەرەو ئەشکەوتەکە ئەڕوات وە چەند قسەی تر، ئینجا پەروەردگار لەبارەی داستانی یارانی ئەشکەوتەوە دەفەرموێ:

جا کاتێك ئەو کۆمەڵە گەنجە بەرەو لای ئەشکەوتەکە رۆیشتن‌و وتیان: ئەی پەروەرگارمان لەلایەن خۆتەوە رەحمەت‌و سۆزی خۆتمان بۆ بنێرەو ئەوەی کە خەیری ئێمەی تێدایە بۆمان بکە، ئەمانە کۆمەڵە گەنجێك بوون کە وازیان لە رێبازی هەڵەی باوباپیرانیان هێناو گەلەکەی خۆیانیان بەجێ هێشتووە ئیستا پەنایان هاوردوەتە ناو ئەو ئەشکەوتەو بەم شێوەیە لە پەروەردگاریان دەپاڕێنەوە، جا پەروەردگاری بەسۆز وەڵامی دانەوەو فەرموی :

(١١) ئێمە ئەوانمان بۆ چەند ساڵێکی ژمێرراو لەو ئەشکەوتەدا خەواندو پەردەمان دا بەسەر گوێیاندا کەهیچ نەبیسن.

(١٢) لەپاشان لەو خەوە زیندومان کردنەوە بۆ ئەوەی بەچاو ببینرێت‌و ئەو زانیاریەی ئێمە بۆ هەموان ئاشکرا ببێت کە کام لەو دوو حیزبە ماوەی مانەوەکەیان ئەزانێ تاهێزو گەورەیی ئێمەیان بۆ دەرکەوێت، ئەو دوو حیزبە مەبەست یارانی ئەشکەوت وخەڵکی شارەکەن کە مێژوی بەسەرهاتی ئەوانیان ئەزانی. جا خوا بەپێغەمبەرمان ئەفەرموێ:

(١٣) وا ئێمە داستانی ئەوان بەشێوەیەکی راست بۆ تۆ باس دەکەین ئەوییش بەم شێوەیە: کە بێشك ئەوانە کۆمەڵە گەنجێك بوون کە باوەڕیان هێنا بو بە پەوەردگاری خۆیان، وەئێمەش زیاتر رێنمایی‌و رێ رۆشنیمان بۆکردن.

(١٤) جا ئێمە دڵی ئەوانمان بەهێز کردو ترسمان لەناو دڵیان دا لابرد ئەو کاتەی کە هەڵسان بە ئەرکی سەرشانی خۆیان‌و لێبڕاوانە بڕیاری خوا پەرستیان داو بەڕاشکاوی وتیان: بەراستی پەروەردگاری ئێمە ئەو زاتەیە کە ئاسمانان وزەوی دروستکردووەو ئێمە جگە لە ئەو هەرگیز بەندایەتی بۆ هیچ خوایەکی تر ناکەین ئەگەر ئێمە بەندایەتی بکەین بۆ جگە لە ئەو بەراستی ئەوە قسەیەکی درۆو زۆر ناڕێکمان کردوە، جا بەم شێوەیە دان بەیەکتایی (ﷲ) دا دەنێن هەم لە پەروەرندییداو هەم لە ئیلاهو فەرمانڕەوایەتیدا، وە هەر رێگایەکی تر جگە لە یەکخواپەرستی بەناحەق‌و بێ بنەما دەزانن جا بۆیە وتیان:

(١٥) هائەم گەلەی ئێمە جگە لە خوا چەندین شتی تریان کردوە بەخوای خۆیان جا ئەگەر راست دەکەن با ئەوان بەڵگەیەکی ئاشکراو روون بهێنن لەسەر ئەو شتانەی کە ئەوان کردویانن بە خوای خۆیان، خۆ هیچ بەڵگەیەکیشیان نییە بەڵکو درۆ ئەکەن، جا کێ هەیە ستەمکارتر لەو کەسەی کە بە درۆ هاوەڵ بۆخوا دابنێت؟ جا ئەڵێن پاشای سەردەمیان هەڕەشەی لێ کردن بەڵام لەبەر ئەوەی گەنج بون نەیکوشتن وماوەی پێدان کەپەشیمان ببنەوە، ئەوسا ئەوانیش لەدەوری یەك کۆبونەوەو دەستیان کرد بە لێکۆڵینەوە لەو بارودۆخەی خۆیان‌و هاتنە سەر ئەوەی کە پەشیمان بونەوە لە ئارادا نییە، جا لەوە ئەچێ لە پێشدا بەو ئەشکەوتەیان زانی بێت، لەبەر ئەوە برای گەورەو دەم راستیان پێ وتن:

(١٦) جا کاتێك کە ئێوە بە بیرو باوەڕ لەئەوان‌و لەو شتانەیش کە جگە لە ﷲ دەیپەرستن جیابونەتەوە دەی با بەلەشیش خۆتان جیابکەنەوە لە وان‌و بچن بۆ ئەشکەوتەکە، جا لە چۆنیەتی ژیان وخۆراك‌و ئەو شتانە مەترسن ئەگەر ئێوە ئاوا بۆ ﷲ لێبڕان‌و خۆتان بۆی یەك لاکردەوە پەوەردگارتان رەحمەتی

وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم مِّن رَّحۡمَتِهِۦ وَيُهَيِّئۡ لَكُم مِّنۡ أَمۡرِكُم مِّرۡفَقٗا ﴿١٦﴾ ۞ وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقۡرِضُهُمۡ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمۡ فِي فَجۡوَةٖ مِّنۡهُۚ ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِۗ مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ وَلِيّٗا مُّرۡشِدٗا ﴿١٧﴾ وَتَحۡسَبُهُمۡ أَيۡقَاظٗا وَهُمۡ رُقُودٞۚ وَنُقَلِّبُهُمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِۖ وَكَلۡبُهُم بَٰسِطٞ ذِرَاعَيۡهِ بِٱلۡوَصِيدِۚ لَوِ ٱطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ فِرَارٗا وَلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبٗا ﴿١٨﴾ وَكَذَٰلِكَ بَعَثۡنَٰهُمۡ لِيَتَسَآءَلُواْ بَيۡنَهُمۡۚ قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ كَمۡ لَبِثۡتُمۡۖ قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖۚ قَالُواْ رَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا لَبِثۡتُمۡ فَٱبۡعَثُوٓاْ أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمۡ هَٰذِهِۦٓ إِلَى ٱلۡمَدِينَةِ فَلۡيَنظُرۡ أَيُّهَآ أَزۡكَىٰ طَعَامٗا فَلۡيَأۡتِكُم بِرِزۡقٖ مِّنۡهُ وَلۡيَتَلَطَّفۡ وَلَا يُشۡعِرَنَّ بِكُمۡ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوكُمۡ أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا ﴿٢٠﴾

خۆی بۆ ئێوە فەراوان دەکاتو ئیشتان بۆ ئاسان دەکاتو نائومێدتان ناکات. بەڵێ بێگومان کاتێك کە باوەڕدار بۆ ﷲ لێبڕێتوتەنها پشت بەو ببەستێت ﷲ یش نائومێدی ناکاتو دەرگای خێرو خۆشی لێ دەکاتەوە هەر وەك لەم کۆمەڵە گەنجەی کردەوە، جا ئەو کۆمەڵە گەنجە چونە ئەشکەوتەکەو خەویان لێکەوت، وا ئێستا جێگاو چۆنیەتی خەوتنەکەیانمان بۆ باس ئەکات وئەفەرموێ:

﴿١٧﴾ خۆ ئەگەر چاوت بەوان بکەوتایە دەتبینی کە ئەشکەوتەکە کاتێك کە رۆژ هەڵدەهات بەلای راستی ئەشکەوتەکەدا تێ دەپەڕی بێ ئەوەی لێیان بداتو زیانییان پێ بگەیەنێ وە هەر کاتێکیش کە ئاوا دەبو لەلای چەپیەوە کەمێك بە تیشکە خاوو فێنکەکەی ئەی گەستن تا لەشو جێگاکەیان لەو تیشکەی ئەو کاتەی رۆژ کەڵك وەرگرن، کەواتە دەرگای ئەشکەوتەکە روی لە باکوری رۆژئاوا کردوە ئەمە لەحاڵێکدا یە کە ئەوان لەبۆشاییەکی ئەم ئەشکەوتەدا بونو باران نەیدەگرتنەوە کە ئەوە بەشێکە لە نیشانەو ئایەتەکانیﷲ، هەرکەسێك کە ﷲ بەرەحمی خۆی رێنمای کات بێگومان هەر ئەوە بەختەوەرو رێنمایی کراوە، وە ئەوکەسەش کە ﷲ بە دادپەروەری خۆی گومراهی بکات هیچ دۆستو رێنمایی کارێکت بۆی دەست ناکەوێت. بێگومان گەیاندن بەرێگای راستو رەزامەندی پەروەردگار هەر بەدەست ﷲ یە، جا بۆیە هەر لەو زاتە داوای هیدایەتو رێنمای دەکرێت. پەروەردگار لەم ئایەتەدا ناوی وڵاتەکەیمان بۆ دیاری ناکات هەروەك چۆن لە دوایی دا ژمارەی ئەو گەنجانەمان بە راشکاوی بۆ باس ناکات تا تێمان بگەیەنێت زانینی شتانی ئاوەها سودو بەرژەوەندیەکی ئاییني تێدا نییە، ئەگەر تێیدابوایە بێشك کە باسی دەکرد بەڵام وەسفی ئەشکەوتەکەمان بە شتانێك بۆ باس دەکات کە ورد بونەوە لێیان کەڵکی زۆری تێدایە وەك ئەوە کە هەڵت دەنێت کە لە بارەی گەردوون ناسییەوە زانیاریت هەبێت یان ئەوەی کە بزانی زیانو خراپی راستەوخۆو بەردەوامی تیشکی رۆژ لە سەرلەشی مرۆڤ چیەو چ سودێکی هەیە بۆی ئەگەر بە ماوەیەکی کەم لە رۆژدا تیشکی رۆژ بەری بکەوێت بەتایبەت لەئێوارانادا. بەڵێ پەروەردگار هەموشتی بۆ پاراستنی ئەوکۆمەڵە گەنجانە لەو ئەشکەوتەدا رەخساندبو.

﴿١٨﴾ جا ئەوان بەشێوەیەك خەویان لێ کەوتبو ئەگەر تەماشای ئەوانت بکردایە وا گومانت ئەبرد کەئەوان بەخەبەرن لە حاڵێکدا کەئەوان خەوتبونو ئاگایان لەم ژیانە نەبو، وە ئێمە بۆ پاراستنی لەشو پۆشاکیان، لەشی ئەوان بەلای راست وچەپدا ئەم دیوو ئەو دیوو دەکەین، وە سەگەکەیشیان هەردوو قۆڵی راکێشابو لە لای دەرگای ئەشکەوتەداو بەهەست وبەلەش خەوتبو بەڵام بەچاو لە خەوتوی نەدەکرد، جا ئەگەر تۆ رێت بکەتایە لایانو ئەوانت بەو شێوەیە ببینیایە هەر زۆر زوو پشتت تێ دەکردنو بەخێرای هەڵدەهاتیتودڵت پڕ ئەبو لە ترسی ئەوانو زاتت نەدەکرد کە لێیا نزیك ببیتەوە، واتە: ئەوانەی کە دوێنێ لە ترسی ستەمی خەڵك رایان دەکرد پەروەردگار وای لێکردن کە ئەمڕۆ خەڵك لەوان بترسێو رابکات، بەڵێ ئەو سەگەش لەبەرێزترین پەڕاودا ناوی مایەوە چونکە هاوڕێو پاسەوانی پیاوچاکان بو.

﴿١٩﴾ جا چۆن خەواندنمانو گوێیان لەهیچ نەما هەر ئاوا لە پاش سێسەدو نۆ ساڵ زیندومان کردنەوە تا پرسیار لە یەکتری بکەنو بزانن چەندێکە لەو ئەشکەوتەدان، وێژەرێکیان وتی: چەندێك لێرە ماونەتەوە؟ گوتیان: رۆژێك یان تاقێك لێرەداین، هەندێکی تریان وتیان: نەخێر وانیە تەنها پەروەردگارتان ئەزانێت چەندێکە لێرەدان. وا دیارە شتانێکی دەوروبەریان وای لێکردون کە بکەونە گومانەوە لەو خەوەی خۆیان، جا ئەڵێ کاتێ هەستان هەستی برسێتیان کردو هاتنە سەر ئەوە کە یەکێکیان بەدزییەوە بنێرنە شارەوە بۆ ئەوەی خواردنیان بۆ ببات لەبەرئەوە وتیان: دەی بەم پارەیە یەکێکتان بنێرن بۆ شار، جا با ئەویش تەماشا بکاتو بزانێ لەو شارەدا کێ خۆراکێکی چاكو پاکی هەیە با بەشی پێبژێوییەك لەو خۆراکە بهێنێ بۆتانو با زۆر وردبینو لێزانبێتو بەشێوەیەك رەفتار بکات کە هیچ کەسێك هەستتان

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ ۖ فَقَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا ۖ رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا بِٱلْغَيْبِ ۖ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَا۟ىْءٍ إِنِّى فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾ وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

پێ نەكات وپێتان نەزانن. بەڵێ باوەڕداری راستەقینە هەمیشە ئاگای لە خۆیەتیو پەروەردگاری لەبەرچاوەو هەوڵی ئەوە دەدات كە ئەو زاتە لە خۆی توڕە نەكات ئەوەتە ئەو گەنجانە داوا لەو كەسەی كە دەینێرن بۆ بازاڕ دەكەن كەشتی پاكوحەلاڵیان بۆ بكڕێت، هەروەكو پێغەمبەرمانﷺدەفەرموێ:{ إنهُ لا يَربو لحْمٌ نَبتَ مِنْ سُحْتٍ إلا كانَتْ النارُ أوْلى بِهِ. /الترمذي، صححه الالبا / گومان لەوەدا نیە كەگۆشتی هەر لەشێك كە بە حەرام پەروەردە بوبێت ئەو لەشە هەر ئاگر شایستەیەتی} بەڵێ ئەوان بێئاگان لەوەی كە خەڵك لەوان دەترساو لەوان ڕای دەكردو ئەو زەمانەی كەئەوان تێیدا دەترسان دەمێكە بەسەرچوە، بۆیە بە یەكتریان دەوت،

﴿٢٠﴾ بێگومان ئەگەر ئەوان بزانن بەجێگاكەتان بەرد بارانتان دەكەن یان ناچارتان دەكەن كە پاشگەز ببنەوەو بگەڕێنەوە بۆ سەر ئاینی ئەوان، وە ئیتر ئێوە هەرگیز نەلە دنیاداو نەلەدوا ڕۆژدا رزگار نابن. بەڵام ویستی پەروەردگار لەسەر ئەوە بو كە بەسەرهاتی ئەم كۆمەڵە گەنجە بۆ خەڵك ئاشكراكات تا بەڵگەیەك بێت بۆ زیادبونی باوەڕی باوەڕداران بە زیندو بونەوەو بیانو بڕێكیش بێت بۆ بێباوەڕان، جا پەروەدگار دەفەرموێ:

﴿٢١﴾ خۆ هەر وەكو خەبەرمان كردنەوە، هەروەهاش سەرپێی خەڵكمان لێ هەڵخلیسكاندن وئاشكرامان كردن جا خەڵك هاتنە لایانو چاویان كەوت پێیان تا خەڵك بزانێت بەڵێنی ﷲ راستەو هاتنی ڕۆژی قیامەتو زیندوبونەوە هیچ گومانی تێدا نییە، جا كاتێك كە بەسەرهاتو مێژوی سەرسوڕهێنەری ئەو تاقمە گەنجە بۆ هەمو خەڵك دەركەوت، ئینجا هەر لەو شوێنەدا مردنەوە ئەوسا خەڵك لە بارەی چۆنیەتی ڕێز لێگرتنی ئەوانەوە لە نێوان خۆیاندا كەوتنە كێشەو مشتومڕەوە، جا هەندێكیان وتیان: با بینایەك لەسەر جێگەی ئەم پیاوانە بكەین و بەم شێوەیە وازیان لێبهێنین، پەروەردگاریان لە ئێوە زاناترە پێیان، بەڵام ئەوانەی كە خاوەن دەسەڵات بونو قسەیان جێبەجێ دەكرا وتیان: بەراستی ئێمە مزگەوتێكیان لەسەر دروست دەكەین. بەڵێ لە فەرمودەیش دا هاتوە كە گاورو جوەكان ئەمە ئیشیان بو هەر كات پێغەمبەر یان پیاو چاكێك لە ناویاندا بمردایە قەبرە كەیان دەكر بە مزگەوتو جێگای بەندایەتی، بەڵام پێغەمبەرمانﷺ باوەڕداران لەو كردەوە نارێكە كە گاورو جولەكە دەیان كرد بەرگری دەكاتو دەفەرموێ: {إن مَنْ كانَ قبْلكُمْ كانُوا يَتخِذُونَ قبورَ أنْبِيائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ ألا فلا تتخِذُوا القبُورَ مَسَاجِدَ إني أنهَاكُمْ عَنْ ذلِكَ. /مسلم/ ئەوانەی كە لە پێش ئێوەدابون گۆڕی پێغەمبەرانو پیاوچاكانیان دەكرد بە مزگەوتو جێی عیبادەت ئاگادار بن كە ئێوە گۆڕەكان نەكەن بە مزگەوت بێگومان كە من لەو كردارە بەرگریتان دەكەم}

پێغەمبەرمانﷺلە فەرمودەیەكی تردا نەفرینی لەگاورو جولەكە كردوە لە سەر ئەو كردارەو باوەڕدارانی لێ وریا كردوەتەوەو فەرمویەتی: {لعْنةُ ا ِ عَلى اليَهُودِ وَالنصَارَى اتخَذُوا قبُورَ أنبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ يُحَذرُ مَا صَنعُوا. /متفق عليه/ نەفرینی لەگاورو جولەكە كە قەبری پێغەمبەرانیان دەكرد بە مزگەوتو شوینی نوێژ كردن كردوە كە موسڵمانانیش لەوكارە دەترسێنێ}

جا لێرەدا ئەمە دەردەكەوێت كە كردنی گۆڕ بە مزگەوت لە ئایینەكانی پێشویشدا كردوەیەكی قەدەغە كراو بوە ئەگینا پێغەمبەرﷺنەفرینی نەدەكردن كەوابو دروستكردنی مزگەوت لەسەر قەبرەكان كە ڕێگایەكە بۆ باز كردنی دەرگای شیرك لە هەمو ئایینەكاندا قەدەغە كراوە بەڵام بەداخەوە خەڵك لەپاش پێغەمبەران ئەو سونەتە نارەوایانەیان دەست پێكردوە وەك دەسەڵاتدارنی ئەم گەلەی یارانی ئەشكەوت، وە هەروەها پێغەمبەرﷺنوێژ خوێندن لە گۆڕستانو روبە گۆڕ نوێژ كردنو دانیشتن لەسەر گۆڕی قەدەغە كردوەو فەرمویەتی: {الأرْضُ كُلهَا مَسْجِدٌ إلا الحَمامَ وَالمَقبَرَةَ. /ابوداود، ابن ماجه، صححه الالبا / هەمو شوێنی زەوی جێگای نوێژ خوێندنە جگە لە حەمامو گۆڕستان}
وە لە فەرمودەیەكی تر دا هاتوە كە دەفەرموێ: {لا تصَلوا إلى القبُورِ وَلا تجْلِسُوا عَليْهَا. /مسلم وغ ه/ روبە گۆڕەكان نوێژ مەكەنو لە سەریان دامەنیشن}

وە لە فەرمودەیەکی تریشدا هاتوە کە: {نَهَى النبي ﷺ أَنْ تُجَصصَ القُبورُ وَأنْ يُكْتَبَ عَلَيْهَا وَأنْ يُبْنَى عَلَيْهَا وَأنْ تُوطأَ/الترمذي، صححه الالبا / پێغەمبەرﷺقەدەغەی کردوە کە قەبرەکان گەچ کاری بکرێنو لەسەریان بنوسرێتو خانویان لەسەر بکرێتو پێیان پێدا بنرێت}

بەڵێ ئیشی شەیتان ئاوا بەفێڵەو هەمو هەوڵی ئەوەیە کە بەندەکانی اللَّهُ لەسەر رێی راستو میانەڕەوی لابدات، جا یان بەرەو توندڕەوی لەرادەبەدەریان ببات یان بەرەو کەمکاریو کۆتاهاتن لە ئایین رایان کێشێت، یارانی ئەشکەوت تازیندوبون دەسەڵاتدارانی سەردەم بە سەرلێشێواو گومڕایان دادەنانو هەوڵی لەناوبردنیان دەدان، جا وا ئەمڕۆش لە رێزلێ گرتنیاندا زیادەڕەوی دەکەنو گۆڕەکانیان دەکەن بە جێگای نوێژو بەندایەتی کە هەردوو ئیشەکە دژایەتیو لادانە لەئایین. ئینجا پەروەردگار سەبارەت بە ژمارەی یارەکانی ئەشکەوت، ئەفەرموێ:

(٢٢) دەڵێن : سێ کەسبون وچوارەمیان سەگەکەیان، هەندێك دەڵێن: پێنج کەسبونو شەشەمیان سەگەکەیان بووە، ئەمانە هەر لەخۆیانەوە دەم لە غەیب دەکوتنو بە بێ بەڵگە لە خۆوە قسە دەکەن، وە هەندێکی تریان دەڵێن: حەوت کەس بوونو هەشتەمیان سەگەکەیانە، ئەی محمدﷺ بڵێ پەروەردگارم ئاگادارترە بەوەی کە ژمارەیان چەند بوە، خەڵك سەبارەت بە ئەوەی کە یارانی ئەشکەوت ژمارەیان چەند بووەو ئەو بەسەرهاتەیان لە کوێو کەیدا بوە تەنها شتێکی کەمی لێ دەزانن، وەیان لەو بارەیەوە جگە لەکەسانێکی کەم زانیاریان نیە کەوابو لە بارەی ئەوانەوە کێشە مەکە جگە لە باسێکی رۆشن کە لەم قوروانەدا بۆت باسکراوەو تۆ لە بارەی ئەوانەوە داوای فتوا لە هیچ کەسێك مەکە چونکە هەرچی بڵێن گۆترەکارییەو دەمکوتانە لە غەیب. لەم ئایەتەدا پەروەردگار لەبارەی ژمارەی یارانی ئەشکەوتەوە باسی سێ بۆچونی کرد کە لۆمەی دوو لەو بۆچونانە دەکاتو لەباری سێهەمیانەوە بێ دەنگ بوە، بۆیە هەندێ لە زانایان پێیان وایە ئەو بۆچونی سێهەمە راستە چونکە وەك دوو بۆچونی پێشو بەرپەرچ نەدراوەتەوە کەواتە پێیان وایە ژمارەی یارانی ئەشکەوت حەوت کەس بوە کە سەگە کەیشیان هەشتەمینیانە، والله اعلم. ئینجا پەروەردگار رو دەکاتە پێغەمبەر ﷺو ئامۆژگاری دەکاتو دەفەرموێ:

(٢٣) هەرگیز مەڵێ بەدڵنیاییەوە کە من بەیانی ئەو ئیشە دەکەم.

(٢٤) مەگەر ئەوەی کە بڵێیت ئەگەر اللَّهُ ویستی لەسەر بێت، واتە: بۆ ئەنجامدانی ئیشی ئاینده بڵێ: ئینشائەڵلا. وە یادی پەوەردگاری خۆت بکە هەرکاتێك کە لە بیرت چویەوە، جا کەوابو ئەگەر وتت بەیانی فلان ئیش ئەکەمو ئینشائەڵات لەبیر نەبو هەرکاتێ کەوتە بیرت بڵێ: ئینشائەڵا، وە بڵێ: ئومێدی ئەوە دەکەم لە پەروەدگارم کە هیدایەتم بداتو رێنمایم بکات بۆ لەمە نزیکترو یارمەتیم بداتو رێم بخات لە قسەو باسو وبڕیارێکی راست ودروست تر، واتە: کاتێك پرسیارت لێ دەکەن روبکە دەرگای پەروەدگارتو لێی بپاڕێرەوەو داوای لێبکە کە رێنمونیت بکات بۆ ئەو رێگایەی کە نزیکترینە بۆ گەیشتن بە حەقو راستی. ئینجا خوا ئەفەرموێ:

(٢٥) جا یارانی ئەشکەوت ماوەی سێ سەد ساڵ لەو ئەشکەوتەدا مانەوەو خەڵکیش نۆ ساڵیان زیادکرد، واتە: بەحیسابی خۆری کە مێژوی سەردەمی ئەوان بو، ماوەی مانەوەیان سێ سەد ساڵ دەکات، بەڵام دواتر عەرەب حیسابی مێژوییان لە خۆری(**شەمسی**) گۆڕا بە گوێرەی مانگی ئاسمان، واتە: حیسابی (**قەمەری**) جا سێ سەد ساڵی خۆری دەکاتەوە سێ سەدو نۆ ساڵی مانگی. وە بەسەرهاتی یارانی ئەشکەوت بەڵگەیەکە لەسەر راستی بۆچونی ئەهلی سوننەو جەماعە سەبارەت بەکەرامەتی پیاو چاکان، بەڵێ بەوشێوەیە پەروەردگار ماوەی مانەوەی یارانی ئەشکەوت بۆ پێغەمبەرمان ﷺ باس دەکاتو پاشان فەرمانی پێدەدات کە،

(٢٦) ئەی محمدﷺبڵێ اللَّهُ دەزانێت بەوەی کە ئەوان چەند لەو ئەشکەوتەدا بوون چونکە زانیاری نهێنیەکانی ئاسمانان وزەوی هەر بۆ ئەوە، چ عەجایب بینەرو بیسەرێکە ئەوە زاتە، جگە لەو زاتەش یارانی ئەشکەوت هیچ یارمەتی دەرێکیان بۆ نەبو، جا هەر ئەو زاتە بو کە بە سۆزو بە بەخششی خۆی ئەوانی پاراست، وە پەروەردگار لە بڕیارەکانی خۆیدا هیچ کەسێك ناکات بە هاوبەشی خۆی، واتە: اللَّهُ لە بڕیارەکانیدا نە یارمەتی دەری هەیەو نەراوێژکار و نیازیشی بەکەس نیە، جا تۆش لە بڕیارو فەرمانڕەواییدا کەس نەکەی بە هاوبەش بۆ ئەو زاتە.

(٢٧)ئەوسا ئەی محمدﷺ دوای ئەوە بکەوە کە وەحی کراوەتە لات لە پەڕاوەکەی پەروەردگارتدا کە قورئانەو بیخوێنەرەوەو شارەزایی رێگای راستیان بکە کە بەراستی ئەو پەڕاوە بڕیارەکانی اللَّهُ ی تێدایەو هیچ گۆڕێنەرێکیش نیە کە بتوانێ بڕیارو فەرمودەکانی اللَّهُ بگۆڕێو هیچ پەناگاو پاڵپشتێکت جگە لە ئەو زاتەش دەست ناکەوێت کەوابو هەر لە خۆی بترسەو هەر ئەو بکە بە پەناگاو پشتیوانی خۆتو نەترسی لە زۆری دوژمنانو ناحەزان، چونکە ئەوانە بەبێ ویستی اللَّهُ ناتوانن هیچ شتێکت لە گەڵدا بکەن، جا کەوابو گوێ مەدە بە قسەی ئەوانەی کە ئەڵێن ئەم مرۆڤە کەمو نادیاریانە لە خۆت دور بخەرەوە ئەوسا ئێمە لێت نزیك ئەبینەوە.

وَٱصۡبِرۡ نَفۡسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ رَبَّهُم بِٱلۡغَدَوٰةِ وَٱلۡعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥۖ وَلَا تَعۡدُ عَيۡنَاكَ عَنۡهُمۡ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَا تُطِعۡ مَنۡ أَغۡفَلۡنَا قَلۡبَهُۥ عَن ذِكۡرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمۡرُهُۥ فُرُطٗا ﴿٢٨﴾ وَقُلِ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن وَمَن شَآءَ فَلۡيَكۡفُرۡۚ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَاۚ وَإِن يَسۡتَغِيثُواْ يُغَاثُواْ بِمَآءٖ كَٱلۡمُهۡلِ يَشۡوِي ٱلۡوُجُوهَۚ بِئۡسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتۡ مُرۡتَفَقًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجۡرَ مَنۡ أَحۡسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَيَلۡبَسُونَ ثِيَابًا خُضۡرٗا مِّن سُندُسٖ وَإِسۡتَبۡرَقٖ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۚ نِعۡمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتۡ مُرۡتَفَقٗا ﴿٣١﴾ ۞ وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلٗا رَّجُلَيۡنِ جَعَلۡنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيۡنِ مِنۡ أَعۡنَٰبٖ وَحَفَفۡنَٰهُمَا بِنَخۡلٖ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُمَا زَرۡعٗا ﴿٣٢﴾ كِلۡتَا ٱلۡجَنَّتَيۡنِ ءَاتَتۡ أُكُلَهَا وَلَمۡ تَظۡلِم مِّنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ وَفَجَّرۡنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرٗا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٞ فَقَالَ لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكۡثَرُ مِنكَ مَالٗا وَأَعَزُّ نَفَرٗا ﴿٣٤﴾

﴿٢٨﴾ جا تۆ خۆت بگرە لەسەر بڵاوکردنەوەی پەیامەکەتو لەگەڵ ئەو کەسانەدابە کە بەیانیانو ئێواران خەریکی بەندایەتی پەروەردگاری خۆیانن‌و تەنها مەبەستیان ڕەزامەندی ئەو زاتەیە کە دروستیکردون‌و ڕێنمای کردون جا بە مەبەستی دەستکەوتنی جوانی ژیانی دنیا چاویان لێ کلامەکەو بەکەمیان تەماشا مەکەو هەرگیز پەیڕەویش مەکە لەو کەسەی کەوا ئێمە دڵیمان بێ ئاگاو غافڵ کردوە لە یادی خۆمان‌و ئەویش دوای ئارەزۆکانی خۆی کەوتووەو ئەوەی بەرژەوەندی دنیاو دوارۆژی ئەوی تێدایە وازی لێهێناوەو بە ئیش‌و کرداری بێ کەڵکەوە سەرقاڵە، چونکە شوێنکەوتنی ئەمانە جگە لە پەشیمانی‌و بێ ئاگای بون لە یادی پەروەردگار بەرهەمێکی تری نیەو ئەرکی تۆیش تەنها گەیاندنی ئەو پەیامەیە بە ڕاشکاوی.

﴿٢٩﴾ جا بڵێ ئەمە حەق‌و ڕاستییەکە لەلایەن پەروەردگارتانەوە کەمن بە ئێوەم ڕاگەیاندوە جا کێ ئەیەوێت با باوەڕبهێنێت و هەرکەسێکیش ئارەزۆی لێ نیە با کافر بێت ئەم ئارەزۆکارییەش بەو مانایە نیە کەهەرکەس هەرکامیان بکات لای پەروەردگار یەکسانە نەخێر بەڵکو ئەمە هەڕەشەیەکی توندی پەروەردگارە لە خەڵکی بێباوەڕ،واتە دەفەرموێ من پێغەمبەرو بەرنامەی حەق‌و ڕاستم بۆ ئێوە ناردوە جا ئەوەی کە نایەوێ بەختەوەر بێت با هەر کافر بێ لەڕاستیدا ئەوە ستەمی لەخۆی کردووەو ئێمەش ئاگرێکمان بۆ ستەمکاران ئامادە کردوە کە دیوارەکانی ئەو ئاگرە گەمارۆی داون‌و ئەوان لە ناوی دا دەرناچن، وە ئەگەر لە ناو ئەو ئاگرەدا داوای ئاو بکەن ئاوێکیان بۆ دەهێنرێت وەك مسی تواوە کە چەند گەرمە ئاوەهایە، جا کە هەر نزیکی دەم وچاویان کرایەوە دەم وچاوەکانیان دەبرژێنێت، دەی کاتێ کە دەیخۆنەوە ئەبێ چی لە ڕیخۆڵەکانیان بکات، ئەوەی کە دەی خۆنەوە خراپ ترین خواردنەوەیە کە ئێش‌و ئازاریان زیاتر دەکات، وە پیسترین جێگایشە جێگای ئارام گرتنیان کە ئاگری دۆزەخە کە ئارام گرتنێکی تێدا نیە. ئەمە ئەنجامی ئەو کەسانەیە کە بە ویستی خۆیان ڕێگای حەق‌و ڕاستیان نەگرتوتە بەرو ستەمیان لەخۆیان کردوە، بەڵام ئەوانەی کەباوەڕیان هێناو دانیان بە ڕاستی ئەو پەیامە دا ناوەو بە کردەوەی چاکیش ئیمانەکەیان سەلماندوە پەروەردگار لەبارەیانەوە دەفەرموێ:

﴿٣٠﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەوا ئیمانیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردوە با ئەوانە دڵنیا بن کە بێگومان ئێمە پاداشتی ئەوکەسەی ئیشی چاکتر ئەکات نافەوتێنین.

﴿٣١﴾ ئەوسا ئەوانە باغ وبێستانێکیان بۆ هەیە کە جێگەی دانیشتن‌و مانەوەی هەتا هەتاییە، لەژێر دەسەڵاتی ئەواندا چەندین ڕوبار دەڕوات‌و لەوێدا دەڕازێنرێنەوە وجوان دەکرێن بە دەستبەندانێکی زێڕین‌و دەپۆشێنرێن بە پۆشاکانێکی سەوز لەتەنك‌و لە قایمی ئاورێشمی، واتە: ئەوەی کە لە ژێرەوە دەیپۆشن ئاورێشمێکی تەنکەو ئەوەی سەرەوەیشیان ئاورێشمێکی قایم کە دانیشتون لەسەر تەختەکانیان بە ئاسودەییەوە شانیان دایەلاوە، بەڕاستی ئەوە باشترین پاداشتەو باشترین جێگەی ئارامگرتن‌و حەسانەوەیە. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {تَبْلُغُ الحِلْيَةُ مِنْ المُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الوَضُوءُ/مسلم وغ ه/ ئەو دەسبەندە زێڕو زیوەی کە باوەڕداران لە بەهەشتدا ئەیپۆشن دەگاتە ئەو جێگایانەی کە ئاوی دەست نوێژ پێی دەگات} وە ڕواڵەتی ئایەتەکە ئەوە دەردەخات پیاوان‌و ئافرەتانی بەهەشتی هەمویان لەو پاداشتی ڕازانەوەو جوانکاریەدا بەشدارن. ئینجا پەروەردگار دوو نمونە دەهێنێتەوە یەکێکیان دنیا پەرستەوئەوی تریان خوا پەرستە هەردووکیان ماڵ‌و سەروەتیان هەیە خوا پەرستەکە سەروەت‌و سامانەکەی لە ڕەزامەندی اللّٰه دا بەکاری دەهێنێت وشتێکی زۆری بەدەستەوە نامێنێت بۆ ئەم ژیانە بەڵام ئەوی تریان لەڕێگەی پەرەپێدانی دنیادا بەکاری دەهێنێت، جا شێوەی ڕەفتارو سەرئەنجامی هەردووکیانمان بۆ باس دەکات‌و دەفەرموێ:

﴿٣٢﴾ ئەی محمدﷺوێنەی ئەو دوو پیاوەیان بۆ باس بکە کە بە یەکێك لەوانە دوو باخی تریمان داو چواردەوری ئەو دوو باخە

ترێیەشمان بە باخی خورما گرت وەلە بەینی ئەم دوو باخەیشدا جێگەی زراعەتمان پێ داو،

(٣٣) هەر یەك لەو دوو باخەش بەرێك وپێکی بەروبومی خۆیان ئەدا، وە لە بەروبوم دا هیچ کەم وکورِییەکی نەبو، وە لە ناو ئەو دووانەدا چەندین جۆگەو روبارمان بۆ دانا کە بە ناو ئەو دو باخەدا ئەرۆیشتن،

(٣٤) جا ئەوکابرایە لەودوو باخەیدا بەرهەمی باشی دەست دەکەوت، جا لە حاڵێك دا کە لەگەڵ رەفیقەکەی کە پیاو چاك بو وتوێژی دەکرد، بە خۆ هەڵکێشانەوە پێی وت: من ماڵم لە تۆ زۆرترەو بەتواناترم لەتۆ چونکە کەس‌وکارو خزمەتکاری زۆرترم هەیە. وە بەم خۆ هەڵکێشانەشەوە نەوەستا بەڵکو،

(٣٥) ئەو چوە ناو باخەکەیەوە لە حاڵێکدا بە هۆی بێ باوەڕیو ناسوپاسیو خۆبەزلزانیەوە ستەمی لەخۆی کرد بوو، وتی: پێم وانیە هەرگیز ئائەم باخو بەروبومە بفەوتێتو لەبەین بچێت.

(٣٦) جا پێیشم وانیە کەقیامەت هەیەو بەرپا دەبێت، واتە: لە هاتنی قیامەتدا لەگوماندایە، جا بۆیە وتی: خۆ ئەگەر وەك تۆ دەڵێی قیامەتیش بێتو من ببرێمەوە بۆ لای پەروەردگارم لەوێش لەئێرە باشترم دەست دەکەوێت، چونکە پەروەردگار منی خۆش ویستوە کە لە دنیادا ئەم هەمو نیعمەتانەی پێداوم بە دڵنیاییەوە لە قیامەتیشدا هەر بەم شێوەیە بارودۆخی ژیانم چاکتر دەبێت.

(٣٧) رەفیقەکەی لەحاڵێکدا کە قسەی لەگەڵا دەکرد پێ وت: ئایا نا سوپاسو بێ باوەڕی سەبارەت بەو زاتەی کە لە خاك دروستی کردویتو پاشان لە تۆماو لە ئەنجامدا بە تەواوی رێكو پێکی کردویتو تۆی کردوە بەم پیاوە؟

(٣٨) بەڵام من وەك تۆ نیم بەڵکو باوەڕم وایە کە هەر زاتی (ﷲ)یە پەروەردگارمەو هەرگیز هیچ کەسێکیش ناکەم بە هاوبەشی پەروەردگارم.

(٣٩) جا خۆزگە تۆش کە دەچویتە ناو باخچەکەتەوە بتوتایە: **ماشاء الله** ، ئەوەی کە (ﷲ) ئارەزۆی لێ یەتی هەر ئەو ئەبێ هیچ هێزێکیش نییە جگە لە هێزی (ﷲ) کە مرۆڤ بپارێزێت، جا دڵخۆش مەبە بەو سەروەتو سامانە دنیایی خۆت ئەگەر تۆ ئەبینی ئەمرۆ من لە تۆ کەمتر ماڵو منداڵم هەیە.

(٤٠) دەی من ئومێد دەکەم کە لە دوارۆژ دا پەروەردگارم باشتر لەو باخو بێستانەی تۆم پێ بداتو بەنزیکیش دەبینم لە ئاسمانەوە بەڵایەك بۆ سەر باخچەکەی تۆ بنێرێتو لەناوی ببات،

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدٗا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةٗ وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهَا مُنقَلَبٗا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرۡتَ بِٱلَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلٗا ﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّي وَلَآ أُشۡرِكُ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا ﴿٣٨﴾ وَلَوۡلَآ إِذۡ دَخَلۡتَ جَنَّتَكَ قُلۡتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالٗا وَوَلَدٗا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يُؤۡتِيَنِ خَيۡرٗا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرۡسِلَ عَلَيۡهَا حُسۡبَانٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصۡبِحَ صَعِيدٗا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوۡ يُصۡبِحَ مَآؤُهَا غَوۡرٗا فَلَن تَسۡتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبٗا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصۡبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيۡهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي لَمۡ أُشۡرِكۡ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا ﴿٤٢﴾ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٞ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلۡوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلۡحَقِّۚ هُوَ خَيۡرٞ ثَوَابٗا وَخَيۡرٌ عُقۡبٗا ﴿٤٤﴾ وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا كَمَآءٍ أَنزَلۡنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخۡتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلۡأَرۡضِ فَأَصۡبَحَ هَشِيمٗا تَذۡرُوهُ ٱلرِّيَٰحُۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ مُّقۡتَدِرًا ﴿٤٥﴾

جا ئەو کاتە ئەو باخچە پڕ بەروبومە ببێیت بە زەویەکی سپی وساف‌و هیچ دارو درەختو شینای بەسەرەوە نەمێنێت.

(٤١) یان (ﷲ) ئاوەکەی بەناخی زەویدا بباتو وشکی کات، جا تۆ ئەو کاتە هەرگیز ناتوانی بچیت بە شوێن ئەو ئاوەداو دەری بهێنی، بەڵێ بەم شێوەیە ئامۆژگاری کردو پێی گەیاند ئەوەی کە سوپاسی نیعمەتەکانی پەروەردگاری نەکاتو سپڵە بێت ئەبێ چاوەڕوانی سزای پەروەردگاریش بێت، جا چۆنیشی وت وا هاتەدی.

(٤٢) ئەوسا هەمو باخو بەرو بومەکەی بە سزای پەروەردگار گەمارۆ دراو هەموی لەناوچوو، جا لە داخو حەسرەتا دەستی خۆی دەپوراندو ناڕەحەت بو لەسەر ئەو هەمو خەرجیەی کە لەو زەوی زارەی کرد بوی کەوا ئێستا تەنانەت درختەکانیشی کەوتون بەسەری یەکدا، جا ئەوکاتە پەشیمانی روی تێکردو وتی: خۆزگە من هەرگیز هاوبەشیم بۆ پەروەردگارم بڕیار نەدایە.

(٤٣) ئەوکاتە کە ئاوا توشی سزای پەروەردگار بو جگە لە (ﷲ) هیچ کۆمەڵێك نەبو بۆی کە یارمەتیان بداو خۆیشی نەیتوانی تۆڵەی خوی وەرگرێتو سەرکەوێتو نەهێڵێت کە لە ناوچێت ئەو بەروبومە کە شانازی پێدەکردو پێی وابو کە لەناوچونی نیە.

(٤٤) ئا لەوکاتەدا کە پەروەردگار بڕیاری سزا دەکاتو بەڵاو عەزابی خۆی رەوانە دەکات بە راشکاوی بۆ هەموان دەردەکەوێت

ٱلۡمَالُ وَٱلۡبَنُونَ زِينَةُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَٱلۡبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيۡرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابٗا وَخَيۡرٌ أَمَلٗا ﴿٤٦﴾ وَيَوۡمَ نُسَيِّرُ ٱلۡجِبَالَ وَتَرَى ٱلۡأَرۡضَ بَارِزَةٗ وَحَشَرۡنَٰهُمۡ فَلَمۡ نُغَادِرۡ مِنۡهُمۡ أَحَدٗا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُواْ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفّٗا لَّقَدۡ جِئۡتُمُونَا كَمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ أَوَّلَ مَرَّةِۭۚ بَلۡ زَعَمۡتُمۡ أَلَّن نَّجۡعَلَ لَكُم مَّوۡعِدٗا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ ٱلۡكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلۡمُجۡرِمِينَ مُشۡفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيۡلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلۡكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةٗ وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحۡصَىٰهَاۚ وَوَجَدُواْ مَا عَمِلُواْ حَاضِرٗاۗ وَلَا يَظۡلِمُ رَبُّكَ أَحَدٗا ﴿٤٩﴾ وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِي وَهُمۡ لَكُمۡ عَدُوُّۢۚ بِئۡسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلٗا ﴿٥٠﴾ ۞ مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلۡمُضِلِّينَ عَضُدٗا ﴿٥١﴾ وَيَوۡمَ يَقُولُ نَادُواْ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُمۡ فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُم مَّوۡبِقٗا ﴿٥٢﴾ وَرَءَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓاْ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمۡ يَجِدُواْ عَنۡهَا مَصۡرِفٗا ﴿٥٣﴾

که ئاله‌وێدا که‌س هیچی له ده‌ست نایه‌تو ده‌سه‌ڵاتداریه‌تیو فه‌رمانڕه‌وای ڕاسته‌قینه هه‌ر بۆ (ﷲ)یه، هه‌رلای ئه‌و زاته‌شه که باشترین پاداشتو عاقیبه‌تی چاکتریش هه‌ر له لای ئه‌وه. وه ئه‌م چیرۆکه باشترین به‌ڵگه‌یه بۆ ئه‌وکه‌سانه‌ی که دنیا په‌رستن تابزانن ئه‌گه‌ر له سه‌ر و کوفرو ناسوپاسی خویان بڕۆن سه‌ر ئه‌نجام په‌نجه‌ی په‌شیمانی ده‌گه‌زن، وه‌له داخو خه‌فه‌تدا ده‌ستی خۆیان ده‌پرونن، به‌ڵام ئه‌و کاته هیچ سودێکی نابێ بۆیان، جا با پێش ئه‌وه‌ی که‌سزای په‌روه‌ردگار بدا به‌سه‌ریاندا بابیر بکه‌نه‌وه له‌م داستانه که په‌روه‌ردگاریان بۆ ته‌مێ کردنی ئه‌وانی ناردوه، سود وه‌ربگرنو ته‌وبه بکه‌نو به‌ڕاستی ڕێگای په‌روه‌ردگاری خۆیان بگرن. جارێکی تر په‌روه‌ردگاری عالەم بۆ ئه‌وه‌ی به‌چاکی ژیانی ئه‌م دنیایه بناسین فه‌رمان به پێغه‌مبه‌رمانﷺ ده‌دات که وێنه‌ی ژیانی دنیامان بۆ باس بکات و ده‌فه‌رموێ:

﴿٤٥﴾وێنه‌ی ژیانی دنیایان بۆ بهێنه‌ره‌وه‌و بڵێ: ژیانی دنیا وه‌ك ئه‌و ئاوه وایه که ئێمه له ئاسمانه‌وه ڕه‌وانه‌ی ده‌که‌ین جا تێکه‌ڵاو به زه‌وی ده‌بێتو سه‌وزی ده‌کاتو به گژوگیا ده‌یرازێنێته‌وه، جا له‌وکاته‌دا که جوانیو سه‌وزاوی زه‌وی سه‌رنج ڕاکێش ده‌بێت ئه‌و سه‌وزاییه ده‌بێ به پوشو وشكو ورد ده‌بێو بایش به‌مه‌لاو به‌ولایدا ده‌بات، ئه‌وسا ئه‌و جوانیو سه‌وزاییه هیچ شوینه‌وارێکی نامێنێت، وه ﷲ به‌سه‌ر هه‌مو شتێکدا توانای هه‌یه‌و ویستی له سه‌ر هه‌رچی ببێت ده‌یکات. واته: ژیانی دنیایش هه‌ر ئاوهایه

کاتێك که ئه‌و ژیانه‌ی که (ﷲ) داویه‌تی به‌مرۆڤ به جوانیه‌کانی دنیا وه‌ك له‌ش ساغیو گه‌نجیو سه‌روه‌تو سامان ده‌رازێته‌وه خاوه‌نه‌که‌ی پێیدا ده‌نازێتو پێی وایه ئه‌و بارو دۆخه‌ی هه‌رئاوه‌ها ده‌مێنێته‌وه به‌ڵام له‌پڕدا مردن ڕێی پێ‌ده‌گرێت وده‌مرێتو زۆریش نابات له‌شه‌که‌یشی ده‌بێت به خاكو خۆڵێك که با به‌مه‌لاو به‌ولای دا ده‌باتو له جوانیه‌کانی ژیانی هیچی بۆ نامێنێته‌وه .

﴿٤٦﴾ چونکه ته‌واوی سه‌روه‌تو ماڵ وکوڕان ته‌نها جوانیه‌کی ژیانی دونیایه به‌ڵام کرده‌وه چاکه‌کان که دواداره‌و ده‌مێننه‌وه‌و پاداشتی له لایان په‌روه‌ردگارته‌وه زۆر چاکتره‌وباشترین هیواو ئومێده. وه هه‌ر ئه‌و کرده‌وانه‌ن شییاوی ئه‌وه‌ن که‌مرۆڤ دڵ خۆشبێت پێیان، به‌شێك له‌و چاکه دوادارانه ئه‌م وشه به‌رزانه‌ن {سبحان ا وا مد وا اک ولااله الاا }.

واته له ژیانی دنیا هه‌ر کرده‌وه چاکه‌کانن که بۆ مرۆڤ ده‌مێنێته‌وه، بۆیه پێغه‌مبه‌رمانﷺده‌فه‌رموێ: {الدنُيا مَلْعُونَةٌ مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إلا ذِكْرَ اللهِ وَمَا وَالاهُ أوْ عَالِمًا أوْ مُتَعَلمًا./ابن ماجه، الترمذي، حسنه الالبا / واته:دنیاو ئه‌وه‌ی که تێیدایه نه‌فرین لێکراوه جگه له‌یادی ﷲو ئه‌وه‌ی که ئه‌و زاته پێی خۆشبێت وه‌یان جگه له‌و که‌سه‌ی که زانایه یان ئه‌وه‌ی که به شوێنی زانست دا ده‌ڕوات}

ئینجا ﷲ گه‌شتێکی ڕۆحیمان به‌ناو چۆنیه‌تی کاول بوونی دنیاو هاتنی قیامه‌تمان پێ ده‌کاتو ده‌فه‌رموێ:

﴿٤٧﴾جا یادی ئه‌و ڕۆژه بکه که ئێمه چیاکان له شوێنی خۆیان هه‌ڵ ده‌که‌نینو پاڵیان پێوه ده‌نێینو وردیان ده‌که‌ین، جا وه‌ك تۆزیان لێدێتو بڵاو ده‌بنه‌وه‌و نزماییه‌کانی زه‌وی پڕ ده‌کاته‌وه ئه‌وسا زه‌وی ساف ئه‌بێت، جا ئه‌و کاته زه‌وی ئه‌بێ به ده‌شتێكو تۆ به ته‌واوی ده‌یبینیت چونکه هیچ شتێك نیه به‌رچاوت بگرێت، وه ئه‌و کاته ئێمه هه‌موویان به باوه‌ڕدارو بێ باوه‌ڕه‌وه له هه‌ر کوێدابن کۆ ده‌که‌ینه‌وه خۆ هیچ کامیشیان به‌جێ ناهێڵین،

﴿٤٨﴾ ئه‌وسا هه‌موویان به‌ریز کراوی له پێشگای په‌روه‌ردگارتدا پیشان ده‌درێنو بۆ حیسابو کتاب ئاماده ده‌کرێنو که‌سیش ناتوانێ خۆی بشارێته‌وه، جا په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموێ: به‌ڕاستی ئێوه دێنه‌وه بۆ لای ئێمه هه‌ر وه‌ك چۆن له‌سه‌ره‌تادا ئێوه‌مان دروستکردوه که ڕووتو قوتو بێ ده‌سه‌ڵات بوون هه‌ر ئاوه‌هاش به‌ڕووتو قووتیو بێ ده‌سه‌ڵاتی دێن بۆلای ئێمه نه‌ماڵو منداڵ، نه‌هۆزو نه‌گه‌ل، ونه‌کۆڕو کۆمه‌ڵ هیچ کام له‌گه‌ڵتاندا نین، به‌ڵکو ئه‌ی بێباوه‌ڕان ئێوه گومانتان ده‌کرد که ئێمه کاتمان دانه‌ناوه بۆ

گەڕانەوەو لێکۆڵینەوەی کردەوەکانتانو باوەڕتان بەوە نەبو؟! بەراستی ئێوە زیندو دەکرێنەوە،

(٤٩) جا نامەی کردەوەکانتان بۆ دادەنرێت، جا ئەو کاتە دەبینی ستەمکاران لەوەی کە لە ناو ئەو نامەدا هەیە کە کوفرو تاوانەکانیانە زۆر دەترسن، چونکە دەبینن هەمو شت تۆمار کراوەو دەڵێن: هاوار بۆ ئێمە ئەم نامەیە نە بچووكو نە گەورەی نەبواردووەو هیچی بەجێی نەهێشتوەو هەموی تێدایەو ژمارەکراوەو ئەوەی کە کردویانە هەموی ئامادەیەو لە پێش چاویاندایەو دەیبینن، خۆ پەروەردگارت ستەم لەهیچ کەسێك ناکاتو زیادە لەسەر کەس نانوسێت بەڵکو ئەوەی کە لەو نامەدا هەیە کە ئەگەر بە زمان خۆیان شایەتی لەسەر نەدەن ئەندامەکانی تریان شایەتیان لەسەر دەدەن. ئینجا پەروەردگار دەچێتە سەر داستانی ئادەم سەلامی خوای لەسەر بێو پێناسەیەکی کورتی ئەو شەیتانەمان بۆ دەکات کە ئاوا دوارۆژێکی پڕ مەترسی لەبیری زۆرێك لە رۆڵەکانی ئادەم بردوەتەوەو دەفەرموێ:

(٥٠) جا بیر بکەرەوە لەو کاتەی کە ئێمە گوتمان بە فریشتەکان سوجدە ببەن بۆ ئادەم ئەوسا ئەوانیش هەمویان سوجدەیان برد بۆ ئادەم جگە لە "ئیبلیس" کە شەیتانەو لە بەرەی جنۆکەکانە جا ئەو لە فەرمانی پەروەردگاری خۆی دەرچوو سوجدەی نەبردو بەر نەفرینی هەمیشەیی الله کەوت، دەی ئایا ئەوە ژیرانەیە کە ئێوە ئەو شەیتانەو نەوەکانی بکەن بە دۆستی خۆتان لە باتی من؟ لە حاڵێکدا ئەوان بۆ ئێوە دوژمنو ئەوەی کە زیانی ئێوەی تێدا بێت ئەوە دەکەن، جا هەر کەسێك ئەو ئاڵوگۆڕیە بکاتو لەباتی پەروەردگار، خۆی بەدەست شەیتانەوە بدات بەراستی ئەوە توشی ستەمێکی گەورە بووە، ئای چەند خراپەو چەند نابەجێیە بۆ ستەمکاران ئەو ئاڵوگۆڕەی کە دەیکەن. چونکە هەمو بەختەوەرییەك لە شوێنکەوتنی فەرمانەکانی اللهدایەو هەمو چارەرەشیش لە شوێنکەوتنی شەیتانو دارو دەستەکەی دایە پاشان پەروەردگار دەفەرموێ:

(٥١) من لە کاتی دروستکردنی ئاسمانانو زەویو بەدی هێنانی خۆیشیاندا ئەوانم ئامادە نەکردووەو گومراو سەرلێ شێواوانم نەکردوە بە راوێژکارو یارمەتی دەری خۆم، واتە: ئەوان خۆیان بەندەو دروستکراوی منن کە ئێوە دەیان پەرستنو دەیانکەن بە هاوبەشی من لە حاڵێکدا ئەوان هیچ زانیاریەکیان سەبارەت بە دروستکردنو چۆنێتیو چەندێتی ئاسمانانو زەویدا نیە تەنانەت لە کاتو ساتی دروستکردنی خۆیشیان بێ ئاگان، جا چۆن دەیان پەرستنو گوێڕایەڵیان دەکەن؟!

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا (٥٤) وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا (٥٥) وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ ۖ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا (٥٦) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا (٥٧) وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ ۖ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ ۚ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا (٥٨) وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا (٥٩) وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا (٦٠) فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا (٦١)

(٥٢) ئەو رۆژەی کەالله دەفەرموێ: ئادەی بانگ بکەنە ئەو هاوبەش وشەریکانەی من کە لە دنیادا پێتان وابو شەریكو هاوکاری منن بەڵکو بێن بە دەمتانەوەو لەم سزایە رزگارتان بکەن، جا ئەوانیش بانگیان دەکەن بەڵام وەڵامیان نادەنەوە، وە ئێمە لە نێوانیاندا رێگرو بەربەستی دیواری ئاگرینمان داناوە هەرگیز فریای یەکتر ناکەون،

(٥٣) جا ئەو کاتەی کە تاوانباران ئەو ئاگرە گەورەیان دی ئەوسا دەزانن کە بێگومان دەچنە ناویەوەو رێگای دەرچونیشیان نیەو هیچ شتێکیشیان دەست ناکەوێت کە لەو ئاگرە لایان بدات. ئەوەیە پاشە رۆژی خوانەناسانو ستەمکاران، ئینجا خوا ئەفەرموێ:

(٥٤) بەراستی ئێمە لەم قورئانەدا چەندین وێنە ی جۆراوجۆر مان بۆ خەڵك هێناوە بۆ ئەوی بیر بکەنەوەو رێگای راستو دروست بگرنەبەرو واز لە کوفرو شیركو تاوان بهێنن، بەڵام مرۆڤ لەبەرامبەر ئەو هەمو وێنە رۆشنکەرەوانەدا بەراستی ئینسان لە هەمو شتەکانی تر مشتو مڕکەرو کێشە دروستکەرترە. لە فەرمودەیەکدا کە ئیمامی بوخاریو موسلیم ریوایەتیان کردوە هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ شەوێك لە دەرگای ماڵی فاتیمەی کچی دا کە خێزانی علی بو فەرموی: ئایا نوێژ ناکەن؟ عەلی ئەڵێ وتم: ئەی پێغەمبەر گیانمان بەدەستی خوایە، جا هەر

کاتێ ئارەزۆی لێ بێ خەبەرمان بکاتەوە، خەبەرمان دەکاتەوە، پێغەمبەرﷺگەڕایەوەو هیچی نەوت، لەپاشان گوێم لێ بو لەرانی خۆی ئەداو ئەم ئایەتەی دەخوێندەوە:"بەراستی ئینسان زۆر مشتو مڕکەرە". بەڵێ زۆرن ئەوانەی کە لە بەرامبەر ئایەتەکانی پەروەردگارەوە دەمەقاڵەو مشتومڕ دەکەن، وە ئەوەی کە ئەوانی وا لێکردوە ئەوە نیە کە ئایەتەکانی پەروەرگار ڕۆنو ڕۆشنکەرەوەو خاوەنی بەڵگەی بەهێز نەبن، بەڵکو خۆبە زلزانینو دژایەتی باوەڕدارانە کە ئاوای لێکردون کە بێ باوەڕبنو لە بەرامبەر ئایەتەکانی ﷲ دا بوەستن، بەڵام کاتێ کە سزاو بەڵای پەروەدگاریان دی ئەوکاتە ئیتر مشتومڕێك لە ئارادا نامێنێتو بە چاکی باوەڕدەهێنن، جا بۆیە دەفەرموێ:

(٥٥) خۆ هیچ شتێك بەرگری نەکردوە لەوان کاتێك کە ڕێنماییان بۆ هاتوە کە باوەڕ بهێننو داوای لێخۆشبون لە پەروەردگای خۆیان بکەن جگە لەوەی کە ئەیانەوێ باوو نەریتی پێشوەکانیان بۆ دووبارە ببێتەوەو چی بەسەر ئەواندا هاتووە بە سەر ئەمانیشدا بێت یان سزایەکیان بۆ بێت کە بە چاوی خۆیان ببینن؟!

(٥٦) ئەوسا ئێمە پێغەمبەرانمان ڕەوانە نەکردوە مەگەر بۆ ئەوەی کە موژدە بدەن بە چاکەکاران بە نازو نیعمەتێکی نەبڕاوەو خراپەکارانیش بترسێنن لە سزای زۆر توندی ﷲ، هەر ئەمەیە ئیشی ئەوان جا نەزۆر لە کەس ئەکەنو نەبۆ بەرژەوەندی دنیایی خۆیان بانگەوازی خەڵك دەکەن، وە بێ باوەڕان بە قسەی بێ ناوەرۆكو ناڕەوا کێشەو دەمەقاڵە دەکەن بۆ ئەوەی کە حەقو ڕاستی تێشکێننو لەبەینی ببەنو تا ئایەتەکانی ئێمەو هەڕەشەکانمان بەگاڵتە بگرنو سوکایەتیان پێ بکەن؟!

(٥٧) کێ هەیە ستەمکارتر لەو کەسەی کە بە نیشانەکانی پەروەردگاری خۆی ئامۆژگاری بکرێت بەڵام ئەو پشتی تێ بکاتو ئەو تاوانو خراپانەی کە لە پێشەوە کردویەتی لە بیری خۆی بباتەوە، جا مادام ئەوەندە ستەمکارە؟ بێگومان ئێمەش لەسەر دڵیاندا چەندین پەردەمان داناوە تا هیچ شتێك لەم قورئانە فام نەکەنو سودی لێ وەرنەگرن، وە لەناو گوێکانیاندا باری قورسمان داناوەو کەڕوکاسن لەبیستنی حەق وراستیدا، جا ئەی بانگ کەری ڕێگای ڕاست ئەوسا ئیتر ئەگەر تۆش بانگیان بکەی بۆ ڕێگای خۆشبەختیو هیدایەت ئەوان هەرگیز ڕێگای هیدایەتو ڕێنمایی ناگرن، چونکە ئەو لاساریەی خۆیان بوتە هۆی ئەودڵ ڕەقیو حەق نەبیستنەیان.

(٥٨) ئەوسا بە ڕاستی پەروەردگاری تۆ زۆر لێخۆشبوو خاوەنی سۆزو ڕەحمەتە، ئەگەر ئەو زاتە بە هۆی ئەو ئیشە خراپانەیانەوە زوو تۆڵەی لەوان وەرگرتایەو بەزەیی بەواندا نەهاتایەوە بەراستی خوا پەلەی دەکرد بۆیان وزوو سزای دەدان، بەڵام پەلە ناکات چونکە بۆ ئەوان کاتی دیاری هەیە، جا ئەو کاتە دیاری کراوەش کە هات جگە لە ﷲ هیچ سەنگەرو پەناگایەکیان دەست ناکەوێت.

(٥٩) ها ئەوە چەندین وڵاتە کە لە ناومان بردوون لەبەر ئەوەی ستەمیان کردوەو پەیڕەوی ئایینو پێغەمبەرەکانیان نەکرد جا بۆ هەر کام لەوانەش کاتی دیاری کراومان بۆ دانا بوو تا کاتە کەیان نەهات هەرچیان کرد کردیان بەڵام خۆ ئێستا ئێوە سەرەنجامی ئەوانە دەبیسنو دەبینن بۆ ئەبێ بیر نەکەنەوە؟ ئینجا خوای زاناو کار بەجێ بەسەرهاتێکی موسامان بۆ باس دەکات، ئەڵێن: موسا ڕۆژێك لە ناو بەنی ئیسرائیل دا وتارێکی کاریگەرو جوانی خوێندوە لە دوای وتارەکەی پیاوێك لێی پرسی ئەی موسا زاناترین کەس کێیە؟ ئەویش وتی: منم، جا شیاوتر ئەوە بووکە بیگوتایە: والله اعلم، هەر (ﷲ)یە زاناترو بە هەر کەسێکیش بیەوێت زانیاری پێدەدات، جا بۆیە پەروەردگار وەحی کردە لای کە بەندەیەك لە بەندەکانی من کە لە کۆجێی دوو بەحرەکەیە لە تۆ زاناترە، جا موسا وتی: ئەی پەروەردگارم چۆن بیدۆزمەوە، پێی فەرمو: ماسیەك بخەرە ناو زەنبیلەکەتەوە لە کوێ لێتان ونبوو ئەوە لەوێ دایە.

(٦٠) جا ئەی محمد باس بکە بۆ گەلەکەت ئەو کاتەی کە موسا بە لاوەکەی هاوڕێی کە یوشەعی کوڕی نون بو وتی: ڕێکەوە با بچین بۆ سەفەرێكو واز لە گەڕان ناهێنمو هەر دەڕۆم هەتا ئەگەمە ئەو شوێنەی کە هەردوو بەحرەکە بەیەك دەگەن ئەگەر چی ماوەیەکی زۆریشم پێ بچێت، جا کەوتنە ڕێگاو ڕۆیشتن هەتا گەیشتنە دووانی دەریاکان.

(٦١) جا کاتێك کە گەیشتنە ئەو شوێنەی کە هەردوو دەریاکە بەیەك دەگەن لەوێدا ئەو ماسیەی کە پێیانبو زیندو بویەوەو خۆی فڕێدایە دەریاکە، جا ماسیەکە ڕێگەیەکی بۆ خۆی کردەوە لە ناو دەریاکەداو کونی کردو دەریاکە وەك شتێکی ڕەقی لێ هاتو ماسیەکە دیاربو، جا هەستانو چونو ماسیان لەبیر نەما!

(٦٢) جا کاتێك کە تێپەڕینو هەردووکیان لەو شوێنە دورکەوتنەوە ئینجا موسا بەو کوڕە گەنجەی کەلە گەڵیا بو وتی: خواردنەکەمان بۆ بهێنە با بیخۆین بەراستی لەم سەفەرەدا دوچاری نارەحەتی وماندوی بوین، خۆموسا تا گەیشتە شوێنی ئامانج ماندو نەبو بەڵام کاتێ لە ئامانج تێپەڕین هەستی بە ماندویەتی کرد.

(٦٣) ئینجا لاوەکەش وتی: دەزانی کاتێ هاتینە لای بەردەکە ماسیەکە زیندو بویەوەو ڕۆیشتە ناو دەریاکە؟ بەراستی زۆرم پێ سەیرە کە ئەو شتە گرنگە رویدا کەچی من لە بیرم چو کە هەواڵەکەت پێ بدەم؛ هەر شەیتانبو کە لەبیری منی بردەوە کە بۆت باس بکەم، وە ئەو ماسیە ڕێگەی خۆی گرت لەو بەحرەداو بە شێوەیەکی سەرسوڕهێنەر ڕۆیشت بەناوی دا.

(٦٤) موسا وتی: ئا ئەوەمان ئەوێ و مەبەستی ئێمە ئەو شوێنەیە جا هەردووکیان بە پەلە بە شوێنی خۆیاندا گەڕانەوە.

(٦٥) ئینجا لەوێ بەندەیەك لە بەندەکانی ئێمەیان دیت کە ئێمە سۆزێکی گەورەو گرنگمان پێدا بو لە لایەن خۆمانەوەو زانیاریەکی تایبەتیشمان پێدا بو.

(٦٦) موسا پێ وت: ئایا ڕازی ئەبی کە من دوات بکەوم بۆ ئەوەی من فێر بکەیت لە بەشێك لەوەی کە بە چاکی و تەواوی شارەزاکراویت؟ بەڵێ زانیاری ئەوەندە گرنگە پێغەمبەرێکی خوایەو ﴿ أُوْلُواْ ٱلۡعَزۡمِ ﴾ ناڵێ ئەبێ لەگەڵ تۆدا بم، بەڵکو ئەڵێ دوات بکەوم بۆ ئەوەی شارەزام بکەیت، واتە: قوتابی هەر کەس هەبێ پێویستە ڕێزی مامۆستای بگرێت چونکە زانیاری کە نیعمەتێکی هەرە گەورەیە لەوەوە فێر دەبیت، بەداخەوە ئەمڕۆ حیزبایەتی قوتابیانیشی کردوە بەدژی مامۆستاکانیان؟!!

(٦٧) ئەو کابرایەیش کە ئەڵێن:خدر بووە لەوەڵامی موسادا وتی: بێگومان تۆ لەگەڵ من دا خۆناگریت، چونکە ئەگەر لەگەڵ مندا بیت شتی وا دەبینیت کە بەرواڵەت نارەوایەوتۆناتوانی لێی بێدەنگ بیت،

(٦٨) خۆ تۆ کە پێغەمبەرێکی چۆن دەتوانی خۆت بگریت لەسەر ئیشێکی ئاوا کە ئاگات لە ناوەرۆکی نیەو لێی ئاگادارنەبیت.

(٦٩) موساش وتی: ئینشا ئەڵلا تۆ دەبینی من خۆ دەگەرمو دژایەتی هیچ فەرمانێکی تۆ ناکەم،

(٧٠) جا کابرا وتی: ئەگەر تۆ دوای من دەکەوی ئەوسا دەبێ پرسیاری هیچ شتێکم لێ نەکەیت هەتا خۆم باسی دەکەم بۆت،

(٧١) جا لەسەر ئەم بڕیارو مەرجە هەردوو ڕۆیشتن هەتا سواری کەشتییەك بوون، کابرا کەشتییەکەی کون تێکردو تەختەیەکی لێ شکاند تەنها موساش دی، جا وتی: تۆ ئەو کەشتییە ئەشکێنی تا ئەوەی کە لە ناویدایە غەرق بێ و بخنکێ؟ بەراستی تۆ شتێکی خراپ دەکەی؛

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدۡ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبٗا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَءَيۡتَ إِذۡ أَوَيۡنَآ إِلَى ٱلصَّخۡرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ ٱلۡحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيۡطَٰنُ أَنۡ أَذۡكُرَهُۥۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِي ٱلۡبَحۡرِ عَجَبٗا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبۡغِۚ فَٱرۡتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا قَصَصٗا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبۡدٗا مِّنۡ عِبَادِنَآ ءَاتَيۡنَٰهُ رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِنَا وَعَلَّمۡنَٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلۡمٗا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلۡ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمۡتَ رُشۡدٗا ﴿٦٦﴾ قَالَ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرٗا ﴿٦٧﴾ وَكَيۡفَ تَصۡبِرُ عَلَىٰ مَا لَمۡ تُحِطۡ بِهِۦ خُبۡرٗا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرٗا وَلَآ أَعۡصِي لَكَ أَمۡرٗا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعۡتَنِي فَلَا تَسۡـَٔلۡنِي عَن شَيۡءٍ حَتَّىٰٓ أُحۡدِثَ لَكَ مِنۡهُ ذِكۡرٗا ﴿٧٠﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِي ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَاۖ قَالَ أَخَرَقۡتَهَا لِتُغۡرِقَ أَهۡلَهَا لَقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـًٔا إِمۡرٗا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمۡ أَقُلۡ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرٗا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذۡنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرۡهِقۡنِي مِنۡ أَمۡرِي عُسۡرٗا ﴿٧٣﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمٗا فَقَتَلَهُۥ قَالَ أَقَتَلۡتَ نَفۡسٗا زَكِيَّةَۢ بِغَيۡرِ نَفۡسٖ لَّقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـٔٗا نُّكۡرٗا ﴿٧٤﴾

(٧٢) کابرا وتی: مەگەر من نەم وت کەتۆ لەگەڵ مندا توانای خۆ گرتنت نییە؟

(٧٣) موسا وتی: ئەم جارە لێم مەگرەو سەر کۆنەم مەکە لەسەر شتێك کە لە بیرم چوەو لەم ئیشەمدا قورسی مەکە لەسەرم، کابرا بەهانەکەی موسای پەسەند کردو درێژەیان بەسەفەرەکەیاندا.

(٧٤) ڕۆیشتن هەتا گەیشتن بە منداڵێك کابرا منداڵەکەی گرتو کوشتی، کە ئەمەی بینا نارەحەت بو وتی: ئایا نەفسێکی پاك بەبێ ئەوەی کەسێکی کوشتبێ دەیکوژیت؟ چۆن ئیشی وادەکەیت بەراستی ئیشێکی خراپت کرد؛

(٧٥) جا کابرا توندتر وەڵامی دایەوەو وتی: ئەی من پێم نە وتیت کە تۆ توانای ئەوەت نیە کە لەگەڵ مندا خۆت بگری. لێرە وشەی ﴿ لَّكَ ﴾ی زیاد کردوە چونکە لەپێشەوە وتی: ﴿ قَالَ أَلَمۡ أَقُلۡ إِنَّكَ ﴾ جا موسایش زانی کە قسەکەی ڕاستەو بە جێیە، بۆیە.

(٧٦) موسا وتی: ئەگەر لە پاش ئەم جارەی دووهەمە جارێکیتر لەبارەی هەرشتێکەوە پرسیارم لێ کردیت ئیتر تۆ هاوڕێیەتی من مەکە بەراستی لەلایەن منەوە بەهانەت بەدەستەو هیچ تاوانێکت نیە لە جیابونەوەدا، پاش ئەم قسەو گفتوگۆیە درێژەیان بەسەفەرەکەیان دا،

۞ قَالَ أَلَمۡ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرٗا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن سَأَلۡتُكَ عَن شَيۡءِۭ بَعۡدَهَا فَلَا تُصَٰحِبۡنِيۖ قَدۡ بَلَغۡتَ مِن لَّدُنِّي عُذۡرٗا ﴿٧٦﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهۡلَ قَرۡيَةٍ ٱسۡتَطۡعَمَآ أَهۡلَهَا فَأَبَوۡاْ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارٗا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥۖ قَالَ لَوۡ شِئۡتَ لَتَّخَذۡتَ عَلَيۡهِ أَجۡرٗا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيۡنِي وَبَيۡنِكَۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأۡوِيلِ مَا لَمۡ تَسۡتَطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرًا ﴿٧٨﴾ أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتۡ لِمَسَٰكِينَ يَعۡمَلُونَ فِي ٱلۡبَحۡرِ فَأَرَدتُّ أَنۡ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٞ يَأۡخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصۡبٗا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا ٱلۡغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤۡمِنَيۡنِ فَخَشِينَآ أَن يُرۡهِقَهُمَا طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدۡنَآ أَن يُبۡدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيۡرٗا مِّنۡهُ زَكَوٰةٗ وَأَقۡرَبَ رُحۡمٗا ﴿٨١﴾ وَأَمَّا ٱلۡجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيۡنِ يَتِيمَيۡنِ فِي ٱلۡمَدِينَةِ وَكَانَ تَحۡتَهُۥ كَنزٞ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحٗا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبۡلُغَآ أَشُدَّهُمَا وَيَسۡتَخۡرِجَا كَنزَهُمَا رَحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَۚ وَمَا فَعَلۡتُهُۥ عَنۡ أَمۡرِيۚ ذَٰلِكَ تَأۡوِيلُ مَا لَمۡ تَسۡطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرٗا ﴿٨٢﴾ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَن ذِي ٱلۡقَرۡنَيۡنِۖ قُلۡ سَأَتۡلُواْ عَلَيۡكُم مِّنۡهُ ذِكۡرًا ﴿٨٣﴾

﴿٧٧﴾ جارۆیشتن هەتا گەیشتنە ناوخەڵكی گوندێك، داوای خواردن ومیوانداریان لێ كردن بەڵام ئەوان خواردنیان پێ نەدانو میوانداریان نەكردن بەو برسێتیەوە چاویان بەدیوارێك كەوت كە لارببو خەریك بوو ئەكەوت، كابرا چوە لای دیوارەكەو هێمایەكی بۆ كردو راستی كردەوە، موسا بۆ جاری سێهەم رەخنەی لێگرتو وتی: تۆئەگەر بتویستایە لەسەر چاك كردنەوەی ئەم دیوارە كرێو مافی خۆتت وەردەگرتو ئەماندا بەخواردنو لەو برسێتیە رزگار دەبوین بۆچی بە بەلاش بۆ ئەم گەلەی كە ئامادە نەبوون میوانداریمان بكەن راستت كردەوە ؟ ئینجا كابرا بۆ دواجارروی لەموساكرد،

﴿٧٨﴾ وتی: ئیتر ئا لێرەدا كاتی جیابونەوەی منو تۆیە، بە زوی مانای ئەو شتانەت پێ دەڵێم كە تۆ لە گەڵ مندا نەتتوانی لەسەریان خۆت بگری تا ئەو كاتەی كە خۆم بۆ تۆم باس دەكرد، جاوا كابرا كەم كەم مانای ئەو ئیشانەی خۆی بۆ موسا باس دەكاتو دەڵێ:

﴿٧٩﴾ ئەو كەشتییە هی چەند هەژارێك بوو كە لەو دەریایەدا ئیشیان پێ ئەكرد، من ویستم كە لەكەداری بكەم چونكە لە پێش دەمیاندا كە پێی دەگەیشتن پاشایەك بو كە هەر چی كەشتی بێ عەیبی چاو پێ بكەوتایە دەیگرتو بە زۆر دەی برد بۆ خۆی، منیش ئاوا عەیبدارم كرد تا ئەو پاشا ستەمكارە نەیباتو بمێنێتەوە بۆ خاوەنە فەقیرەكانی.

﴿٨٠﴾ جا ئەو منداڵەش كەوا كوشتم باوك ودایكی باوەڕدار بوون ترساین كە ناچاریان بكاتو بەرەو سەركەشیو كوفر بیانبات، چونكە ئەو منداڵە سروشتی لە سەر كوفر دانرا بو، وەئەگەر بمایەوە باوكو دایكیشی توشی كوفر دەكرد، چونكە زۆریان خۆش دەویست. هەر وەك پێغەمبەرﷺدەفەرموێ:{ **إن الْغُلَامَ الذِي قَتلَهُ الْخَضِرُ طُبِعَ كَافِرًا وَلَوْ عَاشَ لَأرْهَقَ أبَوْيهِ طُغْيانًا وَكُفْرًا.** /مسلم وغ ە/ واتە: بێگومان ئەو منداڵەی كە خدركوشتی مۆری كافری پێدا نرابو ئەگەر بمایە باوكو دایكی بەرەو سەركەشیو كوفر دەبرد }وەئەم فەرمودەیەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی كە ئەو كابرایە خدر بوە. هەر خوایش زانایە.

﴿٨١﴾لەبەر ئەوە ئێمەش ویستمان پەروەردگاریان بیگۆڕێتەوە بۆیان بە كوڕێكی پاك ترو دڵسۆزتر.

﴿٨٢﴾ خۆ ئەو دیوارەش كە لاربو نزیكبوو بكەوێتو راستمان كردەوە بەبێ ئەوەی كە داوای هیچ پاداشت و ئەجرێك لە هیچ كەسێك بكەین هی دوو منداڵی هەتیوی شارەكە بو، وە لە ژێر ئەو دیوارەدا خەزێنەی ئەوانی تێدابو كە هی باوكیان بو، وە باوكی ئەوان پیاوێكی ساڵحوچاك بو لە بەر خاتری باوكیان ئەو چاكەیان لەگەڵ كرا، وە خوای تۆ ویستی كە ئەو دوو منداڵە پێ بگەنو بەهێز ببنو خەزێنەكەی خۆیان كە لەژێر ئەو دیوارە شاراوەتەوە دەری بهێنن جا ئەمە سۆزو رەحمەتێك بو لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆ ئەو دوو منداڵە، وە ئەی موسا ئەو ئیشانەی كە من كردم هیچی لەسەر بیروڕای خۆم نەم كردووە بەڵكو فەرمانم پێكراوە، ئەوەیش بو مانای ئەو شتانەی كە تۆ توانات نەبو خۆت بگری لەگەڵ مندا هەتا خۆم بۆت باس بكەم؟ پێغەمبەرﷺكە ئەم بە سەرهاتە باس دەكات دەفەرموێ: { **وَجَاءَ عُصْفُورٌ حَتى وَقَعَ عَلَى حَرْفِ السفِينَةِ ثُم نَقَرَ فِي الْبَحْرِ فَقَالَ لَهُ الْخَضِرُ مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللهِ إلا مِثْلَ مَا نَقَصَ هَذَا الْعُصْفُورُ مِنْ الْبَحْرِ.** /متفق علیه/ واتە: مەلێكی بچوك هاتە سەر كەشتیەكە پاشان دونكی دا بەناو ئاوی دەریاكەدا، جا خدر بە موسای وت: زانستی من و زانستی تۆ شتێك لە زانیاریو عیلمی (ﷲ) كەم ناكاتەوە مەگەر ئەوندەی ئەوە نەبێت كە ئەو مەلە لە ئاوی ئەودەریایەی كەم كردەوە. دیارە خدر لە ژێر ویستو فەرمانی پەوەردگار ئەو ئیشانەی كرد بو، بەڵام كاتێك كە قسە دەكات وا وشەكان بەكار دەهێنێت كە بەرامبەر بە پەروەردگاری رێزو ئەدەبی تێدایە، بۆیە كاتێك باس لە عەیبدار كردنی كەشتییەكە دەكات، چونكە باس لە نارێكیو عەیب دەكات

دەیداتە لای ویستی خۆیو دەڵێت: ﴿ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا ﴾ وە کاتێك باس لە کوشتنی منداڵەکەو بەخشینی منداڵێکی تر لە باتی ئەودا دەکات بەشێکی بە لای ویستی خۆی دەداتو بەشێکی تری بەلای ویستی پەروەردگار دەدات جا بۆیە کۆی دەکاتەوەو دەڵێت: ﴿ فَأَرَدْنَآ ﴾ وە ئەو کاتەش کە باس لە لێبوردنو چاکە کردنو بەخشینی ماڵە بەو دوومناڵە هەتیوە دەیدات بەلای ویستی پەروەردگارداو دەڵێت: ﴿ فَأَرَادَ رَبُّكَ ﴾ جا موسایش لەم سەفەرەدا زانیاری زۆری لە خدرەوە دەست کەوتو بە چاکیش بۆی دەرکەوت کە لەو زاناتر هەیە، هەروەك لەسورتی یوسف دا فەرمویی: ﴿ وَفَوْقَ كُلِّ ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ ﴾ واتە: لەسەر هەمو خاوەن زانیارییەکەوە زاناتر هەیەو لەسەر هەموانەوە(ﷲ)یە جل جلالە.

وە ئەمە کرداری دوو پێغەمبەری خودان کە وەحییان بۆ هاتوە هەروەك خدر دەڵێت: من بەندەیەکم کە فەرمان پێکراوەو هیچی بە بیروڕای خۆمم نەکردوە، جا ئەم کردارانەی خدر نابێ بکرێ بە بەڵگە لەسەر دوکاندارانی ئایین فرۆش کە بەناو کەرامەتەوە شتی پێچەوانەی ئایین ئەنجام بدەنو بڵێن پێمان وتراوە، کەرامات بۆ دۆستانی خوا راستە بەڵام نابێ ئەو ئیشە پێچەوانەی شەریعەتی ئیسلام بێ، خدر لێرە هەموی بەگوێرەی وەحی پەروەردگار ئەنجام داوەو ئیشەکەی شەریعەتی خودا بوە، موساش دژایەتی کردوە تا ئەو کاتەی راستیەکەی بۆ دەرکەوتوە ئیتر هیچی نەوتوە، وەك مەسئەلەی بڕیارەکەی داودو سلیمان لە بارەی زیانی حەیوانەکانەوە هەریەکەیان بڕیارێکیان هەبو لەو مەسئەلەداو خودا بڕیاری سلێمانی پەسەند کردو دەفەرموێ:

﴿ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ﴾ الأنبياء: ٧٩

واتە: ئێمە بە هەر دووکیان حوکم وعیلممان پێدابون﴿ فَفَهَّمْنَٰهَا ﴾ بەڵام سولەیمانمان بەباشی لەو مەسئەلەیە تێگەیاند. واتە: هەردوو وەسف دەکات بە چاکی بڕیارو زانیاری، بەڵام بڕیاری سلێمان بە شیاوو چاکتر دادەنێت. ئینجا خوای زاناو کاربەجێ داستانێکی ترمان بۆ باس ئەکاتو ئەفەرموێ:

﴿٨٣﴾ لە بارەی "زولقەڕنەین"ەوە پرسیارت لێ دەکرێت بڵێ: وا من لەوبارەوە باسێکتان بۆ ئەخوێنمەوە کە پەندو ئامۆژگری بێت بۆتان.(ﷲ) ئەفەرموێ:

﴿٨٤﴾ ئێمە ئەومان لەم زەویدا سەقامگیر کردو پلەو پایەمان پێدا، وە هەر شتێك کە پێویستی ئەو بو لەو سەردەمەدا ئێمە هۆکانیمان پێدا بو، واتە: ئەی توانی هەرشتێکی پێویست بێ

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّى فِيهِ رَبِّى خَيْرٌ فَأَعِينُونِى بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِى زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِىٓ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

بیکات چونکە هەم سەروەتو سامان هەم سەربازی بێ ژماریان هەبو،

﴿٨٥﴾ جا هەروەك هۆکانمان پێدا بو ئەویش بەجوانیو بە رێکو پێکی دوای هۆکارو سەبەبەکان دەکەوتو بە چاکی بەکاری دەهێنا جا بەرەو رۆژئاوا چوو وڵاتانی ئەوناوچانەی خستەژێر دەسەڵاتی خۆی،

﴿٨٦﴾تا گەیشتە ئەو جێگایەی خۆری تێیدا ئاوا دەبێت لەبەر چاوی وادیار بو کە خۆر ئاوادەبێو دەچێتە ناو چاوگەیەکی رەشی گەرمەوە واتە ئەوندە بەرەو رۆژئاوا رۆیشت تا ئیتر وشکای لەبەردەمی دا نەماو گەیشتە دەریاوخۆر لەبەرچاوی کەنزیك ئاوابونی بووای هەست کرد کە کەوتوەتەناو ئەودەریایەوە، جا لەوێ خەڵکێکی دی کە موشریك وبت پەرست بون، گوتمان: ئەی زولقەڕنەین یان تۆڵەی خراپەو بت پەرستیەکانیان لێ وەرگرەو بیان کوژە یان بەشێوەیکی جوان رەفتاریان لەگەڵدا بکەو ئامۆژگاریان بکە. ﴿ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ ﴾ / لەناوچاوگەیەکی گەرمدا﴾بەڵێ ئەگەر بەجوانی تەماشابکەیت ئەوکاتە کەخۆر نزیك ئاوابون دەڕوات لە ناو دەریاداو پرشنگی خۆرەکە لەدەریادەدات وەکو هەڵمی ئاوی گەرموڵێڵوکاتی ونبونی رەش بەرچاوی بینەر دەکەوێت، جاکاتی ئاوابونی وادەر دەکەوێت

قَالَ هَٰذَا رَحۡمَةٞ مِّن رَّبِّيۖ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ رَبِّي جَعَلَهُۥ دَكَّآءَۖ وَكَانَ وَعۡدُ رَبِّي حَقّٗا ﴿٩٨﴾ ۞ وَتَرَكۡنَا بَعۡضَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ يَمُوجُ فِي بَعۡضٖۖ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَجَمَعۡنَٰهُمۡ جَمۡعٗا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضۡنَا جَهَنَّمَ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡكَٰفِرِينَ عَرۡضًا ﴿١٠٠﴾ ٱلَّذِينَ كَانَتۡ أَعۡيُنُهُمۡ فِي غِطَآءٍ عَن ذِكۡرِي وَكَانُواْ لَا يَسۡتَطِيعُونَ سَمۡعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن يَتَّخِذُواْ عِبَادِي مِن دُونِيٓ أَوۡلِيَآءَۚ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا جَهَنَّمَ لِلۡكَٰفِرِينَ نُزُلٗا ﴿١٠٢﴾ قُلۡ هَلۡ نُنَبِّئُكُم بِٱلۡأَخۡسَرِينَ أَعۡمَٰلًا ﴿١٠٣﴾ ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعۡيُهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ يُحۡسِنُونَ صُنۡعًا ﴿١٠٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ وَلِقَآئِهِۦ فَحَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فَلَا نُقِيمُ لَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَزۡنٗا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمۡ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُواْ وَٱتَّخَذُوٓاْ ءَايَٰتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَانَتۡ لَهُمۡ جَنَّٰتُ ٱلۡفِرۡدَوۡسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يَبۡغُونَ عَنۡهَا حِوَلٗا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوۡ كَانَ ٱلۡبَحۡرُ مِدَادٗا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلۡبَحۡرُ قَبۡلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّي وَلَوۡ جِئۡنَا بِمِثۡلِهِۦ مَدَدٗا ﴿١٠٩﴾ قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ﴿١١٠﴾

کەبەناو ئەوئاوەگەرمولێلۆ رەشە دا چووەتە خوارەوە، سبحان الله چەند جوانە ئەوتەعبیرە قورئانیە.

﴿٨٧﴾ جا زولقەرنەین وەڵامی دایەوەو وتی: ئەوانەی کەهاوبەش وشیرك بۆ خوا دابنێن بەم زوانە دەی کوژین لە پاشان دەگەڕێنرێتەوە بۆلای پەروەردگاری خۆی ئەوسا لەویٚ سزای ئەدات بەسزادانێکی سەختو ناشیرینو بێزراو چونکە خراپکێڵو بت پەرست بوە.

﴿٨٨﴾ وە ئەوەیش کە باوەڕی هێناوەو کردەوەی چاکی کردوە بۆ ئەو هەیە پاداشتێکی چاکتر لە ئیشەکانی خۆی کە بەهەشتە، وە لەمەولا ئێمەش فەرمانەکانی خۆمانی بۆئاسان دەکەین لە دنیادا، خواش ئیشەکانی بۆ ئاسان ئەکاتو خۆشەویستی ئەخاتە ناو دڵیەوەو ماندو بون نازانیٚو لەرۆژی قیامەتیشدا هەرچی داوابکات خوا بۆی ئاسان ئەکاتو ئەیخاتە دەستیەوە، ئینجا زولقەرنەین ویستی بەرەو رۆژهەلاّت بڕوات.

﴿٨٩﴾ لە پاشان هۆکانی سەفەری بەکار هێناو رۆیشت.

﴿٩٠﴾ تا گەیشتە ئەو شوێنەی کە رۆژی لیٚ هەڵ ئەهات لە وێش تەماشای کرد خۆر لەسەر گەلێك هەڵدێت کە ئەو گە لە جگە لەو خۆرە هیچی تریان نییە کە خۆیانی پیٚ داپۆشنوروتوقوتن،

﴿٩١﴾ هەر چۆنیٚ کە هێزو ئەسبابمان پێدابو هەر ئاوەهاش ئێمە بە تەواوی ئاگامان بو لە هەمو ئەو شتانەی کەلەلای زولقەرنەیندا بون.

﴿٩٢﴾ پاش ئەمەش دیسان هۆکانی کاروانو سەفەری بەکار هێنا بۆرۆیشتن،

﴿٩٣﴾ جا رۆیشت هەتا گەیشتە نێوان دوو چیا، لە نزیکی ئەو دوو چیایەدا گەلێکی دی کە نزیك بو لەهیچ قسەیەك تیٚ نەگەن ئەوان هاتنە لای زولقەرنەینو پەروەردگار هۆکارەکانی وا بۆ رەخساند بو کە بتوانێت لێیان تیٚبگات، جا ئەوانیش کاتیٚ کە هێزو دەسەلاّتی زولقەرنەینیان دی شکاتی بارودۆخی نالەباری ئەوناوچەی خۆیان بردە لای،

﴿٩٤﴾ وتیان: ئەی زولقەرنەین بەراستی یاجوج وماجوج کە دوو تیرەبون هەر خەریکی خراپەو خراپە کارینو بوون بە هۆی ئاژاوەو دەردەسەری بۆمان لەم ناوچەیەدا ئایا بە پارەو ماڵ یارمەتیت نەدەین بۆ ئەوەی کە لە نێوان ئێمەو ئەواندا بەربەستێك دروست بکەیت؟ بۆ ئەوەی ئیتر ئەوان نەتوانن بێنە ئەم ناوچەیەو ئێمەش لە شەڕیان رزگار ببین؟ زولقەرنەین کاتێك دی داواکارییەکەیان بەجێیە خۆی بە بەرپرس زانی کە رێگە لەو خراپەکارانە بگریٚ.

﴿٩٥﴾ وتی: من پێویستم بە پارەو ماڵی ئێوە نییە، چونکە ئەوەی کە پەروەردگارم بە منی داوەو خستویەتیە ژێر دەستمەوە زۆر چاکترو زۆرترە لەوەی کە ئێوە دەتانەویٚ یارمەتی منی پیٚبدەن بەلاّم خۆتان بە کارو ئیشکردن یارمەتیم بدەن من لە نێوان ئێوەو ئەواندا بەربەستێك دروست دەکەم، دیارە ئەوانیش بەو بڕیارەی زولقەرنەین رازی بون.

﴿٩٦﴾ جا زولقەرنەین وتی ئادەی پارچەگەلی ئاسنم بۆ بهێنن ئەوانیش لە هەمو لایەکەوە پارچە ئاسنیان بۆ هێنا وەك خشت لەسەر یەکیان دانا هەتا بەرز بوویەوەو یەکسان بو لەگەڵ هەردوو چیاکاندا، جا دەڵێن خەڵوز (رەژو)ی دانا لەنێوان ئاسنەکانداو پاشان وتی: ئادەی بیدەمێنن، ئەوانیش دەماندیانو هەمو رژوەکە بو بەپشکۆو ئاسنەکان سور بوونەوە تا وای لیٚ هات وەك یەك ئاگری گەورە، جا لەو کاتەدا وتی: مزی تواوەو قورقوشمم بۆ بهێنن تا بیڕژێنم بەسەری ئەو پارچە ئاسنانەی کە نزیکە ئەوانیش بتوێنەوە جا ئەوانیش بۆیان هێناو ئەویش کردی بەسەریداو بو بەیەك پارچە ئاسنی بەهێزو بەرزو ساف.

﴿٩٧﴾ کە ئیتر ئەوان نەیانتوانی سەرکەون بەسەر ئەو بەربەستەداو نەیشیان توانی کونی بکەنو ئەو گەلەیش کە

یارمەتی زولقەرنەینیان دا رزگاربون لە شەڕیان، جا لێرەدا زولقەرنەین لە خۆی بای نەبو، وە خۆی هەڵنەکێشا بەسەر ئەو خەڵکە فەقیرەدا بەڵکو سوپاسی خوای کرد.

(٩٨) وتی: ئا ئەمە سۆزو رەحمەتێکە لەلایەن پەروەردگارمەوە کە لەگەڵ ئێوەیداکرد تا لە شەڕی ئەو خراپەکارانە رزگاربن، وە ئەوەش بزانن کە ئەم بەربەستە کاتیەو جا هەر کاتێ بەڵێنی پەروەردگارم هات خوا ئەو بەربەستە لەناو دەباتو لەگەڵ زەویدا رێکی دەکات، وە بەراستی بەڵێنی خوای من حەقەو دێتە دیو رۆژێك لە رۆژان ئەو بەربەستو سەدە نامێنێت.

زەینەبی کچی جەحش کە خێزانی پێغەمبەرەﷺ وتی: جارێك پێغەمبەرﷺهاتەماڵەوە لەحاڵێکدا ترس بەسەرو سیمایدا دیار بو، جا لەو کاتەدا پێغەمبەرﷺفەرموی:{ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍ قَدْ اقْتَرَبَ فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمأْجُوجَ مِثْلُ هَذَا وَحَلقَ بِإِصْبَعِهِ السَبَابَة وَبِالِتِي تَلِيهَا فَقَالَتْ زَيْنَبُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَنهْلِكُ وَفِينَا الصالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ./متفق علیه/ لا اله الا ا ، وای بۆ عەرەب لەو خراپەو کارەساتە گەورەیەی کە نزیك بووەتەوە، ئەمڕۆ لە بەربەستەکەی یاجوجو ماجوج بەم ئەنازەیە کراوەتەوە بە پەنجە بەرانەو پەنجەی شەهادەی حەڵقەیەکی دروستکرد. زەینەب دەڵێت وتم: ئەی پێغەمبەرﷺئایا دەگونجێ لە ناوبچین لە حاڵێکدا پیاو چاکانمان تێدایە؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: بەڵێ، کاتێك زینا زۆر بو دەگونجێ چاك‌و حراپ تێدا بچێت}.

بەڵێ زولقەرنەین ئەو بەربەستەی دروستکردو یاجوج ماجووجیش لەو دیوی بەربەستەکەمانەوە، وەك خوا ئەفەرموێ:

(٩٩) جا ئێمە بڕیاری مانەوەی ئەوانماندا کە لەو دیوی بەربەستەکەوە بۆخۆیان وەك شەپۆلی دەریا بەناویەکدا بێن‌و برۆن‌و تەنها زیانیان بۆ خۆیان ببێت هەتا کاتی دیاری کراویان، جا کاتێك کە ئەو بەربەستە لەناو دەچێت بەسەر ئەم زەوییەدا بڵاو دەبنەوە کە ئەوەش کاتی نزیك بوونەوەی قیامەتە. وە فوو دەکرێت بە سوردا، جا ئەو کاتە ئێمە هەمویان کۆ دەکەینەوە بۆ لێکۆڵینەوەو پاداشت و سزاو کەسیش لەم زیندو کردنەوەو ئامادە کردنەدا جیا ناکرێتەوە، چاك‌و خراپ گەورەو بچوك پیاو ئافرەت مرۆڤ وجنۆکە هەمویان لەمەیدانی مەحشەردا کۆدەکرێنەوە.

(١٠٠) جا لەو رۆژەدا ئێمە دۆزەخ پیشانی کافران دەدەین کە بە چاوی خۆیان بیبین.

(١٠١) ئەوانەی کە لە ئاستی یادی مندا چاویان لە پەردەدا بو ئەو هەمو بەڵگەو شوێنەوارانەی کە تەنهایی‌و دەسەڵاتی منی دەسەلماند نەیاندەبینی و نەیان دەتوانی کەحەق‌و راستی ببیسن.

پاشان پەروەردگار دەمکوتی ئەو کافرانە دەکات کە پێیان وایە کە ئەگەر پێغەمبەرانێکی وەکو عیساو عوزەیرو پیاوچاکانی تریان خۆش بویەتو لە جیاتی پەروەردگار بەنداتەتیان بۆ بکەن ئیتر ئەوە بەسە بۆیان‌و لە دوارۆژیشدا لە ئاگری دۆزەخ رزگاریان دەکەن دەفەرموێ:

(١٠٢) ئایا ئەوانەی کەوا کافرن واگومان دەکەن کە ئەگەر لە باتی من دا بەندەکانم بکەن بە دۆست بۆ خۆیان ئیشێکی باشیان کردووە ئێمە سزایان نادەین؟ نەخێر وا نییە بەراستی ئێمە دۆزەخمان بۆ کافران ئامادە کردوە بۆ شوێنی میوانداری‌و پێش وازی لێ کردنیان.

(١٠٣) ئەی محمدﷺپێیان بڵێ: ئایا خەبەرتان بدەینێ کە کێیە کە لە ئیشەکانی دا لە هەمو کەس زیاتر زیانی کردوە؟

(١٠٤) ئەو کەسانەن کە کارو کۆششیان لە ژیانی دونیادا بە شێوەیەکی ناڕەواو دژی شەریعەتی (ﷲ) بووەو خۆیان واگومان دەکەن کە بێگومان هەر ئەوانن کە کردەوی جوان‌و چاك دەکەن کە مایەی رەزامەندی خواو خەڵکەو لە پاشەرۆژیشدا کەڵکی لێوەردەگرن. جا ئەمانە رنجەڕۆ ترین کەسن چونکە لە دنیادا خۆیان خەریك دەکەن بەو کردارانەوە کە پێیان وایە چاکەو لە دوارۆژیشدا پاداشتیان لەسەر وەردەگرنەوە بەڵام لە دوارۆژدا ئەو کردارانەیان لێ ورناگیرێت‌و بەرەو ئاگری دۆزەخ دەبرێن ، واتە: ئەوانە رەنجەڕۆترین کەسن لە دوارۆژدا. جا کێن ئەوانەی کە ئاوا رەنجەرۆن؟

(١٠٥) ئەوانە کەسانێکن کە بێباوەڕبون بەئایەتەکانی پەروەردگاری خۆیان‌و باوەڕیان بەگەیشتن‌و دیداری ئەو زاتە نەبو، جا پەروەردگارش بەهۆی ئەو بێباوەڕیەوە کردوەو چاکەکانیانی لێ هەڵوەشاندونەتەوە، جا لەرۆژی قیامەتیشدا هیچ نرخێکیان بۆ دانانرێت وەهیچ حسابێکیان بۆ ناکرێت، پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: (إِنهُ لَيَأْتِي الرجُلُ الْعَظِيمُ السمِيُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِنُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ وَقَالَ :اقْرَءُوا ﴿ فَلَا نُقِيمُ لَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَزۡنًا ﴾ /متفق علیه/ بەراستی پیاوی گەورەی قەڵەوی وادێت لە رۆژی قیامەتا کە لە لای ﷲ بەئەندازەی باڵی مێشولەیەك نرخی نییە، وە فەرموی: ئەگەر ئارەزۆتان لێیە با ئەم ئایەتە بخوێننەوەو وەسەیری ماناکەی بکەن (لە رۆژی قیامەتا هیچ نرخێکیان بۆ دانانێین).

جا سەرەرای ئەوە کە کردەوەکانیان کە خۆیان بە چاکیان دەزانی لێیان وەرناگیرێت ، بەڵکو پاداشتیان پێدەدرێتەوە بەڵام چ پاداشتێك؟

(١٠٦) بەهۆی ئەوە کە کافر بوونو گاڵتەیان بە ئایەتەکانی من وپێغەمبەرکانی من کردوە لە دنیادا، پاداشتی ئەوان دۆزەخە. جا گاڵتەکردنو بێباوەڕی هەرئەوەنیە کە بەدەم بوترێت بەڵکو بابەدەمیش هاواری خۆشەویستی خواو ئایین بکاتو خۆی بە مسڵمان دابنێ بەڵام کاتێك بەکردارو هەڵس وکەوت دژی خواو ئایین بو کافر دەبێو بەگاڵتەکەر بەنیشانەکانی خواو پێغەمبەرەکەیﷺ دادەنرێت لەلایەن خواوە، ئەوەبو مونافقەکان دەیان وت ﴿نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ﴾ شایەتی ئەدەین کە بێشك تۆ پێغەمبەری خوایت، خوایش فەرموی ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ المنافقون: ١ خوا شایەتی دەدات کە ئەو منافقانە درۆدەکەن، جا لەپاشاندا دەفەرموێ:

(١٠٧) بەراستی ئەوانەی کە ئیمانیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە باخچەکانی فیردەوس کە بەرزترین شوێنی بەهەشتە جێگەی میوانداری ئەوان دەبێو لەو جێگەدا پشوو دەدەنو پێشوازیو میوانداریان لێ دەکرێت.

(١٠٨) بۆ هەمیشەیش لەوێدا دەمێننەوەو ئەوەندە لایان خۆشو دلگیرە هەرگیز نایانەوێ لەوشوێنەدا دەربچنو بەرەو لایەکی تر بڕۆنو بارودۆخیان بگۆڕن. ئەمە شێوەی میوانداری لێ کردنی باوەڕدارانی ڕاستە، وە لە پێشیشەوە جێگای میوانداری بێباوەڕانت زانی، دەی مرۆڤی ژیرو دوربین دەبێ کامیان هەڵبژێری؟ ئاگری سوتێنەری دۆزەخ یان باخچەکانی فیردەوس کە پێغەمبەرﷺلە وەسفی دا دەفەرموێ:{ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللهَ فَاسْأَلُوهُ الفِرْدَوْسَ فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الجَنةِ وَأَعْلَى الجَنةِ أُرَاهُ فَوْقَهُ عَرْشُ الرحْمَنِ وَمِنْهُ تَفَجرُ أَنْهَارُ الجَنةِ./البخاري/ واتە: هەر کاتێ داوای بەهەشتتان کرد لە (اللە) داوای فیردەوس بکەن چونکە بێگومان ئەوە چاکترین جێگای بەهەشتەو بەرزترین شوێنێتیو وام پیشاندراوە کە عەرشی رەحمان لەسەر ئەوەیەو لەوێوە روبارەکانی ناو بەهەشت دێن} .

ئینجا اللە باسی زۆری وفرەوانی فەرمودەکانی خۆی دەکاتو وەدەفەرموێ:

(١٠٩) ئەی محمدﷺپیان بڵێ: ئەگەر ئەم دەریایە هەموی مورەکەب بێت بۆ نوسینی وشەکانی پەروەردگارم دەریا هەموی دوای دێت پێش ئەوەی کەوشەکانی پەروەردگام دوای بێت، ئەگەر چی بەئەندازەی ئەو دەریایەش دیسان دەریای تر مورەکەب بهێنین بۆ نوسینی وشەکانی پەروەردگار ئەویش دوای دێت هێشتا هەروشەکانی پەروەردگار دەمێنێ، بەڵی ئەمە بۆ تێگەیاندنی ئێمەیە ئەگینا دەریاکان دورستکراوێکن وەك هەمو دروستکراوەکانی ترو تەواو بونیان هەیە، بەڵام فەرمانەکانی پەروەردگار هەروەك وەسفەکانی تری بێ بڕاوەو بێ وێنەن. پاشان اللە فەرمان دەدات بە پێغەمبەرەکەی کە،

(١١٠) ئەی محمدﷺ پیان بڵێ : بێگومان من هەر مرۆڤێکم وەك ئێوە کە وەحی دەکرێتە لام کە خوای ئێوە خوایەکی تەنهایەو هاوبەشی نیە. خۆ نەدەم لە خوایەتی دەکوتم نە فریشتەم نە غەیب دەزانم جا ئەگەر پێغەمبەر نیم دەیچۆن ئەو شتانە دەزانم؟ جا ئەوکەسەی کە ئومێدی هەیە بگات بەپەروەردگاری خۆیو باوەڕی بە دوارۆژ هەیەو بەو هیوایە ئیش دەکات با ئیشی چاك بکاتو لەبەندایەتی پەروەردگاری خۆیدا هیچ هاوبەشێکی بۆ دانەنێتو جگە لە ڕەزامەندی ئەو زاتە مەبەستی کەسێکی تر نەبێت. جا هەروەك لە پێشەوە باسکرا کردەوەی چاك ئەوەنیە کە خاوەنەکەی بە چاکی بزانێت بەڵکو کردەوەی چاك ئەوەیە کە ئەم دوومەرجە کە لەم ئایەتەدا هاتوە تێیدا بێت:

یەکەم: ئەو کردەوە بەو شێوە ئەنجام بدرێت کەلە شەرعدا هاتوە چونکە پێغەمبەرمانﷺ فەرمویەتی: { مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌ/منفق علیه/ واتە: هەرکەسێك ئیشێك بکات کە فەرمانی ئێمەی لە سەر نەبێت ئەو کردەوەیە لێی وەرناگیرێتو دەدرێتەوە بە کۆڵیا}

دووهەم: مەرجیش ئەوەیە کە: لەو کردەوەیەدا تەنها مەبەستی اللە بێتو کەسی تێدا نەکات بەهاوبەش. پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: { قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَا أَغْنَى الشرَكَاءِ عَنْ الشرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ /مسلم وغ/ اللە کە زۆر بەرزو گەورەیە دەفەرموێ: من بێ نیازترینی هەمو هاوبەشانم لەوەی کە بکرێم بەهاوبەش لەگەڵ کەسدا، جا هەرکەسێك کردەوەیەك بکاتو لەئەو کردەوەدا کەسێکی تر بکات بە هاوبەشی من، ئەوە من ئەو کردەوەیەی لێ وەرناگرمو وازی لێدەهێنم بۆ ئەو کەسەی کە کراوە بە هاوبەشی من. واتە: پەروەردگار تەنها کردەوە شەرعییەك وەردەگرێت کە تەنها مەبەست لەو ڕەزامەندی ئەو زاتە بێت.

جا بۆیە یەکێك لە دوعاکانی ئیمامی عومەر ئەوەبو کە دەی وت: (اللهم اجْعَلْ عَمَلي كُلهُ صَالِحاً واجْعَلْهُ لِوَجْهِكَ خَالِصاً وَلا تَجْعَل لِأَحَدٍ فيه شَيْئاً/ ئەی خودایە هەموکردارەکانم بۆ چاك بکەو هەموی پاڵفتەکەرەوە بۆ خۆتو بەشی هیچ کەسێکی تێدا مەهێڵە} .

١٩ سورەتی مەریەم ٩٨

سورەتی مەریەم کە سورەتی نۆزدەهەمی قورئانە، لە مەککەدا هاتوەتە خوارەوە، نەوەدو هەشت ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلو چوارەمەو پاش سورەتی (**فاطر**) و پێش (**طه**) دابەزیوە، لە قورئاندا سیو چوار جار ناوی خاتون مەریەم هاتووە، کە سێ جاری لەم سورەتەدایە، وە ئەم سورەتەش بەناوی ئەم ئافرەتە پاك داوێنە دەناسرێت، چەند ئایەتێکی سەرەتای ئەم سورەتە یەکێك بو لەو هۆ گرنگو کاریگەرانەی کە کاری کردە سەر پاشای حەبەشە، کاتێ کە جەعفەری ئامۆزای پێغەمبەرﷺ باسەکەی عیساو مەریەمی بۆ خوێندەوە، جا ئەوە بو وتی: ئەمەو ئەوەی کە موسا هێناویەتی لەیەك سەرچاوەوە هەڵقوڵاون، جا خۆزگە پیاوانی گەورەو ناودارانی ئەمڕۆش هەمویان وەك ئەو پاشایە ژیرو زانا بونایەو خۆشبەختی خۆیان وگەلو وڵاتیان بەدەست بهێنایەو هەم دنیایان بخواردایەو هەم قیامەتیش.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) کاف، ها، یا، عین، صاد، هەر خوا خۆی مەبەستی ئەم پیتانە دەزانێت، ئینجا (اللّٰه) داستانی زەکەریاو یەحیای کوڕیمان بە کورتی بۆ باس دەکاتو دەفەرموێ:

(٢) ئەمە باسی ڕەحمەتی پەروەردگاری تۆیە لەگەڵ بەندەی خۆیدا کە زەکەریایە کە پڕ لە پەندو ئامۆژگاریە بۆ باوەڕدارن، ناوی زەکەریای پێغەمبەر حەوت جار لە قورئان لە سورەتی ئالی عیمرانو ئەنعام و ئەنبیاو ئەم سورەتەدا هاتوە،

(٣) کاتێ کە بە شێوەیەکی نهێنی هاواری کردە لای پەروەردگاری. بەڵێ ئەم باسە لە سورەتی ئالی عیمراندا هاتوە کە کاتێ زەکەریا مەریەمی دەدی کە چۆن پەروەردگار لەو تەمەنە کەمەی دا ڕێزی لێگرێتوەو ئەو میوەو رزقە تایبەتیانەی بۆ ناردوە، ئەویش دڵی گەرم بو بۆ پیری خۆیو خێزانیو نەبونی منداڵێك کە لە پاش خۆی جێنشینی بێ، جا لە تاریکای شەودا کە کاتی وەرگیرانی دوعاو پاڕانەوەیەو تا لۆمەیش نەکرێت کە چۆن پیاوێك لەم ئاخرەی تەمەنیدا داوا لە پەروەردگار دەکات کە منداڵی پێ بدات بە نهێنیو بە بێ ئەوەی کە کەسێك ئاگای لێ بێت، دەستی کرد بە پاڕانەوەو هاواری کردە لای پەروەردگاریو شکاتی بارودۆخی خۆیو خێزانەکەی بە پەروەردگای ڕاگەیاند،

(٤) وتی: ئەی پەروەردگارم بەراستی ئێسقانم هەموی لاواز بوەو سەرم هەموی سپی کردوەو دەزانم بە شێوەی سروشتی تازە منداڵمان نابێ، بەڵام تۆ توانات هەیە کە ئەو نیعمەتەم پێ ببەخشیت، وە ئەی پەروەردگارم چەندێ کە هاوارم لێکردویت بە

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكۡرُ رَحۡمَتِ رَبِّكَ عَبۡدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيّٗا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ ٱلۡعَظۡمُ مِنِّي وَٱشۡتَعَلَ ٱلرَّأۡسُ شَيۡبٗا وَلَمۡ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيّٗا ﴿٤﴾ وَإِنِّي خِفۡتُ ٱلۡمَوَٰلِيَ مِن وَرَآءِي وَكَانَتِ ٱمۡرَأَتِي عَاقِرٗا فَهَبۡ لِي مِن لَّدُنكَ وَلِيّٗا ﴿٥﴾ يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنۡ ءَالِ يَعۡقُوبَۖ وَٱجۡعَلۡهُ رَبِّ رَضِيّٗا ﴿٦﴾ يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسۡمُهُۥ يَحۡيَىٰ لَمۡ نَجۡعَل لَّهُۥ مِن قَبۡلُ سَمِيّٗا ﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٞ وَكَانَتِ ٱمۡرَأَتِي عَاقِرٗا وَقَدۡ بَلَغۡتُ مِنَ ٱلۡكِبَرِ عِتِيّٗا ﴿٨﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ وَقَدۡ خَلَقۡتُكَ مِن قَبۡلُ وَلَمۡ تَكُ شَيۡـٔٗا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱجۡعَل لِّيٓ ءَايَةٗۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٖ سَوِيّٗا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ مِنَ ٱلۡمِحۡرَابِ فَأَوۡحَىٰٓ إِلَيۡهِمۡ أَن سَبِّحُواْ بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا ﴿١١﴾

دەستی خاڵی نەگەڕاومەتەوەو نائومیدت نەکردوم، جا ئەم جارەش نائومێدم مەکەو لەڕەحمەتی خۆت بێ بەشم مەکە.

(٥) جا بە راستی من ترساوم لەوەی کەوا خزمەکانم لە دوای خۆم روو بکەنە خراپەو تاوانو کەس نەبێ ئامۆژگاریان بکاتو ئەوانەش کە لە دوای من دەبن بە سەرپەرستو چاوساغیان بەرەو دینو چاکەکاری نەیانبەن، وە ژنەکەم نەزۆکەو منداڵی نابێت، جا ئەی خوایە لە لایەن خۆتەوە کەسێکم پێ بدە کە جێگام بگرێتەوەو ببێ بە پێغەمبەرو سەرپەرستی گەلەکەم بکات.

(٦) لە خۆمو ئالی یەعقوب پێغەمبەرایەتیو عیلم بە ئیرس بباتو ئەرکی ڕێنمای گەلەکەم بگرێتە ئەستۆو وایشی لێ بکەی کە بەشێوەیەك ڕەفتار بکات کە تۆ لێی رازی بیو ئەوەندە نیعمەتی پێ بدە کە ئەویش رازی بێتو لەناو چاکەکاراندا خۆشەویستی بکەیت. یەعقوب بۆ مەبەستێکی دنیایی رووت داوای منداڵ ناکات، بەڵکو ئەوکەسێك شك نابات کە لە دوای خۆی دڵسوزی گەلەکەی بێتو ڕێگای راستیان پیشان دات، بۆیە داوا دەکات لە پەروەردگاری کە چۆن دوعاکانی پێشوی لێ وەرگرتوە ئاوەهاش ئەم دوعاییەی لێ وەرگرێتو کوڕێکی چاکەکاری وای پێ بدات کە لە دوای خۆی بمێنێتەوەو ڕێنمونیکەرێك بێت بۆ گەلەکەیو خۆشەویستی لای (اللّٰه)و بەندە چاکەکانیشی بێت، جا

يَٰيَحۡيَىٰ خُذِ ٱلۡكِتَٰبَ بِقُوَّةٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡحُكۡمَ صَبِيّٗا ﴿١٢﴾ وَحَنَانٗا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةٗۖ وَكَانَ تَقِيّٗا ﴿١٣﴾ وَبَرَّۢا بِوَٰلِدَيۡهِ وَلَمۡ يَكُن جَبَّارًا عَصِيّٗا ﴿١٤﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ وَيَوۡمَ يَمُوتُ وَيَوۡمَ يُبۡعَثُ حَيّٗا ﴿١٥﴾ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ﴿١٦﴾ فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ﴿١٧﴾ قَالَتۡ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا ﴿١٩﴾ قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞۖ وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ وَرَحۡمَةٗ مِّنَّاۚ وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا ﴿٢١﴾ ۞ فَحَمَلَتۡهُ فَٱنتَبَذَتۡ بِهِۦ مَكَانٗا قَصِيّٗا ﴿٢٢﴾ فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا ﴿٢٣﴾ فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ أَلَّا تَحۡزَنِي قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّيٓ إِلَيۡكِ بِجِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ تُسَٰقِطۡ عَلَيۡكِ رُطَبٗا جَنِيّٗا ﴿٢٥﴾

پەروەردگار نزاکەی وەرگرتو فریشتەی نارده لای زەکەریاو مژدەی کوڕێکی پێداو پێی وت:

(٧) ئەی زەکەریا ئێمە موژدەت پێ ئەدەین بە کوڕێك کە ناوی ئەو کوڕە "یحیا"یە لە پێش ئەمەوە ئێمە ئاوەها ناوێکمان بۆ کەس دانەناوە یان پێش تر وێنەی کوڕی ئاوا خۆگرو خواناسمان بەدی نەهێناوە. ناوی یەحیا پێنج جار لە قورئاندا هاتوە کە دووجاری لەم سورەتەدایە. وشەی ﴿سَمِيًّا﴾ دەگونجێ بەمانای هاوناو یان هاوشێوەبێت والله اعلم. جا زەکەریا کە ئەم موژدەیەی بیست زۆری بەلاوە سەیر بو،

(٨) لەبەر ئەوە وتی: ئەی پەروەردگارم من چۆن دەبێت کوڕم ببێت لە حاڵێکدا کە خێزانم نەزۆکەو منداڵی نابێت وە منیش لە پیریدا بەو پەڕری گەیشتوم، وتراوە خێزانی زەکریا خوشکی مەریەم بوە جا هەر بۆیە پێغەمبەرمان لە فەرمودەی ئیسراومیعراجدا بە {إِبـ ا الة / اللبيهقي، صحه الالبا / واتە، دوو پورزاکان. ناویان دەبات}

(٩) فریشتەی مەئمور وتی: هەر ئاوایە (اللّٰهُ)ی خاوەن هێزو دەسەڵات کوڕتان پێ ئەداو پەوەردگاریشت دەفەرموێ: ئەوە لای من زۆر ئاسانە خۆ ئێمە تۆمان پێش تر دروستکردوە لە حاڵێکدا کە تۆ هەر هیچ نەبویت واتە ئێوە کە پێش تر هیچ نەبوون کردنی بەم زەلامە دەی ئایا ئیستا کە ئێوە پیر بوون ناتوانێت واتان لێ بکات کە منداڵتان هەبێت؟ ئەوە لای پەروردگار زورئاسانە. ئینجا زەکەریا ئەوەندە پێخۆشحاڵبو زۆری پێخۆشبو کە بزانێت کەی ئەو منداڵەیان دەبێت بۆ ئەوەی کە دڵی بەتەوای وەقرە بگرێتو لە دوای گەیشتن بە "علم اليقين"، "عين اليقين"یشی دەست کەوێت لەبەر ئەوە داوای کرد لە اللّٰهُ،

(١٠) وتی: ئەی پەروەردگارم نیشانەیەکم پیشان بدە، اللّٰهُ فەرموی: نیشانەکەت ئەمەیە کە تۆ ناتوانیت سێ شەو قسە بکەی. لە سورەتی ئالی عمران دا دەفەرموێ: سێ رۆژ، کەوابو سێ شەووسێ رۆژ تۆ ناتوانی قسەی عادی بکەی، وە ئەمە وانیە کە بە هۆی نەخۆشی یان لاڵی بێت، بەڵکو تۆ ساغیتو دەتوانی یادو زیکری اللّٰهُ بکەیت، تەنها ناتوانی لەگەل خەڵك دا قسە بکەی ئەمەیش هەرخۆی لە خۆیدا موعجیزەیەکی گەورەیە کە زمانی تەواو بێ بۆ زیکر، بەڵام نەتوانێ قسە بکات .

(١١) جا زۆری نەبرد لە جێگای نوێژەوە هاتە ناو گەلەکەیو ویستی قسە بکات تەماشای کرد قسەی بۆناکرێت، ئەوسا پاش دڵنیابون هێمای بۆ کردنو بەئیشارەت تێی گەیاندن کە بەیانیانو ئێواران تەسبیحاتو یادی اللّٰهُ بکەن، کە اللّٰهُ خەڵاتێکی گەورەی پێداون جا ئیتر زەکەریا یەقینی پەیدا کرد کە خوا بەم زوانە ئەوکوڕەی پێ دەدا، بەڵێ پەوەردگاری زاناو بەتوانا بەو پیاوو ئافرەتە پیرە لەو تەمەنەدا ئەو کوڕەی پێدانو کردی بە پێغەمبەرو نیگای کردە لایو فەرموی:

(١٢) ئەی یەحیا ئەو کتێبەی پێمداوی بەهەمو هێزەوە بگرەو بە باشی لێی تێبگەو فەرمانەکانمان بە چاکی ئەنجام بدە، وە یاساو بەرنامەی خۆمانمان پێداو کردمان بە پێغەمبەر لە حاڵێکدا کە ئەو هێشتا منداڵ بو.

(١٣) جا لەلایەن خۆمانەوە سۆزو میهرەبانیمان پێبەخشی تا ئیشو کاری بۆ ئاسان بکرێتو خۆشەویستی گەلەکەی بێتو پاکی لەهەمو رەوشتێکی نارێکیشمان پێدا، وە ئەو مرۆڤێك بو کە خۆی دەپاراست لەهەر شتێك کە پێچەوانەی بەرنامەی اللّٰهُ بووایەوفەرمانەکانی بەچاکی جێبەجێ دەکرد.

(١٤) جا وامان لێ کرد کە چاك بێت لەگەڵ دایكو باوکی دا، وە ئەو ملهوڕو تاوانکار نەبو، واتە: حەقی خواو ماڤی بەندەکانی خوای بەتایبەت دایكو باوکی بەچاکی جێبەجێ دەکرد، ئینجا پەروەردگار ئەو منداڵە بەرێزە کە دروستکراوو پەروەردەکراوی خۆیەتی ئاوا ئەلاوێنێتەوەو دەفەرموێ:

(١٥) جا سەلامی لێ بێ لەو رۆژەی کە لە دایك بووەو لە ئەو رۆژەی کە ئەمرێت، وە لە ئەو رۆژەی کەزیندو دەکرێتەوە، واتە: لە هەمو کاتێك لەدنیاو دوارۆژ دا یەحیای پێغەمبەر بە سەلامی پەروەدگاری گوڵباران دەکرێتو رێزی لێ دەگیرێت، سەلامێك کە دەبێ بە هۆی سالموبێزیانبون لە شەڕی شەیتانەکانو سزاو سەختیەکانی دوارۆژیش. ئینجا لە دوای ئەوەی کە ﷲ باسی چۆنیەتی لە دایك بونی یەحیای بۆ کردین دەچێتە سەر باسی چۆنیەتی لە دایك بونی عیسا کە بەسەرهاتەکەی لەبەسەرهاتی یەحیا سەرسوڕهێنەرترەو دەفەرموێ:

(١٦) ئەی محمد ﷺلەم قورئانەدا داستانی مەریەمی کچی عیمران باس بکە بۆ گەلەکەت ئەوکاتەی کە بۆ پێویستی خۆی بەرەو رۆژهەڵات دور کەتەوە، جا ئەم دور کەوتنەوە یان بۆ گۆشەگیریو خەڵوەتو بۆ عیبادەتکردن بووە یان بۆ خۆ پاك کردنەوەو خۆشۆردن بوە، والله اعلم.

(١٧) جا لەوێ پەردەیەکی بۆ خۆی دروستکرد بۆ ئەوەی نەیبینن تا ئەو پێویستی خۆی ئەنجام دەدات، جا لەو کاتەدا ئێمە رۆحی خۆمان کە جبرەئیل بو ناردە لای، جا ئەویش خۆی کرد بە شێوەی پیاوێکی رێكو پێك بۆ ئەوەی مەریەم زۆر نەترسێت، جا کاتێ دی نارەحەتو نیگران بوو ترسا کە نیەتی خراپی هەبێت بۆیە پەنای بردە پەروەردگاری،

(١٨) وتی: بێگومان من پەنا دەگرم بەو زاتە زۆربەسۆزە لە خراپەو دەستدرێژی تۆ، جا ئەگەر تۆ پیاوێکی پارێزکاریو لە خواترسی ئەوە من خۆم خستوەتە پەنای ئەو زاتەوە.

(١٩) ئەویش بەمەریەمی وت: من نێرراوی خوای تۆم بۆ ئەوەی منداڵێکی پاك وخاوێنت پێ ببەخشم.

(٢٠) مەریەمیش وتی: من چۆن منداڵم ئەبێت لە حاڵێکدا کە من مێردم نەبوەو تێکەڵاوی حەڵاڵم لەگەڵا نەکراوە، وە هەروەها زینا کاریش نەبووم دەی ئیتر چۆن منداڵم ئەبێت؟

(٢١) وتی: وایە تۆ مێردت نەکردوەو زینا کاریش نیت بەڵام تۆ منداڵت ئەبێو ئەمە بریاری (ﷲ)یە، پەروەردگاری تۆ دەفەرموێ: ئەوە لای من زۆر ئاسانەو ئەمانەوێ بیکەین بە نیشانەیەك بۆ ئەوەی کە خەڵك توانایىو زانایی خوای خۆیانیان بۆ دەرکەوێتو سۆزو رەحمەتێکیش بێت لەلایەن ئێمەوە بۆ تۆو بۆ پەیڕەوانی ئەم منداڵەیش، وەئەمە هاتنە دی فەرمانێکە دەمێکە جێ بەجێ کراوەو لە "لەوحولمەحفوز"دا تۆمارکراوە. جا وەکو لە ئایەتی تردا هاتوە ئەو فریشتە بەرێزە فوی کرد بە یەخەی مەریەم دا.

(٢٢) جا ئەویش گورج باردابو، ئینجا لەترسی تانەو تەشەردانو سەرزەنش کردن لەگەڵەکەی دوور کەوتەوە

(٢٣) ئەوسا ژانی منداڵ بوون گرتیو ناچار لەبەر نارەحەتی چوە لای بنە دارخورمایەکی وشك بۆ ئەوەی پاڵی پێوە بدات، جا بیری لەم رووداوە گرنگە بێ وێنەی خۆی کردوەو هەرچی هێنایو بردی هیچ بەڵگەیەکی بەدەستەوە نەبو بۆ وەڵامی گەلەکەیو دڵنیا بو کە بە زیناکەر دایئەنێن لەبەر ئەوە وتی: خۆزگە من پێش ئەم رووداوە بمردمایە، وە خۆزگە من هەر نەبومایەو کەس منی نەدیبایەو نەیناسیمایە، جا لەو کاتە تەنگانەو پڕ ئێش وئازارەدا ﷲ دڵنەوایی کردو فریشتەی نارد کە موژدەیەکی تری پێ بدات.

(٢٤) مەریەم کە لە جێگایەکی بەرز بو، جا فریشتەکەش لەلای خواریەوە بو هەر لەخوارەوە بانگی کردو وتی: خەفەت مەخۆو مەترسە بەراستی پەروەردگارت لە خوارتەوە روبارێك ئاوی بۆ دروستکردی کە ئەو روبارە لە پێشدا نەبوە. تا بەم شێوەیە مەریەم دڵی بەهێزتر ببێو لەگەڵەکەی نەترسێتو دڵنیا بێت کە ﷲ بە تەنهای بە جێی ناهێڵێت بەڵکو یارمەتی دەریەتی، وە بزانێ کەﷲ ئارەزۆی لە هەرچی ببێ دەیکات، وە مەریەم کە ئیستا هێزو هەناوی نەماوەو ژانی منداڵبوون گرتویەتی، فریشتەکە موژدەیەکی تری بەهێزکردنی پێدەداو دەڵێت:

(٢٥) دەی ئەو بنە خورما وشکە راوەشێنە کە نەپەلێکی هەیەو نە تەڕی تێدایە کە هەر راتوەشاند لەو دارخورما وشکە خورمای پێ گەیشتوو بەتام دەبارێت بەسەرتا.

(٢٦) جا لەو خورما بخۆو لەو روبارەیش بخۆرەوەو با چاویشت رۆشن ببێتەوە بە بینینی ئەو کوڕەت کە پێغەمبەرێکە لەپێغەمبەران، جا ئەگەر هاتو کەسێکت بینی ولەم بارەوە پرسیاری لێ کردیت تۆ بڵێ لەسەر خۆمم نەزرم کردوە کە بەرۆژو بم بۆ خوای میهربان، جا ئەمرۆ قسە لەگەڵ هیچ کەسێکدا ناکەم. بەڵێ مەریەم منداڵەکەی بو.

(٢٧) ئەوسا بە ترسێکی زۆرو بە شەرمەوە منداڵەکەی هەڵگرتو هێنایەوە بۆ ناو گەلو خزمانی، جا ئەوانیش کۆبونەوەو زۆر تورەو دلگران بون لە مەریەمو وتیان: ئەی مەریەم بەراستی تۆ شتێکی زۆر خراپت کردوەو کۆڵێك شەرمەزاریت هێناوە.

فَكُلِي وَٱشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِيٓ إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِي ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِيَ ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَٰنِي بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ ٱلْحَقِّ ٱلَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

(٢٨) ئەی خوشکی هارون بەراستی باوکی تۆ پیاوێکی خراپ نەبو، وە دایکشت زینا کارنەبوە دەی تۆ چۆن ئەو کارەت کردوە؟ جا دەگونجێ بەتانەو تەشەرەوە ئەو قسەیان کرد بێ، چونکە هارون بە پیاوێکی چاك ناوی هەبوە، لەسەر ئەوەی کە لەم ئایەتەدا مەبەست لە هارون کێیە زانایان رای جیاوازیان هەیە بەڵام ئەوەی کە راستە ئەوەیەکە لە حەدیسەکەی موغیرەی کوری شوعبەدا هاتوە کە دەڵێ: پێغەمبەرﷺمنی نارد بۆ نەجران جا خەڵکی ئەوێ سەبارەت بەم ئایەتە پرسیاریان لێکردم وتیان: مەگەر ئێوە لە قورئان دا ئەم ئایەتە ناخوێننەوەکە/ **يَا أُخْتَ هَارُونَ** / ئەی مەریەمی خوشکی هارون کە برای موسایە؟ لە حاڵێکدا بەهەزاران ساڵ لەنێوانی عیساو موسادایە؟! لەراستیدا منیش نەمزانی چۆن وەڵامیان بدەمەوە، جا کاتێك کە گەڕامەوە بۆلای پێغەمبەرﷺئەم پرسیارەم پێگەیاند پێغەمبەرﷺ فەرموی: (**ألا أخْبرْتهُمْ أنهُمْ كانُوا يُسَمونَ بِأنبِيائِهِمْ وَالصالِحِ قَبْلَهُمْ** /مسلم وغ ه/ بۆ پێت نەگوتن کە بەنی ئیسرایيل ناوی پێغەمبەران‌و پیاو چاکانی پێشویان لە منداڵەکانی خۆیان دەنا)

واتە: مەبەست بە هارون لەم ئایەتەدا هارونی برای موسا نیە، بەڵکو کەسێکی تری خزمی نزیکی مەریەم بووە. جا مەبەستیان ئەوەبو کە تۆ لە دایك‌و باوك‌و بنەماڵەیەکی ئاوایت چۆن توشی داوێن پیسی بوییت؟

(٢٩) جا ئەویش ئاماژەی کرد بۆ لای منداڵەکەی کە گوایا لەو بپرسن گوتیان: ئەوە تۆ چی دەڵێیت: چۆن ئێمە لەگەڵ منداڵێکی ناو لانکەدا قسە بکەین؟ ئەوە گاڵتەمان پێ دەکەیت؟! ئێمە لە تۆ ئەپرسین؟! جا بە فەرمانی ﷲ منداڵەکە هاتە قسە.

(٣٠) گوتی: من بەندەی (ﷲ)م‌و ئەوویش کتێبی پێداوم وکردومی بە پێغەمبەریش.

(٣١) جا ﷲ کردومی بە مایەی خەیرو بەرکەت لە هەر کوێدابم و ئامۆژگاری کردووم بۆ ئەنجامدانی نوێژو زەکات دان هەتا ماوم.

(٣٢) خۆ ئامۆژگاریشی کردوم کە چاك بم لەگەڵ دایکم دا جا ئەو زاتە منی نەکردوە بە مرۆڤێکی ملهوڕی بەدبەخت کە خۆ بە زل بزانم بەرامبەر بە (ﷲ)و بەندەکانی ﷲ . ئەم چەند رستە جوان‌و تەواوە قسەی ئەو منداڵە کۆرپە بوو تا معجزەیەك بێت لە سەر پاکی دایکی‌و پێغەمبەرایەتیەکەی خۆی، عیسا کە دەست بە قسە دەکات پێش هەمو شتێك خۆی بە عەبدو بەندەی ﷲ دەناسێنێت، بەڵام دواتر گاورەکان زیادەڕەویان تێدا کردو بە خواو بە کوڕی خوا ناوی دەبەن، لە راستیدا ئەوان دژ بەم قسەیەی عیسا رەفتار دەکەن. ئینجا باس لە پێغەمبەرایەتی‌و بەجێهێنانی بەندایەتی خۆی دەکات‌و لە دوایش دا باس لە هەڵسوکەوتی خۆی دەکات بەرامبەر بە بەندەکانی خوا پێش هەمویان دایکێتی، بۆیە دەڵێت: ﴿ بِوَٰلِدَتِي ﴾ وە ناڵێت: (**بوالدي**) تا تێیان بگەیەنێت کە ئەو خەڵاتێکە کەﷲ بە مەریەمی داوە بە بێ باوك، وە دەڵێت: خوا منی نەکردوە بە مرۆڤێکی ﴿ جَبَّارًا ﴾ کە پێم وابێت کە هیچ کەس حەق‌و ئەرکێکی بەسەرمەوە نیە، دیارە کە عیسا باس لە شتانێك دەکات کە لە عیلمی ﷲ تێپەری کردوەو بۆ ئەو دانراوە، ئەگینا ئیستا ئەو منداڵێك زیاتر نیە جا ئەمەش بەڵگەیەك بو بۆ بەرپەرچدانەوەی قەدەرییەکان هەروایش لە مالیکی کوڕی ئەنەسەوە هاتوە کە دەڵێ: (**ما أشَدّها على أهل القَدر، أخَبر عيسى ا قَضَى من أمره، و ا هو كائن إ أن وت**". چەند سەختە لەلای قەدەرییەکان ئەمەی کەعیسا هەواڵی داوە بەوەی کە بڕیاری پەروەردگار تێپەڕیوە لەبارەی ئەوەوەو ئەوەیش کە روو دەدات بۆی هەتا دەمرێت} عیسا لە پاش ئەم قسانە وتی:

(٣٣) سەلام‌و هێمنی‌و ئاسودەیی لە سەرمنە لەو رۆژەی کە لەدایك بووم ولەو رۆژەی کە ئەمرم، وەلەو رۆژەیش دا کە زیندو دەکرێمەوە، واتە: لەهەمو قۆناغەکانی ئەم دوو ژیانەدا من لە ژێر چاودێری (ﷲ)دام وخۆی چاودێرو پارێزگارمە.

(٣٤) لەبارەی عیسای کوڕی مەریەمەوە قسەی ڕاستو حەق هەر ئەوەیە کە باسمان کرد کە ئەوان گومانیان تێیدا هەیەو ئەڵێن: کوڕی خودایەو چەندین قسەی بێ سەروبەری تر؟!

(٣٥) ﷲ منداڵی نیەو پاکو بێگەردە لەو درۆیەی کە ئەوان ئەیکەن، هەرکاتێ ویستی ئیشێ بکات هیچی ناوێت بێجگە لەوەی بفەرموێ ببە ئیتر دەست بەجێ ئەو ئیشە ئەبێ، دەی بۆ ئەبێت بە دووری بزانن کە ﷲ عیسای بە بێ باوك دروستکردوە، ئینجا خوای خاوەن دەسەڵاتو زانا درێژە بەفەرمایشتەکانی ئەداتو لەسەر زمان عیسا دەفەرموێ:

(٣٦) ئەوسا بێگومان کەﷲ پەروەردگاری منەو پەروەردگاری ئێوەشە، دەی ئێوەش بیپەرستن ئا ئەمەیە ڕێگای ڕاستو ئەوەیە قسەی ڕاست کە عیسا بەندەی خواو پێغەمبەریەتی بە بێ باوکیش لەمەریەمەوە هێنایە ئەم ژیانە، جا پەروەردگاری ئەوو ئێوە تەنها (ﷲ)یەو نە خێزانی هەیەو نە منداڵی هەیەو نە هاوبەش ونە وێنەی هەیەو هەر ئەو زاتەشە کە ئەبێ بەندایەتی بۆ بکرێت، بەڵام پاش بەرز کردنەوەی عیسا پەیڕەوانی یەك دەس نەمانەوە وەك ﷲ دەفەرموێ:

(٣٧) کۆمەڵەکانی بەنی ئسرائیلی لەنێوان خۆیاندا سەبارەت بەعیسا ناڕێك بوون، جا هەندێکیان ئەیان وت: عیسا کوڕی خوایەو هەندێکیان ئەیان وت: خوای سێهەمە (الله ـ مريم ـ عیسا)!؟ کە ئەم دووانە هەردووکیان کافرن وەبەشێکیان حەقیان گرتە بەرو وتیان: نە خوایەو نە کوڕی خوایە بەڵکو بەندەی خوایەو پێغەمبەرێتیو لە مەریەم بوە، ئینجا ﷲ بۆ ئەوە بیر بکەنەوە ڕوی قسەی ئەکاتە بێباوەڕانو هاتنی قیامەت ئەخاتە پێش چاویانو دەفەرموێ: وای بۆ ئەو کەسانەی کە بێباوەڕن لەو ڕۆژە گەورەی کە ئامادەی ئەبن کە ڕۆژی قیامەتەو لەو کۆبونەوەو ئامادەبونەی کە هەمو کردارو وتارو نوێتەکان ئاشکرا دەبنو هیچکەس ناتوانێ عەیبی خۆی بشارێتەوە. وەخوای زاناو کار بەجێ دەفەرموێ:

(٣٨) ئەو ڕۆژەی کە دێنە لامان ئای چەند چاك دەبیسن وچەند چاك دەبینن، وەك دنیانیە کە بۆ بیستنو بینینی حەقو ڕاستی خۆیان کەڕو کوێر بکەن، بەڵام ستەمکاران ئەمڕۆ کە لە ژیانی دنیادان وان لە گومڕاهیەکی ئاشکراداو بیر ناکەنەوەو سود لەم ژیانە وەرناگرنو حەیوان ئاسا هەر وان لەبیری خەوو خواردنداو ئامادەی ئەو کۆچە ناچاریە نین کە لەم ژیانە بۆ هەمیشە جیایان دەکاتەوە، جا خوای میهرەبان دەفەرموێ:

وَأَنذِرۡهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡحَسۡرَةِ إِذۡ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ وَهُمۡ فِي غَفۡلَةٖ وَهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ (٣٩) إِنَّا نَحۡنُ نَرِثُ ٱلۡأَرۡضَ وَمَنۡ عَلَيۡهَا وَإِلَيۡنَا يُرۡجَعُونَ (٤٠) وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِبۡرَٰهِيمَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقٗا نَّبِيًّا (٤١) إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ لِمَ تَعۡبُدُ مَا لَا يَسۡمَعُ وَلَا يُبۡصِرُ وَلَا يُغۡنِي عَنكَ شَيۡـٔٗا (٤٢) يَٰٓأَبَتِ إِنِّي قَدۡ جَآءَنِي مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَمۡ يَأۡتِكَ فَٱتَّبِعۡنِيٓ أَهۡدِكَ صِرَٰطٗا سَوِيّٗا (٤٣) يَٰٓأَبَتِ لَا تَعۡبُدِ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ عَصِيّٗا (٤٤) يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا (٤٥) قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنۡ ءَالِهَتِي يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ لَأَرۡجُمَنَّكَۖ وَٱهۡجُرۡنِي مَلِيّٗا (٤٦) قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيۡكَۖ سَأَسۡتَغۡفِرُ لَكَ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيّٗا (٤٧) وَأَعۡتَزِلُكُمۡ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدۡعُواْ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيّٗا (٤٨) فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۖ وَكُلّٗا جَعَلۡنَا نَبِيّٗا (٤٩) وَوَهَبۡنَا لَهُم مِّن رَّحۡمَتِنَا وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ لِسَانَ صِدۡقٍ عَلِيّٗا (٥٠) وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مُوسَىٰٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ مُخۡلَصٗا وَكَانَ رَسُولٗا نَّبِيّٗا (٥١)

(٣٩) ئەی محمدﷺبیانترسێنە لە ڕۆژی داخو خەفەت کە ئەو کاتەیە کە ئیش جێ بەجێ دەکری و بەهەشتی بۆ بەهەشتو دۆزەخی بۆ دۆزەخ ومردن نامێنێت، لە حاڵێکدا ئەمڕۆ ئەوان لە بێ ئاگایدانو باوەڕ ناهێنن کە ئاوا ڕۆژێکی گەورە چاوەڕوانیان دەکات، مەبەست لە ﴿ يَوۡمَ ٱلۡحَسۡرَةِ ﴾ ئەو ڕۆژەیە کەمردن لەناو ئەبرێتو بەهەشتییەکان بێ ترس ئەبن لە مردنو کافرانیش هیچ هیواو ئومێدێکیان نامێنێ بۆ ڕزگار بون لە ئاگری دۆزەخ. وەك پێغەمبەرمانﷺدەفەرموێ: (إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنةِ الْجَنةَ وَأَهْلُ النار النارَ يُجَاءُ بِالْمَوْتِ كَأَنهُ كَبْشٌ أَملَحُ فَيُوقَفُ بَيْنَ الْجَنةِ وَالنار فَيُقَالُ يَا أَهْلَ الْجَنةِ هَلْ تَعرِفُونَ هَذَا قَالَ فَيشْرَئِبونَ فَيَنظُرُونَ وَيقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ قَالَ فَيُقَالُ يَا أَهْلَ النار هَلْ تَعرِفُونَ هَذَا قَالَ فَيَشْرَئِبونَ فَيَنظُرُونَ وَيقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ قَالَ فَيُؤْمَرُ بِهِ فَيُذْبَحُ قَالَ وَيُقَالُ يَا أَهْلَ الْجَنةِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النار خُلُودٌ لَا مَوتَ قَالَ ثُم قَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ قَالَ وَأَشَارَ بِيَدِهِ. /متفق عليه/ هەرکاتێ ئەهلی بەهەشت چونە بەهەشتو ئەهلی ئاگر چونە ناو ئاگرو شەفاعەتی شەفاعەتکاران تەواو بو کەس نەما کە ئەم لاولای پێ بکرێت مردن ئەهێنرێت وەك بەرانێکی خۆڵەمێشی قەڵەو لە نێوان بەهەشتو دۆزەخدا ڕادەگیرێو بانگ دەکرێتو دەوترێت: ئەی خەڵکی بەهەشتی ئائەمە دەناسن؟ ئەوانیش ملیان بەرز ئەکەنەوەو تەماشا ئەکەنو

ئەڵێن: بەڵێ دەیناسین ئەوە مردنە، ئینجا ئەبێژرێت ئەی خەڵکی ناو ئاگر ئا ئەمە دەناسن؟ ئەوانیش ملیان بەرز ئەکەنەوەو تەماشا دەکەن ودەڵێن، بەڵێ دەیناسین ئەوە مردنە، جا فەرمان دەدرێتو لە پێش چاوی هەموویان سەردەبڕێت، پێغەمبەرﷺ فەرموی: جا دەوترێت: ئەی خەڵکی بەهەشت، ئێوە ئیتر هەتا هەتایینو مردن نەماوە، وە بانگ دەکرێتە ئەهلی ناو ئاگریشو دەوترێت ئێوەش هەتا هەتایینو ئەوە مردنیش نەما، ئەبو سەعید ئەڵێ :پێغەمبەری خوا ﷺ پاش ئەم فەرمودەیە ئەم ئایەتەی خوێندەوە ﴿جا بیان ترسێنە لەرۆژی داخو خەفەت ئەوکاتەی کە کار جێ بەجێ کرا لە حاڵێکدا ئەوان هەر وان لەبێ ئاگاییدا﴾ بەدەستی هێمای بۆ دنیا کردو فەرموی :خەڵکی دنیایی لە دنیادا بێ ئاگانو بیر لەورۆژە سەختەناکەنەوە}

جا تەماشا بکەنو بزانن کە ﷲ چەندە میهرەبانە سەبارەت بەبەندەکانی کە پێش هاتنی ئەو رۆژە فەرمان دەدات بە پێغەمبەرەکەی ﷺ کە لەو رۆژە گەورە بیانترسێنێت تا لەو رۆژەدا داخو خەفەت نەخۆنو خۆیان بەژیانی دنیا سەرگەرم نەکەنو وانەزانن کە هەرگیز لێی جیانابنەوەو بەرەو جیهانێکی گەورە ترو تەمەنێکی بێ نیهایەت ناڕۆن، وە با بزانن ئەم دنیایە بو کەس نامێنێتەوە ،

(٤٠) جادەفەرموێ: بێگومان ئێمەین کە زەویو ئەوەی کە بەسەری دایە لە ناوی دەبەینو نایهێلینو هەموی بۆ ئێمە دەمێنێتەوە، وە لە پاش مردن هەموویان بۆلای ئێمە دەهێنەوە. جا بەم شێوەیە داستانی مەریەم وعیسا(سەلامیان لێ بێ) کۆتایی هات، ئینجا پەروەردگار چەند پێغەمبەرێکمان بەکورتی بۆ باس دەکاتو دەفەرموێ:

(٤١) ئەی محمدﷺلەم کتێبەدا کە قورئانە باسی ابراهیم بکە کە بێگومان ئەو زۆر راستگۆو پێغەمبەر بووە.

(٤٢) ئەو کاتەی کە بەباوکی وت: ئەی باوکی خۆشەویستم بۆ بەندایەتی دەکەی بۆ شتێك کە نە هیچ دەبیسێت ونەهیچ دەبینێتو هەرچەند بەندایەتیشی بۆ بکەیت هیچ سودێکت پێ ناگەیەنێت ؟

(٤٣) ئەی باوکی خۆشەویستم بەراستی بەشێك لە زانیاری وا هاتوەتە لای من کە تۆ شتی وات بۆ نەهاتوە کە بریتیە لە تێگەیشتن لە یەکخوا پەرستی راستو دروست، جا ئەگەر ئەتەوێ زانایانە بژیت تۆ پەیرەوی من بکەو بە گوێم بکە رێنماییت ئەکەم بۆ رێگایەکی راست کە بتگەیەنێت بەرەزاو رەحمەتی ﷲ. ئیبراهیم چەند بە نەرمو نیانییەوە باوك یان مامی بت پەرەستی بانگ دەکات بۆ یەکخواپەرستی، ئیبراهیم ناڵێ: (یاأبی) ئەی باوکم بەڵکو دەڵێت: (یابت) ئەی باوکی خۆشەویستم، ناڵێت: من زانام وتۆنەزانی دەبێ پەیڕەویم بکەیت بەڵکو وا ئەدوێت کە گوایە تۆیش عیلمو زانیاریت هەیە بەڵام ئەو بەشە زانیارییەی کە هاتوەتە لای من تۆ نیتە، جا ئەگەر بەگوێم بکەیت خەیرت دەس دەکەوێت، بەراستی بانگخوازی راستەقینە دەبێ ئاواشەیتان پسێن بێت نەك هەر خەریکی شەڕە قسەو مەردم تۆرێن بێت، لەباتی شەیتان پسێن شەیتان سەپێن بێ.

(٤٤) ئەی باوکی خۆشەویستم بە گوێ شەیتان مەکەو مەی پەرستە بێگومان کە شەیتان سەرپێچی کەرە لە فرمانی (ﷲ)و دژایەتی ئەو زاتە دەکات. واتە هەرکەس جگە لە (ﷲ) شتێك بپەرستێت ئەوە فەرمانبەرداریو بەندایەتی بۆ شەیتان کردوە، جا تۆیش گوێڕایەڵی شەیتان مەکە و جگە لەو زاتە میهرەبانە شتێکی تر مەپەرستە.

(٤٥) ئەی باوکی خۆشەویستم بێگومان من ئەترسم کە بە هۆی پەیرەویت لە شەیتانەوە سزای خوات پێ بگات، جا ئەو کاتە ببیت بە دۆستی شەیتانو حیسابی ئەوت بۆ بکرێت. ئەمە گفتوگۆی ئیبراهیم پێغەمبەر بو لەگەڵ باوکیدا کە چەند بە هێواشی وبە نەرمو نیانی لە گەڵ باوکی خۆیدا دووا ئەگەر چی بت پەرستیش بو، جا پێویستە لە سەر هەمو خواناسێکی راستەقینەیە ئاوەها لەگەڵ باوك ودایکیدا قسە بکات، ئینجا گوێ لەوەڵامی باوکێشی بگرەکە چی دەڵێ:

(٤٦) وتی: ئەی ئیبراهیم تۆ وادەردەکەوێ کە پشت لە خواکەی من ئەکەیو بەراستی نازانی؟ سوێند بێت ئەگەر واز نەهێنی لەم قسانەت دڵنیابە کە بەرد بارانت دەکەم و بۆ ماوەیەکی زۆریش دوور بکەوە لێمو هاتوو چۆم مەکە، ئیبراهیم دیسان لە وەڵامی باوکیا خۆین ساردانە.

(٤٧) وتی: سەلامەت لێبێ، من هیچ خراپەیەك بەرامبەر تۆ ناکەم لەمەولاو من لە پەروەردگارم داوای لێ بوردنت بۆ دەکەم، بێگومان ئەو بۆ من زۆر بە سۆزو میهرەبانەو وەڵامی دوعاکانی من ئەداتەوە، ئا بەم شێوەیە ئیبراهیم بەڵێنی دا بە باوکی کە دوعای هیدایەتی بۆ بکات تا ئەو هیدایەتە ببێت بە هۆی لێخۆش بونی پەروەردگار بۆی، جا ئیبراهیم لەسەر ئەو بەڵێنەی رۆیشت تا بە تەواوی بۆی دەرکەوت کە باوکی لە کوفرو بت پەرستی ناگەڕێتەوە، ئەوسا ئیبراهیم وازی هێنا لە دوعا کردن بۆی وەك لە سورەتی تەوبەدا باسکراوە. جا ئیبراهیم وتی:

وَنَٰدَيۡنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيّٗا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبۡنَا لَهُۥ مِن رَّحۡمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيّٗا ﴿٥٣﴾ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِسۡمَٰعِيلَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلۡوَعۡدِ وَكَانَ رَسُولٗا نَّبِيّٗا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأۡمُرُ أَهۡلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرۡضِيّٗا ﴿٥٥﴾ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِدۡرِيسَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقٗا نَّبِيّٗا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعۡنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنۡ حَمَلۡنَا مَعَ نُوحٖ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنۡ هَدَيۡنَا وَٱجۡتَبَيۡنَآۚ إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُ ٱلرَّحۡمَٰنِ خَرُّواْۤ سُجَّدٗاۤ وَبُكِيّٗا۩ ﴿٥٨﴾ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ وَلَا يُظۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا ﴿٦٠﴾ جَنَّٰتِ عَدۡنٍ ٱلَّتِي وَعَدَ ٱلرَّحۡمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلۡغَيۡبِۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعۡدُهُۥ مَأۡتِيّٗا ﴿٦١﴾ لَّا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوًا إِلَّا سَلَٰمٗاۖ وَلَهُمۡ رِزۡقُهُمۡ فِيهَا بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا ﴿٦٢﴾ تِلۡكَ ٱلۡجَنَّةُ ٱلَّتِي نُورِثُ مِنۡ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيّٗا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمۡرِ رَبِّكَۖ لَهُۥ مَا بَيۡنَ أَيۡدِينَا وَمَا خَلۡفَنَا وَمَا بَيۡنَ ذَٰلِكَۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيّٗا ﴿٦٤﴾

﴿٤٨﴾ سا ئیترمن دوور ئەكەومەوە لە ئێوەو لەو شتانەیش كە ئێوە دەیانپەرستن بێجگە لە (اللَّهُ)ومن ئومێدم وایە كە هەرگیز بەهۆی بەندایەتی وپاڕانەوەم لە پەروەردگارم بەدبەختو بێ بەش نەبمو اللَّهُ هەموپانم لێ وەر بگرێت. وەك پێغەمبەرمان دەفەرموێت: {مَنْ تَرَكَ شَيْئًا عَوضَهُ الله خَيْرًا مِنْهُ. / أ د، صحيح الألبا / واتە: هەركەس لەبەراللَّهُ واز لەشتێك بهێنێت،اللَّهُ لە باتی ئەوە پاداشتی بە چاكتر دەداتەوە}

جا كە ئیبراهیمیش نیشتمانو خزمو گەلەكەی بۆ رەزای اللَّهُ بە جێهێشت، اللَّهُ پاداشتێكی گەورەی دایەوەودەفەرموێ:

﴿٤٩﴾ جا لەبەر ئەو راستیو لێ بڕانەی بۆ اللَّهُ كاتێ كەوازی لێ هێنانو دوركەوتەوە لێیانو لەوەیش كە ئەوان جگە لە اللَّهُ دەیان پەرست بە پاداشتی ئەوە ئێمە ئیسحاقو یەعقوبی كوڕی ئیسحاقمان پێ بەخشی، واتە: بێجگە لەوەی كەلەو تەمەنە پیریەیدا كە كوڕمان پێدا لەو كوڕەش كوڕێكی ترمان پێدا و هەموپانمان كردن بە پێغەمبەر سەلامی خوالەهەموپان.

﴿٥٠﴾ جا لە سۆزو رەحمەتی خۆمان بەوانمان بەخشیو وامان لێ كردن كە زمانی خەڵكی پاش خۆیان هەمیشە بەگەورەو پایە بەرزو رێزەوە ناویان ببەن. بەڵێ بەراستی هەر (اللَّهُ)یە كە ئەتوانێ بە جوانیو بەرێك وپێكی پاداشتی دۆستانی خۆی بداتەوە، ئیبراهیم بۆ اللَّهُ وازی لە هەمو شتێك هێنا، (اللَّهُ)یش رێزێكی وای پێدا هەمو خاوەن ئایننان تا رۆژی قیامەت رێزی بۆ دائەنێن. لەپاشان داستانی موسای كوڕی عیمران ی كوڕی لاهیب ی كوڕی عازیری كوڕی لاوی كوڕی یەعقوب پێغەمبەرمان بەكورتی بۆ دەگێڕێتەوەو دەفەرموێ:

﴿٥١﴾ ئەی محمدﷺ لەم كتێبەدا كە قورئانە بەسەرهاتی موسا باس بكە، بێگومان ئەو لەلایەن خوای خۆیەوە بەهۆی ئیخلاسو پاكیەك كە هەیبو هەڵبژێررابو خۆ ئەو نێرراوو پێغەمبەریش بو.

لە بارەی جیاوازی مانای (رسولو نبی) یەوە قسە زۆركراوە نزیكترینیان ئەمەیە كە (رسول): ئەو كەسەیە كە وەحی بۆ هات بێت، وە دەستوریشی پێدرا بێت كەبە خەڵكی رابگەیەنێت. (نبی): ئەو كەسەیە كە وەحی بۆهات بێ ئیتر دەستوری راگەیاندنی پێدرابێ یان نە، واتە: هەمو رەسولێك نەبیە بەلام مەرج نیە هەمو نەبیەك رەسول بێت، ئینجا خوا دەفەرموێ:

﴿٥٢﴾ جا ئێمە لە تەنیشتی راستی جیای توری پرخەیرو بەرەكەتەوە بانگمان لە موسا كردو نزیكمان كردەوە لە خۆمانەوەو راستەوخۆ قسەمان لەگەڵ كرد. جا چۆنیەتی ئەو نزیك بونەوە شتێكی نهێنیو نەزانراوە تەنها اللَّهُ خۆی دەزانێ چۆنە، ئینجا دەفەرموێ:

﴿٥٣﴾ ئەوسا بە هۆی سۆزو بەزەیی خۆمانەوە داواكارییەكەی موسامان وەرگرت كە داوای لێكردین كە هارونی برای بكەین بەپێغەمبەرو بیكەین بە پشتیوانی. هارون كە چەند ساڵێك لە موسا بەتەمەنتر بووە لە ناو بەنی ئیسرائیلدا بە پیاویكی رێزدار دەناسرا، ئینجا اللَّهُ باسی ئیسماعیل دەكاتو دەفەرموێ:

﴿٥٤﴾ جا لەم كتێبەدا باسی ئیسماعیل ی كوڕی ئیبراهیم بكە كە بەراستی ئەو راستگۆ بووە لەو پەیمانانەی كەئەیدا بەخواو بەخەڵكو بەچاكی دەیهێنانەدی، وەك ئەو بەڵێنەی كە دای بە باوكی كە خۆگر بێت تا ئەو بتوانێت سەری ببڕێت، وە ئەو نێرراوو پێغەمبەری خوا بووە. پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی: {آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ./متفق عليه/ واتە: نیشانەی موناڧق سێ شتە: هەركاتێ قسەی كرد درۆ ئەكات، وە هەركاتێ بەڵێنی دا نایباتە سەر، وە هەر كاتێ كرا بەئەمیندار خیانەت ئەكات}

بەراستی پێغەمبەران هەموپان راست بوون لە بەڵێنو قسە كردنو ئەمانەتدا بەلام اللَّهُ بۆ رێزلێنان هەر پێغەمبەرێكی بەسیفەتێكی جوانەوە ناوبردوە،

(٥٥) خۆ ئیسماعیل فەرمانی ئەدا بەدەستو دایەرەکەی کە نوێژ بکەنو زەکات بدەن، واتە: هەم حەقی خواو هەم حەقی خەڵکی جێ بەجێ بکەن، وە لەگەڵ خواو لە گەڵ خەڵکدا راست بن جا ئەو لەلایەن پەروەدگاریەوە ئەوەندە چاکەی لەگەڵ دا دەکرێت تا رازی ئەبێت. ئینجا خوا باسی ئیدریس ئەکاتو دەفەرموێ:

(٥٦) لەم کتبەدا باسی ئیدریس بکە بێگومان ئەویش راستگۆو پێغەمبەر بو.

(٥٧) جا جێگاو پلەو ناوی ئەومان بەرز کردەوە. وە لە فەرمودەی پێغەمبەرمانﷺ سەبارەت بە میعراج هاتوە کە پێغەمبەرمان لە ئاسمانی چوارەمدا ئیدریسی بینیوەوسەلامی لێ کردوە، ئینجا دەفەرموێ:

(٥٨) ئەوانە پێغەمبەرانێکن کە خوای باڵادەست نیعمەتی خۆی رژاندوە بەسەریاندا، ئەوانە هەندێکیان لە منداڵانی ئادەمن وەکو ئیدریس عليه السلام ، وە هەندێکی تریان لە منداڵی ئەو کەسانەن کە لەگەڵ نوح دا هەڵمان گرتنو لە توفان رزگارمان کردن، وەك ئیبراهیم، وە بەشێکیان لە منداڵانی ئیبراهیمن وەك ئیسماعیلو ئیسحاقو یەعقوب، وە هەندێکیش لە منداڵانی یەعقوبن وەك موساو هارون وزکریاو عیسا، ئەوانە هەمویان لە منداڵانی کەسانێکن کە رێنمایمان کردون بۆ رێی راستو هەڵمان بژاردن بۆ پێغەمبەرایەتی، ئەوانە هەر کاتێك ئایەتەکانی خوای خاوەن سۆز بخوێنرێتەوە بەسەریاندا بە حاڵەتی گریانەوە سوجدە ئەبەن بۆﷲ واتە : پێغەمبەرانو پیاوچاکانو خواناسانی راستەقینە هەر کاتێ فەرمودەی خوایان ئەبیست زۆر بەخێرای گەردنکەچی خۆیان دەرئەخستو دەگریان،

(٥٩) بەڵام دوای ئەوان کۆمەڵێکی تر هاتن نوێژەکانیان فەوتانو لە کاتی خۆیانداو بەرێكو پێکی نەیان دەخوێندو دوای ئارەزۆکانی خۆیان کەوتنو گوێیان بە ئایین نەدا ، جا بەم زوانە ئەوانە دوچاری لەناوچون وبەد بەختی دەبنو بەر سزای دنیاو دوارۆژ دەکەون. پێغەمبەرمانﷺدەفەرموێ: {حُفتْ الجَنةُ بِالْمَكارِهِ وَحُفتْ النارُ بِالشهَوَاتِ./مسلم وغ ه/ واتە: چوار دەوری بەهەشت بە سەختیو دژواریەکان داپۆشراوەو ئاگری دۆزەخیش بە شەهوتو ئارەزۆکان داپۆشراوە}.

جا ئەوکەسەی کە بەهەشتی دەوێت با خۆی بۆ سەختی ودژوارییەکانە دنیا ئامادە بکاتو ئەوەش شوێنی مەیلو ئارەزۆکانی دەکەوێت با خۆی بۆ ئاگر ئامادە بکات.

(٦٠) مەگەر ئەوکەسەی کەوا تەوبەی کرد بێ‌و کرداری چاکی ئەنجام دابێت، ئەوسا ئا ئەوانە دەچنە ناو بەهەشتەوەو هیچ ستەمێکیان لێ ناکرێت، کەواتە مەسەلەی نوێژ مەسەلەیەکی زۆرگرنگە چونکە هێڵی پەیوەندی راستەقینەی مرۆڤە لەگەڵ خواداو میعراجی باوەڕدارانەو یەکەم پرسیاری رۆژی قیامەتەو پاك کەرەوەی تاوانو گوناهەو نیشانەی جیاکرنەوەی باوەڕدارانە لە بێباوەڕان، وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { بَيْنَ الرجُلِ وَبَيْنَ الشرْكِ وَالكفْرِ تَرْكُ الصلاةِ. /مسلم وغ ه / واتە: نێوانی پیاوو نێوانی شیركو كوفر، واز هێنانە لە نوێژ} جا ئەگەر وازت لێ هێنا موشریك وبت پەرستیت، وە هەر لەسەر ئەم جۆرە فەرمودانەیە کە هەندێ لە زانایان نوێژنەکەر بەکافر دەزانن وەکو مەشهورە لە ئیمام ئەحمەدەوەو قەولێکی ئیمامی شافیعیشە، وە عەبدولای کوڕی شەقیق دەڵێ: (كانَ أَصْحَابُ مُحَمدٍ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنْ الْأَعْمَالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصلاةِ./ الترمذي، ا كم، صحح الألبا / کەوابو کۆی دەنگی هاوەڵانی پێغەمبەرﷺلە سەر ئەوەیە کە ئەوەی واز لە نوێژ بهێنێت کافرەو لە دین دەرچوە. ئینجا خوای دەسەڵاتدارو زانا باسی ئەو بەهەشتە دەکاتو دەفەرموێ:

(٦١) ئەو بەهەشتانەی کە جێگەی دانیشتنو مانەوەیە، ئەو بەهەشتەیە کەوا ئەو زاتە بەسۆزو بەخشندەیە بەڵێنی داوە بیدات بە بەندەکانی کە لە شتە نهێنیەکانەو باوەڕدار بە بێ ئەوەی کە دیتبێتی باوەڕی پێی هەیە. بەڵێ خوای بەسۆز بەڵێنی بەهەشتی بەوانەی داوە کە لەو کاتو شوێنانەی کە هیچ کەسیان لێوە دیار نیە هەر بەندەیی ئەونو لێی دەترسن، بێگومانیشە کە بەڵێنی ﷲ جێ بەجێ کراو دەبێت.

(٦٢) ئەوان لە ناو ئەو بەهەشتانەدا هیچ قسەیەکی خراپ نابیستن بێجگە لە وشە گەلێکی پاکو جوان وەك زیکریﷲ و بیستنی قسەکانیو سڵاو کردن، سڵاوی ئەهلی بەهەشتی لە یەکتریو بیستنی قسەی فریشتەکانو حۆریەکان، وە بەیانیانو ئێواران بە لێشاوو بێ ژمارە خواردنو خواردنەوەی تێدایە بۆیان، واتە: هیچ کاتێ بێ خواردنو خواردنەوە نابن، چونکە لەوێ شەوو رۆژ وەك یەکەو تەنها بەدادانی پەردەکانو لابردنیان شەوو رۆژ دەزانرێت، جا بەو شێوەیە ئێوارەو بەیانیشی دەزانرێت. پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: {أَولُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الجَنةَ عَلَى صُورَةِ القَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَالذِينَ عَلَى آثَارِهِمْ كَأَحْسَنِ كَوْكَبٍ دُرِي فِي السمَاءِ إِضَاءَةً قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ لَا تَبَاغُضَ بَيْنَهُمْ وَلَا تَحَاسُدَ لِكُلِ امْرِئٍ زَوْجَتَانِ مِنْ الْحُورِ الْعِ ـ يُرَى مُخ سُوقِهِن مِنْ وَرَاءِ الْعَظْمِ

وَاللحْمِ. وفي رواية، يُسَبحُونَ اللهَ بُكْرَةً وَعَشِيا. /متفق عليه/ واتە: یەکەم کۆمەڵێك کە دەچنە بەهەشت دەموچاوانیان وەك مانگی چواردەیەو دەدرەوشێتەوەو ئەوانەیش کە لە دوای ئەوان دەچنە ناو بەهەشتەوە دەموچاوانیان وەك جوانترین ئەستێرەی پرشنگداری روناکە لە ئاسمانگداو دڵیان وەك دڵی یەك پیاوە کە دڵیان سافەو هیچ رقو قین نیە لەناویاندا، جاحەسادەت نیەو هەریەك لەوان دوو هاوسەریان لەو حۆریە چاوگەورەو سپیو جوانانەیان هەیە کە مۆخی ناوی ئێسقانی لاقیان لە ژێر ئێسقانو گۆشتەوە دیارە... کەبە بەردەوامیش زیکرو یادی الله دەکەن} . جاالله دەفەرموێ:

(٦٣) ئەوە ئەو بەهەشتەیە کە ئێمە بەکەلەپورو ئیرس دەیدەین بە بەندەکانمان ئەو کەسەی کە لە خوا ترسەو لە تاوانو خراپە خۆی پاراستوە. پێغەمبەرمانﷺدەفەرموێ: {لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ الْجَنةَ إلا أرِيَ مَقْعَدَهُ مِنْ النارِ لَوْ أَسَاءَ لِيَزْدَادَ شُكْرًا وَلَا يَدْخُلُ النارَ أَحَدٌ إلا أرِيَ مَقْعَدَهُ مِنْ الْجَنةِ لَوْ أَحْسَنَ لِيَكُونَ عَلَيْهِ حَسْرَةً./البخاري/ واتە: هەر کەس کە دەچێتە ناو بەهەشتەوە ئەو شوێنەی ناو ئاگری دۆزەخی پیشان دەدرێت کە ئەگەر تاوانبارو کافر بوایە دەچوە ناویەوە تابەهەشتی بەلاوە زۆرتر خۆش ببێتو زیاتر سوپاسی پەروەردگاری بکات کە هیدایەتی داوەو لە شوێنە رزگاری کردوە، وە هەرکەسێکیش کە دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخەوە ئەوشوێنەی ناو بەهەشتی پیشان دەدرێت کە ئەگەر موسڵمانو پیاو چاك بوایا دەچوە ناویەوە تا داخو خەفەتی زۆرتر بخوات}

ئەم ئایەتەش باس لە ئیرس دەکات، چونکە هەروا کە لە فەرمودەکە دا هاتوە هەمو کەسێك لە بەهەشتو لە دۆزەخدا جێگای دیاری خۆی هەیە، جا جێگای ئەوانەی کە دەچنە دۆزەخەوە لە بەهەشتدا دەمێنێتەوەو خوای میهرەبان ئەوەش ئەدات بە باوەڕداران بێجگە لە جێگای خۆیشیان، جا لە ناو مرۆڤیشدا لە هەزار کەس یەك کەس ئەچێتە بەهەشتەوە نۆسەدو نەوەدو نۆی ئەچێتە دۆزەخەوە، خۆ ئەبێ ئیرس باوەڕداران لە بەهەشتەدا چەندێك بێت؟ عەبدولای کوڕی عەباس ئەڵێ پێغەمبەری خوا ﷺ وتی بە جوبرەئیلم وت: {مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَزُورَنَا أَكْثَرَ مِما تَزُورُنَا فَنَزَلَتْ.هذه الآية،/البخاري،الترمذي،أحمد/ واتە: چ شتێك رێگەت لێ ئەگرێ کە تۆ سەردانمان بکەیت زۆر زیاتر لەمەی کە ئێستا دەی کەیت؟ لەوەڵامی ئەم پرسیارەی پێغەمبەرﷺ دا ئەم ئایەتە دابەزی کە دەفەرموێ :

(٦٤) جوبرەئیل وتی: ئێمە ناتوانین دابەزیین مەگەر بە فەرمانی پەروەردگارت، بڕیار هەر بۆ ئەوە لە پێش دەمماندا کە چوەولە پشت سەرماندا کە دێتو لەنێوانیشیاندا کە ئێستایە،

رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا (٦٥) وَيَقُولُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوۡفَ أُخۡرَجُ حَيًّا (٦٦) أَوَلَا يَذۡكُرُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ وَلَمۡ يَكُ شَيۡـٔٗا (٦٧) فَوَرَبِّكَ لَنَحۡشُرَنَّهُمۡ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحۡضِرَنَّهُمۡ حَوۡلَ جَهَنَّمَ جِثِيّٗا (٦٨) ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمۡ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحۡمَٰنِ عِتِيّٗا (٦٩) ثُمَّ لَنَحۡنُ أَعۡلَمُ بِٱلَّذِينَ هُمۡ أَوۡلَىٰ بِهَا صِلِيّٗا (٧٠) وَإِن مِّنكُمۡ إِلَّا وَارِدُهَاۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتۡمٗا مَّقۡضِيّٗا (٧١) ثُمَّ نُنَجِّي ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّنَذَرُ ٱلظَّٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيّٗا (٧٢) وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ خَيۡرٞ مَّقَامٗا وَأَحۡسَنُ نَدِيّٗا (٧٣) وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم مِّن قَرۡنٍ هُمۡ أَحۡسَنُ أَثَٰثٗا وَرِءۡيٗا (٧٤) قُلۡ مَن كَانَ فِي ٱلضَّلَٰلَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ لَهُ ٱلرَّحۡمَٰنُ مَدًّاۚ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوۡاْ مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلۡعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعۡلَمُونَ مَنۡ هُوَ شَرّٞ مَّكَانٗا وَأَضۡعَفُ جُندٗا (٧٥) وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ هُدٗىۗ وَٱلۡبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيۡرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابٗا وَخَيۡرٞ مَّرَدًّا (٧٦)

واتە: هەمو هەڵسو کەوتی ئێمە لە هەمو کاتێکدا بەفەرمانی (الله)یەو تا ئەو فەرمان بەسەر ئێمەدا نەدات ناتوانین هیچ جموجوڵێك ئەنجام بدەین، وە پەروەردگارت هیچی لەبیر ناچێتەوە، هەر کات پێویست بێت بت بینم فەرمانی دابەزینمان بەسەردا ئەداتو ئێمەش بەبێ دواکەوتن دێینە لات بەراستی پەروەردگارت کار بەجێو زانایە.

(٦٥) کە پەروەردگاری ئاسمانان و زەوی وئەوەیە کە لە نێوانیاندایە دەی تۆیش زیاتر بیپەرستەو بەندایەتی بۆ بکە ، ئەوسا خۆت رابگرە لەسەر بەندایەتی ئەو زاتە گەورەو بەدەسەڵاتەو بەردەوام بە لەسەری، چونکە ئەو پەروەردگاری تۆیەو هەموشتت بەدەست ئەوە، ئایا تۆ هیچ وێنەو ناوو زاتێك ئەبینی لەو بچێت کە شیاوی ئەوە بێت کە بیپەرەستی؟ کەوابو تەنها ئەو زاتە بپەرستە کە هیچ هاوبەشو هاوشێوەی نیە نەلەناویاو نەلە زاتیاو نەلە کرداریدا، بەداخەوە لەگەڵ ئەو هەمو بەڵگە گەورەو زۆرانە لەسەر یەکتایو دەسەڵاتی الله هێشتا هەندێ خەڵك لەبارەی زیندو بوونەوەی پاش مردن گومانیان هەیەو بیر لە زانایی‌و هێزی الله ناکەنەوەو نەزانانە دەم لە نهێنیەکان دەکوتن.

(٦٦) جا ئەو مرۆڤە ئەڵێ: ئایا هەرکاتێ مردم تازە لە دواییدا زیندو دەکرێمەوەو لە گۆڕ دەردەهێنرێم؟ ئەم دروستکرنە وەی

دووهەمەی زۆر بەلاوە دورە، جا (الله)یش لە وەڵامیاندا دەفەرموێ:

(٦٧) ئایا ئەو مرۆڤە بیر ناکاتەوە کە ئێمە ئەومان لەسەرەتادا دروستکردووە، لە حاڵێکدا کە ئەو هیچ نەبوە؟ جا ئایا کامیان دژوار ترە ئەوەی کە هەر لە نەبون دروستکرێت یان ئەوەی کە لە سەر شێوازو پاشماوەی پێشویی دروستکرێتەوە؟ ئاشکرایە بەبەراوردی ئێمە یەکەمیان دژوارترە بەڵام هەردوو لەلای ئەو زاتە زۆر ئاسانن.

(٦٨) سا سوێند بە پەروەردگارت ئەی محمدﷺ ئەوانو شەیتانەکانی هاوڕێ وگومڕاکەریان زیندو دەکەینەوەو کۆیان دەکەینەوە بۆ حیساب، لە پاشان هەمویان ئامادە دەکەینو لەسەر ئەژنۆ، لەسەر لێواری دۆزەخ دادەنیشن.

(٦٩) پاشان لە هەمو دستەو کۆمەڵێك کامیان کە زۆرتر لە بەرامبەر ئەو زاتە میهربانەوە ملهوڕی کرد بێت ئەوە دەر دەهێنین و توڕی دەدەینە ناو ئاگرەوە. ئەوە نەبێ کە ئێمە نەزانین کە کامیان زۆرتر کوفرو ستەمو تاوانی کردووە دژبە فەرمانەکانی الله ڕاوەستاوە.

(٧٠) لە پاشان ئێمە چاك ئەزانین کە کامیان شایستەترە کە پێش هەمویان بخرێتە ناو دۆزەخەوە. بەڵێ خوای زاناو کار بەجێ خۆی مرۆڤ و خەیاڵەکانی ناو دەرونی دروست دەکات ئیتر چۆن دەبێ نەزانێ کێ خراپە کارترو ستەمکارترە؟ بەڵێ دۆزەخ لەبەردەم هەمو کەسێك دایەو کەسی لێ ڕزگار نابێ وەکو دەفەرموێ:

(٧١) جا سوێند بێت ئەی مرۆڤ هەموتان ئەبێ سەر بە دۆزەخ دا بکەن ئەمە فەرمانێکی جێبەجێ کراوو نەگۆڕی پەروەردگارتە کە بێشك دەبێ بەجێ بێت.

(٧٢) ئینجا ئەوانەی کە لە الله ترساون وخۆیان لە خراپە پاراستوە ئێمە لەدۆزەخ ڕزگاریان دەکەینو دەیانبەینە ناو بەهەشتەوە، بەڵام ئەوانەی کە ستەمکارن لەسەر ئەژنۆ لە ناو دۆزەخ دا دەیان هێڵینەوە، جا بت پەرست وکافران بۆ هەمیشە لەوێدا ئەبن بەڵام تاونبارانی باوەڕدار بەگوێرەی تاوانەکەی سزا دەدرێنو پاشان بە شەفاعەتی پێغەمبەران و پیاوچاکان وشەهیدانو سۆزو بەزەی پەروەردگارخۆی لە ئاگری دۆزەخ ڕزگاریان ئەبێ. بەڵێ ئەی باوەڕداران، وە ئەی خەڵکینە بەگشتی تەماشا بکەن وچاك ورد ببنەوە چ ڕۆژێکی پڕ مەترسی ودرێژو پڕ داخ وخەفەت لەپێش دەمتایە کە پێویستە بەتێشوی چاكو زۆرە، وە تەنها لەم تەمەنە کورتەدا ئەتوانی بەدەستی بهێنیت جا ورد بەرەوەو زوو فریای خۆت بکەوە، هەندێك ئەڵێن ئەو چونە دۆزەخەی ڕاستان تەنها پەڕینەوەیە لەسەر پردی دۆزەخ کە مەشهورە بەپردی سیرات، وە تا نامەی خوا نەیەت بۆ باوەڕدار هیچ باوەڕدارێکیش ماوەی پێ نادرێت کە لەو پردە بپەڕێتەوەو هەرکەس بە گوێرەی کردەوەی خۆی بەسەر ئەو پردە دا تێدەپەڕێت، پیغەمبەرﷺدەفەرموێ:{ **يُوضَعُ الصرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنمَ عَلَى حَسَكٍ كَحَسَكِ السعْدَانِ ثُم يَسْتَجِيزُ الناسُ فَنَاجٍ مُسَلمٌ وَمَخْدُوجٌ بِهِ ثُم نَاجٍ وَمُحْتَبَسٌ بِهِ وَمَنْكُوسٌ فِيهَا.**/ابن ماجه، أ د، صححه الألبا / واتە: پردی سیرات لە نێوان دۆزەخ دا لە سەر دڕكو داڵێك وەك دڕكو داڵە قولاپیەکانی گیای سەعدان دادەنرێت پاشان خەڵك بەسەریدا تێدەپەڕن ، جا هەندێکیان بە سالمی ڕزگار دەبنو هەندێکیان بریندار دەبن، پاشان لە ئەنجامدا ڕزگاریان دەبێتو تێدەپەڕنو هەندێکیان ڕێیان پێدەگیرێتو ناتوانن لێی تێ بپەڕنو هەندێکیشیان دەکەونە خورەوە بۆ ناو ئاگری دۆزەخ}

بەشێك لە زانایان پێیان وایە مەبەست لە ﴿وَارِدُهَا﴾ چونەناوە کە یەکێك لە بەڵگەکانیان حەدیسەکەی حەفسەی دایکی موسڵمانانە کە دەڵێت: پێغەمبەرﷺفەرموی:{ **إني لأرْجُو ألا يَدْخُلَ النارَ أحَدٌ إنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى مِمنْ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَةَ.** واتە: ئۆمێدی ئەوە دەکەم کە ئێنشائەڵا هیچکام لە وانەی کە لە غەزای بەدرو لە حودەیبییە دا ئامادەبوون نەچنە ناو ئاگری دۆزەخەوە، جا کە وای فەرمو منیش وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ئەی ئەوە نییە کە الله دەفەرموێ: ﴿ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴾ پێغەمبەرﷺفەرموی: ئەی نەتبیستوە کە دەفەرموێ: ﴿ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴾ لەم فەرمودەیە کە ئیمامی مسلمو جگە لەویش هێناویانە ئەوە دەردەکەوێت کە حەفسە وا تێدەگات کە مەبەست لە ﴿وَارِدُهَا﴾ چونە ناوەوە، هەمو خەڵك دەگرێتەوە، جا پێغەمبەریش دان دەنێت بەو تێگەیشتنەدا بەڵام درێژەی ئایەتەکەی بیردەخاتەوەو تێی دەگەیەنێت کە ئەگەر چی ئەهلی بەدرو حودەیبیە وەك هەمو خەڵك دەچنە ناو دۆزخو لێی تێدەپەڕنو ئەو سوێندەی پەروەردگاریش بەجێ دێت بەڵام توشی هیچ سزاو ئێشو ئازار نابن، واتە: مەبەستی فەرمودەکە لە نەچونە ناو ئاگر توش نەبونە بە سزای ئاگر. جا جارێکی تر ئەمان هێنێتەوە سەر دنیاوو هەڵوێستی ئەو بێباوەڕانەمان بۆ باس ئەکات کە ئێستا لە ناو سزای پەروەردگارنو دەفەرموێ:

(٧٣) خۆ هەرکاتێ ئایەتە ڕۆشنکەرەوەکانی ئێمەیان بۆ بخوێنرێتەوەو ڕاستو ناڕاستیان بۆ شی بکرێتەوە لە جیاتی ئەوە

باوەڕ بهێنن‌و رو بکەنە خوا پەرستی، ئەو بێباوەڕانە کە بەگاڵتەو بە سوك تەماشای باوەڕداران ئەکەن‌و ستەمکاران‌و ملهوڕان‌و تاوانبارانیان بەلاوە چاکترە، بە باوەڕداران دەڵێن: دەی کام لەو دوو کۆمەڵە ئێمە یان ئێوە شوێنی خۆش ترەو مەجلیسی گەرم‌و گوڕترە؟ واتە: دنیا پەرستان تەنها تەماشای ژیانی خۆش‌و مەجلیسی گەرم‌و سامانی زۆر دەکەن کە ﷲ بە کافرانی داوەو باوەڕداران بەزۆری لەو شتانە بێ بەشن جا ئەوان ئەمە بە نیشانەی لەسەر حەق بوون‌و چاکی‌و خۆشبەختی خۆیان دەزانن، هەر بۆیە ﷲ بە توندی دەمکوتیان دەکات.

(٧٤) لە حاڵێکدا ئێمە لە پێش ئەواندا زۆر وڵاتمان لەناو بردووە کە ئەوان هەم لە ماڵ وساماندا و هەم لەسەرو سیمایاندا زۆر زۆر لەمان جوانترو سەروەت‌و ساماندارتر بوون، واتە: سەروەت‌و سامان‌و سیمای جوان بەڵگەی چاکی نیە.

(٧٥) بڵێ بەراستی ئەوانەی کە لە گومڕاهیدان ئەگەر دەوڵەمەندو جێگاو سیما شیرینن بەرواڵەت، جا لەبەر ئەوەیە کە ئەوان تەنها دنیایان هەیە هەر چەند کە لاسارو خراپیشن، ئەو زاتە میهرەبانە لەم دنیایەدا شتی چاکی زۆریان پێ دەدات‌و ماوەیشیان دەداتێ هەتا ئەو کاتەی کە چاویان دەکەوێت بەهاتنە دی ئەوەی کە بەڵێنیان پێدراوە، جا یان سزا ئەدرێن یان قیامەت دێت ، ئەوسا ئەو کاتە چاك ئەزانن کێ خراپترین جێگە و لاواز ترین سەربازی هەیە. وە ئەمەش وەڵامی ئەو پرسیارەیان بو کە لە دنیادا بە باوەڕدارانیان دەوت: تەماشا بکەن‌و بزانن کاممان سەروت‌و سامان‌و دەستەو دایەرەی زۆرترمان هەیە؟

(٧٦) جاﷲ ئەوانەی کە ڕێگای راستیان گرتوە ڕێنمایی‌و ڕێ رونکردنەوەیان بۆ زیاد دەکات تا بە چاکی لەم ژیانەدا پەروەردگاری خۆیان بناسن‌و بەچاکی بەندایەتی بۆ بکەن ، وە ئەو چاکانەی کە ئەمێننەوەو لە لای پەروەردگارت ئەی محمدﷺهەر ئەوە پاداشت‌و ئەنجامی چاکترە بۆ خاوەنەکەی.

لەسەر ﴿ وَٱلۡبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ ﴾ لە سورەتی الکهف دا قسەمان کردوە، واتە: ئەگەر چی بێ باوەڕان بەدنیای خۆیان دەنازن ، بەڵام با بزانن ئەوانە لە ناو دەچن‌و هەر بەندایەتی بۆ پەروەردگارو کردارە چاکەکانن کە دەمێننەوە کە وتنی ئەم وشانەو پەیڕەوی کردنی ماناکانی بەشێکە لەو چاکانە (سبحان ا   وا   مد   ولا اله الا ا   وا   اک   ولا حول ولا قوة الا با) کە ئەمانە هەمویان هۆی خێرو خۆشی‌و زیادبونی نازو نیعمەتی بەهەشتن بۆ ئەو کەسەی کەبەراستی لەدنیادا بەکاریان دەهێنێ‌و لە کردارو وتاریدا ڕەنگ ئەداتەوە، بەڵام ئەمانە هەتا بەنهێنی‌و

أَفَرَءَيۡتَ ٱلَّذِي كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالٗا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾ أَطَّلَعَ ٱلۡغَيۡبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحۡمَٰنِ عَهۡدٗا ﴿٧٨﴾ كَلَّاۚ سَنَكۡتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلۡعَذَابِ مَدّٗا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ وَيَأۡتِينَا فَرۡدٗا ﴿٨٠﴾ وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةٗ لِّيَكُونُواْ لَهُمۡ عِزّٗا ﴿٨١﴾ كَلَّاۚ سَيَكۡفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمۡ وَيَكُونُونَ عَلَيۡهِمۡ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمۡ تَرَ أَنَّآ أَرۡسَلۡنَا ٱلشَّيَٰطِينَ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ تَؤُزُّهُمۡ أَزّٗا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعۡجَلۡ عَلَيۡهِمۡۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمۡ عَدّٗا ﴿٨٤﴾ يَوۡمَ نَحۡشُرُ ٱلۡمُتَّقِينَ إِلَى ٱلرَّحۡمَٰنِ وَفۡدٗا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ ٱلۡمُجۡرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرۡدٗا ﴿٨٦﴾ لَّا يَمۡلِكُونَ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحۡمَٰنِ عَهۡدٗا ﴿٨٧﴾ وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَلَدٗا ﴿٨٨﴾ لَّقَدۡ جِئۡتُمۡ شَيۡـًٔا إِدّٗا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرۡنَ مِنۡهُ وَتَنشَقُّ ٱلۡأَرۡضُ وَتَخِرُّ ٱلۡجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوۡاْ لِلرَّحۡمَٰنِ وَلَدٗا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنۢبَغِي لِلرَّحۡمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِن كُلُّ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ إِلَّآ ءَاتِي ٱلرَّحۡمَٰنِ عَبۡدٗا ﴿٩٣﴾ لَّقَدۡ أَحۡصَىٰهُمۡ وَعَدَّهُمۡ عَدّٗا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمۡ ءَاتِيهِ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَرۡدًا ﴿٩٥﴾

کاتی تەنیاییدا بێ خێری زیاترەو دورترە لە ریایی و خۆ پیشاندانەوە، ئەڵێن خەباتی کوڕی ئەرەت قەرزی بەلای عاسی کوڕی وائیلەوە بوو داوای لێ کرد ئەویش وتی پێت نادەمەوە تا بێباوەڕ نەبی بە محمد ﷺ ئەڵێ: منیش وتم: بێباوەڕ نابم پێی تا ئەو کاتەی تۆ نەمریت‌و زیندو نەکرێیتەوە، ئەویش وتی: ئایا من پاش مردن زیندو دەکرێمەوە؟! دەی مادام وایە لەوێ کاتێ گەڕامەوە بۆ ناو ماڵ‌و منداڵم بۆت دەبژێرمەوە؟ جا لە وەڵامی ئەو تاوانبارەدا ئەم ئایەتانە هاتنە خوارەوە کە دەفەرموێ:

(٧٧) ئایا نابینیت‌و ئاگات لەو کەسە نیە کە بێباوەڕە بە نیشانەکانی ئێمەو ئەڵێ لەوێ ماڵ و منداڵان پێ ئەدرێتەوە وەك چۆن لە دونیادا پێمان دراوە، واتە: ئەڵێ ئەگەر قیامەت راست بێ لەوێش ئێمە هەر خاوەن ماڵ‌ومنداڵ دەبین؟! جا ﷲ دەفەرموێ:

(٧٨) ئایا نهێنی ئەزانێ کە ئەوەی بۆ دابین کراوە؟ یان لەلای ئەو زاتە میهرابانەوە پەیمانێکی وەرگرتوەو دڵنیایە کەﷲ بەڵێنی خۆی ئەباتە سەر؟ واتە کام لەو دوو بەڵگانەیی بەدەستەوەیە کە ئەوەندە دڵنیاییەو خۆی بە بەهەشتی دەزانێ‌و پێی وایە کە ماڵ‌و منداڵیشی لە بەهەشتدا پێ ئەدرێتەوە؟ ئاشکرایە کە لە غەیب نازانێت، چونکە هەر زاتی (ﷲ)یە کە لێی ئاگادارە، وە لەو باوەڕدارەیش نیە کە ئەو زاتە بە هۆی ئیمان‌و باوەڕیەوە بەڵێنی نازو نیعمەتی بەهەشتی پێدابێت، بەراستی ئەم مرۆڤە بێباوەڕەو

درۆزنیشەو بەدرۆوە خۆی سەر گەرم كردوە، خوای بالأدەستیش دەفەرموێ:

(٧٩) شتی وەها نیەو نابێتو ئێمە دەی نووسین ئەو قسەو درۆو نارەوایەی كە ئەو دەیڵێتو لە رۆژی دوایشدا سزای نەبڕاوەی بەسەردا دەدەین. واتە: ئەوەی كە لە پاشە رۆژدا بۆی دابین كراوە نازو نیعمەت نیە بەڵكو سزایەكەو رۆژ بە رۆژ لە سەری زیاد دەكرێت،

(٨٠) خۆ ئەو ماڵ و منداڵەی كە ئەو ئەنازێ پێیدا ئێمە لێی دەسێنینەوەو خۆی بەتەنها دێت بۆ لای ئێمە بۆ حساب نەماڵی لەگەڵ دایەو نەمنداڵ. بەڵێ عاسی كوڕی وائیل ئەگەرچی لە دوای دابەزینی ئەم ئایەتانە ماوەیەكی زۆری بۆ رەخسا بۆ ئەوەی لەو هەڵەیە بگەڕێتەوە بەلام بەڵێنەكانی ﷲ بەجێ هاتو پێش هیجرەتی پێغەمبەرﷺ لە مەكە دا بە كافری مرد. پاشان پەروەردگار زیاتر ئیشە ناشیرینەكانی ئەوان ئاشكرا ئەكاتو دەفەرموێ:

(٨١) ئەمانە بێجگە لە ﷲ چەند خوایەكی تریان داناوە بۆ خۆیان تا ئەوان بەهۆی ئەو خوایانەوە ببن بە خاوەن هێزو دەسەلاتو لە سزای دوا رۆژیش لە ئەماندا ببن. بەلام ﷲ دەفەرموێ:

(٨٢) نەخێر وانیە، ئەوانە نەك نابن بە هۆی بەرزیو رزگاریان بەڵكو بەم زوانە لە رۆژی قیامەت دا هەر ئەو خوایانەی كە ئەوان بۆ خۆیانیان داناوە لە ترسی سزای ﷲ بەو بەندایەتیەی ئەوان بۆ خۆیان ناڕازینو دانی پێدانانێن، بەڵكو ئەوان لەرۆژی قیامەت دا ئەبن بە دوژمنیانو لە دژیشیان قسە دەكەن.

(٨٣) ئایا تۆ نابینی ئەی محمدﷺ كە ئێمە شەیتانەكانمان واز لێ هێناوەو رەوانەمانەمان كردونەتە سەر بێباوەڕان تا سەریان لێ تێك بدەنو هەڵیان نێن بۆ ئەنجامدانی ئیشی خراپو تاوان.

(٨٤) كەوابو تۆ پەلەت نەبێ لەسەر سزاو لەناو بردنیان، چونكە ئێمە بێ ئاگا نین لێیان، بەڵكو ئێمە رۆژەكانی تەمەنیان كە ژمارەیەكی دیاری كراوە بۆ دەژمێرینو تا رۆژێك لەو تەمەنەیان مابێ دەبێ بمێنن و هەر كاتێكیش كە رۆژەكانی تەمەنیان دوای هات بە بێ دواكەوتن دەگەن بەسزای ئیشە خراپەكانی خۆیان.

(٨٥) جا یادی ئەوە رۆژە بكەن كە ئێمە پارێزكاران كۆ ئەكەینەوەو بەرەو رەحمان نوێنەر ئاسا بەرێ ئەكرێن بۆ وەرگرتنەوەی پاداشتی ئیشە چاكەكانیان.

(٨٦) خۆ هەر لەو كاتەشدا پاڵ بەو تاوانبارانەوە ئەنێین لە حاڵێك دا كە ئەوان زۆر تینویانەو رایان دەكێشین بەرەو دۆزەخ،

(٨٧) كە ئەوان خاوەنی هیچ پاڵ پشتو شەفاعەتكارێك نین، بەلام ئەو كەسەی كە بە هۆی ئیمانو كردەوەی چاكەوە پەیمانی شەفاعەتی لە خوای بەخشندە وەرگرتوە كە باوەڕدارانن دەتوانن تكاو پاڵپشتیو شەفاعەتی یەكتری بكەن، چونكە خوای میهرەبان لە كتێبەكەی داو لە سەر زمانی پێغەمبەرەكەی ئەو بەڵێنەی پێداون وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموی: {مَا مُجَادَلَةُ أَحَدِكُمْ فِي الْحَق يَكُونُ لَهُ فِي الدنْيَا بِأَشَد مُجَادَلَةً مِنْ الْمُؤْمِنِ ـ لِرَبهِمْ فِي إِخْوَانِهِمْ الذِينَ أُدْخِلُوا النارَ قَالَ يَقُولُونَ رَبنَا إِخْوَانُنا كَانُوا يُصَلونَ مَعَنا وَيَصُومُونَ مَعَنَا وَيَحُجونَ مَعَنَا فَأَدْخَلْتَهُمْ النارَ قَالَ فَيَقُولُ اذْهَبُوا فَأَخْرِجُوا مَنْ عَرَفْتُمْ مِنْهُمْ قَالَ فَيَأْتُونَهُمْ فَيَعْرِفُونَهُمْ بِصُوَرِهِمْ فَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ النارُ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ إِلَى كَعْبَيْهِ فَيُخْرِجُونَهُمْ فَيَقُولُونَ رَبنَا قَدْ أَخْرَجْنَا مَنْ أَمَرْتَنَا قَالَ وَيَقُولُ أَخْرِجُوا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزْنُ دِينَارٍ مِنْ الْإِيمَانِ ثُم قَالَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزْنُ نِصْفِ دِينَارٍ حَتى يَقُولَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزْنُ ذَرةٍ./النسائي، ابن ماجه، صححه الألبا / لە دنیادا هیچ دەمەقاڵەو مشتو مڕێكتان نەكردوە كە توندتر بێت لەوەی كە باوەڕداران بۆ پارێزگاری لەو برایانەیان كە چونەتە ناو ئاگری دۆزەخەوە لە گەڵ پەروەردگاریاندا دەیكەن.فەرموی: دەڵێن ئەی پەروەردگارمان: ئەوانە براكانی ئێمەنو لەگەڵ ئێمە دا نوێژیان دەخوێندو رۆژویان دەگرتو حەجیان دەكرد، جا ئیستا تۆ ئەوانت خستوەتە ناو ئاگرەوە؟ ئەفەرموی: ﷲ پێیان دەفەرموێ: بڕۆن كام لەوان دەناسن دەریان بهێنن ئەوسا ئەوانیش دەڕۆن بۆ لایانو بە سەرو سیمایاندا دەیانناسنەوە، جا هەندێكیان تا نیوەی لاقیو هەندێكی تریان تا قاپی پێی سوتاوە، ئینجا دەریان دەهێننو دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان ئەوەی كە فەرمانت پێداوین دەرمان هێنا، جا پەروەردگار دەفەرموێ: دەری بهێنن ئەوەش كە بە ئەندازەی قورسای دینارێك لە دڵیدا ئیمان هەیە، پاشان دەفەرموێ: ئەوكەسەش كە بە ئەندازەی قورسای نیو دینار لە دڵیدا ئیمان هەیە تا سەر ئەنجام، دەفەرموێ: ئەو كەسەش كە بە ئەندازەی قورسای گەردیلەیەك لە دڵیدا ئیمان هەیە دەری بهێنن}

وە هەروەها ئەوانەی كە كردەوەی چاكیان هەیە ئەو كردەوانە لەو دنیادا تكاو شەفاعەتیان بۆ دەكەن. پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: {الصيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ الصيَامُ أَيْ رَب مَنَعْتُهُ الطعَامَ وَالشهَوَاتِ بِالنهَارِ فَشَفعْنِي فِيهِ وَيَقُولُ الْقُرْآنُ مَنَعْتُهُ النوْمَ بِالليْلِ فَشَفعْنِي فِيهِ قَالَ فَيُشَفعَانِ./ أ د، الط ا ، صححه الالبا / رۆژوو قورئان لە رۆژی قیامەتدا شەفاعەت دەكەن بۆ بەندە، رۆژو دەڵێ: ئەی

پەروەردگارم لە ڕۆژدا بەرگریم لە خواردنو ئەنجامدانی ئارەزۆکانیم کرد جا تکاو شەفاعەتم لە بارەیەوە وەرگرە، وە قورئانیش دەڵێ: ئەی پەروەردگارم منیش ڕێگای خەوی شەوم لێگرت بو، جا شەفاعەتم لە بارەیەوە وەرگرە جا ئەو دووانە بە شەفاعەتکاروەردەگیرێنو تکای بۆ دەکەن.}

ئینجا ﷲ زیاتر پەردە لەسەر قسە ناشیرینەکانی بێباوەڕانو گاورو جوەکان لا ئەداتو دەفەرموێ:

(٨٨) خۆ وتویشیانە: ﷲ منداڵی هەیە؛

(٨٩) بەحەقیقەت شتێکی زۆر خراپو گەورەتان بەدەمداهاتوە.

(٩٠) ئاسمانەکان لە داخی ئەو قسەیەی کە ئێوە دەیکەن خەریکن لەت لەتو گاڵ گاڵ ببنو زەویش خەریکە پارچە پارچە ببێتو چیاکان خەریکن لەتو پەت ببن وبکەونە خوارەوە.

(٩١) لەبەر ئەو تاوانە گەورەی کە وتیان ڕەحمان منداڵی هەیە.

(٩٢) لەحاڵێکدا کە ڕەحمان پێویستی بە منداڵ نیەو ئەوە شتێکی نە گونجاویشە.

(٩٣) چونکە هیچ شتێك نیە نە لە ئاسمانانو نە لە زەویدا مەگەر لە ڕۆژی قیامەتدا دێتە خزمەت (ﷲ)و دان بە بەندایەتی خۆیدا دەنێت، دەی ﷲ بەندەی خۆی چۆن دەکات بە منداڵو هاوشانی خۆی؟!

(٩٤) جا بەحەقیقەت ﷲ هەر هەموویانی ژماردووە، وەبە ژماردن ژمارەی کردون، واتە: هیچی لێ ون نابێت نە مرۆڤ و نە کردارەکانی مرۆڤ، وە هەر کەس بە تۆڵەی خۆی ئەگات.

(٩٥) خۆ هەمویان لەرۆژی قیامەتدا بە تەنهایی دێنە لای خۆی. دەی ئەو بەندەگەلە چۆن دەبێ منداڵی (ﷲ) بن ؟!

(٩٦) بێگومان ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردوە بەم زوانە ڕەحمان خۆشەویستی خۆی بەوان دەبەخشێتو ئەبن بەمرۆڤێکی خۆشەویست لە ئاسمانانو لە زەویدا. ئەبو هورەیرە(رض) لە پێغەمبەرەوە(ﷺ) دەگێڕێتەوە کەفەرمویەتی: {إذا أحب الله عبدًا نادى جبريلَ إني قد أحببتُ فلانًا فأحِبَّهُ قالَ فيُنادي في السماءِ ثم تنزلُ له المحبةُ في أهلِ الأرضِ فذلك قولُ اللهِ إن الذين آمنوا وعملوا الصالحاتِ سيجعلُ لهم الرحمنُ ودا. وإذا أبغضَ اللهُ عبدًا نادى جبريلَ إني أبغضتُ فلانًا فيُنادي في السماءِ ثم تنزلُ له البغضاءُ في الأرضِ./ الترمذي، صحح الالبا / واتە: هەرکاتێ ﷲ بەندەیەکی خۆشویست بانگ دەکاتە جوبرەئیلو دەفەرموێ: بێگومان من فلان بەندەم خۆش ئەوێت تۆش خۆشت بوێت، پێغەمبەر(ﷺ) فەرموی: جا جوبرەئیلیش بانگ دەکاتە ئەوانەی کە

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَيَجۡعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحۡمَٰنُ وُدّٗا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرۡنَٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلۡمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوۡمٗا لُّدّٗا ﴿٩٧﴾ وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم مِّن قَرۡنٍ هَلۡ تُحِسُّ مِنۡهُم مِّنۡ أَحَدٍ أَوۡ تَسۡمَعُ لَهُمۡ رِكۡزَۢا ﴿٩٨﴾

سُورَةُ طه ٢٠ — ١٣٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طه ﴿١﴾ مَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ لِتَشۡقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذۡكِرَةٗ لِّمَن يَخۡشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلٗا مِّمَّنۡ خَلَقَ ٱلۡأَرۡضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلۡعُلَى ﴿٤﴾ ٱلرَّحۡمَٰنُ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا وَمَا تَحۡتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجۡهَرۡ بِٱلۡقَوۡلِ فَإِنَّهُۥ يَعۡلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخۡفَى ﴿٧﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ ﴿٨﴾ وَهَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾ إِذۡ رَءَا نَارٗا فَقَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِقَبَسٍ أَوۡ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدٗى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخۡلَعۡ نَعۡلَيۡكَ إِنَّكَ بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ طُوٗى ﴿١٢﴾

لەئاسمانو پێیان دەگەیەنێت کە ﷲ فلان کەسی خۆش دەوێت، جا ئێوەش خۆشتان بوێت لە پاشان ئەو خۆشەویستیە دائەبەزێتە ناو خەڵکی سەر زەویو ئەوانیش خۆشیان دەوێت ئەوەیە کە خوای باڵادەست دەفەرموێ: ﴿بەم زوانە ڕەحمان خۆشەویستی خۆی دائەنێت بۆیان﴾

وەهەرکاتێك ﷲ ڕقی لە بەندەیەك بو جوبرەئیل بانگ دەکاتو دەفەرموێ: من فلان بەندەم خۆش ناوێ ئەویش بانگ دەکاتە ئەوانەی کە لەئاسمانو لەپاشان ئەو ڕق وقینەی ﷲ دائەبەزێتە سەر خەڵکی زەویو ئەوانیش خۆشیان ناوێ. ئینجا خوای میهرەبان باسی ئاسانی ئەم قورئانە پڕ پیتوخێرە دەکاتو دەفەرموێ:

(٩٧) سا بەراستی ئێمە ئەم قورئانەمان ئاسان کردوە لە سەر زمانت تا تۆ مژدەی بەهەشت بدەیت بەو کەسانەی کەلە خوا ئەترسنو خۆیان لە تاوان ئەپارێزن تا بەم قورئانە بترسێنی گەلێکی لارو لاسار بەڵکو بیر بکەنەوەو واز لە خراپە بهێنن.

(٩٨) ئەوسا چەندە خەڵكو وڵات لەپێش ئەواندا بوون کە لەناومان بردن خۆ ئەمانە لەوان بەتواناو بەهێزتر نین دەی ئایا تۆ هەست بە هیچکام لە وان دەکەیتو دەیانبینی؟ یان ئایا هیچ دەنگێکی هێواشیشیان لێ ئەبیستیت؟ واتە: ئەو هەمو خەڵکە بەدەسەڵاتو بەهێزەی پێش ئەوانمان لە ناو بردو کەسیش توانای قسەیەکی هێواشی نیە، جا ئەمانە تاکەی بیر نا کەنەوەو ناترسن لە (ﷲ)و لە تۆڵەی دوا ڕۆژ؟!

سورەتی تاها سورەتی بیستەمی قورئانە، سەدو سی‌و پێنج ئایەتە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، بناغەی باسەکەشی هەر ئەو شتانەن کە لە سورەتە مەکیەکاندا باسیان لێکراوە وەك یەکخواپەرستی‌و پێغەمبەرایەتی‌و زیندو بونەوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چل‌و پێنجەهەمەو پاش سورەتی (مر)و پێش (**الواقعة**) دابەزیوەو لەکۆکردنەوەی قورئانیش دا پاش سورەتی مەریەمە، لە سورەتی مەریەم دا بە کورتی باسی بەسەرهاتی موسای کرا و لەم سورەتەشدا بە رونی چەند بەسەرهاتی ئەو بە درێژی باس دەکرێت، هەندێك لە زانایان پێیان وایە (تاها) ناوێکە لە ناوەکانی پێغەمبەری ئازیزمانﷺ ، ئەم سورەتە یەکێکە لەو سورەتانە کە پێغەمبەرمانﷺ بە (الْمِئِينَ) سەدەکان، ناویان دەبات‌و دەفەرموێ: {وَأُعْطِيتُ مَكَانَ الزَّبُورِ الْمِئِينَ / ا د، صحح الالبا / جا لە باتی زەبور سورەتە سەدیەکانم پێدراوە} مەبەستی ئەو سورەتانەن کە ئایەتەکانیان لە سەد زیاترە.

بەناوی اللَّهُ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) **تا ها**، دوو پیتە لە پیتە پارچە پارچەکانی سەرەتای هەندێك لەسورەتەکانی قورئان‌و هەراللَّهُ خۆی دەزانێ مەبەست لەو دووپیتە چییە.

(٢) ئێمە ئەم قورئانەمان نەناردوە بۆ تۆ کە تۆ بەد بەخت بکات‌و توشی ئازار و پەژارەت بکات. وەك بێباوەڕان دەیان وت ئەم قورئانەی محمدﷺبە تەواوی بووەتە هۆی دەردەسەری‌و ئازار بۆی، کەواتە بەهۆی ئەوەی کە گەلەکەت باوەڕ بە قورئان ناکات بەو داخ‌و خەمە خۆت لەناو مەبەو ئەوەندەش کە لە بەندایەتی پێت دەکرێت هەر ئەوەندە بەجێ بهێنە کە لەراستی دا ئەم قورئانە پەندو ئامۆژگاری‌و عیلم‌و تێگەیشتنە، وانیە کەئەو بێباوەڕانە دەڵێن بەڵکو،

(٣) ئەوقورئانە تەنها هەر بۆ ئەوەیە کە ببێتە هۆی بیر خستنەوەو ئامۆژگاری بۆ ئەو کەسەی کە لە پەروەردگاری دەترسێت.

(٤) جا ئەم قورئانە نێرراوێکە لەلایەن ئەو کەسەی کە زەوی‌و ئاسمانە بەرزەکانی دروستکردوە .

(٥) ئەو زاتە زۆر بەسۆزەی کە لە سەر عەرشدایە. ئێمەی باوەڕدار باوەڕمان بە سەقامگیر بونی اللَّهُ لە سەر عەرشەوە هەیە بەو شێوەی کە شایستەی خۆیەتی‌و چۆنیەتیەکەی بۆ ئێمە نادیارەو نایزانین‌و گۆڕانی مانای وشەی (اَسْتَوَىٰ) یان باس کردنی چۆنیەتی ئەو سیفەتەی پەروەردگار بڕیاردانە بە بێ عیلم‌و زانیاری لەسەر ئەو زاتە بالادەستە، جا چ تاوانێك لەوە گەورەترە، وەلەئایەتە موتەشابیهەکانەوباس‌و لێکۆڵینەوە لێی دژی فەرمودەی پێغەمبەرمانە ﷺ.

(٦) ئەوەی کە لە ئاسمانان‌و زەوی دایەو ئەوەی کە لە نێوانیاندایەو ئەوەیش کەلە ژێر ئەم خاکەدایە هەموی هەر موڵکی ئەوە. واتە: ئەم بونەوەرە بە گیاندارو بێ گیانیەوە، بە گەورەو بە بچوکیەوە هەموی موڵکی ئەوەو هەر خۆیەتی کە خاوەن‌و بەدیهێنەرو پەروەردگاریان.

(٧) جا ئەگەر بە ئاشکرا قسە بکەی یان بە نهێنی لای اللَّهُ گرنگ نیەو هەردووکیان لەلای ئەو یەکسانە، چونکە بێگومان ئەو زاتە ئەوەی کە مرۆڤ دەیڵێ نهێنی بێ یان شاراوە خۆی دروستی دەکات ئیتر چۆن دەبێ نەیزانێ؟

(٨) اللَّهُ ئەو زاتەیە کە جگە لە ئەو هیچ پەرستراوێکی راستەقینەی ترنیە، هەرچی ناوی بەرزو جوان ترو خاوێن ترە تەنها شایستەی ئەو زاتەیە. ناوانێك کە لە قورئان و فەرمودە سەحیحەکاندا هاتوە ئەگەر بەوانە هاواری لێ بکرێت وەڵام دەداتەوە، هەروەها ناوانێك کە تەنها زاتی اللَّهُ خۆی دەیانزانێت، ئینجا خوا داستانی موسامان بۆ باس دەکات‌و دەفەرموێ:

(٩) ئایا قسەو باسی موسات پێ گەیشتوە؟ داستانی موساو پێغەمبەرایەتی ئەو لێرەوە دەست پێ دەکات. پاش ئەوەی کە موسا دەساڵ شوانی تەواو کردو ئارەزۆی گەڕانەوەی ناو خزم‌و کەس‌و کاری کردو بەرەو میسر گەڕایەوە لەرێگا لە شەودا گەیشتن بە چیای "تور" جا نە ئاگریان پێ بو نە بەو شەوەش رێگایان دەزانی لەو کاتەدا موسا چاوی بە ئاگرێك کەوت. بۆیە بە خێزان‌و دەست‌و پێوەندەکانی وت: لێرە کەمێك بوەستن بەراستی من ئاگرێکم بەرچاو کەوت بابچم بۆ لای،

`بەڵکو هیچ نەبێ دەستەوارەیەك ئاگرتان بۆ بهێنم تا خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە یان لە لای ئەو ئاگرە کەسێکم دەست کەوێت کە رێنمایمان بکات.

(١١) جا کاتێك کە چووە لای ئاگرەکە بانگ کراو پێی وترا ئەی موسا:

(١٢) بەبێگومان کە من پەروەردگاری تۆم پێڵاوەکانت لابە لە پێت بەراستی تۆ لە شیوی پیرۆزی "تور"دایت .

وَأَنَا ٱخۡتَرۡتُكَ فَٱسۡتَمِعۡ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدۡنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكۡرِيٓ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخۡفِيهَا لِتُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا تَسۡعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنۡهَا مَن لَّا يُؤۡمِنُ بِهَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ فَتَرۡدَىٰ ﴿١٦﴾ وَمَا تِلۡكَ بِيَمِينِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُاْ عَلَيۡهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخۡرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلۡقِهَا يَٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلۡقَىٰهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٞ تَسۡعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذۡهَا وَلَا تَخَفۡۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا ٱلۡأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَٱضۡمُمۡ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخۡرُجۡ بَيۡضَآءَ مِنۡ غَيۡرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخۡرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنۡ ءَايَٰتِنَا ٱلۡكُبۡرَى ﴿٢٣﴾ ٱذۡهَبۡ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱشۡرَحۡ لِي صَدۡرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرۡ لِيٓ أَمۡرِي ﴿٢٦﴾ وَٱحۡلُلۡ عُقۡدَةٗ مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفۡقَهُواْ قَوۡلِي ﴿٢٨﴾ وَٱجۡعَل لِّي وَزِيرٗا مِّنۡ أَهۡلِي ﴿٢٩﴾ هَٰرُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ ٱشۡدُدۡ بِهِۦٓ أَزۡرِي ﴿٣١﴾ وَأَشۡرِكۡهُ فِيٓ أَمۡرِي ﴿٣٢﴾ كَيۡ نُسَبِّحَكَ كَثِيرٗا ﴿٣٣﴾ وَنَذۡكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرٗا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدۡ أُوتِيتَ سُؤۡلَكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدۡ مَنَنَّا عَلَيۡكَ مَرَّةً أُخۡرَىٰٓ ﴿٣٧﴾

﴿١٣﴾ خۆ من تۆم هەڵبژاردوە بۆ ئیشی خۆم، جا گوێ بگرە بۆ ئەوەی کە وحی دەکرێتە لات.

﴿١٤﴾ بزانە کە بە بێگومان منم ئەو (ﷲ)یەی کە هیچ پەرستراوێکی راستەقینەی تر بێجگە لە من نیە، دەی تۆیش بەندایەتی من بکە و تەنها من بپەرستەو بۆ یادکردنەوەی من نوێژ بکە.

﴿١٥﴾بێگومان کە قیامەت دێت، نزیك بو بیشارمەوەو بەکەس نەڵێم تا دێت، جا هاتنی ئەو رۆژە بۆ ئەوەیە کە پاداشتی هەرکەسێك بدەمەوە بەگوێرەی ئەو ئیشانەی کە دەیکات. ئیمان بە یەکتایی پەروەردگارو بەندایەتی کردنیو باوەڕ بە پاشەرۆژ سێ بنەمای سەرەکی ئیمانی باوەڕدارە کە بێباوەڕان هەمو هەوڵێك دەدەن کە باوەڕداری لێ سارد بکەنەوەو شكو گومانی بۆ دروست بکەن.

﴿١٦﴾ جا با ئەوەی کە باوەڕی بە قیامەت نییەو دوای ئارەزۆی خۆی کەوتوە نەتوانێت کە رێگات لێ بگرێت لە باوەڕ پێهێنانوباسکردنیو خۆ ئامادەکردن بۆی، ئەگەر هاتو پەیرەوویت کردن ئەوسا تۆیش لە ناو دەچیت هەروەك چۆن ئەوان لە ناو چوون. ئینجا خوا فەرموی:

﴿١٧﴾ ئەی موسی ئەوە چیە بە دەستی راستەوە؟ (ﷲ)ی زانا خۆی چاك دەزانێ کە چیە بەڵام لەم پرسیارە مەبەستێکی گرنگی هەیە.

﴿١٨﴾ موسایش وەڵامی دایەوەو وتی: ئەوە گۆچانەکەمەو خۆمی بەسەردا ئەدەم لە کاتی رۆیشتن داو پەلکی درەختانی پێ دەوەرێنم بۆ مەڕەکانمو هەندێ ئیشو مەبەستی ترم پێی هەیە، موسا درێژەی دا بە وەڵامەکەی چونکە جێگاکە جێگای گەیشتن بەخۆشەویستو دواندنیەتیو لەم شوێنانە دا درێژەدان بەقسە، جوانە، جا پاش ئەوەی کە ﷲ ئەم پرسیارەی لە موسا کردو موساش بەدڵنیاییەوە وتی: عەسایەو بێجگە لەو شتانەی کە خۆی دەیزانی شتێکی تری پێوە نەدیوە، ﷲ بۆ ئەوەی کە بە تەواوی دڵنیای بکات فەرمانی پێ دەکات:

ﷲ ﴿١٩﴾ فەرموی: فڕەی دە ئەی موسا.

﴿٢٠﴾جا موساش فڕەیدا خۆ هەرکە فڕیدا، بو بە ئەژدیهایەكو بە توندی دەجوڵایەوە، تەنانەت موسا خۆی لێی ترساو پشتی تێکردو رای کرد.

﴿٢١﴾ فەرموی: عەساکەت هەڵبگرەو مەترسە ئێمە وەك ئەوەڵ جاری لێ دەکەینەوە. پاش ئەو موعجیزە، ﷲ موعجیزەیەکی تری پێ پیشان دەداتو دەفەرموێ:

﴿٢٢﴾ دەستت بخەرە ژێر باڵتەوە، بە سپی بە بێ ئەوەی کە ناشیرین بێت دێتە دەرەوە، واتە: سپیەکیوا ئەبێ کە روناکیو شەوق دەداتەوە نەك ببێ بە پەڵەو بەڵەکی کە ئەمەش بەڵگەیەکی گەورەو گرنگی ترە تا تۆ خۆت بناسیتو چاپوكو چالاکانە ئەرکی پێغەمبەرایەتیت ئەنجام بدەیت .

﴿٢٣﴾ تا ئێمە بەشێك لە نیشانە گەورەکانی تریشمان بخەینە بەرچاوت، واتە ئەمەی کەئیستا دەی بینی نیشانەگەلێکی بچوکن لەچاو ئەوەی کەلەمەولا دەیبنی. ئینجا خوا فەرموی:

﴿٢٤﴾ بچۆ بۆلای فیرعەون کە بێگومان لە سنور تێ پەڕیوەو لەگای بگاردوە، جێگای سرنج دانە موسا کاتی خۆی لە ترسی فیرعەون رایکردووەو چووەتە "مەدیەن"و چەند ساڵە لەوێیەو ئێستا ئەیەوێ سەر لەخزمانی بدات بە شێوەیەکی وا کە فیرعەون نەزانێ کە چی خوا دەیکات بە پێغەمبەرو دەفەرموێ: بچۆ بۆ لای فیرعەون؟! ئەمە دووهەم جارە کە موسا لە دەست فیرعەون رادەکات وە پەروەردگار دەیگەڕێنێتەوە بەردەست فیرعون، کاتی منداڵی دایکی لەترسی فیرعەون فڕەیدایە ناودەریاوە کەچی خوا خستیە دەستی فیرعەون، وە ئیستاش،

إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِى ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ
فِى ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّى وَعَدُوٌّ لَّهُۥ ۚ وَأَلْقَيْتُ
عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّى وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴿٣٩﴾ إِذْ تَمْشِىٓ أُخْتُكَ
فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ ۖ فَرَجَعْنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَىْ تَقَرَّ
عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ وَفَتَنَّٰكَ فُتُونًا ۚ
فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾
وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَٰتِى وَلَا تَنِيَا
فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ ٱذْهَبَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ قَوْلًا لَّيِّنًا
لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ
أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ ۖ إِنَّنِى مَعَكُمَآ أَسْمَعُ وَأَرَىٰ
﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ
ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ
وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ
كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

بەڵێ (ﷲ)ی زاناو کاربەجێ هەرچی ویست هەروا دەبێو هەزاران فیرعەونیش ناتوانن رێگای لێ بگرن، ئینجا موسا پارایەوە لە ﷲ،

﴿٢٥﴾ وتی: ئەی پەروەردگارم دڵم فرەوان بکە. چونکە موسا هەست بەگەورەیی و سەختی کارەکەی دەکاتو دەزانێ ئەرکی بانگەواز بۆ رێگای ﷲ پێویستی بە خۆگری و دڵ فرەوانیەو موسایش زوو تورە دەبو، بۆیە داوای کرد لە پەروەردگاری دڵی فرەوان بکات،

﴿٢٦﴾ جا وتی: ئەی پەروەردگارم ئەرکەکەم بۆ ئاسان بکە تا بتوانم بەباشی رایگەیەنم،

﴿٢٧﴾ وە ئەوگرێیەی کە بەزمانمەوەیە بیکەرەوەو قسە کردنم بۆ ئاسان بکە. دەڵێن موسا لە کاتی قسەکردندا قسەی بۆنەدەهاتو زۆر بە سەختی قسەی دەکرد لەبەر ئەوە داوای لە ﷲ کرد کە زمانی بکاتەوە بۆ قسەکردن بەشێوەیەك،

﴿٢٨﴾ تا ئەوان بە چاکی لە قسەکانم تێ بگەن.

﴿٢٩﴾ هۆ ئەی پەروەردگارم لە کەسو کاری خۆم یارمەتی دەرو وەزیرێکم بۆ دابنێ.

﴿٣٠﴾ کە ئەویش هارونی برام بێ.

﴿٣١﴾ کە بەو بەهێزم بکەو پشتم بتەو بکە.

﴿٣٢﴾ وە لەم ئەرکەم دا بیکە بە هاوبەشمو ئەویش وەك من بکە بە پێغەمبەر.

﴿٣٣﴾ بۆ ئەوەی زۆر ترو زیاتر بێ عەیبیو پاكو بێ نیازی تۆ دەربخەین.

﴿٣٤﴾ وە تا زۆرتر یادی تۆ بکەین.

﴿٣٥﴾ بەراستی تۆ بینەری حاڵو وەزعی ئێمەیتو چاك دەزانیت بۆچی ئەمانە لە تۆ داوا دەکەم، جا ئەی پەروەردگار ئەم داخوازیانەم لێ وەرگرە،

﴿٣٦﴾ ئەوسا پەروەدگاریش وەڵامی دایەوەو فەرموی: ئەی موسا بەراستی داواکاریەکانت پێی دراو ئەوەی کە دەتویست پێت بەخشرا، ئینجا نیعمەتەکانی پێشویشی دەخاتەوە بیری و دەفەرموێ:

﴿٣٧﴾ خۆ ئێمە جارێکی تریش منەتمان خستە سەر تۆ.

﴿٣٨﴾ ئەو کاتە کە وەحیمان کردە لای دایکت ئەوەی کە وەحی دەکرێ وپێمانراگەیاند کە،

﴿٣٩﴾ منداڵەکەت بخەرە ناو تابوتەوە، جا فرەی بدەرە ناو دەریاوەو مەترسەو بە دەریاکەیشمان وت: کە لە نزیك ماڵی فیرعەونەوە بیخاتە کەنارەوە تا دوژمنێکی منو دوژمنێکی ئەو کە فیرعەون بو هەڵیگرێت، وە تۆم خۆشەویست کرد بە خۆشەویستیەکی زۆر لە دڵی فیرعەونو خێزانەکەیدا، وە تا تۆ خزمەت بکرێیت لە ژێر چاو دێری خۆم دا. بەڵێ ئەو فەرمانەی ﷲ جێ بەجێ کراو دایکی موسا لە ترسی فیرعەون ناچار تابوتێکی بۆ دروست کردو فرەی دایە ناو روباری "نیل"ـەوەو روبارەکەیش لە نزیك جێگای گەشتو سەیرانی فیرعەونەوە خستیە کەنارەوەو دەستو پەیوەندانی فیرعەون هەڵیان گرتو بردیانە لای فیرعەون، ئەو فیرعەونەی کە بە هەزاران منداڵی کوشتبو تا نەك ئەو موسا بێت کە خەونی لە ناوچونی خۆی بە دەست ئەوەوە بینیوە، بەڵام (ﷲ)ی خاوەن دەسەڵاتو بەهێز هەرچی ویست وا دەبێو موسای نارده ماڵی ئەو فیرعەونە تا خۆی بەخێوی بکاتو لەهەمو سەختیەکی ژیان رزگاری بکات جا خۆشەویستی کرد لەلای فیرعەونولای خێزانەکەی تا چاکترو زیاتر خەریکی ببنو بیپارێزن، وە لە ژێر چاودێری ﷲ دا پەروەردە بکرێت. دیارە نەك هەر موسا بەڵکو تەواوی گیان لەباران لە ژێر چاودێری خوادان، بەڵام ئەم جۆرە چاودێری و لەگەڵ بونانە تایبەت ترن، جا خوای خاوەن دەسەڵاتو زانا زیاتر ئەو نیعمەتانەی پێشوی بۆ رون دەکاتەوە، چونکە موسا لەو

کاتەدا منداڵ بوەو نازانێ چۆن بوەو چی کراوە لەگەڵیاو دەفەرموێ: کاتێ کە خوشکت کە بە فەرمانی دایکت لە دوورەوە تەماشای تابوتەکەی دەکردو دی کە کەوتە دەست فیرعەون‌و دەریان هێنا لە ناو تابوتەکەداو خۆشەویستی چووە ناو دڵیان، جا کۆرپەی ناوتابوت دەستی کرد بەگریان، ئەوسا ئەوانیش چەن چەندین ئافرەتیان هێنا تا شیری پێ بدات بەڵکو ئاشتبێتەوە، بەڵام ئەوساوایە مەمکی هیچ کام لەوئافرەتانەی نەگرت‌و هەر دەگریا، جادەفەرموێ:

(٤٠) ئا لەو کاتەدا خوشکت لێیان نزیک بوویەوەو گوتی: ئایا کەسێکتان پێ بناسێنم کە خزمەتی ئەو منداڵە بکات‌و شیری بداتێ؟ ئەوانیش پاش مشت‌و مڕێك لە گەڵ خوشکیا نا چاربون داوای ئەو کەسەیان کرد کە دایکی خۆی بو، جا کاتێ کە هات کتوپڕ مەمکی دایکی گرت، بەم شێوەیە ئێمە تۆمان گەڕاندەوە بۆلای دایکی خۆت لەسەر خەرجی فیرعەون، هەتا دایکیشی چاوی رۆشن ببێتەوە بە بینینی کوڕەکەی‌و تا خەفەت نەخوات، ئەمە هەندێك بو لە نیعمەتەکانی سەردەمی منداڵی، دیسان ئایا تۆ ئەی موسا لە بیرت نیەو نازانی کە تۆ کەسێکت کوشت‌و فیرعەون بڕیاری کوشتنی دایت، بەڵام ئێمە تۆمان رزگار کرد لەو غەم‌و پەژارەیە، وە ئێمە تۆمان چەند جارێك بە بەڵاو موسیبەت تاقی کردەوە، سەرئەنجام رزگارمان کردیت، وە تۆ چەند ساڵێك لە ناو ئەهلی مەدینەدا مایتەوە، لە پاشان ئەی موسا لەسەر بڕیارێکی دیاری کراوی من تۆ هاتی بۆ چیای "تور"، واتە: هاتنی تۆ شتێکی هەڵکەوت نەبوە بەڵکو ئەنجامدانی بڕیارێکی کۆنی خۆم بوەو قەدەرە.

(٤١) من تۆم بۆ نەفسی خۆم‌و بۆ ئەنجامدانی بەرنامەی خۆم دروستکردوە کە بەرنامەکەیش بریتیە لە پێغەمبەرایەتی، جا کەوا بو هەرئێستا،

(٤٢) تۆو براکەت بە نیشانەکانی منەوە بچن بۆ ئەنجامدانی فەرمانەکانی من‌و لە یادی من کۆتایی نەکەن. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە ئەرکی بانگ کەرانی راستەقینە زیاتر خەریك بونە بە یادی خواوە، نەك وەك ئەمڕۆ رۆڵەی موسڵمان هەرخەریکی شەڕە پەڕۆو دیمەنجوانکردن‌و هەڵپەڕکەو تانەوتەشەر لەم‌و لەوبێ لەباتی سوڵح‌و سەفا هەر خەریکی فێڵ‌و فڕ لەم‌و لەوبێ. ئینجا خوادەفەرموێ:

(٤٣) بڕۆن بۆ لای فیرعەون بێگومان فیرعەون ملهوڕانە لە خراپەو تاواندا لەسنور تێی پەڕاندوە.

(٤٤) قسەی لەگەڵا بکەن بە قسەیەکی نەرم بەڵکو بیر بکاتەوەو لەو تاوان‌و ملهوڕیە واز بهێنێ یان لە سزای ئێمە بترسێت. ئەمە فەرمانی کەسێك نیە کە نەزانێت کە ئایا فیرعەون لە ئەنجامدا باوەڕ دەهێنێ یان نە، بەڵکو فەرمانی ئەو زاتەیە کە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی کە ئاسمان‌و زەوی دروست بکات ئەندازەگیری هەمو شتێکی لە "لەوحولەحفوز"دا تۆمارکردوەو چاك زانویەتی کە فیرعەون باوەڕ ناهێنێت، بەڵام ئەو زاتە بە نێرراوانی خۆی فەرمان دەدات کە بە چاك ترین شێوە ئەو پەیامە راگەیەنن، لە راستی دا ئەمە باشترین وانەیە بۆ ئەوانەی کە دەعوە دەکەن بۆ رێگای ﷲ دەبێ زۆر بە دڵسۆزیەوە پەیامی ﷲ بەهەمو کەس بگەیەنن با دوژمنێکی زۆر سەر سەخت بێت وەك فیرعەون.

(٤٥) جا موساو هارون وتیان: ئەی پەروەردگارمان بە راستی ئێمە دەترسین کە ئەو پێش ئەوەی کە ئێمە ئەم پەیامەی پێ راگەیەنین دەست درێژی بکاتە سەرمان‌و بمان کوژێت یان ئەگەر قسەی لەگەڵدا بکەین لە سنور تێ پەڕێت‌و خراپتر ببێت.

(٤٦) خوای بە هێزو زانا وەڵامی دانەوەو فەرموی: مەترسن من لە گەڵتانداو یارمەتیتان دەدەم‌و قسەی هەمو لایەك دەبیستم‌و چاوم لێتانەو دەتان پارێزم.

(٤٧) جا ئێوە بچنە لای‌و بڵێن کە ئێمە نێرراوی پەروەدگارتین، جا تۆش بەنی ئیسرائیلی کە کرد وتن بە بەندەی خۆت وازیان لێ بهێنە با لەگەڵ ئێمەدا بن‌و سزایان مەدە، بەراستی ئێمە بە نیشانەیەکی گەورەی پەروەردگارت هاتوینە لات ئەوسا ئەو کەسەی کە پەیڕەوی لە رێنمای ﷲ بکات لە سزای پەرەوەردگار لە ئەمان دایە، ئینجا ئەو دوو پێغەمبەرە بەرێزە بەم شێوەی کەﷲ فەرمانی پێکردن چونە لای فیرعەون‌و وتیان:

(٤٨) بێگومان ئێمە وەحیمان کراوەتەلا کە سزای سەختیﷲ بۆ ئەو کەسەیە کە پێغەمبەران بە درۆ بخاتەوەو پشتیان تێ بکات‌و گوێ بەفەرمانی ﷲ نەدات.

(٤٩) جا فیرعەون هاتە قسەو وتی: ئەی موسا پەروەردگارتان کێ یە؟

(٥٠) موسایش وتی: پەروەردگاری ئێمە ئەو زاتەیە کە هەمو بونەوەری دروستکردوەو بە هەمو شتێك ئەو شێوەو هەیکەلەی کە شایستەیەتی پێی بەخشیوە، وە تێی گەیاندوە کە چۆن بۆمانی خۆی هەوڵ بدات کە ئەوەی سودی تێدایە بۆی بەدەستی بهێنێ‌و ئەوەیش کە زیانی تێدایە خۆی لێ بپارێزێ، وە چۆن لەگەڵ یەکدا بژین‌و زاوزێ بکەن، جا هەریەکەی بە شێوەی گونجاو لەگەڵ سەرو سیمای جوان‌و رێك‌و پێکی خۆیدا خەریکی

قَالَ عِلۡمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَٰبٖۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ مَهۡدٗا وَسَلَكَ لَكُمۡ فِيهَا سُبُلٗا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّن نَّبَاتٖ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُواْ وَٱرۡعَوۡاْ أَنۡعَٰمَكُمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾ ۞ مِنۡهَا خَلَقۡنَٰكُمۡ وَفِيهَا نُعِيدُكُمۡ وَمِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ تَارَةً أُخۡرَىٰ ﴿٥٥﴾ وَلَقَدۡ أَرَيۡنَٰهُ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئۡتَنَا لِتُخۡرِجَنَا مِنۡ أَرۡضِنَا بِسِحۡرِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأۡتِيَنَّكَ بِسِحۡرٖ مِّثۡلِهِۦ فَٱجۡعَلۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكَ مَوۡعِدٗا لَّا نُخۡلِفُهُۥ نَحۡنُ وَلَآ أَنتَ مَكَانٗا سُوٗى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوۡعِدُكُمۡ يَوۡمُ ٱلزِّينَةِ وَأَن يُحۡشَرَ ٱلنَّاسُ ضُحٗى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرۡعَوۡنُ فَجَمَعَ كَيۡدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيۡلَكُمۡ لَا تَفۡتَرُواْ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا فَيُسۡحِتَكُم بِعَذَابٖۖ وَقَدۡ خَابَ مَنِ ٱفۡتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَٰزَعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوٓاْ إِنۡ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَانِ أَن يُخۡرِجَاكُم مِّنۡ أَرۡضِكُم بِسِحۡرِهِمَا وَيَذۡهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلۡمُثۡلَىٰ ﴿٦٣﴾ فَأَجۡمِعُواْ كَيۡدَكُمۡ ثُمَّ ٱئۡتُواْ صَفّٗاۚ وَقَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡيَوۡمَ مَنِ ٱسۡتَعۡلَىٰ ﴿٦٤﴾

خۆ بەخێو کردنو جوانکردنی ئەم ژینگەیەنو هیچیان لە سنوری دیاری کراوی خۆیان لەم ژیانەدا تێناپەڕن، بێجگە لە بەشێکی زۆر لە ئینسانو جنۆکە، وە بەهەشتو دۆزەخیش بۆ ئەو دوو جۆرە دانراوە،

(٥١) جا فیرعەون پاش بیستنی ئەم وەڵامە جوانو تەواوەی موسا، وتی: ئەگەر وایە ئەی حاڵی ئەوگەلانەی پێشو چۆنە کە باوەڕیان نەبوە بە خوای تۆ؟ وە بێجگە لەویان پەرستوە؟

(٥٢) موسا وتی: زانینی حاڵی ئەوانە کە چییان کردووە سەر ئەنجامیان چۆن بوە لە کتێبێك دایە کە لە لای پەروەردگارمە، واتە: هەموی لە"لەوحولمەحفوز"دا تۆمار کراوە، پەروەردگاری من هیچی لێ ون نابێتو هیچی لە بیر ناچێتەوە، جا ئەوانیش بەم زوانە بەپێی ئەو نوسراوە پاداشتو تۆڵەی خۆیان وەردەگرن، وە ئەمە ئیشی ئێمە نیە کە قسەی لە سەر بکەین، بەڵکو ئەوە لە عیلمو زانیاری زاتی اللّٰه دایە .

(٥٣) ئەو زاتەی کە زەوی وەك بێشکەیەك لێ کردوە بۆتان، وە چەندین ڕێگەی بۆ ئێوە دروستکردوە لەو زەوییەدا کە بتوانن بەئاسانی هاتو چۆی تێدا بکەن، وە لە ئاسمانەوە ئاو دەنێرێتە خوارەوە بۆتان، جا خوا دەفەرموێ: بەو ئاوە هەمو جۆرە گژو گیایەك دەردەهێنینو سەوزی دەکەین،

(٥٤) دەی خۆتان بیخۆن و مەڕو ماڵاتەکانتانی تێدا بلەوەڕێنن، بێشك ئا لەمە دا چەندین بەڵگە هەیە لەسەر دەسەڵاتو تەنیایی اللّٰه بۆ ئەوانەی کە خاوەن عەقڵن، ئینجا اللّٰه دەفەرموێ:

(٥٥) ئێمە ئێوەمان لەم خاکە دروستکردوە، وە بۆ ناو ئەویش دەتانگێڕینەوەو دەتان مرێنینو لەم خاکەوە جارێکی تر بۆ حەشرو حیساب دەرتان دەهێنینەوە بە زیندوکراوی.

(٥٦) جا بەحەقیقەت ئێمە هەمو نیشانەکانی خۆمانمان پیشانی فیرعەون دا، کەچی ئەو بێباوەڕبو بە موساو بەدرۆی خستەوەو ئامادە نەبو کە دان بەو حەقیقەتو ڕاستیەدا بنێت.

(٥٧) وتی: ئەی موسا ئایا تۆ هاتویت بۆلای ئێمەو دەتەوێ لەم زەوێیەی خۆماندا بە جادوەکەت دەرمان بکەیت؟ ئەمە دووهەم پرسیاری فیرعەونە لە موسا، لە پرسیار یەکەم دا هەوڵ دەدات کە پرسیارەکەی بە جۆرێك بێت کە موسا بە خراپە باسی باوو باپیرانی پێشو بکاتو بەو شێوەیە لە خۆشەویستی خەڵك بۆ نەتەوایەتی کەڵك وەربگرێت تا ڕقو قینی خەڵك بەرامبەر بە موسا هەڵگرسێنێت، بەڵام موسا زۆر بە جوانی بە جۆرێك وەڵامی دایەوە کە فیرعەون ئامانجەکەی نەپێکێت، وە لە پرسیاری دووهەم دا هەر بەو مەبەستە باس لەوڵاتو نیشتمان دەکات، جاموسا وا دەناسێنێت کە دەیەوێت پشت بە سیحرەکانی ئەو خەڵکە لەو لاتی خۆیان دا دەربەدەر بکات، کە ئەمە دابو نەریتی فیرعەونەکان بوە لە هەمو زەمانێك دا، ئەوسا فیرعەون هەمو موعجیزەکانی بە سیحر داناو وتی: ئەمانە شتێکی گرنگ نین،

(٥٨) جا بەراستی ئێمەش لە بەرامبەر دا سیحرێك لەوێنەی ئەو سیحرەی تۆ دەهێنینو دەیدەین بە گژیدا، جا ئادەی لە نێوان ئێمەو خۆتدا کاتێکی بۆ دیاری بکە کە هیچ کامان پێچەوانەی ئەوکاتە نەجوڵێینەوە، نەئێمەو نە تۆیش، لە شوێنێکی ڕێكو پێكو دەشتدا کە هەمو کەس بمان بینێ.

(٥٩) موسایش وتی کاتی دیاریتان با ڕۆژی (زینەت) بێ، وە با خەڵك لەکاتی چێشتەنگاودا لەوێ ئامادەبکرێنو کۆبکرێنەوە. لەوە دەچێ‌کە ڕۆژی زینەت ڕۆژێکی زانرا بوە لای هەمویان.

(٦٠) جا فیرعەون پشتی هەڵکردو دانیشتنەکە دوای هاتو فیرعەون ئەوەی کە پێی دەکرا بۆ دژایەتی موسا لە فڕوفێڵ کۆی کردەوەو پیاوی بەوڵاتدا ناردو هەمو جادوکەرانی چالاکی کۆکردەوە بۆ ئەوەی لە ڕۆژی دیاری کراو دا دژ بە موسا بوەستن، پاشان کاتی دیاری کراو هاتو فیرعەونو دەستو دایەرەی لەگەڵ سەدان جادوگەردا، وە بە هەزاران خەڵکی تر ئامادەی کۆبونەوەکە بوونو فیرعەون لەسەر تەختی خۆی دانیشت، موساش کە خۆی

ئەدا بەسەر عەساکەیدا لەگەڵ هارونی برای دا بەرەو کۆڕەکە هاتن‌و کاتێ کە گەیشتنە ناو خەڵکەکە، چووەلای جادوگەرەکان‌و ئامۆژگاری کردن.

(٦١) موسا پێی وتن: هاوار بۆ ئێوە نەکەن درۆ بەدەمی (اللَّهِ)وە بکەن، ئەگەر واتان کرد ئەوسا بەراستی خوای باڵا دەست بە سزایەکی گەورە تۆڵەتان لێ وەردەگرێت‌و لەناوتان دەبات، وە بەراستی رەنجەڕۆیە ئەوکەسەی کە درۆ دەکات بەدەم (اللَّهِ)وە، بەڵێ ئەم ئامۆژگارییەی موسا کاری خۆی کردو جادوگەرانی هەژاند.

(٦٢) ئەوسا جادوگەرەکان لە نێوان خۆیاندا بو بەکێشەیان، وە بە نهێنی قسەیان لە نێوان خۆیاندا دەکرد، هەندێکیان قسەیان لە راستی موساو پەیامەکەی دەکرد، بەڵام لە بەر زۆری نەیاران‌و ترس لە فیرعەون قسەیان کرد بە یەك.

(٦٣) وتیان: بێگومان ئەمانە دوو جادو گەرن کە دەیانەوێ بەو سیحرەیان ئێوە لەسەر ئەم خاکەی خۆتان دەربکەن‌و ئەو رێگاو رەوشتە بەنرخەتان لە ناوببەن .

(٦٤) جا کەوابو پێویستە هەمو فرو فێڵتان بخەنەکارو یەك قسەبن لە پاشان هەموتان بەیەك ریز بێنە پێشەوە، وە بەراستی رزگارە ئەو کەسەی کە ئەمرۆ سەربکەوێت،

(٦٥) ساحیران بە موسایان وت: ئەی موسا یان تۆ عەسای خۆت فڕە بدە یان ئێمە یەکەم کەس بین کە ئیشی خۆمان بکەین‌و شتی خۆمان فڕێ بدەین.

(٦٦) موسا فەرموی: نەخێر ئێوە ئیشی خۆتان بکەن‌و شتی خۆتان هەرچی هەیە فڕەبدەن، جا ئەوانیش سیحری خۆیان کرد هەرچی پەتو عەسایان پێ بو فڕەیان داو لە بەر گەورەو گرنگی سیحرەکەیان موسا وا دەکەوتە بەرچاوی‌و وای بۆ دەچوکە ئەوانە بوون بە مار گەلێك کە بەپەلە جموجوڵ دەکەن، ئەو هەمو پەتو عەسایە لە بەرچاوی موسادا بوون بە مارو دەجولان‌و موسا کە بێ باکی‌و بێ نیازی اللَّهِ شارەزا بو دەترسا لەوکاتەدا وەڵام نەدرێتەوە.

(٦٧) لەبەر ئەوە موسا ترسێك چوە ناو دڵیەوە. چونکە باوەڕدار لە مەکری اللَّهِ دەترسێت، بەڵام ئەو زاتە میهرەبان‌و تواناو زانایە خۆشەویستانی خۆی لەبیر ناباتەوەو لە کاتی تەنگانەدا دێت بەهاواریانەوە ئەوەتە لەم کاتەدا اللَّهِ بانگی لە موسا کردو دڵنیای کرد کە ئەمرۆ ئەو لەم بەربەرەکانیەدا سەرکەوتو دەبێ وەك دەفەرموێ:

قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ (٦٥) قَالَ بَلۡ أَلۡقُواْۖ فَإِذَا حِبَالُهُمۡ وَعِصِيُّهُمۡ يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ مِن سِحۡرِهِمۡ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ (٦٦) فَأَوۡجَسَ فِي نَفۡسِهِۦ خِيفَةٗ مُّوسَىٰ (٦٧) قُلۡنَا لَا تَخَفۡ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡأَعۡلَىٰ (٦٨) وَأَلۡقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلۡقَفۡ مَا صَنَعُوٓاْۖ إِنَّمَا صَنَعُواْ كَيۡدُ سَٰحِرٖۖ وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيۡثُ أَتَىٰ (٦٩) فَأُلۡقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدٗا قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ (٧٠) قَالَ ءَامَنتُمۡ لَهُۥ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِي عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحۡرَۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمۡ فِي جُذُوعِ ٱلنَّخۡلِ وَلَتَعۡلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابٗا وَأَبۡقَىٰ (٧١) قَالُواْ لَن نُّؤۡثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِي فَطَرَنَاۖ فَٱقۡضِ مَآ أَنتَ قَاضٍۖ إِنَّمَا تَقۡضِي هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَآ (٧٢) إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغۡفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكۡرَهۡتَنَا عَلَيۡهِ مِنَ ٱلسِّحۡرِۗ وَٱللَّهُ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ (٧٣) إِنَّهُۥ مَن يَأۡتِ رَبَّهُۥ مُجۡرِمٗا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحۡيَىٰ (٧٤) وَمَن يَأۡتِهِۦ مُؤۡمِنٗا قَدۡ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلۡعُلَىٰ (٧٥) جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ (٧٦)

(٦٨) وتمان: ئەی موسا مەترسە بە بێگومان ئەمرۆ تۆ سەرکەوتو دەبی.

(٦٩) جا ئەوەی کەبە دەستی راستتەوەیە فڕەیدە هەرچیان کردوە قوتی دەدا، چونکە ئەوەی کە ئەوان کردویانە فڕوفێڵی جادوگەرانە، بەڵام هی تۆ موعجیزەی پێغەمبەرە. دڵنیابە کە بەراستی ساحیر سەر ناکەوێت هەرچی بکات‌و لە هەرکوێوە بێت. بەڵێ موسا فەرمانی خوای بەجێ هێناو عەساکەی فڕەداو هەمو پەتو عەسای بە ماربوی ساحیرانی قوت دا تەنانەت موسا لە عەساکەی خۆی ترسا تااللَّهِ فەرموی: عەساکەت هەڵگرە، ئیتر موسا دەستی بۆ عەساکەی بردو هەڵیگرت دی هەر عەساکەی خۆیەتی‌و لەگەڵ قوتدانی ئەو هەمو پەتو عەسانەدا هیچ گۆڕانکارییەکی بەسەردا نەهاتوە، ئیتر هەراللَّهِ خۆی دەزانێ پەتو عەساکانی ئەوان چییان لێ هاتو بۆ کوێ چون، جا ساحیرەکان کاتێ کە ئەمەیان دی بەچاکی زانیان کە ئەمە سیحر نییە .

(٧٠) جا هەمو ساحیران سوجدەیان برد بۆ (اللَّهِ)و وتیان: و ا باوەڕمان هێناوە بە پەروەردگاری هارون‌و موسا،

(٧١) جا کە باوەڕیان هێنا فیرعەون دەستی کرد بە هەڕەشە کردن لێیان، وتی: ئێوە باوەڕتان پێکردوە پێش ئەوەی کە من ئیزنتان بدەم، بێگومان دەرکەوت کە ئەو گەورەتان بوەو وانەی سیحری

وَلَقَدۡ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنۡ أَسۡرِ بِعِبَادِي فَٱضۡرِبۡ لَهُمۡ طَرِيقٗا
فِي ٱلۡبَحۡرِ يَبَسٗا لَّا تَخَٰفُ دَرَكٗا وَلَا تَخۡشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتۡبَعَهُمۡ فِرۡعَوۡنُ
بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلۡيَمِّ مَا غَشِيَهُمۡ ﴿٧٨﴾ وَأَضَلَّ فِرۡعَوۡنُ قَوۡمَهُۥ
وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ قَدۡ أَنجَيۡنَٰكُم مِّنۡ عَدُوِّكُمۡ وَوَٰعَدۡنَٰكُمۡ
جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنَ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَنَّ وَٱلسَّلۡوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُواْ
مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ وَلَا تَطۡغَوۡاْ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيۡكُمۡ غَضَبِيۖ
وَمَن يَحۡلِلۡ عَلَيۡهِ غَضَبِي فَقَدۡ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّي لَغَفَّارٞ لِّمَن تَابَ
وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا ثُمَّ ٱهۡتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ ۞ وَمَآ أَعۡجَلَكَ عَن
قَوۡمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمۡ أُوْلَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِي وَعَجِلۡتُ إِلَيۡكَ
رَبِّ لِتَرۡضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدۡ فَتَنَّا قَوۡمَكَ مِنۢ بَعۡدِكَ وَأَضَلَّهُمُ
ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ غَضۡبَٰنَ أَسِفٗاۚ قَالَ
يَٰقَوۡمِ أَلَمۡ يَعِدۡكُمۡ رَبُّكُمۡ وَعۡدًا حَسَنًاۚ أَفَطَالَ عَلَيۡكُمُ
ٱلۡعَهۡدُ أَمۡ أَرَدتُّمۡ أَن يَحِلَّ عَلَيۡكُمۡ غَضَبٞ مِّن رَّبِّكُمۡ فَأَخۡلَفۡتُم
مَّوۡعِدِي ﴿٨٦﴾ قَالُواْ مَآ أَخۡلَفۡنَا مَوۡعِدَكَ بِمَلۡكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلۡنَآ
أَوۡزَارٗا مِّن زِينَةِ ٱلۡقَوۡمِ فَقَذَفۡنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلۡقَى ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾

فێرکردون، بۆیە نەتان توانی بەرامبەری بوەستن‌و خۆتان داوە بە دەستەوە، حا با چاك بزانن من دەست‌و لاقتان بە پێچەوانەی یەکتر دەبڕم‌و هەڵتان دەبەسم بە دارخورماداو لەمەولابە چاکی بۆتان دەرئەکەوێت کام لە ئێمە سزای زۆر بەهێز ترو درێژ خایەن ترە، فیرعەون کاتێك دەبینێت ساحیرەکان باوەڕیان هێناوە ناڵێت ئەوە بۆ باوەڕتان بە موسا هێنا، بەڵکو دەڵێت:چۆن پێش ئەوەی کە من ئیزنتان پێبدەم ئیمانتان هێناوە دەیەوێت بەم شێوەیە ئیمان هێنانی ئەم ساحیرانە کە لەپێشدا پشتی بەوانە بەستبو بە بێنرخ دا بنێت واتە دەڵێت: گرنگ نیە کە ئێوە ئیمانتان هێناوە، بەڵکو گرنگ ئەوەیە کە بە بێ ئیزنی من ئەم ئیشتان کردوە، وە ئەمەیش نەریتی فرعەونیانە لە هەموکاتێك دا هەوڵ دەدن سەرکەوتن‌و زاڵبونی بەڵگەی ئەهلی ئیمان بێ نرخ پیشان بدەن‌و بە تۆقین‌و هەڕەشە مەبەستی خۆیان بسەلمێنن، فیرعەون هەڕەشە لە ساحیرەکان دەکات، بەڵام ئەو ساحیرانە لەو ماوە زۆر کەمەدا نوری ئیمان کەوتە دڵیانەوەو تام‌و لەزەتێکی وایان لەو ئیمانە کرد کە گوێیان بە هەڕەشەی فیرعەون نەدا، بەڵی ئیمان ئاگرێك لە ناو دڵدا هەڵدەگرسێنێت کە مرۆڤ فیداکارو چاو نەترس دەکات.

﴿٧٢﴾ وتیان: سوێند بەو کەسەی دروستی کردوین هەرگیز پەیڕەوی لەتۆ ناکەین‌و تۆ هەڵنابژێرین بە سەر ئەو بەڵگە رون‌و ئاشکرانەی کە هاتوەتە لامان کە راستی موساو پوچی تۆیان دەرخست، جا تۆ چیت پێدەکرێت بیکەو بێ منەت بە، ئێمە رێگەی راستمان پەیدا کردوەو بەدڵ‌و بەگیان وەرمان گرتوە. ئەوەی کە تۆ پێت دەکرێت تەنها لەم ژیانەی دنیادایەو بەس.

﴿٧٣﴾ بێگومان ئێمە ئیمانمان هێناوە بە پەروەردگاری خۆمان تا لە گوناهەکانمان خۆش ببێت‌و لەتاوانی ئەو سیحرەیش کە تۆ ئێمەت ناچار کردوە کە بیکەین، وە پاداشتی ﷲ بۆ ئەو کەسەی گوێڕایەڵی دەکات زۆر چاك ترو درێژخایەن ترەو تەنها پەیڕەوی ئەو زاتە چاکەو هەر ئەویشە کە بۆ ئێمە دەمێنێتەوە نەتۆ، ئینجا دەستیان کرد بە بانگەواز بۆ ئەو ئاینە پیرۆزەی کە تا چەند کاتژمێرێك لەوەو پێش هیچیان لێ نەدەزانی، جا وتیان:

﴿٧٤﴾ بێگومان راستی ئەوەیە کە هەرکەسێك بەتاوانباری بگەڕێتەوە پێشگای پەروەردگاری‌و پێش مردنی لەو کوفرو شیرکە پەشیمان نەبوبێتەوە، ئەوسا بێگومان ئەوکەسە ئاگری دۆزەخی بۆ هەیە نە دەمرێت تێیدا تا رزگاری ببێت‌و نە ژیانێکی خۆش‌و بێ دەردەسەر دەداتە سەر. بەڵکو بڕیاری مانیان لە ژیانێکی پڕ ئیش‌و ئازاری هەتاهەتایدا بۆ بڕاوەتەوە.

﴿٧٥﴾ وە هەرکەس بە ئیمانەوە بگاتە دادگای ﷲ لە رۆژی قیامەت داو بە ئیمانەوە بمرێت‌و لە دنیادا کردەوەی چاکی کردبێت، ئەوسا ئەوانە چەندین پلەی بەرزیان بۆ هەیە.

﴿٧٦﴾ کە جێگای کەیف‌و خۆشی‌و دانیشتنیان باخاتێکە کە لەژێر ئەو باخاتانەدا چەندین جۆگا دەڕوات، کە لە ناویدا بۆ هەمیشە دەمێننەوەو هەرگیز نامرن‌و دەرناکرێن. وە ئەوە پاداشتی ئەوکەسەیە کە خۆی پاك دەکاتەوە لە خراپەو خراپەکاری‌و تاوان. بەم شێوەیە ئاینی موسا ئاشکراترو بەهێزتر بوو خەڵکی ئەو دەوروبەرە هەموی پێی زانی‌و پوچی فیرعەون دەرکەوت، بەڵام تاغوتان تا جوڵەیان تێدایە لە کەللەرەقی‌و تاوانکاری واز ناهێنن ئەوە بو فیرعەون فەرمانی شەهید کردنی ئەو باوەڕدارانەی دا کە چەند کاتژمێرێك لەوەو پێش خۆی بەوان بەرز دەکردەوە، جا بارودۆخ بەتەواوی گۆڕاو فیرعەون بڕیاری کوشتنی موسای دا، بەڵام پەروەردگار موسای ئاگادارکردەوەو فەرموی:

﴿٧٧﴾ بەراستی ئێمە وەحیمان کردە لای موساو وتمان: کە شەو خۆت‌و هەمو بەندە باوەڕدارەکانم ببە لەگەڵ خۆتاو لە میسر دەربچن، ئەوە بو موسا شەو لەگەڵ پەیڕەوانیدا لە وڵاتی میسر دەرچون، ئینجا فیرعەونیش بەو سوپایەی کە کۆی کرد بویەوە دوایان کەوتن، لە کاتی هەڵهاتنی رۆژدا لەسەر روباری نیل فیرعەون گەیشتە نزیکیان کاتێ زیاتر نزیك بونەوە خوای

بەهێزو بالأدەست فەرموی: دەی موسا عەساکەت بدە لەو بەحرە ئەو ئاوە لەت دەبێ‌و زەوییەکەش وشك دەبێتەوە، جا ئێوەش لێی بدەن‌و باکت لەگەیشتن بە فیرعەون‌و ترست لە خنکانیش لە ناو ئەو دەریایەدا نەبێت، بەڵێ موسا عەساکەی لەو دەریایەداو بو بە دوانزە بەشەوەوە زەویەکەیشی وا وشك بویەوە کە هیچ قوڕی نەما، فیرعەون کاتێ هات‌و ئەو روبارەی بەو شێوەیە دیو تی: ئەوە لەترسی من لەت بوە؛

(٧٨) جا فیرعەونیش بەخۆی‌و سەربازەکانیەوە بەشوێنیاندا چوون، جا ئاوی ئەو روبارە دایپۆشین چۆن داپۆشینێ، شەپۆل لە سەر شەپۆل، بەراستی سەوت‌و ئاوازی وشەکان جۆش‌و خرۆشی شەپۆلانێك دەگەیەنن کە یەك لە دوای یەك فیرعەون‌و سوپاکەی دادەپۆشی. بەڵێ فیرعەون وا بەو جموجوڵەی، خۆی گەیاندە شوێنی مردنی‌و کۆتای بەتەمەنی نەگریسی هات‌و موساو پەیڕەوانی لە شەڕی ئەو تاغوتە رزگاریان بو، ئینجا خوای خاوەن دەسەڵات‌و هەمیشە زیندو دەفەرموێ:

(٧٩) فیرعەون گەلەکەی خۆی گومرا کرد، وە بۆ هیچ کارێکی چاك رێنمای نەکردن‌و هیچ چاکەیەکی نەبوە بۆ گەلەکەی. بەڵکو لە گەڵ خۆیدا بردنی بۆناو سزای پەروەردگار.

(٨٠) جا ئێوەش ئەی بەنی ئیسرائیلییەکان سپڵەو بێ نمەك مەبن‌و تەماشا بکەن‌و بزانن کە ئێمە چۆن ئێوەمان لەشەڕی ئەو دوژمنە ستەمکارە رزگار کرد. وە ئێمە لەتەنشتی راستی چیای "تور" ەوە بەڵێنمان پێدان بۆوەرگرتنی پەیامی ﷲ و گەزۆو شیلاقەمان پێدان، واتە: شیرینیەکی فرەوان‌و گۆشتی زۆری باڵندەمان پێدان.

(٨١) دەی بخۆن لەوانەی کە پاك‌و خاوێنن‌و ئێمە داومانن پێتان، وە لە خواردنی ئەو نیعمەتانەدا لەسنوری خۆی تێ مەپەڕن‌و لە خۆ بای مەبن، چونکە ئەگەر وابکەن رقی من دەتان گرێتەوەو هەرکەسێکیش رقی من بیگرێتەوە بەراستی ئەو کەسە لە ناو چوو فەوتاوە.

(٨٢) خۆ بێگومان من زۆر لێبوردەم بۆ ئەوکەسەی کە پەشیمان بێت لەهەڵەکانی‌و باوەڕی هێنابێت‌و ئیشی چاکی کردبێت، لەپاشان رێگەی راستی گرتبێت‌و وازی لە رێچکەو رێبازەکان هێنابێت. جا موسا حەفتا کەسی لە گەلەکەی هەڵبژاردو بەرەو چیای تور کەوتنە رێ بەڵام موسا لەبەر ئەو خۆشەویستییە زۆرەی کەهەیبو بەرانبەر بە پەروەردگاری پەلەی کردو کەمێ پێش ئەوان گەیشتە چیای تور، جا ﷲ فەرموی:

(٨٣) ئەوە چ شتێك وای لێ کردی کە پەلە بکەیت‌و گەلەکەت بەجێ بهێڵی؟

(٨٤) موسا لەوەڵامی ئەم پرسیارەی (ﷲ)دا وتی: ئەوان وا بەدوای من دا دێن‌و من بۆیە پەلەم کرد تا تۆ لێم رازی بی. بەڵام ﷲ هەواڵێکی بە موسای گەیاند کە لێی بێ ئاگابو،

(٨٥) فەرموی: ئەی موسا بەراستی ئێمە گەلەکەتمان تاقی کردەوە لەپاش تۆو سامیری بەهۆی دروستکردنی گوێرەکەیەکەوە لە رێی ترازاندن‌و سەری لێ تێکدان، ئینجا پەروەردگار ئەو سەفەرەی موسا کە سی رۆژ بو کردی بە چل رۆژ، جا ئەمە بو بە هۆی ئەوەی کە سامیری بتوانێت زیاتر پڕوپاگەندە دژی موسا بڵاو بکاتەوە، ئەم کارە دەستکردەی خۆی بە خوا پیشانی ئەو گەلە بدات‌و زیاتر سەریان لێ تێك دات‌و بیانکات بە بت پەرست.

(٨٦) ئینجا موسا پاش ئەوەی چەند لەوحێکی لە فەرمانی پەروەردگار بۆ هات گەڕایەوە بۆ ناو گەلەکەی‌و زۆر بە تورەی‌و رقەوە لە حاڵێکدا زۆر غەمگین‌و بە پەژارە بو لەو کارەساتە، موسا وتی: ئەی گەلی من ئایا پەروەردگارتان بەڵێنە جوانەکەی سەرکەوتنی دنیاو بەهەشتی پاشە رۆژی پێ نەدا بون؟ ئایا ئەو بەڵێن‌و وەعدانە زەمانێکی زۆری بەسەردا هاتوە کە لەبیرتان چوبێتەوە؟ یان هەر ویستتان رق‌و قینی پەروەردگارتان بتان گرێتەوە؟ جا ئێوەش بە پێچەوانەی ئەو بەڵێنەی کە داتان بە من جوڵانەوە، جا نە چاوەڕانی گەڕانەوەی منتان کردو نەبە گوێی هارون؟

(٨٧) ئەوسائەوانیش وەڵامی موسایان دایەوەو هۆی گومڕابونی خۆیانیان بۆ باسکردو وتیان: ئەی موسا بەراستی ئێمە بەدەستی خۆمان نەبوە کە دژایەتی قسەی تۆمان کردوە، بەڵکو روداوەکە ئاوا بوو کە ئێمە زێڕو زیوێکی ئەوگەلە فەوتاوەمان پێ هەڵگیرابو لە پاشان فڕەماندا، وە هەروەها سامریش لە کوڵی خۆی کردەوە. جا سامیریش لەو زێڕو زیوە لەشی گوێرەکەیەکی بۆ دروستکردن کە دەنگی لێوە دەهات.

(٨٨) جا ئەوکاتە سامیری‌و شوێنکەوتوانی وتیان: ئەمەیە خوای ئێوەو خوای موسا، بەڵام موسا رێگەی لێ هەڵەبووەو لە بیری چوەتەوە کە ئەو لێرەیەو ئیستاش بەشوێنی دا دەگەڕێت، بۆیە تا ئیستا نەگەڕاوەتەوە، جا خوا سەرزەنشتیان دەکات‌و دەفەرموێ:

(٨٩) ئایا ئەوان نابینن کە ئەو ناتوانێ وەڵامیان بداتەوەو قسەیان لەگەڵ دا بکات، وەخاوەنی هیچ زیان‌و سودێك نیە بۆیان؟ واتە: ئەگەر کەمێ ژیری بخەنەکارەوە دەزانن کە ئەمە لە هەیکەلێك زیاترشتێکی تر نیەو شایانی پەرستن نیە چ جای خوایەتی.

فَأَخۡرَجَ لَهُمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٞ فَقَالُواْ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمۡ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوۡنَ أَلَّا يَرۡجِعُ إِلَيۡهِمۡ قَوۡلٗا وَلَا يَمۡلِكُ لَهُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدۡ قَالَ لَهُمۡ هَٰرُونُ مِن قَبۡلُ يَٰقَوۡمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحۡمَٰنُ فَٱتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوٓاْ أَمۡرِي ﴿٩٠﴾ قَالُواْ لَن نَّبۡرَحَ عَلَيۡهِ عَٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرۡجِعَ إِلَيۡنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰهَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذۡ رَأَيۡتَهُمۡ ضَلُّوٓاْ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِۖ أَفَعَصَيۡتَ أَمۡرِي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبۡنَؤُمَّ لَا تَأۡخُذۡ بِلِحۡيَتِي وَلَا بِرَأۡسِيٓۖ إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقۡتَ بَيۡنَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَلَمۡ تَرۡقُبۡ قَوۡلِي ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطۡبُكَ يَٰسَٰمِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرۡتُ بِمَا لَمۡ يَبۡصُرُواْ بِهِۦ فَقَبَضۡتُ قَبۡضَةٗ مِّنۡ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ فَنَبَذۡتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتۡ لِي نَفۡسِي ﴿٩٦﴾ قَالَ فَٱذۡهَبۡ فَإِنَّ لَكَ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَۖ وَإِنَّ لَكَ مَوۡعِدٗا لَّن تُخۡلَفَهُۥۖ وَٱنظُرۡ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ ٱلَّذِي ظَلۡتَ عَلَيۡهِ عَاكِفٗاۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِي ٱلۡيَمِّ نَسۡفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ وَسِعَ كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمٗا ﴿٩٨﴾

(٩٠) جا بەحەقیقەت هارونیش پێش ئەوەی موسا بگەڕێتەوە پێی وتن: ئەی گەلی من بەراستی ئێوە بێجگە لەوەی کەبەم هەیکەلە تاقی کرانەتەوە شتێکی تر نیەو بە راستی پەروەردگاری ئێوە ئەو زاتە بەڕەحمو بەخشندەیە کە ئەو هەمو ڕەحمو بەزەیەی بە ئێوە کردوەو لەو دوژمنە سەرسەختە رزگاری کردن، دەی بە گوێم بکەنو دوام کەونو واز لەو گوێرەکە پەرستیە بهێننو فەرمانی من جێ بەجێ بکەن، ئەوەیە ئەرکو پێویستی سەرشانتان. بەڵام ئەوان بەگوێی هارونیان نەکرد.

(٩١) وتیان: ئێمە وازی لێ ناهێنین هەتا موسا نەگەڕێتەوە ناومان.

(٩٢) جا موسا پاش لۆمەو سەرزەنشتی گەلەکەی روی لە هارونی برای کردو وتی: ئەی هارون چ شتێك رێگای لە تۆ گرت کە شەڕیان لەگەڵدا بکەیت کاتێك کەدیت ئەوان سەرلێشێواوگومڕا بوونو دەستیان بە گوێرەکە پەرستی کردوە؟

(٩٣) ئایا تۆ گوێرایەڵو تابیعی من نەبویت؟ ئایا تۆ فەرمانی منت شکاندوە؟ ئەگەر وانیە چۆن بێدەنگ بویتو لە ناویان دا دانیشتی لە حاڵێکدا کەئەوان رویان لە شیرکو کوفر کرد. بەڵێ موسا کاتێك کەویستی بڕوات بۆ کێوی تور هارونی کردبو بە جێنشینی خۆی لە ناو گەلەکەیدا تا دەگەڕێتەوەو بەگەلەکەیشی سپاردبو کە پەیڕەوی بکەنو بە هارونیشی وتبو: کە بەرژەوەندی گەلەکەی بپارێزێو پەیڕەوی خراپەکاران نەکات، بەڵام وائێستا ئەو گەلە تێکچوە، جا موسا بەو شێوەیە دەستی کرد بە سەرزەنشی هارونو بەدەستی راستی سەری گرتو بە دەستی چەپی ریشی گرت.

(٩٤) هارون وتی: ئەی کوڕی دایکم نەسەرم بگرەو نەڕیشمو لۆمەو سەرزەنشتم مەکە، وەلە بەرچاوی ناحەزانو دوژمناندا مەمشکێنە بەراستی من ترسام ئەگەر خۆم بێ تۆ شتێکیان لەگەڵ بکەمو لەگەڵ چاکەکانیاندا دژی خراپەکانیان بوەستمایە تۆ لە پاشدا پێم بڵێیت بۆ دووبەرەکیت لە نێوان بەنی ئیسرائیلیدا دروستکردوەو چاوەڕوانی منت نەکردوە تا دەگەڕێمەوە ئا لەبەر ئەوە بو کە من لەوان بێدەنگ بووم.

(٩٥) جا موسا قسەکانی هارونی بەراست زانیو روی کردە کابرای گوێرەکە دروستکەرو وتی: ئەی سامیری ئائەم ئیشە گەورەیە چیەو بۆچی ئەم هەڵە گەورەت کردوە؟ بەڵێ موسا تا لێکۆڵینەوەی تەواوی نەکرد هیچ بڕیارێکی نەدا، سامیری لە وەڵامی موسادا ،

(٩٦) وتی: من شتێکم چاو پێ کەوت کە ئەوان نەیان دیت کە بریتی بو لە جوبرەئیل کاتێ هاتە لای موسا، جا وتی: من مشتێك خاکم هەڵگرت لە ژێر پێی نێرراوەکەی (اللَّهُ)دا کە (جبرئیل) بو وەئەو خاکەم خستە ناوی ئەو هەیکەلەوەو ئەو دەنگەی لێ هات، وە هەر ئاوا نەفسم ئەو ئیشەی بۆ جوان کردمو ئەنجامم دا، ئینجا موسا پاش بیستنی قسەی هەمویان بڕیاری دا.

(٩٧) جا بە گوێرەکە دروستکەرەکە کە (سامیری) بو وت: بڕۆ بەراستی تۆ ئەبێ لەم ژیانەدا نەخۆشیەکی وات توش ببێ کە هەمیشە بڵێیت : نابێت کەس دەستم لێ بداتو نزیکم ببێتەوە، واتە: اللَّهُ دوچاری نەخۆشییەکی کرد کە تا دەستی لێ بدرایە ژانی زیاتر دەبو، وە بێگومان بۆ تۆ کاتێکی دیاری کراو هەیە بۆ مردنت کە ناتوانیت لەو کاتە تێپەڕیت، ئینجا زیاتر سزای رۆحی ئەداتو ئەڵێ تەماشای ئەو خوایەت بکە کە تۆ ماوەیەکبو خۆتت بەستبویەوە بۆیو بەندایەتیت ئەکرد بەراستی ئێمە دەیسوتێنین، لە پاشان فڕەی دەدەین بەناو ئەم دەریاداو بڵاوی ئەکەینەوە چۆن بڵاوکردنەوەیەك ئەڵێن: ئەوگوێرەکەیە خرایەناو ئاگرو کرا بە خشتێكولە پاشان بەبڕبەن ورد ورد کراو فڕەدرا بەناو دەریادا. ئینجا موسا ئامۆژگاری گەلەکەی کردو وتی:

(٩٨) بەراستی خوای ئێوە ئەو (اللَّهُ)یە کە هیچ خوایەکی راستەقینەی تر نیە، بێجگە لە ئەو زاتەو زانیاریو علمی بەسەر هەمو شتێکدا هەیە.

(٩٩) هەروەکو چۆن لێرەدا داستانی موسامان بۆ باس کردیت هەروا ئێمە بەشێك لە داستانەکانی پێشوت بۆ باس ئەکەین، وە بەراستی داومانە بە تۆ لەلایەنی خۆمانەوە ئامۆژگاریو یادێکی بەرێز کە بریتیە لەم قورئانە پڕخەیرو فەڕەی کە هەرکەس دەستی پێوە بگرێت خۆشبەختو سەرفەرازی هەردوو دنیایە .

(١٠٠) هەرکەسێکیش پشتی تێ بکاتو پەیڕەوی نەکاتو گوێ رایەڵی پێغەمبەر نەبێت، با ئەو کەسە چاك بزانێت کە بەراستی لە رۆژی قیامەتدا بارێك تاوان هەڵ ئەگرێت کە بارێکی زۆر قورسەو ئابڕو بەریەتی.

(١٠١) بۆ هەمیشە تێیدا ئەمێنێتەوە لە ناو سزای ئەو تاوانانەی کە کردویەتی کە سزاکەی دۆزەخو گورزی ئاسنو خۆاردنەوەی خوێنو کێمی دۆزەخیانە، جا ﷲ جوانتر ئەوکاتەمان بۆرون دەکاتەوەو دەفەرموێ:

(١٠٢) کاتی سزاو سەر شۆڕی ئەوکەسە کاتێ دەست پێ دەکات کە فو دەکرێت بەسوردا. ئەڵێن: سور بەشێوەی شاخی گایە کە بەئەندازەی بەشەرەکان کونی تێدایە جارێك بە فەرمانیﷲ "ئیسرافیل" فوی پێدادەکات هەمو خەڵك ئەمرێتو جارێکی تر فوی پێدا دەکات هەمو زیندو ئەکرێنەوە کە ئەمەی ئێرە لەوەی دووهەمیان نزیکە، جا ئێمە تاوانباران کۆ ئەکەینەوە لەو رۆژەدا کە هەمویان لە بەرسەختی سزایان چاویان شین ئەبێتەوە، ئینجا لەناو خۆیاندا باسی ماوەی ژیانی دنیایان ئەکەن.

(١٠٣) بەشێوەیەکی هێواشی لە نێوان خۆیاندا ئەڵێن، بێجگە لە دە رۆژێك زیاتر نەژیاوین. ﷲ دەفەرموێ:

(١٠٤) بەراستی ئێمە ئەزانین چی دەڵێن ئەوان بەو قسەیان ئەیانەوێ بڵێن ئێمە ئەوەندە نەژیاوین کە بەچاکی ﷲ بدۆزینەوە، کەوابو حەقی سزادانمان نیە، ئینجاﷲ دەفەرموێ: ئێمە ئاگادارین کاتێ کە ژیرترین کەسیان وتی: نەخێر ئێوە لەچاو ئەم ناڕەحەتیو سەختیەدا کە لەپاش مەرگ دیوتانە ژیانی دنیاتان، بێجگە لە رۆژێك زیاتر نیە. جا لە پێش تەواو کردنی بارو دۆخی دوا رۆژی ستەمکاران خوای گەورە باسی ئەم چیا بەرزو بەهێزانەی زەویمان بۆ دەکاتو دەفەرموێ:

(١٠٥) ئەی محمدﷺ لەبارەی چیاکانەوە پرسیارت لێ دەکرێت ئایا ئەو چیا بەهێزانە چییان بەسەردێت؟ بڵێ: پەروەردگارم هەڵیان ئەکەنێتو وەکو خوری شیکراوەیان لێ دەکاتو با وەکو هەور بەم لاو بەولادا ئەیانفڕێنێو ئەیانکات بەملی شیکراوەو لە پاشان وەکو تۆزی پێ دێتو چاڵیەکانی زەویی پێ رێك دەکات.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

(١٠٦) جا زەوی دەکات بەدەشتێکی تەختی کاکی بەکاکی.

(١٠٧) هیچ لاریو چاڵیو چۆڵیو بەرزیونزمیەکی تێدا نابینی. ئینجا ئەچێتەوە سەر باسی پێشو دەفەرموێ:

(١٠٨) لە ئەو رۆژەدا دوای بانگ کەرەکە ئەکەون کە "ئیسرافیل"ە بەو شەیپورەکە لێی دەداتو راست ئەبنەوەو بەرەو مەیدانی مەحشەر ئەکەونە رێگاو هەمویان بەرەو مەیدان ملی رێگا دەگرن، وە هەمو دەنگەکان گەردنکەچو زەلیلن بۆﷲ و ناتونن هیچ قسەیەك بکەن تۆ لەو کاتەدا، بێجگە لەچپەو قسەی هیواش هیچ نابیسی. بەڵێ بەراستی ئەورۆژە رۆژێکی پر مەترسیو ئێشو ژانە.

(١٠٩) لەو رۆژەدا شەفاعەتو تکاو پاڵپشتی هیچ سودێکی نیە مەگەر بۆ کەسێك کە خوای بەخشندەو بەسۆز ماوەی پێ دابێتو لەقسەو داخوازیەکەی رازی بێت، پاش ئەوەی کە خەڵك بو حیسابو کیتاب زیندو دەکرێنەوەو لە دەشتی مەحشەر دا کۆ دەکرێنەوە بۆ ماوەیەکی زۆر لەو شوێنە دژوارەدا دەمێنێنەوە، جا ئەو خەڵکە بۆ ئەوەی کەﷲ حیسابو کیتاب لەنێوانیان دا بکات و ئەنجامی هەر لایەنێك دیاری بکات دەچن بۆ لای پێغەمبەرانو هەر لە "ئادەم"وە دەست پێدەکەن یەك لە دوای یەك ئەم تکاو شەفاعەتیان لە لایان (ﷲ)ەو بو بکەن، بەلاّم هەمو پێغەمبەران

هەرکام بە هۆیەك دەڵێن ئەو کارە بە ئێمە ناکرێت‌و هەریەکەیان ئەو خەڵکە دەنێرێ بۆلای پێغەمبەری خواری خۆی تالە ئاخر دا دێن بۆلای پێغەمبەرمانﷺ، وەك دەفەرموێ: {...فَأَقُولُ أَنَا لَهَا فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي فَيُؤْذَنُ لِي، وَيُلْهِمُنِي مَحَامِدَ أَحْمَدُهُ بِهَا لَا تَحْضُرُنِي الْآنَ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ وَأَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ وَسَلْ تُعْطَ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي فَيَقُولُ انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ ثُمَّ أَعُودُ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا فَيُقَالُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ وَسَلْ تُعْطَ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي فَيَقُولُ انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ ثُمَّ أَعُودُ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ وَسَلْ تُعْطَ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي فَيَقُولُ انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ أَدْنَى أَدْنَى أَدْنَى مِثْقَالِ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ مِنَ النَّارِ فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ..}/ متفق عليه/ ...جا من بەو خەڵکە دەڵێم: من بۆ ئەو ئەرکە دانراوم جا لە پەروەردگارم داوای ماوەو ئیزن دەکەم ئەوسا ماوەم پێ‌دەدات‌و سوپاس‌و ستایشێکی وام تێ دەگەیەنێ کە ئێستا نایزانم، جا بەو شێوە سوپاس‌و ستایشی دەکەم‌و دەچمە سوجدەوە پاشان پەروەردگارم دەفەرموێ: ئەی محمد سەرت بەرزکەرەوەو لە سوجدە هەستە، جا بڵێ، قسەت وەرئەگیرێ‌و تکاو شەفاعەت بکە شەفاعەتت بۆ هەیە پێغەمبەر ﷺ دەڵێت: ئەی پەروەردگارم گەلەکەم، گەلەکەم. ﷲ دەفەرموێ: برۆ لەو سزایە دەری بهێنە ئەوکەسەی کە بەئەندازەی دەنکە جۆیەك باوەڕی بوە جا ئەڕۆم‌و ئەوکارە دەکەم، ئینجا ئەو جۆرە سوپاس‌و ستایشەی دەکەمەوەو سوجدەی بۆ دەبەم، لە پاشان پێم دەفەرموێ: ئەی محمد سەرت بەرز کەرەوەو لە سوجدە هەستە، دە بڵێ، قسەت وەردەگیرێ‌و داوابکە، پێت دەدرێت‌و شەفاعەت بکە شەفاعەتت بۆ هەیە پێغەمبەرﷺ دەڵێت: ئەی پەروەردگارم گەلەکەم، گەلەکەم ﷲ دەفەرموێ: برۆ لەو سزایەدەری بهێنە ئەوکەسەی کە بە ئەندازەی گەردیلەیەك یان تۆیی خەرتەلەیەك باوەڕی بوە، جا ئەڕۆم‌و ئەوکارە دەکەم‌و ئینجا ئەوجۆرە سوپاس‌و ستایشەی دەکەمەوەو سوجدەی بۆ دەبەم، لەپاشان پێم دەوترێت: ئەی محمد سەرت بەرز کەرەوەو لە سوجدە هەستە، جا بڵێ، قسەت وەرئەگیرێ‌و داوا بکە پێت دەدرێت‌و شەفاعەت بکە شەفاعەتت بۆ هەیە پێغەمبەرﷺدەڵێ: ئەی پەروەردگارم گەلەکەم، گەلەکەم. ﷲ دەفەرموێ: برۆ لەو سزایە دەری بهێنە ئەوکەسەی کە بە ئەندازەی خوارتر، خوارتر، خوارتر لە تۆیی خەرتەلەیەك باوەڕی بوە لەو خەڵکە جامنیش ئەوکارە دەکەم}

پێغەمبەرمانﷺچوار جار بەم شێوەیە دەکات‌و هەرجارەی بەشێکی دیاری کراو لە خەڵك ئەخاتە بەهەشتەوە، بەهەزاران هەزار سەلام‌و رەحمەتی خوات لێ بێت ئەی پێغەمبەری ئازیزﷺ داواکارم لە پەروەردگارم منیش بخاتە بەر ئەو شەفاعەتەت. لە ئایەت‌و حەدیسەکانەوە دەردەکەوێت کەشەفاعەت شەش بەشە:

یەکەم: شەفاعەتی گەورە کە تایبەتی پێغەمبەرمانەﷺ وە ئەویش ئەو شەفاعەتەیە کە پێغەمبەرﷺ بۆ رزگاربونی هەمو خەڵك لە دژواری دەشتی مەحشەرو دەستپێکردنی حیساب‌و کیتاب بەو شێوەیە کە لە سەرەتای ئەم فەرمودە دا هاتوە هەڵدەسێت بو ئەنجام دانی.

دووەهەم: شەفاعەت بۆ چونە ناو بەهەشت.

سێهەم: شەفاعەت بۆ ئەو تاوانبارانەیە کە بە هۆی تاوانەکانیانەوە شیاوی سزاو تۆڵەن، بەڵام بەو شەفاعەتە لەو سزایە رزگاریان دەبێت. **چوارەم:** شفاعەت بۆ ئەو باوەڕدارە تاوانبارانەیە کە چونەتە ناو ئاگری دۆزەخەوە، کە بەو شەفاعەتە لە دوزەخەوە دەردەهێنرێن، ئەهلی سونەو جەماعەت بە کۆی دەنگەوە بەم شەفاعەتە باوەڕیان هەیەو ئەوانەیش کە باوەڕیان پێی نیە بە بیدعەچی دەناسرێن.

پێنجەم: شەفاعەت بۆ بەرز بونی پلەی بەهەشتیەکان.

شەشەم: شەفاعەت بۆ سوك بونی سزای دۆزخ لە سەر بێباوەڕ کە ئەویش تایبەتە بە ئەبوتالیبی مامی پێغەمبەرەوەﷺ کە ئەویش بە هۆی ئەو پارێزگاری‌و پشتگیریەی کە لەدنیادا لە پێغەمبەرمانی ﷺ کردوە، بەڵام بەداخەوە باوەڕی بە پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرمانﷺ نەهێناوە. ئەم شەفاعەتانە جگە لە یەکەم‌و شەشەم تایبەتە بە باوەڕدارانەوە ئەوەی کە لە سەر کوفرو شیرك مردووە لەم شەفاعەتانە بێ بەشە.

ئینجا خوای خاوەن دەسەڵات ئامۆژگاری مرۆڤ دەکات‌و هەڵیئەنێت کە قسەی خراپ‌و ئیشی ناپاك ئەنجام نەدات، چونکە ﷲ زانیاری بەسەر هەمو هەڵس‌و کەوتێکی بەندەکانیدا هەیەو دەفەرموێ :

﴿١١٠﴾ خوا ئاگادارە بەوەی کە ئەوان ئەنجامیان داوەو ئەنجامی ئەدەن‌و هیچی لێ ون نابێ‌و زانیاری بەوردو درشتی کردارو وتارو نیەتیاندا هەیە بەڵام ئەوان زانیاری تەواویان نیە بەسەر زاتی (ﷲ)داو ناتوانن بەشێوەیەکی سنوردار ئەو زاتە بناسن، بەڵکو هەرچی لە بارەیەوە زانراوەو ئەزانرێت شتێکی زۆر کەمە.

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡحَقُّۗ وَلَا تَعۡجَلۡ بِٱلۡقُرۡءَانِ مِن قَبۡلِ أَن يُقۡضَىٰٓ إِلَيۡكَ وَحۡيُهُۥۖ وَقُل رَّبِّ زِدۡنِي عِلۡمٗا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدۡ عَهِدۡنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبۡلُ فَنَسِيَ وَلَمۡ نَجِدۡ لَهُۥ عَزۡمٗا ﴿١١٥﴾ وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلۡنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوّٞ لَّكَ وَلِزَوۡجِكَ فَلَا يُخۡرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلۡجَنَّةِ فَتَشۡقَىٰٓ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعۡرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظۡمَؤُاْ فِيهَا وَلَا تَضۡحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسۡوَسَ إِلَيۡهِ ٱلشَّيۡطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلۡ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلۡخُلۡدِ وَمُلۡكٖ لَّا يَبۡلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنۡهَا فَبَدَتۡ لَهُمَا سَوۡءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخۡصِفَانِ عَلَيۡهِمَا مِن وَرَقِ ٱلۡجَنَّةِۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ ٱجۡتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيۡهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهۡبِطَا مِنۡهَا جَمِيعَۢاۖ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞۖ فَإِمَّا يَأۡتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدٗى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشۡقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنۡ أَعۡرَضَ عَن ذِكۡرِي فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةٗ ضَنكٗا وَنَحۡشُرُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ أَعۡمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرۡتَنِيٓ أَعۡمَىٰ وَقَدۡ كُنتُ بَصِيرٗا ﴿١٢٥﴾

(١١١) جا لەو رۆژەدا هەمو دەمو چاوەکان شەرمەندەو زەبونن بۆ ئەو زاتەی کەنامرێو ژیانی تەواوی زیندوەکان بەو راوەستاوەو مانی ئەم بونەوەرە بەو بەندە، جا چۆنی ویست هەروا دەبێ، وە بەراستی رەنجەڕۆیە ئەوکەسەی کە باری تاوانو زوڵمی هەڵگرتوە.

(١١٢) خۆهەر کەسێك ئیشی چاك بکاتو باوەڕدار بێ با نەترسێت لەوەی کەستەمی لێ بکرێت یان خراپەی لەسەر زیاد بکرێت، وە یان چاکەی لێ کەم بکرێتەوە، ئینجا خوای باڵادەست دەفەرموێ:

(١١٣) جا هەر ئاوەها ئێمە ناردمانە لات قورئانێکی عەرەبی و هەرچەشنە خۆمان بە شێوەی جۆراو جۆر لەناو ئەودا باسکردوە بەڵکو ئەوان بترسنو خۆیان بپارێزن لەتاوانو خراپە، یان ئەم قورئانە ببێتە هۆی ئامۆژگاریو سەربەرزیو ناوو شۆرەتو پلەو پایەی بەرزی دنیاو دوا رۆژ. بەڵێ بەراستی ئەم قورئانە رێزو شەرەفێ دا بەو کەسانەی کە بەراستی هەڵیان گرتو پەیڕەویان کرد لە شوانیەتیەوە کردنی بە پێشەواو مامۆستای تەواوی جیهان. ئەم ئایەتەو ئایەتانی تر کە باس لەوە دەکەن کە قورئان بە عەرەبی بۆسەر پێغەمبەرمانﷺ دابەزیوە، بەڵگەن لە سەر ئەوەی کە ئەم قورئانە هەم بە ماناو هەم بە وشە لەلایەن پەروەدگارەوە روانەکراوە چونکە ماناو مەفهوم عەرەبی یان غەیرە عەرەبی نیە بۆ نمونە "ئاو" لە هەمو زمانەکان دا ماناو مەفهومی دیاریەو ناگۆڕێ، بەڵام هەرکام بۆ دەربڕینی ئەو مانایە پیتو وشەیەکی تایبەت بە خۆی بەکار دەهێنێت. وە هەروەهاش کاتێك دەوترێت ئەم قورئانە بە عەرەبی روانە کراوە، واتە: بە وشەو پیتی عەرەبی رەوانە کراوە، وە ئەمە بە پێچەوانەی ئەو کەسانەیە کە دەڵێن: تەنها ماناو مەفهومی قورئان بۆ پێغەمبەرﷺ دابەزیوەو پێغەمبەر خۆی بۆ خۆی ئەو ماناو مەفهومەی بە زمانی عەرەبی راگەیاندوە.

(١١٤) جا بێ عەیبو بێنیازەو باڵادەستە (اللّٰه) یەك کە پادشای هەمو بونەوەرەو راستە لەهەمو بەڵێنو قسەو هەرچەشەیدا، جا پەلەمەکە ئەی محمدﷺ بەخوێندنەوەی ئەو قورئانەی کە بۆت دێت لە پێش ئەوەی کەبەتەواوی وەحی بکرێتە لات. ئەڵێن: پێغەمبەر ﷺ زۆر بەپەلە لەگەڵ جوبرەئیل قورئانەکەی ئەخوێندەوە نەوەك لەبیری بچێتەوە، جا اللّٰه فەرموی: پەلە مەکەو گوێ بگرە تاوەحی تەواو ئەبێو مەترسە کە لە بیرت بچێتەوە ئێمە ئەتپارێزین لە لەبیر چونەوە تۆ تەنها پشت بە ئێمە ببەستەو بڵێ: ئەی پەروەردگارم زانیاریم بۆ زیاد بکە.

(١١٥) ئەوسا بەراستی ئێمە وەحیمان کردە لای ئادەمو تێمان گەیاند کە لەو درەختە نەخوات، بەڵام ئەو دروستکراوە بەرێزە ئەو فەرمانەی لە بیر چویەوەو ئێمە نەمان دی کەوا ئادەم خاوەنی بڕیارو هەڵوێستێك بێت بۆ خۆی. جا خوای باڵادەست ئەو روداوەی ئادەممان بۆ باس دەکاتو دەفەرموێ:

(١١٦) جا بیر بکەرەوە لەو کاتەی کە ئێمە بە فریشتەکانمان وت: کە سوجدە ببەن بۆ ئادەم ئەوانیش هەمویان سوجدەیان بردو فەرمانی (اللّٰه)یان ئەنجام دا بێجگە لە ئیبلیس کە شەیتانەو سوجدەی نەبرد،

(١١٧) جا وتمان ئەی ئادەم بێگومان کە ئەمە دوژمنی خۆتو هاوسەرەکەیشتە جا ئاگاتان لەخۆتان بێت کە دەرتان نەکات لەو بەهەشتو نازو نیعمەتەدا، ئەوسا ئیتر ئەوکاتە نارەحەت دەبیو ئەبێ بەتەلاشو زەحمەت بژێوی خۆت پەیدا بکەیتو گرفتاری وبگرەو بەردەی زۆرت بۆ پەیدا دەبێت.

(١١٨) بێگومان لەم بەهەشتەدا ژیانێکی وات بۆ هەیە کە هەرگیز نە برسیت ئەبێو نە روتاڵ دەبیت.

(١١٩) خۆ بیگومان تۆ لە ناویا نەتینوت ئەبێو نەگەرما، ئەمە ئامۆژگاری خوای باڵا دەست بو بۆ ئادەم، بەڵام شەیتان دەستی لەکۆڵ ئادەم نەکردەوەو هەوڵی دا تا لەو بەهەشتەدا دەریکرد.

(١٢٠) لەبەر ئەوە شەیتان بۆ ئەنجامدانی بڕیارە خراپەکەی ختۆکەی دڵی ئادەمی داو دنەی داو وتی: ئەی ئادەم ئایا ئەتەوێ کە من رێنماییت بکەم بۆ خواردنی بەری درختێك کە ژیانی

قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتۡكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَاۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي مَنۡ أَسۡرَفَ وَلَمۡ يُؤۡمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦۚ وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبۡقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمۡ يَهۡدِ لَهُمۡ كَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم مِّنَ ٱلۡقُرُونِ يَمۡشُونَ فِي مَسَٰكِنِهِمۡۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوۡلَا كَلِمَةٞ سَبَقَتۡ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامٗا وَأَجَلٞ مُّسَمّٗى ﴿١٢٩﴾ فَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ قَبۡلَ طُلُوعِ ٱلشَّمۡسِ وَقَبۡلَ غُرُوبِهَاۖ وَمِنۡ ءَانَآيِٕ ٱلَّيۡلِ فَسَبِّحۡ وَأَطۡرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرۡضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيۡنَيۡكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّنۡهُمۡ زَهۡرَةَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا لِنَفۡتِنَهُمۡ فِيهِۚ وَرِزۡقُ رَبِّكَ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأۡمُرۡ أَهۡلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصۡطَبِرۡ عَلَيۡهَاۖ لَا نَسۡـَٔلُكَ رِزۡقٗاۖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُكَۗ وَٱلۡعَٰقِبَةُ لِلتَّقۡوَىٰ ﴿١٣٢﴾ وَقَالُواْ لَوۡلَا يَأۡتِينَا بِـَٔايَةٖ مِّن رَّبِّهِۦٓۚ أَوَلَمۡ تَأۡتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي ٱلصُّحُفِ ٱلۡأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوۡ أَنَّآ أَهۡلَكۡنَٰهُم بِعَذَابٖ مِّن قَبۡلِهِۦ لَقَالُواْ رَبَّنَا لَوۡلَآ أَرۡسَلۡتَ إِلَيۡنَا رَسُولٗا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ مِن قَبۡلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخۡزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلۡ كُلّٞ مُّتَرَبِّصٞ فَتَرَبَّصُواْۖ فَسَتَعۡلَمُونَ مَنۡ أَصۡحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِيِّ وَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

هەمیشەیی‌و مولْكی نەبراوەت پێ‌دەدا؟ دیارە ئادەمیش حەزی لەوە دەكرد كە ژیانی هەمیشەیی هەبێ‌و مولْكێكی‌وایشی دەست بكەوێت كە هەرگیز نەفەوتێ، لەبەر ئەوە ڕێنمایەكەی شەیتانی بە شتێكی چاك زانی‌و بەگوێی كردو درەختی قەدەغەكراوی بە ئادەم نیشان دا.

(١٢١) جا ئادەم‌و هاوسەرەكەی لێیان خواردو فەرمانی (الله)یان لە بیر نەماو دوچاری تاوان بون، جا لەبەر ئەوە پۆشاكەكانیان دڕاو عەیبیان كەوتە دەر، ئەوسا بە پەلە هەوڵیان دا كە خۆیان بە پەلكی درەختەكانی ئەو باخەی كە تێیدابون داپۆشن، بەڵێ ئادەم سەرپێچی فەرمانی پەروەردگاری كردو لەو ئەركەی كە پێی سپێررابو لای دا.

(١٢٢) لە پاشان پەروەردگاری هەڵی بژاردو تەوبەی لێ وەرگرت‌و ڕێنمایی كرد.

(١٢٣) فەرموی: ئەی ئادەم‌و حەواو شەیتان هەموتان دابەزنە سەر زەوی، هەندێكتان دوژمنی هەندێكتانن پاش ئەوەی كە چوونە سەرزەوی، جا ئەگەر ڕێنمایەكەرو چاوساق لە لای منەوە هاتە لاتان‌و ڕێگای ڕاستی پیشان دان، ئەوسا هەركەسێك پەیڕەوی لەو ڕێنمایەكەرەی كرد نە ڕێگا ون ئەكات‌و نە بەدبەخت ئەبێ.

(١٢٤) خۆ ئەوكەسەیش كە پشت بكاتە زیكری من كە قورئانە، بێگومان بۆ ئەوكەسە ژیانێكی سەخت‌و پڕناسۆری ئەبێ لەدنیاداو لە ڕۆژی قیامەتیشدا بەكوێری حەشری دەكەین،

(١٢٥) جا ئەو كاتە ئەڵێ: ئەی پەروەردگارم بۆ بە كوێری حەشرم دەكەی؟ خۆ من لەدنیادا چاوم ساق بو.

(١٢٦) (الله)یش دەفەرموێ: ئاوا بەكوێری حەشرت دەكەین، چونكە لە دونیادا كە ئایەتەكانی ئێمە هاتەلات، جا ئەو كاتە تۆ ئەوانت لە بیری خۆت بردەوەو خۆتت لێ كوێر كردن‌و هەر ئاوەها ئەمڕۆ كە ڕۆژی قیامەتە تۆ لە بیر ئەبرێیتەوەو لە تۆڵەی تاوانەكانتا لە ناو دۆزەخ دا بەجێ دەهێڵرێیت.

(١٢٧) جا هەر ئاوەها ئێمە لەوكەسەی كە زیادەڕەوی دەكات‌و فەرمانی الله بەسوك دەگرێت‌و باوەڕی بە ئایەتەكانی پەروەردگاری خۆی نیە هەم لە دنیاداو هەم لەقیامەتدا تۆڵەی لێ وەرئەگرین بەڵام سزای دواڕۆژ زۆر زۆر بەهێزترو دوانەهاتو ترە. پاشان دەفەرموێ:

(١٢٨) ئایا نابێ بە هۆی ڕێنمایی بۆیان ئەو هەمو خەڵك‌و وڵاتانەی كە لە پێش ئەوان دا لە ناومان بردون‌و ئەوان ئێستا بەناو جێگاكانیاندا هاتو چۆ ئەكەن‌و شوێنەكانیان بەچاوی خۆیان دەبینن؟ واتە: ئەبوایە ئەوانە كاری تێبكردنایەو لە خراپەو تاوان وازیان بهێنایەو پەیڕەوی فەرمانی (الله)یان بكردایە، چونكە بێگومان ئا لەوانەدا چەندین بەڵگەی گەورە هەیە بو ئەو كەسانەی كەوا خاوەنی عەقڵن. كەوابو ئەوەی كە بیر ناكاتەوە بەگوێرەی ئەم ئایەتە پیرۆزە هەر وەك ئەوە وایە كە عەقڵی لەدەست داوە، بەڵام حیسابی شێتی بۆ ناكرێت‌و لە ڕۆژی قیامەتیشدا خۆی دان بەبێ عەقڵی خۆیدا ئەنێ‌و ئەڵێ: ئەگەر عەقڵم ببوایە ئێستا لەم ژیانە سەختەدا نەدەبوم. ئینجا پەروەردگار ئەوەمان تێدەگەیەنێ كە ئەگەر ئەمڕۆ تاوانباران‌و ستەمكاران ئەبینن كە زوو تۆڵەیان لێ‌وەرناگیرێ لەبەر خۆشەویستی‌و چاكی ئەوان نیە، بەڵكو لەبەر ئەوەیە كە پەروەردگاری عالەم بۆ هەمو شتێك ماوەیەكی داناوە تا ئەوماوە تەواو نەبێ كابرا هەروا دەمێنێ. جا پەروەردگاریش لێرەدا دەفەرموێ:

(١٢٩) خۆ ئەگەر بڕیاری پەروەدگارت پێش نەكەوتایە بەوەی كە كاتی سزایان دیاری كراوو ناو براوە، دڵنیا بە كە ئێستا ئەوان لەسەر ئەو تاوانانەیان سزا درا بون.

(١٣٠) جا کەوابو ئەی موحەممەد ﷺ، وە ئەی بانگ کەری ڕێبازە ڕاستەقینەکەی ﷲ پایەدارو خۆگربە لە سەر ئەو قسە ناشرینانەی کە دەیکەن‌و خۆتت بەلاوە سوك‌و کەم نەبێ‌و تەسبیحاتی پەروەردگارت بکەو سوپاسی بکە لە سەر نیعمەتەکانی‌و نوێژی بۆبکە لە پێش ڕۆژهەڵهاتن‌و پێش ئاوا بوونیدا، واتە: ئەو دووکاتە، پاش نوێژی بەیانی تاخۆرکەوتن‌و پاش نوێژی عەسر تا خۆر ئاوابون دووکاتی پیرۆزن بۆ یادو زیکرو تەسبیحاتی ﷲ.

پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: {يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ./متفق عليه/ فریشتەیانێك بە ڕۆژو فریشتەیانێکیش بە شەو یەك لەدوای یەك دێن بۆ ناوتان، وەلە کاتی نوێژی بەیانی‌و عەسردا هەم فریشتەکانی ڕۆژو هەم فریشتەکانی شەو لە سەر زەوی کۆ دەبنەوەو پاشان ئەو فریشتانەی کە شەویان لە ناو ئێوە دا کردوەتەوە بەرز دەبنەوە، جا پەروەردگار پرسیاریان لێ دەکات کە بەندەکانی منتان چۆن بە جێهێشت، لە حاڵێکدا خۆی ئاگادارترە بەوان، جا ئەوان وەڵام دەدەنەوە کە ئێمە ئەوانمان بە جێهێشت لە حاڵێکدا کە نوێژیان دەخوێندو ڕۆیشتین بۆ لایان لە حاڵێکدا کە نوێژیان دەخوێند}

وە لە بەشێك لە شەودا کە کاتی نوێژی عیشاو مەغریبو شەو نوێژ دەگرێتەوە، وە لە هەردووگۆشەکانی ڕۆژەوە کە کاتی نوێژی بەیانی‌و نیوەڕۆو عەسرە، تەسبیحات بکە بەڵکو ﷲ پاداشتێکی وات پێ بدات کە تۆ ڕازی بیت. لێرەدا هێمایەکی تێدایە بۆ گرنگی کاتی پێنج فەرزەکان،

ئینجا ﷲ ئامۆژگاری پێغەمبەرەکەیﷺ دەکات کە بە جوانی‌و ڕازاوەیی ماڵی دنیا خۆی خەریك نەکات‌و دڵنیا بێت کە ئەوەی پەروەدگاری بۆی داناوە لە هەمو دنیا بەنرخ ترەو دەفەرموێ:

(١٣١) زۆر سەیری ئەو سەروەت‌و سامانەی دنیاو ئەو نازو نیعمەتە زۆرەی کە ئێمە داومانە بە هەندێك لە بێباوەڕان مەکەو چاوت بە شوێنیەوە نەبێت، ئەوە هەر جوانیەکی ژیانی دونیایەو بۆ ئەوەیە کە بەو شێوەیە تاقییان بکەینەوەو سەرگەرمو بێ ئاگایان بکەین لەدوا ڕۆژ، وە رزق‌و ڕۆزی پەروەردگارت چاکترەو درێژ خایەن ترە بۆت.

پێغەمبەرﷺ دەفەرمویێت: { لَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ./الترمذي، ابن ماجه، صححه الالبا / ئەگر هەمو دنیا لە لای پەروەردگار بە ئەندازەی باڵی مێشولەیێك نرخی ببوایە، قومە ئاوێکی لەم دنیادا بە کافر نەدەدا }

(١٣٢) ئەی محمد ﷺدەستور بدە بە ئەهلەکەت با نوێژ بکەن، وە دەوام بکە لە سەری‌و خۆت بگرەو مشوری دنیا مەخۆ، ئێمە داوای ڕۆزی لەتۆ ناکەین ئێمەین ڕۆزی بە تۆ دەدەین، وە ئایندەیش هەر بۆ تەقواو پارێزکاریە.

کەوابو تۆ لەسەر نوێژ کردن‌و فەرمان دا بە ئەهلەکەت خۆ بگرەو بەردەوامبە سەر ئەنجام تۆ دەیبەیتەوەو بێباوەڕان‌و تاوانباران هەرچییان هەبێ‌و هەر چۆن بژین سەرئەنجام دەشکێن‌و لەناو دەچن‌و دێنەوە بەردەستی من. ئینجا خوای زاناو ئاگادار باسی داخوازی ئەو کافرانە دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٣٣) جا ئەوان وتیان: ئای کاشکایە موعجیزەیەکی لە لایەن پەروەدگاریەوە بۆ بهێنایێن تا ڕاستی ئەومان بۆ دەربکەوتایە، (ﷲ)یش بەر پەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێ: ئایا ئەو بەڵگە ڕۆشنەی کە لە پەڕاوەکانی پێشودا باسکراوە، نەگەیشتوە بەوان؟ واتە: لە تەورات‌و ئینجیل دا، دەی ئەوان ئەگەر ڕاستییان ئەوێت با تەماشای بکەن بزانن ئەم پێغەمبەرە هەمان پێغەمبەرنیە کە لەوێدا باسکراوە؟

(١٣٤) خۆ ئەگەر ئەوانمان پێش هاتنی ئەو پێغەمبەرەﷺ بەسزایەك لە ناو ببردایە دیسان زماندرێژیان دەکردو ڕەخنەیان دەگرت‌و لە ڕۆژی قیامەتدا دەیانوت ئەی پەروەردگارمان با تۆ پێش تر نێرراوێکت بۆ ئێمە بناردایە، جا ئەو کاتە پێش ئەوەی کە ئاوا سەر شۆڕو سوك ببین، ئێمە دوای ئایەتەکانی تۆ دەکەوتین و دژایەتیمان نەدەکرد، واتە: پێغەمبەرمان نارد بەڵام ئەوان ئابەم شێوەیە ڕەخنەی لێ دەگرن‌و ئەگەر نەیشمان ناردایە لە ڕۆژی قیامەتدا ئاوایان دەوت. جا ﷲ بەپێغەمبەرﷺ دەفەرموێ:

(١٣٥) پێیان بڵێ: هەمومان با چاوەڕوان بین جا بەم زوانە دەزانن کێیە کە لەسەر ڕێگای ڕاستە، وەکێیە لەسەر ڕێگای هیدایەت‌و خۆشبەختی . وە کێیشە کە لەسەر ڕێچکەو ڕێبازی چەوتەو گومڕاو شەرمەزارە؟

٢١ سُورَةُ الأَنبِيَاءِ ١١٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ٱقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا ٱسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّجْوَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ هَلْ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ ٱلسِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّى يَعْلَمُ ٱلْقَوْلَ فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍۭ بَلِ ٱفْتَرَىٰهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ فَأَنجَيْنَٰهُمْ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

٢١ سورەتی ئەنبیا ١١٢

سورەتی ئەنبیا سورەتی بیستو یەکەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، سەدو دوانزە ئایەتەو ناوی شانزە پێغەمبەری تێدایە کە هیچ سورەتێکی تر ئەوەندە ناوی لە خۆدا کۆ نەکردوتەوە جگە لە سورەتی ئەنعام کە ناوی هەژدە لە پێغەمبەرانی تێدایە، بەڵام پاش ئەم سورەتە دابەزیوە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی حەفتاو یەکەمەو پاش سورەتی **(السجدة)** و پێش **(النحل)** دابەزیوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) کاتی حیسابو لێکۆڵینەوە لەخەڵك نزیك بویەوە لە کاتێکدا کە ئەوان لە بێ ئاگایو بێهۆشی دنیاداڹو پشتیان لە خوا پەرستیو ئایینکردوە. وا بە دنیاو بەخۆشیەکانی دنیا سەرقاڵن کە دەڵێیت هەر بۆ ئەم دنیایە دروستکراوڹو مردنو حیسابو کیتابێکیش لە ئارادا نیە!
پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: (بُعِثْتُ أَنا وَالساعَةَ كَهَاتَيْن/متفق علیه/ واتە: هاتنی من و قیامەت وەك ئەم دو پەنجە واین، هیچ لە نیوانماندا نیە)

(٢) جا هیچ ئامۆژگارییەکی تازەی یەك لەدوای یەکیان لە لایەن پەروەردگاریانەوە بۆ نەهاتوە مەگەر ئەوان بیستبێتیانوگاڵتەیان پێ کرد بێت.

(٣) چونکە دڵیان بێ ئاگایەو سەرخۆشی ژیانە کورتەکەی دنیایە، وە ئەو موشریكو ستەمکارانە بەشێوەی نهێنی چفە ئەکەن لەنێوان خۆیانداو دەڵێن: ئەمە بێجگە لەوەی کە مرۆڤێکە وەکو ئێوە شتێکی تر نیە، واتە: پێغەمبەر نیەو باوەڕی پێ مەکەن بەڵکو جادوگەرە، ئایا ئێوە باوەڕ بەو جادوە ئەکەن لە حاڵێکدا کە ئێوە ئەو هەڵسوکەوتو قسە کاریگەریانەی ئەبینن؟ وائەزانن کە مرۆڤێکە وەکو ئێوە، ئینجا خوای زانا هەڕەشەیان لێ ئەکاتو دەفەرموێ:

(٤) ئەی محمدﷺبڵێ، یان محمدﷺوتی: بەراستی پەروەردگاری من ئاگای لەو قسانە هەیە کە لە ئاسمانو لەزەویدا دەکرێت، وە ئەو زاتە بیسەری قسەکانتانەو زانایە بە کردارەکانتان.

(٥) بەڵکو دەڵێن: ئەو قسانەی محمدﷺشتێکی پڕوپووچن بەڵکو دەڵێن: ئەو درۆ بە دەم خواوە دروست ئەکاتبەڵکو دەڵێن: نەخێر ئەو شاعیرە دەبا ئەگەر راست دەکات ئایەتێکمان بۆ بهێنێت وەکو چۆن پێغەمبەرانی رەوانە کراوی پێشو هەریەکەی بەڵگەیەکی هێناوە بۆ گەلەکەی وەکو وشتری ساڵحو عەسای موساو زیندوکردنەوەی مردوان بۆ عیسا، واتە: بێباوەڕانی خوانەناس کاتێ کە دژایەتی پێغەمبەرانو ئایین ئەکەن بەسەدان درۆ دروست ئەکەن بۆ سارد کردنەوەی خەڵكو رێ گرتن لە ئایین هەر کاتو ساتەی بە شێوەیەك ناوی ئەبەن بەڵام ئایین موڵکی (ﷲ)یەو خۆی خاوەنیەتی سەر ئەنجام بەرزیو سەرکەوتن هەر بۆ ئەوەو بەکەس ناگۆڕێ، بەراستی ئەو بێباوەڕانە پێغەمبەریان ﷺ هەرلە منداڵییەوە دەناسیو دەیانزانی نەخوێندەوارەو پاشان ئەم قورئانە پڕلە زانستی ودانایییەی بۆ هێنان کە موعجیزەیەکی هەتاهەتاییە، بەڵام ئەوان ئەمەیان بە موعحیزە هەژمار نەدەکردو داوای موعجیزەی کاتیان لێ دەکرد؟! وە هەر جارەو قسەیەکیان دەکرد، جارێك دەیان وت قسەی پڕوپوچە، جارێکیتر جوانی وریكو پێکی ئایەتەکان وای پێدەکردن کە بڵێن نەخێر ئەوە شاعیرێکی تەواوە، ئینجا ﷲ دەفەرموێ:

(٦) گەلانی پێشو باوەریان بەو نیشانانە نەهێنا کە خۆیان لە پێغەمبەرە کانیان داوایان کرد بو، جا ئێمەش لەناومان بردندەی ئایا ئەوانەی کە داوای موعجیزەو نیشانەت لێ دەکەن ئەگەر بۆیان رەوانە بکەین باوەڕ دەهێنن؟ دیسان ﷲ لە وەڵامی ئەوەدا کە دەڵێن: چۆن دەبێ پێغەمبەر مرۆڤێك بێ وەکو ئێمە دەفەرموێ:

(٧) ئەی محمدﷺئێمە هیچ پێغەمبەرێکمان لە پێش تۆدا رەوانە نەکردوە، مەگەر پیاوانێك بوون لە نەوەی ئادەم کە وەحیمان

کردوەتە لایان، واتە: ئێمە هەرگیز فریشتەمان نەناردوە بۆ نەوەی ئادەم، بەڵکو هەرلەم مرۆڤە خۆی نێرراومان هەڵبژاردوە، جا ئەگەر باوەڕ ناکەن بڵێ: با پرسیار بکەن لەوانەی کە زانان ئەگەر خۆتان نازانن، واتە: پرسیار لە زانایانی جولەکەو گاور بکەن بزانن کە ئەوان چی دەڵێن؟ مەگەر ئیبراهیمو ئیسماعیلو ئیسحاقو عیساو موساو پێغەمبەرانی تر لە نەوەی ئادەم نەبوون؟

(٨) خۆ ئەوانمان نەکردوە بەتەنێکی وا کە هیچ خواردنێك نەخۆن، وە ژیانی هەمیشەیمان پێ نەداون بەڵکو ئەوانیش وەك هەمو خەڵکی تر خواردنیان خواردوەو مردویشن.

(٩) لە پاشان ئێمە ئەو بەڵێنەی کە بە ئەوانماندا هێنامانە دی، جا ئەوانمان رزگارکردو دەرچو لە یاسا کانیشمان لە ناوبرد. مرۆڤی کافرو خوانەناس هەندێ جار بەستەمکارو هەندێ جار بەلە سنور دەرچوو هەندێ جاریش بەتاوانبارو زیادەڕەو ناو ئەبرێن، چونکە کافرو خوانەناس هەمویان ئەوسیفەتە ناپەسەندانەیان تێدایە، جا هەر جارێك بە یەکێکیان ناوئەبرێت، بەڵام مەرج نیە کە هەرکەسێك ئەو سیفەتەی تێدابێت کافرو خوانەناس بێت.

(١٠) بێگومان پەڕاوێکمان بۆ ئێوە ناردوەکە سەربەرزیو خاوەن شکۆیی ئێوەی تێدایە ئەگەر دەستی پێوە بگرنو پەیڕەوی بکەن، دەی ئایا ئێوە لەم راستیە تێناگەنو عەقڵتان ناخەنەکار کە بیر بکەنەوەو ئەو پلەبەرزو رێزە گرنگە بۆخۆتان وەرگرن؟ ئایا ناتانەوێ بەسەر بەرزی بژینو بەسەر بەرزی بمرن؟

(١١) خۆ زۆر گەلو وڵاتمان پشت شکاندو لەناومان بردوون، چونکە ستەمکارو بێباوەڕبوون، وەپاش ئەوان گەلێکی ترمان پلەو پایە پێ داوەو لەم خاکەدا جێ گیرمان کردوون، جا ئێوەش ئاگاتان لەخۆتان بێ ئەگەر لەسەر بێدینیو کوفر بڕۆن هەمان ئیشتان لەگەڵدا ئەکرێت.

(١٢) ئەوانەی کە داوایان دەکرد با سزا بێت کاتێ کە هەستی هاتنی سزایان کرد لە ترسا دەست دەکەن بە پەلەقاژەو راکردن بەم لاو بەولادا، جا لەو کاتەدا بە گاڵتە پێکردنەوە پێیان دەوترێت:

(١٣) رامەکەنو بۆ کوێ دەچن بگەڕێنەوە بۆ ناو ئەو نازو نیعمەتانەی کە زۆر بۆی ماندو بوونو ئەو جێگاو ماڵانەی کە رەنجی چەندین ساڵەتان بو، بەڵکو داوای شتێك لەو سەرەوەتو سامانە خۆشەویستەی دنیاتان لێ بکرێتو لەم سزایە رزگار ببن، بەڵام ئەوان لەم کاتەدا بەچاکی دەزانن کە تازە دێرەو کار لە کار ترازاوەو دادو قاڵو راکردن هیچ دەردێکیان بۆ دەوا ناکاتو بە

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ (١١) فَلَمَّآ أَحَسُّواْ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ (١٢) لَا تَرْكُضُواْ وَٱرْجِعُوٓاْ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ (١٣) قَالُواْ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ (١٤) فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ (١٥) وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ (١٦) لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ (١٧) بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ (١٨) وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ (١٩) يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (٢٠) أَمِ ٱتَّخَذُوٓاْ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ (٢١) لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ (٢٢) لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ (٢٣) أَمِ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُواْ بُرْهَٰنَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ (٢٤)

چاوی خۆیان دەبینن کە چۆن ئەو هەمو سەروەتو سامانەیان لەناو دەچێتو لێیان دابڕ دەکرێتو کۆشكو بیناکانیان بەسەر یەك دا دەڕۆخێت تابەم شێوەیە ئێشو ژانیان زیاتر ببێت، ئەوسا دان بەخراپیو ستەمکاری خۆیاندا ئەنێن.

(١٤) دەڵێن: ئەی هاوار بۆ ئێمە بێگومان ئێمە ستەمکار بوینو ستەممان لەگەل خۆمانو هەمو دەوروبەرماندا کرد. بەڵام پاش هاتنی سزا تازە ئەو دانپێدانانو پەشیمان بوونەوە سودیان پێ نادات‌و سزایان لەسەر لانابات.

(١٥) بەردەوام ئەمە داوای ئەوانەو هەر ئاوا هاواردەکەن هەتا هەمویانمان لە ناو بردنو چەن وملو بێ گیان کەوتن بەسەر یەکدا، جا ئەمە وانەیەکە بۆئەم گەلەی پێغەمبەرﷺو ئەبێ ئاگایان لە خۆیان بێتو دوچاری هەڵەی ئەوان نەبن تا وەك ئەوان توشی سزا نەبن، ئینجا ﷲ دەفەرموێ:

(١٦) ئێمە ئاسمانو زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە بۆ گەمەو گاڵتە دروستمان نەکردوون پاكو بێگەردی بۆ ئەو زاتەیە کە کردارەکانی دورن لە پرو پوچیو بێ سودی. ئینجا لە وەڵامی ئەوانەی کە دەڵێن لە نێوان خواو جنۆکەدا پەیوەندی ژنو ژن خوازی هەیە دەفەرموێ:

(١٧) ئەگەر ئێمە بمان ویستایە هاوسەر بۆخۆمان دانێین هەر لەلای خۆمان دروستمان دەکرد، بێگومان ئێمە شتی واناکەین چونکە پێویستیمان بە هاوسەر نییە.

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَلَدٗاۗ سُبۡحَٰنَهُۥۚ بَلۡ عِبَادٞ مُّكۡرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسۡبِقُونَهُۥ بِٱلۡقَوۡلِ وَهُم بِأَمۡرِهِۦ يَعۡمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَلَا يَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ مُشۡفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلۡ مِنۡهُمۡ إِنِّيٓ إِلَٰهٞ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجۡزِيهِ جَهَنَّمَۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ كَانَتَا رَتۡقٗا فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۚ أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِهِمۡ وَجَعَلۡنَا فِيهَا فِجَاجٗا سُبُلٗا لَّعَلَّهُمۡ يَهۡتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلۡنَا ٱلسَّمَآءَ سَقۡفٗا مَّحۡفُوظٗاۖ وَهُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهَا مُعۡرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ فِي فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلۡنَا لِبَشَرٖ مِّن قَبۡلِكَ ٱلۡخُلۡدَۖ أَفَإِيْن مِّتَّ فَهُمُ ٱلۡخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۗ وَنَبۡلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ فِتۡنَةٗۖ وَإِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ ﴿٣٥﴾

﴿١٨﴾ بەڵكو حەقو راستیمان رەوانە كردو دەیدەین بە سەری ناحەقیو ناڕەواییدا، جا لە كەللەی ناڕەوا دەدات، ئینجا ئەویش كتوپڕ لەناوی دەچێتو دەپوكێتەوەو نامێنێ، وە بۆ ئێوەش ئەی موشریكو خوا نەناسەكان هاوارو دادو وەیل هەیە لەو وەسفە ناڕەواو خراپانەی كە بەرامبەر بە پەروەردگار دەیڵێن.

﴿١٩﴾ جا ئەوەی كەلە ئاسمانانو زەویدا هەیە هەر بۆ (ٱللَّهُ)یەو هەموی موڵكی ئەوە، جا موڵكایەتیو هاوسەری و ئەولاد دژی یەكترن، وە ئەوانەی كە لەلای (ٱللَّهُ)ن ، واتە: فریشتەكان هەرگیز خۆ بەگەورە ناگرنو لانادەن لەبەندایەتی ئەو زاتەو ماندو نابن، جا بەندەگەلی ٱللَّهُ چۆن دەگونجێ منداڵی ئەو زاتە بن؟! ئەوانە بەندەیانێكن كە لە بەندایەتی ٱللَّهُ لانادەنو ماندو نابن .

﴿٢٠﴾ بە بەردەوامی شەوو رۆژ تەسبیحاتویادی ئەو زاتە دەكەن، وە لەو بەندایەتیشەدا هەرگیز نابچڕێنوكۆتایی ناكەن.

﴿٢١﴾ ئایا ئەوان ئاوا خودایانێك لەم زەوییەدا بۆ خۆیان دادەنێن كە ئەوان بتوانن مردوان زیندو بكەنەوە؟ واتە: ئایا بێجگە لە ٱللَّهُ خودایەكی ئاوا شك دەبەن؟ ئینجا ٱللَّهُ خۆی وەڵام ئەداتەوەو دەفەرموێ:

﴿٢٢﴾ ئەگەر لەم زەویو ئاسمانانەدا چەند خوایەكی تر ببوایە جگە لە ٱللَّهُ بێگومان زەویو ئاسمانەكان لە ناو ئەچون، جا كەوابوٱللَّهُ كە پەروەردگاری عەرشە، پاكەو دورە لەو وەسفە ناڕەواو خراپانەی كە ئەوان بۆ ئەو زاتەی دادەنێنو دەڵێن كە ٱللَّهُ هاوبەشو منداڵو هاوسەری هەیە.

﴿٢٣﴾ پرسیار ناكرێت لەو زاتە لەوەی كە ئەیكات چونكە خۆی پەوەردگارو دروستكەرو كار بەجێو زانایە، بەڵكو ئەوانن كە پرسیاریان لێ دەكرێت. بەڵێ بەراستی ئەو زاتە پرسیاری هەمو كردەوەكان لەوان دەكات.

﴿٢٤﴾ئایا ئەوان بێجگە لەو زاتە خودایانێكی تر ئەپەرستن؟ ئەی محمدﷺ بڵێ: ئادەی بەڵگەی راستی لەسەر ئەو خودایانەتان بهێننو بیسەلمێنن كە پەرەستنی ئەوانە حەقو رەوایە، ئاشكرایە كە هیچ بەڵگەیەكیان نیە، بڵێ: ئەوەی كە پێم وتن كە ٱللَّهُ هیچ شەریكو هاوبەشێكی نیە قسەی ئەم قورئانەو قسەی هەموكتێبانی پێش منە، وە ئەم قورئانە مایەی شەرەفو رێزە بۆ ئەو كەسەی لە گەڵ مندایەو مایەی شەرەفو رێزیشە بۆ باوەڕدارانی پێش من، جا ئەوەی دەستی پێ بگرێت سەربەرزو بەختیارە، بەڵام لەگەڵ ئەم هەمو بەڵگە روونانەدا زۆربەیان حەق نازاننو نایناسنو پشت تێ دەكەنو گوێی پێ نادەن.

﴿٢٥﴾ خۆ رەوانەمان نەكردوە لە پێش تۆدا هیچ پێغەمبەرێك مەگەر وەحییمان كردبێتە لای بەوەی كە هیچ پەرستراوێكی راست نیە بێجگە لە من، دەی ئێوەش تەنها بەندایەتی بۆ من بكەن، ئینجا ٱللَّهُ هەروا درێژە بە باسی قسە ناڕەواكانی خوا نەناسان دەداتو دەفەرموێ:

﴿٢٦﴾ جا ئەوان دەڵێن: رەحمان منداڵی هەیە، ئەو زاتە پاك وبێ نیازە لەهەمو وەسفێكی ناڕەوا بەڵكو ئەوانەی كەبە منالی خوای ئەزانن كە فریشتەكانن بەندەیانێكی رێز لێ گیراون، واتە: ئەمانە عەبدو بەندەی ئەو زاتەن نەك منداڵ، وە ئەزاتە پاكە لە وەسفانە.

﴿٢٧﴾ئەوان هەرگیز پێش ناكەون لە ٱللَّهُ بەهیچ قسەیەك، واتە: ناتوانن هیچ بڕیارێك بدەن هەتا ٱللَّهُ بڕیار نەدات، خۆ ئەوان بە فەرمانی (ٱللَّهُ) ئیش ئەكەنو خۆیان سەربە خۆ هیچ ئیشێك ناكەن.

﴿٢٨﴾ جا ٱللَّهُ ئاگادارە بەوەی كە كردویانەو بەوەیش كە دەیكەن و ئەوان شەفاعەت ناكەن مەگەر بۆ ئەوكەسەی كە ٱللَّهُ رازی بێت لێی و ئەوان هەمیشە لە سامو هەیبەتی ٱللَّهُ دەترسن.

(٢٩) ئەوسا هەرکام لەوان بڵێ : من خوام نەك ئەو (اللَّهُ)یەی کە ئێوە دەیپەرستن، جا ئەوە ئێمە تۆڵەی لێ دەسێنین‌و بە ئاگری دۆزەخ سزای دەدەین هەر ئاوەهاش تۆڵە دەسێنین لە ستەمکاران، ئینجا خوای بالادەست باسی توانای‌و دەسەڵاتی خۆی دەکات‌و دەفەرموێ:

(٣٠) ئایا بێباوەڕان نابینن‌و نازانن کە بێگومان ئاسمانان‌و زەوی یەك پارچە بوون ئێمە لەیەك جیامان کردنەوە. بەڵێ ئاسمانانی کرد بە حەوت ئاسمان‌و زەویشی کرد بە حەوت‌و هەوای دانا لەنێوانیان داو لە ئاسمانەوە پاش ئەوەی کە بێباران بو بارانی باراند جا زەویش کە وشك‌و بێ‌گژوگیا بو ئاودێری کردو بە گژوگیا نەخشاندی، جا دەفەرموێ: خۆ ئێمە ژیان‌و گەشانەوەی هەمو شتێکمان بە ئاوەوە بەستوەتەوە دەی ئایا هەر باوەڕ ناهێنن؟

(٣١) ئەوسا لە ناو زەویدا چیای بتەوو بەهێزمان دانا تا ببن بەهۆی راگرتنی زەوی‌و درێژەدان بەژیانی ئێوە، چونکە ئەگەر ئەو چیا بتەوانە نەبوایە زەوی وا بەهێزو راوەستاو نەدەبو وە ئێمە دامان ناوە لەسەر زەویدا چەندین رێگەی جۆراو جۆر تا ئەوان بەهۆی ئەو رێگایانەوە بتوانن بەرەو مەبەستی خۆیان برۆن.

(٣٢) خۆ ئاسمانمان کردوە بەسەربانێکی پارێزراو لە هەڵوەرین‌و لەتبون‌و روخان‌و دەست تێخستنی شەیتانەکان بەڵام ئەوان پشتیان لەو نیشانانەی ئەوکردوەو گوێی پێ‌نادن‌و هیچ پەندو ئامۆژگارییەکی لێ وەرناگرن‌و نالێن کێ ئەم ئاسمانگەی بەو شێوە جوان‌و رێك وپێکە دروستکردوەو راگیری کردوە؟ بەداخەوە بەو مەخلوقە گرنگە خالیق نادۆزنەوە!

(٣٣) خۆ هەر ئەو زاتەیە کە شەوو رۆژو خۆرو مانگی دروستکردوە و هەمویان لە جێگا خولگەی تایبەتی خۆیاندا مەلەوان ئاسا دەسوڕێنەوە. ئینجا اللَّهُ دەفەرموێ:

(٣٤) جا ئێمە پێش تۆ هیچ مرۆڤێکمان نەکردوە بە مرۆڤێکی هەمیشە زیندوو ژیانی هەمیشەییمان بە هیچ کەس نەداوە، بەڵکو هەمویان مردون جا تۆش هەروەکو ئەوانی بەڵام ئایا ئەگەر تۆ بمری ئەو کافرانەی کە چاوەڕوانی مردنی تو دەکەن‌و پێیان وایە کە بە مردنی تو کۆتای بە پەیامەکت دێت، ئەوان دەمێنێنەوە؟ نەخێر شتی وانیەوئەوانیش دەمرن.

(٣٥) هەمو گیان لەبەرێك ئەبێ تامی مردن بچەژێت‌و بمرێ خۆ ئێمەیش تاقی دەکەینەوە بە هەژاری و بەدەوڵەمەندی، بە تەنگانەو بەفەرەحی، بەژێر دەستەیی‌و لاوازی‌و بەهێزو دەستەلات، بە چاك‌و خراپ تا دەرکەوێت کێ راستەو خۆگرەو کێیش ناپاکەو خۆی دۆڕاندوە، وە هەربۆلای ئێمە دەگەڕێنەوە کەوابو با کافران‌وخوانەناسان دڵخۆش نەبن هەر چەند بژین هەردەبێ ئەو تامە تاڵ‌و دژوارەی مردن بچەژن، وە ئەوەی کە پێیان دراوە هەموی بۆ تاقی کردنەوەیە، جا پێویستە موسڵمانیش ئاگای لەخۆی بێت‌و بزانێ کە بۆ تاقی کردنەوە هێنراوەتە سەرزەوی‌و پاش کەمێ تر بەرەو حیساب‌و دادگا ئەچێت دەی با خۆی ئامادە بکات بۆ ئەو سەفەرە درێژەی کە گەڕانەوەی نیەو پەشیمان بوونەوەیش سودێکی نابێت، جا با وریا بێت‌و بە باوەرێکی پاکەوە لەو تاقی کردنەوانەی دنیادا کەاللَّهُ بە سەری دا دەهینێت لەخۆشی‌و ناخۆشی خۆی نەدۆڕێنێت. پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ:{احْفَظْ ا َ يَحْفَظْكَ احْفَظْ ا َ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ إِذَا سَأَلتَ فَاسْأَلِ ا وَإِذَا اسْتَعَنت فَاسْتَعِنْ بِا وَاعْلَمْ أن الأمةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنفَعُوكَ إلا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ ا لَكَ وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُروكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُروكَ إلا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ ا عَلَيْكَ رُفِعَتْ الأَقْلَامُ وَجَفتِ الصحُفُ/أ د وغ ه، صححه الالبا / چاودێری فەرمانەکانی اللَّهُ بکەو مەیان فەوتێنە (اللَّهُ)یش چاودێری‌و پارێزگاریت لێ دەکات چاودێری مافەکانی اللَّهُ بکە تا اللَّهُ لە سەختی دنیاو دوارۆژ دا فریات بکەوێت، جا هەر کاتێك داوا دەکەیت هەر لە اللَّهُ داوا بکە، وە هەر کاتێك دەوای یارمەتی دەکەیت هەر لە اللَّهُ داوای یارمەتی بکە، جا چاك بزانە کە ئەگەر هەمو خەڵك کۆ ببێتەوە بۆ ئەوەی کە سودێکت پێ بگەیەنن هیچ سودێکت پێ ناگەیەنن مەگەر هەر ئەوە نەبێت کە اللَّهُ بۆ تۆی نوسیبێت، وە ئەگەر هەمویان کۆببنەوە بۆ ئەوەی زیانێکت پێ بگەیەنن ناتوانن هیچ زیانێکت پێ بگەیەنن مەگەر ئەوە نەبێت کەاللَّهُ بۆی نوسیویت قەڵەمەکان هەڵگیران‌و نوسینی سەرنجامەکان‌و بریارەکان کۆتایی پێهات‌و پەڕەکانیش وشك بونەوەو تازە ئیتر هیچیان لێ نانوسرێت}

واتە: هەمو بونەوەر لە ناو دەریای تەقدیری تۆمارکراودا دە سوڕێتەوە، ئەمە بەڵگەی کەمالی عیلمی (اللَّهُ)یەو هیچ زۆرەملی‌و ئیجبارێك لەکاردانیە، ژیربەو باش لەمە تێبگە چونکە بەشێکی گرنگی بیرو باوەڕتە.

وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا
أَهَٰذَا ٱلَّذِي يَذۡكُرُ ءَالِهَتَكُمۡ وَهُم بِذِكۡرِ ٱلرَّحۡمَٰنِ
هُمۡ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلۡإِنسَٰنُ مِنۡ عَجَلٖۚ سَأُوْرِيكُمۡ
ءَايَٰتِي فَلَا تَسۡتَعۡجِلُونِ ﴿٣٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡوَعۡدُ
إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوۡ يَعۡلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ حِينَ
لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمۡ وَلَا
هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلۡ تَأۡتِيهِم بَغۡتَةٗ فَتَبۡهَتُهُمۡ فَلَا
يَسۡتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ
بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنۡهُم مَّا كَانُواْ بِهِۦ
يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلۡ مَن يَكۡلَؤُكُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ
ٱلرَّحۡمَٰنِۚ بَلۡ هُمۡ عَن ذِكۡرِ رَبِّهِم مُّعۡرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمۡ
لَهُمۡ ءَالِهَةٞ تَمۡنَعُهُم مِّن دُونِنَاۚ لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَ
أَنفُسِهِمۡ وَلَا هُم مِّنَّا يُصۡحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلۡ مَتَّعۡنَا هَٰٓؤُلَآءِ
وَءَابَآءَهُمۡ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡعُمُرُۗ أَفَلَا يَرَوۡنَ أَنَّا نَأۡتِي
ٱلۡأَرۡضَ نَنقُصُهَا مِنۡ أَطۡرَافِهَآۚ أَفَهُمُ ٱلۡغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾

(٣٦) جا کەئەوانەی کە بێباوەڕ ن هەر کاتێك تۆ دەبینن گاڵتەت پێ دەکەن وبەسوك تەماشات دەکەنو دەڵێن: ئایا ئەمەیە ئەو کەسە کەوا بە خراپی باسی خواکانتان ئەکات؟ وە هەر ئەوانن کە بێباوەڕن بەم قورئانەوبە یادی ئەو زاتە بەرەحمو میهرەبانە، جا بەڕاستی هەر ئەوانن بێ نرخو سوكو گاڵتە پێکراو نە تۆ ئەی محمدﷺ .

(٣٧) مرۆڤ دروستکراوێکی بە پەلەیەو هەمیشە دەیەوێ زوو ئاواتو ئامانجەکانی بێتەدی، جا باوەڕداران ئەیانەوێت زوو پەروەردگار تۆڵە لە بێباوەڕان وەرگرێتو سزایان بداتو بێباوەڕانیش بە پەلەن لە هاتنی ئەونیشانەو بەڵێنانەی کە پێیان دراوەو دەڵێن: ئەگەر ئەو بەڵێنانە راستە دەی با زوو بێتە دی، بەم زوانە منیش نیشانەکانی خۆم پیشانی ئێوە دەدەم کەوابو زۆر پەلە مەکەن، چونکە هەر دێتو پەلەی ناوێت بەڵام هەموشت لەلای ﷲ کاتی دیاری کراوەو تاکاتی خۆی نەیەت ئەوشتە روونادات. هەندێك ﴿ عَجَلٍ ﴾ بەقوڕ مانا کردوە، واتە: مرۆڤمان لەقوڕ دروستکردوە.

(٣٨) وە دەڵێن: کەی ئەو بەڵێنە دێتەجێ ئەگەر راست ئەکەن؟(ﷲ)یش ئەفەرموێ:

(٣٩) ئەو کەسانەی کە کافرو خوا نەناسن ئەگەر بزانن بەو کاتەی کەواناتوانن ئاگر لە دەمو چاویانولە پشتیان لابدەنو خۆیانی لێ رزگار بکەن لە کاتێکدا کە ئەوان یارمەتیش نادرێنو کەسیش بە هاواریانەو نایەت، لەدنیادا قسەی ئاوایان نەدەکرد، ئەوان داوای هاتنی سزا دەکەن نەك لەبەر زرنگیان بەڵکو لەبەر ئەوەی کەباوەڕیان بەو هەڕەشانە نییە!

(٤٠) بێگومان بەکتوپڕی سزایان بۆ دێت، جا ئەو کاتە ماتو سەرگەردانیان ئەکات، ئیتر ئەو کاتە ناتوانن ئەو سزایە کە هات بیگەڕێننەوەو لە دەستی رزگار ببن خۆ ماوەیشیان پێ نادرێت تا بیر لە چارەسەرییەك بکەنەوە، ئینجا خوای میهرەبان بۆ دڵدانەوەی پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ:

(٤١) خۆ بێگومان گاڵتەکراوە بە پێغەمبەرانی پێش تۆشو بەسوك تەماشا کراون، جا بۆ ئەوکەسانەی کە گاڵتەیان کردوە بە پێغەمبەران، ئەوسا ئەو سزایەی کە گاڵتەیان پێدەکرد هات بە سەریانداو تۆڵەی ئەو گاڵتە پێکردنانەیان لێ وەرگیرا. جا ئەمە هەروەك دڵدانەوەی پێغەمبەرمانەﷺ هەڕەشەیشە لە بێباوەڕانی گاڵتەکەر بە پێغەمبەرﷺو ئایینی پیرۆزی ئیسلام.

(٤٢) ئەی محمدﷺبڵێ: کێ بە شەوو بەڕۆژ دەتان پارێزێ لە سزای رەحمان بێجگە لە میهرەبانیو پاراستنی خۆی نەبێت؟ جا ئەوە بەجێی خۆی، خۆ بێگومان ئەوان پشتیان کردوتە پەڕاوو یادی پەروەردگاریانەوەو کۆتا نایەن لەو لارەملیو پشت تێکردنە.

(٤٣) ئایا بۆئەوان خوایانێك هەیە کە بیانپارێزێو یارمەتیان بدات جگە لە ئێمە؟ نەخێر، بێگومان ئەوانە ناتوانن یارمەتی خۆیشیان بدەن، وە لەلایەن ئێمەوە یارمەتی نادرێنو نا پارێزرێن، واتە: نەخۆیان پێیان دەکرێت و نە ئێمەش یارمەتیان دەدەین، ئینجا ﷲ هۆی سەرکەشی بێباوەڕان باس دەکاتو دەفەرموێ:

(٤٤) بەڵکو ئەوانو باوو باپیرانیانمان لەنازو نیعمەتی خۆماندا ژیاند تا تەمەنێکی درێژیان کردو ماوەیەکی زۆر هات بە سەریانداو وایان دەزانی کە خۆیان شیاوی ئەو نازو نیعمەتەن، بۆیە پێیان دراوە، ئایا هەر لەسەر ئەو بۆچونە هەڵەیە ئەڕۆنو بیر لەئاکامی خۆیان ناکەنەوە، ئایا ئەوان نابینن کە بێگومان ئێمە کەم کەم زەوییان لێ کەم ئەکەینەوەو کۆمەڵ بە کۆمەڵ خەڵکی ئەم زەویە دەمرێنینو لە ئەنجام دا هیچ گیانلەبەرێکی تێیدا نامێنێتەوە؟ جا هەموی هەر بۆ ﷲ دەمێنێتەوە، یان بەسەرکەوتنی تۆ بەسەر شارو دێهاتەکانی دەوروبەریان دا زەوییان لێ کەم دەکەینەوەو تەنگی دەکەین لێیان، ئایا ئەوان سەرکەوتو؟ واتە: ئەگەر ژیر بن هەر ئەمە بەسە بۆیان کە بیر بکەنەوەو لە دژایەتی (ﷲ)و پێغەمبەرەکەی واز بهێنن.

قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

(٤٥) ئە محمدﷺبڵێ: من پێغەمبەرێکم هەر بە هۆی ئەم قورئانەوە کە وەحی کراوەتە لام دەتانترسێنم لە سزای(اللَّهُ)و شتێکم لە لایان خۆمەوە پێ نەوتوون خۆ ئەوانەی کە کەڕن، هەرکاتێك کە ئامۆژگاری بکرێن‌و بترسێنرێن گوێیان لەم بانگەوازە نابێت. واتە ئەمانە خۆیان کەڕدەکەن تانەبیسن؟!

(٤٦) قەسەم بێت ئەگەر ئەوان لەلایەن پەروەردگارتەوە یەك کەم سزایان پێ بگات بێگومان کە دەڵێن: وای بۆ ئێمە چیمان بە خۆمان کرد بێگومان کە ئێمە ستەمکار بوین جا بەم شێوەیە دان بە ستەمی خۆیان دا دەنێن.

(٤٧) خۆ ئێمە میزانەکانی دادپەروەری لە ڕۆژی قیامەتدا دادەنێین جا هیچ کەسێك هیچ ستەمێکی لێناکرێت‌و ئەو کارانەی کە دەیکەن لە چاك‌و خراپ ئەگەر بە ئەندازەی تۆیی خەرتەلەیەك بێت دەیهێنینەوە بۆ لێ کۆڵینەوەو حیساب، وە بەسە کە ئێمە حسابکەری کردارەکان بین، چونکە هەموی دەزانین‌و هیچمان لێ ون نابێت‌و ستەمیش لە کەس ناکەین. دایکی باوەڕداران عایشە دەڵێت: پیاوێك هاتە خزمەتی پێغەمبەرﷺو وتی: ئەی پێغەمبەرﷺ من هەندێك کۆیلەم هەیە کە درۆم لەگەڵدا دەکەن‌و خیانەتم پێدەکەن‌و لە قسەم دەردەچن جا بۆیە منیش لێیان دەدەم‌و قسەیان پێدەڵێم دەی حیسابی من‌و ئەوان چۆنە؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرموی: {يُحْسَبُ مَا خَانُوكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَبُوكَ وَعِقَابُكَ إِيَاهُمْ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَاهُمْ بِقَدْرِ ذُنُوبِهِمْ كَانَ كَفَافًا لَا لَكَ وَلَا عَلَيْكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَاهُمْ دُونَ ذُنُوبِهِمْ كَانَ فَضْلًا لَكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَاهُمْ فَوْقَ ذُنُوبِهِمْ اقْتُص لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلُ /الترمذي، صحه الالبا / واتە: ئەو خیانەتەی کە پێیانکردویت‌و ئەوسەرپێچیەی لە فەرمانی تۆیانکردوەو ئەودرۆیانەی لەگەڵ تۆدا کردویانەو ئەو تۆڵەیش کە تۆ لە ئەوانت وەرگرتوە حیساب دەکرێت جا ئەگەر تۆڵەی تۆ لەوان بەئەندازەی تاوانی ئەوان بێت ئەوە نەقازانجو نە زەرەرت لەسەر نیەو وەك یەکیکیان لێهاتوە بەلاَم ئەگەر تۆڵەی تۆ لەوان لە تاوانی ئەوان کەمتربێت ئەوە زیادەیەکەو بۆت، بەلاَم ئەگەر تۆڵەی تۆ لەوان لە تاوانی ئەوان زۆرتربێت ئەوە تۆڵەی ئەوزیادەیەت بۆئەوان لە تۆ وەردە گیرێتەوە}، جا پیاوەکە دەستی کرد بە گریان‌و پێغەمبەریش ﷺ ئەم ئایەتەی خوێندەوە پاشان پیاوەکە وتی: باشترین شت بۆ ئەوان‌و بۆ من ئەوەیە کە لەیەکتر جیا بین جا شایەت بن کە من هەمویانم ئازاد کرد.

(٤٨) بەحەقیقەت ئێمە (تەورات)مان دا بە موساو هارون کە جیاکەرەوەی حەق‌و ناحەق‌و روناکی‌و ئامۆژگاریە بۆ پارێزکاران. جا ئەو پارێزکارانە کێن؟

(٤٩) ئەو کەسانەن کە لە پەنامەکیدا لە پەروەردگاری خۆیان دەترسن، وە ئەوانە لە ڕۆژی قیامەت دەترسن چونکە ئەزانن ئەو ڕۆژە چەند سەختوپڕ مەترسییە.

(٥٠) ئەوسا ئەم قورئانەی کە ناردومانە ئامۆژگاریکەرێکی پیرۆزە ئایا ئێوە نکولی دەکەن‌و نمەك نەناسن؟

(٥١) جا بە حەقیقەت ئێمە هەر لە پێشدا ئەوەی کەراستو دروستبو لەبیرو بۆچونی یەکخواپەرستی پاکوخاوێن بە ئیبراهیمەمان بەخشی‌وتێمان گەیاند کەچی بکات، وە ئێمە باشمان دەناسی‌و بە شایستەیی ئەم ئەرکە قورسەمان دەزانی.

(٥٢) دەی بیریان بخەرەوە ئەو کاتەی کە بە باوکی وت: ئەم پەیکەرانە چین کە ئێوە مل کەچن بۆیان‌و لە بەردەمیاندا خۆتان متکردووە دەیان پەرستن؟

(٥٣) وتیان: ئیمە باوکانی خۆمانمان دیوە کە بەندایەتی ئەمانەیان دەکردو دەیان پەرستن. واتە، پەرستنێکی کوێرانەیەو نایانەوێ کەوازی لێ بهێنن؛

(٥٤) ئیبراهیم وتی: بەحەقیقەت ئێوەو باوکانیشتان لە گومراهی ئاشکرا دان.

(٥٥) ئەوانیش وتیان: ئەوە تۆ لە ڕاستیتە؟ ئایا تۆ هیچ ڕاستیەکت هێناوە بۆمان‌و هیچت بە دەستەوەیە یان لە دەسبڕو گاڵتەچییانی؟

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا مَن فَعَلَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوا أَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾

(٥٦) ئیبراهیم وتی: نەخێر وا نیە کە ئێوە دەیڵێن، بەڵکو من راستیم بۆ ئێوە هێناوەو ئەمانە پەروەردگاری ئێوە نیین، بەڵکو پەروەردگاری ئێوە، هەرئەو پەروەردگارەی ئاسمانان‌و زەوییەکە دروستیکردون‌و من لە سەر ئەوەی کە وتم یەکێکم لە شایەتەکان.

(٥٧) قەسەم بەالله‌ پاش ئەوەی کە پشتان تێ کردن‌و رۆیشتن من فێڵێك بەو بتانەی ئێوە دەکەم. بەڵێ ئیبراهیم بۆ هەلێك ئەگەڕا بۆ هێنانەدی سوێندەکەی‌و هەمو رۆژێك لەبیری ئەوەدا بو تا کاتی جەژنێکیان هات، جا باویان وابو کە دەچونە دەرەوەو داوایان لە ئیبراهیمش کرد کە لە گەلیان بچێت بەڵام ئیبراهیم وتی: من نەخۆشم‌و نایەمە دەرەوە، جا کاتێ چونە دەرەوە هاتە لای بتەکان‌و بەگاڵتە پێکردنەوە پێی وتن: ئەوە بۆ هیچ ناخۆن، ئەوە بۆ قسە ناکەن ئینجا بە تەور هات بە وێزەیان دا.

(٥٨) جا هەمویانی پارچە پارچەکرد بێجگە لە بتە گەورەکەیان‌و تەورەکەی لەسەر شانی داناو هاتە دەرەوە، بەو هیوایە کەئەوان بگەڕێنەوە بۆلای‌و لەبێ دەنگی‌و بێ دەسەڵاتی خواکانیان تێبگەن، پاشان گەلەکەی لە جەژنەکەیان گەڕانەوەو دییان کە خواکانیان خراپیان بەسەرهاتوەو لەتو پەت کراون.

(٥٩) وتیان: کێ وای کردوە بە خواکانمان؟ بێگومان ئەو کەسەی ئاوای لە خواکانمان کردوە لە ستەمکارانەو ستەمی لە خواکانمان کردوە! جا بزانن کێیەو پەیدای بکەن، هەندێکیان کە قسەکانی ئیبراهیمیان لە بیر بو.

(٦٠) وتیان: بیستومانە لاوێك بەخراپە ناویانی دەبرد کە ئیبراهیمیان پێ دەوت.

(٦١) جا پاشا و پیاو ماقوڵانیان‌وتیان: بچن بەناو خەڵکا بیهێنن بەڵکو کەسانێك هەبن چاویان پێ کەوتبێ‌و شایەتی لەسەر بدەن‌و ئامادەی دادگایی‌و سزادانەکەی ببن، ئەوانیش چون‌و بەناو خەڵکا هێنایان‌و کەس شایەتی لەسەر نەداو بردیانە بەردەم پاشاو دارو دەستەکەی، جا کەوتنە لێ کۆڵینەوە لەگەڵ ئیبراهیم دا.

(٦٢) وتیان: ئەی ئیبراهیم تۆ ئاوەهات کردوە بە خواکانی ئێمە؟

(٦٣) ئیبراهیم وتی: وانیە کە ئێوە بۆی دەچن هەرکەس کردویەتی، ئەوە گەورەکەیانەو تەوری بەشانەوەیە، دەی پرسیاریان لێ بکەن ئەگەر قسە ئەکەن با پێتان بڵێن چی قۆماوەو کێ ئەم ئیشەی کردوە، ئیبراهیم بەم وتە کورت‌و جوانەی هەژاندنی‌و هێنانیەوە سەرخەتی راست، وەك دەفەرموێ:

(٦٤) ئینجا کافرەکان لەم کاتەدا هاتنە سەر پرسیار لە خۆیان‌و زانیان کە ئەمانە شیاوی پەرستن، نین جا خۆیان بە خۆیان وت: بێگومان ئێوە ستەمکارن، چۆن ئەبێ شتێ بپەرستین کە نە دەتوانێت پارێزگاری لە خۆی بکات‌و نە دەتوانێت قسەیەك بکات؟! بەڵام شەیتان هەڵی خەڵەتاندن‌و چونەوە سەر کلتوری کۆنیان، وەك دەفەرموێ:

(٦٥) لە پاشان پاشگەز بونەوەو گەڕانەوە بۆسەر کوفرو فەسادەکەی خۆیان، ئینجا رویان کردە ئیبراهیم‌و وتیان: تۆ چاك دەزانی کە ئەمانە قسە ناکەن تۆ چۆن بە ئێمە ئەڵێیت پرسیاریان لێ بکەن؟ ئینجا رێگای قسە بۆ ئیبراهیم خۆش بو،

(٦٦) وتی: ئایا ئێوە بەندایەتی شتانێك جگە لە الله‌ دەکەن کە نە هیچ سودێکتان پێ ئەگەیەنن‌و نە هیچ زیانێك، دەی ئیتر ئەبێ بۆچی بەندایەتیان بۆ بکەن؟

(٦٧) بێ نرخی‌و سوکایەتی بۆ ئێوەو ئەوانەش کە جگە لە الله‌ دەیان پەرستن کە چەند سەرلێشێواون، دەی ئایا ئێوە عەقڵتان نییە کە بیر بکەنەوەو راست‌و ناڕاست لەیەك جیا بکەنەوە؟ جا ئەوان لەباتی بیرکردنەوەو بەخۆداچون وباوەڕهێنان بە خوای بێ وێنەو تاك‌وتەنیا.

(٦٨) بە خەڵکیان وت: بیسوتێنن‌و یارمەتی خواکانتان بدەن‌و تۆڵەیان لە ئیبراهیم وەرگرن ئەگەر ئەتانەوێ خزمەتێك

بەخواكانتان بكەن، بەڵێ ئیبراهیم ئاگرێكی گەورەی بۆكرایەوەو خستیانەناویەوە خوایش دەفەرموێ:

(٦٩) وتمان: ئەی ئاگر سارد ببە، بەڵام نەك ساردێكی وا كە رەق ببێتەوە بەڵكو بێ زیان بیت بۆ ئیبراهیم.

(٧٠) جا ئەوان ویستیان فرۆفێڵێكی گەورە بكەن بە ئیبراهیم‌و ویستیان بیسوتێنن، وە ئێمەش ئەو فرۆفێڵەی ئەوانمان هەڵوەشاندەوەو ئیبراهیمیمان رزگار كرد. جاپاش چەند رۆژێك لەناو ئاگردا ئیبراهیم بەبێ زیان هاتەدەرەوە.

(٧١) ئەوسا ئیبراهیم‌و لوتمان رزگار كردو رەوانەمان كردن بەرەو ئەو زەوییەی كە هۆی خێرو خۆشی بو بۆ هەمو خەڵكی ئەو سەردەمە كە زەوی شام بوو، دەڵێن ئەم روداوەی ئیراهیم لە عێراقدا بووەو لە پاشداﷲ وای ویستوە كە لەگەل لوتی برازایدا بچێ بۆ شام، جا پەروەردگاری عالەم زیاترخەڵاتی كردو لەسەردەمی پیریدا هات بەهانایەوەو دوو كوڕی پیدا، وەك دەفەرموێ:

(٧٢) جا بەخشیمان بە ئیبراهیم ئیسحاق، وە بە ئیسحاقیش یەعقوب كە زیادەیەك بو كرا بەخەڵاتی ئیبراهیم وە هەموویانمان كرد بە پیاو چاك و دروست كردار. ناوی ئیسحاق پێغەمبەر حەفدە جار و ناوی یەعقوبی كوڕی شانزە جارلە قورئاندا هاتوە.

(٧٣) ئەوسا ئیمە ئەوانمان كرد بە پێشەوایانێك كە بەگوێرەی فەرمانی ئێمە خەڵكیان رێنمای دەكرد، جا وەحیمان كردە لای ئەوان بە كردنی ئیشی چاك‌و بەجێهێنانی نوێژو بە دانی زەكات، وە بە دڵنیاییەوە كە ئەوان گەردنكەچو بەندەی راستی ئێمە بون، ئەمە هەمو لە پاداشتی پاك‌و خاوێنی ئیبراهیم دا بو، كە پەروەردگاری بێنیازو میهرەبان پێی بەخشین، ئینجا بە شێوەیەكی كورت باسی لوت دەكات‌و دەفەرموێ :

(٧٤) وە بە لوتیش حیكمەت وعیلمان بەخشی‌و كردمان بە پێغەمبەر، وە ئەویشمان رزگار كرد لەو گوندەی كەوا ئیشە قێزەونە پیسەكانیان دەكرد، بێگومان ئەوان گەلێكی خراپبون‌و دەرچوو بون لە سنوری ﷲ.

(٧٥) جا ئەومان رزگار كردو خستمانە ناو سۆزو رەحمەتی خۆمانەوە، بێگومان ئەو لە پیاو چاكان بو، ئینجا باسی نوحیش دەكات‌و دەفەرموێ:

(٧٦) دەی باسی نوح بكە ئەو كاتەی لە پێش ئیبراهیم‌و لوت دا كە هاواری لێ كردین‌و وتی: ئەی پەروەردگارم من شكستم خواردووەو ئەوان زاڵن بەسەرمدا تۆڵەم بۆ بستێنەوەو یارمەتیم

وَجَعَلۡنَٰهُمۡ أَئِمَّةٗ يَهۡدُونَ بِأَمۡرِنَا وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡهِمۡ فِعۡلَ ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِۖ وَكَانُواْ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا ءَاتَيۡنَٰهُ حُكۡمٗا وَعِلۡمٗا وَنَجَّيۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡقَرۡيَةِ ٱلَّتِي كَانَت تَّعۡمَلُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمَ سَوۡءٖ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَأَدۡخَلۡنَٰهُ فِي رَحۡمَتِنَآۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذۡ نَادَىٰ مِن قَبۡلُ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ فَنَجَّيۡنَٰهُ وَأَهۡلَهُۥ مِنَ ٱلۡكَرۡبِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمَ سَوۡءٖ فَأَغۡرَقۡنَٰهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيۡمَٰنَ إِذۡ يَحۡكُمَانِ فِي ٱلۡحَرۡثِ إِذۡ نَفَشَتۡ فِيهِ غَنَمُ ٱلۡقَوۡمِ وَكُنَّا لِحُكۡمِهِمۡ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمۡنَٰهَا سُلَيۡمَٰنَۚ وَكُلًّا ءَاتَيۡنَا حُكۡمٗا وَعِلۡمٗاۚ وَسَخَّرۡنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلۡجِبَالَ يُسَبِّحۡنَ وَٱلطَّيۡرَۚ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمۡنَٰهُ صَنۡعَةَ لَبُوسٖ لَّكُمۡ لِتُحۡصِنَكُم مِّنۢ بَأۡسِكُمۡۖ فَهَلۡ أَنتُمۡ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيۡمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةٗ تَجۡرِي بِأَمۡرِهِۦٓ إِلَى ٱلۡأَرۡضِ ٱلَّتِي بَٰرَكۡنَا فِيهَاۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَيۡءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾

بدە، جا ئێمەش وڵاممان دایەوەو خۆی‌و پەیڕەوانی‌و خانەوادەكەی جگە لە كوڕێكی لەو تەنگانەو ناڕەحەتیە سەختەی كە تێیدا بون رزگارمان كردن.

(٧٧) ئەوسا یارمەتی ئەوانمان داو رزگارمان كردن لەناو ئەو گەلەی كە بێباوەڕبون بە نیشانەكانی ئێمە، بێشك كە ئەوان گەلێكی خراپ بون جا ئێمەش هەمومان بەئاو خنكاند، ئینجا باسی داودو سلیمانی كوڕی دەكات‌و دەفەرموێ:

(٧٨) جا باسی داودو سلێمان بكە ئەو كاتەی كە حوكمیان كرد لە بارەی كێڵگەیەكەوە كاتێ كە مەڕو ماڵاتی گەلێك شەوتێیدا بلاوبونەوەو خواردیان، وە ئێمە ئاگاداری بڕیارەكانیان بوین.

وشەی ﴿نَفَشَتۡ﴾ تەنها بۆ كاتی شەو بەكاردێت، واتە: شەو ئەو مەڕو ماڵاتە چونە ناو ئەو كێڵگەوەو خواردبویان دەڵێن باخێكی ترێ بو كە شەو ئەو حەیوانانە چونەتە ناوی‌و هەمو هێشوە ترێكانیان خراپ كردبو، جا خاوەن كێڵگەكەو خاوەن مەڕو ماڵاتەكە هاتن بۆلای داود كە لە نێوانیان دا بڕیار بدات ئەویش بڕیاریدا كە حەیوانەكان بدرێ بەخاوەنی باخەكە، وە سلێمانی كوڕی: وتی ئەی پێغەمبەر بڕیارێكی ترت بدایە فەرموی چۆن؟ سلێمان وتی: با مەڕو ماڵاتەكە بدەن بەو كابرایەی كە باخەكەی خوراوەو سودی لێ وەربگرێت‌و خاوەن حەیوانەكەش باخەكەی پێ بدرێت تا خزمەتی بكات تا ئەو كاتەی وەك خۆی لێ دێتەوە

وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعۡمَلُونَ عَمَلٗا دُونَ ذَٰلِكَۖ وَكُنَّا لَهُمۡ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ وَأَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ فَكَشَفۡنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرّٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ أَهۡلَهُۥ وَمِثۡلَهُم مَّعَهُمۡ رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِنَا وَذِكۡرَىٰ لِلۡعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِدۡرِيسَ وَذَا ٱلۡكِفۡلِۖ كُلّٞ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدۡخَلۡنَٰهُمۡ فِي رَحۡمَتِنَآۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبٗا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقۡدِرَ عَلَيۡهِ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ وَنَجَّيۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡغَمِّۚ وَكَذَٰلِكَ نُـۨجِي ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّآ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرۡنِي فَرۡدٗا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلۡوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ وَوَهَبۡنَا لَهُۥ يَحۡيَىٰ وَأَصۡلَحۡنَا لَهُۥ زَوۡجَهُۥٓۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾

ئینجا هەرکەسەو ماڵی خۆی، مەڕو ماڵاتەکە بۆ خاوەن مەڕو ماڵاتەکەو باخەکەش بدرێتەوە بە خاوەن باخەکە.

(٧٩) جا سلێمانمان تێگەیاند کە چۆن ئەو بڕیارە بدات، واتە: ئەو بڕیارەی سلێمان بەشێوەی وەحی بوە، بەڵام بڕیاری داودی باوکی بە ئیجتهادی خۆی بوەو ﷲ لۆمەی نەکردوە، بەڵکو فەرموی: خۆ بە هەموویان هەم بڕیارو هەم زانیاریمان پێدا بون، واتە: هەردووکیان لەلایەن پەوەردگارەوە زانیاری حوکمە جۆراو جۆرەکانو چۆنیەتی بڕیاردان لە سەریان پێدرا بو، جا چیاکانو باڵندەکانمان ڕامو گەردنکەچ کرد بۆ داود کە لەگەڵی دا تەسبیحات بکەن، وە ئێمە ئارەزۆی هەرچی بکەین ئەیکەین. واتە خوا ئەوشتەگرنگانەی بۆ داود کرد تا خەڵکی سەردەمی خۆی باوەڕی پێبکەنو پەیڕەوی بکەن.

(٨٠) جا فێری دروستکردنی پۆشاکی زرێمان کرد بۆ سودی ئێوە تا ئەو لیباسە بتان پارێزێ لەشیرو تیری شەڕەکانتان ، دەی ئایا ئێوە سوپاسی ﷲ دەکەن لەسەر ئەو هەمو نیعمەتانەی کە پێیداون؟ دەڵێن داود یەکەم کەس بوە کە پۆشاکی زرێی بەشێوەی هەڵقە دروستکردوە. ئینجا ئەچێتە سەرباسی سلێمانو دەفەرموێ:

(٨١) خۆ بایەکی توندی بێ شەپۆلو بێ تاسەمان ڕام وگەردنکەچ کرد بۆ سلێمان کە بەفەرمانی ئەو هاتو چۆی دەکرد بۆ ئەو خاکەی کە خێرو بەرەکەتێکی زۆرمان لە ناودا دانا بو کە زەوی شامە، ئەو بایە هەرتاقێك ماوەی مانگێك پیادەڕەوی دەبڕی.

(٨٢) جا لە ناو شەیتانەکاندا هەندێك هەبون کە ئەچونە ژێر دەریا بۆیو شتی بەنرخی ژێر دەریایان بۆ دەر دەهێناو ئیشی تریشیان بۆ دەکرد جا ئێمە چاودێریمان دەکردنولە شەڕی ئەوان دەمان پاراستن. واتە: ﷲ شەیتانەکانی ڕام وگەردنکەچ کرد بو بۆ سلێمان و بە فەرمانی ئەو ئیشیان بۆ دەکردو نەیان دەتوانی شتێکی ناڕەوا دژ بە ئەو ئەنجام بدەن، ئینجا خوای گەورەو بە دەسەڵات باسی "ئەیوب" پێغەمبەرمان بۆ دەکاتو دەفەرموێ:

(٨٣) باسی ئەیوبیش بکە ئەو کاتەی کە بانگی پەوەردگاری کردو وتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان کە من دوچاری زیان بووم لە ماڵو لەلەشم دا خۆ تۆیش لە هەمو خاوەن سۆزەکان بە سۆزتری. ناوی ئەیوب چوار جار لە قورئاندا هاتوە کە وتراوە لە دەوروبەر دیمەشقدا ژیاوە،

(٨٤) جا ئێمە هاتین بە هاواریەوەو هەرچی ناخۆشییەکی هەبو لامان بردو خاوخێزانەکەیو لەگەڵ ئەوانیشدا ئەوەندەی ترمان پێدا کە ئەمە بەزەییەك بو لە لایەن ئێمەوە بۆ ئەو، چونکە ئەو بەندەیەکی خۆگربو، وە تا یاداوەریەکیش بێت بۆ ئە وانەی کە تەنها ﷲ دە پەرستنو تەنها لەو دەپاڕێنەوە بۆ ئەوەی خۆ بگرنو تەنها بەو پشت ببەستن تا وەك ئەو پاداش بدرێنە. موسعەبی کوڕی سەعد دەڵێ: باوکم پرسیاری کرد لە پێغەمبەرﷺکە چ کەسێك گرفتاریو بەڵای دژوارترو زۆرتر بوە؟ پێغەمبەرﷺ فەرموی:{الْأَنبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ فَيُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَإِنْ كَانَ دِينُهُ صُلْبًا اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ ابْتُلِيَ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَمَا يَبْرَحُ الْبَلَاءُ بِالْعَبْدِ حَتَّى يَتْرُكَهُ يَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ مَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ/ واتە: سەخت ترین گرفتاریو زۆرترین بەڵا بەسەر پێغەمبەرانەوە بووە، پاشان ئەوانەی کە لە ئاینو ڕەوشت دا هاوشێوەی پێغەمبەران بوون، پاشان ئەوەی کە لە وانەوە نزیکن، جا هەر پیاوێك بە گوێرەی ئایینەکەی توشی بەڵاو گرفتاری دێت. ئەگەر لە ئایینەکەی دا توند بێت بەڵاو سەختیەکانی توند ترە، وە ئەگر لە ئایینەکەی دا شلوشۆڵو نەرم بو بەو گوێرەیە بە بەڵا تاقی دەکرێتەوە، جا بەڵا بە سەر بەندەدا بەردەوامە تاوای لێ دێت کە بە سەر زەوی دا دەچێت کە هیچ تاوانێکی بە سەرەوە نەماوە}

(٨٥) جا ئەی محمدﷺباسی ئیسماعیلو ئیدریس وزولکفلیش بۆ گەلەکەت بکە کە ئەوان هە مویان لە سەر بە ندایەتی ﷲ وئێش وئازاری دنیا لە خۆگران بون. زولکفل لەم ئایەتەداو لە ئایەتی چلو هەشتی سورەتی صاد ناوی براوە، زانایان لەسەر ئەوەی کە

ئایا یەکێکە لە پێغەمبەران یان پیاوچاکێك بوە یەکیك دەنگ نین، وەهەروەها ئیدریسیش تەنها لەم ئایەتەداو لە ئایەتی پەنجاو شەشی سورەتی مریم دا ناوی براوە کە یەکێکە لە پێغەمبەران.

(٨٦) خۆ ئێمەیش ئەوانمان بەر بەزەیی و سۆزی خۆمان خست چونکە بێگومان کە ئەوان لە پیاوچاکان بون.

(٨٧) ئەوسا یادی خاوەنی ماسیش بکە ئەو کاتەی کە بە توڕەیی دەرچوو لە ناو گەلەکەی و بەجێی هێشتن پێش ئەوەی کە لە لایەن خواوە فەرمانی بۆ بێت، جا گومانی وا بو کە هە رگیز ئێمە تە نگانەی بەسەردا ناهێنین لەو رۆیشتنەیدا، جا کاتێ کە سواری کە شتیەکی پڕ بو نزیك بو هەموویان نغرۆ ببن، جا بۆ ئەوەی کە کەشتیەکە باری سوك تر ببێت تیروپشکیان کرد بۆفڕەدانی یە کێکیان بو ناو دەریا، جا ئەوە بو کە ئەو دەرچو ئەوسا فڕە درایە ناو دەریاوەو ماسییەکی گەورە هەڵیلوشی، ئینجا ئەو لە ناو تاریکییەکانەوە، تاریکایی سکی ماسی، تاریکایی دەریاوتاریکایی شەو، هاواری کردو وتی: بە راستی ئەی خوایە جگە لە تۆهیچ پەرستراوێکی راست نیەو پاکی و بێ خەوشی بۆ تۆیە بە راستی من لە کۆمەڵی ناحەقان بوم، بەم شێوەیە خاوەنی ماسی (یونس) دانی بە هەڵەی خۆیدا نا سەبارت بە پەلە کردن و چاوەڕوان نەکردنی فەرمانی الله ، خوای خاوەن سۆزو میهرەبانیش بە دەمیەوە هات، وەك دەفەرموێ:

(٨٨) ئەوسا ئیتر ئێمە هاتین بە دەمیەوەو لەو خەمە رزگارمان کرد، جا هەر ئاوەها چۆن یونسمان رزگار کرد لەو خەم و پەژارە سەختە هەمو باوەڕدارانیش رزگار دەکەین ئەگەر وەکوئەو دان بە هەڵەی خۆیاندا بنێن ودرێژە بە لوت بەرزی وخۆ پە سەندی نەدەن. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبِهِ ثُمَّ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ/متفق علیە/ واتە: ئەوسا بێگومان هەر کاتێك بەندە دانی نا بە تاوانی خۆیداو پەشیمان بویەوەو تەوبەی کرد الله تەوبەی لێ وەردەگرێت} لێرەدا تەنها بەسەرهاتەکەی یونس باسدەکاتو ناوی نابات بەڵام ناوی ئەم پێغەمبەرە چوار جار لە چوار سورەتی قورئاندا ناوی هاتوە کە وتراوە کاتێك گەلەکەی خۆی بەجێهێشت بەرەو تونسی ئیستا کەوتەڕێ، جا کاتێ کە فڕەدرایە ناو ئاوەکە پەروەردگار رزگاری کردو پاشان لە نەینەوا نیشتەجێ بو، ئینجا دەفەرموێ:

(٨٩) باسی زەکەریایش بکە ئەو کاتەی کە هاواری کردە پەروردگاری و وتی: ئەی پەروەردگارم بە تەنیام مەهێڵە وکەسێکم پێبدە کە جێ نشینم بێت، وە هەر خۆتی باشترینی ئەوانەی کە دەمێننەوە، ئەمە هەم پاڕانەوەیە و هەم سوپاس

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ (٩١) إِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (٩٢) وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ (٩٣) فَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ (٩٤) وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (٩٥) حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ (٩٦) وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ (٩٧) إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ (٩٨) لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ (٩٩) لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ (١٠٠) إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ (١٠١)

کردنی خودایە، داوای واریس دەکات، وە هەر خوایش بە چاکترینی واریسان دەزانێ. بەڵێ پەروەردگاری دلۆفان هات بە هانایەوە، وەك دەفەرموێ:

(٩٠) جا ئێمەش وەڵامان دایەوەو "یەحیا"مان پێ بەخشی و ژنەکەی کە منداڵی نە دەبو بۆمان چاك کردەوە بە راستی ئەوان لە ئەنجامدانی چاکەکان زۆر بە پەلە بون و کێ بەرکێیان دەکرد، وە لە کاتێکدا کە ئومێدی لێخۆشبون و ترس لە تۆڵەیان بوو بانگیان لە ئێمە دەکردو ئێمەیان دەپەرست، وە ئەوان گەردنکەچبون بۆ بەندایەتی و فەرمانبەریمان. ئینجا باسی "مەریم"مان بۆ دەکات و دەفەرموێ:

(٩١) جا باسی ئەو ئافرەتە بکە کە شەرمی خۆی پاراست بو لە خراپە، خۆ ئێمە بە هۆی فریشتەوە بەشێك لەو گیانەی کە خۆمان دەیزانین کرد بە بەریاو پاشان عیسای بو، وە خۆی وکوڕەکەیمان کرد بە نیشانەیەکی ئاشکرا بۆ هەمو خەڵکی دنیا، ئینجا دەفەرموێ:

(٩٢) بە بێگومان ئەمە ئایینی هەموتانە کە یەك ئایینە و تەنها من پەروەردگاری ئێوەم دەی ئەبێ هەرمن بپەرستن. چونکە لە بوون وپەروەردەی مرۆڤدا جگە لە خوا کەسی تر نەبوە دەی ئەگەر خۆتان گێل نەکەن چۆن دەبێ جگە لەو بپەرستن؟ بەڵام مرۆڤ کەمێکی نەبی گوێ لە فەرمانی الله ناگرێ و هەمیشە لارێ وناهەقی کارە، وەك لێرەدا دەری دەخات و دەفەرموێ:

(٩٣) جا ئەوان لە نێوان خۆیاندا کاروباری خۆیانیان بچڕ بچڕ کرد. وە هەریەکەی تەنها بەشی خۆی لاپەسەند بو بەڵام خۆ ئەمە هەر ئاوەها بێ حیسابو کیتاب ناڕوات، بەڵکو هەمویان بۆ لای ئێمە دێنەوەو بگرەو بەردە لێرە دەست پێ دەکات،

(٩٤) جا ئەوکەسەی کە لە ئیشە چاکەکان ئەنجام بدات وبە کاری خێرو باشەوە خەریك بێتو لە گەل ئەوەشدا باوەڕدار بێت جا ئەوە هەوڵ وکۆششەکەی بە فیڕۆ ناچێت بەڵکو بۆی تۆمار دەکەینو لەپاشە ڕۆژدا پاداشتی دەدەینەوە، دیارە مەرجی وەرگیرانی کاری چاكو دەستکەوتنی پاداشتەکەی لە دوارۆژدا بونی ئیمانو باوەڕە، وە ئەوکەسەی باوەڕی نەبێت کاری چاکی بۆ پاشە ڕۆژ سودی نابێت، بەڵێ ئەم ژیانە بۆ تاقی کردنەوەیە وپاش دەرچون لێی تازە ئاخ وداخ بۆخواردنی سودی نابێت چونکە اللَّهُ دەفەرموێ:

(٩٥) ئێمە خەڵکی هەر شوێنێکمان لە ناو برد تازە نابێ بگەڕێنەوە، جا ئەگەر مرۆڤ ژیری خۆی لە دەست نەداوە با بەر لەوەی بەرەو ئەودنیا پاڵ بنرێت بیر لە خۆی بکاتەوەو بزانێت لە چی دروستکراوەو بەرەو کوێ دەچێتو پاشەڕۆژی چی ئەبێتو چی بۆ ئامادە کراوە.

(٩٦) تا ئەو کاتەی "یاجوج" و"ماجوج" کە لە نەوەی ئادەمو لە ئەولادی نوح لە یافیسەوە کە باوکی تورکانن دەرگایان لێ دەکرێتەوە جا ئەوان لە هەموشوێنە بەرزەکانەوە هێرش دەکەنو دێنە خوارەوە.

پاش ئەوەی کە عیسا دێتە خوارەوەو دەجاڵ لە ناو دەبات (اللَّهُ)ی باڵادەست بە عیسای رادەگەیەنێت کە بەندەیانێکم هێناوەتە دەرەوە کە هیچ کەس دەرەقەتیان نایەت، جا تۆ بەندەکانی من کۆکەرەوەو بیانبە بۆ چیای "تور" با لە شەڕی ئەوان لە ئەمان دا بن، جا ئەو کاتە یاجوجو ماجوج دێنە دەرو لە هەمو بەرزاییەکانەوە دێنەخوارەوە، ئەمانە ئەوەندە زۆرن کە پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: { فَيَمُرُّ أَوَائِلُهُمْ عَلَى بُحَيْرَةِ طَبَرِيَّةَ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ بِهَذِهِ مَرَّةً مَاءٌ/ واتە: سەرەتای ئەوان کە دەگەیەتە دەریاچەی "تەبەرییە" ئەو ئاوەی کە تێیدایە دەیخۆنەوە، جا کاتێك کە ئاخرەکەیان بەو دەریاچەیە دەگەیەت دەڵێت زەمانێك ئەمە ئاوی تێدابوە} ئینجا دێنو گەمارۆی عیساو یارەکانی دەدەن ئەوسا اللَّهُ هەمویان لەناو دەبات، عیساو یارەکانی بۆ ماوەیەك لەو زەویە پڕخەیرو بەرەکەتەی ئەو کاتە دەمێنێنەوە پاشان اللَّهُ بایەك دەنێرێت کە بە هۆی ئەوەوە ئەوەی کە باوەڕدارو موسڵمانە دەمرێتو خراپ ترینی خەڵك دەمێنێنەوە کە پێغەمبەرﷺ لەبارەیانەوە دەفەرموێ:

{يَتَهَارَجُونَ فِيهَا تَهَارُجَ الْحُمُرِ فَعَلَيْهِمْ تَقُومُ السَّاعَةُ/متفق عليه/ ئەوانە هەر وەك گوێدرێژەکان بە بێ شەرمیەوە لەیەك هەڵدێن جا قیامەت بەسەری ئەوان دا دێت}

(٩٧) خۆ ئەو بەڵێنە راستە کە هاتنی قیامەتە نزیك بوەتەوە جا ئەوکاتە بەکتوپڕی چاوی کافران هەوڵەق دەبێت وەدەڵێن: بەراستی لەبێ ئاگاییەکی خراپ دا بوین بەڵکو ئێمە گەلێکی ستەمکاربوین، ستەممان لەخۆمان وخاوخێزان وخەڵکی دنیا کرد وا ئیستا بەم رۆژە رەشە گەیشتین.

ئینجا اللَّهُ گۆشەیەك لە سزای ئەوتاوانبارانە باس دەکات ودەفەرموێ:

(٩٨) بە راستی ئێوەو ئەوەی کە جگە لە اللَّهُ دەیپەرستن هەموتان دارو چیلکەی هەڵگیرسێنەری ئاگری دۆزخن، چونکە بێگومان ئێوە دەچنە ناویەوەو بەو ئاگرە سەختە دەسوتێنرێن.

(٩٩) جا ئەگەر ئەوانە خودا بونایە نەدەچونە ناو ئەو ئاگرەوە. پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: {يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ فَيَقُولُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْهُ فَيَتْبَعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الشَّمْسَ وَيَتْبَعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الْقَمَرَ وَيَتْبَعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الطَّوَاغِيتَ/ مسلم/ رۆژی قیامەت اللَّهُ هەمو خەڵك کۆ دەکاتەوە، ئینجا دەفەرموێ: هەر کەس هەرچی پەرستوە با دوای بکەوێت، ئەوسا هەرکەس خۆری پەرستوە دەکەوێتە شوێنیو هەرکەس مانگی پەرستوە شوێنی دەکەوێتو هەرکەس ملهوڕانی پەرستوە شوێنیان دەکەوێتو هەمویان بەرەو ئاگر دەچن}

واتە: هەر کەس جگە لە (اللَّهُ)ی پەیڕەوی کردوە لە رۆژی قیامەت دا پێی دەوترێت ئیستایش بکەوەرە شوێنی، دیارە هەندێ لە پەرستراوەکان بێ گیان وبێ دەسەڵات بوون وەك بتەکانو سەروەتو سامانو پلەومەقام، جا یان ئەوانە لەو گشتییە بەدەرن یان جۆرێکیان لێ دەکرێت کە لەوێ بیانسانەوە کە ها ئەوانەش کە چاوەڕانی شەفاعەتیان لێ دەکردن وا ئیستا فڕە دەدرێنە ناوئاگرەوە تا زیاتر داخو خەفەت بخۆنو بە تەواوی نائومێد ببن،

(١٠٠) لەوێدا لە داخ وئێش وئازاردا هەر پیش دەخۆنەوەو ئاهو هەناسەی سەختەت هەڵدەکێشن وهیچ نابیسن، چونکە بەکوێری ولاڵی وکەڕی حەشر دەکرێن. بەڵێ هەندێ لەو پەرستراوانەیش چاك وبێ تاوانن وەك عێساو عوزەیرو فریشتەکانو پیاوچاکانی هەرگەڵێك کەپاش مردنیان خەڵکی نەزان هاواریان بۆ دەبەنو چاوەڕوانی سوودو لابردنی زیانیان لێ دەکەن، ئەمانە ئەگەرچی پەرستراون بەڵام بەو ئیشانەی کە ئەو نەزانو موشریکانە دەیان کرد رازی نەبون وە پەروەردگار هەر پێش تر بەڵێنی بەهەشتی پێداون دەفەرموێ:

(١٠١) بێگومان ئەوانەی کە هەر لەپێشدا لە لایەن ئێمەوە بەڵێنی بەهەشتیان پێدراوە بە هۆی چاکی وراستی خۆیانەوە ئەو بەندایەتی کردنەی نەفام ونەزانانە وایان لێ ناکات کە لەگەڵ ئەو پەرستراوەنەی تر بچنە ناو ئاگرەوە، بەڵکو ئەوانە لەو سزاو ئاگرە دورن،

(١٠٢) ئەوان دەنگی کڵپەی ئەوئاگرە نابیسن بەڵکوئەوان لەناو ئەو شتانەدان کە نەفسیان پێی خۆشەو هەتاهەتایین. وە لەوەش زیاتریان لەگەڵدا دەکرێت، وەك دەفەرموێ:

(١٠٣) نە ترسە گەورەکە چ نەفخی سوربێ یان کاتی رەوانەکردنی بەشی ئاگر بۆ ناو ئاگربێ یان کاتی سەربڕینی مردن بێ، هیچکام لەوانە خەمباریان ناکات، چونکە دڵنیان لە چاکەی پەروەدگاریان لەو کاتانەدا، وە فریشتەکانیش بەدەمیانەوە دێنو دەڵێن: ئەمە ئەو رۆژەتانە کە پێش تر لە دنیادا بەڵێنتان پێدرا بو جا بەشادمانی وکەیفخۆشیەوە بەرەو روی برۆن، بەڵێ بەراستی ئەمەرودەدات.

(١٠٤) لە ئەو رۆژەدا کە ئاسمان دەپێچینەوە وەك پێچانەوەی تۆماری نوسراوەکان ولای دەبەین، هەر وەك چۆن لە سەرەتادا خەڵکمان دروستکرد، دیسان هەر ئاوەها بە رێكو پێکی وەك خۆی دەیهێنینەوە، چونکە ئەوە بەڵێنێکەو داومانەو بێگومان ئێمە ئەو بەڵێنە ئەبەینە سەروپاش بونی ئاسمان لای ئەبەینو پاش مردنی گیانلەبەران زیندویان دەکەینەوە بۆحیسابو کیتاب. پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: {إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا ثُمَّ قَرَأَ {كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ} الأنبياء: ١٠٤ / واتە: بێگومان کە ئێوە بە روتیو پێ پەتیو خەتەنە نەکراوی زیندو دەکرێنەوە، پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە: ﴿هەر وەك چۆن لە سەرەتادا خەڵکمان دروستکرد، دیسان هەر ئاوەها وەك خۆی دەیهێنینەوە﴾

(١٠٥) بەراستی لە پاش "لەوحولەحفوز" لە "زەبور"یشدا تۆمارمان کردوەکە بێگومان ئەم زەویە (کە زەوی دنیا بێ یان زەوی بەهەشت) هەر بەندە چاکەکانی من دەیبەنەوە. واتە خۆشبەختی دنیا وقیامەت هەر بۆ بەندە شایستەو چاکەکانی (اللَّهُ)یە هەروەك لە پاش "لەوحولەحفوز" لە "زەبور" بەڵکولە قورئانیشدا بڕیاردراوە

(١٠٦) بەراستی ئا لەم پەیامە دا بانگەوازێکی گرنگ هەیە بۆگەلێ کەخوداپەرستن. وە ئەو بەڵێنە بە نرخەی پەروەردگاریان جێگای ئومێدو شادمانیانە.

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ (١٠٢) لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ (١٠٣) يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ (١٠٤) وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ (١٠٥) إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ (١٠٦) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (١٠٧) قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ (١٠٨) فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ (١٠٩) إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ (١١٠) وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (١١١) قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ (١١٢)

سُورَةُ الحَجِّ ٢٢ ٧٨

(١٠٧) بە راستی تۆمان هەر بۆ ئەوە رەوانە کردوە کە سۆزو رەحمەت بیت بۆ هەمو جیهانیان.

(١٠٨) ئەی محمدﷺ بڵێ: تەنها ئەوە بە من وتراوە کە خودای ئێوە خودایەکی تەنهایەو هاوبەشی نیە. جا ئایا ئێوە بۆ ئەم راستیە گەردنکەچ دەکەنو خۆ تەسلیم دەکەن؟

(١٠٩) جا ئەگەر ئێوە پشت لەو راستیە دەکەنو باوەڕ ناهێنن ئەوسا بەوان بڵێ: ئەوە من بەبێ جیاوازی پێم راگەیاندنو لە سەرئەنجامی خراپی پشت تێکردنتان ئاگادارمان کردونەتەوە، جا نازانم نزیکە یان دورە ئەو سزایەی کە بەڵێنتان پێدراوە، بەڵام بێگومانە کە دێت.

(١١٠) بێگومان ئەو زاتە هەمو قسەیەکی ئاشکرا ئەزانێ، وە ئەوەیش کە دەیشارنەوە هەروەکو ئاشکراکە دەیزانێ.

(١١١) خۆ من نازانم لە وانەیە کە ئەم دواخستنی سزایە تاقی کردنەوەیەكو رابواردنێك بێت تا ماوەیەکی دیاری کراو بۆتان تا یان بیر بکەنەوەو واز لە خراپە بهێنن یان تا تاوانی زۆرتر بکەنو سزاو چەرمە سەری دوارۆژتان زۆرتر ببێتو هیچ بهانەیەکتان نەمێنی بۆ پاشەرۆژ.

(١١٢) وتی: ئەی پەروەردگارم بە حەقو داد پەروەری بڕیار بدە لەنێوانمان دا، وە پەروەردگاری ئێمە رەحمانە و هەر لەوداوای یارمەتی دەکەین لە سەرئەو قسە نارێك ونابەجێیەی کە ئێوە بەرانبەر بە (اللَّهُ)و ئایینو پێغەمبەرەکەیﷺدەیکەن.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡۚ إِنَّ زَلۡزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيۡءٌ عَظِيمٞ ﴿١﴾ يَوۡمَ تَرَوۡنَهَا تَذۡهَلُ كُلُّ مُرۡضِعَةٍ عَمَّآ أَرۡضَعَتۡ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمۡلٍ حَمۡلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٞ ﴿٢﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيۡطَٰنٖ مَّرِيدٖ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيۡهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهۡدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّنَ ٱلۡبَعۡثِ فَإِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ مِنۡ عَلَقَةٖ ثُمَّ مِن مُّضۡغَةٖ مُّخَلَّقَةٖ وَغَيۡرِ مُخَلَّقَةٖ لِّنُبَيِّنَ لَكُمۡۚ وَنُقِرُّ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى ثُمَّ نُخۡرِجُكُمۡ طِفۡلٗا ثُمَّ لِتَبۡلُغُوٓاْ أَشُدَّكُمۡۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ لِكَيۡلَا يَعۡلَمَ مِنۢ بَعۡدِ عِلۡمٖ شَيۡـٔٗاۚ وَتَرَى ٱلۡأَرۡضَ هَامِدَةٗ فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡ وَأَنۢبَتَتۡ مِن كُلِّ زَوۡجِۭ بَهِيجٖ ﴿٥﴾

٢٢ سورەتی حەج ٧٨

سورەتی حەج سورەتی بیستو دووهەمی قورئانە، حەفتاو هەشت ئایەتە، زۆربەی راڤەکاران پێیان وایە کە هەندێ لە ئایەتەکانی ئەم سورەتە لە مەکەو ئەویتر لە مەدینەدا هاتوەتەخوارەوە، جا بۆیە وتراوە سورەتێکە هەم مەکیەو هەم مەدەنی، هەم بەشەو هەم بە رۆژ هەم لە کاروانو هەم لەماڵدا دابەزیوەو هەم ئاياتی موحکەمو هەم ئاياتی موتەشابهی تێدایە.

بەناوی اللّٰە ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ ئەی خەڵکینە لە پەروردگاری خۆتان بترسنو خۆتان لە تورەی ئەو زاتەو سزای پاشە رۆژی بپارێزن چونکە رۆژێکی گەورەو پڕ مەترسییە لە پێش دەمدا، بێگومان بومەلەرزەی رۆژی قیامەت روداوێکی زۆرگرنگوگەورەیە.

﴿٢﴾ ئەو رۆژەی کە ئەوەندە دژوارو پڕ مەترسیە کە دایکە شیردەرەکان بێ ئاگا دەبن لە شیر خۆرەکانیانو ژنی دوگیانیش بەردەخات، ئەوەك هەر ئەوان بەڵکو تۆ وادەبینی کە خەڵك هەموی مەستو بێهۆشە لەکاتێکدا کەئەوان سەرخۆش نین بەڵام سزاکەی اللّٰە توندو بەهێزە لەو رۆژەدا، بۆیە ئاوا سەرلێ شێواو هەر کام بەرەو لایەك رادەکات هەر وەك لەدنیادا ئەگەر کەسێك تایەکی سەختی هەبێ ورێنە دەکاتو هۆشی بە خۆی نامێنێ جا سزای ئەو رۆژەی کە خوا بفەرموێت گەورەیە ئەبێ چۆن بێ؟ اللّٰە بمانخاتە بەر رەحمەتی خۆی لەو کاتەدا، بەڵێ رۆژێکی ئاوا چاوەڕوانمانەو بێ ئەملاولا پێیدەگەین، کەچی لە دنیادا بە نەفامیو نەزانانە دژایەتی اللّٰەو ئایین ئەکەینو بە گۆرانی شەیتان هەڵدەپەڕین هەر وەك ئەفەرموێ:

﴿٣﴾هەندێك لە خەڵك هەن کە بە بێ ئەوەی کە هیچ زانیارییەکیان ببێت لە بارەی اللّٰەوە کێشەی بێ سەروبن دەکەنو بڕیاری ناحەق دەدەنو پەیرەوی لە هەمو شەیتانێکی سەرکەشو بەدفەڕ ئەکەن شەیتانیش کە دوژمنیەتی، هەرگیز بەرەو چاکەی نابات.

﴿٤﴾پێویست کراوە لە سەر شەیتان کە هەر کەسێك بیکات بە سەرپەرشتی خۆیو خۆی بداتە دەستی خۆبێگومان ئەویش سەری لێ تێك ئەداتو گومڕای ئەکاتو بەرەو سزای ئاگر ئەیباتو داخی دڵی خۆی بەو سوك ئەکات، ئینجا اللّٰە بۆ سەلماندنی ئەو پاشە رۆژە پڕ مەترسیە دەفەرموێ:

﴿٥﴾ ئەی خەڵکینە ئەگەر ئێوە لە گوماندان لەبارەی زیندو بونەوەداو وائەزانن کە ناتوانین زیندوتان بکەینەوە، جا بە راستی ئێمە ئەم هەیکەلو سەروسیمای ئێوەمان لە یەکەم جاردا لە خاك دروستکردوە کە ئادەمی باپیرتانەو هەر مرۆڤێکیش دیسان لەو خواردنەیە کە لەو خاکە سەوز ئەبێو پەروەردە ئەبێت پاش سوری خاك لە دڵۆپەیەك تۆماو پاش ئەوەیش لەخوێنێکی خەستو مەیو پاشان گۆشتێکی دروستکراووتەواو، وە گۆشتێکی نەخولقێنراوو ناتەواو تا رۆشنی بکەینەوە بۆتانو توانایيو زانایيو هێزی خۆمانتان پێ بسەلمێنین، جا هەندێکی بەو شێوە تەواو یان ناتەواوە دەیفەوتێنین ئەوەیش کە ئارەزۆی تەواو کردنیمان لێ بێ، لەناو رەحەمدا سەقامگیری دەکەین تا کاتی دیاری کراویو بە مەتۆلکەیی دەرتان ئەهێنینو دێنە دیناوەو هەمو هۆیەکانی ژیانتان بۆ دابین ئەکەین، جا ماوەتان پێ ئەدەین تا ئەگەن بەوپەڕی هێزو توانایی، وە هەندێکتان لەو ماوەیەدا دەمرێنرێنو هەندێکتان پاش ئەو هێزو تواناییەش تەمەنی درێژ ئەکرێت تا ئەگاتە ئەو پەڕی پیریو کەلەلای، جا وای لێدێت کە هیچ نازانێو لە عەقڵدا وەکو منداڵێکی لێ دێ پاش ئەوەی کە عەقڵو زانیاری هەبوە، وە تۆ ئەبینی ئەم زەویە وشكو بێ گژوگیایە هەر کاتێ ئێمە بارانمان بەسەردا باراند ئەجوڵێو بەرز ئەبێتەوەو هەمو جوتێکی دیمەن جوان لە گژوگیا سەوز دەکات.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٦﴾ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٞ لَّا رَيۡبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبۡعَثُ مَن فِي ٱلۡقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَلَا هُدٗى وَلَا كِتَٰبٖ مُّنِيرٖ ﴿٨﴾ ثَانِيَ عِطۡفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۖ لَهُۥ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞۖ وَنُذِيقُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتۡ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ﴿١٠﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعۡبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرۡفٖۖ فَإِنۡ أَصَابَهُۥ خَيۡرٌ ٱطۡمَأَنَّ بِهِۦۖ وَإِنۡ أَصَابَتۡهُ فِتۡنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجۡهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةَۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡخُسۡرَانُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١١﴾ يَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدۡعُواْ لَمَن ضَرُّهُۥٓ أَقۡرَبُ مِن نَّفۡعِهِۦۚ لَبِئۡسَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَلَبِئۡسَ ٱلۡعَشِيرُ ﴿١٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ فَلۡيَنظُرۡ هَلۡ يُذۡهِبَنَّ كَيۡدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

(٦) ئەوە كار گەلێكە كە ئەوە ئەسەلمێنێ كەﷲ هەر خۆی راستەو بێگومان ئەو مردوان زیندو دەكاتەوە، وە بێگومان ئەو زاتە توانایی بەسەر هەموو شتێكدا هەیە.

(٧) بێگومان قیامەت دێتو هیچ گومانێكی تێدا نیە، وە بێگومان كە ﷲ تەواوی ئەوكەسانەی كە لەناو گۆڕدان زیندویان ئەكاتەوە. بەڵێ سەرەرای ئەو هەمو بەڵگە بە هێزو بەرچاوانەش كەچی،

(٨) لە ناو هەندێك لە خەڵكدا كەسانێك هەن كە بەبێ ئەوەی لەبارەی زاتی ﷲوە، هیچ زانیارییەكیان ببێت كێشەو دەمەقاڵە ئەكەن، جا هەر وەكو زانیاریان نیە هیچ رێنوینیەكیشیان لە لانیە و هیچ پەرِاوێكی رۆشنكەرەوەیشیان لە دەستدا نیە، واتە: قسەكانیان زۆر بێ رێو جێیەو هیچ بنەمایەكی زانستی نیە، بۆیە شایستەی وەڵامو گوێ پێدان نین.

(٩) ئەو كەسە بە لوت بەرزی وبە فیزەوە مل لە حەقو راستی وەرئەگێرێ تا خەڵكی لە رێگای ﷲدا لابدات، جا ئەم كەسە لە دونیادا هەر سەرشۆرِی بۆ هەیەو لە رۆژی قیامەتیشدا سزای ئاگری سوتێنەری پێ ئەچەژین.

(١٠) ئەو سزایەی كە ئەمرِۆ دەرخواردت دەدرێت شتێكی ناحەق نیە، بەڵكو بە هۆی ئەو ئێشە خراپانەیە كە دوو دەستەكەت پێشیان خستوە بۆتوئەنجامت داون، ئەگینا بێگومان كەﷲ هیچ ستەمێك لە بەندەكانی خۆی ناكات. ئینجا قورئان پێناسەی كۆمەڵێكیتر لە خەڵك ئەكاتو ئەفەرموێ:

(١١) لە ناو ئەم خەڵكەدا كەسی وا هەیە كە خوا پەرستی ئەكات بە دوودڵیەوەو گۆشەیەك لەم ئایینە ئەگرێتو ناچێتە ناوبنچو بنەوانی ئایینەوە، جا ئەگەر خێرو چاكەی هاتەرِێ دڵی ئارام ئەگرێتو ئەڵێت: بە خوا ئەم ئایینە خەیرێك بو بەسەرمدا رژا بەلام ئەگەر لە سەر خواو ئایین تەنگوو جڵەمەو گرفتاری توش هات بەرەو خراپیو ناڵەباری پێشوی خۆی ئەگەرێتەوەو لە ئایین پاشگەز ئەبێتەوە كە بەم كارەی دنیاو دوا رۆژیی لە دەست چوو، چونكە بە هۆی ئەوەوە كە لە رواڵەت دا خۆی بە باوەرِدار پیشان ئەدات وەكو بێباوەرِانی تر سود لە دنیا نابات، وە چونكە راستیشی نەكردوە لەقیامەتدا لەگەڵ پیاو چاكانیشدا لێپرسینەوەی لەگەڵدا ناكرێت، ئەوەیە زیانی ئاشكراو روون، ئەمانە وەك كەسێك وان كە لە سەر لێواری كەژێكی بەرز وستاوە جا هەر بە بایەكی سوك دەكەوێتە خوارەوە، ئەمانیش هەر بە وەی كە توشی تەنگانەو چەڵەمەی ژیان ببنو بە ناو وناتۆرە ئێشو ئازاریان بۆ دروست بكرێت پاشگەز دەبنەوە، بەلام ئەگەر توشی خەیر ببنو رێزیان بۆ دابنرێتو بە پیاو ماقوڵیو پیاوچاكی ناوی ببن بە دینەكەی دڵخۆش دەبێت، واتە: میزانی حەقو ناحەق لای ئەمانە دەستكەوتو خۆشی دنیایە ئەگەر دەستیان كەوت ئەو دینە بەچاك دەزاننو ئەگەر توشی بەلابون لە دینو دینداری وازدەهێنن، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (تَعِسَ عَبْدُ الدِينَار وَعَبْدُ الدرْهَم وَعَبْدُ الخَمِيصَة إنْ أعْطِيَ رَضِيَ وَإنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ تَعِسَ وَانْتَكَسَ وَإذَا شِيكَ فَلا انْتَقَشَ طُوبَى لِعَبْدٍ آخِذٍ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ أشْعَثَ رَأسُهُ مُغْبَرةٍ قَدَمَاهُ إنْ كَانَ فِي الحِرَاسَةِ كَانَ فِي الحِرَاسَةِ وَإنْ كَانَ فِي السَاقةِ كَانَ فِي السَاقةِ إنْ اسْتَأذَنَ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ وَإنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفعْ/ واتە: دەك لە ناوچون ئەوانەی كە بەندەو عەبدی دینارو درهەمو جلو بەرگی جوانن، ئەرگەر ئەمانەیان پێبدرێت رازیو دڵخۆشن خۆ ئەگەر پێیان نەدرێت تورەو نارازین دەك لەناوچێتو بەناوچاوانیدا بدات بە زەویداو هەر كاتێك درِكێكی پێدا بچیت نەیەتە دەرەوە، وە خۆشا بە حاڵی ئەو كەسەی كە رەشۆی ئەسپەكەی دەگرێتو سەرو پێ تەپو تۆزاوی لەرێی ﷲ دا جیهاد دەكات ئەگەر لە حەرەسی دابنرێت ئەركی حەرسیەكەی بە تەواوی بەجێدەهێنرێت، وە ئەگەر بۆ پاڵنانو لێخورِین لە پاش سوپاكەوە دانرێت ئەو هەر ئەركی خۆی ئەنجام دەدات، وە ئەگەر دەوای ئیزن بكات ئیزنی پێ نادرێت وە ئەگەر تكا بكات بۆ كەسێك لێی وەرناگیرێت}

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلۡمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشۡرَكُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡصِلُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسۡجُدُۤ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلۡجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٞ مِّنَ ٱلنَّاسِۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيۡهِ ٱلۡعَذَابُۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكۡرِمٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يَشَآءُ۩ ﴿١٨﴾ ۞هَٰذَانِ خَصۡمَانِ ٱخۡتَصَمُواْ فِي رَبِّهِمۡۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ قُطِّعَتۡ لَهُمۡ ثِيَابٞ مِّن نَّارٖ يُصَبُّ مِن فَوۡقِ رُءُوسِهِمُ ٱلۡحَمِيمُ ﴿١٩﴾ يُصۡهَرُ بِهِۦ مَا فِي بُطُونِهِمۡ وَٱلۡجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنۡ حَدِيدٖ ﴿٢١﴾ كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ أَن يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا مِنۡ غَمٍّ أُعِيدُواْ فِيهَا وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ﴿٢٣﴾

واته مرۆڤێکی نادیارەو بە پێچەوانەی دەستەی یەکەم نە خۆ بەزلزانەو نەدنیاویست بەڵکو مەبەستی رازی کردنی ﷲ یە.

﴿١٢﴾ جا ئەم کەسە جگە لە ﷲ شتێك ئەپەرستێت نە لە سەر پەرستنەکەی سودیی پێ ئەگەیەنێو نە لە سەر نە پەرستنەکەی زیانی لێ دەدات، بەراستی ئەوەیە سەر لێشێواوی‌و گومڕاهی دوور لە حەقیقەت‌و راستی.

﴿١٣﴾ ئەم مرۆڤە لەم کارەیدا کەسێك ئەپەرستێت کە زیانی نزیکترە لە سودەکەی ئای چ خراپ دۆست‌و چ خراپ یارو یاوەرێکە بۆی. ئەم ئایەتە لەگەل پێشودا کە فەرموی نە زیانی لێ ئەدا ونە سودی پێ دەگەیەنێ دژایەتی نیە، چونکە ئەو پەرستراوە لە خودی خۆیدا تواناى هیچ سودو زیانی نیە بەڵام کابرای پەیڕەوی‌کەر لەو پەرستراوە لە لای خوا بە هۆی ئەو شیرکەوە زیانی دەست ئەکەوێت نە سود، کە مانای ئەم ئایەتەیە.

یان دەگونجێ ئایەتی پێشو کەبە وشەی﴿مَا﴾ هاتوە مەبەست شتە بێ‌عەقڵەکان بێت وەکو بتە تاشراوەکان‌و خۆرو مانگ‌و ئەستێرەو قەبرو گاو...و...هتد کە ئەوانە نە ئەتوانن سود بە مرۆڤ بگەیەنن ونە زیان، دووهەمیش کە بە وشەی﴿مَن﴾ هاتوە مەبەست پەرستراوە عاقڵەکان بێت وەکو رەئیس خێڵ‌و گەورەو سەرۆك حیزب‌و لێپرسراوی دەستەو گرۆهەکان کە فەرمانەکانیان وەکو فەرمانی ﷲ جێ‌بە جێ ئەکەن جا چ بیانەوێ‌و چ نەیانەوێ ئەبنە خوای ئەو خەڵکە نەزانە، جا ئەمانە دەگونجێ هەندی سودی دنیاییان هەبێت بەڵام زیانیان هەر زۆر نزیکترەو زوویش یەخیان ئەگرێ، ئای چ هاونشین‌و هاودەمێکی نالەبارە کە لە دنیادا ماڵ‌و سامان‌و گیانی خۆی بۆ فیدا کرد بەڵام ئەو نەك هەر سودی پێ نەدا بەڵکو نەفرینیشی لێ ئەکات جا تو خوا ئەگەر مرۆڤ ژیر بێت‌وکەمێ عەقڵی بخاتە کارەوە هەرگیز ئیشی ئاوەها ئەکات؟!

﴿١٤﴾ بێگومان ﷲ ئەوانەی کە باوەڕیان هیناوەو ئیشی چاکیان کردوە ئەیانخاتە ناو باغاتێکەوە کە چەندین جوگای بە ناودا دەڕوات، بێگومان کە ﷲ هەرچییەکی بوێت ئەیکات‌و کەس ناتوانێ رێگای لێ بگرێت، وە بە راستی ﷲ یارمەتی پێغەمبەرەکەی خۆی ئەدات وبەسەر دوژمنانیدا زاڵی ئەکات

﴿١٥﴾ ئەو کەسەی کەوا گومان ئەکات کە ﷲ لە دنیاو لە دوا رۆژدا یارمەتی پێغەمبەرەکەی نادات دەی با پەتێك بوەستێت بە بن‌میچی خانوەکەی خۆیەوەو پاشان با خۆی بخنکێنێ؛ئینجا تەماشا بکات‌و بزانێ ئایا بەم فێڵ‌و تەڵکەیەی ئەو، ئاواتی هاتەدی‌و دڵی ئاوی خوارد ؟ واتە: هەر چەند پێتان ناخۆشبێت بەڵام ﷲ هەر پێغە مبەرەکەی‌و ئایینەکەی خۆی سەر دەخات جا هەرچی ئەکەن بیکەن ئەگەر خۆ خنکاندنیش بێت.

﴿١٦﴾ جا هەر ئاوەها دەیبینن ئێمە ئەم قورئانەمان رەوانە کرد کە بەڵگە گەلێکی رۆشنکەرەون، وە بە راستی ﷲ ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێ بێت رێنمای دەکات‌و دەیگەیەنێت بە خۆشبەختی، وە ئەمە ئیشی ﷲیەو کەس ناتوانێ دەستی تێبخات ئەو خودایەو مرۆڤیش بەندەو موڵکێتی‌و هەر جۆرە ئاڵوگۆڕێکی تێدا بکات بە ویست‌و ئارەزۆی خۆیەتی.

﴿١٧﴾ بێگومان ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو ئەوانەی کە بوون بە جولەکەو بە سەبەئی‌و بە گاورو بە ئاگر پەرست‌و ئەوانەی کە شەریکیان بۆ ﷲ داناوە هەروا بە یەك شێوە ناچن‌و یەك حیسابیان نیە، بەڵکو بە راستی ﷲ لەرۆژی قیامەتدا جیایان دەکاتەوەو ئەوەی کە باوەڕی هێناوە ئەیخاتە بەهەشتەوە، وە ئەوەیش کە باوەڕی راستە قینەی نەهێناوە ئەیخاتە دۆزەخەوە بە راستی خوا ئاگادارە بەسەر هەموشتێکداو ئەزانێ لەدنیا دا کێ راستی کردوە وە کێیش ناراست بووەو هیچی لێ ون نابێت، ئینجا خودا تێمان دەگەیەنێ کە هەر خۆی شایستەی پەرستنەو ئەفەرموێ:

﴿١٨﴾ مەگەر تۆ نابینی کە ئەوەی لە ئاسمانەکاندایە ولە ناو زەویدایەو خۆرو مانگ‌و ئەستێرەکان‌و چیاکان‌و دارو درەخت‌و

وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُواْ مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُواْ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُواْ مِنْهَا وَأَطْعِمُواْ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُواْ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُواْ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُواْ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُواْ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُواْ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾

ئەوەی کە بەسەر زەویدا ئەڕواتو زۆریش لەخەڵك سوجدە بۆ خوا ئەبەن گەڵێکیش لە خەڵك سزایان بۆ بڕاوەتەوەو سوكو ریسوا بوون، خۆ ئەو کەسەش کەالله سوكو ریسوای بکات تازە هیچ کەسێکیش ڕێزی لێناگرێت، بێگومان الله ئارەزۆی لەچی بێت ئەیکاتو هیچ هێزو دەسەڵاتێك نیە کە بتوانێت ڕێگای لێ بگرێت، ئینجا جارێکی تر ئەچێتەوە سەر باسی سزای خراپەکارانو ئەفەرموێ:

(١٩) ئەمانە دووکەسن کە لەسەر پەروەردگاری خۆیان کێشەیان هەیە یەکێکیان لایەنگر ێتیو هەوڵو کۆششی رازی کردنیەتیو ئەوی تریان دوژمنیەتیو هەوڵو تەقەلای ڕێگرتنی ئایینو ناشیرین کردنیەتی، جا ئەوانەی کە بێباوەڕ بوون پۆشاکێکی ئاگرینیان بە ئەندازەی بەژنو باڵایان بۆ دانراوەو لەبەری ئەکەن کە ئاوی کوڵاوو داخیان بەسەردا دەکرێت .

(٢٠) بەو ئاوە داخە هەناویانو پێستەکانیان ئەتوێتەوە.

(٢١) جا گورزی ئاسنینیان بۆ هەیەو بەو گورزانە لێان ئەدرێت. پۆشاکی ئاگرو ئاوی کوڵاو بەسەراکردنو دانەبەر گورزی ئاسن دیاری پاشەرۆژی بێباوەڕانە ئەمە تەنها جارێك نیە وبۆ یەك ماوەی کورت نیە بەڵکو درێژەی هەیە وەك دەفەرموێ:

(٢٢) هەر کە ئەیانەوێ لەو ئاگر دەربچن با دەدرێنەوە بۆ ناویو پێیان ئەوترێت: بچەژن سزای ئاگری سوتێنەر. جا هەر وەك باوی قورئانە الله پاش باسی خراپانو سزایان باسی چاکانو پاداشتیان ئەکات وئەفەرموێ:

(٢٣) بێگومان الله ئەوکەسانەی کە باوەڕیان هێناوەوکرداری چاکیان ئەنجام داوە ئەیانباتە ناوباغاتێکەوە کە جۆگەکان بە ناویاندا ئەڕۆن سەرەرای ئەمەش لەناو ئەو باغانەدا بەبازنە زێڕینەکان وبە مرواری دەڕازێنرێنەوەو هەر وەکو پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی: (تَبْلُغُ الحِلْيَةُ مِنْ الْمُؤْمِنِ إِلى حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ/واتە: خشڵو رازاندنەوەی باوەڕدار ئەگاتە ئەو شوێنەی کە ئاوی دەست نوێژ پێی دەگات} وە پۆشاکی ئەوان لەناو ئەو باغاتانەدا هەورێشمە، جا ئەی عاقڵ تەماشا بکە ئەوانەی کە لە دنیادا هەورێشمیان دەپۆشیو گوێیان بە حەڵاڵو حەرام نەدەدا وا ئەمڕۆ پۆشاکی ئاگرین دەپۆشن بەڵام ئەوانەی کە فەرمانی اللهو پێغەمبەرەکەیان ئەنجام دەداو لەسەر بڕیاری ئەوان هەورێشمو زێڕیان لە خۆیان قەدەغە کرد بو وا ئەمڕۆ اللهبەو دووانە خەڵاتیان دەکات. هەروك پێغەمبەرمان ﷺفەرمویەتی: {لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِيبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذهَبِ وَالْفِضةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا فَإِنهَا لَهُمْ فِي الدنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ /متفق عليه/

هەورێشم، بەجۆرەکانییەوە نە قایم وەنە تەنکی نەپۆشن وە لە کاسەی زێڕو زیوی دا نەخۆنو نەخۆنەوە، چونکە بێگومان ئەوە بۆ بێباوەڕانە لە دنیاداو بۆ ئێوەیە لە پاشە رۆژدا}. بەڵێ ئەم باوەڕدارە چاکە کارانە چونکە خواو ئاینیان ویستوە پشتگوێ نەخراون.دەفەرموێ:

(٢٤) ئەوانە هەم بۆ هەمو قسە پاكو جوانەکان ڕێنمای کراون کە گەورەترینیان وشەی (لا اله الا ا)یە کە وشەی یەکخواپەرستیە، وە هەم لەدنیادا بۆڕێگای پەسەندی اللهی سوپاسکراو ڕێنمای کراون، جا ئەم ڕێنماییە دەیانگەیەنێت بەو جێگایەی کە هەر قسەی چاکی تێدا ئەکرێت کە بەهەشتە، هەروەك چۆن لەدنیادابە بێ ماندو بون هەناسە دەدەین خەڵکی بەهەشتیش هەر بە سوپاسی اللهوە بەبێ ماندو بون خەریك دەبن. بەڵێ ئەوەی کەباسکرا پاداشی ئەو دوو تاقمە بون کە یەکێکیان بۆ خوا ئەویتریان دژی خوا لە دنیادا دژایەتی یەکتریان ئەکرد، ئەم لەیەك دانی راستو ناراستە هەتا قیامەت هەر ئاوا درێژەی دەبێت. وتراوە ئەمە لەکاتێکدا دابەزیوە کە علی وحەمزە وعوبەیدەی ئامۆزای پێغەمبەرﷺ لە غەزای بەدردا دەرچون بۆشەیبەوعوتبەی کوڕی رەبیعەو وەلیدی کوڕی عوتبە کەسیانەکەی پێشو بۆ خواو سیانەکەی دوایش دژی خوا بەرانبەر یەك وەستان ولەئاکامدا هەرسێ بێباوەڕەکان کوژران وعوبەیدەیش شەهید بو.

(٢٥) بەڕاستی ئەو کەسانەی کە بێباوەڕن‌و ڕێگا لە ئایینی خودا ئەگرن وئەبن بەپەرچ لەرێگای بڵاو بونەوەی‌داو بەرگری خەڵك لە ماڵی خوا دەکەن ئەو ماڵەی کە بۆ هەمو خەڵکمان داناوە کە یەکسانە تێیدا خەڵکی نیشتەجێی ناو مەکەو خەڵکی کاروانی، وە هەرکەسێك بییەوێ لەوێدا هەر جۆرە نارێکیو ستەمێك بکات سزایەکی دەردناکی پێدەچەژین. ئەم چەند ئایەتە ئەوە دەگەیەنن کەئەم ئایەتانە لە(مەدینە)دا هاتبێتە خوارەوە، لەبەر ئەوە وتراوە کە ئەم سورەتە سورەتێکی سەیرە دوو سوجدەی تێدایە، بەشەوو بەرۆژ دابەزیوە، لە سەفەرو لەماڵدا هاتوە،(مەکە)ی‌و(مەدینە)ییە،ئاشتیەوجەنگیە،هەڵوەشێنەرەوەو هەڵوەشێنراوەیە {**النَاسِخُ والَمنسُوخ**} وموحکەم و موتەشابیهە، واتە ئەوانە هەمو لەم سورەتەدا روی داوە.

(٢٦) باس بکە ئەو کاتەی کە جێگای (کەعبە)مان بۆ ئیبراهیم دیاری کرد کە دروستی بکات بۆ بەندایەتی تێداکردنی‌و پێمان وت: کە هیچ هاوبەشێك بۆ من دانەنێیت‌و ماڵەکەم پاك‌و خاوێن بکەرەوە بۆ ئەوانەی کە تەنها بۆ تەواف هاتون بۆ ئەو شوێنەو ئەوانەیش کە خەڵکی ئەوشوێنەن، وە بۆگەردنکەچان وسوجدەبەران کە نوێژکەرانن. ئەمە ترساندن‌و سەرزەنشتێکی گەورەیە بۆ قورەیش کەرێزی ئەوان بەهۆی ماڵێکەوەیە کە یەکەم جار بۆ یەکخواپەرەستی دروستکراوە کەچی ئەوان لەوێدا بت ئەپەرستن؟!

(٢٧) جا وتمان بە ئیبراهیم: جاڕبدە بەناو خەڵکدا بۆ حەج کردن، جا کە بانگت کرد لە هەمو ڕێگایەکی قوڵ‌و دورەوە بە پیادەو بەسەر هەمو شتێکی لەرو لاوازەوە دێن بۆ لات.

﴿ضَامِرٍ﴾ واتە لەر،لاواز، لە راستیدا ئەمە هەمو هۆیەکانی ئازوگویازی سەردەم ئەگرێتەوە، وەك: تەیارەو سەیارە.

(٢٩) تا ئامادەی ئەو سودانەی خۆیان ببن هەم بازرگانی وهەم عیبادەت، وە تا ناوی ﷲ ببەن لەکاتی سەربڕینی ئەو ئاژەڵانەدا کە ﷲکردویەتی بە ڕۆزیان لەو چەند رۆژە دیاریانەدا، وە بە یاد کردنی ﷲ سوپاسی ئەو هەمو نیعمەتانەی بکەن، جا لەو قوربانیانەی کە ئەیکەن خۆتان لێیان بخۆن‌و بیدەن بە هەژاران‌و نەدارانیش.

(٢٨) پاش ئەو ئاژەڵ سەربڕینە با چڵك‌و پیسی لە خۆیان لابەن جا بە سەر تاشین یان کورت کردنەوەو نینۆکگرتن، دەست پێ بکەن، پاشان خۆشۆردن‌وپاك‌وخاوێنی، وە ئەوەی کە پێویستیان کردوە لە سەر خۆیان لەکردارەکانی حەج‌و جگە لەویش جێ‌بەجێی بکەن، وەبا بە دەورەی ماڵی خوادا بسوڕێنەوەو تەواف هاتنە خوارەوە بەجێ بهێنن.

﴿ٱلۡعَتِيقِ﴾ واتە: کۆن،چونکە ماڵی خوا یەکەم ماڵە کە لەم سەر زەویەدا بۆ خەڵك دروستکراوە.

(٣٠) بڕیار ئەوەیە کە ئاوا بکەن خۆ هەر کەسێك قەدەغە کراوەکانی ﷲ بە گەورە بگرێت وسنور نەبەزێنێت، ئەوسا ئەوە چاکە بۆی لەلای پەروەردگاری، وە مەڕو بزن وگاو وشتریان بۆحەڵاڵ کراوە جگە لەوەی کە لە ئایەندەدا ئەخوێنرێتەوە بەسەرتاندا، جا ئەوەبو لەمەدینەدا سورەتی (**ا لمائدة**) دابەزی‌و ئەو قەدەغ ەکراوانەی دیاری کرد، ئینجا ئەفەرموێ جا خۆتان دور بخەنەوە لەپیسی کە بتەکانن‌و نەیانپەرستن‌وخۆتان لەقسەی ناڕەواو درۆو ناحەق دور بخەنەوە،

پیغەمبەرﷺ فەرمویەتی: {**أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَكَانَ مُتَكِئًا فَجَلَسَ فَقَالَ أَلَا وَقَوْلُ الزور وَشَهَادَةُ الزور أَلَا وَقَوْلُ الزور وَشَهَادَةُ الزور فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتى قُلْتُ لَا يَسْكُتُ**/ متفق عليه / واتە: ئایا گەورەترینی تاوانە گەورەکانتان پی نەڵێم؟ وتمان: بەڵێ ئەی پێغەمبەری خواﷺ.فەرموی: شەریك دانان بۆخوا ودەرچون لە فەرمانی دایك‌و باوك، پێغەمبەرﷺ کە شانی داهێڵا بوو ئینجا دانیشت، جا فەرموی: ئاگادار بن قسەی درۆ هەڵبەستن، ئاگادار بن شایەتی درۆدان، ئەوسا ئەمانەی ئەوەندە وتەوە تا وتم تازە بێدەنگ نابێت}

بە داخەوە ئەمڕۆ کێ چاکتر بزانێ درۆ هەڵبەسێت‌و درۆ بڵێت ئەوە سیاسەتمەدارو لێزانترە؟! نازانن کە ئەوە نیشانەی ئاخر زەمانە قسەیەکی ڕاستەو فەرمودەی پێغەمبەرمانە: {**سَيَأْتِي عَلَى الناس سَنَوَاتٌ خَدَاعَاتٌ يُصَدقُ فِيهَا الكَاذِبُ وَيُكَذبُ فِيهَا الصادِقُ وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الخَائِنُ وَيُخَونُ فِيهَا الأَمِينُ وَيَنْطِقُ فِيهَا الروَيْبِضَةُ قِيلَ وَمَا الروَيْبِضَةُ قَالَ الرجُلُ التافِهُ فِي أَمْرِ العَامةِ**/ واتە: بەم زوانە ساڵانێکی فریودەر بە سەر خەڵکدا دێت کە دۆزن تێیدا بە ڕاستگۆ دادەنرێت‌و ڕاستگۆیش بە درۆزن، وە خیانەتکار بە ئەمین‌و پیاوی ئەمینیش بەخیانەتکار هەژمار دەکرێت، وە ڕوەیبیزەکان دەبنە دەم ڕاستی خەڵك. بێژرا ڕوەیبیزە کێیە؟ فەرموی: پیاوی هیچ‌و پوچەوەو لە کاروباری گشتیدا قسە دەکات}.

(٣١)ڕاست هەر بۆ خودا بن‌و هیچ هاوبەشێکی بۆ دانەنێن، چونکە هەرکەسێك هاوبەش‌دانێت بۆﷲ جا وەك ئەوە وایە کەلە ئاسمانەوە بەربوبێتەوە، جا باڵندە پری بداتێ وبیفڕێنێت وگاڵ

حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيۡرَ مُشۡرِكِينَ بِهِۦۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخۡطَفُهُ ٱلطَّيۡرُ أَوۡ تَهۡوِي بِهِ ٱلرِّيحُ فِي مَكَانٖ سَحِيقٖ ﴿٣١﴾ ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقۡوَى ٱلۡقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمۡ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٖ جَعَلۡنَا مَنسَكٗا لِّيَذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلۡأَنۡعَٰمِۗ فَإِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ فَلَهُۥٓ أَسۡلِمُواْۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُخۡبِتِينَ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمۡ وَٱلۡمُقِيمِي ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَٱلۡبُدۡنَ جَعَلۡنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمۡ فِيهَا خَيۡرٞۖ فَٱذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَيۡهَا صَوَآفَّۖ فَإِذَا وَجَبَتۡ جُنُوبُهَا فَكُلُواْ مِنۡهَا وَأَطۡعِمُواْ ٱلۡقَانِعَ وَٱلۡمُعۡتَرَّۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرۡنَٰهَا لَكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقۡوَىٰ مِنكُمۡۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمۡ لِتُكَبِّرُواْ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمۡۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٣٧﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٖ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

گاڵی بکات یان گژە بایەکی توند لێی بداتو بیخاتە شوێنێکی دورەوە، جا ئەو کەسەی کە لە ئاسمانی بەرزو چاودێری کراوی ئیمان بە هۆی شیركو كوفرەوە بکەوێتە خوارەوە جگە لە سزاو بەڵای دنیاو پاشەرۆژ شتێکی تری دەست ناکەوێت واتە موشریکان ئاوەهانوتازە لە ریزی بنیام دەرئەکرێن ولە دنیادا وەك ئاژەڵنو لە رۆژی قیامەتیشدا بۆ هەمیشە بە کەڕوکوێروڵاڵی لەناو ئاگری دۆزەخدان.

﴿سَحِيقٖ﴾ واتە: شوێنی دوردەست وبێئومێد کەر.

﴿٣٢﴾ بڕیاری ﷲ بەو شێوەیە کە هەرکەسێك دروشمەکانی ﷲ بە گەورە بگرێو رێزی بۆ دابنێت، ئەوسا بە راستی ئەو رێزگرتنانە لەبەشی پارێزکاری دڵەکانە، واتە ئەودڵانە لە خوا ترسو پارێزکارن بۆیە ئەوهەڵوێستە چاکانە دەنوێنن.

﴿٣٣﴾ بۆتان هەیە سود گەلێك لەو مەڕو بزنو گاو وشترەی کە دەیبەن بۆ سەر ب‌ڕین لەمەکەدا تا ماوەی دیاری کراو کە رۆژی قوربانی کردنە وەك شیرو خوریو موو ئازو گویاز کردنی کەلوپەل بەوان، پاشان جێگای سەربڕینیان لەلای ئەوماڵە کۆنەدایە کە ماڵی خوایە، ئەمە باسی قوربانی حاجیانەو ئەبێ کە ئەو ئاژەڵانە لەدەوروبەری ئەو ماڵەدا سەربب‌ڕێنو هەر شێوە سودێکیان لە پێشەوە لێ وەرگیرێت دروستە.

﴿٣٤﴾ بۆ هەرگەلو ئاینێك یاسای بەندایەتیو قوربانی کردنمان داناوە تا ناوی خوا بهێنن لەسەر سەربڕینی ئەوانەی کە کردومانە بە رۆزیان لەو مەڕو بزنو وشترو گایانە، جا پەروەردگارو خوای ئێوە خوایەکی تەنهایە دەی ئەبێ تەنها بۆئەو گەردنکەچو تەسلیم بنو کەسێکیتر نەکەن بە هاوبەشی نەلە کاتی سەربڕینی ئاژەڵداو نە لەکاتی هیچ بەندایەتیەکی تردا، جا مژدە بدە بەوانەی کە خۆیان بە کەم دەگرنو بە دەعیەو لوت بەرز نین ئەوانە کێن؟

﴿٣٥﴾ ئەو کەسانەن کە هەرکاتێ ناوی خوا ببرێت دڵەکانیان دەترسێتو دێتە هەشۆکان، وە ئەوانەن کە خۆگرن لەسەر ئەوشتانەی کە دوچاریان ئەبێت لەدنیاداو نوێژدەکەنو لەوەی کە پێمانداون دەبەخشن، واتە" ئەو چوار وەسفە وەسفی خۆ بەکەم زانانە﴿ٱلۡمُخۡبِتِينَ﴾ ئینجا ﷲ ئەفەرموێ:

﴿٣٦﴾وشترە گەورەو قەڵەوەکانمان داناوە بۆتان کە بەشێك بن لە دروشمو بەڵگەی دۆزینەوەی بڕیارو فەرمانەکانی ﷲو سودێکی زۆریان تێدا هەیە بۆتان، جا کاتێ کە ئامادەکرا بۆ سەربڕین بەم شێوەیە کە لەسەر سێ لاقی وەستاوەو لاقێکی بەسراوەتەوە، ئینجا ناوی ﷲ ی لەسەر بهێننو سەری ببڕن، ئەوسا هەر کاتێ کەوتنو پاك کرانو ئامادەکران بۆ خواردن، جا خۆتان لێی بخۆنو پاشان بیدەن بە هەموو کەسێکی نەدار داواکەرو داوانەکەر، بە شاریو بە لادێیو بە نیشتەجێو بە رێبوار، بە داراو نەدار. هەر ئاوەها کە دەیبینن رامو گەردنکەچمان کردون بۆتان، سا بەڵکو ئێوەش ورد ببنەوەو سوپاسی ئێمە بکەن.

﴿ٱلۡقَانِعَ وَٱلۡمُعۡتَرَّ﴾ بە چەندین مانا باسکراون ئەوە هەندێك لەو مانایانە بو، جا تەماشای ئەو وشترە زەبەلاحو گەورە بکەن کە چۆن ﷲ رامو گەردنکەچی کردوە بۆمان کە سێ پلنگ بە ئەندازەیو شترێك نابن کەچی مرۆڤ ناتوانێ بەبێ چەكو چۆڵە لەیەك پلنگیش نزیك بکەوێتەوە نەك دوانو سیان؛

﴿٣٧﴾ نە خوێنی ئەو وشترە قوربانیانەو نە گۆشتەکانیان هەرگیز بە ﷲ ناگاتو نیازیشی بەوە نیە بەڵام ئەو پارێزکاریو لە خوا ترسیەکەی ئێوەی دەوێتو پەسەندی ئەکاو هەر ئەوەیشی مەبەستە، هەر ئاوەها ﷲ ئەو وشترانەی رامکردوە بۆتان بۆ ئەوەی ﷲ بە گەورەو خاوەن دەسەڵات بزاننو سوپاسی بکەن لەسەر ئەوەی کە رێنمای کردون بۆ ئەم ئاینە، وە ئەی محمدﷺمژدە بدە بەوانەی کە چاکە کارنو هەمیشە وائیش ئەکەن وەك ئەوەی کە چاویان لەﷲبێت. پێویستە لەسەر ئەو کەسەی کە قوربانی یان هەر ئیشێکی چاکەی تر ئەکات لە ناخی دڵیەوە تەنها مەبەستی رەزامەندی ﷲ بێتو هیچی تر، وە

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن
يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ
صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ
كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ
عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ
وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾
وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَٰفِرِينَ ثُمَّ
أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَٰهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا
وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا
لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

قوربانی کردن وەك هەمو عیبادەتەکانی تر بۆ ئەوەی کە وەر گیرێت دە بێت جگە لەمە کەنیەتی پاکبێ دەبێ بەو شێوەیە بێت کە لە شەرعدا دیاری کراوە. پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: {**إن أول ما نبدأ في يومنا هذا أن نصلي ثم نرجع فننحر فمن فعل ذلك فقد أصاب سنتنا ومن نحر قبل الصلاة فإنما هو لحم قدمه لأهله ليس من النسك في شيء**}/ متفق عليه/ واتە: یەکەم شتێ کە لەم رۆژی جەژنی قوربانادا دەستی پێدەکەین نوێژ کردنە پاشان دەگەڕێینەوە بۆ ماڵو قوربانی ئەکەین، جا هەر کەسێك ئاوەهای کرد ئەوە سوننەتی ئیمەی پێکاوە، وە هەر کەسێك بەرلە نوێژ ئاژەڵ سەرببڕێت ئەوە تەنها گۆشتێکەو پێشکەشی خاوخێزانی کردوەوهیچ پەیوەندی بە قوربانیەوە نیەو حیسابی قوربانی بۆ ناکرێت}

﴿٣٨﴾بێگومان کە ﷲ پارێزگاری لەو کەسانە ئەکات کە باوەڕیان هێناوە چونکە بە بێگومان کە ﷲ هیچ خیانەتکارو کافرو سپڵەیەکی خۆش ناوێ.

﴿٣٩﴾ ماوەی شەڕ کردن درا بەو کەسانەی کە شەڕیان لەگەڵدا دەکرێت، چونکە بەراستی ئەوانە ناهەقیان پێکراوەوبێگومانﷲ زۆر بەتوانایە لەسەر یارمەتی دانوسەرخستنیان. کێن ئەوانەی کە ناهەقیان پێکراوە ؟

﴿٤٠﴾ ئەو کەسانەن کە بە ناحەق لە ماڵەکانیان دەرکراونو هیچ تاوانێکیان نیە جگە لەوەی کە ئەڵێن: پەروەردگارمان ﷲیە، بەڵێ ئەبێ ئەو جۆرە جەنگانە لە نێوان سوپای ئیمانو کوفر روبداتو هێزی ﷲ لەدەستی موسڵمانانەوە دەرکەوێت، چونکە ئەگەر ﷲ هەندێك لە خەڵکی بە هەندێکیتر لەناو نەبردایە هەمو جێگاکانی خوا پەرستی لەناو دەچونو دەروخێنران چ دێرەکان بوایە کە خەڵوەتگای تاکە تاکە خواپەرستەکانەو چ کڵێسەکان و چ کەنشتەکانو چ مزگەوتەکان بوایە کە لە ناو ئەواندا زۆر ناوی ﷲ ئەبریو یادی ئەکرێت، بەدڵنیاییەوە ﷲ یارمەتی ئەوکەسە دەدات کە یارمەتی ئایینی ﷲ دەدات، بەراستی ﷲ زۆر بە توانایەو زاڵوبەدەسەڵاتە. جا زاتێ ئاوا بێ چۆن سەر ناکەوێو کێ ئەتوانێ بەرانبەری بوەستێت. ئەمە هەم موژدەیەو هەم هەڕەشە، موژدەیە بۆ ئەوانەی کە لەکارو کۆششو جەنگیاندا تەنها مەبەستیان ﷲیە با نەترسنو دڵنیا بن کە ﷲ یارمەتیان ئەدات، هەڕەشەیە بۆ بێباوەڕانو خوا نەناسان کە هەرچی بکەن هەر شکەست ئەخۆن، چونکە دەرەقەتی هێزی ﷲ نایەن، وە لە لایکی ترەوە بۆ ئەوانەی کە بەناوی خواوە جیهاد ئەکەن بەڵام مەبەستیان پاكوخاوێن نیەو جگە لە ﷲ تێکەڵاوی مەبەستیانە، ئەمانەیش ﷲ بەڵێنی یارمەتیدانی پێنەداونو سەرکەوتنیان نابێ مەگەر بەهۆی ستەمکاری زۆری لایەنەکەی تر یان بە هۆی زۆری هێزو دەسەڵاتیان لە بەرامبەر دوژمنەکەیانەوە یان هەر ئیرادە کەونیەکیتری ﷲ، جا پێویستە لەسەر ئەم بەشە ئەگەر باوەڕی بەﷲ راستە، زوو لەو بۆچونە هەڵانە بگەڕێنەوەو پەشیمان ببنەوەو تەنها لەبەر ﷲ بجەنگێن تا بەر یارمەتی ئیرادە شەرعیەکەی ﷲ بکەون. ئینجا وەسفی ئەوانە ئەکات کە باوەڕداری راستنو ﷲ یارمەتیان ئەداتو ئەفەرموێ:

﴿٤١﴾ ئەو کەسانەن کە ئەگەر ئیمە جێگیرمان کردن لەزەویدا نوێژ ئەکەنو زەکات ئەدەنو فەرمان ئەکەن بۆ ئەنجامدانی هەمو ئیشێکی چاكو بەسود بۆ خەڵك، وەبەرگری ئەکەن لەکاری خراپە، بەڵێ نوێژ کردنو زەکات دانو فەرمان بە چاکە کردنو بەرگری لە خراپە کردن وەسفی ئەو کەسانەیە کە ﷲ یارمەتیان ئەداتو بەسەر دوژمنانیاندا زاڵ ئەکات، وە هەر بۆ ﷲیە سەر ئەنجامی هەموکارێك جا ئەمە بەردی داخ نانە بە دڵی کافرانو بێباوەڕاندا چیئەکەن بیکەن سەرئەنجام هەر دۆراون.

(**المعروف**) بە هەمو کارێك ئەوترێت کە لە روانگەی شەرعەوە پەسەند بێت. (**المنكر**) بە هەر کارێك ئەوترێ کە لە روانگەی شەرعەوە پەسەند نەبێت. ئینجا ﷲ بۆدڵدانەوەی پێغەمبەرﷺ و پەیڕەوانی وا باسی هەندێ لە گەلانی پێشو بە کورتی دەکاتو دەفەرموێ:

(٤٢) ئەگەر ئەو بێباوەڕانە باوەڕ بە تۆ ناکەنو بە درۆت ئەخەنەوە با دڵت نارەحەت نەبێ، چونکە ئەمە تەنها بۆ تۆ نەبوە بەڵکو بەراستی پێش ئەوان گەلی "نوح"و "عاد"و "سەمود" پێغەمبەرەکانیان کە نوحو هودو صالح بون(سەلامی خوایان لێبێ) بە درۆیان خستنەوەو باوەڕیان پێنەکردن.

(٤٣) خۆ گەلی ئیبراهیموگەلی لوتیش،

(٤٤)جا خەڵکی مەدیەنیش کە گەلی شوعەیب بون، باوەڕیان بە پێغەمبەرەکانیان نەکردو بە درویان خستنەوە خۆ موسایش بە درۆ خرایەوە، جا ماوەم دا بە بێباوەڕان تا بە ئارەزۆی خۆیان ئەسپی خۆیان لەمەیدانی کوفرو بێباوەڕیدا تاو دەدەن، پاشان تۆڵەم لێ سەندون جا بزانن ناڕازی بونی من ئەوانی بە چ سەر ئەنجامێك گەیاندو چییان بەسەرهاتو چۆن ئەو نازو نیعمەتەی کە تێیدا بون گۆڕیم بۆ سزاو لەناوچونیان؟ واتە با ئەوانەیش کە باوەڕ بە تۆ ناکەن هەرچی زووتر بە خۆیاندا بێنەوەو دەست لە بێباوەڕیو دژایەتیت هەڵگرن، ئەگینا لە دەستی ئێمە دەرناچنو ئاوا سەرئەنجامێکیش چاوەڕێیانە.

(٤٥)جا زۆر وڵاتمان قڕ تێخستوونو لەناومان بردوون لەحاڵێکدا کە ستەمکار بوون، جا ئەو وڵاتانە وێران بوونو داریان بەسەر بەردەوە نەماوەو بیری بێخاوەن کەلە پێشدا قەرەباڵغ بوونو شەریان لەسەر دەکرد وا ئیستا دەبینن کە چۆڵو بێخاونو کۆشکی بەرزو بتەوو سپیکراوەیان ئاوا بوون بە وێرانەو کەلاوەی روخاو.

(٤٦) ئایا نەگەڕاوون بەناوی زەویدا ئەوسا دڵانێکیان هەبێ کە راستی پێ بزانن یان گوێچکەیانێکی بیسەریان هەبێ لەو هەمو قسەو ئامۆژگاریە پەندو ئاموژگاری وەرگرن؟ جا بێگومان راستی ئەوەیە کە ئەوان چاوی سەریان کوێر نیە بەڵام ئەو دڵانەی کە لەناو سینگیاندایە کوێرەو بێئاگایەو پەندو ئامۆژگاری وەرناگرێت.

(٤٧) جا ئەوان هەر بە پەلە داوای هاتنی سزا ئەکەن، چونکە بەلایانەوە راست نیەو نازانن کە ئەوە بەڵێنی اللهیەو ئەو زاتە هەرگیز پێچەوانەی بەڵێنی خۆی ناکات بەڵکو هەمو بەڵێنەکانی لەکاتی خۆیدا دێتەدیو بێگومان یەك رۆژیش لەلای پەروەردگارت وەك هەزار ساڵی ئێوەیە، واتە: الله هەر چەند ماوە بە ستەمکارانو بێباوەڕان بداتو بەلای ئێوەوە زۆر بێ بەڵام لەلای الله وەك ئەندازەی کەمتر لە کاتژمێرێکی ئێوەیە. جا وورد ببنەوە ئەی ستەمکاران.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّىٰ أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

(٤٨) خۆزۆر وڵات بوون لەگەڵ ئەوەیشدا کە ستەمکار بون ماوەم پێداوون بەڵام ئەوان لەوماوە پێدانەدا لەجیاتی بە خۆدا چونەوەو تەوبەکردن، تاوانو خراپەی زیاتریان کرد، پاشان غەزبم لێ گرتنو تەفروتونام کردن، وە گەڕانەوەیش هەر بۆلای منە. واتە: هەرچی ئەبێ ببەو هەرچی ئەکەیت بیکەو هەر چەند ئەژیت بژی هەر ئەبێ بێیتەوە بۆ لامو حیسابت لەگەڵدا بکەم، جا خۆشبەختی بۆ ئەو کەسەی کە پێش ئەوەی بگات بەو حیسابە خۆی ئامادە ئەکاتو لە هەمو تاوانی پەشیمان ئەبێتەوەو تێشوی چاكوپاك ئامادە بۆ ئەو رۆژە تەرخان دەکات.

(٤٩)ئەی محمدﷺبێژە ئەی خەڵکینە من بۆ ئێوە هەر تەنها ترسێنەریكو رۆشنکەرەوەیەکم کە لەسزای پاشەڕۆژ ئەتان ترسێنمو هەمو راستوناڕاستێکتان بۆ رۆشن دەکەمەوە.

(٥٠) جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو ئیشی چاکیان کردوە بۆ ئەوانە هەم لێخۆشبونو هەم رزقو رۆزیەکی بەرێزو شەرافەتمەندانە هەیە.

(٥١)ئەوسا ئەوانەی کە هەوڵیان داوە دژایەتی نیشانەکانی ئێمە بکەنو پێیان وابوە کە دەشتوانن بە راستی ئەمانە زۆر لە هەڵەدا بونو بەدەستی خۆیان ماڵی خۆیانیان رماند، چونکە ئەوانە دۆزەخینو تەنها دۆستو یاری ئەوان ئاگری جەهەنەمەو ئەبێ لەوێدا بۆ هەمیشە جێگیر ببن.

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ۞ ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

﴿٥٢﴾ پێش تۆ هیچ رەسولو نەبییەکمان ڕەوانە نەکردوە مەگەر هەر کاتێ ئاواتی خواست بێت شەیتان شتێکی هاوێشتوەتە ناو ئارەزۆکەی. جا چونکە ئەمانە نمایندەو نوێنەری ﷲ بوون، ﷲ ئەوانی پاراستوە لەو بەشە شەیتانیەو ئاگاداری کردونەتەوە لێی، ئەوسا ﷲ ئەوەی کە شەیتان فڕەی داوەتە ناو ئاواتەکانیەوە لای بردوەو پاشان نیشانەکانی خۆی پتەوو بەهێز کردەوە و ﷲ زاناو کار بەجێیە. ﷲ ماوەی بەپێغەمبەرانی داوە کە ئیجتهاد بکەن هەر وەك بەهەمو زانایان ئەو ماوە دراوە بەڵام پێغەمبەران لەم ئیجتهادانەدا وەك خەڵکی تر نین، چونکە ئەوان ئوسوەو چاولێکروا بون بۆ خەڵك و پێویستە لە هەمو بڕیارێکیاندا گوێڕایەڵییان لێ بکرێت، جا هەر کاتێك لە ئیجتهادێکدا نەیان پێکا بێت ﷲ زووبەزوو ئاگاداری کردونەتەوەو بۆیانی راست کردوەتەوەو نەیهێڵاوە کە لە سەر ئەوە بیمێنێنەوە، جا ئەم بەشەیە بووە بە هۆی تاقیکردنەوەی خەڵك ئەوسا باوەڕداری راستەقینە باوەڕیان پێهێناوەو ئەو راستکردنەوەیشیان بە حەق و راست زانیوە، بەڵام دووروان و دڵبەزیوان و ساختەچیان زۆر جار ئەمەیان بە فرسەت زانیوە بۆ دژایەتیو بۆ بەدرۆخستنەوەی پێغەمبەرﷺ، بارمتە وەرگرتنی پێغەمبەرﷺ لە دیلەکانی "بەدر" و پشت هەڵچەرخاندنی لەو کوێرەی کە پرسیاری لێکرد کە باسی لە سورەتی (عەبەسە)دا هاتوە نمونەی ئەو ئیجتهادا نە بووە کە ﷲ رەخنەی توندی لێگرتووەو بۆی راستکردوەتەوە، وە ئەم ئایەتانەش نمونەیەکن لەم بابەتە، پێغەمبەرﷺ ئەوندە ئاوات و ئارەزۆی موسڵمانبونی گەلەکەی هەبو کە هەندێ جار ئەهات بە دڵیا کەمێك نەرمیو بێدەنگی بەرامبەر بە بتەکانیان بنوێنێت تا بەڵکو بەرەو ئایینی ئیسلام بیان کێشێت و موسڵمان ببن بەڵام ﷲ لۆمەی دەکات و دەفەرموێ: ﴿ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴾ الإسراء: ٧٤ / بەراستی ئەگەر ئیمە تۆمان بتەوو دامەزاو نەکردایە نزیك بو کە مەیلی دڵ بکەیت بۆلایان. جا دەگونجێت شەیتان لەوکاتانەدا خۆی تێهەڵقورتانبێت و ئاواتی خۆی بە گوێی کافراندا دابێت بەبێ ئەوەی کە پێغەمبەرﷺ ئاگای لێ بێت بەڵام ﷲی زاناو کاربە جێ نیشانەکانی خۆی بۆ پێغەمبەرەکەی رەوانە کردوەو فڕوفێڵی شەیتان وشەیتان سیفەتانی هەڵوەشاندوەتەوە. جا سوودی ئەم جۆرە روداوانە چییە؟ دەفەرموێ:

﴿٥٣﴾ تا ﷲ ئەوەی کە شەیتان خستویەتیە ناو ئاوات و ئارەزۆکانی ئەوانەوە بیکات بە تاقیکاریو بەڵایەك بۆ ئەوکەسانەی کە لە ناودڵیاندا نخۆشی کوفرو دوودڵی هەیە، وە بۆ دڵڕەقانیش. جا بێگومان ستەمکاران لەو پەڕی خراپیو کەللە رەقیدان لە دژایەتی ﷲو ئایین و پێغەمبەرەکەیداﷺ.

﴿٥٤﴾ جا تا ئەوانەی کە خاوەنی زانیارین بزانن کە بێگومان ئەم قورئانە راستەو لەلایەن پەروەردگارتەوەیە ئەوسا باوەڕی پێ ئەکەن، خۆ ئیتر دڵیان بۆی گەردنکەچ و رام دەبێت، جا بێگومان ﷲ ئەو کەسانەی کە باوەڕی راستیان هێناوە رینماییان ئەکات بۆ رێگای راست، ئەو رێگایەی کە مرۆڤ ئەگەیەنێ بە رەزامەندی ﷲو بەهەشتی هەتاهەتایی کە پەیڕەوی ئەم قورئانەو شارەزا بونە لەم ئایینە.

﴿٥٥﴾ ئەوسا ئەوانەی کە بێباوەڕبون هەروا بە گومانن لەو قورئانە تا قیامەت یان تا ئەو کاتەی کە سزای رۆژی لەناوچون و بێخەیر یەخەیان ئەگرێت ئەو کاتە بە هۆش دێنەوەو دڵنیادەبن کە ئەم قورئانە راستە بەڵام ئەو هۆشیار بونەوە تازە چ سودێکیان پێدەگەیەنێت؟

﴿٥٦﴾ دەسەڵات و موڵك لەو رۆژەدا تەنها بۆ ﷲ یەو لە نێوانیاندا بڕیار ئەدات، جا ئەوانەی کە باوەڕی راستیان هیناوەو کاری چاکیان کردوە لەناو باغەکانی نازو نیعمەتدا کەیفخۆش و شادمانن.

﴿٥٧﴾ خۆ ئەوانەی کە بێباوەڕ بوون و نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ ئەخستەوە ئەمڕۆ ئەوانن کە سزایەکی زەبون کەرو ئابڕووبەریان

بۆ هەیە. لەئایەتی پەنجاودوو تا ئێرە قسەو قاڵەی زۆری لە سەر کراوەو داستانی غەرانیق ئەم دیو ئەودیو کراوە، هەندێك بەراستی نازانن لەوانە(**فخري رازي، قرط ، ظلال، روحا لما ، كشف الاسرار و نصب الانيق لنسف قصة الغرانيق**) هەندیکیش بە راستی ئەزانن بەڵام ئەوانیش لە سەر چونیەتیەکەی ناکۆکن، جا ئەو قسەیەی ئەشێ بۆ باس کردنو ڕێی تێدەچێت ئەوەیە کە لە کاتی خوێندنەوەی سورەتی (نەجم) لە لایەن پێغەمبەرەوە ﷺبۆ ئەو خەڵکەی دانیشت بون لە باوەڕدارو کافر کاتێ کە پێغەمبەر ﷺسەرزەنشتی کردنو بتەکانی بە سوك ناو بردن وچانێکیدا شەیتان لە سەر شێوەی دەنگی پێغەمبەر تاریفی بتەکانی کردو وتی : ئەو بتانە باڵندە گەلێکی بەرزو تیژ فڕنو بێگومان شەفاعەتو تکاکاریان جێگای ئومیدە. جا بێباوەڕان ئەمەیان بیست وتیان محمد تاریفی بتەکانی ئێمەی کردووە بەمە شادمانو کەیفخۆشبونو لەکۆتایی سورەتەکەدا کاتێ کە پێغەمبەرﷺسوجدەی بردووە موسڵمانو بت پەرست هەموویان سوجدەیان بردووە، جا وا بڵاوبویەوە کە محمدﷺو قورەیش ڕێکەوتون تەنانەت ئەم دەنگوباسە بە حەبەشەیش گەیشتو کۆمەڵێك لەکوچکەرانی حەبەشە هاتنەوە بۆ مەکە بەڵام کە گەیشتنە مەکە دییان ئەو دەنگوباسە بەو شێوەیە نەبوە، لە ڕاستیدا ئەم ڕوداوی "غەرانیق"ـە سابت نەبوە ئەگەر سابتیش بێت وەك هەندێ وتویانە ناگونجێت کە بە دەمی پێغەمبەرداﷺ ئەو وشانە هات بێت وە ئەوەی کە دەگونجێت ئەوە بو کە باسمان لێکرد بێگومان هەر مرۆڤێکی ژیرو زانا تەماشای ئایەتەکانی سورەتی (نەجم) بکات کە سەراپا سوکیو بێنرخی کردنە بە بتەکان دەزانێت ئەو تاریفە لە زمانی پێغەمبەرەوەﷺنەبوەو ناگونجێ. والله اعلم. ئینجا پەروەردگار باسی ئەو کەسانە ئەکات کە لە بەر خاتری ﷲ جێگاو وڵاتی خۆیان بە جێ هێشتوەو ئەفەرموێ:

(٥٨) جا ئەوانەی کە لە ڕیگای ﷲدا کۆچیان کردووەو وڵاتی خۆیان بەجێ هێشتوە پاشان بکوژرێن یان بمرن هیچ جیاوازی نیە بە ڕاستی ﷲ ڕۆزیان پێ ئەدات بەرۆزییەکی جوان چونکە ئەوان بۆ خوا وازیان لە ژیانی خۆشو وڵاتی خۆیان هێناوە خۆ بێگومان هەرﷲیشە چاکترینی ڕۆزیدەرەکانە، جا چۆن دەگونجێ بۆ ئەم زاتە دۆستانی خۆی بێ بەش بکات؟ سەرەرای ئەوەش ،

(٥٩) بە دڵنیاییەوە ئەیانباتە جیگایەکیشەوە کە خۆیان پێی ڕازی دەبن، بێگومان کەﷲ هەر زۆر زانایە بەکارو کۆششی بەندەکانی لە چاكو خراپ، بە حەوسەڵەیە بۆیە پەلە ناکات لە تۆڵە سەندنەوە، ئەگەر چی ئەو زاتە زۆر بەچاکی دەزانێت کە بەندەکانی چی دەکەن بەڵام بە حەوسەڵەیە بۆ تۆڵەسەندنەوە، پاكو بێ گەردی هەر بۆ ﷲیە لەو حەوسەڵە گەورەییەی پاش ئەو زانیاریە وردەی.

(٦٠) بڕیاری ﷲ ئاوەهایە، وە هەر کەسێك تۆڵەی خۆی بسێنێتەوە بەو شێوەی کە ستەمی لێکراوە پاشان دەست درێژی کرایە سەری بەڕاستی ﷲ یارمەتی ئەو کەسە ئەدات، بێگومان ﷲ زۆر چاوپۆشیکەرەو تاوان بەخشە، جا ئەم ئایەتە ئەوە دەگەیەنێت کە ئەبێ دەسەڵاتداران تۆڵە وەرگرنەوە بۆستەم لێکراوانو پشتگوێیان نەخەن.

(٦١) ئەوە بڕیاری ﷲ یە کە باسکرا و ئەو هەرچی بییەوێت دەیکات، چونکە بێگومان هەر ﷲ یە کە شەو ئەخاتە ناو ڕۆژو ڕۆژ ئەخاتە ناو شەوەوەو بە گوێرەی پێویستی خەڵك زیادو کەمیان ئەکات خۆ بێگومان خوا بیسەری هەمو قسەکانە ئاشکرا بێت یان شاراوەو بینەری هەمو کردارەکانە لە هەر کوێدا بکرێت بەشەو بێ یان بەڕۆژ.

(٦٢) ئەوەیە بڕیارو هێزی ﷲ چونکە هەر ﷲیە پەرستراوی حەقو ڕاست، وە ئەوەی کە ئێوە بێجگە لەو دەیپەرستن پڕوپوچو بێ کەڵکنو پەرستنیشیان بێسودە خۆ بێگومان هەر خۆیەتی باڵا دەستو گەورە، جا بۆ بەڵگەیەك لە سەر باڵا دەستیو گەورەیی ئەفەرموێ:

(٦٣) ئەی نەت دیوە کە بێگومان ﷲ لە ئاسمانەوە ئاوی ناردو ئەوسا زەوی بە هۆی ئەوەوە سەوز بو؟ بێگومان کە ﷲ وردبینەو ئاگادارە بەسەر هەمو شتێکدا.

(٦٤) ئەوەی لە ئاسمانانو زەویدایە هەموی موڵکی ئەوە ئەوسا بێگومان کە ﷲ خۆی لە هەمو شت بێ نیازەو هەمیشەسوپاس دەکرێت.

(٦٥) ئایا نابینی کە ﷲ ئەوەی کە لەناو زەویدایە دەستەمۆو ڕامی کردوە بۆتان، تا هەر شتێك بە گوێری خۆی سودی لێ وەربگرن، وە تۆ نابینیت ئەو کەشتیە گەورەو بار قورسانەی بۆ ڕامکردون کە بە فەرمانی خۆی هێزێکی وای لەناو ئەو دەریادا داناوە کە ڕاگیری بکاتو بەئاسانی هاتو چۆی تێدا بکات، وە ئەم ئاسمانەی ڕاگرتوە کە بەسەر زەویدا نەکەوێت مەگەر خۆی ڕێیی پێ بدات، بێگومان ﷲ سەبارەت بە خەڵك زۆر دڵسۆزو بە ڕەحمە هەرچەند کە ئەوان ستەمکارن.

(٦٦) ئەوسا هەر خۆیەتی کە ژیانی پێداونو ئەتان ژێنێ پاشان ئەتان مرێنێو کەس ناتوانێ ڕێگای لێ بگرێت، پاش ئەوەیش

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ فِى ٱلْأَمْرِ ۚ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

زیندوتان ئەکاتەوە بۆ پاداشو سزای ئەوەی کە کردوتانە بەراستی مرۆڤ زۆر خوانەناسو ناسوپاسو سپڵەیەو ئەو هەمو نازو نیعمەتانەی لەبەر چاو نیەو لەباتی مەدحو سوپاسی‌الله دژایەتی‌و کوفری ئەکاتوبەندەی ئەو بەخوای خۆی دەکات؛

﴿٦٧﴾ بۆ هەمو گەل‌و زەمانێک یاساو بەرنامەیەکمان داناوە کە ئەوان ئەبێ بەو شێوە رەفتار بکەن. واتە ئەم بەرنامەی تۆ شتێکی بێ وێنەو داهاتو نیە، بەڵکو درێژەی بەرنامەی گەلانی پێشوە، دەی با ئەوان لەم کارەدا بگرەو بەردەت لەگەل دا نەکەن‌و بەڵکو ژیربن‌و دان بەراستی‌دا بنێن جا تۆ ئەی محمدﷺ بەرەوە پەروەردگاری خۆت بانگ بکە ئیترئەوانیش چی دەڵێن با بڵێن بەراستی تۆ لە سەر رێنمای‌و رێگای راستیت.

﴿٦٨﴾ جا ئەگەر دەمەقاڵەیان لەگەڵ دا کردیت لە سەر ئەو یاساو بەرنامەیانەی کە بۆمان داناون تۆ خۆگرو لێبوردەبە، جا تۆ بڵێ: الله زاناترە لە خۆیشتان بەوکارو رەفتارانەی کە ئەیکەن دەرحەق بەمن.

﴿٦٩﴾ جاالله لە رۆژی قیامەتدا لە بارەی ئەوەی کە ئێوە کێشەتان تێدا هەیە بڕیار ئەدات لە نیوانتانداو راستو ناراستتان بۆ دەر ئەخات. دیارە الله بۆ هەمو ئومەتانی پێشو بەرنامەو پەیرەوو پرۆگرامێکی تایبەت‌و گونجاو بۆ کاتی خۆیانی ناردوە، ئەگەر چی لە ئەسڵ‌و بنەمادا هەمویان وەک یەکن‌و گۆڕانکاری تێدا نەکراوە ئەمە جێی رەخنەگرتن نیە، بەڵام کەسانێک هەن کە ئەگەر چی لەگەڵ ئەسڵی پەیامی پێغەمبەرﷺکیشەیان هەیەو باوەڕیان پێی نیە، ئەیانەوێت بە عەقڵی کورتی خۆیان رەخنە لە ئەحکامە شەرعیەکان بگرن وەک ئەوەی کە ئەڵێن: کڕین‌و فرۆشتن هەروەک سوو (الربا) وایە، جا ئەگەر سوو حەرام بێت ئەبێ کڕین‌و فرۆشتنیش حەرام بێت، جا ئەم ئایەتانە ئەوەمان تێدەگەیەنێت کە ئەبێت پێش هەمو شتێک ئەمانە بۆ رێگای اللهو باوەڕ هێنان بە ئەسڵی پەیامی پێغەمبەرﷺبانگ بکرێن، جا ئەگەر باوەڕیان هێنا ئەوسا کێشە نامێنێت، چونکە بۆچونی باوەڕدار وایە کە ئەوەی پێغەمبەرﷺوتویەتی هەموی لە لایەن زاتێکەوەیە کە هەمو بڕیارەکانی حەق‌و بەجێیە بەڵام ئەگەر باوەڕیان نەهێنا ئیوە خۆتان بە کێشەو دەمەقاڵە کردن لە گەل ئەواندا سەرقاڵ مەکەن، چونکە ئەمانە لەم دەمەقاڵەدا ئاماجیان ئەوە نیە کە حەق‌و راستیان بۆ دەرکەوێت، چونکە ئەگەر مەبەستیان دۆزینەوەی حەق بوایە لە ئەسڵ‌و بناغەی پەیامەکەوە دەستیان پێدەکرد، هەروەها ئەوەیشمان تێدەگەیەنێت کە دەمەقاڵە کردن وەسفێکی پەسەند کراو نیە بۆیە پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: { **أَنَا زَعِيمٌ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا وَبِبَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَإِنْ كَانَ مَازِحًا وَبِبَيْتٍ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ/** واتە: من زەمانەتی ماڵێک دەکەم لە داوێنی بەهەشتەوە بۆ ئەوکەسەی کە وازی هێنابێت لە دەمەقاڵە ئەگەرچی قسەکەیشی راست بێت، وە ماڵێک لە ناوەراستی بەهەشتدا بۆ کەسێک کە وازی لە درۆ هێنابێت ئەگەرچی بە شۆخیش بێت، وە ماڵێک لە لای سەروی بەهەشتدا بۆ ئەوکەسەی کە رەوشتی خۆی جوان کردبێ}

﴿٧٠﴾ ئایا تۆ نازانی کە بە راستی الله ئەوەی کە لە ئاسمان‌و زەویدایە ئەیزانێ؟ بێگومان ئەوەش هەموی تۆمارکراوە لەناو کتێب دا بێگومان ئەوەیش لەلای الله ئاسانە،

﴿٧١﴾ خۆ موشریکان جگە لە الله شتێک ئەپەرستن کە پەروەردگار هیچ بەڵگەیەکی لەسەر راستی ئەو رەوانە نەکردووەو هیچ زانیارییەکیشان لەو بارەیەوە نییە، دەی ئەو جۆرە پەرەستنە جگە لە نەفامی ئەبێ چی بێت؟ کەواتە ئەوانە ناحەقیکارو ستەمکارن جا بۆ ئەو ستەمکارانە هیچ یارمەتی دەرێک نییە کە بیانپارێزێ لە سزای الله . بەڵێ ئەم بێباوەڕو گەوجانە هەرگیز پێیان خۆش نیە کەنیشانەکانی خوا ببینن‌و شەیتان سواری شانیان بووە رەوای لە لا کردوون بە ناڕەواو ناڕەوایشی لا کردون بەرەوا و سەری لێ تێکداون.

﴿٧٢﴾ خۆ هەر کاتێک ئایەتە رۆشنکەرەوەکانی ئیمەیان بە سەردا بخوێنرێتەوە تۆ هەر بە چرو چاوی ئەو بێباوەڕانەدا بێزاری‌و

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟ وَٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱفْعَلُوا۟ ٱلْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۩ ﴿٧٧﴾ وَجَـٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَـٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعْتَصِمُوا۟ بِٱللَّهِ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

سُورَةُ المُؤْمِنُونَ ٢٣ ١١٨

رقى ئەوانت لەم ئايينە بۆ دەردەکەوێت، بەڵکو لەو کاتەدا ها خەریکن هێرش بکەنە سەر ئەو کەسانەی کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا دەخوێننەوە، ئەی محمدﷺ بەوانە بڵێ: ئایا هەواڵتان پێبدەم بە شتێك خراپتر لەو رقو قینەی ئێوە؟ ئەو ئاگرە سەختو دژوارەیە کە اللَّه بەڵێنی پێداوە بۆ ئەوانەی کە بێباوەڕ بوون کە زۆر گەورەو بە ئێشو ئازارترە لەو کارانەی کە ئەوان دژی باوەڕداران دەیان کرد. جا ئا ئەمەیە سەر ئەنجامی پیسو بەد فەڕ، ئینجا اللَّه باسی لاوازی ئەو پەرستراوانەو گێلی بەندەکانیان دەکاتو دەفەرموێ:

(٧٣) ئەی خەڵکینە نمونەو پەندێك هێنراوە، جا باش گوێی لێ رابگرن تا خوا تاشراوو درۆزنەکانتان چاك بناسن، بێگومان ئەوانەی کە ئێوە جگە لە اللَّه هانایان بۆ ئەبەنو ئەیانپەرستن، ئەگەر هەمویشیان کۆ ببنەوە هەرگیز مێشێکیان پێدروست ناکرێت، جا نەك هەرگیز پێیان دروست ناکرێت بەڵکو ئەوەندە بێ نرخو لاوازن ئەگەر مێشێك شتێکیان لێ بفڕینێ ناتوانن لێی بسێننەوە. ئای داوا کار کە پەرەستراوە ناحەقەکانو داوا کراو کە مێشەکەیە، چەند لاوازو بێ هێزن، دەی پەرستراوانێك کە بە هەمو یانەوە نەتوان مێشێك دروست بکەن وەیان دەرەقەتی مێشێك نایەن چۆن چاوەڕوانی شەفاعەتو تکاکاریان لێ دەکرێت، دەی ئامۆژگاری لەمە گرنگتر کوا؟ بۆ بیر ناکەنەوەو دەست لەخەرافاتو خوایانی تاشراو هەڵگرنو روکەنەوە پەروەردگاری جیهان خۆ هەرچی بکەن هەردەچنەوە بەردەستی؟

(٧٤) ئەوانە اللَّهیان بەو شێوەی کە شیاوو پێویست بێ نەناسیوەو رێزیان بۆ دانەناوە بێگومان کە اللَّه ئەوپەڕی تواناو دەسەڵاتی هەیەو هەمیشە سەرکەوتوەو هیچ شتێك بە سەریدا زاڵ نابێت.

(٧٥) اللَّه لە ناوفریشتەکانو لە ناوخەڵکدا نماینەدو نێرراوانی خۆی هەڵدەبژێرێ بێگومان کە اللَّه زۆر بیسەروبینەرە، هیچ دەنگێك نیە کە نەیبیسێو هیچ شتێك نیە کە نەیبینێ.

(٧٦) ئەو زاتە بەوەی کە ئێستا لەبەردەمیاندایە لەخۆشیو ناخۆشی لەچاكو خراپ و بەوەیش کە لەمەولا پێی دەگەن دەزانێ ئەوسا هەر بۆلای اللَّه رەوانە دەکرێنەوە.

(٧٧) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە گەردنکەچ ببنو سوجدە بەرنو پەروەردگارتان بپەرستنو ئیشی چاك بکەن بۆ ئەوەی سەر کەوتو رزگار ببن لە دنیاو لە پاشە رۆژدا.

(٧٨) جیهاد بکەن لە رێگەی اللَّهدا بەو شێوەیەی کە شایەستەی ئەو زاتەیە کە ئەو ئێوەی هەڵبژاردوە بۆ ئەم ئاینەو کردونی بە هەڵگرانی راستەقینەیو هیچ شتێکی سەختی لەم ئاینەدا لەسەر ئێوە دانەناوە، پەیڕەوی ئاینی باوکی خۆتان ئیبراهیم بکەنو هەڵگری ئاڵای یەکخواپەرستیبن وەك باوکتان ئیبراهیم، ئەو زاتە لە پێش قورئانو لەم قورئانەیشدا ناوی ئێوەی بە موسڵمان بردوە تا پێغەمبەر ﷺ شایەت بێت لە سەر ئێوە، جا ئێوەش شایەت بن لەسەر خەڵك، دەی ئێوە نوێژ بکەنو زکات بدەنو دەست بە ئایینی اللَّهوە بگرنو بەراستی بچەسپێن پێیەوە هەر ئەو زاتەیە دۆستی ئێوە ئای چ دۆستێکی بەهێزەو چ یارمەتی دەرێکی هەرگیز نەشکاو.

لێرەدا فەرموی لە ئاییندا سەختیو گرانی نیە بەڵام ئەمە بەو مانا نیە کە لە ئایینیدا هیچ ناڕەحەتیەك نیە بەڵکو مانای ئەوەیە کە کارەکانی ئایینی هەموی بە سودی باوەڕدارەو ئەنجامدانیان لە چاو پاداشە زۆرو نەبڕاوەکانیدا هەر چەند قورسیش بن وەزنو ناڕەحەتیەکیان نیە، ئەمە لە لایەکەوە لە لایەکیترەوە ئەنجام نەدانی فەرمانەکانی ئایین ئەوەندە سزاکەی زۆرو نەبڕاوەیە ئەنجامدانیان هەرچەند سەخت بێ زۆر ئاسانە لە چاو ئەو سزا زۆروگەورەو نەبڕاوەدا لە روویەکی ترەوە داواکارییەکانی ئایین بە ئەندازەی توانایی مرۆڤەو هیچی لە توانا بەدەری تێدا نیەو نابێ، ئەمە گرنگەو چاکی وەرگرە بۆ شوێنەکانی تری لەم بابەتە، بەڵێ ئەم ئاینە بەئیسلامو پەیڕەوانی بەموسڵمان ناونراوە واتە: بەکەسێك ئەوترێت موسڵمانە کە خۆی بەتەواوی دابێتە دەستاللَّهو گوێ رایەڵومل کەچی فەرمانەکانی بێت لە هەر کوێدا بێو هەر رەنگوزمانێکی هەبێت ئەگەر وانەبو بە پەیڕەوی ئەم ئاینە دانانرێت هەر کەسێك بێو لە هەر کوێدا بێو هەرجۆرە رەنگوزمانێکی هەبێت، وە بەناوی تیرەوو نەژادو وڵاتو پێغەمبەرەوە ناو نەنراوە.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾
وَٱلَّذِينَ هُمۡ عَنِ ٱللَّغۡوِ مُعۡرِضُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِلزَّكَوٰةِ
فَٰعِلُونَ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِفُرُوجِهِمۡ حَٰفِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ
أَزۡوَٰجِهِمۡ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ فَإِنَّهُمۡ غَيۡرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾
فَمَنِ ٱبۡتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡعَادُونَ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ
لِأَمَٰنَٰتِهِمۡ وَعَهۡدِهِمۡ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمۡ
يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ
ٱلۡفِرۡدَوۡسَ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١﴾ وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن
سُلَٰلَةٖ مِّن طِينٖ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلۡنَٰهُ نُطۡفَةٗ فِي قَرَارٖ مَّكِينٖ ﴿١٣﴾ ثُمَّ
خَلَقۡنَا ٱلنُّطۡفَةَ عَلَقَةٗ فَخَلَقۡنَا ٱلۡعَلَقَةَ مُضۡغَةٗ فَخَلَقۡنَا
ٱلۡمُضۡغَةَ عِظَٰمٗا فَكَسَوۡنَا ٱلۡعِظَٰمَ لَحۡمٗا ثُمَّ أَنشَأۡنَٰهُ خَلۡقًا
ءَاخَرَۚ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحۡسَنُ ٱلۡخَٰلِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُم بَعۡدَ ذَٰلِكَ
لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ تُبۡعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدۡ
خَلَقۡنَا فَوۡقَكُمۡ سَبۡعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلۡخَلۡقِ غَٰفِلِينَ ﴿١٧﴾

٢٣ سورەتی موئمینون ١١٨

سورەتی موئمینون بیستوسێ هەمین سورەتی قورئانەو سەدوهەژدە یان نۆزدە ئایەتە، لەسەر رای ئەوانەی کە لەسەر ﴿وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ﴾ ئایەتی چلوپێنج وەستاون کە بەسریەکانن سەدونۆزدەیە وە ئەوانەیش کە لەسەری نەوەستاون کە کوفیەکانن سەدو هەژدەیەو قسەی هەمو لەسەر ئەوەیە کە لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە.

عەبدوڵای کوڕی سائیب ﵁ دەگێڕێتەوە کە { حَضَرْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَوْمَ الْفَتحِ فَصَلى فِي قُبلِ الْكَعْبَةِ فَخَلَعَ نَعْلَيهِ فَوَضَعَهُمَا عَنْ يَسَارِهِ فَافْتَتحَ بِسُورَةِ الْمُؤمِنِ فَلما جَاءَ ذِكْرُ مُوسَى أَوْ عِيسَى عَلَيهِمَا السلام أَخَذَتْه سَعْلَةٌ فَرَكَعَ/النسائي، صحيح الألبا / لە گەڵ پێغەمبەردا ﷺ ڕۆژی فەتحی مەکە ئامادەبوم جا پێغەمبەر ﷺ لەبەردەمی کەعبەدا نوێژی خوێند، هەردوو نەعلەکەی لە پێ کەندو لە لای چەپیەوە داینان، ئەوسا دەستی بە خوێندنی سورەتی موئمینون کرد جاکاتێك کە گەیشت بە باسی موسا یان عیسا کۆکە گرتیو لەبەر ئەوە چو بە رکوعدا} وتراوە ئەم سورەتە بەگوێرەی دابەزین سورەتی حەفتاو شەشەمەو پاش سورەتی (الطور) و پێش (الملك) دابەزیوەو بەباسکردنی سیفەتەکانی باوەڕداری راستەقینە دەست پێدەکات، لە کۆتای سورەتی پێشو کە سورەتی حەجە فەرمان بەچاکە کردن دراو فەرموی: ﴿وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ﴾ الحج: ٧٧.

جا لێرەشدا بەدرێژە باس لەو چاکانەدەکات.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) بەراستی باوەڕداران سەرکەوتو رزگارن. جا لێرەدا چەند وەسفێکی ئەو باوەڕدارە سەرکەوتوانە باس دەکات و دەفەرموێ:

(٢) ئەو کەسانەن کە لەناو نوێژەکانیاندا خۆیان بە کەم دەگرنو بە دڵەوە بە نوێژەکەوە خەریکنو خۆیان بە شتی ترەوە خەریك ناکەن، واتە: خشوع هەم کاری دڵەو هەم کاری ئەندام.

(٣) جا ئەوکەسانەن کە خۆیان لە قسەی پڕوپوچو نابەجێ دور دەگرنو خۆیان تێکەڵاوی ئەو کەسە خراپانە ناکەن، واتە: رەوشت بەرزن.

(٤) جا ئەو کەسانەن کە زەکات دەدەن، وە لە ماڵەکانیان مافی (ﷲ)و خەڵکیان هەمیشە لەبیرەو کەم تەر خەمی تێدا ناکەن، واتە: زۆر لە خواترس ومرۆڤ دۆستو خێر خوازن.

(٥) وە ئەو کەسانەن کە بە چاکی شەرمگەی خۆیان دەپارێزن لەکاری پیسو بێ شەرعی،

(٦) مەگەر لەگەل هاوسەرانی خۆیان یان ئەوکەنیزانەی کە موڵکی خۆیانن، جا بێگومان ئەوانە لەسەر تێکەڵاویی ئەم دووبەشە سەرزەنشت ناکرێن، چونکە کارێکی شەرعیو رەوایە بۆیان بەڵکو پاداشتیش دەدرێنەوە.

(٧) ئەوسا هەر کەسێك شەرمگەی خۆی بۆ جگە لەو دوو رێگا شەرعیە بەکار بهێنێت ئەوانە دەستدرێژیکەرو لە یاسا دەرچوون، کەوا بوو هەر کەس زینا بکات یان نێرباز بێت یان دەستپەڕی بکات وە یان لەکۆمەوە یان لەکاتی عادەی مانگانەوە یان کاتی پاش منداڵ بوون لە گەڵ خێزانیدا نزیکی بکات ئەو کەسە تاوانبارەو لە یاسا دەرچووە.

(٨) پاشان پەروەردگار لە وەسفی باوەڕداراندا دەفەرموێ: جا ئەوانەن کە پارێزەری ئەمانەتەکانیانو بەڵێنەکانیانن، نە خیانەت لە ئەمانەت دەکەن ونە بەڵێن دەشکێنن واتە ئەو دوو وەسفەی دووڕوەکانیان تێدا نیە.

(٩) خۆ ئەوانەیشن کە نوێژەکانیان دەپارێزنو هەریەکەی لە کاتی خۆیدا ئەنجام دەدەن، جا نوێژ ئەوەندە گرنگە کە (ﷲ) دووجارلێرەلە وەسفی باوەڕداراندا هێناویەتی جاری یەکەم لەبارەی خشوعەوەیە جاری دووهەم کەئێرەیە لە بارەی پارێزگاری لە سەری نویژو کاتەکانیەتی.بەڵێ، نوێژ زۆر گرنگە چونکە هێڵی پەیوەندی راستەو خۆی باوەڕدارە بە پەروەردگاری خۆیو جێگای رازو نیازیەتی.

(١٠) ئەوانەن میراتگران. پێغەمبەرﷺ دەفەموێ: {**مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلَانِ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى** ﴿ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡوَٰرِثُونَ ﴾ /ابن ماجه، صححه الألبا / هیچ کام لە ئێوە نیە مەگەر دوو جێگای بۆ هەیە جێگایەك لە بەهەشتو جێگایەك لە ئاگری دۆزەخ، جا هەر کاتێك کە کافرێك دەمرێتو دەڕواتە ناو ئاگر، ئەوسا جێگای بەهەشتی ئەو کافرە بە ئەوانەی کە چونەتە ناو بەهەشتەوە دەدرێتو بۆخۆیان دەیبەن، جا ئەوە مەبەستە لەفەرمودەی خوای بەشکۆدا کە دەفەرموێ:﴿ ئەوانەن میراتگران ﴾ .

(١١) ئەوانەی کە فیردەوس بە میراتو ئیرس دەبەنەوە، ئەوان بۆ هەمیشە تێیدا دەمێنێنەوە، پێغەمبەرﷺ لە وەسفی فیردەوس دا دەفەرموێ: { **إن فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ أَعَدَّهَا اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِهِ كُلُّ دَرَجَتَيْنِ مَا بَيْنَهُمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الْجَنَّةِ وَأَعْلَى الْجَنَّةِ وَفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ وَمِنْهُ تَفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ**/ متفق عليه/ واتە : بێگومان لەناو بەهەشتدا سەد پلە هەیە کە ﷲ ئامادەی کردوە بۆ ئەو کەسانەی کە لە ڕێگای ئەو دا غەزا دەکەن نێوانی هەر پلەیەك بۆ پلەیەکی تر وەك نێوانی ئاسمانو زەوییە، جا هەر کاتێك داواتان کرد لەﷲ داوای فیردەوس بکەن کە بێگومان چاکترینو بەرزترین جێگەی بەهەشتە و لەسەر ئەوەوە عەرشی (ﷲ)یەو ڕوبارەکانی بەهەشتیش لە وێوە هەڵدەقوڵێن }

(١٢)بەڕاستی ئێمە لە سەرەتاوە مرۆڤمان لە پوختەیەکی دەرهێنراو لە قوڕ دروستکردوە. سەرەتای دروستبونی ئادەم عليه السلام بەم شێوە بووە لە(خاك)ـەوە بۆ(قوڕ) ئینجا بۆ قوڕی بۆ گەنیوو ترشاو،جا قوڕی وشکەوە بو ئەوسا ئادەم عليه السلام. پاشان لە خۆی هاوسەری بۆ دروستکردو لەودووانەوە بەم شێوەیە کە دێت دروست بونی مرۆڤ دەستی پێکرد.

(١٣)پاشان کردمان بە تۆماو، وە ئەو تۆماوە دانرا لە ناو جێگەیەکی پارێزراودا کە ڕەحمی دایکە.

(١٤) پاشان ئەو تۆماوی شەهوەتەمان کرد بە پارچە خوێنێکی مەیو، ئەوسا ئەو خوێنە مەیوەمان کرد بە پارچە گۆشتێك بە ئەندازەی پارویەك، ئینجا ئەو پارچە گۆشتەیشمان کرد بە ئێسقان گەلێك، جا ئەو ئیسقان گەلەیشمان بە گۆشت داپۆشی پاشان کردمان بە دروستکراوێکی تر، جا بە هۆی پێدانی ڕۆحو گیانەوە، لە جیسمێکی بێ گیانەوە گۆڕیمان بۆ گیان لەبەرێك جا چ عەجایب دەست ڕەنگینو بولەند مەقامو بەخەیرو بەیرە (ﷲ)یەك کە باشترینی هەمو دروستکارانە.

وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءَۢ بِقَدَرٖ فَأَسۡكَنَّٰهُ فِي ٱلۡأَرۡضِۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابِۭ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ١٨ فَأَنشَأۡنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٖ مِّن نَّخِيلٖ وَأَعۡنَٰبٖ لَّكُمۡ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٞ وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ١٩ وَشَجَرَةٗ تَخۡرُجُ مِن طُورِ سَيۡنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهۡنِ وَصِبۡغٖ لِّلۡأٓكِلِينَ ٢٠ وَإِنَّ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَنۡعَٰمِ لَعِبۡرَةٗۖ نُّسۡقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمۡ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٞ وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ٢١ وَعَلَيۡهَا وَعَلَى ٱلۡفُلۡكِ تُحۡمَلُونَ ٢٢ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٢٣ فَقَالَ ٱلۡمَلَؤُاْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيۡكُمۡ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةٗ مَّا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِيٓ ءَابَآئِنَا ٱلۡأَوَّلِينَ ٢٤ إِنۡ هُوَ إِلَّا رَجُلُۢ بِهِۦ جِنَّةٞ فَتَرَبَّصُواْ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٖ ٢٥ قَالَ رَبِّ ٱنصُرۡنِي بِمَا كَذَّبُونِ ٢٦ فَأَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡهِ أَنِ ٱصۡنَعِ ٱلۡفُلۡكَ بِأَعۡيُنِنَا وَوَحۡيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمۡرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ فَٱسۡلُكۡ فِيهَا مِن كُلّٖ زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِ وَأَهۡلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيۡهِ ٱلۡقَوۡلُ مِنۡهُمۡۖ وَلَا تُخَٰطِبۡنِي فِي ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ إِنَّهُم مُّغۡرَقُونَ ٢٧

وشەی ﴿ ٱلۡخَٰلِقُ ﴾ دوو مانای هەیە:

یەکەم: دروستکردنی شتێك لە نەبون(**العدم**) کە ئەمە هەر ئیشی (ﷲ)یەو جگە لەو لەم بارەوە هیچ دەسەڵاتێك نیەو خالیق هەر خوایە.

دووهەم: گۆڕانو دەستکاری کردنی شتێك بۆ دروستکردنی شتێکی نوێ وەك ئەوەی کە خاك دەکرێت بە قوڕ، ئینجا بە هەیکەل ئەمیش هەر خەلقی پێدەوترێت جا بەم مانایە دەتوانین بڵێین خالیقەکان زۆرن بەڵام ﴿ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحۡسَنُ ٱلۡخَٰلِقِينَ ﴾ ﴿جا چ عەجایب بەخەیرو بەیرە (ﷲ)یەك کە باشترینی هەمو دروستکارانە﴾

(١٥) پاشان ئێوە بێگومان بن کە پاش ئەو دروستکردنەو تەواوکردنی ئەو ماوەیەی کە بۆ هەر کەسێك دانراوە، بەڕاستی ئێوە دەمرنو دەچنە دنیایەکی ترەوە.

(١٦) پاشانیش سور بزانن کە ئێوە ڕۆژی قیامەت زیندو دەکرێنەوە بۆ حیسابو پاداشت و تۆڵە.

(١٧) جا بە ڕاستی ئاسمانانمان لە حەوت تەبەقە کە شوێنی هاتو چۆی فریشتەکانە لە ژورەوەی ئێوەوە دروستمان کردوە، وە ئێمە بێ ئاگانین لە ئەوانەی کە دروستمان کردوە، وە ئێمە هەروا دەستمان لێ نەشۆردون بەڵکو بونی هەمویان بە فەرمانی ئێمەیەو چاکیش دەزانین چی دەکرێتو چییان پێویستە.

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَتْرَفْنَـٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مَا هَـٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَـٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَـٰمًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَـٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ بِٱلْحَقِّ فَجَعَلْنَـٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾

(١٨) خۆ ئێمە لە سەرتانەوە بە ئەندازەی دیاریکراوو پێویست ئاوتان بۆ دەبارێنین نە ئەوەندە کەم کە سودی نەبێ ونە ئەوندەیش زیاد کە لە ناوتان ببات، جا ئێمە راگیری دەکەین لە ناو زەویدا تا سودی لێ وەرگرن، وە بەراستی ئێمە- هەر وەکو دەیبارێنین هەروایش— زۆر بە توانایین کە لە ناوی ببەین ونەیەلێین سودی لێ وەربگرن، واتە: ئەو ئاوەی کە هیچ گیانلەبەرێك بێ ئەو ژیانی نابێ دوو مەترسی گەورەی هەیە **یەکەم**:ﷲ نەیبارێنێ کێ دەیبارێنێت. **دووهەم**: ئەگەر باراندیشی زوو لە ناوی ببات چ بیکاتەوە بە هەڵم یان بەناخی زەویدا بیباتە خوارەوە کێ دەتوانێ رێگای لێ بگرێت ئەگەر سۆزو رەحمەتی خۆی نەبێ؟ بلێ: پێم بڵێن ئەگەر ئەو ئاوەی کە سەرچاوەی ژیانتانە بە ناخی زەویدا بچێتە خوارەوەو هیچی بۆ سەرنەیەت، ئەوسا کێیە کە ئاوی هەڵقوڵاو و کانی ئاوی بەتامو چاکتان لەناو ئەو خاکەدا بۆ دەردەهێنێت؟ ﴾ ملك/ ٣٠.

(١٩) جا بەو ئاوە باغەکانی خورماو ترێمان بۆ ئێوە بەدی هێناوە کە میوە جاتێکی زۆری تێدایە بۆتان وە لەوانە دەخۆن‌و دەبێ بە هۆی زیندەگیتان، جا هەر خورماو ترێ نیە بەڵام ئەم دوو میوە لەوانەیە کە بەبێ نان مرۆڤ دەتوانێت پێیان بژی و فەرِوسودێکی زۆریان تێدایە بۆیە بە تایبەت ناوی ئەو دوانەی بردوە.

(٢٠) ئەوسا لە چیای سینادا درەختێکی چاك‌و بەفەرِم بۆ رواندون کە رۆنی هەیە و پێخۆریشە بۆ بخۆران، واتە: زەیتون کە رۆنێکی زۆری هەیەو سودێکی فرەوانی لێ وەر دەگیرێ‌و دەشخورێت کە ئیستا زانست گەلێك لە سودەکانی رۆنی زەیتونی زانیوە هەروەکو سودەکانی خورماو مێوژو کشمیش.

(٢١) بێگومان لەناو ئاژەڵەکانیش دەرس‌و ئامۆژگاریەکی یەکجار گەورەتان بۆ هەیە، ئێمە پێتان دەنۆشین لەوەی کە لەناو سکیاندایە کە شیرێکی پاك‌و خۆشمەزەیە، وە لەناو ئەو ئاژەڵەدا گەلێ سودی ترتان بۆ هەیە، وە لە گۆشتیشیان دەخۆن.

(٢٢) جا لەسەر هەندێکیان لەو ئاژەڵانەو لەسەر کەشتی هەڵدەگیرێن‌و بە هۆی ئەوانەوە ئازوگویاز دەکەن، ئەمانە هەمو نیعمەتی (ﷲ)ن‌و پیویستە مرۆڤ سوپاسگوزار بێت. ئینجا ﷲ داستانی چەند پێغەمبەرێك بە شێوەیەکی کورت باس دەکات‌و دەفەرموێ:

(٢٣) بەراستی ئێمە (نوح)مان رەوانە کرد بۆ سەر گەلەکەی‌و پەیامی خۆمانمان پێدا نارد، جا ئەویش وتی: بە گەلەکەی: ئەی گەلی من ﷲ بپەرستن، جگە لەو خوایەکی ترتان نیە وهیچ شتێك جگە لەو شایستەی پەرستن نیە دەی ئایا ئێوە هەروا لەسەر ئەوئیشە خراپانەتان دەرِۆن‌و ناترسن‌و خۆتان لە رق‌وقینی ئەو خوایە ناپارێزن؟

(٢٤) جا پیاو ماقوڵانی هۆزەکەی کە بێباوەرِبون بەو گەلەی خۆیان وت: ئەمە جگە لەوەی کە مرۆڤێکە وەك ئێوە شتێکی‌تر نیە، دەیەوێ خۆی بەسەر ئێوەدا بەرز بکاتەوە، خۆ ئەگەر ﷲ مەیلی ناردنی نمایندەی لێ بوایە بێگومان فریشتەکانی دەنارد، خۆ ئەوەی کە نوح باسی دەکات لە باو باپیرانیشمانەوە نەمان بیستوە.

(٢٥) ئەمە جگە لەوەی کە پیاوێکی شێتە شتێکی تر نیە، جا لێی بوەستن هەتا ماوەیەك یان چاك دەبێتەوە یان هەمو کەس دەزانێت کە شێتەو گوێی پێ نادەن.

(٢٦) نوح زۆر بەم قسانە دڵی تەنگبو پەنای بۆ ﷲ برد و وتی: ئەی پەروەردگارم بە هۆی ئەوەی کە بێباوەرِن پێم‌و بە درۆم ئەخەنەوە یارمەتیم بدە.

(٢٧) جا نیگامان بۆ ناردو بە وەحی تێمان گەیاند کە ئادەی کەشتیەك لەژێر چاودێری ئێمەو بە گوێرەی وەحی ئێمە دروست بکە، ئەوسا هەر کاتێ برِیاری ئێمە هات بۆ سزادانی هۆزەکەت‌و لە تەنوری ئاگرەوە ئاو فوارەی کرد ئیتر بزانە کە ئەوە کاتی

سزایانە، جا ئەو کاتە لە هەمو زیندەوەرێك جوتێکو خاووخێزانو پەیڕەوانت بخەرە ناوییەوە جگە لەو کەسەی لە ناو ئەواندا کە ﷲ زوتر بڕیاری لە ناوچونی داوە، ئەوسا لە بارەی ئەو کەسانەی کە ستەمیان کردووە باوەڕیان نەهێناوە قسەم لەگەڵدا مەکەو پاکانەیان بۆ مەکە چونکە بێگومان ئەوانە لە ناو ئاودا ئەخنکێنرێن.

﴿٢٨﴾ جا هەر کاتێ خۆتو ئەوانەی کە لەگەڵتان لەسەر کەشتیەکە وەستان، ئەوسا بڵێ: سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە لە هۆزی ستەمکاران رزگاری کردین.

﴿٢٩﴾ خۆ بیشڵێ : ئەی پەروەردگارم لە شوێنێکی بە پیتو بەفەڕدا دام بەزێنە، جا تۆ چاکترینی هەمومێواندارانی. واتە من مێوانی خۆتمو چاوەڕوانی چاکترینوخۆشترین جێگات لێ دەکەم چونکە تۆ چاکترینی مێوادارانی.

﴿٣٠﴾بێگومان لەم داستانەدا چەندین نیشانەی گرنگ بۆ پەندو ئامۆژگاری هەیە، وەچاك بزانە کەئێمە مرۆڤ لەدنیادا تاقی دەکەینەوە تا راستو ناراست لەیەك جیا بکەینەوەو خۆی شایەتبێ لەسەرخۆی، واتە: ئەی مرۆڤ، هاتنی دنیات بۆ تاقی کردنەوەیە تا لەو دنیا بەهانەت نەمێنێ.

﴿٣١﴾ پاشان گەل وهۆزی ترمان لە پاش ئەوان دروستکرد.

﴿٣٢﴾ ئەوسا ئێمە لە ناو ئەواندا هەر لە خۆیان پێغەمبەرێکمان بۆ ناردن کە پێی وتن: ﷲ بپە رستن، جگە لەو خوایە کی ترتان نیە کە شایستەی پەرستن بێت، دەی بۆ ئێوە ناترسنو خۆتان لە توڕەییو رقو قینی ئەو ناپارێزن؟!

﴿٣٣﴾ پیاو ماقوڵانی هۆزەکەی ئەوانەی کە کافرو بێباوەڕبون بە رۆژی قیامەت، وە لە ژیانی دنیادا نازو نیعمە تێکی بە لێشاومان پێدابون بە گەلەکەی خۆیان وت: ئەمە جگە لەوەی کە مرۆڤێکە وەك ئێوە شتێکی تر نیەو دەخوات لەوەی کە ئێوە دەیخۆنو دەخواتەوە لەوەی کە ئێوە دەیخۆنەوە .

﴿٣٤﴾جا ئەگەر ئێوە پەیڕەوی مرۆڤێکی وەك خۆتان بکەن بێگومان بن کە ئیتر ئێوە زیان لێ کەوتوو رەنجەڕۆن.

﴿٣٥﴾ ئایا ئەو بەڵێنتان پێدەدات کە بێگومان هەرکاتێ مردنو بوون بە خۆڵو ئێسقانە پتورکاوو رزیو ئێوە تازە زیندو دەکرێنەوەو دەردەهێنرێنەوە؟

﴿٣٦﴾ هەیهوو چەند دورە، هەیهوو چەند دورە ئەو بەڵێنەی کە بە ئێوە دەدرێت، واتە :باوەڕی پێمەکەن.

مَا تَسۡبِقُ مِنۡ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا رُسُلَنَا تَتۡرَاۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةٗ رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُۖ فَأَتۡبَعۡنَا بَعۡضَهُم بَعۡضٗا وَجَعَلۡنَٰهُمۡ أَحَادِيثَۚ فَبُعۡدٗا لِّقَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَٰرُونَ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ وَكَانُواْ قَوۡمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ لِبَشَرَيۡنِ مِثۡلِنَا وَقَوۡمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡلَكِينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ لَعَلَّهُمۡ يَهۡتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلۡنَا ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةٗ وَءَاوَيۡنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبۡوَةٖ ذَاتِ قَرَارٖ وَمَعِينٖ ﴿٥٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُواْ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعۡمَلُواْ صَٰلِحًاۖ إِنِّي بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ زُبُرٗاۖ كُلُّ حِزۡبِۭ بِمَا لَدَيۡهِمۡ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرۡهُمۡ فِي غَمۡرَتِهِمۡ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحۡسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ مِن مَّالٖ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمۡ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِۚ بَل لَّا يَشۡعُرُونَ ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم مِّنۡ خَشۡيَةِ رَبِّهِم مُّشۡفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ يُؤۡمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمۡ لَا يُشۡرِكُونَ ﴿٥٩﴾

﴿٣٧﴾ژیانێکی تر نیە جگە لەم ژیانەی دنیامان کە دەمرینو دەژین. خۆ ئێمە زیندو ناکرێینەوە، جا بە قسەی ئەو پێغەمبەرە باوەڕ مەکەن،

﴿٣٨﴾چونکە ئەو جگە لەوەی کە پیاوێکەو درۆ بەدەم خواوە دەکات هیچی تری لا نیە، جا ئێمەیش باوەڕی پێناکەین. ئا بەو شێوەیە دنیا پەرستانو خۆ بەزلزانان دژی پێغەمبەرەکەیان رەفتاریان کردووە، جا ئەمە نەریتو باوی هەمو سەردەمەکان بووە هەتا ئەو رۆژەی کە ﷲ ئەم جیهانە تێك دەداتو هەروایش دەبێت.

﴿٣٩﴾ پێغەمبەرەکەیان وتی: ئەی پەروەردگارم بە هۆی ئەوەوە کە بە درۆم دەخەنەوە خۆت فریام کەوەو یارمەتیم بدە.

﴿٤٠﴾ (ﷲ)یش فەرموی: لە ماوەیەکی زۆر کەمدا دڵنیابە کە پەشیمان دەبنەوە. زۆر ناخایەنێ کە تۆڵەیان لێدەسێنین، جا لەوکاتەدا دەزانن کە تۆ راست بویت، ئینجا پەشیمان دەبنەوە کە پەشیمانی ئەوکاتەش هیچ سودیان پێنادات.

﴿٤١﴾جا یەك نەعرەتەو دەنگی بە گوڕ لێیدان ئەوسا وەك (**ئاوماڵك**) مان لێکردن جا سیسو مردو بەسەر یەکدا چەوەل کەوتن، ئینجا بێژرا هەر ئاوا دوریو بێ‌نرخی هەر بۆ گەلی ستەمکاران.

(٤٢) پاش لەناوبردنی ئەوان چەندین تیرەو بەرەی ترمان پێك هێنا.

(٤٣)هیچ گەلێك ناتوانێ كە ماوەی خۆی پاش‌و پێش بخات بەڵكو هەر یەكە لە كاتی دیاری خۆیدا ماوەی ژیانی دوایی دێت‌و دەبێ بەرەو مردن‌و پاشان زیندوكردنەوەو حیسابو كیتاب بڕۆن چاكبن یان خراپ، دەسەڵاتداربن یان بێدەسەڵات دەوڵەمەند بن یان هەژار.

(٤٤) پاشان فرستادەو پێغەمبەرانی خۆمانمان یەك لە دوای یەك بۆ ئەو گەلانە رەوانە كردوە هەر وەختێك پێغەمبەری ئەو گەلە چووەتە ناویان‌و باسی بۆ كردبن بە درۆیان خستوەتەوەو باوەڕیان پێنەكردوە، جا یەك بە دوای یەكدا بە دەردێكی وامان لە ناوبردون كە كردومانن بە پەندو داستان بۆ پاش خۆیان جا دوری لە بەزەیی‌و رەحمی ﷲ بۆ گەلێكە كە باوەڕ ناهێنن.

(٤٥) پاشان موسى‌و هارونی برایمان(سەلامی خوایان لێبێ) بە نیشانەكانی خۆمان‌و بە بەڵگەو هێزێكی رۆشنكەرەوە ناردن.

(٤٦)بۆلای فیرعەون‌و پیاوانی دەربارەی بۆئەوەی كە واز لە بێباوەڕی بهێنن، جا ئەوان خۆیان بەزل گرت‌و باوەڕیان پێ نەكردن‌و بەراستی گەلێكی خۆ پەسەندو بەدەمار بون.

(٤٧)ئەوسا وتیان: ئایا باوەڕ بهێنین بە دوو مرۆڤی وەك خۆمان لە حاڵێكدا كە هۆزەكەیشیان بەندەی ئێمەن؟

(٤٨)جا هەردووكیان بەدرۆ خستنەوەو باوەڕیان پێنەكردن، ئەوسا ئەوانیش چونە ریزی لەناوچوانەوەو لە دەریای نیلدا خنكێنران‌و خۆ پەسەندی‌و لوت بەرزیان فریایان نەكەوت.

(٤٩)ئەوسا بەراستی ئێمە (تەورات)مان دا بە موسا بەڵكو ئەوان رێگای راست بگرن‌و دەست لە كوفرو ستەم‌و لوت بەرزی بكێشنەوە كەچی دژایەتیان كرد.

(٥٠)ئینجا ﷲ باسی عیساو دایكی دەكات‌و دەفەرموێ: جا عیسای كوڕی مەریەم و دایكی ئەومان كرد بە نیشانەیەكی گەورە لە سەر دەسەڵات‌و هێزی ﷲ، جا ئەوانمان لە سەر تەپۆڵكەیەك كە دڵگیربو بە سەوزاییەكەی‌و خاوەنی كانی ئاو بو جێگیر كرد تا لەوێدا بحەسێنەوە، ئینجا ﷲ بانگی پێغەمبەران دەكات‌و دەفەرموێ:

(٥١)ئەی پێغەمبەران لە شتە پاكەكان بخۆن‌و ئیشی چاك بكەن، چاك بزانن كە من زانام بە هەرشتێك كە ئێوە دەیكەن، ﷲ لە هەمو سەردەمێكدا كە پێغەمبەرێكی ناردوە ئەم فەرمانەی پێكردوە تا خەڵكی بە گرنگی بزانن‌و لە شتی پاك نەبێ نەخۆن. پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: { أيها الناسُ إن اللهَ طيبٌ لا يَقبلُ إلاّ طيبًا وَإن اللهَ أمَرَ المُؤمِنِينَ بِمَا أمَرَ بِهِ المُرْسَلِينَ فَقَالَ يَا أيها الرسُلُ كُلُوا مِنْ الطيبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إني بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ وَقَالَ يَا أيها الذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ثُم ذَكَرَ الرجُلَ يُطِيلُ السفَرَ أشْعَثَ أغْبَرَ يَمُد يَدَيْهِ إلى السمَاءِ يَا رَب يَا رَب وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ فَأنى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ/مسلم / ئەی خەڵكینە بێگومان كە ﷲ پاكەو جگە لە پاكیش وەرناگرێت، بێگومان كە ﷲ ئەو فەرمانەی كە بە پێغەمبەرانی كردوە هەر ئەو فەرمانەیشی بە باوڕداران كردوە، پاشان پێغەمبەرﷺ ئەم ئایەتەو ئایەتی سورەتی (بەقەرە)ی خویندەوە كە كە فەرمان دە دات بە باوەردان كە لە پاك‌و خاوێنەكان بخۆن پاشان باسی پیاوێكی كرد كەسەفەری درێژماوە دەكات لە بەندایەتیداو موی سەری ئاڵۆزاوو تەپو تۆزاوییەو دەستی بەرزدەكاتەوە بۆ ئاسمان‌و هاوار ئەكات ئەی پەروەردگارم... ئەی پەروەدگارم... لە كاتێكدا خواردنی حەرامەو خواردنەوەی حەرامەو پۆشاكی حەرامەو بە حەرامیش گۆشبوە جا چۆن ئەو هاوارو پاڕانەوەی لێ وەردەگیرێت؟}

(٥٢)ئەوسا بێگومان ئەم ئاینەی ئێوە یەك ئایینە، جا بە چاكی دەستی پێوە بگرن‌و پەیرەوی لێ بكەن‌و پەرتەوازە مەبن، خۆ من پەروەردگاری ئێوەم، جا ئێوەش خۆتان لە تورەیی‌و رقی من بپارێزن‌و یەك دەست‌و یەك پارچە بن‌و پشتی یەكتر بگرن، ئینجا خوێ تێمان دەگەیەنێ كە مرۆڤ بە زۆری سپڵەو نمەك نەشناسەو لە باتی پەیرەوی ﷲ پەیرەوی نەفس‌و شەیتان دەكات.

(٥٣) كەچی ئەوان لە نێوان خۆیاندا كاری خۆیانیان بچڕبچڕ كرد چ بچڕبچڕ كردنیش جا بون بە دەستە دەستەوهەر دەستەو پارچەیەكیش خۆی هەڵدەكێشێ بەوەی كە لەلایەتی‌و بەشەكەی تری بە لاوە لارێ‌و هەڵەیە پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: {ألا إن مَنْ قَبلَكُمْ مِنْ أهْلِ الْكِتَابِ افْتَرَقُوا عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلةً وَإن هَذِهِ الْمِلةَ سَتَفْتَرِقُ عَلَى ثَلاثٍ وَسَبْعِينَ ثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنةِ وَهِيَ الْجَمَاعَةُ /واتە: ئەوانەی پێش ئێوە كە خاوەن پەڕاو بون، بوون بە حەفتاو دوو بەشەوە، جا بێگومان ئەم گەلەیش دەبێت بە حەفتاو سێ بەشەوە، حەفتاو دوو بەشی لە ناو ئاگردان یەك بەشیان بەهەشتیە كە هەر ئەویشە جەماعە) جا ﷲ بە هۆی ئەو پەرتەوازەیەوە كە كردیان، هەڕەشەیان لێ دەكات‌و دەفەرموێ:

(٥٤) تۆ وازیان لێ بهێنە تا ماوەیە بۆ ئەوەی لە زەلكاوی كوفرو نەزانی خۆیاندا زیاتر بچنە خوارەوەو باری تاوانیان قورستر ببێت.

(٥٥) ئایا وا ئەزانن كەئێمە یارمەتیان دەدەین بەماڵو كوڕانی زۆر لەبەر ئەوەیە كە،

(٥٦) ئێمە بەپەلەین لە چاكە لەگەل كردنیان دا؟ نەخێر بەڵكو ئەوان هەستی چاك‌و خراپ ناكەن.

(٥٧) بە راستی ئەوكەسانەی كە لە ترسی پەروەردگاری خۆیان لە گەڵ خۆشەویستیدا بۆی لێی دەترسن‌ولەبەرسام‌وهەیبەتی ئەو دەلەرزن.

(٥٨) جا ئەو كەسانەیش كە بە نیشانە كانی پەروەردگاریان باوەڕ ئەهێنن.

(٥٩) وە ئەو كەسانەیش كە هیچ كەس ناكەن بە هاو بەشی پەروەردگاریان‌و هەر خۆی دەپەرستن.

(٦٠) خۆ ئەو كەسانەیش كە لە رەفتارو وتاری چاك دەیكەن ئەوەی كە دەیكەن بۆ ﷲ لە گەل ئەوەیشدا دڵیان هەر دەترسێت، چونكە دڵنیان كە سەر ئەنجام دەگەڕێنەوە بۆلای ئەو كەسەی كە ئاگای لە هەموو نیەت‌و قسەو كردارەو ئەترسن لێیان وەرنەگیرێت.

(٦١) ئەوانە لە ئەنجامدانی كردارو رەفتارە چاكەكاندا پەلە ئەكەن، وە ئەوان بۆ ئەنجامدانی ئیشە چاكەكان زۆر لەپێشن.

(٦٢) خۆ ئەرك نادەین بە سەر هیچ كەسێكدا مەگەر بە ئەندازەی توانای خۆی، ئەوسا پەڕاوێكمان لایە كە تەنها راست دەڵێت‌و لەسەر كەس زیادو كەم ناكات‌و ئەوان ستەمیان لێ ناكرێت.

(٦٣) بەڵكو بێباوەڕان دڵەكانیان بێ‌ئاگایە لەم پەڕاوە راست وێژەو ئەوان ئیش‌و كار گەلێكی وایان هەیە دورە لە راستییەوەو دەڵێیت ئەوان هەر بۆ ئەوە دروست كراون.

(٦٤) تا ئەو كاتەی كە خۆشگوزەرانەكانیان دوچاری سزا دەكەین كتو پڕ ئەوان دەست بە هاوارو كڕوزانەوە ئەكەن و بەرگەی بچوكترین سزا ناگرن.

(٦٥) ئەمڕۆ مەكڕوزێنەوەو هاوار مەكەن، چونكە بێگومان ئێوە لە لایەن ئێمەوە یارمەتی نادرێن كەواتە هاتو هاوارتان بێ‌كەڵكە.

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ (٦٠) أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ (٦١) وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنطِقُ بِالْحَقِّ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٢) بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ (٦٣) حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ (٦٤) لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ ۖ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ (٦٥) قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ (٦٦) مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ (٦٧) أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ (٦٨) أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنكِرُونَ (٦٩) أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ ۚ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ (٧٠) وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَاهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ (٧١) أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (٧٢) وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ (٧٣) وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ (٧٤)

(٦٦) بەراستی نیشانەكانی من بەسەر ئێوەدا خوێنرایەوە، جا ئێوە پشتاو پشت گەڕانەوە.

(٦٧) بە هۆی بونتان لەدەوروبەری ماڵی(ﷲ)دا لەجیاتی بەندایەتی بۆ كردنی، بەو ماڵە خۆتان هەڵدەكێشن‌و شەوان كۆڕ دەگرن‌و گاڵتە بەپێغەمبەرو بە قورئان دەكەن.

(٦٨) ئایا بیریان لەم قسە بەنرخە نەكردوەتەوە كە باوەڕی پێ بهێنن ؟ یان هاتوتە لای ئەوان ئەوەی كە نەهاتوەتە لای باو باپیرە پێشوەكانیان؟

(٦٩) یان ئایا پێغەمبەرەكەی خۆیان بە راستگۆو ئەمین نەناسیوە وائیستا ئاوا حاشای لێ‌دەكەن؟

(٧٠) یان ئایا دەڵێن: ئەو پێغەمبەرە شێتە؟ نەخێر وانیە كە ئەوان دەڵێن بەڵكو بەراستی هاتوەتە لایان‌و بۆ راستی بانگیان دەكات؟ بەڵام زۆربەی ئەوان راستییان پێناخۆشەو بە دوای هەڵەدا بازبازانیانە.

(٧١) ئەگەر حەق‌و راستی بە گوێرەی ئارەزۆی ئەوان بوایە بە راستی ئاسمانان‌و زەوی‌و ئەوەی كە لە ناویاندایە خراپ ئەبو. وەك ئەمرۆ كە بە چاوی خۆمان دەیبینین كەراست لەلایان لارەو لاریان لاراستە؟! چاكەو رەوشت بەرزی عەیبەو شوڕەیی و رەوشت نزمی جێگای شانازیە؟ ئەزانی بۆ؟ چونكە لە یاسای ﷲ لادراوە

۞ وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا۟ مِثْلَ مَا قَالَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوٓا۟ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

وپەیرەوی ئارەزۆ دەکرێت، جا هەر کاتت زانی رۆژی ڕەش یەخەی گرتین، جا ﷲ ئەفەرموێ: بەڵکو ئێمە ئامۆژگاریو مایەی شەرفو ڕێزمان بۆناردن کەچی ئەوان لە ئامۆژگاریو مایەی شەرەفی خۆیان کە ئەم قورئانە بەرێزەیە پشت هەڵدەکەن؟! بەڵێ، شەمشەمەکوێرە دژی رۆژە!!

(٧٢) ئایا تۆ داوای کرێیان لێ ئەکەیت لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە بەوان تا لە تۆ بتەکێنەوە؟ نەخێر تۆ هیچت لەوان ناوێ، تۆ پاداشت وکرێی خۆتت لە ﷲ دەوێ، چونکە هەر پاداشت وکرێی پەروەردگارت چاکەو خێرە خۆ هەر ئەو زاتە خۆی چاکترینی رۆزی دەرانە.

(٧٣) جا بەراستی تۆ ئەوان بۆ ڕێگای راست بانگ دەکەیتو دەتەوێ کە بیان خەیتە سەر ئەو ڕێگایە کە مایەی خۆشبەختی هەردوو ژیانیانە کەچی ئەوان دژایەتیت دەکەن.

(٧٤) بێگومان ئەوانەی کە باوەڕناکەن بە پاشەرۆژ لەو ڕێگە راستە لادەدەن.

(٧٥) خۆئەگەر بەزەیمان بەواندا بهاتایەوەو ئەو گرفتاریو تەنگو چڵەمەیەمان لەسەر لابردنایە زیاتر کوێرانە لەو سەرکەشیو زیادەڕەویدا دەمانەوە. بەڵێ بەراستی ئەوان دوو دڵ تر دەبونو دەیان وت: سروشتیەو خۆشیو ناخۆشی لەدنیادا هەربووە نایدەنە پاڵ بەزەییو سۆزی ﷲ .

(٧٦) جا بەراستی ئێمە چەندین جار دوچاری سزامان کردن بۆ ئەوەی بە خۆدا بچنەوەو بیر لە ئایندەی خۆیان بکەنەوە، کەچی ئەوان نە خۆیان دایە دەست پەروەردگاری خۆیانەوەو نە لێیشی دەپاڕێنەوە، چونکە باوەڕیان بەوە نیە کە خوایە ئەم خۆشیو ناخۆشیە دەهێنێ، هەروەك ئەمڕۆ دەبینین کە بومەلەرزە یان لافاو دەدات لە وڵاتێكو بە هەزاران کەس بە چاوتروکاندنێك لەناو دەچێتو هەزاران خانو وێران دەبێو بە مەلایین زیان لە وڵاتێك دەکەوێت، جا لە جیاتی ئەوەی کە پەندو ئامۆژگاری لێ وەرگرنو بە تاوانەکانی خۆیاندا بچنەوە، دەڵێن: ڕوداوێکی سروشتیەو هیچی ترا!

(٧٧) جا هەر بەوشێوەیە دەبن تا ئەو کاتەی کە دەرگای سزای بە هێزو توندیان لەسەر دەکەینەوە، کتوپڕ لە ناو ئەو سزایەدا نائومێد دەبن. جا ئا لەوکاتەدا پەشیمان دەبنەوەو قەپ بەدەستی خۆیاندا دەکەن بەلاَم بێسودە.

(٧٨) خۆ ئەو زاتە خۆیەتی کە کەرەسەی بیستنو بینینو بیرکردنەوەی پێداون تا راستی پێ‌ببیسنو ورد ببنەوەو ئەوەی بە سودە وەریگرن ولەوەی خراپە دور بکەنەوە بەلاَم کەمێکتان شوکرو سوپاسی ﷲ دەکەن، بێگومان ئەوانەی کە سوپاسگوزارن کەمنو بەکەمی منەت لەخوا دەزانن.

(٧٩) جا هەر خۆیەتی کە ئێوەی لەو زەوییەی بەدیهێناوە، وە هەر بۆلای ئەویش کۆ دەکرێنەوە.

(٨٠) جا هەر خۆیشێتی کە زیندو دەکاتەوەو دەمرێنێ، کەسی تر ئەوەی بەدەست نیە، وە هەر بەفەرمانی ئەوە گۆڕاندنی شەوو رۆژ، دەی ئایا ئێوە عەقڵو هۆشی خۆتان ناخەنە کارەوە تاراستوناڕاست لەیەك جیابکەنەوە ؟ سا تا کەی لەو هەموو ئاڵوگۆڕو نیعمەتو زەحمەتانە تێ ناگەن ؟

(٨١) بەڵکو وتیان: هەر وەك ئەوەی کە پێشوەکان وتیان.

(٨٢) وتیان: ئایا کاتێ کە ئێمە مردین وبوین بەخاك وبەئێسقانی پتورکاو ئایا تازە زیندو دەکرێینەوە؟ نەخێر شتی‌وا دورەو نەگونجاوە!

(٨٣) بەحەقیقەت ئێمەو باو باپیرانمان لەپێشدا ئەم بەڵێنەمان پێدرابو ئەوان باوەڕیان پێ نەکردو ئێمەیش باوەڕی پێ‌ناکەینو ئەڵێین ئەمە جگە لە داستانە خەیاڵییەکانی پێشوان شتێکی‌تر نیە.

(٨٤) ئەی محمدﷺ بڵێ: ئەگەر ئێوە شتێك دەزانن دەی زەویو ئەوەی کە لەناویدایە مۆڵکی کێیە؟

بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِٱلْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

(٨٥) زۆربە زوویی دەڵێن: موڵکی (اللّٰه)یە بڵێ: دەی ئیتر هەر بیر ناکەنەوە، تاکەی خۆتان گێلو گەمژە دەکەن، جا ژیربن وبیر بکەنەوەو هەنگاوی کوێرانە مەنێن مادامێك خۆتان دان بە خاوەنیەتی (اللّٰه)دا دەنێن دەی ژیر بنو هەر بەندایەتی بۆ ئەو بکەن.

(٨٦)بڵێ: کێیە پەروەردگاری هەر حەوت ئاسمانەکانو پەروەردگاری عەرشی گەورە؟

(٨٧) هەر زوو دەڵێن: موڵکی (اللّٰه)یەو ئەو پەروەردگارو بەدیهێنەریانە، بڵێ: دەی بۆ هیچ ترسێکتان لەو نیە؟ ئەمە چۆن عەقڵێکە کە ئا لەو زاتە گەورەو بەهێزە ناترسن؟

(٨٨)ئەی محمدﷺ بڵێ: ئەگەر ئێوە دەزانن دەسەڵاتی هەمو شتێك بەدەست کێیە لە حاڵێکدا کە هەرخۆی پەنا دەداتو پەنای لێ نادرێت؟

(٨٩) بەم زوانە دەڵێن: موڵکی (اللّٰه)یە، بڵێ: دەی چۆن وا فریو دراوو سیحر لێ کراون، کە حەقو راستیتان لێ بووە بەقسەی پڕو پوچو درۆ ؟

(٩٠) ئاوەها نیە کە دەیڵێن بەڵکو ئێمە راستیمان پێدان بەڵام ئەوان شوێنی قسەی پڕوپوچو درۆ کەوتن، بێگومان بۆخۆیان درۆزنن.

(٩١) اللّٰه مندالّی بۆ خۆی دانەناوە، ئەوسا هیچ پەرستراوێکی تری لەگەل دا نیە و تاكو تەنیایە ئەگەر خودای تری لەگەلدا بوایە بێگومان هەر خوایەك دروستکراوی خۆی دەبردو کێشەو ناکۆکی لە نێوانیاندا روی دەداو کاروباری بونەوەر تێكوپێك دەچو، جا ئەو کاتە هەندێك لە خواکان زالّ دەبون بەسەر هەندێك دا، اللّٰه پاکەو بێگەردەو دوورە لەو وەسفەی کە ئەو موشریکانە دەیکەن.

(٩٢) خوا ئاگایە بە هەرچی پەنامەکیو ئاشکرایە، جا ئەو بەرزترو بەشکۆترە لەوەی کە ئەوان دەیکەن بەشەریکی.

(٩٣) بڵێ: ئەی پەروەردگارم ئەگەر ئەو هەڕەشەیەی کە لەوان دەکرێت پیشانی منی دەدەیتو لەسەردەمی مندا دەبێت،

(٩٤) دەسا ئەی پەروەردگارم من لەناو ئەو ستەمکارانەدا دامەنێو وەکو ئەوان دوچاری ئەو سزایەم مەکە، جا بە پەیڕەوی لەم ئایەتە پێغەمبەرمان ﷺ دوعای دەکردو دەیفەرمو: {وَإِذَا أَرَدْتَ بِعِبَادِكَ فِتْنَةً فَاقْبِضْنِي إِلَيْكَ غَيْرَ مَفْتُونٍ /ا د، صححه الألبا / هەر کاتێ ویستت بەندەکانت دوچاری بەڵایەك بکەیت جا پێش ئەوە من ببەرەوە بۆلای خۆت بێ ئەوەی دوچاری ئەوبەڵایە ببم }

(٩٥) جا بێگومان ئێمە هەرچی بۆ ئەوان بڕیار بدەینو هەرچییان بەسەر بهێنین دەتوانین نیشانی تۆیشی بدەین، ئینجا (اللّٰه) بۆ چاکتر گونجان لەناو خەڵكو لەناو کۆمەڵگادا رێنمای پێغەمبەرمانﷺدەکات بۆ ئیشێکی گرنگو دەفەرموێ:

(٩٦) خراپەی خەڵك بە رەفتارو کرداری جوان، لە خۆت دور بخەرەوە، وا مەزانە کە ئێمە بێ ئاگایین لێیان، بۆیە ئاوا داوایەکت لێ دەکەین بەڵکو ئێمە چاکتر دەزانین بەو وەسفە ناشیرینانەی کە بە ئێمەی دەڵێن، جا وەڵامدانەوەی کردارە ناشیرینو خراپەکانی دوژمنانت بەچاکە، دەبێ بە هۆی خۆشەویستی خەڵك بۆتودۆستانت بۆ زیاد دەکاتو دوژمنانت لێ کەم دەکاتەوە، جا هەر کەسێك ئەم وەسفەی هەبێ خاوەنی بەشێکی گەورەیە، وە ئێمەش پەلەیان لێ ناکەینو تا ماوەی دیاری خۆیان نازو نیعمەتی خۆمانیان بەسەردا دەڕژێنینو زۆر نابات دێنەوە بەردەستمانو تۆڵەی خۆیان وەردەگرن. بەڵام خراپەو شەڕی شەیاتینی جنۆکە شتێك نیە کە مرۆڤ بە چاکە کردن لەگەڵیاندا سودی لێوەر بگرێت، چونکە خاوەنی شەڕنو هەرگیز چاکەیان لێ ناوەشێتەوەو هەمیشە بۆ تۆڵەی خۆیان هەر خەریکی تێکدانی مرۆڤن جا بۆ رەفتار لەگەل ئەم بەشەدا

أَلَمۡ تَكُنۡ ءَايَٰتِي تُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ (١٠٥) قَالُواْ رَبَّنَا غَلَبَتۡ عَلَيۡنَا شِقۡوَتُنَا وَكُنَّا قَوۡمٗا ضَآلِّينَ (١٠٦) رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا مِنۡهَا فَإِنۡ عُدۡنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ (١٠٧) قَالَ ٱخۡسَـُٔواْ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ (١٠٨) إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٞ مِّنۡ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰحِمِينَ (١٠٩) فَٱتَّخَذۡتُمُوهُمۡ سِخۡرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوۡكُمۡ ذِكۡرِي وَكُنتُم مِّنۡهُمۡ تَضۡحَكُونَ (١١٠) إِنِّي جَزَيۡتُهُمُ ٱلۡيَوۡمَ بِمَا صَبَرُوٓاْ أَنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ (١١١) قَٰلَ كَمۡ لَبِثۡتُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ عَدَدَ سِنِينَ (١١٢) قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖ فَسۡـَٔلِ ٱلۡعَآدِّينَ (١١٣) قَٰلَ إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا قَلِيلٗاۖ لَّوۡ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ (١١٤) أَفَحَسِبۡتُمۡ أَنَّمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ عَبَثٗا وَأَنَّكُمۡ إِلَيۡنَا لَا تُرۡجَعُونَ (١١٥) فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡحَقُّۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡكَرِيمِ (١١٦) وَمَن يَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرۡهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ (١١٧) وَقُل رَّبِّ ٱغۡفِرۡ وَٱرۡحَمۡ وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰحِمِينَ (١١٨)

٢٤ سُورَةُ النُّورِ ٦٤

پەروەردگارمان بەم شێوە یە ئامۆژگاری پێغەمبەرمانﷺدەكاتو دەفەرموێ: بڵێ:

(٩٧) ئەی پەروەردگارم هانات بۆ دەهێنم لە وەسوەسەو دنەدانی شەیتانەكان.

(٩٨) دەسا ئەی پەروەردگارم پەنات پێدەگرمو هانات بۆدێنم كە ئەوانە لێم نزیك ببنەوەو دەست بخەنە ناو كاروبارم، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: {إِن الشيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُل شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمْ اللقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى ثُم لِيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنهُ لَا يَدْرِي فِي أَي طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ / مسلم وغ ه / بێگومان كە شەیتان لە هەمو كاروباری هەر یەك لە ئێوە دا ئامادە دەبێت تەنانەت ئامادەی كاتی خواردنیشی دەبێت، جا هەر كاتێك پاروی یەكێكتان كەوت با ئەو شتە بێزراوەی كە بەو پاروە دەدرێت لای باتو پاشان با ئەو پاروە بخواتو وازی لێ نەهێنێت بۆ شەیتان، وە هەر كاتێك لێ بویەوە با پەنجەكانی بلێسێتەوە، چونكە نازانێت لە كوێی خواردنەكەی دا خەیرو بەرەكەت هەیە}.

(٩٩) خراپەكاران هەروا سەرگەرمی خراپەو بێدینین تا ئەو كاتەی كە مەرگ یەخەیان دەگرێت ئەوسا دەڵێ: ئەی پەروەردگارم بمگەڕێنەوە بۆ دنیاو جارێ مەمكوژە.

(١٠٠) بەڵكو ئەو ئیشە چاكانە بكەم كە وازم لێ هێنا بوون، چونكە ئەو كاتە نەفامو نەزان بوومو ئێستا چاك تێگەیشتوم، نەخێر شتی وانیەو جارێكیتر ناگەڕێیتەوەو ئەوە هەر قسەیەكەو بەدەمیادێت، ئەگەر ماوەی گەڕانەوەیشی پێ بدرێ هەر قسەیەو هەرگیز ئیشی باش ناكات بەڵكو زیاتر لەخۆبایی دەبێو دەڵێت: قیامەت چییە؟ كەمردم دیسان داوا دەكەم بمهێننەوە، واتە: قیامەت لەلای دەبێ بە گاڵتەو گەمە بەلاّم ﷲ شتی ئاوەها ناكات و پەردەیەكی بتەوو بەهێزیان لە بەردەمدایەو ناگەڕێنەوە بۆ دنیا هەتا رۆژی زیندوكردنەوە.

(١٠١) خۆ كاتێ كە فوكرا بە كەڵەشاخداو زیندوكرانەوە روداوەكە ئەوەندە سەختو دژوارە ئەوسا ئەو كاتە نە خزمایەتی دەمێنێو نە پرسیار لەیەكتر دەكەن.

(١٠٢) جا ئەو كەسەی كە كێشراوی چاكەكانی قورس بێت ئەوسا ئەوانە دیارە رزگارو خۆشبەختن.

(١٠٣) خۆ ئەو كەسەیش كە كێشراوی چاكەكانی سوك بێو خراپەی زۆربیت، جا ئەوانە ئەو كەسانەن كە خۆیانیان دۆڕاندووەو زیان لێكەوتو شەرمەندەو سەرشۆڕنو بۆ هەمیشەیش لە دۆزەخدان .

(١٠٤) ئاگر دەمو چاویان دا دەپلۆسێنێت، جا ئەوان لەناو ئەو ئاگرەدا دەموليو هەڵقرچاوو ناشیرینن، سەرەرای ئەوەش لۆمەو سەرزەنشت دەكرێنو ﷲ پێیان دەفەرموێ:

(١٠٥) ئایا نیشانەكانمان نەهاتە لاتان كە بەسەرتاندا بخوێنرێتەوە، جابە درۆتان دەخستنەوەو باوەڕتان پێ نەدەهێنا؟

(١٠٦) وتیان بەڵێ: وایە، ئەی پەروەردگارمان، نەگبەتی روی تێكردینو بەدبەختی زاڵبو بەسەرماندا، وە ئێمە گەلێكی لاڕێو سەر لێ شیواو بوین.

(١٠٧) ئەی پەروەردگارمان لەم سزایە دەرمان بكەو بمانگەڕێنەوە بۆ دنیا ئینجا ئەگەر ئێمە جارێكی تر گەڕاینەوە بۆ ئەو ئیشە خراپانەی پێشو، ئەوسا بێگومان ئێمە ستەمكارین.

(١٠٨) ﷲ دەفەرموێ: دە برۆن دوركەونەوەو دەنگتان دەرنەیەتو هیچ قسەم لەگەڵدا مەكەن. جا ئابەم شێوەیە ﷲ دەمكوتی ئەو تاوانبارانە دەكاتو لە گەڕانەوە بۆ دنیاو لاچونی سزا لەسەریان نائومێدیان دەكات. ئینجا هەندێ لەوكارە ناپەسەندانەیان دەداتەوە بەرویانداو دەفەرموێ:

(١٠٩) بێگومان تاقمێك لە بەندە راستەقینەكانم بون كە یادی منیان دەكردو دەیان وت: ئەی پەروەردگارم باوەڕمان هێناوە،

دەسا تۆیش لێمان خۆشبەو ڕەحممان پێبکە، وە تۆ لە هەمو خاوەن بەزەییەکان بە بەزەی وبەرەحمتری.

(١١٠) خۆ ئێوە ئەوانتان بە نەزانو ساویلکە دادەناو گاڵتەتان پێدەکردنو ئەوەندە بەو گەمەو گاڵتەوە خۆتان سەرگەرم کردبو تا یادی منیان لەبیرتان بردەوە، لەحاڵێکدا کە ئێوە بەوان پێدەکەنین، جا ئەمڕۆ تەماشای بارو دۆخی خۆتان بکەنو چاویش لە خۆشیو ژیانی ئەوان بکەن،

(١١١) بێگومان منیش بە هۆی خۆ گرتنیان لەسەر بەندایەتیو ئێشو ئازارێ کە ئێوە بۆتان دروستکرد بون ئەمڕۆ پاداشیان دەدەمەوە، بێگومان هەر ئەوانن سەرکەوتو ڕزگاربو لە سزا و تولەی من.

(١١٢) الله پێی فەرمون: چەند ساڵ لە زەویدا ژیاوون؟

(١١٣) وتیان: ڕۆژێك یان تاقێك لە زەویدا بوین جا پرسیار لە حیسابگەران بکە، چونکە ئێمە هەر ئەوەندە دەزانین.

(١١٤) الله دەفەرموێ: ئێوە جگە لە ماوەیەکی کەم لەدنیادا نەبوون، ئای ئێوە ئەم ڕاستیەتان بزانیایە، بەڵام ئێوە ئەو ژیانە کەمتانە بەلاوە زۆر بوو لەبیری ئەم ژیانەی دوارۆژدا نەبون تا ئەمڕۆ بەو ژیانە ناڵەبارە گەیشتن.

(١١٥) ئایا ئێوە بەلاتانەوە وابو کە ئێمە هەروا بە بێ سودو بێمەبەست ئێوەمان دروستکردوە؟ خۆ ئێوە دڵنیابون کە ناهێنرێنەوە بۆلای ئێمە بۆ حیسابوکیتابو پاداشتو سزا؟

(١١٦) جا ئەو (الله)یەی کە پاشای ڕاستەقینەیە دوورە لەوەی کە کاری بێهودەی ئاوا بکاتو ئێوەی بۆ گاڵتەو گەمە دروست کرد بێت، جگە لەو زاتەی کە پەروەرندەو خاوەنی تەختی بەرێزە کە الله یە هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە.

(١١٧) ئەوسا هەر کەسێك لەگەل (الله)دا هانا بۆ کەسێکی تر ببات هیچ بەڵگەیەکی لەسەر ڕاستی ئەو ئیشەی نیە، جا ئەوە حیسابی هەر لەلای پەروەردگاری خۆیەتی، بێگومان بڕیار ئەوەیە کە بەو ئیشەی کافر دەبێو کافرانیش لەسزا ڕزگار نابن.

(١١٨) جا بڵێ: ئەی پەروەردگارم لێم خۆشبەو ڕەحمم پێبکە چونکە تۆ لە هەمو خاوەن بەزەییەکان بە بەزەیو بەرەحم تری.

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: {الراحِمُونَ يَرْحَمُهُمْ الرحْمَنُ ارْحَمُوا مَنْ فِي الأَرْض يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السمَاءِ الرحِمُ شُجْنَةٌ مِنْ الرحْمَن فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللهُ وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعَهُ اللهُ /الترمذي وغ ه/ ئەوانەی کەرەحمو سۆزیان هەیە خوا ڕەحمیان پێ دەکات، ڕەحم بکەن بەوانەی کە لەسەر زەویدان ئەوەی کەلە ئاسمانە ڕەحمتان پێ دەکات، ڕەحم تێکەڵاوە لەوەسفی ڕەحمان جا هەر کەسێك پەیوەندی خزمایەتی بداتە سەر خوایش سۆزی خۆی بۆ دەباتە سەر، وەهەر کەسێکیش بیبچڕێنێت خوایش ئەو لەرەحمی خۆی دەبچڕێنێت} .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۙ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۙ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

٢٤ سورەتی نور ٦٤

سورەتی نور سورەتی بیستوچوارەمی قورئانە، شەستوچوار ئایەتە، لە مەدینەدا هاتوتە خوارەوە، لەم سورەتەدا باسی ڕوداوی (**الإفك**) هاتوە کەلە ساڵی چوارەمی کۆچی پاش غەزای بەنی موستەلیق ڕویدا هەروەها وتراوە ئایەتی﴿ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۙ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴾ النور: ٦

لە ساڵی نۆی کۆچی پاش غەزای تەبوك دابەزیوە کەواتە ئەم سورەتە ماوەیەکی درێژی بردوە تا بەتەواوی دابەزیوەو بە ئاماژەی پێغەمبەر ئایەتەکانی لە شوێنی خۆیاندا دانراون. وشەی(**نور**) حەوت جار لەم سورەتەدا هاتوە.

بەناوی الله ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەمە سورەتێکەو ڕەوانمان کردوە، جا بڕیارەکانی ناوی ئەم سورەتەمان دیاریو پێویستکردوەو چەندین نیشانەی ڕۆشنمان تێیدا ناردۆتە خوارەوە بەڵکو ئێوە بیر بکەنەوەو پەندی لێوەربگرن.ئینجا الله بڕیارەکانی باسدەکاودەفەرموێ:

(٢) ئافرەتی داوێن پیسو پیاوی داوێن پیس هەر کاتێ ئەو ئیشە ناپەسەندەیان ئەنجامدا - ئەگەر لە پێش ئەمەدا هاوسەری حەڵاڵیان نەبو بێت - ئەوە لە هەریەك لەو دووانە سەد شەلاق

بەدەن ئەگەر باوەڕتان بە اللَّهُ و بە ڕۆژی قیامەت هەیە، وە بۆ بە جێ هێنانی بڕیاری اللَّهُ بەزەیتان بەواندا نەیەتەوە، جا با کۆمەڵێك لە باوەڕداران ئامادەی سزا دانی ئەو دوانە ببێت بۆ ئەوەی سام لەو کردارە خراپە بکرێتو ئەوانیش زیاتر شەرمەزارو تەمێ ببنو بڕیارەکەی اللَّهُیش بە بێ زیادو کەم جێبەجێ بکرێت.

(٣) بەزۆری پیاوی زیناکار جگە لە ئافرەتی زیناکارو موشریك ناخوازێت، وە ئافرەتی زیناکاریش هەر پیاوی زیناکار یان موشریك دەی خوازێت، وە ئەم نیکاحە لەسەر باوەڕداران قەدەغە کراوە. کەوابو ئەگەر ئافرەتێکی داوێن پاك بە پیاوێکی زیناکار ڕازی ببێت بۆ نیکاح ئەوە یان موشریکەو باوەڕی بە بڕیاری اللَّهُ نیە یان زیناکارە ئەگینا چۆن ڕازییە بە پیاوێکی زیناکار، وە هەروەها بە پێچەوانەیشەوە. هەندێکیش وتویانە مەبەست لە﴿ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ زینا قەدەغەکراوە لەسەر باوەڕداران.

(٤) جا ئەو کەسانەی کە بۆ ئافرەتانی پاك داوێن بوختان دەکەن، پاشان لەسەر ڕاستی ئەو قسەیان چوار شایەتیان نەهێنا، ئەوسا ئەبێ هەشتا شەلاقیان لێبدەن، وە هەرگیز شایەتیان لێوەرنەگرن. چونکە ئەوانە خۆیان بەوروەوشتە ناپەسەندەیان لە سنوری متمانە پێکردن تێپەڕیون.

(٥) مەگەر ئەو کەسانەی کە پەشیمان ببنەوە لەدوای ئەو بوختانەو خۆیان بە کرداری چاكودروست باش بکەنەوە ئەوسا بێشك اللَّهُ چاوپۆشیکەرو دلۆڤانە بۆ بەندەکانی. اللَّهُ لەم بڕیارەدا کێشەی ژنو مێرد جیا دەکاتەوەو دەفەرموێ:

(٦) ئەوانەی کە بوختان بۆ ژنی خۆیان دەکەنو جگە لە خۆیان هیچ شایەتێکی تریان نیە، ئەوسا پێویستە بۆ شایەتی، هەر یەك لەوانە چوار جار خوا بە شایەت بگرێو بڵێ خوا شایەتە بێ کە بە بێدرۆ ئەو لە ڕاستگۆیانەو ئەم قسەیەم درۆی تێدا نیە، جاهەر بەمەش کار کۆتایی نایەت، وەك دەفەرموێ:

(٧) دەبێ بۆ پێنجەمین جار بڵێت: کە نەفرینی اللَّهُی لەسەر بێ ئەگەر لەم قسەیەدا ئەو لەدرۆزنان بوبێت. بەم شێوەیە پیاوەکە لە هەشتا شەلاقی بوختان ڕزگاری دەبێو ژنەکە تاوانبار دەکرێت، جا ئەگەر دانی پێدا نا یان قسەی نەکرد ئەوە سەنگسار دەکرێت، بەڵام ئەگەر دانی پێدا نەنا ئەوە ماڤی پارێزگاری لە خۆی پێدەدرێت وەك دەفەرموێ:

(٨) چوار جار خوا بە شایەتی گرتنی ئافرەتەکە لەسەر ئەوەی کە ئەو پیاوە لە درۆزنانە سزا لەسەر ئافرەتەکەش لا دەباتو سەنگسار ناکرێت بەو مەرجەی کە:

(٩) پێنجەمین جار ئافرەتەکە بڵێت: ئەگەر ئەو پیاوە لە ڕاستگۆیان بێ ئەوە بەر ڕقوقینی خوا کەوم. بەم شێوەیە هەردوو لەسزای دنیا ڕزگار دەبن وبۆ هەمیشە لەیەك حەرام دەبن جا ئەگەر دوگیانیش بێ منداڵەکە هی ئەو پیاوە نیەو بە ئافرەتەکە دەدرێت، ئینجا اللَّهُ ئەفەرموێ:

(١٠) ئەگەر چاکەی اللَّهُ نەبوایە بۆ ئێوەو ڕەحمی پێ نەکردنایە، ڕاستیەکەی دەردەخستو هەر لە دنیادا شەرمەزاری ئەکردن بەڵام لەگەڵ ئەو هەمو تاوانانەی کە بەندە دەیکات هێشتا اللَّهُ نایەوێ ئابڕویان ببات، وە بە ڕاستی اللَّهُ بە زۆری پەشیمانی وەر دەگرێتو زۆر دانایە لە ئیشەکانیدا، جا ئەم بڕیارە دەمکوتێکیشە بۆ ئەوانەی کە دەڵێن دادگای ئیسلامی ماڤی بە ئافرەت نەداوە، چونکە لێرەدا هەر وەك پیاو بۆی بو کە بە چوار سوێندو نەفرینێك لە خۆی، لە سزای بوختان ڕزگار ببێت ئافرەتیش بە هەمان شێوە بە چوار سوێندو نەفرینێك لە خۆی، لە سزای زینا ڕزگار دەبێت.

لە ئیبنوعەباسەوە هاتوە کە هلالی کوڕی ئومەیە لەلای پێغەمبەردا ﷺ داوێنپیسی ژنەکەی خۆی لەگەڵ شەریکی کوڕی سەحمادا باسکرد { فَقَالَ النبِي الْبينَةُ أَوْ حَد ِفِي ظَهْرِكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِذَا رَأَى أَحَدُنَا رَجُلًا عَلَى امْرَأَتِهِ يَلْتَمِسُ الْبينَةَ فَجَعَلَ النبِي ﷺ يَقُولُ الْبينَةُ وَإِلا فَحَد ِفِي ظَهْرِكَ فَقَالَ هِلَالٌ وَالذِي بَعَثَكَ بِالْحَق نَبِيا إِني لَصَادِقٌ وَلَيُنْزِلَن اللهُ ِفي أَمْرِي مَا يُبرِئُ بِهِ ظَهْرِي مِنْ الْحَد فَنَزَلَتْ وَالذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلا أَنْفُسُهُمْ فَقَرَأَ حَتى بَلَغَ مِنْ الصادِقِينَ فَانْصَرَفَ النبِي ﷺ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمَا فَجَاءَا فَقَامَ هِلَالُ بْنُ أُميةَ فَشَهِدَ وَالنبِي ﷺ يَقُولُ اللهُ يَعْلَمُ أَن أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ فَهَلْ مِنْكُمَا مِنْ تَائِبٍ ثُم قَامَتْ فَشَهِدَتْ فَلَما كَانَ عِنْدَ الْخَامِسَةِ أَن غَضَبَ اللهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنْ الصادِقِينَ وَقَالُوا لَهَا إِنهَا مُوجِبَةٌ قَالَ ابْنُ عَباسٍ فَتَلَكأَتْ وَنَكَصَتْ حَتى ظَنَنا أَنهَا سَتَرْجِعُ فَقَالَتْ لَا أَفْضَحُ قَوْمِي سَائِرَ الْيَوْمِ فَمَضَتْ فَقَالَ النبِي ﷺ أَبْصِرُوهَا فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلَ الْعَيْنَيْنِ سَابِغَ الْأَلْيَتَيْنِ خَدَلجَ الساقَيْنِ فَهُوَ لِشَرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ فَجَاءَتْ بِهِ كَذَلِكَ فَقَالَ النبِي ﷺ لَوْلَا مَا مَضَى مِنْ كِتَابِ اللهِ لَكَانَ لِي وَلَهَا شَأْنٌ /ابوداود.صححه الالبا / جا پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: یا شایەت بێنە یان تازیانەت لێدەدرێت، واتە: هەشتا تازیانەی بوختان، ئەوسا ئەویش وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ هەرکاتێ کەسێك لە ئێمە یەکێکی دی لەسەر ژنەکەی، جا دەبێ بچێت بە شوێن شایەت دا بگەڕێت؟! جا پێغەمبەر ﷺ هەر دەیفەرمو: شایەت یان تازیانە. ئینجا هلال وتی: بەو کەسەی کە تۆی بە ڕاستی ناردوە من ڕاستگۆمو دڵنیام کە اللَّهُ شتێك دەنێرێ کە پشتم بپارێزێ لەم دارلێدانە. ئەوسا ئەم ئایەتانە دابەزین﴿ئەوانەی کە بوختان بۆ

إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلۡإِفۡكِ عُصۡبَةٞ مِّنكُمۡۚ لَا تَحۡسَبُوهُ شَرّٗا لَّكُمۖ بَلۡ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۚ لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم مَّا ٱكۡتَسَبَ مِنَ ٱلۡإِثۡمِۚ وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ مِنۡهُمۡ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿١١﴾ لَّوۡلَآ إِذۡ سَمِعۡتُمُوهُ ظَنَّ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمۡ خَيۡرٗا وَقَالُواْ هَٰذَآ إِفۡكٞ مُّبِينٞ ﴿١٢﴾ لَّوۡلَا جَآءُو عَلَيۡهِ بِأَرۡبَعَةِ شُهَدَآءَۚ فَإِذۡ لَمۡ يَأۡتُواْ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُوْلَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ لَمَسَّكُمۡ فِي مَآ أَفَضۡتُمۡ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذۡ تَلَقَّوۡنَهُۥ بِأَلۡسِنَتِكُمۡ وَتَقُولُونَ بِأَفۡوَاهِكُم مَّا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞ وَتَحۡسَبُونَهُۥ هَيِّنٗا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٞ ﴿١٥﴾ وَلَوۡلَآ إِذۡ سَمِعۡتُمُوهُ قُلۡتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبۡحَٰنَكَ هَٰذَا بُهۡتَٰنٌ عَظِيمٞ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُواْ لِمِثۡلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلۡفَٰحِشَةُ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿٢٠﴾

ژنی خۆیان دەکەن‌و جگە لە خۆیان هیچ شایەتێکی تریان نیە - جا خوێندیەوەوە هەتا گەیشتە- ئەگەر لەراستگۆیان بێت ﴾ خۆئیتر پێغەمبەرﷺ وازی لەقسەی پێشو هێناو ناردی بە شوێن هەردووکیاندا ئینجا هلال هەستاو شایەتی خۆی ـ بەو شێوەی کە لە ئایەتەکەدا هاتوە ـ داو پێغەمبەرﷺ فەرموی: بە راستی اللَّهُ دەزانێ کە یەکێکتان درۆ دەکەن، جا کامتان پەشیمان دەبنەوە؟ پاشان ئافرەتەکەش هەستاو بەو جۆرە شایەتی داو کاتێ گەیشتە پێنجەم وەستاندیان‌و وتیان: بە راستی ئەو نەفرینە دەبێت بە هۆی سزا، ئیبنوعەباس دەڵێت: ئەو ئافرەتە لە گۆ کەوت‌و پاشەوپاش هاتەوە تا وامان گومان برد کە لە قسەی خۆی پەشیمان دەبێتەوە، پاشان وتی: هۆزی خۆم بۆ هەمو کاتێ ئابڕو نابەم جا لەسەر قسەی خۆی ڕۆی، ئینجا پێغەمبەرﷺ فەرموی: تەماشا بکەن جا ئەگەر منالێکی چاورەشی سمت قەڵەوی قوڵلاری بو ئەوە لە شەریکی کوڕی سەحمایە، خۆپاشان منالێکی بە هەمان شێوەی بو، ئینجا پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئەگەر ئەوەی لە پەرواکەی خوادا بوو پێش نەکەوتایە ئەوە بڕیاری من لەگەڵ ئەودا جورێکی‌تر دەبو}.

﴿١١﴾ بە راستی ئەوانەی کە ئەو درۆو بوختانەیان کرد تاقمێك بوون لە خۆتان ئەوە بۆ خۆتان بە خراپی مەزانن، بەڵکو ئەوە چاکە بۆتان‌و هۆی تاقیکردنەوەی ڕاستو ناراستانەو جیا کەرەوەی پەیڕەوانی سوننەت ودژ بە سوننەتانە، بۆ هەمو کەسێك لەوانە ئەوەی کە کردویەتی لە تاوانی ئەم بوختانەی بۆ هەیە، وە ئەو کەسەی کە بەشی گەورەی ئەو تاوانەی هەڵگرت لەناو ئەواندا سزایەکی گەورەی بۆ هەیە. ئەم شانزە ئایەتە دەربارەی دایکی باوەڕداران عایشە(خوا لێی رازی بێت) هاتوتە خوارەوە کە ڕوداوەکە بەم شێوە بووە کە دایکمان عایشە خۆی بۆمان باس دەکات‌و دەڵێ: پێغەمبەری خواﷺ هەرکاتێ بیویستایە بچێت بۆ کاروانیەك تیروپشکی دەکرد لەنێوان خێزانەکانیدا هەر کامیان دەرچونایە دەیبرد لەگەڵ خۆیدا، عایشە دەڵێت: لەم غەزایەدا تیروپشکی کردو من دەرچوم، جا منیش لە خزمەتی پێغەمبەری خواداﷺ دەر چوم کە ئەم رووداوە پاش دابەزینی ئایەتی پەردە (الحجاب) بو، جا من لە کەژاوەیەکدا سوار دەکرام‌و لە ڕۆیشتندا لە ناویا دەبوم جا کاتێك کە پێغەمبەرﷺ لەو غەزایە لێ بوویەوەو گەڕایەوەو نزیك بونەوە لە مەدینە شەوێك بڕیاری ڕۆیشتنی کاروانەکەی دا، جا کاتێ کە بڕیاری ڕۆیشتنیان درا منیش بۆ دەست گەیاندن بە ئاو ڕۆیشتم تا لە سوپاکە دور کەوتمەوە، ئەوسا کاتێ کە هاتمەوە لای بنەو بارگەی خۆم دەستم لە سینگەمدا دیم کە گەردنبەنەکەم لە مل دا نەماوە لەبەرئەوە گەڕامەوە بۆ دۆزینەوەی گەردن بەنەکەم‌و بە دواداگەڕانی کەبو بەهۆی دوا کەوتنم، وە ئەو تاقمەی کە کەژاوەکەیان سوار دەکرد کەژاوەکەی منیان سوار کرد لەسەر ئەو وشترەی کە سواری دەبووم، وە ئەوان وایان زانی بو کە منی تێدایە- ژنان ئەو کاتە سوكبون‌و زەبەلاح‌و گۆشتن نەبون، چونکە شتی کەمیان لە خواردن دەخوارد، لەبەرئەوە ئەو تاقمەش کاتێ کە کەژاوەکەیان بار کرد بو لە قورسیەکەی نەکەوتبونە شکەوەو منیش کچێکی تازە پێگەیشتو بوم، جا ئیتر وشتریان هەڵساند بوو ڕۆیشتبون، منیش پاش ڕۆیشتنی سوپاکە گەردنبەنەکەم دۆزیەوەو هاتمەوە جێگەکەیان‌و کەسی تێدا نەبو، جا چوومەوە ئەو جێگایەی کە تێیدا بوم چونکە دەمزانی ئەو خەڵکە بەم زوانە دەزانن کە منیان ون کردوەو دەگەڕێنەوە بۆلام، جا لە کاتێکدا کە من لە شوێنی خۆمدا دانیشتبوم، خەو زۆری بۆ هێنام‌و خەوتم سەفوانی کوڕی موعەتەل لە پاش سوپاکە دەهات، جا کە هاتە لای جێگەکەم‌و تاپۆی کەسێکی خەوتوی دی، هاتە لام‌و دیمی‌و ناسیمی، چونکە ئەو پیش ئەوەی کە ئایەتی پەردە بێت منی دی بو، جا منیش بە وشەی ﴿ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ﴾ ی ئەو خەبەرم بوویەوەو بە سەرپۆشەکەم دەموچاوی خۆمم داپۆشی، سوێند بە اللَّهُ یەك قسەی لەگەڵدا نەکردم و یەك قسەیشم لێ نەبیست بێجگە لە وتنی: ﴿ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ﴾ تا وشترەکەی بۆ ییخ کردم‌و منیش سوار بوم، ئینجا ڕەشۆی وشترەکەی بە دەستەوە بو تا گەیشتینە سوپاکە کە لە گەرمای نزیکی نیوەڕۆدا خستبویان،

جا لەبارەی منەوە تیا چو ئەوەی کە تیا چو، بوختان دەستی پێکرد. وە ئەوەی کە بەشی گەورەی لەو بوختانەی هەڵگرت عەبدولای کوڕی ئوبەیی کوڕی سەلولی دوورو بو، جا کاتێك کە گەیشتمەوە مەدینەو مانگێك نخۆشبوم هەر لەگەل گەیشتنەوەمدا — خەڵکیش لەبارەی قسەی تاقمی درۆزنەوە باسیان دەکرد، بەڵام من هیچ شتێکم هەست پێ نەکرد بو، ئەوەی بەلامەوە جێگەی گومان بو ئەوە بو کە پێغەمبەری خواﷺ وەکو جارانیتر کە نخۆشبوم لەو نخۆشییەمدا زۆر بە لەوزو مۆت نەبو، پێغەمبەری خواﷺ تەنها دەهاتە لامو سەلامی دەکردو دەیووت چۆنی؟ جا ئەوە دەیخستمە گومانەوە هەستم بە هیچ خراپەیەك نەدەکرد، تا پاش ئەوەی کە بەرەو چاکی دەرۆیشتم، جارێك کە بۆ دەست بە ئاو بۆ ناوچەی (مەناسیع) ئەچووم و دایکی (میستەح)م لەگەڵدابو — دەر نەئەچوین مەگەر شەواوشەو ئەویش پێش ئەوەی کە ئاودەست لە نزیك ماڵەکانمانەوە دروست بکەین، ئیشمان ئیشی عەرەبەکانی پێشوبو پێمان ناخۆشبو کە ئاودەست لەناو ماڵماندا بێت، جا منو دایکی میستەح چوین کە کچی ئەبو روهمی کوڕی موتەلیبی کوڕی عەبدو مەناف بو دایکی کچی سەخری کوڕی عامر خوشکی دایکی ئەبوبەکری سدیق بو کوڕەکەی میستەحی کوڕی ئەساسەی کوڕی عەبادی کوڕی موتەلیبە — جا منو کچی ئەبوروهم کاتێ لە ئیشی خۆمان بوینەوەو بەرەوماڵ هاتینەوە، دایکی میستەح پێی لە عەباکەی گیراو کەوتو وتی : بمریت ئەی میستەح، جا پێم وت: قسەیەکی خراپت کرد: قسە بە پیاوێك دەڵێیت کە ئامادەی بەدر بوە؟ وتی: ئەی نەزان، ئەی تۆ نەت بیستوە کە ئەو چی وتوە؟ وتم: ئەو چی وتوە؟ جا دەنگو باسی درۆزنانی بۆ باس کردم ئینجا نەخۆشیەکەم زیاتری کرد، جا کاتێ گەڕامەوە ماڵ پێغەمبەری خواﷺ هاتەلامو سەلامی کردو پاشان فەرموی چۆنیت؟

وتم :رێم پێ دەدەیت بچمەوە لای باوكو دایکم چونکە من ئەم ویست لەوانەوە لەم دەنگو باسە باش تێ بگەم — جا پێغەمبەری خواﷺ رێی پێدام — ئینجا هاتمەوە لای باوكو دایکم، وتم بە دایکم ئەی دایکی خۆم: خەڵك چی دەڵێن؟

وتی : ئەی کچی خۆم، هێواشو لەسەر خۆت بە، بە اللّٰه کەم بوە ئافرەتێکی شۆخوشەنگ لەلای پیاوێکدا بێت کە هەوێی هەبێو خۆشی بوێت مەگەر زۆر قسەی پڕوپوچیان وت بێت لەبارەیەوە وتی: پاکیو بێگەردی بۆ خوا؟ ئایا خەڵك ئەم قسەیە دەکات؟! جا وتی: ئەو شەوە تا بەیانی نە خەوم لێکەوت ونە فرمێسکم وشك بویەوە هەر دەگریام پاشان ئەو رۆژەیشم هەر بەگریان بردە سەر، ئینجا پێغەمبەری خواﷺ لەو کاتەدا وەحی بۆ نەهاتو عەلیو ئوسامەی کوڕی زەیدی بانگ کردو لەبارەی جیا بونەوەی خێزانیەوە پرسو ڕای پێکردن، وتی: ئوسامەی کوڕی زەید بەوەی کە دەیزانی لە دوری خێزانی لەو بوختانەو ئەو خۆشەویستیەی کە هەیبو بۆیان وتی: ئەی پێغەمبەری خواﷺ ئەوان خاووخێزانی تۆن جگە لە چاکە هیچیتر نازانین لەبارەیانەوە، بەڵام عەلی کوڕی ئەبوتالب وتی: خوا تەنگانەی دانەناوە بۆ تۆو جگە لەو ژنان زۆرنو ئەگەر پرسیار لەو کەنیزە بکەی راستیت پێدەڵێت، وتی: جا پێغەمبەری خواﷺ بەریرەی بانگ کردو فەرموی: ئەی بەریرە ئایا لە عایشەوە شتێکت دیوە کە بتخاتە گومانەوە؟ بەریرەیش پێی وت: بەو کەسەی کە تۆی بە راستی رەوانە کردوە هەرگیز هیچ عەیبێکم لێنەدیوە زیاد لەوەی کە کچێکی منداڵەو لە کاتی هەویر شێلاندا خەوی لێدەکەوت و کارەساوا ومریشكو شت دەهاتنو هەویرەکەیان دەخوارد، جا پێغەمبەریﷺ هەستاو لەناو یارەکانیدا لەسەر مینبەردا فەرموی: کێ داوای لێبوردنم لێ دەکات لەبارەی پیاوێکەوە — عەبدوڵای کوڕی ئوبەی- کە لەبارەی خاو خێزانمەوە ئازاری داوم؟ بەخوا جگە لەچاکە لەبارەی خێزانمەوە شتێکیتر نازانمو پیاوێکیان باسکردوە جگە لە چاکە لەویش شتیتر شك نابەم ولەگەل خۆمدا نەبێ نەهاتۆتە ناو خێزانی من، ئینجا سەعدی کوڕی موعازی یاریدەر هەستاو وتی: من داوای چاوپۆشی لەتۆ ئەکەم لەبارەی ئەوەوە ئەی پێغەمبەری خواﷺ، ئەگەر لەتیرەی ئەوس بوایە لەگەردنمان دەدا ولە برا خەزرەجیەکانمانەو ئەگەر بفەرمویت وای لەگەڵدا ئەکەین، وتی: جا سەعدی کوڕی عوبادە کە گەورەی خەزرەجیەکان بو هەستاو هەرچەند پیاوێکی چاكبو بەڵام دەمارگیری هەڵینا لەسەر ئەوەو بە سەعدی کوڕی مەعازی وت: بەخوا نایکوژیتو ناتوانی بیکوژیت، ئینجا ئوسەیدی کوڕی حوزەیر کە ئامۆزای سەعدی کوڕی مەعاز بو هەستاو بە سەعدی کوڕی عوبادەی وت : درۆ ئەکەیت، بەخوا دەیکوژین، تۆ مونافیقیتو پارێزگاری لە موناففقان دەکەیت، بەخوا دەیکوژین جا ئەو دووتیرەی ئەوسو خەزرەجە لەیەك هەستانو خەریك بو لەیەکتر بدەن وپێغەمبەری خواﷺ لەسەر مینبەر بو هەر خەریکی هێواش کردنەوەیان بوو بە دەمو بەئیشارەتی دەست تا بێدەنگبونو پێغەمبەریشﷺ بێدەنگ بو، وتی: ئەو رۆژەش تا شەوو ئەو شەوەی دووهەمیش تارۆژ بویەوە نەخەوتمو فرمێسکم وشك نەبوویەوەو هەر دەگریامو باوكو دایکم پێیان وابو کە ئەو گریانە دڵم لەت دەکات، وتی: لە کاتێکدا کە هەردووکیان لەلام دانیشتبون ومن دەگریام، ئافرەتێکی یاریدەدەر (الانصاریە)ماوەی لێخواستم کە بێتەلام منیش رێم پێداو جا دانیشت لە گەلما دەگریا، لەو کاتەدا کەئێمە ئاوا بوین پێغەمبەری خواﷺ هاتە لامانو سەلامی کردو پاشان دانیشت، لەو کاتەی کە

ئەو قسەیەم لە بارەوە کرابو لەلام دانەنیشتبو مانگێکی پێچو لەبارەی منەوە وەحی بۆ نەهات، وتی:پێغەمبەری خواﷺ کاتێ دانیشت حەمدو سوپاسی خوای کردو شایەتی راستەقینەی بۆ لێداو پاشان پاش سەلامو تەحیەبۆ ﷲ وتی: {يَا عَائِشَةُ فَإِنَّهُ بَلَغَنِي عَنْكِ كَذَا وَكَذَا فَإِنْ كُنْتِ بَرِيئَةً فَسَيُبَرِّئُكِ اللَّهُ وَإِنْ كُنْتِ أَلْمَمْتِ بِذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرِي اللَّهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبِهِ ثُمَّ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ/واتە: ئەی عایشە من لەبارەی تۆوە ئەوەو ئەوەم پێگەیشتووە جا ئەگەر تۆ بێتاوان بی بەم زوانە ﷲ پاکانەییت بۆ ئەنێرێ‌وبێتاوانیت دەرئەخات. وە ئەگەر تاوانێکیشت کردوە داوای لێخۆشبون لە ﷲ بکەو پەشیمان بەرەوە، چونکە بە راستی بەندە هەرکاتێ دانی‌نا بە تاوانیداو پاشان پەشیمان بویەوە ﷲ ئەو پەشیمان بونەوەی لێوەردەگرێت. عایشە وتی: کاتێ پێغەمبەری خوا ﷺ لەقسەکەی بویەوە فرمێسکم نەما تەنانەت هەستی دڵۆپەیەکیشم نەکرد جا بە باوکمم وت: لە باتی مندا وەڵامی پێغەمبەری خوا ﷺ بدەرەوە، وتی: بەخوا نازانم چی‌بڵێم بە پێغەمبەر،جا بەدایکمم وت: وەڵامی پێغەمبەری خوا ﷺ بدەرەوەو ئەویش وتی: بەخوا نازانم چی بڵێم بە پێغەمبەری خوا ﷺ، وتی: منیش وتم من کچێکی تازە پێگەیشتوم زۆر لەقورئان شارەزا نیم، سوێند بە ﷲ من دەزانم کە ئێوە ئەمەتان بیستووە لە دڵتاندا جێگیر بووە باوەڕتان پێ‌کردوە. وە ئەگەر من بڵێم پاکم لەوقسەیە کەﷲ دەزانێ من پاکم، باوەڕم پێناکەن وە ئەگەر دان بنێم بە شتێکدا کە خوای گەورەو بەشکۆ ئاگادارە کە من دورم لەوە باوەڕم پێئەکەن، بە ﷲ من بۆ خۆم وبۆ ئێوە وێنەیەك نابینم جگە لەوەی کە باوکی یوسف وتی:﴿ ئیشم خۆگرتنێکی جوانە هەرخوا یارمەتی دەرە لەسەر ئەوەی کە ئێوە باسی دەکەن﴾ یوسف: ١٨. عایشە وتی: پاشان پشتم هەڵچەرخاندو لەسەر جێگەکەی خۆم راکشام، وتی: بە خوا من ئەو کاتە دەمزانی کە بێتاوانم‌و دڵنیا بووم کە ﷲ بێتاوانیم دەردەخات بەڵام سوێندبە ﷲ گومانم نەدەکرد لەبارەی منەوە وەحی بێت‌و بخوێنرێتەوە، خۆم لەوە کەمتر دەگرت کە ﷲ لەبارەی منەوە بە شێوەیەك بدوێ کە بخوێنرێتەوە. بەڵام من چاوەڕوانبوم کە پێغەمبەری خواﷺ خەوێك ببینێ کە ﷲ بێتاوانی منی بۆ دەربخات، سوێند بە ﷲ هێشتا پێغەمبەری خواﷺنەیویستبو لەجێگەی خۆیی هەڵسێ‌و هیچ کەسیش لەخەڵکی ئەم ماڵە نەچونە دەرەوە تا ﷲ پەیامی ناردە لای پێغەمبەرەکەی‌و نارەحەتی‌و قورسی هاتنی وەحی، پێغەمبەری داگرت کە زۆر توندو بەهێز بو تارادەیەك کە لە ساردترین رۆژدا ئارەق لە نێوچاوانی وەك مرواری دەهاتە خوارەوە، جا کاتێك وەحیەکە لەسەر پێغەمبەریﷺ تەواو بو لەو حاڵەدا کە پێدەکەنی، یەکەم قسەی ئەوەبو کە وتی:{ يَا عَائِشَةُ احْمَدِي اللَّهَ فَقَدْ بَرَأَكِ اللَّهُ/ مژدەت لێ بێ ئەی عایشەو سوپاسی ﷲ بکە بێگومان کەﷲ بێ تاوانی تۆیی راگەیاند} جا دایکم پێی وتم : هەڵسە بچۆ لای پێغەمبەرو سوپاسی بکە، جا وتم: بەﷲ ناچمە لای‌و سوپاسی جگە لەﷲیش ناکەم. جا دە ئایەتی سەبارەت بە پاك‌و خاوێنی من رەوانە کرد}

(١٢) ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ: ئەوە بۆ کاتێك کە ئەو هەواڵە پیسەتان بیست پیاوانی باوەڕدارو ئافرەتانی باوەڕدار گومانی چاکیان بە براو خوشکی خۆیان نەبردو نەیان وت : ئەمە درۆیەکی رونەو نابێ باس بکرێت؟!

(١٣) دەی ئەگەر راست ئەکەن با چوار شایەتیان هەبوایە، جا چونکە راستیان نەکردو شایەتیان نەهێنا بو، خۆ بیانەوێ یان نەیانەوێ لەلای ﷲ هەر ئەوانەن درۆزن.

(١٤) ئەوسا ئەگەر چاکەی ﷲ نەبوایە بۆ ئێوەو لە دنیاو قیامەتا رەحمی پێنەکردنایەو بەزەیی پێتاندا نەهاتایەوە، چاك بزانن لەبەر ئەو درۆیەی کە دەمەودەمتان پێدەکرد سزایەکی گەورەتان پێدەگەیشت.

(١٥) ئەوکاتەی کە ئەم درۆتانە لەیەکتر وەردەگرت‌و بە زمان‌و دەمتان دەتان وتەوە بە بێ ئەوەی کە شتێکی لێ بزانن، جا بە شتێکی سوك‌و ئاسانتان دەزانی وپێتان وایە وتنی ئەو درۆ ناڕەوایە ئاسانە لە کاتێکدا ئەو بوختانە لەلای ﷲ زۆر گەورەیە.

(١٦) ئەوە بۆ کاتێ ئەوەتان بیست نەتان وت: بۆ ئێمە رەوا نیە لە بارەی ئەم بوختانەدا قسەی ئاوا بکەین؟ ئەی ﷲ ئاوا بوختانێك بە ماڵی هەڵبژاردەو نوێنەری زمان پاك‌و رەوشت بەرزت بکرێت نیشانەی تانەو تەشەردانە لەو نوێنەرەی کە هەڵت بژاردووەو رەوانەت کردووەو رەخنەیە لە کاری تۆ بەڵام تۆ لە هەمو بریارو کردارتا پاك‌و بێ عەیبی‌و نا بێ ئەو ماڵە هەڵبژاردەی تۆ ئاوا عەیبێك روی تێ‌بکات، وە ئەمە بوختانێکی زۆر گەورەیە سەبارەت بەوئافرەتە پاك‌وبەرێزەو ئەوبنەماڵە گەورەو بەنرخە.

(١٧) ﷲ ئامۆژگاریتان دەکات کە ئیتر هەرگیز قسەی ئاوەها نەکەن‌و نەگەڕێنەوە بۆ تاوانی ئاوەها ئەگەر ئێوە باوەڕدارن، ئاشکرایە نەوەکانی (عەبدوڵای کوری سەبە) ئەم مەرجەیان تێدا نیەو گوێیان بە ئەم ئامۆژگاری ﷲیە نەداوەو ئێستاش هەر بەردەوامن لە سەر ئەو بوختانە گەورەیە، بەڵکو لەویش خراپتر زانای! شیعە (رجب البرسی) لە کتێبی (مشارق أنوار اليقين)دا باس دەکات‌و دەڵێ: (إن عائشة جَمَعَت أربعـ دينارا مِن خِيانة/

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ ۖ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾

عایشەی خێزانی پێغەمبەرﷺ بە زینا چل دیناری کۆکردوەتەوە)

ئیمەش دەڵێین: ﴿سُبْحَانَكَ هَٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ﴾ النور: ١٦/ تۆ لە هەمو بڕیارو کردارتا پاکو بێعەیبی، ئەمە بوختانێکی زۆر گەورەیە) وەبەڵگەی خوانەناسی بوختانکەرانە.

﴿١٨﴾ جا ﷲ نیشانەکانی ڕۆشن دەکاتەوە بۆتان تا بیزانن‌و پەیڕەوی بکەن‌و نەکەونە ناو تاوانی ئاوەها گەورەوە، خۆ ﷲ زۆر زانایە بە کارەکانتان‌و دانایە بەو شتانەی کە بۆتان دیاری دەکات‌و بەجێیە بڕیارەکانی.

﴿١٩﴾ ئینجا ﷲ هەڕەشە لەو کەسانە دەکات کە دەیانەوێ کۆمەڵگای ئیسلامی ناشیرین‌و عەیبداربکەن‌و دەفەرموێ: بە بێگومان ئەو کەسانەی کە پێیان خۆشە کاری داوێنپیسی لەناو باوەڕدارانداا بڵاو ببێتەوە، ئەوانە سزایەکی دەردناکیان لە دنیاو لە پاشەڕۆژدا بۆ هەیە، خۆ ﷲ دەزانێ کە ئەوتاوانە چەندە گەورەیە، لەکاتێکدا ئێوە نازانن، جا ئەم سزاو هەڕەشە توندە بۆ ئەوانەیە کە پێیان خۆشە کاری داوێنپیسی بڵاو ببێتەوە ئەی ئەبێ سزای ئەو کەسانە چۆن بێت کە خۆی خەریکی بڵاوکردنەوەی بێت؟!

﴿٢٠﴾ئەوسا ئەگەر چاکەو سۆزی ﷲ بەسەر ئێوەدا نەبوایە لە سەر ئەو تاوانە سزای توندی دەدان‌و ڕسوای دنیاو دوا ڕۆژی دەکردن، بەڵام باش بزانن کە بێگومانﷲ میهرەبان‌و دلۆڤانە بۆیە ئاوەها چاوپۆشی لێکردن.

﴿٢١﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە دوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون‌و پەیڕەوی لێ نەکەن، چونکە هەر کەسێك پەیڕەوی هەنگاوەکانی شەیتان بکات‌و بە شوێنیا بڕوات ئەوسا ئەو ڕەحمی پێناکات، بەڵکو بێگومان ئەو فەرمانی داوێنپیسی و کاری خراپی بەسەردا دەدات‌و سەرئەنجام شەرمەندەو ڕسوای دنیاو قیامەتی دەکات‌و تۆڵەی باوە گەورەی لێدەکاتەوە، خۆ ئەگەر چاکەو بەزەیی ﷲ نەبوایە بۆتان هەرگیز هیچ کەسێك لە ئێوە پاك نەدەبووەوە بەڵام ﷲ هەرکەسێکی ئارەزۆ لێ بێت لە تاوان پاکی دەکاتەوەو دەیبەخشێت، ئەوسا ﷲ بیسەری هەمو قسەکانتانە، جا ئاشکرا بێت یان پەنامەکی، وە زانەرە بە هەمو هەڵسو کەوتێکتان.

﴿٢٢﴾ با ئەوانەی کە خاوەن چاکەن لەناو ئێوەداو خوا پێیداون‌و هەیانە، سوێند نەخۆن لەسەر ئەوەی کەشت نەدەن بە خزمان‌و بێ نەوایان‌و کۆچکەرانی ڕێگای ﷲ، با چاوپۆشی بکەن‌و لە هەڵەکانیان ببورن‌و باسیان نەکەن ئایا پێتان خۆش نیە کە ﷲ لێتان خۆشببێت؟بەدڵنیاییەوە کە ﷲ زۆر چاوپۆشیکەرەو بینیهایەت میهرەبانە. هۆی دابەزینی ئەم ئایەتە ئەوە بوکە ئەبوبەکر ـ خوالێی ڕازی بێت ـ یارمەتی (میستەح)ی خزمی کە کۆچەری‌و کەمدەست بو دەدا، جا چونکە لە بڵاوکردنەوەی بوختان بۆ عایشەی دایکی باوەڕداراندا ـ خوالێی ڕازی بێت ـ (میستەح)یش یەکێك بو لەوانە، بۆیە ئەبوبەکریش ـ خوالێی ڕازی بێت ـ سوێندی خوارد کە ئیتر یارمەتی نەدات، بەڵام ﷲ ئەم ئایەتەی نارد، ئینجا ئەبوبەکر وتی : بەرێ وەڵڵاهی لێ خۆشبونی خوام پێخۆشە، مەرج بێت هەروەکو پێشو یارمەتی بدەم‌و هەرگیز لێی نەبڕم.

﴿٢٣﴾بێگومان ئەوانەی کە بوختان دەکەن بۆ ئافرەتانی پاك داوێنی بێ ئاگای باوەڕدار، ئەوانە دور کراون لە ڕەحمەتی ﷲ لەدنیاو لەدوا ڕۆژداو سزایەکی یەکجار گەورەیان بۆ هەیە.

﴿٢٤﴾لە ئەو ڕۆژەدا کە زمانیان‌و دەستیان‌و پێکانیان لە سەر ئەوەی کە دەیکەن شایەتیان لێ دەدەن، جا ئەو ڕۆژە هەرچییان کردوە ئاشکرا دەبێت.

﴿٢٥﴾ لەو ڕۆژەدا ﷲ جەزایەکی دادپەروەرانەیان پێدەدات، وە ئەو کاتە دەزانن بە بێگومان کە ﷲ هەر خۆی ڕاستەو ڕۆشنکەرەوەی ڕاستو ناڕاستەو بەهانە بڕی تاوانبارانە.

(٢٦) هەر چی ئافرەتی پیسە بۆ پیاوانی پیسەو هەرچی پیاوانی پیسیشە بۆ ئافرەتانی پیسەو هەرچی ئافرەتی پاکە بۆ پیاوانی پاکەو هەرچی پیاوانی پاکیشە بۆ ئافرەتانی پاکە،خۆ خانەوادەی پێغەمبەرﷺ و ئەبوبەکر پاکن‌و دوورن لەو بوختانەی کە ئەوان دەیلێن بەڵکو بۆ ئەوان لێخۆشبونی ﷲو ڕۆزییەکی بەرێز هەیە. دیارە سەروەری پاکان پێغەمبەری خوایەﷺ و خێزانەکانیشی پاکترینی ئافرەتانن، جا تەماشا بکەن‌و بزانن کە شیعە چەند تاوانبارو بێباوەڕن بەم قورئانە ئەوان ئەو ئیفتراو بوختانەی عەبدوڵای کوڕی ئوبەی موناڧق بۆ عایشە بە ڕاستو دروست دادەنێن بەڵام باوەڕیان بە پاکانەی ﷲ نیە، جا ئەگەر عایشە بە قسەی ئەوان داوێن پیسە دەبێ بڵێن پێغەمبەریشﷺ وایە یان پێغەمبەر لەم ئایەتە تێ نەگەیشتوە یان لەم بارەوە بەگوێی خوای نەکردوە؟ جا کامیان دەڵێن با بڵێن یەکێکیان بەسە بۆ کافر بوون‌و دەرچون لە ئیسلام، جا یان ﷲ ژیریان کاتو ڕێنمای ڕێگای ڕاستیان بکات ئەگەر نەزانن‌و بەتەمای خراپەو دژایەتی ئایین نین ئەگینا ﷲ وەك عەبدوڵای مامۆستایان ڕسوایان بکاتو لەناویان ببات، بەراستی ئەمانە بەدرێژای مێژوی ئیسلام دوژمنی ڕێگای ڕاست بون‌و خەنجەرێکی ژەهراوی وکوشندە بوون لە پشتەوە بۆ موسڵمانان، قازی ئەبو یەعلا دەڵێت:"مَن قَذَفَ عائِشَةَ ا َبرأها ا ُ مِنهُ كَفَرَ بِلا خِلافٍ" /الصارم المسلول/ هەرکەسێك بوختان بکات بۆ عائیشە ـ خوالێی رازی بێت ـ بەوەی کە ﷲ پاکانەی بۆ کردوە بە بێ هیچ ناکۆییەك کافر بوە"وە هەروەها ئیبنو حەجەری هەیتەمی دەڵێت: :"عُلِمَ مِن حديثِ الإفكِ أن مَن نَسَبَ عائشةَ إ الزنا كان كافراً، وقد صَرحَ بِذلك أئِمَّتنا وغ ُهُم لأن ذلكَ تَكذِيبُ النصُوصِ القرآنيةِ، وَمُكَذِّبُها كافرٌ بإ اعِ ا سلم َ"/ الصواعق ا رقة/ واتە: لە حەدیسی ئیفکەوە دەزانرێت کە بێگومان هەرکەسێ کاری خراپ‌و داوێن پیسی پاڵ بداتە لای عایشە، ئەو کەسە کافرە. وە پێشەوایانی ئێمەو جگە لەوانیش ئەمەیان بە ڕاشکاوی وتووە چونکە لەوەدا بە درۆ خستنەوەی دەقەکانی قورئانە. خۆ هەر کەسیش دەقەکان بەدرۆ بخاتەوە بەکۆی دەنگی موسڵمانان (الاجماع) کافرە".

(٢٧) ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە جگە لەماڵی خۆتان نەچنە هیچ ماڵێکی ترەوە تا خۆتان دەناسێنن‌و ئیجازە دەگرن‌و سەلام دەکەن لە خەڵکی ئەو ماڵە، ئەوە چاکە بۆ ئێوە بەشکم ئێوەیش دەرس‌و ئامۆژگاری لێ وەربگرن، نەکەن هەروا لە خۆتانەوە خۆتان بکەن بە ژوردا ئەوەکارێکی ناپەسەندەو زۆرجاریش دە بێ بەهۆی شەرمەندەیی‌و خەمێکی هەمیشەیی.

فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ٢٨ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ٢٩ قُل لِّلۡمُؤۡمِنِينَ يَغُضُّواْ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِمۡ وَيَحۡفَظُواْ فُرُوجَهُمۡۚ ذَٰلِكَ أَزۡكَىٰ لَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا يَصۡنَعُونَ ٣٠ وَقُل لِّلۡمُؤۡمِنَٰتِ يَغۡضُضۡنَ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِنَّ وَيَحۡفَظۡنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبۡدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنۡهَاۖ وَلۡيَضۡرِبۡنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّۖ وَلَا يُبۡدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوۡ ءَابَآئِهِنَّ أَوۡ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوۡ أَبۡنَآئِهِنَّ أَوۡ أَبۡنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوۡ إِخۡوَٰنِهِنَّ أَوۡ بَنِيٓ إِخۡوَٰنِهِنَّ أَوۡ بَنِيٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوۡ نِسَآئِهِنَّ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيۡرِ أُوْلِي ٱلۡإِرۡبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفۡلِ ٱلَّذِينَ لَمۡ يَظۡهَرُواْ عَلَىٰ عَوۡرَٰتِ ٱلنِّسَآءِۖ وَلَا يَضۡرِبۡنَ بِأَرۡجُلِهِنَّ لِيُعۡلَمَ مَا يُخۡفِينَ مِن زِينَتِهِنَّۚ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٣١

(٢٨) جا ئەگەر کەستان تێدا نەبینی‌و چۆڵ بو نەکەن بچنە ناویەوە هەتا ڕێگەتان پێ‌نەدرێت، بە ڕاستی سەر بەخۆچونە ژورەوەی ئەم جۆرە جێگایانە ئایندەی چاك نابێت، جا ئەگەر پێتان وترا بگەڕێنەوە ئەوسا ئێوەیش بگەڕێنەوە بە بێ‌ئەوەی کە دڵگران ببن، چونکە ئەوە چاك‌و پاکترە بۆتان لە قسەو قسەڵۆك هەڵبەستن بۆ یەکتر، خۆ ﷲ زۆر زانایە بەوەی کە ئێوە ئەیکەن.

(٢٩) هیچ تاوانێکتان لەسەر نیە کە بچنە ماڵێکەوە کە کەسی تێدا نەبێت‌و کەل‌وپەلی خۆتانی تێدا بێت ئەوسا ﷲ دەزانێ بەئەوەی کە ئێوە ئاشکرای دەکەن‌و ئەوەش کە دەیشارنەوەو هیچی لێ ون نابێ‌و دەزانێت کە بەچ نییەت‌و مەبەستێك دەچنە ناو ئەو ماڵانەوە.

(٣٠) ئەی پێغەمبەرﷺ تۆ بە پیاوانی باوەڕدار بڵێ: با چاویان لە ئاستی نامەحرەم داخەن‌و شەرمگای خۆیان بپارێزن لە داوێن پیسی‌و خراپە ئەوە خاوێنترو پاکترە بۆ خۆیان‌و کۆمەڵگایان، بێگومان ﷲ زۆر ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن.

(٣١) جا بە ئافرەتانی باوەڕداریش بڵێ: چاویان لە ئاستی پیاوانی نامەحرەمدا داخەن‌و شەرمگای خۆیان بپارێزن لە داوێن پیسی‌و خراپە، وەبا خشڵی خۆیان دەرنەخەن مەگەر ئەو خشڵانەی کە بە دەرەوەیە با بە سەرپۆشیان سەرو یەخەو سنگیان داپۆشن، وە با خشڵی خۆیان دەرنەخەن مەگەر بۆ مێردیان یان لای

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَـٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا۟ فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِى بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ ﴿٣٦﴾

باوكیان یان باوكی مێردیان یان لای كوڕانیان یان كوڕانی مێردیان یان لای براكانیان، یان كوڕانی براكانیان یان كوڕانی خوشكیان یان لای ژنانی هاو باوەڕی خۆیان یان غوڵامانێك كەبوون بەموڵكیان، یان ئەو پیاوانەی كە هەمیشە لەو ماڵەدانو هیچ نیازێكیان بە ژن نیە، جا لەبەر هەر هۆیەك بێ یان لای ئەو منااڵانەی كە نەگەیشتونە ئەو تەمەنەی كە ئارەزۆی ژن بكەنو ئاگایان لە شەرمگەی ژنان نییە، وە ژنان لەكاتی ڕۆیشتندا بە جۆرێك پێ بە زەویدا نەدەن كە خشڵی شاراوەیان وەك: خرخاڵو پاوەن بزرنگێتەوەو پێی بزانرێت، ئەی باوەڕداران بەرەو لای ﷲ بگەڕێنەوەو لە هەڵەو تاوان پەشیمان ببنەوەو تەوبە بكەن، بەڵكو سەركەوتو رزگارببن. ئەوەیە ئەركی ئافرەتانی خاوەن باوەڕو لادان لەو خۆچواندنە بە كافرو خوانەناسانەوە، پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: { مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُ /ابوداود، صححه الالبا / هەركەسێك خۆی بچوێنێ بەگەلێكەوە لەگەڵ ئەودا حیسابی بۆدەكرێت}

﴿٣٢﴾ هاوسەر بۆ پیاوانی بێژنو ژنانی بێمێردی ناوخۆتان پەیدا بكەن، هەروەها بۆ چاكان لە بەندەكانتانو كەنیزەكانتان. واتە: با كەس بە بێ هاوسەرو ڕەبەن نەمێنێتەوە، جا ئەگەر كەمدەستبون ﷲ بە چاكەی خۆی بێنیازیان دەكات، وە بەخششی ﷲ فرەوانە لە بۆ بەندەكانیو ﷲ زۆر زانایە بە بارودۆخی ژیانیان، ئەمە بۆ ئەو كەسانەیە كە هەر ئەوەندەیان هەیە كە ژن بهێننو لەوە زیاتر شتێكی وایان نیە، بەڵام بۆ ئەوانەی كە هەرهیچیان نەبێ دەفەرموێ:

﴿٣٣﴾ با ئەوانەی كە توانای ماڵیان نیە بۆژن هێنان خۆیان بگرن تا ﷲ لە چاكەی خۆی بێنیازیان دەكات، وە ئەو بەندەو كەنیزانە كە داوای كڕینەوەی خۆیان دەكەن، جا ئێوەش ئەگەر زانیتان ماڵ پەیدا دەكەنو لێیان دەوەشێتەوە بۆ خۆ كڕینیان ماوەیان بۆ دیاری بكەنو بۆیان بنوسن، وە ئەی باوەڕداران لەو ماڵەی كە ﷲ پێیداون پێیان بدەن، واتە: یان لەوەی بۆتان داناون كەمی بكەنەوە یان ماڵیان پێبدەن تا بتوانن خۆیان ئازاد بكەن، هەر وەك دەزانن كە زەكاتدان واجبەو بەشێكی بۆ ئازاد كردنی ئەو بەندەو كەنیزانە دانراوە. لە فەرمودەدا هاتوە كە پێغەمبەری خواﷺفەرمویەتی:{ ثَلَاثَةٌ حَق عَلَى اللهِ عَز وَجَل عَوْنُهُمْ الْمُكَاتَبُ الذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ وَالناكِحُ الذِي يُرِيدُ الْعَفَافَ وَالْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ./ الترمذي والنسائي وابن ماجه. حسنه الالبا / واتە: سێ كەس هەن كە ﷲ پێویستی كردوە لەسەر خۆی كە یارمەتیان بدات: ئەو بەندەو كەنیزەیە كە لەگەڵ خاوەنەكەیدا ڕێك دەكەوێت كە خۆی بكڕێتەوە، وە ئەو كەسەی كە ژن دەهێنێو مەبەستی پاكداوێنیە، مادام توانایی مارەییەكەی هەبێت، با لە ژیانی ئایندەی نەترسێت چونكە ﷲ یارمەتی دەریەتی. وە ئەوەی كە لە ڕێگای ﷲدا دەجەنگێت}.

ئینجا ﷲ ڕێگە بەو نەفس نزمانە نادات كە ئەو كەنیزانە لەداوێن پیسیدا بە كار بهێنن بۆ بەدەست هێنانی سەروەتو سامانو دەفەرموێ: نەكەن كە زۆر بكەن لە كەنیزەكانتان بۆ داوێن پیسی لە كاتێكدا كە ئەوان خۆیان بە ئارەزۆی خۆیان خۆ دەپارێزن لەو كارە پیسە، ئەگەر چی ئافرەتو كۆیلەیشن بەڵام تۆ پیاوی‌و ئازادی كەچی دەتەوێت بەو ئیشە پیسە سەروەتو سامانی دنیایت دەسكەوێت؟! جا هەر كەسێك زۆر لەوان بكاتو توشی زینایان بكات با ئەو كەنیزانە لەسۆزی ﷲ نائومێد نەبن، بێگومان كە ﷲ پاش ئەوەی كە ناچاریان كردوون زۆر لێخۆشبوو بێنیهایەت میهرەبانەو لە تاوانو خراپەكانیان خۆشدەبێو تاوانیان هەرلە سەر ئە وكەسانەیە كە زۆریان لێ كردوون.

﴿٣٤﴾ جا بەحەقیقەت ئێمە نیشانە گەلێكی ڕوشنكەرەوەمان ناردوەتە لاتان كە قورئانە، وە بەسەرهاتو وێنە گەلێكی زۆر لەو كەسانەی كە لەپێش ئێوەدا ڕۆیشتوون باسمان كردوە بۆتان. وە بۆ ئەوانەی كە پارێزكارنو خۆیان لە دژایەتی فەرمانی خواو پێغەمبەرەكەیﷺ پاراستوە ئامۆژگاری گرنگمان ڕەوانە كردوە، ئاشكرایە كە قورئان ئامۆژگاریو دەرسە بۆ هەمو كەسێك، بەڵام

چونکە هەر خواناسانی ڕاست سودی لێ وەردەگرن وەك ئەوە وایە کە هەر بۆ ئەوان هات بێت.

(٣٥) ﷲ ڕوناکی ئاسمانانو زەوییە، وێنەی نوری ئەو وەك تاقێکە کە هەمو لای گیراوە جگە لە یەك لا نەبێت کە ئەو تاقە چرایەکی تێدا بێتو ئەو چرایەش لە شوشەیەك دابێتو ئەو شوشەیەش لەپاكوخاوێنیداوەك ئەستێرەیەکی زۆر ڕوناك بدرەوشێتەوە، بە ڕۆنێك هەلگرێت کە لە درەختی پڕ پیتو بەرەکەت بێ، درەختی زەیتونێك کە بەردەوام تیشکی خۆر لێی بدات کە ڕۆنەکەی بێ ئەوەی ئاگری پێ بگات ئەوەندە پاكو پاڵفتەیە کە نزیکە خۆی ڕوناکی بدات، ڕوناکی لەسەر ڕوناکی، جاﷲ کێی ئارەزۆ لێبێت ڕێنمایی دەکات بۆ ئەو ڕوناکی ونورەی خۆی. جا ﷲ وێنەکان دەهێنێتەوە بۆ خەڵك بۆ ئەوەی پەندو ئامۆژگاری لێبگرنو ببێتە مایەی خۆشبەختی هەر دوو دنیایان، خۆ ﷲ زانیاری هەیە بەسەر هەمو شتێکداو نە گەورە نە بچوك هیچی لێ ون نابێت. جا ئەم نمونەی کە ﷲ لەم وێنەدا باسی دەکات تێمان دەگەیەنێت کە نوری ﷲ ڕوناکییەکیی واتاییەو بە چاوی سەر هەستی پێ ناکرێت، شێوەی ئەم وێنە وەك لایتێکی شوشەیی پاكو شەوقنە کە ڕوناکییەکەی بە بێ بڵاو بونەوەی بێ سەرو بەر بە یەك لایەنی ڕاستدا دەڕواتو هەر کەس لەو ڕاستایە بێت با دوریش بێ لێی ئەو ڕوناکییەی پێدەگات، بەڵام ئەگەر لەو ڕاستایەدا نەبێت بەملاو بەولادا بڵاو بوو بێتەوە ئەو ڕوناکیە هەست پێ ناکات، ئەگەر چی زۆر نزیکیش بێت لەو لایتە ڕوناکەوە، جا واتێدەگەم کە ئەو نورەی ﷲ بۆ مرۆڤیش هەر ئاوەهایە، خۆ ئەو کەسەی کە ڕوبەڕوی ئەو نورە بوەستێت دەیدۆزێتەوە ئەگەرچی لێیشی دور بێت کەمو زۆر تامو چێژی ئەو ڕوناکیە دەکات، جا ئەم خەڵکەیش سەبارەت بەنوری ﷲ هەربەو شێوەیەن ئەگەر لەڕاستای نوری ئەودا وەستان هەرچەند لەپلەیەکی زۆر نزمیشدا بن لەبەندایەتیدا، ئەو نوورو ڕوناکیە وەردەگرێت جائەو هێڵە ڕاستەی کە ڕوبەڕومان ئەکاتەوە لەو نورەی ﷲ پەیڕەوی قورئانو سوننەتی پێغەمبەرەﷺ و لادان لەو دوانەکەوتنە ناو تاریکیو ڕێ لێ ونبوونە، بۆیە دەبینین ئەوانەی کە گەیشتن بەمانگ بەو عیلمو زانستییە لە خۆیان بای بون لەو نورو ڕوناکی ئیمانە بێبەهرە بون بەڵام شوانێك هەر بە بیرکردنەوە لە ئاشەوانێك تێدەگا کە ئەم بونەوەرە بەدیهێنەرێکی هەیە کە تاكو تەنیایە. جا هەندێك وتویانە ئەو تاقە،دڵی باوەڕدارە کە بە نووری ئیمان دەدرەوشێتەوە. والله اعلم، جا ﷲ لەوەسفی ئەو کەسانەی کەئەم ڕوناکییە دەدۆزنەوە دەفەرموێ:

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ ۙ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾

(٣٦) لە ناو ماڵ گەلێکدا کە ﷲ ڕێی داوە کە بەرز بکرێتەوەو ڕێزی لێ بگیرێتو تێیدا یادی ناوی ئەو بکرێت کە مزگەوتەکانە، بە بەیانیانو بەئێواران ناوی ﷲ بە پاکی دەبەنو لە دەرەیایی یادی ﷲدا مەلەوانی دەکەنومەلەوان ئاسا وچان نادەن.

(٣٧) کە پیاوانێکن کە بازرگانیو مامەڵە لە یادی ﷲو نوێژ کردنو زەکات دان بێئاگایان ناکاتو دەترسن لە ڕۆژێك کە دڵەکانو چاوەکان لەو ڕۆژەدا دەگۆڕێنو دڵەکان لەرزیان لێ دەنیشێتو چاوەکان بەم لاولادا دەڕوانن تا بزانن چییان بۆدێو بەرەو کوێ دەبرێن.

(٣٨) تا ﷲ بە جوانتر لەوەی کە خۆیان کردویانە پاداشیان پێ بداتەوەو لە چاکەی خۆی بۆیشیان زیاد بکات، خۆ ﷲ بۆ ئەو کەسانەی کە ئارەزۆی لێ بێ بێ ژمارە پاداشیان دەداتەوە. ئەمە باسو پاداشتی ئەو کەسانە بو کە دڵیان بە نوری ﷲ ڕوناك بووەتەوە،

(٣٩) ئینجا باسی بێباوەڕانێ کە پێیان وایە ئیشو کردارەکانیان دەبێت بە هۆی خەیرو بەرژەوندیان، دەکاتو دەفەرموێ: ئەوسا ئەوانەی کە بێباوەڕ بوون کردارەکانیان وەك تراویلکەیە لە دورەوە تینو بەئاوی دەزانێت وبۆی دەچێت کە پێی دەگات هیچی دەست ناکەوێت، هەروەها کافریش کاتێك کە بە خوای خۆی دەگات هیچ شتێکی چاکی نیە کە سودی لێ وەرگرێت. جا ﷲ بە

يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبۡرَةٗ لِّأُوْلِي ٱلۡأَبۡصَٰرِ ﴿٤٤﴾
وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٖ مِّن مَّآءٖۖ فَمِنۡهُم مَّن يَمۡشِي عَلَىٰ بَطۡنِهِۦ وَمِنۡهُم مَّن
يَمۡشِي عَلَىٰ رِجۡلَيۡنِ وَمِنۡهُم مَّن يَمۡشِي عَلَىٰٓ أَرۡبَعٖۚ يَخۡلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٤٥﴾ لَّقَدۡ أَنزَلۡنَآ ءَايَٰتٖ مُّبَيِّنَٰتٖۚ
وَٱللَّهُ يَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ
ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعۡنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٞ مِّنۡهُم مِّنۢ بَعۡدِ
ذَٰلِكَۚ وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُم مُّعۡرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلۡحَقُّ
يَأۡتُوٓاْ إِلَيۡهِ مُذۡعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرۡتَابُوٓاْ أَمۡ يَخَافُونَ
أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ وَرَسُولُهُۥۚ بَلۡ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾
إِنَّمَا كَانَ قَوۡلَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ
أَن يَقُولُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَن
يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخۡشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقۡهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ
﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَئِنۡ أَمَرۡتَهُمۡ لَيَخۡرُجُنَّۖ قُل
لَّا تُقۡسِمُواْۖ طَاعَةٞ مَّعۡرُوفَةٌۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿٥٣﴾

تێرو تەسەلی حیسابی کرداره خراپەکانی بۆ دەکات ئینجا دەزانێ چی کردوه. خۆ ﷲ زوویش حیساب تەواودەکات.

(٤٠) یان وەك ئەو تاریکاییانە کە لە دەریایەکی بێ بندا کە شەپۆل لەسەر شەپۆل دای پۆشیوەو لەسەریشەوە هەورێکی ئەستورو تاریك بێت کە تاریکاییەکان هەندێکیان لەسەر هەندێکیانن‌و بە شێوەیەك تاریك بێت کە ئەگەر دەستی خۆی دەربهێنێ وەختە نەیبینێتەوە، جا ئەم مرۆڤە دواکەوتوە نەزانە ئاوایەو نازانێ چی پێ دەکەن‌و بۆ کوێی دەبەن هەموی لەلا تاریکە. بە راستی هەر کەسێك کە ﷲ روناکی پێ نەدات‌و ڕێگای راستی نەگرتبێ هیچ روناکیەکی نیەو دۆڕاوو لەناوچوە ئەوەش سەرئەنجام‌و پاشە رۆژی بێباوەڕان‌و پەیڕەوانیانە.

(٤١) ئەی بینەر ئایا تۆ نابینی ئەوەی کە لە ئاسمانان‌و زەویدایە پاك‌و بێگەردی ﷲ نیشان دەدات‌و ئەو باڵندەی کە لە حەواوە رادەوەستن‌و باڵەکانیان درێژ دەکەنەوە، بەراستی هەمویان دەزانن چۆن لە ﷲ بپاڕێنەوەو پاك‌و خاوێنی ئەو زاتە پیشان بدەن‌و تەسبیحاتی بکەن خۆ ﷲ یش دەزانێ کە ئەوان چی دەکەن.

(٤٢) جا هەر بۆ خوایە خاوەندارێتی ئاسمانان‌و زەوی‌و هیچ هاوبەشێکی نیە، ئەوسا گەڕانەوەش هەر بۆ لای ﷲیە. ئەی مرۆڤ هەرچی ببی‌و هەرچی بکەیت بە خۆت‌و کردارتەوە دەبێ بچیتەوە بەردەم خوای گەورەو خاوەن دەسەڵات تا تۆڵەی خراپەکانت لێ وەرگرێت‌و پاداشی چاکەکانت بداتەوە، ئینجا ﷲ باسی بەشێکی‌تر لەو شتانە دەکات کە بەڵگەی توانایی‌و هێزی ئەو زاتەیەو دەفەرموێ:

(٤٣) ئەی بینەر ئایا نابینی کە ﷲ چۆن پاڵ بە هەورەوە دەنێت کاتێ کە پارچەی بچوك بچوکە، پاشان دەیان داتە دەمی یەك‌و پاشان تەپەیان دەداتە سەریەك‌و دەیانکات بە هەورێکی ئەستور، ئەوسا دەبینی کە دڵۆپەی باران لە نێوانیەوە دەردەچێت، وە لەو هەورانەی کە وەکو چیاوان لەو سەرەوە تەرزە دەبارێنێ، ئەوسا ئەو تەرزە ئەدا بەسەر ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێ بێ دوچاری زیانی دەکات‌و دەبێ بە بەڵایەك بۆی و لای دەدات لەو کەسەیش کە ئارەزۆی لێیە وەکو بەزەیی‌و سۆزێك بۆی، یان هەردوو بە پێچەوانەوە، خەریکە روناکی بزیزکەکەی چاوەکان کوێر بکات ئەوەندە بە پەلەو روناکە، بە راستی هەر ئەو ئاو راگرتنە لەو بەرزاییەو دڵۆپە دڵۆپە کردنی لەکارە زۆر گرنگ‌و سەرسوڕهێنەرەکانە بۆ کەسێك کە تۆزێك عەقڵی هەبێ.

(٤٤) ﷲ شەووڕۆژ بە دوای یەکدا دێنێ، جا بۆ بەرژەوەندی مرۆڤ هەندێ جار یەکسان‌و هەندێ جاریش کەم‌و زیادیان پێدەکات، بێگومان لەوەی کە باسکرا ئامۆژگاری‌و وانەیەکی گەورەی تێدایە بۆ ئەوانەی کە خاوەنی دەرك‌وفامن.

(٤٥) خۆ ﷲ هەمو جانەوەرێکی لە ئاو دروستکردوە، جا هەندێکیان وەك مار لەسەر سك‌و هەندێکیان وەك مرۆڤ‌و باڵندە لەسەر دو قاچ‌و هەندێکیشیان وەکو مەڕوماڵات لەسەر چوار پێ دەڕۆن، کە ﷲ هەرچییەکی ویست دروستی دەکات، بەدڵنیاییەوە ﷲ زۆر بە توانایە بەسەر هەمو شتێکدا.

(٤٦) بەحەقیقەت ئێمە چەندین نیشانەی رۆشنکەرەوەمان ناردوە بۆ ڕێنمایی ئێوە ئەی نەوەی ئادەم تا ڕێگای خۆشبەختی بدۆزنەوەو پەیڕەوی بکەن‌وبەسەریابڕۆن، جا ﷲ ویستی لە سەر هەر کەسێك ببێت ڕێنمای دەکات بۆ ڕێگای راست‌و دەیگەیەنێ بە خۆشبەختی هەر دوو دنیا، بەڵێ ﷲ هەر خۆی خاوەنەو هەرچی بکات لە موڵکی خۆیدا راست‌و رەوایەو کەس ناتوانێ نە ڕێگای لێ بگرێت‌و نە رەخنە، بەڵام ﷲ نە بە زۆر کەس دەخاتە سەر ئایین‌و نە بە زۆر لای دەدات، مرۆڤ خۆی بە ئارەزۆی خۆی لایەك هەڵدەبژێرێ بەڵام ﷲ یارمەتی دەدات چونکە هەر ئەو پەروەردگاریەتی‌و بێ ئەو هیچی پێ ناکرێ کە وابو لەلایەن هەڵبژاردنەوە تەماشا بکەین (الاختیار،الکسب) دەڵێین: مرۆڤ خۆی چاکە دەکات یان خراپە، بەڵام لەلایەن هێزو توانایی‌و رەخساندنەوە تەماشای بکەین کە بە دەست ﷲیە، دەڵێین: ﷲ چاکی بۆکردوە یان خراپی بۆکردوە. ﴿بەراستی ﷲیە کە

خۆتانی دروستکردووەو ئەوەش کە دەیکەن﴾سافات/٩٦. ئەمە شتێکی گرنگەو بیزانەو لە ورتە ورتی شەیتانو شەیتانسیفەتان دورت دەخاتەوە.

(٤٧) جا دەڵێن: باوەرمان بە اللهو بە پێغەمبەرﷺ هێناوەو پەیرەوویش دەکەین پاشان تاقمێك لەوان پاش ئەو قسەیەی کە دەیڵێن پشت لە ئایین دەکەنو گوێ بە فەرمانەکانی نادەن، ئەوسا ئەمانە هەر باوەڕدار نین. هەر ئەوەی کە بە دەم بڵێن ئیمانداریـنو گوێڕایەڵی ئاییـنین نا بێ بە بەڵگە لەسەر ئیماندار بونیان بەڵکو پێویستە کردار ئەوراستیەدەری بخات، وەك ئەمانە کە دەڵێن ئیمانداریـن کەچی الله حوکمی بێباوەڕیان بەسەردا دەدات، بیربکەرەوە هائەوانە چۆن لەدەمیان دراوەیە، چونکە بە کردەوە نەیان سەلماندوەو رازی بە حوکمو بڕیاری اللهو پێغەمبەرەکەی ﷺ نەبوون.

(٤٨) جا هەر کاتێ ئەوان بۆ لای یاسایاللهو پێغەمبەرەکەیﷺ بانگ بکرێن بۆ ئەوەی کە پێغەمبەرﷺ بڕیاریان لە نێواندا بدات وراستو ناراستیان لە یەك بۆ جیا بکاتەوە هەر زۆر بە زویی تاقمێکیان خۆیانی لێگێل دەکەنو بە لای دا نایەن چونکە خۆیان دەزانن کە ناحەقن و ئەگەر روبەرو ببنەوە دەیدۆڕێنن.

(٤٩) خۆ ئەگەر مافیشیان هەبێو بزانن لەلای پێغەمبەرو شەرعەوە دەستیان دەکەوێتەوە بە گەردن کەچیەوە دێن بۆ لایو دەڵێن: ئێمە بەشەرع دەیکەینو دەستێ شەرع ببڕێ خوێنی نیەو خۆیان بە باوەڕدارێکی راستو دروست نیشان دەدەن!

(٥٠) جا الله رقو بڕیاری خۆی سەبارەت بەو تاقمەو وێنەکانی باسدەکاتو دەفەرموێ: ئایا ئەمانە لە دڵیاندا نخۆشی هەیە واتە بێباوەڕو دوورون؟ یان گومانیان هەبوە لە پێغەمبەرایەتی پێغەمبەردا ﷺ؟ یان دەترسن لەوەی کە اللهو پێغەمبەرەکەیﷺ ناهەقیان پێبکەن؟ نەخێر وانیە کە ئەوان بۆی دەچن بەڵکو ئەوان هەر خۆیانن ستەمکار، هەڵویستی دووڕوو دڵ نخۆشەکان سەبارەت بە بڕیاردانی شەرع بەو شیوەیە بو بەڵام هەڵوێستی باوەڕداران گەردنکەچیو متمانە بونە بە خواو بە پێغەمبەرەکەیﷺ.

(٥١) قسەی باوەڕداران هەر کاتێ بانگ بکرێن بۆلای بڕیارياللهو پێغەمبەرەکەیﷺ بۆ ئەوەی بڕیار بدات لەنێوانیاندا تەنها هەر ئەوەیە کە دەڵێن: بیستمانو بە گوێمان کرد، جا هەر ئەوانەن کە رزگارن، بێگومان رزگاربون لە سزاو گەیشتن بەمەبەست تەنها بۆ ئەوانەیە کە رازین بەشەرعی الله.

قُلۡ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَۖ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيۡكُم مَّا حُمِّلۡتُمۡۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهۡتَدُواْۚ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسۡتَخۡلِفَنَّهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ كَمَا ٱسۡتَخۡلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمۡ دِينَهُمُ ٱلَّذِي ٱرۡتَضَىٰ لَهُمۡ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعۡدِ خَوۡفِهِمۡ أَمۡنٗاۚ يَعۡبُدُونَنِي لَا يُشۡرِكُونَ بِي شَيۡـٔٗاۚ وَمَن كَفَرَ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مُعۡجِزِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَمَأۡوَىٰهُمُ ٱلنَّارُۖ وَلَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لِيَسۡتَـٔۡذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ وَٱلَّذِينَ لَمۡ يَبۡلُغُواْ ٱلۡحُلُمَ مِنكُمۡ ثَلَٰثَ مَرَّٰتٖۚ مِّن قَبۡلِ صَلَوٰةِ ٱلۡفَجۡرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعۡدِ صَلَوٰةِ ٱلۡعِشَآءِۚ ثَلَٰثُ عَوۡرَٰتٖ لَّكُمۡۚ لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ وَلَا عَلَيۡهِمۡ جُنَاحُۢ بَعۡدَهُنَّۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيۡكُم بَعۡضُكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ﴿٥٨﴾

(٥٢) خۆ ئەو کەسەی کە پەیڕەوی اللهو پێغەمبەرەکەیﷺ بکاتو گوێڕایەڵی فەرمانیان بێتو لە الله بترسێو خۆی بپارێزێ لەو شتانەی کە دەبنە هۆی رقوقینی الله، ئەوسا هەر ئەوانەن بەهرەمەندو دورن لە هەموو خراپەیەكو هەموو خۆشییەکیان بۆ هەیە.

(٥٣) الله وەسفێکی تری ئەو بێباوەڕو دووڕوانە باس دەکاتو دەفەرموێ: جا سوێندی سەختیان بە الله خوارد کە ئەگەر هاتو تۆ فەرمانیان پێبکەیت کە دەربچن بۆ غەزا هیچ خۆ ماتەڵ ناکەنو ئەو فەرمانەی تۆ جێبە جێ دەکەن، ئەی محمدﷺ بڵێ: سوێند مەخۆن چونکە پەیڕەوی کردنتان زانراوەو لە لای ئێمە شاراوە نیە جگە لە درۆو فێڵو تەڵەکە شتێکیتر نیە، ئێوە هەرگیز قسەو کردارتان یەك نەبوەو درۆزنن یان بڵێ: سوێندی ناوێ ئەگەر راست دەکەن لەمەودوا پەیڕەوییەکی چاك بکەن، بێگومان الله ئاگادارە بەوەی کە ئێوە دەیکەن، پاشان کردەوەکانتان بەڵگەیە لەسەرتان.

(٥٤) بڵێ: پەیڕەوی الله و پەیڕەوی پێغەمبەرﷺ بکەن، جا ئەگەر خۆ دەبوێرنو پشت لە فەرمانبەرداریان ئەکەن، ئەوسا پێغەمبەر ﷺتەنها ئەرکی گەیاندنی پەیامەکەی الله ی لەسەرەو ئێوەش تاوانی سەرپێچی خۆتانتان لەسەرە، جا ئەگەر پەیڕەوی بکەن ئەوە ئێوە رێگای هیدایەتتان گرتوەتە بەرو سودی بۆ

خۆتانە. فرستادەی اللّٰه کە پێغەمبەرمانﷺ و هەموو پێغەمبەرانیتریشە جگە لە گەیاندنێکی ڕۆشنکەرەوانە هیچیکی تریان لەسەر نیە، ئیتر حیسابو کیتابیان بە دەست اللّٰهیە. پێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {الْجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ وَالْفُرْقَةُ عَذَابٌ قَالَ فَقَالَ أَبُو أُمَامَةَ الْبَاهِلِيُّ عَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الْأَعْظَمِ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ مَا السَّوَادُ الْأَعْظَمُ فَنَادَى أَبُو أُمَامَةَ هَذِهِ الْآيَةَ/ د، صححه الالبا / یەکریزی موسڵمانان خۆشبەختیەو بەشبەشبونیشی نەگبەتیو سزایە، جا ئەبو ئوماەمەی باهیلی وتی: پێویستە لە سەرتان بلکێن بە تاپۆی گەورەترەوە، جا پیاوێك بانگی کردو وتی: تاپۆی گەورەتر کامەیە؟ ئەبو ئو مامە بە دەنگی بەرز وەڵامی دایە وەو ئەم ئایەتەی سەرەوەی خوێندەوە} واتە: جەماعەتو تاپۆی گەورەتر بریتیە لە پەیڕەویکردنی فەرمانەکانی اللّٰهو پێغەمبەرەکەی ﷺ با لە ژمارەیش دا کەم بن.

(٥٥) اللّٰه بەڵێنی داوە بەوانەی کە باوەڕیان هێناوە لە ناو ئێوەداو ئیشی چاکیان ئەنجام داوە کە لەم زەوییەدا بیانکات بە جێنشین هەروەکو چۆن ئەوانی پێش ئەمانی کردبوو بە جێنشین، جا سەقامگیری کات بۆیان ئەو ئاینەیان کە اللّٰه بۆی هەڵبژاردونو رازیە پێی کە ئاینی ئیسلامە، تا پاش ئەو ترسو لەرزەیان ژیانیان بۆ بگۆڕێت بە هێمنیو ئاسایش، وەدەفەرموێ: من بپەرستن، هیچ شتێك نەکەن بە هاوبەشی من، کە ئەمە خۆی هۆیەکە بۆ هاتنە دی ئەم بەڵێنە، خۆ هەر کەسێك پاش ئەوەی کە اللّٰه ئەم نیعمەتی سەرکەوتنو ئاسایشەی پێدا سپڵەو بێوەفا بو بەرانبەر بە اللّٰه ئەوسا ئەوانە فاسقنو دەرچوون لە یاسای اللّٰه. لێرەدا اللّٰه بەڵێنی سەقامگیربونی دەسەڵاتی باوەڕدارانی بەستوە بەدوو مەرجەوە، **یەکەم**: بەندایەتی کردنیەتی بە گوێرەی شەریعەتەکەی. **دووەهەم**: هیچ هاوەڵو هاوبەشێکی بۆ دانەنرێت. جا باوەڕداران لە کام مەرجیان کۆتا هاتن نابێ چاوەڕوانی هاتنە دی ئەو بەڵێنەی اللّٰه ببن.

(٥٦) جانوێژ بکەن، چونکە بەندایەتی خوای تاكو تەنهایەو میعراجی ئەم ئوممەتەیەو ڕێگای پەیوەندی ڕاستەو خۆی بەندەیە لەگەل پەروەردگاری تاكو تەنهای خۆیدا، خۆ زەکاتیش بدەن، بۆ پاك کردنەوەی خۆتان لە ڕەزیلیو ڕزگار کردنی براو خوشکانی نیازمەندی خۆتانو بلاو بونەوەی خۆشە ویستی لە نێوان چینی دەوڵەمەندو هەژارانداو سەر ئەنجام بە دەست هێنانی ڕەزامەندی ئەو خوایەی کە ئەو سەروەتو سامانەی پێداون، دەی پەیڕەوی ئەو پێغەمبەرەی خوا بکەن بەشکم ڕەحمتان پێبکرێت. بەڵێ بێگومان هەرکەسێك ئەوانە ئەنجام بدات اللّٰه ڕەحمی پێدەکات وەك لەسورەتی تەوبەدا دەفەرموێ: ﴿ئەوانە بەم زوانە اللّٰه ڕەحمیان پێدەکات﴾.

نوێژو زەکات کە دوو بەشی بنەڕەتی ئیسلامن زۆر جار بە یەکەوە لە قورئاندا باسکراون، چونکە وەك وتمان **یەکەمیان** پەیوەندی بەندەیە بە خواوەو **دووەهەمیان** پەیوەندی بەندەیە بە بەندەکانەوە جا ئەم دووانە بۆ ڕێكو پێككردنی ژیانی ئادەمیزاد زۆر پێویستو گرنگنو دەبێ هەروا بە گرنگی لەناو باوەڕداراندا بمێننەوە.

(٥٧) ئەی محمدﷺ بە هیچ جۆرێك واگومان مەکە کە ئەوانەی باوەڕیان نەهێناوەو دژایەتی تۆ دەکەن دەتوانن لەم زەویدا لەدەست اللّٰه ڕابکەنو بە تۆڵەی تاوانەکانیان نەگەن، جا ئەوانە جێگایان ئاگری دۆزەخە بە ڕاستی ئەوەش سەرنویشتێکی خراپە بۆ ئەو تاوانبارانە، کافران هەرچەند بە هێزو بەدەسەڵاتبن بەڵام ناتوانن لەو زاتە ڕاکەن کە ئەو هێزو دەسەڵاتەی پێداون.جاخوا باسی چۆنیەتی شێوەی چونە ماڵەوەی ناوخۆی عائیلەکان دەکاتو دەفەرموێ:

(٥٨) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە با ئەوانەی کە غوڵامو کەنیزەتانو ئەوانەی کە هێشتا باڵغ نەبوون لە خۆتان بۆهاتنەژورەوە لە سێ کاتدا داوای ئیزن بکەنو هەروا خۆیان نەکەن بە ژوردا، چونکە هەم خۆتان ئارام نابنو هەم لەوانەیە ئەوانیش بە جۆرێك چاویان بە ئێوەدا هەڵتەقێ کە هەر دوولا توشی شەرمو تەریقی ببن، ئەو سێ کاتەش ئەمانەن **یەکەم**: لە پێش نوێژی بەیانیدا، **دووەهەم**: کاتی نیوەڕۆ کە پۆشاکی زیادە لە خۆتان دەکەنەوە بۆ حەسانەوە، **سێهەم**: لە دوای نوێژی عیشادا ئەم سێ کاتە جێگای شەرمە بۆتانو پێویستە لەسەرتان کە پێش هاتنە ژورەوە بۆ لاتان ئیزن بخوازن، پاش ئەو سێ کاتە نە ئێوە ونە ئەوان تاوانتان لەسەر نیە کە بە بێ ئیزن بێن بە ناو یەکتر داو هەندێکتان بە سەر هەندێکتاندا بچن، چونکە جگە لەو سێ کاتەدا ئەوانەی کە مندالّ نابالّغو خزمەتکارو غوڵامو کەنیزەیان هەبێ زۆر بە ناویەکدا دێنو دەرۆن جا خاوەن ماڵیش نابێ بە شیوەیەك بێت کە ببێ بە هۆی شەرمەندەیی. خۆ هەر وەکو چۆن ئەو هاتوچۆیەی ناوخۆتانی بۆرۆشنکردنەوە هەروەها اللّٰه نیشانەکانی خۆی بۆ ئێوە ڕۆشن دەکاتەوە، ئەوسا اللّٰه زۆر زانایە بە هەموو کارو هەڵسوکەوتێکی ئێوەو زۆر دانایە لە دانانی بڕیارو فەرمانەکانیداو هیچ شتێکی بێسود نیە، ئەم دوو سیفەتە چەندین جار لەم سورەتەدا هاتوە، چونکە باسەکانی هەموی بڕیارو فەرمانی اللّٰهیە تا دڵنیا بین کە هیچ بڕیارێکی گۆترە کاری تێدا نیەو تا بە چاکی وەری بگرینو پەیڕەوی

بکەین، جا هەر کەسێك باوەڕی بە عەلیم و حەکیمی ﷲ هەبێ دەبێ بە دڵوبە گیان فەرمانەکانی وەرگرێت و نەیانگۆڕێتەوە بە بڕیاری هیچ کەسێکی‌تر چونکە هیچ کەسێك نە بە ئەندازەی ﷲ زانایەو نە بە ئەندازەی ئەو دانایە، لادان لەوە گومڕاهی و نەفامیەو خۆ یەکسان کردنە لەگەڵ خوادا کە کوفرو خوانەناسیە.

(٥٩) جا هەر کاتێك ئەو منداڵانەتان باڵقبون، ئەوسا دەبێ وەك خەڵکە بێگانەکە کە لە پێشدا باسکران ئەمانیش لە هەمو کاتەکاندا بۆ هاتنە ژورەوە ئیزن بخوازن، هەر وەك ئەوەی چۆن ڕۆشنیکردوە هەر ئاوەها ﷲ نیشانەکانی خۆیتان بۆ ڕۆشن دەکاتەوە،خۆ ﷲ زۆر زاناودانایە.

(٦٠) جا ئەوانەی کە دانیشتون و دەرو ماڵ ناکەن لەو ژنانەی کە لەبەر پیری هیوایان نەماوە بە شوکردن ئەوانە ئەگەر پۆشاکی سەرەوەی خۆیان لابەن تاوانیان ناگات بەو مەرجەی کە بە خشڵەکانیان خۆیان نەڕازێننەوە، خۆ ئەگەر خۆیشیان داپۆشن ئەوە چاکترە بۆیان، چونکە وتراوە" بۆ هەمو کەوتویەك هەڵگرێك هەیە" لەوانەیە کەسێك هەبێت لەو تەمەنەی ئەودا حەزی بچێتە سەری لەبەر ئەوە خۆپاراستنەکەی چاکترە، جا ﷲ بیسەری هەمو قسەیەکە بە هەر شێوەیەك بکرێت، زۆر زانەریشە بە هەمو کاروکۆششێك.

(٦١) کوێرو شەل و نخۆش نە لەسەر وازهێنان لە جیهاد ونە لە تێکەڵاو بونیان لەکاتی خواردندا بە کەسانی ساغ و سەلیم، وە نە لەچونیان بۆ خواردن بۆ ماڵی ئەوانەی کە باسیان دێت گوناهیان لەسەر نیە، ئەوسا هیچ گوناهێکتان لەسەر نیە کە لە ماڵی خۆتان ـ لە ماڵی کوڕان و کچانتان بخۆن چونکە پێغەمبەری خواﷺ لەوەڵامی کوڕێکدا کەوتی باوکم ماڵەکەی داگیر کردم فەرموی:{أَنتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِن أَوْلَادَكُمْ مِنْ أَطْيَبِ كَسْبِكُمْ فَكُلُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ /ابن ماجة وغ ه.صححه الألبا / خۆت و ماڵەکەشت موڵکی باوکتی و پێغەمبەری خواﷺ فەرموی: بێگومان کە منداڵەکانتان لە پاکترینی کاسبیەکانتانە جا لەماڵەکانیان بخۆن} یان خواردن ـ لە ماڵەکانی باوکانتان یان ماڵەکانی دایکانتان یان ماڵەکانی براکانتان یان ماڵەکانی خوشکانتان یان ماڵەکانی مامۆکانتان یان لە ماڵەکانی پورە کانتان (خوشکانی باوکی) یان لە ماڵەکانی خاڵۆکانتان یان لەماڵەکانی پورەکانتان (خوشکانی دایکی) یان ئەو ماڵەی کە کلیلی بە دەست ئێوەیە یان لە ماڵی دۆست و ناسیاوتان خواردن بخۆن هیچ تاوانێکتان لەسەر نیە. دیارە ئەمە وەختێکە کە بە ڕەزامەندی خۆیان بێت، هیچ تاوانێکتان لەسەر نیە کە ئەگەر بە یەکەوە بخۆن یان بە جیاجیا،

وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَٱلْقَوَٰعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِى لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

وە ئەمە ڕێ پێدانێکە ئەگینا بە یەکەوە خواردن چاکترە وەك پێغەمبەر دەفەرموێ: { كُلُوا جَمِيعًا وَلا تَفرقُوا ، فَإن الْبَرَكَةَ مَعَ الْجَمَاعَةِ /الديلمي، حسنه الالبا / پێکەوە بخۆن و جیاجیا مەبن بەراستی کە بەرەکەت لەگەڵ کۆدایە} ئینجا هەر کاتێ چونە ماڵی خۆتانەوە، یان ماڵێك کە کەسی تێدا نەبو سەلام بکەن لە خێزان ومناڵتان سەلامێك کە لایەن خواوە فێرکراون کە مایەی فەرەو دڵخۆشکەرە. خۆ ئەگەر هیچکەسی تێدا نەبو بڵێ: (السلامُ عَلَيْنَاو عَلى عِبادِ ا ـِ الصا ـَ / سەلام لە ئێمەو لە هەمو بەندە چاکەکانی خودا بێت) هەر ئاوەها چۆن ئەم بڕیارانەی ڕۆشنکردەوە هەر وایش ﷲ نیشانەکانی خۆیتان یەك لە دوای یەك بۆ ڕۆشندەکاتەوەو هەمو ڕاستو ناراستیێکتان بۆ شی دەکاتەوە بەڵکو ئێوەیش فام بکەنەوەو ڕاستی هەڵبژێرن و دوور بکەونەوە لە چەوتی.

(٦٢) باوەڕداران بە ﷲو بە پێغەمبەرەکەی تەنها ئەو کەسانەن کە هەر کاتێك لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ بن لەسەر کارێکی کۆ کەرەوە وەك نوێژی جومعەو جەماعەت و غەزا ناچن بە هیچ لایەك دا هەتا داوای ئیزنی لێ نەکەن، بێگومان ئەوانەی کە داوای ئیزن لە تۆ دەکەن لەو کاتانەداو لە خۆیانەوە ناچن ئەوانە کەسانێکن کە باوەڕیان هەیە بە ﷲو بە پێغەمبەرەکەی ﷺ، جا هەر کاتێ کە ئەوان داوای ئیزنیان لە تۆ کرد بۆ هەندێ کارو باریان تۆ خۆت سەرپشکی ئەوسا هەر کەس لەوان کە ئارەزۆت

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٦٤﴾

٢٥ سُورَةُ الفُرقَان ٧٧

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

لێیو ئیزنی پێبدە، وە لە اللَّه داوای لێخۆشبونیشیان بۆ بکە. بێگومان اللَّه گوناح بەخشەو بێنیهایەت میهرەبانە بۆ بەندەکانی.

(٦٣) بانگکردنی ئێوە بۆ پێغەمبەرﷺ وەك بانگکردنی هەندێکتان بۆ هەندێك نەبێ، واتە: بەو جۆرە کە بانگ لە یەکتر دەکەنو ناوی یەکتر دەبەن بەو شێوەیە لە گەل پێغەمبەرداﷺرەفتار نەکەن، جا نابێ بانگی پێغەمبەریش ﷺ بۆ ئێوە وەك بانگی نێو خۆتان تەماشای بکەن چونکە وەڵام دانەوەی پێغەمبەرﷺ پێویستە، هەروەها نابێ دوعاو نزای پێغەمبەر ﷺ وەك نزای هەندێکتان لە هەندێکتان تەماشا بکرێت، چونکە پەروەردگار نزای پێغەمبەرﷺ وەری دەگرێ، بەراستی اللَّه ئاگای لەو کەسانەیە کە لەو کاتانە دا خۆیان دەدزنەوە، ئەوسا با ئەوانەی کە لە فەرمانی پێغەمبەرﷺ دەردەچن بترسن لەوەی کە توشی کوفرو شیرك ببن یان گرفتاری سزایەکی پڕ ئێشو ژان ببن، هەر وەك لە فەمودەدا هاتووە:{ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ/ متفق عليه/هەر کەسێك ئیشێك بکات کە فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێ ئەوسا ئەو ئیشەی بە سەردا دەدرێتەوەو لێی وەرناگیرێت} .

(٦٤) ها بزانن کە بێگومان ئەوەی کە لەناو ئاسمانەکانو زەویدایە هەموی مولکی اللَّهیە، بەراستی اللَّه بەو کردارو گوفتارو بەرنامەو هەڵوێستەی کە ئێوەی لەسەرە دەزانێو لەو رۆژەدا کە بۆ حیسابو کیتاب دەگەڕێنرێنەوە بۆلای پێتان دەڵێت کە چیتان کردووەو پاداش یان سزای وەردەگرنەوە. خۆ اللَّه زانیاری بە سەر هەمو شتێکدا هەیە.

٢٥ سورەتی فورقان ٧٧

سورەتی فورقان سورەتی بیستو پێنجەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، حەفتاوحەوت ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلودووهەمەو پاش سورەتی (یس)و پێش (فاطر) دابەزیوە. وشەی(الفرقان) چوار جار لە قورئاندا هاتوە.

بەناوی اللَّه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) گەورەو بە فەڕو خاوەنی خەیری زۆرە ئەو کەسەی کە قورئانی ناردوەتە سەر بەندەکەی کە محمدەﷺ بۆ ئەوەی ترسێنەر بێ بۆ هەموجیهانیان.

(٢) ئەو خوایەی کە هەر بۆ ئەوە مولکێتی ئاسمانانو زەویو کەسی بە مندالٚ بۆ خۆی دانەناوەو لەو مولکەیدا هیچ شەریکێکی نەبووەو هەمو شتێکی دروستکردوە، جا ئەندازەیشی گرتوە بەئەندازە گیریەکی تێرو تەواوو هیچی بە گۆترەو بێ سەرو بەر دروست نەکردوە، بەڵکو ماوەی ژیانیو کاتی لەناوچونی دیاری کردووەو هیچ پاشو پێشێ لەودا نابێ

(٣) ئەوان جگە لەاللَّه چەندین خوایان بۆ خۆیان داناوە کە هیچ شتێك دروست ناکەن بەڵکو ئەوان خۆیان دروستکراونو بۆ خۆشیان خاوەنی هیچ زیانو سودێك نین، خۆ نە مردنو نە ژیانو نە زیندو بونەوەیشیان بەدەست نیە، جا ئەوانە چاوەرانی چ خەیرو بەیریێك لەو شتە بێ دەسەڵاتانە دەکەن؟!

(٤) جا ئەوانەی کە بێباوەربون وتیان: ئەمە هەر درۆیەکەو هەڵی بەستووەو کەسانیتر لەسەر ئەو درۆو هەڵبەستنە یارمەتیان داوە، بەراستی ئەوانە لەم قسانەیاندا هەر ناهەقیو درۆیان کردووەوهیچ شتێکی راستیان بەدەستەوەنیە.

(٥) دەڵێن: ئەم قورئانە ئەفسانە گەلێکی پێشوانەو داوا دەکات بۆی بنوسرێتەوە، جا بە بەیانیانو ئێواران بەسەریدا دەخوێنرێتەوە تا لەبەری بکاتو پاشان بیخوێنێتەوە بۆ خەڵك.

(٦) جا خوا دەمکوتیان دەکاتو دەفەرموێ: بڵێ: وانیە کە ئێوە دەڵێن بەڵکو ئەم قورئانە ئەو زاتە ناردویەتی کە نهێنیەکانی ناو ئاسمانانو زەوی ئەزانێت، دەی با واز لەو قسە پڕوپوچانە

بهێنن‌و بگەڕێنەوە بۆ لای ﷲ بێگومان کە ئەو زاتە تاوان بەخش‌و بەرەحمە.

(٧) خۆ وتویشیانە: ئەمە چۆن نێردراوێکە کە خواردن دەخوات‌و بۆ بە دەست هێنانی بژێوی بە ناو بازاڕدا دەڕوات؟ دەبا بۆ لای ئەو فریشتەیەك ڕەوانە بکرایە ئەوسا لەگەڵ ئەودا ترسێنەر بووایا کە خەڵکیان بترساندایە تا باوەڕمان پێبکردایە. بەڵێ، کافرانە پێیان وایە پێغەمبەر دەبێ فریشتە بێ‌و نیازی بە خواردن‌و ئیشکردن نەبێت، خۆ ئەگەر پێغەمبەریش لە مرۆڤ بێت لای کەم دەبوایە فریشتەیەکی لەگەڵ دا بوایە، بە یەقین ئەگەر وایش بوایە ئەیانوت ئەوە فریشتەیەو ئێمە چۆن وەکو ئەومان پێدەکرێت؟ بێباوەڕان لەبەر ناهەقی‌و ڕاکردن لە حەق‌و ڕاستی لەسەر چڵێك ناوەستن‌و وەك دوخەڕێسە هەر دەڕێسن‌و هەردەیلێێنەوە:

(٨) یان گەنجێنەیەکی بۆ حەواڵە بکرایە تا دەوڵەمەندو بێنیاز بوایە یان باغێکی ببوایە کە لێی بخواردایە، جا ستەمکاران بە باوەڕدارانیان دەوت: ئێوە دوای پیاوێك کەوتون کە هەر جادوی لێکراوە، بەڵێ تاوانباران ئەو هەموو قسە پڕو پوچ‌ودەم دڕێژییەی خۆیانیان بەلاوە جوانە، بەڵام ئەو قسە چاك‌و پڕ لە زانیاری‌و فەڕو خەیرەی پێغەمبەریان ﷺ بە لاوە جادوی جادوکەرانە؟! نخۆش ئاوی شیرینی لەلا تاڵە!

(٩) ئینجا خوا دەفەرموێ: تەماشا بکە چ نمونەو وێنە گەلێکیان بۆ تۆ هێناوە! ئەوسا ئەوان سەریان لێ تێك چووە‌و حەق‌و ڕاستییان لێ ون بوە، جا ئیتر ناتوانن ڕێگایەك بدۆزنەوە بۆ ناسینی ڕاستی.

(١٠) خاوەنی خەیری زۆرە ئەو زاتەی کە ئەگەر بیەوێ چاکتر لەوەی کە ئەوان دەیڵێن پێت دەدات کە باغاتێکت هەبێت‌چەندین جۆگەی بەناودا بڕوات و چەندین کۆشکت پێدەدات، بەراستی ئەم تاوانبارانە لەم قسە پوچانەیان مەبەستیان ئەوە نەبو کە ڕاستیان بۆ دەرکەوێت،

(١١) بەڵکو ئەوان باوەڕیان بە قیامەت نەبو، جا ئێمەش بۆ ئەو کەسەی کە باوەڕی نەهێنا بێ بە قیامەت ئاگری سوتێنەری دۆزەخمان بۆئامادە کردوە.

وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـًٔا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرًّا وَلَا نَفۡعًا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا (٣) وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّآ إِفۡكٌ ٱفۡتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيۡهِ قَوۡمٌ ءَاخَرُونَۖ فَقَدۡ جَآءُو ظُلۡمًا وَزُورًا (٤) وَقَالُوٓاْ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٱكۡتَتَبَهَا فَهِيَ تُمۡلَىٰ عَلَيۡهِ بُكۡرَةً وَأَصِيلًا (٥) قُلۡ أَنزَلَهُ ٱلَّذِي يَعۡلَمُ ٱلسِّرَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا (٦) وَقَالُواْ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأۡكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمۡشِي فِي ٱلۡأَسۡوَاقِ لَوۡلَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا (٧) أَوۡ يُلۡقَىٰٓ إِلَيۡهِ كَنزٌ أَوۡ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأۡكُلُ مِنۡهَاۚ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسۡحُورًا (٨) ٱنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَٰلَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلًا (٩) تَبَارَكَ ٱلَّذِيٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيۡرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ وَيَجۡعَل لَّكَ قُصُورًۢا (١٠) بَلۡ كَذَّبُواْ بِٱلسَّاعَةِۖ وَأَعۡتَدۡنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا (١١)

(١٢) ئەو ئاگرەی کە هەر کاتێ ئەو تاوانبارانە لە شوێنێکی دورەوە دیبان گوێیان لە دەنگی توڕەیی‌و پینگ خواردنەوەیەتی لە داخی ئەو بێباوەڕانەو خەریکە پارچە پارچە ببێت.

(١٣) خۆهەر کاتێکیش دەستو پێ بەستراو دەهاوێژرێنە جێگایەکی تەنگی ناو ئەو دۆزەخەوە، جا لەو کاتەدا بانگیان لێبێ شەرم دەبێ ولەوێدا داوای لە ناوچون‌و مردن بۆخۆیان دەکەن.

(١٤) ئەوسا لە لایەن فریشتەکانەوە پێیان دەوترێ: ئەمڕۆ هاواری یەك جار مردن مەکەن، دەردتان گرانترەو بارتان زۆر قورسە بەڵکو داوای مردنی زۆر بکەن! بەڵام نە وەڵامیان دەدرێتەوە ونە دەمرن تێیداو نە دەژین بە ژیانێکی ئاسودە، جا ئەو هاوارو دادەیشیان هیچ سودێکیان پێ ناگەیەنێت.

(١٥) ئایا ئەوە چاکە یان ئەو باغی هەتاهەتاییەی کە بەڵێن دراوە بۆ لە خوا ترسان‌و پارێزکاران؟ کە ئەوە بۆ پارێزکاران پاداش‌و ئایندەیانە،

(١٦) هەرچییان بوێ لەوێدا بۆیان هەیە و بۆ هەمیشەیش دەمێننەوەو ئەوە بەڵێنێکە لە لایەن پەروەردگارتەوە کە لە لایەن بەندەکانیەوە داواکراو دەبێت، چونکە بەڵێنی خوایەو بەڵێنی خوایش ڕاستەو دێتەدی.

إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَّا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا ﴿١٦﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ أَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنبَغِي لَنَا أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

﴿١٧﴾ ئەو رۆژەی کە اللَّهُ ئەوانو ئەوانەش کە پەرستویانن جگە لە اللَّهُ کۆ دەکاتەوە، جا پێیان دەفەرموێ: ئایا ئێوە ئەو بەندانەی منتان گومڕا کردوە یان ئەوان هەر خۆیان لەو ڕێگە ڕاستە لایانداوە؟

﴿١٨﴾ وتیان: پاکو بێگەردی بۆ تۆ، شتی وانابێو لەئێمە ناوەشێتەوە کە جگە لە تۆ هیچ دۆستێك بۆ خۆمان بگرین بەڵام تۆ گوزەرانت بۆ ئەوانو باو باپیرانیان ئەوەندە خۆش کردوە – کە بە مشە خواردیانو خواردیانەوە –تا یادی تۆیان لەبیر نەما، جا ئەوان گەلێکی فەوتاون.

﴿١٩﴾ ئینجا اللَّهُ بەو بێ باوەڕانە دەفەرموێ: بەڕاستی ئاوا ئەوان بە درۆتان دەخەنەوە کە خودایانی ئێوە بن، جا چی دەکەن خۆ نە توانای لادانی سزاتان هەیە ونە یارمەتیەکتان بۆ هەیە نە لە خۆتانەوە ونە لە خوا دەستکردەکانتانەوە، جا هەر کەسێك لە ئێوە ستەم بکات بە تاوانو هاوبەشی دانان، دەبێ چاك بزانن کە سزایەکی زۆر گەورەی پێ دەچەژێن بە مانەوەی هەتاهەتای لە دۆزەخدا.

﴿٢٠﴾ هیچ کەسێکمان نەناردوە لە پێش تۆدا لە پێغەمبەران مەگەر ئەوانیش هەروەك تۆ خواردنیان دەخواردو بە بازاڕانیشدا دەگەڕان، جا ئێمە هەندێ لەخۆتانمان کردوە بە هۆی تاقیکردنەوەی هەندێکی ترتان، ئایا خۆ ڕادەگرن لەسەر ئەو ئەزمونو تاقیکردنەوە تا پاداشتان وەرگرن یان خۆ ناگرن تا زیاتر داخوخەم بخۆن؟ ئەوسا خوای تۆ بینەری هەمو هەڵسو کەوتو کردارێکەو گەردیلەیەکیشی لێون نابێ.

﴿٢١﴾ خۆ ئەوانەی کە هیوای گەیشتن بە ئێمەیان نیەو باوەڕیان بە دوا ڕۆژ نیە وتیان: دەبا فریشتەمان بۆبهاتایە؟ یان خوامان ببینایە ، بەڕاستی خۆیان زۆر بە زلزانیو نافرمانیان کرد بە نافرمانیەکی زۆر گەورە.

﴿٢٢﴾ بەڵێ: بێباوەڕان بەشیك لە ڕەخنەکانیان نەهاتنی فریشتە بو، جا خوا دەفەرموێ: ئەو ڕۆژەی کە ئەوان چاویان بە فریشتەکان دەکەوێت بارودۆخی تاوانباران لەو ڕۆژەدا جێگای کەیفپێهاتنو مژدە نیە، جا ئەمە چ لەکاتی سەرەمەرگدا بێ چ لە ناو گۆڕو پاشان کۆکردنەوەدا بێ لە هەمو کاتێکدا چاو پێکەوتنی فریشتە بۆ ئەوان هەر لۆمەو سەرزەنشتە بە پێچەوانەی باوەڕداران کە چاو پێ کەوتنی فریشتە دڵدانەوەو مژدە پێدانیانە بە بەهەشتو ڕەزامەندی خوای میهرەبان، جا دەڵێن: ئاوا بەو شێوەیە سزامان مەدەن، ئەشگونجێ قسەی فریشتەکان بێت واتە: ئەمڕۆ مژدەو قسەی خۆش بۆ ئێوە نیەو ئەبێ ئەوە بەشتان بێت.

﴿٢٣﴾ خۆ ئەوەیش کە کردبویان لە کردار هیچ نرخێکمان بۆ دانەناو کردمان بە تۆزێکی با بردوو، چونکە مەرجەکانی وەرگەرتنی تێدا نەبوە. کرداری چاك لەپاش باوەڕبون کاتێك وەرئەگیرێ کە دوو مەرجی تێدا بێتە جێ،

یەکەم: پاڵفتەی لە هەر شتێك کە کردوە بەتاڵ بکاتەوە وەکو هەمو جۆرەکانی شیركو لاملی بۆ ئەنجامدانی،

دووهەم: پەیڕەویکردنی شەریعەت لەئەنجامدانی عیبادەتدا، جا نەمانی یەکێك لەم دوومەرجانە کردەوەی چاکی مرۆڤ هەڵ دەوەشێنێتەوە خۆ ئاشکرایشە لە لای بێباوەڕان هیچکامیان نیە.

﴿٢٤﴾ خەڵکانی بەهەشتی لەو ڕۆژەدا باشترین جێگاو جوانترین شوێنی حەسانەوەی نیوەڕۆیان هەیە، بە هۆی کردارو ڕەفتارو گوفتاری چاكو شەرع پەسەندیان.

﴿٢٥﴾ خۆ ئەو ڕۆژەی کە ئاسمان بە هەور لەت دەبێو فریشتەکان بە ڕێکردن ڕێ دەکرێن بۆ سەر زەوی. جا ئەو فریشتانە گەمارۆی هەموخەڵك ئەدەن لەسەرای مەحشەرداو پەروەردگاری عالەمیش دێت بۆ حیسابی هەموان، ئەمە یەکێکە لە ڕوداوە گرنگەکانی هاتنی پاشە ڕۆژ.

۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِى ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

﴿٢٦﴾ ئەو ڕۆژە دەسەڵاتی ڕاستەقینە هەر تایبەتی ئەللەیە وکەس هیچی لە دەست نایەت هەتا خودا ڕێی پێ نەدا، جا ئەو کاتە ڕۆژێکی زۆر تەنگە لەسەر کافران.

﴿٢٧﴾ لەو ڕۆژەدا ستەمکار لەداخا قەپ ئەکات بە هەردوو دەستی خۆیدا و دەڵێت: خۆزگە بە ڕێگەی پێغەمبەردا ﷺ بچومایە .

﴿٢٨﴾ وای بۆ من خۆزگە فڵانم نەکردایە بە دۆستی خۆم.

﴿٢٩﴾ بەراستی ئەو دۆستە شەیتان سیفەتە، منی لادا لە قورئان پاش ئەوەی کە هاتە لامو ئەم توانی تێیبگەمو پەیڕەوی بکەم. خۆ شەیتان هەمیشە لادەری مرۆڤە لە ڕێی ڕاستو خواناسی. خۆ ئەم ڕوداوە ئەوەندە ڕاستە وەك ئەوە ڕوویدابێ‌و دەفەرموێ:

﴿٣٠﴾ جا پێغەمبەریش ﷺ وتی: ئەی پەروەردگارم بە ڕاستی ئەم گەلەی من وازیان لەم قورئانە هێنا، جا چ ڕۆژێك تەنگترە لەو ڕۆژەی کە پێغەمبەر ﷺ ئاوا شایەتیەك بدات لە پێشگای خوادا؟ ئەی خەڵکینە بافریای خۆمان بکەوین‌و هەرچی زووترە با ئاشتەوایی لەگەڵ خواو پەیامەکەیدا بکەین، ئەگینا دڵنیا بن کە ئەو ڕۆژە دێتە پێشەوەو پەنجەی پەشیمانی دەگەزین‌و پێغەمبەر ﷺ لێمان عاجز دەبێ‌و شەفاعەتمان بۆناکات.

ئینجا ئەللە دڵنەوایی پێغەمبەرمان ﷺ دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٣١﴾ هەر وەکو بۆ تۆ دوژمنانێکی دڵرەق‌و سەرسەخت هەیە بۆ هەمو پێغەمبەرێکی پێش تۆیش دوژمنانێکمان لە تاوانباران بۆ داناوە کە بانگی خەڵك بکەن بۆ سەر لێشێواوی‌و بێباوەڕی، جا تۆ نائومید مەبە چونکە پەروەردگارت بەسە بۆت کە ڕێ پیشاندەرو یارمەتی دەرت بێت.

﴿٣٢﴾ جا ئەوانەی کە باوەڕیان نەهێنا بو وتیان: دەی با ئەم قورئانە بە یەکجار بهاتایە خوارەوە ـ وەك تەوراتو ئینجیل‌و زەبورو ئەوانی‌تریش، پەروەردگاریش دەمکوتیان دەکاتو دەفەرموێ: ـ هەر ئاوەها بە گوێرەی پێویست ڕەوانەی ئەکەین بۆت تا دڵتی پێ سەقامگیر بکەین.

لە ڕاستیدا ئەگەر قورئان یەکجار بهاتایە خوارەوە لەو ماوە دورو درێژەی ژیانی پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرماندا ﷺ لەگەڵ بونی ئەو هەمو تەنگو چەڵەمەو سەختیەی پێغەمبەر ﷺ ویارانیدا لەوانەبو زۆرجار نائومێدی ڕووی تێ بکردنایەو ترسی ئەوەیان بوایە کە خوا تورەو بێزارە لێیان بەڵام هاتنی بە بەش بەشی‌و بەگوێرەی پێویست زیاتر گەرمو گوڕی پێدەدان‌و دڵنیا دەبون کە خوا لەگەڵیاندایەو بە تەنها لە گۆڕەپانی بانگەوازی‌و خەباتو جیهاددا بەجێی نەهێشتون ـ ئەوە بو فەرموی: وا دەکەین تا دڵت سەقامگیر بکەین‌و باشت بۆ ڕۆشن دەکەینەوەو چاکت بۆ بەیان دەکەین.

﴿٣٣﴾ جا ئەوان هیچ نمونەوپەند گەلێکت بۆ باس ناکەن بۆبەر پەرچدانەوەت خۆ ئێمە ڕاستترت بۆ دێنین‌و جوانترت بۆ لێکدەدەینەوەو تێیان دەگەیەنین کە کام ڕاستەو کام ناڕاست.

﴿٣٤﴾ لەپاشان خوا باسی خراپی دوا ڕۆژی بێباوەڕان دەکاتو دەفەرموێ: ئەوانە لەسەردەمو چاوانیان بەرەو دۆزەخ پاڵ دەنرێن، ئەوانە خراپترین جێگایان هەیە، چونکە لەدنیادا لارترین ڕێگایان هەڵبژاردبو.

لە ئەنەسەوە هاتوە کە پیاوێك وتی : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بێباوەڕان لە ڕۆژی قیامەتدا چۆن لەسەردەمو چاویان کۆ دەکرێنەوە؟ جا فەرموی: بێگومان ئەو کەسەی کە لەسەر هەر دووقاچی بردویەتی بە ڕێدا دەتوانێت ڕۆژی قیامەتیش بە سەردەمو چاویدا بیبات بەڕێدا.

﴿٣٥﴾ جاخوای باڵادەست هەرچەشە لە دوژمنانی ئایین‌و پێغەمبەرمان ﷺ دەکاتو دەیانترسێنێت لەو کارەساتانەی کە بۆ دوژمنانی پێغەمبەرانی پێشو بوە، جا لە موساوە دەست پێدەکاتو دەفەرموێ: بە ڕاستی ئێمە پەڕاوماندا بە موساو هارونی برایشمان کرد بە وەزیری.

وَلَا يَأۡتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ وَأَحۡسَنَ تَفۡسِيرًا ﴿٣٣﴾
ٱلَّذِينَ يُحۡشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُوْلَٰٓئِكَ شَرّٞ
مَّكَانٗا وَأَضَلُّ سَبِيلٗا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ
وَجَعَلۡنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرٗا ﴿٣٥﴾ فَقُلۡنَا ٱذۡهَبَآ إِلَى
ٱلۡقَوۡمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا فَدَمَّرۡنَٰهُمۡ تَدۡمِيرٗا ﴿٣٦﴾ وَقَوۡمَ
نُوحٖ لَّمَّا كَذَّبُواْ ٱلرُّسُلَ أَغۡرَقۡنَٰهُمۡ وَجَعَلۡنَٰهُمۡ لِلنَّاسِ
ءَايَةٗۖ وَأَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمٗا ﴿٣٧﴾ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ
وَأَصۡحَٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونَۢا بَيۡنَ ذَٰلِكَ كَثِيرٗا ﴿٣٨﴾ وَكُلّٗا ضَرَبۡنَا
لَهُ ٱلۡأَمۡثَٰلَۖ وَكُلّٗا تَبَّرۡنَا تَتۡبِيرٗا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدۡ أَتَوۡاْ عَلَى ٱلۡقَرۡيَةِ
ٱلَّتِيٓ أُمۡطِرَتۡ مَطَرَ ٱلسَّوۡءِۚ أَفَلَمۡ يَكُونُواْ يَرَوۡنَهَاۚ بَلۡ
كَانُواْ لَا يَرۡجُونَ نُشُورٗا ﴿٤٠﴾ وَإِذَا رَأَوۡكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ
إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِي بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ
لَيُضِلُّنَا عَنۡ ءَالِهَتِنَا لَوۡلَآ أَن صَبَرۡنَا عَلَيۡهَاۚ وَسَوۡفَ
يَعۡلَمُونَ حِينَ يَرَوۡنَ ٱلۡعَذَابَ مَنۡ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَءَيۡتَ
مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيۡهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

﴿٣٦﴾ جا پێمان وتن: بچن بۆ لای ئەو گەلەی کە بێباوەڕبون بە نیشانەکانی ئێمە، ئەوسا ئەوانیش چونو پەیامی ﷲ یان پێ گەیاندن بەڵام ئەوان زیاتر لەخوا پەرستی دوورکەوتنەوەو دژایەتی موساو هارونیان کرد، خۆ ئێمەیش لە ناومان بردن چۆن لەناوبردنێك.

﴿٣٧﴾ جا گەلی نوحیش کاتێ باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەران نوقمی ناو دەریامان کردنو کردومانن بە پەند بۆ ژیر کردنی خەڵکی پاش ئەوان ـ گەلی نوح تەنها یەك پێغەمبەریان بووە کە نوحەو نۆسەدو پەنجا ساڵ لە ناویاندا ژیاوەو بەرە و ئایینو یەکخواپەرستی بانگی کردون بەڵام ئەوان بە گوێیان نەکردو خوا بە تۆفان ئەوانی خنکاندو نوحو پەیرەوانی رزگار کرد، بەڵام باوەڕ نەبون بە یەك پێغەمبەر باوەڕنەبوونە بە هەمو پێغەمبەران بۆیە لێرەدا فەرموی: بێباوەڕبون بە پێغەمبەران. جائەم سزاو تۆڵەیە تەنها بۆ یەکو دووگەل نیە بەڵکو ئامادەمان کردوە بۆ ستەمکاران سزایەکی بە ئازار.

﴿٣٨﴾ خۆ عادو سەمودو یارانی بیر و گەلانی زۆری تریش لەو نێوانە دا هەر بەو دەردەی ئەوان چون.(الرس)واتە بیر.

﴿٣٩﴾ بۆ هەمویان باسو رێنمایمان کرد، بەڵام ئەوان هیچکامیان لە هیچیان پەندیان وەرنەگرتو هەمویانمان لە ناو بردن چۆن لەناو بردنێك مەگەر هەر خۆیان بزانن چییان بەسەر هاتبێ.

﴿٤٠﴾ بە راستی ئەم گەلەی کە ئێستا دژایەتی تۆ ئەکەن ئەی محمد ﷺ رۆیشتوون بەناو ئەو دێهاتانەی کە رەهێڵەی بارانی بەردیان بەسەرداباری – گەلی لوت- ئایا نەیانبینیون؟ نەخێر ئەوان وانازانن کە زیندو دەکرێنەوە.

﴿٤١﴾ خۆ هەر کاتێك کە تۆ دەبینن هەر گاڵتەت پێ ئەکەنو دەڵێن: ئەمەیە کە خوا کردویەتی بە پێغەمبەر؟!

﴿٤٢﴾خۆ ئەگەر ئێمە خۆگر نەبوینایە خەریك بو لە بەندایەتی خواکانمان لامان بدات، واتە: شانازی ئەکەن بە دژایەتی پێغەمبەر ﷺ و خۆگرتنیان لەسەر بت پەرستی بۆیە خوا هەڕەشەیان لێ ئەکاتو دەفەرموێ: بەم زوانە کاتێ کە سزایان دی ئەزانن کە کێ گومڕاو سەر لێتێکچوە.

﴿٤٣﴾ پێم بڵێ ئەو کەسەی کە ئارەزۆی خۆی کردوە بە خوای خۆیو هەرچی بە ئارەزۆی خۆی چاکو جوان بێت پەیڕەوی ئەکاتو هەرئەوە ئایینو ریبازێتیو پشت لە ئایینو رێبازی ئیسلام دەکات ئایا تۆ چاودێرو پاسەوانی ئەویت کە نەیەڵیت گومڕاو سەرلێشێواو بێت؟ واتە: کەسێك کە خوا بەدبەختو سەرلێشێواوی بکات نە بە تۆو نە بە هیچکەسی تر خۆشبەختو هیدایەت دراو نابێت تۆ تەنها رێنماییت لەسەرە.

﴿٤٤﴾ یان تۆ وا ئەزانیت کە زۆربەی ئەوان ئەبیسن یان تێدەگەن؟ نەخێر ئەوان هەر وەکو ئاژەڵ وان بەڵکو سەرلێشێواو نەزانترو لاڕێ ترن، چونکە ئەوئاژەڵە بۆچی دروستکراونو بەو شێوەیە لەم ژیانەدا ئەژین، بەڵام ئەم مرۆڤە لاڕێ بوانە نازانن بۆچیش دروستکراون، جا کەسێك کە هاتنی بۆ دنیای بە دەست خۆی نەبوەو لە دنیا دەرچونیشی بەدەست خۆی نیەو پاشان زیندوکردنەوەیشی بۆ حیسابو پاداشو سزا بەدەست خۆی نەبێت ئەی نابێ بیر بکاتەوەو بزانێ بۆچی دروستکراوە؟ ﷲ دەفەرموێ: جنۆکەو ئینسانم تەنها بۆ بەندایەتی دروستکردوە.

﴿٤٥﴾ئینجا ﷲ چەندین نیشانەی بوونو دەسەڵاتی خۆیمان بۆ باسدەکاتو دەفەرموێ: ئایا نەت دیوە کە پەروەردگارت چۆن سێبەری درێژ کردوەتەوە ئەگەر خۆی حەزی بکردایە رای دەوەستان، پاشان خۆرمان کردوەتە بەڵگە لەسەری خۆ ئەگەر خۆر نەبوایە سێبەر نەدەبینرا.

﴿٤٦﴾ پاشان هێواش هێواش ئەو سێبەرە لا دەبەین بەهۆی هەڵهاتنی خۆرەوە. لێرەدا پێنج بەڵگە لەسەر بونو دەسەڵاتی خۆی پیشان ئەدات کە ئەمە یەکێك بوو لەوانە.

أَمۡ تَحۡسَبُ أَنَّ أَكۡثَرَهُمۡ يَسۡمَعُونَ أَوۡ يَعۡقِلُونَۚ إِنۡ هُمۡ إِلَّا كَٱلۡأَنۡعَٰمِۖ بَلۡ هُمۡ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ أَلَمۡ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيۡفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوۡ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنٗا ثُمَّ جَعَلۡنَا ٱلشَّمۡسَ عَلَيۡهِ دَلِيلٗا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضۡنَٰهُ إِلَيۡنَا قَبۡضٗا يَسِيرٗا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ لِبَاسٗا وَٱلنَّوۡمَ سُبَاتٗا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ نُشُورٗا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشۡرَۢا بَيۡنَ يَدَيۡ رَحۡمَتِهِۦۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ طَهُورٗا ﴿٤٨﴾ لِّنُحۡـِۧيَ بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗا وَنُسۡقِيَهُۥ مِمَّا خَلَقۡنَآ أَنۡعَٰمٗا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرٗا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَٰهُ بَيۡنَهُمۡ لِيَذَّكَّرُواْ فَأَبَىٰٓ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورٗا ﴿٥٠﴾ وَلَوۡ شِئۡنَا لَبَعَثۡنَا فِي كُلِّ قَرۡيَةٖ نَّذِيرٗا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدۡهُم بِهِۦ جِهَادٗا كَبِيرٗا ﴿٥٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي مَرَجَ ٱلۡبَحۡرَيۡنِ هَٰذَا عَذۡبٞ فُرَاتٞ وَهَٰذَا مِلۡحٌ أُجَاجٞ وَجَعَلَ بَيۡنَهُمَا بَرۡزَخٗا وَحِجۡرٗا مَّحۡجُورٗا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ مِنَ ٱلۡمَآءِ بَشَرٗا فَجَعَلَهُۥ نَسَبٗا وَصِهۡرٗاۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرٗا ﴿٥٤﴾ وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمۡ وَلَا يَضُرُّهُمۡۗ وَكَانَ ٱلۡكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرٗا ﴿٥٥﴾

(٤٧) **دووهەمیان**: خۆ هەر ئەو زاتەیە كە شەوی بۆ كردون بە پۆشاكو ئەتان شارێتەوەو خەوی كردوە بە هۆی حەسانەوەتانو رۆژیشی كردوە بە كاتی هەستانەوەو بڵاوبونەوەتان بەزەویدا بۆپەیداكردنی بژێویتان.

(٤٨) بەڵگەی **سێهەم** دەفەرموێ: جا اللّٰه ئەو زاتەیە كە بای وەكو مژدەدەرێك پێش بارانو رەوانە كردنی رەحمەتی خۆی ناردوە تا دڵخۆشتان بكات بە نزیك بونەوەی باران بارین، وە لەئاسمانەوە ئاوێكی پاكو خاوێنمان بۆ ناردون.

(٤٩) تا بەو ئاوە وڵاتی مردوی بێ گژو گیا زیندو بكەینەوەو ئەوەیش كە دروستمان كردوە لە ئاژەڵو خەڵكێكی زۆر ئاوی پێ بدەین.

(٥٠) بە راستی ئەم ئاوەشمان بە شێوەی جیاجیا بە هەندێ شوێن زۆرو بە هەندێ كەمو بە هەندێكیش هەر هیچ، جا بەشمان كرد لەناویاندا تا بیر بكەنەوەو توانایی و هێزی پەروەردگاریان بۆ دەركەوێتو باوەڕی پێبكەن كەچی زۆربەی خەڵك هەر بێباوەڕییان دەوێت!

(٥١) ئەگەر حەزمان لێبوایە بۆ هەمو شارو دێهاتێك پێغەمبەرێكمان دەنارد كە بەرەو خواپەرستیو رێگای راست بانگیان بكات بەڵام ئێمە ئەی محمدﷺتەنها تۆمان هەڵبژاردوە بۆ هەمو خەڵك بۆ گەیاندنی ئەم قورئانە، هەر وەكو خۆی دەفەرموێ: {كَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً/ البخاري/ هەر پێغەمبەرێك رەوانە كراوە بۆ گەلی خۆیو من بۆ هەمو خەڵك رەوانە كراوم}

(٥٢) جا تۆ گوێ مەدە قسەی كافرانو بەو شێوەی كە ئەو قورئانە داوا دەكات كۆششو جیهادێكی گەورەیان لەگەڵدا بكە تا ملكەچ دەبن بۆ فەرمانی اللّٰه. جا ئەوەی كە بەڵگەیە لە سەر ئەو خەڵكە تەنها ئەم قورئانەیە كە فەرمودەكانی پێغەمبەریشﷺ ماناو رۆشنكەرەوەیەتی.

(٥٣) لە بەڵگەی **چوارەمیاندا** دەفەرموێت: خۆ اللّٰه ئەو زاتەیە كە دوو دەریای بە یەك گەیاندوە، ئەمیان ئاوی زۆر شیرینوتینوشكێنە ئەمی تریان ئاوی زۆر سوێروتاڵە، جا لە نێوانیاندا لەمپەرێكی زۆر بەهێزی داناوە كە رێگرێكی زۆربتەوەو نایەڵێت تێكەڵاو ببنو ئەو لەمپەرو رێگرەیش ئێمە بە چاو نایبینینو رێگری هاتوچۆی كەشتیەكانیش ناكات بەڵام نایەڵێت ئەو دوو ئاوە تێكەڵ بن! دەی چ هێزێك دەتوانێت ئەوە ئیشە بكات جگە لە اللّٰه؟ وە سودێكی ئەو سوێرییەش ئەوەیە كە نایەڵێت دەریاكان بۆگەن بكەنو هەوایش خۆشتر دەكات.

(٥٤) بەڵگەی **پێنجەم**: جا اللّٰه ئەو زاتەیە كە لەو ئاوە كەمو بێهێزو بێنرخە مرۆڤی دروستكردوەو كردویەتی بە دوو بەشەوە، نێرو مێو لەو رێگاوە دووبارە خەڵك ئەگاتەوە بەیەك بە نەژادو بە ژنو ژنخوازی، خۆ پەروەردگارت زۆر بە توانایە، كەچی ئەوان سپڵەو خوانەناسن، نە لە هێزو دەسەڵاتی دەترسن، وە نەسوپاسی نیعمەتەكانی دەكەن.

(٥٥) جا ئەوان بەندایەتی دەكەن بۆ شتانێك جگە لە اللّٰه كە نە سودیان پێدەداتو نە زیان، خۆ خوانەناس بۆ دژایەتی پەروەردگاری خۆی پشت قایمكەری یەكترن، بەڵام سەرئەنجام بەشیان تێكشكانو لەناو چوونە.

(٥٦) جا تۆمان تەنها بۆ ئەوە ناردوە كە مژدەدەر بیت بە بەهەشت لە پاشە رۆژداو سەركەوتن لە دنیادا بۆ چاكەكارانو ترسێنەر بیت بۆ خوانەناسان بە دۆزەخ لە دوارۆژداو بەلەناوچونو نەمان لە دنیادا.

(٥٧) بڵێ: لەسەر گەیاندنی ئەم قورئانە بە ئێوە من داوای هیچتان لێناكەم جگە لەوەی كە كێ دەیەوێ با ئەم رێبازە بەرەو پەروەردگاری خۆی بگرێتە بەر، جا ئیتر با ماڵو دەسەڵاتی بە ویستو ئارەزۆی خۆی لەم رێگا بەنرخەدا ببەخشێت.

وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ﴿٥٦﴾ قُلۡ مَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِهِۦۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۚ ٱلرَّحۡمَٰنُ فَسۡـَٔلۡ بِهِۦ خَبِيرٗا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسۡجُدُواْۤ لِلرَّحۡمَٰنِ قَالُواْ وَمَا ٱلرَّحۡمَٰنُ أَنَسۡجُدُ لِمَا تَأۡمُرُنَا وَزَادَهُمۡ نُفُورٗا ۩ ﴿٦٠﴾ تَبَارَكَ ٱلَّذِي جَعَلَ فِي ٱلسَّمَآءِ بُرُوجٗا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجٗا وَقَمَرٗا مُّنِيرٗا ﴿٦١﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ خِلۡفَةٗ لِّمَنۡ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوۡ أَرَادَ شُكُورٗا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنٗا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلۡجَٰهِلُونَ قَالُواْ سَلَٰمٗا ﴿٦٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمۡ سُجَّدٗا وَقِيَٰمٗا ﴿٦٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصۡرِفۡ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتۡ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا ﴿٦٦﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ لَمۡ يُسۡرِفُواْ وَلَمۡ يَقۡتُرُواْ وَكَانَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ قَوَامٗا ﴿٦٧﴾

﴿٥٨﴾ جا تۆ پشت ببەستە بەو زاتە زیندوەی کە نامرێت، وەلەگەڵ سوپاس کردنیدا یادی ئەو بکە، خۆ بەسە کە ئەو زۆر بە ئاگایە لە گوناهی بەندەکانیو هیچی لێون نابێت.

﴿٥٩﴾ ئەو زاتەی کە ئاسمانانو زەویو ئەوەی کە لە نێوانیاندایە لە شەش رۆژدا دروستکردوە، پاشان بەو شێوەی کە شایانی ئەو زاتەیە لەسەر تەختی فرمانڕەوای وەستاو ئیشەکانی جێبەجێ دەکاتوحەقو راستیەکان بڕیار دەدات، وەهەر ئەوە چاکترین جیاکەرەوە کە بە سۆزو میهرەبانە بۆ هەمو دروستکراوەکانی، جا ئەگەر تۆ ئەمە نازانیت دەی لەو کەسەی کە زۆر چاك دەزانێت بپرسە، واتە: لەم بارەوە تەنها لە اللَّهُ خۆی بپرسەو هەر ئەوەی کە ئەو بە تۆ دەڵێت راستە.

﴿٦٠﴾ خۆ هەر کاتێك بەوان بوترێت سەردانەوێنو گەردنکەچبن بۆ رەحمان دەڵێن: رەحمان کێیە؟ ئایا سوجدە ببەینو گەردنکەچ بکەین بۆ ئەوەی کە تۆ پێمان دەڵێیت؟وە ئەم بانگ کردنە بۆ بەندایەتی بۆ رەحمان شتێکی لە ئەوان زیاد نەکرد جگە لە دور بونەوەیان لە حەقو راستی، ئەوان باوەڕیان بە وەسفی رەحمان نیە بۆاللَّهُ ئەوە بو لە ئاشتەوایی حودەیبیەشدا رازی نەبون کە بنوسرێتو وتیان: ئێمە رەحمانو رەحیم ناناسین.

﴿٦١﴾ بێگەردەو خاوەنی فەرو چاکەی زۆرە ئەو زاتەی کە لە ئاسماندا چەندین کۆشكو لە ناویدا چرایەکی گەرمو رۆشن کە خۆرەو مانگی روناك کەرەوەی داناوە، جا ئەو کۆشکانە بریتی بن لەو ئەستێرە گەورانە یان هەر کوشك بنو هێشتا زانیاری لە بارەیانەوە شتێکی نەزانی بێت دور نیە.

﴿٦٢﴾خۆهەر ئەو زاتەیە کە شەووڕۆژ دێنێت بە دوای یەکداو بە گوێرەی پێویستی مرۆڤ لە یەکێکیان کەمدەکاتەوەو دەیداتە دەم ئەویتریان کە گەورە ترین بەڵگەیە بۆ ئەو کەسەی کە دەیەوێت بیر بکاتەوە یان سوپاسی خوا بکات.

﴿٦٣﴾ ئینجا پەروەردگاری جیهان هەندێ لە سیفەتە بەرزو بە نرخەکانی بەندە شایستەکانی خۆیمان بۆ باس ئەکاتو ئەفەرموێ: جا بەندە راستو چاکەکانی رەحمان ئەو کەسانەن کە بە ئارامیو بێفیز لە سەر زەویدا دەڕۆنو هەر کاتێك نەزانان قسەی خراپیان لەگەڵدا بکەن قسەی چاكو بێزیان دەڵێنو بە ناشیرینی وەڵامیان نادەنەوە، چونکە دڵی باوەڕداری راستەقینە پڕیەتی لە سۆزو خۆشەویستیو چاکەخوازیو " کاسەیش چی تێدا بێت هەر ئەوەی لێدەرژێت".

﴿٦٤﴾ جا ئەوانە کەسانێکن کە شەوان بۆ پەروەردگاریان لەسوجدەو لە وەستاندان.

﴿٦٥﴾ وە ئەو کەسانەن کە دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان لە سزای دۆزەخ لامان بدە کە بێگومان سزای ئەو ئەچەسپێت بە مرۆڤەوەو لێی جیا نابێتەوە.

﴿٦٦﴾ بێگومان کە دۆزەخ خراپترین ئارامگاو جێگایە.

﴿٦٧﴾جا ئەوانە کەسانێکن هەر کاتێك شتیان بەخشی نە زیادەڕەوی دەکەنو نە رەزیلی بەڵکو مام ناوەندن لەو نێوانەدا.

﴿٦٨﴾ وە بەندە چاکەکانی رەحمان ئەو کەسانەن کە لەگەڵ اللَّهُدا پەرەستراوێکی تر ناپەرستنو هاوارو پەنا بۆ هیچ شتێکیتر نابەن، جا ئەو گیانەیش کە خوا قەدەغەی کردوە لێیان نایکوژن، مەگەر لەسەر حەق. وەك ئەو کەسەی کە کەسێکی بە ناحەق کوشت بێ یان لە ئایین پاشگەز بوبێتەوە یان هاوسەری حەڵاڵی بوو بێتو زینا بکات کە ئەوە بەحەق دەکوژرێت، خۆ زینایش ناکەن. جا هەر کەسێك شتێك لەوانە ئەنجام بدات دەگات بە تۆڵەی تاوانی خۆی.

لە عەبدوڵای کوڕی مەسعودەوە هاتوە کە وتویەتی: { سَأَلْتُ أَوْ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَيُّ الذَّنْبِ عِنْدَ اللَّهِ أَكْبَرُ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَشْيَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ أَنْ تُزَانِيَ بِحَلِيلَةِ جَارِكَ قَالَ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ ﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي

﴿حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾ /متفق عليه / له پێغەمبەری خوا ﷺ پرسیارم کرد یان پرسیاری لێکرا: کام گوناهە گەورەترە؟ فەرموی: ئەوەیە کە تۆ هاوبەش بۆ ﷲ دابنێیت لە کاتێکدا کە ئەو تۆی دروستکردوە، وتم: پاش ئەوە چی‌تر؟ فەرموی: ئەوەیە کە تۆ منداڵی خۆت بکوژیت لە ترسی ئەوەی کە خواردنت لەگەڵدا بخوات، وتم: پاش ئەوە چی تر؟ فەرموی: ئەوەیە کە زینا لەگەڵ ژنی دەراوسێکەتدا بکەیت، عەبدوڵا وتی: جا بۆ دان پێدانان بۆ راستی ئەو فەرمودەیە ﷲ ئەم ئایەتەی دابەزاند﴿جا بەندە چاکەکانی رەحمان ئەو کەسانەن کە لەگەڵ ﷲدا پەرەستراوێکی تر ناپەرستن‌و هاوارو پەنا بۆ هیچ شتێکی تر نابەن، وە ئەو گیانەی کە خوا قەدەغەی کردوە لێیان نایکوژن مەگەر لەسەر حەق، وە زینا ناکەن﴾

﴿٦٩﴾ لە رۆژی قیامەتیشدا سزای ئەوخراپەکارە چەند بەرانبەر دەکرێت‌و لە ناو ئەو سزایەدا بۆ هەمیشە بە بێ نرخی‌و سوکی دەمێنێتەوە. لە عەبدوڵای کوڕی عەباسەوە بوخاری‌و موسلم هێناویانە کە خەڵکێکی موشریك خەڵكیان زۆر کوشتبوو زینایان کرد بو، پاشان هاتنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺو وتیان: بە راستی ئەوەی کە تۆ دەیڵێیت‌و بانگ دەکەیت بۆلای زۆر جوانە، ئای هەواڵت پێ بداینە کەئایا کەفارەتی ئەوەی کە کردومانە هەیە؟ جا ئەم ئایەتەو ئایەتی پەنجاوسێی سورەتی (زومەر) دابەزین.

﴿٧٠﴾ بەڵێ هەر کەسێك یەکێك لەوسێ تاوانە گەورە ئەنجام بدات ئەوە سزایەتی کە وترا مەگەر پەشیمان ببێتەوەو کار بکات بە کار کردنێکی چاك جا ئەگەر وای کرد ﷲ خراپەکانی بۆ دەگۆڕێتەوە بە چاکە، ئەوەش لای خوا دور نیە چونکە ئەو زاتە زۆر لێبوردەو بە سۆزە بۆ بەندەکانی. پیغەمبەرﷺ باسی پیاوێك دەکات کە ئاخر کەس لە ناو ئاگری دۆزەخ دەردەهێنریت‌و ئەخرێتە بەهەشتەوە، جا لە کاتی حیسابی کردەوەکانیدا ﷲدەفەرموێ: باسی تاوانە گەورەکانی مەکەن‌و تەنها پرسیاری بچوکەکانی لێ بکەن، جا پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: {فَيُقَالُ لَهُ عَمِلْتَ كَذَا وَكَذَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا عَمِلْتَ كَذَا وَكَذَا فِي يَوْمِ كَذَا وَكَذَا قَالَ فَيُقَالُ لَهُ فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً قَالَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَقَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ مَا أَرَاهَا هَا هُنَا قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ/مسلم وغيره/ پێی دەوترێت : ئەو گوناهەو ئەو گوناهەت لە فلان‌و فلان روژدا کردوە، ئەو گوناهەو ئەو گوناهەت لە فلان‌و فلان روژدا کردوە، پێغەمبەری خوا ﷺفەرموی: جا بێگومان پێی دەوترێت لە جیاتی هەمو خراپەیەکدا چاکەیەکت بۆ حیساب دەکرێت ئینجا کابرا دەڵێت: ئەی پەروەردگارم بەراستی گوناهانێکم کردوە کە لێرەدا نایان بینم، ئەبو زەڕ وتی:

وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾ وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ ٱلْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَٰمًا ﴿٧٥﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَؤُا۟ بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًۢا ﴿٧٧﴾

٣٦ سُورَةُ الشُّعَرَاءِ ٢٣٧

جا پێغەمبەرمﷺ دی کە ئەوەندە پێکەنی تا دانە پیرۆزەکانی پێشوی دەر کەوتن}

بەڵێ پەروەردگار ئەوەندە لێبوردەو میهرەبانە تەنانەت هەندێ کەس لە وانەی کە نەك هەر تاوانەکانی بۆ گۆڕیون بەچاکە بەڵکو بەهۆی میهربانی ئەو زاتەوە تەماع دەیانگرێت‌و ئاوات دەخوازن کە گوناهی زۆرتریان بکردایە وەك لەم فەرمودەدا هاتوە: {لَيَتمَنَّيَنَّ أقوامٌ لَو أَكْثَرُوا مِنَ السَّيِّئاتِ قَالُوابِمَ يارَسُولَ الله؟ قال الَّذين بَدَّلَ الله عَزَّ وَجَلَّ سَيِّئَاتِهِم حَسَناتٍ /السلسلة الصحيحة/بەراستی گەلانێك ئاوات دەخوازن کە گوناحی زۆریان بکردایە، وتیان: لەبەرچی ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ؟ فەرموی: چونکە کەسانێکن کەخوای بە دەسەلاتی بەشکۆ خراپەکانی بۆ گۆڕیون بە چاکە}

﴿٧١﴾ جا هەر کەسێك پەشیمان بویەوە لە تاوان‌و ئیشی چاکی کرد بێگومان ئەوەیە کە دەگەرێتەوە بۆ لای ﷲ و پەشیمانیەکەی لێ وەردەگیرێت.

﴿٧٢﴾ جا ئەوانە کەسانێکن کەشایەتی درۆ نادەن، خۆ هەر کاتێکیش بەلای شتێکی خراپدا برۆن زۆر بە بەرێزانە تێ دەپەڕن‌و خۆیان بەو شتە خراپانە ناشیرین‌و لەکەدار ناکەن.

﴿٧٣﴾ خۆ ئەوانە کەسانێکن کە هەر کاتێ ئامۆژگاری کران بە ئایەتەکانی پەروەردگاریان هەروا کەڕو کوێرانە بەسەریا تێ‌ناپەڕن، بەڵکو لێی ورد دەبنەوەو سودی لێوەر دەگرن.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً فَظَلَّتْ أَعْنَٰقُهُمْ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ فَسَيَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلْأَرْضِ كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا ۖ فَٱذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ ۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾

﴿٧٤﴾ جا ئەوانەیشن کە دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان هاوسەرانو وەچەیەکمان پێ ببەخشە کە چاکو پاکو چاورۆشن کەرەوە بن بۆمانو وامان لێبکەیت کە بۆ پارێزکاران پێشەواو چاو لێکراو بین. بەڵێ، بەندە راستەکانی رەحمان پێیان خۆشە هاوسەرو وەچەو نەوەکانیشیان چاکو پاك بن تا پاداشتی گەورەتریان دەست بکەوێت ئەوەتە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ/ مسلم / هەر کاتێك مرۆڤـ مرد کرداری دوایی دێت مەگەر لە سێ رێگاوە **یەکەمیان**: چاکەیەك کە پاش خۆی بمێنێتەوە وەك مزگەوتو پردو بیرو نەخۆشخانە، **دوهەمیان**: زانیارییەك کە پاش خۆی سودی لێوەر بگیرێت. **سێهەمیان**: منداڵی چاك کە دوعای بۆ بکات}

وە ئەم ئایەتە بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کە ئیمامەتو پێشەوایەتی شتێکی کەسبیە. وە مرۆڤ بە پارێزکاریو علیمو کۆشش بەگوێرەی شەریعەت دەگات بە پلەی ئیمامەتە بەڵام ئەگەر ئەمریکی تەوفیقیو دیاریکراو لە لای ﷲ وە بوایە ئەم دوعایەیەی کە ﷲ وەسفی خاوەنەکەی دەکات بێماناو مەفهوم دەبێت کەئەمە بەڵگەیەکە لەسەر ئەو بۆچونە هەڵەو بێ سەروبەرەی کە ئیمامەت بە پلەیەکی گەورەتر لەپلەی پێغەمبەرایەتیو دیاری کراو بە بنەماڵەیکی تایبەت دەزانێو پێی وایە کە کەسی تر جگە لەوان ناگەیەت بەو پلەیەو ناتوانێت داوایشی بکاتو دەستکاری ئەم ئایەتەشیان کردوە وەك ئایەتەکانی تری ئەم قورئانە پیرۆزەو دەڵێن: ئایەتەکە گۆڕاوەو درۆیەك لە ئیمامی سادقەوە دەهێنن کە گوایە لەم بارەوە لەویان پرسیوە ئەوویش وتویەتی: (قد سَألوا اللهَ عظيماً أن يَجعَلَهُم لِلمُتقِينَ أئِمَةً، فقيل له: كَيفَ هذا يا ابنَ رَسولِ الله؟ قال: إنما أَنزَلَ اللهُ "وَاجْعَلْ لَنَا مِنَ الْمُتقِينَ إماماً" [تفسير القمي" سورة الفرقان] واتە: داوای شتێکی گەورە دەکەن لە ﷲ کە بییان کات بە ئیمام بۆ پارێزکاران، واتە: ئەم ئیمامەتە لەوە گەورەترە کە کەسێك بییەوێت لە ﷲ دەوای ئەو پلەیە بکات وتیان: ئەی کوڕی پێغەمبەری خوا ئەی چۆن دابەزیوە، وتی: ﷲ تەنها بەم شێوەیە رەوانەی کردوە "لەناو پارێزکاراندا ئیمامێکمان بۆدا بنێ"!). ئینجا خوای گەورەو میهرەبان لە پاداشتی ئەو بەندە چاکانەی خۆیدا کە خاوەنی ئەو سیفەتانە بن دەفەرموێ:

﴿٧٥﴾ ئەوانە بە هۆی خۆ راگرتنیان لەسەر ئەو رەوشتو سیفەتە جوانانەیان هۆدەکانی بەهەشتیان پێدەدرێتو لە ناویاندا لە لایەن پەروەردگاری جیهانیانو فریشتەکانەوە پێشوازیو سەلامیان لێ دەکرێت،

﴿٧٦﴾ کە بۆ هەمیشە دەمێنێنەوە لە ناویدا، جوان ئارامگاو جێگایەکە ئەو بەهەشتە.

﴿٧٧﴾ ئینجا ﷲ دەفەرموێ: ئەی محمدﷺپێیان بڵێ: ئەگەر لەبەر بەندایەتیتان نەبێت پەروەردگارم هیچ گوێتان پێ نادات، چونکە ئێوەی بۆ بەندایەتی دروستکردوە، جا بە راستی ئێوە ئەی بێباوەڕان ئەم پەیامو‌پێغەمبەرەتان بە درۆ خستەوەو دەستتان لە کوفرو تاوان هەڵنەگرت، بەم زوانە سزای ئەوتاوانانە دەچەسپێت پێتانەوەولێتان جیانابێتەوە.

سورەتی شوعەرا ﴿٢٦﴾ ﴿٢٢٧﴾

سورەتی شوعەرا کە سورەتی بیستو شەشەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، دووسەدوبیستو حەوت ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلو حەوتەمەو پاش سورەتی (**الواقعة**)و پێش (**النمل**) دابەزیوە. وشەی(**الشعراء**) یەکجار لە قورئاندا ئەویش لە ئایەتی دووسەدوبیستو چواری ئەم سورەتەدا هاتوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ تا، سین، میم.

﴿٢﴾ ئەمانە کە لەم سورەتەدا دێن بەڵگەکانی ئەم پەڕاوە رۆشنکەرەوەیە کە حەقو بەتاڵو چاکو خراپ لەیەك جیا

دەكاتەوە، بەڵام سەر لێشێواوو هەواو هەوەس پەرستان بەڕاستی نازانن‌و دژایەتی دەكەن، جا پێغەمبەری ئازیزمانﷺ بەمە زۆر خەمی دەخوارد، بۆیە پەروەردگاری میهرەبان دڵنەوایی دەكات‌و دەفەرموێ:

﴿٣﴾ بە خەم‌و پەژارە تۆ دەتەوێت خۆت بكوژیت لەسەر ئەوەی كە ئەوان باوەڕ بەم پەڕاوە ناكەن!

﴿٤﴾ ئەگەر ئێمە ئارەزۆمان لێ بێت لە ئاسمانەوە نیشانەیەكیان بۆ دەنێرین كە نەتوانن هیچ ملەجەڕەیەك بكەن، جا گەردنی بۆ كەچ بكەن، بەڵام ئێمە باوەڕی بە زۆرەملێمان ناوێت بەڵكو باوەڕێكمان دەوێت كە بە كەیفی خۆی هەڵیبژێرێت، جا تۆ خۆت ناڕەحەت مەكەو تەنها پەیامەكەت ڕابگەیەنە، ئێمە ئاگاداری ئەوانین‌و لەسەر هەڵوێستی ئەوان سەبارەت بەو پەیامە پاداشت‌و سزایان دەدەین. ئینجا ﷲباسی هەڵوێستی زۆربەی خەڵك بەرامبەر بەو پەیامە دەكات‌و دەفەرموێ:

﴿٥﴾ئەوان هەمیشە پشت دەكەنە هەموو قسەو باسێكی تازە كە لەلای ڕەحمانەوە بۆیان بێت.

﴿٦﴾بەڕاستی ئەوان باوەڕیان نەكرد بەم پەیامە، جا بەم زوانە پێیان دەگات هەواڵی ئەوەی كە گاڵتەیان پێدەكرد، واتە: ﷲ لە دنیادا دوچاری بەڵایان دەكات‌و لە قیامەتیشدا بە ئاگری دۆزەخ سزایان دەدات.

﴿٧﴾ لە پاشان ﷲ بۆ ئەوەی بیر بكەنەوەو دەست لە خوانەناسی هەڵگرن هەندێك لە بەڵگەی دەسەڵات‌و گەورەیی‌و توانایی خۆی باسدەكات‌و دەفەرموێ: ئایا خوا نەناسان تەماشای زەوی ناكەن كە ئەو هەموو گژوگیای جووتەو لەیەكچووانەمان تێیدا ڕوواندوە كە سوودو كەڵكی جوان‌و چاكیان لێ وەردەگرن؟

﴿٨﴾ بێگومان لەو هەمو گژوگیای ڕەنگاورەنگە و بە كەڵكانە بەڵگەیەكی گەورە هەیە بۆ خاوەن هۆشان، بەڵام زۆربەی ئەوان باوەڕدارنین.

﴿٩﴾ بێگومان پەروەردگارت دەسەڵاتدارەو بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لەستەمكاران‌و بە بەزەیی ومیهرەبانە سەبارەت بە چاكەكارانی خوا ناس. ئەم دوو ئایەتە هەشت جار لەم سورەتەدا هاتوە. ئینجا هەر لەم سورەتەدا بەسەرهاتی حەوت پێغەمبەرمان كە لە موساوە دەست پێ دەكات بۆ باسدەكات‌و دەفەرموێ:

﴿١٠﴾ بۆ گەڵەكەت باس بكە وەبیریان بێنەوە ئەو كاتەی كە پەروەردگارت بانگی موسای كرد كە بچێت بۆ لای ئەو گەلە ستەمكارە.

﴿١١﴾ واتە:گەلی فیرعەون‌و پێیان بڵێ: ئایا ئێوە ناترسن لە ﷲ و واز لە تاوان‌و ستەم بهێنن‌و تەنها ﷲبپەرستن؟!

﴿١٢﴾ موسا وتی: ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من دەترسم بە درۆم بخەنەوەو باوەڕم پێ نەكەن.

﴿١٣﴾ جا منیش بەوە دڵم تەنگ ببێت‌و قسەم بۆ نەیەت، دەی ڕاسپێری بكە بۆ لای هارون، بۆ ئەوەی پشتیوان‌و یارمەتیدەرم بێت.

﴿١٤﴾ جا ئەوان ڕقێكی كۆنیان لە منەوە دەترسم لەسەرئەوە بمكوژن.

﴿١٥﴾ ﷲ فەرمویى: نەخێر ئەوەیان پێ ناكرێت، جا هەردووكتان بە بەڵگەكانی ئێمەوە بڕۆن بۆ لای فیرعەون كە ئێمە بە یارمەتی‌و چاودێری لەگەڵتانین، بێگومان ئەوەی كە ئێوەو ئەوان دەیڵێن دەیبیسین.

﴿١٦﴾ هەردووكتان بچنە لای فیرعەون‌و پێی بڵێن: ئێمە فرستادەی پەروەردگاری جیهانیانین.

﴿١٧﴾ نەوەی ئیسرائیلمان لەگەل بخە. بەڵێ ئەمانیش هەردووكیان چوون‌و ئەم پەیامەیان گەیاندە فیرعەون.

﴿١٨﴾فیرعەونیش وتی: ئایا ئێمە تۆمان بەمنداڵی گەورە نەكرد، ئەوسا چەند ساڵی تەمەنیشت لەناو ئێمەدا مایتەوە؟

﴿١٩﴾ جا كردت ئەو كارەی كە كردت، كە پیاوێكی قیبتی لە دەست كوژرا كە "إن شاء الله" لە سورەتی قەصەص دا باسی دێت، وا دیارە كە تۆ ئەی موسا لە ڕیزی نمەك نەناسانی؟!

﴿٢٠﴾ موسا عليه السلاموتی: من ئەو كاتە ئەوەم كردو منیش لەریزی رێ لێ ونبواندا بووم.

﴿٢١﴾ ئەوسا منیش ئەو كاتە لە ترسی ئێوە ڕام كردو وڵاتم بەجێ هێشت، جا پاش دە ساڵ ئاوارەیی گەڕامەوە ئینجا ﷲ لە كێوی (تور) حوكم‌و دانایی پێبەخشیم‌و لەریزی ڕەوانەكراوانی خۆیدا دایانام.

﴿٢٢﴾جا ئایا ئەوە نیعمەتێكی وایە كە تۆ منەتی بخەیتە سەرم لە كاتێكدا كە تۆ نەوەی ئیسرائیلت كرد بو بە بەندەی خۆت‌و لە

قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ
فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا
عَلَىَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ
﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ
﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾
قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ
لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ
أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ
فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ
عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا
تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ
﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ
لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

ترسی تۆ من کەوتومەتە لای تۆ، جا ئەو چاکەیە لە بەرامبەر ئەو هەمو تاوانانەوە کە تۆ لەگەڵ نەوەی ئیسرائیلدا کردووتە چ نرخێکی هەیە؟!

﴿٢٣﴾ ئینجا فیرعەون کەوتە پرسیار کردن لە موساو وتی:کێ پەروەردگاری جیهانیانە؟ چونکە ئەو گەلەکەی خۆی وا حاڵی کرد بو کە جگە لەو خودایەکی تر نەناسنو تەنها بەندایەتی ئەوبکەن، جا هەر بە یەکەم قسەی موسا ئەو بە درۆ کەوتەوە، خۆ بەم پرسیارە مەبەستی ئەوەبو کە موسا بترسێو بلێ توێت، بەڵام موسا هەڵگری پەیامی ﷻ یەو لە وتنی ڕاستی لە کەس ناترسێت.

﴿٢٤﴾ وتی پەروەردگاری جیهانیان ئەو زاتەیە کە ئاسمانانو زەویو ئەوەی کە لە نێوانیاندایە دروستی کردوە، ئەگەر ئێوە دڵێکی سەلمێنەرو دیدێکی تیژتان هەبێت.

﴿٢٥﴾ جا فیرعەون بەوانەی کە لە چواردەوری بوون وتی: ئایا گوێ ناگرن بزانن چی دەڵێت!

﴿٢٦﴾ جا موسا عليه السلام درێژەی بە قسەکانی خۆی داو وتی: پەروەردگاری ئێوەو پەروەردگاری باو باپیرانتانە.

﴿٢٧﴾ فیرعەون وتی: ئەو پێغەمبەرەی کە نێرراوە بۆلاتان بێگومان شێتەونازانێ چی دەڵێ.

﴿٢٨﴾ موسا عليه السلام وتی: پەروەردگاری جیهانیان بەدیهێنەری ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاواو ئەوەی کە لە نێوانیاندایە ئەگەر ئێوە ژیریتان کار بکاتو نەزانانە بیرنەکەنەوە، خۆ ئەگەر فیرعەون ڕاست دەکاتو پەروەردگارە بائەوانە پێچەوانە بکاتەوە، جا فیرعەون کاتێ کەلە قسەدا شکستی خوارد، هەروەك نەریتی هەمو ستەمکارانی ملهوڕ کەوتە بەکارهێنانی زۆر تا بە باوەڕی خۆی بەو شێوە کاری موسا بە سوودی خۆی یەکسەرە بکاتەوە.

﴿٢٩﴾ فیرعەون وتی: ئەگەر جگە لە من خودایەکی تر بپەرستیت دڵنیا بە کە لەناو بەند کراوەکاندا خۆت دەبینیتەوە، واتە زیندانت دەکەم.

﴿٣٠﴾ موسا عليه السلام وتی: ئایا هەر زیندانم دەکەیت ئەگەر لەسەر پێغەمبەرایەتیم بەڵگەی ڕۆشنت بۆ بهێنم؟

﴿٣١﴾ فیرعەون وتی: ئەگەر تۆ لە ڕاستگۆیانیت دەی بیهێنە؟.

﴿٣٢﴾ جا موسا عليه السلام عەساکەی فڕەدا گورج بو بە مارێکی ڕاستەقینە.

﴿٣٣﴾ خۆ دەستیشی لە باخەڵی دەرهێنا کەچی ئەویش بۆ تەماشا چیان زۆر سپی بوو نزیك بوو ئاوی چاویان ببات، بەڵام خوا نەناسی ستەمکار زۆر دوورە وابە زوویی خۆی بە دەستی حەقو ڕاستیەوە بدات، ئەوەتە فیرعەون لەجیاتی باوەڕهێنان دەستی دایە پیلانێکی تر بۆ گومان پەیداکردن لە پێغەمبەرایەتی موسادا.

﴿٣٤﴾ بە پیاو ماقوڵانی دەوروبەری خۆی وت: بەڕاستی ئەمە ساحیرێکی زۆرزانە.

﴿٣٥﴾ پاشان خۆی بە خەمخۆری ئەوان دادەنێتو دەڵێت: موسا دەیەوێت کە لەم زەویەی خۆتاندا بەو سیحرەی دەرتان بکات، جا ئێوە لەمبارەوە بڕیارتان چییە؟ بەڵێ تاغوتو ستەمکاران تا خۆیان ئیشیان بۆ بچێتە سەر پرس بە کەس ناکەن بەڵام کاتێك کەوتنە لێژیەوە، ئینجا پەنا بۆ دەوروبەریان دەبەنو پرسو ڕایان پێدەکەن کە گوایە ئێمە بڕیاری سەربەخۆ نادەینو بە پرسو ڕا ئیش دەکەین! تا کەمێك پێش ئێستا فیرعەون هەر خۆی خودا بوو کەسی تر مافی ڕا دەربڕینو ڕەخنە گرتنی نەبو وا ئێستا بەدەست موساوە داماوەو ناچار دەیەوێت بە جوڵاندنی ویژدان دەوروبەرەکەی بەگژ موسادا بکات.

﴿٣٦﴾ ئەوانیش وتیان: خۆیو براکەی لێرە گیر بدەو بۆ کۆکردنەوەی جادووگەران نوێنەر بنێرە بۆ هەمو شارەکان.

﴿٣٧﴾ کە ئەوان هەرچی جادووگەری زۆر زانایە بۆت دەهێنن تا ئەوان بە گژیدا بچنو تۆ بە سەرکەوتویی بمێنیتەوە، جا فیرعەونیش بە قسەی کردنو خەڵکی نارد،

﴿٣٨﴾ ئەوسا هەمو ساحیران کۆکرانەوە لەکاتی ڕۆژی دیاریکراودا.

﴿٣٩﴾ جا بە خەڵکیش وترا: ئایا ئێوەش کۆدەبنەوە.

﴿٤٠﴾ بەڵکو دوای جادووگەرەکان بکەوین ئەگەر ئەوان سەرکەوتن. بەڵێ خەڵکی هاتنو لە جێگاو ڕۆژی دیاریکراودا لەگەل هەمو جادوکەرانی زۆرلێزان دا کۆبونەوە.

﴿٤١﴾ خۆ کاتێك جادوگەرەکان هاتن، بە فیرعەونیان وت: ئایا پاداشتێکمان هەیە ئەگەر ئێمە سەرکەوتین؟

﴿٤٢﴾ وتی: بەڵێ پاداشتان هەیەو بێگومانیش ئەو کاتە ئێوە لەناو نزیکانی دەربارادا دەبن، واتە: خەڵاتتان دەکەمو لە خۆمتان نزیك دەکەمەوە،

﴿٤٣﴾ جا موساش(عليه السلام) هاتو چاوی بە جادووگەران کەوت و پێی وتن: فڕێی بدەن،ئەوەی کە فڕەی دەدەن واتە: چیتان لەدەست دێت بیکەن بێ منەت بن.

﴿٤٤﴾ جا ئەوانیش پەتو داردەستەکانیان فڕە داو وتیان سوێند بە گەورەیی فیرعەون: هەر ئێمە سەردەکەوین. جا ئەو جێگایە هەموی لەبەر چاوی خەڵك پڕ بوو لە ماری جۆراو جۆرو هەمویشیان دەجولان، تەنانەت موسا ترسی ئەوەی بۆ پەیدا بو کە ئەگەر لەلایەن خوداوە وەلأم نەدرێتەوە چی بکات، بەلأم پەروەردگار هات بە هانایەوەو فەرمووی: موسا داردەستە کەت فڕێ بدە.

﴿٤٥﴾ جا موسایش(عليه السلام) دار دەستەکەی فڕێ دا، ئەوسا ئەویش ئەوەی کە ئەو جادووگەرانە کردبویان هەموی هەڵلوشیو گۆڕەپانەکەی خاوێنکردەوە لەو شتە پڕوپوچان جا جادووگەران زانیان بەڕاستی ئەوەی موسا جادوو نیە، چونکە ئەوان چاك سیحرو جادوویان دەناسیو باش شارەزای سیحر بون،

﴿٤٦﴾ بۆیە هەمویان سەری گەورەی و ڕیزیان بۆ موسا نزم کرد.

﴿٤٧﴾ وتیان: وا ئێمە بە پەروەردگاری جیهانیان باوەڕمان هێنا.

﴿٤٨﴾ کە پەروەردگاری موساو هارونە، ئینجا تەختی خوایەتی فیرعەون کەوتە مەترسیەوە بۆیە کەوتە هەڕەشەو گوڕەشەکردن لەوجادوگەرانەی کە پشتی پێبەستبون.

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ
قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ
وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ
﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا۟ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا۟ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ
ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ
﴿٤٥﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾
رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ إِنَّهُۥ
لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ
وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ إِنَّآ
إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ أَن كُنَّآ
أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ إِنَّكُم
مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ
لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ
﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَٰهُم مِّن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾
كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَٰهَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾

﴿٤٩﴾ فیرعەون وتی: پێش ئەوەی کە من ماوەتان پێبدەم باوەڕتان پێکرد؟ بێگومان ئەوە ئەو گەورەیەتانە کە ئێوەی فێری جادو کردبوو، بۆیە وا ئەمڕۆ لە قسەی دەرنەچوون جا بەم زوانە دەزانن چیتان بەسەردێت. دەستو قاچتان بە پێچەوانەی یەکتر دەبڕمو هەموتان بە داردا هەڵدەوەسم، بەلأم ئەو جادووگەرانەی کەچەند کاتژمێر پێش ئێستا گەورەترین پاداشتیان نزیك بونەوە بو لە فیرعەون وا ئێستا ڕوناکی ئیمان چووەتە ناو دڵیانەوە، جا نەك نزیکی لە فیرعەون بەڵکو کوشتنو دورکەوتنەوەیان لە فیرعەون بە چاکترین خەڵات دەزانن.

﴿٥٠﴾ وتیان: بێ منەت بە، هەرچی دەکەیت بیکە ئێمە بۆ لای پەروەردگاری خۆمان دەگەڕێینەوە.

﴿٥١﴾ بێگومان ئێمە هیوامان وایە کە پەروەردگارمان لەو تاوانانەی کە کردومانەو لەو جادوانەی کە تۆ زۆرت لێ کردوین چاوپۆشی بکاتو لێمان ببورێت، چونکە ئێمە یەکەم باوەڕدارین لە ناو گەلی خۆماندا. جا تەماشا بکەن باوەڕی ڕاستو دروست چەندە مرۆڤ ئازاو چاو نەترس دەکات پێشەکی چونکە خوانەناسبون چۆن لە فیرعەون دەترسانو لە فەرمانی دەر نەدەچوون بەلأم وا ئێستا کەباوەڕیان هێنا بە اللَّهِ و دانیان ناوە، بەڕاستی پێغەمبەرایەتی موسادا(عليه السلام)، هیچ باکیان لە فیرعەون نیەو بێترسانە ڕوبەڕوی وەستاونو بێ منەتیشی دەکەن لە

فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلۡجَمۡعَانِ قَالَ أَصۡحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدۡرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ
كَلَّآۖ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهۡدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضۡرِب
بِّعَصَاكَ ٱلۡبَحۡرَۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرۡقٖ كَٱلطَّوۡدِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٦٣﴾
وَأَزۡلَفۡنَا ثَمَّ ٱلۡأٓخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيۡنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجۡمَعِينَ ﴿٦٥﴾
ثُمَّ أَغۡرَقۡنَا ٱلۡأٓخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم
مُّؤۡمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ
نَبَأَ إِبۡرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ مَا تَعۡبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُواْ
نَعۡبُدُ أَصۡنَامٗا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلۡ يَسۡمَعُونَكُمۡ إِذۡ
تَدۡعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوۡ يَنفَعُونَكُمۡ أَوۡ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُواْ بَلۡ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا
كَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَءَيۡتُم مَّا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمۡ
وَءَابَآؤُكُمُ ٱلۡأَقۡدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمۡ عَدُوّٞ لِّيٓ إِلَّا رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ
﴿٧٧﴾ ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهۡدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ
﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ
يُحۡيِينِ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِيٓ أَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوۡمَ ٱلدِّينِ
﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبۡ لِي حُكۡمٗا وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾

هەرچی کە دژیان بیکات، ئینجا پاش ئەوەی کە موسا چەندین ساڵ لە میسردا پەیامی بەو خەڵکە گەیاند بەڵام ئەوان هەر زیاتر دژایەتیان دەکرد، ئەوسا پەروەردگار فەرموی:

﴿٥٢﴾ بە موسامان راگەیاند کە شەو بەندە باوەڕدارەکانم ببە بەرەو ئەو جێگایەی کە بۆت دیاری کراوە، بێگومان فیرعەون‌و سوپاکەی بە شوێن ئێوەدا دێن.

﴿٥٣﴾ جا موسا‌عليه السلام‌و گەلەکەی بە فەرمانی الله ڕۆیشتن هەتا گەیشتنە سەر دەریای نیل، ئەوسا فیرعەونیش کەسانێکی نارد بۆ شارەکان بۆ کۆکردنەوەی هێزی چەکدار، بۆ لەناو بردنی موساو پەیڕەوانی، جابە خەڵکیش بڵێن:

﴿٥٤﴾ بێگومان ئەوانە تاقمێکی کەمن. بەم قسەیە دەیەوێ نەترسن بەڵکوسوپایەکی زۆری بۆکۆبێتەوە ، بۆیە دەڵێ:

﴿٥٥﴾ بێگومان رقی ئێمەیان هەڵساندوەوتوڕەیانکردوین.

﴿٥٦﴾ بێگومان ئێمە هەمومان وریاو ئامادە باشین‌و نابێت لەوە زیاتر ماوەیان پێبدرێت‌و دەبێت لە ریشەیان بهێنین، بەڵام پەروەردگاری جیهانیان بە پێچەوانەی مەبەستی ئەوانی کردو ئەوەندە جووڵان تا سەری خۆیانیان تێدابرد، هەروەك دەفەرموێ:

﴿٥٧﴾ جا ئێمە ئەوانمان لەناو باخچەو چاوگەکاندا دەرکرد.

﴿٥٨﴾ خۆ خەزێنەکان‌و جێگا چاکەکانیشمان پێ بەجێ هێشتن.

﴿٥٩﴾ هەرئاوەها لەوانمان سەندەوەو دامان بە نەوەی ئیسرائیل،

﴿٦٠﴾ جا فیرعەون‌و پەیڕەوانی هەر لەگەل دەرکەوتنی ڕۆژدا دوای موساو پەیڕەوانی کەوتن‌و ڕۆیشتن تا گەیشتن پێیان.

﴿٦١﴾ جا کاتێك هەردوو تاقم چاویان بەیەك کەوت پەیڕەوانی موسا وتیان: بەڕاستی پێمان گەیشتن‌و خراپمان لێ قەوما.

﴿٦٢﴾ موسا‌عليه السلام وتی: وانیەو گومانی خراپ مەبەن بەڕاستی من پەروەردگارم لەگەلدایەو بەم زووانە ڕێنمایم دەکات کە چی بکەم.

﴿٦٣﴾ جا بە موسامان ڕاگەیاند کە عەساکەی لەو دەریایە بدات، موسایش عەساکەی لێداو دەریا لەتبوو بوبە دوانزە بەشەوە هەر بەشێکی وەکو چیایەکی گەورە وابوو، پەروەردگار زۆر بە زوویی قوڕی سەر ڕێی ئەوانی وا بتەو کردەوە کە موساو پەیڕەوانی بەئاسانی بە سەریدا تێبپەڕن.

﴿٦٤﴾ جا لەوێدا ئەوانی ترمان لەودەریایە نزیك کردەوە.

﴿٦٥﴾ ئەوسا موسا‌عليه السلام‌و ئەوانەی لەگەلیدا بون هەموویانمان ڕزگار کردو لەو دەریایە پەڕینەوە.

﴿٦٦﴾ لە پاشان ئەوانی ترمان خنکاند، واتە: فیرعەون‌و پەیڕەوانی هەمویان لەو دەریایەدا بن ئاو بوون، پاشان الله بۆ پەند وەرگرتن فیرعەونی خستە سەر دەریاو لاشەکەی وەکو خۆی هێشتەوەو تا ئێستایش هەر ماوە. بەڕاستی جیابونەوەی ئەو ئاوەو وەستانی وەك چیا گەورەکان‌و وشك کردنەوەی نێوانیان‌و ڕزگاربونی موساو پەیڕەوانی‌و خنکانی فیرعەون‌و پەیڕەوانی بۆ پەند وەرگرتن ڕووداوێکی زۆر گەورەو گرنگە بۆیە الله دەفەرموێ:

﴿٦٧﴾ بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕ هێنان بەڵام زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

﴿٦٨﴾ خۆ بەڕاستی پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە خوانەناسان‌و زۆر بەسۆزە بەرامبەر باوەڕداران. هەروەکو بینیمان فیرعەون‌و پەیڕەوانی خوانەناسی چۆن خنکاندو موساو پەیڕەوانی چۆن ڕزگار کرد. جا دێتە سەر باسی ئیبراهیم‌عليه السلام دەفەرموێ:

﴿٦٩﴾ دەی هەواڵی ئیبراهیمشیان بۆ بخوێنەرەوە.

﴿٧٠﴾ ئەو کاتەی کە بە باوکی‌و بە گەلەکەی وت: ئەمە چیە کە ئێوە دەیپەرستن؟

(٧٠) وتیان: ئەمە بت گەلێکن کە دەیانپەرستینو بە قسەی کەسیش وازیان لێ ناهێنینو هەروەها دەمێنینەوە لەسەر بەندایەتی بۆکردنیان. جا ئیبراهیم دەیەوێت بە بەلگە بۆیان بسەلێنێت کە ئەو بتانە هیچ نینو ئەوان لەسەر هەڵەن.

(٧٢) ئیبراهیم ﷺ وتی: ئایا هەر کاتێك بانگیان بکەنوهانایان بۆ ببەن ئەوان ئەو بانگەی ئێوە دەبیسنودێن بەدەمتانەوە؟

(٧٣) نەخێر پێم بلێن، ئەگەر بەندایەتیان بۆ بکەن هیچ سوودێکتان پێ دەگەیەنن؟ یان ئەگەر دژایەتیان بکەن هیچ زیانێکتان لێ دەدەن؟ ئاشکرایە بۆ ئەم سێ پرسیارە هیچ وەڵامێکی ژیرانەیان نەبوە بۆیە،

(٧٤) وتیان: نەخێر، تەنها ئەوەیە کە باو باپیرانمان کاتی خۆی هەر ئاوەهایان دەکرد، جا ئیبراهیم بەهانەی بۆ خۆشبو،

(٧٥) وتی: پێم بلێن ئەوە چیە کە دەیپەرستن؟

(٧٦) خۆتانو باو باپیرانی پێشووتان؟

(٧٧) ئەوسا هەمو ئەوانەی کەدەیانپەرستن دوژمنی منن جگە لە پەروەردگاری جیهانیان.

(٧٨) ئەو زاتەی کە منی درستکردوە، خۆ هەر خۆیشێتی ڕێنمایم دەکات.

(٧٩) جا ئەو زاتەی کە هەرخۆی خواردنو خواردنەوەم پێدەدات.

(٨٠) خۆ هەر کاتێکیش نخۆش بکەوم هەرخۆیەتی چاکم دەکاتەوە.واتە شیفا هەر لای خودایە نەکەسی تر.

(٨١) جا ئەو هەرخۆیشیەتی کە دەم مرێنێو زیندوویشم دەکاتەوە، واتە: مەرگو ژیانم هەر بەدست ئەوە.

(٨٢) وە هەر ئەوە کە هیوام پێی هەیە لە پاشە ڕۆژدا چاوپۆشی لە تاوانەکانم بکات. ئینجا ئیبراهیم دەست بە نزاو پاڕانەوە دەکاتو دەلێ:

(٨٣) ئەی پەروەردگارم داناییم پێببەخشەو بمخەرە ریزی پیاو چاکانەوە.

(٨٤) جا وام بۆ بکەیت کە لەناو خەلکانی دوایشدا ناوم بە چاك ببرێت.

(٨٥) خۆ بمکە بە بەشبەری باخچەی پڕ لە خۆشی بەهەشتیش، واتە: لە دنیادا ناوی خۆشم هەبێتو لە دوارۆژیشدا بمخەرە بەهەشتەوە.

وَٱجۡعَل لِّي لِسَانَ صِدۡقٖ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ (٨٤) وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ (٨٥) وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ (٨٦) وَلَا تُخۡزِنِي يَوۡمَ يُبۡعَثُونَ (٨٧) يَوۡمَ لَا يَنفَعُ مَالٞ وَلَا بَنُونَ (٨٨) إِلَّا مَنۡ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلۡبٖ سَلِيمٖ (٨٩) وَأُزۡلِفَتِ ٱلۡجَنَّةُ لِلۡمُتَّقِينَ (٩٠) وَبُرِّزَتِ ٱلۡجَحِيمُ لِلۡغَاوِينَ (٩١) وَقِيلَ لَهُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ (٩٢) مِن دُونِ ٱللَّهِ هَلۡ يَنصُرُونَكُمۡ أَوۡ يَنتَصِرُونَ (٩٣) فَكُبۡكِبُواْ فِيهَا هُمۡ وَٱلۡغَاوُۥنَ (٩٤) وَجُنُودُ إِبۡلِيسَ أَجۡمَعُونَ (٩٥) قَالُواْ وَهُمۡ فِيهَا يَخۡتَصِمُونَ (٩٦) تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ (٩٧) إِذۡ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (٩٨) وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلۡمُجۡرِمُونَ (٩٩) فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ (١٠٠) وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٖ (١٠١) فَلَوۡ أَنَّ لَنَا كَرَّةٗ فَنَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ (١٠٢) إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ (١٠٣) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ (١٠٤) كَذَّبَتۡ قَوۡمُ نُوحٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ (١٠٥) إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (١٠٦) إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ (١٠٧) فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ (١٠٨) وَمَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (١٠٩) فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ (١١٠) ۞ قَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلۡأَرۡذَلُونَ (١١١)

(٨٦) جا لە باوکم خۆش ببە بەڕاستی ئەو لە لاڕێیانە. ئەم پاڕانەوانەی ئیبراهیمە ﷺ بۆ باوکی لەسەر بەلێنێك بو کە پێیدابو بەلام کاتێك کە زانی کە باوەڕ ناهێنێت ئیتر دوعای بۆ نەکرد کە ئەمە لە سورەتی تەوبەدا ڕۆشن کراوەتەوە.

(٨٧) وە لەو ڕۆژەی کە خەڵك زیندو دەکرێنەوە شەرمەندەم مەکە.

پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {يَلقَى إبرَاهِيمُ أبَاهُ، فَيَقُولُ يَارَبِّ، إنَّكَ وَعَدتَنِي أن لا تُخزِنِي يوم يُبعَثُونَ، فَيَقُول الله، إنِّي حَرَّمتُ الجَنَّةَ عَلَى الكَافِرين/البخاري/ ئیبراهیم ﷺ لە ڕۆژی دواییدا دەگات بە باوکیو دەزانێت کە دۆزەخیە بۆیە دەفەرموێ: ئەی پەروەردگارم، بەڕاستی تۆ بەلێنت پێداوم کە لە ڕۆژی قیامەتدا شەرمەندەم نەکەیت، جا چ شەرمەندەیەك لەوە گەورەترە کە من باوکی خۆم لەناو ئاگردا ببینم؟ واتە داوای ڕزگاربونی باوکی دەکات، بەلام ﷲ دەفەرموێ: بەڕاستی من بەهەشتم لە کافران قەدەغە کردوە، واتە: باوکیشت کافرەو نای بەخشم }

(٨٨) ئەو ڕۆژە ڕۆژێکە کە نە ماڵو نە منداڵ سوودیان نیەو بەکار نایەن، بەلکو لەسەر ماڵ دوو پرسیارت لێ دەکرێت چۆنت دەرهێناو چۆنت خەرج کردو پرسیاری کوڕانیش لە باوكو باوکیش لە کوڕان دەکات، هەمو کەسێك لەوڕۆژەدا تەنها خۆی

قَالَ وَمَا عِلۡمِي بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنۡ حِسَابُهُمۡ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّيۖ
لَوۡ تَشۡعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنۡ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ مُّبِينٞ
﴿١١٥﴾ قَالُواْ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ يَٰنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡمَرۡجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ
رَبِّ إِنَّ قَوۡمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَٱفۡتَحۡ بَيۡنِي وَبَيۡنَهُمۡ فَتۡحٗا وَنَجِّنِي وَمَن
مَّعِيَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنجَيۡنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِي ٱلۡفُلۡكِ ٱلۡمَشۡحُونِ
﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغۡرَقۡنَا بَعۡدُ ٱلۡبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ
أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتۡ
عَادٌ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمۡ
رَسُولٌ أَمِينٞ ﴿١٢٥﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ
مِنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبۡنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ
ءَايَةٗ تَعۡبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمۡ تَخۡلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَإِذَا بَطَشۡتُم بَطَشۡتُمۡ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾
وَٱتَّقُواْ ٱلَّذِيٓ أَمَدَّكُم بِمَا تَعۡلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنۡعَٰمٖ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾
وَجَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ
﴿١٣٥﴾ قَالُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡنَآ أَوَعَظۡتَ أَمۡ لَمۡ تَكُن مِّنَ ٱلۡوَٰعِظِينَ ﴿١٣٦﴾

مەبەستەو تەنها بیرو باوەڕی ڕاستە کە لەو ڕۆژەدا سوودی دەبێت وەك دەفەرموێ:

﴿٨٩﴾ جگە لەو کەسەی کە بە دڵێکی سافەوە دەگات بە ﷲ، دڵێکی ساف وا کە خاڵی بێت لە تاوانو شیرکو بیدعەو بە ئارام بێت لەسەر سوننەتی پێغەمبەرﷺ.

﴿٩٠﴾ جا ئەو ڕۆژە بەهەشت لە پارێزکارانەوە نزیك دەکرێتەوە.

﴿٩١﴾ ئەوسا دۆزەخیش بۆ گومڕایان ئاشکرا دەکرێتو دەیبینن.

﴿٩٢﴾ وە لەو ڕۆژەدا پێیان دەوترێت لە کوێن ئەوانەی دەتان پەرست؟

﴿٩٣﴾ ئەوانەی جگە لە ﷲ، ئایا یارمەتیتان دەدەن؟ یان ئەوان دەتوانن یارمەتی خۆیشیان بدەن؟ واتە: نە دێن بە هاوارتانەوەو نە پارێزگاری خۆیشیان پێدەکرێت. ﴿ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ / پەرستندەو پەرستراو هەردووکیان لەو ڕۆژەدا لاوازن﴾

﴿٩٤﴾ جا ئەو پەرستراوانەو ئەو گومڕایانەی کە ئەوانیان دەپەرست هەردووکیان تووڕ دەدرێنە ناویەوە.

﴿٩٥﴾ خۆ سەرجەمی سەربازانی شەیتانیش دەخرێنە ناویەوە.

﴿٩٦﴾ جا لەحاڵێکدا کە ئەوان لەناوئەو دۆزەخدایدا لەدژی یەکتر دەدوونو دەڵێن:

﴿٩٧﴾ بە ﷲ قەسەم ئێمە لە گومڕاییەکی ئاشکرادا بووین ،

﴿٩٨﴾ ئەو کاتەی کە ئێوەمان لەگەڵ پەروەردگاری جیهانیاندا بە یەکسان دادەناو فورمانی ئێوەمان وەکو فەرمانی ﷲ جێ بەجێ دەکرد.

﴿٩٩﴾ خۆ هەر تاوانباران بون کە ئێمەیان هەڵدێراو گومڕایان کردین.

﴿١٠٠﴾ جا وا ئێستا نە تکاکارانێکمان هەیە تکایەکمان بۆبکەن.

﴿١٠١﴾ وە نە دۆستێکی دڵسۆزمان هەیە کە بێن بە هانامانەوەو لەم ئاگرەی دۆزەخ ڕزگارمان بکەن، ئاوایە سەرئەنجامی ملهوڕانو شوێنکەوتوانیان کە لەناو ئەو سزایە بەگژ یەکدا دەچن هەریەکەی ئەویتر تاوانبار دەکاتو لەوێدا پەشیمان دەبنەوەو دەڵێن :

﴿١٠٢﴾ خۆ ئەگەر جارێکیتر بگەڕاینەوە بۆ دنیا ئەوسا ئیتر لە باوەڕداران دەبین، بەڵام ﷲ دەزانێت کە ئەگەر بگەڕێنەوە بۆ دنیا دیسان دەگەڕێنەوە سەر بەزمی پێشویان.

﴿١٠٣﴾ بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕ هێنان بەڵام زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

﴿١٠٤﴾ وە بێگومان پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە کافرانو زۆر بە سۆزە بەرامبەر بە باوەڕداران. ئینجا دەچێتە سەر باسی گەلی نوح عليه السلام و دەفەرموێ:

﴿١٠٥﴾ گەلی نوح باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەران. گەلی نوح یەك پێغەمبەریان بووە کە نوحەو نۆ سەدو پەنجا ساڵ لەناویاندا بووەو جگە لە چەند کەسێکی زۆر کەم باوەڕیان پێ نەکرد، جا چونکە باوەڕ نەکردن بە پێغەمبەرێك بە مانای باوەڕ نەکردن بە هەمو پێغەمبەرانە، بۆیە لەم داستانانەدا بێباوەڕی هەمو گەلێك بە پێغەمبەرەکەی بە بێباوەڕبون بە هەمو پێغەمبەران دادەنێ.

﴿١٠٦﴾ جا بیریان بخەرەوە ئەو کاتەی کە (نوح)ی برایانعليه السلام پێی وتن: ئەوە بۆ لە ﷲ ناترسن؟

﴿١٠٧﴾ بێگومان من بۆ ئێوە پێغەمبەرێکی دەستو دەم پاکو ئەمینم.

﴿١٠٨﴾ دەی لە ﷲ بترسنو پەیڕەوی من بکەن.

﴿١٠٩﴾ خۆ من داوای هیچ پاداشتێك لە ئێوە ناکەم لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە، بەڵکو پاداشتی من هەر لەلای پەروەردگاری جیهانیانە.

(١١٠) دەی لە ﷲ بترسن‌و پەیڕەوی من بکەن.

(١١١) وتیان: ئایا باوەڕت پێبکەین لە کاتێکدا تۆ هەر مرۆڤانی سادەو ساویلکەت لەگەڵدان‌و تۆ دەتەوێت ئێمەش بکەیت بە هاوشانی ئەوان؟

(١١٢) نوح ﵇ وتی: من نازانم ئەوان چیان دەکردو لە ناو دڵیاندا نیم‌و من ڕواڵەتم لەسەرە مادام ئەوان بە ڕواڵەت باوەڕیان بە من هێناوە بەسە.

(١١٣) ئەگەرهەستتان هەبێ حیسابیان تەنها لەلای پەروەردگارمە نەك لەلای من.

(١١٤) وە من باوەڕداران ناتۆرێنم‌و دەریان ناکەم.

(١١٥) چونکە من جگە لە ترسێنەرێکی ڕوون شتێکی تر نیم.

(١١٦) وتیان: ئەگەر واز لەم بانگەوازەت نەهێنیت ئەی نوح دڵنیابە کە تۆ لە سەنگسار کراوان دەبیت، واتە، بەرد بارانت دەکەین تا دەتکوژین،

(١١٧) ئینجا نوح ﵇ بە تەواوی لە باوەڕهێنانی گەلەکەی نائومێد بو، جا سکاڵای خۆی لەلای ﷲ کردو وتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان گەلەکەم بەدرۆیان خستمەوەو هەڕەشەی کوشتنم لێ دەکەن.

(١١٨) سا تۆ لەنێوان من‌و ئەواندا بڕیاری خۆت بدەو من‌و ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە لەگەڵم دا ڕزگار بکە، ﷲ یش دوعایەکەی لێوەرگرت.

(١١٩) ئەوسا ئێمە نوح ﵇و ئەوانەش کە لەگەڵیدا بون لەناو ئەو کەشتیە پڕ لە گیانەوەرو مرۆڤانەدا، ڕزگارمان کردن.

(١٢٠) پاشان ئەوانی ترمان نوقمی دەریا کرد.

(١٢١) بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕ هێنان بەڵام زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

(١٢٢) جا بێگومان پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە کافران‌و زۆر بەسۆزە بەرامبەر باوەڕداران. ئینجا دەچێتە سەر داستانی هۆزی عاد کە گەلی هود پێغەمبەر بون‌و دەفەرموێ:

(١٢٣) گەلی عادهەمو پێغەمبەرانیان بەدرۆ خستنەوە.

(١٢٤) ئەو کاتەی کە (**هود**)ی برایان﵇ پێی وتن: ئەوە بۆلە ﷲ ناترسن؟

إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلْأَوَّلِينَ (١٣٧) وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ (١٣٨) فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ (١٣٩) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ (١٤٠) كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ (١٤١) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (١٤٢) إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٤٣) فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ (١٤٤) وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ (١٤٥) أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ (١٤٦) فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ (١٤٧) وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ (١٤٨) وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ (١٤٩) فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ (١٥٠) وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ (١٥١) ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (١٥٢) قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ (١٥٣) مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ (١٥٤) قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ (١٥٥) وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٥٦) فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟ نَٰدِمِينَ (١٥٧) فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ (١٥٨) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ (١٥٩)

(١٢٥) بێگومان من بۆ ئێوە پێغەمبەرێکی دەستو دەم پاك‌و ئەمینم.

(١٢٦) دەی لە ﷲ بترسن‌و پەیڕەوی من بکەن.

(١٢٧) خۆ من داوای هیچ پاداشتێك لە ئێوە ناکەم لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە، بەڵکو پاداشتی من لەلای پەروەردگاری جیهانیانە

(١٢٨) ئایا ئێوە لە هەمو جێگای بەرز کۆشك‌و تەلاری دیارو گەورە دروست دەکەن بۆ گاڵتە کردن بەو کەسانەی کە بەلاتاندا گوزەر بکەن .

(١٢٩) وە ئێوە بەنداوی گەورەو گرنگ دروست دەکەن، هیوادارن بۆ هەمیشە لە زەویدا بمێننەوە؟ شتی وانیەو دەبێ بمرن.

(١٣٠) خۆ هەر کاتێکیش شەڕ بکەن دەست دەوەشێنن بە دەست وەشاندنێکی ملهوڕانە، کە هیچ سۆزو نەرمیتێکی چاك لە بەرچاو ناگرن.

(١٣١) دەی لە ﷲ بترسن‌و پەیڕەوی من بکەن.

(١٣٢) دەسا بترسن لەو کەسەی کە ئەو هەمو شتانەی پێداون کە خۆتان دەزانن.

(١٣٣) کەمەڕو ماڵات‌و کوڕانی زۆری پێداون.

(١٣٤) وە باخچەگەل‌و کانی ئاوانی زۆریش.

(١٣٥) ئەگەر هەر ئاوەها بن بێگومان من دەترسم لێتان لە سزای ڕۆژێکی گەورە، جا کافران نەك گوێیان لە ئامۆژگاریەکانی نەگرت بەڵکو گاڵتەشیان پێدەکرد.

(١٣٦) وتیان: تۆ ئامۆژگاری بکەیت یان لە ئامۆژگاری کەران نەبیت‌و بێدەنگ بیت لای ئێمە یەکسانەو گوێت بۆ ناگرین.

(١٣٧) ئەمەی کە تۆ باسی دەکەیت جگە لە درۆو دەلەسەی پێشوان هیچی تر نیە، یان ئەوەی کە ئێمە دەی کەین شتێك جگە لەوە نیە کە پێشوانی ئێمە کردویانەو ئێمەش بە شوێن ئەواندا دەڕۆین. وشەی﴿خُلُقُ ٱلۡأَوَّلِينَ﴾ کە بەمانای ئەخلاق‌و هەڵسوکەوتی پێشوانە بە ﴿خَلْقُ الْأَوَّلِينَ/ دروستکراوی پێشوان﴾ دەخوێنرێتەوەو هەردوویشیان سەحیحن.

(١٣٨) خۆ ئێمە هەرگیزسزا نادرێین.

(١٣٩) جا ئەوان (هود)یان‌عليه السلام بەدرۆ خستەوە، ئەوسا ئێمەش لەناومان بردن بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕ هێنان بەڵام زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

(١٤٠) جا بێگومان پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە کافران‌و زۆر بەسۆزە بەرامبەر بە باوەڕداران. ئینجا دێتە سەر باسی گەلی (سەمود) کە هۆزی (ساڵح) پێغەمبەرە عليه السلام و دەفەرموێ:

(١٤١) گەلی سەمود پێغەمبەرانیان بەدرۆخستنەوە.

(١٤٢) ئەو کاتەی کە براکەیان ساڵح پێی وتن: ئەوە بۆ لە الله ناترسن؟

(١٤٣) بێگومان من بۆ ئێوە پێغەمبەرێکی دەستو دەم پاك‌و ئەمینم.

(١٤٤) دەی لە الله بترسن‌و پەیڕەوی من بکەن.

(١٤٥) خۆ من لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە داوای هیچ پاداشتێك لە ئێوە ناکەم، بەڵکو پاداشتی من لەلای پەروەردگاری جیهانیانە.

(١٤٦) ئایا وازتان لێ دەهێنرێت لێرەدا وا بە بێترس‌و بەخۆشی بژین لەگەل ئەو هەمو لاساری‌و تاوانانەدا کەدەیکەن؟

(١٤٧) لە ناو باخچەگەل‌و کانی ئاواندا،

(١٤٨) وە لەناو کێڵگەکان‌و دارخورماگەلێك کە هێشوەکانی وەك گۆزەی بچوك‌و نەرم‌و نۆڵن.

(١٤٩) وە لەناو چیاکاندا زۆر بە لێزانی ماڵانی گەورەو فرەوان دروست دەکەن تا ئیتر بومە لەرزە کار لەماڵەکانتان نەکات‌ونەڕوخێن. خۆ ئەوان لەبەر تەمەن درێژیان ماڵی قوڕو بەرد بەرگەی نەدەگرتن، جا دووبارە پێیوتنەوە:

(١٥٠) دەی ئیتر لە الله بترسن‌و پەیڕەوی لە من بکەن،

(١٥١) پەیڕەوی فەرمانی هەڵەکارانی زیادەڕەۆ مەکەن.

(١٥٢) ئەوانەی کە لە زەویدا خراپە بڵاو دەکەنەوەو ئیشی چاك ناکەن، واتە: سەرۆك‌و گەورەکانیان کە بانگیان دەکەن بۆ شیرك‌و کوفرو دژایەتی ئایین، جا ئەوان لەجیاتی وریا بونەوەو ڕووکردنە خواناسی‌و پەیڕەوی کردنی پێغەمبەرەکەیان،

(١٥٣) وتیان: تۆ تەنها لەوانەیت کە زۆر جادویان لێکراوەو هۆش‌و عەقڵیان لەدەست داوە، تۆ عەقڵ‌و هۆشت نەماوە.

(١٥٤) تۆش هەر مرۆڤێکی وەك ئێمە، جا ئەگەر لە ڕاستگۆیانیت دەی بەڵگەیەکمان بۆ بهێنە لەسەر پێغەمبەرایەتی خۆت.

(١٥٥) ساڵح عليه السلام وتی: ئەمە حوشترێکە کە لەسەر داخوازی خۆتان وەکو موعجیزەیەك الله بە منی داوە، جا ئەو ئاوەی کە هەتانە ڕۆژێکی بۆ ئەوەو ڕۆژێکی دیاریشی بۆ ئێوەیە، جا ئەو ڕۆژەیش بۆ ئەوە ئێوە لە شیری ئەو حوشترە دەخۆن.

(١٥٦) بە خراپە دەستی بۆ درێژ مەکەن، چونکە الله بۆ تاقیکردنەوەی ئێوە دروستی کردوە، جا ئەگەر دەست درێژیتان کردە سەری سزای ڕۆژێکی گەورە دەتان گرێتەوە، بەڵام ئەو گەلە لاسارە ئەم قسەیشیان وەکو باقی قسەکانی تری گوێ پێ نەدا.

(١٥٧) ئەوسا خراپترین کەسیان بە بڕیاری هەمویان هەڵی کوتایە سەری‌و سەری بڕی ئینجا زانیان کە ئیشەکەیان خراپ بووە پەشیمان بونەوە، بەڵام پاش چی؟ پاش ئەوەی کە دڵنیابون تۆڵەیان لێوەردەگیرێت، چونکە ساڵح عليه السلام پاش سەربڕینی وتی: پاش سێ ڕۆژی تر سزا دەدرێن جا دەڵێن، ڕۆژی یەکەم دەمو چاویان زەرد بو، ڕۆژی دووهەم سور بو، ڕۆژی سێهەم ڕەش بو.

(١٥٨) جا سزا گرتنیەوە کە دەنگێك بو هەمویان لە ترسا زەندەقیان چو ومردن بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕهێنان بەڵام زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

(١٥٩) خۆ بێگومان پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە کافران‌و زۆر بەسۆزە بەرامبەر باوەڕداران.

(١٦٠) ئینجا دەچێتە سەر داستانی گەلی لوت‌و دەفەرموێ: گەلی لوت هەمو پێغەمبەرانیان بەدرۆ خستنەوە

(١٦١) ئەو کاتەی کە (**لووت**)ی برایان ﵇ پێی وتن: ئەوە بۆ لە الله ناترسن؟ لووت کە برازای ئیبراهیمەو کلدانی یان کوردەو گەلەکەی عەرەب بون، واتە: نە بە نەسەبو نە بە ئایین یەك نەبون کەچی بە برایانی ناو دەبات؟ واتە: مرۆڤ لە بنەڕەتدا هەموی بەرەی یەك باوكو دایكن، بەم بۆنەوە وشەی برا بەکارهێنان بۆ یەکتری دروستە، واتە: برایەتی یان نەسەبیە یان ئایینیە یان مرۆڤایەتیە، بەکارهێنانی وشەی برا بە هەر کام لەم مەبەستانە بێت باشەو کێشەیەکی ئایینی نیە.

(١٦٢) بێگومان من بۆ ئێوە پێغەمبەرێکی دەستو دەم پاكو ئەمینم.

(١٦٣) دەی لە الله بترسنو پەیڕەوی من بکەن.

(١٦٤) خۆ من داوای هیچ پاداشتێك لە ئێوە ناکەم لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە، بەڵکو پاداشتی من لەلای پەروەردگاری جیهانیانە.

(١٦٥) بۆچی ئێوە لەناو ئەم خەڵکەی جیهاندا پەلاماری نێرینە دەدەن بۆ ئیشی ناپەسەندی نێربازی؟

(١٦٦) جا واز لە هاوسەرانێك دەهێنن کە پەروەردگار بۆ ئێوەی دروستکردون؟ بەڕاستی ئێوە گەلێکن هەمو سنورێکتان بەزاندوەو غیرەتو مەردایەتیتان لەدەست داوە، جا بەم قسانەی لووت ﵇ لەجیاتی پەشیمان بونەوەو بەخۆدا چوونەوە، بەرامبەری وەستان،

(١٦٧) وتیان: ئەی لووت بێگومان ئەگەر واز لەو قسەوباسانە نەهێنیت تۆ لە دەرکراوان دەبیت واتە لە وڵاتی خۆمان دەرت دەکەین، جا لووتیش ﵇ بێزاری خۆی لەو کردارە ناشیرینەی ئەوان دەربڕی،

(١٦٨) وتی: بێشك من لەوانەم کە ڕقی لەو کردارانەی ئێوەیە.

(١٦٩) ئەی پەروەردگارم منو خاوخێزانم ڕزگار بکە لە سزای ئەو کارەپیسەی کە ئەوان دەیکەن، پەروەردگاریش نزاکەی وەرگرتو فەرموی:

(١٧٠) ئەوسا ئێمەیش خۆیوهەمو خاوخێزانیو شوێنکەوتوانیمان ڕزگار کرد.

(١٧١) جگە لە پیرەژنەکەی کە لەناو ئەوانەدا بۆچەشتنی سزا هێشتمانەوە چونکە لایەنگری ئەوخراپەکارانەی دەکرد.

(١٧٢) لە پاشان ئەوانی ترمان لەناوبرد.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾ أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَـٰلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَـٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَـٰبُ لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٨٠﴾ ۞ أَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

(١٧٣) جا بارانی بەردمان بە سەردا باراندن ئای چەند خراپە بارانی ترسێنراوان.

(١٧٤) بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕ هێنان بەڵام زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

(١٧٥) خۆ بێگومان پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە کافرانو زۆر بەسۆزە بەرامبەر بە باوەڕداران.

(١٧٦) پاشان باسی داستانی خاوەنانی دارستان کە گەلی شوعەیب پێغەمبەرە ﵇ دەکاتو دەفەرموێ: خاوەنی دارستانەکان هەمو پێغەمبەرانیان بەدرۆخستنەوە.

(١٧٨) ئەو کاتەی کە (شوعەیب) ﵇ پێی وتن: ئەوە بۆ لە الله ناترسن؟

(١٧٧) بێگومان من بۆ ئێوە پێغەمبەرێکی دەستو دەم پاكو ئەمینم.

(١٨٠) دەی لە خوا بترسنو پەیڕەوی من بکەن.

(١٧٩) خۆ من داوای هیچ پاداشتێك لە ئێوە ناکەم لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە، بەڵکو پاداشتی من لەلای پەروەردگاری جیهانیانە.

وَٱتَّقُواْ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلۡجِبِلَّةَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ
مِنَ ٱلۡمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ
ٱلۡكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسۡقِطۡ عَلَيۡنَا كِسَفٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ
مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّيٓ أَعۡلَمُ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمۡ عَذَابُ يَوۡمِ ٱلظُّلَّةِۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ
ٱلۡأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلۡبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيّٖ
مُّبِينٖ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَفِي زُبُرِ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمۡ يَكُن لَّهُمۡ ءَايَةً أَن يَعۡلَمَهُۥ
عُلَمَٰٓؤُاْ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوۡ نَزَّلۡنَٰهُ عَلَىٰ بَعۡضِ ٱلۡأَعۡجَمِينَ ﴿١٩٨﴾
فَقَرَأَهُۥ عَلَيۡهِم مَّا كَانُواْ بِهِۦ مُؤۡمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكۡنَٰهُ
فِي قُلُوبِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤۡمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ
ٱلۡأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأۡتِيَهُم بَغۡتَةٗ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُواْ
هَلۡ نَحۡنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَءَيۡتَ
إِن مَّتَّعۡنَٰهُمۡ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُواْ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾

﴿١٨١﴾ وا دیارە ئەو گەلە سەرەڕای خراپی تاوانیان لە کێشانەو پێوانەشدا زۆر خراپ بوون بۆیە بەو شێوەیە ناویان دەبات‌و دەفەرموێ: شوعەیب ﷺ پێی وتن: بە تێرو تەواوی پێوانە بکەن‌و لەوکەسانە مەبن کە زیان گەیەنەرن بە خەڵك، بۆ خۆیان بەمەنی گەورە وەردەگرن‌و بە مەنی بچوك بە خەڵك دەفرۆشن.

﴿١٨٢﴾ ئەوسا بە میزانێك شت بکێشن چ بۆ کڕین‌و چ بۆ فرۆشتن ڕاست بێت‌و گزی لە خەڵك مەکەن. کەل‌وپەل‌و سامانی خەڵك کەم مەکەنەوە بە گزیکردن لە ڕێگای پێوانەو کێشانەوە . پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ:{مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا /متفق علیه/ هەرکەسێك گزیمان لێ بکات لەئێمەنیە}

﴿١٨٣﴾ جا لە زەویشدا خراپە بلاوەمەکەنەوە.

﴿١٨٤﴾ دەی بترسن لەو زاتەی کە ئێوەو خەڵکانی پێش ئێوەیشی دروستکردوە، بەلاّم ئەو گەلە لە جیاتی وەرگرتنی فەرمانەکانی‌و پەیڕەوی کردنی.

﴿١٨٥﴾ وتیان: تۆ هەر لەوکەسانەی کە جادویان لێکراوەو نازانی چی دەڵێیت‌و ئاگات لەخۆت نیە.

﴿١٨٦﴾ خۆ تۆیش هەر مرۆڤێکی وەکو ئێمەو هیچت لە ئێمە زیاد نیە.

﴿١٨٧﴾ جا بێگومان ئێمە وا گومانت پێدەبەین کە تۆ لە درۆزنانیت.جا ئەگەر وا نیە دەی چەند پارچەیەکمان لە ئاسمانەوە بۆ بەردەوە ئەگەر تۆلە ڕاستگۆیانیت،

﴿١٨٨﴾ وتی: پەروەردگارم لە هەمو کەس چاکتر دەزانێت بەوەی کە ئێوە دەیکەن، جا ئەگەر شایستەی سزا بن سزاتان دەدات‌و ستەمتان لێ ناکات، هەروایش بو ﷲ تۆڵەیەکی ڕێکی کردەوەکانیانی لێ سەندن.

﴿١٨٩﴾ جا ئەوان شوعەیبیان ﷺ بەدرۆ خستەوە ئەوسا سزای ڕۆژی سێبەر قۆستنیەوە. بێگومان ئەوە سزای ڕۆژێکی زۆر گەورە بو. موفەسیرین لێرەدا دەڵێن: پاش ئەوەی کە ئەوان بەو ئامۆژگاریەی شوعەیب لەتاوان‌و گزی لەپێوانەو کێشانەدا وازیان نەهێنا دوچاری گەرماییەکی زۆربون بۆماوەی هەفتەیەك پاشان هەورێك هات‌و سێبەری کردو هەمویان چونە ژێر سێبەرەکەوە جا زەوی هاتە جموجوڵ‌و دەنگێکی گەورە گرتنیەوەو سێبەرەکەش بو بە یەك پارچە ئاگرو هەمویانی سوتاند.

﴿١٩٠﴾ بێگومان لەم ڕووداوەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ باوەڕ هێنان بەلاّم زۆربەیان باوەڕ ناهێنن.

﴿١٩١﴾ خۆ بێگومان پەروەردگارت زۆر بە توانایە بۆ تۆڵە سەندن لە کافران‌و زۆر بەسۆزە بەرامبەر بە باوەڕداران. بەم شێوەیە ئەم حەوت داستانە کۆتای پێ هات ئینجا دێتە سەر باسی ئەم قورئانە گەورەو پڕ فەڕو خێرەو دەفەموێ:

﴿١٩٢﴾ ئەوەی کە لە سەرەتای ئەم سورەتەوە باسی هات، ئەوە ڕەوانەکراوی پەروەردگاری جیهانیانە.

﴿١٩٣﴾ کەبۆ گەیاندنی ئەم پەیامە جبرائیل هاتوە.

﴿١٩٤﴾ تابیگەیەنێت بە دڵی تۆ، تا تۆیش بۆ ئەم گەلەی خۆت لە ترسێنەران بیت بە سزای دنیاو تۆڵەی دۆزەخ بۆ ستەمکاران.

﴿١٩٥﴾ بە زمانێکی عەرەبی پاراوو ڕوونکەرەوەو ئاسان، تا هیچ کەسێك بە هانەی نەمێنێت بۆ پاشەڕۆژ.

﴿١٩٦﴾ ئەوسا بێگومان ئەم قورئانە لە پەرتوکەکانی پێشودا وەك تەورات‌و ئینجیل باسیکراوە.

﴿١٩٧﴾ دەی ئایا هەروا لەسەر لاساری‌و دژایەتی ئەم قورئانە دەڕۆن مەگەر ئەمە بۆ ئەوان بەڵگەیەکی زانیاریی گەورەی نیە کە نەوەی ئیسرائیل دەزانن کە ئەم پێغەمبەرە ﷺ ڕاستەو تەنانەت جێگای هاتنیشی دەزانن؟ لەوانە عەبدوڵای کوڕی سەلام کەیەکێك

بو لەزانا گەورەكانی ئەوسەردەمەی جوەكانی مەدینەو شایەتی لە سەر راستی پێغەمبەر ﷺداو موسڵمان بو ئینجا راستیە شاراوەكانی ناوتەوراتیشی سەبارەت بە پێغەمبەرایەتی پێغەمبەری ﷺ ئاشكراكرد، خوالێی رازی بێ . دیسان قورئان باسی كەللە ڕەقیو كوفری ناقۆڵای قورەیش دەكاتو دەفەرموێ:

(١٩٨) ئەگەر ئێمە ئەم قورئانە عەرەبیەمان ڕەوانەی لای هەندێ كەس بكردایە كە لە عەرەبیدا هیچ شارەزاییەكی نەبوایە،

(١٩٩) جا ئەویش بەسەر ئەوكافرانەی قورەیشی بیخوێندایەوە باوەڕیان بەو قورئانە نەدەهێنا، واتە: خوا نەناسان لەبەر تۆ نیە ئاوا دژایەتی دەكەن بەڵكو هەر خۆیان سروشتیان وایەو دژی ڕاستیو خوا ناسیی ڕاستەقینەن.

(٢٠٠) هەر ئاوەها بەهۆی لاساریو كەللە ڕەقی خۆیانەوە كوفرو سەركەشیو دژایەتی ئەم قورئانەو ئاینمان خستە ناو دڵیانەوە.

(٢٠١) كە باوەڕ بەو قورئانە ناكەن هەتا ئەو سزا بە ئێشو ئازارە بە چاوی خۆیان نەبینن.

(٢٠٢) دەی سا چاك بزانن كە ئەو سزا بە ئێشەیان لەناكاو كەهیچ هەستی پێ ناكەن بۆ دێتو دەیانگرێت.

(٢٠٣) ئەوسا كە سزا هات دەڵێن: ئایا مۆڵەتمان پێدەدرێت؟ بەڵێ لە پێشەوە گاڵتەیان بە هەڕەشەكان دەكردو دەیانوت كوا؟ ئەگەر ڕاست دەكەیت با سزا بێت، وا ئیستاش كەدەیبینن داوای ماوەپێدان دەكەن!

(٢٠٤) دەی ئیتر بۆچی پەلەی هاتنی سزا ی ئێمە دەكەن ؟ بەڕاستی خوانەناسان نەزانو گێلو گەمژەن.

(٢٠٥) پێم بڵێ: ئەگەر چەندین ساڵیش بەخۆشیش بیانژێنین،

(٢٠٦) لە پاشان ئەو سزایەی كە ئەوانی پێ ترسێنراوە هاتە سەریان،

(٢٠٧) چ سوودێكیان پێدەگەیەنێت ئەو خۆشیو ڕابواردنانەیان؟ ئینجا پەروەردگار تێمان دەگەیەنێت كە ستەم لە كەس ناكاتو تۆڵەی لە كەس نەسەندوە هەتا پەیامی پێ نەگەیشت بێتو دەفەرموێ:

(٢٠٨) هیچ شارێكمان لەناو نەبردوە مەگەر ترسێنەرانیان بۆ هاتبێتو ئەوان پەیامی ﷲیان پێ گەیاند بن، جا ئەوانیش دژایەتیان كردبێت.

مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَآ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكۡرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتۡ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنۢبَغِي لَهُمۡ وَمَا يَسۡتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّمۡعِ لَمَعۡزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنذِرۡ عَشِيرَتَكَ ٱلۡأَقۡرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنۡ عَصَوۡكَ فَقُلۡ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ ٱلَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلۡ أُنَبِّئُكُمۡ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ﴿٢٢٢﴾ يُلۡقُونَ ٱلسَّمۡعَ وَأَكۡثَرُهُمۡ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلۡغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمۡ تَرَ أَنَّهُمۡ فِي كُلِّ وَادٖ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمۡ يَقُولُونَ مَا لَا يَفۡعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَذَكَرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱنتَصَرُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْۗ وَسَيَعۡلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَيَّ مُنقَلَبٖ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

٢٧ سُورَةُ النَّمۡلِ ٩٣

(٢٠٩) ئەمەی باسمان كرد پەندو ئامۆژگاریەو ئێمە ستەمكار نینو هەر كەسو گەلو هۆزێك بە گوێرەی كرداری خۆی ڕەفتاری لەگەل دا دەكەین.

(٢١٠) جا شەیتانەكان ئەم قورئانەیان دانەبەزاندوە،

(٢١١) خۆ بۆ یشیان نیە كەئەم كارە بكەنو نایشتوانن چونكە سروشتی ئەوان كوفرو فەسادو گومڕاییەو ئەم قورئانە پڕیەتی لە ڕەوشت بەرزیو فەرمان بە چاكەو بەرگری لە خراپە، جا ئەوان چۆن شتی وادەكەن؟

(٢١٢) بێگومان كە ئەوان لە بیستنی قسەی فریشتەكان بێبەش كراونو هیچ هەواڵێكی تەواوی ئاسمان نابیسن ئیتر چۆن دەتوانن پەیامێكی گرنگوموعجیزەی ئاوەها بهێنن؟. جائەم بۆچونەیشتان هەروەكو بۆچونەكانی ترتان بێ سەروبەرەو تەنها خۆ خەڵەتاندنەو بۆفریودانی گەمژەو ساویلكەكانی ژێر دەستتانن.

(٢١٣) ئەوسا لەگەل پەرستنی ﷲ دا كەسێكی تر نەپەرستیت، چونكە بەو بەندایەتیە لە ڕیزی سزادراواندا دەبیت.

(٢١٤) جا خزمانی نزیكترت بترسێنە لە سزای سەختی هەردوو ژیان ئەگەر حەقو ڕاستی وەرنەگرن، بەڵێ بەڕاستی پێغەمبەری ئازیز ﷺ ئەم پەیامەی پێشەكی بە گوێی خزمانی نزیكی خۆیدا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْـَٔاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ وَهُمْ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلْقُرْءَانَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ إِنِّيٓ ءَانَسْتُ نَارًا سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِيَ أَنۢ بُورِكَ مَن فِي ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨﴾ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْۚ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾ إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًۢا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍۖ فِي تِسْعِ ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓۚ إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُواْ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾

دا، ئینجا بەم لاو ئەولادا، لە عەبدوڵای کوڕی عەباسەوە هاتوە کە کاتێك پێغەمبەرمان ﷺ چوەتە سەر تەپۆڵکەی (سەفا)و بە دەنگێکی بەرز بانگی لە خزمانی کرد کە قوریشەو ئەوانیش هەمویان یان خۆیان یان کەسێکیان نارد کە کۆبونەوە لە دەوری‌و فەرموی: ئەی کوڕانی عەبدولموتەلیب ئەی کوڕانی فیهر ئەی کوڕانی لوئەی، پێم بڵێن: ئەگەر پێتان بڵێم کە لە پشت ئەم چیایە کۆمەڵە سوارێك دەیانەوێت لەناکاو بدەن بە سەرتاندا باوەڕم پێ دەکەن؟ وتیان: بەڵێ، فەرموی: دەی من ترسێنەرێکم بۆتان پێش هاتنی سزایەکی توند. جا ئەبو لەهەبی مامی وتی: لەناوبچیت‌و لەمرۆ بە دوا نەژیت، هەر بۆ ئەمە بانگت کردین، پێغەمبەر وەڵامی نەدایەوە بەڵام ﷻ ﴿تَبَّتْ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ..الی قولە..مَّسَدٍۭ ﴿٥﴾﴾ مەسەد: ١ - ٥ لە وەڵامی (ئەبولەهەب)دا نارد. تادوارۆژ ئەم جنێوە ڕۆژانە سەدان‌وهەزاران جار بە ئەبو لەهەب دەوترێت. خوا بەلوتفت لە تورەیی خۆت بمان پارێزی. ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿٢١٥﴾ باڵی سۆزو میهرەبانیت دانەوێنە بۆ پەیڕەوانی باوەڕدارت‌و نەرمونیان بە لەناویاندا.

﴿٢١٦﴾ ئەوسا ئەگەر ئەوان دژایەتی تۆیان کرد، سا تۆیش بڵێ: بەڕاستی من بێزارم لەو کردارو قسە ناپەسەندانەی کە ئێوە دەیکەن.

﴿٢١٧﴾ جا خۆت بە خاوەن دەسەڵات‌وبێنیهایەت میهرەبان بسپێرەو باکت لە کەس نەبێت، بەڵێ، هەر خۆی بەسە.

﴿٢١٨﴾ ئەو زاتەی کە چاوی لێتە هەر کاتێك هەڵدەستیت بۆ ئیشێك، واتە: چاودێرو پارێزەرتە لە هەمو کاتێکدا.

﴿٢١٩﴾ خۆ چاوی لە هەڵس‌و کەوتتە لەناو سوجدەبەرانیشدا.

﴿٢٢٠﴾ چونکە بێگومان ئەو خۆی بیسەری هەمو قسەو گفتوگۆیەکەو زانەری هەمو ڕەفتارێکە.

﴿٢٢١﴾ جا دەفەرموێ: پێتان بڵێم: شەیتانەکان بۆ سەر کێ دێنە خوا ڕەوە و قسە بۆ کێ دێنن؟

﴿٢٢٢﴾ بۆ سەر هەمو درۆزنێکی تاوانبار دادەبەزن، جاخۆ ئەی قورەیش هەموتان شایەتن لەسەر ڕاستگۆیی‌و ئەمینی محمدﷺ.

﴿٢٢٣﴾ کە ئەوان گوێ لە فریشتەکان ڕادەگرن تا شتێکیان دەست بکەوێت‌و بیدەن بە گوێی درۆزن‌و تاوانبارەکاندا واتە فاڵچی‌و جادووگەران، کە لەسەد قسە قسەیەکی ڕاستە. کەواتە محمدی ڕاستگۆ ﷺ ناگونجێ بڵێیت شەیتانەکان دێنە لای، هەروەها ناگونجێ بڵێیت ئەم قورئانە ڕێك‌و ڕەوان‌و پڕ لە ژیری‌و دانایە قسەی شاعیرانە.

﴿٢٢٤﴾ چونکە شاعیران لاڕێ‌و گومڕایان پەیڕەوییان دەکەن نە مرۆڤی ژیرو دانا.

﴿٢٢٥﴾ مەگەر نەت بینیون سەرگەردان‌و سەر لێشێواوان‌و بە هەمو شیوێکدا دەچن‌و لەهەمو ڕاست‌و ناڕاستێ دەدون؟

﴿٢٢٦﴾ خۆ بێگومان ئەوان شتێك دەڵێن کە خۆیان نایکەن.

﴿٢٢٧﴾ مەگەر ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردووەو لە قسەو شیعرەکانیاندا زۆر یادی ﷲ دەکەن، پاش ئەوەی کە ستەمیان لێکراوە ئەوانیش بە شیعرەکانیان تۆڵەی خۆیان وەردەگرنەوەو ستەم ناکەن. وە بەم زوانە ئەوانەی کە ستەمیان کردوە چ بە هۆنراوەو چ بە غەیری هۆنراوە دەزانن بەرەو کوێ دەچن، بەڵێ لەو شاعیرانەی کە ﷲ بە چاکی باسیان دەکات ئەوانە بون کە لە خزمەتی پێغەمبەری ئازیزماندا ﷺ بە هۆنراوەکانیان پارێزگاریان لە پێغەمبەرﷺ و ئایینی ئیسلام دەکرد وەکو حەسانی کوڕی سابیت‌و عەبدوڵای کوڕی ڕەواحەو کەعبی کوڕی مالیك، خوا پاداشتی خێری هەمویان بداتەوە.

٢٧ سورەتی نەمل ٩٣

سورەتی نەمل کە سورەتی " سلیمان" یشی پێدەوترێت، سورەتی بیستو حەوتەمی قورئانە، لە مەککەدا هاتوەتە خوارەوە، نەوەدو سێ ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلو هەشتەمەو پاش سورەتی (الشعراء)و پێش (القصص) دابەزیوە،

وشەی(ٱلنَّمۡلُ / مێورلە) دووجارو (نَمۡلَةٌ) یەکجار لە قورئاندا هاتون ئەویش تەنها لە ئایەتی هەژدەی ئەم سورەتەدایە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) تا سین. هەر خوا خۆی دەزانێت مانای چییە. ئەمە نیشانەکانی ئەم قورئانەیەو پەڕاوی دەرخەری ڕاستو ناڕاستە.

(٢) ڕینمونیکەرو مۆژدەدەرە بۆ باوەڕداران بە نازو نیعمەتی بەردەوامی بەهەشت.

(٣) ئەوانەی کە نوێژەکانیان بە ڕێكو پێکی دەکەنو زەکات دەدەن، خۆ ئەوان دڵنیان بە هاتنی دوارۆژو زیندوبونەوەو حیساب.

(٤) بێگومان ئەوانەی کە باوەڕیان بە دوارۆژ نیە کردارە خراپەکانیانمان بۆ جوان کردونو بە هەڵسوکەوتی نا لەباری خۆیان شادمانن، جا ئەوان بەڕاستی بێ ئاگاو سەرگەردانن.

(٥) ئەوانە کەسانێکن لە دنیادا خراپترین سزایان بۆ هەیەو لە دوارۆژیشدا هەر ئەوان زیان لێکەوتوترو ڕەنجەڕۆترن.

(٦) جا بێگومان کە تۆ لەلایەن زاتێکی داناو زۆر زاناوە ئەم قورئانەت پێگەیشتوە. ئینجا بۆ دڵدانەوەی پێغەمبەرمانﷺ، ﷲ بە کورتی باسێ لەپێغەمبەرایەتی موسا عليه السلام دەکاتو دەفەرموێ:

(٧) بیر بکەرەوە لەو کاتەی کە موسا عليه السلام کاتێك شەو بەخۆیو خێزانی دەڕۆیشتنو ڕێیان لێ هەڵە بو، جا لەو کاتەدا موسا عليه السلامئاگرێکی بینیو بە خاو خێزانی وت: من ئاگرێك دەبینم ئێوە لێرەدا بوەستن تا من بچم بۆ لای ئەو ئاگرە بەڵکو لەوێ کەسێك هەبێت هەواڵی ڕێگای لێ وەربگرم یان دەستە وارەیەك ئاگر بهێنم بەڵکو ئاگرێکی پێ بکەنەوەو خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە.

(٨) جا کاتێك کە لێی نزیك بوویەوە بانگ کراو پێی وترا: بە پیتو پیرۆزە ئەوەی کە لەناو ئەم ئاگرەدایەو ئەوەی دەوروبەریشی. واتە: موساو فریشتەکان یان بە پێچەوانەوە، یان موساو چیای تور، جا پاکیو بێگەردی بۆ ﷲ یە کە پەروەردگاری جیهانیانە.

(٩) ئینجا ﷲ بانگی موسای کردو فەرموی: ئەی موسا ئەوە منم ﷲ ی بە دەسەڵاتو کاربەجێ.

(١٠) عەساکەت فڕە بدە موساش عليه السلام وای کرد جا کاتێك بینی ئەگەر چی بەجەستەش گەورە بو، بەڵام هەروەکو مارێکی بچوك دەجوڵێت، لە ترسان پشتی تێکردو ئاوڕی لێ نەدایەوە، پەروەردگار بانگی موسای کردو فەرموی: ئەی موسا لەو مارە مەترسە بێگومان پێغەمبەران کاتێك کە لە لای منن لە هیچ شتێك نا بێ بترسن.

(١١) مەگەر ئەو کەسەی کە ستەمی کرد بێتو توشی خراپە بوو بێت، ئەوە دەبێت بترسێت لە تۆڵەی ئێمە بەڵام ئەویش ئەگەر لە پاشان ئەو خراپەیەی گۆڕی بێت بە چاکە، خۆ ئەویش با بزانێت بێگومان کە من لێبوردەو میهرەبانم.

(١٢) جا دەستیشت بخەرە باخەڵتەوە، کە دەردێت سپیە بە بێ ئەوەی عەیبێکی تێدا بێت، ئەمە دوو بەڵگەو نیشانن لەو نۆ بەڵگانەی کە پێتدراوە بۆ لای فیرعەونو گەلەکەی، بێگومان ئەوان گەلێکن لەخراپەو تاواندا لە سنور دەرچوون.

(١٣) جا کاتێك نیشانە ڕوونکەرەوکانی ئێمەیان پێگەیشت، لەجیاتی گوێ ڕایەڵی و گەردنکەچی وتیان: ئەمە جادوویەکی ڕوونە.

(١٤) لە ڕواڵەتدا دانیان بەڕاستی ئەو نیشانانەدا نەناو نکولیان لێکرد بەڵام دڵنیابون کە حەقو ڕاستن تەنها بەهۆی ستەمو لوت بەرزیەوە ئاوا دژایەتی موسایان دەکرد، دەسا تەماشا بکە سەرئەنجامی خراپەکاران چی لێهات، کە هەمویان بە نیوە ڕۆژێك خنکانو لە ناوچون، جا بابترسن لەدژایەتیکردنی محمدﷺ کە ئەو گەورەی پێغەمبەرانەو پەڕاوەکەیشی گەورەی پەڕاوانە، کەوا بو دژایەتی کردنیشی تاوانێکی گەورەترە لە تاوانی فیرعەونو گەلەکەی دەی دەبێت چاوەڕوانی سزای گەورەتر بکرێت بۆ تاونبارانی ئەم گەلە.

ئینجا پەروەردگار باسی هەندێ لەو چاکانەی خۆی دەکات کە داویەتی بەو دوو بەندە چاکەی خۆی کە داوودو سلێمان کوڕیەتیو دەفەرموێ:

وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ظُلۡمٗا وَعُلُوّٗاۚ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيۡمَٰنَ عِلۡمٗاۖ وَقَالَا ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٖ مِّنۡ عِبَادِهِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيۡمَٰنُ دَاوُۥدَۖ وَقَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ عُلِّمۡنَا مَنطِقَ ٱلطَّيۡرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَيۡءٍۖ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ لِسُلَيۡمَٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ وَٱلطَّيۡرِ فَهُمۡ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوۡاْ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمۡلِ قَالَتۡ نَمۡلَةٞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمۡلُ ٱدۡخُلُواْ مَسَٰكِنَكُمۡ لَا يَحۡطِمَنَّكُمۡ سُلَيۡمَٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكٗا مِّن قَوۡلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوۡزِعۡنِيٓ أَنۡ أَشۡكُرَ نِعۡمَتَكَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَيَّ وَأَنۡ أَعۡمَلَ صَٰلِحٗا تَرۡضَىٰهُ وَأَدۡخِلۡنِي بِرَحۡمَتِكَ فِي عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيۡرَ فَقَالَ مَالِيَ لَآ أَرَى ٱلۡهُدۡهُدَ أَمۡ كَانَ مِنَ ٱلۡغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابٗا شَدِيدًا أَوۡ لَأَاْذۡبَحَنَّهُۥٓ أَوۡ لَيَأۡتِيَنِّي بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيۡرَ بَعِيدٖ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمۡ تُحِطۡ بِهِۦ وَجِئۡتُكَ مِن سَبَإِۭ بِنَبَإٖ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

﴿١٥﴾ بەڕاستی ئێمە زانیاریەکی گەورەمان دابو بە داودو سلێمان جا ئەوانیش وتیان: سوپاس هەر بۆ اللّٰه یە ئەو زاتەی کە ئێمەی بەڕێزتر کردوە بەسەر زۆرێك لە بەندە باوەڕدارەکانیدا.

﴿١٦﴾ ئەوسا سلێمان بو بە جێ نشینی داوودی باوکیو زانست وپێغەمبەرایەتی لەو بە ئیرس برد، جا وتی: ئەی خەڵکینە ئێمە فێری قسەی باڵندە کراوینو وتووێژیان لەگەڵدا دەکەینو لێیان تێدەگەیین، خۆ هەمو شتێکیشمان پێدراوە بەڕاستی ئەمە هەر خۆی ڕێزێکی ئاشکرایە.

﴿١٧﴾ جا بۆ سلێمان سەربازەکانی لە جنۆکەو مرۆڤ و باڵندە کۆکرایەوە، ئەوسا ئەوان بە ڕێکوپێکی ریزکرانو لە بەردەم سلێماندا کە سوپایەکی گەورەو ڕێکوپێك بون دەبران.

﴿١٨﴾ هەتا گەیشتنە شیوی مێروولە، جا لەو کاتەدا مێروولەیەك بانگی لە مێروولەکان کردو وتی: ئەی مێروولەکان بچنە ناو کونەکانتانەوە تا سلێمانو سەربازەکانی بە بێ ئەوەی هەست بکەن نەتان شکێنن بەیەکداو لەناوتان نەبەن.

بەڵێ ئەم مێروولەیە دڵسۆزی بۆ هاوشێوەکانی خۆی دەربڕیو نەیدەزانی سلێمان پێیان دەزانێت، بەڵام سلێمان عليه السلام بانگەوازەکەی بیستو نیگەران بو لەوەی کە ئەو مێرولەیە ئەوانی بە بێ هەست ناوبردوە.

﴿١٩﴾ ئەوسا سلێمان عليه السلام بە قسەکەی بزەی پێکەنینی هات و نەیویست سەرزەنشت یان تۆڵەی قسەکەی لێ وەربگرێت، بەڵکو ڕوی لە پەروەردگاری کردو وتی: ئەی پەروەردگارم رامم بکەو بۆم بڕەخسێنە بۆ ئەوەی بتوانم سوپاسی ئەو نیعمەتە گەورەیەت بکەم کە داوتە بە منو بە باوكو دایکم، وە وام لێ بکە کرداری چاکی وا بکەم کە تۆ پێی ڕازی بیت، وە بە سۆزو بەزەیی خۆت بمخەرە ناو بەندە چاکەکانتەوە.

﴿٢٠﴾ جاسەردانی باڵندەکانی کردو وتی: ئەوە چیە بۆ پەپو سلێمانە نابینم یان ئەو لێرە نیە؟ جا کاتێك بۆی دەرکەوت کە لەوێ نیە هەڕەشەی لێ کردو وتی:

﴿٢١﴾ دەبێت سزایەکی زۆر توندی بدەم یان سەری ببڕم، یان دەبێت بەڵگەیەکی ڕۆشنم بۆ بێنێت کە بێتاوانی لێرەنەبونی بسەلمێنێت.

﴿٢٢﴾ زۆری پێ نەچوو کە پەپو سلێمانە هاتەوە خزمەتی سلێمان عليه السلام جا وتی: من شتێکم دەستکەوتوە کەدەستی تۆ نەکەوتووەوپێت نەزانیوە ، خۆ من لە (سەبەئە) وە هەواڵێکی ڕاستو دروستم بۆ هێناوی.

﴿٢٣﴾ بێگومان من ژنێکم بینی کە پاشایەتی ئەو گەلە دەکاتو هەمو شتێکی پێدراوەو تەختێکی زۆر گەورەی هەیە.

﴿٢٤﴾ بینیم کە خۆیشیو گەلەکەیشی سوجدە بۆ خۆر دەبەن نە بۆ اللّٰه، جا شەیتان کردارە خراپەکانی بۆ جوان کردونو پێیان وایە لەسەر حەقن، خۆ بەوشێوەیە شەیتان ڕێگای ڕاستی لێ گرتوون، ئەوسا ئەوانیش ڕێگای ڕاستیان لێ ون بووە. جاپەپو بۆ ئەوەی گومانی خراپی پێ نەبرێت لۆمەی ئەو گەلە دەکاتودەڵێ:

﴿٢٥﴾ بۆ ئەوانە سوجدە نابەن بۆ ئەو اللّٰه یەی کە شاراوەکانی ناو ئاسمانانو زەوی دەردەهێنێت، وەبە وەی کە دەیشارنەوەو ئەوەیش کە ئاشکرای دەکەن دەزانێتو هیچ شتێك لەلای ئەو شاراوە نیە، چونکە هەموی دروستکراوی خۆیەتی؟!

﴿٢٦﴾ ئەو اللّٰه یەی کە هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەتر جگە لەو نیەو ئەو پەروەردگاری تەختی گەورەیە، دیارە ئەمانە قسەی پەپو سلێمانە بوون.

جا جێگای خۆیەتی کە کوشتنی ئەم باڵندەیە قەدەغەکراو بێت هەروەکو ئیبنو عەباس دەگێڕێتەوە کە:{نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنْ الدَّوَابِّ النَّمْلَةِ وَالنَّحْلِ وَالْهُدْهُدِ وَالصُّرَدِ/ابوداود.صححه الالباني /کە پێغەمبەرﷺ کوشتنی چوار جانەوەری قەدەغە کردوە مێروولەو مێش هەنگو پەپو سلێمانەو سورەد کە چۆلەکەیەکی سەر و دەنوك گەورەیە}پاش خوێندنەوەی ئەم ئایەتە سوجدەبردن سوننەتە.

(٢٧) سلێمان ﷺ وتی: جاوا تەماشا دەکەین بزانین ئایا تۆ ڕاست دەکەیت یان لە درۆزنانی؟

(٢٨) ئەم نامەیەی من ببەو بیگەیەنە بەوان پاشان کەمێك لەوان دووربکەوە، جا تەماشا بکە بزانە چ ڕاوێژێك دەکەن. جا ئەویش نامەکەی بردو فڕەیی دایە لای پاشاکەیانو کاتێك نامەکەی خوێندەوە

(٢٩) وتی: ئەی پیاو ماقوڵانی دەربار بێگومان من نامەیەکی بەڕێزم بۆ هاوێژراوە.

(٣٠) کە ئەو نامەش لە سلێمانەوەیە، کە نوسراوە بە ناوی ﷲ یە کە زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبانە.

(٣١) قسەم ئەوەیە کە نابێت خۆتان بەسەر مندا بەرز بکەنەوە، جا بە گەردنکەچیو باوەڕداری وەرنە لام، ئەوسا پاش خوێندنەوەی دەقی ئەو نامەیە،

(٣٢) وتی: ئەی پیاوە بەڕێزو ماقوڵەکان لە بارەی ئەم ئیشەی منەوە بڕیارم بۆ بدەن، چونکە خۆتان دەزانن باوی من وابوە کە بڕیاری تەواوی هیچ شتێك نادەم تا ئێوە لەلام ئامادە نەبنو پرسو ڕاتان پێ نەکەم، ئەوە کۆڕی ڕاوێژ یان پەرلەمانی ئەو ژنە پاشایە بو ئەمڕۆش وا دەزانن هەر خۆیان لێزانو پێشکەوتون چونکە پەرلەمانیان هەیە؟!

(٣٣) بەڵێ پەرلەمانەکەی ئەو ئافرەتە یەکدەنگ وتیان: ئێمە خاوەنی هێزینو خاوەن زاتو زۆری توندینو ئامادەین بۆ شەڕ کردن بەڵام هەرچی بکەین بڕیار هەر بە دەست خۆتە، جا تەماشا بکەو بزانە چ بڕیارێك دەدەیت؟

(٣٤) وتی: بێگومان کە پادشایان هەر کاتێك بە زۆر چونە هەر وڵاتێکەوە ئەو وڵاتە تێكو پێك دەدەنو بەڕێزەکانی سەرشۆڕ دەکەن، خۆ ئەوانیش هەر ئاوەها دەکەن.

إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةٗ تَمۡلِكُهُمۡ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٖ وَلَهَا عَرۡشٌ عَظِيمٞ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّا يَسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ ٱذۡهَب بِّكِتَٰبِي هَٰذَا فَأَلۡقِهۡ إِلَيۡهِمۡ ثُمَّ تَوَلَّ عَنۡهُمۡ فَٱنظُرۡ مَاذَا يَرۡجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ إِنِّيٓ أُلۡقِيَ إِلَيَّ كِتَٰبٞ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُۥ مِن سُلَيۡمَٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعۡلُواْ عَلَيَّ وَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَفۡتُونِي فِيٓ أَمۡرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمۡرًا حَتَّىٰ تَشۡهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُواْ نَحۡنُ أُوْلُواْ قُوَّةٖ وَأُوْلُواْ بَأۡسٖ شَدِيدٖ وَٱلۡأَمۡرُ إِلَيۡكِ فَٱنظُرِي مَاذَا تَأۡمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتۡ إِنَّ ٱلۡمُلُوكَ إِذَا دَخَلُواْ قَرۡيَةً أَفۡسَدُوهَا وَجَعَلُوٓاْ أَعِزَّةَ أَهۡلِهَآ أَذِلَّةٗۚ وَكَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّي مُرۡسِلَةٌ إِلَيۡهِم بِهَدِيَّةٖ فَنَاظِرَةُۢ بِمَ يَرۡجِعُ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿٣٥﴾

(٣٥) جا من خەڵاتێکی گەورەیان بۆ دەنێرم، ئەوسا چاوەڕێ دەکەم بزانم نێرراوەکان چۆن دەگەڕێنەوە، جا پەپو سلێمانە کە ئەم پرسو ڕایەی بیستو باسی خەڵاتەکەی زانی بە پەلە گەڕایەوە بۆ لای سلێمان.

(٣٦) جا کاتێك گەیشتە سلێمانو باسەکەی کردو خەڵاتەکە گەیشتە سلێمان ﷺوتی: بە ماڵو سامان دەتانەوێت لەگەڵ مندا بجوڵێنەوە لەسەر ئەوەی کە من واز لە ئێوە بهێنم کە هەروا لەسەر شیرکو کوفری خۆتان بمێننەوە؟ خۆ ئەوەی کە ﷲ بە منی داوە لە پێغەمبەرایەتیو سەروەتو سامانو سەربازو هێز زۆر چاکترە لەوەی کە بە ئێوەی داوە لە ماڵی دنیا، بەڵکو ئێوەن کە بەو خەڵاتەی خۆتان دەنازنو پێتان وایە شتێکی گەورەیە ئێمە لەو جۆرە خەڵاتانە بێنیازین.

(٣٧) بگەڕێرەوە بۆ لایانو پێیان بڵێ: ئەوا ئێمە سەرباز گەلێکی وا دەهێنینە سەریان کە توانای ڕووبەڕوو بونەوەیان نەبێت، بێگومان لە وڵاتەکەیان بە سەرشۆڕی دەریان دەکەین لە کاتێکدا کەسوكو زەلیل بن، جا کاتێك ئەم هەڵوێستەی سلێمان گەیشتەوە پاشای (سەبە)، بڕیاری دا کە خۆیو گەلەکەی ملکەچو گوێڕایەڵی سلێمان بنو پەیڕەوی فەرمانەکانی بکەن.

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٖ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيۡرٞ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُمۚ بَلۡ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمۡ تَفۡرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ٱرۡجِعۡ إِلَيۡهِمۡ فَلَنَأۡتِيَنَّهُم بِجُنُودٖ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخۡرِجَنَّهُم مِّنۡهَآ أَذِلَّةٗ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾ قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفۡرِيتٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَۖ وَإِنِّي عَلَيۡهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٞ ﴿٣٩﴾ قَالَ ٱلَّذِي عِندَهُۥ عِلۡمٞ مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن يَرۡتَدَّ إِلَيۡكَ طَرۡفُكَۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسۡتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَٰذَا مِن فَضۡلِ رَبِّي لِيَبۡلُوَنِيٓ ءَأَشۡكُرُ أَمۡ أَكۡفُرُۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشۡكُرُ لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيّٞ كَرِيمٞ ﴿٤٠﴾ قَالَ نَكِّرُواْ لَهَا عَرۡشَهَا نَنظُرۡ أَتَهۡتَدِيٓ أَمۡ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَآءَتۡ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرۡشُكِۖ قَالَتۡ كَأَنَّهُۥ هُوَۚ وَأُوتِينَا ٱلۡعِلۡمَ مِن قَبۡلِهَا وَكُنَّا مُسۡلِمِينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعۡبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ إِنَّهَا كَانَتۡ مِن قَوۡمٖ كَٰفِرِينَ ﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ٱدۡخُلِي ٱلصَّرۡحَۖ فَلَمَّا رَأَتۡهُ حَسِبَتۡهُ لُجَّةٗ وَكَشَفَتۡ عَن سَاقَيۡهَاۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرۡحٞ مُّمَرَّدٞ مِّن قَوَارِيرَۗ قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي وَأَسۡلَمۡتُ مَعَ سُلَيۡمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾

﴿٣٨﴾ جا سلێمانیش عليه السلام کاتێ کەئەم هەواڵەی زانی، وتی: ئەی بەڕێزانی دەربار کامتان دەتوانن پێش ئەوەی کە ئەو خۆی بە گەردنکەچی بێتە لام تەختی پاشاییەکەییم بۆ بهێنن؟ سلێمان لەو کاتەدا لە (قودس) بوەو ئەو ژنەش لە سەبەئی یەمەندا بوە.

﴿٣٩﴾ جنۆکەیەکی گەورەی بەهێز وتی: من بۆت دەهێنم پێش ئەوەی لەم جێگایەی خۆت هەڵسیتو کۆڕەکەت بەجێ بهێڵیت، جا بێگومان من زۆر بەتواناەو دەست پاکم لە سەر بەجێ هاوردنی ئەم ئەرکە، بەڵام سلێمان عليه السلام دەیویست زووتر بگاتە دەستی،

﴿٤٠﴾ بۆیە ئەو کەسەی کە هەندێك لە زانیاری ئەو پەڕاوە ڕەوانە کراوەی لەلا بو سنگی دەرپەڕاندو وتی: من پێش ئەوەی چاوت بترووکێنیت بۆت دەهێنم، بەڵێ ئەو کەسە کە هەندێك دەڵێن: ئاسەفی کوڕی بەرخیا، نوسەری سلێمان بو بە چاو تروکانێك ئەو تەختی پاشایەتییەی هێنا، جا کاتێك کە سلێمان بینی لەلای دانراوە وتی: ئەمە بەشێکە لە ڕێزەکانی پەروەردگارم بۆ من بۆ ئەوەی تاقیم بکاتەوە کە ئایا سوپاسی دەکەم یان سپڵەو نمەك نەناسم، خۆ هەر کەسێك سوپاسی بکات سوپاسەکەی هەر بۆ خۆیەتیو خۆی پاداشتی ئەو سوپاسە وەردەگرێتەوەو هەر کەسێکیش سپڵەییو نا سوپاسی بکاتو چاکەی لەبەر چاو نەبێت، ئەویش هەروەها خۆی زیان لێ کەوتو دەبێت چونکە بەڕاستی پەروەردگارم بێنیازو سەخاوەتمەندە.

﴿٤١﴾ ئینجا سلێمان عليه السلام وتی: تەختەکەی بۆ بگۆڕن تا تەماشا بکەین بزانین دەیناسێتەوە یان لەوانەیە کەسەری لەبەر دەرناکاتو نایناسێتەوە.

﴿٤٢﴾ ئەوسا کە ئەو پاشا ئافرەتە هات پێی وترا: ئایا تەختەکەی تۆیش ئاوایە؟ وتی: ئەڵێی هەر ئەوە، وە ئەمەش لە ژیریی ئەم ئافرەتە بو نەی وت: بەڵێ، ئەوەیە چونکە گۆڕانکاری تێدا کرابو، نەیوت ئەوەش نیە چونکە ناسییەوە، بۆیە وەڵامێکی دایەوە کە لە هەر دوو لاوە ڕاستە، جا سلێمان کاتێك ژیریی و زیرەکی ئەو پاشا ئافرەتەی بۆ دەرکەوت وتی: ئێمە ناسینی هێزو دەسەڵاتی پەروەدگارمانو ڕێزی پێغەمبەرایەتیمان پێدراوە پێش ئەمەو ئێمە موسڵمانبووین.

﴿٤٣﴾ بەڵام بەندایەتی ئەو ئافرەتە بۆ جگە لە الله ئەوی لەو حەقیقەتو ڕاستیە بەرگری کرد بو، بێگومان کە ئەو لە گرۆی خوانەناسان بو.

﴿٤٤﴾ پێی وترا بچۆ ناو ئەم کۆشکەوە جا کاتێك چاوی بە ڕێگای چونە ناو کۆشکەکە کەوت وای زانی ئەوە ئاوەو قاچی هەڵکرد، سلێمان وتی: ئەمە کۆشکێکی سافە لە شوشە دروستکراوە، جا ئەو ئافرەتە کە ئەم دەسەڵاتو هێزەی دی سەری سوڕماو جگە لەوەی کە سەری بەندایەتی بۆ الله نەوی بکات هیچی تری بە دەستەوە نەماو وتی: ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من ستەمم لە خۆم کردوە بە پەرستنی جگە لە تۆ، وا ئیستا من لەگەڵ سلێماندا ملکەچی پەروەردگاری جیهانیانم.

ئینجا باسی گەلی صاڵحمان بۆ دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٤٥﴾ بەڕاستی بۆ گەلی (**سەمود**) صاڵحی برایانمان عليه السلام بۆ ناردن کە پێیان بڵێت: الله بپەرستنو واز لە شیرك بهێنن، کەچی ئەوان بوون بە دوو دەستەوەو دژایەتی یەکتریان دەکرد هەندێکیان باوەڕیان پێکردو هەندێکیان بە درۆیان دەخستەوە.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا۟ تَقَاسَمُوا۟ بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

(٤٦) وتی: ئەی گەلەکەم بۆ لەباتی داوای ڕەحمەتو سۆزی ﷲ بەپەلەن بۆ هاتنی سزای؟ دەی داوای لێخۆشبوون بکەن لە ﷲ بەڵکو بەزەیی پێتاندا بێتەوە.

(٤٧) وتیان: نەگبەتی ئێمە بەهۆی تۆو ئەوانەن لەگەڵ تۆدان وتی: ئەوەی کە دووچارتان دەبێت لە چاکو خراپ هەمووی بە فەرمانی خوایەو دەستی هیچ کەسی تێدا نیە، ئەوسا هەر خۆتان بەرپرسیارن لەو بارودۆخەی هەتانە، بەڵکو ئێوە گەلێکن کە بە چاکو بە خراپ تاقی دەکرێنەوە.

(٤٨) لەناو شاری (سەمود)دا نۆ پێرو تاقم هەبون کە هەر خەریکی خراپەکردنبون لەزەویداو هیچ چاکەیەکیان نەدەکرد، تا گەیشتنە ئەو ئاستەی کە بڕیاری کوشتنیسالح ﷺ بدەن.

(٤٩) بەیەکتریان وت: وەرن سوێند بخۆین بە ﷲ کە شەو بەیەکەوە هەمومان بدەین بەسەر سالح خۆیو خاو خێزانیداو بیانکوژین لە پاشان بۆ خاوەن خوێنی سالح سوێند بخۆین کە ئێمە لە کوشتنی ئەواندا دەستمان نیەو ئاگادارنین، خۆ ئێمە بێگومان ڕاست دەکەین . بەڵێ ئەو تاوانبارانە ئەو بڕیارە پڕ مەترسییەیان دژی سالح ﷺو خاو خێزانی داوو پێیان وابو کەئەو بونەوەرە بێخاوەنەو هەرچی ئارەزوی لێ بکەن وا دەبێت؟!

لەراستیدا ئەوە ڕەوشتی ستەمکارانە لە هەمو سەردەمێکداو دەیانەوێت هەمو شت هەر بە دەستو فەرمانی ئەوان بێتو پێچەوانەی ئارەزوی ئەوان نابێت، جا ئەو نۆ پێرە ستەمکارەیش پاش کوشتنی وشترەکە ئەم بڕیارەیان دا بەڵام خوا شتێکی کرد کە ئەوان بە خەیاڵیاندا نەدەهات، دەفەرموێ:

(٥٠) خەریك بو کەتنێکی گەورە بکەن، ئەوسا ئێمەش کاری خۆمانمان لەگەڵدا کردن، ویستیان کەس نەزانێت ئەو ئیشە بکەن ئێمەش بە شێوەیەك بۆ ئەوان هاتین کە ئەوان ئاگایان لە خۆیان نەبو، جا بە دەنگێك لەناومان بردنو وەك دارو بەرد چەنو مل کەوتن.

(٥١) جا تەماشا بکەنو بزانن سەرئەنجامی کەتنەکەیان بو بە چی بێگومان ئێمە خۆیانو گەلەکەیانمان تێکڕا تارومار کردو لەناومان بردن.

(٥٢) ئەوە ماڵەکانی ئەوانە چۆڵو هۆڵو ڕوخاون بە هۆی ئەو ستەمەی کە کردیان، بێگومان لەمەدا بەڵگەیەکی گەورە هەیە بۆ گەلێك کە دەسەڵاتو هێزی ئێمە بزانن و پەندی لێوەربگرن.

(٥٣) خۆ ئەوانەی کە باوەڕیان هێنا بوو پارێزکار بون لەو سزایە ڕزگارمان کردن.

(٥٤) ئینجا بە کورتی داستانی (لووت) ﷺ باسدەکاتو دەفەرموێ: خۆلووتیشمان ﷺ نارد بۆ گەلەکەی، جا باس بکە ئەو کاتەی کە بە گەلەکەی وت: ئایا ئێوە ئەو ئیشە قێزەونو بەدڕەوشتیە ئەنجام دەدەن لە حاڵێکدا خۆیشتان بە ڕۆشنبیر دەزانن؟!

(٥٥) ئایا ئێوە دەچنە لای پیاوانو واز لە ژنان دەهێنن و مەبەستان تەنها ئارەزۆ بازیە و هیچی تر؟ نەك هەر ئارەزۆ بازن بەڵکو ئێوە گەلێکی نەزانن.

(٥٦) جا وەڵامی ئەو گەلەی لووت ﷺ تەنها ئەوە بو کە بە یەکتریان دەوت: لووتو پەیڕەوانی لە شاری خۆتان دەربکەن، چونکە بێگومان کە ئەوان خەڵکێکن پاکو خاوێنیان دەوێت، واتە: هەر خۆیان ئەم ئیشەی خۆیان بە ناپوخت دەزانی، جا پاش

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَخْرِجُوٓاْ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًاۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُواْ شَجَرَهَآۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًاۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

ئەوەی ئەم گەلەی لووت ﷺ وازیان لەو تاوانە پیس‌و گەورەیە نەهێنا، خوای زاناو کاربەجێ بە سەروبن کردن‌و دەنگی گەورەو بەرد باران کردنیان لەناوی بردن وەك دەفەرموێ:

(٥٧) ئەوسا ئێمە لووت ﷺو خاو خێزانیمان ڕزگار کرد جگە لە ژنەکەی کە بڕیارمان دا بو بەهۆی پاڵپشتی کردنی لە ئەو خراپکارانە، لەناو ئەواندا بمێنێتەوەو ڕزگاری نەبێت.

(٥٨) جا بارانمان باراند بەسەریاندا چ بارانێك، بارانی بەردو سزا، ئای بارانی ترسێنراوان چەندە خراپە،

(٥٩) بڵێ: سوپاس هەر بۆ ﷲ و سەلام لەو بەندانەی کە هەڵبژێراون، ئایا ﷲ چاکە یان ئەوەی کە ئێوە دەیکەن بە هاوبەشی؟

(٦٠) یان ئەو کەسەی کە ئاسمانان‌و زەوی دروست کردووە لە ئاسمانەوە ئاوی ناردۆتە خوارەوە؟ جا باخچە گەلێکی خاوەن جوانی‌و بە ڕەونەقمان بەو ئاوە رواندوە کە ئێوە ناتوانن دارەکانیشی بڕوێنن، ئایا خودایەکی تر هەیە لەگەل ﷲدا؟ نەخێر، ئەوان گەلێکن لە ڕێگای‌و بەرنامەی ڕاست لایان داوەو هاوتا بۆ ﷲ دادەنێن.

(٦١) یان ئەو کەسەی کە زەوی ڕاگیرکردووەو ڕووبارەکانی لەناودا داناوەو چیاکانی بۆ ڕاگیرکردنی زەوی داناوەو لەنێوان ئەو دوو دەریا سوێرو شیرینەیشدا پەردەی داناوە کە تێکەڵاو نابن دەی ئایا خودایەکی تر هەیە لەگەل ﷲدا کە دەستی لە دروستکردنی یەکێك لەو شتانەدا هەبێت؟ نەخێر نیە بەڵام زۆربەی ئەوان ئەم ڕاستیانە نازانن.

(٦٢) کێیە دێت بە هاواری یەك کەوتەیەکەوە هەر کاتێك بانگی بکات‌و ئەو ناخۆشیەی کە بەسەریەوەیە لای ببات، وەبتانکات بە جێنشین لەم زەویەدا؟ ئایا خودایەکی تر هەیە لەگەل ﷲدا کە یەکێك لەو شتانەتان بۆ بکات؟ ئەمانە کەم ئامۆژگاری وەردەگرن، جا ئایا ئەو کەسەی کە ئەوان دەیپەرستن چاکە یان ئەم زاتە فریادرەس‌و بە شکۆیە؟

(٦٣) یان کێیە ئەو کەسەی کە لەناو تاریکاییەکانی وشکانی‌و دەریادا ڕێنماییتان دەکات؟ وە یان ئەو کەسەی کە با ڕەوانە دەکات کە موژدەی بارانبارین پێش هاتنی باران دەدات؟ ئایا خودایەکی تر هەیە لەگەل ﷲدا کە کارێك لەو کارانە بکات؟ ﷲ زۆر بێنیازو بەرزترە لەو هاوبەشیەی کە ئەوان بۆی دادەنێن.

(٦٤) ئایا ئەوەی کە ئەوان دەیپەرستن چاکە یان ئەو زاتەی کە لە سەرەتادا دروستکراوەکانی دروستکردووەو لە پاش مردنیش دووبارە زیندویان دەکاتەوە؟ جا یان ئەو کەسەی کە لە ئاسمان‌و زەویدا ڕۆزیتان پێ دەدات؟ ئایا خودایەکی تر هەیە لەگەل ﷲدا؟ بڵێ: ئەگەر ڕاست دەکەن دەی بەڵگەتان بهێنن؟

(٦٥) بڵێ: جگە لە ﷲ لە ئاسمانان‌و زەویدا هیچ کەسێکی تر نیە کە نهێنیی‌وشاراوە بزانێت؟ خۆ هەستیش ناکەن کە کەی زیندوو دەکرێنەوە.

(٦٦) بەڵکو ئەوان وا قسەلە قیامەت دەکەن کە گوایە خۆیان لەو بارەوە گەیشتون بەو پەڕی زانیاری‌و پێویستیان بە پێغەمبەران نیە، نەخێر ئەوان لە بارەی قیامەتەوە لە گوماندان، بەڵکو ئەوان لەو ڕۆژە زۆر بێ ئاگان‌و چاوی بینینی ئەو ڕۆژەیان نیە.

(٦٧) خۆ ئەوانەی کە بێباوەڕبون، وتیان: ئایا ئێمەو باوباپیرانمان کە بوین بە خاك جارێکی تر بە زیندوی دەردەهێنرێینەوە؟

﴿٦٨﴾ بەڕاستی لە پێشەوە باوباپیرانمانو ئێمەیش ئەم بەڵێنەمان پێدرا کە پاش مردن زیندو دەکرێینەوە کە ئەمە جگە لە داستانی هەڵبەسراوی پێشوان شتێکی تر نیە.

﴿٦٩﴾ بڵێ: بە زەویدا بگەڕێن، جا تەماشا بکەنو بزانن سەرئەنجامی تاوانباران چۆن بووە چییان بەسەر هاتوە؟ ئینجا ﷲ دڵی پێغەمبەری ئازیزمانﷺ دەداتەوەو دەفەرموێ:

﴿٧٠﴾ جا خەم مەخۆ لەسەر خراپەو تاوانی ئەوانو خۆت دڵ تەنگ مەکە لەبەر ئەو فرو فێڵەی کە ئەنجامی دەدەن.

﴿٧١﴾ خۆ دەڵێن: ئەگەر ڕاست دەکەن کەی ئەو بەڵێنە دێتە دی؟ کە سزامان بۆ بێت؟

﴿٧٢﴾ بڵێ: لەوانەیە هەندێك لەو سزایەی کە ئێوە پەلەی بۆ دەکەن لێتان نزیك بوبێتەوە.

﴿٧٣﴾ خۆ بێگومان کە پەروەردگارت خاوەن چاکەیە بەسەر خەڵکدا بەڵام زۆربەی ئەوان سوپاسی ﷲ ناکەن.

﴿٧٤﴾ ئەوسا بێگومان پەروەردگارت بەوەی کە لە دڵیاندا شاردویانەتەوە دەزانێتو ئەوەیش کە ئاشکرای دەکەن.واتە: پەنهانیو ئاشکرایی لەلای ﷲ یەکسانەو وەك یەك دەیانزانێت.

﴿٧٥﴾ هیچ شاراوەیەك لە ئاسمانو زەویدا نیە مەگەر لە پەڕاوی ڕۆشنکەرەوەدا تۆمار کرا بێت، واتە: ﷲ زانیاری بەسەر هەمو شتێکی نهێنیدا هەیەو پێش بونیشی لە (لەوحولەحفوز) یشدا تۆماری کردوە، جا ئەگەر سزاتان بۆ نەهاتوە تا ئێستا مانای بێ ئاگایی ﷲ نیە بەڵکو لای ئەو کاتی نەهاتوە.

﴿٧٦﴾ بێگومان ئەم قورئانە بۆ نەوەی ئیسرائیل زۆربەی ئەو شتانەی کە ناکۆکیان تێدا هەیە باسدەکات. وەك عیسا کە جولەکە بختیانی بۆ دەکەنو گاوریش زیادەڕەوی تێدا دەکەنو بە کوڕی خودا یان خودای سێیەمی دادەنێن.

﴿٧٧﴾ جا بێگومان ئەم قورئانە ڕێنماییکەرو هۆی سۆزو خەیرە بۆ باوەڕداران.

﴿٧٨﴾ بێگومان پەروەردگارت بە دادپەروەری خۆی لەنێوانیاندا بڕیار دەدات، خۆ ئەو هەر خۆیەتی بە توانایەو کەس ناتوانێت

أَمَّن يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلۡمُهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِۚ بَلۡ هُمۡ فِي شَكّٖ مِّنۡهَاۖ بَلۡ هُم مِّنۡهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبٗا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخۡرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدۡ وُعِدۡنَا هَٰذَا نَحۡنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبۡلُ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلۡ سِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٦٩﴾ وَلَا تَحۡزَنۡ عَلَيۡهِمۡ وَلَا تَكُن فِي ضَيۡقٖ مِّمَّا يَمۡكُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡوَعۡدُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلۡ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعۡضُ ٱلَّذِي تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعۡلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمۡ وَمَا يُعۡلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنۡ غَآئِبَةٖ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ أَكۡثَرَ ٱلَّذِي هُمۡ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

دژایەتی بکاتو لە دەستی دەرچێت، هەر خۆیشیەتی زۆر زاناو ئاگادار بەو شتانەی کە ناکۆکیان تێیدا هەبوە.

﴿٧٩﴾ سا تۆ پشت بە ﷲ ببەستە بێگومان تۆ لەسەر حەقو ڕاستیەکی ئاشکرایت.

﴿٨٠﴾ بێگومان کە تۆ ناتوانیت قسە بە مردوو ببیسێنیو ناتوانیت بە کەڕ هەر کاتێك پشتت تێ بکەنو بڕۆن قسە ببیسێنی.

﴿٨١﴾ خۆ تۆ ناتوانیت بۆ کوێران ڕێنمونیکەر بیت تا لە گومڕایی ڕزگاریان بکەیتو بیانخەیتە سەر ڕێگای ڕاست، تۆ تەنها بەو کەسانە دەتوانیت ببیستێنی کە باوەڕ دەهێنن بە نیشانەکانمان، ئەوسا ئەوانیش موسڵمانن.

ئەم کافرانە کە دڵیان مردوەو گوێیان بۆ بیستنی حەق کەڕەو چاوی بینینی ئەو هەمو بەڵگە ڕۆنەیان نیە، جا ڕێگای حەقو ڕاستیان وا لێ ون بوە کەکەس ناتوانێت بیانخاتە سەر ڕێگای ڕاست. ئینجا پەروەردگار باسی یەکێك لە نیشانەکانی دوارۆژ دەکاتو دەفەرموێ:

وَإِنَّهُۥ لَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقۡضِي بَيۡنَهُم بِحُكۡمِهِۦۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۖ إِنَّكَ عَلَى ٱلۡحَقِّ ٱلۡمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تُسۡمِعُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَلَا تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوۡاْ مُدۡبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِي ٱلۡعُمۡيِ عَن ضَلَٰلَتِهِمۡۖ إِن تُسۡمِعُ إِلَّا مَن يُؤۡمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسۡلِمُونَ ﴿٨١﴾ ۞وَإِذَا وَقَعَ ٱلۡقَوۡلُ عَلَيۡهِمۡ أَخۡرَجۡنَا لَهُمۡ دَآبَّةٗ مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ تُكَلِّمُهُمۡ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوۡمَ نَحۡشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٖ فَوۡجٗا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمۡ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو قَالَ أَكَذَّبۡتُم بِـَٔايَٰتِي وَلَمۡ تُحِيطُواْ بِهَا عِلۡمًا أَمَّاذَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ ٱلۡقَوۡلُ عَلَيۡهِم بِمَا ظَلَمُواْ فَهُمۡ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّا جَعَلۡنَا ٱلَّيۡلَ لِيَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٨٦﴾ وَيَوۡمَ يُنفَخُ فِي ٱلصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُۚ وَكُلٌّ أَتَوۡهُ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى ٱلۡجِبَالَ تَحۡسَبُهَا جَامِدَةٗ وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِۚ صُنۡعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِيٓ أَتۡقَنَ كُلَّ شَيۡءٍۚ إِنَّهُۥ خَبِيرُۢ بِمَا تَفۡعَلُونَ ﴿٨٨﴾

﴿٨٢﴾ جا هەر کاتێك ئەو بەڵێنە بەسەر ئەواندا هاتەجێ، لەم زەویەدا زیندەوەرێکیان بۆ دەردەهێنین کە قسەیان لەگەڵدا بکات و بڵێ: بەڕاستی خەڵك یەقینیان نیە بە نیشانەکانی ئێمە.

هاتنی ئەم زیندەوەرە یەکێکە لە نیشانەکانی هاتنی قیامەت، حوزەیفەی کوڕی ئەسید وتی: پێغەمبەرﷺ هاتە ژورێك کە ئیمە لەوێدا بووین‌و باسی هاتنی قیامەتمان دەکرد، پێغەمبەرﷺ فەرموی:{إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَّالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأَجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنْ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ/ الطبراني، صححه الالباني/ قیامەت نایەت هەتا دە نیشانە نەبینن دوکەڵ، دەجال، زیندەوەرێك، ئەوەی کە لێرەدا باسی هاتوە، ڕۆژ هەڵهاتن لە ڕۆژئاواوە، دەرچوونی عیسای کوڕی مەریەم، دەرچوونی یأجوج‌و مأجوج، سێ بە ناخداچونی زەوی، بە ناخداچوونێك لە ڕۆژهەڵاتەوەو بە ناخداچوونێك لە ڕۆژئاواوە، وە بە ناخداچوونێك لە نیوە دوورگەی عەرەبدا، وە کۆتای ئەوانە ئاگرێکە لە لاخواروی (یەمەنە)وە دەردەچێت کە بەرەو مەحشەر خەڵك پاڵ دەنێت‌و کۆیان دەکاتەوە}

﴿٨٣﴾ جا باسی ڕۆژێك بکە کە ئێمە لە هەمو گەلێك پێرێك کۆ دەکەینەوە لەوانەی کە بێباوەڕن بە نیشانەکانی ئێمە جا ئەوان دواو بەریان دەدرێنە یەك‌و پاشان پاڵ دەدرێن.

﴿٨٤﴾ تا ئەو کاتەی کە دێنە جێگای پرسیارو وەلام ﷲ بەوان دەفەرموێ: ئایا نکولیتان کرد لە نیشانەکانی ئێمەو باوەڕتان پێ نەکرد لە کاتێکدا کە ئێوە هیچتان لێ نەدەزانین؟ ئایا ئێوە سەبارەت بەو فەرمانانەی کەدامان بە سەرتاندا چیتان کرد؟

﴿٨٥﴾ خۆ بەهۆی ستەمکردنیانەوە ئەو سزایەی کەبەڵێنیان پێدرابو هاتە سەریان‌وگرتنی ، جا ئیتر ئەوان نقەیان لێ بڕاوەو دەنگیان لێوەنایەت‌و ناتوانن هیچ بڵێن.

﴿٨٦﴾ ئایا نابینن کە ئێمە شەومان داناوە بۆیان تا لەناویدا بحەسێنەوەو ڕۆژیشمان کردوە بە ڕۆشنکەرەوە بۆ کارو کۆشش؟ بێگومان لەمەدا چەندین نیشانە هەیە لەسەر دەسەڵات‌و سۆزو بەزەیی ﷲ بۆ گەلێ کە باوەڕ دەکەن بەراست‌ودروستی ئەم پەیامە.

ئینجا پەروەردگار باسی چۆنیەتی هاتنی قیامەت بە کورتی دەکات‌و دەفەرموێ:

﴿٨٧﴾ ئەو ڕۆژەی کە لەلایەن ئیسرافیلەوە فوو بە کەڵەشاخدا دەکرێت، جا ئەوەی لەناو ئاسمانان‌و ئەوەی لەناو زەویدایە هەمویان ترسان‌و مردن، جگە لەوەی کە ﷲ ویستی لە سەر ژیانی بو وەکو جبرەئیل‌و میکائیل‌و ئیسرافیل‌و فریشتەی مەئموری مراندن،

ئیبنو عەباس دەڵێت: ئەوانەی کە نامرن شەهیدانن کە لەلای پەروەردگاری خۆیان زیندون‌و ڕۆزیان پێدەدرێت. ئەوسا هەمو زیندەوەرێك لەپاش زیندوبونەوەی لە ڕۆژی قیامەت دا دێنە بەردەم دادگای ﷲ بە ترس‌و لەرزەوە، بەچاك‌و خراپەوە.

﴿٨٨﴾ جا تۆ لەو کاتەدا چیاکان دەبینی پێت وایە کە ئەوان وەستاون‌و هیچ جوڵەیەکیان نیە لە کاتێکدا کە ئەوان هەروەکو هەور هاتوچۆ دەکەن تا بە ڕێزاڵ ڕێزاڵی دەکەونە سەر زەوی، پاشان وەکو خوری شیکراوەیان لێ دێت‌و دواتریش دەبن بە تۆزو بڵاو دەبنەوەو هەمو چاڵ‌و چۆڵیەکانی زەوییان پێ ساف دەکرێت. ئەمەیە دروستکراوی ﷲ ئەو زاتەی کە هەمو شتێکی

تەواوو ڕێكو پێك كردوە، بێگومان ئەو زاتە زۆر بە ئاگایە بەوەی كە ئێوە دەیكەن.

(٨٩) هەر كەسێك چاكەیەك بكات ئەوسا لە لای پەروەردگاری پاداشتی باشتر لەوەی بۆ هەیە، جا ئەوان لە مەترسی ئەو ڕۆژەش بێ ترسن.

(٩٠) خۆ هەر كەسێكیش بە باری خراپەوە بێتە بەردەم دادگای الله، ئەوسا بە سەر دەمو چاویدا دەخرێتە ناو ئاگرەوە، واتە: هەمو لەشی، بەڵام بۆیە ناوی دەمو چاو براوە، چونكە بەڕێزترین ئەندامی مرۆڤەو هەر پێنج هەستكەرەكەی بیستنو بینینو بۆنكردنو چەشتنو هەست بەساردیو گەرمیو زبری نەرمی كردنی پێوەیە، جا پێیان دەوترێت ئایا تۆڵەی هیچ شتێكتان لێ وەردەگیرێت جگە لە تۆڵەی ئەوكردارە خراپانەی كە كردوتانە؟ واتە: ستەمیان لێ ناكرێت و هەموكەس بەگوێرەی كردەی خۆی ڕەفتاری لەگەڵ دا دەكرێت.

ئینجا پەروەردگار بە پێغەمبەرەكەی ﷺ فەرمان دەدات كە بڵێت:

(٩١) من تەنها فەرمانم بەوە پێكراوە كە پەروەردگاری ئەم شارەی كە هەمو خراپەیەكی تێدا قەدەغە كردوە، بپەرستم، خۆ هەمو شتێك هەر موڵكی ئەوەو خۆی خاوەنی ڕاستەقینەیەتیو فەرمانم پێكراوە كە من لە موسڵمانان بم.

(٩٢) خۆ فەرمانیشم پێكراوە كە ئەم قورئانە بخوێنمەوە، جا هەر كەسێك ڕێنمایی وەرگرت، ئەوە تەنها سوودی ئەو ڕێنماییەی بۆ خۆیەتی، وە هەركەسێكیش گومڕا ببێت ئەویش هەر زیانی لە خۆی داوە، جا پێیان بڵێ: من تەنها ترسینەرێكم بۆ هەمو خەڵك جا هەر كەس باوەڕ دەكات خۆی قازانج دەكاتو هەركەسێكیش كە باوەڕ ناكات هەر خۆی ڕەنجەڕۆ دەبێت.

(٩٣) ئینجا بڵێ: سوپاس بۆ الله كە هیچ كەسێك سزا نادات تا بەهانەی نەبڕێت، بەم زوانەش بەڵگەكانی خۆیتان پیشان دەدات، جا ئەو كاتە دەیناسن خۆ پەروەردگارت بێ ئاگا نیە لەوەی كە ئێوە دەیكەن.

سورەتی قەصەص (٢٨) (٨٨)

سورەتی قەصەص سورەتی بیستوهەشتەمی قورئانە، لە مەكەدا هاتوەتە خوارەوە، هەشتاو هەشت ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلونۆهەمەو پاش سورەتی (النمل)و پێش (الإسراء) دابەزیوە.

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

سُورَةُ القَصَص (٢٨) (٨٨)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾

بەناوی الله ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) تا، سین، میم. الله هەرخۆی دەزانێ چی مەبەستە.

(٢) ئەمە نیشانەكانی ئەم پەرتوكە ڕۆشنكەرەوەیە بۆ هەمو ئەوشتانەی كە بەندەكان پێویستیانە.

(٣) هەندێك لە بەسەرهاتی موساو فیرعەون بۆ مەبەستێكی ڕاستو دروست بەسەرتا دەخوێنینەوە تا ببێت بەپەندو ئامۆژگاری بۆ گەلێك كە باوەڕ دەهێنێت.

(٤) داستانەكەشی بەم شێوەیە كە: بێگومان فیرعەون زاڵبو بەسەر ناوچەی میسرداو لە خۆ بایی ببوو خەڵكی ئەو وڵاتەی كرد بە چەند بەشەوە. كەتاقمێك لەوان كە نەوەی ئیسرائیل بوون لاواز دەكات، كە كوڕەكانیان سەر دەبڕێتو واز لە كچەكانیان دەهێنێت بۆ خزمەت پێكردنو پێ ڕابواردنیان بەڕاستی ئەو لە خراپە كێڵان بو.

بەڵێ بەش بەشی هەر گەلو هۆزو ماڵێك هۆی لەناوچونی ئەو گەلو هۆزو ماڵەیەو ستەمكاران لە كۆنەوە ئەو سیاسەتەیان پەیڕەو كردوە، چونكە وانەبێ توانای زاڵبونیان بەسەرخەڵكدا نیەوناتوانن خۆیان بسەپێننوخەیروبەیری وڵاتیان لەدەس دەربهێنن، دیكتاتۆری بەناو دیموكراتیان بۆ ناچێتە سەر! قسەیەكی بەناوبانگیانە كە "فَرِّقْ تَسُدْ/ واتە: بەش بەشی دروست

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي ٱلْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ ۖ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾ فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَـٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَـٰرِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِۦ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِۦ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ ۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُۥ لَكُمْ وَهُمْ لَهُۥ نَـٰصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَـٰهُ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

بكه دەبیت بە گەورە" هەر بۆیە ئیسلامیش بە پێچەوانەوە بۆ بەهێز بونی گەل‌و نەتەوە داوای یەك دەستی‌و یەك دڵی‌و یەك پارچەیی دەكات‌و بێزارە لەدووبەرەكی‌وبەش بەشی‌و خۆسەپاندن.

(٥) جا ئێمە دەمانەوێت منەت بخەینە سەر ئەو كەسانەی كە لەناو زەویدا بێدەست‌و لاوازكراون، واتە: نەوەی ئیسرائیل، وە بیانكەین بە پێشەواو بیانكەین بە جێ نشینی ئەو گەلە ستەمكارە تا دەركەوێت كە ئەوانیش چۆن رەفتار دەكەن.

(٦) ئەوسا لەو زەوی میسردا جێگیرو بەهێزیان بكەین، جا پیشانی فیرعەون‌و هامان‌و سەربازەكانیا بدەین ئەوەی كە ئەوان لێی دەترسان كە لە ناوچونیان بو بە دەستی پیاویك لە نەوەی ئیسرائیل. جا دایكی موسامان تێگەیاند كە شیری بدەرێ‌و هەر كاتێك لێی ترسایت كە پێی بزانن ئەو كاتە فڕەیی بدە ناو دەریای نیلەوە.

(٧) جا هیچ مەترسەو خەمیش مەخۆ چونكە بەڕاستی ئێمە دەیگەڕێنینەوە بۆ لای خۆت‌و دەیكەین بە یەكێك لە پێغەمبەران، جا دایكی موسا كاتێك ترسی بۆ پەیدا بو كۆرپەو جگەرگۆشەكەی خۆی هاوێشتە ناو دەریای (نیل)ەوە. ئەوسا ئالی فیرعەونیش لە ناو دەریای نیلدا دۆزیانەوەو هەڵیان گرتەوە، تا سەرەنجام ببێت بە دوژمن‌و هۆی داخ‌و مەینەتیان.

(٨) بۆیە ئاوا تۆڵەیان لێ دەكەینەوە، چونكە بێگومان فیرعەون‌و هامان‌و سەربازەكانیان تاوانبار بون، سەر ئەنجام لەسەر دەستی ئەو مناڵە هەمویان لەناوچون.

(٩) وا دیارە كاتێ لەناو دەریادا دۆزیانەوە فیرعەون بڕیاری كوشتنی داوە، بەڵام ژنی فیرعەون وتی: چاو ڕۆشنكەرەوەیەكە بۆمن‌و بۆ تۆ، مەیكوژن بەڵكو سوودێكمان پێبدات یان بیكەین بە كوڕی خۆمان، خۆ ئەوان نەیاندەزانی كە كێیەو سەرئەنجامی ئەوان لەگەل ئەودا چی دەبێت.

(١٠) جا دایكی موسا پاش فڕەدانی ئەو كۆرپەیە هۆشی لا نەماو هەر لە بیری موسای كوڕیدا بو بەڕاستی نزیكبو ئەم بەسەرهاتە بدركێنێت ئەگەر ئێمە دڵمان بتەوو سەقامگیر نەكردایە، تا بەم شێوەیە ببێت بە یەكێك لە باوەڕداران بە هاتنەدی بەڵێنەكانی ﷲ، تەنانەت ئەوەندە بێ تاقەتی بو كچێكی نارد كە دوور بەدووری بڕوات‌و ئاگای لێ بێت.

(١١) جا بەو خوشكەی موسای وت: پێ بە پێ بەدوایدا بڕۆو چاوت لێی بێت لە دوورەوە بە شێوەیەك كە ئەوان هەستت پێ نەكەن، جا ﷲ چۆنیەتی گەڕانەوەكەیمان بۆ باسدەكات‌و دەفەرموێ:

(١٢) ئەوسا مەمكی هەمو شیردەرێكمان لەو منداڵە قەدەغە كرد پێش ئەوەی بێتەوە لای دایكی، جا خوشكەكەی لێی چوە پێشەوەو بە دەست‌و پێوەندی فیرعەونی وت: ئایا دەتانەوێت ماڵێكتان پێ نیشان بدەم كە بەخێوی بكات بۆتان‌و چاودێریكەرێكی باشیشبێ بۆی؟ جا ئەوانیش پاش لێكۆڵینەوەیەك ناردیان بە شوێن ئەو شیردەرەدا كە دایكی خۆی بو، ئەوسا ئەویش هات‌و كاتێك گرتیە باوەشی‌و مەمكی پێدا مەمكەكەی گرت، دیارە پاش لێكۆڵینەوەیەكیش لەو ڕازی بوون كە لە ماڵی فیرعەوندا مەمكی پێ بدات بەڵام ئەو ئافرەتە ڕازی نەبو مێردو ماڵی خۆی بەجێ بهێڵێت‌و وتی: پێم خۆشە لە ماڵی خۆمدا مەمكی پێ بدەم ئەوانیش چونكە كەسێكی تریان دەست نەكەوت كە ئەو منداڵە مەمكی بگرێت دایەنە دەستی.

﴿١٣﴾ جا ئێمە گەڕاندمانەوە بۆ لای دایکی تا چاوی بەو ڕۆشن ببێتەوەوخەم نەخوات، وە تا بیشزانێت کە بێگومان بەڵێنی اللّٰه ڕاستەو دێتە دی بەڵام زۆربەی ئەوان نازانن کە حەقو ڕاستی کامەیە، ئەو منداڵە تا گەورە بو لەناو ئاسایشو خۆشی لە لایماڵی خۆی ژیانی بە سەر برد، جا کاتێك لە شیر بڕایەوە هاتەوە ناو خێزانی فیرعەونو بە خۆشیو شادمانی دەژیا.

﴿١٤﴾ جا کاتێك بەهێز بو، وەبوبە گەنجێکی تەواو ئێمە دانایی‌و زاناییمان پێدا، خۆ هەر ئاوەها پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە.

﴿١٥﴾ جا لەو کاتەی کە شار قەرەباڵغ نەبوە چووەتە ناو شارەوە بینی لەناو شاردا دوو پیاو شەڕیانە یەکێکیان لە ڕەگەزی خۆی‌و ئەوەی تریان لە ڕەگەزی دوژمنەکانی بو، جا ئەوەی کە لە ڕەگەزی خۆی بو داوای یارمەتی لە موسا کرد دژی ئەوەی کە لە دوژمنانی بو، ئەوسا موسایش مشتە کۆڵەیەکی پیدا کیشا و کابرای کوشت بە بێ ئەوەی مەبەستی کوشتنی هەبێت، موسا وتی: ئەمە لە کرداری شەیتان بو بێگومان ئەو دوژمنێکی گومڕاکەری ئاشکرایە.

﴿١٦﴾ وتی: ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من ستەمم لە خۆم کرد دەسا لێم ببورە جا پەروەردگاری چاوپۆشی لێکرد، بەڕاستی ئەو زۆر لێبوردەو بە بەزەییە.

﴿١٧﴾ وتی: ئەی پەروەردگارم لە بەرامبەر ئەو نیعمەتەی بە منت داوە بەڵێن بێت منیش هەرگیز نەبم بە پاڵپشتی تاوانبار.

﴿١٨﴾ ئیتر لەناو شاردا دەترساو چاوەڕێی ڕووداوی شتی دەکرد لەسەر کابرای کوژراو، جا لەو کاتەی کە بەناو شاردا دەگەڕا کەچی ئەو پیاوەی کە دوێنێ یارمەتی داو لەسەر ئەو، ئەو پیاوەی کوشت دیسان هاواری بۆ هێنایەوە کە لەگەل یەکێکی تردا بە دەمەقاڵە هاتبو موسایش پێی وت: بەڕاستی تۆ شەڕ فرۆشێکی ئاشکرای.

﴿١٩﴾ جا کاتێك کە ویستی لەو کەسە بدات کە دوژمنی هەردووکیان بو، کابرای شەڕ فرۆش وای زانی موسا دەیەوێت لەو بدات بەهۆی قسەکەیەوە کە پێی وتبو: تۆ شەڕ فرۆشی. وتی: ئەی موسا تۆ دەتەوێ بمکوژیت وەکو دوێنێ کەسێکی ترت کوشت؟ تۆ دەتەوێت ملهوڕێك بیت لەم زەویەداو ناتەوێ لە ئاشتیخوازان بیت، جا ئەم هەواڵە گەیشتەوە فیرعەون کە کوژرانی پیاوەکەی دوێنێ بە دەست موسا بوە، بۆیە زۆر ڕقی هەستاو بڕیاری کوشتنی داو ناردی بە شوێنیدا.

﴿٢٠﴾ جا پیاوێك لەو سەری شارەوە بە هەڵەدوان هاتو وتی: ئەی موسا بەڕاستی پیاوانی دەربار خەریکی پیلان نانەوەو راوێژن بۆ ئەوەی کە بتکوژن، جا زوو لێرە دەرچوە بێگومان کە من ئامۆژگاریکەرێکی دڵسۆزم بۆت.

﴿٢١﴾ جا ئەویش لەو شارە بە ترسەوە بەوریاییەوە کە نەك دوچاری شتێ ببێت دەرچوو ، ئەوسا وتی: ئەی پەروەردگارم لەم گەلە ستەمکارە ڕزگارم بکە.

﴿٢٢﴾ خۆ لە کاتێکیشدا کە ڕووی کردە (مەدیەن) وتی: نزیکە کە پەروەردگارم ڕێنماییم بکات بۆ سەر ڕێگای ڕاست. واتە: لە ڕەحمو میهرەبانی خوا نائومێد نەبو.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسۡتَوَىٰٓ ءَاتَيۡنَٰهُ حُكۡمٗا وَعِلۡمٗاۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلۡمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفۡلَةٖ مِّنۡ أَهۡلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيۡنِ يَقۡتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنۡ عَدُوِّهِۦۖ فَٱسۡتَغَٰثَهُ ٱلَّذِي مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِي مِنۡ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيۡهِۖ قَالَ هَٰذَا مِنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِۖ إِنَّهُۥ عَدُوّٞ مُّضِلّٞ مُّبِينٞ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي فَٱغۡفِرۡ لِي فَغَفَرَ لَهُۥٓۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ فَلَنۡ أَكُونَ ظَهِيرٗا لِّلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٧﴾ فَأَصۡبَحَ فِي ٱلۡمَدِينَةِ خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِي ٱسۡتَنصَرَهُۥ بِٱلۡأَمۡسِ يَسۡتَصۡرِخُهُۥۚ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِيّٞ مُّبِينٞ ﴿١٨﴾ فَلَمَّآ أَنۡ أَرَادَ أَن يَبۡطِشَ بِٱلَّذِي هُوَ عَدُوّٞ لَّهُمَا قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقۡتُلَنِي كَمَا قَتَلۡتَ نَفۡسَۢا بِٱلۡأَمۡسِۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ رَجُلٞ مِّنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلۡمَلَأَ يَأۡتَمِرُونَ بِكَ لِيَقۡتُلُوكَ فَٱخۡرُجۡ إِنِّي لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ مِنۡهَا خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلۡقَآءَ مَدۡيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهۡدِيَنِي سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدۡيَنَ وَجَدَ عَلَيۡهِ أُمَّةٗ مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسۡقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمۡرَأَتَيۡنِ تَذُودَانِۖ قَالَ مَا خَطۡبُكُمَاۖ قَالَتَا لَا نَسۡقِي حَتَّىٰ يُصۡدِرَ ٱلرِّعَآءُۖ وَأَبُونَا شَيۡخٞ كَبِيرٞ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلۡتَ إِلَيَّ مِنۡ خَيۡرٖ فَقِيرٞ ﴿٢٤﴾ فَجَآءَتۡهُ إِحۡدَىٰهُمَا تَمۡشِي عَلَى ٱسۡتِحۡيَآءٖ قَالَتۡ إِنَّ أَبِي يَدۡعُوكَ لِيَجۡزِيَكَ أَجۡرَ مَا سَقَيۡتَ لَنَاۚ فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيۡهِ ٱلۡقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفۡۖ نَجَوۡتَ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسۡتَـٔۡجِرۡهُۖ إِنَّ خَيۡرَ مَنِ ٱسۡتَـٔۡجَرۡتَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡأَمِينُ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنۡ أُنكِحَكَ إِحۡدَى ٱبۡنَتَيَّ هَٰتَيۡنِ عَلَىٰٓ أَن تَأۡجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٖۖ فَإِنۡ أَتۡمَمۡتَ عَشۡرٗا فَمِنۡ عِندِكَۖ وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أَشُقَّ عَلَيۡكَۚ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَٰلِكَ بَيۡنِي وَبَيۡنَكَۖ أَيَّمَا ٱلۡأَجَلَيۡنِ قَضَيۡتُ فَلَا عُدۡوَٰنَ عَلَيَّۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٞ ﴿٢٨﴾

(٢٣) جا لەو کاتەدا کە گەیشتە ئاوی مەدیەن بینی کە کۆمەڵێك لەو خەڵکە ئاو دەردەهێنن بۆ ئاودانی مەڕو ماڵاتەکانیانو دوو ئافرەتیشی بینی کە مەڕو ماڵاتی خۆیان دور دەخەنەوە لەو خەڵکە، جا موسا پێی وتن: ئەوە چیە ئێوە نایەنە ناوئەو خەڵکەوەو مەڕو ماڵاتی خۆتان ئاو بدەن؟ وتیان: ئێمە مەڕو ماڵاتمان ئاو نادەین تا ئەم شوانانە لەسەر ئاوەکە دەرنەچنو نەڕۆن، وە باوکی ئێمە پیرێکی گەورەیەو خۆی توانای ئەم ئیشەی نیە بۆیە ئێمەی ئافرت هەستاوین بەئەنجامدانی ئەم ئیشە.

(٢٤) جا موسا مەڕو ماڵاتەکەی بۆ ئاوادنو پاشان پشتی تێکردنو چووە ژێر سێبەرێكو دەستی بە ڕازو نیاز کرد لەگەڵ پەروەردگاری خۆی داو وتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان من نیازمەندی هەر چاکەیەکم کە بۆم بنێریت.

(٢٥) جا یەکێك لەو دوو ئافرەتە بە حەیاو شەرمەوە ڕێی دەکرد هاتە لایو وتی: باوکم بانگت دەکات تا پاداشتی ئەو ئاودانەت بداتەوە، جا کاتێك هاتە لایو داستانەکەی خۆی بۆ باسکرد،پێی وت: مەترسە تۆ ئیتر لەو گەلە ستەمکارە ڕزگارت بووە.

(٢٦) یەکێك لەو دوو ئافرەتە وتی: ئەی باوکی خۆم بەکرێی بگرە بەڕاستی باشترین کەسێك کە تۆ بەکرێی بیگریت ئەم پیاوە بەهێزو دەستو دەم پاکەیە.

(٢٧) وتی: بێگومان من دەمەوێت یەکێك لەو دوو کچانەم مارە ببڕم لێت لەسەر ئەوەی کە هەشت ساڵ شوانیم بۆ بکەیت، جا ئەوسا ئەگەر ویستت دە ساڵ تەواو بکەیت پیاوەتییەکەو خۆت دەیکەیتو ئەگەر خوا ئارەزوی لێ بێت من نامەوێت ئەزیەتت بدەم کە بەم زوانەش بۆت دەردەکەوێت کە من لەسەر راستانم لە گەلتا وهیچ بڕووبیانویەکت پێ ناگرم.

(٢٨) موسا وتی: ئەوە بڕیارێکە لەنێوان منو تۆدا ئەوسا کامیانم لەو دوو ماوەیە تەواوکرد با ناحەقیم پێ نەکرێت، ئەوسا ﷲیش شایەتە لەسەر ئەوەی کە دەیڵێین.

(٢٩) جا موسا ئەو ماوەیەی کە بڕیاریان لە سەر دابو تەواوکرد، ئەو کاتە بە شەو لەگەڵ خێزانو دەستو پێوەندی بەرەو میسر ڕۆیشتن لەرێگا لە کێوی (تور)ەوە ئاگرێکی بینیو پێی وتن: لێرەدا بوەستن من ئاگرێکم بەرچاو کەوت بەو هیوایەوە کە لە لای ئەو ئاگرە هەواڵێکی ڕێگاتان بۆ بهێنم یان دەستەوارەیەك لەو ئاگرەتان بۆ بهێنم بەڵکو خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە.

(٣٠) جا کاتێك هاتە لای ئەو ئاگرەی کە بینیبوی، لەلای ڕاستی شیوەکەدا لەو پارچە پیرۆزەدا لەو درەختەوە بانگ کرا کە ئەی موسا بەڕاستی من ﷲم پەروەردگاری جیهانیان.

(٣١) دەی عەساکەت فڕێبدە جا کە فڕێیدا دی کە عەساکەی وەك مار دەجووڵێت موسا پشتی تێکردو ڕای کردو هیچ ئاوڕێکی بۆ نەدایەوە جا بانگ کرا: ئەی موسا بگەڕێرەوە بۆلایو مەترسە بەڕاستی تۆ لەو بێ ترسانەیت کە هیچ زیانیان پێ ناگات.

(٣٢) دەستت بخەرە باخەڵتەوە کە دەرت هێنا سپییەکی بێگەردە، وە بۆ نەمانی ئەو ترسە دەستی خۆت بخە سەر سینگت، جا فەرموی: ئەوە دوو بەڵگەن لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆ

فیرعەون و ئەشرافیانی دەوروبەری بێگومان ئەوان لە خراپەو تاواندا گەلێکی لە سنور دەرچوون.

(٣٣) موسا وتی: ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من یەکێکم لەوان کوشتووەو دەترسم لەباتی ئەودا بمکوژنەوە،

(٣٤) خۆ هارونی برام لە من زمانی پاراوترە سا ئەویش لەگەڵ مندا ڕەوانە بکە کە پاڵپشتم بێتو قسەکانم بسەلمێنێت چونکە بێگومان من دەترسم کە ئەوان بە درۆم بخەنەوەوباوەڕم پێ نەکەن، جا کاتێك ئەم داوایەی کرد پەروەردگار وەڵامی دایەوە،

(٣٥) فەرمووی: بەم زوانە بە هۆی براکەتەوە بەهێزت دەکەینو هێزێکی بتەوی واتان پێدەدەین کە توانایان نەبێت دەست درێژی بکەنە سەرتان، بڕۆن بۆ لای فیرعەون بەبەڵگەکانی ئێمە، بەدڵنیاییەوە ئێوەو ئەوانەی کە پەیڕەویتان دەکەن سەردەکەون.

(٣٦) جا لە کاتێکدا کە موسا بە بەڵگە ڕۆشنەکانی ئێمە هاتە لایان وتیان: ئەمە جگە لە جادویەکی هەڵبەستراو شتێکی تر نیە، خۆ ئێمە شتی وامان لەناو باوباپیرانی پێشوماندا نەبیستوە.

(٣٧) ئەوسا موسا وتی: پەروەردگارم باشتر دەزانێت بەو کەسەی کە بە ڕێنمایی لەلایەن ئەووەوە هاتوە، وە دەزانێت سەر ئەنجامی ئەو ماڵە خۆشەی قیامەت بۆ کێیە بێگومان بڕیاریش هەرئەوەیە کە ستەمکاران سەرکەوتو نابن.

(٣٨) جا فیرعەون وتی: ئەی بەرێزانی دەربار جگە لە خۆم هیچ خوایەکی تر شك نابەم بۆ ئێوە جا ئادەی هامان کەرپوچم بۆ دروست بکە، جا باڵەخانەیەکی بەرزم بۆ ساز بکە بەڵکو لەوێوە هەواڵێکی خوای موسا بزانم! خۆ بێگومان من پێم وایە کە موسا لە درۆزنانە.

(٣٩) ئەو خۆیو سەربازەکانی بە ناحەق لەم زەوییەدا خۆیان بە گەورە دەزانی و وایان گومان دەبرد کە ناگەڕێنرێنەوە بۆ لای ئێمە.

(٤٠) جا ئێمە خۆیو سەربازەکانیمان گرتو فڕێماندانە ناو دەریاوە تەنها لەنیو ڕۆژدا هەمویان خنکێنران. جا ئا لێرەدا تەماشا بکەنو وردببنەوە کە سەرئەنجامی ستەمکاران چۆن بو؟

۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلۡأَجَلَ وَسَارَ بِأَهۡلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارٗاۖ قَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِخَبَرٍ أَوۡ جَذۡوَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمۡ تَصۡطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ مِن شَٰطِيِٕ ٱلۡوَادِ ٱلۡأَيۡمَنِ فِي ٱلۡبُقۡعَةِ ٱلۡمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّيٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾ وَأَنۡ أَلۡقِ عَصَاكَۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهۡتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنّٞ وَلَّىٰ مُدۡبِرٗا وَلَمۡ يُعَقِّبۡۚ يَٰمُوسَىٰٓ أَقۡبِلۡ وَلَا تَخَفۡۖ إِنَّكَ مِنَ ٱلۡأٓمِنِينَ ﴿٣١﴾ ٱسۡلُكۡ يَدَكَ فِي جَيۡبِكَ تَخۡرُجۡ بَيۡضَآءَ مِنۡ غَيۡرِ سُوٓءٖ وَٱضۡمُمۡ إِلَيۡكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهۡبِۖ فَذَٰنِكَ بُرۡهَٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦٓۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمٗا فَٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلۡتُ مِنۡهُمۡ نَفۡسٗا فَأَخَافُ أَن يَقۡتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِي هَٰرُونُ هُوَ أَفۡصَحُ مِنِّي لِسَانٗا فَأَرۡسِلۡهُ مَعِيَ رِدۡءٗا يُصَدِّقُنِيٓۖ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجۡعَلُ لَكُمَا سُلۡطَٰنٗا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيۡكُمَا بِـَٔايَٰتِنَآۚ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلۡغَٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾

(٤١) ئەوسا ئەوانمان کرد بە پێشەوا کە بانگ بکەن ئەو کەسانەی کە دوایان دەکەون بۆ لای ئاگر، جا ڕۆژی قیامەتیش یارمەتی نادرێن. ئای لەو گاڵتە پێکردنە، تۆ لە دنیادا پێشەوا بیت بۆ بانگ کردنی خەڵك بۆ ناو ئاگر کەچی لە قیامەتیشدا کاتێك سزا دەدرێن هیچکەس بە هاناتانەوە نەیەت! ئەی کوا گەورەو پێشەواکەت کەگیانوماڵی خۆتت بۆ فیدا دەکرد؟

(٤٢) خۆ هەر لەم دنیادا نەفرینمان بەشوێن خستنو لە ڕۆژی قیامەتیشدا لە خوێنتاڵو ڕووڕەشانن. ئینجا پەروەردگار باسی ئەو نیعمەتە گەورەی خۆی دەکات کە دای بە موسا پاش لەناوبردنی فیرعەونو دەفەرموێ:

(٤٣) پاش ئەوەی کە خەڵکانی پێش ئەوانمان لەناوبردن ئێمە تەوراتمان بە موسا دا کە چاو ڕۆشنکەرەوە بێت بۆ خەڵكو ڕێنمایکەرو بەرەکەتێك بێ تا بەڵکو ئەوانیش بیربکەنەوەو بەو هۆیەوە خۆشبەختو چاوساغانە بژین. دیارە پێغەمبەری ئازیزمانﷺ لەم ڕووداوو بە سەر هاتانە کەباسکرا لەپێشدا شتێکی نەدەزانی، بۆیە دەفەرموێ:

فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٖ قَالُواْ مَا هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّفۡتَرٗى وَمَا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِيٓ ءَابَآئِنَا ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّيٓ أَعۡلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلۡهُدَىٰ مِنۡ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ مَا عَلِمۡتُ لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرِي فَأَوۡقِدۡ لِي يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجۡعَل لِّي صَرۡحٗا لَّعَلِّيٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَٱسۡتَكۡبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ إِلَيۡنَا لَا يُرۡجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذۡنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡيَمِّۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلۡنَٰهُمۡ أَئِمَّةٗ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتۡبَعۡنَٰهُمۡ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا لَعۡنَةٗۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلۡمَقۡبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ مِنۢ بَعۡدِ مَآ أَهۡلَكۡنَا ٱلۡقُرُونَ ٱلۡأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لَّعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

﴿٤٤﴾ خۆ تۆ لە تەنیشتی چەپی ئەو شیوە نەبویت کە ئێمە لەلای ڕاستیەوە وەحیمان کردە لای موساو لەوێش ئامادە نەبویت کە ئێستا ئەو بەسەر هاتانەیان بۆ بگێڕیتەوە.

﴿٤٥﴾ بەڵکو ئێمە خەڵکی زۆرمان هێنایە سەر زەوی‌و تەمەنیشیان زۆر بو، جا کاتێك کە ئێمە تۆمان کرد بە پێغەمبەر خەڵك لەم باس‌و خواسە شتێکیان نەدەزانی جا تۆ لە ناو خەڵکی (**مەدیەن**)یشدا نەبویت کە موسا چوە ناویان‌و شوانی کردو ژنی هێناو گەڕایەوە، کەچی نیشانەکانی ئێمەیان بە سەردا دەخوێنیتەوەو باسی ئەو ڕوداوانەیان بۆ دەگێڕیتەوە بەڵکو ئێمەین ڕەوانەکەری پێغەمبەران‌و تێگەیەنەرو پێگەیەنەریان. کە ئەمە خۆی لە خۆیدا بەڵگەیەکی گرنگە لەسەر ڕاستی پێغەمبەرایەتی محمدی نەخوێندەوار ﷺ.

﴿٤٦﴾ جا تۆ لەلای کێوی (تور)یش نەبویت کاتێك کە موسا هات‌و تەوراتی وەرگرت بەڵام ئەمە بەزەیی‌و سۆزێکە لەلایەن پەروەردگارتەوە تا تۆ گەلێك کە پێش تۆ هیچ ترسێنەرێکیان بۆ نەهاتوە لە سزای دواڕۆژ بترسێنی بەڵکو بیر بکەنەوەو پەندو ئامۆژگاری وەربگرن.

﴿٤٧﴾ جا ئەگەر لەبەر ئەوە نەبوایە کەئەگەر دوچاری سزایەك بەهۆی بەد ڕەفتاری خۆیانەوە ببونایە ئەوسا بڵێن: ئەی پەروەردگارمان ئەی تۆ بۆچی پێغەمبەرێکت بۆ ئێمە نەنارد تا پەیڕەوی نیشانەکانت بکەین‌و لەو کەسانە بین کە باوەڕدارن، سزامان زوو بۆدەناردن؟

﴿٤٨﴾ جا کاتێك لەلایەن ئێمەوە بە ناردنی تۆ حەق‌و ڕاستیان پێگەیشت وتیان: دەبا وەکو ئەوەی کەدرا بە موسا بدرایە بە ئێمەش، جا پەروەردگار لە دەمیان دەداو دەفەرموێ: ئایا لە پێش ئەم قورئانەیشدا بێباوەڕ نەبون بەوەی کە درابو بە موسا، دەیان وت: موساو هارون دوو جادووگەرن‌و پاڵپشتی یەکترن‌و وتیان: ئێمە بێباوەڕین بە هەموویان.

ئیبنو کەسیر دەڵێت: بێ ملەجەڕە لەلای هەمو خاوەن عەقڵەکان زانراوە کە ﷲ لە ئاسمانەوە لە ناو ئەو پەڕاوانەی کە ناردوویەتی بۆ پێغەمبەران تەواوترو هەمە لایەنە ترو ڕەوانترو گەورەترو بەرێزتری لەو پەڕاوەی کە ناردویەتی بۆ محمدﷺ کە قورئانە نەناردوە، وە پاش ئەو لە ڕێزو گەورەیەتیدا ئەو پەڕاوەیە کە ناردویەتی بۆ موسای کوڕی عیمران عليه السلام کە تەوراتە، خۆ ئینجیلی ڕەوانە کراوی لای عیسایش عليه السلام تەواکەری تەوراتە‌و حەڵاڵکەری هەندێك لەوانەیە کە لەسەر نەوەی ئیسرائیل (**یەعقوب**) حەرام کرا بو. بۆیە دەفەرموێ:

﴿٤٩﴾ بڵێ: ئەگەر ڕاست دەکەن لەلایەن ﷲوە پەڕاوێکم بۆ بهێنن کە چاکتر لەم دووانە (تەورات‌و قورئان) ڕێ پیشاندەرتر بێت منیش دوای دەکەوم‌و پەیڕەوی دەکەم.

﴿٥٠﴾ ئەوسا ئەگەر وەڵامیان نەدایتەوەو پەیڕەوییان نەکردیت، دەی چاك بزانە کە ئەوان هەر پەیڕەوی ئارەزۆی خۆیان دەکەن‌و هیچ بەڵگەیەکیان نیە، جا کێیە گومڕاو سەر لێشێواوتر لەو کەسەی کە بەبێ ڕێنمایی لەلایەن ﷲوە پەیڕەوی لە ئارەزۆی خۆی بکات؟ ئەوانە بەڕاستی ستەمیان لە خۆیان کردوە، بێگومان کەﷲ گەلانی ستەمکار ناگەیەنێ بەسەرفەرازی‌و بەختەوەری.

﴿٥١﴾ جا بەڕاستی ئێمە بێ پسانەوە ئەم پەندو ئامۆژگاریانەمان پێ وتن بەڵکو بیر بکەنەوە. ئینجا پەروەردگار باسی ئەو زاناو

پیاو چاکانەی ئەهلی کیتاب کە باوەڕیان هێنا بەم قورئان دەکات‌و دەفەرموێ:

(٥٢) ئەو کەسانەی کە لەپێش ئەم قورئانەدا پەڕاومان پێداون ئەوان بەم قورئانە باوەڕ دەهێنن.

(٥٣) جا هەر کاتێك ئەو قورئانە بەسەریاندا بخوێنرێتەوە دەڵێن: باوەڕمان پێیەتی بێگومان ئەوە ڕاستەو لەلایەن پەروەردگارمانەوەیە، بێگومان ئێمە پێش ئەم قورئانەیش هەر موسڵمان بوین.

ئەمەش ڕۆشنترین بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئایینی پێغەمبەران لە شتە بنچینەییەکاندا یەکن‌و لە یەك سەرچاوەوە هەڵقوڵاون، ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٥٤) ئەوانە بە هۆی خۆگرتنیان لەسەر ئایینی پێشوی خۆیان‌و پاشان باوەڕهێنانی ڕاستەقینەیان بەم قورئانە دوو بەرامبەر پاداشت دەدرێنەوە، وە ئەوانە بە چاکە خراپە لادەبەن‌و وەڵامی خراپە بە خراپە نادەنەوە، کە ئەمەش پلەیەکی هەرە بەرزە بۆ مرۆڤی خاوەن باوەڕو هەمو کەس بەوپلەیە ناگات، وە لەو سەروەت‌و سامانەش کە پێمان داون بەخزم‌و بێگانە دەبەخشن چ بەشێوەی زەکات چ بە شێوەی چاکەی تر.

(٥٥) خۆ هەر کاتێك شتی بێ سوودو بێ کەڵك ببیسن پشتی تێدەکەن‌و دەڵێن: کرداری خۆمان بۆ خۆمان‌و کرداری خۆتان بۆ خۆتان، لە ئێمەوە تووشی زیان نابن، ئێمە نامانەوێت سەروکەللە لەگەل نەفام‌و نەزاناندا بدەین. دڵی باوەڕدار هەمیشە لە یادی پەروەردگاری خۆیدایەو نایەوێ خۆی بە شتی بێسودو پڕو پوچەوە سەرگەرم بکات. ئینجا پەروەردگار ڕوو دەکاتە پێغەمبەرﷺ و دەفەرموێ:

(٥٦) بێگومان کە تۆ ناتوانیت هەر کەسێکت خۆشویست بیخەیتە سەر ڕاستە ڕێگای ئایین بەڵام ﷲ هەر خۆیەتی کە ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێ بێت دەیخاتە سەر ریگای راست، چونکە هەر ئەو زاتە دەزانێت کێ شایستەی ڕێنماییەو کێیش شایستەی گومڕایی.
لە فەرمودەی ڕاستدا هاتوە کە ئەم ئایەتە سەبارەت بە ئەبو تالیبی مامی پێغەمبەرمان ﷺ دابەزیوە کە هەمیشە چاودێری پێغەمبەری ﷺ دەکردو خۆشی دەویست‌و لە ڕیزی ئەودا بو بەڵام

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلۡغَرۡبِيِّ إِذۡ قَضَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلۡأَمۡرَ وَمَا كُنتَ مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَٰكِنَّآ أَنشَأۡنَا قُرُونٗا فَتَطَاوَلَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡعُمُرُۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيٗا فِيٓ أَهۡلِ مَدۡيَنَ تَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرۡسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ إِذۡ نَادَيۡنَا وَلَٰكِن رَّحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوۡمٗا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٖ مِّن قَبۡلِكَ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوۡلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةُۢ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡ فَيَقُولُواْ رَبَّنَا لَوۡلَآ أَرۡسَلۡتَ إِلَيۡنَا رَسُولٗا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ وَنَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ مِنۡ عِندِنَا قَالُواْ لَوۡلَآ أُوتِيَ مِثۡلَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰٓۚ أَوَلَمۡ يَكۡفُرُواْ بِمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ مِن قَبۡلُۖ قَالُواْ سِحۡرَانِ تَظَٰهَرَا وَقَالُوٓاْ إِنَّا بِكُلّٖ كَٰفِرُونَ ﴿٤٨﴾ قُلۡ فَأۡتُواْ بِكِتَٰبٖ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهۡدَىٰ مِنۡهُمَآ أَتَّبِعۡهُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَكَ فَٱعۡلَمۡ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهۡوَآءَهُمۡۚ وَمَنۡ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيۡرِ هُدٗى مِّنَ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾

لەبەر خزمایەتی نەك لەبەر بیرو باوەڕ، جا کاتێك نزیکی مردن بوویەوە پێغەمبەرمانﷺ بانگی کرد بۆ وەرگرتنی ئەم ئایینە پیرۆزە، بەڵام ئەو لەبەر لۆمەی بت پەرستان شایەتومانی نەهێناو بە موشریکی مرد کە ئەمەش زۆر سەخت بو لەلای پێغەمبەرمانﷺ جا خوا ئەم ئایەتەی بۆ نارد. ئینجا پەروەردگار هەندێك لە بەهانەی ئەو بت پەرستانەی مەکە باسدەکات‌و دەفەرموێ:

(٥٧) جا ئەوان وتیان: ئەگەر ئێمە دوای ئەو ڕێنماییە بکەوین لەگەل تۆدا هەر لەم زەویەی خۆماندا پارچە پارچە دەکرێین! پەروەردگار دەفەرموێ: ئەوان ئاوا دەڵێن، ئەی مەگەر ئێمە ئەوانمان لە شوێنێکی ئەمن‌و ئاسایشدا دانەمەزراندوە کە بەروبومی هەمو شتێکیان بۆ دەبرێت کە ئەوەش ڕۆزییەکە بۆیان لەلایەن ئێمەوە؟ بەڵام زۆربەی ئەوان ئەم ڕاستیانە نازانن‌و هەنگاوی کوێرانە هەڵدەگرن وەکو ئەوەی کە ئەوان خۆیان ئەو ڕێزو پلەیەیان بۆ خۆیان دابین کردبێت!

(٥٨) خۆ زۆر وڵاتیشمان لەناوبرد کە خەڵکەکەی بە هۆی رابواردن‌و ژیانی خۆشیانەوە سەرکەش‌و لەخۆبایی بون، جا ئەوە جێگاکانیانە ببینن کە لە پاش ئەوان جگە لە کەمێك لەوێدا

۞ وَلَقَدۡ وَصَّلۡنَا لَهُمُ ٱلۡقَوۡلَ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤۡمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبۡلِهِۦ مُسۡلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ يُؤۡتَوۡنَ أَجۡرَهُم مَّرَّتَيۡنِ بِمَا صَبَرُواْ وَيَدۡرَءُونَ بِٱلۡحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِذَا سَمِعُواْ ٱللَّغۡوَ أَعۡرَضُواْ عَنۡهُ وَقَالُواْ لَنَآ أَعۡمَٰلُنَا وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡ لَا نَبۡتَغِي ٱلۡجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهۡدِي مَنۡ أَحۡبَبۡتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يَشَآءُۚ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوٓاْ إِن نَّتَّبِعِ ٱلۡهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفۡ مِنۡ أَرۡضِنَآۚ أَوَلَمۡ نُمَكِّن لَّهُمۡ حَرَمًا ءَامِنٗا يُجۡبَىٰٓ إِلَيۡهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَيۡءٖ رِّزۡقٗا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةِۭ بَطِرَتۡ مَعِيشَتَهَاۖ فَتِلۡكَ مَسَٰكِنُهُمۡ لَمۡ تُسۡكَن مِّنۢ بَعۡدِهِمۡ إِلَّا قَلِيلٗاۖ وَكُنَّا نَحۡنُ ٱلۡوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهۡلِكَ ٱلۡقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبۡعَثَ فِيٓ أُمِّهَا رَسُولٗا يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِنَاۚ وَمَا كُنَّا مُهۡلِكِي ٱلۡقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهۡلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾

نیشتەجێ نەبون ئەوسا ئێمە هەر خۆمانین دەمێنینەوەو خەڵك هەموی دەمرێت.

(٥٩) خۆ پەروەردگاری تۆ هیچ شارێکی لەناو نەبردوە هەتا پەیامبەری خۆی نەناردبێتە ناو سەرەکی ترین جێگایانەوە کە نیشانەکانی ئێمەیان بەسەردا خوێندبنەوە تا هیچ بەهانەیەکیان نەبێت بۆ ڕۆژی قیامەت، جا ئێمە هیچ وڵاتێکیشمان لەناو نەبردوە، مەگەر لەبەر ئەوەبوە کە خەڵکەکەی ستەمکار بون.

(٦٠) جا ئەوەی کە پێتاندراوە لە هەر شتێك تەنها لەزەتێکی ژیانی دنیایەو جوانیەکەیەتیو پاش ماوەیەکی کەم یان ئێوە لەو دەردەچن یان ئەو لەدەست ئێوە دەردەچێت، خۆ ئەوەی کە لەلای ﷲ یە چاکترو زۆرتر دەمێنێتەوە، واتە: ئەم ژیانە فریودەرەو جێگای دڵنیایی و پشت پێ بەستنی نیە، دەی ئایاهەر تێناگەن؟

(٦١) ئایا ئەو کەسەی کە ئێمە بەڵێنێکی جوانمان پێدابێت، جا ئەو بەو بەڵێنەش بگات وەك ئەو کەسە وایە کە ئێمە ڕابواردنێکی ژیانی دنیامان پێدابێتو زۆر نەبات لەناو بچێتو پاشان ئەو لە ڕۆژی قیامەتدا لەو کەسانە بێت لەناو ئاگردا ئامادە دەکرێن؟ نەخێر وەکو یەك نین.

(٦٢) جا باس بکە بۆیان ئەو ڕۆژەی کە ﷲ بانگیان دەکاتو ئەوسا دەفەرموێ: لەکوێن ئەو هاوبەشانەی من کە ئێوە واتان گومان دەبرد کە ئەوانە هاوبەشی منن‌و دەتوانن یارمەتیتان بدەن‌و تکاتان بۆ بکەن؟

(٦٣) ئەو کەسانەی کە بڕیاری ئێمە بە سەریاندا هاتە دیو چوونە ناو ئاگرەوە دەڵێن: ئەمانە ئەو کەسانەن کە ئێمە سەرمان لێتێکدان، سەرمان لێتێکدان هەروەکو چۆن خۆمان سەرمان لێ شێوابو لە پێشگای تۆدا بێزاری خۆمان لەوان دەردەبڕین، ئەوان ئێمەیان نەپەرستوە بەڵکو هەواو ئارەزۆو بەرژەوەندی خۆیانیان ویستوە، ئائەوەیە سەرئەنجامی عابیدان‌و مەعبودانی ساختەیی.

(٦٤) جا بە پەیڕەوان وترا بانگ بکەنە ئەو هاوبەشانەی کە بۆ ﷲ تان دانا بو با بێن بە دەمتانەوەو پارێزگاریتان لێ بکەن، جا ئەوانیش بانگیان کردن بەڵام وەڵامیان نەدانەوە، جا نەك لەبەر شەهامەتو لێهاتویی بەڵکو لەبەر ترسنۆکیو سەرگەرمی بە سزای خۆیانەوە، جا چاویان بە سزا دەکەوێت، بێگومان ئەگەر ئەوان ڕێگای هیدایەتیان بگرتایە خۆ ئێستا ئەو سزایەیان نەدەدی.

(٦٥) جا باس بکە بۆیان ئەو ڕۆژە کە ﷲ بانگیان دەکاتو دەفەرموێ: چۆن وەڵامی پێغەمبەرانتان دایەوە؟

(٦٦) جا لەو ڕۆژەدا هەمو هەواڵێکیان لە بیر دەچێتەوەو هیچ بەڵگەیەکی ڕاستو دروستیان نیە بۆ وەڵامدانەوە، جگە لە شەرمەزاریو سەرشۆڕی، ئەوسا پرسیار لە یەکتر ناکەن بۆ وەڵام دانەوەی ئەم پرسیارە، جا لە ترسی ڕوداوی پڕ مەترسی ئەو ڕۆژە سەختە پاش زەمانێکی درێژ دێنە قسەو سوێندی درۆ دەخۆن وەك لە ئایەتی بیستوسێی سورەتی ئەنعامدا هاتووە دەڵێن:﴿ بە ﷲ قەسەم ، بە پەروەردگارمان ئێمە موشریك نەبووین﴾

ئەگەر بە جوانی لە ڕۆژی قیامەتو پرسیارو وەڵامی ئەو ڕۆژە لە قورئاندا وردببینەوە لەوانەیە هەندێك جێگای بە دژی هەندێکی تر بزانرێت، تاوانباران لەلایەك قسە ناکەن، لەلایەك نەفرین لە

یەكتر دەكەن، لەلایەك وەكو ئێرە وەڵامیان نیەو لەلایەكی ترەوە وەكو ئەوەی سورەتی ئەنعام سوێند دەخۆنو دەڵێن موشریك نەبووینو چەندین جێگای تری لەم بابەتە بەڵام ئەگەر بزانین كە ئەو ماوە بەهەزاران ساڵە ئینجا مانای ئەم ئایەتانە بە چاكی دەزانیت، چونكە دەگونجێت دەیان ساڵ بێدەنگو دەیان ساڵی تر جنێو بە یەكتردانو چاو لە یەك سووركردنەوەو دەیان ساڵ بەڵێندان بە ﷲ كە ئەگەر بگەڕێنەوە بۆ دنیا ئیتر جگە لە ﷲ بەندایەتی بۆ شتێكی تر ناكەن. ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٦٧) ئەوسا ئەو كەسەی كە بگەڕێتەوە بۆ لای پەروەردگارو لە تاوان پەشیمان بووبێتەوەو باوەڕی هێنا بێتو كرداری چاكی كردبێت نزیكە ئەوە لە ڕۆژی قیامەتدا لە ڕیزی ڕزگاربواندا بێت، وشەی (عَسى) بە لای عەبدوڵای كوڕی عەباسەوە لەلای خوا بۆ (وجوب)ە، منیش دەڵێم: قسەی ئاوا لەلای ﷲ ی بێنیهایەت میهرەبانەوەهەر چاوەڕێی ئەوەی لێدەكرێت ئەگەرچی هیچ شتێك لە سەر خوا واجب نیە.

(٦٨) خۆ هەر پەروەردگارتە ئەوەی كە ئارەزۆی لێبێت دروستی دەكاتو هەڵیدەبژێرێت، هەڵبژاردن بۆ ئەوان نیە، ﷲ پاكو بێ عەیبەو بەرزەو بێ نیازە لەوەی كە ئەوان دەیكەن بە هاوەڵو هاوبەشی. لێرە بەرونی ئەوەدەگەیەنێت كەمرۆڤ بۆی نیە ڕێگاوڕێباز بەكەیفی خۆی هەڵبژێرێت بەڵكو تەنها خالیق مافی هەڵبژاردنی هەیەومەخلوق ئەومافەی نیە.

(٦٩) ئەوسا پەروەردگارت دەزانێت ئەوەی كە لەناو دڵیاندا شاردویانەتەوەو ئەوەش كە ئاشكرای دەكەن، واتە: لەلای ﷲ ئاشكراو شاراوە یەكسانە.

(٧٠) خۆ ئەوە ﷲیەو هیچ پەرستراوێكی ڕاستەقینەی تر جگە لەو زاتە نیە، هەر بۆ ئەوەو هەر خۆی شایستەی سوپاسە لە دنیاو لە قیامەتدا، وە بڕیارو یاسا دانان هەر بۆ خۆیەتیو كەسی تر مافی ئەوەی نیە، وە هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنرێنەوە. دەی موسڵمان چاو لەفەرمودەكانی خواكەت بكەولێی بترسە سبەینێ دەچیتەوە بەردەم دادگای ئەوزاتە. ئینجا پەروەردگار باسی دوو نیعمەتی گەورەی خۆی دەكاتو دەفەرموێ:

وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغْوَيْنَآ أَغْوَيْنَٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۖ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوٓا۟ إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَنۢبَآءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْأُولَىٰ وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

(٧١) بڵێ: پێم بڵێن ئەگەر ﷲ هەتا قیامەت بیكات بە شەو جگە لە ﷲ كام خودای تر هەیە كە ڕووناكیتان بۆ بهێنێت؟ ئایا ئێوە هەر نابیستنو فامی هیچتان نیە؟

(٧٢) بڵێ: پێم بڵێن ئەگەر ﷲ هەتا قیامەت دنیاتان بۆ بكات بە ڕۆژ جگە لە ﷲ كام پەرستراوێكی تر هەیە كە شەوتان بۆ بهێنێت تا ئارامی تێدا بگرنو بحەسێنەوە؟ ئایا ئێوە هەر چاو ناكەنەوە كەئەم ڕاستیانە ببینن؟

(٧٣) جا بەشێك لە سۆزو چاكەی ﷲ، ئەوەیە كە ئەو شەوو ڕۆژەی بۆ داناون بە شێوەیەكی ڕێكوپێك تا لە شەودا ئیسراحەت بكەنو بحەسێنەوەو لە ڕۆژیشدا بۆ بەدەست هێنانی خەیرو بەیرە فرەوانەكانی ئەو كارو كۆشش بكەن، بەو ئومێدەی كە ئێوەیش سوپاسی بكەنو نمەك نەناس نەبن، جا ئەوانەی كە جگە لە ﷲ دەیانپەرستن هەر وەك لە دنیادا هیچ دەسەڵاتێكیان لە سەر هاتنی شەوو ڕۆژ نیە كە هۆی ئەو هەمو خەیرو بەیرەن بۆتان، هەر ئاوا لە قیامەتیشدا هیچ چاكەیەكیان لە دەست نایەت بۆتان دەی بیری ئەو ڕۆژە بكەنەوە.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ ۞ إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

﴿٧٤﴾ جا باس بکە بۆیان ئەو ڕۆژەی کەاللە بانگیان دەکاتو دەفەرموێ: کوان ئەوانەی کە ئێوە گومانتان دەبرد کە ئەوانە هاوبەشی منن‌و دەتوانن یارمەتیتان بدەن‌و تکاتان بۆ بکەن؟ هاوبەشی دانان بۆ الله تاوانێکی زۆر گەورەیەو الله بە بێ پەشیمان بونەوەو تەوبە لێکردنی پێش مردن چاوپۆشی لێ ناکاتو موشریکان بۆ هەمیشە جێگایان ئاگری داخی دۆزەخە .

﴿٧٥﴾ لە هەمو گەل‌و تاقمێك شایەتێك کە پێغەمبەری ئەو گەلەو پیاو چاك‌و ڕاستگۆیانی هەر تاقم‌و تیرەو عەشیرەتێکەن دەردەهێنین، ئینجا لە بێباوەڕانی ئەو تاقم‌و گەل‌و عەشیرەت‌و تیرە پرسیار دەکرێت لەو کارو کۆششەی کە لە دنیادا کردویانە، جا پێمان وتن ئادەی بەڵگەکانتان بهێنن ئینجا دەزانن کە حەق‌و ڕاستی هەر لەلای اللەیەو ئەو درۆو قسەپوچو بێ کەڵکانەی کە هەڵیان بەستوە لە دنیادا لە بیریان نامێنێت، بەڵکودە بێ بە هۆی شەرمەزاری‌و سەرشۆڕی قیامەتیان.

﴿٧٦﴾ بێگومان کە قارون لە گەلی موساو لە خزمانی بو، مام یان ئامۆزای بو کەچی بە ناحەق دەستدرێژی کردە سەریان، کە ئەوندە گەنجێنەمان بەو دابو کە هەڵگرتنی کلیلەکانی بە تەنهایی تاقمێکی خاوەن هێزی ماندوو شەکەت دەکرد، جا بەم هۆیەوە لەحیاتی سوپاسی الله ناسوپاسی کردو زۆر لوت بەرزو خۆ بەزلزان بو، جا باس بکەبۆیان ئەوکاتەی کە خەڵکی تیرەکەی پێیان وت: لوت بەرزو خۆ بەزلزان مەبە، بەڕاستی الله خۆ بەزلزانانی خۆش ناوێت.

﴿٧٧﴾ جا بەو سامانە زۆرەی کە الله پێی بەخشیوی ماڵی دوارۆژتی پێ بەدەست بهێنەو بەشی ژیانی دنیای خۆتیشت لە بیر نەچێت، جا چاکە بکە هەروەك الله چاکەی لەگەڵتا کردووەو ئەو هەمو سەروەت‌و سامانەی پێداویت، وە لەسەر زەویدا خراپە نەکەیت چونکە بێگومان کە الله خراپەکارانی خۆش ناوێ.

﴿٧٨﴾ قارون وتی: ئەوەی کە بە من دراوە بەهۆی زانیاری خۆمەوەیە هیچ منەتی تێدا نیەو خۆم شایستەی ئەم ماڵ‌و سامانەم کە پێم دراوە، پەروەردگاریش بە دەمیدا دەداتەوەو دەفەرموێ: ئایا نازانێت کە بەڕاستی الله پێش ئەو گەلانێکی زۆری لەناوبردوە کە لەو بە تواناترو سەروەتمەندتر بوون؟ جا پرسیار لە تاوانی تاوانباران ناکرێت بۆچاوپۆشی لێکردنیان چونکە الله دەیناسێت‌ودەزانێ چییان کردوە، ئەوانە تەنها پرسیاریان بۆ سەرزەنشت‌و لۆمە لێدەکرێت، جا بەم شێوە مانایە ئەم ئایەتە لەگەڵ ئەو ئایەتانەی پرسیاری کافران وەکو ئایەتی ﴿ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ ﴾ حیجر: ٩٢/واتە: سوێند بە پەروەردگار پرسیار لە هەموتان دەکرێت﴾ یەك دەگرێتەوە.
بەڵێ قارون گوێی بە ئامۆژگاریی پیاو باشانی گەلەکەی نەداو هەر بە باشی‌و بۆشی خۆیەوە خەریك بو.

﴿٧٩﴾ جا لەو کاتەدا بەو بەرگە ڕازاوەو دەست‌و پێوەندە زۆرەیەوە هاتە ناو تیرەکەی، خۆ ئەوانەی کە ژیانی دنیایان دەویست وتیان: ئای خۆزگە وەك ئەوەی کە بە قارون دراوە بەئێمەش بدرایە بێگومان ئەوە بەشێکی زۆر گەورەیە کە بەو دراوە لە ماڵی دنیا، دیارە ئەمە هەڵوێستی دنیا ویستانە بەڵام ئەوانەی کە بە چاکی دنیا دەناسن‌و بەو سەروەت‌و سامانە فریو ناخۆن هەڵوێستیشان جیاوازە وەك دەفەرموێ:

﴿٨٠﴾ جا ئەوانەی کە زانیاری ڕاستەقینەیان پێدرا بو کە یەکخواپەرستی‌و خۆ ئامادەکرنە بۆ ماڵی خۆشترو هەتاهەتای بەو

تاقمە دنیا ویستەیان وت: هەی سەر لێشێواوو ماڵ وێرانان دەك لە ناوچن ئەوە چی دەڵێن؟ ئەو پاداشتەی كە ﷲ دایناوە بۆ ئەو كەسەی كە باوەڕی هێنا بێتو كرداری چاكی كرد بێت كە بریتیە لە بەهەشتو نازو نیعمەتەكانی زۆر چاكترە لەوەی كە دراوە بە قارون لە دنیادا، ئەوسا جگە لە خۆگران بە كەسیتر ئەم نازو نیعمەتی گەورەو هەتاهەتاییە نادرێت.

لە فەرمودە دا هاتوە كە ﷲ بە بەندەكانی دەفەرموێ: {أعدَدتُ لِعبَادِيَ الصَّالِحِين مَالا عَينٌ رَأَت وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَت، وِلاَ خَطَرَ عَلَي قَلبِ بَشَر/ احمد.صححه الالباني/ ئەوەی كە چاو نەیبینیوەو گوێ نەیبیستوەو نەهاتوە بە دڵی هیچ كەسێكدا ئامادەم كردوە بۆ بەندە چاكەكانم}

جا كاتێك پەروەردگار باسی لوت بەرزی قارونو شانازی كردنی بەسەر گەلەكەیداو خۆ ڕازاندنەوەی كرد باسی سەرئەنجامی ئەو هەڵس وكەوتەیشی دەكاتو دەفەرموێ:

(٨١) جا ئەومان بە ماڵەكەیشیەوە برد بە ناخی زەویدا ئەوسا هیچ دەستەیەكیش نەبو لە سزای ﷲ بیپارێزێت، وە خۆیشی لەوانە نەبو كە سەركەوتن بەدەست بهێنێتو تۆڵەی خۆی بكاتەوە.

(٨٢) ئەوسا ئەو كەسانەی كە دوێنێ ئاواتی جێگای ئەویان دەخواست، وا ئێستا پاش بە ناخی زەویدا چوونی قارونو ماڵەكەیشی لەو ئاواتەی خۆیان پەشیمانو دەڵێن: وای خۆوا دەردەكەوێت كە بەڕاستی ﷲ بۆ هەر كەسێك لە بەندەكانی كە ئارەزۆی لێبێت ڕۆزی فرەوان دەكاتو بۆ هەر كەسێكیش كە ئارەزۆی لێ بێت دەیگرێتەوەو كەم دەستی دەكات، جا دەڵێن: ئەگەر ﷲ منەتی نەخستایە سەرمان ئێمەیشی بە ناخی زەویدا دەبردە خوارەوە، وای بەڕاستی بێباوەڕان ڕزگار نابن.

وشەی ﴿وَيۡكَأَنَّ﴾ هەندێك بەلایانەوە (وَيلَكَ اِعلَم أَنَ...واتە: وای بۆ تۆ بزانە بەڕاستی... كە وشەی (اِعلَم) وپیتی(لـ) لە [وَيلَكَ] لابراون. والله أعلم.

(٨٣) ئەوە ماڵی دوا ڕۆژەو ئێمە هەر بەو كەسانە دەدەین كە لەم زەویەدا نایانەوێت لوت بەرزو خراپە كێڵ بن، وە پاشە ڕۆژیش

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلۡمٍ عِندِيٓۚ أَوَلَمۡ يَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ قَدۡ أَهۡلَكَ مِن قَبۡلِهِۦ مِنَ ٱلۡقُرُونِ مَنۡ هُوَ أَشَدُّ مِنۡهُ قُوَّةٗ وَأَكۡثَرُ جَمۡعٗاۚ وَلَا يُسۡـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ (٧٨) فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ فِي زِينَتِهِۦۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا يَٰلَيۡتَ لَنَا مِثۡلَ مَآ أُوتِيَ قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٖ (٧٩) وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ وَيۡلَكُمۡ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّمَنۡ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗاۚ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ (٨٠) فَخَسَفۡنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلۡأَرۡضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٖ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُنتَصِرِينَ (٨١) وَأَصۡبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوۡاْ مَكَانَهُۥ بِٱلۡأَمۡسِ يَقُولُونَ وَيۡكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُۖ لَوۡلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡنَا لَخَسَفَ بِنَاۖ وَيۡكَأَنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ (٨٢) تِلۡكَ ٱلدَّارُ ٱلۡأٓخِرَةُ نَجۡعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوّٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فَسَادٗاۚ وَٱلۡعَٰقِبَةُ لِلۡمُتَّقِينَ (٨٣) مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيۡرٞ مِّنۡهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ (٨٤)

هەر بۆ پەرهیزكارانە، خۆ بەزلزانیو لوت بەرزی سیفەتێكی ناپەسندو بێزراوە لەلای ﷲ.

هەر بۆیە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لاَ يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلاَ يَبْغِ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ/ متفق عليه/ بێگومان ﷲ نیگای كراوەتەلام كە ئەوەندە خۆتان نزم بكەنەوە تا هیچ كەسێك بەسەر كەسێكی تردا خۆی هەڵنەكێشێت، وە هیچ كەسێكیش دەست درێژی نەكاتە سەر كەسێكی تر}

(٨٤) هەر كەسێك چاكەیەك بكات زیاتر لەو چاكەیەی بۆ هەیە، كە لای خواوی دە بەرامبەرە، وە هەر كەسێكیش كاری خراپ ئەنجام بدات ئەوسا ئەوانەی كە ئەو كردارگەلە خراپەیان كردوە جگە لەو كارانەی كە كردویانە تۆڵەیان لێ وەرناگیرێت.

(٨٥) بێگومان ئەو زاتەی كە قورئانی بۆ تۆ ناردوە دەتگەڕێنێتەوە بۆ قیامەتو حیسابەو پرسیاری كارو كۆششی خۆتو هەڵوێستی گەلەكەت لێدەكرێت، بەو كەسانەی كە باوەڕت پێ ناكەن بڵێ: پەروەردگارم زاناترە بەو كەسەی كە لەسەر ڕێنمایيو هیدایەتەو ئەوكەسەش كە لەناو گومڕاهی ئاشكرادایە.

إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓا۟ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۘ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

٢٩ سُورَةُ العَنكَبُوت ٦٩

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَءَاتٍ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَن جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦﴾

(٨٦) خۆ تۆ بەو هیوایە نەبویت کە ئەم قورئانەت بۆ بێت بەڵام ئەو قورئانەت بۆ هات کە بەزەیی‌و سۆزێك بو لەلایەن پەروەردگارتەوە، جا تۆش هەرگیز پشتیوانی لە خوانەناسان نەکەیت، بەڵکو لێیان جیا ببەرەوەو لە خۆت دوریان بخەرەوەو بە پێچەوانەیانەوە بجولێرەوە.

(٨٧) ئەوسا پاش ئەوەی کە نیشانەکانی اللّٰه هاتە لات نابێت ئەوان تۆ لەوە لابدەن‌و لە بڵاوکردنەوەی نیشانەکانی اللّٰه ڕێگات لێ بگرن، جا تۆ خەڵکی بەرەو ئاینی پەروەردگارت بانگ بکەو تۆ لە موشریکان نەبیت، ئەمە ڕوی لە پێغەمبەرە ﷺ و مەبەست ئوممەتەکەیەتی، هەروەها ئەم ئایەتەیش کە دەفەرموێ:

(٨٨) لەگەل اللّٰهدا هیچ پەرستراوێکی تر مەپەرستە، چونکە هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر جگە لەو نیە، هەمو شتێك لەناو دەچێت بێجگە لە زاتی خۆی، هەر بۆ ئەوە بڕیارو فەرمانو هەر بۆ لای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە بۆ حیسابو کیتابو هەر ئەویشە پاداشتان دەداتەوە چاکە بە چاكو خراپەیش بە خراپ.

٢٩ سورەتی عەنکەبوت ٦٩

سورەتی عەنکەبوت کە سورەتی بیستو نۆهەمی قورئانە، شەستو نۆ ئایەتە، لە دواترین سورەتانێکە کە لە مەکەدا هاتوتە خوارەوەو هەندێکش وتویانە کە لە مەدینەدا دابەزیوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی هەشتاو پێنجەهەمەو پاش سورەتی (**الروم**)و پێش (**المطففين**) دابەزیوە. وشەی (**الْعَنْكَبُوت**: جاڵجاڵۆکە) لە قورئاندا تەنها دووجار ئەویش لە ئایەتی چل‌ویەکەمی ئەم سورەتەدا هاتوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەلیف، لام، میم. هەرخوا دەزانێ مەبەست چییە.

(٢) ئایا خەڵکی وا دەزانن کە وازیان لێ دەهێنرێت کە وتیان باوەڕمان هێناوەو ئەوان تاقی ناکرێنەوە؟

(٣) لە کاتێکدا ئەوانەی پێش ئەوانمان تاقی کردوەتەوە تا اللّٰه ئەوانەی کە ڕاستیان کردوە لە بیرو باوەڕیاندا، ئەوانەش کە درۆزنن دەریان بخات‌و لەیەکیان جیا بکاتەوە.

(٤) ئایا ئەوانەی کە خراپە کێڵن وا دەزانن لە دەست ئێمە دەردەچن؟ ئای چەند خراپ بڕیار دەدەن، چۆن دەگونجێت کە ئەوان لە دەستی پەروەردگاری بە توانا دەربچن؟

(٥) هەر کەسێك بە هیوای گەیشتن بە اللّٰه بێت لە پاشەڕۆژداو لە دنیادا ئیشی چاکی کردبێت، ئەوسا بە بێگومان ئەو ماوەیەی کە اللّٰه دایناوە دێت‌و بە پەروەردگار شادمان دەبێت، خۆ ئەو زاتە بیسەری هەمو قسەو زانەری هەمو شتێکە ئاشکرا بێت یان پەنهان.

(٦) جا هەر کەسێك خۆی زەحمەت بدات بۆ ئەنجامدانی ئیشی چاك ئەوە ئەو ئیشە چاکەی هەر بە سوودی خۆیەتی، بێگومان کەاللّٰه بێنیازە لە هەمو جیهانیان.

(٧) ئەوسا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو ئیشی باشیان کردوە بە دڵنیاییەوە ئێمە تاوانەکانیان دادەپۆشین‌و نایخەینە ڕوو، وە بە چاکتر لەوەیش کە کردویانە پاداشتیان دەدەینەوە.

(٨) فەرمانماندا بەسەر مرۆڤدا کە چاکە بکا لەگەڵ باوك‌و دایکیدا، جا ئەگەر ئەوان هەڵیان پێچایت لەسەر ئەوەی کە تۆ هاوبەشم بۆ دابنێیت بە شتێك کە تۆ هیچ زانیاریەکت بەو شتە نیە ئەوسا لەمبارەوە بە گوێیان مەکە، گەڕانەوەتان هەر بۆ لای منە، جا تێتان دەگەیەنم کە چیتان کردوە.

ئەم ئایەتە لە بارەی سەعدی کوڕی ئەبو وەقاسەوە هاتوە کە وتویەتی چوار ئایەت لە بارەی منەوە دابەزیون جا باس دەکات‌و دەڵێ :دایکی پێی وت: ئایا اللّٰه فەرمانی نەکردوە کە بە گوێی باوك‌و دایکت بکەیت؟ بە اللّٰه قەسەم هیچ خواردن‌و خواردنەوەیەك ناخۆم هەتا دەمرم یان تۆ کافر نەبیتەوە، سەعد دەڵێ: جا هەر کاتێك بیان ویستایە کە خواردنی پێبدەن بە دار

دەميان دەكردەوە جا ئەم ئايەتە دابەزیوسەعد بەدايكی وت: دايە چەندين گيانت هەبێو هەموويان دەرچن من وازلەئايين ناهێنم خواردن دەخۆی يان ناخۆی ئارەزۆی خۆتە جا دايكی دڵنيابو كە پەشيمان نابێتەوە دەستی كردەوە بەخواردن، سەعديش بووبەو خەباتگێرە موجاهيدو قارەمانەی كە ئيمبەراتۆری فارسی بە چۆكدا هێنا(خوا لێی رازی بێ).

(٩) جا ئەوانەی كە باوەڕيان هێناوە و كرداری چاكيان كردوە بەڕاستی ئەوانە دەخەينە ناو پياو چاكانەوە كە پێغەمبەرانو دۆستانی خوداو شەهيدانو ڕاستگۆيانو لەگەڵ ئەواندا كۆ دەكرێنەوە.

(١٠) خۆ هەندێك لە خەڵكيش هەن كە دەڵێن باوەڕمان هێناوە بە ﷲ، جا ئەوانە هەر كاتێك لەبەر ﷲو لەسەر ڕێبازی ئەو ئازار بدرێن ئەو ئێشو ئازارەی خەڵك لايان وەكو سزای ﷲ وايەو دەترسنو پەيڕەويان دەكەنو واز لە ڕێبازی ﷲ دەهێنن، لە كاتێكدا ئەگەر لەلايەن پەروەردگارتەوە سەركەوتنێك بە دەست بهێنی، بەڕاستی دەڵێن ئێمەش لەگەڵ ئێوەدا بووينو داوای دەستكەوتت لێ دەكەن، مەگەر ﷲ ئاگادارتر نيە بەوەی كە لە ناو دڵی خەڵكدايە؛

(١١) تاكو ﷲ دەريخات ئەو كەسانەی كە بەڕاستی باوەڕيان هێناوەو ئەو كەسانەش كە موناڧقو دووروون.

(١٢) جا كافرەكان دەڵێن بەو كەسانەی كە باوەڕيان هێناوە وەرن دوای ڕێبازی ئێمە بكەونو بە گوێی ئێمە بكەن، هەقتان نەبێت ئێمە لە ڕۆژی قيامەتدا تاوانەكانی ئێوە هەڵدەگرينو گوناهتان لەسەر ئێمە. لە كاتێكدا ئەوان هيچ شتێك لە تاوانەكانی ئەوان هەڵناگرن، بێگومان كە ئەوان درۆزنن.

(١٣) جا ئەوانەی كە خەڵك بۆ كوفرو بێدينی بانگ دەكەن باری گرانی خۆيان هەڵدەگرن، وە لەگەڵ باری گرانی خۆياندا باری گرانی خەڵكی تريش كەبەقسەی ئەوان فريويان خواردوە هەڵدەگرنو بەدڵنياييەوە لە ڕۆژی قيامەتدا لە بارەی ئەو درۆ و دەلەسانەی كە دەيان كرد، پرسياريان لێدەكرێت.

پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ: { وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنْ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا /مسلم/ هەر كەس خەڵكی بانگ بكات بۆ گومرايی بە ئەندازەی تاوانی ئەو كەسانەی كە پەيڕەوی دەكەن تا ڕۆژی قيامەت تاوانی لەسەرە بە

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَحۡسَنَ ٱلَّذِي كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حُسۡنٗاۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَآۚ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُدۡخِلَنَّهُمۡ فِي ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتۡنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصۡرٞ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمۡۚ أَوَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّبِعُواْ سَبِيلَنَا وَلۡنَحۡمِلۡ خَطَٰيَٰكُمۡ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنۡ خَطَٰيَٰهُم مِّن شَيۡءٍۖ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحۡمِلُنَّ أَثۡقَالَهُمۡ وَأَثۡقَالٗا مَّعَ أَثۡقَالِهِمۡۖ وَلَيُسۡـَٔلُنَّ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمۡ أَلۡفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمۡسِينَ عَامٗا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمۡ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾

بێ ئەوەی كە هيچ شتێك لە تاوانی ئەو شوێنكەوتوانەش كەم ببێتەوە}

وە هەروەها وتراوە: كە لە ڕۆژی قيامەتدا پياوی وا دەهێنن كە چاكەی زۆرە جا ئەوەندە تۆڵەی لێوەردەگيرێتەوە بۆ خەڵك هەتا چاكەكانی تەواو دەبێت پاشان هەم داوای لێدەكرێت، جا ﷲ دەفەرموێ: تۆڵە وەرگرن لە بەندەم ئەوسا فريشتەكان دەڵێن: هيچ چاكەی نەماوە دەفەرموێ: لە خراپەی ستەم لێكراو هەڵگرنو بيخەنە سەر شانی ئەوو باری گوناهی ئەوانيش هەڵدەگرێت. ئينجا پەروەردگار بۆ دڵدانەوەی پێغەمبەرمان ﷺ بە كورتی باسی چەند پێغەمبەرێك دەكات لەوانە نوح پێغەمبەرە عليه السلامو دەفەرموێ:

(١٤) بەڕاستی ئێمە نوح پێغەمبەرمان عليه السلام نارد بۆ لای گەلەكەی بۆ ئەوەی دەست لە بت پەرستی هەڵگرنو ڕووبكەنە پەروەردگاری تاكو تەنيا، جا ئەويش لە ناو ئەو گەلەی خۆيدا نۆ سەدو پەنجا ساڵ مايەوەو بەبەردەوامی بەرەو يەكخواپەرستی بانگی كردن، بەڵام ئەوان جگە لە ژمارەيەكی زۆر كەم باوەڕيان پێ نەهێناو گاڵتەيان پێدەكرد، جا لێزمە بارانی ئاسمانو ئاوی ناو زەوی

فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلْنَٰهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٥﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُوا۟ فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ ۚ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

گرتنیو هیچیان دەرباز نەبون، لە کاتێکدا کە ئەوان ستەمکار بون.

(١٥) ئەوسا ئێمە خۆیو ئەوانەی کە لە ناو کەشتیەکەیدا بوون ڕزگارمان کردن، جا ئەم ڕووداوەمان کردوە بە نیشانەیەك بۆ پەندو ئامۆژگاری جیهانیان.

(١٦) جا باسی ئیبراهیمیش (عليه السلام) بکە ئەو کاتەی کە بەگەلەکەی وت: بەندایەتی ﷲ بکەنو خۆتان بپارێزن لەو شتانەی کە دەبنە هۆی سزای ﷲ بۆتان، هەرئەوە چاکە بۆتان ئەگەر بزانن.

(١٧) ئەوانەی کە جگە لە ﷲ دەیانپەرستن بت گەلێکن، وە درۆو بوختانێکە کەدروستان کردوە بێگومان ئەوانەی کە ئێوە جگە لە ﷲ بەندایەتی بۆ دەکەن خاوەنی هیچ ڕۆزیەکیش نین بۆتان، جا کە وابو هەر لە ﷲ داوای ڕۆزی بکەنو هەر بەندایەتی بۆ ئەو بکەنو هەر ئەو بپەرستنو سوپاسی ئەو بکەن کەهەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنرینەوە.

(١٨) جا ئەگەر ئێوە بە درۆم دەخەنەوەو باوەڕم پێ ناکەن بەڕاستی گەلانێکی زۆریش پێش ئێوە باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەرانی خۆیان، وە لەسەر ئەم ڕەوانەکراوە جگە لە گەیاندنی پەیامەکەی بە رونیو ئاشکرایی شتێکی تر نیە. جا باوەڕ دەهێنن قازانج دەکەنو نایهێنن هەر خۆتان زیان دەکەن.

(١٩) ئایا نازانن کە ﷲ چۆن سەرەتا دروستکردنی دەست پێ کرد؟ دەی باش بزانن کە پاشان زیندویشی دەکاتەوە، بێگومان ئەوە لەلای ﷲ زۆر ئاسانە.

(٢٠) بڵێ: بەناو ئەم زەویەدا بگەڕێن جا تەماشا بکەنو وردببنەوە بزانن چۆن لەسەرەتادا دروستکردنی دەست پێکرد؟ پاشان ﷲ جارێکی تر زیندوتان دەکاتەوە بۆ لێپرسینەوە، بێگومان ﷲ بە توانایە بەسەر هەمو شتێکدا.

(٢١) جا ئەو کاتە کە زیندوی کردنەوە ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێ بێت سزای دەدات لەسەر ئەو خراپانەی کە کردویەتیو ئەو کەسەیش کە ئارەزۆی لێ بێت بەزەیی پێدا دێتەوەو سزای نادات، خۆ هەر بۆ لای ئەو دەتان هێننەوە.

(٢٢) جا ئێوە نە لە زەویو نە لە ئاسماندا ناتوانن خۆتان ڕزگار بکەنو لە دەستی ﷲ دەربچن، ئەوسا بۆ ئێوە جگە لە ﷲ هیچ دۆستو یارمەتیدەرێك نیە.

(٢٣) خۆ ئەو کەسانەی کە بە ئایەتەکانی ﷲو بە گەیشتن بەو زاتە بێباوەڕن، ئەوانە نائومێد بوون لە بەزەیی من، ئەوسا بۆ ئەوانە سزای بە ژان هەیە. ئینجا دەگەڕێتەوە سەر چیرۆکی ئیبراهیم پێغەمبەر (عليه السلام) ودەفەرموێ:

(٢٤) جا ئەو گەلەی جگە لەوەی کە وتیان: بیکوژن یان بیسوتێنن هیچ وەڵامێکی تریان بۆی نەبو، جا ئاگریان بۆ کۆکردەوەو خستیانە ناویەوە بەڵام ﷲ لەو ئاگرە ڕزگاری کرد، بێگومان لەو باسو داستانەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێك کە باوەڕ دەهێنن.

(٢٥) جا وتی: ئەوەی کە جگە لە ﷲ کردوتانن بە خودای خۆتان بت گەلێکن کەهۆی خۆشەویستیو دۆستایەتی نێوانتانە لە دنیادا، پاشان لە ڕۆژی قیامەتدا باوەڕ بە یەکتر

ناکەن، بەڵکو نەفرین‌و لەعنەت لە یەکتر دەکەن، بەڵام تازە ئەو بێزاری‌و نەفرین لەیەکتر کردنە هیچ سوودێکتان پێنادات، ئەوسا جێگاتان ئاگرەو هیچ یارمەتیدەرێکیشتان نیە.

(٢٦) ئەوسا لووت ی برازای ﷺ باوەڕی پێ هێناو ئیبراهیم وتی: بەڕاستی من بۆ لای پەروەردگاری خۆم کۆچ دەکەم واتە: لەوڵاتی خۆم کە خەڵکەکەی دژایەتیم دەکەن‌و باوەڕم پێ ناهێنن کۆچ دەکەم بۆ جێگایەکی تر لەبەر گەیاندنی پەیامەکەم‌و پارێزگاری لە بیرو باوەڕم بەڕاستی هەر خۆیەتی بەهێزو کار بەجێ‌و دانا.

دەڵێن ئیبراهیم ﷺ یەکەم کەس بووە کە لەبەر ﷲ لە وڵات‌و کەس‌و کاری خۆی دەستی شۆرد بێت‌و بەرەو هەندەران چوو بێت کە لوت ی برازای‌و سارە خاتونی خێزانی لەگەڵدا بووە لە عێراقەوە بۆ شام‌و بۆ فەلەستین، ئەگەر چی هەندێ لە تەفسیر زانان ئەم قسەیان بە قسەی لووت زانیوە، جا بەهۆی ڕاستی‌و لێ بڕانی بۆ ﷲ، پەروەردگار خەڵاتی کردو منداڵی پێدا وەکو دەفەرموێ:

(٢٧) ئەوسا ئێمەش ئیسحاق‌و لەویش یەعقوبمان پێبەخشی‌و زیاد لەویش لەناو نەوەی ئەودا پێغەمبەرایەتی‌و ڕەوانە کردنی پەڕاومان دانا، وە لە دنیادا پاداشتی چاکەی خۆیمان پێداو بێگومان لە ڕۆژی دوایشدا لەناو پیاوچاکاندایە. لە موساوە ﷺ هەتا پێغەمبەرمان ﷺ هەموی نەوەی ئەو پێغەمبەرە گەورو بەرێزەیە ﷺ، بەڕاستی هەروەك چۆن تاکە کەسبو کە بۆ ﷲ هەمو شت فیدا کات، هەروا تاکە کەسێکیشە کە لەلایەن هەمو خاوەن ئایینەکانەوە ڕێزی هەبێ. ئینجا پەروەردگار باسی لووت پێغەمبەر ﷺ دەکات‌و دەفەرموێ:

(٢٨) باسی لووت بکە بۆ گەلەکەت ئەو کاتەی کە بە گەلەکەی وت: بەڕاستی ئێوە کارێکی قێزەونی وا دەکەن کە لەم جیهانەدا هیچ کەس لێتان پێش نەکەوتوە.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوۡمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱقۡتُلُوهُ أَوۡ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡثَٰنٗا مَّوَدَّةَ بَيۡنِكُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ ثُمَّ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُ بَعۡضُكُم بِبَعۡضٖ وَيَلۡعَنُ بَعۡضُكُم بَعۡضٗا وَمَأۡوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾ ۞ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٞۘ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَجَعَلۡنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلۡكِتَٰبَ وَءَاتَيۡنَٰهُ أَجۡرَهُۥ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ إِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنۡ أَحَدٖ مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقۡطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأۡتُونَ فِي نَادِيكُمُ ٱلۡمُنكَرَۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوۡمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱئۡتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرۡنِي عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٣٠﴾

(٢٩) بێگومان ئێوە نێربازی دەکەن‌و ڕێگری دەکەن‌و لەناو کۆڕەکانتاندا ئیشی خراپ بە بەرچاوی یەکترەوە دەکەن، جا وەڵامی گەلەکەی جگە لەوەی کە بە گاڵتەوە پێیان وت: تۆ سزای ﷲ مان بۆ بهێنە ئەگەر ڕاست دەکەیت، شتێکی تر نەبو.

(٣٠) ئەویش ڕووی لە پەروەردگاری کردو وتی: ئەی پەروەردگارم یارمەتیم بدەو سەرم بخە بەسەر ئەم گەلە خراپە کارەدا، دیارە پەروەردگار نزاکەی لێ وەرگرت، جا ڕاسپاردەکانی ﷲ دابەزین‌و پێشەکی ڕوویان کردە لای ئیبراهیم.

(٣١) جا لەو کاتەی کە نێرراوانی ئێمە هاتنە لای ئیبراهیم و مژدەی کوڕیان پێدا، وتیان: ئێمە خەڵکی ئەو گوندە لەناو دەبەین چونکە خەڵکەکەی ستەمکارن.

وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَآ إِبۡرَٰهِيمَ بِٱلۡبُشۡرَىٰ قَالُوٓاْ إِنَّا مُهۡلِكُوٓاْ أَهۡلِ هَٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةِۖ إِنَّ أَهۡلَهَا كَانُواْ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطٗاۚ قَالُواْ نَحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَن فِيهَاۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهۡلَهُۥٓ إِلَّا ٱمۡرَأَتَهُۥ كَانَتۡ مِنَ ٱلۡغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوطٗا سِيٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعٗا وَقَالُواْ لَا تَخَفۡ وَلَا تَحۡزَنۡۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهۡلَكَ إِلَّا ٱمۡرَأَتَكَ كَانَتۡ مِنَ ٱلۡغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهۡلِ هَٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةِ رِجۡزٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُواْ يَفۡسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ ءَايَةَۢ بَيِّنَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُواْ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾

﴿٣٢﴾ ئیبراهیم عليه السلامپاش ئەوەی کە زانی داوای مۆڵەت بۆ کردنیان بێسوودە وتی: بێگومان ئەو گوندە لووتیشی تێدایە؟! وتیان: ئێمە چاکتر دەزانین بەو کەسەی کە لەوێدایە بەڕاستی ئەوو دەستەو پەیوەندیشی ڕزگار دەکەین جگە لە خێزانی کە ئەو لەناو ئەواندا دەمێنێتەوە.

﴿٣٣﴾ جا لەو کاتەدا کە نێرراوەکانی ئێمە هاتنە لای لووت عليه السلام هەر بە بینیان نیگەران‌و دڵ تەنگ بو وتیان: مەترسەو خەم مەخۆ بەڕاستی ئێمە خۆت‌و دەست‌و پێوەندیشت ڕزگار دەکەین جگە لە خێزانت کە لەناو ئەواندا بۆ تامکردنی ئەو سزایە دەمێنێتەوە.

﴿٣٤﴾ بەڕاستی ئێمە بۆ خەڵکی ئەم جێگەیە لە ئاسمانەوە سزایان بۆ دادەبەزێنین چونکە ئەوان لەخراپە کاری و بێ ڕەوشتیدا لە سنور تێپەڕیون.

﴿٣٥﴾ خۆ بەڕاستی ئێمە لەو جێگادا بەڵگەیەکی گەورەو ڕۆشنمان بەجێ هێشت بۆ ئەو گەلەی کە تێدەگەن‌و لە شت ورد دەبنەوە. ئینجا دەچێتە سەر باسی شوعەیب پێغەمبەر عليه السلامدەفەرموێ:

﴿٣٦﴾ خۆ بۆ لای خەڵکی مەدیەنیش شوعەیبی برایانمان ڕەوانەکرد، جا ئەویش بە گەلەکەی وت: الله بپەرستن‌و لە هاتنی ڕۆژی دوایی بترسن‌و خراپەکارانە لە زەویدا خراپە بڵاو مەکەنەوە.

﴿٣٧﴾ ئەوسا ئەوان باوەڕیان پێ نەکرد، جا لەرزەیەکی وا گرتنی کە لەناو ماڵی خۆیاندا چەن‌و مل کەوتن‌وهەستو خوستیان لێ بڕاو کەسیان دەرنەچون. ئینجا دێتە سەر باسی عادو سەموود بە کورتی‌و دەفەرموێ:

﴿٣٨﴾ خۆ عادی گەلی هود و سەمودی گەلی صالحیشمان لەناو برد بەڕاستی جێگاو ڕێگای ئەوان کەبەناویاندا هاتوچۆ دەکەن ئەوراستیەی بۆ ڕۆشن کردونەتەوەو بەچاوی خۆتان دەی بینن، شەیتان کرداره خراپ‌و نا لەبارەکانیانی بۆ جوانکردبون‌و ڕێگای ڕاستی لێ گرتبون، خۆحەق‌و ناحەقیشیان بە باشی دەناسی بەڵام دوای هەواو ئارەزۆ کەوتن تا بەو ڕۆژە ڕەشە گەیشتن.

﴿٣٩﴾ جا قارون‌و فیرعەون‌و هامانیشمان لەناوبرد، بەڕاستی موسا بە چەندین بەڵگەی ڕۆشن هاتبوە لایان کەچی ئەوان لەم زەویەدا خۆیان بە گەورە گرت‌و نەیشیان توانی لە دەستمان دەربچن، بەڵکو هەمویان بە ناچاری گەڕانەوە لای الله جا ئەوان لە دنیادا هەر یەکەی بەشێوە سزایەك لەناوبران وەکو دەفەرموێ:

﴿٤٠﴾ ئەوسا هەریەك لەوانمان بە تاوانی خۆی گرت، جا هەندێکمان بەرد باران کرد وەك گەلی لووت‌و هەندێکیان بە دەنگێکی توند کە ڕەگی دڵی پارچە پارچە کردن لەناوچوون وەك گەلی سەمودو هەندێکی تریان بە ناخی زەویدا

وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَۖ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كَانُواْ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذۡنَا بِذَنۢبِهِۦۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ أَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِ حَاصِبٗا وَمِنۡهُم مَّنۡ أَخَذَتۡهُ ٱلصَّيۡحَةُ وَمِنۡهُم مَّنۡ خَسَفۡنَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ وَمِنۡهُم مَّنۡ أَغۡرَقۡنَاۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلۡعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتۡ بَيۡتٗاۖ وَإِنَّ أَوۡهَنَ ٱلۡبُيُوتِ لَبَيۡتُ ٱلۡعَنكَبُوتِۖ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِۖ وَمَا يَعۡقِلُهَآ إِلَّا ٱلۡعَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٤﴾ ٱتۡلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۗ وَلَذِكۡرُ ٱللَّهِ أَكۡبَرُۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تَصۡنَعُونَ ﴿٤٥﴾

بردمانن‌ه‌ خواره‌وه‌ وه‌كو قارون‌و هه‌ندێكی ترمان به‌ ئاو خنكاند وه‌ك گه‌لی نوح‌و فیرعه‌ون‌و ده‌ست‌و پێوه‌نده‌كه‌ی، جا ﷲ سته‌می له‌وان نه‌كرد به‌ڵام ئه‌وان خۆیان سته‌میان له‌ خۆیان كرد.

﴿٤١﴾ وێنه‌ی ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ جگه‌ له‌ ﷲ دۆستانێك ده‌گرن كه‌ یارمه‌تیان بداتو له‌ سزای ﷲ رزگاریان بكات، وه‌ك ئه‌و جاڵجاڵۆكه‌یه‌ كه‌ ماڵێك بۆ پاراستنی خۆی دروست ده‌كات كه‌ بێگومان لاوازترین ماڵ ماڵی جاڵجاڵۆكه‌یه‌ ئه‌گه‌ر بزانن. واته‌ وێنه‌ی ئه‌وان له‌هیچ‌و پوچی‌و لاوازیدا وێنه‌ی ئه‌و جاڵجاڵۆكه‌یه‌.

﴿٤٢﴾ به‌بێگومان كه‌ ﷲ ده‌زانی به‌و شته‌ی كه‌ جگه‌ له‌خۆی ده‌یپه‌رستن، وه‌ هه‌ر خۆیه‌تی تواناو كار به‌جێ.

﴿٤٣﴾ جا ئه‌وانه‌ وێنه‌ گه‌لێكن كه‌ ئێمه‌ ده‌یهێنینه‌وه‌ بۆ خه‌ڵك‌و جگه‌ له‌ زانایان لێیان تێناگه‌ن.

﴿٤٤﴾ ﷲ ئاسمانان‌و زه‌وی بۆ مه‌به‌ستێكی راست دروستكردوه‌، به‌ڕاستی له‌ودا به‌ڵگه‌یه‌كی گه‌وره‌ هه‌یه‌ بۆ باوه‌ڕداران.

﴿٤٥﴾ ئه‌وه‌ی بۆت هاتووه‌ له‌م په‌ڕاوه‌دا بیخوێنه‌وه‌و به‌ خه‌ڵكی ڕابگه‌یه‌نه‌و هه‌سته‌ به‌ داخوازیه‌كانی نوێژ‌و ئه‌نجامی بده‌، به‌ڕاستی نوێژ به‌رگری ده‌كات له‌ داوێن پیسی‌و ئیشی ناڕه‌وا، جا به‌ دڵنیاییه‌وه‌ یادی ﷲ له‌ هه‌مو شت گه‌وره‌تره‌، خۆ ﷲ ده‌زانێت كه‌ چ كارو پیشه‌یه‌ك ئه‌نجام ده‌ده‌ن.

له‌ فه‌رموده‌یكی قودسیدا هاتوه‌ كه‌ په‌روه‌ردگار فه‌رمویه‌تی: { إِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ هُمْ خَيْرٌ مِنْهُمْ / متفق عليه/ هه‌ر كه‌سێك له‌ دڵی خۆیدا یادم بكات منیش له‌ دڵی خۆمدا یادی ده‌كه‌م، وه‌ هه‌ر كه‌سێكیش له‌ناو كۆمه‌ڵێكدا یادم بكات من له‌ناو كۆمه‌ڵێكی چاكتر له‌وان یادی ده‌كه‌م) ئینجا په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموێ:

﴿٤٦﴾ به‌ شێوه‌یه‌كی جوانتر نه‌بێت له‌گه‌ل ئه‌هلی كیتابدا وتوێژ مه‌كه‌ جگه‌ له‌وانه‌یان كه‌ سته‌میان كردوه‌، وه‌ بڵێن ئێمه‌ به‌وه‌ی كه‌ ڕه‌وانه‌كراوه‌ بۆ لامان‌و ئه‌وه‌یش كه‌ ڕه‌وانه‌كراوه‌ بۆلای ئێوه‌ باوه‌ڕمان هێناوه‌و په‌رستراوی ئێمه‌و په‌رستراوی ئێوه‌ یه‌كه‌و ئێمه‌ هه‌ر بۆ ئه‌و گه‌ردنكه‌چین.

﴿٤٧﴾ هه‌ر به‌و شێوه‌ی كه‌ په‌ڕاومان ناردوه‌ بۆ گه‌لانی پێشوو هه‌رواش ئه‌م قورئانه‌مان نارده‌ لای تۆ، جا ئه‌وانه‌ی كه‌ په‌ڕاومان پێدابون به‌م قورئانه‌ باوه‌ڕده‌هێنن، چونكه‌ ده‌زانن ڕاسته‌و له‌لایه‌ن ﷲوه‌ هاتوه‌. وه‌كو زانای پایه‌ به‌رزی جوله‌كه‌ عه‌بدوڵای كوڕی سه‌لام‌و ناوداری ناسراو سه‌لمانی فارسی‌و وێنه‌كانیان خۆ له‌ناو ئه‌م گه‌له‌ی تۆشدا كه‌سانێك هه‌ن كه‌ باوه‌ڕی پێده‌كه‌ن، ئه‌وساجگه‌ له‌ خوا نه‌ناسان هیچ كه‌سێكی تر نكولی له‌ ئایه‌ته‌كانی ئێمه‌ ناكات.

۞ وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ وَٰحِدٞ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ يُؤۡمِنُونَ بِهِۦۖ وَمِنۡ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتۡلُواْ مِن قَبۡلِهِۦ مِن كِتَٰبٖ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَۖ إِذٗا لَّٱرۡتَابَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلۡ هُوَ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ فِي صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَٰتٞ مِّن رَّبِّهِۦۖ قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمۡ يَكۡفِهِمۡ أَنَّآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحۡمَةٗ وَذِكۡرَىٰ لِقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلۡ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡ شَهِيدٗاۖ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلۡبَٰطِلِ وَكَفَرُواْ بِٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾

﴿٤٨﴾ تۆ لە پێش ئەم قورئانەدا هیچ پەڕاوێكت نەخوێندوەتەوە، وە بە دەستت هیچ شتێكیشت نەنوسیوە، ئەگەر تۆخوێندەوار بویتایەو نوسینت بزانیایە بێهودەكارو ساختەچییان لەم قورئانەدا دەكەوتنە گومانەوە، بەڵام ئێستا سەبارەت بەڕاستیو دروستی ئەم قورئانە جێی هیچ گومانێك بۆ مروڤی ژیرو زانا نەماوە.

﴿٤٩﴾ نەخێر ئەوانە لەسەر بیروڕایەكی هەڵەن ئەم قورئانە ئایەت گەلێكی ڕۆشنن لە دڵی ئەوانەی كە خاوەنی زانستو زانیارین، وە جگە لە ستەمكاران هیچ كەسێكی تر نیە كە نكولی لە ئایەتەكانی ئێمەدا بكات.

﴿٥٠﴾ وە بێ بڕوایان دەیان وت: دەبا چەند موعجیزەیەك لە پەروەردگاریەوە دابەزێتە سەری، بڵێ: موعجیزەكان لەلایەن اللّٰهیەو بە دەست ئەوەو من تەنها ترسێنەرێكی ئاشكرامو ئیشی من هەر ئەوەیە.

﴿٥١﴾ ئایا ئەوە بەس نیە بۆیان كە ئێمە ئەم قورئانە پڕ لە زانایيو داناییەمان ناردووەتە لای تۆی نەخوێندەوار كە دەخوێنرێتەوە بەسەریاندا؟ بێگومان لەم قورئانەدا خەیرو بەزەییو پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ ئەوانەی كە باوەڕ دەهێنن.

﴿٥٢﴾ بڵێ: اللّٰه بەسە كە لە نێوان منو ئێوەدا شایەت بێت لەسەر ڕاستی منو ئەو قورئانە، ئەو بەوەی كە لە ئاسمانانو زەویدا هەیە دەزانێت، جا ئەوانەی كە بە شتی پڕو پوچ باوەڕیان هێناوەو بە اللّٰه بێباوەڕن هەر ئەوانەن دۆڕاوو ڕەنجەڕۆ.

﴿٥٣﴾ جا ئەوان داوات لێ دەكەن كە ئەو سزاو تۆڵەیەی كە باسی دەكەیت بە پەلە بێتە سەریان خۆ ئەگەر ماوەی دیاری نەبوایە بە دڵنیاییەوە ئەو سزایان بۆ دەهات، وەبەدڵنیاییەوە بەشێوەیەك كە ئەوان هەست پێ نەكەن ئەو سزایە یان بۆ دێت.

﴿٥٤﴾ داوات لێ دەكەن با بەپەلە ئەو سزایە بێت لەحاڵێكدا كە دۆزەخ گەمارۆی خوانەناسانی داوە. بەبێگومان دەكەونە ناویەوە، جا ئەگەر ژیربن چۆن داوای شتی وادەكەن.

﴿٥٥﴾ لە ڕۆژێكدا كە ئەو سزایە لەسەریانەوەو لەژێریانەوە دایان دەپۆشێت، جا پێیان دەفەرموێ: دەسا بچەژن سزای ئەوەی كە كردو تانە.

ئینجا اللّٰه ڕوو لەو بەندانەی كە ناتوانن لە جێگاو ڕێگای خۆیاندا ئایینەكەیان ببەن بەڕێوە دەكات و دەفەرموێ:

﴿٥٦﴾ ئەی ئەوبەندانەم كە باوەڕتان هێناوە بەڕاستی زەوی من فرەوانە ئەوسا تەنها بەندایەتی بۆمن بكەنو بە جگە لەڕێبازی من ڕازی مەبن جا ئەگەر لە جێو ڕێی خۆتاندا بۆتان نەكرا كۆچ بكەنو لە مردن مەترسن چونكە،

وَيَسۡتَعۡجِلُونَكَ بِٱلۡعَذَابِۚ وَلَوۡلَآ أَجَلٞ مُّسَمّٗى لَّجَآءَهُمُ ٱلۡعَذَابُ
وَلَيَأۡتِيَنَّهُم بَغۡتَةٗ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسۡتَعۡجِلُونَكَ بِٱلۡعَذَابِ
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوۡمَ يَغۡشَىٰهُمُ ٱلۡعَذَابُ
مِن فَوۡقِهِمۡ وَمِن تَحۡتِ أَرۡجُلِهِمۡ وَيَقُولُ ذُوقُواْ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ
﴿٥٥﴾ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ أَرۡضِي وَٰسِعَةٞ فَإِيَّٰيَ فَٱعۡبُدُونِ
﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۖ ثُمَّ إِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلۡجَنَّةِ غُرَفٗا تَجۡرِي
مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ نِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ
صَبَرُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٖ لَّا تَحۡمِلُ
رِزۡقَهَا ٱللَّهُ يَرۡزُقُهَا وَإِيَّاكُمۡۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ وَلَئِن
سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ
لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ
عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم
مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِ مَوۡتِهَا
لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ قُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿٦٣﴾

(٥٧) هەمو گیان لەبەرێك دەبێت بمرێت پاشان هەر بۆلای خۆمان دەتانهێننەوە.

(٥٨) جا ئەو كەسانەی كە باوەڕیان هێناوەو كردار گەلی چاكیان ئەنجام داوە، بەڕاستی لە چەند ژورێكی ناو بەهەشتدا كە لە ژێریاندا چەندین ڕوبار تێدەپەڕێت جێگەیان دەكەینەوە لە حاڵێكدا بۆ هەمیشە لەناویدا دەمێننەوە، ئای چەند چاكە پاداشتی خەباتكار وتێكۆشەران. جا ئەوانە كێن؟

(٥٩) ئەو كەسانەن كە لەسەر ئایینو بەندایەتیو ئێشو ئازارەكانی خۆیان گرتوەو هەر بە پەروەردگاریان پشتیان بەستوە، ئا بۆ ئەوانەیە ئەو خەڵاتە بەرێزە.

(٦٠) خۆ زۆرێك لەو جانەوەرانەی كە بەسەر زەویدا دەگەڕێت ڕۆزی خۆی هەڵناگرێت، ﷲ ڕۆزی بەئەوو بە ئێوەش دەدات، جا هەر ئەوە بیسەری هەمو قسەو زانەری هەمو كردارتانە. واتە: نەكەن لە ترسی مردنو ڕۆزی كۆچ نەكەن چونكە هەمو كەس دەبێت لەكاتی دیاری خۆیدا بمرێت، وە ڕۆزیدەریش هەر ﷲ یە و بێئاگا نیە لەدروستكراوەكانی لە هەركوێدا ببن.

(٦١) خۆ ئەگەر پرسیاریان لێ بكەیت كە كێ ئاسمانانو زەوی دروستكردوەو كێ خۆرو مانگی بۆ بەرژەوەندی مرۆڤ ملكەچ كردوە؟ بە دڵنیاییەوە دەڵێن: ﷲ، دەسا چۆن ئەوان لەو ڕاستیە لادەدرێنو هاوەڵ بۆ ﷲ دادەنێن؟!

(٦٢) ﷲیە كە ڕۆزی فرەوان دەكات بۆ كەسێك كە ئارەزۆی لێ بێت لە بەندەكانیو هەر ئەویشە تەنگی دەكاتەوە لێی، بەڕاستی ﷲ زانیاری وردی هەیە لەسەرهەمو شتێك.

(٦٣) جا ئەگەر پرسیاریان لێ بكەیت كە كێ لە ئاسمانەوە باران دەبارێنێت، جا بە هۆی ئەو بارانەوە زەوی پاش ئەوەی وشكو بێ گژوگیایە زیندوو دەكاتەوە؟ بە دڵنیاییەوە دەڵێن: ﷲ، بڵێ: تەواوی سوپاس هەربۆ ﷲیە، بەڵام زۆربەیان شت فێرنابنو بەم هەمو بەڵگەیە لەوە تێناگەن كە ئە بێ هەر ئەو زاتە بپەرستن، چونكە سەردارو سەرپەرشتی هەمو شت هەر ئەوە.

(٦٤) ئەم ژیانەی دنیا جگە لە گاڵتەو گەمە شتێكی تر نیە، بەڕاستی هەر ماڵی دواڕۆژە كە جێی ژیانە ئەگەر ئەوان بزانن، چونكە ئەو ماڵی دواڕۆژە بە پێچەوانەی ماڵو ژیانی دنیایە ژیانێكی هەمیشەییەو نەداریو نخۆشیو مردنی تیدا نیە.

(٦٥) جا هەر كاتێك كە سواری كەشتی دەبن بە پاڵفتەیو بێ غەلوغەش لە ﷲ دەپاڕێنەوەو خۆیان بۆی یەكلا دەكەنەوە، خۆ كاتێكیش كە ڕزگاری دەبنو دەگەنە وشكانی كتوپڕ هاوبەش بۆ ﷲ دادەنێن؟!

وَمَا هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا لَهۡوٞ وَلَعِبٞۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ لَهِيَ ٱلۡحَيَوَانُۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلۡفُلۡكِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ إِذَا هُمۡ يُشۡرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكۡفُرُواْ بِمَآ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ وَلِيَتَمَتَّعُواْۖ فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّا جَعَلۡنَا حَرَمًا ءَامِنٗا وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنۡ حَوۡلِهِمۡۚ أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ يُؤۡمِنُونَ وَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَكۡفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِٱلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓۚ أَلَيۡسَ فِي جَهَنَّمَ مَثۡوٗى لِّلۡكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ فِينَا لَنَهۡدِيَنَّهُمۡ سُبُلَنَاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٦٩﴾

سُورَةُ الرُّومِ ٣٠ — ٦٠

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ﴿٢﴾ فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾

(٦٦) تا سەر ئەنجام بێباوەڕو ناسوپاس بن بەوەی کەپێمان داون، سا با لەم دنیایەدا ڕابوێرن بەم زوانە دەزانن چییان کردووەو چیان لێ دەکرێت

(٦٧) ئایا نابینن کە (مەکە)مان کردوە بە جێگای ئەمنو ئاسایش لە حاڵێکدا کە خەڵکی لە چواردەوری ئەوان دەفرێنرێن وهیچ ئەمنو ئاسایشێکیان نیە، دەی ئایا بە شتی پڕوپوچ باوەڕ دەهێنن‌و بە نیعمەتی اللَّه بێباوەڕو ناسوپاسن؟

(٦٨) جا کێ ستەمکارترە لەو کەسەی کە درۆی بە دەمی اللَّهوە کرد بێ یان باوەڕی بەو ڕاستیە نەکرد بێت کاتێ کە هاتوتە لای؟ ئایا لە دۆزەخدا جێگای کافران نیە؟ واتە: بۆ کوێ دەچن مادام باوەڕ نەهێنن جێی ئەوان هەر دۆزەخە.

(٦٩) جا ئەو کەسانەی کە خەباتیان لەپێناو ئێمەدا کردوە بەڕاستی ئێمەیش شارەزای هەمو بەشەکانی ئەم ئایینەی خۆمانی دەکەین، چونکە چاکەکارەو اللَّهیش لەگەل چاکەکاراندایە و یارمەتیان دەداتو کردارەکانیان لێ وەردەگرێت.

وە ئەمە بەلگەیە لە سەر ئەوەی کە ئەهلی جیهادو تێکوشان شایستەترین کەسانێکن بەم هیدایەتو ڕێنماییە لە لایان اللَّهـەوە.

پێغەمبەر ﷺ لە پێناسەی ئیحسان دا دەفەرموێ:{ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ / متفق عليه/ ئیحسان ئەوەیە کە بە شێوەیەك بەندایەتی اللَّه بکەیت وەك ئەوەی بیبینیت، جا ئەگەر تۆ ئەو نابینیت ئەو تۆ دەبینێت}

٣٠ سورەتی روم ٦٠

ئەم سورەتە کە سورەتی سیهەمی قورئانە، شەست ئایەتە، لەمەکەدا هاتوەتەخوارەوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی هەشتاو چوارەمەو پاش سورەتی (الانشقاق)و پێش (العنكبوت) دابەزیوە. ئەم سورەتە هەروەك سورەتی پێشوی کە سورەتی عەنکەبوتە بە ﴿ الٓمٓ ﴾ دەست پێدەکات بەلاَم لە هەمو سورەتەکاندا کە بە پیتە جیاجیاکان (الحروف المقطعة) دەست پێدەکەن پاش ئەم پیتانە باسی قورئان هاتوە جگە لەم سورەتەو سورەتی پێشوی، وە هەروەها سورەتی قەلەم، ئەم سورەتە هەر لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺو هاوەلانی بە سورەتی ڕۆم ناوبراوە، وشەی (الروم) لە قورئاندا تەنها یەکجار ئەویش لەم سورەتەدا هاتوە، وتراوە لە ساڵی شەشسەدوبیستی زاینی لە نێوان ڕۆم وفارسەکاندا کە دوو زلهێزی ئەو سەردەمە بون شەڕو لەیەکدانێکی وا ڕوی دا کە ڕۆمی بەرەو نەمان برد، جا کەسێك گومانی نەدەکرد کە بۆ جارێکی تر ڕۆمیەکان بتوانن دەسەلاَتی خۆیان بە دەست بهێنن بەلاَم هەرلەو سەردەمەدا قورئان باسی ئەم ڕوداوەی کردو پێش بینی ئەوەیشی کرد کە پاش چەند ساڵێك ڕۆمیەکان زاڵ دەبنەوە بە سەر فارسەکاندا دیارە لەدوای ئەو تێکشانە گەورەی ڕۆمیەکان، هیچ کەس گومانی ئەمەی نەدەکرد، جا بۆیە بێباوەڕانی مەکە دەستیان کرد بەگەمەو گاڵتە پێکردنی قورئان بەلاَم لە دوای حەوت ساڵ لەو ڕوداوە ئەوەی کە قورئان باسی لێکردبو هاتە دیو ڕۆمەکان توانیان بەسەر فارسەکاندا سەرکەونو ئەوەی کە بێباوەڕان بە هەلێکیان دەزانی بۆ ڕەخنەگرتن لە قورئان بو بە بەلگەیەکی تر لە سەر ڕاستی ئەم قورئانەو زیادبونی ئیمان لە نێو دڵی باوەڕدارانداا.

بەناوی اللَّه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١)(٢) الیف، لام، میم. ڕۆمەکان شکێنران

(٣) لە نزمترین زەویدا، بەلاَم بەم زوانە سەردەکەونەوە. ڕۆمەکان خاوەنی پەڕاو بون بەلاَم فارسەکان بت پەرست بون بۆیە بت پەرستانی مەکە شادمان بونو وتیان: ئێمەیش بەسەر ئێوەدا زاڵ دەبین جا ئەم ئایەتە کەباس لە سەرکەوتنی ڕۆمەکان دەکات دابەزیو موژدەیەك بو بۆ باوەڕداران.

وَعۡدَ ٱللَّهِۖ لَا يُخۡلِفُ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٦﴾ يَعۡلَمُونَ ظَٰهِرٗا مِّنَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُمۡ عَنِ ٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ أَوَلَمۡ يَتَفَكَّرُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَأَجَلٖ مُّسَمّٗىۗ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآيِٕ رَبِّهِمۡ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗ وَأَثَارُواْ ٱلۡأَرۡضَ وَعَمَرُوهَآ أَكۡثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔواْ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَكَانُواْ بِهَا يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿١٠﴾ ٱللَّهُ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿١١﴾ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبۡلِسُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمۡ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَآئِهِمۡ شُفَعَٰٓؤُاْ وَكَانُواْ بِشُرَكَآئِهِمۡ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوۡمَئِذٖ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمۡ فِي رَوۡضَةٖ يُحۡبَرُونَ ﴿١٥﴾

(٤) لە ماوەی کەمتر لە دە ساڵدا سەردەکەون، وە هەر بە دەست ﷲ یە هەمو کاروبار لە پێش سەرکەوتنی رۆمەکانو لە پاش سەرکەوتنیشیاندا، هەموی بەئارەزۆو ویستی ﷲ بوە.

وشەی ﴿بِضۡعِ﴾ لە سیٚوەیە تاکو دە. جا کاتێك کە ئەم ئایەتە دابەزی ئەبوبەکر دەرچوو دەگەڕا بەدەوری مەکەداو هاواری دەکرد بە خوێندنەوەی ئەم ئایەتە، هەندێك لە بت پەرستان بە ئەبوبەکریان وت: جائەمە با لەنێوان ئێمەو ئێوەدا بێت، ڕەفیقەکەتان وا گومان دەبات کە رۆم لە ماوەی چەند ساڵێکی تردا بەسەر فارسەکاندا سەردەکەون! ئایا نایەیت کە گرەوێك بکەین لەسەری؟ وتی: بەڵێ: ئامادەم جا ئەمە پێش قەدەغە بونی قومار بوە، ئینجا لەگەڵ ئەبوبەکردا گرەویان کردو وتیان: ﴿بِضۡعِ﴾ لە سێوەیە تا نۆ ساڵ با لەنێوان ئەوەدا شتێك دیاری بکەین جا شەش ساڵیان دانا، شەش ساڵ ڕۆیی پێش ئەوەی کە سەربکەونو بت پەرستەکان گرەوەکەیان لە ئەبوبەکر وەرگرتو ساڵی حەوتەم رۆمەکان سەرکەوتن، جا موسڵمانەکان رەخنەیان لە ئەبوبەکر گرت لەسەر ناوبردنی شەش ساڵ، وتیان: چونکە ﷲ فەرمویەتی ﴿فِي بِضۡعِ سِنِينَ﴾ /الترمذی، حسنه الألباني/ لەنێوان چەند ساڵێکدا) دەڵێ: لەو کاتەدا خەڵکێکی زۆر موسڵمان بون، پەروەردگار دەفەرموێ: جا ئەو ڕۆژە باوەڕداران شادمان دەبن،

(٥) بەو یارمەتیەی ﷲ، کە ئارەزۆی یارمەتی هەر کەسی ببێت دەیکاتو سەری دەخات.

(٦) ئەمە بەڵێنی ﷲیەو ﷲ بەڵێنی خۆی دەباتە سەر بەڵام زۆربەی خەڵك ئەم راستیە نازانن.

(٧) لە ڕواڵەتی ژیانی دنیا ئاگادارن بەڵام ئەوان لە ژیانی دوارۆژ بێ ئاگان.

(٨) ئایا بیر لە خۆیان ناکەنەوە کە چۆن دروستکراون؟ ﷲ ئاسمانانو زەویو ئەوەی نێوانیانی تەنها بۆ مەبەستێکی ڕاست وبۆ ماوەیەکی دیاریکراو دروستکردوە، بەڕاستی زۆربەی خەڵك بە گەیشتن بە پەروەردگاریانو حیسابو کیتاب بێباوەڕن، بەڵام ئەم بێباوەڕیە هیچ گۆڕانکاریەك بەسەر بڕیاری ﷲدا ناهێنێتو هەمو بڕیارێکی لەجێگاو کاتی خۆیدا دێتە دی.

(٩) ئایا نەگەڕاون بە ناو ئەم زەویداو ورد ببنەوەو بزانن سەر ئەنجامی ئەوانەی پێش ئەوان چۆن بوەو چییان بەسەر هاتوە؟ کە ئەوان لە تواناییدا لەوان بەهێزتر بونو زەوییان کێڵاوەو زیاتر لەوانیش ئاوەدانیان کردوەتەوەو پێغەمبەرانیان بە بەڵگە گەلێکی ڕونەوە هاتبونە لایان، جا ئەوان بە درۆیان خستنەوەو پاشان تۆڵەیان لێ سەندرا، جا خوۆﷲ هیچ ستەمێکی لێ نەکردن بەڵام ئەوان خۆیان ستەمیان لە خۆیان کردبو، واتە: ژیربنو لەوانە پەند وەرگرن با وەك ئەوانتان بەسەر نەیەت.

(١٠) پاشان سەرئەنجامی ئەو کەسانەی کە خراپە کێڵ بون دوچاری سزای خراپتر لەوە بون کە کردیان، چونکە ئەوان بێباوەڕ بون بە ئایەتەکانی ﷲو گاڵتەیان پێدەکرد.

(١١) هەر ﷲیە لەسەرەتاوە خەڵك دروست دەکات، پاشان پاش مەرگ زیندویان دەکاتەوەو پاشان هەر بۆ لای ئەویش دەتان گێڕنەوە.

(١٢) جا کاتێك کەقیامەت هات تاوانباران نائومێدو مەئیوس دەبنو هیچ بەڵگەیەکیان بۆ وتن پێ نامێنێتو سەرشۆڕو داماودەبن.

(١٣) خۆ لەناو ئەو شەریکانەی کە کردویانن بە هاوبەش بۆ ﷲو چاوەڕوانی شەفاعەتیان لێدەکردن هیچ شەفاعەتکەرو تکاکارێکیان بۆ نیە بەڵکو لە هاوبەش بونیشیان نکۆلی دەکەن، ئەوەیە سەر ئەنجامی ئەوانەی کە پەیڕەوی جگە لە ﷲ دەکەن.

(١٤) جا کاتێك کەقیامەت هات هەر لەو ڕۆژەدا بەش بەش دەبنو چاکەکارانو خراپەکاران لەیەك جیا دەبنەوە.

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآيِٕ ٱلۡأٓخِرَةِ فَأُوْلَٰٓئِكَ
فِي ٱلۡعَذَابِ مُحۡضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمۡسُونَ
وَحِينَ تُصۡبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ ٱلۡحَمۡدُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ
وَعَشِيّٗا وَحِينَ تُظۡهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ
ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَيُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۚ وَكَذَٰلِكَ تُخۡرَجُونَ
﴿١٩﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٖ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٞ
تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ
أَزۡوَٰجٗا لِّتَسۡكُنُوٓاْ إِلَيۡهَا وَجَعَلَ بَيۡنَكُم مَّوَدَّةٗ وَرَحۡمَةًۚ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ خَلۡقُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفُ أَلۡسِنَتِكُمۡ وَأَلۡوَٰنِكُمۡۚ إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيۡلِ
وَٱلنَّهَارِ وَٱبۡتِغَآؤُكُم مِّن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ
لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ
خَوۡفٗا وَطَمَعٗا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَيُحۡيِۦ بِهِ ٱلۡأَرۡضَ
بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٢٤﴾

(١٥) جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە ئا ئەوانە لە ناو باخچەی بەهەشتدا شادمانو کەیفخۆش دەکرێن.

(١٦) جا ئەوانەیش کە کافر بونو باوەڕیان بە ئایەتەکانی ئێمەو گەیشتن بە دواڕۆژیان نەبوە ئەوسا ئەوانە لەناو سزای توندو بەژاندا ئامادە دەکرێن.

(١٧) سا پاکو بێگەردی بۆ اللّٰه‌یە ئەو کاتەی کە ئێوارە دەکەنەوەو کاتێك کە بەیانی دەکەنەوە. واتە هەموکات، دەی ئێوەش تەسبیحاتی اللّٰه بکەن بەتایبەت لەو دوو کاتەدا و بەپاکی ناوی ببەن.

(١٨) جا تەواوی سوپاس هەر بۆ ئەو زاتەیە لە ناو ئاسمانانو زەویداو ئێوارانو کاتی نیوەڕوانتان. جا لەوکاتانەدا زیکری (سبحان الله و الحمدلله) بەزمان چاکەو پاداشتی زۆرە.

(١٩) هەر ئەو زاتەیە زیندو لە مردو دروست دەکاتو مردویش لە زیندو دروست دەکاتو زەوی پاش وشکیو بێ گژوگیای بە ئاوو گژوگیا زیندوو دەکاتەوە، هەر ئاوایش ئێوە لە گۆڕەکانتان دەردەهێنرێنو زیندو دەکرێنەوە.

(٢٠) جا هەندێك لە بەڵگەکانی دەسەڵاتو هێزی اللّٰه ئەوەیە کە ئێوەی لە سەرەتادا لە خاك دروستکرد کە ئادەمی باپیرەتانەو پاشان ئێوەئەم مرۆڤەن کە لەم جیهانەدا پەرتو بڵاو دەبنەوە.

(٢١) هەم لە نیشانەکانی زانایيو دەسەڵاتی اللّٰه ئەوەیە کە لە خۆتان هاوسەری بۆ دروستکردون تا بەهۆی ئەوانەوە بحەسێنەوە، وەلە نێوانتاندا خۆشەویستیو سۆزی داناوە تا پێکەوە بە خۆشیو کامەرانی ژیان ببەنە سەر، بەڕاستی لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێگ کە بیربکاتەوە.

(٢٢) وە لە نیشانەکانی اللّٰه دروستکردنی ئاسمانانو زەویو جیاوازی زمانو ڕەنگتانە، بەڕاستی لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێگ کە زانا بن.

(٢٣) وە هەر لە نیشانەکانی دەسەڵاتو هێزو زانایی اللّٰه چۆنیەتی خەوەکانی شەوو ڕۆژتانە کە دە بێ بە هۆی ئاسودەییو حەسانەوەتانو هەوڵو کۆششتان بۆ بەدەست هێنانی خێرو بەرەکەتی ئەو، بەڕاستی لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ ئەو گەلەی کەگوێدەگرنو دەبیسنو وەردەگرن.

(٢٤) خۆ هەر لە نیشانەکانی دەسەڵاتو قودرەتی ئەوە کە بروسکەتان پیشان دەدات کە ترسی سزای لێ دەکەنو چاوەڕێی خێرو بەرەکەتیشن، وە لە ئاسمانەوە ئاوتان بۆ دەنێرێت جا بەو ئاوە زەوی پاش مردنی بە گژوگیاو ڕوبارو کانیاوەکان زیندو دەکاتەوە، بەڕاستی لەوەشدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێك کە تێدەگەنو ژیری خۆیان پشتگوێ ناخەن.

(٢٥) وە لە نیشانەکانی تری دەسەڵاتو گەورەییو دانایی اللّٰه یە کە ئاسمانو زەوی بە فەرمانی ئەو وەستاون، ئیتر پاش بینینی ئەم نیشانانە بەچاوی خۆتان جا بزانن کە هەر ئەو زاتە دەتوانێت هەر کاتێك لە ناو زەویدا یەکجار بانگتان بکات بۆ زیندوبونەوە پاش مردن بەکتوپڕی زیندو دەبنەوەو لە گۆڕەکانتان دێنە دەرەوە بۆ مەیدانی مەحشەر.

(٢٦) جا ئەوەی لە ئاسمانانو زەویدایە هەموی هەرموڵکی ئەوەو هەموویشیان ڕامو گەردنکەچی بڕیاری ئەونو ناتوانن لە دەستی حیسابو کیتابی ئەو دەربچن.

(٢٧) خۆ ئەو هەر خۆیەتی کە لە سەرەتاوە مروڤ دروست دەکاتو پاشان پاش مردنیش زیندوی دەکاتەوە، جا ئەو زیندو کردنەوە ئاسانترە لەلای لە دروستکردنی سەرەتایی، سا وێنەو وەسفی بەرزتر لە ئاسمانانو زەویدا هەر بۆ ئەوە و هەر ئەو خۆیەتی بە دەسەڵاتو دانا.

(٢٨) اللّٰه لە نەفسی خۆتاندا وێنەیەکتان بۆ دەهێنێتەوە تا بیری لێ بکەنەوەو پەندو ئامۆژگاری لێ وەربگرن، ئەویش ئەوەیە کە ئەو بەندانەی کە خۆتان بەدەستتان هێناوە ئایا دەیانکەن بە

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ ۞ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

هاوبەشی خۆتان لەو ماڵەی کە ئێمە پێمان داون، جا ئێوەو ئەوان لەوەدا یەکسان بن، وە ئایا هەر وەك چۆن لەناو خۆتاندا لە یەکتر دەترسن ئاوا لەوانیش دەترسن؟ دیارە ئەوان چونکە مولکی ئێوەن نایان کەن بە شەریکی خۆتان ئەی کەی رەوایە لەمولکی ﷲ شتانێك بکەن بە هاوەڵو هاوبەش بۆ ﷲو بەندایەتیان بۆ بکەنو فەرمانەکانیان جێ بەجێ بکەن؟!ئینجا دەفەرموێ: هەر ئاوەها ئێمە نیشانەکانی خۆمان ڕۆشن دەکەینەوە بۆ ئەو گەلەی کە تێ بگاتو ژیریان بەکار بهێنن.

﴿٢٩﴾ بەڵام ئەوانەی کە ستەمکارن پەیڕەوی هەواو هەوەسی خۆیان دەکەن بە بێ ئەوەی کە هیچیش بزانن، جا کێ هەیە کە ڕێنمایی ئەو کەسە بکات کە بەهۆی خراپەی خۆیەوە ﷲ سەری لێ تێکداوە لە حاڵێکدا بۆ ئەوان هیچ یارمەتیدەرێکیش نیە؟

﴿٣٠﴾ ئینجا ئەی پێغەمبەرﷺ تۆ هەمیشە هەر ڕوو لەم ئایین بکەو ڕوو لە هەمو ئایینەکانی تر وەرچەرخێنەو پەیڕەوی ئەوئایینەی ﷲ بکە کە مرۆڤی لە بنەڕەتدا لەسەر ئەو بیرو باوەڕە دروستکردوەو بۆ ئەو ئایینەشی دروستکردونو هیچ گۆڕانکاریەکیش بە سەر دروستکردنی ﷲدا نایەت کە هەر ئەوەیشە ڕێبازو ئایینی ڕاست بەڵام زۆربەی خەڵك نازانن، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:{ مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجُ الْبَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَدْعَاءَ هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ في رواية(حَتَّى تَكُونُوا أَنتم تجدعونها /متفق عليه/ هیچ کەسێك لە دایك نا بێ مەگەر لەسەر فیترەت، جا باوكو دایکی دەیکەن بە جولەکە یان بە گاور یان بە ئاگرپەرست، هەروەکو لە گیانداران بەچکەکانیان بە بێگەرد لەدایك دەبن ئایا دەبینن لە ناو ئەواندا لوتو گوێ هەڵبچراوێکیان تێدا بێت؟ هەتا ئێوە لە پاشدا لوتو گوێیان دەبڕن }

وتیان: ئەی پێغەمبەرﷺ ئەی ئەو کەسەی هەر بە منداڵی دەمرێت چۆنە؟ فەرموی {اللّٰهُ أعلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِين/ابوداود.صححه الالباني/ ﷲ دەزانێت کە چی دەکەن } دیارە ئەو منداڵانە کە دەچنە بەهەشت بێگومان دەبێ باوەڕدار بن چونکە لە فەرمودەدا هاتوەکە:{ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُؤْمِنَةٌ /النسائي، صححه الالباني/ جگە لەباوەڕدارهیچ کەس ناچێتە بهەشتەوە}.

وە ئەمە بە گوێری باوەڕداربون یان نەبونی دایك و باوك نیە چونکە پێغەمبەرﷺ لە باسی ئەو خەونەی کە بینیویەتی دەفەرموێ:{وَأَمَّا الرَّجُلُ الطَّوِيلُ الَّذِي فِي الرَّوْضَةِ فَإِنَّهُ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام وَأَمَّا الْوِلْدَانُ الَّذِينَ حَوْلَهُ فَكُلُّ مَوْلُودٍ مَاتَ عَلَى الْفِطْرَةِ / البخاري/ ئەو پیاوە بەرزە کە لە ناو مێرگوزارەکەدا بینیت ئیبراهیم بو، وە ئەو منداڵانەی کە بە دەوروبەریدا بون هەمو ئەو منداڵانە بون کە لەسەر فیترەت لە دایك بون. وترا: ئەی پێغەمبەر منداڵانی موشریکەکانیش؟ پێغەمبەرﷺ فەرموی: {وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ/ بەڵێ، منداڵانی موشریکەکانیش} ئەم فەرمودەیە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە منداڵی موشریکانیش دەچنە بەهەشتەوەو لێپرسینەوەی لەسەر دایكو باوکی لێ ناکرێت، بەڵام مەبەست بە (فَكُلُّ مَوْلُودٍ) هەمویان نیە واتە: (كُلّ) لێرەدا عمومو تکرایی ناگەیەنێت بەڵکو زۆرینە دەگەیەنێت، واتە: دەگونجێت هەندێ لە منداڵەکان بەهەشتی نەبن وەك چۆن ﷲ باس لە ئەو بایە دەکات کە بۆ لەناوبردنی گەلی عاد ناردویەتیو دەفەرموێ: ﴿تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ/ ئەو بایە هەموشتێکی لە ناوبرد﴾

دیارە هەمو ئەوانەی لەناو بردوە کە ﷲ ویستویەتی لەناوبچنو مەبەست بە(كُلّ) هەموشتێك بەتیکرا نەبوە، بەڵکو(گشتیەکی تایبەتکراوە/ عموم مخصوص) وە لەلایەکی ترەوە لە بەسەرهاتی خدر لە گەڵ موسادا کە لە سورەتی(الكهف)دا هاتوە کە خدر منداڵێکی کوشتو لە بێباوەڕانی دانا لەکاتێکدا دایكو باوکی باوەڕدار بون خۆ هەروەها عایشە دەڵێت: پێغەمبەریان بۆ لای جەنازەی منداڵێکی ئەنساریەکان بانگ کرد منیش وتم خۆزگەم پێی، چۆلەکەیەکە لە چۆلەکەکانی بەهەشت پێغەمبەرﷺ فەرموی: { أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ يَا عَائِشَةَ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ لِلْجَنَّةِ أَهْلًا خَلَقَهُمْ لَهَا وَهُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ، وَخَلَقَ لِلنَّارِ أَهْلًا خَلَقَهُمْ لَهَا وَهُمْ فِي أَصْلَاب

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

آبَائِهِمْ /مسلم/ ئایا هەروا بۆیدەچیتو جگە لەوە شتێکیتر نازانیت؟ ئەی عایشە اللَّهُ خەڵکێکی داناوە بۆ بەهەشتو هەندێکیشی داناوە بۆ ئاگری دۆزەخ لەکاتێکدا ئەوان هەر لە پشتی باوکیاندا بون، واتە: پێش بەدنیا هاتنیان}

جا ئەم فەرمودەیە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی بەهەشتی یان دوزەخی منداڵانێك کە هەر بەمنداڵی دەمرن بەپێی باوەڕدار بون یان باوەڕدار نەبونی دایكو باوكیان نیەو دەگونجێت کە منداڵی باوەڕدارانیش بچێتە ناو دۆزەخەوە، ئیستا پرسیار ئەوەیە کە بەهەشتی یان دۆزەخی بونی ئەم منداڵانە لەسەر چیە؟ لەو فەرمودە بەناوبانگەی کە ئیمامی ئەحمەدو بێجگە لەویش دەیگێڕنەوە هاتوە :کە پێغەمبەرﷺ لەباسی ئەهلی فەترت (اهل الفترة) واتە: ئایینی هیچ کام لە پێغەمبەرەکانیان پێ نەگەیشتوەو هەروەها ئەو کەسانەی کە لە دنیادا شێت بونو عەقڵو دەرکی ناسینی چاكو خراپیان نەبوە یان ئەو کەسانەی کە کاتێ ئایینیان پێگەیشتوە ئەوەندە پیر بوون تێگەیشتنی هیچیان نەبوە کە اللَّهُ لە قیامەتدا تاقیان دەکاتەوە، جا هەر کام لەو تاقی کردنەوەیە سەرکەوتن دەچنە ناو بەهەشتەوەو ئەوانەی تر کە فەرمانی (اللَّهُ) یان جێبەجێ نەکرد دەچنە ناو دۆزەخەوە. وە (الله اعلم) دەگونجێت منداڵانێکیش کە بە منداڵی مردون هەروەك ئەمانە لە قیامەتدا تاقی بکرێنەوە، جا هەر اللَّهُ دەزانێت کە کێ رزگاری دەبێتو کێ توشی ئاگری دۆزەخ دەبێت، جا ئابەم شێوەیە سوپاس بۆاللَّهُ دەتوانرێت هەمو فەرمودەکانو ئایەتەکان لەگەڵ یەکدا یەك بخرێن، ئەمە بۆچونی ئەوانەیە کە بەهەشتی یان دۆزەخی بونی منداڵان هەرلە عیلمی خوای دە زانن‌و بڕیاری لە سەر نادەن، بەڵام زۆربەی ئەهلی سونەت منداڵی باوەڕداران‌و هەروەها بێباوەڕانیش کە پێش لە باڵقبون دەمرن بە بەهەشتیان دەزانن.

﴿٣١﴾ گەڕانەوەتان هەر بۆ لای ئەو زاتە دەبێت‌و لێی بترسن‌و نوێژ بکەن‌و لە لەموشریکان مەبن.

﴿٣٢﴾ لەو کەسانەی کە ئایینەکەی خۆیان بەش بەشکردو بون بە دەستە دەستەی جیاجیا، هەمو دەستەو پێڕێکیش هەر بەوەی کە لای خۆیەتی کەیفخۆشە. اللَّهُ داوا لە باوەڕداران دەکات کە بە ناکۆکی‌و بەش بەشی لە ئایین، خویان نەکەن موشریك، چونکە ئەوە وا دەکات کە هەر کەس بەس حزبو دەستەی خۆی بەحەق بزانێت‌و ئەوەی کەلەلای حزبەکەی حق‌و راست بێت هەر ئەوە بەحەق دەزانێت، وە ئەوەی کە حزبەکەی بە خراپی بزانێت بە خراپی دەزانێت، ئیتر ئەوە رەوا بێت یان ناڕەوا، جا ئەمەش مانای هاوەڵدانانە بۆ اللَّهُ، خوا دەفەرموێ: موسڵمان برای یەکترن تۆدەڵێیت: لە ئێمە نیە، چونکە سەربە حیزبەکەت نیە دەی پێم بڵێ لێرە بەگوێی خوات کرد یان بە گوێی حیزبەکەت؟ دەی تاکەی کوێرانە هەنگاو هەڵدەگریت؟ خۆ هەرکاتێ‌مردیت تازە ناگەڕێیتەوە، موسڵمان هەموی یەك حیزبەو خاوەنی یەك بەرنامەیە کەقورئانەودەبێ یەکدەستبن دژ بەدین دوژمنان ئەگەر لەو رێگایە لاتدا لە ئیسلامەتی دەردەچیت جا ناوی خۆت چی دەنێی بنێ خوا دەتناسێ.

﴿٣٣﴾ هەر کاتێك تەنگو چەڵەمەیەك هات بە سەر ئەم خەڵکەدا ئەو کاتە بە گەردنکەچی‌و لە ناخی دڵەوە هاوار دەکەنە پەروەردگاری خۆیان چونکە دەزانن لەو کاتەدا ئەو بتانە هیچیان پێناکرێت، پاشان هەر کاتێك سۆزو نیعمەتی اللَّهُیان بۆ هات‌و لەو تەنگانە ڕزگاریان بو کتوپڕ هەندێکیان هاوبەش دادەنێن بۆ پەروەردگاریان.

﴿٣٤﴾ ئێمە ئەو نیعمەتانەمان پێدان کە ئاوا ئێوە بێباوەڕو ناسوپاس بن؟! سا ڕابوێرن بەم زووانە دەزانن سەر ئەنجامی کردارو ڕەفتارە ناپەسەندەکانتان بە کوێ دەگات.

﴿٣٥﴾ ئایا ئێمە هیچ بەڵگەیەکمان بەوان داوە کە لەبارەی ئەو شتانەی کە ئەوان دەیکەن بە هاوبەشمان قسە بکات، واتە نەخێر، بەڵکو ئەوان ناحەق‌و درۆزنن.

﴿٣٦﴾ جا هەر کاتێك ئێمە نیعمەتەکانی خۆمان لە سەروەت‌و سامان‌و باران‌و تەندروستی بەم خەڵکە ببەخشین شادمان‌و کەیفخۆشن‌و بەو نیعمەتانەی کە پێمان بەخشیون لەخۆبایی

دەبن ، ئەوسا ئەگەر دوچاری بەڵایەك ببن بەهۆی خراپی خۆیانەوە کتوپڕ نائومێد دەبن واتە: کەم کەسانێك هەن کە پەروەردگاری خۆیان بە چاکی بناسن‌و بزانن کە ژیان بە خۆشیی‌و ناخۆشیەوە دوایی دێت‌وچ خۆشیی‌و ناخۆشی هەردوو بۆ تاقی کردنەوەی مرۆڤەو دەبێ لە کاتی خۆشی‌و ناخۆشی ژیاندا ئاگای لە خۆی بێت، نە بە خۆشی لەخۆبای ببێت‌و لە سنور دەرچێت، وەنە بە ناخۆشیش بپسێت‌و زمان درێژی بکات بەرامبەر بە پەروەردگاری، جا بزانێت کە هەموی بەویستی ﷲیە هەروەکو دەفەرموێ:

(٣٧) ئایا نازانن کە ﷲ ڕۆزی خۆی بە لێشاوی دەدات بە کەسێك ئارەزۆی لێ بێت‌و دەیگرێتەوە لە کەسێك کە ئارەزۆی لێ بێت، بەڕاستی لەمەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێك کە باوڕ دەکەن.

(٣٨) جا ڕوو لەو نیعمەت پێدراوانە دەکات‌و دەفەرموێ: سا بەوەی کە خزمە مافی خۆی بدە، هەروەها بەبێ نەوایان‌و بە ڕێبواران، هەر ئەوە چاکە بۆئەو کەسانەی کە مەبەستیان ڕەزامەندی ﷲیە خۆ هەر ئەوانیشن ڕزگار لە سزاو تۆڵەی پاشەڕۆژ، نەکەن مەبەستتان هەر کۆکردنەوەی سەروەت‌و سامان بێت بە نەدانی ماف بە خاوەن مافان‌و پارە بە سوو دان،

(٣٩) ئەوەی کە بە سوو دەیدەن بە خەڵك بۆ ئەوەی سەروەت‌و سامانتانی پێ زیاد بکەن ئەوە لەلای ﷲ زیاد ناکات‌و ئەوەی کە بە زەکات دەیدەن‌و مەبەستان ڕەزامەندی ﷲیە بەڕاستی ئا ئەوانەن کە ماڵ‌و سامانی خۆیان زیاد دەکەن، چونکە هەم لە دنیادا ﷲ ڕۆزیان بۆ زیاد دەکات‌و هەم لە ڕۆژی قیامەتیشدا پاداشتی چەند بەرانبەریان پێدەداتەوە کەواتە: ئەوانە بە ماڵ بەخشین‌و زەکات دان سەروەت‌و سامانی خۆیان فرەوانتر کرد هەر وەك لەفەرمودەدا هاتوە کە:{مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ/مسلم/ ماڵ بەخشین هیچ لە ماڵ کەم ناکاتەوە}.

(٤٠) ﷲ ئەو زاتەیە کە ئێوەی دروستکردوە پاشان ڕزق‌وڕۆزی پێدان پاشان دەتان مرێنێت دیسان زیندوتان دەکاتەوە، دەی ئایا هیچ کام لە شەریکەکانتان هیچ شتێك لەوانەتان بۆ دەکات، ئەو زاتە بێ عەیب‌و پاك‌و بەرزترە لەوەی کە ئێوە دەیانکەن بە هاوبەشی.

(٤١) بەڵاو تەنگانەو وێرانی لە وشکایی‌و لە دەریادا دەرکەوت بە هۆی ئەو ئیشە خراپانەی کە بە دەستی ئەم خەڵکە ئەنجامدراوە تا سزای هەندێك لەوانەی کەکردویانە بچەژن بەڵکو بیر بکەنەوەو لەو تاوانانە بگەڕێنەوە. خراپەو تاوانی مرۆڤ دەبێت بەهۆی بەڵاو تەنگانەو وەشکە ساڵی‌و نخوشی جۆراو جۆرو

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ (٤٢) فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ (٤٣) مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ (٤٤) لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْكَـٰفِرِينَ (٤٥) وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٤٦) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَٱنتَقَمْنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ (٤٧) ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَـٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَـٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (٤٨) وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ (٤٩) فَٱنظُرْ إِلَىٰٓ ءَاثَـٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ (٥٠)

دەیان‌و سەدان کارەساتی تر. وە بە پێچەوانەیشەوە بەڕێوەبردنی ئایین‌و دادپەروەری‌و ڕەوشت بەرزی دەبێت بەهۆی خێرو بەرەکەتی زەوی‌و دابەزینی سۆزو نیعمەتی ﷲ بۆ خەڵك. لە فەرمودەدا هاتوە کە پاش کوشتنی دەجال‌و یەئجوج‌و مەئجوج‌و بەڕێوەبردنی یاسای ﷲو چەسپاندنی فەرمانەکانی، بە زەوی دەوترێت {أَخرجي بَرَكَاتِك. فَيأكُلُ مِن الرُّمَّانَةِ الفِئامُ مِن النَّاس، وَيَستَظِلُّونَ بِقِحفِها، وَيَكفي لَبَنُ اللُّقحَةِ الجماعَةَ مِن النَّاس/رواه الترمذي. صحح الالباني / بە زەوی دەوترێت فەرو بەرەکەتەکانی خۆت دەردە، جا ئەو کاتە یەك هەنار ئەوندە گەورە دەبێت کە لە یەك هەنار تیرەیە لەخەڵك دەخوات‌و بە توێکڵەکەی سێبەر دەکەن بۆ خۆیان، وە ئاژەڵەکان ئەوندە بەشیر دەبن کە شیری یەك حەیوان بۆ کۆمەڵێك خەڵك بەسە}.

وە هەروەها لە فەرمودەیەکدا هاتوە کە:{أَنَّ الفَاجِرَ إِذَا مَاتَ تَستَرِيحُ العِبَادُ، وَالبِلادُ، وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابّ/النسائي، صحح الالباني / بەبێگومان هەر کاتێك خراپەکار دەمرێت بەندەکان‌و شارەکان‌و درەختەکان‌و ئاژەڵانیش پشوویەك دەدەن‌و هەناسەیەکی ئاسودەیی دەکێشن} ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٤٢) بڵێ: با بەناو زەویدا بگەڕێن، جا تەماشا بکەن بزانن ئەوانەی پێش ئەوان چییان بەسەرهات کە زۆربەیان هاوبەشیان بۆ ﷲ دادەنا؟

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَـٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَـٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَـٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا۟ غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَانُوا۟ يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَـٰنَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ ۖ فَهَـٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ وَلَـٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

(٤٣) جا بەڕێكو ڕاستی ڕوو بكەرە ئەم ئایینە بەنرخە پێش ئەوەی كە ڕۆژێك بێت كە هیچ بەرپەرچ دەرەوەیەك بۆ ئەو ڕۆژە لە لایان اللّٰهوە نیە، كە لەو ڕۆژەدا بەش بەش دەبن

(٤٤) جا هەر كەسێك كافر بێت ئەوە زیانی بێباوەڕییەكەی تەنها لەسەر خۆیەتی، وە هەر كەسێكیش كاری چاكی كردبێ، ئەوسا ئەوانە جێگای حەسانەوەی چاكیان بۆ خۆیان ئامادەكردوە.

(٤٥) تا اللّٰه لە كەرەمو چاكەی خۆی پاداشتی ئەو كەسانە بداتەوە كە باوەڕیان هێناوەو ئیشی چاكیان كردوە، بەڕاستی ئەو بێباوەڕانی خۆش ناوێ، جا هەر كەسێ خوا خۆشی نەوێت دە بێ ئەو ژیانەیان چۆن بێت؟

(٤٦) جا هەندێك لە نیشانەی سۆزو نیعمەتی ئەو زاتە ئەوەیە كە بای موژدەدەر بە باران ڕەوانە دەكات تا لەسۆزو میهرەبانی خۆیتان پێ تام بكات، وە تا بەهۆی ئەو بایە كەشتیەكان بە فەرمانی اللّٰه بەناو دەریادا هاتوچۆ بكەن، جا تا ئێوەیش فەڕو خێری ئەو بە دەست بهێننو بەو ئومێدە كە ئێوە سوپاسی بكەنو سپڵەو نمەك نەناس نەبن.

(٤٧) جا بەڕاستی پێش تۆ پێغەمبەرانێكی زۆرمان بۆ لای گەلەكانیان ڕوانە كردوە، جا ئەوانیش بە بەڵگە گەلێكی ڕوونەوە چوونەتە لایانو پەیامی خوایان پێگەیاندون بەڵام گەلەكەیان باوەڕیان پێ نەهێناون، جگە لە ژمارەیەكی كەم ئینجا لەو كەسانەی كە تاوانیان كردبو تۆڵەمان سەند، وە ئەوانەیش كە باوەڕیان هێنا بو ڕزگارمان كردن، چونكە یارمەتیدانی باوەڕدارانمان لەسەر خۆمان پێویست كردوە.

(٤٨) اللّٰه ئەو زاتەیە كە با ڕەوانە دەكات، جا ئەویش هەور جموجۆل پێدەكات ئەوسا لە ئاسماندا چۆنی ئارەزۆی لێ بێت ئەو هەورە پانو بڵاو دەكاتەوەو پارچە پارچەیشیان دەكات، ئەوسا دەبینی لەنێوان ئەو هەورەدا دڵۆپ دڵۆپ باران دێتە دەرەوە، جا هەر كاتێك ئەو بارانە بدات لە هەر كەسێك لە بەندەكانی خۆی كە ویستی لە سەر بێ كتوپڕ ئەوان موژدەی خۆشی بە یەكتر دەدەنو شادمان دەبن.

(٤٩) ئەگەر چی ئەوان پێش ئەوەی كە ئەو بارانەیان بۆ ببارێت پێش ئەوە زۆر نائومێد ببون.

(٥٠) دەی تەماشای شوێنەواری سۆزی اللّٰه بكەو بزانە چۆن ئەو زەویەی پاش وشكیو بێ گژوگیایو مردویی زیندوی كردەوە كە ئەمە هەمیشە لەبەر چاوتاندایەو دەیبینن بێگومان ئەو زاتەی كە ئەوانە دەكات مردویش زیندو دەكاتەوە. خۆ ئەو بەسەر هەمو شتێكدا زۆر بەتوانایە.

(٥١) جا بەدڵنیاییەوە ئەگەر ئێمە بایەك بنێرین كە زۆر سارد یان زۆر گەرم بێت كە ئەو دەغڵەیان زەرد هەڵبگەڕێنێتو بیگەنێنێتو وشكی بكات، بەڕاستی بە دوای ئەودا دەست بە گلەییو زمان درێژیو ناسزای دەكەن. وەك ئەوەی كە هیچ چاكەیەكیان لە گەڵدا نەكرابێت، بەڕاستی ئەم جۆرە كەسانە مردونو زیندوكردنەوەیان ئەستەمە. بۆیە پەروەردگار دەفەرموێ:

(٥٢) بەڕاستی تۆ ناتوانیت بەم مردووانە ببستێنیو ناتوانی ئەم بانگە بە كەڕ بگەیەنیت، هەر كاتێك كە ئەوان گوێت پێنەدەنو پشتت تێبكەن.

(٥٣) جا تۆ ناتوانیت ڕێ نمونیكەری كوێر بیت بۆ ڕزگاری كردنیان لە گومڕایی، تۆ تەنها بەو كەسانە دەتوانی ببیستێنی كە باوەڕ بە نیشانەكانی ئێمە دەكەن ئەوسا خۆ هەر ئەوانن گەردنكەچی فەرمانەكانمان دەبن.

(٥٤) اللّٰه ئەو زاتەیە كە ئێوەی لە سەرەتادا لە لاوازییەوە دروستكردوە پاشان ئەو لاوازیەی گۆڕی بە هێزو تواناو كردنی بە مرۆڤی تەواو پاشانیش دوای بەهێز بونتان لاوازی كردنەوە بە هۆی پیریەوە، جا ئەو زاتە هەرچی ئارەزۆ بكات دروستی دەكات

خۆ هەر ئەو خۆیەتی زاناو بە توانایە بۆ ئەنجامدان وهێنانە دی هەمو ویستەکانی.

(٥٥) جا ئەو ڕۆژەی کەقیامەت هات تاوانباران سوێند دەخۆن کە لە دنیادا ساتێکی کەم ماونەتەوە، دەیانەوێت بەم سوێندە خۆیان ڕزگار بکەن کە گوایە ئەوەندە لە دنیادا نەژیاوین تا لە ئایین تێبگەین، کەواتە: بێ تاوانین جا وەك لێرەدا ئاوا درۆ دەکەن لەدنیایشدا هەر ئاوەها بە درۆو دەلەسە لە ڕێگای ڕاست لادران.

(٥٦) خۆ ئەو کەسانەی کە زانستو ئیمانیان پێدراوە دەڵێن: بەڕاستی ئێوە بەو ئەندازەی کە لەلایەن اللّٰه‌وە بۆتان دانراوە لە دنیادا ماونەوە کە دەتانتوانی بۆ بەختەوەری ئەم ڕۆژە کەڵکتان لێ وەربگرتایە، بەڵام ئەوەتان نەکرد تا گەیشتن بەم ڕۆژی زیندوبونەوە، جا ئەمە ڕۆژی زیندوبوونەوەیە بەڵام ئێوە نەتان دەزانی. واتە ئەگەر دەتوانن با زیندو نەبنەوە تا حیسابتان لەگەڵدا نەکەین.

(٥٧) ئەوسا ئەمڕۆ ئەوانەی کە ستەمیان کردوە، بەهانەکانیان هیچ سوودیان پێناگەیەنێت، خۆ داوای گەڕانەوەو پەشیمان بونەوەیشیان لێناکرێت و ڕێگایشیان پێ نادرێت بۆ گەڕانەوە بۆ دنیا.

(٥٨) جا بەڕاستی لەم قورئانەدا بۆ خەڵك وێنەی جۆراو جۆرمان هێنایەوە، بەڵام ئەوان هیچ سوودێکیان لێ وەرنەگرت. وە بەڕاستی هەر بەڵگەیەکیان بۆ بهێنی، ئەو خوانەناسانە بە ئێوە دەڵێن: ئێوە هەر ساختەچینو جگە لە قسەی پڕو پوچ شتێکی ترتان لا نیە.

(٥٩) هەر ئاوەها اللّٰه دڵی ئەو کەسانەی کە نایانەوێت ڕاستی بزانن مۆر دەکات، جا ئیتر چاكو خراپ لەیەك جیا ناکەنەوە.

(٦٠) جا ئارامت بێ‌و دان بە خۆتا بگرە چونکە زۆر نابات کە ئەوان لەناو دەچن بێگومان ئەوە بەڵێنی اللّٰه‌یە، جا با ئەوانەی کە یەقینیان بە ڕۆژی قیامەت نیە لە ڕێگای ڕاست لات نەدەن‌و سوکت نەکەن.

سورەتی لوقمان ٣١ ٣٤

سورەتی لوقمان کە سورەتی سی‌ویەکەمی قورئانە، سی‌و چوار ئایەتە، لە مەکە دا هاتوەتە خوارەوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی پەنجاوحەوتەمەو پاش سورەتی (الصافات)و پێش (سبأ) دابەزیوە. وشەی (لقمان) دوو جار لە قورئاندا هاتوە ئەویش تەنها لەم سورەتەدایە کە ناوی یەکێك لە پیاوچاکان بوە کە بەزانایی‌و دانایی وەسف کراوەو هەندێکیش پێیان وایە یەکێکە لە پێغەمبەران.

سُورَةُ لُقۡمَانَ ٣١ ٣٤

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ (١) تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡحَكِيمِ (٢) هُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّلۡمُحۡسِنِينَ (٣) ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ (٤) أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ (٥) وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡتَرِي لَهۡوَ ٱلۡحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ (٦) وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٧) إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمۡ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ (٨) خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٗاۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ (٩) خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ وَأَلۡقَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمۡ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٖۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجٖ كَرِيمٍ (١٠) هَٰذَا خَلۡقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ (١١)

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەلیف، لام، میم.

(٢) ئەمانە ئایەت گەلێکن لەم پەڕاوە پڕ لە ژیری‌و داناییەدا.

(٣) کە ڕێنمونیکەرو خەیر وخۆشبەختی دنیاو دوارۆژە بۆ چاکەکاران.

(٤) ئەو کەسانەی کە نوێژ دەکەن‌و زەکات دەدەن لەحاڵێکدا کە هەر ئەوانەن کە یەقینیان بە ڕۆژی قیامەت هەیە.

(٥) ئەوانن کە لەسەر ڕێنماییین لەلایەن پەروەردگاری خۆیانەوەو هەر ئەوانیشن ڕزگاربووان.

(٦) لەحاڵێکدا هەندێك لە خەڵك قسەی پڕوپوچ دەکڕن تا بەوە خەڵك لە ڕێگای اللّٰه لا بدەن بە بێ ئەوەی بزانێ کەبەوبازرگانیەی چ زیانێکی لەخۆی‌و لەخەڵك داوە تا بەم شێوەیە گاڵتە بە ڕێگای اللّٰه بکات، بۆیا ئەوانە هەیە سزای زەبونکەرو گاڵتەپێکەر، چونکە ئەوانە گاڵتە بە ئاینی ئیسلام‌و قورئان دەکەن.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَٰبُنَىَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

ئیبنو مەسعود سەبارت بە ﴿لَهْوَ ٱلْحَدِيثِ﴾ دەڵێت:{ الغِنَاءُ واللهِ الذّي لا إلَهَ إلا هُو، يُرَدِّدُها ثَلاثَ مَرَاتٍ/ابن أبي شيبة، والحاكم، البيهقي وقال الحاكم : " صحيح الإسناد " ووافقه الذهبي وقال الالباني: هو كما قالا وصححه ابن القيم / سوێند بەو زاتەی کە هیچ پەرستراوێکی بەحق جگە لەو نییە ئەوە گۆرانیە، وە سێ جاریش ئەمەی دووبارە کردەوە.}

وە ئیبنو عباس وجابر وعیکرەمەو سەعیدی کوڕی جوبەیرو مجاهیدو مەکحول وعەمری کوڕی شوعەیبو حەسەنی بەصری خوا لێیان رازی بێت هەروا دەڵێن. خۆ پێغەمبەری خواش ﷺ پێمان رادەگەیەنێت کە لە ئاخر زەماندا گەلانێك بەکارهینانی ئامێرەکانی مۆسیقا بە حەڵاڵ دەزانن و دەفەرموێ:{ لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الحِرَ وَالحَرِيرَ وَالخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ./ البخاري/ لە ئومەتی من گەلانێك دەبن کە زیناو هەورێشمو شەرابو گۆرانیو ئامێرەکانی مۆسیقا حەڵال دەکەن} راستت فەرموە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ وا ئەمڕۆ ئێمە بەچاوو گوێی خۆمان دەیبینین و دەیبیسین.

لە فەرمودەیەکی تردا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: { لَا تَبِيعُوا الْقَيْنَاتِ وَلَا تَشْتَرُوهُنَّ وَلَا تُعَلِّمُوهُنَّ وَلَا خَيْرَ فِي تِجَارَةٍ فِيهِنَّ وَثَمَنُهُنَّ حَرَامٌ فِي مِثْلِ هَذَا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ /الترمذي. حسنه الالباني/ ئافرەتە گۆرانی بێژەکان نەبفرۆشن و نەبکڕن و نەفێری گۆرانیان بکەن، جا بازرگانی بەوانە هیچ سودێکی تێدا نیەو پارەکەیان حەرامە، لەبارەی شتی وەك ئەوەوە ئەم ئایەتە دابەزیوە﴿لەحاڵێکدا هەندێك لە خەڵك قسەی پڕوپوچ دەکڕن تا بەوە خەڵك لە ڕێگای اللَّهُ لا بدەن... تاکۆتایی ئایەتەکە﴾ } جا ئەمەش تەفسیری پێغەمبەر ﷺ بو بۆ ئەم ئایەتە، وردبەرەوە گوڵەبەرۆژەکان نەتخەڵتێنن .

﴿٧﴾ جا هەر کاتێك ئایەتو نیشانەکانی ئێمەی بە سەردا بخوێنرێتەوە بە لوت بەرزی و فیزەوە پشتی تێدەکات، وەکو ئەوەی کە نەیبیستبێت، جا هەر وەك ئەوەی کە لەناو گوێی دا بارێکی گران هەبێت، سا تۆ موژدەی بدەرێ بە سزایەکی پڕ ئێشو ژان، چونکە لە دنیادا بە بیستنی قورئان گوێی ژانی دەکردو پشتی تێدەکردو سەر گەرمبو بە گاڵتەو گەمەو گوێدان بەقسەی پروپوچەوە جا ئەمڕۆش بەوشێوەیە سزا دەدرێت.

﴿٨﴾ بێگومان ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردووە، بۆ ئەوانە باخچە گەلی پڕ خێرو بێر هەیە

﴿٩﴾ کە هەمیشە تێیدا دەمێننەوە، بەڵێنی اللَّهُیەو ڕاستەو دێتە دیو هەر خۆیەتی زۆر بە تواناو کاربەجێیە.

﴿١٠﴾ اللَّهُ ئاسمانانی بە بێ کۆڵەکەیەك کە بیبینن دروستکردوەو چیاکانی تێدا داناوە تا بە هۆی ئەوانەوە زەوی جموجوڵتان پێ نەکات، خۆ هەمو جانەورێکیشی تێدا بڵاوکردوەتەوە، جا لە ئاسمانەوە ئاومان ناردووەتە خوارەوە، ئەوسا لەهەمو جوتێکی زەریفمان تێیدا ڕواندوە. ئەمانە هەموی بۆئێمەی مرۆڤە تابیناسین و بەندایەتی بکەین، بەداخەوە زۆربەی مرۆڤ سپڵەو نمەك نەناسە.

﴿١١﴾ ئەمە دروستکراوی اللَّهُیە، جا ئادەی پیشانم بدەن بزانم پەرەستراوانی جگە لەو چییان دروستکردوە؟ بەڵکو ستەمکاران لە گومڕاییەکی ئاشکرادان. ئینجا خواباسی لوقمان دەکاتو دەفەرموێ:

﴿١٢﴾ بەڕاستی دانایمان بەخشی بە لوقمان کە وتمان: سوپاسی اللَّهُ بکەو هەر کەس سوپاسی بکات سوودی بۆ خۆیەتیو هەر کەسێکیش سپڵە بێت ئەویش هەر زیانی لە خۆی داوە چونکە بەڕاستی اللَّهُ بێنیازو سوپاسکراوە چی تۆ سوپاسی بکەیت یان نەیکەیت.

﴿١٣﴾ باس بکە بۆیان ئەو کاتەی کە لوقمان ئامۆژگاری کوڕەکەی کردو پێی وت: ئەی کوڕە بچکۆلەکەم هاوەڵ دانەنێیت بۆ اللَّهُ بەڕاستی هاوەڵ دانان ستەمێکی گەورەیە.

(١٤) ئەوسا ئامۆژگاری مرۆڤمان كردوە كە لەگەڵ باوكو داكیدا چاك بێو دڵیان نەشكێنێت بەتایبەت دایك كە ئەوی هەڵگرتوەلە سكیدا، جا بەو حەملەوە لاوازیو سەختی یەك بەدوای یەكی بەسەردا هاتوە. وە بڕانەوەیشی لە شیر لە دوای دوو ساڵدا، جا پێمان وت: سوپاسی مـن بكـەو سوپاسی بـاوكو دایكیشت، سەرئەنجام هەر دێنەوە بۆلای من. وەك لێرەو لە چەند ئایەتێكی تری قورئان دا هاتوە پاش فەرمان بە سوپاسی پەروەردگار، فەرمان دەدات كە سوپاسی دایكو باوك بكرێت. دەی ئەمە ماف پێدانە یان لەساڵێكدا رۆژێكی هەبێ؟

(١٥) جا ئەگەر هەوڵیاندا لەسەر ئەوەی كە تۆ بیكەیت بە هاوبەشی من ئەوەی كە هیچ زانیاریەكت لەبارەویەوە نیە بە گوێیان مەكەو لە ژیانی دنیادا بە چاكی لەگەڵیاندا رەفتار بكە، جا لەسەرڕێگەی ئەو كەسە بە كە بۆ لای من دەگەڕێتەوە، پاشان گەڕانەوەتان بۆ لای منەو ئەوسا پێتان دەڵێم ئەوەی كە كردوتانە، تۆ لەسەر چاكەی خۆتو ئەوانیش لەسەر خراپەی خۆیان هەر یەكەتان مافی خۆی وەردەگرێت، چاك بەچاكو خراپ بەخراپ.

(١٦) ئەی كوڕە بچكۆلەكەم ئەگەر ئەو كردارە خراپە بە ئەندازەی تۆوی خەرتەلەیەك بێت، جا لەناو بەردێكدا شاردرابێتەوە یان لەناو ئاسمانەكان یان لەناو ئەم زەویەدا بێت ﷲ دەیهێنێتە ڕوو، بێگومان كە ﷲ وردبینو زۆر بە ئاگایە.

(١٧) ئەی كوڕە بچكۆلەكەم نوێژ بكەو فەرمان بە چاكەو بەرگری لە خراپە بكەو خۆبگرە لەسەر ئەوەی كە دوچارت دەبێت بە هۆی ئەنجامدانی ئەم ئەركە پیرۆزتەوە بێگومان ئەوخۆگریە لەكارە پێویستو گرنگەكانە.

(١٨) جا بە فیزەوە ڕووت لە خەڵك وەرمەگێڕەو بە لوت بەرزیەوە بەسەر زەویدا مەڕۆ بێگومان كە ﷲ ئەوانەی خۆش ناوێت كە بە ڕێ دا بە لارەو لەنجەوە دەڕۆنو لەخۆ ڕازین.

(١٩) لە ڕۆیشتندا میانڕەوبەو لە قسە كردنیشدا هێواش بە و دەنگت لە ئەندازەی پێویست بەرز مەكەرەوە، چونكە ناشیرینترین دەنگ دەنگی گوێدرێژە. پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {إذا سَمِعتُم صِيَاح الدِّيكَةِ فَأسأَلُوا اللهَ مِن فَضلِهِ، وَإذا سَمِعتُم نَهِيقَ الحَمِيرِ فَتَعَوَّذوا بِاللهِ مِن الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ فَإنَّهَا رَأَت شَيطَانَاً/متفق عليه/ هەر كاتێك گوێتان لە دەنگی كەڵەشێر بو داوای خێرو بەرەكەت لە ﷲ بكەن، وە هەر كاتێكیش گوێتان لە دەنگی گوێدرێژ بو پەنا بگرن بە ﷲ لە شەڕی شەیتانو بڵێن: اعوذ بِاللهِ مِن الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ چونكە ئەو شەیتانی بینیوە بۆیە سەڕاندوێتی).

أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ (٢٠) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ (٢١) ۞ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ (٢٢) وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ (٢٣) نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ (٢٤) وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٢٥) لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ (٢٦) وَلَوْ أَنَّمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٧) مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ (٢٨)

(٢٠) ئایا نەتان بینیوە كە ﷲ ئەوەی كە لەناو ئاسمانەكاندایەو ئەوەش كەلەناو زەویدایە هەموی رامو گەردنكەچ كردوە بۆتانو خێرو بەرەكەتی ئاشكراو نهێنی خۆی بە لێشاو پێداون، كەچی هێشتا هەندێك لە خەڵك هەن كە لە بارەی زاتی ﷲوە بەبێ زانیاریو بەبێ ڕێنمایی، وە بە بێ ئەوەش كەپەڕاوێكی ڕۆشنكەرەوەی بە دەستەوە بێت دەمەدەمە دەكاتو دژایەتی ئایین دەكات.

(٢١) خۆ هەر كاتێكیش بەوان بوترێت: پەیڕەوی ئەوە بكەن كە ﷲ ناردویەتی، دەڵێن نەخێر، ئێمە هەر پەیڕەوی لەوە دەكەین كە باوباپیرانمان لەسەری بون، ئایا هەر ئاوەها گێلو گەمژە دەبن با شەیتانیش بانگیان بكات بۆ سزای ئاگر؟!

(٢٢) ئەوسا هەر كەسێك بە تەواوی ڕوو بكاتە ﷲ لەحاڵێكدا ئەو چاكەكار بێت بەڕاستی ئەوە دەستی گرتوە بە دەستەیەكی زۆر بتەوومحكەمەوەو سەرئەنجامی هەمو كاروبارێكیش هەر بۆ لای ﷲ یە.

(٢٣) جا هەر كەسێكیش بێباوەڕو خوانەناس بو با ئەو كوفرو خوانەناسی ئەوە خەمبارت نەكات، گەڕانەوەیان هەر بۆ لای ئێمەیە، ئەوسا هەواڵیان پێدەدەین بەوەی كە كردویانە، بەڕاستی ﷲ زۆر زانەرە بەوەی كە لەناو دڵەكاندایەو هیچی لێ ون نابێت.

أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيۡلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ كُلّٞ يَجۡرِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى وَأَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱلۡفُلۡكَ تَجۡرِي فِي ٱلۡبَحۡرِ بِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنۡ ءَايَٰتِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّكُلِّ صَبَّارٖ شَكُورٖ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوۡجٞ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ فَمِنۡهُم مُّقۡتَصِدٞۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٖ كَفُورٖ ﴿٣٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡ وَٱخۡشَوۡاْ يَوۡمٗا لَّا يَجۡزِي وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوۡلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلۡغَرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلۡمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلۡغَيۡثَ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡأَرۡحَامِۖ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسٞ مَّاذَا تَكۡسِبُ غَدٗاۖ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسُۢ بِأَيِّ أَرۡضٖ تَمُوتُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرُۢ ﴿٣٤﴾

٣٢ سُورَةُ السَّجۡدَةِ ٣٠

﴿٢٤﴾ کەمێك خۆشییان پێ دەدەین لەدنیادا، پاشان ناچاریان دەکەین بۆ سزایەکی دژوارو سەخت.

﴿٢٥﴾ خۆ ئەگەر لەوان بپرسیت کە کێ ئاسمانانو زەوی دروستکردووە؟ بە بێ دوودڵی دەڵێن: ﷲ، تۆیش بڵێ: سوپاس بۆ ﷲ، بەڵکو زۆربەیان راستی نازانن.

﴿٢٦﴾ خۆ ئەوەی لە ئاسمانانو زەویدایە موڵکی ﷲیە، بەبێگومان ﷲ هەر خۆیەتی بێ نیازو سوپاسکراو.

﴿٢٧﴾ جا ئەگەر ئەوەی لەناو زەویدایە لە دارو درەخت هەرهەموی قەڵەم بێتو ئەم دەریایەی کەدەیناسن ئەگەر حەوت دەریای تری لەگەڵدا بێت هەموی مورەکەب بێت بۆ نوسینی وشەکانی ﷲ هێشتا هەر وشەکانی ﷲ تەواو نابێت، بەڕاستی ﷲ بە تواناو کارزانە. ئەمە تێمان دەگەیەنێت کەناسینی بەتەواوی و حەقیقەتی زاتو سیفەتەکانی ﷲ لەسنوری عەقڵی مرۆڤ بەدەرەو لەبەر ئەوە دە بێ پەیرەوی لەرێنماییەکانی زاتی خۆی و پێغەمبەرەکەی بکەین بۆ ناسینیان ئەوەتە باشترینی بەندەکان کە پێغەمبەرمانەﷺ لەدوعایەکیدا دەفەرموێ: {لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ/ النسائي وغيره،صححه الالباني/ بەو شێوەی کەخۆت ستایش و سەنای خۆتت کردوە ناتوانم ستایشت بکەم}

﴿٢٨﴾ بۆ ﷲ دروستکردنو زیندوو کردنەوەی هەموتان وەك یەك کەس وایە، بەڕاستی ﷲ بیسەری هەمو ڕازو نیازەکانتانەو بینەری هەمو کێشەو کارەکانتانە.

﴿٢٩﴾ ئایا نەت بینیوە کە ﷲ شەو دەخاتە ناو ڕۆژەوەو ڕۆژیش دەخاتە ناو شەوەوەو خۆرو مانگی رامکردوە کە هەمویان هاتوچۆ دەکەن هەتا ماوەیەکی دیاریکراو، خۆبێگومان کەﷲ زۆر ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن.

﴿٣٠﴾ هەمو ئەوانە بەهۆی ئەوەیە کە بێگومان هەر زاتیﷲیە کە ڕاستەو ئەوانەی کە دەیانپەرستن جگە لەو شتانی پوچو بێ کەڵکن، جابێشك کە ﷲ هەر خۆیەتی بڵند مەقامو گەورە.

﴿٣١﴾ ئایا نەت بینیوە کە لەناو دەریادا کەشتی هاتوچۆ دەکات بەهۆی نیعمەتی ﷲوە تا هەندێك لە بەڵگەکانی دەسەڵاتو زانایی خۆیتان پیشان بدات، بەڕاستی لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ پەندو ئامۆژگاری لێ وەرگرتن بۆ هەمو زۆر خۆڕاگری فرەسوپاسگوزار. جا هەر کاتێك شەپۆلی دەریا وەکو چیاکان بدات بە سەریاندا زۆر بە پاڵفتەیو دور لەشیرکەوە هاوار دەکەنە ﷲ بۆ ئەوەی ڕزگاریان بکات.

﴿٣٢﴾ جا هەر کاتێکیش ﷲ ڕزگاری کردنو گەیاندنیە وشکایی، ئەوسا هەندێکیان لە نێوان باوەڕو بێباوەڕیدانو هەندێکی تریان هەر لەسەر بێباوەڕیو ناسوپاسی دەمێننەوە، ئەوسا جگە لە هەمو خیانەتکارێکی بێباوەڕی سپڵە کەسێکی تر نکولی لە نیشانەکانی ئێمە ناکات.

﴿٣٣﴾ ئەی خەڵکینە خۆتان لە تورەییو ڕقی پەروەردگارتان بپارێزنو لە ڕۆژێك بترسن کە نە هیچ باوکێك باری تاوانی فەرزەندی هەڵدەگرێتو نە هیچ فەرزندێکیش تۆڵەدەرەوەیە لەجیاتی باوکیدا، بەڵکو هەر کەس هەڵگری باری تاوانی خۆیەتیو کەس لە جیاتی کەسدا سزا نادرێت، بێگومان کە بەڵێنی ﷲ دێتەجێ، جا با ژیانی دنیا فریوتان نەدات، وە ئاواتی نابەبەجێو نادروستی شەیتان بە بەخشندەی ﷲ فریوتان نەدات کە بە چاوەڕوانی بەخشینی ﷲ دەست بدەنە گوناحو تاوان.

﴿٣٤﴾ بەڕاستی زانینی کاتی هاتنی قیامەت هەر لەلای ﷲیەو کەسی تر هیچی لێ نازانێت، وە عیلمو زانستی ناردنە خوارەوەی بارانو وردکرنەوەی بەتنۆك تنۆکیو بون بە مایەی بەرەکەت یان بەڵا بۆ خەڵك هەر لای ئەوە، وە ئەو دەزانێت لە ناو منداڵدانا چی هەیەو چۆن منداڵێکی لێ دەگیرسێت، تەواو یان کەم ئەندام، چاك یان خراپ، بەهەشتی یان دوزەخی، فەقیر یان دەوڵەمەند،

وەهەمو ئەو شتانەی کە جگە لەﷲ کەسی تر هیچ ئاگایەکی لێ نیە. خۆ هیچ کەسێکیش نازانێت بەیانی چی دەکاتو چی دێتە ڕێگای‌و چی بەسەر دێت لە خۆشی‌و ناخۆشیەکان و کەسیش نازانێت کە لە چ زەویەکدا دەمرێت، بەبێگومان ﷲ زۆر زاناو ئاگادارە بەهەمونهێنیەکان.

پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم پێنجانەی بە کلیلی نهێنیەکان داناوە کە دەفەرموێ:{ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ}ماناکەی هەمان مانای ئایەتەکەیەو پێویست بە نوسینی دووبارەناکاتەوە.

٣٢ سورەتی سەجدە ٣٠

سورەتی سەجدە کە سورەتی سی‌و دووهەمی قورئانە، سی ئایەتەو لە مەکەدا هاتووەتە خوارەوە، هەندێك وتوویانە جگە لە سێ ئایەتی‌و هەندێکی تر وتوویانە پێنج ئایەت لە ﴿ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ ... تاکو... وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴾، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی حەفتاو سێهەمەو پاش سورەتی (النحل)و پێش (نوح) دابەزیوە.

لە سەحیحدا هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ : {كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ﴿ الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ وە ﴿ هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ ... ﴾ / واتە: لە نوێژی بەیانی ڕۆژی جومعەدا سورەتی سەجدەو سورەتی ئینسانی خوێندوە}

لەم سورەتەدا لەو شتە نهێنیانە ﴿مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ ﴾ کە تەنها لە عیلمی پەروەردگارن باس دەکات کە لە کۆتای سورەتی پێشو واتە سورەتی لوقمان دا بە کورتی ناوبراون.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ ئەلیف،لام، میم.

﴿٢﴾ هیچ گومانی تێدا نیە کە دابەزینی ئەم قورئانە لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوەیە.

﴿٣﴾ بەڵکو ئەوان دەڵێن: ئەوە درۆیەو خۆی هەڵی بەستوە، نەخێر ئەو پەراوە ڕاستەو لەلایەن پەروەردگارتەوەیە تا بەهۆی ئەوەوە گەلێك بترسێنیت کە لە پێش تۆدا هیچ ترسێنەرێك نەهاتوەتە لایان بەڵکو ئەوان ڕێگای ڕاست بدۆزنەوە.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾ ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾ وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾ ۞ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

﴿٤﴾ ﷲ ئەو زاتەیە کە ئاسمانان‌و زەوی‌و ئەوەی کە لە نێوانیاندا هەیە لە شەش ڕۆژدا دروستیکردوە، پاشان لەسەر تەختی فرمانڕەوایەتی خۆی بەو شێوەی کە شایانی ئەو زاتە بێت وەستا، کە جگە لەو زاتەش هیچ یارمەتیدەرو تکاکارێکتان نیە کە لە سزای ئەوڕۆژەی کەپێی دەگەن ڕزگارتان بکات، ئایاهەروا لاسارو دژ بە خوا دەبن‌و بەم پەراوە تەمێ نابن‌و بیر ناکەنەوەو سوودی لێ وەربگرن؟!

﴿٥﴾ ﷲ ئەو زاتەیە کە هەمو کاروبارەکان لە ئاسمانەوە بۆ زەوی بەڕێوە دەبات، پاشان لە ڕۆژێکدا کە بە گوێرەی ژمارەی ئێوە هەزار ساڵە جبرەئیل‌و فریشتەکانی تر کە لەگەڵیدان بەرز دەبنەوە بۆ لای ئەو جێگاو مەقامەی کە دیاریکراوە بۆیان.

تێبینی: لە ئایەتی چواری سورەتی (مەعارج)دا دەفەرموێ: ﴿ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴾ واتە لە ڕۆژێکدا کە ئەندازەی پەنجا هەزار ساڵە﴾ دەگونجێت ڕۆژەکانی هاتنی قیامەت‌و مانەوە لەو کاتانەدا هەندێ ڕۆژی هەزارو هەندێکی تری پەنجا هەزار ساڵ بێت، یان جۆری سزای بێباوەڕان پەنجا جۆر بێت‌و لەهەر جۆرێکیشدا هەزار ساڵ بمێنێتەوە. والله أعلم.

﴿٦﴾ ئەوەزاتێکە زانەری نادیارو دیارەکانەو زۆر بە توانای بێنیهایەت میهرەبانە.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

(٧) ئەو زاتە کەسێکە هەموو شتێکی بە جوانی دروستکردوە، خۆ لەسەرەتاشدا مرۆڤی لە قوڕ دروستکرد.

(٨) پاشان نەوەی ئەوی لە دەرهێنراو لە ئاوێکی سوکی بێ نرخ دروستکرد.

(٩) پاشان ڕێكو پێکی کرد، وە لە گیانی خۆی فووی بەو لەشەدا کردو مادەی بیستنو بینینو دڵی پێدا، ئێوە بە کەمی سوپاسگوزارنو زۆرترتان سپڵەو خوانەناسن.

(١٠) جا دەڵێن: ئایا ئێمە ئەگەر لەناوی زەویدا پتوترکاینو شوێنەوارمان نەما، تازە دەبینەوە بە دروستکراوێکی نوێ؟! نەك هەر ئەوە بەڵکو ئەوان باوەڕیان بە گەیشتن بە پەروەردگارو زیندوبوونەوە نیە، جا ﷲ دەمکوتیان دەکاتو دەفەرموێ:

(١١) ئەی محمد ﷺ پێیان بڵێ: ئەو فریشتەی کە ئێوەی پێ سپێرراوە بۆ مراندنتان هەر ئەوە بە فەرمانی ﷲ دەتان مرێنێت پاشان دەبرێنەوە بۆ لای پەروەردگاری خۆتانو تۆڵەو پاداشتی کردارەکانتان دەداتەوە.

(١٢) جا ئەگەر تۆ دەت دی ئەو کاتەی کە تاوانباران داماوو سەرشۆڕن لەخزمەت پەروەردگاریانداو دەیان وت: ئەی پە روەردگارمان وا ئێستا ئێمە فەرمودەی تۆمان بەچاکی بینیو بیستمان دەی بمانخەرەوە سەر زەوی، ئیتر کاری باش دەکەین، چونکە بەڕاستی ئێمە بە زیندو بوونەوەو حیساب یەقینمان پەیدا کرد، جا دەت زانی کە ئەوان بەدەستی خۆیان چۆن ژیانی هەمیشەیی خۆیان بەباد داوەو بۆهەمیشەش شەرمەندەو ڕسوان.

(١٣) ئەگەر حەزمان لێبووایە هەمو کەسمان دەخستە سەر ڕێگای ڕاست، (بەڵام ئەوە ناکەین چونکە خەڵکمان بۆ تاقیکردنەوە دروست کردووەو دەبێت خۆیان سەر پشك بکرێن تا بە کەیفی خۆیان چاکە یان خراپە هەڵبژێرن) ئەوسا بڕیاری ئێمە دێتە دی کە وتومانە: بێگومان دۆزەخ پڕ دەکەین لە تەواوی جنۆکەو مرۆڤ.

(١٤) جا بەهۆی ئەوەی کە گەیشتن بەمرۆژەتان لە بیر چوبو، ئەوسا ئێمەیش ئەمرۆ لەوسزایەدا ئێوەلەبیرخۆمان دەبەینەوە جاپێیان دەوترێت: دەبچەژن سزای هەمیشەیی بەهۆی ئەو کردارەی کە کردوتانە. ئینجا پەروەردگار تێمان دەگەیەنێت کە چ کەسانێك باوەڕ بەم قورئانە دەهێنێنو دەفەرموێ:

(١٥) هەر ئەوانە باوەڕ بە نیشانەکانی ئێمە دەهێنن کە هەر کاتێك بەو نیشانانەی ئێمە ئامۆژگاری بکرێن سەریان دەخەنە سەر زەوی بە سوجدەبردن، خۆ لەگەڵ سوپاسکردنی پەروەردگاریان بە پاكو بێ عەیبی یادی دەکەن، جا ئەوان خۆیان بە زل ناگرنو لەبەندایەتی کردن بۆخوا شەرم ناکەن.

(١٦) ئەو کەسانەن کە بۆ بەندایەتی ﷲ لە شەودا لە پێخەفەکانیان دێنە دەرەوەو لە پەروەردگاریان دەپاڕێنەوە لە کاتێکدا کە ترسیان هەیە لە سزاو چاوەڕوانی بەهەشتیش دەکەن، وە لەوەی کە پێمان داون دەبەخشن.لەفەرمودەدا هاتوە کە موعاز دەڵێ لەسەفەرێکدا لەخزمەت پێغەمبەرﷺ دا بوم ڕۆژێك لێی نزیك بومو دەرۆیشتین وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ کردارێکم پێ بڵێ کەبمخاتە بەهەشتەوەو دورم بخاتەوە لەئاگر، فەرموی: {لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ ثُمَّ قَالَ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصَّوْمُ جُنَّةٌ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ قَالَ ثُمَّ تَلَا تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنْ الْمَضَاجِعِ حَتَّى بَلَغَ يَعْمَلُونَ ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَاكِ ذَلِكَ كُلِّهِ قُلْتُ بَلَى يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ /الترمذيوغيره.صححه الالباني/ بەڕاستی لەبارەی شتێکی گەورەوە

پرسیارت کرد، خۆ ئەوە ئاسانیشە لەسەر ئەو کەسەی کە خوا بۆی ئاسان بکات، خودا بپەرستەو هیچ هاوبەشێکی بۆ دامەنێ ونوێژ بکەو زەکات بدەو ڕۆژوی ڕەمەزان بگرەو حەجی بەیت بکە، پاشان فەرمووی: ئایا هەمو دەرگاکانی چاکەت پیشان بدەم؟ ڕۆژو قەڵغانە وچاکە تاوانەکان دەکوژێنێتەوەهەروەك چۆن ئاو ئاگر دەکوژێنێتەوە، وە نوێژی پیاو لەناوی شەودا . وتی: پاشان﴿ئەوکەسانەن کەبۆ بەندایەتی ﷲ لە شەودا لە پێخەفەکانیان دێنەدەرەوە ـ تا گەیشتە. کردارەی کە کردوویانن﴾ی خوێندەوە،پاشان فەرمووی: ئایا پێت بڵێم بەسەری ئەم کارەو کۆڵەکەو سەنگەری هەرە بەرزی؟وتم:بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: سەری ئەم کارە ئیسلامەو کۆڵەکەکەی نوێژەو سەنگەری هەرە بەرزیشی جیهادە، پاشان فەرمووی: ئایا پێت بڵێم ئەوەی کە ئەمانە هەمووی بتەوو بەهێز دەکات؟وتم بەڵێ: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ جازمانی خۆی گرت، فەرمووی: ئەمە بگرە، جا وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺئایا ئێمە تۆڵەمان لێوەردەگیرێت لەسەر ئەو قسانەی کە بەو دەیکەین؟جا فەرمووی: لەباری دایکت چی ئەی موعاز ئەی خەڵکی جگە لەسەر قسەکانی زمانیان چی ترە کەبە دەموچاویان یان بەسەرلوتیاندا دەیانخاتە ناو ئاگرەوە؟} ئینجا دەفەرموێ:

(١٧) ئەوسا هیچ مرۆڤێکی چاك نازانێ کە چیی بۆ پەنهان کراوە لەوانەی کەدڵ خۆشکەرو چاو ڕۆشنکەرەوەن بۆی کەپاداشتێکی گەورەیە بەهۆی ئەو کردارە چاکانەی کە دەیکەن.

لەپێغەمبەرەوە ﷺ هاتوە کە موسا ؈ پرسیاری لە پەروەردگاری کردو وتی:{یَارَبِّ مَا أدنَى أَهلِ الجَنَّةِ مَنزِلَةً قَال: هُوَ رَجُل يَأتِي بَعدَ مَايَدخُلُ أَهلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ فَيُقَالُ لَهُ أدخُلِ الجَنَّةَ فَيَقُولُ: اي رَبِّ كَيفَ وَقَد نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُم وَأَخَذُوا أخذَاتِهِم فَيُقَالُ لَهُ أَتَرضَى أَن يَكُونَ لَكَ مِثل مُلكِ مَلِكٍ مِن مُلُوكِ الدُّنيَا فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبَّ فَيَقُول: لَكَ ذَلِكَ وَمِثلَهُ وَمِثلَهُ مَعَهُ وَمِثلَهُ وَمِثلَهُ وَمِثلَهُ فَقَال: فِي الخَامِسَةِ رَضِيتُ رَبِّ فَيُقَالُ هَذَا لَكَ وَعَشرَةُ أَمثَالِهِ وَلَكَ مَا اشتَهَت نَفسُكَ وَلَذَّت عَينُكَ فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ قَالَ: رَبِّ فَأَعلاها مَنزِلَةً؟ قَال: أولَئكَ الَّذينَ اَرَدتُ غَرَستُ كَرَامَتَهُم بِيَدِيّ وَخَتَمتُ عَلَيهَا فَلَم تَرَ عَينٌ وَلَم تَسمَع أُذُنٌ وَلَم يَخطُر عَلَى قَلبِ بَشَرٍ – قَالَ وَمِصدَاقُهُ مِن كِتَابِ الله قَولُهُ تَعَالى ﴿ فَلَا تَعۡلَمُ نَفۡسٞ مَّآ أُخۡفِيَ لَهُم ... ﴾ /مسلم/ ئەی پەروەردگارم لاخوار ترین جێگای خەڵکی بەهەشت کامەیە؟ فەرمووی: پیاوێکە پاش ئەوەی کە خەڵکی بەهەشت چوونە بەهەشتەوەو هەر کەس جێگای خۆی گرت، دێتو پێی دەوترێت: بچۆرە بەهەشتەوە، جا ئەویش دەڵێت: ئەی پەروەردگارم چۆن بچمە بەهەشتەوە بەڕاستی خەڵك جێگای خۆیان گرتووە بەشی خۆیان وەرگرتوە، جا پێی دەوترێت:

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلۡعَذَابِ ٱلۡأَدۡنَىٰ دُونَ ٱلۡعَذَابِ ٱلۡأَكۡبَرِ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعۡرَضَ عَنۡهَآۚ إِنَّا مِنَ ٱلۡمُجۡرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِي مِرۡيَةٖ مِّن لِّقَآئِهِۦۖ وَجَعَلۡنَٰهُ هُدٗى لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلۡنَا مِنۡهُمۡ أَئِمَّةٗ يَهۡدُونَ بِأَمۡرِنَا لَمَّا صَبَرُواْۖ وَكَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفۡصِلُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمۡ يَهۡدِ لَهُمۡ كَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِن قَبۡلِهِم مِّنَ ٱلۡقُرُونِ يَمۡشُونَ فِي مَسَٰكِنِهِمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٍۚ أَفَلَا يَسۡمَعُونَ ﴿٢٦﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّا نَسُوقُ ٱلۡمَآءَ إِلَى ٱلۡأَرۡضِ ٱلۡجُرُزِ فَنُخۡرِجُ بِهِۦ زَرۡعٗا تَأۡكُلُ مِنۡهُ أَنۡعَٰمُهُمۡ وَأَنفُسُهُمۡۚ أَفَلَا يُبۡصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡفَتۡحُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلۡ يَوۡمَ ٱلۡفَتۡحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِيمَٰنُهُمۡ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ وَٱنتَظِرۡ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

٣٣ سُورَةُ الأَحۡزَابِ ٧٣

ئایا ڕازی دەبیت کە بە ئەندازەی سامانی پاشایەك لە پاشاکانی دنیات هەبێت؟ ئەویش دەڵێ: ئەی پەروەردگارم ڕازیم، جا پەروەردگار پێی دەفەرموێ: ئەوە بۆ تۆو ئەوەندەو ئەوەندەی تریشی لەگەڵ بێت ئەوەندەی ئەوو ئەوەندەی ئەوو ئەوەندەی ئەوو ئەوەندەی ئەو، ئەوسا لە جاری پێنجەمدا وتی: ئەی پەروەردگارم ڕازیم، جا پێی دەفەرێ: ئەمە بۆ تۆو دە ئەوەندەی ئەویش‌و هەرچیش ئارەزۆی دەکەیت‌و چاوت پێی خۆشە بۆت هەیە، جا دەڵێت: ئەی پەروەردگارم ڕازیم، موسا وتی: ئەی پەروەردگارم ئەی لاژوورترین جێگاکامەیە؟ فەرمووی: ئەوانەی کە هەڵمبژاردوون کە بە دەستی خۆم کەرەم‌و ڕێزم بۆ چاندوون‌و سەرم مۆرکردوە کە هیچ چاوێك نەیبینیوەو هیچ گوێیەك نەیبیستوەو نەهاتوە بە دڵی هیچ مرۆڤێکیشدا) پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەوەی کە ئەم ڕاستیەش دەسەلمێنێ لە پەڕاوی ﷲدایە ﴿ ئەوسا هیچ مرۆڤێکی چاك نازانێ کە چیی بۆ پەنهان کراوە لەوانەی کە دڵ خۆشکەرو چاو ڕۆشنکەرەوەن بۆی کە پاداشتێکی گەورەیە بەهۆی ئەو کردارە چاکانەی کە دەیکەن﴾ }

(١٨) ئایا ئەو کەسەی کە باوەڕی هێناوە وەکو ئەو کەسەیە کە لە ڕێگای ﷲ لای داوە؟ (نەخێر) وەکو یەك نین. ئینجا جیاوازیەکانیان باس دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٩) جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە ئەوسا بە بەباخچەکانی جێگای دانیشتنو مانەوەو حەسانەوە ئەوانە پێشوازیان لێ دەکرێتو ڕێزیان لێدەگیرێت ئەوەش بەهۆی ئەو کردارانەی کە کردویانن.

(٢٠) بەڵام ئەوانەی کە لە دژایەتی کردنی اللهو پێغەمبەرﷺو ئیسلامدا لە سنوور دەرچوون جێگایان ئاگرەو هەر کاتێك بیانەوێت لەو دەربچن دووبارە دەیانگێڕنەوە بۆ ناویو پێیان دەوترێ: بچەژن سزای ئەو ئاگرەی کە ئێوە باوەڕتان پێی نەبو.

(٢١) جا بێگومان پێتان دەچەژێنین لە سزای ئەم دنیایە پێش هاتنی سزای گەورەی دوارۆژ بەڵکو بگەڕێنەوە بۆ سەر ڕێگای ڕاست. واتە: سزای دنیا بۆ ئەوەیە کەخەڵکی پەندی لێوەربگرێتو پێی خۆشبەخت ببێت.

(٢٢) جا کێ هەیە ستەمکارتر لەو کەسەی کە بە نیشانەکانی پەروەردگاری ئامۆژگاری بکرێت پاشان ئەو پشتی تێبکات؟ بەبێگومان کە ئێمە تۆڵە لە ستەمکاران وەردەگرینو لەبیرمان ناچن.

(٢٣) بەڕاستی تەوراتمان دا بە موسا جا تۆ گومانت نەبێت لە پێگەیشتنو بینینی ئەو (مەبەست پێگەیشتنی پێغەمبەرمان ﷺ بە موساعليه السلام لە شەوی میعراجدایە، یان پێگەیشتنی تەورات بۆ موسا یان پێگەیشتنی تۆ بۆ ئەم قورئانە)خۆ ئەومان کردوە بە ڕێنمونیکەری نەوەی ئیسرائیل.لەفەرمودەدا هاتوە کەپێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: { مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عليه السلام رَجُلٌ آدَمُ طُوَالٌ جَعْدٌ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنُوءَةَ /مسلم/ ئەو شەوەی کە شەوڕەویم پێکرا دام بەلای موسای کوڕی عیمراندا سەلامی خوای لێبێت پیاوێکی گەنم ڕەنگی درێژی قژ کرژ بو هەروەکو پیاوانی شەنوئە وابو}.

(٢٤) جا لەناو ئەواندا بەهۆی ئەوەی کە خۆیان گرت لەسەر ئێشو ئازارو بەردەوامبون لەسەر گەیاندنی تەوراتو بەجێ هێنانی فەرمانەکانی، پێشەوا گەلێکمان دانا جا ئەوان دڵنیابون بە نیشانەکانی یەکخواپەرستییو تواناو هێزی ئێمە.

(٢٥) بەڕاستی پەروەردگارت هەر خۆیەتی لە ڕۆژی قیامەتدا لە یەکیان جیا دەکاتەوەو بە هەر کەسێك بەرهەمی کرداری خۆی پێدەداتو تێیان دەگەیەنێت کە کامیان ڕاستبون لەو شتانەی کە ناڕێك بون تێیدا لەسەر دنیادا.

(٢٦) ئایا ئەو هەمو خەڵکەی پێش ئەمان کە بە جێگاو ڕێگای ئەواندا هاتوچۆ دەکەنو بە چاوی خۆیان دەبینن کە چۆن لەناومان بردن نابن بەهۆی ڕێنماییو ژیربونی ئەمان؟ بەڕاستی لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە لەسەر هێزو دەسەڵاتی ئێمە ئایا داستانی بەسەرهاتی گەلانوپەیامی ئەم پێغەمبەرەی ﷺ ئاخر زەمان نابیسن؟واتە ژیربنو بانگەوازی ئەم پەیامە ببیسنو بەچاکی وەری گرن تا دوچاری سزاکانی وەك ئەوان نەبن.

(٢٧) ئایا نابینن کە ئێمە ئاو دەنێرین بۆ ئەو زەویانەی کە وشكو بێ گژوگیاو بێ ئاون، ئەوسا بەو شینایيو کشتوکاڵ دەڕوێنین کە خۆیانو ماڵاتەکانیيان لێی دەخۆن، ئایا ئەمە بە چاوی خۆیان نابینن؟ دەی چاو بکەنەوەو ڕاستیەکان ببینن تالەپاشەڕۆژدا گرفتار نەبن.

(٢٨) خۆ دەڵێن: ئەگەر ڕاست دەکەن کەی کاتی ئەم جیا کردنەوەی ئێمەو ئێوە دێت؟

(٢٩) بڵێ: ڕۆژی جیاکردنەوە کە هات تازە باوەڕ هێنانی خوانەناسان هیچ سودێکیان پێنادات‌و ماوەیشیان پێنادرێت بۆ پەشیمان بوونەوەو بەهانە هێنانەوە.

(٣٠) جا تۆ پشتیان تێ بکەو چاوەڕوانبە بۆ فەرمانی پەروەردگارت بێگومان کەئەوانیش چاوەڕوانی مردنی تۆ دەکەن وا دەزانن بەمردنی تۆ کۆتای بەم پەیامە دێت. سا با دڵنیا بن کە سەر ئەنجامی چاك هەر بۆ پارێزکارانەو خوانەناسان بەشیان هەر لەناوچونو نەمانە جا با هەردوولا چاوەڕوانبن.

(٣٣) سورەتی ئەحزاب (٧٣)

سورەتی ئەحزاب کە سورەتی سیوسێهەمی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوتە خوارەوە، حەفتاو سێ ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی نەوەدەو پاش سورەتی (الأنفال)و پێش (المائدة) دابەزیوە. مەبەست لە وشەی ﴿ٱلْأَحْزَابَ﴾ لەم سورەتەدا هەمو ئەو پارتو حیزبانەیە کە لەگەل قورەیشدا بۆ لەناوبردنی پێغەمبەرﷺو موسڵمانان سوپایەکی دەهەزار کەسیان پێکهێناو هێرشیان کردە سەر موسڵمانان، ئەم روداوە لە ساڵی پێنجەمی کۆچیدا رویداوەو بە غەزای ئەحزاب یان خەندەق بەناوبانگەو ئەم سورەتەش باسی ئەو روداوە بەرونیو هەڵوێستی هەمو لایانەکانی دەکات، جا پێغەمبەر ﷺبە یەکێك لە ناوە پیرۆزەکانی پەروەردگار کە(هَازِمُ الْأَحْزَابِ)ـە دوعای بۆ لەناو بردنی ئەم حیزبانە کردوەو فەرمویەتی: {اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ هَازِمَ الْأَحْزَابِ اللَّهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ/ مسلم وغيره/ ئەی خودایە کەدابەزێنەری ئەم پەڕاوەیت، کە بەپەلەی لە حیسابدا، تێکشکێنەری حیزبەکانی، ئەی خودایە تێکیان بشکێنەو وچانو

ورونگیان پێ نەدەیت } جا پەورەردگاریش دوعاکەی وەرگرتو ئەو حیزبانەی تێكو پێك دا. دیارە لە کۆتای سورەتی پێشودا پەروەردگار فەرمان دەدات بە پێغەمبەر ﷺ کە پشت لە بێباوەڕان بکات، جا لە سەرەتای ئەم سورەتەیش فەرمانی پێدەدات کە لە ﷲ بترسێتو گوێرایەڵی بێباوەڕانو دووڕویان نەکات.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿١﴾ وَٱتَّبِعۡ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ﴿٣﴾ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٖ مِّن قَلۡبَيۡنِ فِي جَوۡفِهِۦۚ وَمَا جَعَلَ أَزۡوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنۡهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمۡۚ وَمَا جَعَلَ أَدۡعِيَآءَكُمۡ أَبۡنَآءَكُمۡۚ ذَٰلِكُمۡ قَوۡلُكُم بِأَفۡوَٰهِكُمۡۖ وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلۡحَقَّ وَهُوَ يَهۡدِي ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾ ٱدۡعُوهُمۡ لِأٓبَآئِهِمۡ هُوَ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِۚ فَإِن لَّمۡ تَعۡلَمُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِ وَمَوَٰلِيكُمۡۚ وَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٞ فِيمَآ أَخۡطَأۡتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتۡ قُلُوبُكُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمًا ﴿٥﴾ ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡۗ وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفۡعَلُوٓاْ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِكُم مَّعۡرُوفٗاۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَسۡطُورٗا ﴿٦﴾

(١) ئەی پێغەمبەرﷺ بەردەوام بە لەسەر پارێزکاریو ترسان لەﷲ، وە پەیڕەوی خوانەناسانو دووڕووان مەکە بەڕاستی ﷲ زاناو دانایە.

(٢) جا پەیڕەوی لەو قورئانە بکە کە لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆت دێت بەبێگومان ﷲ زۆر بە ئاگایە لەوەی کە ئێوە دەیکەن

(٣) جا لە هەمو کاروبارتدا پشت ببەستە بە ﷲ خۆ بەسە کە ﷲ پشتیوانت بێت، جا ئەوەی کە ﷲ پشتیوانی بێت کێ دەتوانێ پشتی لەزەوی بدات؟

(٤) ﷲ بۆ هیچکەس لە ناوسینگیا دوو دڵی دانەناوە واتە کەس ناتوانێت دوو بیرو بۆچوونی جیا لە یەك لە دڵدا دانێت. وەك پێغەمبەرمان دەفەرموێ:{لاَ يَجْتَمِعُ الإِيمَانُ وَالْكُفْرُ فِي قَلْبِ امْرِىءٍ/السلسلة الصحيحة/ ئیمانو کوفر لەدڵی کەسدا بەیەکەوە کۆنابنەوە} ئەگەر کەسێك موسڵمان بێت ناتوانێت ڕێگاو ڕێبازێکی تر بخاتە ناو دڵیەوە خۆ ئەگەر خستیە دڵیەوە درۆ دەکات موسڵمان نیە. وەئەو هاوسەرانەی کەﷲ پێیداونو پێیان دەڵێن: ئێوە وەکو پشتی دایکمان وانو دەیچوێنن بەوانەوە، ﷲدای نەناون بە دایکتانو قسەیەکی پوچەو دەبێت تۆڵەی بدەن. وە ئەو کەسانەی بە دەمی خۆتان بە کوڕی خۆتانی دادەنێن، کوڕتان نین، ئەوە قسەیەکەو بە دەمی خۆتان داتانناوەو هەر ﷲیە ڕاست دەفەرموێو هەر خۆیشی ڕێنمونی دەکات بۆ ڕێگای ڕاست، لە عەبدوڵای کوڕی عومەرەوە رضي الله عنه هاتوە کە دەڵێت: زەیدی کوڕی حاریسەی خزمەتکاری پێغەمبەرمان ﷺ بە زەیدی کوڕی محمد بانگ دەکرد تا ئەم ئایەتە دابەزی. لە خاتون عائیشەوە هاتوە کە سەهلەی کچی سوهەیل کە خێزانی ئەبو حوزەیفەی کوڕی عوتبە بو هاتە خزمەتی پێغەمبەری خوا ﷺ و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئێمە لە پێشدا سالمان بە کوڕی خۆمان بانگ دەکرد جا ﷲ لەو بارەوە ڕەوانەی کردوە ئەوەی کە ڕەوانەی کردوە، وە ئەو دێت بۆ لامو من هەست دەکەم کە ئەبو حوزەیفە لەبەر دڵی گرانە، جا پێغەمبەر ﷺ فەرموی:{أَرْضِعِيهِ تَحْرُمِي عَلَيهِ /النسائي.صححه الالباني/ شیری بدەرێ ئیتر تۆ لێی مەحرەم دەبیت وەکو دایکی} وتراوە کە ئەم ئایەتە لەم بارەوە دابەزیوە.

والله أعلم.

(٥) جا ئێوە بە ناوی باوکی خۆیانەوە بانگیان بکەن، لە لای ﷲ هەر ئەوەیە دادپەروەرانە جا ئەگەر باوکیانتان نەدەزانی ئەوسا ئەوان برای ئایینیتانو خزمەتکارو دۆستتانن، لەوەی کە بە هەڵە بەوناوە ناویان دەبەن تاوانتان لەسەر نیە، بەڵام ئەگەر بە دڵو بە ئەنقەست وا بڵێن تاوانبارن، وە ﷲ زۆر لێبوردەو بە سۆزە بۆ بەندەکانی.

(٦) پێغەمبەر ﷺ دڵسۆزترو خەمخۆرترەو پێشترە بۆ باوەڕداران لە خۆیان بۆ خۆیان. وە خێزانەکانی دایکیانن لە قەدەغە بونی نکاحیانو ڕێز لێ گرتنیاندا، وە لە بڕیاری ﷲدا خزمان لە میراتدا هەندێکیان لە پێشترن لە هەندێکیان لەپەیوەندی دۆستایەتیو برایەتی نێوان یارمەتیدەرانو کوچکەراندا مەگەر خۆتان بتانەوێ چاکەیەك لەگەل دۆستانتاندا بکەن. هەرلەکۆنەوە ئەمە لە (لوح المحفوظ)دا تۆمار کراوە. وەلەفەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: { مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَأَنَا أَوْلَى بِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَاتَ وَتَرَكَ مَالًا فَلْيَرِثْهُ عَصَبَتُهُ مَنْ كَانُوا وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ /البخاری/ هیچ باوەڕدارێك نیە کەمن لەپێشتر نەبم بۆی لەدنیاو دوارۆژدا. ئەگەر ئارەزۆتان هەییە ﴿پێغەمبەر ﷺ دڵسۆزترو خەمخۆرترەو پێشترە بۆ باوەڕداران لە خۆیان بۆ

وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمۡ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٖ وَإِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبۡنِ مَرۡيَمَۖ وَأَخَذۡنَا مِنۡهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظٗا (٧) لِّيَسۡـَٔلَ ٱلصَّٰدِقِينَ عَن صِدۡقِهِمۡۚ وَأَعَدَّ لِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمٗا (٨) يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ جَآءَتۡكُمۡ جُنُودٞ فَأَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمۡ رِيحٗا وَجُنُودٗا لَّمۡ تَرَوۡهَاۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرًا (٩) إِذۡ جَآءُوكُم مِّن فَوۡقِكُمۡ وَمِنۡ أَسۡفَلَ مِنكُمۡ وَإِذۡ زَاغَتِ ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلۡقُلُوبُ ٱلۡحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ (١٠) هُنَالِكَ ٱبۡتُلِيَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَزُلۡزِلُواْ زِلۡزَالٗا شَدِيدٗا (١١) وَإِذۡ يَقُولُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورٗا (١٢) وَإِذۡ قَالَت طَّآئِفَةٞ مِّنۡهُمۡ يَٰٓأَهۡلَ يَثۡرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمۡ فَٱرۡجِعُواْۚ وَيَسۡتَـٔۡذِنُ فَرِيقٞ مِّنۡهُمُ ٱلنَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوۡرَةٞ وَمَا هِيَ بِعَوۡرَةٍۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارٗا (١٣) وَلَوۡ دُخِلَتۡ عَلَيۡهِم مِّنۡ أَقۡطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُواْ ٱلۡفِتۡنَةَ لَأٓتَوۡهَا وَمَا تَلَبَّثُواْ بِهَآ إِلَّا يَسِيرٗا (١٤) وَلَقَدۡ كَانُواْ عَٰهَدُواْ ٱللَّهَ مِن قَبۡلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلۡأَدۡبَٰرَۚ وَكَانَ عَهۡدُ ٱللَّهِ مَسۡـُٔولٗا (١٥)

خۆیان﴾ بخوێننەوە، جا هەر باوەڕدارێك مردو ماڵی لێ بەجێما باخزمەكانی هەركەس هەن بیبەن، خۆ ئەگەر قەرزێكی بەلاوە بو یان منالی لێ بەجێما بو، ئەوسا با بێت بۆ لای من چونكە هەر منم دۆستویارمەتی دەر بۆ ئەو}

(٧) بیخەرەوە بیریان ئەو كاتەی كە پەیمانمان وەرگرت لە تەواوی پێغەمبەرانو لە تۆو لە نوحو ئیبراهیمو موساو عیسای كوڕی مەریەم كە بەندایەتی اللهُ بكەنو خەڵكی بانگ بكەن بۆ بەندایەتی، وە پەیمانی بتەوو بەهێزمان لێ وەرگرتن.

(٨) تا اللهُ پرسیار بكات لە ڕاستگۆیان سەبارەت بە ڕاستیان لە بەجێهێنانی ئەو پەیمانە، ئەوسا سزای بەئازاریشی ئامادە كردوە بۆ خوا نەناسان.

(٩) ئەی ئەو كەسانەی كە باوەڕتان هێناوە بیر بكەنەوە لەو نیعمەتە گەورەی اللهُ كە ڕژاندی بە سەرتاندا ئەو كاتەی كە سەرباز گەلێكی زۆر هاتنە سەرتان لە ڕۆژی (خەندەق)دا، ئەوسا ئێمە بە باوو بە سەرباز گەلێك كە ئێوە نەتانبینیون دامان بە سەریاندا كە چادرەكانیانی لە بن هێنانو ئاگرەكانی كوژاندنەوەو دێزەكانی سەرنخون كردنو بەردو زیخولمبارانی كردنو لەوانیش تێ نەدەپەڕی، وەبەڕاستی اللهُ بینەری ئەو كارانەیە كە ئێوە دەیكەن.

(١٠) ئەو كاتەی كە لە لای سەرەوەو لە خوارەوەتان هاتن بۆتانو ئەو كاتەی كە چاوەكان ئەبڵەق بونو گیانەكان گەیشتنە گەروو گومانتان دەبرد بە اللهُ چۆن گومانێك، واتە: وایان دەزانی كە تازە سەركەوتن قسەیەكی نەگونجاوە. لە فەرمودە دا هاتوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی:{ نُصِرْتُ بِالصَّبَا، وَأُهلِكَتْ عَادٌ بِالدَّبُورِ/متفق علیه/ من بە بای سەبا كە لە ڕۆژهەڵاتەوە دێتو خۆشوفێنكە یارمەتی درام، وە عادیش بە دەبور كە بایەكە لە ڕۆژئاواوە دێت لەناوبران}.

(١١) ئا لەوێدا تاقیكردنەوەی باوەڕداران هاتە كایەوەو لەرزێنران بە لەرزاندێكی توند، چونكە كەوتنە تەنگانەیەكی زۆر سەختو دژوارەوە كە نزیكبو باوەڕیان نەمێنێت بە سەركەوتن،

(١٢) جا بەبیر بهێنەوە ئەو كاتەی كە دووڕووەكانو ئەوانەی كە لە ناو دڵیاندا نخۆشی دوور لە اللهُیان تێدا بو دەیان وت: اللهُو پێغەمبەرەكەی ﷺ جگە لە دەستخەرۆ كردنمان هیچ بەڵێنێكی تریان پێنەداوین، وە ئەو بەڵێنی سەركەوتنە فریودانێك زیاتر نەبو، ئەمە لە لایەكەوەو لە لایەكی ترەوە خەریكی ساردكرنەوەی باوەڕداران بون تا گۆڕەپانی جیهاد چۆڵ بكەن.

(١٣) جا دیسان بە بیر بهێنەوە ئەو كاتەی كە كۆمەڵێك لەو دووڕوو دڵ نخۆشانە بانگیان لە خەڵكی مەدینە كردو وتیان: ئەی خەڵكی یەسریب ئەمە جێگای وەستانتان نیەو ناتوانن خۆبگرن سا بگەڕێنەوە بۆ ناو شار، جا هەندێكیان داوای گەڕانەوەیان لە پێغەمبەر ﷺ دەكردو دەیان وت: بێگومان كە ماڵەكانمان بێ سەرپەرستەو كەسمان نیە چاوی لێیان بێت، لەڕاستیدا ماڵیان بێ سەرپەرست نەبو ئەمە جگە لە بەهانەیەك بۆ ڕاكردنو چۆڵكردنی گۆڕەپانی جیهاد شتێكی تریان مەبەست نەبو، جا دووڕووەكان ئەوەندە دژ بە پێغەمبەر ﷺو باوەڕداران بون كە زمانیان هەڵ نەدەهات بڵێن: مەدینە بەڵكودەیان وت: یەسریب تا بەم شێوەیەش دڵی پێغەمبەر ﷺ و باوەڕداران زیاتر ئازار بدەن.

(١٤) جا ئەگەر لە هەمو لایەكەوە هێرش بهاتایە سەریان، پاشان داوایان لێ بكرایە كە ببنەوە بە موشریك زۆریان پێ نەدەچوو وایان دەكردو خۆیان دەخستە ڕیزی موشریكانەوە.

(١٥) جا بەڕاستی ئەوان پێش غەزای خەندەق كە ڕێزو نرخی غەزاكەرانی بەدریان بیستبو پەیمانیان بە اللهُدا كە ئەگەر بێتو ئەم جارە غەزایەكی تر بێت چالاكانە هاوكاری تێدا بكەنو پشت نەكەنە بەرەی جیهاد بەلام وا غەزای خەندەق دەستی پێكردو مەردانی ڕاستو دروست بە فەرمانی پێغەمبەر ﷺ خەریكی هەڵكەندنی خەندەقن كەچی ئەوانیش وا خەریكی

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِى يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْـَٔاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

ساردکردنەوەی موسڵمانانو دابەزاندنی ورەیانو هەمو بەڵێنێکیان لە بیر خۆیان بردەوەتەوە، وەك ئەوەی کە هیچ نەوترابێت، بەڵام بەڵێندان بە ﷲ لێ پرسینەوەی هەیە.

(١٦) جا پەروەردگار دەفەرموێ: پێیان بڵێ: ڕاکردن لە مردن یان لە کوشتن هیچ سوودێکتان پێنادات، چونکە ئەگەر لە مەیدانیش دا هەڵ بێن هەر تەنها ئەو ماوە کەمە دەژین کە بۆتان دانراوە، چونکە کاتی دیاری کراوبە هیچکەس ناگۆڕێت.

(١٧) دەبڵێ: کێیە کە لە ﷲ دەتانپارێزێت ئەگەر ﷲ بیەوێت توشی بەڵایەکتان بکات یان چاکەیەکتان لەگەڵدا بکات؟ وە ئەوان جگە لە ﷲ هیچ دۆستو یارمەتیدەرێکی تریان دەست ناکەوێت.

(١٨) بەراستی ﷲ خۆی دەزانێت کە چ کەسێك لە ئێوە خەڵك سارد دەکاتەوەو بە براکانی دەڵێت : بێنەوە بۆ لامانو واز لە غەزا بهێنن، وەهەر کەمێکیان لەو شەڕەدا بەشداربوون ئەویش بۆ چاوبەستکردنی باوەڕدارانو بۆ خۆنواندن بو. چاوچنۆکنو پێیان ناخۆشە کە ئێوە خێرێکتان دەستکەوێت، جا هەر کاتێك ترس ڕووبدات تۆ دەبینیت ئەوان کە تەماشات دەکەن چاویان لە ترسا بەم لاو بەولادا دەسوڕێتەوە وەك ئەو کەسەی کە لە سەرەمەرگدا بێت بەڵام کە ترس نەماو سوودتان دەست کەوت بە زمانێکی تیژەوە ئاوێزانتان دەبنو زۆر سوورن لەسەر بەشداربونیان لەو ماڵەی کەدەستتان کەوتوە.

(١٩) بەڕاستی ئەوان باوەڕی ڕاستەقینەیان نەبوە لەبەر ئەوە ﷲ کردارە چاکەکانیانی لێ هەڵوەشاندنەوەو ئەمەیش لەلای ﷲ شتێکی ئاسانە.

(٢٠) ئەم دووڕووانە وا دەزانن کە حیزبەکان (قورەیشو غەتەفانو جولەکە) کە بۆ لەناوبردنی باوەڕداران بون بەیەك تا هەمویان لەناونەبن، ناچنەوە، جا ئەگەر جارێکیتر ئەو حیزبانە بێنەوە ئەم دووڕووانە ئاوات دەخوازن کە لەناو عەرەبە دەشتیەکاندا بوونایەو هەر لەدووره هەواڵی ئێوەیان پرسیار بکردایە کە چیتان بەسەر هاتوە؟ خۆ ئەگەر ئەوان لەناو ئێوەشدا بوونایە هەر تەنها کەمێکیان شەڕیان دەکرد، ئەویش لەبەر عەیبەو خۆنواندن جا بەراستی بونی ئائەم جۆرە کەسانە لەناو ریزی موسڵماناندان هیچ خەیرێکی پێوە نیەو باموسڵمان ئاواتی کەمیو پوختەیی بخوازێت نەك زۆریو بۆری.

(٢١) بەحەقیقەت لە وتارو کرداری پێغەمبەری خوادا ﷺ سەرمەشقییەکی جوان هەیە بۆ ئێوە ، وە بۆ هەر کەسێکیش کە لە ﷲ دەترسێو باوەڕی بە دوارۆژ هەیەو زۆر یادی ﷲ دەکات.

(٢٢) جا کاتێك کەباوەڕداران حیزبەکانیان بینی کە هێرشیان بۆ هێناون وتیان: ئەمە ئەو بەڵێنەی ﷲو پێغەمبەرەکەیەتی ﷺ لە سەر تاقیکردنەوەو یارمەتی دانی باوەڕدارانە و ﷲو پێغەمبەرەکەی ﷺ ڕاستیان فەرموە، جا

مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَـٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱللَّهُ ٱلصَّـٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَـٰهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَـٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَـٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَـٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

ئەم روداوە تەنها باوەڕی زیاد کردنو ئەوانیش چاکتر خۆیان دا بە دەست خوداوەو فەرمانەکانی ئەویان بە گەردنکەچیەوە ئەنجام دەدا.

(٢٣) لەناو باوەڕداراندا پیاوانێك بون کە ڕاستیان کرد لەگەڵ ئەو بەڵێنەی کە بە اللَّهُ یان دابو، جا هەندێکیان مردن یان کوژران لەسەر ئەو بەڵێنەی خۆیانو هەندێکی تریان چاوەڕێی ئەو مردنە یان ئەوکوشتنەنو لەو پەیمانە کە داویانە بە اللَّهُ هیچ گۆڕانکارێکی تێدا ناکەن.

(٢٤) تا اللَّهُ پاداشتی ڕاستگۆیان بداتەوە بەهۆی ڕاستیانەوەو ئەگەر بیەوێت دووڕووەکانیش سزا بدات یان پەشیمان بوونەوەیان لێ وەربگرێت، بەڕاستی اللَّهُ زۆر چاوپۆشیکەرە لەو کەسەی کە پەشیمان دەبێتەوەو زۆر بەسۆزە بۆی.

(٢٥) خوانەناسان لەگەڵ ئەو هەمو ڕقو قینەی کە هەیان بو لە موسڵمانان هیچ سوودێکیان دەست نەکەوتواللَّهُ ئەوانی سەرشۆڕانە گەڕاندەوە بۆ مەکەو اللَّهُ خۆی لەجیاتی باوەڕداراندا بە باوو بە فریشتە شەڕی کافرانی لە کۆڵ کردنەوەو اللَّهُ بە توانایە بۆ ئەنجامدانی هەر کارێكو زاڵە بەسەر تەواوی بونەوەردا.

(٢٦) جا اللَّهُ ئەو زاتەیە کە ئەو کەسانە لە جولەکەو گاور کە بۆ لە ناوبردنی باوەڕداران یارمەتی بت پەرستانی مەکەیان دابو لە قەڵاکانیانی هێنایە خوارەوەو ترسی خستە ناو دڵیانەوەو خۆیان پێ ڕانەگیرا، کە ئێوەش کۆمەڵێکتان لێ کوشتنو کۆمەڵێکی ترتان لێ بە دیل گرتن لە خێڵی بەنی قورەیزە.

(٢٧) ئەوسا زەویەکانیانو سامانەکانیانو ماڵەکانیانو ئەو زەویەش کە پێتان لەسەری دانە نابو هەموی بە ئێوە بەخشیو اللَّهُ بە توانایە بەسەر هەمو شتێکدا.

(٢٨) ئەی پێغەمبەر ﷺ بە خێزانەکانت بڵێ: ئەگەر ئێوە خۆشی ژیانو جوانی دنیاتان دەوێت سا وەرن تا مافی خۆتانتان پێ بدەمو بە بێ گلەییو ناخۆشی ئازادتان بکەمو لەیەك جیا ببینەوە.

(٢٩) خۆ ئەگەر ئێوە اللَّهُو پێغەمبەرەکەیو ژیانی دواڕۆژتان دەوێت دە بمێننەوەو بەم ژیانە ڕازی ببن، جا اللَّهُ بۆ هەر چاکەکارێکتان پاداشتێکی گەورەی داناوە. ئینجا ڕوو لەهاوسەرانی پێغەمبەر ﷺ دەکاتودەفەرموێ:

(٣٠) ئەی هاوسەرانی پێغەمبەر ﷺ هەر کام لە ئێوە تاوانێکی ئاشکرا بکات ئەوە سزای بۆ دوو بەرامبەر دەکرێتەوە، جا ئەوە لەلای اللَّهُ کارێکی ئاسانە.

(٣١) ئەوسا هەر کام لە ئێوەش گەردنکەچ بێت بۆ فەرمانەکانی اللَّهُو پێغەمبەرەکەی ﷺ و کرداری چاك ئەنجام بدات پاداشتی چاکەکانی دوو بەرامبەر دەدەینەوە، وە لە بەهەشتدا پاداشتێکی بەڕێزمان بۆ داناوە.

﴿وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

(٣٢) ئەی هاوسەرانی پێغەمبەر ﷺ ئێوە وەکو هیچ ئافرەتێکی تر نین ئەگەر خۆتان بپارێزن، چونکە ئێوە زۆر گەورەن، جا بە خەمزەونازەوە قسە مەکەن لەگەڵ پیاواندا چونکە ئەو کەسەی کە دڵی نەخۆشە تەماع دەیگرێتو چاو لە شوێنتان دەبێت، جا بەشێوەیەکی گونجاوو رێك وپێكو بێ خەمزەوناز قسە بکەن.

(٣٣) لە ماڵەکانی خۆتاندا ئۆقرە بگرنو دەرمەچن بۆ هیچ لایەكو خۆتان دەرمەخەن وەکو خۆدەرخستنی سەردەمی نەزانی پێشو، ئەوسا نوێژەکانتان بکەنو زەکات بدەنو پەیڕەوی ﷲو پێغەمبەرەکەی ﷺ بکەن، ئەی خاوخێزانی ناو ماڵی پێغەمبەر ﷺ ، ﷲدەیەوێت هەمو پیسیەکتان لێ بکاتەوەو لەخوورەوشتتاندا بە تەواوی پاكو خاوێنتان بکاتەوە.

(٣٤) جا بخوێننەوەو باس بکەن ئەوەی کە لە ماڵەکانتدا دەخوێنرێتەوە لە نیشانەکانی ﷲ کە (قورئانە)و لە دانایی کە فەرمودەکانی پێغەمبەرە ﷺ، بێگومان کە ﷲ وردبینو زۆر بەئاگایە.

ئوم سەلەمە دەڵێت وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوە چیە من هەر پیاوان دەبیستم کە لە قورئاندا باسکراون باسی ئافرەتان نەکراوە؟ جا ﷲ ئەم ئایەتەی دابەزاند کە دەفەرموێ:

(٣٥) بەبێگومان پیاوانی موسڵمانو ژنانی موسڵمانو پیاوانی باوەڕدارو ژنانی باوەڕداو پیاوانی فەرمانبەردارو ژنانی فەرمانبەردارو پیاوانی ڕاستگۆو ژنانی ڕاستگۆو پیاوانی بێ دەعیەو بێ فیزو ژنانی بێ دەعیەو بێ فیزو پیاوانی چاکەکارو ژنانی چاکەکارو پیاوانی ڕۆژوگرو ژنانی ڕۆژوگرو پیاوانێك کە عەیبەی خۆیان لە حەرام دەپارێزنو ژنانێك کە داوێنی خۆیان لە حەرام دەپارێزێنو داوێن پاکنو پیاوانێك کە یادی ﷲ بە زۆری دەکەنو ژنانێك کە یادی ﷲ دەکەن بۆ ئەوانە ﷲ لێخۆشبونو پاداشتی گەورەی بۆ ئامادە کردوون.

(٣٦) هەر کاتێك ﷲو پێغەمبەرەکەی ﷺ بڕیارێك بدەن بۆ هیچ پیاو و ژنێکی باوەڕدار نیە خۆیان بە سەرپشك بزانن، جا هەر کەسێك سەرپێچی لە فەرمانی ﷲو پێغەمبەرەکەی ﷺ بکات بەڕاستی هەڵەی کردوە هەڵەیەکی ئاشکرا.

(٣٧) جائەو کاتەی کە تۆ وتت بەو کەسەی کە ﷲ بە هۆی ئاشنای کردنی بە دینو بە پێغەمبەرەکەی بەهرەی خۆی بەسەر یا ڕشتبو و پێشتر تۆیش ﷺ بە ئازاد کردنی چاکەت لەگەڵدا کردبو دەتوت: لە خوا بترسەو بە چاکی لەگەڵ هاوسەرەکەتدا ڕەفتار بکەو لەگەڵ یەکتردا بگونجێن، وە ئەوەی ناو دڵی خوتت دەشاردەو خوا هەر دەری دەخات، وە تۆ لە تانەو تەشەری خەڵك دەترسی کەبڵێن: محمد ژنی کوڕەکەی خۆی خواستوە لەکاتێکدا هەر خوا شایستە ترە کە لێی بترسیو ئەوە کوڕی تۆ نیە. جا کە زەید پێویستی خۆی لەو تەواوکردو تەڵاقی دا ئێمە ئەومان (زەینەب) لێت مارە کرد، جا ئەوەمان کرد تا لەسەر باوەڕداران هیچ تاوانێك نەنوسرێت لە مارە کردنی هاوسەرانی ئەوانەی کە بە کوڕی

وَمَا كَانَ لِمُؤۡمِنٖ وَلَا مُؤۡمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمۡرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُ مِنۡ أَمۡرِهِمۡۗ وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ ضَلَّ ضَلَٰلٗا مُّبِينٗا ﴿٣٦﴾ وَإِذۡ تَقُولُ لِلَّذِيٓ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَأَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِ أَمۡسِكۡ عَلَيۡكَ زَوۡجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخۡفِي فِي نَفۡسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبۡدِيهِ وَتَخۡشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخۡشَىٰهُۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيۡدٞ مِّنۡهَا وَطَرٗا زَوَّجۡنَٰكَهَا لِكَيۡ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ حَرَجٞ فِيٓ أَزۡوَٰجِ أَدۡعِيَآئِهِمۡ إِذَا قَضَوۡاْ مِنۡهُنَّ وَطَرٗاۚ وَكَانَ أَمۡرُ ٱللَّهِ مَفۡعُولٗا ﴿٣٧﴾ مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ مِنۡ حَرَجٖ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِي ٱلَّذِينَ خَلَوۡاْ مِن قَبۡلُۚ وَكَانَ أَمۡرُ ٱللَّهِ قَدَرٗا مَّقۡدُورًا ﴿٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخۡشَوۡنَهُۥ وَلَا يَخۡشَوۡنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبٗا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا ﴿٤٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكۡرٗا كَثِيرٗا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُصَلِّي عَلَيۡكُمۡ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخۡرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِۚ وَكَانَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ رَحِيمٗا ﴿٤٣﴾

خۆیان دادەنا ئەو کاتەی کە تەڵاقیان داو عیددەیان تەواوبو.

ئەوسا فەرمانی ﷲ جێ بەجێ کراوە.

خاتون زەینەب هەمیشە بەم مارەبڕینە خۆی هەڵدەکێشا بەسەر خێزانەکانی تردا و دەیوت ئێوە کەس‌وکارتان مارەی کردون من خوا مارەی کردوم لەپێغەمبەر ﷺ، لەراستیدا ئەمە هەندێك لەپاداشتی پەیڕەوی کردنی بو لە خواو لەپێغەمبەرﷺ لەسەرەتادا، چونکە ئەم پورزای پێغەمبەربو ﷺ، وەیەکێك بو لە خەڵکی ناوداری قورەیش وزەید بەندەیەکی ئازاد کراوبو کە لەو سەردەمەدا لەپلەیەکی زۆر خواردا بو، بەڵام زەینەبو خانەوادەکەی لەبەر گوێڕایەڵی بۆ فەرمانی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ بەزەید رازی بون‌و بەم شێوەیە لوت بەرزی نێوان خەڵکی ئەو سەردەمەی پێ هەڵوەشاندنەوەو پاشانیش لەگەل یەکدا نەگونجان‌و خوا دایەوە بەپێغەمبەر ﷺ و باوێکی سەخت تر لەباوی پێشوی پێ هەڵوەشاندەوە و تێیگەیاندن کە ژنی بە کوڕکراو وەك ژنی کوڕی خۆی نیەونابێت بەمەحرەمی. ئینجا دەفەرموێ:

﴿٣٨﴾ لەسەر پێغەمبەرﷺ هیچ خراپەیەك نیە لەبارەی ئەنجامدانی ئەو شتانەی کە ﷲ بۆی داناوە، ئەمە ڕەوشتی ﷲیە لەناو ئەوانەی کە لە پێشدا ڕەوانەی کردون‌و فەرمانی ﷲ جێ بەجێ کراو دەبێ و هیچ کەس تەنانەت پێغەمبەرانیش بۆیان نیە لە بڕیاری ئەو دەربچن‌و بڕیار هەر بۆ ﷲ یە.

﴿٣٩﴾ ئەو کەسانەی پەیامەکانی ﷲ دەگەیەنن جگە لە ﷲ لە هیچ کەسێکی تر ناترسن، ئەوسا چاودێری‌و پاراستنی ﷲ بەسە بۆ بەندە چاکەکانی.

پێغەمبەری خوا ﷺ چەندین پیلانیان لەدژی سازدا تەنانەت بڕیاری کوشتنیان دا کە دە کوڕی گەنج بەشمشێرەوە شەو هاتنە سەری‌و گەمارۆی ماڵیان دا بەڵام خوا ئەوی بەناویاندا شەو دەرکردو لە ئەشکەوتی سەوردا نەیان بینی‌و لەرێگادا سوراقە نەیتوانی پێی بگات، بەراستی ئەو کەسەی کە خوا بیپارێزێت کەس ناتوانێ هیچی لەگەل بکات.

﴿٤٠﴾ محمد ﷺ باوکی هیچکەس لە پیاوانی ئێوە نیە، بەڵام ئەو پێغەمبەری خوایە ﷺ، وە کۆتایی پێغەمبەرانەو هیچ پێغەمبەرێکی تر پاش ئەو نایەت، خۆ ﷲ بە هەمو شتێك دەزانێ ، واتە: پێغەمبەر ﷺ باوکی زەید نیە وخێزانی زەیدیش بەتەڵاقدانی زەید حەڵاڵە بۆ پێغەمبەر ﷺ. ئەم چەند ئایەتە دەربارەی زەینەبی کچی جەحش‌و زەیدی کوڕی حاریسە دابەزیوە کەوەك وتمان پێشەکی زەینەب‌و کەس‌و کاری لەسەر قسەی پێغەمبەر ﷺ بە زەیدی کوڕی حاریسە کە خزمەتکارو ئازاد کراوی پێغەمبەر ﷺ بو ڕازی بون، جا پاش ماوەیەك لەگەل یەکدا نەگونجان‌وپەروەردگار پێغەمبەری ﷺ ئاگادار کردبو کە ناگونجێن‌و زەینەب هاوسەری تۆ دەبێت، بەڵام پێغەمبەرمان ﷺ هەر ئامۆژگاری هەردووکیانی دەکرد کە لەگەڵ یەکدا بگونجێن، جا دەترسا کە خەڵك بڵێن: محمد ﷺ ژنی کوڕی خۆی خواستووە، چونکە تا ئەو کاتە ئەو جۆرە شێوازی بەکوڕ کردنە باوبوە، خۆ خەڵکیش تا دابەزینی ئەم سورەتە زەیدیان بە زەیدی کوڕی محمد بانگ دەکرد، بەڵام پەروەردگار ئەم بیرو بۆچونانەی بە ناردنی ئەم ئایەتانە پوچەڵ کردووە.ئینجا دەفەرموێ:

تَحِيَّتُهُمۡ يَوۡمَ يَلۡقَوۡنَهُۥ سَلَٰمٞۚ وَأَعَدَّ لَهُمۡ أَجۡرٗا كَرِيمٗا ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذۡنِهِۦ وَسِرَاجٗا مُّنِيرٗا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضۡلٗا كَبِيرٗا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَدَعۡ أَذَىٰهُمۡ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ﴿٤٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحۡتُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقۡتُمُوهُنَّ مِن قَبۡلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمۡ عَلَيۡهِنَّ مِنۡ عِدَّةٖ تَعۡتَدُّونَهَاۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا ﴿٤٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَحۡلَلۡنَا لَكَ أَزۡوَٰجَكَ ٱلَّٰتِيٓ ءَاتَيۡتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتۡ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيۡكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَٰلَٰتِكَ ٱلَّٰتِي هَاجَرۡنَ مَعَكَ وَٱمۡرَأَةٗ مُّؤۡمِنَةً إِن وَهَبَتۡ نَفۡسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنۡ أَرَادَ ٱلنَّبِيُّ أَن يَسۡتَنكِحَهَا خَالِصَةٗ لَّكَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۗ قَدۡ عَلِمۡنَا مَا فَرَضۡنَا عَلَيۡهِمۡ فِيٓ أَزۡوَٰجِهِمۡ وَمَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ لِكَيۡلَا يَكُونَ عَلَيۡكَ حَرَجٞۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿٥٠﴾

﴿٤١﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە یادی ﷲ بکەن بەیادکردنێکی زۆر. جا خۆتان بەقسەی بێنرخو لاوەکییەوە خەریك مەکەنو‌کاتی خۆتان بەهەوانتە لەدەس مەدەن وتراوە "کات لەچاقۆ تیژ ترە گەر نەتبڕی دەتبڕێ".

﴿٤٢﴾ هەمو بەیانیو ئێوارەیەك باس لە پاکیو بێ بێگەردی ﷲ بکەن. واتە، تانەو تەشەر لە فەرمانەکانی نەدەن، بێگومان ئەوەی کە خوا دەیزانێ ئێوە نایزانن،

﴿٤٣﴾ ﷲ ئەو زاتەیە کە نازو نیعمەتی خۆی دەڕژێنێت بەسەر ئێوەداو لەناو فریشتەکاندا باستان دەکاتو ئەوانیش داوای لێ خۆشبوونتان بۆ دەکەن بۆ ئەوەی لە تاریکاییەکانی خۆپەرستیو ئارەزۆ پەرستیو دنیا پەرستی ڕزگارتان بکاتو بتانخاتە ناو ڕووناکی بیرو باوەڕی پاکەوە، جا ئەو زۆر بە سۆزە بۆ باوەڕداران.

﴿٤٤﴾ بەخێر هێنانیان لەو ڕۆژەی کە دەگەنە پێشگای زاتی حەق سەلام کردنی ﷲیە لێیان، ئەوسا پاداشتێکی گەورەو بەڕیزیشی بۆ داناون.

﴿٤٥﴾ ئەی پێغەمبەر ﷺ بەڕاستی ئێمە تۆمان ناردوە کە شایەتو موژدەدەرو ترسێنەر بیت.

﴿٤٦﴾ جا بە ئیزنی ﷲ بانگخواز بیت بۆ ڕێگای ئەو و چرایەکی ڕووناك کەرەوە بیت بۆ خەڵكو ڕێگای راستیان بۆ رون بکەیتەوە.

﴿٤٧﴾ جا بە باوەڕداران موژدە بدە کە لەلای ﷲ بۆ ئەوان خێرو بەخششێکی گەورە هەیە.

﴿٤٨﴾ ئەوسا تۆ پەیڕەوی خوا نەناسو دووڕووەکان مەکە و گوێ مەدە بەو ئێشو ئازارەی کە بۆت دروست دەکەنو پشت بە ﷲ ببەستە، خۆ ﷲخۆی بەسە کە پشتیوان بێ.

﴿٤٩﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە هەر کاتێك کە ئافرەتانێکی باوەڕدارتان نیکاح کردو پاشان پێش ئەوەی کە بەیەکەوەکۆببنەوە تەڵاقتان دان، ئەوسا بۆتان نیە کە عیددەیان بۆ هەڵژمێرن. واتە: کەسانێکی تر دەتوانن دەست بەجێ نیکاحیان بکەن، جا با خەڵاتێکیان پێبدەنو بە جوانی دەستیان لێ بەربدەنو ستەمیان لێ نەکەن.

﴿٥٠﴾ ئەی پێغەمبەر ﷺ بەڕاستی ئێمە حەڵاڵمان کردوە بۆت ئەو ژنانەی کە مارەییت پێداونو ئەوانەیش کە دەستت کەوتوون لەوەی کە ﷲ خستویەتیە دەستت، وە کچانی مامتو کچانی پوری باوکتو کچانی پوری دایکتو کچانی خاڵتو کچانی ئەو پورە دایکیانەت کە لەگەل تۆدا کۆچیان کردووەو ئەو ئافرەتانەی کە ئەگەر خۆی بەخشی بە پێغەمبەر ﷺ و پێغەمبەریش ﷺ ویستی نیکاحی بکات کە ئەمەیان تایبەت بە تۆیە نەك بە باوەڕداران، بەڕاستی ئێمە دەزانین بەو فەرمانانەی کە لە سەر باوەڕدارانمان داناون سەبارت بە چەنیەتیو چۆنیەتی هاوسەرانو کەنیزەکانیان بەڵام ئەمانەمان لەسەر تۆ دانەناوە تا بەم شێوەیە نارەحەتی لەسەر تۆ نەمێنێت، خۆ ﷲ لێبوردەیە لە تاوانی بەندەکانیو زۆربە سۆزە بۆیان.

﴿٥١﴾ جا ئەی محمد ﷺ لە چوونە لای خێزانەکانت سەرپشکیت سەرەی هەر کام لە خێزانەکانت کە ویستت دوای

﴿ تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ ۖ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَٰجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَٱدْخُلُوا۟ فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَٱنتَشِرُوا۟ وَلَا مُسْتَـْٔنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي ٱلنَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِۦ مِنكُمْ ۖ وَٱللَّهُ لَا يَسْتَحْيِۦ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَٰعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِن تُبْدُوا۟ شَيْـًٔا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

خە، وە هەر کامیانت ویست بیهێنە لای خۆت، وە کامیانت کە واز لێهێناوە دەتوانیت بیهێنیتەوەو هیچ تاوانێکت لەسەر نیە ئەوە نزیکترە بۆ ئەوەی کە ئەوانە دڵخۆش ببن‌و خەم نەخۆن‌و ڕازی بن بەوەی کە بە هەموویانت داوە، جا بێگومان اللّٰه دەزانێت بەوەی کە لەناو دڵەکانتاندایە، وە اللّٰه زۆر زاناو لەسەرخۆیە (بەم ئایەتە پێغەمبەر ﷺ بەشکردنی شەو لەنێوان خێزانەکانیدا لەسەر پێویست نەماو کەوتە دەست خۆی بەڵام ئەو هەر بە شێوەی یەکسانی هاتوچۆی دەکردن تا دڵیان باشتر ڕاگیر بکات‌و ئەوانیش بزانن کە ئەمە پێویست نیە لەسەری، هەر خوایش زانایە.

لەخاتون عائیشەوە (خوا لێی خۆشبێت) هاتووە کەوتی: من پێم ناخۆش بو کە ئافرەت خۆی ببەخشێت بە پێغەمبەر ﷺ و دەم وت: ئایا ئافرەت خۆی دەبەخشێت؟! جا کاتێك اللّٰه ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە بۆ پێغەمبەر ﷺ وتم: پەروەردگارت هەر زۆر پەلە دەکات بۆ ئەنجامدانی ئارەزۆکانت/مسلم). ئینجا دەفەرموێ:

(٥٢) پاش ئەم ژنانەی کە هەتن نابێت ژنی تر بهێنیت‌و نابێت ئەو ژنانەی کە هەتن بە ژنی تر بیگۆڕیتەوە ئەگەر چی جوانی ژنانی تر سرنجت بۆ لای خۆیان ڕاکێشێت مەگەر ئەو کەنیزانەی کە بە موڵکی دەستت کەوێت، ئەوسا اللّٰه بەسەر هەمو شتێکدا چاودێرەو هیچی لێ ون نابێ.

(٥٣) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە مەچنە ماڵەکانی پێغەمبەرەوە ﷺ مەگەر بۆ خواردن ماوەتان پێبدرێت‌و بۆ ئەو خواردنەیش نەچن هەتا پێدەگات بەڵام هەر کاتێك دەعوەت کران بچنە ژوورەوە، جا هەر کاتێك نانتان خوارد ئەوسا بێنە دەرەوەو دامەنیشن بۆ قسەکردن، چونکە ئەوە دەبێت بە هۆی ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ و ئەویش شەرمتان لێ دەکات کە جوابتان بکات بۆ دەرچون ، بەڵام اللّٰه شەرم لە فەرمانی ڕاست ناکات کە واتە: بەبێ ڕێگادان نەچنە ژورەوەو وە کە چویشن زیاتر لە پێویست دانەنیشن. جاهەر کاتێك داوای شتێکتان لە خێزانانی پێغەمبەر ﷺ کرد لە پشت پەردەوە داوایان لێ بکەن ئەمە پاکترە بۆ دڵی ئێوەو ئەوانیش، ئەوسا بۆتان نیە ئازاری پێغەمبەری خوا ﷺ بدەن‌و هەرگیز نابێت پاش ئەو خێزانەکانی بخوازن بەڕاستی ئەوە لەلای اللّٰه تاوانێکی گەورەیە.

(٥٤) ئەگەر هەر شتێك لەو بارەوە بە ئاشکرا بڵێن یان بیشارنەوە چاك بزانن کە اللّٰه بە هەمو شتێك دەزانێت‌و تۆڵەتان لێ دەسێنێت.

(٥٥) ژنانی پێغەمبەر ﷺ ئەگەر ڕووبەڕوو قسەیان کرد لەگەڵ باوکیانداو لەگەڵ کوڕیانداو لەگەل برایانداو لەگەل کوڕانی برایانداو لەگەل کوڕانی خوشکانیانداو لەگەڵ ئافرەتانی موسڵماندا و لەگەڵ کەنیزەکانیاندا هیچ تاوانێکیان لە سەر نیە و پێویستی بە پشتی پەردە نیە، جا لە اللّٰه بترسن بەبێگومان کە اللّٰه بە سەر هەمو شتێکدا ئاگادارە.

(٥٦) بەڕاستی اللّٰه‌و فریشتەکانی سەڵاوات لە پێغەمبەر ﷺ دەدەن، ئەی خاوەنی باوەڕان ئێوەش سەڵاواتی لەسەر بدەن‌و سەلامی لێ بکەن چۆن سەلامێك، وتراوە سەڵاواتی اللّٰه واتە: سۆزو ڕەزامەندی‌و سەڵاواتی فریشتە واتە دوعاو داوای

لێخۆشبون بۆ کردنی‌و سەڵاواتی ئوممەتی دیسان دوعا بۆ کردنی‌و گەورەو ڕێز لێ گرتنی فەرمانەکانیەتی، جا بەڕاستی کەسێك خوا خۆی ڕێزی بۆ دانا بێت پێویستی بە سەڵاواتی ئێمەو تەنانەت فریشتەکانیش نیە بەڵکو ڕێز لێ گرتن‌و دوعا بۆ کردنی سوودەکەی بۆ خۆمان دەگەڕێتەوە چونکە دەبێت بە مایەی سۆزی ﷲ‌و ڕژاندنی ڕەحمەتی بە سەرماندا، پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ:{ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا/ مسلم/ هەر کەس سڵاواتێکم لەسەر بدات، ﷲ دە جار ناوی بە چاکە دەبات}.

(٥٧) بەڕاستی ئەو کەسانەی کە ﷲ‌و پێغەمبەرەکەی ﷺ ئازار دەدەن لە دنیاو لە دوارۆژدا بەر نەفرینی ﷲ کەوتون‌و سزایەکی زەبونکەریان بۆ ئامادە کراوە.

(٥٨) جا ئەو کەسانەش کە پیاوان‌و ژنانی باوەڕدار ئازار دەدەن بە بێ ئەوەی کە تاوانێکیان کردبێت بەڕاستی بارێك بوختان‌و تاوانی ئاشکرایان لەسەر خۆیان بار کردوە بۆ قیامەتی خۆیان.

(٥٩) ئەی پێغەمبەر ﷺ بە ژنانت‌و کچانت‌و ژنانی باوەڕداران بڵێ با بە سەرپۆشەکانیان یەخەو سینگیان داپۆشن ئەوە چاکترە بۆ ئەوەی بناسرێنەوە کە پاك داوێنن‌و ئازار نەدرێن، خۆ ﷲ لێبوردەو بەسۆزە بۆ بەندەکانی، ئەمە داب‌و نەریتێکی جوانە بۆ خواناسان. ئەوسا سەبارەت بە خراپانیش دەفەرموێ:

(٦٠) بەڕاستی دووڕووەکان‌و ئەوانەی کە لەناو دڵیاندا نەخۆشی بێباوەڕی هەیەو ئەوانەش کە دژی موسڵمانان لەناو شاری مەدینەدا پڕوپاگەندە بڵاو دەکەنەوە، ئەوانە ئەگەر واز نەهێنن بەراستی تۆیان لێ هەڵدەنێین کە دژیان بوەستیت، جا زاڵت دەکەین بەسەریاندا پاشان کەمێك لەوان نەبێت لەو شارەدا ناتوانن ببن بە هاوسێت یان پاش ماوەیەکی کەم دەردەکرێن یان دەکوژرێن.

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِىٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ ۗ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا (٥٥) إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا (٥٦) إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا (٥٧) وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا (٥٨) يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا (٥٩) ۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا (٦٠) مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا (٦١) سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا (٦٢)

(٦١) ئەمانە دەرکراولەڕەحمەتی خوا دەبن‌و لە هەر کوێدا توشبون دەستگیر دەکرێن‌و دەکوژرێن چۆن کوشتنێك. ئەمە دیمەنی مەدینەیە لە سەرەتای دامەزراندنی حکومەتی ئیسلامەوەو لەولایشەوە سێ تیرەی جولەکەی تێدابو، بەڵام پێغەمبەر ﷺ بە خۆگری خۆی‌و یارە پەروەردەکراوەکانی پاش ماوەیەکی کەم کردی بە جێگای بتەوی ئەو حکومەتەو هەرچی تێیدابو یەکدەست‌و یەك قسەو یەك بەرنامە بون، ئەوسا بۆ چەندین سەدەیش پاش پێغەمبەرمان ﷺ هەر بەم شێوەیە مایەوە.

(٦٢) ئەمە باوو نەریتی ﷲیە لەناو ئەو کەسانەدا کە لە پێش ئەمانەوە بوون، کە بە بۆنەی سەرپێچی‌و دژایەتی ئایین‌و پێغەمبەرەکانی خۆیان لەناوبران‌و قڕکران، جا ئەمە باوی ﷲیە با ئەوانیش بەسەر خۆیاندا بێنەوە کە ئەگەر هەر ئاوا بمێننەوە چارەنوسیان هەروەکو ئەوان دەبێت چونکە سونەت‌و باوی ﷲ ناگۆڕێت.

يَسۡـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِۖ قُلۡ إِنَّمَا عِلۡمُهَا عِندَ ٱللَّهِۚ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمۡ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا ﴿٦٥﴾ يَوۡمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمۡ فِي ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَٰلَيۡتَنَآ أَطَعۡنَا ٱللَّهَ وَأَطَعۡنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ وَقَالُواْ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعۡنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمۡ ضِعۡفَيۡنِ مِنَ ٱلۡعَذَابِ وَٱلۡعَنۡهُمۡ لَعۡنٗا كَبِيرٗا ﴿٦٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوۡاْ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُواْۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهٗا ﴿٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ﴿٧٠﴾ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضۡنَا ٱلۡأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱلۡجِبَالِ فَأَبَيۡنَ أَن يَحۡمِلۡنَهَا وَأَشۡفَقۡنَ مِنۡهَا وَحَمَلَهَا ٱلۡإِنسَٰنُۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومٗا جَهُولٗا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ وَٱلۡمُشۡرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمَۢا ﴿٧٣﴾

﴿٦٣﴾ لە بارەی کاتی هاتنی قیامەتەوە پرسیارت لێدەکەن بڵێ زانیاری ئەوە تەنها لە لای اللهیە، وەتۆ نازانیت لەوانەیە ئەو کاتە نزیک بێت.

﴿٦٤﴾ بەبێگومان کە الله نەفرینی لە کافران کردووە و لە دۆزەخیشدا ئاگرێکی بە ئازاری بۆ داناون.

﴿٦٥﴾ کە بۆ هەمیشە تێیدا دەمێننەوە، کە هیچ دۆستو یارمەتیدەرێکیشیان دەست ناکەوێت کە بێت بە دەمیانەوەو یارمەتیان بداتو لەو سزایە رزگاریان بکات.

﴿٦٦﴾ جا ئەوەش لە رۆژێکدایە کە دەمو چاویان لەناو ئاگردا ئەم دیو دیوی پێدەکرێت، دەڵێن: وای بۆ ئێمە خۆزگە بە گوێی فەرمانی اللهو پێغەمبەرەکەیمان ﷺ بکردایە، تا ئێستا لەم سزایە رزگار بوینایە.

﴿٦٧﴾ جاوتیان: ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی ئێمە گوێڕایەڵی ئاغاکانو گەورەکانی خۆمان بوین جا ئەوانیش ئێمەیان لە رێگای راست لاداو گومڕایان کردین.

﴿٦٨﴾ جا ئەی پەروەردگارمان لە سزای سەختی دۆزەخ دوو بەرامبەریان پێبدەو لەعنەتیان لێ بکە لەعنەتێکی گەورەو زۆر، خۆ الله سزای هەمویان دوو بەرامبەر دەکات بەڵام ئەوان نەزانن. ﴿كَبِيرًا﴾ /بە كثيراً /زۆر﴾دەخوێنرێتەوە.

﴿٦٩﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە وەکو ئەو کەسانە مەبن کە موسایان ئازار دا، جا الله بەدرۆی خستنەوە لەوەی کەدەیان وت: (موسا بۆیە خۆی ناشۆرێت لەگەڵ ئێمەدا چونکە قوڕە بەڵام کاتێك لە دووری گەلەکەی پۆشاکی خۆی لەسەر بەردێك داناو خەریکی خۆشۆردن بوو پێیان زانی بە پەلە هاتن تا موسا ببینن، بەڵام بەردەکە ڕای کرد تا گەیشتە ناو خەڵکەکە ئینجا موسا پێیگەیشتو لیباسەکەی پۆشیو بۆیان دەرکەوت کە موسا قوڕ نیە). بەڵکو ئەو لەلای الله پایە بەرزە.

لە سەحیحی بوخاریدا هاتوە کە:{پێغەمبەر ﷺ جارێك هەندێك شتی دابەشکرد بەسەر کۆمەڵێك لە خەڵکداو پیاوێك وتی: ئەم بەشکردنە مەبەستی خوای تێدا نەبوە، جا پێغەمبەر ﷺ لەمە تووڕە بوو پاشان فەرموی: رحمەتی خوا لە موسا بەڕاستی بە زۆرتر لەمە ئازار درا بەڵام ئەو هەر خۆی گرت}.

﴿٧٠﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە لە الله بترسنو قسە بکەن بە قسەیەکی راستودروست.

﴿٧١﴾ کە کردارەکانتان لێ وەردەگرێتو چاوپۆشی لە تاوانەکانتان دەکات، ئەوسا هەر کەسێك گوێڕایەڵی اللهو پێغەمبەرەکەی بێت ﷺ بێگومان خۆشبەخت بووە بە خۆشبەختیەکی گەورە.

﴿٧٢﴾ بەبێگومان خۆمان ئەم ئەمانەتەمان رانواند بەسەر ئاسمانەکانو زەویو چیاکاندا (بەڵکو بتوانن شان بدەنە بەری بەڵام ئەوان) خۆیان لادا لێی و ترسان لە هەڵگرتنیو مرۆڤ هەڵیگرت بەڕاستی ئەو بەمکارەی ستەمی لە خۆی کردو نەزان بو بە سەرئەنجامی کارەکەی.

﴿٧٣﴾ تا سەرئەنجام الله سزای پیاوانو ژنانی دووڕوو موشریك بداتو الله تەوبە لە پیاوانو ژنانی باوەڕدار وەربگرێت، خۆ الله زۆر لێبووردەیە لە بەندەکانیو زۆر بەسۆزە بۆیان.

٣٤ سورەتی سەبە ٥٤

سورەتی سەبە کە پەنجاو چوار ئایەتە، سورەتی سی‌و چوارەمی قورئانە،لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە جگە لە ئایەتی ﴿ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ ٱلۡحَقَّ ﴾، بەڵام وتویانە مەبەست لەم ئایەتەش ئەهلی کیتاب نیە، بەڵکو مەبەست هاوەڵانی پێغەمبەرن‌و ئەم ئایەتەش هەر مەکەییە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی پەنجاو هەشتەمەو پاش سورەتی (لقمان)و پێش (الزمر) دابەزیوە. وشەی (سبأ) یەکجار لە سورەتی نەمل‌و یەکجاریش لەم سورەتەدا هاتوە کە ناوی دەوڵەتێکی پێشکەوتوی کۆنە لە وڵاتی یەمەنداو پایەتەختەکەی شاری "سبأ" یان "مأرب"بوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) تەواوی سوپاس بۆ ﷲیە ئەو زاتەی کە ئەوەی لەناو ئاسمانان‌و زەویدایە موڵکی ئەوەو خۆی دروستیکردون‌و هەر بۆ ئەوە سوپاس لە دوارۆژدا هەروەك لە دنیادا وهەر خۆی شایستەی سوپاسە، جا هەر خۆیشێتی کار بەجێ‌و زۆر بەئاگا.

(٢) ئەوەی کە دەچێتە ناو زەوی‌و ئەوەش کە لێی دەردەچێت‌و ئەوەی کە لە ئاسمانەوە دێتە خوارەوەو ئەوەش کە لێیەوە سەردەکەوێت ئەو پێی دەزانێت‌و هەر ئەو خۆیشی بە سۆزە بۆ بەندەکانی‌و چاوپۆشی دەکا لە تاوانەکانیان.

(٣) جا ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن وتیان: قیامەت نایەت‌و کاتێ کە مردین زیندو نابینەوە بڵێ: وانیە سوێند بە پەروەردگارم قیامەتتان دێت کەخۆی زانەری تەواوی نهێنیەکانەو بە ئەندازەی گەردیلەیەك‌و بچوکتر لەویش یان گەورەتر لەناو ئاسمانان‌و لەناو زەویدا لەو زاتە ون نابێت، بەڵکو هەموی لەناو پەراوی ڕۆشنکەرەوەدایە، بێگومان کەرۆژی حیساب‌و لێکۆڵینەوە دێت.

(٤) تا بەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە پاداشتیان بداتەوە، کە ئەوانە لێبوردنیان بۆ هەیەو ڕۆزییەکی زۆرو پاك‌و خاوێنیش.

٣٤ سُورَةُ سَبَإٍ ٥٤

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَهُ ٱلۡحَمۡدُ فِي ٱلۡأٓخِرَةِۚ وَهُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعۡلَمُ مَا يَلِجُ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا يَخۡرُجُ مِنۡهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعۡرُجُ فِيهَاۚ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلۡغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَأۡتِينَا ٱلسَّاعَةُۖ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأۡتِيَنَّكُمۡ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِۖ لَا يَعۡزُبُ عَنۡهُ مِثۡقَالُ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَآ أَصۡغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡبَرُ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ﴿٣﴾ لِّيَجۡزِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوۡ فِيٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مِّن رِّجۡزٍ أَلِيمٞ ﴿٥﴾ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ ٱلۡحَقَّ وَيَهۡدِيٓ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَمِيدِ ﴿٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ هَلۡ نَدُلُّكُمۡ عَلَىٰ رَجُلٖ يُنَبِّئُكُمۡ إِذَا مُزِّقۡتُمۡ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمۡ لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

(٥) جا ئەو کەسانەی کە هەوڵیان داوە کە بەڵگەکانی ئێمە هەڵوەشێننەوەو وایان دەزانی کە لە دەست ئێمە ڕزگار دەبن بۆ ئەوانە هەیە سزایەك لە سزای زۆر بەژان.

(٦) خۆ ئەوانەی کە زانیاریان پێدراوە چاك دەزانن کە ئەوەی نێردراوە بۆ لای تۆ هەر ئەوە ڕاستەو ڕێنمونی دەکات بۆ ڕێگای زاتی بە دەسەڵاتی سوپاسکراو، واتە: دژایەتیەکەیان تەنها خۆ بەزلزانین‌و لە خۆبایی بوونەو هیچی تر.

(٧) جا خوا نەناسان وتیان: ئایا پیاوێکتان بۆ دەست نیشان بکەین کە دەڵێت: هەر کاتێك ئێسقانەکانتان بە تەواوی ڕزی‌و پتورکا بەڕاستی جارێکی تر سەر لەنوێ دەبنەوە وەکو خۆتان؟!

(٨) ئایا ئەم کەسە درۆ بەدەم ﷲوە دەکات یان شێتە؟ نەخێر ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بە ڕۆژی دوایی نیە لەو ڕۆژەدا وان لە ناو سزاو گومڕاییەکی زۆر دوور لە ڕاستی، ئینجا پەروەردگار باسی هەندێك لەو شتانە دەکات کە ئاشکراکەری دەسەڵات‌و زانای‌و دانایی ﷲیەو دەفەرموێ:

أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ
فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَـٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ
ٱلْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَـَٔايَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ
يَـٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ أَنِ ٱعْمَلْ
سَـٰبِغَـٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ ۖ وَٱعْمَلُوا۟ صَـٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيْمَـٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ
وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ
رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾
يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَـٰرِيبَ وَتَمَـٰثِيلَ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ
وَقُدُورٍ رَّاسِيَـٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ
ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ
إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ
أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

﴿٩﴾ ئایا تەماشا ناكەن بۆ بەردەمی خۆیانو بۆ دوایان كە لە هەمو لایەكەوە ئاسمانو زەوی دەبینن ئەگەر ئێمە بمانەوێت بە ناخی زەویدا دەیانبەینە خوارەوە یان پارچەیەك لە ئاسمان دەخەین بە سەریانداو ئەوان هیچ بەرگریەكیان پێ ناكرێت، بێگومان كە لەوەدا نیشانەیەكی گەورە هەیە بۆ هەمو بەندەیەك كە بگەڕێتەوە بۆلای ﷲ.

پاشان پەروەردگار باسی هەندێك لەو نیعمەتانەی خۆی دەكات كە داونی بە داودو پاشان سلێمانی كوڕیو دەفەرموێ:

﴿١٠﴾ بەڕاستی لەلایەن خۆمانەوە بەشێكی چاكمان دا بە داود كە وتمان: ئەی چیاكان لەگەڵ ئەودا زیكرەكانی بلێنەوەو باڵندەكانیش، وە ئاسنمان لە دەستی ئەودا نەرم كرد كە بتوانێ بە ئارەزۆی خۆی هەرچی مەیل بكات دروستی بكات.

﴿١١﴾ جا بە داوودمان وت: پۆشاكی زرێ دروست بكەو با حەڵقەكانی وەكو یەك بێت تا تیرو شیر نەتوانێت بە ناویدا بڕوات، جا كرداری چاكیش بكە بەڕاستی من بینەری ئەوانەم كە ئێوە دەیكەن.

لە بوخاریدا هاتوە كە پێغەمبەر ﷺ شەو گوێی لە قورئان خوێندنی ئەبو موسای ئەشعەری بو، جا پێغەمبەر ﷺ وەستاو گوێی لێ ڕاگرتو فەرموی:{لَقد أُوتِيَ هَذَا مِزمَاراً مِن مَزامِير آلِ دَاوُد/ بەڕاستی ئەمە ئاوازێكی خۆشی پێدراوە لە ئاوازەكانە بەرەی داود}.

﴿١٢﴾ خۆ بە سلێمانیش بایەكمان دابو كە بەتاقی بەیانی ڕێگای یەك مانگی دەبڕیو بەتاقی ئێوارەش ڕێگای یەك مانگو چاوگەی مزیشمان بۆ تواندەوەو هەندێ لە جنۆكەكانیش بە فەرمانی ﷲ لەبەر دەستی سلێمان دا ئیشیان بۆ دەكردو هەر كام لەوان بە سەرپێچی كردن لە بڕیاری سلێمان فەرمانی ئێمەیان بشكاندایە ئێمە سزای ئاگرمان پێ دەچەژاند

﴿١٣﴾ جا هەرچی بویستایە لە كۆشكو تەلاری بەرزو پەیكەرەكانو حەوزی گەورەی ئاوو مەنجەڵی گەورەو گران بۆیان دروست دەكرد. دیارە كە لە ئایینی ئەودا دروستكردنی پەیكەری گیان لەبەران حەرام نەبوە، یان وتراوە كە ئەوانە پەیكەری گیان لەبەران نەبوون. جا وتمان: ئەی خێڵو بنەماڵەی داود سوپاسگوزاربن كە بەراستی كەمێك لە بەندەكانم سوپاسگوزارن؟!

﴿١٤﴾ جا ئەو كاتەی كە بڕیاری مردنی سلێمانمان دا هیچ كەس بە مردنەكەی نەزانی. وتراوە كە سلێمان خۆی دابو بەسەر عەساكەیدا جا لەو كاتەدا گیانی دەرچوو بو هەر بەو شێوەیشە مابووە تا جنۆكەكانی ئەو كارەی كە پێی سپاردبوون تەواویان كرد، ئینجا خۆركە لەبنەوە عەساكەی خواردو كەوت ئینجا زانیان كە سلێمان مردوە، جا كاتێك كەوت ئیتر جنۆكەكان زانیان كە ئەوان نهێنی نازانن چونكە ئەگەر ئەوان نهێنیان بزانیایەو لە مردنی سلێمان ئاگایان ببووایە لەو سزا گاڵتە پێكەرەدا نەدەمانەوە بەڵكو زووتر بڵاوەیان لێدەكردو ئەو كارەقورسانەیان نەدەكرد، بەم شێوەیە پەروەردگار هەم جنۆكەو هەم مرۆڤی تێگەیاند كە كەستان نهێنیەكان نازانن. ئینجا پەروەردگار بەسەرهاتی گەلێكی خاوەن جێگاو باغو بێستانی زۆرو خۆش بەڵام

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَىْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَٰزِىٓ إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَٰرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَٰهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا رَبَّنَا بَٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِالْأَخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

ناسوپاس بەناو (سەبەء)كە لە یەمەن دا نیشتەجێبون باسدەكاتو دەفەرموێ:

﴿١٥﴾ بەڕاستی لە بەسەرهاتی جێگاو ڕێگای (سەبەء)دا نمونەیەكی گرنگ هەیە لەسەر دەسەڵاتو هێزی ﷲ. لەلای ڕاستو چەپی ئەو شیوەی ئەوانەوە دوو باخچەی چڕو پڕو بەروبوومدار بو. جا پێیان وترا: لە ڕۆزی پەروەردگارتان بخۆنو سوپاسی بكەن، جا بەم شێوەیە شارێكی پاكو پەروەردگارێكی لێبوردە.

﴿١٦﴾ كەچی ئەوان پشتیان لە خواناسیو سوپاسكردنی كرد، جا ئێمەش لافاوێكی داپڵۆسێنەرمان بۆ ناردن كە زەویو باغو بێستانی ڕامالێنو لەجیاتی ئەو دوو باخچە بەنرخەیان دوو باخچەمان پێدان كە خاوەنی میوەی تاڵو گەزەچارو بەشێكی كەم لە سیدر بو.

﴿١٧﴾ ئا ئەوە تۆڵەی ئێمە بو كە لێمان سەندن، چونكە زۆر ناشوكربون، ئایا ئێمە سزای ئاوا بە بێجگە لە ناسوپاسان دەچەژێنین؟

﴿١٨﴾ جا لە نێوان ئەوانو ئەو وڵاتەی شام كە خەیرو پیتمان تێخستبو شارو و دێهاتی فرەوانو یەك بەدوایی یەكمان دانا بو، جا جێگای هاتوچۆو شوێنی حەوانەوەمان بۆ دیاری كرد بون كە ئەگەر لە شارێكدا بە ڕۆژ بحەسانایەوە لە یەكێكی تر شەویان دەكردەوە تا دەچوونو دەهاتنەوە كە پێمان وتن: بە شەوانو بە ڕۆژان بە ناویاندا بەبێ ترس بێنوبچن. جا لەباتی سوپاسی ﷲو شادمان بونیان بەو بارو دۆخەچاكەی كەبۆی ڕەخساندبون ناشوكریان كردو بێمنەت بون.

﴿١٩﴾ ئەوسا وتیان: ئەی پەروەردگارمان ئەم دێهاتو شارە لە یەك نزیكانەی سەر ڕێگامان لەناو ببەو جێگای حەسانەوەمان دوور بخەرەوە - تا فەقیرو هەژار كە وشترو هۆكاری ئازوگوپازی چاكیان نیە، نەتوانن بۆ كاسبیو كار هاتوچۆ بكەن، ئەم دەوڵەمەندو سەرمایەدارانە ویستیان بەم شێوەیە خۆیان لە فەقیرو كەم دەرامەت جیابكەنەوەو سوودێكی زیاتریان دەست بكەوێت، جا داواكانیان زوو وەرگیراو دێهاتو شارە نزیكەكانی سەر ڕێگا لەناوچون، جا بەم ڕەفتارو وتارە نابەجێیو سپەڵەیانەیان - ستەمیان لە خۆیان كرد، ئەوسا ئێمەش وا پەرتو بڵاومان كردنەوە كە بون بە داستانو چیرۆكی دەمی خەڵكو بە تەواوی پارچە پارچەمان كردن، بەڕاستی لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ هەمو خۆگرێكی سوپاسگوزار. بەڵێ لە ڕاستیدا ئەمە فیتی شەیتان بو كە ئەوان ئاوا سەریان لێشێواو كردبونی بە مرۆڤێكی سپڵەو ناشوكر، بۆیە پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿٢٠﴾ بەڕاستی شەیتان گومانەكەی خۆی كە هەڵخەڵەتاندنی ئەو خەڵكە بو هێنایە دیو فریوی دانو ئەوانیش پەیڕەوییان لێ كرد بێجگە لە كەمێك لە باوەڕداران.

﴿٢١﴾ خۆ شەیتانیش هیچ توانایەكی بەسەر ئەواندا نەبو بەڵكو ئێمە ماوەمان پێدا تا دەركەوێت بۆمان كە چ كەسێك باوەڕی بە دواڕۆژ دەهێنێتو چ كەسێكیش لەبارەی ئەو ڕۆژەوە لە گوماندایە، ئەمە تەنها بۆ خۆیانە تا لە دواڕۆژدا هەر كەس بەوەی كە كردویەتی لێپرسینەوەی لەگەڵدا بكرێتو خۆیشی نەتوانێت نكولی لێ بكات ئەگینا ﷲ پێش دروستكردنمان سەر ئەنجامی زانیوین وەكو دەفەرموێ: خۆ پەروەردگارت بەسەر هەمو شتێكدا چاودێرەو ئەو توانای هەیە كە ماوە بە شەیتان نەدات بەڵام دنیا بۆ تاقیكردنەوەیەو پێویستە هۆیەكانی تاقیكردنەوە هەبێت. جا لەپاش باسكردنی بەسەرهاتی ئەم قەومانە دەفەرموێ:

﴿٢٢﴾ ئەی محمد بە موشریكان بڵێ: بانگ بكەنە ئەو كەسانەی كە بێجگە لە ﷲ دەیانپەرستن بابێن بە هاوارتانەوە كە بەڕاستی ئەوانە لەم بونەوەردا خاوەنی ئەندازەی گەردیلەیەكیش نین لە ناو ئاسمانانو نەلەناوزەویدا، جا لە ناویاندا هیچ هابەشو

وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن
قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ قَالُواْ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ
(٢٣) ۞ قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ قُلِ ٱللَّهُۖ
وَإِنَّآ أَوۡ إِيَّاكُمۡ لَعَلَىٰ هُدًى أَوۡ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ (٢٤) قُل
لَّا تُسۡـَٔلُونَ عَمَّآ أَجۡرَمۡنَا وَلَا نُسۡـَٔلُ عَمَّا تَعۡمَلُونَ (٢٥) قُلۡ
يَجۡمَعُ بَيۡنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفۡتَحُ بَيۡنَنَا بِٱلۡحَقِّ وَهُوَ ٱلۡفَتَّاحُ ٱلۡعَلِيمُ
(٢٦) قُلۡ أَرُونِيَ ٱلَّذِينَ أَلۡحَقۡتُم بِهِۦ شُرَكَآءَۖ كَلَّاۚ بَلۡ هُوَ ٱللَّهُ
ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ (٢٧) وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةٗ لِّلنَّاسِ
بَشِيرٗا وَنَذِيرٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ (٢٨)
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡوَعۡدُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ (٢٩)
قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوۡمٖ لَّا تَسۡتَـٔۡخِرُونَ عَنۡهُ سَاعَةٗ وَلَا تَسۡتَقۡدِمُونَ
(٣٠) وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَن نُّؤۡمِنَ بِهَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ وَلَا
بِٱلَّذِي بَيۡنَ يَدَيۡهِۗ وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ مَوۡقُوفُونَ عِندَ
رَبِّهِمۡ يَرۡجِعُ بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٍ ٱلۡقَوۡلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ
ٱسۡتُضۡعِفُواْ لِلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُواْ لَوۡلَآ أَنتُمۡ لَكُنَّا مُؤۡمِنِينَ (٣١)

شەریکێکی خوایان نیە، خۆ بۆ ﷲ یش لە ناو ئەوان دا هیچ وەزیرو یارمەتیدەرێك نیە كە یارمەتی بدات نە لە دروستكردنداو نە لە بەڕێوەبردنی كاروباری بونەوەردا. كەوابو ئەی نەفامان ئەو خوا بێ كەلكانەتان چۆن دەتوانن بێن بەهاوارتانەوە كە خاوەنی خۆیشیان نین؟!

(٢٣) هیچ تكا كردنێك لەلای ئەو سوودی نیە مەگەر بۆ كەسێك كە ﷲ ماوەی پێدابێت، واتە: نە تكا كارێك دەتوانێت تكا بۆ كەس بكاتو نە تكا بۆكراوێك تكای بۆ دەكرێت هەتا ﷲ ماوەیان پێنەدات، جا لەو كاتەی كە شەفاعەت ڕێگای پێدرواو ترس لەسەر دڵیان لاچوو هەندێكیان دەڵێن: پەروەردگارتان چی وت؟ هەندێكی تریان وەڵامیان دەدەنەوەو دەڵێن: ڕاستی وتو بەڵێنەكەی هاتەدیو هەر خۆیەتی بڵند مەقامو گەورە.

جا ئەوانەی كە موشریكان دەیانپەرستن خاوەنی هیچ سوودو زیانێك نین و لە گەڵ ئەو زاتەی كە خاوەنی هەمو سوودو زیانێكە هاوبەش نینو ئەو زاتەیش هیچی بەئەوان نەسپاردووەو تكا كردنیش بە بێ ویستی ئەو ناكرێت، كەوابو بۆ دەبێت لە بێجگە لەو زاتە بترسینو چاوەڕێی سوود یان زیان بكەین؟!

(٢٤) بڵێ: لە ئاسمانانو لە زەویدا كێ ڕۆزیتان پێدەدات؟ بڵێ: هەر ﷲ یە ڕۆزیتان پێدەدات. جا بێگومان یەكێكمان، من یان ئێوە لەسەر ڕێگای ڕاستەو ئەویتر لەناو گومرایی ئاشكرادایە؟ ئەمە قسەی كەسێكە كە لە ڕاستیو دروستی ڕێگای خۆی دڵنیایە، بەڵام بۆ ئەوەی كە بیانكێشێت بۆناو باسو لێكۆڵینەوە بەم وشە نەرمە لە گەڵیاندا دەدوێت، لە ڕاستیدا ئەمە وانەیەكی گرنگە بۆ بانگەوازكاران.

(٢٥) بڵێ: لەبارەی ئەو تاوانانەی كە ئێمە دەیكەین پرسیار لە ئێوە ناكرێتو لە ئێمەش ناپرسنەوە لەبارەی ئەوەی كە ئێوە دەیكەنو هەركەس باری خۆی هەڵدەگرێت. تەماشای میهرەبانی بانگەوازكەرانی ڕاستەقینە بكە كە بۆ خۆیان وشەی تاوان دەڵێت بۆ ئەوان كردار دەڵێت ئاوایە بانگەوازی حەكیمانە كە لەم سورەتە مەكەییانەدا هاتوە، ئای خۆزگە بانگەوازكارانی ئیسلامی ئەم سەردەمەیش دەگەڕانەوە بەخۆیانداو پلەو پایەی خۆیانو پەیامەكەیانو بەندەكانی ﷲ یان بزانیایەو بۆ هەر كامێكیان مافی خۆیان پێبدایەو بانگەوازیان بۆ لای ﷲ بووایە نەك بۆ لای پارتو حیزبو خۆپەرستیودنیاپەرستی؛

(٢٦) بڵێ: پەروەردگارمان لە ڕۆژی قیامەتدا كۆمان دەكاتەو پاشان بەڕاستی لە نێوانماندا بڕیار دەدات، چاكان بۆ بەهەشتو خراپان بۆ ئاگر، جا هەر خۆیەتی بڕیاردەرو زانەر بەڕاستیو دروستی هەمو شتێك.

(٢٧) بڵێ: پیشانم بدەن ئەوانەی كە كردوتانن بە هاوبەشی ﷲ، كوانو لەكوێن؟ كەلە ڕاستیدا هیچ هاوبەشێكی نیە بەڵكو ئەو پەروەردگاری بە تواناو كار بەجێیە.

(٢٨) خۆ تۆمان ڕەوانە نەكردوە مەگەر بۆ هەمو خەڵك بەبێ جیاوازی زمانو نەژادو ڕەنگ كە موژدەدەر بیت بە بەهەشتو پاداشتیو هەرگیز دوانەهاتو بۆ چاكانو ترسێنەری بیت بە دۆزەخو سزای سەختو بە ژانو هەرگیز نەبڕاوە بۆ خراپانی خوانەناس. بەڵام زۆربەی خەڵك ئەمە نازاننو خۆیانی لێ لادەدەن.

(٢٩) جا دەڵێن: كەی ئەم بەڵێنە دێتە جێ ئەگەر ڕاست دەكەن. واتە: لە باتی پەشیمان بوونەوەو داوای لێبوردن گاڵتە بە هاتنی ئەو ڕۆژە دەكەنو بەپەلەن بۆی؟! جا پەروەردگاریش دەفەرموێ:

(٣٠) پێیان بڵێ: بۆ ئێوە ڕۆژێكی دیاریكراو هەیە كە ئەگەر ئەو ڕۆژە هات ئیتر ئەگەر داواش بكەن تاوێك لەو ڕۆژە نە دوا دەكەونو نە پێشیش دەكەون

(٣١) ئەو خوانەناسانە وتیان: نە باوەڕ بەم قورئانە دەكەینو نە باوەڕ بەوانەی پێش ئەویش. كە هەموویان بەڵگەن لەسەر زیندوبوونەوەو حەشرو حیساب، جا خوای گەورە دەفەرموێ: ئەگەر تۆ دەت بینی كە ئەم ستەمكارانە لە بەرامبەر

پەروەردگاری خۆیانەوە چۆن وەستێنراون كە هەندێكیان لە دەمی هەندێكیان دەدەنەوەو ئەوانەی كە شوێنكەوتون بەوانەی كە لوت بەرزو ئاغایان بون دەڵێن: ئەگەر هەڵەی ئێوە نەبووایە ئێمە باوەڕمان دەهێناو ئەمڕۆ ئاوا گرفتار نەدەبوین.

(٣٢) لوتبەرزان بەوانەی كە ژێردەستە بوون دەڵێن: ئایا ئێمە بوین كە ئێوەمان بە زۆر لە ڕێگای ڕاست لادا پاش ئەوەی كە پێغەمبەرتان هاتە لا؟ نەخێر، ئێوە خۆتان تاوانبارن‌و ستەمتان لە خۆتان كردوە.

(٣٣) جا ژێردەستانیش بە لوت بەرزانیان دەڵێن: نەخێر وانیە كە ئێوە دەڵێن بەڵكو شەوو ڕۆژتان لەئێمە حەرامكردو بە فاتو فیتو وازتان لە ئێمە نەهێناو ئێمەتان هەڵخەڵەتاندو لە ڕێگای ڕاست لاتان داین ئەو كاتەی كە فەرمانتان پێكردین كە بە ﷲ باوەڕ نەكەین و هاوبەشانێكیشی بۆ دابنێین، جا ئەو كاتەی كە سزایان بینی بەم شێوەیە پەشیمانی خۆیان دەردبڕن.خۆ ئێمە زنجیر دەكەینە ملی ئەو كەسانەی كە خوا نەناسن، ئایا تۆڵەمان لێ سەندن بێجگە لەسەر ئەو كردارانەی كە لە دنیادا كردویانە؟ واتە: هەر كەس سزای هەر ئەوە دەچەژێت كە كردویەتی وستەمی لێ ناكرێت.

(٣٤) هیچ پێغەمبەرێكی ترسێنەرمان ڕەوانە نەكردوە بۆ هیچ گەلێك مەگر سەرمایەدارو ئاغاكانیان بەو پێغەمبەرانەیان وتووە: ئێمە بە ئەوەی كە ئێوە بۆی ڕەوانەكراون بێباوەڕین. جا حاڵی ئەوانەی كە ئەمڕۆ باوەر بەتۆ ناهێنن هەر وەك ئەوان وایەو ئەنجامیشیان هەر وەك ئەوان دەبێت.

(٣٥) جا وتیان: ئێمە سەروەت‌و سامان‌و منداڵی زۆرترمان هەیەو ئێمە سزا نادرێین. چونكە وادەزانن ئەگەر لەلای ﷲ خۆشەویست نەبونایە ئەوانەیان پێنەدەدرا.

(٣٦) بڵێ: بەڕاستی پەروەردگارم بە لێشاوی ڕۆزی دەدات بە كەسێك كە خۆی مەیلی لێ بێت‌و هەر وەهایش دەیگرێتەوە لەكەسێك كە خۆی مەیلی لێ بێ، بەڵام زۆربەی خەڵك ئەو ڕاستیە نازانن.

(٣٧) پێویستە ئەوەش بزانن كە نەسەروەت‌و سامانتان‌و نە منداڵانتان نابن بەهۆی ئەوەی كە لە ئێمەوە نزیكتان كەنەوە بەڵام ئەو كەسانەی كە باوەڕیان هێنا بێت‌و كرداری چاكیان كرد بێت ئەوانە لە ئێمەوە نزیكن، جا ئەوانە بە هۆی ئەو كردارانەی كە كردوویانە پاداشتی چەند بەرامبەریان بۆ هەیە، خۆ ئەوان

قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا۟ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾

لەناو هۆدەكانی ناو كۆشكەكانیان لە بەهەشتدا بێترسانە ژیان بە خۆشیەكی بەردەوامەوە دەبەنە سەر.

(٣٨) جا ئەوانەی كە بۆ دژایەتی نیشانەكانی ئێمەو ناشیرین كردنیان هەوڵ دەدەن ناتوانن لە دەست ئێمە دەربچن، ئەوانە هەمویان لەناو سزای دۆزەخ دا ئامادە دەكرێن.

(٣٩) بڵێ: بەڕاستی پەروەردگارم بە لێشاوی ڕۆزی دەدات بەو كەسانەی كە ئارەزۆی لێ بێت لە بەندەكانی‌و دەیگرێتەوە لێیشی، جا ئەوەی كە دەیبەخشن هەر شتێك هەبێت بەڕاستی پەروەردگار جێگای پڕ دەكاتەوە، وەئەو چاكترینی ڕۆزیدەرانە. پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: {مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا /متفق عليه/ هیچ ڕۆژێك لەبەندەكان نابێتەوە مەگەر دوو فریشتە دادەبەزن جا یەكێكیان دەڵێ: ئەی ﷲ ببەخشە بەوەی كە دەبەخشێت،وە ئەوی تریان دەڵێ: ئەی ﷲ بگرەوە لەوەی كە دەگرێتەوەو نابەخشێت} .

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ أَهَـٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَـٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ وَقَالُوا۟ مَا هَـٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَآ ءَاتَيْنَـٰهُم مِّن كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ ۞ قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

﴿٤٠﴾ وە لەو ڕۆژەدا هەمو موشریكان كۆ دەكاتەوە ئینجا بە فریشتەكان دەفەرموێ: ئایا ئەمانە بەندایەتی ئێوەیان كردوە؟ وە ئێوە پێتان وتوون كە ئاوا بكەن.

﴿٤١﴾ ئەوانیش وتیان: پاكو بێ عەیبی هەر بۆ تۆیەو هیچ هاوەڵێكت نیە، تۆ دۆستی ئێمەیت نە ئەوان بەڵكو ئەوانە جنۆكەیان دەپەرستو پەیڕەویان لەوان دەكردو زۆربەیان باوەڕیان بەوان بو.

﴿٤٢﴾ جا پەروەردگار دەفەرموێ: دەی بزانن كە ئەمڕۆ هیچكام لە ئێوە بۆ ئەوی ترتان خاوەنی هیچ سوودو زیانێك نیە، جا بەو كەسانەی كە ستەمیان كردوە دەڵێین: بچەژن سزای ئەو ئاگرەی كە ئێوە باوەڕتان پێی نەبو. جا با ئێستا هەر هاوار بكەنو بڵێن كە ئەمە ڕاست نیە، وەئەمە ئاگر نیەو ناسوتێین!

﴿٤٣﴾ هەر كاتێك كە نیشانە ڕۆشنكەرەوەكانی ئێمەیان بە سەردا بخوێنرێتەوە دەڵێن: ئەوە هەر پیاوێكەو دەیەوێت ئێوە بەرگری بكات لە پەرستنی ئەوەی كە باو باپیرانتان پەرستوویانە. جا دەڵێن: ئەوە هەر درۆیەكە كە هەڵبەستراوەو هیچ بنەمایەكی ڕاستی نیە، خوا نە ناسانیش بەو پەیامە ڕاستە كە كاتێك هاتە لایان دەڵێن: ئەمە جگە لە سیحرو جادوویەكی ئاشكرا شتێكی تر نیە.

﴿٤٤﴾ بە ئەوانەی كە وا دەڵێن هیچ پەڕاوێكمان نەدابو كە بیخوێننەوەو پێش تۆوهیچ پێغەمبەرێكیشمان بۆ نەناردون كەبیانترسێنێ. جا ئیتر لە سەرە چ بنەمایەكی زانستی دەزانن كە تۆ ڕاست ناكەیتو بەڵگەیان جگە لەنەفامی چی ترە؟

﴿٤٥﴾ خۆ ئەو كەسانەی كە لەپێش ئەوانەوە بوون هەروەكو ئەمانەی سەردەمی تۆ بێباوەڕبون بە پێغەمبەرەكانیان لە حاڵێكدا كەدەیەكی ئەو شتانەی كە بە ئەوا نمان دابو لە هێزو سەروەتو سامانو تەمەن درێژی بەم كافرانەی ئەم سەردەمەمان نەداوە، جا كە ئەوان كاتی خۆی باوەڕیان بە پێغەمبەرانی ئێمە نەكردو بە درۆیان خستنەوە لە ناومان بردن، سا بزانە تۆڵەو سزای ئێمە بۆ ئەوان دە بێ چۆن بووبێت؟ جا پەندو ئامۆژگاری وەرگرنو لاسایی ئەوان مەكەنەوە با دوچاری سزایەكی وەكو سزای ئەوان نەبن، ئەمەش یەكێكە لە میهرەبانی پەروەردگار كە چەند بە جوانی ئامۆژگاری بەندەكانی دەكاتو چەند بە پەرۆشەوەیە بۆیان.

﴿٤٦﴾ بڵێ: من ئامۆژگاریتان هەر بە یەك شت دەكەم ئەویش ئەوەیە كە لەبەر زاتی اللّٰه بۆ پەیڕەوی كردنی ڕاستیو گەیاندنی پەیامی اللّٰه بەدوودوو بە تاك تاك ڕاپەڕن، پاشان ئەی بت پەرەستان بیربكەنەوە لەو پەیامەو لەو پێغەمبەرە. كە ئەو ڕەفیقەتان هیچ جۆرە شێتیەكی پێوە نیەو بە چاكیش ئەمە دەزانن جا ئەو قسە پڕو پوچانەتان لەچیی؟ ئەو تەنها ترسێنەرێكە بۆ ئێوە پێش ئەوەی بگەن بە سزای سەختی قیامەت.

﴿٤٧﴾ بڵێ: من لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە بە ئێوە داوای هەر چیتان لێ بكەم تەنها بۆ سوودو خۆش بەختی خۆتانە، هیچ پاداشتێكم لە ئێوە ناوێت پاداشتی من هەر لەلای اللّٰهیەو ئەو خۆی بەسەر هەمو شتێكدا ئاگادارەو دەزانێت كە من ڕاست دەكەمو ئێوە چۆنم لەگەڵدا دەكەنو پاداشتیشم چەندە؟

﴿٤٨﴾ بڵێ: بێگومان پەروەردگار بە حەقو ڕاستی بەتاڵ تەفروتونا دەكات، هەر ئەویشە كە زۆر چاك زانەری تەواوی شاراوەكانە.

(٤٩) بڵێ: ئەوە پەیامی حەق‌و ڕاستی هات کە ئیسلامەو تازە بێباوەڕی دەست پێ ناکاتەوەو جارێکی تریش ناگەڕێتەوە. لە ڕاستیدا ئەگەرچی کوفر زۆرەو پەرەی سەندوە بەڵام تازە ئەو هێزو توانایەی پێش ئیسلامی نیە چونکە لە هەمو جێگایەك بەشێکی زۆر لە خەڵك موسڵمانەو کەم‌و زۆر پارێزگاری لەو ئایینە دەکەن‌و دوژمن تازە ناتوانێت گەمارۆی ئیسلام بدات بەناوی ئیسلامەوە، ئەوەتا ئەمڕۆ چەندین ناوی جۆراو جۆر دادەنێن بۆ موسڵمانان تا بەوە دوو نیشانە بپێکن:

یەکەم: لەرواڵەتا بڵێن ئێمە دژی ئایینی ئیسلام نین بەڵام تەنها دژی ئەوانەین کە لە ئیسلامیش لایان داوە؟!

دووهەم: دەیانەوێت دوو بەرەکی لەنێوان موسڵماناندا دروست بکەن کە ئەمەش بەڵگەیە لەسەر دەسەڵات‌و هێزی ئیسلام کە کوفر هەرچەندزۆرو خاوەن هێزبێت ناتوانێت ڕاستەوخۆ دژی ئایینی پاکی ئیسلام ڕاوەستێت.

(٥٠) بڵێ: ئەگەر من لە ڕاستی لامداوە ئەوە تەنها تاوانی بۆ خۆمەو ئەگەر ڕێگای ڕاستیشم گرتوە ئەوەش بەهۆی ئەوەیە کە پەروەردگارم وەحی کردوەتە لام‌و کردومی بە پێغەمبەری خۆی بەڕاستی ئەو بیسەری هەمو قسەکانمانەو نزیکە لێمانەوە.

(٥١) ئای چاوت پێیان بکەوتایە ئەو کاتەی کە بەبینینی ئەو سزا گەورانە ترسان، جا ئیتر هیچ ڕێگەی دەرچونیان نیە، هەر کە دەرچون لەگۆڕەکانیانەوە گیران‌و ڕزگاریان نابێت.

(٥٢) جا لەو حاڵەدا وتیان: باوەڕمان بەو هێناوە، جا چۆن دەبێت بەدەست هینانی ئیمان لە شوێنێکدا کە زۆر دورن لەو شوێنەی کە دەبوایە باوەر بهێنن؟ واتە: ئەو دنیایەی کە ئیستا زۆر دوورن لێی شوێنی باوەرهێنان بو نەك ئێرە.

(٥٣) جا چۆن دەبن بەباوەردار لەکاتێکدا ئەوان پێش ئیستا لەدنیادا بە قورئان‌و بەڵێنەکان بێباوەربون، وە دوور لە هەمو ڕاستیەك دەمیان لەشتانێك دەکوتا کەهیچ عیلم‌و زانستێکان لەو بارەوە پێ نەبو.

(٥٤) تازە لە نێوان ئەوان‌و ئەو شتەی کە ئارەزۆی دەکەن‌و پێیان خۆشە ـ وەك: تەوبە لێوەرگرتنیان و باوەڕ هێنان لە دوارۆژداوو چونە ناو بەهەشتەوە ـ بەربەست دانرا هەروەك ئەوەی کە کرا بە هاوشێوەکانیان لە پێش ئەواندا. بەڕاستی ئەوەی کە ئەمڕۆ دەڵێن باوەرمان پێی هێناوە لە دنیادا زۆر بە گومانبون تێیداو گاڵتەیان پێدەکرد، جا وا ئەمڕۆ تۆڵەی بەرهەمی کردارە چەوتەکانی خۆیان وەردەگرنەوە.

قُلۡ جَآءَ ٱلۡحَقُّ وَمَا يُبۡدِئُ ٱلۡبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ (٤٩) قُلۡ إِن ضَلَلۡتُ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفۡسِيۖ وَإِنِ ٱهۡتَدَيۡتُ فَبِمَا يُوحِيٓ إِلَيَّ رَبِّيٓۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٞ قَرِيبٞ (٥٠) وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذۡ فَزِعُواْ فَلَا فَوۡتَ وَأُخِذُواْ مِن مَّكَانٖ قَرِيبٖ (٥١) وَقَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِهِۦ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانِۭ بَعِيدٖ (٥٢) وَقَدۡ كَفَرُواْ بِهِۦ مِن قَبۡلُۖ وَيَقۡذِفُونَ بِٱلۡغَيۡبِ مِن مَّكَانِۭ بَعِيدٖ (٥٣) وَحِيلَ بَيۡنَهُمۡ وَبَيۡنَ مَا يَشۡتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشۡيَاعِهِم مِّن قَبۡلُۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ فِي شَكّٖ مُّرِيبِۭ (٥٤)

سُورَةُ فَاطِرٍ ٣٥ — ٤٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ جَاعِلِ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُوْلِيٓ أَجۡنِحَةٖ مَّثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۚ يَزِيدُ فِي ٱلۡخَلۡقِ مَا يَشَآءُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ (١) مَّا يَفۡتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحۡمَةٖ فَلَا مُمۡسِكَ لَهَاۖ وَمَا يُمۡسِكۡ فَلَا مُرۡسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ (٢) يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡۚ هَلۡ مِنۡ خَٰلِقٍ غَيۡرُ ٱللَّهِ يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ (٣)

سورەتی فاتیر ٣٥ — ٤٥

سورەتی فاتیر کە سی‌و پێنجەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، چل‌و پێنج ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چل‌و سێهەمەو پاش سورەتی (**الفرقان**)و پێش (**مريم**) دابەزیوەو سورەتی (**أَلْمَلائِكة**) یشی پێدەوترێت.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) تەوای سوپاس بۆ اللّٰه، زاتی اللّٰه لە سەرەتای پێنج سورەتدا بەم وشە سوپاسی زاتی خۆی کردوەو ئەمەش تەنها شایانی ئەو زاتەیە و هەر وەکو زاتی بێوێنەیە لەسیفاتیشدا بێوێنەیە، هەر ئەو دەتوانێت وەسف‌و سەنای خۆی بکات، چونکە بۆ جگە لە زاتی ئەو هەر کەس سوپاسی خۆی بکات ناشرینە، بەڵام بۆ اللّٰه زۆر بەجێیە چونکە هەمو چاکەیەك‌و لە هەر کەسێکەوە بێت بە مەیلی اللّٰهیەو ئەگەر ئەو نیعمەتی خۆی بەو کەسە نەدایەو یارمەتی‌و ڕێنمایی نەکردایە ئەو چاکانەی نەدەکرد، کەواتە هەمو چاکەیەك سەرچاوەکەی اللّٰهیە، لەبەر ئەوە هەر خۆی شایانی سوپاسە چ خەڵك بیکات یان نەیکات، ئەمە بۆ چوار جێگا کەی تر بزانە کە لە سەرەتای سورەتی (فاتیحەو ئەنعام‌و کەهف‌و سەبەئە)وەیە.

ئەو اللّٰه یەی کە بەدیهێنەری ئاسمانان‌و زەوییە بە بێ ئەوەی کەلە پێشدا وێنەی بوبێت. فریشتەکانی کردوە بە نێردراو بۆ لای

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدۡ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِكَۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ﴿٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلۡغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمۡ عَدُوّٞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۚ إِنَّمَا يَدۡعُواْ حِزۡبَهُۥ لِيَكُونُواْ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٞۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَأَجۡرٞ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنٗاۖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُۖ فَلَا تَذۡهَبۡ نَفۡسُكَ عَلَيۡهِمۡ حَسَرَٰتٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِمَا يَصۡنَعُونَ ﴿٨﴾ وَٱللَّهُ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابٗا فَسُقۡنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٖ مَّيِّتٖ فَأَحۡيَيۡنَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلۡعِزَّةُ جَمِيعًاۚ إِلَيۡهِ يَصۡعَدُ ٱلۡكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلۡعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرۡفَعُهُۥۚ وَٱلَّذِينَ يَمۡكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٞۖ وَمَكۡرُ أُوْلَٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ جَعَلَكُمۡ أَزۡوَٰجٗاۚ وَمَا تَحۡمِلُ مِنۡ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلۡمِهِۦۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٖ وَلَا يُنقَصُ مِنۡ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِي كِتَٰبٍۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ﴿١١﴾

پێغەمبەران کە ئەو فریشتانە خاوەنی دوو باڵ‌و سێ باڵ‌و چوار باڵن، وە زیاد ئەکات لەو باڵانەیش هەر چەندێك ئارەزوو لێ بێت، جا بەڕاستی ﷲ دەسەڵاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا.

(٢) ﷲ هەر کاتێك دەرگای خێر لە خەڵك بکاتەوە هیچ کەس ناتوانێت ڕێگای لێ بگرێت خۆ ئەویش گرتیەوە لە پاش خۆی کەس ناتوانێت ئەو خێرە ڕەوانە بکات‌و هەر ئەوە بە دەسەڵات‌و کاربەجێ.

لە فەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی:{اللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنفَعُ ذَا الجَدِّ مِنكَ الجَدّ/متفق عليه/
ئەی پەروەردگار هیچ ڕێگرێك نیە بۆ ئەوەی کە تۆ بیدەیت و هیچ کەسێکیش ناتوانێت بیدات ئەو شتەی کە تۆ بەرگری بکەیت، وەهیچ خاوەن دەسەڵاتێك لەجیاتی تۆدا دەسەڵاتەکەی سوودی پێنادات}

(٣) ئەی خەڵکینە بیر لەو خەیرو بەرەکەتە زۆرەی ﷲ بکەنەوە کە ڕژاندویەتی بەسەرتاندا، ئایا لە ئاسمانان‌و زەویدا جگە لە ﷲ دروستکەرێکی تر هەیە کە ڕۆزیتان پێبدات؟ هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نیە جگە لەو، دەی بۆ ئاوا لا دەدەن لە ڕێگای ڕاست؟!

(٤) خۆ ئەگەر تۆ بە درۆ دەخەنەوەو باوەڕت پێناکەن، جا تۆ خەم مەخۆو دڵتەنگ مەبە چونکە بەڕاستی پێغەمبەرانی پێش تۆیش بە درۆ خرانەوەو سەر ئەنجامی ڕاستان‌و ناڕاستانیشت بۆ باسکراوە، جاتۆ تەنها ڕاگەیاندنت لەسەرەوە هیچی ترو سەرئەنجامی هەموو کارەکانیش هەر تەنها بۆ لای ﷲ دەگەڕێنرێنەوە.

(٥) ئەی خەڵکینە بەڕاستی بەڵێنی ﷲ بۆ هاتنی ڕۆژی دوایی‌و حیساب‌و دۆزەخ‌و بەهەشت ڕاستە، جا با ئەم ژیانەی دنیا سەر گەرمتان نەکات‌و شەیتانیش بە بەخشندەی ﷲ فریوتان نەدات. جا هەر لەسەر تاوان‌و ستەم برۆن‌و بڵێن خوا بەرەحمە ڕاستە خوا بەرەحمە بەڵام تۆڵەیشی سەختە.

(٦) بەڕاستی شەیتان دوژمنتانە سا ئێوەیش ئەو بە دوژمنی خۆتان بزانن، ئەو پێڕو تاقمی خۆی بانگ دەکات تا ببن بە یارانی ئاگری کڵپەدار وبیانخاتە دۆزەخەوە.

(٧) ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن‌و بەگوێی شەیتانیان کردوە سزایەکی توندیان بۆ هەیەو ئەوانەش کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە بۆ ئەوانە لێبوردنی خواو پاداشتی گەورە هەیە. بەڵێ ئەوەی کە باسکرا سەر ئەنجامی پەیڕەوانی شەیتان‌و پەیڕەوانی ﷲ بو، جا بزانە کام لەو دوو سەرئەنجامە بۆ خۆت هەڵدەبژێریت؟

(٨) ئایا ئەو کەسەی کە کردارە خراپەکەی بۆ جوانکراوەو خۆیشی بە جوانی دەزانێت وەکو ئەو کەسە وایە کە وا نەبێت؟ بێگومان زاتی ﷲ هەر کەس حەز بکات گومڕای دەکات‌و هەر کەسێکیش حەز بکات شارەزای دەکات، بەڵام ﷲ ئەم کارە بە زۆر ناکات بە کەس بەڵکو خەڵکی خۆی سەرپشکە لە هەڵبژاردنی ڕێگا، چونکە هێنانە دنیامان هەر بۆتاقی کردنەوەیە، بەڵام بۆیە ئەمە دەفەرموێت تا دڵنەوایی پێغەمبەر ﷺ بکات‌و تێی بگەیەنێت کە تۆ تەنها ڕاگەیاندنت لەسەرە، جا نەکەیت کە خۆت لەناو ببەیت بە خەفەت‌و داخ لەسەر ئەوەی کە ئەوان خراپەیان بۆ جوان کراوەو پەیڕەوی لە ڕاستی ناکەن؟ بێگومان ﷲ دەزانێت بەوەی کە ئەوان دەیکەن.

(٩) ﷲ ئەو زاتەیە کە با ڕەوانە دەکات، جا ئەویش هەور دەخاتە جموجوڵ ئەوسا دەینێرین بۆ ئەو وڵاتەی کە مردوە لە بێ ئاویدا ئەوسا بەو ئاوە ئەو زەویە پاش مردنی بە کانیاو و بەگژوگیا زیندوی دەکەینەوە، زیندوکرنەوەی ئێوەیش پاش مردن هەر بەم شێوەیە. جا چۆن ئەوە بە چاوی خۆتان دەیبینن‌و گومانتان تێیدا نیە دەبێت هەر بەم شێوەیەش گومانتان لە زیندو کردنەوەی خۆتاندا نەبێت.

(١٠) هەر کەسێك دەسەڵاتو هێزی دەوێت با بزانێت کە تەواوی دەسەڵات هی اللهیە، قسەی باش هەر بۆ لای ئەو سەر دەکەوێتو کرداری چاك بەرزی دەکاتەوەو پەسەند کراوی لایالله دەبێت، جا ئەو کەسانەی کە فڕوفێڵە خراپەکان دەکەن سزای توندیان بۆ هەیەو فڕوفێڵی ئەوان هەر بۆ خۆی لەناودەچێ.

(١١) خۆ الله ئەو زاتەیە کە سەرەتا ڕاستەوخۆ لە خاك دروستیکردون کە ئادەمە (عليه السلام) لە ڕاستیدا هەمو مرۆڤێك ناڕاستەوخۆ لەخاك دروست دەبێت، پاشان دروستیکردون لە دڵۆپەیەك ئاو پاشان کردنی بە نێرو مێو هیچ مێینەیەك باردار نابێتو ئەو بارەیش دانانێت مەگەر بە زانیاری ئەو زاتە بێتو هیچ تەمەندارێك تەمەنی پێنادرێتو هیچیش لەو تەمەنە کەم ناکرێتەوە مەگەر بەو شێوەی کە لە (لوح المحفوظ)دایە، بەڕاستی ئەمە لەلای الله ئاسانە. چونکە هەر خۆیەتی بەدیهێنەری ئەم بونەوەرە.

(١٢) ئەو دوو دەریا کەهەن وەکو یەك نین ئەمیان شرینەو سازگارەو چاك لە گەرو دەچێتە خوارەوەو ئەوی تریان سوێرەو لە سوێریدا تاڵەو لە هەردووکیان گۆشتی تەرچكو ناسك دەخۆنو شتی بەنرخی لێدەردەهێنن وەکو دوڕو یاقوتو سەدەفو خۆتانی پێ جوان دەکەن، خۆ تۆ دەبینی کەشتی بەناویدا دێنو دەڕۆن بۆ ئەوەی لە نازو نیعمەتی ئەو بەهرەمەند ببن، جا بەڵکو ئێوەش سوپاسی ئەو زاتە بکە ن.

(١٣) الله شەو دەخاتە ناو ڕۆژەوەو ڕۆژیش دەخاتە ناو شەوەوە (بە کەمو زیادکردنیان لە کەشەکانی ساڵدا هەر جارەی یەکێکیان زیاد دەکات بەگوێرەی پێویستی خەڵك)و ڕۆژو مانگی ڕامکردوە کە هەمویان دێنو دەچن بۆ کاتێکی دیاریکراو واتە: هاتوچۆیان بۆ تەواو کردنی ئەو ماوەیە تا بگەین بەو کاتەی کە ناوبراوە کە هاتنی قیامەتو حیسابە، جا ئەوەی ئەو کارە دەکات اللهیە کە پەروەردگارتانەو تەواوی موڵك هەر موڵکی ئەو زاتەیەو ئەو کەسانەی کە ئێوە دەیان پەرستن بێجگە لە الله خاوەنی کفنە سپیەکەی پۆشاکی تۆوی خورمایەکیش نین.

(١٤) ئەگەر بانگیان بکەنو بیان پەرستن ئەوان هیچ داواو بەندایەتیو بانگێکی ئێوە نابیسن، وە ئەگەر بیشی بیسن هیچ وەڵامێکتان نادەنەوەو لە ڕۆژی قیامەتیشدا نکولی دەکەن لەوەی کە ئێوە ئەوانتان کرد بێت بە هاوبەشی اللهو بەندایەتیتان بۆ کردبن، جا بزانە وەك ئەو زاتە زۆر ئاگادارە کە اللهیە هیچ کەسێکی تر ئاوا هەواڵێکی ئەم دوو ژیانەت پێناداتو ئاوا

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (١٢) يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۚ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ (١٣) إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ (١٤) ۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (١٥) إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ (١٦) وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ (١٧) وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (١٨)

سەرئەنجامی هەمو کارێك نازانێت، جا کەواتە گوێ لە ئێمە بگرەو ڕاستیەکان تەنها لەئێمە وەرگرە.

(١٥) ئەی خەڵکینە هەر ئێوەن نیازمەندن بە اللهو الله هەر خۆیەتی بێنیازو سوپاسکراو. جا چی ئێوە سوپاسی بکەن یان نە.

(١٦) ئەگەر ئەو زاتە حەز بکات ئێوە لا دەباتو دروستکراوێکی تازە دەهێنێت.

(١٧) خۆ ئەمە لەلای الله شتێکی گران نیە بەڵکو ئەمە لەلای ئەو ئاسانە.

(١٨) هیچکەس باری تاوانی کەسێکی تر هەڵناگرێتو هەر کەس تاوانی خۆی لە گەردنی خۆیدایە جا ئەگەر کەسێکیش کە باری تاوانی زۆر گرانە لەسەری بانگ بکاتە کەسێکی تر کە بۆی هەلگرێت هیچ لەو تاوانەی لێ هەڵناگرێت ئەگەرچی بانگ کراوەکەش خزمی نزیکی خۆی بێت (وەکو باوكو منداڵی خۆی) بەڵکو هەمو کەس لە ترسی ئەویتر هەڵدێت نەوەکو لەوێ داوای شتی لێ بکات، تۆ هەر ئەوەندەت لەسەر پێویستە کە ئەو کەسانەی لە پەنامەکیدا لە پەروەردگاری خۆیان دەترسنو نوێژ دەکەن بترسێنیتو هەر کەسێك خۆی پاك بکاتەوە ئەوە تەنها سوودی خۆپاك کردنەوەکەی بۆ خۆیەتی، وە سەرەنجامی هەموان هەر بۆ لای الله یە، جا لەوێدا هەر کەس بەشێوەی کاری خۆی پاداشتو سزا وەردەگرێت. لەفەرمودەدا هاتوە کە باوكو

وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا ٱلظُّلُمَٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا ۚ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

كوڕێك هاتنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ زۆر لەیەك دەچون، جا پێغەمبەر ﷺ بەكابرای فەرمو: {ابْنُكَ هَذَا قَالَ إِي وَرَبِّ الْكَعْبَةِ قَالَ حَقًّا قَالَ أَشْهَدُ بِهِ قَالَ فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ضَاحِكًا مِنْ ثَبْتِ شَبَهِي فِي أَبِي وَمِنْ حَلِفِ أَبِي عَلَيَّ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَا يَجْنِي عَلَيْكَ وَلَا تَجْنِي عَلَيْهِ وَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى /ابوداود.صححه الالباني/ ئەمە كوڕتە؟ وتی: ئەرێ بە پەروەردگاری كەعبە. فەرموی: بەراستی؟ وتی: شایەتی دەدەم كەكوڕمە، جاكوڕەكە كە فەرمودەكەی هێناوە دەڵێ:جا پێغەمبەری خوا ﷺ پێكەنی لەبونی شێوەی من لەباوكمداو لەوسوێندەی باوكم لەسەرمن پاشان فەرموی: ئاگادار بە، بێگومان هەر تاوانێ كە ئەو بیكات لەسەر تۆ نیەو تاوانێكیش كە تۆ بیكەیت لەسەر ئەونیە، وە پێغەمبەری خوا ﷺ ﴿هیچ كەس باری تاوانی كەسێكی تر هەڵناگرێ﴾ی خوێندەوە}

﴿١٩﴾ خۆ كوێرو چاوساغ وەكو یەك نین. واتە: كافرو موسڵمان.

﴿٢٠﴾ خۆ تاریكیەكانو ڕووناكیش وەكو یەك نین. واتە: كوفرو ئیمان.

﴿٢١﴾ خۆسێبەرو گەرمایش وەكو یەك نین. واتە: بەهەشتو دۆزەخ.

﴿٢٢﴾ زیندوەكانو مردوەكان وەك یەك نین. واتە: باوەڕدارو خوا نەناس، بێگومان اللهدەبیسێنێت و ڕێنمونی دەكات ئەو كەسەی حەز بكات بۆ باوەڕ هێنانو بەندایەتی الله بەڵام تۆ ناتوانیت ببیسێنیو ڕێنمونی بكەیت ئەو كەسەی كە لەناو گۆڕدایە. واتە خوا نەناس وەك مردوی ناوگۆڕە چەند دوورە كەتۆ قسە بەمردوی ناوگۆڕ ببیسێنی كەشتێكی محاڵە ئەوەندە دوورە كە هیدایەتی بدەیت چونكە هیدایەت بەدەست تۆ نیە.

﴿٢٣﴾ تۆ هەر ترسێنەریت بە سەرئەنجامی كوفرو خوانەناسی.

﴿٢٤﴾ بەڕاستی ئێمە تۆمان بە پەیامێكی ڕاستەوە ناردوە كە مژدەدەر بیت بە بەهەشت بەو كەسانەی كە باوەڕ دەهێننو ترسێنەر بیت بەو كەسانەی كە باوەڕ ناهێنن، ئەوسا هیچ گەلێكیش نەبوە كە ترسێنەریان بۆ نەهات بێت.

﴿٢٥﴾ جا ئەگەر ئەوان باوەڕ بە تۆ نەكەنو بەدرۆزنت بزانن (تۆ دڵتەنگ مەبەو خەم مەخۆ چونكە) بەڕاستی ئەو كەسانەی پێش ئەوانیش كە پێغەمبەریان بە بەڵگەی ئاشكراو سیپارەو پەڕاوی ڕووناك كەرەوە هاتە لایان باوەڕیان نەهێنا.

﴿٢٦﴾ پاشان ئەوانەی كە خوانەناس بون تۆڵەمان لێ سەندن، جا بزانە تۆڵەی من بۆیان چۆن بو؟ واتە با ئەم گەلەی تۆیش بترسن ئەگەر باوەڕت پێ نەكەن كە الله وەبەر غەزەبیان بخاتو تۆڵەیان لێوەربگرێت.

﴿٢٧﴾ ئایا تۆ نەتبینیوە كە الله لە ئاسمانەوە ئاوی ناردوەتە خوارەوە، ئەوسا بەو ئاوە بەروبومێكی زۆر كە ڕەنگیان لە یەك جیابو سەوزو سورو زەردمان وەبەر هێنا، وە لە چیاكانیش ڕێگایانێكی جۆراوجۆر لە ڕەنگدا سپیو سوور كە ڕەنگیان لە یەك جیابو، سووری تۆخو سووری كاڵو سپیو سپی تۆزاویو زەردو زەردی كاڵو ڕەشو ڕەشی زۆر تۆخیش.

﴿٢٨﴾ جا لەناو خەڵكو لە گیانەوەرانو مەڕو ماڵاتدا جیاوازیان هەیە لەجۆرو شێوەو ڕەنگیاندا هەروەكو چۆن لە بەروبوومو چیاكاندا ڕەنگی جۆراو جۆریان بو. ئەوسا لەناو بەندەكاندا هەر زانایانن كە لەالله دەترسن چونكە هەرئەوانن كە الله بە جوانی دەناسن، بەڕاستی الله دەسەڵاتدارو چاوپۆشیكەرە لە تاوانی بەندەكانی. وتراوە كە زانا سێ جۆرە: جۆرێكیان هەم الله دەناسێتو هەم فەرمانەكانی. وە جۆرێكی تریان زانیاری هەیە لەسەر فەرمانەكانی بەڵام الله ناناسێت. وەجۆرێكیان زانیاری هەیە لەبارەی اللهوە بەڵام فەرمانەكانی نازانێت، جا ئەو كەسەی كە الله دەناسێتو فەرمانەكانیشی دەزانێت ئەوە ئەو زانایانەن كە لە خوا دەترسن بەڵام ئەو كەسەی كە فەرمانەكانی دەناسێتو زاتی الله ناناسێت ئەوە ئەو كەسەیە كە سنورەكانو پێویستیەكان دەزانێت بەڵام لە خوا ناترسێت، جا ئەوانە زۆر پڕمەترسین بۆ فریودانی خەڵكو لارێ كردنیان، ئەوەش كە زاتی الله دەناسێتو

فەرمانەکانی ناناسێت ئەوە ئەو کەسەیە کە لە خوا دەترسێت بەلاَم سنورو پێویستیەکانی نازانێت، جا ئەمانەش لەبەندایەتی کردندا دوچاری گەلێك بیدعەو خەرافیات دەبن.

هەر لە بارەی پلەی زاناو زانستەوە پێغەمبەری خوا دەفەرموێ: {مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَطْلُبُ فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالْحِيتَانُ فِي جَوْفِ الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ وَإِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ /ابوداود وصححه الالباني/ هەرکەسێك ڕێگایەك بگرێت کەبیەوێ لەم ڕێگاوە زانستی دەست بکەوێت خوا دەیخاتە سەر ڕێگایەك لە ڕێگای بەهەشت، بێگومان کەفریشتەکان باڵیان ڕادەخەن بۆ زانستخوازان بەنیشانەی ڕازی بونیان لەزاناو زانستخوازان، جا بێگومان کە زانستخوازان ئەوەی کە لەئاسمانانو زەویدایە تەنانەت ماسیەکان لەناودەریادا داوای لێخۆشبونی بۆ دەکەن، خۆبێگومان کە ڕێزی زانا بەسەر خواناسدا وەك ڕێزی مانگی چواردەیە بەسەر هەمو ئەستێرەکاندا، جابێگومان کەزانایان کەلەپور بەری پێغەمبەرانن‌و بێگومانیش کە پێغەمبەران (سەلامی خوایان لێ بێ) هیچ دینارو درهەمێکیان لێ بەجێ نەماوە، ئەوان زانیاریان لێ بەجێماوە ـ کەپەیامەکەی خوایە ـ جا هەر کەسێك ئەوەی دەستکەوتبێت بەشێکی فرەوانی دەستکەوتوە} .

﴿٢٩﴾ بێگومان ئەو کەسانەی کە پەڕاوی الله دەخوێننەوەو بەردەوامن لەسەر نوێژەکانیانو لەوەی کە پێمان داون بە پەنهانیو بە ئاشکرا دەیبەخشن، ئەوانە بە هیوای بازرگانیەکن کە ڕەزامەندی خواو بەهەشتی پڕ نازو نیعمەتیەتی کە هەرگیز لەناو ناچێت.

﴿٣٠﴾ تاالله پاداشتیان بداتەوەو لە چاکەی خۆیشی بۆیشیان زیاد بکات، بەڕاستی ئەو لێبوردەیە لە تاوانی بەندەکانیو بە چاکەی بەندەکانی دەزانێتو پاداشتیان دەداتەوە.

﴿٣١﴾ جا ئەوەی کە نیگامان کردوەتە لای تۆ لەو پەڕاوە کە قورئانە هەر ئەوە ڕاستەو دان دەنێت بەو پەڕاوانەی کە لە پێش خۆیدا هاتون، بێگومان کە الله زۆر ئاگادارە بە هەڵسو کەوتی بەندەکانی، بینەرو چاودێریکاری کۆششەکانیانە.

﴿٣٢﴾ لە پاشان بەو کەسانەی کە هەڵمان بژاردوون لە بەندەکانمان ئەو پەڕاوەمان پێدان، جا لەناو ئەواندا کەسانێك هەبون کە ستەمیان لە خۆیان کردو کەسانێکی تر لەوان مامناوەند بوونو

وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا ٱلۡكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ وَمِنۡهُم مُّقۡتَصِدٞ وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ﴿٣٣﴾ وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِيٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ مِن فَضۡلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٖ ﴿٣٦﴾ وَهُمۡ يَصۡطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا غَيۡرَ ٱلَّذِي كُنَّا نَعۡمَلُۚ أَوَلَمۡ نُعَمِّرۡكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيۡبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

کەسانێکی تریان هەبوە کە بەهۆی چاکەکانیانەوە بە یارمەتی الله لەهاوەڵانیان پێشدەکەوتن، ئا ئەوەیە ڕێزو چاکەی گەورە کە خوا داویەتی بەو بەندەیە کە پێشبڕکێ دەکات لە چاکە کردندا. لەفەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ لەبارەی ئەم ئایەتەوەفەرمویەتی:{ هَؤُلَاءِ كُلُّهُمْ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ وَكُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ /الترمذي.صححه الالباني/ ئەمانە هەمویان لەیەك ئاستدان لەوەی کە ئومەتی پێغەمبەرن ﷺ و هەمویان دەچنە بەهەشتەوە} بەلاَم جێگایان لە بەهەشتدا بەگوێرەی کردارەکانی خۆیانە.

﴿٣٣﴾ کە ئەو ڕێزە گەورەش بریتیە لەوەی کەدەچنە ناو باخچەکانی دانیشتنەوە کە لە ناویدا بە دەست بەندانێك کە لە ئاڵتونەو بە مرواریش دەنەخشێنرێن ، وە پۆشاکیشیان لەناویدا هەورێشمە.

﴿٣٤﴾ ئەوسا دەڵێن: سوپاس بۆ ئەو زاتەی کە تەواوی نارەحەتیەکانی لەسەر ئێمە لابرد، بێگومان کە پەروەردگارمان زۆر لێبوردەیەو بە چاکەی بەندەکانی دەزانێتو پاداشتیان دەداتەوە.

﴿٣٥﴾ ئەو کەسەی کە لە ماڵی دانیشتنو هەمیشەییدا لە چاکەی خۆی جێگای کردینەوە نە هیچ ڕەنجو نارەحەتی تێیدا هەست دەکەینو نە دوچاری هیچ ماندوبوونێك دەبین تێیدا. جا بەم

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ ٱلْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

شێوەیە پەروەردگار پاداشتی خواناسان‌و پارێزکاران دەداتەوە، ئینجا باسی پاشەڕۆژی خوا نەناسانیش دەکاو دەفەرموێ:

﴿٣٦﴾ ئەوسا ئاگری دۆزەخ بۆ ئەو کەسانەیە کە خوا نەناسن کە هیچ بڕیارێك لەو شوێنەدا نادرێت بەسەریاندا تا بمرن‌و هیچیش لەو سزایە سوك ناکرێت کە لە سەریانە بەهەمان شێوە ئێمە سزای هەمو خوانەناسان دەدەین.

﴿٣٧﴾ جا ئەوان لەناو ئەو ئاگرەدا هاوار دەکەن‌و دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان لەم ئاگرە دەرمان بهێنە، ئیتر ئیشی چاك دەکەین نە ئەو ئیشەی کە لە پێشدا کردوومانە، واتە: لەو کاتەدا پەشیمان دەبنەوە لە کارە خراپەکانی دنیاو داوای گەڕانەوە لە خوا دەکەن بەڵام بێسوودەو پێیان دەفەرموێ: ئایا ئەوەندە تەمەنتان پێنەدان کە بیری تێدا بکەنەوەو چاکەو خراپە بزانن؟ خۆ ترسێنەریشتان بۆ ڕەوانە کرا، سا سزای خۆتان بچەژن چونکە بۆ ستەمکاران هیچ یارمەتیدەرێك نیە. پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: {أعذَرَ اللهُ عَزّ وَجَلَّ إلَى امْرِىءٍ أَخَّر عُمرَهُ حَتَّى بَلَغَ ستينَ سَنَةً/ النسائي، صححه الالباني/ اللّٰه ی دەسەڵاتدارو گەورە بەهانەی نەهێشتوە بۆ کەسێك کە ماوەی پێبدات تا تەمەنی دەگاتە شەست ساڵ}.

﴿٣٨﴾ بەڕاستی اللّٰه زانەری شاراوەکانی ئاسمانان‌و زەویە، بەڕاستی ئەو زانەرە بەوەی کە لەناو دڵەکاندا هەیە لە نیەتی چاك‌و خراپ‌و هیچ لەو ون نابێت، چونکە زاناو وردبینەو هەر خۆی خەتەراتی دڵ دروست دەکات، جا چۆن دە بێ پێی نەزانێ.

﴿٣٩﴾ اللّٰه ئەو زاتەیە کە کردونی بە جێ نشینی یەکتر لەم زەویەدا، ئەوسا هەر کەس خوا نەناس بێت ئەوە زیانی خوا نەناسیەکەی هەربۆ خۆیەتی‌و کوفری کافران زیاتر هەر ڕقی پەروەردگاریان زیاد دەکات‌و کافران بەو کوفرەیان هەر زیاتر ڕەنجەڕۆ دەبن.

﴿٤٠﴾ بڵێ: پێم بڵێن ئەوانەی کە جگە لە اللّٰه بەندایەتیتان بۆ دەکەن پیشانم بدەن ئایا چییان لەم زەویەدا دروستکردوە؟ نەك هەر ئەوە، دەی پێم بڵێن: ئایا ئەوان هاوبەشێکیان هەیە لەناو ئاسمانەکانداو شتێکی بۆ بەدیهێنابن؟ نەك هەر ئەوەش، ئەی ئایا ئێمە پەڕاوێکمان پێداون لەبارەی ئەو خوانەناسیەوە کە ئەوان لەسەر چاو ڕۆشنی بن؟ نەخێر ستەمکاران هەندێکیان بە هەندێکیان جگە لە فریودان‌و هەڵخەڵەتاندن هیچ بەڵێنێکی تریان نەداوە بە پەیڕەوانیان. بەڵام پەیڕەوانیان نەزان‌و گێل‌و گەمژەن تا بە دادگای اللّٰه نەگەن بە ئاگا نایەن، جا ئەو کاتە پەنجەی پەشیمانی دەگەزن بەڵام بێ سوودە.

﴿٤١﴾ بەڕاستی اللّٰه یە کە ئاسمانان‌و زەوی ڕاگرتوە ئەگەر بکەون جگە لەو هیچکەسی تر ناتوانێت ڕاگیریان بکات بەڕاستی ئەو بە حەوسەڵەیە لە دواخستنی سزا، زۆرخەتا پۆشیشە بۆبەندەکانی.

﴿٤٢﴾ خوانەناسان بە توندی سوێندیان بە اللّٰه دەخوارد کە - دەیان وت - ئەگەر بێت‌و ترسێنەرێکمان بۆ بهاتبایە ئەو کاتە ئێمە لەو دوو گەلە (جولەکەو گاور) چاکتر ڕێگای ڕاستمان دەگرت، جا کاتێك کە پێغەمبەریان بۆ هات بەوە زیاتر لە ئایین‌و لە ڕاستی دوورکەوتنەوە.

﴿٤٣﴾ هەر لەبەر لوت بەرزی‌و خۆبەزلگرتنیان لە ناو زەویداو فڕوفێڵی خراپ، خۆ زیانی فڕوفێڵی خراپیش هەر بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێتەوە، وتراوە "چاڵ هەڵکەن لە بێخ چاڵدایە" ئایا بێجگە لە چارەنوسی پێشوەکان چاوەڕوانی شتێکی تر هەن؟ ئەوسا تۆ نابینی هیچگۆڕانێك بۆ باوی اللّٰه، خۆ باوی اللّٰه جێگۆڕکەش ناکات‌و اللّٰه هەرچی ویست بۆ هەر گەلێك پێی دەکات‌و هیچکەسیش ناتوانێت بەرپەرچی بداتەوە.

﴿٤٤﴾ ئایا ئەوان لەم سەر زەویەدا نەگەڕاون تا ببینن‌و بزانن ئەوانەی پێش ئەوان کە لەوانیش بەهێزتر بوون چیان بەسەر هاتوە؟ ئەوسا هیچ شتێکیش نە لەناو ئاسمانان‌و لەناو زەویدا نیە کە بتوانێ زۆرلە دەستی اللّٰه بسێنێت ، بێگومان ئەو زانایە بە هەمو ئاشکراو پەنهانیەکانی ناو ئاسمانان‌و زەوی‌و دڵ‌و دەروونی

مرۆڤەکانو بە توانایە بۆ تۆڵە سەندنو پاداشت دانەوەیان. بەڵێ ئەو زانایەو سەرئەنجامیان دەزانێو بە پەلە نیە لەتۆڵە سەندنەوەدا بەڵام نەزانو نەفامەکان لەم ماوەدانە ی الله بە خراپی سوود وەردەگرن، ئینجادەفەرموێ:

(٤٥) جا ئەگەر الله هەر کەسێك بەو کارە خراپەی کە دەیکات بەپەلە تۆڵەی لێ وەرگرتایە هیچ جموجۆڵکەرێکی لەسەر ئەم زەوییەدا نەدەهێشت، بەڵام ئەو زاتە ماوەیان پێدەداتو دوایان دەخات بۆ کاتی دیاریکراو، ئەوسا هەر کاتێك کاتی نەمانیان هات لەناویان دەبات، بەڕاستی الله بینەری کاروباری بەندەکانیەتی، پاشان چاکان بە چاکەی خۆی بە چاکی پاداشت دەداتەوەو خراپانیش تۆڵەی ڕەفتارەکانیان بە دادپەروەرانە لێ وەردەگرێتەوە. واتە ستەم لەکەس ناکاتو کەسیشی لەبیر ناچێت.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾

سورەتی یاسین ٣٦ — ٨٣

سُورَةُ يسٓ ٣٦ — ٨٣

سورەتی یاسین کە سورەتی سیو شەشەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوەو هەشتاو سێ ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلو یەکەمەو پاش سورەتی (الجن)و پێش (الفرقان) دابەزیوە.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يسٓ ﴿١﴾ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَـٰقِهِمْ أَغْلَـٰلًا فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَـٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَـٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَـٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَـٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

بەناوی الله ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) یاسین. لەو پیتانەن کە لە سەرەتای هەندێك لە سورەتەکانەوە هاتووە هەر الله خۆی دەزانێت مەبەست چیە

(٢) سوێند بەم قورئانە کە هەموی داناییە.

(٣) بەبێگومان تۆ یەکێکی لە پێغەمبەرانی خودا.

(٤) کە لەسەر ڕێگای ڕاستیت کەئایینی ئیسلامە.

(٥) کەدا بەزیوە لەلایەن خاوەن دەسەڵاتی زۆر بە سۆزەوە.

(٦) بۆ ئەوەی تۆ گەلێك بترسێنی لە سزایالله کە باو باپیرانیان نەترسێنراونو پێغەمبەریان بۆ نەهاتووە بێئاگان لە ئایینو لە ڕاستی.

(٧) بەڕاستی بەڵێنی سزای (الله) زۆرینەیانی گرتوەتەوە، سا ئیتر ئەوان باوەڕ ناهێنن؟

(٨) بێگومان کە ئێمە زنجیرێکمان لە ملیان کردەوە کە ئەو زنجیرە تا چەناکەیان شەتەکی داونوناتوانن سەریان دانەوێننوچاوشۆڕن.واتە ئەو کافرانە ئەوەندە دژی ئایینن وەك ئەوەی کە تەتەر پێچ کرابن لە سەر کوفرو نەتوانن لێی دەربچن.

(٩) جا لە بەردەمیانەوەو لە پشتیانەوە بەرپەرچێکی گەورەمان داناوە کە توانای دەرچونیان نەبێت ئەوسا ڕەشاویشمان هێناوە بەسەرچاویاندا و حەق نابینن.

(١٠) جا لەلای ئەوان یەکسانە چ بیانترسێنیتو چ نەیانترسێنیت ئەوان هەرباوەڕ ناهێننو گوێ لە حەق ناگرن.

(١١) ترساندنت تەنها بۆ کەسێکە کە پەیرەوی لەم قورئانە بکاتو لە پەنامەکیدا لە ڕەحمان بترسێت، جا بەو کەسە مژدەی لێبوردنو پاداشتی چاکیش بدە. لەراستیدا ترساندن بۆ هەمو مرۆڤە بەڵام هەر خواناسان سوودی لێوەرئەگرن بۆیە ئاوا دەفەرموێ.

(١٢) بێگومان ئێمە تەواوی مردووان زیندوو دەکەینەوە بۆلێپرسینەوە و ئەوەی کە لە پێشەوە کردویانە لە دنیاداو ئەوەی کە پاش خۆیان پەیرەوی لێوەدەکرێت لە چاكو خراپ بۆیان دەنوسینو هەمو شتێکمان لە پەراوی ڕۆشنکەرەوەدا کە (لوح المحفوظ)ە بە ژماردن دیاری کردووە هیچ شتێك ون نابێت.

لە فەرمودەی سەحیحدا هاتوە کە تیرەی بەنی سەلیمە دووری مزگەوتبونو ویستیان بێن لە نزیکی مزگەوتەوە ماڵ دروست بکەنو ئەو بڕیارەیان گەیشتە پێغەمبەر ﷺ جاپێی فەرمون: {يَا بَنِي سَلِمَةَ دِيَارَكُم تُكتَبْ آثَارُكُم، دِيَارَكُمْ تُكتَب آثَارُكُمْ/ ئەی بەنی سەلیمە لە ماڵەکانی خۆتاندا بمێننەوە ئەو هاتوچۆتانە بۆ

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَٰبَ ٱلْقَرْيَةِ إِذْ جَآءَهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾
إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ
إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا۟ مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَآ أَنزَلَ
ٱلرَّحْمَٰنُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا۟ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ
إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾
قَالُوٓا۟ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا۟ لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم
مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا۟ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ أَئِن ذُكِّرْتُم
بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ رَجُلٌ
يَسْعَىٰ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُوا۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُوا۟ مَن
لَّا يَسْـَٔلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِىَ لَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِى
فَطَرَنِى وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن
يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا
يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّىٓ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّىٓ ءَامَنتُ
بِرَبِّكُمْ فَٱسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ٱدْخُلِ ٱلْجَنَّةَ قَالَ يَٰلَيْتَ قَوْمِى
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِى رَبِّى وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

دەنوسرێت، لە ماڵەكانی خۆتاندا بمێننەوە ئەو هاتوچۆتانە بۆ دەنوسرێت} جا وشەی (آثار) چ ئەوە بێت كە لەپاش خۆیان خەڵكی لەسەر بڕوات وەكو مانامان كرد یان ئەو هاتوچۆیە بۆ بەندایەتی بێ یان بۆتاوان هیچ جیاوازی نیەو هەردووك دەنوسرێت بۆ مرۆڤ.

﴿١٣﴾ ئەی محمد ﷺ باس بكە بە نمونە بۆ گەلەكەت خەڵكی ئەو ئاواییەی(ئەنتاكیە) كە كاتێك كە نێرداوەكان هاتنە لایان.

﴿١٤﴾ سەرەتا باسكە ئەو كاتەی كە دوو نێردراومان ناردە لایانو ئەوانیش بە درۆیان خستنەوە ئەوسا ئەوانمان بە یەكێكی تر بەهێز كرد كە بوون بە سێ كەس بۆ ئەوەی یارمەتی ئەو دووانەیان بدات، جا وتیان: بێگومان ئێمە بۆ لای ئێوە ڕەوانە كراوین كە بەندایەتی اللّٰه بكەنو هاوبەشی بۆ دانەنێن.

﴿١٥﴾ وتیان: ئێوەش هەر مرۆڤێكن وەكو ئێمەو ڕەحمان هیچ شتێكی نەناردوەو ئێوە هەر درۆ دەكەن.

﴿١٦﴾ وتیان: پەروەردگارمان دەزانێت كە بێگومان ئێمە بۆ لای ئێوە ڕەوانە كراوین.

﴿١٧﴾ خۆ ئێمە هەر گەیاندنی ڕوونمان لەسەرەو ئێوە خۆتان بەرپرسن لە ڕەفتارو قسەی خۆتان.

﴿١٨﴾ وتیان: ئێمە نەگبەتیو ڕۆژ ڕەشی خۆمان لە ئێوەی دەزانین ئەگەر واز لەم ڕاگەیاندنە نەهێنن بەڕاستی سەنگسارتان دەكەینو لە ئێمەوە سزایەكی دەردناكتان پێدەگات.

﴿١٩﴾ نێردراوەكان وتیان: نەگبەتیتان بەهۆی خراپی خۆتانەوەیە ئایا ئەگەر ئێوە ئامۆژگاری بكرێن هەروا دەبن؟ بەڵكو ئێوە گەلێكن لە سنور تێپەڕیون.

﴿٢٠﴾ جا لەلای سەروی شارەكەوە پیاوێك بە پەلە هاتو وتی: ئەی گەلی من بە قسەی ئەو نێرراوانە باوەڕ بكەنو پەیڕەوییان بكەن.

﴿٢١﴾ دوای كەسێك بكەون كە داوای هیچ مووچەو پاداشێكتان لێ ناكاتو ئەوان ڕێنمایی كراونو ئێوەش ڕێنمایی دەكەن بۆ ڕێگای ڕاستو دروست، ئینجا ئەو پیاوە بۆ ئەوەی زیاتر قسەكەی لەواندا كار بكات ڕوی قسەی دەكاتە خۆیو دەڵێ:

﴿٢٢﴾ دەی ئەوە چیە كە من بەندایەتی ئەو زاتە ناكەم كە دروستی كردوومو گەڕانەوەی ئێوەش هەر بۆ لای ئەوە؟

﴿٢٣﴾ ئایا جگە لەو من خودایانێكی تر بكەم بە خودای خۆم كە ئەگەر ڕەحمان ئارەزوی زیانێك بكات بۆم ئەو كاتە تكای ئەوان بۆ من بەكەڵكی هیچ نایەتو لە سزای اللّٰه ڕزگارم ناكات.

﴿٢٤﴾ جا بێگومان من ئەو كاتە بە ئاشكرا سەر لێشێواوم.

﴿٢٥﴾ بێگومان من باوەڕم هێناوە بە پەروەردگارتان، سا گوێتان لێ بێت، بەڵێ ئەو پیاوە پاش ئەو بانگەوازەی كافرانی خزمی هێرشیان بۆ كردو شەهیدیان كرد، جا اللّٰه خستیە ناو بەهەشتی خۆیەوەو بە زمانی ئەویش بە گەلەكەیو بە ئێمەی ڕاگەیاند كە،

﴿٢٦﴾ پێی وترا: بچۆرە بەهەشتەوە، ئەویش وتی: ئای خۆزگە خزمانم بەم دەستكەوتە بەنرخەی منیان بزانیایە.

﴿٢٧﴾ بەوەی كە پەروەردگارم بەخشیومیو لەنێو بەڕێزەكاندا دایناوم. دەڵێن: ئەو پیاوە ناوی (حەبیبی نەجار) بوە. ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿٢٨﴾ جا ئێمە پاش ئەوە هیچ یەك لە سەربازەكانمان لە ئاسمانەوە نەناردە سەریان كە تۆڵەیان لێوەرگرنەوەو ئەوەیشمان لەگەڵ هیچ كەسێكی تردا نەكردوە كە فریشتە بنێرین بۆ تۆڵە سەندنەوە، تەنها بۆ تۆیە ئەی محمد ﷺ كە فریشتە دەنێرین بۆ یارمەتیدانت. ئەی ئەوان چییان لێ كرا؟

۞ وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِن جُندٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتۡ إِلَّا صَيۡحَةٗ وَٰحِدَةٗ فَإِذَا هُمۡ خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾ يَٰحَسۡرَةً عَلَى ٱلۡعِبَادِۚ مَا يَأۡتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمۡ يَرَوۡاْ كَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم مِّنَ ٱلۡقُرُونِ أَنَّهُمۡ إِلَيۡهِمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلّٞ لَّمَّا جَمِيعٞ لَّدَيۡنَا مُحۡضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَءَايَةٞ لَّهُمُ ٱلۡأَرۡضُ ٱلۡمَيۡتَةُ أَحۡيَيۡنَٰهَا وَأَخۡرَجۡنَا مِنۡهَا حَبّٗا فَمِنۡهُ يَأۡكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلۡنَا فِيهَا جَنَّٰتٖ مِّن نَّخِيلٖ وَأَعۡنَٰبٖ وَفَجَّرۡنَا فِيهَا مِنَ ٱلۡعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأۡكُلُواْ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتۡهُ أَيۡدِيهِمۡۚ أَفَلَا يَشۡكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَزۡوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلۡأَرۡضُ وَمِنۡ أَنفُسِهِمۡ وَمِمَّا لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٞ لَّهُمُ ٱلَّيۡلُ نَسۡلَخُ مِنۡهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظۡلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمۡسُ تَجۡرِي لِمُسۡتَقَرّٖ لَّهَاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلۡقَمَرَ قَدَّرۡنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلۡعُرۡجُونِ ٱلۡقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمۡسُ يَنۢبَغِي لَهَآ أَن تُدۡرِكَ ٱلۡقَمَرَ وَلَا ٱلَّيۡلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِۚ وَكُلّٞ فِي فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ ﴿٤٠﴾

﴿٢٩﴾ بۆ ئەوان تەنها یەك نرکەو هاوار بوە ئیتر ئەو کاتە هەموویان چەنو مل کەوتونو لەناو براون.

﴿٣٠﴾ وای بۆ ئەو بەندانە چیان کرد بە خۆیان هیچ پێغەمبەرێکیان بۆ نەهاتوە مەگەر ئەوان گاڵتەیان پێ کرد بێت.

﴿٣١﴾ ئایا ئەم خەڵکەی کە باوەڕ بە تۆ ناکەن ئەی محمد ﷺ نەیانبینیوە کە ئێمە چەندین پێڕو تاقمان پێش ئەوان لەناو برد کە ئەوان تازە ناگەڕێنەوە بۆ لایانو بۆ ناو ماڵو خزمو کەس‌وکاریان.

﴿٣٢﴾ بێگومان هەموویشیان هەر لەلای خۆمان ئامادە دەکەین بۆ لێپرسینەوەو پاداشت و سزا.

﴿٣٣﴾ جا بەڵگەیەکی گرنگ هەیە بۆ ئەوان لەسەر دەسەڵاتی ﷲ بۆ زیندووکردنەوەیان ئەویش ئەم زەویە مردوە وشكو بێ گژوگیایە کەزیندومان کردەوە بە ئاوو دانەوێڵەی وەك گەنمو جۆو برنجو شتانی تریشمان لەو زەویە دەرهێناوە کە خۆیانو مەڕو ماڵاتیان لەو دەخۆنو سوودی لێ وەردەگرن.

﴿٣٤﴾ خۆ لەناو ئەم زەویدا باخاتمان بۆ ڕوواندون لە خورماو لە ترێ و چاوگە گەلێکی ئاویشمان بۆ هەڵقوڵاندون بۆ خواردنەوەی خۆیانو مەڕوماڵەتیانو ئاودانی کشتوکاڵو شینایییەکانیان.

﴿٣٥﴾ تا بەروبوومی میوە باسکراوەکان بخۆن، وە لە بەروبوومی ئەوەش کە بەدەستی خۆیان ڕوواندویانە ئایا ئەوان سوپاسی بەدیهێنەری ئەم فەڕو خەیرە ناکەن؟ واتە با سپڵە نەبنو ئەو هەمو چاکانەیان لەبیر نەچێتەوەوسوپاسی بکەن.

﴿٣٦﴾ پاكو بێگەردی بۆ ئەو زاتەی کە بە جووت (نێرو مێ) هەمو شتێکی دروستکردوە لەوانەی کە زەوی سەوزی دەکاو لە خۆیشیانو لەوانەیش کە نایزانن، تەنانەت لە ئاسنو بەردیشدا نێرو مێی داناوە.

﴿٣٧﴾ جا بەڵگەیەکی تر لەسەر دەسەڵاتو هێزی ﷲ لەسەر زیندووکرنەوەو حیسابو بەهەشتو دۆزەخ ئەو شەوەیە کە هەمیشە لەبەر چاویاندایە کە ڕۆژی لێ دادەڕنین، ئەوسا ئەوان لەناو تاریکیدان، کێ ئەم گۆڕانکارییەدەکات؟ جا بۆ بیری لێ ناکەنەوە؟

﴿٣٨﴾ جا بەڵگەیەکی تر لەسەر دەسەڵاتی پەروەردگار لەسەر زیندوو کردنەوە ئەو خۆرەیە کە دەڕوات بۆ جێگای ئارامگرتنی، ئەو هاتوچۆیەش ئەندازە گیراوو دیاریکردنێکە لەلایەن زاتێکی دەسەڵاتداری زاناوە کە(ﷲ)یە.

﴿٣٩﴾ وە یەکێکی تر لە بەڵگەی دەسەڵاتی پەروەردگار لەسەر زیندو کردنەوە ئەم مانگەیە کە چەند قۆناغێکمان بۆ داناوە (کە بیستو هەشت قۆناغە لە بیستو هەشت شەوداو دوو شەو لەبەرچاوی ئێمە گوم دەبێت ئەگەر مانگ سی تەواو بێتو یەك شەو ون دەبێت، ئەگەر مانگ بیستو نۆ ڕۆژ بێت) هەتا لە ئاخر قۆناغدا ئەم مانگەی ئاسمان وەکو لقی هێشوی کۆنی خورما، زەرد ڕەنگو چەماوەو لاواز دەبێت.

﴿٤٠﴾ جا نە خۆر بۆی هەیە لە شەودا لەگەل مانگدا کۆ ببێتەوەو نە بۆ شەویش هەیە پێشی ڕۆژ بکەوێتو پێش ئەوەی کە کاتی خۆی تەواو ببێت بدات بەسەر ڕۆژداو هەموویان لەناو بۆشایی نێوان ئاسمانو زەویدا بەو شێوەی کە بۆیان دیاریکراوەبەبێ ئەوەی کە سنور بشکێنن مەلەوانی دەکەن.واتە وەك مەلەوانی ناودەریا بێپسانەوە دێن‌ودەچن.

﴿٤١﴾ جا بەڵگەیەکی گەورەو گرنگتر لەسەر دەسەڵاتو هێزی ﷲ ئەوەیە کە بەڕاستی ئێمە لە سەردەمی نوح‌عليه السلامدا باو باپیرانی ئەوانمان لەناو کەشتیەکی پڕدا هەڵگرت، چونکە پاش نوح عليه السلام هەمو خەڵك لە نەوەی ئەون کەوا بو ڕزگار بونی ئەوان منەتێکی گەورەی (ﷲ) یە بەسەر هەمو خەڵکەوە، چونکە ئەگەر ئەوان

وَءَايَةٞ لَّهُمۡ أَنَّا حَمَلۡنَا ذُرِّيَّتَهُمۡ فِي ٱلۡفُلۡكِ ٱلۡمَشۡحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقۡنَا لَهُم مِّن مِّثۡلِهِۦ مَا يَرۡكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأۡ نُغۡرِقۡهُمۡ فَلَا صَرِيخَ لَهُمۡ وَلَا هُمۡ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحۡمَةٗ مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٖ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُواْ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيكُمۡ وَمَا خَلۡفَكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ﴿٤٥﴾ وَمَا تَأۡتِيهِم مِّنۡ ءَايَةٖ مِّنۡ ءَايَٰتِ رَبِّهِمۡ إِلَّا كَانُواْ عَنۡهَا مُعۡرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنُطۡعِمُ مَن لَّوۡ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطۡعَمَهُۥٓ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡوَعۡدُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيۡحَةٗ وَٰحِدَةٗ تَأۡخُذُهُمۡ وَهُمۡ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ تَوۡصِيَةٗ وَلَآ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٥٠﴾ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُواْ يَٰوَيۡلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرۡقَدِنَاۜۗ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتۡ إِلَّا صَيۡحَةٗ وَٰحِدَةٗ فَإِذَا هُمۡ جَمِيعٞ لَّدَيۡنَا مُحۡضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلۡيَوۡمَ لَا تُظۡلَمُ نَفۡسٞ شَيۡـٔٗا وَلَا تُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٥٤﴾

رزگار نەبونایە هەر ئەو کاتە مرۆڤ کۆتایی پێدەهات. وشەی ﴿ذُرِّيَّةٌ﴾ هەم بە مانای نەوەکان و هەم بە مانای باوکانیش بەکاردێت.

﴿٤٢﴾ خۆ وێنەی ئەو کەشتیەشمان بۆ ئەوان دروستکرد ئەوەی کە سواری دەبن وەك تەیارەوسەیارە کەبەم لاو ئەولادا دەڕۆن و کەیفو سەیرانی خۆیانی لێ دەکەنو بژێوی خۆیانی پێدابین دەکەن. سەرچاوەی ئەمانە هەموی ژێرییەکەنیعمەتێکی گەورەی اللَّهُ یە.

﴿٤٣﴾ جا ئەگەر ئێمە حەز بکەین لەناو دەریادا نغرۆیان دەکەین، ئەوسا هیچکەس بەدەمیانەوە نایەتو ئەوان ڕزگار ناکرێن.واتە با بە هەمیشەیی ترسی خوا لەدڵیاندا بێوڵیی بێ ئاگا نەبن.

﴿٤٤﴾ بەڵام ئێمە بە بەزەیی خۆمان دەیانپارێزینو شادیو خۆشیان پێدەدەین هەتا کاتی دیاریکراوی لای اللَّهُ ئەو کاتە ئیتر دەبێت بمرنو بچن بۆ دنیایەکی تر بۆ بگرەو بەردەو پاداشتو سزا.

﴿٤٥﴾ جا هەر کاتێك پێیان بوترێت بترسن لەو ڕوداوانەی کە ڕویداوە بۆ گەلانی پێش ئێوەو ئەوەی کە لە دواڕۆژدا یەخەتان دەگرێت بەڵکو ڕەحمتان پێ بکرێت، بەداخەوە ئەوان گوێیان بەوە نەدا.

﴿٤٦﴾ خۆ هیچ بەڵگەیەك لە بەڵگەکانی پەروەردگاریان نەهاتوەتە لا مەگەر ئەوان پشتیان تێکردبێو گوێیان بە هیچ نیشانەیەك نەدابێ. کە ئەمەش ڕەوشتی هەمیشەیی کافرو بێباوەڕانە.

﴿٤٧﴾ جا هەر کاتێکیش بەوان بوترێت: لەوەی کە اللَّهُ پێیداون ببەخشن بە فەقیران، خوانەناسان بە باوەڕداران دەڵێن: ئایا ئێمە خواردن بدەین بە کەسێك کە ئەگەراللَّهُ خۆی حەزبکات خواردنی پێ دەدات. جا دەیان ویست کە بەو شێوەیە دەستگرتنەوەی خۆیان لەچاکە بە شتێکی ئایینیو پەسەند لەقەڵەم بدەن چونکە دەیان ویست بڵێن: کەسێك کە خوا خواردنی لێ بگرێتەوەو کەمدەستی بکات چۆن دەبێت ئێمە خواردنی پێبدەینو دژایەتی اللَّهُ بکەین؟! هەروەك دەیان وت: ئەوەی کە خۆمان سەری بڕین حەڵاڵە ئەی ئەوەی خوا سەری ببڕێت (مردارۆبوو) چۆن دەبێت حەلاڵ نەبێت؟ ئیتر ئەو هەمو ئایەتەی (اللَّهُ)و فەرمودەی پێغەمبەرەکەیان ﷺ دەخستە پشتگوێ، لێرەشاللَّهُ بەرپەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێ: بەڕاستی ئێوە هەر لە گومڕاییەکی ناقۆڵای ئاشکرادان.

﴿٤٨﴾ جا دەڵێن: ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن ئەو بەڵێنە کەی دێت کە ئێمە بمرینو زیندو بکرێینەوە؟ جاخوا دەفەرموێ:

﴿٤٩﴾ ئەوانە چاوەڕێ ناکەن مەگەر پەیدابونی یەك دەنگ کە کاتێك خەریکی بگرەو بەردەی ناو خۆیانن دەیانگرێتو لەم جیهانەوە دەیان بات بۆ جیهانێکی تر،

﴿٥٠﴾ ئەوسا ئەوان توانای وەسیەتکردنیان نابێتو ئیتر بۆ لای خاوخێزانی خۆیشیان ناگەڕێنەوە.

﴿٥١﴾ خۆ هەر فوو بە کەڵەشاخدا کرا ئەوسا ئەوان کتوپڕ بە ڕووتو قووتیو بەپێخاوسی لەناو گۆڕەکانیاندا دێنە دەرەوەو بەرەو گۆڕەپانی مەحشەرو دادگای پەروەردگاری خۆیان بەترس‌ولەرزەوە دەکەونە ڕێ. جا ئەوەی کە باوەڕیان پێی نەبوە بەچاوی خۆیان دەیبینن.

﴿٥٢﴾ جا ئەڵێن: هاوار بۆ ئێمە کێ لەم جێگای خەومانەدا خەبەری کردینەوە؟! ئەمە ئەوەبو کە ڕەحمان بەڵێنی هاتنی دابوو پێغەمبەرانیش (سەلامی خوایان لەسەر بێت) ڕاستیان کرد. بەڵێ: نەزانانو هەڵخەڵەتێنراوان لەوێدا دان بە هەمو ڕاستیەکاندا دەنێن بەڵام هیچ سوودێکیان پێنادات.

﴿٥٣﴾ ئەو ڕووداوو کارەساتانەش تەنها یەك دەنگە جا ئیتر کتوپڕ هەمویان لەلای ئێمە ئامادە دەکرێن بۆ لێپرسینەوە.

إِنَّ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ ٱلۡيَوۡمَ فِي شُغُلٖ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمۡ وَأَزۡوَٰجُهُمۡ فِي ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمۡ فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٞ قَوۡلٗا مِّن رَّبّٖ رَّحِيمٖ ﴿٥٨﴾ وَٱمۡتَٰزُواْ ٱلۡيَوۡمَ أَيُّهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿٥٩﴾ ۞أَلَمۡ أَعۡهَدۡ إِلَيۡكُمۡ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعۡبُدُونِيۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ﴿٦١﴾ وَلَقَدۡ أَضَلَّ مِنكُمۡ جِبِلّٗا كَثِيرًاۖ أَفَلَمۡ تَكُونُواْ تَعۡقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱصۡلَوۡهَا ٱلۡيَوۡمَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلۡيَوۡمَ نَخۡتِمُ عَلَىٰٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَتُكَلِّمُنَآ أَيۡدِيهِمۡ وَتَشۡهَدُ أَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوۡ نَشَآءُ لَطَمَسۡنَا عَلَىٰٓ أَعۡيُنِهِمۡ فَٱسۡتَبَقُواْ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبۡصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوۡ نَشَآءُ لَمَسَخۡنَٰهُمۡ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمۡ فَمَا ٱسۡتَطَٰعُواْ مُضِيّٗا وَلَا يَرۡجِعُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَن نُّعَمِّرۡهُ نُنَكِّسۡهُ فِي ٱلۡخَلۡقِۚ أَفَلَا يَعۡقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمۡنَٰهُ ٱلشِّعۡرَ وَمَا يَنۢبَغِي لَهُۥٓۚ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ وَقُرۡءَانٞ مُّبِينٞ ﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيّٗا وَيَحِقَّ ٱلۡقَوۡلُ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾

﴿٥٤﴾ ئەوسا لەو ڕۆژەدا هیچ کەسێك ستەمی لێ ناكرێتو پاداشتیش نادرێنەوە مەگەر بەگوێرەی ئەو شتەی کە کردویانە.

﴿٥٥﴾ بێگومان ئەوانەی کە بەهەشتین لەم ڕۆژەدا سەرگەرمی خۆشگوزەرانینو ڕادەبوێرن.

﴿٥٦﴾ خۆیانو هاوسەرەکانیشیان لەناو سێبەرەکاندان لە سەر تەختەکانو بەخۆشیەوە شانیان داناوە.

﴿٥٧﴾ بۆ ئەوان هەیە لەو بەهەشتەدا میوەی چاك، وە بۆیان هەیە هەرچیش داوابکەن.

﴿٥٨﴾ لە پەروەردگاری بەسۆزەوە بە قسە سەلامیان لێدەکرێت. ئەوەیە سەرەنجامی باوەڕداران. بەڵام بە تاوانباران دەوترێت:

﴿٥٩﴾ ئەمڕۆ ئەی تاوانباران جیاببنەوە، پاداشتی ئێوە نەفرینو سزای دۆزەخو ڕقو قینی (ﷲ)یە.

﴿٦٠﴾ ئەی نەوەی ئادەم ئەی من لە پێشەوە پەیمانم لەگەڵ نەبەستن کە شەیتان نەپەرستن کە بەڕاستی ئەو دوژمنێکی ڕوونە بۆ ئێوەو سوێندی خواردوە کە هەموتان جگە لە بەندە چاکەکان لە ڕێ بترازێنێتو بتان خاتە ناودۆزەخەوە، دەی بۆ ئێوە ئاواخۆتان دایە دەستی؟!

﴿٦١﴾ خۆ پێیشم وتن: کە بەندایەتی ڕاستو دروست بۆ من بکەن کەئەمەیە ڕێگای ڕاست؟

﴿٦٢﴾ بەڕاستی ئەو خەڵکانێکی زۆری لە ئێوە گومراو سەرلێشێواو کرد ئایا ئێوە هەر فام ناکە نەوەو ژیر نابن کە دۆستو دوژمنی خۆتان بناسنو چاکو خراپ لەیەك جیابکەنەوە، جا لەو ڕۆژەدا پێیان دەوترێت:

﴿٦٣﴾ ئەمە ئەو دۆزەخەیە کە بەڵێنتان پێدەدرا.

﴿٦٤﴾ جا بەهۆی ئەوەی کە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەکرد ئەمڕۆ بچنە ناویەوە، ئینجا خوانەناسان دەکەونە بەهانە هێنانەوەو درۆکردنو دەیانەوێت خۆیان دەرباز بکەن لە دۆزەخ، بەڵام ئەوە لەوێدا بە دەردیان ناخوات چونکە ﷲ بەتوندی تێیان دەخوڕێتو دەفەرموێ:

﴿٦٥﴾ ئەمڕۆ دەمیان لە گۆ دەخەینو مۆری پێدادەنێینو دەستەکانیان و پێیەکانیان قسەمان لەگەڵدا دەکەنو شایەتی دەدەن لەسەر تاوانو خراپەکارییەکانیان بەهۆی ئەو کارە خراپانەی کە کردویانن، بەڵێ هەمو پارچەکانی لەشی مرۆڤ لەو کاتەدا دێتە قسەو هەرچی لەگەل کراوەو چی پێ ئەنجامدراوە دەیلێت: تەنانەت ئەژنۆی چەپی پێش، هەمو شت دێتە قسە. جا پاش ئەوەی کە سەفەرێکی ئەو دنیای پێکردین دیسانﷲ دێتەوە سەر باسی ئەم ژیانەو مرۆڤ لە دەسەڵاتو هێزی خۆی دەترسێنێت، بەڵکو بیر بکاتەوەو دوچاری ئەو ڕۆژە ڕەشە نەبێتو دەفەرموێ:

﴿٦٦﴾ خۆ ئەگەر حەزمان لێ بێت چاویان کوێر دەکەین، ئەوسا کێبەرکێ دەکەن بۆ ڕێگا جا چۆن دەبینن، واتە: ئەو کاتە کوێرنو هیچ شتێك نابینن.

﴿٦٧﴾ جا ئەگەر حەزیش بکەین هەر لەو پلەو مەقامو شوێنەی خۆیاندا دەیانگۆڕین بەدارو بەردو جانەورانی تر، جا ئەو کاتە توانای ڕۆیشتنیان نیەو نایشگەڕێنەوە نە بۆشێوەی پێشوی خۆیانو نە بۆ ناو خاوخێزانی خۆیان. دەی ئیتر بۆچی دەبێت نافرمانی بکەنو گوێ بە پێغەمبەرکەیان ﷺنەدەن؟!

﴿٦٨﴾ جا هەر کەسێکی کە تەمەنی درێژ بکەین لە ئەسڵی ساختمانی لەشی کەم دەکەینەوە وەکو توش بوون بە کوێریو کەڕیو کەم عەقڵیو نخۆشیو لاوازیو دەیان عەیبی تر، دەی ئایا ژیری ناخنە کارەوە بۆئەوەی لەم ڕاستیە تێبگەن و بزانن کە ئەو زاتەی کە ئەوان والێدەکات دەتوانێت لەپاش مردنیش زیندویان بکاتەوە؟

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

٣٧ سُورَةُ الصَّافَّاتِ ١٨٢

﴿٦٩﴾ وە ئێمە ئەو پێغەمبەرەمان فێری شیعر نەکرد بو هیچ پێویستیەکیشی بەو نیەو نا بێ شیعریش بلێ، ئەم قورئانە جگە لە ئامۆژگاری‌و خوێندنەوەیەکی بەرێزو روون شتێکی تر نیە.

﴿٧٠﴾ تا بە سزای پاشەڕۆژ بترسێنێت ئەو کەسانەی کە زیندون کە باوەڕدارانن‌و تا ئەو بریارەی (اللّٰه) یش کە داویەتی بۆ سزادانی بێباوەڕان بێتەدی. بەراستی ئەوان وەکو مردو وان لەوەی کە لە هیچ تێناگەن‌و بۆ شتێکی زۆر کەم‌و دواهاتوو ژیانێکی هەمیشەیی لەخۆیان زایە دەکەن.

﴿٧١﴾ ئایا هەروەها درێژە بە خوانەناسی خۆیان دەدەن‌و نابینن‌و نازانن کە هەندێك لەوانەی کە بەدەستی خۆمان کردومان کە مەڕو بزن‌و وشترو گایە ئێمە بۆ ئەوانمان دروستکردوە، ئەوسا ئەوان خاوەنیانن‌و سودیان لێ وەر دەگرن؟

﴿٧٢﴾ جا ئەوانمان رام‌و دەستەمۆ کردوە بۆیان جا هەندێکیان بۆ سواری سودیان لێ وەردەگرن‌و لە هەندێکیشیان دەخۆن. بەراستی ئەگەر پەروەردگار ئەسپ یان وشتری رام نەکردایە مرۆڤ نەیدەتوانی سودیان لێ وەرگرێت، مرۆڤ ناتوانێت بێ ترس لەگەڵ پلنگێك یان ورچێکدا هەڵسوکەوت بکات کە زۆر بچوکترن لە ئەسپ‌و وشتر چونکە اللّٰه ئەوانی رام نەکردوە بۆ سودی مرۆڤ، جا ژیربن‌و وردببنەوە.

﴿٧٣﴾ جا لەو مەڕو ماڵاتە سوودێکی زۆر وەردەگرن وخواردنەوە گەلێکی هەمە جۆرە لە شیرو ماستو کەرەو پەنیرو خوری‌وموو وپێست، تەنانەت لە میزی هە ندێکیان بۆ چارەسەری هەندێك نخۆشی. دەی ئایا ئەوان سوپاسی پەروەردگاری خۆیان ناکەن؟ واتە: پێویستە لەسەریان سوپاسگوزار بن‌و سپڵەونمەك نەناس نەبن.

﴿٧٤﴾ خۆئەوان جگە لە اللّٰه خودایانێکی تر دەکەن بە خوای خۆیان تا بەڵکو یارمەتی بدرێن!

﴿٧٥﴾ لەحاڵێکدا ئەوانە ناتوانن یارمەتیان بدەن بەڵکو ئەوان سەربازانێکی گوێ لەمشت‌و ئامادەکراون بۆ خوا بێ دەسەڵاتەکانیان‌و پاسەوانیان دەکەن‌و لە دوژمن دەیان پارێزن کەچی ئەو خوا گەلە هیچ چاکەیەکیان نیە بۆئەوان‌وناشتوانن هیچ خراپەیەکیان لەسەر لابەن.﴿ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴾ /حج: ٧٣ / لاوازە بەندایەتی کەرو بەندایەتی بۆکراو﴾

﴿٧٦﴾ جا باتۆ خەفەتبار نەکات قسەکانیان کە باوەڕت پێناکەن‌و تانەو تەشەرت لێ دەدەن‌و باوەڕ بە اللّٰه ناکەن بێگومان ئێمە ئەوەی کە دەیشارنەوەو ئەوەیش کە ئاشکرای دەکەن دەیزانین، جا تۆڵەی خراپەکانیان بە دادپەروەرانە لێدەسێنین، سا تۆ ئەی محمد ﷺ ئیتر ئارامبەو بەرنامەی خۆت ڕابگەیەنەو خەفەت مەخۆ.

﴿٧٧﴾ ئایا مرۆڤ هەر وا لوت بەرزەو بیر لە خۆی ناکاتەوەو نازانێت کە ئێمە لە دڵۆپەیەك تۆی نێرو مێ دروستمانکردوە کەچی ئەو وا ئێستا دوژمنێکی ئاشکرای ئێمەیە؟!

﴿٧٨﴾ جا بۆ ئێمە نمونە دەهێنێتەوەو دروستبونی خۆی لەبیرچوەتەوەو ئێسقانە بتورکایەك هەڵدەگرێت‌و دەڵێت: کێ ئەم ئێسقانەی کە بتورکاوە زیندوو دەکاتەوە؟ اللّٰه بەرپەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێ:

﴿٧٩﴾ بلێ: ئەو کەسەی کە سەرەتا لە هیچ دروستیکردوە هەر ئەوە زیندویشی دەکاتەوەو هەر خۆیەتی زانیاری هە یە بەسەر هەمو دروستکراوێکیدا بە کورتی‌و بە درێژی‌و لە پاش‌و لە پێش دروستکردنیدا، بێگومان کەزەوی ناتوانێت هچ بەشێك نە گەورەو نە بچوك لە لەشی دروستکراوەکانی اللّٰه بشارێتەوەو ڕۆژی دوایی هەموی دەهێنێتەوە بۆ بەردەم دادگای اللّٰه بۆ پرسیارو پاداشت‌و سزا بەڵکو دروستکردنەوەی دووهەم لە دروستکردنی یەکەم ئاسانترە، جا بۆ دەبێت مرۆڤ بە چاکی بیر لەمە نەکاتەوەو پەروەردگاری خۆی نەناسێت؟! ئایا چاوی کوێرەو ڕاستی نابینێت

یـان شـەیتان فریـوی داوە؟ بـەڵێ لای اللّٰه هـەمو شـت ئاسـانە.

تێبینی: دەڵێن: عاسی کوڕی وائیل لەناو بەردەڵانەکانی مەکەدا ئێسقانێکی ڕزیوی هێناو بە پەنجەکانی وردی کردو، بە پێغەمبەر ﷺ وت: ئایا اللّٰه ئەم ئێسکە پاش ئەوەی کە ئاوا بتورکاو ڕێزاڵ ڕێزاڵ بووە زیندوی دەکاتەوە؟! پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {نَعَم يُميتُكَ اللهُ ثُمَّ يُحييكَ ثُمَّ يدخِلُكَ جَهَنَّم/ بەڵێ: اللّٰه دەتمرێنێتو زیندوت دەکاتەوە، پاشان دەتخاتە دۆزەخەوە} جا ئەم ئایەتانەی کۆتایی سورەتی یاسین بۆ بەرپەرچدانەوەی ئەم خوانەناسە دابەزیون.

(٨٠) ئەو زاتە زیندوتان دەکاتەوە کە لەناو درەختی سەوزدا ئاگری داناوە بۆ ئێوە تا لە ماڵو لەسەفەردا سودی لێوەربگرن، ئەوەتە کە ئێوە لەو درەختە ئاگر ڕۆشن دەکەن، بەڵێ: بەراستی ئەو زاتە زاناو بەتواناییەی کە ئاگرو درەختی شینو ئاو بەیەکەوە کۆ دەکاتەوە نە ئاو ئاگرەکە دەکوژێنێتەوەو نە ئاگرەکە درەختەکە دەسوتێنێت، زۆر ئاسانە لەلای زیندو کردنەوەی گیانلەبەرانیش، جا ئەی مرۆڤ بیر بکەرەوەو خۆت بناسەو بەراستی بەندا یەتی پەروەردگارت بکەو خۆت گێل مەکە، چونکە بەگێلی بۆت ناچێتە سەر، هەرچی بکەیتو هەرچی ببیت هەردە بێ ڕۆژێك بێت کە دادگایی بکرێیت.

(٨١) ئایا ئەو زاتەی کە ئاسمانانو زەوی دروستکردوە توانایی ئەوەی نیە کە وێنەی ئەوان دروست بکاتەوە؟ بەڵێ، لە توانایدا هەیەو هەر خۆی دروستکەرو زانەرە بە هەمو شتێك.

(٨٢) بڕیاری ئەو هەرکاتێك کە بییەوێت شتێك بکات هەر ئەوەندەی پێدەچێت کەبفەرموێ: ببە. کوتوپڕ بەبێ دواکەوتن دەبێت.

(٨٣) سا پاکیو بێ عەیبی بۆ ئەو زاتەی کە هەمو شتێك بە دەست ئەوەو خاوەنی هەموشتێکەو هەر بۆ لای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە بۆ بگرەو بەردەو پاداشتو سزا .

سورەتی سافات

٣٧ — ١٨٢

سورەتی سافات کە سورەتی سیو حەوتەمی قورئانە ، لە مەکەدا هاتوەتـە خـوارەوە، سەدوهەشتاو دوو ئایەتـە، وتـراوە بـەگوێرەی دابەزین سورەتی پەنجاوشەشەمەو پاش سورەتی (الأنعام) وپێش (لقمان) دابەزیوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بەوانەی کە ڕیز دەبەستن بە ڕیزبەستن.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلصَّٰٓفَّٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَٱلزَّٰجِرَٰتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَٱلتَّٰلِيَٰتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ ٱلْمَشَٰرِقِ ﴿٥﴾ إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِزِينَةٍ ٱلْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ ٱلْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَآ ۚ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍۭ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ ۞ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ ۖ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾

(٢) ئەوسا سوێند بەوانەی کە ڕێگری دەکەن لە خراپە کاریو خراپە کردن یان ئەو فریشتانەی کە پاڵ بە هەورەکانەوە دەنێنو بەملاو بەولایدا دەبەن بۆ باران بارین.

(٣) ئینجـا سـوێند بەوانـەی قورئـان دەخـوێنن. جـا لێـرەدا دەگونجێت لە هەر سێ ئایەتەکەدامەبەست فریشتە بێت هەروەکو دەگونجێت خودی مرۆڤ مەبەست بێت، جا دەفەرموێ:

(٤) بەڕاستی خوداتان یەکەو هاوبەشی نیە نە لە زاتیداو نە لە سیفاتیداو نە لە کرداریدا، کە ئەو زاتە

(٥) پـەروەردگاری ئاسمانـانو زەویو ئـەوەی کـە لەنێوانیانـدا هەیـەو پـەروەردگاری جێگـای ڕۆژهەڵاتـە کانـە.ڕۆژ هـەڵاتی خۆرو مـانگو ئەسـتێرەکان، ئـەوانیش هەریەکـەیان لەسـاڵدا چەندین جێگای لەیەك جیایان هەیە.

(٦) بێگومـان ئێمـە ئاسمـانی نزیـك لـەم زەوییـەمان بـە ئەستێرەکان جوانو ڕەنگین کردوە.

(٧) جـا کردمـانن بـە پارێزگاریکـەر لـە هـەمو شـەیتانێکی سەرکەشو نەگریس،

(٨) جا ئیتر ئەوان گوێ لە مەقامە بڵند پایەکانی ئاسمانان ناگرن، چونکە لە هەمو لایەکەوە ئاگرباران دەکرێن،

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوٓاْ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُواْ بَل لَّمْ تَكُونُواْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾ فَأَغْوَيْنَٰكُمْ إِنَّا كُنَّا غَٰوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓاْ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍۭ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّكُمْ لَذَآئِقُواْ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ فَوَٰكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍۭ ﴿٤٥﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ ﴿٥١﴾

(٩) ئەوشەيتانانە پاڵپێوە نراونو سزايەكى ديارىان هەميشە بۆ هەيەو ئەو هەوالانەى كە لە پێش هاتنى پێغەمبەردا ﷺ بەگوێى جادووگەرو فالگرانيان دەدا، ئيتر دەستيان ناكەوێت چونكە بەو جۆرە ئاسمان پارێزراوەو رێگە لەوان گيراوە،

(١٠) مەگەر ئەو شەيتانەى كە لەپڕ شتێكى لە دەنگ وباس وەبەر گوێى بكەوێتو بيفرێنێت ، ئەوسا ئەويش پارچە ئاگرێكى كونكەرى بۆ دەفرێت ، جا هەندێك جار بەرى دەكەوێتو دەيسوتێنێتو هەندىَ جاريش بۆى دەردەچێت ئەمەش هەموى بە ئارەزۆى (ﷲ)يە جا ئەو چۆن حەز بكات ئاوەها دەبێت.

(١١) جا پرسياريان لىَ بكەو بلّىَ: ئايا دروستكردنى ئەوان سەختترە يان ئەوانەى كە دروستمان كردوون لە فريشتەكانو ئاسمانەكانو زەوى؟ بەڕاستى ئێمە ئەوانمان لە قورێكى مچ كە دەلكا بەدەستەوە دروستكردووە، ئيتر بۆچى وا لەخۆبايى دەبنو پەروەردگارى خۆيان ناناسنو بەندايەتى بۆ ناكەن؟!

(١٢) نەك هەر ئەوەندە بەڵكو تۆ سەرت سوڕماوە لەپلەو رێزى ئەم قورئانە لەحاڵێكدا كە ئەوان گاڵتەى پێدەكەن.

(١٣) جا هەر كاتێكيش كە ئامۆژگارى بكرێن بير ناكەنەوەو سود وەرناگرن.

(١٤) خۆ هەر كاتێك نيشانەيەك لە ڕاستىو دروستى ئەم پەيامە ببينن گاڵتەى پىَ دەكەن .

(١٥) ئەوسا دەڵێن ئەمە جگە لە جادويەكى ڕوونو ئاشكرا شتێكى تر نيە.

(١٦) ئايا هەر كاتێك مردينو بووين بەخاكو ئێسقان ئايا بەڕاستى ئێمە زيندو دەكرێينەوە؟

(١٧) ئايا هەروا خۆمانو باو باپيرانى پێشويشمان زيندوو دەكرێنەوە؟

(١٨) بڵىَ : بەڵىَ زيندو دەكرێنەوە لە حاڵێكدا كە ئێوە شەرمەندەو چاوشۆڕن.

(١٩) ئينجا تەنها يەك دەنگەو دێتو هەموو زيندودەبنەوە ، ئەوسا تەماشا دەكەنو دەبينن چۆن وا هەموو خەڵك زيندو بونەتەوەو لە گۆڕەكانيان بەروت وقوتى وبەپێخاوسى هەستاون.

(٢٠) ئەوسا دەڵێن: واى بۆ ئێمە چيمان بەخۆمان كرد، خۆئەمە ڕۆژى جەزايە. جا پێيان دەوترىَ:

(٢١) ئا ئەمەيە ڕۆژى جيا كردنەوەى چاكو خراپ كە ئێوە باوەڕتان پێى نەبو، جا لەوێدا ئيتر قسەيان لە دەم دەبڕنو بە فريشتەكانى مەئمور دەدرێت كە پێيان دەوترىَ:

(٢٢) ئا ئەوانەى كە بە شيركو تاوان ستەميان لە خۆ كردووەو ئەوانەش كە هەروەك ئەوان بون كۆيان بكەنەوەو ئەوانەيش كە پەرستويانن،

(٢٣) جگە لە ﷲ ئەوسا بەرەو ڕێگاى دۆزەخ ڕێنماييان بكەن.

(٢٤) جا لەسەر پردى سەرڕوى دۆزەخ ڕايانگرن بەڕاستى ئەوان پرسيار لێكراون لە كارو كۆششى دنيان، جا زياتر شەرمەزار دەكرێنو پێيان دەوترىَ:

(٢٥) ئەوە چيتانە بۆ لێرەدا يارمەتى يەكتر نادەن وەك لە دنيادا لەسەر يەكترتان دەكردەوە؟!

(٢٦) نەخێر يارمەتيدان نيە بەڵكو ئەمڕۆ ئەمان خۆيان داوە بەدەستەوەو هيچ تواناى قسەو برياريان نيە، جا جوانتر بۆمان ڕۆشنتر دەكاتەوەو دەفەرموىَ:

(٢٧) ئەوسا هەندێكيان ڕوو لە هەندێكى تريان دەكەنو پرسيار لە يەكتر دەكەنو مقۆ مقۆيانە.

(٢٨) پەيڕەوى كەران بە پەيڕەوى لىَ كراوان دەڵێن: بەبێگومان كە ئێوە بون لە دنيادا بە ڕێگايەكى وا دەهاتنو قسەتان لەگەڵ

ئێمەدا دەكرد كە ئێمە دڵنیا بوین لێتان بەڵام ئێوەفریوتان داین‌ولەخشتەتان بردین.

(٢٩) پەیڕەوی لێكراوان بە ژێر دەستەكانیان دەڵێن: نەخێر بەقسەی ئێمەتان نەكردوە بەڵكو ئێوە هەر خۆتان باوەڕدار نەبون.

(٣٠) خۆ ئێمە هیچ دەسەڵاتێكمان بەسەر ئێوەدا نەبوە كە بەزۆر لە باوەڕهێنان لاتان بدەین ، بەڵكو ئێوە گەلێكی سەركەش بون بە نەفامی خۆتان لە باوەڕ وازتان هێناوە.

(٣١) ئەوسا قسەی پەروەردگارمان كە خستنە ناو دۆزەخی ستەمكارانە ڕاست هاتە دی لەسەرمان، بێگومان ئێمە دەیچەژین سزای كردارەكانمان.

(٣٢) جا بێگومان ئێمە ئێوەمان سەر لێشێواند چونكە ئێمە سەرلێشێوێنەرین‌و سەرلێشێواو واتە: گلەییتان لێمان بێسودە چونكە ئێمەش هەر لە سزادین وەك ئێوە وحاڵمان لەئێوە جاكتر نیە.

(٣٣) جا بێگومان لەو ڕۆژەدا ئەوان لەو سزایەدا هاوبەشن ، چونكە لە سەرلێشێواوی دنیادا هەردوو هاوبەشی یەك بوون ، ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٣٤) بێگومان ئێمە هەر ئاوەها دەكەین بە تاوانباران .

(٣٥) بێگومان ئەوانە هەر كاتێك پێیان بوترایە-بڵێن- لا اله الا الله" واتە هیچ پەرستراوێكی ڕاستەقینە نیە جگە لەالله خۆیان بە گەورە دەگرت‌و دانیان بەو ڕاستیەدا نەدەنا.

(٣٦) جادەشڵێن: ئایا ئێمە واز بهێنین لە خواكانمان لەبەر قسەی شاعیرێكی شێت؟ پەروەردگاریش بەدەمیان دا دەداتو دەفەرموێ:

(٣٧) نەخێر ئەو نە شاعیرەو نە شێت بەڵكو بەڕاستی هاتوەو باوەڕی بەتەواوی پێغەمبەران هەیە. ئینجا پەروەردگار ڕوویان تێدەكاتو دەفەرموێ:

(٣٨) بێگومان ئێوە سزای بەژان دەچەژن لەسەر ئەو بێباوەڕیو وتارو كردارە ناپەسندانە تان.

(٣٩) خۆ هەر تۆڵەی ئەوەتان لێوەردەگیرێت كە كردوتانە .

(٤٠) بێجگە لەبەندە شایستەكان چونكە ئەوان بەهۆی كرداری چاكی خۆیانەوە لەو سزا بەژانە دوورن بەڵكو ئەمان لە نازو نیعمەتدان وەك دەفەرموێ:

(٤١) بۆ ئەوان ڕۆزییەكی دیاری هەیە. بەبەیانیان‌و ئێواران.

يَقُولُ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَٱطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِى سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَٱللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهَا فِتْنَةً لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِىٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَءَاكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ إِنَّهُمْ أَلْفَوْا۟ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

(٤٢) كە میوەهاتی زۆرەو ئەوان ڕێز لێگیراویشن،

(٤٣) لەناو باخچە گەلی پڕ خێرو بێردان.

(٤٤) كە لەسەر تەختەكان ڕووبەڕوی یەكتر دادەنیشن .

(٤٥) بەناویاندا دەخولێنرێتەوە پیاڵەی پڕ لە شەراب لە سەرچاوەی هەمیشە ڕەوان.

(٤٦) كە سپیەو بەتامە بۆ نۆشنكەرانی.

(٤٧) لەو شوێنەدا نە عەقڵ لە دەست دان هەیەو نە سەرخۆش دەبن.

(٤٨) خۆ لە لایاندیە ئافرەتانێكیش كە هەمیشە چاویان لە مێردیانەو چاو گەورەن.

(٤٩) سپیو تۆز لێ نەكەوتون وەكو هێلكەی شاراوەن ، جا لەوێدا دادەنیشن‌و باسی دنیای خۆیان دەكەن‌و هەركەس هاوڕێی دنیای خۆی دەكەوێتە بیر.

(٥٠) ئەوسا هەندێكیان ڕوو لە هەندێكیان دەكەن‌و لە یەكتر ئەپرسن،

(٥١) یەكێك لەوان دەڵێ: من دۆستێكم بو لە دنیادا باوەڕی بە زیندوكردنەوە نەبو.

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَٰمٌ
عَلَىٰ نُوحٍ فِى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ
عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَإِنَّ مِن
شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ
لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ
﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾
فَقَالَ إِنِّى سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا۟ عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ
فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا
بِٱلْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوٓا۟ إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ
﴿٩٥﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ
فِى ٱلْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾
وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِى مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ قَالَ
يَٰبُنَىَّ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ
يَٰٓأَبَتِ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٠٢﴾

﴿٥٢﴾ دەی وت بە من: ئایا تۆ لە باوەڕدارانی بە ڕۆژی زیندوبونەوەو بە ڕاستی دەزانی؟

﴿٥٣﴾ ئایا ئێمە کە مردین و بوین بە ئێسقان تازە حیسابمان لێوەردەگرنەوە؟

﴿٥٤﴾ دەڵێ: ئایا ئێوە هیچ هەواڵێکتان لەوڕەفیقەی من هەیە؟

﴿٥٥﴾ ئەوسا خۆیشی دەست بە هەواڵ زانینی دەکات کەچی دەبینێ وا لە ناوەڕاستی دۆزەخدایە،

﴿٥٦﴾ وتی: بەخوا وەختو منیش لەناو ببیەت،

﴿٥٧﴾ خۆئەگەر سۆزی پەروەردگارم نەبوایەو منی دوور نەخستایەوە لە تۆ ئێستا منیش لە گەل سزادراواندا لەگەڵ تۆدا دەبوم، جا بە ئەو دەڵێ:

﴿٥٨﴾ ئایا وانیە کە ئیتر ئێمە هەرگیز نامرین،

﴿٥٩﴾ مەگەر ئەو مردنە سەرەتایەی دنیاو ئەویش تەواو بو ، بەڵکو بۆ هەمیشە لەناو نازو نیعمەتداین و هەرگیز ئێمە سزا نادرێین؟

﴿٦٠﴾ بێگومان ئەم نازونیعمەتەی خەڵکی بەهەشت بەهرەمەندی و سەرکەوتنێکی گەورەیە.

﴿٦١﴾ جا با بۆ دستکەوتی ئاوەها ئیشکەران ئیش بکەن.

﴿٦٢﴾ئایا ئەوە میوانداریەکی چاکە یان پێشوازیی بە درەختی زەقنەموت؟

﴿٦٣﴾ بەڕاستی ئێمە ئەو درەختەمان کردوە بە هۆی تاقی کردنەوەیەك بۆ ستەمکاران.

﴿٦٤﴾چونکە ئەوە درەختێکەو لەناو ئاگری دۆزەخەوە دەردێت.

﴿٦٥﴾ هێشوەکەی هەروەکو سەری شەیتانان روو ناشیرین و ترسناکە، جا خوانەناسان گاڵتە بەمە دەکەن و دەڵێن: درەختی شین و ئاگری سوتێنەر؟! بەڕاستی ئەوان هێشتا خوایان نەناسیوەو هێزو دانایی ئەو زاتەیان نەزانیوە.

﴿٦٦﴾ جا ئەوان لەو درەختە دەخۆن و سکیانی لێ پڕ دەکەن.

﴿٦٧﴾ پاشان لەسەر ئەو خواردنەیش زوخاوێکی زۆر داخیان بۆ هەیەو دەیخۆنەوە،

﴿٦٨﴾ پاشان بێگومان جێگەیان هەر گەڕانەوەیە بۆدۆزەخ.

﴿٦٩﴾ بێگومان ئەوان لەدنیادابە شوێن باو باپیرانیاندا کە لاڕێ و گومڕا بون دەچون.

﴿٧٠﴾ ئەوسا ئەوان بە شوێن ئەواندا ڕادەکەن واتە: ئەوەندە چەسپاون بە خراپەو نەفامیەوە وەك ئەوەی کە ڕابکەن بە شوێن ئەو بەرنامە نارێك و ناپەسەندەدا .

﴿٧١﴾ بەحەقیقەت زۆربەی خەڵکانی پێش ئەوانیش گومڕا بون،

﴿٧٢﴾ وە بەڕاستی ئێمە پێغەمبەرانمان بۆ ڕەوانە کردوون و پەیامی (ﷲ) یان پێگەیاندوون، بەڵام زۆربەی ئەوان دژایەتیان کردون و گومڕا بون.

﴿٧٣﴾ جا تەماشا بکەن و بزانن سەر ئەنجامی بێباوەڕان چی بو، واتە، بزانن کە ئەوەش بۆ ئێوە هەیە ئەگەر دژایەتی پێغەمبەرەکەی خۆتان بکەن.

﴿٧٤﴾ جگە لەو بەندانەی کە بە دڵسۆزییەوە (ﷲ) یان پەرستوە بەڕاستی ئەوانە لەناو هەرگەڵدابن سەربەرزو ڕزگارن.

﴿٧٥﴾ بەڕاستی نوح هاواری بۆ هێناین وئێمەش وەڵامان دایەوە خۆ ئێمە باشترین وەڵام دەرەوەین،

﴿٧٦﴾ئەوساخۆی و خاو خێزان و پەیڕەوانیمان لەو تەنگانە گەورەیە ڕزگارکرد.

﴿٧٧﴾ جا دامان نا کە هەر نەوەی ئەو بمێننەوە، ئەوە بوﷲ بەولافاوە هەمو مرۆڤی ڤرکرد جگە لەنەوەی ئەوو کۆمەڵێکی

کەم کە باوەڕداربون پاشان هەر لەنەوەی ئەو خەڵکی سەرلەنوێ پەرەی سەندەوە ، واتە: تەواوی مرۆڤ لە دوو پێغەمبەرەوە هاتون **یەکەم**، ئادەم، **دووهەم**، نوح ﷺ ، جا هەر کەسێك لاف پەیڕەوی باوباپیری خۆی لێدەدات دەبێ خواناس‌وموسڵمان بێت ئەگینا شەیتان فریوی داوەو درۆ دەکات لەگەل باوك‌وباپیرانی خۆیشیدا.

(٧٨) ئەوسا لەناو خەڵکانی پاش خۆیشی ناوی خۆشمان بۆ هێشتەوە، ئەوەتا ئێستا هەمو گەلێك ڕێزی نوح دەگرێت‌و بە باپیری خۆی دەزانێت کە لەراستیشدا وایە ، چونکە وەك وتمان پاش نوح هەر چی خەڵکی تر بووە دەبن هەر لە نەوەی نوحن بۆیە بەو وتراوە ئادەمی دووهەم.

(٧٩) لەناو جیهانیاندا درود بۆ نوح.

(٨٠) بێگومان ئێمە هەر ئاوەها پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە.

(٨١) بێگومان ئەو لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمە بو رزگارکرا.

(٨٢) پاشان ئەوانی ترمان لەناو ئاودا خنکاند.

(٨٣) بێگومان ئیبراهیم لە دەستەو دایرەی ئەو بوە.

(٨٤) ئەو کاتەی کە هات بەرەو رەزای پەروەردگاری خۆی بە دڵێکی پاکەوە.

(٨٥) ئەو کاتەی کە بە باوکی‌و بە گەلەکەی خۆی وت : ئەوە چیە دەیپەرستن؟!

(٨٦) ئایا بێجگە لە ﷲ بەناحەق خودایانێکی ترتان دەوێت؟

(٨٧) سا ئێوە سەبارەت بە پەروەردگاری جیهانیان چی دەڵێن‌و بیرو باوەڕتان چۆنەو دەتانەوێت چۆن حیسابتان لەگەڵدا بکات کاتێك کە دەگەڕێنەوە بۆلای؟

(٨٨) جا ئیبراهیم بۆ خۆ دزینەوە لە گەلەکەی‌و شکاندنی بتەکان چونکە کاتی دەرچونیان بو بۆ جەژنیان بە تەماشا کردنێکی سەیر تەماشای هەسارەکانی کرد وەك ئەوەی کەمرۆڤێکی لەسەرحاڵ نەبێت.

(٨٩) ئەوسا وتی: بێگومان من نخۆشم ، نەچو بۆجەژنەکەیان.

(٩٠) ئیتر ئەوانیش گوێیان پێنەداو پشتیان تێکردو چوون بۆ دەرەوە بۆ جەژن‌وسەیرانی خۆیان.

(٩١) ئینجا ئەویش لەو کاتە هەلی وەرگرتو خۆی کێشایە لای خواکانیان کە بۆ پیرۆزی خواردنیان لەپێشدا بۆ دانا بون تا کاتێ گەڕانەوە پیرۆز بێ‌و بیخۆن جا پێی وتن: بۆ نان ناخۆن؟!

(٩٢) خۆ وەڵامیان نەبو جاپێی وتن بۆچی قسە ناکەن؟

(٩٣) جا بە دەستی ڕاستو بە هەمو هێزیەوە تێی سرەواندن‌و جگە لە بتە گەورەکەیان ئەوانی تری هەمو شکاند. بێگومانم کە ئەم فەریکە موسڵمانانەی ئەم سەردەمە لەو کاتەی ئیبراهیم دا بونایە هەمویان کافر دەبون چونکە ئەو بت شکاندنەیان بە شتێکی بێسوود دەزانی؟! هەی فەوتاوان تا لەژیاندان بیر بکەنەوە! بەسیەتی ئارەزۆ پەرستی بەناو خوا پەرستیەوە، ئەم کارەی ئیبراهیم ﷺ بێ کەس‌و بێ پارتو بێ یارمەتی دەری رواڵەتی بێنە بەر چاوتان‌و بزانن بەو بۆچونەی ئەمرۆتان چ بڕیارێکی بەسەردا دەن؟ پاشان بزانن پەروەردگاری جیهانیان چ بڕیارێکی بەسەردا داوە جا بزانە تۆ دانایت یان ﷲ.

(٩٤) ئەوسا ئەوان بە پەلە ڕوویان تێکرد کاتێك کە بینیان بتەکانیان شکاوەو پاش پرس‌و ڕاو هێنانی ئیبراهیم‌و بۆیان دەرکەوت کە ئەو بوە ، جا دەستیان کرد بە سەرزەنشت کردنی کە ئەمە لە سورەتی (ئەنبیا)دا بە درێژی باسکراوە.

(٩٥) ئیبراهیم وتی: ئێوە شتانێك دەپەرستن کە خۆتان دەیانتاشن‌و جوانیان دەکەن‌و دەیانکەن بە خوای خۆتان؟

(٩٦) لە حاڵێکدا کە ﷲ ئێوەی دروستکردووەو ئەوەیش کە دەیکەن، هەردوو دروستکراوی ئەو زاتەن ، دەی ژیر بن تەنها ئەو بپەرستن، جا ئەو نەزانانە لە جیاتی بیر کردنەوەو گەڕانەوە لەو هەڵە گەورەیە هەرەشەی سوتانیان لێکردوە. وتیان: بیناو ساختمان گەلێك دروست بکەن‌و پڕیکەن لە دارو ئاگری بدەن جا کاتێك گڕی گرتو ئاگر تیژبو،

(٩٧) ئەوسا ئەو فڕەبدەنە ئەو ئاگرەوە

(٩٨) جا ئەوان ویستیان بەو فڕوفێڵە لەناوی ببەن بەڵام ﷲ دەفەرموێ: ئێمە ئەوانمان سوك‌و شەرمەندە کردو بە فەرمانی ﷲ ئاگر ئیبراهیمی نەسوتاند.

(٩٩) ئەوسا ئیبراهیم ﷺ وتی: بێگومان من لێرە کۆچ دەکەم بۆ ئەنجامدانی بڕیارەکانی پەروەردگارم کە بەم زوانە ڕێنمایم دەکات کە بۆ کوێ بچم. بەڵێ لە وڵاتی خۆی کە عێراقە دەرچوو بەرەو شام ، جا کاتێك کە گەیشتە زەوی بە پیتو فەڕ، داوای لە پەروەردگاری کردو وتی:

(١٠٠) ئەی پەروەردگارم کوڕێکم پێبدە لە پیاوچاکانبێ، پەروەردگاریش دەفەرموێ:

فَلَمَّآ أَسۡلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلۡجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَٰدَيۡنَٰهُ أَن يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدۡ صَدَّقۡتَ ٱلرُّءۡيَآۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡبَلَٰٓؤُاْ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيۡنَٰهُ بِذِبۡحٍ عَظِيمٖ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١١٠﴾ إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرۡنَٰهُ بِإِسۡحَٰقَ نَبِيّٗا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَٰرَكۡنَا عَلَيۡهِ وَعَلَىٰٓ إِسۡحَٰقَۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحۡسِنٞ وَظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ مُبِينٞ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدۡ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيۡنَٰهُمَا وَقَوۡمَهُمَا مِنَ ٱلۡكَرۡبِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرۡنَٰهُمۡ فَكَانُواْ هُمُ ٱلۡغَٰلِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَءَاتَيۡنَٰهُمَا ٱلۡكِتَٰبَ ٱلۡمُسۡتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيۡنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِمَا فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٢١﴾ إِنَّهُمَا مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ وَإِنَّ إِلۡيَاسَ لَمِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدۡعُونَ بَعۡلٗا وَتَذَرُونَ أَحۡسَنَ ٱلۡخَٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾

(١٠١) ئەوسا ئێمەیش موژدەمان پێدا بە کوڕێکی لەسەرخۆو بە حەوسەڵە.

(١٠٢) جا کاتێك ئەو کوڕە گەورە بو توانای ئیشکردنی پەیدا کرد لەگەڵ باوکی دا، ئیبراهیم خەونی بینی کە لەو خەونەدا فەرمانی پێکرا کە کوڕەکەی سەر ببڕێت. باوکێك چەندین ساڵە منداڵی نیەو لەو سەردەمەی تەمەنیدا لە الله پاڕایەوە کە کوڕی پێبداتو ئەویش کوڕی پێدا کەچی وا ئێستا گەورە بوەو توانای کاری هەیە لەگەڵیدا کەچی فەرمانی پێدەکرێت کە ئەو کوڕەی بکات بە قوربانی، جا ئەویش وتی: ئەی کوڕی خۆشەویستم من لە خەونم دا بینیومە کە تۆ سەر دەبڕم جا تۆیش تەماشا بکەو بزانە چ بڕیارێك دەدەیتو ئەم خەونە بەچی دەزانیت، کوڕەیش وتی: ئەی باوکی خۆشەویستم ئەوەی کە تۆ ئەمرت پێکراوە بیکە إن شاءالله تۆ منت لەناو خۆگراندا دەست دەکەوێت ، واتە: خۆ دەگرم بۆ ئەو سەربڕینە، بەڵێ ئەوەیە باوكو فەرزەندی ڕاستو خواناس، کام لە ئێمە ئاوا ئامادەین کە خۆشەویسترین کەسمان فیدای الله بکەینو کام لە فەرزاندان ئاوا گوێڕایەڵو فەرمانبەرداری باوکی خۆی دەکات بۆئەنجامدانی فەرمان الله؟

(١٠٣) جا کاتێك هەردووکیان خۆیان دا بەدەست بڕیاری (الله)ەوەو لەسەر ناوچاوان ڕایکێشا بۆ سەربڕینو کێردی لە ملی نا.

(١٠٤) لەو کاتەدا ئێمە بانگمان کرد کە ئەی ئیبراهیم عليه السلام.

(١٠٥) بێگومان تۆ خەونی خۆتت هێنایە دی جا ئێمەش هاتین بە هاوارتانەوەو لەو تەنگانە ڕزگارمان کردن، خۆ بێگومان هەر ئاوەها ئێمە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە.

(١٠٦) بێگومان کە ئەمە تاقی کردنەوەیەکی ڕوون بو بۆ ئەو دوو پێغەمبەرە سەلامی خوایان لێبێ.

(١٠٧) جا ئیسماعیلمان عليه السلام دایەوە بە ئیبراهیم عليه السلام وبەرانێکی گەورەمان لەجیاتی ئەودا بۆنارد کە بیکات بە قوربانی. قوربانی ئەم ئومەتەیش لەوێوە سەرچاوە دەگرێت.

(١٠٨) جا لەناو بەرەی ئاییندەدا وامان لێکرد کە بەچاکی ناوی ببەن.

(١٠٩) درود بۆ ئیبراهیم کە بەچاکی فەرمانی ئێمەی ئەنجامدا.

(١١٠) ئێمە هەر ئاوەها پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە،

(١١١) بەبێگومان ئەو لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمە بو.

(١١٢) ئەوسا موژدەیشمان پێدا بە ئیسحاق کە پێغەمبەرێکە لەناو پیاوچاکان. وە ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەو کوڕەی ئامادەی سەربڕین بو ئیسحاق نەبوە وەك هەندێك وتویانە. ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

(١١٣) خەیرو فەڕمان ڕژاند بەسەر خۆیو بەسەر ئیسحاقدا جا لەناو نەوەکانیاندا چاکەکارو بەڕوونی ستەمکار لە خۆ، دەبێ.

(١١٤) خۆ بەراستی منەتیشمان نایە سەر موساو هارون.

(١١٥) جاخۆیان و گەلەکەیانمان ڕزگارکرد لەو تەنگانە گەورەیەی کە تێیدا بون بەدست فیرعەونەوە.

(١١٦) جا یارمەتیمان دان ئەوسا ئەوان زاڵبون بەسەر دوژمنانیاندا کە فیرعەونو دەستو دایرەی بو.

(١١٧) خۆ پەڕاوی ڕۆشنکەرەوەمان کە تەورات بو پێدان.

(١١٨) ئەوسا ڕێگای ڕاستمان پێشاندان.

(١١٩) جا وامان لێکردن کە پاش خۆیان بە چاکە ناویان ببەن.

(١٢٠) درود بۆ موساو هارون.

(١٢١) بێگومان ئێمە هەر ئاوەها پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە.

(١٢٢) بێگومان ئەو دووانە هەردووکیان لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمە بون. ئینجا پەروەردگار باسی ئیلیاس عليه السلام دەکاتو دەفەرموێ:

(١٢٣) بەڕاستی ئیلیاس(علیه السلام) یەکێکە لە پێغەمبەران.

(١٢٤) جا وەبیریان بێنەوە ئەو کاتەی کە بە گەلەکەی وت: ئایا ئێوە خۆتان ناپارێزن لەو شتانەی کە بەلای (الله)وە ناڕەوایە؟! واتە: خۆتان بپارێزن‌و لە پەروەردگار بترسن.

(١٢٥) ئایا ئێوە ئەوبتەی کەناوی بەعلە دەپەرستن و واز لە چاکترینی دروستەکەران دەهێنن کە (الله)یە؟

(١٢٦) کە پەروەردگارتانە‌و پەروەردگاری باو باپیرانتانە؟

(١٢٧) ئەوسا ئەوان باوەڕیان پێ نەکرد ، ئینجا ئەوان بەڕاستی ئامادە دەکرێن بۆ لێپرسینەوەو حیسابو تۆڵە.

(١٢٨) جگە لە بەندە چاکەکانی (الله) ، کە ئەوان بە چاکە پاداشت دەدرێنەوە.

(١٢٩) وە لەپاش خۆی ناوی چاکمان بۆ هێشتەوە،

(١٣٠) وەدروودیش لە ئیلیاس،

(١٣١) بێگومان ئێمە هەر بەم شێوەیە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە.

(١٣٢) بەڕاستی ئەو یەکێکە لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمە. ئینجا پەروەردگار بە کورتی باسی لووت (علیه السلام)و پاشان باسی یونس (علیه السلام) دەکاتو دەفەرموێ:

(١٣٣) جا بێگومان کە لووت(علیه السلام) لە پێغەمبەرانە، پەروەردگار ناردی بۆ سەر گەلێکی ڕەوشت نزم بەڵام هەرچەند ئامۆژگاری کردن سودی نەبو پاشان (الله) ئەو گەلەی لەناوبرد بە سەروبن کردنی خۆیانو دێهاتەکانیان‌و لووتی ڕزگارکرد ،وەك دەفەرموێ:

(١٣٤) باس بکە ئەو کاتەی کە ئێمە خۆی‌و دەستو دایرەکەیمان هەموو ڕزگار کرد،

(١٣٥) جگە لە پیرەژنەکەی خێزانی کە لەناو لەناوچواندا مایەوە چونکە ئەویش بە بیرو بۆچون یارمەتی ئەو گەلەی دەدا.

(١٣٦) پاشان ئەوانی ترمان لەناو بردن.

(١٣٧) جا بەڕاستی ئێوە لەکاتی سەفەرتان دا بە ڕۆژ دەدەن بەلای ئەواندا،

(١٣٨) وەبەشەویش‌و هەمیشە شوێنەواری ئەوان دەبینن دەی ئایا ژیر نابن‌و لەوان پەندو ئامۆژگاری وەرناگرن؟ واتە، دژایەتی پێغەمبەرەکەتان نەکەن ، نەك وەك ئەوان تۆڵەتان لێوەرگیرێت؟

(١٣٩) خۆ بێگومان یونسیش (علیه السلام)لە پێغەمبەرانە.

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (١٢٧) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (١٢٨)
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (١٢٩) سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ (١٣٠) إِنَّا كَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١٣١) إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (١٣٢) وَإِنَّ لُوطًا
لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (١٣٣) إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (١٣٤) إِلَّا عَجُوزًا
فِي الْغَابِرِينَ (١٣٥) ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ (١٣٦) وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم
مُصْبِحِينَ (١٣٧) وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٣٨) وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ
الْمُرْسَلِينَ (١٣٩) إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (١٤٠) فَسَاهَمَ فَكَانَ
مِنَ الْمُدْحَضِينَ (١٤١) فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ (١٤٢) فَلَوْلَا أَنَّهُ
كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (١٤٣) لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٤٤)
۞ فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ (١٤٥) وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً
مِنْ يَقْطِينٍ (١٤٦) وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ (١٤٧)
فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ (١٤٨) فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ
وَلَهُمُ الْبَنُونَ (١٤٩) أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ
شَاهِدُونَ (١٥٠) أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ (١٥١) وَلَدَ
اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٥٢) أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ (١٥٣)

ئەم پێغەمبەرەش وەکو لە سورەتی (ئەنبیاو شوعەراو ئەعراف) و چەند جێگای تردا هاتوە زۆر زەحمەتی کێشاوە لەگەڵ گەلەکەی خۆیدا بەڵام باوەڕیان پێ نەکرد وە ئەویش بەبێ ئەوەی فەرمانی خوای بۆ بێت ئەو گەلەی بەجێ هێشتوەو وای بیر نەدەکردەوە دوچاری تەنگانە بکرێت، جا لێرەدا هەندێ لەو سەفەرەیمان بۆ باس دەکاتو دەفەرموێ:

(١٤٠) وەبیریان بهێنەرەوە ئەو کاتەی کەڕای کردو چوە لای کەشتیەکی پڕو ئەوانیش هەڵیان گرت ، بەڵام لە دەریادا لەبەر زۆری بارەکەی نزیك بو کە هەمویان نوقمی دەریا ببن لەبەر ئەوە ناچار بون کە کەسێکی لێ بخەنە ناو دەریاوە تا بەڵکو باقی تریان ڕزگاریان ببێت.

(١٤١) جا تیروپشکیان کرد کەچی ئەو لەوانە بو کە وەبەرفڕەدان کەوتو خستیانە ناو دەریاوە.

(١٤٢) ئەوسا ماسیەکی گەورە قووتی دا لە حاڵێکدا کە خۆی سەرزەنشتی خوی دەکرد لەسەر ئەو کارەی کە کردی‌و پاڕایەوە لە پەروەردگاری‌و دانی نا بە هەڵەی خۆیداو خۆی بە ستەمکار ناوبرد جا پەروەردگار هات بەهاواریەوەو لەو تەنگانە گەورەیە ڕزگاری کرد.

(١٤٣) جا ئەگەر ئەو لەو کەسانە نەبوایە کە بە پاکی تەسبیحاتی پەروەردگاری خویان دەکەن‌و دانی بە هەڵەی خۆیدا نەنایە،

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا۟ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ ٱلْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَٰتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ ٱلْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَآءَ صَبَاحُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٢﴾

٣٨ سُورَةُ صٓ ٨٨

(١٤٤) بێگومان لەناو سکی ئەو ماسیەدا دەمایەوە هەتا ئەو ڕۆژەی کە خەڵك زیندو دەکرانەوە، واتە: هەتا قیامەت لەوێدا دەبو.

(١٤٥) جا ئێمە بە دەرکردنی فەرمانمان بۆ ئەو ماسیەو هێنانەوەی بۆ کەناری دەریاو هەڵهێنانەوەی خستمانە ئەو چۆڵاییەوە لە حاڵێکدا کە لەشی کوتراو نخۆشبوو توانای هیچ جموجۆڵی نەبو، مێش و مەگەزیش لێی کۆدەبوونەوەوئازاریان دەدا، بەڵام پەروەردگار خستیە بەر ڕەحمەتی خۆی و دەفەرموێ:

(١٤٦) ئەوسا ئێمە درەختی کولەکەمان بۆ ڕوواند کە پەلکەکانی بدا بەخۆیدا تا مێش و مەگەز لێی نزیك نەبنەوەو ئازاری نەدەن.

(١٤٧) جا پاش چاك بونەوەی ناردمان بۆ گەلێك کە سەد هەزار کەس و زیاتریش دەبوون.

(١٤٨) ئەوسا ئەوانیش باوەڕیان هێناو تا ماوەیەك ژیانی خۆشمان پێدان، ئینجا ﷲ بەشێوەی پرسیاری سەرزەنشتی ڕولەو گەل و هۆزو کەسانە دەکات کە دەڵێن فریشتەکان کچی خودان و دەفەرموێ:

(١٤٩) دەسا لێیان بپرسە ئایا پەروەردگاری تۆ کچی هەیەو ئەوان کوڕیان هەیە؟

(١٥٠) یان ئایا ئەوان لەوێ بوون کە ئێمە فریشتەکانمان مێینە دروستکردوە؟

(١٥١) باش بزانن بێگومان هەر بەشێکە لە درۆکانیان کە دەڵێن:

(١٥٢) ﷲ منداڵی بووەوبێگومان کە ئەوان لەو قسەو باسانەدا درۆزنن

(١٥٣) ئایا ئەو لەباتی کوڕدا کچی هەڵبژاردوە بۆ خۆی؟!

(١٥٤) ئەوە چیتانە؟ چۆن ئاوا بڕیارێك دەدەن؟

(١٥٥) ئایا بیر ناکەنەوە؟ واتە: ژیربن و چاك بیر بکەنەوەو چیتر ئەو قسە پڕوپوچانە مەکەن و خۆتان وخەڵکیش فریو مەدەن.

(١٥٦) یان ئایا بەڵگەیەکی ڕۆشنتان هەیە لەسەر ئەم بڕیارانەتان؟

(١٥٧) جا ئەگەر ڕاست دەکەن لەم قسەنەتاندا ئادەی کتێبی خۆتان بێنن؟ ئاشکرایەکە هیچ کتێبێکیان نیە چونکە درۆو بوختان هەڵدەبەستن و هیچی تریان لا نیە.

(١٥٨) ئەوان لەنێوان پەروەردگارو لەنێوان جنۆکەکاندا خزمایەتی دادەنێن، بەراستی جنۆکە خۆیان دەزانن کە لە ڕۆژی قیامەتدا ئەوانیش ئامادە دەکرێن لە دادگای پەروەرگاردا و هیچ جۆرە پەیوەندیەکیان جگە لە بەندایەتی لەگەڵ (ﷲ)دا نیە ، هەروەکو پەروەردگار خۆی دەفەرموێ:

(١٥٩) پاك و بێ عەیبە (ﷲ)و نیازی بە منداڵ و خزم نیەو دوورە لەو وەسفەی کە ئەوان دەیکەن، بەڵێ جنۆکەو مرۆڤ ئاوا نمەك نەناسن و درۆی گەورەی ئاوەها دەکەن سەبارەت بەزاتی ﷲ وسیفەت و کردارەکانی.

(١٦٠) جگەلە بەندە پاکەکانی ﷲ کە بەڕاستیوبە بێ عەیبی دەیناسن و بە پاك وخاوێنیش بەندایەتی بۆ دەکەن.

(١٦١) ئەوسا بەڕاستی ئێوەو ئەوەی کە دەیپەرستن،

(١٦٢) ئێوە ناتوانن دژایەتی ﷲ بکەن و لە دەستی تۆڵەو سزای دەرچن، کەسیشتان لەدژی بۆ فریو نادرێت بۆ بت پەرستی.

(١٦٣) بەڵێ کەستان پێناخەڵەتێت جگە لەوەی کە دەچێتە ناو دۆزەخەوە، واتە: هەر دۆزەخیتان بۆدەخەڵەتێت. جا فریشتەکان دەڵێن:

(١٦٤) لەناو ئێمەدا کەسێك نیە مەگەر پلەو جێگایەکی ئاشکراوتایبەتی خۆی هەیەوناتوانێ لەو پلەو جێگایەی خۆی تێپەڕێت.

(١٦٥) خۆ ئێمە هەمیشە ڕیزین لەپێشگای پەروەردگارمانداو ئامادەی بەندایەتین.

﴿١٦٦﴾ جا بێگومان ئێمە هەر خەریکی تەسبیحاتی پەروەردگارین.

لە سەحیحی موسلم دا هاتووە کە حوزەیفە لە پێغەمبەرەوە ﷺ هێناویەتی کە فەرمویەتی:{ فُضِّلْنَا عَلَى النَّاسِ بِثَلَاثٍ جُعِلَتْ صُفُوفُنَا كَصُفُوفِ الْمَلَائِكَةِ وَجُعِلَتْ لَنَا الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدًا وَجُعِلَتْ تُرْبَتُهَا لَنَا طَهُورًا إِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَاءَ/ئێمە بە سێ شت ڕێزمان لێنراوەوجیاکراوینەوە لە خەڵك : ڕیزەکانی نوێژەکەمان وەکو ڕیزی فریشتەکانەو زەویمان بۆ کراوە بە مزگەوتو خاکەکەیشی پاکۆکەرەوە هەرکاتێ کەئاومان دەست نەکەوێت} .

﴿١٦٧﴾ جائەگەرچی ئەوان لە پێش هاتنی پێغەمبەردا ﷺ دەیان وت:

﴿١٦٨﴾ بێگومان ئەگەر کەسێك بێتە لامانو فەرمانی خوامان بۆ باس بکاتو ڕووداوەکانی گەلانی پێشومان بۆ بلێت، ئێمەش بەخۆماندا دەچینەوە.

﴿١٦٩﴾ بەدڵنیاییەوە ئێمە دەبووین بە بەندە پاکەکانی اللهﷻ، کەچی لەم بڕیارەیشیاندا درۆیان کرد.

﴿١٧٠﴾ جا کاتێك کە پێغەمبەریان بۆ هات ئەوان بێباوەڕبون پێی جا بەم زووانە دەزانن چییان بەسەر دێت.

﴿١٧١﴾ بەراستی بڕیاری ئێمە سەبارەت بەیارمەتی دانی بەندەو پێغەمبەرانمان هەر لەکۆنەوەیە کە فەرمویەتی: خۆمو پێغەمبەرانم سەردەکەوینو دوژمنی ئێمەو پێغەمبەرانمان لەناودەچێت.

﴿١٧٢﴾ کەوابو بابێگومان بن کە پێغەمبەرانن یارمەتی دراوان.

﴿١٧٣﴾ جا بێگومان کە هەر سەربازەکانی ئێمەن سەردەکەون لە دنیاو لە دواڕۆژدا ، ئەگەر لەم دنیاش شکست بخۆن لە دواڕۆژدا هەر ئەوانن سەرکەوتو.

ئەوەبو کە قورەیش بەسەرکردایەتی ئەبوجەهلو ئەبوسوفیان دژایەتی پێغەمبەر ﷺ و یارەکانیان کرد تا هاتنە سەر ئەوەیش کە بڕیاری کوشتنیانداو ناچار بەفەرمانی خوا پاش سیانزە ساڵ بانگە وازی یەکخوا پەرستی کۆچی کرد بۆ مەدینەو پاشان چەندین جەنگی خوێناویشیان لەدژی کرد تا سەرەنجام لەساڵی هەشتەمی کۆچیدا اللهﷻ زاڵی کرد بەسەریاندا، بەڵام ئەو پاش زاڵبونی هەمویانی بەخشی.

﴿١٧٤﴾ جا تۆئەی محمدﷺ گوێیان تێ مەدە هەتا ماوەیەك کە کاتی هاتنی سزایانە بە لەناو چونو کوشتنو دەستگیر کردن،

﴿١٧٥﴾ وەبیریان بینەوەو بۆیان ڕۆشن بکەرەوە ، ئەوسا بەم زوانە ئەوانیش سزاو تۆڵەی خراپەکاری خۆیان دەبینن.

﴿١٧٦﴾ ئایا بۆ سزاو تۆڵەیەك کە بۆمان داناون پەلە دەکەن؟! وادەزانن کە درۆیە؟ یا پەلە نەکەن دڵنیابن کە دێت.

﴿١٧٧﴾ ئەوسا کە سزای ئێمە هاتە ناو شارو ماڵەکانیانو یەخەی گرتن ئای چ خراپ بەیانییەکە بەیانی هاتنی سزای ترسێنراوان.

لە فەرمودەدا هاتوە کە ئەنەس وتویەتی: بەیانی زوو پێغەمبەر ﷺ دای بەسەر خەیبەردا جا کاتێك هاتنە دەرەوە بە تەوشێو زەنگنو بێلەوە بۆ ناو باخو کێڵگەکانیانو چاویان بەو سوپایە کەوت گەڕانەوەو وتیان: بەخوا محمدە، محمدو سوپایەکی گەورە! جا پێغەمبەر ﷺ فەرموی:{ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ خَرِبَتْ خَيْبَرُ إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ / البخاري/اللهﷻ لە هەموشت گەورەترە، اللهﷻ لە هەموشت گەورەترە، خەیبەر وێران بو، بێگومان ئێمە هەر کاتێك بۆ تەمێو ژێرکردنی گەلێکی سەرەڕۆ بچینە ناو ماڵەکانیانەوە ئەو کاتە خراپترین بەیانیە بەیانی ترسێنراوان} جارێکی تر پەروەردگار لەم هەلومەرجەی دابەزینی ئەم ئایەتانەدا کە جیهاد لەسەر موسڵمانان پێویست نەکراوە دەفەرموێ:

﴿١٧٨﴾ تا ماوەیەك وازیان لێ بهێنە.

﴿١٧٩﴾ وە ببینەو بزانە چی دەکەن، بەم زوانە ئەوانیش بۆ خۆیان دەبینن کە چییان کردووە چییان هاتوەتە ڕێ ،وتراوە"چی بچێنی هەر ئەوە دەروێنەدەکەی"

﴿١٨٠﴾ پاكو بێ عەیبە پەروەردگاری بە دەسەڵاتت لەو وەسفەی کە مشریکان دەیکەن کەخوا منداڵی هەیەو نیازی بە کەسانێك هەیە کە هەواڵی بەندەکانو دوعاو وتارو کردارەکانیان پێبگەیەنێتو لەڕوی کەسانێك دادەمێنێو تکاکاریان لێوەردەگرێتودەیان شتی تر کە تەنها لە توانای خوا دایە.

﴿١٨١﴾ سا درود لەسەر تەواوی پێغەمبەران.

﴿١٨٢﴾ ئەوسا تەواوی سوپاسیش هەر بۆ (اللهﷻ)یە کە پەروەردگاری جیهانیانە.

٣٨ سورەتی صاد ٨٨

سورەتی صاد کە سورەتی سیو هەشتەمی قورئانە ، لە مەکەدا هاتۆتە خوارەوەو هەشتا و هەشت ئایەتە ، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سیو هەشتەمیشەو پاش سورەتی (القمر) و پێش (الأعراف) دابەزیوە، ئەم سورەتەو سورەتی ئینفتارو لەسەر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

صٓۚ وَٱلۡقُرۡءَانِ ذِي ٱلذِّكۡرِ ﴿١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي عِزَّةٖ وَشِقَاقٖ ﴿٢﴾ كَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِن قَبۡلِهِم مِّن قَرۡنٖ فَنَادَواْ وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٖ ﴿٣﴾ وَعَجِبُوٓاْ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٞ مِّنۡهُمۡۖ وَقَالَ ٱلۡكَٰفِرُونَ هَٰذَا سَٰحِرٞ كَذَّابٌ ﴿٤﴾ أَجَعَلَ ٱلۡأٓلِهَةَ إِلَٰهٗا وَٰحِدًاۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيۡءٌ عُجَابٞ ﴿٥﴾ وَٱنطَلَقَ ٱلۡمَلَأُ مِنۡهُمۡ أَنِ ٱمۡشُواْ وَٱصۡبِرُواْ عَلَىٰٓ ءَالِهَتِكُمۡۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيۡءٞ يُرَادُ ﴿٦﴾ مَا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِي ٱلۡمِلَّةِ ٱلۡأٓخِرَةِ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا ٱخۡتِلَٰقٌ ﴿٧﴾ أَءُنزِلَ عَلَيۡهِ ٱلذِّكۡرُ مِنۢ بَيۡنِنَاۚ بَلۡ هُمۡ فِي شَكّٖ مِّن ذِكۡرِيۚ بَل لَّمَّا يَذُوقُواْ عَذَابِ ﴿٨﴾ أَمۡ عِندَهُمۡ خَزَآئِنُ رَحۡمَةِ رَبِّكَ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡوَهَّابِ ﴿٩﴾ أَمۡ لَهُم مُّلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَاۖ فَلۡيَرۡتَقُواْ فِي ٱلۡأَسۡبَٰبِ ﴿١٠﴾ جُندٞ مَّا هُنَالِكَ مَهۡزُومٞ مِّنَ ٱلۡأَحۡزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتۡ قَبۡلَهُمۡ قَوۡمُ نُوحٖ وَعَادٞ وَفِرۡعَوۡنُ ذُو ٱلۡأَوۡتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوۡمُ لُوطٖ وَأَصۡحَٰبُ لۡـَٔيۡكَةِۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡأَحۡزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا صَيۡحَةٗ وَٰحِدَةٗ مَّا لَهَا مِن فَوَاقٖ ﴿١٥﴾ وَقَالُواْ رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبۡلَ يَوۡمِ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٦﴾

رای هندێکیش سورەتی نوح سێ سورەتی قورئانن کە ژمارەی سورەت‌و ژمارەی دابەزینیان یەکێکە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) صاد. پیتێکە لەو پیتانەی کە لەپێش چەند سورەتێکی تری قورئاندا هاتون‌و ڕاسترین بۆچون ئەوەیە کە زانیاری مانای ئەم وشانە هەر لەلای (ﷲ) یە. سوێند بەم قورئانەی کە خاوەنی بیرو یاد کردنەوەیە. بە خوێندنەوەی سودی لێوەرگرن و بە پەیرەوکردنیشی ﷲ لە خۆتان ڕازی بکەن. وە ئەو قورئانە مایەی شەرەف و ڕێزەبۆ هەر کەسێك کە پەیرەوی بکات.

(٢) بەڵام ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن وان لەناو گێژاوی خۆ پەسەندی‌و لوت بەرزی دا وناڕێکن لەدژایەتی ئەو قورئانەدا هەر یەکەو بەشتێکی دادەنێن. ئینجا پەروەردگار دوژمنانی ئەم قورئانە دەترسێنێ‌و دەفەرموێ:

(٣) زۆر گەل‌و وڵاتانمان لەپێش ئەواندا بەهۆی دژایەتیانەوە بۆ پێغەمبەرەکیان لەناو بردوە، جا ئەو کاتە کە سزایان بۆ دەهات هاواریان دەکردو پەشیمان دەبونەوە لەو هەڵس‌و کەوتە نارەوایانەیان بەڵام تازە کاتی پەشیمان بونەوەو ڕزگار بون لەدەست دەرچو بو، جا ئێوەش ژیربن با وەکو ئەوانەتان بەسەر نەیەت.

(٤) بەلایانەوە سەیر بوو کە لەخۆیان ترسێنەریان بۆ هات بو جا بێباوەڕان دەیان وت: ئەمە جادوگەرەو زۆر درۆزنە.

(٥) دەیان وت: ئایا وایە کە ئەو لە جیاتی ئەو هەمو بتانە دەڵێ: تەنها یەك خودا هەیە کە شایستەی پەرستن بێت کە ناوی (ﷲ)یە؟ بەڕاستی ئەمە شتێکی سەیرە کە چەندین خودا نەتوانن نیازی ئێمە بەراورد بکەن ، بەڵام یەك خودا بتوانێت نیازی جیهانیان بەراورد بکات؟!

(٦) جا پیاو ماقوڵانیان بەوانی تریان وت: بڕۆن‌و گوێ بەم قسانە مەدەن‌و خۆگرن لەسەر پەرستنی خواکانتان بەڕاستی هەر ئەمەیە ویست‌و ئارەزۆی خوازراولێتان.

(٧) ئێمە ئەمەمان نەبیستوە لە ئایینەکەی تردا، کە ئایینی عیسایە بەڵکو ئەوان دەڵێن: خودا سیانن ئیتر چۆن باوەڕ بەم بکەین کە دەڵێت خوا یەکەو هاوبەشی نیە؟ بەڕاستی ئەمە هەردەست هەڵبەست‌و دروستکراوە.

(٨) ئایا لەنێوان ئێمەدا لەگەڵ ئەو هەمو سەروەت‌و سامان‌و دەسەڵاتەماندا ئەم قورئانە بۆ سەر ئەو کابرای کەمدەست وبێهێزە ڕەوانە کراوە؟! نەخێر ئەمانە تەنانەت لەم قورئانەیشدا هەر لە گوماندابون بەڵکو ئەوان هێشتا سزای منیان نەچەشتوە، ئەگەر بیچەژن جا ئەوسا دەزانن کە ئەمە پێغەمبەرەو ئەم قورئانە ڕاستە بەڵام ئەو زانینە لەو کاتەدا هیچ سودێك بەوان ناگەیەنێت.

(٩) بەڵکو ئایا ئەوان گەنجێنەی بەزەیی‌و نیعمەتی پەروەردگاری بە دەسەڵات‌و بەخشندەی تۆیان لەلایە؟ تا بەکەیفی خۆیان بدەن بەو کەسەی ئارەزۆیان لێیەتی‌و بەرگری بکەن لەوەی کە ئارەزۆیان لێی نیە؟

(١٠) یان نەخێر (پێیان بڵێ) ئایا هەر هی ئەوانە خاوەنیەتی ئاسمانان‌و زەوی و ئەوەیش کە لە نێوانیاندایە؟ دەی ئەگەر وایە سا بە پەیژە سەرکەون بۆ ئاسمان‌و لەوێ نیگا بهێنن بۆ هەر کەسێك کە خۆیان دەیانەوێت، ئاشکرایە کە ئەمەیان لە دەست نایەت.

(١١) بەڵکو ئەوان سەرباز گەلێکی سوك‌و بێنرخن لەناو ئەو کۆمەڵانەداو لەو شوێن‌و کاتەدا (کە بۆیان دیاری کراوە)و تێشکاون.

(١٢) لە پێش ئەوانیشدا گەلی نوح‌و عادو فیرعەونی خاوەن مێخەکان باوەڕیان نەهێنا بەپێغەمبەرانیان.

ٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُۥدَ ذَا ٱلْأَيْدِ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾ إِنَّا سَخَّرْنَا ٱلْجِبَالَ مَعَهُۥ يُسَبِّحْنَ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَٱلطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُۥ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحِكْمَةَ وَفَصْلَ ٱلْخِطَابِ ﴿٢٠﴾ ۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ نَبَؤُا۟ ٱلْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا۟ ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَٱحْكُم بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَٱهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هَٰذَآ أَخِى لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِىَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِى فِى ٱلْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْخُلَطَآءِ لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّٰهُ فَٱسْتَغْفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾ فَغَفَرْنَا لَهُۥ ذَٰلِكَ ۖ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٢٥﴾ يَٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلْنَٰكَ خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ فَٱحْكُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا نَسُوا۟ يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

﴿١٣﴾ جا سەمودو گەلی لووتو گەلی شوعەیب(کە خاوەنی باخاتی چڕوپڕ بون) ئەوانەش کۆمەڵە خەڵکێك بون هەمویان باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەری سەردەمی خۆیان.

﴿١٥﴾ ئەوانە هەر هەمویان پێغەمبەرانی خۆیان بەدرۆ خستوە ئەوسا ئەو تۆڵەیەی کە بۆم دانابون هاتە دی بۆیان .

﴿١٤﴾ ئەوان هەر چاوەڕوانن تا یەك قیژەیان بەسەردا دەکرێت ئیتر بە ئەندازەی دۆشینی وشترێك ماوەیان پێنادرێت.

﴿١٦﴾ جا ئەوان بە گاڵتەوە وتیان: ئەی پەروەردگارمان پێش هاتنی ڕۆژی حیساب نامەی کرداری خۆمانمان پێبدە. جا بۆیە وایان دەوت چونکە حیسابو کیتابیان بەلاوە درۆ بو، ئینجا پەروەردگار دڵنەوایی پێغەمبەرمانﷺ دەکاتو دەفەرموێ:

﴿١٧﴾ ئەی محمدﷺ خۆ بگرە لەسەر ئەو دەمەدەمەو قسە ناشرینانەیانو باسی داوودی خاوەن دەسەڵاتی بەندەی ئێمە عليه السلامبکەو بیری لێبکەرەوە کە ئەو لە هەمو تەنگو چەڵەمەیەکدا هەر ڕوی لە ئێمە دەکردوو چاوی لە یارمەتی ئێمە بو.

﴿١٨﴾ بێگومان ئێمەش چیاکانمان بۆی مۆتی کرد بو، جا بە ئێوارانو بە بەیانیان لەگەڵ ئەودا تەسبیحاتیان دەکرد.

﴿١٩﴾ خۆ باڵندەیشمان بۆی مۆتی کردو هەمویان لەلای کۆ دەبونەوە و بە یادو تەسبیحاتیالله رویان هەرلەو زاتە بو.

﴿٢٠﴾ جا دەسەڵاتی چاكو بەهێزمان پێداو پێغەمبەریمان پێ بەخشیو تێمان گەیاند کە چۆن قسەی ڕاستو ناڕاست لەیەك جیا بکاتەوەو چۆن قسەکانی خۆیشی وابێ کە خەڵکی بە جوانی لە مەبەستی تێبگات، پێغەمبەرمان ﷺ لەبارەی داوودەوەعليه السلام دەفەرموێ:{ أحَبَ الَصلَاة الى الله صَلاةُ داود وأحَبَ الصِيَامِ الى اللهِ صِيامُ داوُدَ، كَانَ يَنَامُ نِصفَ اللَيلِ وَيَقُومُ ثُلَثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ وَكَانَ يَصُومُ يَوماً وَ يُفطِرُ يَومًا(وَلَا يَفِرُّ اِذَا لاقَى) / متفق عليه/ واتە : خۆشەویسترین نوێژ لەلای الله نوێژی داوودەو خۆشەویسترین ڕۆژیش بەلایەوە هەر ڕۆژی داوودە کە ئەو تا نیوەی شەو دەخەوتو سێ یەکی شەو بەندایەتیو نوێژی دەکردو شەش یەکی شەو دەخەوتەوە ورۆژێ ڕۆژوی ئەگرت ورۆژێکی نەدەگرت (وەکاتێ لەگەڵ دوژمندا ڕوبەڕو ببوایەوە هەرگیز پشتی تێنەدەکرد)/ ئەوەی نێو دوو کەوانە کە لەلای ترمزییەوئەلبانیش بەسەحیحی داناوە. ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿٢١﴾ ئایا هەواڵی ئەو خاوەن کێشانەت پێنەگەیوە کاتێك کە بەبێ تەقەورەقەلە دیواری میحراوبەوە سەرکەوتن ،

﴿٢٢﴾ ئەو کاتەی کە چونە لای داوود جا ئەو ترسا لێیان کە چۆن ئەمانە توانیویانە بەناو ئەو هەمو پاسەوانانەدا لە دیوارەوە سەرکەونو بێنە لای، جا ئەوانیش کە هەستیان بەمە کرد وتیان: مەترسەو دوو کەسین کێشەمان هەیە کە هەندێکمان ستەممان لە هەندێکمان کردوە ، جا تۆش بەڕاستی لەنێوانماندا بڕیار بدەو ستەم لە کەسمان مەکەو ڕاستە ڕێگامان پیشان بدە

﴿٢٣﴾ بێگومان ئەمە برامەو نەوەدو نۆ سەر مەڕی هەیەو من یەك تاکە مەڕم هەیە جا ئەو وتی: ئەو دانەیش بدە بەمنو لە قسەدا بەسەر مندا زاڵبوو تاکە مەڕەکەیشمی برد.

﴿٢٤﴾ داوود عليه السلاموتی: بەڕاستی بە داواکردنی ئەو تاکە مەڕەی تۆو لکاندنی بە مەڕەکانی خۆیەوە ستەمی لێکردویتو بێگومان زۆرێك لە هاوبەشەکان هەندێکیان لە هەندێکیان ستەم دەکەن جگە لەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوەو ئەمانەش کەمن، جا داوود دڵنیا بو کە ئێمە تاقیمان کردوەتەوە لەبەر ئەوە داوای لێ بوردنی کرد لە پەروەردگاریو بەگەردنکەچیەوەسەری نایە سەر خاك (سوجدەی برد)و پەشیمان بویەوە لەو بڕیارە بەپەلەیەی کە لەگەڵ ئەو دوو خاوەن کێشەدا دای چونکە دەبوو قسەیشی لەوی تریان وەربگرتایە ، ئینجا بڕیاری بدایە، لیرەدا شتی زۆر لەم بارەوە وتراوە بەلاّم لە ڕۆحی ئایینو ڕواڵەتی ئایەتەکان من ئاوەهای بۆ دەچم والله اعلم.

وَمَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا بَٰطِلٗاۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْۚ فَوَيۡلٞ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمۡ نَجۡعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلۡمُفۡسِدِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَمۡ نَجۡعَلُ ٱلۡمُتَّقِينَ كَٱلۡفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ إِلَيۡكَ مُبَٰرَكٞ لِّيَدَّبَّرُوٓاْ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبۡنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيۡمَٰنَۚ نِعۡمَ ٱلۡعَبۡدُ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾ إِذۡ عُرِضَ عَلَيۡهِ بِٱلۡعَشِيِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلۡجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّيٓ أَحۡبَبۡتُ حُبَّ ٱلۡخَيۡرِ عَن ذِكۡرِ رَبِّي حَتَّىٰ تَوَارَتۡ بِٱلۡحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَيَّۖ فَطَفِقَ مَسۡحَۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلۡأَعۡنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدۡ فَتَنَّا سُلَيۡمَٰنَ وَأَلۡقَيۡنَا عَلَىٰ كُرۡسِيِّهِۦ جَسَدٗا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَهَبۡ لِي مُلۡكٗا لَّا يَنۢبَغِي لِأَحَدٖ مِّنۢ بَعۡدِيٓۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرۡنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجۡرِي بِأَمۡرِهِۦ رُخَآءً حَيۡثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٖ وَغَوَّاصٖ ﴿٣٧﴾ وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي ٱلۡأَصۡفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمۡنُنۡ أَوۡ أَمۡسِكۡ بِغَيۡرِ حِسَابٖ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلۡفَىٰ وَحُسۡنَ مَـَٔابٖ ﴿٤٠﴾ وَٱذۡكُرۡ عَبۡدَنَآ أَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلشَّيۡطَٰنُ بِنُصۡبٖ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ ٱرۡكُضۡ بِرِجۡلِكَۖ هَٰذَا مُغۡتَسَلُۢ بَارِدٞ وَشَرَابٞ ﴿٤٢﴾

(٢٥) جا لەو بارەوە لێیخوشبوین بە بێگومان ئەو لە نزیکەکانی ئێمەیەو جوانترین پلەو مەقامی هەیە لەڕۆژی دواییدا. لێرەدا سوجدە بردن باشە بەڵام زۆر داکۆکی لەسەر نەکراوە بۆیە زانایان بەلایانەوە وایە لە نوێژدا لەم جێگایەدا سوجدە نابرێت. ئینجا پەروەردگارمان ئەو باسەی داوودعليه السلام دێنێتە بەرچاوو ڕووی تێدەکاتو دەفەرموێ:

(٢٦) ئەی داوود بێگومان ئێمە لەم زەویەدا تۆمان پاش خەڵکانی تر داناوەو هێزو دەسەڵاتمان پێداویت، جا تۆش لە نێوان خەڵکدا بەراستی بڕیار بدەو پەیڕەوی هەواو ئارەزوات نەکەیت ئەوسا ئەوە لە ڕێگای الله لات دەدات بێگومان ئەو کەسانەی کە لە ڕێگای الله لادەدەن سزایەکی توندیان بۆ هەیە چونکە ڕۆژی حیسابیان لەبیر چوەتەوە. وتراوە کە وەلیدی کوڕی عەبدولمەلیك بە ئیبراهیم ی ئەبو زورعەی وتوە: کە تۆ پەڕاوەکانی ترت خوێندوەتەوەو قورئانیش ئایا دەکرێت کە خەلیفە لێکۆلینەوەی لەگەڵدا بکرێت؟ دەڵێت وتم: ئەی پێشەوای باوەڕداران قسە بکەم بێترس: وتی: بڵێو مەترسە، وتم ئەی پێشەوای باوەڕداران ئایا تۆ لەلای الله بەڕێزتری لە داود؟ کە الله پێغەمبەرایەتیو خەلافەتی پێدابوو پاشانیش هەڕەشەی لێدەکات و لە پەڕاوەکەی خۆیدا ئەم داستانەی تۆمار کردوەو ئینجا ئەم ئایەتەی خوێندوەوە ﴿ يَٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلۡنَٰكَ خَلِيفَةٗ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱحۡكُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ بِٱلۡحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلۡهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ ﴾ ئینجا پەروەردگارمان تێمان دەگەیەنێت کە ئەم جیهانە بە بێهوودە دروست نەکراوە بەڵکو حیسابو کیتاب هەیەو دەفەرموێ:

(٢٧) جا خۆ ئێمە ئاسمانو زەویو ئەوەی کە لە نێوانیاندایە بە بێهوودە دروستمان نەکردوە، ئەوە گومانی ئەو کەسانەیە کە خوا نەناسن، وای بۆ ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن بۆ ئەو ئاگرەی کە تێی دەخرێن،

(٢٨) ئایا لای ئێمە وەکو یەکن ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوەو ئەو کەسانەش کە لەم زەویدا خراپەکارن؟ ئایا پارێزکارو گەنە کێلْ وەکو یەك حیساب دەکەین؟ نەخێر شتی وانیەو بۆ هەر کامیان جێگاو پاداشتێکی تایبەت بە کردارەکانی خۆیان هەیە، ئینجا جارێکی تر سرنجمان بەرەو ئەم پەڕاوە بەنرخە ڕادەکێشێتو دەفەرموێ:

(٢٩) ئەمە پەڕاوێکە بەفەڕو پیرۆزە کە ئێمە دامان بەزاندوە بۆ لای تۆ تا لە نیشانەکانی ورد ببنەوەو تا خاوەن عەقڵەکان پەندو ئامۆژگاری لێوەربگرن، ئینجا پەروەردگار ئەمان باتەوە بۆ داستانی داوودو سلێمانی کوڕیو دەفەرموێ:

(٣٠) بەخەڵات سلێمانمان بە داود بەخشی بێگومان سلێمان باشترین بەندەبو بێگومان ئەو هەمیشە بە زمانو بە دڵ لەگەڵ ئێمەدابو.

(٣١) باس بکە ئەو کاتەی ئێوارە کە ئەسپانی ڕەسەنو چاك لەبەر چاوی سلێمان ڕاگیرا و بە تەماشا کردنیان رۆژی بردەسەر.

(٣٢) جا وتی: خۆشەویستی ئەم ئەسپو ماڵەم لایدام لە یادی پەروەردگارم تا رۆژم لێ ئاوابو.

(٣٣) بیانهێننەوە بۆم جا بە شمشێر هات بە قاچو ملیانداو هەموی سەربڕینو کردی بە خێر لەتۆڵەی ئەو چەند ساتەی کە خەریکبو بەوانەوەو یادی (الله)ی لە بیر چوبویەوە.(لێرەدا چەندین مانای تر باسکراوە ئێمە ئەوەمان هەڵبژارد کە بە نزیکترمان زانی ، والله اعلم).

(٣٤) بە حەقیقەت ئێمە سلێمانمان تاقی کردەوەو لاشەیەکی بێگیانمان خستە سەر کورسیەکەیەوە، پاشان ئەو هەر ڕووی لە ئێمە کردوو هەر بۆ لای ئێمە گەڕایەوە .لەفەرمودەی سەحیحدا هاتوە کە پێغەمبەری خواصلى الله عليه وسلم فەرمویەتی: سلێمان وتی: ئەم شەو ئەچمە لای هەر نەوەد خێزانم وهەر یەکەی کوڕێکی ئەبێت

وجیهاد ئەکەن لەڕێگای خوادا، جا هاوڕێکەی پێی وت: بڵێ إن شاءالله، جا ئەویش ئەو زیکرەی لە بیری کردو نەیوت ئینجا بەسەر هەمو ژنەکانیدا گەڕا بەڵام تەنها یەك ژنی سكی پەیدا كردكە ئەویش ناتەواو بو، سوێند بەو كەسەی كە گیانی محمدی بەدەستە ئەگەر إن شاءالله ی بكردایە نەوەد منداڵی ئەبوو لەڕێگای خودایشدا جیهادیان دەكرد.

(٣٥) سلێمان وتی: ئەی پەروەرگارم لێم ببورەو دەسەڵاتێكی وەهام پێببەخشە كە نەشێ بە كەسی تری بدەیت لەپاش من، بێگومان كە تۆ هەر خۆتیت بەخشندە.

لە فەرمودەیەكدا هاتووە كە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی :{إِنَّ عِفْرِيتاً مِنَ الجِنّ تَفَلَّتَ عَلَيَّ البَارِحَةُ–أو كَلِمَةً نَحْوَهَا– لِيَقْطَعَ عَلَيَّ الصَّلاَةَ، فَأَمْكَنَنِي اللهُ مِنْهُ، وَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبُطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوارِي المَسْجِدِ حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ:

﴿ قَالَ رَبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَهَبۡ لِي مُلۡكٗا لَّا يَنۢبَغِي لِأَحَدٖ مِّنۢ بَعۡدِيٓۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡوَهَّابُ ﴾ فَرَدَّهُ اللهُ خَاسِئًا /الجامع الصغير صحح الالباني/ واتە: بێگومان جنوكەیەكی زەبەلاح كتوپڕ ئەم ئێوارە هێرشی بۆ هێنام(یان وشەیەكی وەكو ئەوە) بۆ ئەوەی نوێژەكەم لێ ببڕێت، بەڵام الله زاڵی كردم بەسەریداو گرتم و ویستم بیبەستم بە كۆڵەكەیەك لە كۆڵەكەكانی ئەم مزگەوتەوە تا ڕۆژ دەكەنەوەو هەموتان بیبینن جا قسەی سلێمانی برام كەوتەوە بیر كە وتی ﴿ئەی پەروەردگارم دەسەڵاتێكی وام پێببەخشە كە نەشێ بە كەسی تری پاش من ببەخشیت﴾ لەبەرئەوە ئەو جنۆكەیە بێ ئەوەی شتێكی دەست كەوێت خوا گەڕاندیەوە} . جا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٣٦) ئینجا ئێمە بامان بۆی ڕام كرد كە بە فەرمانی ئەو بەنەرمی دەڕۆیشت بۆ هەر جێگایەك كە مەبەستی بوایە.

(٣٧) جا ئەو شەیتانانەیشمان بۆ رامكرد كە هەمویان بینا دروستكەرو مەلەوان بون بۆ ئەنجامدانی فەرمانەكانی.

(٣٨) ئەوسا ئەوانی تر كەفەرمانبەرداریان بۆ نەدەكرد پێكەوە بە زنجیر بەندكراو بونو لەژێر دەستی ئەودا بون.

(٣٩) پێمان وت: ئەمە بەخششی ئێمەیە بۆت ، جا وتمان: تۆ بە كەیفی خۆت بكە دەی بەخشی یان بۆ خۆتی هەڵدەگریت بێ حیسابە.

وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ أَهۡلَهُۥ وَمِثۡلَهُم مَّعَهُمۡ رَحۡمَةٗ مِّنَّا وَذِكۡرَىٰ لِأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ (٤٣) وَخُذۡ بِيَدِكَ ضِغۡثٗا فَٱضۡرِب بِّهِۦ وَلَا تَحۡنَثۡۗ إِنَّا وَجَدۡنَٰهُ صَابِرٗاۚ نِّعۡمَ ٱلۡعَبۡدُ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٞ (٤٤) وَٱذۡكُرۡ عِبَٰدَنَآ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ أُوْلِي ٱلۡأَيۡدِي وَٱلۡأَبۡصَٰرِ (٤٥) إِنَّآ أَخۡلَصۡنَٰهُم بِخَالِصَةٖ ذِكۡرَى ٱلدَّارِ (٤٦) وَإِنَّهُمۡ عِندَنَا لَمِنَ ٱلۡمُصۡطَفَيۡنَ ٱلۡأَخۡيَارِ (٤٧) وَٱذۡكُرۡ إِسۡمَٰعِيلَ وَٱلۡيَسَعَ وَذَا ٱلۡكِفۡلِۖ وَكُلّٞ مِّنَ ٱلۡأَخۡيَارِ (٤٨) هَٰذَا ذِكۡرٞۚ وَإِنَّ لِلۡمُتَّقِينَ لَحُسۡنَ مَـَٔابٖ (٤٩) جَنَّٰتِ عَدۡنٖ مُّفَتَّحَةٗ لَّهُمُ ٱلۡأَبۡوَٰبُ (٥٠) مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدۡعُونَ فِيهَا بِفَٰكِهَةٖ كَثِيرَةٖ وَشَرَابٖ (٥١) ۞ وَعِندَهُمۡ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرۡفِ أَتۡرَابٌ (٥٢) هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوۡمِ ٱلۡحِسَابِ (٥٣) إِنَّ هَٰذَا لَرِزۡقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ (٥٤) هَٰذَاۚ وَإِنَّ لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٖ (٥٥) جَهَنَّمَ يَصۡلَوۡنَهَا فَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ (٥٦) هَٰذَا فَلۡيَذُوقُوهُ حَمِيمٞ وَغَسَّاقٞ (٥٧) وَءَاخَرُ مِن شَكۡلِهِۦٓ أَزۡوَٰجٌ (٥٨) هَٰذَا فَوۡجٞ مُّقۡتَحِمٞ مَّعَكُمۡۖ لَا مَرۡحَبَۢا بِهِمۡۚ إِنَّهُمۡ صَالُواْ ٱلنَّارِ (٥٩) قَالُواْ بَلۡ أَنتُمۡ لَا مَرۡحَبَۢا بِكُمۡۖ أَنتُمۡ قَدَّمۡتُمُوهُ لَنَاۖ فَبِئۡسَ ٱلۡقَرَارُ (٦٠) قَالُواْ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فَزِدۡهُ عَذَابٗا ضِعۡفٗا فِي ٱلنَّارِ (٦١)

(٤٠) جا بێگومان ئەو لەلای ئێمە پلەو پایەی بەرزو جێگای جوانی هەیە، ئینجا پەروەردگار باسی ئەیوب عليه السلامبەكورتی دەكاتو دەفەرموێ:

(٤١) باسی بەندەی ئێمە ئەیوب عليه السلامبكە بۆ گەلەكەت ئەو كاتەی كە بانگی كردە پەروەردگاریو وتی: بەڕاستی من شەیتان دوچاری نارەحەتیو سزای كردوم.

(٤٢) ئێمەیش پێمان وت: پێی خۆت بكوتە بە زەویدا، ئەویش پێی خۆی بە زەویدا كوتیو كانیاوێك پەیدا بو، جا وتمان: ئەمە بۆ خۆ شۆردن دەست دەداتو ساردەو بۆ خواردنەوەش دەبێت، كە خۆتی پێبشۆرەو لێشی بخۆرەوە . بەڵێ بە خواردنەوەی ئەو ئاوەو خۆ شۆردن لێی ئەیوب لەو نەخۆشیە چاك بویەوە.

(٤٣) ئەوسا ئێمە هەمو خاوخێزانیو لەگەڵ ئەوانیشدا ئەوەندەی تریشمان پێبەخشی كە ئەمە سۆزێكی ئێمە بو بۆی لەسەر ئەو خۆگریەیو ئامۆژگاریشە بۆ ئەوانەی كە خاوەنی ژیرین، جا ئەیوب عليه السلام لەم ماوە زۆرەی كە دوچاری نخۆشی ببو هەر تەنها خێزانی بۆ مایەوەو خزمەتی دەكرد، ئەوەبو ڕۆژێك كە بەهۆی هەر شتێكەوەبو لێی توڕە بو وتی: ئەگەر الله شیفام بدات سەد

وَقَالُواْ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالٗا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلۡأَشۡرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذۡنَٰهُمۡ سِخۡرِيًّا أَمۡ زَاغَتۡ عَنۡهُمُ ٱلۡأَبۡصَٰرُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقّٞ تَخَاصُمُ أَهۡلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٞۖ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفَّٰرُ ﴿٦٦﴾ قُلۡ هُوَ نَبَؤٌاْ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنتُمۡ عَنۡهُ مُعۡرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِيَ مِنۡ عِلۡمِۭ بِٱلۡمَلَإِ ٱلۡأَعۡلَىٰٓ إِذۡ يَخۡتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِن يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾ إِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن طِينٖ ﴿٧١﴾ فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمۡ أَجۡمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبۡلِيسَ ٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسۡجُدَ لِمَا خَلَقۡتُ بِيَدَيَّۖ أَسۡتَكۡبَرۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا۠ خَيۡرٞ مِّنۡهُ خَلَقۡتَنِي مِن نَّارٖ وَخَلَقۡتَهُۥ مِن طِينٖ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيۡكَ لَعۡنَتِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ﴿٨٣﴾

دارت لێدەدەم ، جا پەروەردگاری میهرەبان هەر بۆ خۆی لەسەر ئەو ئافرەتە هاتە جواب و بە ئەیوبی پاش چاك بونەوە فەرمو:

﴿٤٤﴾ جا بەدەستی خۆت چەپكێك گیا بگرە، جا بەوە لە خێزانەكەت بدەو سوێندی خۆت مەخەو ئازاریش بەو مەگەیەنە بەڕاستی ئەیوبمان دی كە خۆگرو بە حەوسەڵەو باشترین بەندەمان بو ، بێگومان ئەو هەمیشە ڕووی لە ئێمە بو دیسان پەروەردگارمان. بەكورتی باسی چەندین پێغەمبەری تر دەكاتو دەفەرموێ:

﴿٤٥﴾ جا باسی بەندەكانی ئێمە ئیبراهیمو ئیسحاقو یەعقوب(سەلامی خوایان لێبێ) بكە كە خاوەن دەسەڵاتو ڕۆشن بیربون.

﴿٤٦﴾ بەڕاستی ئێمە ئەوانمان هەڵبژاردبو بە هەڵبژردنێك بۆ وەبیر هێنانەوەی ڕۆژی دوایی واتە هەمیشە ئامۆژگاری كەری خەڵكبونو دوارۆژیان دەخستە بیری خەڵكەوە.

﴿٤٧﴾ جابێگومان ئەوانە لەلای ئێمە لە هەڵبژێرراوە زۆر چاكەكان بون، چونكە هەمویان پێغەمبەرو پەیام ڕەسێنی ﷲ بون.

﴿٤٨﴾ ئەوسا ئیسماعیلو یەسوعو زولكیفلیش(سەلامی خوایان لێبێ) باس بكە بۆ گەلەكەت تاسودیان لێوەرگرن خۆ ئەوان هەمویان لە مرۆڤە هەرە چاكەكانمان بون. ئینجا دەچێتەوە سەر

ئەم قورئانەو باسی بەهەشتو دۆزەخو كێشەی چاكەو خراپان وبەكورتیو دەفەرموێ:

﴿٤٩﴾ ئەمە ئامۆژگاریەو بێگومان جێگای جوان هەیە بۆ پارێزكاران.

﴿٥٠﴾ باخچە گەلی دانیشتن كە دەرگاكانی كراوەیە بۆیان.

﴿٥١﴾ لەناویدا شانیان داداوەو تێیدا میوەی زۆر بانگ دەكەنو خواردنەوەی زۆریش. هەرشتێ ئارەزۆ بكەن بۆیان هەیە.

﴿٥٢﴾ جا لەلایانن ئافرەتانێكی قەشەنگ و زۆر كە هەمیشە چاویان لە مێردیانەو هاوتەمەنیانن.

﴿٥٣﴾ ئەمە ئەوەیە كە بەڵێنتان پێدەدرێت بۆ ڕۆژی حیسابو كیتاب.

﴿٥٤﴾ بێگومان ئەمە رۆزی ئێمەیە بۆتانو هەرگیز دوا هاتنی بۆ نیە.

﴿٥٥﴾ ئەمە بزانە بۆچاكانو بێگومان بۆ یاخیوسەركەشانیش خراپترین جێگا هەیە،

﴿٥٦﴾ دۆزەخە كە دەچنە ناویەوە ئای كە خراپترین جێگایە دۆزەخ،

﴿٥٧﴾ ئەمەش بزانەو ئەوسا با بچێژن ئاوی داخو خوێنو زوخی دۆزەخیان.

﴿٥٨﴾ وەسزای تریش لە وێنەی ئەو كە چەندین جۆرە.

﴿٥٩﴾ ئەمیشە تاقمێكی ترن وەكو خۆتان وبەزۆر لەگەل ئێوەدەخرێنە ناوئاگر جا پێیان دەڵێن: بەخێر نەیەن بێگومان ئەوان خۆیشیان دەچنە ناو ئاگرەوە،

﴿٦٠﴾ بە زۆر لەگەڵخراوانیش وەڵامیان دەدەنەوەو دەڵێن: نە، ئێوە بەخێر نەیەن چونكە هەر ئێوە بون كە سەرتان لە ئێمە تێكداو ئەم خوا نەناسیەتان كرد بە پیشە بۆمان ئای بەڕاستی ئەم جێگایە خراپترین ئارامگایە بۆ هەمومان.

﴿٦١﴾ دەڵێن: ئەی پەروەردگارم هەر كەسێك ئەم بێدینیو خوا نەناسیەی گەیاند بە ئێمەو ئێمەی بەم ڕۆژە ڕەشە گەیاند ، سا تۆ سزای بۆ چەند قات كەرەوە لەناو ئاگردا. بەڵێ بەڕاستی سزا بۆ هەمویان چەند قات دەكرێتەوە، ئەمانە لە دنیادا دژایەتی پەروەردگاریان دەكردو هەر كەس ناوی دەبرد بەسوك تەماشایان دەكرد بەلام وا ئێستا بەقسەو گوفتاریان هەر (ربنا ،ربنا)یانەو دەیانەوێت لەوێدا بەم وشە جوانە خۆیان پێش بخەنو فرتو

فێڵێك لە الله بکەن! دڵنیا بن کە ئەم فرتو فێڵو وشە شیرینە لەوێدا بە کەڵکیان نایەت، بەڵێ، خوا نەناسان لە دنیادا خۆیان بە پیاو چاکو ئاشتی خوازو مرۆڤ دۆستو ماف پاریز دەزانن ، بەڵام موسڵمانان بە خراپە کارو تۆقێنەرو دژ بەمرۆڤ لە قەڵەم دەدەن، ئەوەتا چاوەڕێن کە لە ڕۆژی قیامەتیشدا هەروا بێ کە خۆیان دایانناوە، جا تەماشا بکەنو بزانن چی دەڵێن.

(٦٢) خۆ دەڵێن: ئەوە چیمانە بۆ ئێمە لەناو ئەم دۆزەخەدا ئەو پیاوانە نابینین کە ئێمە لە دنیادا بە خراپەکارمان دەژماردن؟!

(٦٣) ئایا ئێمە گاڵتەو درۆمان لەگەڵ دەکردن یان ئەوانیش هەر لێرە لەناو دۆزەخدان بەڵام بەچاو نایان بینین؟جا بەم شێوەیە دڵخۆشی خۆیان دەکەن بەڵام زۆر ناخایەنێت کە دەزانن ئەوان وان لەناو بەهەشتو خۆشیو شادمانیداو ئەپاڕێنەوە لێیان کە کەمێ خواردن یان قومە ئاوێکیان بۆ ڕەوانە بکەن بەڵام ئەوان وەڵامیان دەدەنەوەو دەڵێن: بێگومان الله ئەم خواردنو ئاوەی قەدەغەکردوە لە خوانەناسان، لێرەشالله دەفەرموێ:

(٦٤) بێگومان ئەوە ڕاستەو کێشەی خەڵکی ناو ئاگری دۆزەخە.

(٦٥) ئەی محمد ﷺ بڵێ: من هەر ترسێنەرێکم بۆ ئێوە نە هیدایەتو نە سزاو نە لێخۆشبون هیچکام بەدەست من نیە، وە هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەش نیە بێجگە لە الله، کە یەکەو هاوبشی نیەو زاڵە بەسەر هەمو شتێکدا.

(٦٦) کە ئەو زاتە پەروەردگاری ئاسمانو زەویو ئەوەی کە لەنێوانیاندایە، کە دەسەڵاتدارو لێبوردەیە.

(٦٧) ئەی محمد ﷺ بڵێ: ئەم ناردنەی منو پەیامەکەم کە قورئانە هەواڵێکی زۆرگەورەیە،

(٦٨) بەڵام ئێوە پشتی تێدەکەنو ناتانەوێ خۆتان خۆشبەخت بکەن!

من هیچ زانیاریەکم نیە بەو کێشە گەورانەی کە لە سەری سەرەوە سەبارەت بە ئادەمو شەیتانو دۆزەخیو بەهەشتییان ڕویداوە. واتە پێغەمبەر ﷺدەفەرموێ من غەیبزان نیم.

(٧٠) وەحی نەکراوەتەلای من مەگەر بۆ ئەوەی کە من ترسێنەرێکی ئاشکرا بم بۆ تان ڕاستو ناڕاستتان بۆ جیا بکەمەوەو سەرەنجامی هەردووتان پێ بڵێم. جارێکی تر پەروەردگار بەسەرهاتی ئادەم (سەلامی خوای لێبێ)و شەیتانی نەفرین لێکراومان بۆ باسدەکاتو دەفەرموێ:

(٧١) باس بکە ئەو کاتەی کە پەروەردگاری تۆ وتی: بە فریشتەکان من دەمەوێت بەشەرێك لە قوڕ دروست بکەم

قَالَ فَٱلۡحَقُّ وَٱلۡحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلۡ مَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعۡلَمُنَّ نَبَأَهُۥ بَعۡدَ حِينِۭ ﴿٨٨﴾

سُورَةُ الزُّمَرِ ٣٩ ٧٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿١﴾ إِنَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ فَٱعۡبُدِ ٱللَّهَ مُخۡلِصٗا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿٢﴾ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلۡخَالِصُۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ فِي مَا هُمۡ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَنۡ هُوَ كَٰذِبٞ كَفَّارٞ ﴿٣﴾ لَّوۡ أَرَادَ ٱللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدٗا لَّٱصۡطَفَىٰ مِمَّا يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُۚ سُبۡحَٰنَهُۥۖ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ﴿٤﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۖ يُكَوِّرُ ٱلَّيۡلَ عَلَى ٱلنَّهَارِ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ عَلَى ٱلَّيۡلِۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمًّىۗ أَلَا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفَّٰرُ ﴿٥﴾

(٧٢) جا هەرکاتێك ڕێكو پێکم کردو لەو گیانەی کەخۆم دەزانم چیەو چۆنە فوم پێدا کرد ئەو کاتە ئێوەش سوجدەی ڕێزو گەورەیی بۆ ببەن.

(٧٣) بەڵێ پەروەردگار ئادەمی لەقوڕ دروستکردو گیانی تێکرد، جا هەمو فریشتەکان سوجدەیان بۆبرد

(٧٤) جگە لە ئیبلیس کە خۆی بە زلزانیو لە خوا نەناسان بو سوجدەی بۆ ئادەم نەبردو فەرمانی خوای باڵا دەستی شکاند.

(٧٥) فەرموی: ئەی شەیتان چی وای لێ کردی کە تۆ سوجدە نەبەی بۆ ئەوەی کە بە دەستی خۆم دروستم کردوە، خۆت بە گەورە زانی یان تۆ لە پایە بەرزان بویتو پێت شەرمە سوجدەی بۆ ببەیت؟

(٧٦) وتی: من چاکترم لە ئەو، منت لە ئاگر دروستکردوەو ئەوت لە قوڕ دروستکردوە.

(٧٧) فەرموی: دەی دەرچوە لە بەهەشتدا ئەوسا ئیترتۆ تاڕێنراوو دورخراوەیت لەنازو نیعمەتی بەهەشتی من بۆهەمیشە.

(٧٨) بێگومان نەفرینی من لەسەر تۆیە هەتا ڕۆژی قیامەت کە ڕۆژی بەرنامەو ئایینە، خۆ هەموکەسیش بەگوێرەی ئەو بەرنامەو ئایینەی کە دوای کەوتوە حیسابی لەگەڵدا دەکرێ.

(٧٩) وتی: ئەی پەروەردگارم سا مۆڵەتم بدەو مەمکوژە هەتا ڕۆژی زیندوکرنەوەوقیامەت.

(٨٠) فەرموی: ئەوسا تۆ لەوانەی کە ماوەیان پێدەدرێ.

(٨١) بەڵام ئەو ماوەیە کە پێت دەدرێ بۆرۆژی زیندوبونەوە نیە بەڵکو هەتا کاتی زانراوە کە کاتی کۆتای هاتنی ئەم ژیانەی مرۆڤەلەم جیهانەدا.

(٨٢) وتی: سا بە گەورەیت قەسەم هەمویان سەرلێدەشێوێنم‌و لەبەندایەتیت لایان دەدەم.

(٨٣) جگە لەو بەندانەت کە بە پاکی بەندایەتیت دەکەن‌و ڕاستو دڵسۆزن لەئەنجامدانی فەرمانەکانتا. جاتەی باوەڕدار ئاگاداری کارو کۆششی خۆت بە چونکە ئەگەر لە بەندایەتیدا خۆت یەك لانەکەیتەوە بۆ خوا ئەو کردارانەت لێوەرناگرێت ولە فرۆفێڵی شەیتان پارێزراو نیت.

(٨٤) فەرموی: ئەوسا ئەمە ڕاستە هەر ڕاستیش دەڵێم.

(٨٥) بێگومان دۆزەخ پڕ دەکەم لە تۆو لە ئەوانەی کە پەیڕەوی تۆ دەکەن هەر هەموتان .

(٨٦) ئەی محمدﷺ بڵێ: لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە من داوای هیچ پاداشتێك لە ئێوە ناکەم‌و لەوانەش نیم کە درۆ بەدەم ﷲ وە دەکەن.

(٨٧) بێگومان ئەم قورئانە هەر پەندو ئامۆژگارییە بۆ جیهانیان.

(٨٨) جا بەدڵنیاییەوە پاش کەمێك ئەم هەواڵە دەزانن ،واتە: پاش مردن هەموشتتان بۆ دەردەکەوێت. جا لەوێدا بیر ئەکەنەوە کە بیرکرنەوەیش لەو کاتەدا هیچ سودێکی نابێ، جا تۆ ئەی مرۆڤی خواناس‌و ژیرکاتی خۆت بەفیڕۆ لەدەست مەدەە ئەم ژیانە کە کێڵگەی پاشەرۆژتە تۆیەکی چاکی تێدا بڕوێنە تا بەرهەمێکی چاك بەدەست بهێنی .

٣٩ سورەتی زومەر ٧٥

سورەتی زومەر کە سورەتی سی‌و نۆهەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوەو حەفتاو پێنج ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی پەنجاو نۆهەمەو پاش سورەتی (سبأ) و پێش (غافر) دابەزیوە. دایکی باوەڕداران عایشە دەڵێت:{كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الزُّمَرَ وَبَنِي إِسْرَائِيلَ /الترمذي، صححه الالباني/ پێغەمبەر نەدەخەوت تا سورەتی زومەرو بەنی ئیسرائیلی نەخوێندایە} وشەی (الزُّمَر) کە بە مانای کۆمەڵ، پێڕ ، تاقمە تەنها دوو جار لە قورئاندا ئەویش لە ئایەتی حەفتاویەك‌و حەفتاو سێی ئەم سورەتەدا هاتوە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) دابەزینی ئەم قورئانە لەلایەن (ﷲ)ی، بە دەسەڵات و داناوەیە.

(٢) بێگومان ئێمە ئەم پەڕاوەمان بۆ مەبەستێکی ڕاست ناردوەتە لات ، جا بە چاکی هەر بۆ زاتی ﷲ بەندایەتی بکەو وهەر بۆ ڕێبازی ئەو خۆت یەکلا بکەرەوە.

(٣) ئاگاداربە ئایینی پاك هەر هی (ﷲ)یەو ئەو زاتە تەنها کرداری پاك لە شیرك وەردەگرێت، جا ئەو کەسانەی کە جگە لە ئەو دەکەن بە دۆست بۆ خۆیان‌ودەڵێن: ئێمە بەندایەتی ئەمانە ناکەین مەگەر بۆئەوەی کە لە خواوە نزیکمان بکەنەوە واتە، موشریکان ئەو شیرکەی کە دەیکەن بەتاوان‌و شیرکی نازانن بەڵکو بە عیبادەت‌و نزیك بونەوە لە ﷲ ناوی دەبەن کەواتە بت پەرستان باوەڕیان بە بون‌و دەسەڵاتی ﷲ هەبوە بەڵام لە پەرستندا هاوەڵی بۆ دادەنێن بۆیە ﷲ ڕقی لێیانەو لێیان خۆش نابێت مەگەر پەشیمان ببنەوە ، بێگومانﷲ لەبارەی ئەوەی کەتێیدا ناکۆکن لەناویاندا بڕیار دەدات، بێگومانیش کە ﷲ ڕێنمایی کەسێ ناکات کە ئەو کەسە درۆزن‌و خوا نەناس بێت واتە: هاوەڵ دانەران بۆ خوا بە کافریش ناو دەبرێن ، چونکە ڕاستی دەشارنەوەو ناڕاستی دەڵێن.

(٤) ئەگەر ﷲ ئارەزۆی لێ بێت کە منداڵی هەبێ بەڕاستی هەڵی دەبژارد لەوەی کە دروستیکردوە ئەوەی کە خۆی بیویستایە، ئەو پاك‌و بێ هاوەڵ‌و بێ هاوتایە، ئەو (ﷲ)یە کە خاوەنی هەمو وەسفە جوانەکانەو خاڵیە لە هەمو وەسفێکی ناڕێك‌و نە گونجاوو پەست، یەکەو هاوسەرو باوك دایك‌و منداڵی نیەو بەهێزە بەسەر هەمو دروستکراوەکانیدا.

(٥) ﷲ ئاسمانان‌و زەوی بۆ مەبەستێکی ڕاست دروستکردوە شەو دەپێچێت بەسەر ڕۆژداو ڕۆژیش دەپێچێت بەسەر شەوداو بەدوای یەکدا دەیانسوڕێنێتەوەو بەگوێرەی پێویستی مرۆڤ زیادو کەمیان لەسەر حیسابی یەکتر پێدەکات.

جا خۆرو مانگیشی گەردنکەچ کردوە بۆ خزمەتی مرۆڤ و هەمویان دێن‌و دەچن تا کۆتایی بە ژیانی ئەم بونەوەرە بێنن کە کاتێکی ناوبراوەو بە تێپەڕبونی ئەم شەوو ڕۆژە کۆتای بەم جیهانە دێت واتە: هەر چرکەیەك کە دەچێت لە تەمەنی ئەم جیهانە کەم دەبێتەوە، ئاگادار بن هەر ئەو زاتە دەسەڵاتدارە بەسەر تەواوی ئەم بونەوەرەداو چاو پۆشیکارە لە گوناهی

بەندەكانی هەر كاتێ بەراستی ڕوی تێبكەن‌و داوای لێبوردنی لێبكەن.

(٦) لە یەك كەس دروستیكردون، پاشان لەو كەسەش هاوسەری بۆ دروستكردوە و لە مەڕو ماڵاتیش هەشت جووتی بۆ ناردن، بزن‌و مەڕو وشترو مانگاو نێرو مێ، لە سكی دایكتاندا دروستیكردون بە دروستكردن پاش دروستكردن، دڵۆپەیەك ئاو پاشان گۆشتپارە، پاشان ئێسقان‌و پاشان ئێسقانی بە گۆشت داپۆشراو ، ئینجا هاتنە دنیاوە بەم چەشنەی كە خۆمان بە چاوی خۆمان دەیبینین ئەمەش لە جیهانێكدایە كە خاوەنی سێ تاریكییە: تاریكی لەش‌و تاریكی ڕەحەم‌و تاریكی منداڵدان‌و لەو جێگا تەنگ‌و بێدەرەتانەدا پەروەردگار چۆن بەو سەرو چاوو دەم‌و لوت‌و گوێ‌و مل‌و لاشەو لاق‌و پەنجەی دەست‌و پێ و سیماجوانە ڕازاندویەتیەوە، بەڵێ، ئەوە (ﷲ)یە كە پەروەردگارتانە دەسەڵات‌و فەرمان هەر بۆ ئەوەو جگە لەو كەسی تر شایستەی پەرستن نیە ئیتر بۆچی لەم ڕاستیە لادەدرێن؟!

(٧) ئەگەر ئەم هەمو چاكەی (ﷲ)تان لەبەرچاو نیە سپڵەو خوانەناسن ئەوسا بەبێ شك كەﷲ بێنیازە لە ئێوەو كوفرو ناسوپاسی ئێوە هیچ شتێك لە دەسەڵات‌و هێزی ئەو كەم ناكاتەوە بەڵام ئەو بەو بێ نمەكی‌و خوانەناسیەی ئێوەڕازی نیەو ڕقیەتی لەو سپڵەیی و بێ خواییەتان بەڵام ئەگەر سوپاسی بكەن ڕازی دەبێت لێتان، وە هیچ كەسێكی تاوانبار تاوانی كەسێكی تر هەڵناگرێت، هەركەس باری خۆی لە ملی خۆیەتی ، پاشانیش گەڕانەوەتان هەر بۆ لای منە ، ئەوسا ئەوەی كە كردوتانە پێتان دەڵێم، بێگومان بزانن كە ئەو زانەری ئەوەیە كە لەناو دڵەكانداتەوە هیچی لێ ون نابێت نە چاك‌و نەخراپ. لە فەرمودەدا هاتوە كە ﷲدەفەرموێ: (يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا /مسلم/ ئەی بەندەكانم بێگومان ئەگەر لەسەرەتاوە تا كۆتاییتان بە مرۆڤ‌و جنۆكەوە هەموتان وەك پەرهیزكارترین دڵی پیاوێكتان بێ هیچ شتێك لەموڵكی من زیاد ناكات ، ئەی بەندەكانم بێگومان ئەگەر لەسەرەتاوە تا كۆتاییتان بە مرۆڤ‌و جنۆكەوە هەموتان وەك خراپترین دڵی كەسێك لە ئێوە بێت ئەوە هیچ شتێك لە موڵكی من كەم ناكاتەوە}. ئینجا پەروەردگار باسی بێ وەفایی مرۆڤ دەكات‌و دەفەرموێ:

(٨) مرۆڤ هەركاتێك دوچاری زیانێك ببێت حاڵی وایە دەگەڕێتەوە لای پەروەردگاری‌و دەپاڕێتەوە لێی بۆ ئەوەی كە ئەو

خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۚ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَٰتٍ ثَلَٰثٍ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾ إِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنكُمْ ۖ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ ۖ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ ۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ ۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا۟ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٩﴾ قُلْ يَٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

بارەی لەسەر لابەرێت پاشان هەر كاتێ چاكەی لەگەڵدا بكات زوو خۆی لێ دەگۆڕێ‌و كوردواتەنی "دەڵێیت نەبای دیوەو نەباران"و لەبیری دەچێتەوە كە لەپێشدا لێی پاڕاوەتەوە تا ئەو بارەی لەسەر لابردوەكەچی ئەو هاوەڵ بۆ ﷲ دادەنێت تا بەو شێوەیە خەڵكیش لە ڕێگای ﷲ لابدات، ئەی محمدﷺ بەو كەسە بڵێ: بەو سپڵەیی‌و بێباوەڕیتەوە كەمێك ڕابوێرە ، دڵنیابە كە تۆ لە یارانی ئاگریت، بەڵێ ئەوەیە سەر ئەنجامی سپڵەیی‌و بێدینی، بەڵام پیاوانی چاك‌و بەندەیانی ڕاستەقینەی ﷲ هەم كاریان جیایەو هەم پاداشتیش ، وەك دەفەرموێ:

(٩) ئایا ئەو كەسەی كە لە كاتەكانی شەودا مل كەچن‌و لە كاتی سوجدەو وەستاندان و دەترسن لە ڕۆژی دوایی‌و هیوای بەزەیی پەروەردگارشیان هەیە وەك ئەو كەسە وایە كە سپڵەو نمەك نەناس‌و بێباوەڕەو لەبیری گیرفان پڕدن‌و سك پڕكردندایە؟ بڵێ: ئایا ئەوانەی دەزانن وەكو ئەوانەن كە نازانن؟ بێگومان هەر ئەوەی كە خاوەنی ژیریە بیر دەكاتەوەو بەهرەمەند دەبێت، كەسانی تر مەگەر بمرن ئەوسا بیر بكەنەوە مەخابن لەو بیركردنەوەیەش.

(١٠) ئەی محمدﷺ بڵێ : پەروەردگارم بەندەكانی بانگ دەكات‌و دەفەرموێ: ئەی ئەو بەندانەم كە باوەڕتان هێناوە لە پەروەردگاری خۆتان بترسن، بۆ ئەو كەسانەی كە لەم دنیادا چاكەیان كردوە لە ڕۆژی دواییدا چاكەیان بۆ هەیە كە بەهەشتە،

قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ (١١) وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ (١٢) قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٣) قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِي (١٤) فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْخَـٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ (١٥) لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۚ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ عِبَادَهُۥ ۚ يَـٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ (١٦) وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا۟ ٱلطَّـٰغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ (١٧) ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥٓ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ (١٨) أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِي ٱلنَّارِ (١٩) لَـٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ (٢٠) أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَـٰبِيعَ فِي ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَـٰمًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِي ٱلْأَلْبَـٰبِ (٢١)

جا لەدنیادا خۆتان زەبونی بەردەستی خوا نەناسان مەکەن زەویەکەی ﷲ فرەوانەو کۆچ بکەن بۆ ئەو جێگایەی کە دەتوانن بە ئازادی بەندایەتی (ﷲ)ی تێدابکەن‌و خۆتان ڕاگرن لەسەر ئێش‌و ئازارێك کە لەسەر خوداپەرستی دوچاری دەبن چونکە خۆگران هەر پاداشتێکی بێ ژمارە وەردەگرن.

(١١) ئەی محمدﷺ بڵێ: بێگومان من فەرمانم پێکراوە کە بەندایەتی ﷲ بکەم‌و ئایینم خاوێن بکەمەوە بۆی.

(١٢) جا فەرمانم پێکراوە تا من یەکەم کەسی ئەم گەلە بم بۆ ملکەچی فەرمانی پەروردگارم.

(١٣) بڵێ: بێگومان ئەگەر من سەرپێچی فەرمانی پەروەردگار بکەم دەترسم لە سزای ڕۆژێکی گەورە.

(١٤) بڵێ: هەر ﷲ دەپەرستم کە بۆ ئەو ئاینم پاك دەکەمەوەو جگە لەوی تێکەڵ ناکەم.

(١٥) ئەوسا ئیتر ئێوە جگە لەﷲ هەرچیتان ئەوێت بیپەرستن. ئەمە هەڕەشەیە نە سەربەخۆی لە پەرستندا. بڵێ: بێگومان ڕەنجەڕۆ ئەو کەسانەن کە خۆیان‌و کەس‌و کاریان لە ڕۆژی قیامەتدا دۆڕاندوە، بزانە بەڕاستی هەر ئەمەیە ڕەنجەڕۆبونی ئاشکرا.

(١٦) لە ڕۆژی قیامەتدا سێبەری سەریان و پێخەخەڤ ژێریان ئاگرە. ئەمە ئەوەیە کە ﷲ بەندەکانی پێدەترسێنێ تا دەست لە خوا نەناسی‌و خراپەو تاوان بکێشنەوە، جا بۆیە دەفەرموی: ئەی بەندەکانم لەمن بترسن.

(١٧) جا ئەو کەسانەی کە لە پەرستنی سەرکەش‌و یاخی بوان دوور دەکەونەوەو دەگەڕینەوە بۆ لای ﷲ مزگێنی هەر بۆ ئەوانە ، سا تۆ موژدە بدە بەو بەندانەم.

(١٨) ئەوکەسانەی کە گوێ لەهەمو قسەیەك دەگرن ئەوسا لەوەیان کە چاکترە پەیڕەوی دەکەن کە قورئان‌و فەرمودە بەنرخەکانی پێغەمبەرمانەﷺ ئەمانە ئەو کەسانەن کە ﷲ ڕێنمایی کردون، ئا ئەوانەن کە خۆیان خاوەنی ژیرین‌و شارەزایی‌و تێگەیشتنیان ڕاست‌و ڕەوانە.

(١٩) ئایا ئەوانەی کە باسکران‌و ئەو کەسەی کە بڕیاری سزا بەسەریدا چەسپیوە وەکو یەکن؟ ئەی ئایا تۆ دەتوانیت کەسێ کە لە ناو ئاگردا بێت ڕزگاری بکەیت؟ نەخێر.

(٢٠) بەڵام ئەو کەسانەی کە لە پەروەردگاری خۆیان دەترسن‌و دژایەتی ناکەن ، بەڵکو فەرمانەکانی بەچاکی جێ بەجێ دەکەن بۆ ئەوان هۆدە گەلێك هەیە کە لەسەریانەو هۆدەگەلی تر دروستکراوەو لەژێریانەوە چەندین ڕووبار فڕکەی دێت. ئەمە بەڵێنی (ﷲ)یە کە داوێتی بەو پارێزکارانە. کە (ﷲ)یش پێچەوانەی بەڵێنی خۆی ناکات‌و ئەم بەخششە جوان‌و بە نرخانەیان پێدەدات.

(٢١) ئەی بینەر مەگەر تۆ نەتبینی کە ﷲ لە ئاسمانەوە ئاوی دابەزاند ئەوسا لەناو زەویدا کردی بە چاوگەی گەورەو بچوك بەگوێرەی پێویستی خەڵك‌و پاشان بەو ئاوە باخ‌و بێستان‌و کشتوکاڵی ڕەنگاو ڕەنگی سەوز کرد ، پاشان پێیگەیاند ئەوسا تۆ دەبینی زەردەو پاشان دەیکات بە پل‌و پوش ، بەڕاستی ئا لەمەدا ئامۆژگاری‌و پەند هەیە بۆ خاوەن عەقڵان، ئینجا پەروەردگار پاش ئەوەی کە پەڕاوی بونەوەری بەکورتی خستە پێش چاومان، پێناسەی ئەم ئایین‌و پەڕاوە بەنرخەمان بۆ دەکات‌و دەفەرموێ:

(٢٢) ئایا ئەو کەسەی کە ﷲ دڵی فرەوان کردوە بۆ ئیسلام ، جا ئەو لەلایەن پەروەردگاریەوە لەسەر ڕوناکی بیت وەك ئەو کەسە وایە کە سەر لێشێواوو گۆمرا بێت؟ وای بۆ ئەو کەسانەی کە دڵیان ڕەقە لە یادی ﷲ ئەوانە لە گومڕایی ئاشکرادان.

(٢٣) زاتی ﷲ جوانترین قسەی ناردوە کە پەڕاوێکەو سورەتەکانی لەیەك دەچن‌و دووبارە کراوەیەو بە خوێندنەوەی

پێستی لەشی ئەو کەسانەی کە لە پەروەردگاریان دەترسن موچرکەی پێدا دێت ، پاشان پێستیان و دڵیان نەرم دەبێت بۆ یادی ﷲ، ئەمەیە ڕێنمای ﷲ بۆ هەر کەسێك کە ئارەزۆی لێ بێت ڕێنمایی دەکاتو هەرکەسێکیش کە ﷲ ڕیگای لێ ون بکات ئیتر هیچ کەسێکی تری نیە کە ڕینمایی بکات. قەتادە (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) ئەم ئایەتەی خوێندەوەو وتی: ئەمە وەسفی دۆستەکانی (ﷲ)یە. ﷲ وەسفیان دەکات کە ئەمانە بە خوێندنەوەی قورئان موچرکە دەهات بە لەشیانداو چاویان دەگریاو دڵیان ئارام دەبو ، خۆ وەسفیان ناکات بەوەی کە هۆشیان نەدەماو لەخۆ دەچوون بەڵکو ئەم جۆرە ڕەفتارو بۆچونە هەر لەناو خەڵکی بیدعەچی دایە.جا بێگومان ئەمە لە شەیتانەوەیە و خەڵك بەرەو ڕیایی دەباتو کردارە چاکەکانیان هەڵدەوەشێنێتەوە .

(٢٤) ئایا ئەو کەسەی کە لە ناو نازو نیعمەت و سێبەری چرپوپرو کانیاوو ژیانی خۆش دایە ، وەك ئەو کەسەیە کە لە ناو ئاگردایەو دەیەوێت بە دەم وچاوی، خۆی لە سزای ڕۆژی قیامەت بپارێزێتو ناچاوانی کردوە بە سپێر بۆ پاراستنی خۆی لەئاگر؟ جا بەو ستەمکارانە دەوترێت سزای ئەو کارە ناپەسەندانەی کە کردوتانە بچەژن.

(٢٥) ئەوانەی پێش ئەمانەیش پێغمبەرانایان بە درۆ خستەوە جا بەهۆی ئەو تاوانەوە سزایان بۆ هات لە جێگایەکەوە کە هەستیان پێ نەکرد تا دای بەسەریاندا.

(٢٦) جا ﷲ هەر لە دنیادا تاڵاوی سەرشۆڕی پێ چەژاندن بەڕاستی ئەگەر بزانن سزای ڕۆژی دوای گەورەترەلەم سزای دنیایە.

(٢٧) سا بەراستی ئێمە بۆ خەڵکی لەم قورئانەدا لە هەمو نمونەیەك کە پێویست بێت هێناومانە بەڵکو بیر بکەنەوە.

(٢٨) کە ئەمە قورئانێکی عەرەبیەو هیچ ناتەوایەکی تێدا نیە ، بەڵکو ئەوان بیر لە دەسەڵاتی ﷲ بکەنەوەو لێی بترسنو پەیڕەوی فەرمانەکانی بکەن.

(٢٩) ﷲ نمونەیەکتان بۆ باس دەکات: پیاوێك کە چەند کەسی دژ بە یەك سەرپەرشتی بنو هەر کام بۆ خۆی بڕیارێکی بە سەردا بدات و ئەویش نەزانێت بە گوێی کامیان بکات و کامیان لە خۆی ڕازی بکات. وە پیاوێکیش تایبەت

أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدۡرَهُۥ لِلۡإِسۡلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٖ مِّن رَّبِّهِۦۚ فَوَيۡلٞ لِّلۡقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحۡسَنَ ٱلۡحَدِيثِ كِتَٰبٗا مُّتَشَٰبِهٗا مَّثَانِيَ تَقۡشَعِرُّ مِنۡهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُمۡ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمۡ وَقُلُوبُهُمۡ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهۡدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنۡ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجۡهِهِۦ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ ذُوقُواْ مَا كُنتُمۡ تَكۡسِبُونَ ﴿٢٤﴾ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ فَأَتَىٰهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلۡخِزۡيَ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدۡ ضَرَبۡنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٖ لَّعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرۡءَانًا عَرَبِيًّا غَيۡرَ ذِي عِوَجٖ لَّعَلَّهُمۡ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا رَّجُلٗا فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ وَرَجُلٗا سَلَمٗا لِّرَجُلٍ هَلۡ يَسۡتَوِيَانِ مَثَلًاۚ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٞ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عِندَ رَبِّكُمۡ تَخۡتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

لەژێر فەرمانی یەك پیاودا بێت و یەك جۆر فەرمانی بەسەردابدات ئایا بارو حاڵی ئەم دوو وێنە وەکو یەکە؟

مرۆڤی یەکەم نمونەی ئەوانەن کە بێجگا لە ﷲ ـ یان مەبەستەو هەر جار لەژێر فەرمان وبەرژەوندی لایەکدان و بۆ ڕازی کردنیان هەمو هەوڵێك دەدن سەرەنجام هەندێکیانی لێدەرەنجێ.

وە **مرۆڤی دووهەم** نمونەی ئەهلی تەوحیدە کە جگە لە ﷲ مەبەستی تریان نیەو ڕازی کردنی (ﷲ)یش زۆر ئاسانە. جا سوپاس هەر بۆ (ﷲ)یە چونکە هەر ئەوە تواناو داناو خاوەن بەخششو نیعمەتە بەڵام زۆربەیان ئەم ڕاستیە نازانن.

(٣٠) بێگومان تۆ دەمریت، چونکە هاتن بۆ دنیا تەنها بۆ تاقی کردنەوەیەو زۆر بە پەلە دوایی دێت، خۆ ئەوانیش هەر دەمرن.

(٣١) پاشان بەڕاستی لە ڕۆژی قیامەتدا لەلای پەروەردگارتان کێشەتان دەبێت و لەبەر سەختی سزای ئەو ڕۆژە هەر کەس ئەویتر تاوانبار دەکات، وە بڕیاری ڕاست لەسەر هەموتان لەوێدا دەدریت ، ئەوسا ڕاستان بەهەشتین وناحەقانیش بەرەو دۆزەخ بەڕێ دەکرێن.

۞ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾

(٣٢) جا کێ ستەمکارترە لەو کەسەی کە درۆ بەدەم ﷲ - وە بکاتو بلێ: ﷲ هاوەڵ یان هاوسەر یان منداڵی هەیە، وە بێباوەڕ بو بێت بەم ڕاستیە کە قورئانە کاتێك کە هاتووەتە لای و بیستویەتی، ئایا دۆزەخ جێگای خوانەناسان نیە؟ دەی بۆ بە باوەڕ هێنان بەم قورئانە خۆیان لەو دۆزەخە ناپارێزن؟

(٣٣) جا ئەو کەسەی کە ئەم قورئانەی هێناوە کە محمدەﷺ ، وە ئەو کەسەی کە باوەڕی پێکردوە هەر ئەوانن پارێزکار، کە سەر قافڵەی باوەڕداران ئەبوبەکری سدیقە(خوالێی ڕازی بێ).

(٣٤) لەلای پەروەردگاری خۆیان ئەوەی کە بیانەوێت بۆیان هەیە، ئا ئەوەیە پاداشتی چاکەکاران.

(٣٥) تا لە عاقیبەت دا ﷲ لە خراپترین کارێك کە کردویانە چاوپۆشی بکاتو پاداشتیان بە چاکتریش لەوەی کە کردویانە بداتەوە.

(٣٦) ئایا ﷲ بەس نیە بۆ بە هانا هاتنو یارمەتیدانی بەندەکانی؟ کەچی ئەوان تۆ دەترسێنن بە کەسانی تری جگە لەو زاتە! خۆ هەرکەسێك کە خوا سەری لێتێکبدا کەسێکی تر نیە ڕێنمایی بکات.

(٣٧) خۆ هەر کەسێکیش کەﷲ ڕینمایی بکات هیچ گومراکەرێك ناتوانێت کە سەری لێتێکبداتو گومراهی بکات. ئایا ﷲ بەدەسەڵاتو تۆڵەسێن نیە؟ جا کەواتە کەسی لە دەست دەر ناچێتو تۆڵە لە هەمو ستەمکارێك وەردەگرێت.

(٣٨) جا ئەگەر پرسیاریان لێبکەیت کێ ئاسمانانو زەوی دروستکردوە بەدڵنیاییەوە دەڵێن:ﷲ ، پێیان بڵێ: پێم بڵێن ئەگەر ﷲ ویستی زیانێکم لێبدات ئایا ئەوانەی کە جگە لە ﷲ دەیانپەرستن دەتوانن ئەو زیانە لابەرن؟ یان ئەگەر ویستی بەزەیی پێمدا بێتەوە ئایا ئەوانە دەتوانن بەرگری لەو بەزەییە بکەن؟ بڵێ: ﷲ بەسە بۆم، جا ئەوانەی کەدەیانەوێت پشتی خۆیان جێگرو پتەو بکەن با هەر بەو پشت ببەستن.

(٣٩) بڵێ: ئەی گەلی من چۆن بۆتان دەکرێت ئیشی خۆتان بکەنو منیش چۆنم بۆ ئەلوێت ئیش دەکەم جا بەم زوانە دەزانن چیتان کردوە.

(٤٠) هەر کەسێك سزای بۆ بێت ئەوا سەرشۆڕی دەکاتو ئەو سزایە لە سەری هەمیشەیی دەبێت.

(٤١) بێگومان ئێمە ئەم قورئانەمان بەڕاستیو بۆ مەبەستێکی ڕەوا نارده لات، ئەوسا هەر کەسێك کە ڕێنمایی وەرگرێت خۆی سودمەندەو هەر کەسێکیش کە گومڕا ببێت ئەوە هەر بەخۆی زیانی گەیاندوەو تۆ زامنی ئەوان نیت. ئەمەش دڵدانەوەیەکە بۆ پێغەمبەرمانﷺ تا بەو دژایەتیەی موشریکان زۆر خەمبارو دڵتەنگ نەبێ. ئینجا پەروەردگار تێمان دەگەیەنێت کە تەنها خۆیەتی ئاڵوگۆڕ لەم بونەوەرەدا دەکاتو دەفەرموێ:

(٤٢) (ﷲ)یە کە گیانەکان وەردەگرێت لەکاتی مردنیدا ، هەروەها ئەو گیانەش کە هێشتا کاتی مردنی نەهاتوە لەکاتی خەوتندا وەری دەگرێت ، جا ئەو گیانەی کە بڕیاری مردنی دراوە لەلای خۆی وەری دەگرێتو نایگەڕێنێتەوە بۆ لەشیو دەیمرێنێت. ئەویتریان بەڕەڵا دەکاتەوە کە دێتەوە لەشی هەتا کاتی دیاری کراوی دێت. بێگومان ئا لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ ئەو گەلەی کە ورد دەبنەوەوتێ ئەفکرێن.

ئەبو هورەیرە دەڵێت پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:{ إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْفُضْ فِرَاشَهُ بِدَاخِلَةِ إِزَارِهِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ /البخاری/ واتە: هەر کاتێك یەکێك لە ئێوە چوو بۆ سەر جێگای خەوتنی با بە دامێنی خۆی ئەو جێگایە بتەکێنێ ، چونکە نازانێ پاش خۆی چی هاتوەتە جێگاکەی پاشان با بڵێت: ئەی پەروەردگارم بەناوی تۆوە شانم دادەدەم، هەر بەناوی تۆیشەوە بەرزی دەکەمەوە، ئەگەر گیانم وەردەگریت دەی ڕەحمی پێ بکەو ئەگەر بەرەڵایشی دەکەیت سا بیپارێزە بەو شێوەیەی کە بەندە چاکەکانت دەپارێزیت}

ئینجا پەروەردگار لۆمەی بت پەرستو هاوەڵ دانەران دەکاتو دەفەرموێ:

(٤٣) ئایا بێجگە لە الله شتانی تر دەکەن بە تکاکار بۆ خۆتان، پێیان بڵێ: ئایا ئاوا نەزانانە ڕەفتار دەکەنو ئەو بتانە بەشت دەزانن ئەگەر چی ئەوانە خاوەنی هیچ شتێك نینو هیچیش نافامن؟

(٤٤) بڵێ: تکاکاریو شەفاعەت هەر هەموی تەنها بەدەست (الله)یە کە ئاسمانانو زەویش مۆڵکێتی، پاشان هەر بۆ لای ئەو خۆیشی دەبرێنەوە.

(٤٥) جا هەرکاتێك یادی الله بە تەنهایی بکرێو هاوار بۆ کەسی تر نەبرێت دڵی ئەو کەسانەی کە بە ڕۆژی دوایی باوەڕ ناهێنن دەشێوێتو کۆڕەکەیان بەلاوە ساردەو کەم بایەخە! بەڵام هەر کاتێك یادی کەسانی تری جگە لەو بکرێت کتوپڕ شادو کەیفخۆش دەبنو بەیەکتر موژدە دەدەن. بەداخەوە ئەمڕۆ هەرکەسو گرۆو تاقمو پێڕێك ئەوەندەی بە باسی گەورەو شێخو سەرۆك حیزبەکەیان شادمانو کەیفخۆشن ئەوەندە بە باسی تاكو تەنیای الله کەیفخۆشنین، وە ئەوەندە بەرگری لەوان دەکەن ئەوندە بەرگری لە خواو پێغەمبەرەکەی ناکەن لەهەر کامیش بپرسیت دەڵێ: خواناسو موسڵمانم. خۆ ئەم ئایەتە هەردووتای تەرازووەکەی دیارە ، جا بۆ خۆت تەماشای بکەو بزانە تۆ لەکامیانیو خۆت مەخەڵەتێنە، مردیت گەڕانەوەت نیە بۆ ئیشکردنو پەشیمانی ئەوکاتەش بێسوودە .

إِنَّآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلۡحَقِّۖ فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيۡهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلۡأَنفُسَ حِينَ مَوۡتِهَا وَٱلَّتِي لَمۡ تَمُتۡ فِي مَنَامِهَاۖ فَيُمۡسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيۡهَا ٱلۡمَوۡتَ وَيُرۡسِلُ ٱلۡأُخۡرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَۚ قُلۡ أَوَلَوۡ كَانُواْ لَا يَمۡلِكُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَعۡقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعٗاۖ لَّهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحۡدَهُ ٱشۡمَأَزَّتۡ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِۖ وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ إِذَا هُمۡ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿٤٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ عَٰلِمَ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ أَنتَ تَحۡكُمُ بَيۡنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوۡ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ مَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا وَمِثۡلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفۡتَدَوۡاْ بِهِۦ مِن سُوٓءِ ٱلۡعَذَابِ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمۡ يَكُونُواْ يَحۡتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾

(٤٦) بڵێ: پەروەردگارم، ئەی دروستکەری ئاسمانانو زەویو زانەری شاراوەو ئاشکراکان هەر خۆتی کە لەرۆژی دواییدا لەنێوان بەندەکانتا لەو شتەی کە ناڕێکن تێیدا بڕیار دەدەیت.

(٤٧) بەڕاستی ئەگەر ئەوەی لەناوی زەویدایە هەمویو ئەوەندەی تریشی لەسەر بێت مۆڵکی ئەو کەسانە بێت کە ستەمیان کردوە ئامادەن لە جیاتی سزای خراپی ڕۆژی قیامەتدا بیدەن. دیارە ئەوەیان نیەو ئەگەر ئەوەیشیان ببوایە لێیان وەرنەدەگیراو ستەمکاران هەر دەبێ ئەو سزایە بچەژن، جا بیربکەنەوە پێش ئەوەی بەو ڕۆژە بگەن. بەڵێ ، لەو ڕۆژەدا ئەوەی کە هیچ حیسابیان بۆ نەدەکردو نەهاتوە بە خەیاڵیاندا هەموی لەلای الله ئاشکرا دەبیت.

(٤٨) جا لەو ڕۆژەدا خراپی ئەو کردارانەی کە کردویانە بۆیان دەرکەوتو دای بەسەریاندا سزای ئەوەی کە گاڵتەیان پێ دەکرد.

(٤٩) ئەوسا ئەو مرۆڤەی کە باسی تەوحیدی (الله)ی بۆ دەکرا دڵی بەیەکدا دەهات ، هەر کاتێك هەستی بە زیانێك بکردایە هاواری بۆ دەهێنایە پاشان هەر کاتێك لەلایەن

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤٨﴾ فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ۚ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ﴿٥٦﴾

خۆمانەوە منەتمان بخستایە سەریو بکەوتایە خۆشیەوە دەیوت: ئەم خۆشیو نیعمەتە بۆیە پێمدراوە چونکە باش زانراوە کە من شایستەی ئەمەم ، نەخێر وانیە ئەمە پیاو چاکی تۆ ناگەیەنێت بەڵکو تاقیکردنەوەیەکە تا دەرکەوێت ئایا سوپاسی اللَّه دەکرێت یان کوفرو سپڵەیو بێنمەکی لەگەڵدا دەکرێت بەڵام زۆربەیان ئەم راستیە نازانن.

﴿٥٠﴾ بەراستی کەسانی تر پێش ئەوانیش ئەم قسەیان کردوە بەڵام ئەوەی کە کرد بویانو ئەوەش کە کۆیان کرد بویەوە سودی بەئەوان نەگەیاند.

﴿٥١﴾ ئینجا دوچاری سزای ئەو خراپانە بون کە کردبویان، لەناو ئەمانەی ئومەتی تۆدا ئەو کەسانەی کە ستەمیان کردبو بەم زوانە دوچاری سزای ئەو ئیشە خراپانە دەبن کە کردویانەو ناشتوانن رێگا لەو سزایە بگرن.

﴿٥٢﴾ ئایا دەوڵەمەندی بە نیشانەی خۆش بەختیو هەژاری بە نیشانەی بەد بەختی دەزاننو نازانن کە بەڕاستی (اللَّه)یە کە رۆزی فرەوان دەکات بۆ هەر کەسێك کە ئارەزوی لێبێتو دەیگرێتەوە لە هەر کەسێکیش کە ئارەزوی لێبێتو هیچکەسو هیچشت نابێ بە بەرپەرچ لە رێگای ویستی (اللَّه)دا، دەوڵەمەندیو هەژاری تەنها بۆ تاقیکردنەوەیەو بەدەست (اللَّه)یە، بە بێگومان لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێك کە باوەڕ دەهێنێت، ئینجا پەروەردگاری میهرەبان دەرگای میهرەبانی خۆی دەکاتەوەو گرنگترین موژدە بە مرۆڤ بەتایبەت تاوانباران دەداتو دەفەرموێ:

﴿٥٣﴾ ئەی محمد ﷺ بڵێ: پەروەردگاری میهرەبان بانگتان دەکاتو دەفەرموێ: ئەی ئەو بەندانەی کە بە کوفرو تاوانو خراپەکاری زیادەڕەویتان کردوە لەسەر نەفسی خۆتان نائومێد مەبن لە سۆزی اللَّه، بێگومان کەاللَّه لە تەواوی گوناهانتان خۆشدەبێت ئەگەر لە هاوبەش دانان بۆاللَّه پەشیمان ببنەوە، بێگومان ئەو هەر خۆیەتی لێبوردەو بەسۆزە بۆ بەندەکانی.

ئای چەند بانگەوازێکی خۆشە وای چەند بەدبەختە ئەو کەسەی کە بە دەم ئەم بانگەوازییەوە نەڕوات، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { لَوْلَا أَنَّكُمْ تُذْنِبُونَ لَخَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا يُذْنِبُونَ يَغْفِرُ لَهُمْ /مسلم وغيره/ ئەگەر ئێوە گوناهتان نەکردایە اللَّه دروستکراوێکی تری دروستدەکرد کە گوناح بکەن جا لێیان خۆش ببێ}

دیارە مەبەست ئەوەیە کە مرۆڤ هەر توشی تاوان دەبێت، جا گرنگ ئەوەیە لەسۆزی پەروەردگاری نائومێد نەبێتو بەباشی بگەڕێتەوە بۆ لای اللَّه .

﴿٥٤﴾ سا بگەڕێنەوە بۆ لای پەروەردگاری خۆتانو خۆتان بەو بسپێرن پێش ئەوەی سزاتان بۆ بێت، پاشان کەس بە دەمتانەوە نەیەت.

﴿٥٥﴾ جا دوای جوانترینی ئەوانە بکەون کە لەلایەن پەروەردگارتانەوە بۆتان ڕەوانە کراوە کە قورئانە پێش ئەوەی بە کتو پڕی سزاتان بۆ بێتو ئێوە هەستی پێ نەکەن.

﴿٥٦﴾ ئەوسا ئەو کەسە بڵێ وای بۆ من لەسەر ئەو کۆتاییو کەمکاریەم کە لە بەرامبەر فەرمانی(اللَّه)دا کردم و بێگومان من لەو کەسانەش بوم کە گاڵتەیان بەم قورئانو پەیامبەر دەکرد.

﴿٥٧﴾ جا یان بڵێیت ئەگەر اللَّه ڕێنمایی بکردمایە بەڕاستی لە پارێزکاران دەبوم.

واتە ئەوانەی کە لەدنیادا زمانیان درێژ دەکەن‌ودەڵێن ئێمە ئازادین‌و نابێ پەتی ئایین لەملماندابێ لەوێ دەڵێن ئێمە بێ دەسەڵاتبووین؟!

(٥٨) یان کاتێك کە سزا دەبینی دەڵێیت ئەگەر جارێکی تر بگەڕێمەوە بۆ دنیا ئەوسا لە پیاو چاکان دەبم. بەراستی پەروەردگار چاك بەندەی خۆی دەناسێت بۆیە لەوەڵامی ئەوانەدا دەفەرموێ: ﴿ئەگەر جارێکی تر بگەڕێنرێنەوە بۆ دنیا دووبارە دەگەڕێنەوە بۆ سەر ئەو کارە خراپانەی کە بەرگری کراوە لێیان﴾ئەنعام/٢٨. لێرەش دەفەرموێ:

(٥٩) وانیەو تۆیش ڕاست ناکەیت بەراستی نیشانەکانی من هاتە لات جا تۆ باوەڕت پێ نەکردو لە خوا نەناسان بویت.

(٦٠) جا لە ڕۆژی قیامەتدا ئەوانەی کە درۆیان بەدەم (اللَّهُ)وە کردوە ڕوویان ڕەشە، ئایا جێگای لوت بەرزان لەدۆزەخدا نیە؟

(٦١) خۆ اللَّهُ ئەو کەسانەی کە لێیترساون بەهۆی ئەو خۆشبەختیەوە کە بەهۆی پارێزکاری خۆیانەوە پێیان دراوە لە تەنگو چەڵەمەو سزای قیامەت ڕزگاریان دەکاتو توشی هیچ ناخۆشیو خراپەیەك نابن‌و ئەوان ئیتر غەمگین نابن.

(٦٢) اللَّهُ بەدیهێنەری هەمو شتێکەو هەر زاتی ئەوە کە چاودێرە بەسەر هەمو شتێکدا.

(٦٣) کلیلی ئاسمانان‌و زەوی هەربە دەست ئەوەو ئەو کەسانەی کە بە نیشانەکانی اللَّهُ بێباوەڕن ئەوە هەر ئەوانن ڕەنجەڕۆ.

(٦٤) پێیان بڵێ: ئایا پاش ڕون بونەوەی ئەو هەمو ڕاستیانە ئێوە پێم یەژن کە من جگە لە اللَّهُ بپەرستم ئەی نەزانان؟

(٦٥) ئەوسا بەراستی وەحی کراوە لای تۆ ئەی محمد ﷺ و لای ئەو پێغەمبەرانەیش کە لەپێش تۆدا بون کە: ئەگەر هاوبەش بۆ اللَّهُ بگریت دڵنیا بە کە هەمو کردەوە چاکەکانت هەڵدەوەشێتەوە ئەوسا تۆیش لە ڕەنجەڕۆیان دەبیت.

(٦٦) بەڵکو بەس اللَّهُ بپەرستەو لەگەڵ سوپاسگوزاراندا بە.

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَٰتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا ٱلْجَٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطْوِيَّٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

(٦٧) وەك پێویست ڕێزیان لە اللَّهُ نەگرتووەو بەچاکی نایناسن، خۆ هەر حەوت زەوییەکان هەمویان لەناو مشتی ئەودان، لە ڕۆژی قیامەتیشدا بە دەستی ڕاستی ئاسمانەکان دەپێچێتەوە. پاكو بێعەیبەو بەرزترە لەوەی کە هاوبەشی بۆ دابنێن. دەڵێن: جارێکیان جولەکەیەك هاتە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ و وتی: ئەی محمد بێگومان کە اللَّهُ ئاسمانەکان دەخاتە سەر پەنجەیەکیو هەمو دروستکراوەکانی تریش دەخاتە سەر پەنجەیەکی تریو پاشان دەفەرموێ: من پادشام، جا پێغەمبەر ﷺ پێکەنی تا ددانی پێش خڕێی دەرکەوت، پاشان فەرموی: ﴿وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ﴾ وە لە فەرمودەیەکی تردا هاتوە کە عائیشە (خوالێی ڕازی بێ)پرسیاری ئەم ئایەتەی لە پێغەمبەر ﷺ کردو دەڵێ: وتم ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەی ئەو کاتە خەڵك لەکوێ دەبن؟ فەرموی:{عَلَى جِسرِ جَهَنَّم/ وَفِي رواية/ عَلَى الصِّرَاطِ يَا عَائِشَة/مسلم/ واتە: لەسەر پردی دۆزەخن، لە ڕیوایەتی تردا هاتوە: ئەی عائیشە لەسەر ئەو ڕێگای پردی دۆزەخن}

(٦٨) جا بەفەرمانی اللَّهُ، کە فووکرا بە کەڵەشاخدا لەلایەن ئیسرافیلەوە ئەو کاتە هەرچی گیانلەبەر هەیە لەناو ئاسمانەکان‌و لەناو زەویدا بێهۆش دەبن‌ودەمرن جگە لەوانەی

وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾ وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ وَجِاْيٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًاۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَاۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ٱدْخُلُوٓاْ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْاْ رَبَّهُمْ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًاۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُواْ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُۖ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾

که (ﷲ) ویستی لەسەرمانیانە ، پاشان جارێکی تر فووی پێدا دەکرێت ، ئەوسا دەست بەجێ هەڵدەسنەوە کە بە چاوی خۆیان دەیبینن.

ئەبو هورەیرە لەپێغەمبەرەوە ﷺ هێناویەتی کە فەرمویەتی:{ مَا بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ /البخاري/ کەنێوانی ئەو دوو فوو پێدا کردنە چلە}بەڵام ئەوچلە رون نەکراوەتەوە کە رۆژە یان مانگە یانساڵ.

(٦٩) ئەوسا زەوی بە ڕوناکی پەروەردگاری شەوق دەداتەوەو نامەی کرەوەکان دادەنرێتو پێغەمبەران (درودی خوایان لێ بێت) دەهێنرێن بۆ ئەوەی شایەتی بدەنو بڵێن کە ئێمە پەیامی (ﷲ)مان بەوان گەیاندوەو شایەتەکانیش دەهێنرێن کە فریشتەی نوسەری چاكو خراپی بەندەکانە، جا بەڕاستو دادپەروەرانە لە نێوانیاندا بڕیار دەدرێتو ئەوان ستەمیان لێ ناکرێت.

(٧٠) ئەوسا هەمو کەسێك پاداشتی ئەوەی پێدەدرێت کە کردویەتی، جا خوا خۆی لەهەمو کەس زاناترە کە چی دەکەن.

(٧١) جا ئەو کەسانەی کە خوانەناس بون بەرەو دۆزەخ دەدرێنە بەر پۆڵ پۆڵ تا دەچنە لای، دەرگاکانی دەکرێتەوەو دەرگاوانی دۆزەخ پێیان دەڵێت: ئایا پێغەمبەرانێك لە خۆتان نەهاتنە لاتان کە نیشانەگەلی پەروەردگارتانی بەسەرتاندا خوێندبێتەوەو لە گەیشتن بەم ڕۆژەی ترساندبن؟ وتیان: بەڵێ هاتە لامان، بەڵام وشەی سزا لەسەر خوانەناسان هاتەدیو جێگای خۆی گرت، مەبەست ئەو بڕیارەی (ﷲ)یە کە بە شەیتانی فەرمو:﴿بەراستی دۆزەخ پڕ دەکەم لە تۆو لەوانەش کە پەیڕەوی لە تۆ دەکەن هەموتان﴾صاد/٨٥.

(٧٢) وترا لە دەرگاکانی دۆزەخەوە بچنە ژوورەوە کە بۆ هەمیشە تێیدا بن ، جا چەند خراپە جێگای خۆبەزلزانان. ئینجا قورئان وەك باوی خۆی پاش باسی خراپان باسی چاکان دەکاتو دەفەرموێ:

(٧٣) جا ئەو کەسانەی کە خۆیان پاراست بو لە سەرپێچی فەرمانی پەروەردگاریان پۆل پۆل بەسواری بەرەو بەهەشت دەبرێن تا ئەو کاتەی کە پێی دەگەنو دەرگاکانی دەکرێنەوەو دەرگاوانی بەهەشت پێشوازیان لێدەکاتو پێیان دەڵێ: درود بۆ ئێوە، پاك کرانەوەو هیچ ناپوختیەکتان پێوە نەماوە ، جا بچنە ناو بەهەشتەوەو بۆ هەمیشە تێیدا بن.

(٧٤) ئەوانیش دەڵێن: تەواوی سوپاس هەر شایستەی (ﷲ)یە ئەو زاتەی کە بەڵێنێ خۆی هێنایە دی بۆمان، وە ئەم زەویەی پێداین کە لە هەر کوێدا ئارەزۆمان لێ بێت تێیدا دادەنیشین، وای چەند چاکە پاداشتی ئیشکەرانی ڕاستەقینە. لە فەرمودەدا هاتوە کە: { أَنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ مَسِيرَةُ أَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَيَأْتِيَنَّ عَلَيْهَا يَوْمٌ وَهُوَ كَظِيظٌ مِنَ الزِّحَامِ /مسلم/ پانایی هەر دەرگایەك لە دەرگاکانی بەهەشت چل ساڵ ڕێگایەو ڕۆژێ دێت کە لەبەر زۆری خەڵك قەرەباڵغ دەبێ.

(٧٥) جا فریشتەکانیش دەبینیت کە لە چواردەوری عەرشدا دەخولێنەوەو لەگەڵ سوپاسی پەروەردگاریان بە پاكو بێ عەیبی یادی دەکەن ئەوسا لەنێوانیاندا بەڕاستی فەرمان

دراوو بێژرا تەواوی سوپاس شایستەی (اللهُ)یە کە پەروەردگاری جیهانیانە.

٤٠ سورەتی غافر ٨٥

سورەتی غافر کە سورەتی چل هەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، هەشتاو پێنج ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستەمەو پاش سورەتی (الزمر) و پێش (فصلت) دابەزیوە، کەواتە پێش هەمو سورەتە "حا میم" ـە کان دابەزیوە.

وشەی ﴿ غَافِرِ ﴾ واتە داپۆشەرو لێبوردە لە گوناه، یەکێکە لەناوە بەرزەکانی پەروەردگار کە بەم کێشە لە قورئاندا یەکجار لە ئایەتی سێهەمی ئەم سورتەدا هاتوە، هەروەها ئەم سورەتە بەم ناوانەش دەناسرێت: (المؤمن، الطَّوْل)

بەناوی اللهُ ی زۆربەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) حا، میم.

(٢) دابەزینی ئەم پەڕاوە کە قورئانە لەلایەن (اللهُ)ی دەسەڵاتداری زۆر زاناوەیە کە خاوەنی ئەم وەسفانەیە،

(٣) چاوپۆشی کارە لە گوناحو وەرگری تەوبەو پەشیمانیەو تۆڵەی سەختەو خاوەن بەخشش‌و کەرەمی زۆرەو جگە لەو هیچ پەرستراوێکی تری ڕاستەقینە نیە، سەر ئەنجام گەڕانەوەش هەر بۆ لای ئەوە.

(٤) جگە لەو کەسانەی کە خوا نەناسن کەسی تر لەبارەی نیشانەکانی (اللهُ) وە دەمە قاڵە ناکات ، جا هاتوچویان بۆ وڵاتان با تۆ نەخەڵەتێنێ، چونکە ئەمە شتێکی کەمەو سەرئەنجامیان نەمان‌و چونە ناو ئاگرە.

(٥) پێش ئەم گەلەی تۆ گەلی نوحو پارتەکانی تری پاش ئەوانیش باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەرەکانیان‌و هەمو گەلێکیش نیەتو هەڵوێستی خراپیان هەبوە لەگەل پێغەمبەری خۆیاندا بە گرتن‌و کوشتن‌و بە قسەی پوچیش کێشەیان لەگەڵدا کردوون بۆ ئەوەی ڕاستی بشکێنن ، ئەوسا من گرتومن‌و تۆڵەم لێ سەندون ، جا بزانە چۆن بوە تۆڵەی من بۆ ئەو گەلە ناپەسندە؟

(٦) خۆ بەڵێنی پەروەردگاری تۆ هەر ئاوەها لەسەر خوانەناسان هاتەدی، بێگومان ئەوانە یارانی ئاگرن و دۆزەخیین.

وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

٤٠ سُورَةُ غَافِرٍ ٨٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَٰدَلُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾ وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَٱغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا۟ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾

(٧) ئەو فریشتانەی کە عەرشیان هەڵگرتووە ئەوانەش کە لە چواردەوریدان پەروەردگاری خۆیان بە پاك‌و بێ عەیب وەسف دەکەن لەگەڵ سوپاس کردنیداو باوەڕیان بەو هەیەو داوای لێبوردن دەکەن بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو دەڵێن ـ ئەی پەروەردگارمان بەزەیی تۆ هەمو شتێکی گرتوەتەوەو زانیاریەکەیشت زۆرەو هەمو شت دەزانیت ، سا ببورە لەو کەسانەی کە پەشیمان بونەتەوە لە تاوان‌و شوێن ڕێگاکەی تۆ کەوتون، وەلە سزای دۆزەخ بیانپارێزە.

(٨) ئەی پەروەردگارمان هەروەکو لێیان دەبوریت بیانخەرە ناو ئەو باخاتە هەمیشەییەی کە بەڵێنت پێداون‌و ئەو کەسانەی کە چاکە کار بون لە باو باپیران‌و هاوسەران‌و منداڵ‌و نەوەکانیانیشیان بەڕاستی تۆ خۆتیت دەسەڵاتدار بەسەر هەمو شتێکداو لێزانیت لە کاروباریان.

(٩) سا لە خراپە بیانپارێزەو چاوپۆشیان لێ بکە، خۆ هەر کەسێك لەو ڕۆژەدا لە تۆڵەی خراپە پاراستت بەڕاستی بەزەییت بەودا هاتوەتەوەو ڕەحمت پێکردوە، وە ئەوەش هەر خۆی سەرکەوتنێکی گەورەیە بۆ ئەوان. جا تەماشا بکەن کە فریشتەکان بۆ ئیمەی باوەڕدار دەپاڕێنەوەو داوای لێبوردن‌و بەهەشتمان بۆ دەکەن‌و دەپاڕێنەوە لە خوا لە ئاگری دۆزەخ

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

دورمان بخاتەوە ، ئەی بۆ ئێمە خۆمان ئەوەندەی ئەوان ناپارێینەوەو خەمی خۆمان ناخۆین؟! لە فەرمودەدا هاتوەکە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {إذا دَعَا المُسلم لِأخِيهِ بِظَهر الغَيبِ قَال المَلَكَ:آمِين، وَلَكَ بِمِثلِهِ/مسلم/ هەر کاتێك موسڵمانێك لەپاش ملە دوعای کرد بۆ برای ئایینی خۆی ئەو فریشتەی کە مەئمورە دەڵێت: خودایە لێی وەرگرەو بۆ تۆش ئەی موسڵمانەکە هەر بە وێنەی ئەو بێت}.

(١٠) بێگومان ئەو کەسانەی کە خوایان نەناسیوە لەلایەن فریشتەکانەوە بانگ دەکرێنو پێیان دەڵێن: بەڕاستی تورەیی ﷲ لە مرۆژەدا گەورەترە بۆ ئێوە لە تورەیی خۆتان لە ئایینو پێغەمبەرﷺ ئەو کاتەی کە بانگ دەکران بۆ باوەڕ کەچی ئێوە سپڵەو نمەك نەناسو بێباوەڕبون.

(١١) جا ئەوکاتە بێباوەڕان دەڵێن: پەروەردگارمان تۆ دووجار ئێمەت مراندوەو دوو جاریش زیندووت کردینەوە ، جا دان بە گوناهی خۆماندا دەنێین دەسا هیچ ڕێگایەك هەیە بۆ دەرچون لەم ئاگرەو گەڕانەوە بۆ دنیا؟ وەڵامیان: نەخێر، تازە گەڕانەوە نیە.

(١٢) ئەو سزایەی کە ئەمڕۆ تێیدان بەهۆی ئەویە کە هەر کاتێك ﷲ بەتەنهایی بانگ بکرێت ئێوە بێباوەڕ دەبن پێی، خۆ ئەگەر هاوەڵی بۆ دابنرێت باوەڕ دەکەن، جا بڕیار هەر بۆ(ﷲ)ی باڵادەستو گەورەیە.

(١٣) ﷲ ئەو زاتەیە کە نیشانەکانی خۆیتان نیشان دەداتو لە ئاسمانەوە ڕۆزیتان بۆ دەنێرێت بەهۆی بارانەوە ، بە لام بیر ناکاتەوەو سود لەم ڕاستیانە وەرناگرێت جگە لەو کەسەی کە بەرەو ﷲ بگەڕێتەوەو هەر ڕەزامەندی ئەوی مەبەستبێ.

(١٤) دەی ئێوەش بە دڵپاکیەوە ﷲ بیپەرستن وخۆتان یەکلا بکەنەوە بۆی هەرچەند خوانەناسانیش پێیان ناخۆش بێت. لە فەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ پاش هەمو نوێژە فەرزەکان دەیفەرمو:{لا إله إلَّا الله وَحدَهُ لا شَريكَ لَهُ، لَهُ المُلكُ وَلَهُ الحَمد، وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَىءٍ قَدير، لَا حَول وَلَا قُوَةَ إلَّا بِالله، لا إله إلَّا الله وَلَا نَعبُدُ إلَّا إِيَاه، لَه النِعمَةُ وَ لَهُ الفَضل، وَلَهُ الثَّنَاءُ الحَسَنُ، لا إله إلَّا الله مُخلَصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَو كَرِهَ الكَافِرُون/ مسلم، احمد/ جگە لە ﷲ هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نیەو تەنهایەو هاوبەشی نیە، دەسەڵاتو هێز هەرهی ئەو زاتەیەو هەر بۆ ئەوە سوپاسو بەسەر هەمو شتێکدا توانای هەیەو هیچ گۆڕێنەرێكو هیچ توانایەك نیە مەگەر بە ﷲ، هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نیە جگە لە (ﷲ)و هەر ئەو دەپەرستین نیعمەتو ڕێز هەر موڵکی ئەوەو هەر بۆ ئەوە سوپاسی جوان، هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نیە جگە لە ﷲ ، وە هەر بۆ ئەویشە ئایینی بێ غەل وغەش هەر چەند خوانەناسانیش پێیان ناخۆشبێت}

(١٥) پلەو مەقامی زۆربەرزە، خاوەنی عەرشە هەندێك لەفەرمانی خۆی کە مایەی ژیانی سەربەستانەی دنیاو قیامەتە دەنێرێت بۆ کەسێك کە ئارەزوی لێ بیت لە بەندەکانی بۆئەوەی خەڵك بترسێنێ لەو ڕۆژەی کە ڕۆژی بەیەك گەیشتنە، مرۆڤ وکردارەکانی، خەڵکی ئاسمانو زەوی، عابیدو مەعبود، ڕاست وناراست، ستەم لێکراوو ستەمکار.

(١٦) ئەو ڕۆژەی کە ئەوان دێنەدەرەوەو ئاشکرا دەبن وهیچیان لە ﷲ ناشارێتەوە، جارچی جاڕ دەدات و دەڵێت: ئەمڕۆ دەسەڵات بەدەست کێیە؟ وەڵام دەدرێتەوە، دەسەڵات تەنها بەدەست (ﷲ)ی تاكو زاڵ بەسەر هەمو شتێکدایەو کەسی تر هیچی لە دەستدانیە.

لەفەرمودەدا هاتوەکە لەرۆژی قیامەتدا خوای باڵادەست دەفەرموێ: {أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ /البخاري/ هەرمنم پاشا کوا پاشاکانی زەوی؟}.

ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡۚ لَا ظُلۡمَ ٱلۡيَوۡمَۚ إِنَّ
ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرۡهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡأٓزِفَةِ إِذِ ٱلۡقُلُوبُ
لَدَى ٱلۡحَنَاجِرِ كَٰظِمِينَۚ مَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ حَمِيمٖ وَلَا شَفِيعٖ
يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعۡلَمُ خَآئِنَةَ ٱلۡأَعۡيُنِ وَمَا تُخۡفِي ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾
وَٱللَّهُ يَقۡضِي بِٱلۡحَقِّۖ وَٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَقۡضُونَ
بِشَيۡءٍۗ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ ۞ أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي
ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُواْ مِن قَبۡلِهِمۡۚ
كَانُواْ هُمۡ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗ وَءَاثَارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ
بِذُنُوبِهِمۡ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٖ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ
كَانَت تَّأۡتِيهِمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَكَفَرُواْ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُۚ إِنَّهُۥ
قَوِيّٞ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا
وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَ وَقَٰرُونَ
فَقَالُواْ سَٰحِرٞ كَذَّابٞ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلۡحَقِّ مِنۡ
عِندِنَا قَالُواْ ٱقۡتُلُوٓاْ أَبۡنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ وَٱسۡتَحۡيُواْ
نِسَآءَهُمۡۚ وَمَا كَيۡدُ ٱلۡكَٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَٰلٖ ﴿٢٥﴾

(١٧) هەر ئەمڕۆ هەمو کەسێك پاداشت دەدرێتەوە بەگوێرەی ئەو کارو کۆششەی کە کردویەتی چاك بە چاكو خراپیش بەخراپ، وە ئەمڕۆ هیچ جۆرە ستەمێك نیە، بێگومان کە ﷲ لە حیسابدا بە پەلەیە.

(١٨) جا لەو ڕۆژە نزیکە کە قیامەتە بیانترسێنە ، ئەو کاتەی کە دڵەکان دێنە قورگ لە ترساو هەمویان هەر پیش دەخۆنەوە لە داخو خەمدا، جا بۆ ستەمکاران لەو ڕۆژەدا نەخزمو دۆستێك هەیەو نە تکاکارێکی بەگوێکراو.

(١٩) ﷲ دەزانێت بەخیانەتی چاوە خیانەتکارەکانو بە ئەوەیش کە دڵەکاندایەو نەیاندرکاندوە کەس پێی نەزانیوە.

(٢٠) خۆ ﷲ بەڕاستی بڕیار دەداتو ئەو کەسانەی کە دەیانپەرستن بێجگە لە ئەو هیچ شتێکیان لەدەست نایەت، بەبێ شك کە ﷲ بیسەری هەمو قسەو گوفتارێکەو بینەری هەمو کردارێکە. بیربکەرەوە کەهەمیشە ئاوا چاودێرێکت لەسەرە.

(٢١) ئایا هەروا بێ ئاگانو بەناو ئەم زەویدا نەگەڕاون، جا تەماشا بکەن و بزانن کە پاشەڕۆژی ئەو کەسانەی کە لەپێش ئەواندا بووە چۆنی بەسەرهاتوە کە ئەوان لەم موشریکانەی ئێستایش بەهێزتر بوون و شوێنەواریشیان لەم زەویدا لەمان زیاترو بتەوتر بووە ، جا ﷲ بەهۆی گوناهەکانیانەوە تۆڵەی لێ سەندنو هیچکەسێکیان نەبو کە لە تۆڵەی ﷲ ڕزگاریان بکات، دەی ئێوەش ئەی ئوممەتی محمد ﷺ جا تا ئاوا ڕۆژێك یەخەی نەگرتون با بەرەو پەروەردگاری خۆتان بگەڕێنەوەو خۆتان لە خۆ پەرستی ودنیا پەرستی ڕزگار بکەن.

(٢٢) ئەو سزایەش لەبەر ئەوەبو کە ئەوان پێغەمبەرانیان بە بەڵگەی ڕۆشنەوە بۆ هات ، بەڵام ئەوان باوەڕیان پێ نەکردن ، ئەوسا ئێمەش تۆڵمان لێ سەندن بەڕاستی ئەو زاتە بە هێزەو تۆڵەی توندە. ئینجا پەروەردگار هەندێ لە بەسەرهاتی موسا ؈لەگەڵ فیرعەونو دارو دەستەتەکەی بۆ ئەم گەلە باس دەکات تا زیاتر خووڕەوشتی دوژمنانی ئایین بناسنو فێری نەترسیو حەق وێژیمان بکاتو دەفەرموێ:

(٢٣) بەڕاستی ئێمە موسامان بە نیشانە گەلێ خۆمانو بەڵگەی ڕۆشنەوە ڕەوانە کرد،

(٢٤) بۆلای فیرعەونو هامانو قارون، جا کاتێك کە قسەی لەگەڵدا کردن وتیان: جادوگەرێکی زۆر درۆزنە.

(٢٥) جا کاتێك بەو ڕاستیەی کە لە لایەن ئێمەوە پێیگەیشتبو هاتە لایان وتیان: کوڕانی ئەو کەسانەی کە باوەڕیان پێهێناوە بکوژن وکچانیان دەست لێ مەدەن ، ئەویش بۆخزمەت پێکردنو داوێن پیسی وسەرشۆڕکردنی نەوەی ئیسرائیل، جا پەروەردگار دەفەرموێ: فروفێڵی خوا نەناسان جگە لە سەر لێشێواوی شتێکی تر نیەو سەر ئەنجامی ستەمکارانو خوا نەناسان هەر تێشکان و تیاچونە.

(٢٦) جا فیرعەون وتی: وازم لێ بێنن با موسا بکوژم ، جا با بانگ بکاتە پەروەردگاری خۆی! بێگومان من دەترسم کە موسا دینەکاتان بگۆڕێت یان لەم زەویدا خراپە بڵاو بکاتەوە، بەڵێ ئەوە قسەی پیاو خراپانو ستەمکارانە لە هەمو سەردەمێکدا تەماشا بکەن فیرعەون خۆی سەرتاپای لوت بەرزیو خوێن مژیو خراپەکارییە وا ئێستا فرمێسکی تیمساحی دەڕژێنێ بۆ خەیرو خۆشی گەلەکەیو ئایینەکەیان، ناڵێ کورسیم لە مەترسیدایە، دەڵێت گەل لە مەترسیدایە، ئایینتان لە مەترسیدایە؟! وتراوە"چەند سەیرە لەیەکچونی ئەمڕۆ و دوێنێ "

(٢٧) جا موسایش ؈ وتی: بێگومان من بە پەروەردگاری خۆمو ئێوە پەنا دەگرم لە شەڕی هەمو خۆبەزلزانێك کە باوەڕی بە ڕۆژی قیامەتو حیساب نەبێت.

(٢٨) جا پیاوێکی باوەڕدار لە ئالی فیرعەن کە لەترسی ستەمی فیرعەون باوەڕداری خۆی دەرنەخست بو، ناتوانێ لەم ستەمە گەورەی فیرعەون بێدەنگ بێتو وتی: پیاوێك دەکوژن کە دەڵێت:

وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ ذَرُونِيٓ أَقۡتُلۡ مُوسَىٰ وَلۡيَدۡعُ رَبَّهُۥٓۖ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمۡ أَوۡ أَن يُظۡهِرَ فِي ٱلۡأَرۡضِ ٱلۡفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّي عُذۡتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٖ لَّا يُؤۡمِنُ بِيَوۡمِ ٱلۡحِسَابِ ﴿٢٧﴾ وَقَالَ رَجُلٞ مُّؤۡمِنٞ مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَكۡتُمُ إِيمَٰنَهُۥٓ أَتَقۡتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّيَ ٱللَّهُ وَقَدۡ جَآءَكُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ مِن رَّبِّكُمۡۖ وَإِن يَكُ كَٰذِبٗا فَعَلَيۡهِ كَذِبُهُۥۖ وَإِن يَكُ صَادِقٗا يُصِبۡكُم بَعۡضُ ٱلَّذِي يَعِدُكُمۡۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَنۡ هُوَ مُسۡرِفٞ كَذَّابٞ ﴿٢٨﴾ يَٰقَوۡمِ لَكُمُ ٱلۡمُلۡكُ ٱلۡيَوۡمَ ظَٰهِرِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأۡسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَاۚ قَالَ فِرۡعَوۡنُ مَآ أُرِيكُمۡ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهۡدِيكُمۡ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِيٓ ءَامَنَ يَٰقَوۡمِ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُم مِّثۡلَ يَوۡمِ ٱلۡأَحۡزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثۡلَ دَأۡبِ قَوۡمِ نُوحٖ وَعَادٖ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلۡمٗا لِّلۡعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوۡمِ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ يَوۡمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوۡمَ تُوَلُّونَ مُدۡبِرِينَ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنۡ عَاصِمٖۗ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنۡ هَادٖ ﴿٣٣﴾

پەروەردگارم (اللَّهُ)یەو بەلگەی ڕۆشنی لە پەروەردگارتانەوە بۆ هێناون؟! ئەگەر ئەو درۆزنیش بێت خۆ ئەوە سزای درۆکەی هەر بۆ خۆیەتیو ئەگەر ڕاستیش بکات هەندێ لەو شتانەی کە هەڕەشەی پێدەکات لێتان دوچارتان دەبێت، بەڕاستی اللَّهُ ئەو کەسەی کە زیادەڕەوەو درۆزنە ڕێنمونی ناکات بۆ ڕێگای ڕاستو هەرگیز خۆشبەخت نابێت.

لە فەرمودەدا هاتوە لەعوروەی کوڕی زوبەیرەوەکەوتی: لەبارەی سەخت ترین شتێك کە بت پەرستان بە پێغەمبەری خوایان ﷺ کردبێت لە عەبدولای کوڕی عەمرم پرسی وتی:{ رَأَيْتُ عُقْبَةَ بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي فَوَضَعَ رِدَاءَهُ فِي عُنُقِهِ فَخَنَقَهُ بِهِ خَنْقًا شَدِيدًا فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى دَفَعَهُ عَنْهُ فَقَالَ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ/البخاري/ دیم کە عوقبەی کوڕی ئەبو موعەیت هات بۆلای پێغەمبەرﷺکە نوێژی دەکرد جا بەرماڵکەی خستە ملیو تاساندی بەتاساندنێکی زۆرتوند، جا ئەبوبەکر هاتو پاڵی پێوە ناوو لەسەری لای برد، ئینجا وتی: پیاوێك دەکوژن کە دەڵێت: پەروەردگارم (اللَّهُ)یەو بەلگەی ڕۆشنی لە پەروەردگارتانەوە بۆ هێناون؟!} .

﴿٢٩﴾ ئەی گەلی من ئەمڕۆ دەسەلآت هی ئێوەیەو زاڵن لەسەر ئەو زەویەدا ، جا ئەگەر سزای اللَّهُ هات کێ یارمەتیمان دەدات بۆ ڕزگاربونمان؟ فیرعەون وتی: هیچ شتێك پیشانی ئێوە نادەم مەگەر ئەوەی کە خۆم بەچاکی دەزانمو ڕێنمونیتان ناکەم مەگەر بۆ ڕێگای چاكو ڕاست.

﴿٣٠﴾ جا ئەو کەسەی کە خواناس بو وتی: ئەی گەلی من بەڕاستی من لێتان دەترسم لە وێنەی ڕۆژی پارتەکان.

﴿٣١﴾ وەکو نەریتی گەلی نوحو عادو سەمودو ئەو کەسانەش کە لە پاش ئەواندا هاتن، چییان بەسەرهات ئەوەش بەسەر ئێمەدا بێت، بەڕاستی اللَّهُ نایەوێت هیچ جۆرە ستەمێك لە هیچ بەندەیەکی خۆی بکات.

﴿٣٢﴾ ئەی گەلی من بەڕاستی لێتان دەترسم لەو ڕۆژەی کە ڕۆژی هاوار هاوارە لە یەکترو کەس بەدەم کەسەوە نایەتو کەس لەبەر گرفتاری خۆی لە بیری کەسی تردا نیە.

﴿٣٣﴾ ئەو ڕۆژەی کە پشت لەیەك دەکەنو راو راوانەو بێ مەبەست دێنو دەچن، هیچ پارێزەرێکتان نیە لەو ڕۆژەدا لە اللَّهُ پەناتان بداتو ڕزگارتان بکاتو هەر کەسێکیش کە اللَّهُ ڕێی لێ گوم بکات ، ئەوسا ئیتر هیچ ڕێ پیشاندەرێکی تری نیە.

﴿٣٤﴾ بەڕاستی لە پێشدا یوسف عليه السلام هاتە لاتان بە بەلگە گەلی ڕوون ، بەلآم ئێوە هەر لە گوماندا بون لەوەی کە بۆی هێنا بون تا وەفاتی کرد، ئەوەبو وتتان: هەرگیز اللَّهُ پاش ئەو پێغەمبەرێکی تر ڕەوانە ناکات، واتە تا مابو باوەڕیان نەبو کە پێغەمبەرە بەلآم کاتێك کەوەفاتی کرد دەیان وت: پێغەمبەری تری وەکو ئەو نایەت! هەر ئاوەها اللَّهُ ئەو کەسەی کە زیادەڕەوە لە تاوانداو بە گومانە لە ئایینو پێغەمبەرانی، ڕێنمایی ناکات ونایگەیەنێت بە خۆشبەختی پاشەڕۆژ.

وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ
مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ
مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ
مُّرْتَابٌ (٣٤) ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ
أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ
يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ (٣٥) وَقَالَ فِرْعَوْنُ
يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ (٣٦) أَسْبَٰبَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا ۚ
وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ
وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ (٣٧) وَقَالَ ٱلَّذِىٓ
ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ (٣٨)
يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ
دَارُ ٱلْقَرَارِ (٣٩) مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ
وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ (٤٠)

(٣٥) ئەو کەسانەی کە لەبارەی نیشانەکانی (ﷲ)وە کێشە دەکەن بەبێ ئەوەی هیچ بەڵگەیەکیان بۆ هاتبێ، ڕقو کینی گەورە هەیە لەلایەن (ﷲ)وە لەلایەن باوەڕدارانیشەوە، جا چۆن سەری لێتێکدان هەر ئاوەهاش ﷲ مۆر دەنێت بەسەر دڵی هەمو خۆ بەزلزانێکی زۆردارەوە. قەتادە دەڵێت: (نیشانەی مرۆڤی ستەمکار کوشتنی خەڵکە بە ناحەق).

(٣٦) جا فیرعەون وتی: ئەی هامان قەڵایەکم بۆ دروست بکە بەڵکو بگەم بە ڕێگاوهۆگەلێك.

(٣٧) ڕێگاکانی سەرکەوتن بۆ ئاسمانەکان ، سا بەڵکو لەوێوە هەواڵێك لە خوای موسا بزانم، وە بێ شك من وا گومان دەبەم کە ئەو درۆ دەکات، فیرعەون کردارە ناشیرینەکانی بۆ جوانکراو ڕێگای ڕاستی لێگیراو فروفێڵی فیرعەونیش جگە لە تیاچونی خۆی شتێکی تری بەدواوە نەبو.

(٣٨) جا ئەو کەسەی باوەڕی هێنابو وتی: ئەی گەلی من دوام بکەون من ڕێگای باشتان نیشان دەدەم کە ڕێگای یەکخواپەرستیە.

(٣٩) ئەی گەلی خۆم ئەم دنیایە هەر تەنها خۆشیەکەو دەبڕێتەوە، بێگومان دواڕۆژ هەر خۆیەتی ماڵی ئارامگرتن بە یەکجاریو هەرگیز کۆتایی نایەت، جا یان نازو نیعمەتو ڕابواردنی هەمیشەییە، یان دۆزەخو کێمو ئاگری هەمیشەیی جا ئەم ژیانە کێڵگەیەکە بۆ ئەو ژیانەو چی بکەیت ئەوە دروێنە دەکەیت وەکو دەفەرموێ:

(٤٠) هەر کەسێك ئیشێکی خراپ بکات هەر تەنها بە یەك خراپە لە شێوەی خۆی تۆڵەی لێوەردەگیرێتو هەر کەسێکیش ئیشی چاك بکات نێر بێ یان مێ بێو ئەو باوەڕدار بێت ئەوە ئەوانە دەچنە ناو بەهەشتەوە، جا لەوێدا بەبێ ژمارە ڕۆزیان پێدەدرێت.

(٤١) ئەی گەلی خۆم ئەوە چیمە من ئێوە بانگ دەکەم کە ڕزگارتان بکەم لە ئاگر کەچی ئێوە من بانگ دەکەن بۆ لای ئاگر!

(٤٢) بانگم دەکەن تا بێباوەڕبم بە (ﷲ)و هاوبەشی بۆ دانێم کە من بچوکترین زانیاریم نیە لەسەر ئەوەی کە ﷲ هیچ هاوبەشێکی هەبێت، وەمن ئێوە بانگ دەکەم بۆ لای ئەو دەسەڵاتدارە گەورەیە کە ئەم بونەوەرەی هێناوەتە دیو لەگەڵ ئەوهێز و دەسەڵاتە گەورەیەشدا زۆر لێبوردەیە لە تاوانی بەندەکانی.

(٤٣) بێگومان ئەوەی کە ئێوە منی بۆ بانگ دەکەن کە بەندایەتی بۆ بکەم توانای هیچی نیەو نایەت بەدەم کەسەوە نە لە دنیاداو نە لە دواڕۆژدا بێشك گەڕانەوەی هەمومانیش هەر بۆ لای (ﷲ)یەو بێگومان کە زیادەڕەوان لە تاوانو ستەمدا هەر بۆ خۆیان دۆزەخین، بەڵێ باوەڕدارەکەی ئالی فیرعەون درێژە بە قسەو ئامۆژگارییەکانی دەداتو دەڵێ:

(٤٤) سا بەم زوانە کاتێك کە سزاتان بۆ هات ئەو کاتە دەزانن من چیم پێ وتونو ئیشی خۆم دەسپێرم بە ﷲ بێگومان کەﷲ بینەری بەندەکانیەتیو ئەوەی شایستەی ڕێنمای بێت ڕێنمای دەکاتو ئەوەش کە شایستەی سەر لێشێوان بێت سەری لێتێك دەدات، ئەم پیاوە باوەڕدارە دڵسۆزە بۆ خۆیو گەلەکەی لە ئامۆژگاریو بانگەوازی یەکخواپەرستیو دژایەتی ملهوڕێکی وەکو فیرعەون کۆتایی نەکردو لە کاتی پێویستدا خۆی ئاشکرا کردو هەڵوێستی مەردانەی خۆی گرت، لەمەوە بەلای کەمەوە ئەوە فێر دەبین ئەگەر بە

وَيَٰقَوۡمِ مَا لِيٓ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدۡعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ تَدۡعُونَنِي لِأَكۡفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشۡرِكَ بِهِۦ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞ وَأَنَا۠ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِ لَيۡسَ لَهُۥ دَعۡوَةٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَلَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذۡكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمۡۚ وَأُفَوِّضُ أَمۡرِيٓ إِلَى ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرُۢ بِٱلۡعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُواْۖ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرۡعَوۡنَ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٥﴾ ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗاۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذۡ يَتَحَآجُّونَ فِي ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُاْ لِلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُوٓاْ إِنَّا كُنَّا لَكُمۡ تَبَعٗا فَهَلۡ أَنتُم مُّغۡنُونَ عَنَّا نَصِيبٗا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُوٓاْ إِنَّا كُلّٞ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدۡ حَكَمَ بَيۡنَ ٱلۡعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِي ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ يُخَفِّفۡ عَنَّا يَوۡمٗا مِّنَ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٩﴾

جوانی سرنج له ئایەتەکان بدەین که خۆگرتنو بێدەنگیو خۆ حەشاردان ناگونجێت لەگەڵ بیروباوەڕێکی ڕاستو دروستدا ، ئەو پیاوە بە ئەو هەڵوێستە مەزنەی گەیشتە ئەو پلەیەی که ﷲ دەفەرموێ:

﴿٤٥﴾ جا بەهۆی ئەو دەعوەتو بانگەوازییەی که له دژی فیرعەونو دەستو دایرەکەی کردیﷲ له تەنگو چەڵەمەو سەختیەکانی ئەو فروفێڵەی که دژی دەکرا پاراستیو فیرعەونو دەستو دایرەکەیشی خراپترین سزای چەسپاند بەسەریاندا،

﴿٤٦﴾ که ئاگر بو که هەمو ڕۆژێك بە بەیانیانو بە ئێواران ئەوان دەبرێنە سەر ئەو ئاگرەو له ڕۆژی قیامەتیشدا (دەوترێت) فیرعەونو دەستو دایرەی بخەنە ناو توندترین سزاوە. ئەمەش سەلمێنەری سزای گۆڕە.

﴿٤٧﴾ وەبیر بهێنەرەوە ئەو کاتەی که لەناو ئاگردا لەگەڵ یەکتردا دەمەقاڵەیانە، جا ژێردەستەو لاوازەکانی دنیا بەلوت بەرزان دەڵێن: بێگومان ئێمە پەیرەوانی ئێوە بووین ئایا ئێوە دەتوانن له جیاتی ئێمە بەشێك لەم ئاگرەی ئێمە لابەن؟ بەڵێ ئەمەیە داخوازی ئێوەی دواکەوتو، جا بزانن گەورەو سەرۆکەکانتان چیتان بۆ دەکەنو چۆنتان وەڵام دەدەنەوە.

﴿٤٨﴾ ئەو کەسانەی که خۆبەزلزان بوون دەڵێن: بێگومان هەمومان لەناو ئەم ئاگرەداین (کەس هیچی بۆ کەس پێ ناکرێت) بێگومان که ﷲ بە دادگەرانە لەنێوان بەندەکانیدا بڕیاری داوەو تازە دۆزەخینو هیچ کارێك له دەستمان نایەت، جا ئینجا هەمویان ڕوو له دەرگاوانی دۆزەخ دەکەن که بەڵکو بەزەیی پێیاندا بێتەوەو شتێکیان بۆ بکات.وەك دەفەرموێ:

﴿٤٩﴾ جا ئەوانەی که لەناو ئاگردان بە دەرگاوانی ئەو ئاگرە دەڵێن: له پەروەردگارتان داوا بکەن بەڵکو ئەم سزایەمان ڕۆژێك لەسەر سوك بکات، داوای سوك بوونی ڕۆژێ سزا دەکەن، جا گوێ له وەڵامی دەرگاوانی ئاگر بگرە ئەی مرۆڤی نەفام تاکەی بە هۆش نایەیتو هەتا کەی هەنگاوی کوێرانە دەنێیت تا دنیات له دەست نەچوە زوو بگەڕێرەوەو بۆ هەمیشە خۆت لەو ئاگرە ڕزگار بکە.

﴿٥٠﴾ ئەوانیش دەڵێن: ئایا پێغەمبەرانتان بە بەڵگەی ڕوونەوە نەهاتنە لاتانو ئەم ڕاستیانەیان بە ئێوە نەگەیاندوە؟ دەڵێن: بەڵێ هاتنە لامان. دەڵێن: دەی مادام وایە خۆتان داوا بکەن ئێمە نە گوێتان بۆ دەگرینو نە داوایشتان بۆ دەکەینو نەپێمان خۆشیشە ڕزگاربنو دڵنیایش بن که وەڵامیشتان نادرێتەوەو سزایشتان لەسەر سوك ناکرێت و پاڕانەوەی خوانەناسان هەروا بەزایە دەچێت نەوەر دەگیرێتو نە وەڵام دەدرێتەوە.

﴿٥١﴾ بێگومان ئێمە بەدەم نێرراوەکانی خۆمانەوەو ئەوانەش که باوەڕیان هێناوە دێین لەم ژیانەی دنیاداو لەم ڕۆژەش که شایەتەکان بۆ شایەتیدان ڕاست دەبنەوە له ئەندامی لەشی خۆیانەوە بگرە تا فریشتەکانو پێغەمبەرانو پیاوچاکان.

﴿٥٢﴾ ئەو ڕۆژەی که ستەمکاران پاکانەکانیان سوودی نابێو بۆئەوان لەعنەت ونەفرین هەیە، وە بۆ ئەوان خراپترین ماڵ هەیە. جا قورئان پاشان دێتەوە سەر باسی موسا ﵇ و دەفەرموێ:

قَالُوٓاْ أَوَلَمۡ تَكُ تَأۡتِيكُمۡ رُسُلُكُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ قَالُواْ بَلَىٰۚ قَالُواْ فَٱدۡعُواْۗ وَمَا دُعَٰٓؤُاْ ٱلۡكَٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَٰلٍ ﴿٥٠﴾ إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَيَوۡمَ يَقُومُ ٱلۡأَشۡهَٰدُ ﴿٥١﴾ يَوۡمَ لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ مَعۡذِرَتُهُمۡۖ وَلَهُمُ ٱللَّعۡنَةُ وَلَهُمۡ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡهُدَىٰ وَأَوۡرَثۡنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ هُدٗى وَذِكۡرَىٰ لِأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿٥٤﴾ فَٱصۡبِرۡ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ بِٱلۡعَشِيِّ وَٱلۡإِبۡكَٰرِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِيٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيۡرِ سُلۡطَٰنٍ أَتَىٰهُمۡ إِن فِي صُدُورِهِمۡ إِلَّا كِبۡرٞ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِۚ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴿٥٦﴾ لَخَلۡقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ أَكۡبَرُ مِنۡ خَلۡقِ ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسۡتَوِي ٱلۡأَعۡمَىٰ وَٱلۡبَصِيرُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَلَا ٱلۡمُسِيٓءُۚ قَلِيلٗا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

﴿٥٣﴾ جا بەراستی ئێمە ڕێنموونیمان دا بە موسا کە تەورات بو، ئەو پەڕاوەشمان بە کەلەپور دا بە نەوەی یەعقوب،

﴿٥٤﴾ بۆ ئەوەی ڕێنمایی‌و بیرەوەرییەك بێت بۆ خاوەن عەقڵان.

﴿٥٥﴾ جا تۆش ئارامگرە بێگومان بەڵێنی ﷲ ڕاستەو دێتە جێ‌و داوای لێبوردن بکە بۆ تاوانەکانت بە ئێوارەو بە بەیانی لەگەڵ سوپاسی پەروەردگارتدا پاکی‌و بێ عەیبی ئەو بڵێ‌و نوێژی بۆ بکە تا خەڵکیش چاو لەتۆ بکەن.

﴿٥٦﴾ بەبێگومان ئەو کەسانەی کە لە بارەی نیشانەکانی (ﷲ)وە بەبێ ئەوەی بەڵگەیەکیان بۆ هاتبێ کێشەو دەمەقاڵە دەکەن ، جگە لە دەعیەو لوت بەرزی شتێکی تر لەناو دڵیاندا نیەو بەو ئاواتەش ناگەن، جا تۆ بە ﷲ پەنا بگرە لە شەڕو ئاشوبی ئەوان بێگومان ئەو هەر خۆیەتی بیسەری هەموو قسەو گفتوگۆیەکە و بینەری هەموو تەلاش و کردەوەیەکە.

﴿٥٧﴾ بێگومان دروستکردنی ئەم ئاسمانان‌و زەویە گەورەترە لە دروستکردنی خەڵك، بەڵام زۆربەی خەڵك ئەم شتە گرنگ‌و لەبەرچاوە نازانێت، ئینجا پەروەردگار بە نمونە باوەڕدارو بێباوەڕمان بۆ باسدەکات‌و دەفەرموێ:

﴿٥٨﴾ چاوساغ و کوێر وەکو یەك نین‌و ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە وەکو خراپە کێڵ نین بێگومان ئەوانەی کە بیر دەکەنەوەو سود لە نیشانەکانی ﷲ وەردەگرن‌و لە کوێران خۆیان جیا دەکەنەوە کەمن.

﴿٥٩﴾ بێگومان قیامەت دێت کە هیچ گومانێکی تێدا نیە ، بەڵام زۆربەی خەڵك باوەڕ ناهێنن، ئەمەش بەدرۆ خەرەوەی قسەی ئەو کەسانەیە کە دەڵێن: دەبێت زۆربەی خەڵك باوەڕ بهێنن ئینجا بەرنامەی ئیسلام کاری پێبکرێت، جا با بیر بکەنەوە ئەگەر خاوەن ژیرییین.

﴿٦٠﴾ جا پەروەردگارتان دەفەرموێ: بانگم بکەن وەڵامتان دەدەمەوە، بەڕاستی ئەو کەسانەی کە خۆیان بە گەورە دەگرن لە پاڕانەوەو بەندایەتی ئێمە، بەم زوانە سەرشۆڕانە دەخرێنە ناو دۆزەخەوە.

پێویستە بزانین کە وەڵامدانەوەی ﷲ بۆ ئێمە چەند مەرجی هەیە یەکێك لەوانە ئەوەیە کە ئێمەش بە گوێی ئەو بکەین.لەفەرمودەدا هاتووەکە{إِنَّ الدُّعاءَ هُوَ العِبَادَةُ/ابوداود وصححه الالباني/ بێگومان پاڕانەوە هەر خۆی بەندایەتیە}

﴿٦١﴾ (ﷲ)ئەو زاتەیە کە شەوی داناوە بۆ ئەوەی تێیدا بحەسێنەوەو ڕۆژیشی کردووە بە ڕوناك کەرەوە تا ئیش‌و کاری تێدا ئەنجام بدەن، بێگومانﷲ چاکەی زۆری هەیە بەسەر خەڵکەوە ، بەڵام زۆربەی خەڵك سپڵەو نمەك نەناسن‌و سوپاسی ئەو زاتە ناکەن.

﴿٦٢﴾ ئەوە (ﷲ) یە کە پەروەردگاری ئێوەیەو دروستکەری هەموو شتێکیشەو جگە لەو هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە، دەی بۆ ئێوە دەخەڵەتێن‌و لەرێگای ئەو لادەدرێن؟!

﴿٦٣﴾ جا هەروەکو چۆن ئەوان لەرێگای ﷲ لادران هەر بەو شێوەش ئەو کەسانەی کە بە نیشانەکانی ﷲ باوەڕ ناهێنن لەرێگای ڕاست لادەدرێن.

إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَأٓتِيَةٌ لَّا رَيۡبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤۡفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ قَرَارٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَصَوَّرَكُمۡ فَأَحۡسَنَ صُوَرَكُمۡ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ ٱلۡحَيُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدۡعُوهُ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَۗ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ ۞ قُلۡ إِنِّي نُهِيتُ أَنۡ أَعۡبُدَ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَمَّا جَآءَنِيَ ٱلۡبَيِّنَٰتُ مِن رَّبِّي وَأُمِرۡتُ أَنۡ أُسۡلِمَ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾

واته مرۆڤ خۆی دەبێ سووربێ لەسەر گرتنی ڕێگای ڕاست ئەگینا لادەدرێتو ڕێگای ڕاستی لێ ون دەبێتوخۆشبەختی هەتا هەتایی لەدەست دەدات.

﴿٦٤﴾ ﷲ ئەو زاتەیە کە زەوی بۆ کردون بە ئارامگاو ئاسمانی بۆ کردون بە بان ، ئەوسا بە جوانترین شێوە وێنەی کێشاونو لەو شتانەش کە پاکە ڕۆزی پێداون، ئەو زاتەی کە ئەم شتانەی بۆ کردون (ﷲ)یە کە پەروەردگارتانە، ئای چەند پاكو بێ عەیبەو خاوەنی خێری زۆرە پەروەردگاری جیهانیان.

﴿٦٥﴾ هەر خۆیەتی زیندوو هەمو زیندوەکانی تریش بە فەرمانی ئەو زیندوون وجگە لەویش پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە ، دەسا بیپەرستنو ئایینتان هەر بۆ ئەو پاك بکەنەوە، تەواوی سوپاس هەر شایستەی زاتی(ﷲ)یە کە پەروەردگاری جیهانیان.

﴿٦٦﴾ بڵێ کاتێك کە من لەلایەن پەروەردگارمەوە بەڵگەی ڕۆشنم بۆ هات ئیتر بەرگری کرام لەوەی کە بەندایەتی بکەم بۆ ئەوانەی کە ئێوە جگە لە ﷲ بەندایەتی بۆ دەکەن، سەرەڕای ئەوەش فەرمانم پێکراوە کە بۆ پەروەردگاری جیهانیان گەردنکەچ بکەم چونکە جگە لەو پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە.

﴿٦٧﴾ خۆی ئەو زاتەیە کە ئێوەی لە خاكو پاشان لە دڵۆپە ئاوێكو پاشان لە خوێنێکی ڕەشی مەیو دروستی کردون ، ئینجا کردونی بە منداڵو لە ڕەحمی دایکەوە هێناونیە دەر پاشان ماوەتان دەدات تا ئەگەن بە هێزو تواناییو پاشان پیردەبنو بەر لەوە هەندێکتان دەمرێنرێن و هەندێکتان ماوە پێدەدرێن تا دەگات بەو ماوەی کە بۆی دانراوەو بەو هیوایە لە خۆتان بیر بکەنەوە، بیر لەو هەمو خولانەی کە بەسەرتان هاتوەو هیچیشی بەدەست خۆتان نەبوە ، سا بەڵکو بێنەوە سەرهۆشو لەو خوا نەناسیو سەرە ڕەویتانە دەست بکێشنەوە.

﴿٦٨﴾ کەخوا ئەو زاتەیە کە دەژێنێتو دەمرێنێت هەر کاتێك شتێکی بوێت هەرکە پێی وت: ببە دەبێتو ڕێگریو بەرپەرچدەرەوەیەکی نیە.

﴿٦٩﴾ ئایا تەماشای ئەو کەسانە ناکەیت کە لەبارەی نیشانەکانی (ﷲ)وە کێشە دەکەنو باوەڕی پێ ناهێنن، چۆن ئەوانە ئاوا لا دەدرێن لە باوەڕهێنان بەم قورئانە!

﴿٧٠﴾ ئەو کەسانەی کە بەم قورئانەو بەوەی کە ڕەوانەمان کردوەتە لای تەواوی پێغەمبەران کە یەکخواپەرستیە بێ باوەڕبون ، ئەوسا ئەوانە بەم زوانە دەزانن چییان کردوە.

﴿٧١﴾ ئەو کاتەی کە زنجیر ئاڵا لە ملیان و پێون کرانو ڕاکێشران.

(٧٢) بەناو ئاوی داخدا پاشان خرانە ناو ئاگرو هەڵگیرسێنران.

(٧٣) پاشان پێیان وێژرا لە کوێن ئەوانەی کە ئێوە دەتان کردن بە شەریكو بەندایەتیان بۆ دەکردن؟

(٧٤) جگە لە ﷲ دەڵێن: ئەوانەمان لێ ون بوون،جا هەر زوو لەوقسەیەش پەشیمان دەبنەوەو دەڵێن: نەخێر ئێمە لەپێشدا هیچ شتێکمان نەپەرستووە هەر ئاوەها چۆن لە دنیادا سەریان لێ تێکچووەو بە جوانی (ﷲ)یان نەناسیوە هەرئاوایش ﷲ خوانەناسان سەر لێتێك دەداتو نازانن لەو ڕۆژەدا چی بڵێن وچی بکەن. ئەی عاقڵ بیربکەرەوە پێش ئەوەی کە بەورۆژە بگەییتو کەس بەهاناتەوەنەیەت. وتراوە"هەڵە لەهەرکوێیدا لێی بگەڕێیتەوە قازانجە".

(٧٥) ئەوەش لەبەرئەوەیە کە ئێوە بە ناحەق لەسەرئەم زەویدا بەدەعیەو فیزەوە خۆتان دەنواندو بە لوت بەرزیو سەیرو سەماوە سەرگەرم بون، جا پێتان دەوترێت:

(٧٦) لە دەرگایانی دۆزەخەوە بچنە ژوورەوە کە هەمیشە تێیدا دەبن، جا چەند پیسە ئارامگاو جێگای خۆ بەزلزانان.

(٧٧) سا تۆ ئارام بگرە لەسەر ئەو ئێشو ئازارانەی کە لەسەر ئەم بانگەوازە دوچارت هاتوەودێت، بێگومان بەڵێنی خوا کە سەرکەوتنی ڕاستیە، دێتەدی جا ئەگەر هەندێ لەوەی کە بەڵێنمان پێداون پیشانت بدەین یان تۆ بمرێنین وهیچ لەوبەڵێنانە نەبینی خۆئەوان هەر بۆ لای ئێمە دەهێنرێنەوە بۆ لێپرسینەوە ، واتە: ئەوانە هەر بە تۆڵەی خراپەی خۆیان ئەگەن چ لە زەمانی تۆ دابێت یان پاش مەرگی تۆ، هەر دەبێ بێنەوە بەر دەستمانو ناتوانن لەدەست تۆڵەوسزای ئێمەڕابکەن.

(٧٨) بەراستی پێغەمبەرانێکی زۆرمان پێش تۆ ڕەوانە کردوە لەوانە هەندێکیانمان بۆ باس کردویتو هەندێکی

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِٱلْكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِى ٱلْحَمِيمِ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

ترمان بۆ باس نەکردویت، وە بۆ هیچ پێغەمبەرێکیش نیە کە بە بێ ماوە پێدان لەلایەن (ﷲ) وە هیچ نیشانەیەك بهێنێ ، جا هەر کاتێك فەرمانی ﷲ بۆ سزادانیان هات بەدادگەرانەو ڕاست کار جێ بەجێ دەکرێتو سزاو تاوانی خۆیان وەردەگرن ، جا ئا لەو کاتەدا ڕەنجەڕۆو شەرمەندەن بێهودەکاران.

لە قورئاندا ناوی بیستو پێنج پێغەمبەر هاتوە کە ئەمانەن:

"آدم ، إدريس ، نوح ، هود ، صالح ، إبراهيم ، لوط ، إسماعيل ، إسحاق ، يعقوب ، يوسف ، أيوب ، شعيب ، موسى ، هارون ، يونس ، داود ، سليمان ، إلياس ، الْيَسَع ، زكريا ، يحي ، عيسى" وە هەروەها "ذو الكفل " لای زورێك لە ڕاڤەکاران وە دوایین پێغەمبەریش کە سەرووەری هەموویانە "مُحَمَّد ﷺ"

بەڵام لای زۆربەی زانایان ئەو فەرمودانەی کە باسی ژمارەی هەمو پێغەمبەران دەکەن لاوازن وە پێیان وایە هەروەك ئایەتەکە فەرموی" هەندێکی ترمان بۆ باس نەکردویت "

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا رُسُلٗا مِّن قَبۡلِكَ مِنۡهُم مَّن قَصَصۡنَا عَلَيۡكَ وَمِنۡهُم مَّن لَّمۡ نَقۡصُصۡ عَلَيۡكَۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأۡتِيَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ فَإِذَا جَآءَ أَمۡرُ ٱللَّهِ قُضِيَ بِٱلۡحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ﴿٧٨﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمَ لِتَرۡكَبُواْ مِنۡهَا وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمۡ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَلِتَبۡلُغُواْ عَلَيۡهَا حَاجَةٗ فِي صُدُورِكُمۡ وَعَلَيۡهَا وَعَلَى ٱلۡفُلۡكِ تُحۡمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ فَأَيَّ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ كَانُوٓاْ أَكۡثَرَ مِنۡهُمۡ وَأَشَدَّ قُوَّةٗ وَءَاثَارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ فَمَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَرِحُواْ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلۡعِلۡمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوۡاْ بَأۡسَنَا قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥ وَكَفَرۡنَا بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشۡرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمۡ يَكُ يَنفَعُهُمۡ إِيمَٰنُهُمۡ لَمَّا رَأَوۡاْ بَأۡسَنَاۖ سُنَّتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي قَدۡ خَلَتۡ فِي عِبَادِهِۦۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

پێغەمبەریش لە ژماری هەمو پێغەمبەران ئاگادار نەوبوە.

والله اعلم.

ئینجا پەروەردگار پاش باسی نیعمەتی هیدایەتو رەوانەکردنی پێغەمبەران هەندێ لەو چاکانەی خۆی بۆ بەندەکانی باسدەکاتو دەفەرموێ:

﴿٧٩﴾ ﷲ ئەو زاتەیە کە چوار پێیانی دروستکردوە بۆتان تا سورای هەندێکیان ببن لەهاتوچۆداو گۆشتی هەندێکیان بخۆن.

﴿٨٠﴾ خۆ لەواندا زۆر سودی ترتان دەست دەکەوێت وەکو شیرو ماستو کەرەو خوریو موو و کورک کە هەندێکیان بۆ خواردنو هەندێکیان بۆ پۆشاك تا بەهۆی ئەوانەوە بگەن بەئامانجەکانی ناو دەرونتان، هەرئاوەها ئێوە لەسەر کەشتیو لەسەر ئەوان هەڵدەگیرێنو ئازو گویازتان پێدەکرێت بۆ بژێویو خۆشیو سەیران.

﴿٨١﴾ جا نیشانەکانی خۆیتان پیشان دەدات لەم بونەوەرەو لە خودی خۆتاندا ، سا ئێوە حاشا لە کام نیشانەکانی ﷲ دەکەن و کامتان بەلاوە راست نیە؟

﴿٨٢﴾ ئایا ئەوان بەم زەویەدا نەگەڕاون جا تەماشا بکەن کە سەر ئەنجامی ئەو کەسانەی کە لەپێش ئەوانەوە بووەو لەوانیش زۆرترو بەهێزتربوون لەسەر ئەم زەویدا چیان بەسەرهات لەسەر خوانەناسیو دژایەتیان بۆ ئایینو پێغەمبەرەکەیان؟ ئەوسا ئەوەی کە پەیدایان کرد بو لە سەروەتو سامان ومنداڵو هێزو دەسەڵاتی زۆر هیچ سودی پێنەدان، جا پێویستە ئەم گەلەش بیر بکەنەوەو لە دژایەتی ئایینو پێغەمبەرﷺ دەست بکێشنەوەو لەپێشوان پەند وەرگرن ئەگەر ژییر بن.

﴿٨٣﴾ جا کاتێك کە پێغەمبەرەکانیان (درودی خوایان لێبێ) بە نیشانە گەلی ڕوونەوە هاتنە لایان ئەوان بەو زانینەی خۆیان هەیان بو دەیان نازیو گاڵتەیان بە پێغەمبەران دەکردو گوێیان پێنەدان ، جا تۆڵەی ئەو گوێ پێنەدانو گاڵتە کردنە یەخەی گرتنودوچاری سزابون.

﴿٨٤﴾ جا کاتێك کە سزای ئێمەیان دی وتیان: باوەڕمان هێناوە بە تاكو تەنیایی (ﷲ)و باوەڕمان نیە بەوەی کە کردومانن بە هاوبەشی ﷲ ، بەڵێ ئەمە کاتی لێ قەومانەو تازە ئەم پەشیمان بوونەوەیە بێسودە بۆیە دەفەرموێ:

﴿٨٥﴾ جا ئەو باوەڕ هێنانەیان لە کاتێکدا کە سزای ئێمە دەبینن هیچ سودیان پێناداتو ئەو باوەڕە وەرناگیرێت ئەمە دابو نەریتی (ﷲ)یە کە لەناو بەندەکانیدا تێپەڕیوە، بەراستی لەو کاتەدا خوانەناسان ڕەنجەڕۆو زەرەرمەندن، لێرەدا ئەوەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە کە ﷲ تەوبەی ئەو کەسانە وەرناگرێت کە تاوان دەکەن تا سزا یەخەیان دەگرێت جا دەزانن ڕزگار نابن ئەوکاتە دان بە تاوانی خۆیاندا دەنێنو لە کاروکرداری پێشوی خۆیان پەشیمانن.

٤١ سورەتی فوصیلەت ٥٤

سورەتی فوصیلەت کە سورەتی چلو یەکەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتۆتە خوارەوە، پەنجاو چوار ئایەتەو سورەتی (حم السجدة)و سورەتی (المصابیح)یشی پێدەوترێت. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستو یەکەمەو پاش سورەتی (غافر) و پێش (الزخرف) دابەزیوە.

بەناوی اللّٰە ی زۆربەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) حامیم. هەر اللّٰە خۆی مەبەستی ئەم پیتە جیاجیایانەی سەرەتای ئەم سورەتانەی قورئان دەزانێت، وە ئەمەش ڕاسترین بۆچونە لە بارەی ئەو پیتانەوە.

(٢) ئەم قورئانە لەلایەن زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبانەوە دابەزیوە، لەبەر ئەوە دەبێت باوەڕمان هەبێت کە بڕیارو یاساکانی هەموی مایەی خێرو خۆشی مرۆڤە چونکە دانراوی زاتێکی بەسۆزو میهرەبانە.

(٣) ئەمە پەڕاوێکە کە نیشانەکانی جیا کراوەتەوەو ڕۆشنە، خوێنراوەیەکی عەرەبیە بۆ گەلێك کە بزانن. واتە ئەم ڕۆشنیە کەسێك دەیزانێت کە زانیاری قوڵو چاکی هەبێت وخۆی گێل نەکات.

(٤) مژدەدەرە بە ڕەزامەندی (اللّٰە)و بە بەهەشتی هەتاهەتایی بەو کەسانەی کەباوەڕی پێسدەکەنو ترسێنەرە بۆ ئەو کەسانەش کە باوەڕی پێناکەن، ئەوسا زۆربەی ئەوان پشت لە ڕاستی دەکەن جا هەروەکو کەڕ ئەوان قسەی ڕاستو چاك نابیسن.

(٥) جا ئەوان وتیان: دڵمان لەناو چەندین بەرگدایەو لەبارەی ئەوەی کە تۆ بانگمان دەکەیت بۆ لایو تێناگەینو وەری ناگرینو باری گران لەناو گوێچکەکانمان دایەو کەڕینو هیچ نابیسینو لەنێوان ئێمەو تۆدا پەردە هەیە، جا تۆ چی دەکەیت بۆ خۆت بیکە، ئێمەش ئەوەی کە دەمانەوێت دەیکەین "دینی خۆت بۆ خۆتو دینی خۆمان بۆ خۆمان".

(٤) ئەی محمدﷺ بڵێ: من هەر مرۆڤێکم وەکو ئێوە، پەیامم بۆ هاتوە کە پەرستراوی ڕاستەقینەی ئێوە هەر پەرستراوێکی تەنهایە، جا بە بەردەوامی ڕوی تێبکەنو داوای لێبوردنی لێ بکەن، وای بۆ موشریکان کە اللّٰە بە تەنیا ناناسن (موشریك بەو کەسە دەوترێت کە باوەڕی بە اللّٰە ببێو بە خالقو ڕازیقی خۆی بزانێ بەڵام پەیرەوی جگە لەویش بکات چ بت بێت یان مرۆڤ یان ئارەزۆ یان پلەو پایە بە شێوەیەك لەگەل بڕیاری (اللّٰە)دا یەك نەکەونو پێی وابێ لەم بەشانەدا دەبێت دابو نەریتو

٤١ سُورَةُ فُصِّلَتْ ٥٤

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢﴾ كِتَٰبٞ فُصِّلَتۡ ءَايَٰتُهُۥ قُرۡءَانًا عَرَبِيّٗا لِّقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٣﴾ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗا فَأَعۡرَضَ أَكۡثَرُهُمۡ فَهُمۡ لَا يَسۡمَعُونَ ﴿٤﴾ وَقَالُواْ قُلُوبُنَا فِيٓ أَكِنَّةٖ مِّمَّا تَدۡعُونَآ إِلَيۡهِ وَفِيٓ ءَاذَانِنَا وَقۡرٞ وَمِنۢ بَيۡنِنَا وَبَيۡنِكَ حِجَابٞ فَٱعۡمَلۡ إِنَّنَا عَٰمِلُونَ ﴿٥﴾ قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ فَٱسۡتَقِيمُوٓاْ إِلَيۡهِ وَٱسۡتَغۡفِرُوهُۗ وَوَيۡلٞ لِّلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونٖ ﴿٨﴾ ۞ قُلۡ أَئِنَّكُمۡ لَتَكۡفُرُونَ بِٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَرۡضَ فِي يَوۡمَيۡنِ وَتَجۡعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادٗاۚ ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ مِن فَوۡقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقۡوَٰتَهَا فِيٓ أَرۡبَعَةِ أَيَّامٖ سَوَآءٗ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿١٠﴾ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِيَ دُخَانٞ فَقَالَ لَهَا وَلِلۡأَرۡضِ ٱئۡتِيَا طَوۡعًا أَوۡ كَرۡهٗا قَالَتَآ أَتَيۡنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾

واقیعو بەرژەوەندی و...هتد پەیرەو بکرێت، ئەم جۆرە کەسانە دوچاری گوناهێکبوون کە بە تەوبە نەبێت اللّٰە چاوپۆشیان لێ ناکاتو هەرکردارو گوفتارو بەرنامەیەکی تری چاکیشیان ئەنجام دابێتو ئەنجام بدەن هەڵوەشاوەیەو هیچ پاداشتێکیان دەست ناکەوێت، هەروەك دەفەرموێ: ﴿ئەی باوەڕداران پەیرەوی خواو پەیرەوی پێغەمبەر بکەنو کرداری خۆتان هەڵمەوەشێننەوە﴾ محمد:٣٣.

(٧) موشریك ئەو کەسانەن کەزەکات نادەن و ئەوانە هەر بێ باوەڕیشن بە ڕۆژی دوایی، یان هەرکاتێك زەکات پێویست بکرێت لەسەریان نایدەن.

ئەم ئایەتە لە مەکەدا هاتوەو لەو کاتەدا زەکات واجب نەبوە بەڵکو لە ساڵی دووهەمی کۆچیدا زەکات واجب بوە، لەسەر لێکدانەوەی دوایی دەگونجێت وەکو هەواڵێکی شاراوە بێت و اللّٰە دەزانێ کە ئەم موشریکانە لەپاشدا زەکاتیش نادەن. هەروەها وریا کردنەوەی ئەو باوڕدارانەی ئەو سەردەمە بووە کە خۆیان ئامادە بکەن بۆ ئەنجامدانی ئەو ئەرکەش هەر کات فەرزکرا وە هەندێ وتویانە مەبەست لە زەکات مانای زاراوەییەکەیتی واتە موشریك ئەو کەسانن کە خۆیان بە یەکتاپەرستی لە پیسی وچەپەڵی شیرك خاوێن ناکەنەوە.

فَقَضَىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِى كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا ۚ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ فَٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْعَمَىٰ عَلَى ٱلْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَٰعِقَةُ ٱلْعَذَابِ ٱلْهُونِ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَآءُ ٱللَّهِ إِلَى ٱلنَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا مَا جَآءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَٰرُهُمْ وَجُلُودُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

﴿٨﴾ بێگومان ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناو کرداری چاکیان کرد پاداشتێکی نەبڕاوەیان بۆ هەیە کە بەهەشتی هەتاهەتایی‌و نازو نیعمەتەکانیەتی.

﴿٩﴾ پێیان بڵێ: ئایا ئێوە بەو زاتەی کە لە دوو ڕۆژدا ئەم زەوییەی دروستکردووە باوەڕ ناکەن‌و هاوتای بۆ دادەنێن؟ کە ئەوە پەروەردگاری جیهانیانە بە گەورەو بچوك‌و بە گیاندارو بێگیانیەوە.

﴿١٠﴾ جا لەناودڵی ئەم زەوییەدا چیا گەلێکی گەورەو بچوك‌و بەرزو نزم کە لەسەریەوە دەرکەوتوە دروستکردووە تا وەك مێخێك زەوی ڕابگرێت و فەرو پیتی لەناویدا داناوەو لەماوەی چوار ڕۆژی تەواودا کەرەسەی ئەوەی کە بۆ ژیان لەم زەوییەدا پێویست بێت تێیدا دانا ، یان ئەم پێویستیەکە دایناوە لەناویدا یەکسانە بۆ نیازمەندان.

﴿١١﴾ پاش دروستکردنی زەوی‌و کەرەسە پێویستیەکانی بڕیاری ﷲ بۆ دروستکردنی ئاسمان دەرچو لە حاڵێکدا کە دووکەڵ بون، جا بە ئاسمانان‌و زەوی فەرمو: وەرن، پێتان خۆش بێت یان پێتان ناخۆش بێت ئەوانیش وتیان: بە خۆشی خۆمان هاتین‌و ئامادەی گوێ ڕایەڵین بۆ هەمو فەرمانەکانت.

﴿١٢﴾ ئەوسا حەوت ئاسمانی تەواوکرد لە دوو ڕۆژدا کە ڕۆژی پێنج شەممەو جومعەبوە، وە هەر ئاسمانێکیش چی پێویست بوە لە بەرنامە و ئیش تێدا کردن‌و چەندو چۆنیەتی هەموی پێ گەیاندوەو ئاسمانی ئەم زەویەش کە ئێمە لەسەری دەژین بە ئەستێرەکان کە وەکو چرا ڕوناکی دەدەن‌و دەدرەوشێنەوە رازاندوەتەوەوکردونی بە پارێزگاری ئاسمانگ لە شەیتانەکان، ئەوەی کەباسکرا بە درێژی هەموی ئەندازەگیری ئەو دەسەڵاتدارو زانایە کە هیچی لێ ون نابێت.

﴿١٣﴾ جا ئەگەر پشتیان لەقسەکانت کردوگوێیان پێنەدایت ئەوسا بەوان بڵێ: دەتان ترسێنم بە دەنگێکی تۆقێنەر هەروەکو ئەودەنگە تۆقێنەرەی کە عادو سەمودی لەناوبرد.

﴿١٤﴾ ئەو کاتەی کە هەر گەلێك لە سەردەمی خۆیدا پێغەمبەریان بۆ ڕەوان دەكراو پێش ئەوانیش بۆ گەلانی تریش هاتبون هەموویان یەك دەنگبوون لەسەر ئەوەی کەجگە لە ﷲ کەسێکی تر مەپەرستن، بەڵام ئەوان لە وەڵامی پێغەمبەرەکانیاندا وتیان: ئەگەر پەروەردگارمان ئارەزۆی لێبووایە فریشتەی دەنارد، جا ئێمە بەوەی کە ئێوەی بۆ ڕەوانە کراوە باوەڕمان نیەو دواتان ناکەوین.

﴿١٥﴾ خۆ هۆزی عاد بەناڕەوا خۆیان بە زلگرت لەم زەویەداو وتیان: کێ هەیە لە ئێمە بەهێزترە؟ ئایا نابینن‌و نازانن کە بێگومان ئەو(ﷲ) یەی کە ئەوانی دروستکردوە ئەو لەوان گەلێك بەهێزترە، جا ئەوان بە نیشانەکانی ئێمە باوەڕ ناکەن‌و حاشای لێدەکەن.

﴿١٦﴾ ئەوسا ئێمەش بایەکی ساردی بە نرکەو ناڵەمان ڕەوانەکرد بۆیان لەچەند ڕۆژێکی نەگبەتدا کەحەوت شەو و هەشت ڕۆژبو بەبێ پسانەوە، تا لەم ژیانەی دنیادا سزای سەرشۆڕکەریان پێبچەژین‌و پاشەڕۆژیش سزای لەوە بەهێزترو سەرشۆڕکەرتریان بۆ هەیەو ئەوان بۆ لابردنی ئەو سزایە لەلایەن هیچ کەسێکەوە یارمەتی نادرێن تا لەسەریان لابرێت.

﴿١٧﴾ خۆ ئێمە گەلی سەمودیشمان بەرەو خۆمان ڕێنمونی کرد بەڵام ئەوان گومڕاهیان هەڵبژارد لەباتی ڕێگای ڕاست ئەوسا دەنگی سزایەکی سەرشۆڕکەر گرتنی ئەوەش بەهۆی ئەو کەسبو کارە ناشرینانەی خۆیان بو، واتە پەروەردگار ستەمی لێ نەکردون.

﴿١٨﴾ جا ئەوانەیان کە باوەڕیان هێنابوو خۆیشیان لەو کارانە پاراستبوو کە ڕقمان لێیان هەستێت ڕزگارمان کردن‌و هیچ بێتاوانێکمان وەبەر سزا نەخست.

(١٩) وەبیریان بهێنەرەوە ئەو ڕۆژەی کە دوژمنانی ﷲ بەرەو ئاگر کۆ دەکرێنەوە جا ئەوسا دەستە دەستە پاڵ دەنرێن.

(٢٠) تا ئەو کاتەی کە دەگەن بەو ئاگرە، ئینجا هەر کارێکیان کردوە گوێچکەیانو چاویانو لەشیان شایەتیان لەسەر دەدەنو هیچیان بۆ داناپۆشرێت.

(٢١) جا بە گلەییو شەرمەزارییەوە بە لەشیان دەڵێن: بۆچی شایەتیتان لەدژمان دا؟ ئەوانیش لە وەڵامیاندا دەڵێن: ﷲ ئێمەی هێنایە قسەکردن، ئەو زاتەی کە هەمو شتێك دێنێتە قسەکردنو هەر خۆیەتی یەکەم جار دروستیکردونو هەر بۆ لای ئەویش دەهێنرێنەوە.

(٢٢) خۆ ئێوە لەوەی کە شایەتی بدات لێتان کە گوێچکەتانو چاوتانو پێستانە هیچتان نەدەشاردەوە، چونکە باوەڕتان بە زیندوبونەوە نەبو بەڵکو گومانتان وابو کە ﷲ بە زۆرێك لەو شتانەی کە ئێوە دەیکەن بێ ئاگایە. لە چەند ڕێگایەکەوە کە هەندێکیان جوانە(حسن) هاتوە کە دەڵێت: تاقمێك لە نەیارانی پێغەمبەرمانﷺ هەندێکیان بە هەندێکیان وت: ئایا ﷲ هەمو قسەیەکی ئێمە دەبیسێت؟ هەندێکیان وتیان: ئەگەر دەنگمان بەرز نەکەینەوە نایبیسێت، هەندێکی تریان وتیان: ئەگەر شتێك ببیسێت هەموی دەبیسێت ئائەم قسەیە باسکرا بۆ پێغەمبەرﷺ جا ﷲ ئەم ئایەتەی دابەزاندو تێیگەیاندن کە ئەگەر بەناو دڵیشیاندا بێت هەر دەیزانێو شایەتی لەسەر دەدات خۆ ئەوەی ناو دڵیش هەر ﷲ خۆی دروستی دەکات ﴿دەی ئایا دەگونجێت کەسێ شتێ دروست بکاتو پێی نەزانێ لەحاڵێکدا کەزۆر وردبینو بەئاگایە؟﴾مولك/١٤.

(٢٣) بەڵێ ئەو گومانە نارەواتانە بو کە واتان گومان دەکرد کە پەروەردگارتان بەکارو کۆششتان نازانێت جا ئەو بۆچونە هەڵەیە لەناوی بردن، ئەوسا چونە ڕیزی ڕەنجەڕۆیانەوە.

(٢٤) جا ئیتر ئەگەر خۆیان بگرن ئەوسا هەر ئاگر جیگایانەو ئەگەر داوای لێبوردنیش بکەن، ئەوسا ئەوان لەوانە نین کە لێبوردنیان لێوەردەگیرێت. واتە جگە لە ئاگری دۆزەخ باچاوەڕێی هیچی تر نەکەن.

(٢٥) جا بەهۆی لاساری خۆیانەوە دۆستانی وامان بۆ پەیداکردن کە هەمو کارو کۆششێکی خراپی پێشو پاشی خۆیانی بۆ جوان کردن وبڕیاری(ﷲ)یش کە پڕکردنی دۆزەخە هاتەدی لەسەر ئەوانو چونە ڕیزی ئەو گەلە خراپانەی پێشخۆیانەوە لە جنۆکەو ئینسان، کەبێگومان ئەوان لە ڕەنجەڕۆیان بون.

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢١) وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ (٢٢) وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ (٢٣) فَإِن يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ وَإِن يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُم مِّنَ الْمُعْتَبِينَ (٢٤) وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُم مَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ (٢٥) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ (٢٦) فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٧) ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (٢٨) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ (٢٩)

(٢٦) جا خوانەناسان بە یەکتریان وت: گوێ لەم قسانە مەگرنو هەر کاتێك ئەم قورئانە خوێنرایەوە قسەی بێسودو بێ کەڵکی خۆتانی تێکەڵ بکەن تاکو ئێوە سەرکەون بەسەریداو قسەی بڕنو نەیەڵن خەڵك لێی تێبگات.

(٢٧) جا ئێمەش سزای توندمان پێچەژاندنو بێگومان بە خراپترین لەو کردارو ڕەفتارە پیسانەی کە کردویانە تۆڵەیان لێ وەردەگرین.

(٢٨) ئەو تۆڵە خراپەی کە باسکرا بۆ دوژمنانی ﷲ، ئاگرەودۆزەخ کە هەر لەویدا هەیە بۆ ئەوان لەناو ئەو ئاگرەدا ماڵی هەمیشەییان، جا ئەم تۆڵە خراپو سەختە بە هۆی ئەوەبو کە ئەوان دانیان بە نیشانەکانی ئێمەدا نەدەنا.

(٢٩) جا ئەو کەسانەی کە خوانەناسن لە قیامەتدا دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان ئەو دوانەی کە سەریان لەئێمە شێواندو گومڕایان کردین لە جنۆکەو لە مرۆڤ پیشانمان بدە تا ئێستا بۆ ئەوەی بێنرخ وسەرشۆڕیان بکەین، بیانخەینە ژێر پێی خۆمان وپێ پڕنەیان بکەین. بەڵێ، نەزانان لەوێ ئەو قسە گەورە یە دەکەنو لەدنیایشدا بەندەیانن وخۆیان فیدایان دەکەنو کەس وکارو ماڵو سامانیان لە ڕێگایاندا دادەنێن؟! ئای ئێمەی مرۆڤ چەندە نەزان وبێ شەرمین. ئینجا بە دوای باسی خراپاندا پەروەردگار باسی چاکان دەکاتو دەفەرموێ:

إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسۡتَقَٰمُواْ تَتَنَزَّلُ عَلَيۡهِمُ
ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُواْ وَلَا تَحۡزَنُواْ وَأَبۡشِرُواْ بِٱلۡجَنَّةِ
ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحۡنُ أَوۡلِيَآؤُكُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ
ٱلدُّنۡيَا وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِۖ وَلَكُمۡ فِيهَا مَا تَشۡتَهِيٓ أَنفُسُكُمۡ
وَلَكُمۡ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلٗا مِّنۡ غَفُورٖ رَّحِيمٖ ﴿٣٢﴾
وَمَنۡ أَحۡسَنُ قَوۡلٗا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا وَقَالَ
إِنَّنِي مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسۡتَوِي ٱلۡحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُۚ
ٱدۡفَعۡ بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِي بَيۡنَكَ وَبَيۡنَهُۥ عَدَٰوَةٞ كَأَنَّهُۥ
وَلِيٌّ حَمِيمٞ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ
إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٖ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ نَزۡغٞ
فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِ
ٱلَّيۡلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُۚ لَا تَسۡجُدُواْ لِلشَّمۡسِ
وَلَا لِلۡقَمَرِ وَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِۤ ٱلَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمۡ
إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ ٱسۡتَكۡبَرُواْ فَٱلَّذِينَ عِندَ
رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمۡ لَا يَسۡـَٔمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾

(٣٠) بەبێگومان ئەو کەسانەی کە دەڵێن: پەروەردگارمان (ﷲ) یەو پاشان لەسەر ئەم قسەیەی خۆیان لانادەن تا دەگەنە سەرە مەرگ ئا لەو کاتەدا فریشتەکان دادەبەزنە لایانو دڵخۆشیان دەکەنو دەڵێن: مەترسنو خەم مەخۆنو موژدە بدەن بەو بەهەشتەی کە بەڵێنتان پێدرابو.

(٣١) ئێمە دۆستانتانین لە ژیانی دنیاو لە ڕۆژی دوایشدا، خۆ بۆتان هەیە لەناو ئەو بەهەشتەدا ئەوەی کە نەفستان پێی خۆشەو هەرچی داوای بکەن لەناویدا دەستان دەکەوێت.

(٣٢) ئەمە میوانداریییەکە لەلایەن زاتێکی لێبووردەو چاوپۆشی کەر لە تاوانو میهرەبانەوەکە (ﷲ) یە.

(٣٣) جا کێ هەیە قسەی جوانتر بێت لەو کەسەی کە بانگی خەڵك دەکات بەرەو (ﷲ)و کرداری چاك دەکاتو دەڵێت: بێگومان من لە موسڵمانانم؟

(٣٤) چاكو خراپ یەکسان نین جا با بەو ڕەوشت وئەخلاقەی کە جوانە پاڵ بنێ بە خراپەوە، ئەوسا ئەو کەسەی کە لەنێوان تۆو ئەودا دوژمنایەتی بوە هەروەکو دۆستێکی نزیك دەبێ بۆت.

(٣٥) خۆ ئاوا کارێك ناکەن وناگەن بەم پلەیە مەگەر ئەو کەسانەی کەخۆیان ڕاگرتوەو نەفسی خۆیان لەسەر لێبوردنو چاوپۆشی ڕامکردوە، دیسان ناگەن بەو پلەیە مەگەر خاوەنی بەشێکی گەورەبن.

(٣٦) جا هەر کاتێك لە شەیتانەوە دوچاری ختورەو خەیاڵێك بوی کە لە ڕەوشتی بەرزو جوان لات بدات، ئەوسا بەپەلە پەنا بەرە بۆ ﷲ بۆ ئەوەی لەو ختورەو خەیاڵە خراپە پاکت بکاتەوە کە بێگومان ئەو هەر خۆیەتی بیسەری هەمو قسەو ختورەی بەندەکانی و زانەری هەمو کردارێکی، ئینجاﷲ بەشێکی تر لەنیشانە گرنگەکانی خۆیمان بۆ باسدەکاتو دەفەرموێ:

(٣٧) خۆ هەندێك لە نیشانەکانی بوونی(ﷲ)و هێزو دەسەڵاتو زانیاریو دانایی ئەو زاتە شەو و ڕۆژو خۆرو مانگە کە چۆنی دروستکردونو هەموویانی ڕامکردوە بۆ ئەنجامدانی ئەو شتانەی کە بەسودی مرۆڤن، جا نە سوجدە بۆ ڕۆژ ببەنو نە بۆ مانگ، ئەگەر ئێوە تەنها ئەو زاتە دەپەرستن سوجدە تەنها بۆ ﷲ ببەن ئەوەی کە ئەوانی دروستو ڕامکردوە.

(٣٨) ئەوسا ئەگەر ئەوان خۆیان بە زلگرتو بەندایەتی (ﷲ)یان نەکرد هەر خۆیان زیان لێکەوتو دەبن، چونکە ئەوانەی کە لە لای پەروەردگاری تۆن بە شەوو بە ڕۆژ تەسبیحاتی ئەو دەکەنو ئەوان هەرگیز بێ تاقەت نابن لە بەندایەتیو پەرستنی ئەو زاتەدا.

(٣٩) جا هەندێکی تر لە نیشانەی بوونو دەسەڵاتی ئەو زاتە ئەوەیە کە بێگومان تۆ ئەو زەویە دەبینی کە وشكو بێ هەستو خوستە، جا ئێمە بارانی بۆ دەبارێنین کە دەجوڵێتو بەرز دەبێتەوەو دانەوێڵەو ڕووەکی لێشین دەبیت، بێگومان ئەو کەسەی کە ئەو زەوییەی زیندوو کردەوە هەروا مردوانیش زیندوو دەکاتەوە، بێگومان ئەو توانای بەسەر هەمو شتێکدا هەیە.

(٤٠) بێگومان ئەو کەسانەی کە نیشانەکانی ئێمە دەگۆڕن بە لادانی لە مانای خۆی بۆ مەبەستی تایبەتی خۆیان لە ئێمە ناشارێنەوەو سزایان دەدەین بە ئاگر، جا ئایا ئەو کەسەی کە فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرەوە چاکە یان ئەو کەسەی کە لە ڕۆژی قیامەتا بە ئاسودەیی بەرەو سەرای مەحشەر دێت؟ دەی هەرچی ئارەزۆتان لێیەتی لە چاکەو خراپە بیکەن بێگومان ئەو زاتە بینەرە بەو شتەی کە دەیکەن.

وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلۡأَرۡضَ خَٰشِعَةٗ فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡۚ إِنَّ ٱلَّذِيٓ أَحۡيَاهَا لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰٓۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلۡحِدُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا لَا يَخۡفَوۡنَ عَلَيۡنَآۗ أَفَمَن يُلۡقَىٰ فِي ٱلنَّارِ خَيۡرٌ أَم مَّن يَأۡتِيٓ ءَامِنٗا يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ ٱعۡمَلُواْ مَا شِئۡتُمۡ إِنَّهُۥ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِٱلذِّكۡرِ لَمَّا جَآءَهُمۡۖ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٞ ﴿٤١﴾ لَّا يَأۡتِيهِ ٱلۡبَٰطِلُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَلَا مِنۡ خَلۡفِهِۦۖ تَنزِيلٞ مِّنۡ حَكِيمٍ حَمِيدٖ ﴿٤٢﴾ مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدۡ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبۡلِكَۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغۡفِرَةٖ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٖ ﴿٤٣﴾ وَلَوۡ جَعَلۡنَٰهُ قُرۡءَانًا أَعۡجَمِيّٗا لَّقَالُواْ لَوۡلَا فُصِّلَتۡ ءَايَٰتُهُۥٓۖ ءَا۬عۡجَمِيّٞ وَعَرَبِيّٞۗ قُلۡ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ هُدٗى وَشِفَآءٞۖ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ فِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرٞ وَهُوَ عَلَيۡهِمۡ عَمًىۚ أُوْلَٰٓئِكَ يُنَادَوۡنَ مِن مَّكَانِۭ بَعِيدٖ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ فَٱخۡتُلِفَ فِيهِۗ وَلَوۡلَا كَلِمَةٞ سَبَقَتۡ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيۡنَهُمۡۚ وَإِنَّهُمۡ لَفِي شَكّٖ مِّنۡهُ مُرِيبٖ ﴿٤٥﴾ مَّنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَسَآءَ فَعَلَيۡهَاۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

﴿٤١﴾ بەبێگومان ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بەم قورئانە نەکرد ئەو کاتەی کە هاتە لایان، تۆڵەیان لێوەردەگرین. وەبە بێگومان کە ئەوە پەڕاوێکی نایابو بەرێزە.

﴿٤٢﴾ کە نە لە ئێستایداو نە لەداهاتویدا شتی پڕوپوچ ناتوانێت ڕووی تێبکاتو شتێکی بێسودی تێدابەدی نەکراوەو ناکرێت، چونکە ڕەوانە کراوی ئەو زاتەیە کە زۆر داناو سوپاسکراوە.

﴿٤٣﴾ جگە لەو قسە خراپو نابەجێیانەی کە بە هەمو پێغەمبەرانی پێش تۆ وتراوە، شتێکی تازەتر بە تۆ ناوترێت، کە وابو ئارامگرە هەروەکو چۆن ئەوان ئارامیان گرت دڵنیابە ئەو خوا نەناسانە سزا دەدرێن هەروەکو چۆن ئەوانەی پێشو سزادران، بێگومان پەروەردگارت خاوەنی چاوپۆشیە بۆ ئەو کەسانەی ڕاستو دروستنو لە هەڵەکانیان پەشیمان دەبنەوەو خاوەنی تۆڵەی بەژانیشە بۆ ئەوکەسانەی لەسەر دژایەتی ئایینو شیرك دەمرن.

﴿٤٤﴾ ئەگەر ئەم قورئانەمان بەزمانی غەیرەعەرەبی ڕەوانە بکردایە بێگومان دەیان وت: چۆن وا دەبێت دەبوایە نیشانەکانی ڕۆشن بکرایەوە ئایا چۆن وا دەبیت کە ئەم قورئانە عەرەبی نەبێتو پێغەمبەر عەرەب؟! واتە شتی وا نابێتو ناگونجێت، بڵێ ئەو قورئانە ڕێنمایو چارەسەری نەخۆشیە لاشەییو دەرونیەکانە بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕیان پێی هێناوە، وەئەو کەسانەش کە باوەڕی پێناکەن لەناو گوێچکەیاندا باری قورس هەیەو کەرنو هیچی لێ حاڵی نابەنو ئەوان کوێرنو جگە لە بەدبەختی سودێکی تری لێ وەرناگرن، بەڵێ ئەوەندە بێ ئاگاو دورن لە ڕاستیەوە هیچ لەو قورئانە تێناگەن وەکو ئەوە کە لە شوێنێکی دورەوە بانگ بکرێنو جگە لەدەنگەکە شتێکی تر حاڵی نەبن.

﴿٤٥﴾ جا بەراستی ئێمە ئەو پەڕاوەمان (تەورات) دا بە موساعليه السلام جا یەك قسە نەبون تێیدا هەندێك باوەڕی پێکردو هەندێکیش بە درۆیان خستەوە(هەروەکو ئەم قورئانەی کە هاتوە بۆ تۆ ئەی محمد ﷺ) جا ئەگەربریاری پەروەردگارت بە دواخستنی سزاو لێکۆڵینەوە لە هەمو خەڵکان پێش نەکەوتایە دەمێك بو هەر لە دنیادا بریاریان بەسەردا ئەنجام دەدرا لە بارەی ئەو ناڕێکیەی کە هەیانە سەبارەت بە ئایینو بەپێغەمبەر ﷺ بێگومان ئەوان گومانیان هەیە لەم قورئانەو زۆر لێی دوو دڵن.

ئەمەش دڵ نەواییەکە بۆ پێغەمبەرمان ﷺ واتە: هەر تۆ نەبویت کە ئاوا گەلەکەت ڕێگای ئایینو بلاوکردنەوەی ئەو قورئانەت لێبگرنو بەدرۆت بخەنەوە، تەماشای موساو گەلەکەی بکەو بزانە چییان کردوە لەگەڵیدا.

﴿٤٦﴾ هەر کەسێك ئیشی چاك بکات بۆ خۆی دەکاتو خۆی سودی لێوەردەگرێتو هەر کەسێکیش خراپە بکات تاوانی ئەو خراپەیە هەر بە مل خۆیەتیو پەروەردگارت ستەم لە هیچ بەندەیەکی ناکات.

﴿٤٧﴾ زانینی کاتی هاتنی ڕۆژی قیامەت هەر بۆلای زاتی خۆی دەگەڕێتەوەو کەس هیچی لێ نازانێت، هیچ میوەیەك لەناو کالانی نایەتە دەرو هیچ مێینەیەك ئاوس نابێو ئەو بارەی

۞ إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَآءِى قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَظَنُّوا۟ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾ لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْـَٔافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌۢ ﴿٥٤﴾

دانانێت مەگەر بە گوێرەی زانیاری ئەو زاتە بێت، جا ئەو ڕۆژە بانگیان دەكات‌و دەفەرموێ: لەكوێن هاوبەشەكانم؟ دەڵێن: پێمان ڕاگەیاندویت كە لەناو ئێمەدا شایەتیەك نیە كە بڵێت: تۆ هاوبەشت هەیەو دان بە هەڵەی خۆیاندا دەنێین، چونكە ئەوە قیامەتەو هەمو شتێكیان بۆ ڕۆشن بوەتەوە.

(٤٨) جا ئەوانەی كە لە پێشدا هاواریان لێدەكردن‌و دەیان پەرستن وا ئێستا لێیان گوم بوون‌و دڵنیا بوون كە هیچ پەناگایەكیان نیەو بێچارەو بێدەرتانن. جا پێم بڵێن: ئەوانەی كەتۆلەدنیادا پەنایان بۆدەبەیت‌و پێت وایە دەتوانن لەدوارۆژدا بێن بەهاوارتانەوە ئەوانە هەرخۆیا خودان یان غەیری خودان؟ ئەگەر دەڵێن: ئەوانیش هەرخودان ئەوەئیتر قسەمان لەگەڵتان نیە ئەوەندە كوفرەكەتان گەورەو ئاشكرایە، وەئەگەر دەشڵێن: غەیری خودان دەی بەوە دەبێت بە موشریك‌و هاوەڵ دانەر بۆخوداو بە بێ تەوبە كردن‌و پەشیمان بونەوە لەو تاوانە خوا عەفوت ناكات، دەی ژیر بەو بە درۆو دەلەسەی دنیا بەدینخۆران خۆت شەرمەندەی خواو پاشەڕۆژت مەكە .

(٤٩) مرۆڤ لە داواكردنی ماڵ‌و تەندروستی‌و شتی چاك وەڕەس نابێت خۆ ئەگەر زیانێكی توش هات ئەوسا وا نائومێدو داماو دەبێت كە بە سەرو سیمایدا دەردەكەوێت.

(٥٠) جا ئەگەر پاش ئەو زیانەی كە توشی هاتووە تامی خۆشیمان پێچەشت‌و بارودۆخی ژیانمان بۆچاك كرد بە دڵنیاییەوە دەڵێت: ئەمە بۆ منە، واتە: خۆم شایستەی ئەمەم‌و وا دەزانم كە قیامەت نایەت، خۆ ئەگەر وەكو پێغەمبەران دەڵێن ڕاست بو گەڕێنرامەوە بۆ لای پەروەردگارم ئەوە لەوێش هەر چاكترم بۆ هەیە، ئەم مرۆڤە نەزان‌و خۆ پەسەندە، وا دەزانێ چۆن لە دنیادا چاكەی لەگەڵدا كراوە هەروەها پاشە ڕۆژیش وا دەبێت، بێ ئاگایە لەوەی كە چاكەی ژیانی دنیا تەنها بۆ تاقیكردنەوەیەو هیچی تر جا كێ لەم تاقیكردنەوەدا دەرچو ئەوە لە قیامەتیشدا سەرفەرازەو كێیش دەرنەچو ڕیسواو شەرمەندەیە، ئەوەتە كە پەروەردگار لە وەڵامی ئەو بۆچونە هەڵەدا دەفەرموێ: ئەوسا بە دڵنیاییەوە بەو كەسانەی كە خوانەناسبون هەواڵی ئەو كردارەیان پێدەدەین كە كردویانن‌و سزای چڕو پڕو توندیان پێدەچەژین.

(٥١) خۆ هەر كاتێك كە فەڕو بەرەكەتی خۆمان بەسەر مرۆڤدا بڕێژین لەجیاتی سوپاس كردندا لە خۆی بایی دەبیت‌و گوێ بە ئایین نادات‌و بە لوت بەرزیەوە لای تێدەكات، ئەوسا هەر كاتێكیش دوچاری زیان‌و ناخۆشی ببێت خاوەنی پاڕانەوەی پان‌و بەرینە.

(٥٢) بڵێ: پێم بێژن ئەگەر ئەم قورئانە لە لایەن پەروەردگارەوە بێت‌و پاشان ئێوە باوەڕی پێنەكەن، كێ گومڕاترە لەو كەسەی كە لە بارەی ئەم قورئانەوە لە ناڕێكی‌و دڵەڕاوكێیەكی زۆر دوور لە ڕاستی دابێت؟ هیچ كەس. ئینجا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٥٣) بەم زوانە لەم بونەوەرەو لەناو خودی خۆیاندا نیشانەكانی خۆمانیان پیشان دەدەین تا ڕۆشن ببێتەوە بۆیان كە بێگومان ئەو زاتە ڕاستەو تاك وتەنیایەو هاوەڵی نیە، ئایا هەروا دژایەتیت دەكەن؟ ئەی پەروەردگارت بەس نیە بۆ تۆ لە حاڵێكدا كە هیچ گومانی تێدا نیە كەخۆی ئاگادارە بەسەر هەمو شتێكدا؟

(٥٤) بزانن كە بێگومان ئەوانە لە گەیشتن بە پەروەردگاری خۆیان بۆ حیساب‌و پاداشت‌و سزا لە گوماندان، بزانن كە بێگومان ئەو گەمارۆی هەمو شتێكی داوە بەجۆرێك كە هیچ شتێك لە دەرەوەی بازنەی زانیاری‌و دەسەڵاتی ئەودا نیە. دەڵێن: عومەری كوڕی عەبدولعەزیز چوە سەر دوانگەو سوپاس‌و ستایشی (ﷲ)ی كردو وتی: لەپاشدا، ئەی خەڵكینە من ئێوەم كۆ نەكردوەتەوە بۆ ئەوەی باسی ڕوداوێكتان بۆ بكەم بەڵام بیرم لە هاتنی قیامەت‌و حیساب‌و كیتابێك كردەوە كە ئێوە بۆی دەچن، جا زانیم ئەوەی باوەڕی بەمە هەیە ساویلكەو كەم عەقڵە، ئەوەیش كە باوەڕی پێناكات لەناوچوە، چونكە ئەوەی كەباوەڕی پێی هەیە

پاڵی لێداوەتەوەو بەگوێرەی پێویست بۆی هەوڵ نادات کەواتە کەم عەقڵە، ئەوەیش کە باوەڕی پێی نەبێ ئاشکرایە کە لەناو چوە.

٤٢ سورەتی شورا ٥٣

سورەتی شورا بە ئەلفولامەوە کە سورەتی چلو دووهەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، پەنجاو سێ ئایەتە، هەندێك دەڵێن ئایەتی ﴿ قُل لَّآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًا إِلَّا ٱلۡمَوَدَّةَ فِي ٱلۡقُرۡبَىٰۚ ﴾ بە سێ ئایەتی ترەوە لە مەدینەدا هاتۆتە خوارەوەو بە سورەتی حم عسق، سورەتی عسق، سورەتی حم سقو سورەتی شورا بەبێ ئەلف لام ناو دەبرێت. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستونۆهەمەو پاش سورەتی (الكهف) و پێش (إبراهيم) دابەزیوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) (٢) حا ،میم. عین، سین، قاف، هەر خوا خۆی دەزانێت مەبەست چیە لەم پیتانە.

(٣) هەر ئاوایە بۆ لای تۆو لای ئەو کەسانەش کە لە پێش تۆدابون (اللّٰه)ی بە دەسەڵاتو دانا وەحی کردوەو پەیامی خۆی بۆ ناردون.

حاریسی کوڕی هیشام پرسیاری لە پێغەمبەری خوا ﷺ کرد کە چۆن وەحیت بۆ دێت فەرموی: {أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا /متفق عليه/ هەندێ جار وەحیم بۆ دێت وەکو دەنگی جەرەس کە ئەوە زۆر سەختە لەلام جا کە جیا دەبێتەوە لێم لە کاتێکدا کە ئەوەی کە وتویەتی لەبەرم کردوە، وە هەندێ جاریش ئەو فریشتەیە (جبرەئیل) وەکو پیاوێك دێتە لامو قسەم لەگەڵدا دەکات، جا لەبەری دەکەم ئەوەی کە دەیڵێت، عائیشە دەیوت: بەراستی دیومە کە وەحی بۆ هاتوەﷺ لە ڕۆژێکی زۆر ساردا کاتێك کە لێی جیا دەبویەوە عارەق بەناو چاوانیدا دەهاتە خوارەوە} . ئینجا دەفەرموێ:

(٤) ئەوەی لە ناو ئاسمانانو لەناو زەویدایە هەموی هەرموڵکی ئەو زاتەیەو هەر خۆی پایە بەرزو گەورەیە.

(٥) ئاسمانان لە ترسی اللّٰه خەریکە بەسەریەکدا شەقو پەق ببێتو فریشتەکانیش لەگەڵ سوپاسی پەروەردگاریاندا پاكو خاوێنیو بێ عەیبی ئەو باس دەکەنو بۆ ئەوانەش کە لەسەر

٤٢ سُورَةُ الشُّورَىٰ ٥٣

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ عٓسٓقٓ ﴿٢﴾ كَذَٰلِكَ يُوحِيٓ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ ٱللَّهُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٣﴾ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٤﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرۡنَ مِن فَوۡقِهِنَّۚ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡ وَيَسۡتَغۡفِرُونَ لِمَن فِي ٱلۡأَرۡضِۗ أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيۡهِمۡ وَمَآ أَنتَ عَلَيۡهِم بِوَكِيلٖ ﴿٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ قُرۡءَانًا عَرَبِيّٗا لِّتُنذِرَ أُمَّ ٱلۡقُرَىٰ وَمَنۡ حَوۡلَهَا وَتُنذِرَ يَوۡمَ ٱلۡجَمۡعِ لَا رَيۡبَ فِيهِۚ فَرِيقٞ فِي ٱلۡجَنَّةِ وَفَرِيقٞ فِي ٱلسَّعِيرِ ﴿٧﴾ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَهُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَلَٰكِن يُدۡخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾ أَمِ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۖ فَٱللَّهُ هُوَ ٱلۡوَلِيُّ وَهُوَ يُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٩﴾ وَمَا ٱخۡتَلَفۡتُمۡ فِيهِ مِن شَيۡءٖ فَحُكۡمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّي عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَإِلَيۡهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾

زەویدان، داوای لێ بوردنیان بۆ دەکەن، جا بزانن بێگومان کە اللّٰه هەر خۆیەتی لێبوردە لە تاوانی بەندەکانیو بە بەزەیشە بۆیان.

(٦) جا ئەو کەسانەی کە جگە لە ئەو زاتە بۆ خۆیان دۆستانێکی تر دەگرنو دەیان پەرستن، اللّٰه ئاگای لێیانەو تۆ زامنیان نیت. وە ئۆباڵی کرداری ناپەسندی خۆیان لەسەر شانی خۆیانەو تۆ هەر ترسێنەرێکی بۆ ئەوانو اللّٰه بەسەریاندا زاڵەو دەزانێ چی دەکەن.

(٧) جا هەرئاوەها قورئانێکی عەرەبیشمان ناردە لات تا تۆ خەڵکی مەکەو ئەو کەسانەی چواردەوری لە سزای اللّٰه بترسێنی، وە هەروەها خەڵك لە ڕۆژی کۆکردنەوەی هەمو دروستکراوەکان کە ڕۆژی حیسابو پردو دۆزەخە بترسێنی کە هیچگومان لە هاتنی ئەو ڕۆژەدا نیە، جا خەڵك جیا دەکرێنەوە هەندێك بۆ بەهەشتو تاقمێکیش بۆ ناو دۆزەخو ئاگری داخو سوتێنەر.

(٨) جا ئەگەر اللّٰه ئارەزۆی لێ بووایە دەیکردن بە یەك گەلو لەسەر یەك ئایین کە ئیسلامە بەڵام اللّٰه خەڵکی سەرپشك کردوە لە هەڵبژاردنی ڕێگای باشو خراپ تا چاکان بەهۆی کاری چاکیانەوە بخاتە ناو بەهەشتەوەو خراپانیش بۆ دۆزەخ، ئەوسا ستەمکاران هیچ دۆستو یارمەتی دەرییەکیان نیە نە لە دنیاداو نە لە دواڕۆژدا.

فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَمِنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ أَزۡوَٰجٗا يَذۡرَؤُكُمۡ فِيهِۚ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿١٢﴾ ۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحٗا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ كَبُرَ عَلَى ٱلۡمُشۡرِكِينَ مَا تَدۡعُوهُمۡ إِلَيۡهِۚ ٱللَّهُ يَجۡتَبِيٓ إِلَيۡهِ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِيٓ إِلَيۡهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوٓاْ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةٞ سَبَقَتۡ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى لَّقُضِيَ بَيۡنَهُمۡۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ لَفِي شَكّٖ مِّنۡهُ مُرِيبٖ ﴿١٤﴾ فَلِذَٰلِكَ فَٱدۡعُۖ وَٱسۡتَقِمۡ كَمَآ أُمِرۡتَۖ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡۖ وَقُلۡ ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٖۖ وَأُمِرۡتُ لِأَعۡدِلَ بَيۡنَكُمُۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمۡۖ لَنَآ أَعۡمَٰلُنَا وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡۖ لَا حُجَّةَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُۖ ٱللَّهُ يَجۡمَعُ بَيۡنَنَاۖ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٥﴾

(٩) ئایا جگە لەو زاتە کەسێکی تر دەکەن بە دۆست بۆخۆتان لەحاڵێکداکە ﷲ خۆی یارمەتی دەری باوەڕدارانەو هەر خۆیەتی کە مردوان زیندو دەکاتەوەو هەر ئەو زاتەیە توانای بەسەر هەمو شتێکدا هەیە؟

(١٠) جا لەسەر هەر شتێك ڕێك نەکەوتنو ناکۆکی کەوتە نێوانتانەوە ئەوسا بڕیاری یەکلاکردنەوەی ئەوە هەر لەلای (ﷲ)یەو نابێ بەرەو جێگاو کەسی تر بڕۆن، ئەو (ﷲ)یەی کەباسی ئەکەم پەروەردەگارمە، هەر بەو زاتەش پشت دەبەستمو هەر بۆ لای ئەویش دەگەڕێمەوەو هەمو بڕیارێك هەر لەو وەردەگرم.

(١١) ئەو زاتەدروستکەری هەمو ئاسمانانو زەوییەو لەخۆتان هاوسەرانی بۆ دروستکردونو لە چوار پێیانیش نێرو مێی داناوە، تا بەهۆی ئەو جوتەوە زۆرتان بکات، هیچ شتێك وێنەی ئەو نیەو هەر خۆی بیسەری هەمو گوفتارێکەو بینەری هەمو ڕەفتارێك.

(١٢) کلیلی هەمو کاروبارەکانی ئاسمانانو زەوی هەر بە دەست ئەوە کە بۆ هەر کەسێك ئارەزۆی لێ بێت ڕۆزی فرەوان دەکاتو دەیشیگرێتەوە لەوکەسەیش کەئارەزۆی لێ بێت، بێگومان کە ئەو بەسەر هەمو شتێکدا زانیاری زۆرە. جا ئەو زیادو کەمییەی نێوانی خەڵك هەموی دادپەروەرانەو دانایانەیەو لەسەر بناغەی ئەو زانیاریە زۆرەی خۆیەتی.

(١٣) ﷲ ئایینێکی بۆداناون کە هەر ئەوەیە بەنوحیشی را سپاردوە،وە ئەوەی کە ئێمە ناردومانە لای تۆ و ئەوەی کە ئامۆژگاری ئیبراهیمو موساو عیسامان پێکردوە ئەوەیە کە: ئەم ئایینەی کە بۆم ناردوون دەستی پێوە بگرنو بەش بەش مەبن تێیدا، واتە ئایینی پێغەمبەران هەر لە ئادەمەوە هەتا خاتەم لە بنەڕەتا یەکنو هیچ جیاوازیەکی تێدانیەو تەنها لە لقو پۆپدا جیاوازیان هەیەو بە پەیڕەوانی هەمویشیان وتراوە بەش بەش مەبن، چونکە ئەو بەش بەشیە سەرەڕای لاوازبونو سەرشۆڕی لەدنیادا دەبن بە حیزبو پێڕو شەخس پەرستو دەچنە ڕیزی موشریکانەوە، بۆیە بەدوای ئەو قەدەغە کردنی بەش بەشیەدا دەفەرموێ: ئەوەی کەتۆ بانگیان دەکەیت بۆ لای کە دەست گرتن بە ئایینو بەش بەش نەبونە سەختە لەلای هاوبەش دانەران؟! ﷲ ئارەزۆی لەهەر کەسێك هەبێت هەڵیدەبژێرێتو هەر کەسێکیش بە دڵ بگەڕێتەوە بۆ لای ئەو ڕێنمایی دەکاتو دەیگەیەنێت بە خۆشبەختی هەتاهەتایی.

(١٤) جا ئەمانە پارچە پارچە نەبون مەگەر پاش ئەوەی کە زانیاری باشیان هاتبوە لا کە ئایینی ئیسلامە ئەمەش تەنها لەبەر ئیرەییوحەسادەت و دوژمنایەتی ئەم دینەبوە نە شتێکی تر، چونکە هەمویان لەپێشدا یەك دەنگ بون کە ئەگەر پێغەمبەرو ئایینی تازە هات بەدڵو بەگیان وەری دەگرین بەڵام کاتێك کە هات لەبەر ئیرەیی ئاوایان بەخۆیان کرد، خۆ ئەگەر بڕیاری پەروەردگارت پێش نەکەوتایە بە دواخستنی سزا، هەر زۆر زوو کاریان بە سزادان یەکسەر دەکرایەوە، بێگومان ئەوانەی کە پەڕاوی خودایان بۆ بەجێما تێیدا کەوتنە دوودڵبون لێی.

(١٥) جا لەبەر ئەمە تۆش بانگی خەڵك بکە بۆ ئەم ئایینەو ڕاستو دروست لەسەری بوەستەو ئەم لاو ئەولا مەکە وەکو چۆن فەرمانت پێکراوە،وە پەیڕەوی لە ئارەزۆی ئەوان مەکەو بڵێ: باوەڕم هەیە بەو پەڕاوانەی کەﷲ ڕەوانەی کردونو فەرمانم پێکراوە کە بە دادپەروەرانە هەڵسو کەوتتان لەنێواندا بکەم، ﷲ پەروەردگارمانەو پەروەردگارتانە، کرداری خۆمان هەر بۆ خۆمانو کرداری خۆتان هەر بۆ خۆتان، لەنێوان ئێمەو ئێوەدا هیچ بەڵگەیەك نیە کە باس نەکرابێت، ﷲ لەگەڵ یەکدا لە

قیامەتدا کۆمان دەکاتەوە، خۆسەرەنجام هەر بۆ لای ئەویشە گەڕانەوەمان.

(١٦) جا ئەو کەسانەی کە دەمە دەمە دەکەن لەزاتی (ﷲ)دا دوای ئەوەی کە وەڵامی دراوەتەوەو کەسانێك بەو باوەڕیان هێناوە بەڵگەکانیان پوچو هەڵوەشاوەیەو ڕقو تورەیی پەروەردگاریان وەکو چادرێك لەسەرەو سزایەکی سەختیان بۆ هەیە لەسەر ئەو دەمەدەمەو دژایەتی کردنەیان.

(١٧) ﷲ ئەو زاتەیە کە تەواوی پەڕاوەکانی ڕەوانە کردوەکە سەراپا حەق وراستن‌و میزانیشی ناردوە تا خەڵکی فێری دادپەروەری ببن لەکێشانە وپێوانەو تەواوی بڕیارو کاروبارياندا، وە تۆ نازانیت؟ لەوانەیە کاتی هاتنی ڕۆژی دوایی نزیك بێت.

(١٨) جا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بەو ڕۆژە نیە بەپەلەن بۆ هاتنی‌و بە گاڵتەوە چونکە بەڕاستی نازانن داوای هاتنی دەکەن بەڵام ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بەو ڕۆژە هەیە لێیدەترسن‌و دەزانن کە ئەو ڕۆژە ڕاستەو دێت بەسەر ئەم مرۆڤ و بونەوەرەدا، بزانن بێگومان ئەو کەسانەی کە لە بارەی هاتنی قیامەتەوە گومانیان هەیە وان لەسەر لێشێواوییەکی دوور لە ڕاستیداو زۆر نابات پەشیمان دەبنەوە، بەڵام ئەو کاتە پەشیمانی بێسودە بۆیان.

(١٩) ﷲ بە لوتفو بەسۆزە بۆ بەندەکانی، ئەو ڕۆزی دەدات بەوەی کە ئارەزۆی لێیەتی، جا هەر خۆی بە تواناو دەسەڵاتدارەو هەر شتێ ئارەزۆی لێبێت دەیکات‌و هیچ بەربەرستێك ناتوانێ ڕێگای پێبگرێت.

(٢٠) هەر کەسێك بەو کارو تەلاشەی دنیای خۆی دەسکەوتی ڕۆژی دوایی مەبەست بێت ئێمە ئەو نائومێد ناکەین‌و بەشی دەدەین‌و بۆیشی زیاد دەکەین، وە هەر کەسێکیش هەر دەسکەوتی دنیای مەبەست بێت هەندێکی لەوە پێدەدەین‌و لە ڕۆژی دواییدا هیچ بەشێکی تری نیە.

(٢١) ئایا ئەوان هاوبەشانێکیان هەیە کە ئایینیان بۆ دانابن‌و پەیڕەوی لێبکەن لە حاڵێکدا کە ﷲ ماوەی بەوە نەداوە کە جگە لە بەرنامەی خۆی بەرنامەیەکی تر هەڵبژێرن‌و پەیڕەوی بکەن، ئەوسا ئەگەر دواخستنی بڕیاری جیاکەرەوەی حەق‌و ناحەق زووتر لەلایەن (ﷲ)وە نەدرایە کە ماوەیان پێبدرێت تا دەگەن بە کاتی خۆی بەبێشك دەمێك بو لەنێوانیاندا بە سزاو تۆڵە لێ سەندنیان ئیش کۆتایی پێ هاتبو. کەواتە ئەوانەی کە ئەمرۆ یاساو بەرنامە بۆ خۆیان دادەنێن بە هەر ناوێکەوە بێت ئەگەر

وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِي ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ٱسۡتُجِيبَ لَهُۥ حُجَّتُهُمۡ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ وَلَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ وَٱلۡمِيزَانَۗ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٞ ﴿١٧﴾ يَسۡتَعۡجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِهَاۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مُشۡفِقُونَ مِنۡهَا وَيَعۡلَمُونَ أَنَّهَا ٱلۡحَقُّۗ أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِي ٱلسَّاعَةِ لَفِي ضَلَٰلِۢ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ ٱللَّهُ لَطِيفُۢ بِعِبَادِهِۦ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلۡأٓخِرَةِ نَزِدۡ لَهُۥ فِي حَرۡثِهِۦۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةُ ٱلۡفَصۡلِ لَقُضِيَ بَيۡنَهُمۡۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢١﴾ تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ مُشۡفِقِينَ مِمَّا كَسَبُواْ وَهُوَ وَاقِعُۢ بِهِمۡۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِي رَوۡضَاتِ ٱلۡجَنَّاتِۖ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمۡۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٢٢﴾

بە زوویی تۆڵەیان لێ وەرناگیرێت با دڵخۆش نەبن بە کارەکانیان‌ولەخۆیان بای نەبن، ﷲ ماوە دەدات بە هەمو مرۆڤێك جا بە چاکەوە خەریك بێت یان بە خراپەوە تا کاتی دیاریکراوی دێت جا ئەوکاتە چاکە بە چاکە پاداشت دەداتەوەو خراپەیش بە سزاو ئاگری دۆزەخ جا بەڕاستی ئەو کەسانەی کە ئەم جۆرە بەرنامەو یاسایانە دادەنێن‌و پەیڕەوی لێوە دەکەن پێشەکی ستەم لە خۆیان‌و پاشان لە خەڵکیش بۆیە پەروەردگار بە ستەمکار ناویان دەبات‌و دەفەرموێ: بێگومان سزای بەژان هەیە بۆ ستەمکاران.

(٢٢) ئەی بینەر لە ڕۆژی دواییدا تۆ دەبینی ستەمکاران لە سزای کاری خۆکردەیان دەترسن خۆ ئەو سزایەش تازە هاتوەتە سەریان‌و دەرچونیان نیە، وەلەولایشەوە دەبینی، ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە لەناو شوێنە سەیرانگاکانی باخچەکانداو ئەوەی کە خۆشیە لە نازو نیعمەت لەلایەن پەروەردگاریانەوە هەیانە، ئەوە هەر خۆی بەخششێکی گەورەیە بە خەڵات پەروەردگاریان بەوانی دەبەخشێت. جا بیر بکەرەوە بزانە تۆ لە کامیانی، ڕێبازی خوای گەورەو میهرەبانت هەڵبژاردوەو جگە لەو بە هیچ یاسایەکی تر ڕازی نابی یان بە پێچەوانە خۆتت داوە بە دەست واقیعی ناڵەبارەوەو هەر ڕۆژێك لەسەر پەتێك یاری دەکەیت‌و خۆیشت بە موسڵمان دەزانی؟!

ذَٰلِكَ ٱلَّذِي يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِۗ قُل لَّآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًا إِلَّا ٱلۡمَوَدَّةَ فِي ٱلۡقُرۡبَىٰۗ وَمَن يَقۡتَرِفۡ حَسَنَةٗ نَّزِدۡ لَهُۥ فِيهَا حُسۡنًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗاۖ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ يَخۡتِمۡ عَلَىٰ قَلۡبِكَۗ وَيَمۡحُ ٱللَّهُ ٱلۡبَٰطِلَ وَيُحِقُّ ٱلۡحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي يَقۡبَلُ ٱلتَّوۡبَةَ عَنۡ عِبَادِهِۦ وَيَعۡفُواْ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ وَيَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسۡتَجِيبُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضۡلِهِۦۚ وَٱلۡكَٰفِرُونَ لَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٞ ﴿٢٦﴾ ۞ وَلَوۡ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزۡقَ لِعِبَادِهِۦ لَبَغَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٖ مَّا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرُۢ بَصِيرٞ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي يُنَزِّلُ ٱلۡغَيۡثَ مِنۢ بَعۡدِ مَا قَنَطُواْ وَيَنشُرُ رَحۡمَتَهُۥۚ وَهُوَ ٱلۡوَلِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ خَلۡقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٖۚ وَهُوَ عَلَىٰ جَمۡعِهِمۡ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٞ ﴿٢٩﴾ وَمَآ أَصَٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٖ فَبِمَا كَسَبَتۡ أَيۡدِيكُمۡ وَيَعۡفُواْ عَن كَثِيرٖ ﴿٣٠﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعۡجِزِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿٣١﴾

ئەمە قسەی خوایەو لە خوا بترسەو دنیا فریودەرەو بۆ کەس نامێنێ.

(٢٣) ئەوە ئەو موژدەیە کە الله دەیدات بەو بەندانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان ئەنجام داوە، ئەی محمدﷺ بڵێ: من داوای هیچ پاداشتێکتان لێ ناکەم لەسەر ئەم بانگەوازە، بەڵام ئەمەوێت دژایەتیم نەکەنو ئەو پەیوەندیە خزمایەتیەی کە لە نێوانماندایە نەیبچڕێنن، خۆ هەر کەسێکیش چاکەیەك بکات ئێمە چاکەکەی بە زیاترەوە پاداشت دەدەینەوە، بێگومان الله چاوپۆشیکارە لە تاوانی بەندەکانیو پاداشت دەرەوەیە بە زیادەوە لەسەر چاکەکانیانو چاکەیان ناخاتە پشتگوێو هیچکەسیشی لەبیر ناچێتەوە. سەبارت بەمەبەستی ﴿قُل لَّآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًا إِلَّا ٱلۡمَوَدَّةَ فِي ٱلۡقُرۡبَىٰ﴾ لە عەبدوڵا ی کوڕی عەباس پرسیار کرا سعید کوڕی جوبەیر پێش ئەو وەڵامی داوەو وتی:مەبەست خۆشەویستی خزمەکانی پێغەمبەرەﷺ ، عەبدوڵای کوڕی عباس وتی: پەلەت کرد چونکە هیچ هۆزێکی قورەیش نیە کە خزمایەتی لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ نەبوبێت، بەڵام مەبەست ئەوەیە کە:{ فَنَزَلَتْ عَلَيْهِ إِلَّا أَنْ تَصِلُوا قَرَابَةً بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ / البخاري/ ئەو ئایەتە دابەزیوەتە سەری واتە: ئەگەر باوەڕیشم پێناکەن، من هەر ئەوەم دەوێت کە پەیوەندی خزمایەتی نێوانمان نەبچڕێنن}.

(٢٤) ئایا ئەمانە دەڵێن پێغەمبەر ﷺ درۆ بەدەم (الله)وە دەکات، جا ئەگەر الله ئارەزوی لێبێت دڵت مۆر دەکات کە هیچ وەرنەگرێتو لە هیچ حاڵێ نەبێت، خۆ الله بە فەرمانی خۆی شتی پڕوپووچ لەناو دەباتو ڕاستی دەچەسپێنێ، بەڕاستی ئەو هەرچی لەناو دڵەکاندایە دەیزانێت. واتە: محمد ﷺ هیچی لێ ناکرێت لەسەر ئەم قسانەی کە بەلای ئێوەوە ڕاست نیە، بەڵکو بەڕاستو ڕەوان ئەم پەیامە دەگەیەنێت چاك بزانن‌و دڵنیابن کە محمد پێغەمبەری خوایەو پەیامەکەی ڕاستو دروستەو لەلایەن پەروەردگارتانەوە بۆی ڕەوانە کراوە.

(٢٥) جا هەر ئەو زاتەیە کە پەشیمانی لە بەندەکانی خۆی قەبوڵ دەکاتو لە خراپەکان چاوپۆشی دەکاتو دەزانێ بەوەی کە دەیلێن‌و دەیکەن.

سەبارەت بە پەشیمان بونەوەو تەوبە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { لَلَّهُ أَشَدُّ فَرَحاً بِتَوبَةِ عَبدِهِ مِن أحَدِكُم يَجِدُ ضَالَّتَهُ في المَكَانِ الَّذِي يَخَافُ أنْ يَقتُلَهُ فِيهِ العَطَشُ /مسلم/ بێگومان کە الله زۆر کەیفخۆشترە بە پەشیمان بوونەوەی بەندەی خۆی لەو کەسەی ئێوە کە وشتری ونبوی خۆی بەئاوو خواردنەوە دەستکەوێتەوە لە جێگایەکدا کە ترسی ئەوەی هەبێت کە لە تینویەتیدا بمرێت، ئەگەر ئەوبنەوبارگەی خۆیەی دەستی نەکەوتایەوە}.

(٢٦) خۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان ئەنجام داوە الله نزایان لێوەردەگرێتو بە هانایانەوە دێتو لە چاکەی خۆیشیان زیاتر پاداشتیان پێدەداتەوە، وە بۆ ئەو کەسانەی کە خوانەناسن سزای توند هەیە.

(٢٧) دەڵێن: ئەو کۆمەڵە هاوەڵە هەژارانەی کەبەناو (أصحاب الصفه) بەناوبانگ بون ئاواتیان دەخواست کە ئەگەر خوا ماڵی پێبدایانایە ئاواو ئاوامان دەکرد، جا ئەم ئایەتە دابەزی. واتە: ئەگەر الله بژێوی بەبێ سەروبەر بدایە بە بەندەکانی لەم سەر زەویدا هەمو لە خۆبایی دەبونو ستەمیان دەکردو هەرگیز تێر نەدەبون، بەڵام ئەو بەو ئەندازەی کە خۆی دەیەوێتو بەسودی بەندەکانیەتی ڕەوانەی دەکات، بێگومان کە ئەو زۆر بەئاگایە بەناو دەرونی مرۆڤەکانو بینەری کردارەکانیانە.

(٢٨) جا هەر ئەوە کە لەپاش نائومێد بونی خەڵك لەباران، باران ڕەوانە دەکاتو خەیرو فەڕی خۆی بڵاودەکاتەوە، وەهەر خۆیەتی کە بەدڵسۆزیەوە سەرپەرشتی مرۆڤ دەکات، کەزۆر سوپاس بۆ کراوە.

(٢٩) خۆ هەندێکی تر لە بەڵگەکانی دەسەڵاتو هێزو زانایی‌و ئاگایی ئەو زاتە دروستکردنی ئاسمانان‌و زەوییە، وەئەو هەمو

وَمِنۡ ءَايَٰتِهِ ٱلۡجَوَارِ فِي ٱلۡبَحۡرِ كَٱلۡأَعۡلَٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأۡ يُسۡكِنِ ٱلرِّيحَ فَيَظۡلَلۡنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهۡرِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّكُلِّ صَبَّارٖ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوۡ يُوبِقۡهُنَّ بِمَا كَسَبُواْ وَيَعۡفُ عَن كَثِيرٖ ﴿٣٤﴾ وَيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٖ ﴿٣٥﴾ فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَيۡءٖ فَمَتَٰعُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجۡتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُواْ هُمۡ يَغۡفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسۡتَجَابُواْ لِرَبِّهِمۡ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَمۡرُهُمۡ شُورَىٰ بَيۡنَهُمۡ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلۡبَغۡيُ هُمۡ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَٰٓؤُاْ سَيِّئَةٖ سَيِّئَةٞ مِّثۡلُهَاۖ فَمَنۡ عَفَا وَأَصۡلَحَ فَأَجۡرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعۡدَ ظُلۡمِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَا عَلَيۡهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظۡلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبۡغُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِيّٖ مِّنۢ بَعۡدِهِۦۗ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ يَقُولُونَ هَلۡ إِلَىٰ مَرَدّٖ مِّن سَبِيلٖ ﴿٤٤﴾

جانەوەرانەیش کە لەناویاندا بڵاوی کردونەتەوە، ئەوسا هەر خۆیشی هەر کاتێ ویستی دەسەڵاتی هەیە بەسەر کۆکردنەوەیاندا.

(٣٠) جا هەر تەنگ و چەڵەمەیەکتان دووچار بوبێت هەر بە هۆی تاوانی خۆتانەوەیەو لە زۆریك لە تاوانەکانتان چاوپۆشی دەکات. کەواتە پەروەردگار لە زۆرێك لە تاوانەکان کە مرۆڤ دەیکەن چاوپۆشی دەکات بەڵام هەندێکیتر دەبن بەهۆی دوچار بونی بەڵاو کۆسپ بۆ مرۆڤ، وە ئەم بەڵاو تەنگانە لە راستیدا خۆی جۆرێکە لە لێبوردنی پەروەردگار تاکو بە وەرگرتنی تۆڵە لە بەندەکانی لەم دنیادا تۆڵەی ئەو دنیایان لەسەر نەمێنێ، وەك پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ: {مَا مِنْ شَيْءٍ يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ حَتَّى الشَّوْكَةِ تُصِيبُهُ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً أَوْ حُطَّتْ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ /مسلم/ باوەڕدار هیچ گرفتارییەکی توش نابێت تەنانەت دڕکێك کەبەلەشیدا بچێت مەگەر ﷲ چاکەیەکی بۆ تۆمار بکات یان خراپەیەکی لەسەر لابدات} کەواتە گرفتارییەکانی دنیا بۆ باوەڕداران هەر خەیرو چاکەیە هەر چەند لە رواڵەتا بارێکی سەختو گران بێت.

(٣١) خۆ ئێوە ناتوانن لەم سەر زەویەدا خۆتان لە دەست ﷲ ڕزگار بکەنو خۆتان حەشار بدەن، ئەوسا جگە لە (ﷲ)یش هیچدۆستو یارمەتی دەرێکتان نیە، واتە: ژێر بنو لەو بترسنو دەست بە ڕێبازی ئەوزاتەوەبگرن تا یارمەتیتان بداتو بێت بە هاناتانەوە.

(٣٢) جا هەندێکی تر لە نیشانەکانی هێزو دەسەڵاتی ئەوزاتە ئەو کەشتیە گەورەو گرانانەن کە وەکو چیا لە دوروەوە دیارنو بە ناو دەریاکاندا دێنو دەڕۆن بۆ ئازو گویاز کردنو هێنانو بردنی کەلو پەلی پێویست لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر.

(٣٣) ئەگەر خوا ئارەزۆی لێبێت (با) دەوەستێنێ، ئەوسا ئەو کەشتیانە لەسەر ئەو ئاوەی دەریا دەوەستن. پێم خۆشە ئەمە کەمێ ڕۆشنتر بکەمەوە، کاتی خۆیو ئەو سەردەمەی کە ئەم قورئانەی تێیدا دابەزیوە ئەو کەشتیە گەورانە بەهۆی باوە گەشتو گەڕانیان پێکراوە کە ئاگرو بەنزینو گازو شتی تر نەبوە ئێستا لەوانەیە کە کەشتیەکان زۆر زۆر گەورەو گرانتر دروستکراونو بەو شتانە کار دەکاتو با ئەم لاو ئەولای پێ ناکات بەڵام ئەوەی ڕاستی بێت ئەگەر جوان سرنجی ئایەتەکە بدەین دەبینین دەفەرموێ: ئەگەر ئارەزۆی لێ بێت ئەو بایە دەوەستێنێ، جا ئەو کاتە کەشتیەکانیش دیسان ناتوانن هاتوچۆ بکەن، چونکە ئەگەر با بوەستێت نەك ئاگرەکان هیچیان ڕۆشن نابن بەڵکو هەموگیان لەبەرانیش کە هەناسە دەدەن دەخنکێن؟ کەوابو پێك هاتەی قورئان هەروا سادەو ئاسان نیە بەڵکو موعجیزەیەکی گەورەیەو پێویستە زیاتر بە دەقەکانی باوەڕمان جۆش بدەین، ئینجا دەفەرموێ: بێگومان چەندین بەڵگە لەوەدا هەیە بۆ هەمو مرۆڤێکی خۆگرو سوپاسگوزار.

(٣٤) یان بە هۆی کۆششی خراپی خۆیانەوە ئەو کەشتیانە لەناو ببات، کێ دەتوانێ ڕێگای لێبگرێت؟ خۆ لە زۆر تاوانیش چاوپۆشی دەکاتو مرۆڤ سزا نادات چونکە خاوەنی سۆزو میهرەبانیە بۆ هەمو دروستکراوەکانی کە مرۆڤ لە زۆربەیان بەرێز ترە.

(٣٥) جا تا ئەو کەسانەی کە کێشە دەکەن دەربارەی نیشانەکانی ئێمە بزانن کە هیچ ڕێگایەکی دەرچونیان نیە لەو سزایەی کە لە سەر تاوانەکانیان یەخەیان دەگرێت.

(٣٦) ئەو شتەی کە بە ئێوە دراوە هەر خۆشیەکی ژیانی دنیایەو ئەو شتەی کە لەلای (ﷲ)یەهەر ئەوە چاکەو بە پیتەو دەمێنێتەوە، جا ئەوە بۆ ئەو کەسانەیە کە باوەڕیان هێناوەو هەر بە پەروەردگاری خۆیان پشت دەبەستن.

(٣٧) جا بۆئەو کەسانەیە کە لە تاوانە گەورەکانو داوێن پیسی دوور دەکەونەوەو هەر کاتێکیش ڕقیان هەستێنن، ڕقی خۆیان دەخۆنەوەو عەفوو دەکەن.

وَتَرَىٰهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِىٍّ ۗ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِى عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ أَوْلِيَآءَ يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ ٱسْتَجِيبُوا۟ لِرَبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۚ مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِّلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَٰثًا ۖ وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ ۞ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِىَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ عَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾

﴿٣٨﴾ خۆ بۆ ئەو کەسانەیشە کە وەڵامی پەروەردگاری خۆیانیان داوەتەوەو نوێژ دەکەنو لەنێوان خۆیاندا کاروباریان بە پرسو ڕای یەکترەو لەوەیش کە پێمان داون لەسەروەتو سامان دەبەخشن.

﴿٣٩﴾ ئەوسا ئەو نیعمەتە هەتا هەتاییە بۆ ئەو کەسانەیە کە هەر کاتێك دەست درێژییەکیان بکرێتە سەر تۆڵە دەسێننەوە.

﴿٤٠﴾ وە تۆڵەی خراپە هەر خراپەیەکە وەکو خۆیو نابێ زیاتر بکرێت، ئەوسا هەر کەسێکیش چاو پۆشی بکات لەو کەسەی کە ستەمی لێکردووەو هەوڵی ئاشتی بدات ئەوە پاداشتەکەی لەلای (ﷲ)یە، بێگومان کە ئەو زاتە ستەمکارانی خۆش ناوێت. لە فەرمودەدا هاتوە کە{وما زَادَ الله عَبداً بِعَفوٍ الا عِزاً/ مسلم /ﷲ بەندەی خۆی بە چاوپۆشی هەر بەرز دەکاتەوە} .

جا ﷲ دادگەریو تۆڵە سەندنەوەی داناوە لەناو بەندەکانیدا بەڵام ئاشتیو چاو پۆشیو چاکەی بەلاوە خۆشەویست ترە بۆ ناو بەندەکانی.

﴿٤١﴾ جا ئەو کەسەی کە پاش ئەوەی کەستەمی لێکراو تۆڵەی سەندەوە ئەوسا ئەوانە هیچ تاوانێکیان لەسەر نیە، چونکە مافی خۆیان وەرگرتوەتەوە. ئەی کێ تاوانبارە؟

﴿٤٢﴾ تاوان هەر لەسەر ئەو کەسانەیە کە لەم زەویداو بە ملهوڕیو بە ناحەق ستەم لە خەڵك دەکەن ، بۆ ئەوانە لە ڕۆژی قیامەتدا سزایەکی بەژان هەیە.

﴿٤٣﴾ خۆ بەڕاستی ئەو کەسەی کە خۆی دەگرێتو چاو پۆشی دەکات لەو خراپانەی کە بەرامبەری دەکرێت لەحاڵێکدا کە دەتوانێ تۆڵە وەرگرێت ئەوە بەشێکە لە ئاکارو ڕەفتارە گرنگو پەسەندەکان.

﴿٤٤﴾ خۆ هەر کەسێکیش ﷲ سەری لێتێك بدات، ئەوسا لەپاش ئەو هیچ دۆستێکی تری نیە ڕێنمایی بکات، جا تۆ دەبینی ستەمکاران کاتێك کە چاویان بە سزا دەکەوێت هاواریان لێهەڵدەستێتو دەڵێن: ئایا هیچ ڕێگاو چارەیەکمان هەیە بۆ ڕزگاربون لەم سزایە؟ نەخێر تازە پەشیمانیو دان بە تاواندا نان هیچ سوودێکی نیە بۆیان.

﴿٤٥﴾ جا کە دەیانبەنە سەر ئەو ئاگرە تۆ دەیان بینی لە شەرمەزاریدا چاوشۆڕنو بە دزیەوە لەژێرەوە چاوەو چاویانە تا بەڵکو دەرەتانێك بدۆزنەوە بۆ ڕزگاربونیان بەڵام تازە هەمو شتیان لەدەست داوەو ئەو کەسانەش کە باوەڕیان هێناوە دەڵێن: بێگومان لە ڕۆژی قیامەتدا ڕەنجەڕۆ ئەو کەسەیە کە خۆیشیو کەسوکاریشی لەدەست داوە، بزانن کە بێگومان ستەمکاران لەناو سزای هەمیشەییدانو هەرگیز ڕزگاریان نابێت.

﴿٤٦﴾ جا بۆ ئەوان جگە لە ﷲ هیچ دۆستێکی تریان نیە کە یارمەتیان بداتو هەر کەسێکیش کە ﷲ گومڕاهی کرد، ئەوسا هیچ چارەو ڕێگایەکی تری نیە بۆ ڕزگاریو خۆشبەختی.

﴿٤٧﴾ وەڵامی پەروەردگاری خۆتان بدەنەوەو پەیڕەوی فەرمانەکانی بکەن بەر لەوەی کە ڕۆژێ بێت لەلایەن (ﷲ)وە کە گەڕانەوەی نیە، جا ئەو کاتە هیچ پەناگایەکتان نیەو ناشتوانن نەحاشای لێ بکەنو نە خۆتان بگۆڕن تا نەناسرێنەوە.

﴿٤٨﴾ جا ئەگەر پشتیان لەم ئایینە کرد، با بیکەن چونکە تۆمان ڕەوانە نەکردوە کە چاودێریان بیت، بێگومان ئێمە هەر کاتێك لەلایەن خۆمانەوە خەیرو خۆشی بدەین بە مرۆڤ بەوە شادمان دەبێت، خۆ ئەگەر بە تەنگو چەڵەمەیەکیش گرفتار ببن بەهۆی کارو تەلاشی خراپی خۆیانەوە، ئەوسا بێگومان ئەو مرۆڤە زۆر سپڵەو نمەك نەناسەو هەمو خۆشیەکانی لە بیر دەچێتەوە.

﴿٤٩﴾ ئاسمانانو زەوی هەر موڵکی (ﷲ)یە کەئەوەی ئارەزۆی لێ بێت دروستی دەکات، بە کەسێ کە ئارەزۆی لێ بێت کچ دەداتو بە کەسێکیش کەئارەزۆی لێ بێت کوڕ دەبەخشێ،

﴿٥٠﴾ یان کوڕو کچیان پێدەداتو ئەوەیش کە ئارەزۆی لێبێت نەزۆکی دەکاتو هیچی پێنادات، بێگومان کە ئەو زۆر زانەرەو زۆر بە دەسەڵاتە، واتە: خەڵکی کردوە بە چوار بەشەوە بەشێك هەر کوڕی پێدەداتو بەشێك هەر کچی پێدەداتو بەشێکیش کوڕو کچی پێدەداتو بەشێکیش هیچی پێنادات هەروەکو چۆن مرۆڤی بە چوار شێوە دروستکردوە بەشێکی بێ بابو دایك وەکو ئادەم ﷺ، وەبەشێکی سەری لای بابی هەیەو بێ دایکە وەکو حەوا، بەشێکی دایکی هەیەو بێ بابە وەکو عیسى ﷺ بەشەکەی تری لە بابو دایك دروستبون وەکو باقی خەڵکی تر، کەوابو پێویستە هەر خۆی بناسینو هەر بۆئەو بەندایەتی بکەینو هەر لەو داوای ماڵو منداڵ بکەین، چونکە هیچ کەسی تر لەم بارەوە هیچی پێناکرێت.

ئینجا لە کۆتای سورەتەکەدا دەمان باتەوە بۆ باسی سەرەتای سورەتەکە، کە باسی وەحیەو جۆرەکانیو دەفەرموێ:

﴿٥١﴾ ئەوسا هیچ مرۆڤێك نیە کە ﷲ لە دنیادا ڕوبەڕو قسەی لەگەڵدا کردبێت مەگەر شتێکی خستبێتە دڵیەوە یان لە پشتی پەردەوە وەکو لەگەڵ موسادا قسەکرا یان نێردراوی ناردوە ئەوسا ئەویش بە ئیزنی ﷲ ئەو شتەی کەئارەزۆی لێبوە پێیگەیاندوە، بێگومان ئەوزاتە پایە بەرزو دانایە.

﴿٥٢﴾ جا هەر ئاوەها وەحیمان کردە لای تۆ بەشێك لە فەرمانەکانی خۆمان، هەروەکو ڕۆح چۆن پێویستە بۆ لەش هەر ئاوەها ئەم قورئانەش پێویستە بۆ پاكو خاوێنیوبۆ بوژانەوەی ڕۆح جا هەروەکو چۆن مرۆڤ بەبێ ڕۆح بە مرۆڤ نامێنێت، هەروەها مرۆڤیش بەبێ ئەم قورئانە وەکو مرۆڤ نامێنێت بەڵکو وەکو ئاژەڵەکانی تری لێدێت هەروەکو ئەمڕۆ ئێمە بە چاوی خۆمان دەبینین، تۆ ئەی محمد ﷺ لەپێشدا نەت دەزانی پەراو کامەیەو بڕوا چیە بەڵام ئێمە ئەم پەراوەمان کرد بە ڕوناکی تا بە ئەم قورئانە ئەو کەسەی کە ئارەزۆمان لێبێت لە بەندەکانمان ڕێنمایی بکەینو بیگەیەنینە خۆشبەختی ئەگەر خۆی گێل نەکات، بێگومان تۆ خەڵکی ڕێنمایی دەکەیت بۆ ڕێگای ڕاست. جا ئەو ڕێگا ڕاستەمان بۆ ئاشکرا دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٥٣﴾ ڕێگای ڕاست ڕێگای (ﷲ)یە ئەو زاتەی کە ئەوەی لە ئاسمانانو زەویدایە هەموی موڵکی ئەوە، بزانن کە هەمو کارو

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِى مَا ٱلْكِتَٰبُ وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِى بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

سُورَةُ الزُّخْرُف ٤٣ ٨٩

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَإِنَّهُۥ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِىٍّ فِى ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِىٍّ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَآ أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

بارەکان سەرئەنجام بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە چ لە سەرەتاوەو چ لەکۆتاییدا، وە تەنها خۆیەتی بڕیاریان تێدا دەدات.

سورەتی زوخروف ٤٣ ٨٩

سورەتی زوخروف کە سورەتی چلوسێ هەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتۆتە خوارەوە، هەشتاو نۆ ئایەتە ، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستو دووهەمەو پاش سورەتی (فصلت) و پێش (الدخان) دابەزیوە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾﴿٢﴾ حا،میم.سوێند بەم پەراوەی کە ڕۆشنکەرەوەی ڕاستو ناڕاستو چاكو خراپە.

﴿٣﴾ بەڕاستی ئێمە ئەو پەراوەمان بە زمانی عەرەبی دانا ، بەڵکو ئێوە تێی بگەنو سودی لێوەرگرن.

﴿٤﴾ سا بێگومان ئەو قورئانە لەلای ئێمە لە لەوحولمەحفوزدا تۆمار کراوە، پلەی بەرزە بەسەر هەمو پەراوەکانی ترداو پڕیەتی لە داناییو لێزانی بۆ ئێوە تا پەیڕەوی بکەنو بگەن بە خۆشبەختی دنیاو دواڕۆژ، بەڵام ئێوە خۆتانی لێ گێل دەکەنو حەزتان لەو پەراوە نیەو نەرمیو بێ نرخیتان بۆخۆتان دەوێت بەڵام پەروەردگارتان لەخۆتان دڵسۆزترە پێتانو بە گوێی ئێوە ناکات، وەك دەفەرموێ:

وَٱلَّذِي نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءَۢ بِقَدَرٖ فَأَنشَرۡنَا بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗاۚ كَذَٰلِكَ تُخۡرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَزۡوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡفُلۡكِ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ مَا تَرۡكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسۡتَوُۥاْ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ رَبِّكُمۡ إِذَا ٱسۡتَوَيۡتُمۡ عَلَيۡهِ وَتَقُولُواْ سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُواْ لَهُۥ مِنۡ عِبَادِهِۦ جُزۡءًاۚ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَكَفُورٞ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخۡلُقُ بَنَاتٖ وَأَصۡفَىٰكُم بِٱلۡبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحۡمَٰنِ مَثَلٗا ظَلَّ وَجۡهُهُۥ مُسۡوَدّٗا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُاْ فِي ٱلۡحِلۡيَةِ وَهُوَ فِي ٱلۡخِصَامِ غَيۡرُ مُبِينٖ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمۡ عِبَٰدُ ٱلرَّحۡمَٰنِ إِنَٰثًاۚ أَشَهِدُواْ خَلۡقَهُمۡۚ سَتُكۡتَبُ شَهَٰدَتُهُمۡ وَيُسۡـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُواْ لَوۡ شَآءَ ٱلرَّحۡمَٰنُ مَا عَبَدۡنَٰهُمۗ مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنۡ عِلۡمٍۖ إِنۡ هُمۡ إِلَّا يَخۡرُصُونَ ﴿٢٠﴾ أَمۡ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ كِتَٰبٗا مِّن قَبۡلِهِۦ فَهُم بِهِۦ مُسۡتَمۡسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلۡ قَالُوٓاْ إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهۡتَدُونَ ﴿٢٢﴾

﴿٥﴾ هەر لەبەر ئەوەی کە ئێوە گەلێکی زیادەڕەوون‌و سودو زیانی دوارۆژی خۆتان نازانن ، ئێمە واز لەو یادەوەریەی ئێوە بهێنین‌و پشتگوێتان بخەین کە بە ئارەزوی خۆتان بجوڵێنەوەو ژیان‌و ژینگەی خۆتان خراپ بکەن؟ نەخێر ئێوە دروستکراوی ئێمەن‌و وەکو ئێمە دەتان ناسین ئاوا ئێوە خۆتان ناناسن ، لەبەر ئەوە ئەو بڕیارە نادەینە دەست ئێوەو ئەو ئەرکە بەئێوە ناسپێرین ، چونکە ئێوە نازانن‌و ناتوانن یاساو بەرنامەیەکی دادپەروەرو یەکسان بۆ هەمو مرۆڤەکان دانێن‌و دروستکراوی خۆمانن‌و خۆمان دەتان ناسین، جا دەبێ تەنها لە ئێمە بەرنامەی ژیانتان وەرگرن، ئەگینان لێتان رازی نابین، هەر کەسێك هەر بەرنامەیەك هەڵبژێرێ بۆ خۆی بێجگە لە بەرنامەی الله لێی وەرناگیرێت‌و لەدوارۆژدا لەریزی زیان لێ کەوتوو رەنجەرۆیانە.

﴿٦﴾ خۆ لەناو گەلانی پێشودا ئێمە زۆرێك لە پێغەمبەرانمان رەوانە کردوە.

﴿٧﴾ جا هیچ پێغەمبەرێکیش نەهاتوەتە لایان مەگەر ئەوان گاڵتەیان پێکردبێت و باوەڕیان پێ نەهێنابێ.واتە : لەبێباوەڕی ئەم گەلەت خەم مەخۆ هەموگەلان هەروەك ئەمان بوون، بەڵام سەرئەنجام هەر راستی سەرکەوتوەو ناراستی هەر تڕۆودۆڕاو بوە.

﴿٨﴾ ئەوسا کەسانێك کە لەم گەلەی تۆ زۆردارتر بون بەهۆی سەرپێچیان لە بەرنامەی الله‌و باوەڕ نەکردنیان بە پێغەمبەرەکەی خۆیان لەناومان بردن، داستانی پێشوەکانیش تێپەڕی، جا ئەمانیش ئەگەر هەر ئاوەها رەفتار بکەن دوچاری هەمان چارەنوس دەبن چونکە دابی خودا ناگۆڕێت.

﴿٩﴾ خۆ ئەگەر لێیان بپرسیت کە کێ ئەم ئاسمانان‌و زەویەی دروستکردوە بێگومان دەڵێن: ئەو زاتە بەدەسەڵاتە زۆر زانایە دروستیکردوە کە الله یە .

﴿١٠﴾ ئەو زاتەی کە ئەم زەوییەی بۆ کردون بە بێشکەو جێگای ئارامگرتنتان‌و لەناویدا چەندین رێگای دروستکردوە بۆ هاتوچۆ کردنتان ، بەڵکو ئێوەش بە ئەو رێگایانە رێ دەربکەن‌و بە جێگای مەبەستی خۆتان بگەن، ئینجا بەڵکو ئێوەش بە وردبونەوە لەو رێگاو بانە جۆراوجۆرانە خوای خۆتان بدۆزنەوەو رێگای ڕاست بگرن.

﴿١١﴾ جا ئەو زاتەی کە لە ئاسمانەوە بە ئەندازەی پێویستی مرۆڤ ئاو دەنێرێتە خوارەوە ، ئەوسا بەو ئاوە ولاتی وشك‌و بێ گژوگیا ئاودارو پڕ لە شینایی دەکەین ،جا هەروەکو ئەو زەوی‌ە گیا مردوە زیندودەکەینەوە هەربەم شێوەیە ئێوەش لە گۆڕەکانتانەوە دەردەهێنرێن‌و جارێکی تر زیندو دەکرێنەوە بۆ حیساب‌و پاداشت‌و سزا، پێتان خۆش بێت یان نا.

﴿١٢﴾ خۆ ئەو زاتەی کە ئەم هەمو جوتانەی دروستکردوەو بەشێك لە کەشتی‌و چوار پێیانیشی دروستکردوە بۆتان تا سواریان ببن بۆ ئازو گویازو هاتوچۆ کردنتان.

﴿١٣﴾ ئەوانەمان رامکردوە بۆتان بۆ ئەوەی بتوانن بوەستن لەسەر پشتیان ، پاشان یادی چاکەی پەروەردگارتان بکەن هەر کاتێك بە تەواوی وەستان لەسەریان‌و بڵێن: پاك‌و بێ عەیبی بۆ ئەو زاتەی کە ئەمەی بۆ ڕامکردوین، خۆ ئێمە توانای ڕامکردنی ئەمانەمان نەبو ئەگەر ئەو زاتە رامی نەکردنایە بۆمان.

﴿١٤﴾ جا بێگومان ئێمە هەر بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە. بەڕاستی ئەم شێوە سواربونە بەسەر وڵاخو کەشتیەوە وەك هەڵگرتنمانە بە دارمەیت بۆ گۆڕستان‌و ئەوەمان دەخاتەوە بیر، لە فەرمودەداهاتوە کە مسلم‌و جگە لەویش هێناویانە کە پێغەمبەر ﷺ هەر کاتێك سواری وڵاخێکی سواری ببوایە سێ جار دەیفەرمو:{ الله أكبر، پاشان دەیفەرمو: ﴿ سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴾ پاشان دەیفەرمو: اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ

فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ/ئەی پەروەردگارم داوای چاکەو تەقوات لێدەکەم لەم سەفەرمداو لە کرداریش ئەوەی کە ڕازیبی لێی، ئەی پەروەردگارم ئەم سەفەرەمان لەسەر ئاسان بکەو جێگا دورەکانمان بۆ نزیك بکەرەوە، ئەی پەروەردگارم هەر خۆتیت هاوڕێ لەم سەفەرەداو جێ نشینی لە کەس‌و کارو خانەوادەمدا ئەی پەروەردگارم یارمەتی دەرمان بە لەم سەفەرەمانداو جێ نشینمانبە لەناو خاوخێزانماندا، ئەی پەروەردگارم پەنادەگرم بەتۆ لەسەختی سەفەرو لەدیمەنی خەمۆکێی‌و لەخراپی گەڕانەوە بۆ ناو ماڵ‌و کەسوکار. جا هەر کاتێکیش دەگەڕایەوە بۆلای خاو خێزانی‌و چاوی دەکەوت بە شارەکەی ئەو وشانەی دەفەرموو ئەمەیشی لێ زیاد دەکرد: دەگەڕێینەوەو تەوبە دەکەین إن شَاءَ الله ، بەردەوامین لەسەر بەندایەتی، هەر بۆ پەروەردگاریشمان سوپاسگوزارین}.

(١٥) جا هەر لە بەندەکانی خۆی هەندێکیان دەکرد بە هاوبەشی ﷲ، بێگومان مرۆڤ بە ئاشکرا زۆر سپڵەو نمەك نەناسە. بەڵێ، ئەوان بۆ خۆیان مێینەیان لا پەست بو نێرینەیان لەلا چاك بو کە چی بۆ خوا بە پێچەوانەوە ڕەفتاریان دەکرد بۆیە ﷲ بە دەمیاندا دەدات‌و دەفەرموێ:

(١٦) ئایا لە ئەوەی کە دروستی دەکات کچان بۆ خۆی هەڵدەبژێرێت‌و کوڕان بە ئێوە دەدات؟! دەی جا هیچ مرۆڤێکی ژیر ئاوا بڕیارێك دەدات؟

(١٧) خۆ هەر کاتێکیش بە یەکێك لە ئەوان مژدە بدرێت بەوەی کە بۆ ڕەحمانی بە نمونە دێننەوە کە کچە، لە داخ‌و خەمدا دەم‌و چاوی ڕەش هەڵدەگەڕێت‌و پینگ دەخواتەوەو بیر دەکاتەوە کە چی لەو کچە بکات؟ بیهێڵێتەوە بەشەرمەزاری یان زیندەبەچاڵی بکات؟

(١٨) ئایا ئەو کەسەی کە لەناو خشڵدا پەرەوەردە کرا بێت‌و لە کێشەو دەمەقاڵەدا توانای بە جوانی ڕۆشنکردنەوەی مەبەستەکانی خۆی نەبێت، ئا ئەوە دادەنێن بە منداڵی ﷲ؟! ئای چەند گێل‌و نەفامن.

(١٩) ئەو فریشتانەی کە بەندەی ڕەحمانن بە مێینەیان دادەنێن، ئایا لەوێ بون کاتی دروستکردنیان؟! دەی چۆن بڕیاری وادەدەن، ئەوسا ئەم شایەتیە ناحەقەیان هەر بەزوی تۆمار دەکرێت‌و لێیشیان پرسیار دەکرێت‌و هەروا بەخۆڕای لەسەریان ناچێت.

وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي قَرۡيَةٖ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتۡرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقۡتَدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ قَٰلَ أَوَلَوۡ جِئۡتُكُم بِأَهۡدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمۡ عَلَيۡهِ ءَابَآءَكُمۡۖ قَالُوٓاْ إِنَّا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُۥ سَيَهۡدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةَۢ بَاقِيَةٗ فِي عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلۡ مَتَّعۡتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمۡ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ وَرَسُولٞ مُّبِينٞ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُواْ لَوۡلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنَ ٱلۡقَرۡيَتَيۡنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ أَهُمۡ يَقۡسِمُونَ رَحۡمَتَ رَبِّكَۚ نَحۡنُ قَسَمۡنَا بَيۡنَهُم مَّعِيشَتَهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۚ وَرَفَعۡنَا بَعۡضَهُمۡ فَوۡقَ بَعۡضٖ دَرَجَٰتٖ لِّيَتَّخِذَ بَعۡضُهُم بَعۡضٗا سُخۡرِيّٗاۗ وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوۡلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ لَّجَعَلۡنَا لِمَن يَكۡفُرُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ لِبُيُوتِهِمۡ سُقُفٗا مِّن فِضَّةٖ وَمَعَارِجَ عَلَيۡهَا يَظۡهَرُونَ ﴿٣٣﴾

(٢٠) خۆ دەشڵێن: ئەگەر ڕەحمان ئارەزوی لێ بووایە ئەوانەمان نە دەپەرستن، ئەوان لەو بارەوە هیچ زانیاریەکیان نیە، بەڵکو ئەوان هەر لە خۆوەو بە خەملاندن ئەم بڕیارانە دەدەن‌و درۆ هەڵدەبەستن. بەڵێ خوا نەناسان دەیانەوێ بڵێن: ئێمە تاوانبار نین لەم پەرستنەدا، چونکە ئەگەر خوا مەیلی لەپەرستنیان نەبوایە ماوەی بەئێمە نەدەدا، وەڵامی ئەم جۆرە کەسانە یەك زللەیە لەبن گوێیان، جا ئەو کاتە دەزانن کە ئایا ماڤ لێپرسینەوە هەیە یان نە ، خۆ ئەگەر ئەوان بێدەنگ دەبن‌و وەڵامی زللە وەشێن نادەنەوەو دەڵێن خوا مەیلی لێبوە ، بۆیە ئەو زللەیەی لێداوم ، ئەم ڕەخنەیان ڕێی تێدەچێت، ئەگینا با خۆیان بۆ تۆڵە ئامادە بکەن، چونکە مرۆڤ خۆی سەر پشك کراوە لە هەڵبژاردن.

(٢١) ئایا ئێمە پێش ئەم قورئانە پەڕاوێکمان بەوان داوە، جا ئەوان دەست بەو پەڕاوە بگرن‌و بیکەن بە بەڵگە لەسەرراستی‌و دروستی قسەو کردارە ناپەسەندەکانیان؟

(٢٢) نەخێر شتی وایان لانیە، بەڵکو دەڵێن: باوباپیرانمان لەسەر ئایینێك بون‌و بێگومان ئێمەش بەشوێن پێی ئەواندا دەڕۆین، ئیتر گوێیان لەوەنیە کەراستبێ یان ناڕاست.

(٢٣) جا هەر بەم شێوەیە بوە کە هیچ ترسێنەرێکمان نەناردوە پێش تۆ بۆ سەر هیچ گوندێك کە ئەو خەڵکە بترسێنێت لە

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِن
كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَٱلْءَاخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ
لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا
فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ
بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ
إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ
ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾
فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ ٱلَّذِى
وَعَدْنَٰهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَٱسْتَمْسِكْ بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ
إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ
وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَآ
أَجَعَلْنَا مِن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَقَالَ إِنِّى رَسُولُ
رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِـَٔايَٰتِنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

تۆڵەی الله ئەگەر پەیڕەوی ڕاستی نەکەن ، مەگەر وتبێتیان بێگومان ئێمە لە باوباپیرانی خۆمان زانیومانە کە پەیڕەوی ئایینێك بوون‌و ئێمەش بێگومان هەر لەوان پەیڕەوی دەکەین‌و لێی لا نادەین‌و باوەڕیش بە کەسی تر ناکەین.

(٢٤) بڵێ: ئایا هەر ئەو پەیڕەوییە کوێرانە هەڵدەبژێرن ، ئەگەر شتێکیشتان بۆ بهێنم چاکتربێت لەوەی باوباپیرانتان؟ دەڵێن: بێگومان ئێمە باوەڕمان نیە بەوەی کە تۆی بۆ ڕەوانە کراوەوبەراستی نازانین.

(٢٥) ئەوسا ئێمە تۆڵەمان لێ سەندن ، جا تەماشا بکەو بزانە سەر ئەنجامی بێباوەڕان چۆن بوە، واتە ئەم گەلەی تۆش ئەگەر باوەڕت پێنەکەن با بزانن کە هەمان سەر نویشت یەخەی ئەمانیش دەگرێت.

(٢٦) جاوەبیر بێنەرەوە ئەو کاتەی کە ئیبراهیم بە باوکی‌و بە گەلەکەی وت: بێگومان من بێزارم لەوەی کە ئێوە بەندایەتی بۆ دەکەن‌و بەراستی نازانم.

(٢٧) جگە لەو زاتەی کە دروستیکردوم ، جا بەڕاستی ئەو بەم زوانە ڕێنمایم دەکات بۆ دۆزینەوەی ڕێگای ڕاست، واتە پەیڕەوی جگە لەو زاتەی کە دروستیکردوم ناکەم کە ئەمە مانای (لا إله إلا الله)یە.

(٢٨) جا پەروەردگاریش ئەو قسەیەی کرد بە وشەیەك تا لەپاش ئەودا بمێنێتەوەواتە(لا إله إلا الله) ، بەڵکو ئەوانیش لەو تاوانانەی کە پەرستنی جگە لە الله یە واز بهێنن‌و لەو سەرەڕۆییە بگەڕێنەوە بۆ سەر ڕێگای ڕاست.

(٢٩) بەڵکو من ژیانی خۆشم دا بەئەوان‌و بەباو باپیرانیان هەتا فەرمانی ڕاست‌ودروستیان پێگەیشت‌و پێغەمبەرێکی ڕۆشنکەرەوەی ڕێگای را ست و ناڕاستیان هاتەلا.

(٣٠) بەڵام کاتێك کەئەو ڕاستیە هاتە لایان‌و پێغەمبەر ﷺ ئایینی بۆ باسکردن‌و ڕاست‌و ناراستی بۆ جیا کردنەوەو قسەکانی کاری گەری بوو تێیاندا لەجیاتی بیرکردنەوە لە هەڵەی خۆیان وباوەڕهێنان، وتیان: ئەمە جادووە‌و بێگومان کە ئێمە بەو بێ باوەڕین.

(٣١) جا دەیان وت : ئەگەر ئەمە ڕاستە با ئەم پەیامە بۆ یەکێك لەودوو پیاوە گەورەی ئەم دوو شارە بهاتایە ، واتە : شاری مەکەو تائیف‌و ئەو دوو پیاوەش مەبەستیان وەلیدی کوڕی موغیرە بو لە مەکەو عوروەی کوڕی مەسعودی سەقەفی بو لە تائیف کە دوو پیاوی گەورەو ناسراوی ئەو سەردەمەی هاتنی پێغەمبەر ﷺ بون. جاالله بەرپەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێ:

(٣٢) ئایا ئەوان ڕەحمەتی پەروەردگاری تۆ دابەش دەکەن‌و بە دەست ئەوانە ئەودابەش کردنە؟ هەر ئێمەین کە لە ژیانی دنیادا بژێویمان لە نێوانیاندا بەشکردووە‌و هەندێکیانمان چەندین پلە بەرز کردوەتەوە لە ماڵ‌و دەسەڵاتدا بەسەر هەندێکیاندا، تا هەندێکیان بەکاربهێنن لە ئیش‌و کاردا. لە ڕاستیدا ئەگەر هەمویان یەکسان بوونایە کاروباری ئەم ژیانە بە تەواوی تێك دەچو، پێویستە ئەوەش بزانین کە پەروەردگاری دانا وای کردوە کە هەموو مرۆڤێك لە هەر ئاستێکدا بێت پێویستی بە کەسی تر هەیە، بۆ نمونە ئەگەر سەرۆکی وڵاتانیش بێت پێویستی بە کەسانێك هەیە کە کەرەسەکانی ژیان دروست دەکەن لەدەرزی خەیاتیەوە بگرە تا سەیارەو فڕۆکە لە دروستکردنی بلۆکێکەوە تا بینا بەرزولە هەوردەرەکان پێویستی بەپسپۆڕو لێزان‌و ئەندازیارە هەتا کرێکارێکی سادەش، هەروەها باقی پێویستیەکانی تری، ئیتر کەسانی خواری ئەوویش تەماشا بکەو دەبینی مرۆڤ بە تەنها هەرگیز ناتوانێت تەواوی پێویستی‌و نیازو خۆشیەکانی ئەم دنیایەی خۆی دابین بکات، ئاشکرایشە لە ڕوانگەی ئایینەوە ئەو کەسەی کەخزمەتکارە گەورەی خەڵکە کەواتە با کرێکاران بزانن کەئەوان خاوەنی پلەیەکی گەورەن لەڕوانگەی ئایینی ئیسلامەوەو

ئەوانن گەورەی خەڵك‌و زۆر بەڕێزیش ، ئەوەتەپێشەوای مرۆڤایەتی کاتێ ﷺ چاوی بەدستی کرێکارێك دەکەوێت کەپێی شەرمە لەبەرزبری دەستی، تەوقە لەگەل پێغەمبەرﷺ دا بکات پێی دەفەرموێ:{ئەوە دەستێکە کە خواو پێغەمبەری خوا خۆشیان دەوێت }.

(٣٣)پەروەردگار ئەوەندە دنیای لەلا بێنرخە، دەفەرموێ: ئەگەر خەڵك هەموی یەك جۆر بێباوەڕو خوانەناس بونایە بەڕاستی ئێمە بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بە ڕەحمان نیە بانی ماڵەکانیان لەڕووی ناوەوەیمان بۆ دەکردن بە زیو کە بەسەر پلەکانی زۆری زیوین دا سەردەبکەوتنایە بۆ خانوە بەرزەکانیان.

(٣٤) جا بۆ ماڵەکانیان دەرگایانێك‌و تەخت گەلێکی زیوینمان پێدەدان کە لەسەریاندا شان دابنێن.

(٣٥)ئەوسا لە زێڕیش هەروەها شتی هەمەڕەنگمان پێدەدان، جا ئەمانەی کە باسکران هەمویان جگە لە خۆشگوزەرانیەکی ژیانی دنیا شتێکی تر نین. ئەوسا خۆشی‌و شادمانی پاشەڕۆژ لەلای پەروەردگارت هەر بۆ پارێزکارانە.

(٣٦) جا ئەو کەسەی لە ڕاست یادکرنی ڕەحماندا خۆی نابینا دەکات‌و پشتی لە ئایین دەکات، ئەوە شەیتانێکی بۆ ئامادە دەکەین ، ئەوسا ئەو دەبێت بە ڕەفیقی‌و چۆن خراپێ بۆی ئاوای لێدەکات‌و شەرمەندەی دنیاو دوارۆژی دەکات چونکە شەیتان دوژمنی مرۆڤە کە زاڵبو بەسەریا هەرچی خراپە پێی دەکات‌و لەدوارۆژیشدا دەڵێ: بە گوێ منت نەکردایە برۆ سەرزەنشتی خۆت بکەو باسی من مەکە.

(٣٧)جا ئەو ڕەفیقانەیشیان بێگومان لە ڕێگای ڕاست لایان دەدەن کەچی وا گومانیش دەکەن کە هەر خۆیانن ڕاستە ڕێگایان دیوەتەوەو خەڵکی ڕاست بە هەڵە دەزانن‌و گاڵتەیان پێدەکەن‌و دەیان ناوو ناتۆرەی نارەوایان پێدەڵێن: ساویلکە، توندڕەو، نەگونجاو، تۆقێنەر..و..هتد!

(٣٨)تا ئەو کاتەی کە دێتە لامان‌و خراپی‌و مایەی سەرشۆڕی خۆی بەهۆی ئەو ڕەفیقە خراپەیەوە دەبینێ کاتێ کە لە دنیادا بوە ، جا لەو کاتەدا بەو ڕەفیقەی دەڵێت: خۆزگە نێوان من‌و نێوان تۆ بە ئەندازەی دوری ڕۆژهەڵات‌و ڕۆژئاوا بووایە، ئای چ خراپ برادەرو ڕەفیقێك بوی بۆم کەئاوا منت دوچاری ئەم ڕۆژە ڕەشە کرد، جا ئەو کاتە دەزانێ ڕاست‌و ناراست کامەیە ، بەڵام تازە ئەوزانینەی بێسودە.

(٣٩) جا پێیان دەوترێت: ئیتر هەرگیز ئەم ئاوات‌و خەم‌و بێزارییەتان لەم ڕۆژەدا سودێکتان پێنادات ، چونکە بێگومان ئێوە لە دنیادا ستەمتان لە خۆتان کردوە چونکە باوەڕتان نەهێناوەو ستەمیشتا لە خەڵکی تر کردوە کە سەرتان لێتێکداون بە هۆی قسەی پڕوپوچ وبێنرخ‌و ڕاگەیاندن‌و بڵاوکراوەکانتانەوە لەبەرئەوە ئەمرۆ هەموتان هاوبەشن لەم سزایەدا، ئینجا پەروەردگار دڵنەوایی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ دەکات‌و دەفەرموێ:

(٤٠)ئایا تۆ دەتوانیت بەمرۆڤی کەڕ شت ببیسێنی یان کوێر ڕێنمایی ڕێگای ڕاستی بکەیت‌و بیانگەیەنیت بەخۆشی بەهەشتی هەتاهەتای؟ وە ئایا تۆ دەتوانیت ئەو کەسەی کە کەوتوەتە ناو گومراییەکی ڕونەوە ڕێنمایی بکەیت‌و بیخەیتە سەر ڕاستە ڕێگا؟واتە تۆ ئەو ئەرکەت لەسەر نیە بەڵکو تەنها گەیاندنی ئەو پەیامەت لەسەرە کە بۆمان ناردویت .

(٤١) جا ئەگەر ئێمە تۆیش ببەینەوەو بمریت خۆ ئەوان پشتگوێ ناخرێن، ئەوسا بەبێگومان ئێمە تۆڵە لەوان وەردەگرین.

(٤٢)یان ئەگەر ئەوەی کە بەڵێنمان داوە بەوان لە سزا لەسەردەمی ژیانی تۆیشدابێت ئەوسا بەڕاستی ئێمە دەسەڵاتمان هەیە بەسەریانداودەتوانین ئەوە بکەین‌و ئەوان ناتوانن لەو سزایە خۆیان ڕزگار بکەن.

(٤٣)جا تۆ دەست بگرە بەوەی کە ناردومانە لات کە قورئانەو بێباکانە رایگەیەنە بەوان کە بێگومان تۆ لەسەر ڕێگای ڕاستی.

(٤٤)خۆ بێگومان کە ئەم قورئانە مایەی شەرەف‌و ڕێزە بۆ خۆت‌و بۆ نەتەوەکەت، وەبەم زوانەش کۆچ دەکەن و دێنەوە بەردەستمان‌و لەو بارەوە پرسیارتان لێدەکرێت کە چۆن جوڵانەوە لەگەل ئەم قورئانەداو چیتان لەگەل پێغەمبەرداﷺ کرد؟

(٤٥)جا لەو خەڵکە لەبارەی پێغەمبەرانێ کەلە پێش تۆدا ناردومانە بپرسە ئایا ئێمە جگە لە ڕەحمان پەرستراوێکی ترمان داناوە کە خەڵك بیپەرستێت؟ واتە: پێغەمبەرانمان تەنها بەوە ڕەوانە کردوە کە تۆ باسی دەکەیت بۆیان، کە تەنها الله بپەرستن‌و جگە لەو کەسی تر نەپەرستن.

(٤٦) خۆ بە ڕاستی موسامانعليه السلام بە نیشانەکانی خۆمانەوە ڕەوانەی لای فیرعەون‌و پیاو ماقوڵانی گەلەکەی کرد، جا وتی: بەڕاستی من نێردراوی پەروەردگاری جیهانیانم‌و بانگی کردن بۆ

وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ وَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَٰذِهِ ٱلْأَنْهَٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًۢا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَٰهُ مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

یەکخواپەرستی‌و عەساکەی‌و سپیەتی ناودەستی دوو ئایەتی گەورەبون کە پیشانی فیرعەون‌و کەسانی دەوروبەری دا.

﴿٤٧﴾ جا کاتێك کە بە نیشانەکانی ئێمە هاتە لایان وەکو عەساو دەستەکەی کەچی ئەوان هەر زوو بەو نیشانانە پێدەکەنین‌و بە گاڵتەوە تەماشایان دەکردن، بۆیە پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿٤٨﴾ خۆ ئێمە هیچ نیشانەیەکمان بەوان نیشان نەدەدا مەگەر ئەوەیان گەورەتر بێت لە پێشیان، جا ئێمە بەو سزا سەختانە تۆڵەمان لێ سەندن بەڵکو لەو خوانەناسیە بگەڕێنەوە، جا ئەوان لە جیاتی گەڕانەوە بەڵکو تا دەهات زیاتر دژایەتی موسایانعليه السلام دەکرد.

﴿٤٩﴾ئیتر خوا هەر جارێ بە جۆرێك لەسزا تۆڵەی دەدان، جا لەو کاتەدا دەیان وت: ئەی جادوگەر داوا بکە لە پەروەردگارت بەو بەڵێنەی کە داوێتی پێت، با ئەم سزایەمان لەسەر لابات، بەڕاستی ئیتر ئێمە ڕێگای ڕاستەقینە دەگرین‌و فەرمانت ناشکێنین.

﴿٥٠﴾ جا هەرکە ئەو سزایەمان لەسەرلا بردنایە کتوپڕ بەڵێنەکانی خۆیان دەشکاندو دژایەتی موساعليه السلام‌و ڕێبازەکەیان دەکرد.

﴿٥١﴾ جا فیرعەون بانگی گەلەکەی کردو وتی: ئەی گەلی من ئایا وڵاتی میسرو ئەو ڕوبارانەی کە بە بەردەمی مندا دەڕۆن موڵکی من نیە؟ ئایا خۆتان ئەمە نابینن؟

﴿٥٢﴾دەی ئایا من چاکترنیم لەو کەسەی کە لاوازو سوکەو ناتوانێ بە باشیش قسەکانی خۆی بکات؟ دەڵێن: موسا عليه السلام لەقسەکردندا زمانی دەگرت‌و بەباشی قسەی بۆ نەدەکرا، دەڵێن بەهۆی ئەوە بوە کە بە منداڵی دەمی لە پشکۆیەك داوە، جا فیرعەون ئەوەی بەعەیب دادەنا بۆی‌و خۆی بەخاوەن هێزو ئەوی بێنرخ تەماشا دەکردو دەیوت:

﴿٥٣﴾ سا با چەند دەست بەندێکی ئاڵتونی بۆ ڕەوانە بکرایە یان چەندین فریشتەی لەگەڵدا بوایە تا باوەڕمان پێبکردایە. بەڵێ دنیا پەرستان هەر بیر لە خواردن‌و ماڵ‌و سامان دەکەنەوەو هەر ئەوەش بە پێوەری چاك‌و ناچاکی پیاوچاکان دادەنێن کە ئەوسەروەت‌وسامانە لە ڕوانگەی ئایینەوە تەنها بەڵگەی تاقی کردنەوەیە‌و هیچی تر.

﴿٥٤﴾ئەوسا گەلەکەی خۆی سوك کرد جا ئەوانیش لە ترسا پەیڕەوییان کرد بێگومان کە ئەوان گەلێکبون لە ترسی فیرعەون بیریان لە ڕاستی موساعليه السلام‌و موعجیزەکانی نەدەکردەوەو بەمکارەیان لەدژایەتی خودا لە سنور دەرچو بون.خوا دەفەرموێ:

﴿٥٥﴾ جا کاتێك کە ئێمەیان ڕق هەستان تۆڵەمان لێ سەندنەوە، ئەوسا لەو ڕوبارەی کە پێوەی دەنازی هەر هەموویانمان خنکاند. فیرعەون‌و گەلەکەی بۆ هەمیشە بەرەو دۆزخ بەڕێکران‌و موساعليه السلام‌و گەلەکەی لەشەڕی ئەو خراپەکارانە بۆ هەمیشە ڕزگاریان بو.

﴿٥٦﴾ئەوسا کردنمان بە پێشینەو نمونە بۆخەڵکی پاش خۆیان ، تا خەڵکی پاش خۆیان لەوان ئامۆژگاری بگرن‌و خۆیان لەدژایەتی خواو ئایینەکەی دوربگرن تا دوچاری سەرنویشتی خراپی وەك ئەوان نەبن.

﴿٥٧﴾خۆ لە کاتێکدا کە کوڕی مەریەم بە نمونە هێنرایەوە لەو کاتەدا گەلەکەت بەوە پێدەکەنین‌و پێیان وابو کە بەمە بەهانەیەکی باش‌و بەهێزیان پەیداکردوە بۆ دژایەتی تۆ کە گوایە: ئەگەر محمد ﷺ دەڵێت هەرچی پەرستراو هەیە جگە لە الله هەموی تاغوتەو خۆراکی دۆزەخن خۆ عیسایش هەندێ لە بەناو مەسیحیەکان دەیپەرستن، کەوابو یان محمد درۆ دەکات یان

عیسایش دۆزەخیە؟ بەم بەرداشتەی خۆیان پێدەکەنینو وایان دەزانی بەلگەیەکی گەورەیان دۆزیوەتەوە دژی پێغەمبەرﷺ.

﴿٥٨﴾ جا وتیان: ئایا خوداکانی ئێمە چاکە یان عیسا؟ ئەم وێنەیە بۆ تۆ باس ناکەن مەگەر هەر بۆ دەمەقاڵەو مشتومڕ نەك تەنها ئەوە، بەڵکو ئەوان گەلێکی چەنەبازو شەڕفرۆشن. پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ:{مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أُوتُوا الْجَدَلَ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَذِهِ الْآيَةَ ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴾ /الترمذي، صححه الالباني/ هیچ گەلێك پاش ڕێنمونیو گەیشتن بەرێگای ڕاست گومڕا نەبوون هەتا دەستیان کردوە بەدەمەدەمەو مشتو مڕ لە بارەی ئایینەوە، پاشان پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم ئایەتەی خوێندەوە﴿ مَا ضَرَبُوهُ ...الاية ﴾}

﴿٥٩﴾ جاخوا بەرووپاندا دەداتەوەودەفەرموێ: ئەو هەر بەندەیەکە لە بەندەکانمانو تەوحیدو یەکخواپەرستی بە گەلەکەی وتوەو دژی پەرستنی بێجگە لە ﷲ بوە ، چونکە ئێمە نیعمەتی گەورەی خۆمان کە پێغەمبەرایەتیە بەودابو، جا لە ڕۆژی قیامەتیشدا نەك سزا نادرێت بەڵکو دەنگی ئاگریش نابیسێت، وەکردمان بە نمونەیەکیش بۆ نەوەی یەعقوب عليه السلام چونکە بەبێ باوك دروستمان کرد.

﴿٦٠﴾ خۆ ئەگەر ئارەزۆمان لێبوایە لەجیاتی ئێوە فریشتەکانمان دادەنا کە جێنشینی پێشویانی خۆیان بوونایە لەم سەر زەویەدا، واتە: ئێمە بێنیازین لە ئێوە ئەگەر بمانەوێت لاتان بەرین لاتان دەبەین نەشتێکی گرانە لەسەرمانو نە هیچ شتێك لە موڵکی ئێمەدا کەم دەبێتەوە. بەراستی ئەمە هەڕەشەیەکی زۆر توندە ئەگەر ژیری هەبێت بۆ هەمو مرۆڤە لاسارو سپڵەو خوانەناسەکان.

﴿٦١﴾ جا بەڕاستی عیسا (یان قورئان) یەکێکە لە نیشانەکانی قیامەت ئەوسا نەکەونە گومانەوە تێیدا ساتۆ ئەی محمد ﷺ بڵێ: پەیڕەوی لە من بکەن، چونکە هەر ئەمەیە ڕێگای ڕاست. پاش ڕاستیش هەموی گومڕاهیە.

﴿٦٢﴾ سا با شەیتان ڕێگای ڕاستتان لێ نەگرێتو بە فیتی ئەو نەخەڵەتێن چونکە بەڕاستی ئەو دوژمنێکی ئاشکراتانەو هیچ هەلێك بۆ فریودانتان لەدەست نادات‌ولەهیچ خراپەیەکیش سڵ ناکات.

﴿٦٣﴾ جا لەکاتێکدا کە عیسا بە بەڵگە گەلێکی ڕۆشنەوە هات، وتی: بە ڕاستی من بە داناییەوە هاتوم بۆ لاتان تا هەندێ

وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَٱتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

لەوشتانەی کە ناڕێکن تێیدا بۆتان ڕوون بکەمەوە ، جا ئێوەش لە ﷲ بترسنو پەیڕەوی من بکەن، تا سەرفەرازو خۆشبەخت ببن.

﴿٦٤﴾ بێگومان ﷲ هەر خۆیەتی پەروەردگاری ئێوە سا ئێوەش ئەو بپەرستن، ئەمەیە ڕێگای ڕاست کە پەرستنی پەروەردگاری جیهانیانە بە تەنهاییو هیچ هاوبەشێکی بۆ دانەنرێت نە لەزاتیاو نە لە سیفاتیاو نە لەکرداریدا.

﴿٦٥﴾ جا ئەو کۆمەڵانە، واتە: گاورو جولەکە لەنێوان خۆیاندا ناڕێکیان تێکەوت تەنانەت گاورەکان بوون بەچوار بەشەوە: نەستوری کەعیسا بە کوڕی خوا دەزنن، مەلکییە کە بە خوای سێهەمی دەزانن، ویەعقوبی کە هەر ئەو بەخوا دەزانن، هەندێکیشیان یەکخواپەرستی چاك بون، جا وای بۆ ئەو کەسانەی کە ستەمیان کردوە لە سزای بەژانی ئەو ڕۆژەی کە پێی دەگەن کەرۆژی زیندوبونەوەو حیسابە، پاشان پردی سیراتو ئاگری دۆزەخە.

﴿٦٦﴾ ئایا جگە لە هاتنی ڕۆژی قیامەت کە بە کتوپڕی بدات بەسەریانداو ئەوان هەست بەهیچ نەکەن چاوەڕوانی چی تر دەکەن؟ جا ئەو کاتە بە تەواوی پەشیمان دەبنەوە بەڵام ئەو پەشیمان بونەوە لەو کاتەدا هیچ سودێکیان پێناگەیەنێ.

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِى عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا۟ يَٰمَٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْنَٰكُم بِٱلْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوٓا۟ أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُم ۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْعَٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٌ وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَٰهٌ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِۦ يَٰرَبِّ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

(٦٧) ئەو ڕۆژە دۆستەکان هەندێکیان دوژمنی هەندێکیانن‌و هەریەکەیان ئەوی تریان تاوانباردەکات‌و داوای سزای توند بۆ یەکتر دەکەن‌و جنێو بە یەکتر دەدەن جگە لە پارێزکاران کە لەوێ دۆستایەتیەکانیان خۆشترو بەتامترەو پاش دەرچونی فەرمانی شەفاعەتکردن بە هانای یەکترەوە دێن‌و تکا بۆ یەکتریش دەکەن‌و دەبنە هۆی ڕزگار کردنی یەکتر لەئاگری دۆزەخ. جا لەورۆژەدا پەروەردگار بانگ دەکات‌و دەفەرموێ:

(٦٨) ئەی بەندە ڕاستەکانم ئەمڕۆ هیچ مەترسیەك بۆ ئێوە نیەو ئێوە ئیتر خەم ناخۆن‌و دڵتەنگ نابن بەهۆی ئەو هەمو چاکەیە کە لەگەڵتان دەکرێت لەلایەن منەوە. جائەو بەندە ڕێز لێگیراوانەمان بۆباسدەکات‌و دەفەرموێ:

(٦٩) ئەو کەسانەن کە باوەڕیان هێناوە بەتاك‌و تەنهایی خواو پەیڕەوی پێغەمبەرو ئایینی خۆیان کردوەو بە چاکی گەردنکەچی فەرمانەکانی ﷲ بوون. جا پێیان دەوترێت:

(٧٠) خۆتان‌و هاوسەرەکانتان بچنە ناو ئەو سەیرانگای بەهەشتەوەوبۆ خۆتان خۆش ڕابوێرن.

(٧١) کە قاپە زێڕینەکانی پڕ لە میوە بەناویاندا دەخولێنرنەوەو ئەوەش کەئارەزۆیان لێبێت‌و چاوەکانیان پێی گەش‌و شادمان بێت لەوێدا هەیە بۆیان، ئەوسا ئێوە لەناو ئەو نازو نیعمەتەیشدا بۆ هەمیشەدەمێننەوە، جا پەروەردگار بۆ زیاتر دڵخۆشکردنیان پێیان دەفەرموێ:

(٧٢) ئەوە ئەو بەهەشتەیە کە بەهۆی کارو تەلاشی خۆتانەوە بە کەلەپور پێمداون، پێغەمبەری ﷺ خوا دەفەرموێ: { يُنَادِي مُنَادٍ إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ/الترمذي وصححه الالباني/ جاڕچیەك جاڕ دەدات کە: بێگومان دەژین ئەوسا ئیتر نامرن، جا بێگومان ساق‌و سەلیم دەبن‌و ئیتر هەرگیز نخۆش ناکەون، وەبێگومان کە گەنج دەبنەوەو هەرگیز پیر نابن، خۆبێگومان کە لە کەیف‌و خۆشیدا دەبن ، سا ئیتر بۆ هەمیشە کەمدەست ونائومێد نابن، جا ئا ئەمەیە مانای فەرمودەی خوای باڵادەست:﴿ئەوە ئەو بەهەشتەیە کە بەهۆی کارو تەلاشی خۆتانەوە بە کەلەپور پێمداون﴾}

(٧٣) کە لەناویدا میوەی زۆرتان بۆ هەیەو لەو دەخۆن بەبێ بێتاقەت بون‌و بەبێ بڕانەوەی میوەکان، بەڵێ خواردن‌و خواردنەوەو باسی میوەکانیشی بۆ کردین تا زیاتر ئارەزۆی بکەین‌و چاك بۆی هەوڵ بدەین، لەفەرمودەدا هاتوەکە پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی:{ إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَأْكُلُونَ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ وَلَا يَتْفُلُونَ وَلَا يَبُولُونَ وَلَا يَتَغَوَّطُونَ وَلَا يَمْتَخِطُونَ قَالُوا فَمَا بَالُ الطَّعَامِ قَالَ جُشَاءٌ وَرَشْحٌ كَرَشْحِ الْمِسْكِ يُلْهَمُونَ التَّسْبِيحَ وَالتَّحْمِيدَ كَمَا تُلْهَمُونَ النَّفَسَ / مسلم/ بێگومان خەڵکی بەهەشتی بە ئارەزۆی خۆیان دەخۆن‌و دەخۆنەوە ، جا نەتف ئەکەن‌و نەمیزو پیسی‌و نەچڵمیان هەیە.وتیان: ئەی ئەو خواردنە چی لێدێت؟ فەرموی: قرپێنەیەو ئارەقێکە بۆنی وەکو میسکەو سبحان اللەوالحمدللەو اللەاکبر، ئەخرێتە ناو دڵیانەوەو هەر ئەوە دەڵێنەوە- لەریوایەتێکی ترداهاتوە- کە ئەم زیکرانە وەکو هەناسەدانی لێدێت بۆیان‌و هەست بەماندوبون ناکەن} ئینجا باسی ستەمکاران‌و سزاکانیان دەکات‌و دەفەرموێ:

(٧٤) بێگومان ستەمکاران لەناو سزای دۆزەخدان بۆ هەمیشە.

(٧٥) کە هەرگیز ئەوان سزایان لێ نابچڕێت، جا لەناویدا نائومێدن‌و هیچ دەرفەتێکیان نیە بۆ ڕزگاربون، جا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٧٦) خۆ ئێمە هیچ ستەمێکمان لەوان نەکردوە بەڵکو ئەوان خۆیان ستەمیان لەخۆیان کردوە بەهەڵبژاردنی ڕێبازی هەڵەو دژی ئایین‌ودژی مرۆڤایەتی.

(٧٧) جا ئەوان لەوێدا ئەوەندە ئێش‌وئازاریان زۆرە بانگی دەرگاوانی دۆزەخ دەکەن‌و دەڵێن: ئەی مالك با پەروەردگارت بڕیارمان بەسەردا بداتو لەم ژینە خراپە دەرمان بکات .

(٧٨) جا ئەویش لەوەڵامیاندا دەڵێت: بێگومان هەر دەمێننەوە لێرەو دەرچونتان نیە، جا بۆیە ئەم کارە ساتەتان بەسەر هاتوە چونکە بەڕاستی ئێمە بەرنامەی ڕاست‌ودروستمان بۆ ناردون بەڵام زۆربەتان خۆشتان لە ڕاستی نەبو بەڵکو دژایەتیتان کرد جا وا ئەمڕۆ بە بەرهەمی کارە ناپەسەندەکانی خۆتان گەیشتون . ئینجا ئەمانهێنێتەوە بۆ دنیاودەفەرموێ:

(٧٩) بەڵکو ئەگەر ئەوان دەیانەوێت فرۆفێڵێکی بتەو و بەهێز دژی پێغەمبەر ﷺ و ئایینەکەی ئەنجام بدەن ، سا چاك بزانن کە ئێمەیش لەوان توندترو سەختتر ڕەفتاریان لەگەڵدا دەکەین.

(٨٠) نەخێر، ئەوان وا دەزانن کە ئێمە شتە شاراوەکانیان‌و چپەکانیان نابیسین؟ وانیە، بۆچونەکەیان زۆر هەڵەیەو نێردراوەکانی ئێمە وان لەگەڵ ئەواندا‌و دەینوسن ئەو شتانەی کە دەیڵێن چ بە زمان دەری بخەن یان بیشارنەوە.

(٨١) ئەی محمدﷺ بڵێ: ئەگەر ڕەحمان منداڵی بوایە ئەوسا من یەکەم کەس دەبووم بۆ پەرستنی، چونکە من لەئێوە چاکتر خوا دەناسم‌و زیاتر لێی دەترسم ئاشکرایە کە منداڵی نیە کەواتە تەنها هەر زاتی خۆی دەپەرستم‌و ئێوەش بۆ ئەوە بانگ دەکەم. هەندێکیش وشەی{ إن }بەحەرفی نەفی دەزانن واتە، ڕەحمان کەزاتی اللَّهُ یە منالی نیەو من یەکەم کەسی خەڵکی مەکەم لەم سەردەمەدا کە اللَّهُ بەتاك‌و تەنهایی دەپەرستم.مانای تریش کراوەبەڵام من یەکەمیانم بەلاوەنزیکترە.

(٨٢) بێ عەیبی بۆ پەروەردگاری ئاسمانان‌و زەوی، پەروەردگاری عەرش لەو وەسفە ناڕەوایەی کە بۆ اللَّهُی دادەنێن‌و دەڵێن اللَّهُ منداڵی هەیە.

(٨٣) سا تۆ لێیان گەڕێ با هەر قسەی پڕوپوچ‌و گاڵتە بکەن تا ئەگەن بەو ڕۆژەیان کە بەڵێنیان پێدراوە، جا ئەو کاتە دەزانن کێ سەرکەوتوەو کێیش دۆڕاوە.

(٨٤) خۆ هەر ئەو زاتەیە کە شایستەی پەرستنە لە ئاسماندا، وە هەر ئەویشە شایستەی پەرستن لە زەویدا، خۆ هەر ئەوە دانایە لە کاروبارێداو زۆر زانایە بە هەمو نیەت‌و قسەو کردارێك کەم یان زۆر، ئاشکرا یان شاراوەو هەمویشی تۆمار دەکرێت‌و هیچی لێ ون نابێت.

(٨٥) جا بێ عەیبەو خاوەنی خێری زۆرە ئەو زاتەی کە ئاسمانان‌و زەوی‌و ئەوەی کە لە نێوانیاندایە موڵکی ئەوە، ئەوسا زانینی کاتی هاتنی قیامەت تەنها لەلای ئەوەو کەسی تر هیچی لێ نازانێت‌و هەر بۆلای ئەو دەبرێنەوە.

(٨٦) خۆ ئەو کەسانەی کە جگە لەو دەیان پەرستن خاوەنی تکاو پاڵپشت نین بۆ کەس، مەگەر ئەو کەسەی بەڕاستی شایەتی دابێت‌و وتبێتی (أشهَدُ أن لا إلَهَ إلّا الله) و بە دڵیش باوەڕی پێی هەبوبێت ، ئەمانە پاش ڕەزامەندی اللَّهُ دەتوانن تکاو شەفاعەت بکەن وەکو عیساو عوزەیرو پێغەمبەرانی تریش (سەلامی خوایان لەسەر بێ)و پیاوچاکان‌و شەهیدان ئەگەر چی خەڵکی جاهیل‌و نەفامیش ئەوانە بپەرستن ، چونکە ئەوان تاوانێکییان نیە لەو بارەوەو لە پلەی ئەوان کەم نابێتەوە چونکە ئەوان خەڵکیان بۆ یەکخواپەرستی بانگ کردوەو لە پێناوی ئەوەشدا لە دنیا ئازار دراون.

(٨٧) جا ئەگەر لێیان بپرسیت، کە کێ دروستیکردون دەڵێن: اللَّهُ دەی چۆن لەو ڕاستیە لادراون؟

(٨٨) وەلەلای اللَّهُ یە قسەی پێغەمبەرەکەی کەدەیوت: ئەی پەروەردگارم بێگومان ئەمانە گەلێکن کە باوەڕ ناهێنن بەم قورئانە، جا پەروەردگار بە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:

(٨٩) جا تۆ وازیان لێ بێنەو بڵێ: لە منەوە هەر ئاشتی‌و بێ زیانی بۆ ئێوە هەیەو بە خراپەی ئەوان وەڵامیان مەدەرەوە، بەم زوانە دەزانن چیان کردوە و بەرهەمی کردارو ڕەفتاری خۆیان وەردەگرن، دیارە ئەمە بەر لە فەرمانی جیهاد بوە، جا ئەگەر مەبەست خۆگرتن بێت لە شەڕ کردن لەگەڵیاندا ئەمە مەنسوخە بە ئایەتی فەرمان بەغەزاو شەڕ کردن‌و ئەگەر مەبەستیش وەڵام نەدانەوەی خراپە بە خراپە بێت ئەوە یەکێکە لە ڕەوشتە بەرزەکان‌و نەسخی تێدا نیە.

٤٤ سُورَةُ الدُّخَانِ ٥٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ١ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ٢ إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةٖ مُّبَٰرَكَةٍۚ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ٣ فِيهَا يُفۡرَقُ كُلُّ أَمۡرٍ حَكِيمٍ ٤ أَمۡرٗا مِّنۡ عِندِنَآۚ إِنَّا كُنَّا مُرۡسِلِينَ ٥ رَحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٦ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَآۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ٧ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ رَبُّكُمۡ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٨ بَلۡ هُمۡ فِي شَكّٖ يَلۡعَبُونَ ٩ فَٱرۡتَقِبۡ يَوۡمَ تَأۡتِي ٱلسَّمَآءُ بِدُخَانٖ مُّبِينٖ ١٠ يَغۡشَى ٱلنَّاسَۖ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٞ ١١ رَّبَّنَا ٱكۡشِفۡ عَنَّا ٱلۡعَذَابَ إِنَّا مُؤۡمِنُونَ ١٢ أَنَّىٰ لَهُمُ ٱلذِّكۡرَىٰ وَقَدۡ جَآءَهُمۡ رَسُولٞ مُّبِينٞ ١٣ ثُمَّ تَوَلَّوۡاْ عَنۡهُ وَقَالُواْ مُعَلَّمٞ مَّجۡنُونٌ ١٤ إِنَّا كَاشِفُواْ ٱلۡعَذَابِ قَلِيلًاۚ إِنَّكُمۡ عَآئِدُونَ ١٥ يَوۡمَ نَبۡطِشُ ٱلۡبَطۡشَةَ ٱلۡكُبۡرَىٰٓ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ١٦ ۞ وَلَقَدۡ فَتَنَّا قَبۡلَهُمۡ قَوۡمَ فِرۡعَوۡنَ وَجَآءَهُمۡ رَسُولٞ كَرِيمٌ ١٧ أَنۡ أَدُّوٓاْ إِلَيَّ عِبَادَ ٱللَّهِۖ إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ ١٨

٤٤ سورەتی دوخان ٥٩

سورەتی دوخان کە سورەتی چل‌وچوارهەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، پەنجاو نۆ ئایەتە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەست‌و سێ هەمەو پاش سورەتی (الزخرف) و پێش (الجاثية) دابەزیوە.

بەناوی اللَّهُ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

١ حامیم. اللَّهُ هەر خۆی دەزانێ مەبەست لەم دوو پیتە چیە.

٢ سوێند بەم پەڕاوە کە قورئانەو ڕۆشنکەرەوەی حەڵاڵ‌و حەرام‌و ڕاست‌و ناڕاست‌و چاك‌و خراپە.

٣ بەبێگومان ئێمە ترسێنەری خراپەکارانین پێش ئەوەی کە بە دادگاو سزای ئێمە بگەن، بەڵکو بیر بکەنەوەو واز لە تاوان‌و خراپە بهێنن.

٤ هەر لەو شەوەشدا هەمو بڕیارێکی بتەو کە ناگۆڕێت لەبارەی ژیان‌و مردن‌و رزق‌و رۆزییەوە لەلایەن اللَّهُ‌وە یان لە{لەوحولمەحفوزەوە} ڕەوانەی لای فریشتەکانی مەئمور دەکرێت، ئەو شەوەش ئەگەر چی وتراوە پانزەی مانگی شەعبانە بەڵام ڕاستتر ئەوەیە کە شەوی قەدرە کە قورئانی تێدا ڕەوانە کراوەتە خوارەوە کە جیاکەرەوەی هەمو حەرام‌و حەڵاڵ‌و ڕاستی‌و ناڕاستیەکە.

٥ کە فەرمانێکی گەورەیە لەلایەن ئێمەوە بەڕاستی ئێمەین کە پێغەمبەرانمان ڕەوانە کردوەو تۆش ئەی محمد یەکێکی لەو پیغەمبەرانە، جا خەڵك پێی خۆش بێت یان نە، چونکە ئێمە خەڵکمان بۆ تاقیکردنەوە هێناوەتە ئەم دنیایەو لە تاقیکردنەوە چۆن دەرچو بەو شێوە لە قیامەتدا ڕەفتاریان لەگەڵدا دەکرێت.

٦ ئەمە سۆزو میهرەبانیەکە لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆ خەڵك بێگومان کە ئەو خۆی چاك قسان دەبیسێ‌و زۆر زانایە بەسەر کاروباری خەڵکداو هیچ شتێك لەبازنەی زانیاری ئەو دەر ناچێت.

٧ ئەگەر یەقینتان هەیە ئەو زاتە پەروەردگاری تەواوی ئاسمانان‌و زەوی‌و ئەوەیەکە لەنێوانیاندایەو هەموی ئەو دروستیکردون‌و پەروەردەیان دەکات.

٨ هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە جگە لەو زاتەی کە هەمو مردویەك زیندو دەکاتەوەو هەر خۆیشی دەیمرێنێ، پەروەردگارتانەو پەروەردگاری باو باپیرانی پێشویشتانە.

٩ بەڵکو ئەوان لەم ئایینەدا لە گوماندان‌و گاڵتە دەکەن بە پێغەمبەر ﷺ و پەیڕەوانی‌و بەرنامەکەی، جا خوا هەڕەشەیان لێدەکات‌و دەفەرموێ:

١٠ ئەوسا تۆ چاوەڕێی ڕۆژێك بە کە ئاسمان دوکەڵێکی ئاشکرای لێپەیدادەبێت.

١١ کەخەڵکی دادەپۆشێ جا ئەو کاتە دەڵێن: ئەمە سزایەکی بەژانە.

١٢ داوادەکەن لەخواودەڵێن: ئەی پەروەردگارمان ئەم سزایەمان لەسەر لابە بێگومان ئێمە باوەڕ دەکەین بەوەی کە پێغەمبەرەکەت ڕاست دەکات، لەعەبدوڵای کوڕی عەباسەوە هاتوە کەوتی: پێغەمبەری خوا کاتێ دی کە خەڵکی مەکە پشت لەخۆی‌و پەیامەکەی دەکەن فەرموی: { اللَّهُمَّ سَبْعٌ كَسَبْعِ يُوسُفَ فَأَخَذَتْهُمْ سَنَةٌ حَصَّتْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى أَكَلُوا الْجُلُودَ وَالْمَيْتَةَ وَالْجِيَفَ وَيَنْظُرَ أَحَدُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَيَرَى الدُّخَانَ مِنْ الْجُوعِ فَأَتَاهُ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ تَأْمُرُ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَبِصِلَةِ الرَّحِمِ وَإِنَّ قَوْمَكَ قَدْ هَلَكُوا فَادْعُ اللَّهَ لَهُمْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّكُمْ عَائِدُونَ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ فَالْبَطْشَةُ

يَوْمَ بَدْرٍ وَقَدْ مَضَتْ الدُّخَانُ وَالْبَطْشَةُ وَاللِّزَامُ وَآيَةُ الرُّومِ/ البخاري/: خوایە حەوت ساڵ گرانی وەك گرانیەكانی سەردەمی یوسف علیه‌السلام بدەیت بەسەر ئەم خەڵكەدا،جا خوا نزاكەی لێوەرگرتو ساڵە گرانیەكی وا گرتنی كە هەمو شتێكی لەناوبرد، تا وایان لێ هات كە لەبرسا پێستەكانو مردارەبوو كەلاشە بۆگەنیوەكانیان دەخوارد، جاهەركام لەوان تەماشای ئاسمانی بكردایە لەبرسا هەر دوكەڵی دەبینی، جا ئەبوسوفیان هات بۆلای پێغەمبەر ﷺ و وتی: ئەی محمد تۆ فەرمان بە بەندایەتی خواو بەتینكردنی پەیوەندی خزمایەتی دەدەیت لەحاڵێكدا خزمەكانت خەریكە لەناودەچن لەبەر ساڵەگرانی، جا داوا بكە لەخوا بۆیان بۆ نەمانی ئەو قاتوقریە، خوای باڵادەست فەرمویە:﴿ ئەوسا تۆ چاوەڕێی ڕۆژێك بە كە ئاسمان دووكەڵێكی ئاشكرای لێ پەیدادەبێت/هەتا/ بێگومان ئێمە ئەو سزایە كەمێك لادەبەین بەڵام ئەوان بە بێگومان دەگەڕێنەوە سەر بەرنامە خراپەكەی پێشوی خۆیان. جا باس بكە بۆیان ئەو ڕۆژەی كە زللەی گەورەتریان لێ دەدەین بەبێگومان كەئێمە تۆڵەوەردەگرین﴾ كەبریتی بو لەناو چونی سەرانی قورەیش لەبەدردا، بەراستی دوكەڵو لێدانی گەورەو لیزاموونیشانەی ڕۆم تێ پەڕین} جا پێیان دەوترێت:

(١٣) ئەو كاتە تازە چ سودێكی هەیە بیركردنەوە؟ وە بەراستی پێغەمبەرێك كە ڕۆشنكەرەوەی ڕاستو ناڕاستە هاتە لایانو پەیامی اللّٰه ی پێگەیاندن.

(١٤) بەڵام ئەوان نەك باوەڕیان پێ نەكرد، بەڵكو ئەوان پاش ئەو ڕۆشنكردنەوەیە پشتیان تێكردو وتیان: ئەمە فێركراوێكی شێتە. بەڵام وا ئێستا سزا دەبینن دەڵێن: باوەڕمان هەیە؟! جا پەروەردگار دەفەرموێ:

(١٥) بێگومان ئێمە ئەو سزایە كەمێك لادەبەین، بەڵام ئەوان بە بێگومان دیسان دەگەڕێنەوە سەر بەرنامە خراپەكەی خۆیان،

(١٦) جا باس بكە بۆیان ئەو ڕۆژەی كە زللەی گەورەتریان لێدەدەین. وەكو ڕۆژی بەدر كە حەفتا كەس لە سەرانی قورەیش كوژران لەوانە ئەبوجەهلو شەیبەو عوتبەو وەلیدو حەفتا كەسیشیان بە دیلی كەوتنە دەست پێغەمبەرەوە ﷺ كە لەپێشیشدا بە بێبارانیو گرانی ڕووبەڕوو بونەوە تا پاڕانەوە لە پێغەمبەر كە دوعایان بۆ بكات بۆ ئەوەی لەو سەختیە ڕزگاربن، پێغەمبەری میهرەبانو بەسۆزیش ﷺ پاڕاوە بۆیانو ئەو بێبارانیو گرانیە نەما لەناویاندا، بەڵام هەروەكو پەروەردگار فەرموی: ئەوان دیسان دەستیان دایەوە دژایەتی پێغەمبەرﷺ و

وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ كَمْ تَرَكُوا مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

ئایینەكەیو خواش ئاوا هەڕەشەیەكی لێكردن كە لە بەدردا هاتە دی.

(١٧) جا بەراستی پێش ئەوانیش هۆزی فیرعەونیشمان تاقیكردەوەو پێغەمبەرێكی بەڕێزمان بۆ ناردن كە موسا عليه‌السلام بو.

(١٨) كەپێی وتن: بەندەكانی اللّٰه‌م بدەرە دەستوستەمیان لێ مەكە بێگومان كە من پێغەمبەرێكی دەستو دەم پاكم بۆ ئێوەو هەرگیز بە خراپەتان ڕازای نیمو پێم خۆشە بە خۆشیو سەرفەرازی بژینو فەرمانی اللّٰه جێ بەجێ بكەن.

(١٩) سا لەڕاست اللّٰه‌دا خۆتان بە زل مەزانن، بێگومان من بە بەڵگەیەكی ڕۆشنكەرەوە هاتومەتە لاتان، بەڵگەكانیشم كە دەستو عەساكەمە سەلێنەری ڕاستیو دروستی پێغەمبەرێتی منن، بەڵام ئەوان هەڕەشەیان لێكرد، جا ئەو پێغەمبەرە بەڕێزە وتی:

(٢٠) بێگومان من پەنا دەگرم بە پەروەردگارمو پەروەردگارتان لەوەی كە بەرد بارانم بكەنو ئێشو ئازارم بۆ دروست بكەن.

(٢١) جا ئەگەر باوەڕیشم پێناكەن، سا وازم لێبێنن، بەڵام ئەوان لە سزادانی وازیان نەهێنا.

إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَـٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَٱلْمُهْلِ يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْىِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا۟ فَوْقَ رَأْسِهِۦ مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَـٰذَا مَا كُنتُم بِهِۦ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِى جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَـٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَـٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

سُورَةُ الجَاثِيَةِ ٤٥ ٣٧

(٢٢) ئەوسا ڕوی کردە پەروەردگاریو داوای لێکردو وتی: بێگومان کە ئەمانە گەلێکی تاوانبارن، جا پەروەردگاری هات بەدەمیەوەو نزاکەی لێوەرگرتو بڕیاری سزادانیانی دا.

(٢٣) جا فەرموی: دەی شەو بەندەکانی من، ئەوانەی کە باوەڕیان پێت هێناوە ببەرە دەرەوەو ڕاکەو لە دەستی فیرعەون خۆت دەربکە، بێگومان کە ئەوانیش بەدواتاندا دێن کە ئەمە داوێکە بۆ فیرعەون کەاللّٰه هەرخۆی دەزانێت کە چۆن نەخشەی بۆ دەکێشێت، بەڵێ موسا دەرچو تا گەیشتە لێواری دەریای نیل لە میسرو ڕۆژ بویەوەو فیرعەون بە لە شکرەکەیەوە کە بۆی کۆکرا بویەوە گەیشتنە لایانو گەلەکەی موسا وتیان: ئەی موسا ئەوە فیرعەون هاتو بەردەمیشمان دەریایەو چی بکەین؟ ترسێکی وا دای گرتن مەگەر هەر خۆی بزانێ، موسا وتی: بێگومان من اللّٰه م لەگەلدایە.

جا اللّٰه بە موسای فەرمو: عەساکەت لەو دەریایە بدەو موسایش عەساکەی لێداو دەریا لەت بو هەر یەکەی بە ئەندازەی چیایەك بەرزبوو پەروەردگار ئەو ڕێگایەی زۆر بەزوی وشکی کردەوە بۆیان، جا موسا بەخۆیو پەیڕەوانیەوە لەو دەریایە دەرچونو فیرعەونیش بە لەشکرەکەیەوە گەیشتە لێواری دەریاکە،

(٢٤) جااللّٰه فەرموی: موسا واز لەو دەریایە بهێنە با هەروا بمێنێتەوە، بێگومان ئەوانە سەرباز گەلێکن لەناویدا دەخنکێنرێن، بەڵێ وا ستەمکاران لەناو ئەو دەریایەدا خنکێنرانو هیچیان دەرنەچون، چونکە دەریاکە کاتێك کە ئەوان بە تەواوی هاتنە ناویەوە یەکی گرتوهەمویان کەوتنە بن دەریاکەوە

(٢٥) زۆرێك لە باخچەو کانیاوان،

(٢٦) لە شینایيو جێگای بەرێزیان.

(٢٧) وە لە نازو نیعمەتێك کە لەناویدا کەیفیان دەکرد، هەمویان بەجێهێشتو ئەوان هەر بە خنکاندنیان چونە ناو ئاگرەوە.

(٢٨) جا پەروەردگار دەفەرموێ: بڕیاری ئێمە هەر ئاوایەو نەگۆڕاوە بۆ ستەمکاران، خۆ ئێمە گەلێکی ترمان دانا لە جێگایاندا.

(٢٩) ئەوسا کاتی هاتنی سزایان نە ئاسمان بۆیان گریاو نە زەویيو ئیتر هیچ ماوەیشیان پێنەدرا بۆ ژیان، واتە هیچکەس خەمی نەخواردن.

(٣٠) جا بەڕاستی نەوەی ئیسرائیلمان لەو سزا سوك کەرەیە ڕزگار کرد.

(٣١) لەو فیرعەونەی کە بەڕاستی ئەو لەو کەسانە بو کە لە تاوانو خراپە کاریدا لە سنور تێپەڕیبون.

(٣٢) جا بەڕاستی ئێمە ئەوانمان هەڵبژاردبو بەسەر خەڵکی جیهانیانی سەردەمی خۆیاندا لەسەر زانیاریەك کە بومان دەربارەیان.

(٣٣) جا لە نیشانەگەلێك بەوانمان دابو وەك دەستی موساو عەساکەیو لەتکردنی دەریاو شتی تریش تاقیکردنەوەیەکی ڕوونی تێدابو بۆ هەر کەسێك کە مەبەستی ڕێگای ڕاستی بوایە، بەڵام فیرعەونو دەستو پێوەندەکانی باوەڕیان پێنەکرد تا بەو ڕۆژە ڕەشە گەیشتنو ئەوەش سەر ئەنجامی هەمو خوا نەناسێکی تاوانبارە، بەڵێ ئەمانە باوەڕیان بە زیندوبوونەوە نەبوە.

(٣٤) بەبێگومان ئەوانە دەڵێن:

(٣٥) جگە لە مردنی سەرەتا کە مەنی بووینو پاشان گیانمان تێکراوە تازە پاش مردن ئێمە زیندو ناکرێینەوە بۆ لێپرسینەوەو ژیانێکی تر نیە.

(٣٦) سا ئەگەر ڕاست دەکەنو زیندو کردنەوە هەیە دەی باو باپیرانمان بۆ بهێننەوە بە زیندویی.

(٣٧) خواش دەفەرموێ: ئایا ئەوان چاکترن یان گەلی توبەع لە سەبەئدابوون پاشان ﷲ وڵاتی وێران کردنو خۆیشیانی پارچە پارچەکرد لە وڵاتانداو ئەو کەسانەش کە لە پێش ئەواندا بوون کە لەناومان بردن؟ بەڕاستی ئەوانیش گەلێکی تاوانبار بون.

(٣٨) خۆ ئێمە ئاسمانانو زەویو ئەوەی کە لەنێوانیدایە بە گاڵتەو بێسودو بێبەرنامە دروست نەکردوەو گەمەکەرنین.

(٣٩) ئەو دوانەمان تەنها بۆ مەبەستێکی ڕاست دروست کردون، بەڵام زۆربەیان نازاننو ڕاست و ناڕاست لەیەك جیا ناکەنەوە.

(٤٠) بێگومان ڕۆژی جیاکردنەوە کە ڕۆژی قیامەتە کاتی هەموویانەو دەبێ بە یەکسانی هەمویان بگرێتەوە،

(٤١) ڕۆژێکە کە هیچ دۆستێك هیچ کارێکی پێناکرێت بۆ دۆستی خۆیو ئەوان یارمەتی نادرێن.

(٤٢) جگە لەو کەسەی کە ﷲ بەزەیی پێدا هاتووەتەوە کە باوەڕدارانی ڕاستەقینەنو بە فەرمانی ﷲ توانای بەدەمەوە هاتنو تکا کردنیان هەیە بۆ ئەو کەسانەی کە ﷲ ڕازی بێت بەو تکاکردنە بۆی، بێگومان کە ئەو هەر خۆیەتی دەسەڵاتدارو میهرەبان.

(٤٣) بێگومان ئەو درەختی ژەقنەموتە،

(٤٤) خواردنی گوناهبارانە،

(٤٥) کەوەکو مزی تواوە لەناو سکیاندا دەکوڵێت،

(٤٦) هەروەکو چۆن ئاوی گەرم لەسەر ئاگر دەکوڵێت.

(٤٧) جا فەرمان دەدرێت کە بیگرن، جا بە توندی ڕایکێشن بۆ ناوەڕاستی دۆزەخ.

(٤٨) پاشان لەو ئاوە کوڵیوە داخە بکەن بەسەریدا، بۆسزادان.

(٤٩) دەبخۆ بێگومان تۆ لە دنیادا بەدەسەڵاتو بەڕێز بوویت. (ئەمە گاڵتە پێکردنیەتی).

(٥٠) بێگومان ئەوە ئەو سزایە بو کە ئێوە گومانتان لێی بو. جا پاش باسی خراپەکارو سزاکانیان، ئینجا باسی چاکەکارانو نیعمەتەکانیان دەکاتو دەفەرموێ:

(٥١) بێگومان پارێزکاران لە ڕۆژی قیامەتدا لە جێگای هێمندان نەترسیان لە مردنەو نەترسیان لە دەرچوونەو هیچ خەمێکیان نیەو لە فڕوفێڵی شەیتانو شەیتان سیفەتان ڕزگارنو هیچ دەردو بەڵایەکیان نیە.

(٥٢) لەناو باخچەگەلی چڕوپڕو کانیانی ئاودان.

(٥٣) کە لە هەورێشمی تەنكو قایم دەپۆشن، هەمویان ڕووبەڕووی یەکترنو هاو سنو ساڵن.

(٥٤) هەر ئاوەها کە ئەو جێگا هێمنو باخچەو کانیاو و پۆشاکە جوانانەمان پێداون لە ئافرەتە جوانو چاو گەورەکانیشمان پێداون کە پێش خۆیان نە جنۆکەو نە مرۆڤ توخنیان نەکەوتوون.

(٥٥) لەناویدا داوای هەمو میوەیەك دەکەنو دڵنیاشن کە دەستیان دەکەوێتو بۆیان دێنن.

(٥٦) تازە لەناویدا مردن تام ناکەن مەگەر تامی مردنی پێشوو کە هێشتا لە بیریان مابێت، وەخوا لە سزای دۆزەخ دەیانپارێزێت.

(٥٧) ئەمە چاکەیەکە لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆ پارێزکاران، ئەوەش هەر خۆی سەرکەوتنێکی گەورەیە بۆ پارێزکاران، چونکە ئەوان لە دنیادا چاکەیان کردوەو پەروەردگاریش پاداشتی چاکەیان بە چەندین بەرامبەر دەداتەوە، جا ژیر ئەو کەسەیە کەئاوا جوان ڕەفتار بکات تا بەم سەرکەوتنە گەروەیە بگات.

(٥٨) جا ئەم قورئانەمان هەر بە زمانی تۆ کە عەرەبیە بە ئاسان کراوی نارده لات، بەڵکو ئەوانیش تێیبگەنو بیربکەنەوە، جا لە تاوانو خوانەناسی بگەڕێنەوەو دەست بەم قورئانەوە بگرن تا لە هەردوو ژیاندا سەرفەرازبن.

(٥٩) سا تۆ چاوەڕێی هاتنی بەڵێنی پەروەردگارت بکەو بێگومان ئەوانیش چاوەڕێی نەمانی تۆ دەکەنو بەم زوانە دەزانن کێ سەرکەوتو خۆشبەختەو کێیش دۆڕاوو شەرمەندەو بەدبەختە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلۡقِكُمۡ وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ ءَايَٰتٞ لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزۡقٖ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ ءَايَٰتٞ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٥﴾ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتۡلُوهَا عَلَيۡكَ بِٱلۡحَقِّۖ فَبِأَيِّ حَدِيثِۭ بَعۡدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيۡلٞ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ﴿٧﴾ يَسۡمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنۡ ءَايَٰتِنَا شَيۡـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٩﴾ مِّن وَرَآئِهِمۡ جَهَنَّمُۖ وَلَا يُغۡنِي عَنۡهُم مَّا كَسَبُواْ شَيۡـٔٗا وَلَا مَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡلِيَآءَۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰذَا هُدٗىۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ عَذَابٞ مِّن رِّجۡزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ ۞ٱللَّهُ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ ٱلۡبَحۡرَ لِتَجۡرِيَ ٱلۡفُلۡكُ فِيهِ بِأَمۡرِهِۦ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مِّنۡهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

٤٥ سورەتی جاسیە ٣٧

وشەی (**جاثية**) تەنها لەم سورەتەدا هاتوە، جا ئەم سورەتە بە سورەتی جاسیە ناسراوە، سورەتی چل‌وپێنجەمی قورئانە،لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، سی‌و سێ ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستو چوارەمەو پاش سورەتی (**الدُّخَان**) و پێش (**الأحْقَاف**) دابەزیوە.

بەناوی اللَّهی زۆربەسۆزوبێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ حا، میم. اللَّهُ هەر خۆی دەزانێ مەبەست لەم دوو پیتە چیە.

﴿٢﴾ دابەزینی ئەم پەڕاوە کە قورئانە لەلایەن اللَّهی دەسەڵاتداری داناوەیە.

﴿٣﴾ بێگومان لە ئاسمانان‌و لەم زەویدا نیشانەی زۆر هەیە بۆ پەندو ئامۆژگاری‌و ناسینی اللَّهُ (بۆ هەمو کەس بەڵام چونکە هەر باوەڕداران سودی لێ وەردەگرن لەبەرئەوە فەرموی) بۆ باوەڕداران.

﴿٤﴾ خۆ لە دروستکردنی ئێوەشدا بەو شێوازە جوان‌و رێك‌وپێکەو ئەوەی کە بڵاوی دەکاتەوە لەوهەمو جانەورە جۆراوجۆرانە، بەڵگەگەلی زۆرن بۆ گەلێك کە دڵنیان لە بیروباوەڕی خۆیاندا.

﴿٥﴾ خۆ لە گۆڕانی شەوو ڕۆژو لەوەی کە اللَّهُ ڕەوانەی کردوە لە ئاسمانەوە کە بارانەو هۆی ڕۆزی گیانلەبەرانە، ئەوسا بەو ئاوە ئەم زەویە پاش مردنی زیندو کردوەتەوە بە کانیاوو شینایی، وە لە گۆڕانی با هەر جارێك لەلایەکەوەو هەندێك بەسودو هەندێکیش دەکات بەهۆی سزا، لەهەمو ئەمانەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێك کە تێدەگەن‌و ژیری خۆیان دەخەنە کارەوەو لەو هەمو بەڵگانە سود وەردەگرن.

﴿٦﴾ ئەوە نیشانەکانی اللَّهُ یە بۆ مەبەستێکی ڕاستەقینە دەیخوێنینەوە بەسەرتا، جا ئەگەر بەو باوەڕناکەن ئەی پاش اللَّهُ بەقسەو بە نیشانەکانی کێی تر باوەڕ دەکەن؟! لەپاشدا دەفەرموێ:

﴿٧﴾ وای بۆ هەمو خیانەتکارو گوناهبارێك کە تانە لە پێغەمبەر ﷺ و پەیامەکەی دەدات‌و بە جادوو و بەقسەی پڕوپوچی ناو دەبات.

﴿٨﴾ هەر کاتێك نیشانەکانی اللَّهی بۆ بخوێنرێتەوە دەیبیسێت، پاشان هەر سور دەبێت لەسەر خۆ بەزلگرتن‌و لادان لە ڕاستی وەکو ئەوەی هەر نەیبیستبێت، سا تۆ بەو کەسە موژدە بدە بە سزایەکی بەژان. چونکە ئەو کەسە مرۆڤێکی دڵنخۆش‌و لاسارە.

﴿٩﴾ خۆ هەر کاتێك لە نیشانەکانی ئێمە شتێك بزانێ لەجیاتی گوێڕایەڵی‌و باوەڕ پێکردنی گاڵتەی پێدەکات، بۆ ئەوانە سزایەکی سەر شۆڕکەر هەیە کە لە رۆژی قیامەتدا لەناو ئاگردا یاری پێدەکات.

﴿١٠﴾ لەپێش دەمیاندا دۆزەخ هەیە نە ئەو کارو کۆششەی کە کردویانە هیچ سودێکیان پێدەدات، وە نە ئەوانەی کە جگە لە اللَّهُ کردویانن بە دۆست بۆ خۆیان دێن بەهانایانەوە،وە نەهیچ سودیان پێدەگەیەنن، ئەوساسزایەکی گەورەشیان بۆ هەیە لەسەر ئەو ڕەفتارو گوفتارە ناپەسەندو نابەجێیەی کە دەیکەن لە دنیادا.

﴿١١﴾ ئەم قورئانە ڕینمونی کەرە بۆ ڕێگای ڕاست، جا ئەو کەسانەی کە نیشانەکانی پەروەردگاریان ناناسن بەشێکی گەورەیان بۆ هەیە لە سزای بەژان.

﴿١٢﴾ اللَّهُ ئەو زاتەیە کە دەریای رامکردوە بۆتان تا کەشتی بە فەرمانی ئەو هاتوچۆی تێدا بکات، وەتا بەو هاتوچۆیەش فەرڕ

خێری ئەو زاتەتان دەست بکەوێت بەڵکو ئێوەش شوکرانە بژێربن‌و سپڵەو نمەك نەناس نەبن، جا وانەزانن کە ئەوە بەهۆی ئازایی‌و لێهاتویی خۆتانە، چونکە سەرچاوەی ئەو هەمو شتانە ژیریە کە گەورەترین نیعمەتەو ئەویش اللَّهُ بە مرۆڤی بەخشیوەو بە هەر کەسێکی نەبەخشی ئەو کەسە شێتەو هیچ نازانێت‌و هیچ ئیشێکی بەکەڵك‌و بەسودی لێ چاوەڕێ ناکرێت، کەواتە سوپاسی خوا بکەن بەو عەقڵەی کەپێی بەخشیون کە بتوانن بەجوانی سود لەنیعمەتە فرەوانەکانی وەربگرن.

(١٣) ئەوسا ئەوەی کە لەناو ئاسمانان‌و زەویدایە هەموی موڵکی ئەوەو سەرجەم رامیکردوە بۆتان، بێگومان لەوەدا چەندین بەڵگە هەیە بۆ گەلێك کە بیر بکاتەوە لەم بونەوەرە گەرەیە کە بە هەزاران یاسای ڕێك‌و پێکی تێدایە هەر یەکێك لەوانە بەسە بۆ مرۆڤی ژیر کە خوای خۆی پێبدۆزێتەوە.

(١٤) ئەی محمد ﷺ تۆ بەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە بڵێ: با چاوپۆشی بکەن لەو کەسانەی کە باوەڕیان بەکارەسات‌و ڕووداوە کتوپڕو دڵ تەزێنەکانی اللَّهُ نیەو ناترسن لەو زاتە، بۆ ئەوەی هەر گەلێك پاداشت بداتەوە بە گوێرەی کارو کۆششێك کە خۆیان دەیکەن.

(١٥) هەر کەسێك ئیشی چاك بکات سودەکەی بۆ خۆیەتی، وە هەر کەسێکیش ئیشی خراپ بکات زیانەکەی لەسەر خۆیەتی لەپاشان بۆلای پەروەردگارتان دەبرێنەوە بۆ پاداشت‌و سزا، چاك بەچاك‌و خراپ بە خراپ.

(١٦) جا بە راستی ئێمە پەڕاو و کارزانی‌و پێغەمبەراتیمان دا بە نەوەی یەعقوب عليه السلام کە موساو هارون سەرقافڵەیان بون، وە لە شتە پاکەکان وەکو گەزۆو شیلاقەمان کرد بە ڕۆزیان‌و بەسەر خەڵکی زەمانی خۆیاندا بەرزمان کردنەوە.

(١٧) خۆ ئێمە لە فەرمانی ئەم ئایینە بەڵگەی ڕۆشنمان پێدان، حەرام‌و حەڵاڵمان بۆباسکردبون و مژدەی هاتنی ئەم پێغەمبەرەی ئاخر زەمانمان ﷺ پێدابون، جا نارێك نەبون لەوەی کە ئەگەر پێغەمبەرێك بەم ناوو نیشانانە هات باوەڕی پبکەن، بەڵام پاش ئەوەی کە ئەو زانیاریە ڕاستە کە هاتنی پێغەمبەر بو ﷺ هاتەلایان هەر لەبەر ئیرەیی لەنێوانی خۆیاندا نارێك بون، هەندێکیان باوەڕیان هێناو هەندێکیشیان دژایەتیان کرد، بێگومان پەروەردگارت لە ڕۆژی قیامەتدا لەنێوانیاندا لەبارەی ئەو شتەوە کە تێیدا نارێك بوون بریار دەدات پاداشتی باوەڕدارانیان بە چاکە دەداتەوەو خراپەکارانیشیان بە ئاگری گەورەو ئاوی داخ‌و زۆخ‌و

قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ يَغۡفِرُواْ لِلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجۡزِيَ قَوۡمَۢا بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَسَآءَ فَعَلَيۡهَاۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ﴿١٥﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحُكۡمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقۡنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلۡنَٰهُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيۡنَٰهُم بَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡأَمۡرِۖ فَمَا ٱخۡتَلَفُوٓاْ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقۡضِي بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلۡنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٖ مِّنَ ٱلۡأَمۡرِ فَٱتَّبِعۡهَا وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمۡ لَن يُغۡنُواْ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗاۚ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۖ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ هَٰذَا بَصَٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ أَمۡ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجۡتَرَحُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجۡعَلَهُمۡ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَوَآءٗ مَّحۡيَاهُمۡ وَمَمَاتُهُمۡۚ سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّ وَلِتُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ﴿٢٢﴾

کێمی دۆزەخیان سزا دەدات، ئینجا پەروەردگار ڕوو بە پێغەمبەرمان ﷺ دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٨) پاش ئەوەی کە هەڵس‌و کەوتی نەوەی یەعقوبت زانی، بزانە کە ئێمە تۆمان لەم فەرمانەی خۆماندا لەسەر یاسایەك داناوە کە ڕێك ڕاست‌و تەواوە، جا تۆش پەیڕەوی بکەو نەکەی دوای ئارەزۆی ئەو کەسانە بکەویت کە چاك‌و خراپ لێك جیا ناکەنەوەو بە نەزانانە هەنگاو هەڵدەگرن.

(١٩) دڵنیابە کە ئەوانە لەباتی اللَّهُدا هیچ سودێکت پێناگەیەنن‌و بێگومان کە ستەمکاران هەندێکیان لایەنگرو یارمەتی دەری هەندێکیانن‌و اللَّهُیش یارمەتیدەرو دۆستی پارێزکارانە.

(٢٠) ئەم قورئانە چاو ڕوونەکەرەوەیە بۆ خەڵك‌و ڕێنمای کەرو بەزەییە بۆ گەلێك کە باوەڕی تەواوو خاڵی لە گومانیان هەبێت بە اللَّهُ‌و بەرۆژی دوایی‌و بە پێغەمبەر ﷺ و بە بەرنامەکەی.

(٢١) ئایا وا دەزانن کە ئەو کەسانەی کە خراپەیان کردوە وەکو ئەو کەسانەیان هەژمار دەکەین کە باوەڕیان هێناوەو ئیشی چاکیان کردوە؟! ژیانیان‌و مردنیان وەکو یەکە؟! چ خراپ بریارێك دەدەن، کەی ڕەوایە بۆ زاتێکی وا ئاوا بریارێکی بۆ بدرێت ئەمە گەمە کردنە یان باوەڕ نەبونە بە دادگەری اللَّهُ پاك‌و بێ عەیبی هەر بۆ ئەوە.

أَفَرَءَيۡتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلۡمٖ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمۡعِهِۦ وَقَلۡبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةٗ فَمَن يَهۡدِيهِ مِنۢ بَعۡدِ ٱللَّهِۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ وَقَالُواْ مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنۡيَا نَمُوتُ وَنَحۡيَا وَمَا يُهۡلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهۡرُۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنۡ عِلۡمٍۖ إِنۡ هُمۡ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمۡ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱئۡتُواْ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحۡيِيكُمۡ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ يَجۡمَعُكُمۡ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَا رَيۡبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوۡمَئِذٖ يَخۡسَرُ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٖ جَاثِيَةٗۚ كُلُّ أُمَّةٖ تُدۡعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَٰبُنَا يَنطِقُ عَلَيۡكُم بِٱلۡحَقِّۚ إِنَّا كُنَّا نَسۡتَنسِخُ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُدۡخِلُهُمۡ رَبُّهُمۡ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَفَلَمۡ تَكُنۡ ءَايَٰتِي تُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ فَٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡ وَكُنتُمۡ قَوۡمٗا مُّجۡرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيۡبَ فِيهَا قُلۡتُم مَّا نَدۡرِي مَا ٱلسَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنّٗا وَمَا نَحۡنُ بِمُسۡتَيۡقِنِينَ ﴿٣٢﴾

﴿٢٢﴾ سا اللّٰه ئەم ئاسمانانو زەویەی بەڕاستی دروستکردوە تا هەمو کەسێك بەشێوەی کۆششێك کەخۆی کردویەتی پاداشت بداتەوە، خۆئەوان هیچ ستەمێکیشیان لێ ناکرێت، چاکە دەبێت بە چاکی پاداشتی بدرێتەوەو خراپەیش بە خراپ تۆڵەی لێوەرگیرێت.

﴿٢٣﴾ ئایا تۆ نەتبینی ئەو کەسەی کە ئارەزۆی خۆی کردوە بە خودای خۆی، واتە: بەگوێرەی ئارەزۆی خۆی ڕەفتاری کردوە کە ئەمە پەرستنە، جا پێویستە باوەڕداران چاك لەم جۆرە ئایەتانە بیر بکەنەوەو وانەزانن پەرستن هەر ئەوەیە کە نوێژی بۆ بکەیت یان سوجدەی بۆ ببەیت، نەخێر پەیڕەوی کردنی هەر شتێك لە ڕوانگەی ئیسلامەوە عیبادەتە، جا ئەگەر بۆ خواو پێغەمبەرو قورئان بو ئەوە جێگای خۆیەتیو بەهرەمەندو سەرفەرازە، بەڵام ئەگەر بۆ جگە لەوان بو سەرشۆڕو شەرمەندەو ڕەنجەڕۆیە، بەڵێ اللّٰه ئاگای لەم جۆرە کەسانە هەیە بۆیە دەفەرموێ: اللّٰه بەگوێرەی زانیاریەك کە هەیەتی لەبارەی ئەو کەسەوە، سەری لێتێکداوەو گوێچکەو دڵی مۆرکردوەو لێڵاوی هێناوە بەسەر چاویداو ئیتر نە هیچ حەقێك دەبیسێتو نە هیچ ڕاستیەك دەچێتە دڵیەوەو نە هیچ بەڵگەیەکی چاو ڕۆشنکەرەوە دەبینێت.دەی ئیتر پاش اللّٰه کێ هەیە کە ئەو کەسە ڕێنمایی بکات؟ ئایا بیر ناکەنەوە؟!

﴿٢٤﴾ جا ئەوانە دەڵێن: ئەم ژیانە هەر ئەم ژینەیە کە لەدنیادا هەیەو دەمرینو دەژینو هەر گەردوون لەناومان دەبات، مرێنەرو زیندووکەرەوەیەکی ترمان نیەو ئەوان لەم بارەشەوە هیچ زانیاریەکیان نیە، بەڵکو ئەوان هەر بە خەمڵاندن قسەو بڕیار دەدەنو هیچی تریان بەدەستەوە نیە.

﴿٢٥﴾ ئەوسا هەر کاتێك نیشانە ئاشکراکانی ئێمەیان بۆ بخوێنرێتەوە هیچ بەڵگەیەکیان نیە بۆ بەرپەرچدانەوەی جگە لەوەی کە دەڵێن: ئەگەر ڕاست دەکەنو زیندوبوونەوە هەیە با باو باپیرانمان بۆ بهێننەوە.

﴿٢٦﴾ بڵێ: اللّٰهیە زیندوتان دەکاتەوەو پاشان دەتان مرێنێتو پاشان لە ڕۆژی قیامەت کە هیچگومان لە هاتنو بوونیدا نیە کۆتان دەکاتەوە بۆ حیسابو پاداشتو سزا هەر کەس بەگوێرەی ئیشی خۆی، بەڵام زۆربەی خەڵك ئەم ڕاستیە نازانن، بۆیە دان بە زیندوکردنەوەو حیساب دا نانێن بەڵام ئەم نەزانینەی ئەوان هیچ لە مەسەلەکە ناگۆڕێتو باری ئەوان سوك ناکات، ڕاستە ئەوان ماوە دەدرێن بەڵام لە بیر نابرێنەوە.

﴿٢٧﴾ وە ئاسمانانو زەوی موڵکی اللّٰهیەو هەر کاتێك کە قیامەت هات ئیتر ئەو ڕۆژە بێهودەکاران ڕەنجەڕۆ دەبن. چونکە ئەورۆژەجگە لە شیوەنو زاریو نوکەو ناڵینو سزای ئاگرو ئاوی داخ شتێکی تریان بۆ نامێنێتەوە.

﴿٢٨﴾ ئەوسا تۆ دەبینیت لەو ڕۆژەدا هەمو گەلێك بەئەژنۆدا کەوتوەو هەمو گەلێك بانگ دەکرێن بۆ لای پەروەندەی خۆی، جا(پێیان دەوترێ) ئەمڕۆ پاداشتی کردوەکانتان دەدرێتەوە. ئینجا خوا دەفەرموێ:

﴿٢٩﴾ ئەمە پەڕاوی ئێمەیە کە کردارو گوفتاری ئێوەی تێدا تۆمار کراوە کە بەڕاستی قسە لەگەڵ ئێوەدا دەکات نە زیادو نە کەمی لەسەرتان نەوتوە، بێگومان کە ئێمە وێنەمان گرتوە لە ئەو کردارانەی کە کردوتانە.

﴿٣٠﴾ جا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردوە، ئەوسا پەروەردگاریان دەیانخاتە ناو نازو نیعمەتو سۆزی خۆیەوە، ئەوە هەر خۆی بەختەوەرییەکی ئاشکرایە بۆ ئەو باوەڕدارانە.

﴿٣١﴾ بەڵام ئەو کەسانەی کە باوەڕیان نەهێناوە، ئینجا ڕویان تێدەکاتو دەفەرموێ: ئایا نیشانەکانی ئێمە بۆ ئێوە نەهاتو نەخوێندرایەوە بەسەرتاندا؟ جا ئێوە خۆتان بەزلگرتو گوێتان

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٣﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

سُورَةُ الأَحْقَافِ ٤٦ — ٣٥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حم ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ۖ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾

بەو نیشانانە نەدا، جا ئێوە گەلێکی تاوانبارن بە هۆی کرداری ناپەسەندتانەوە. جا ئێوە سەرەرای بێباوەری و رقبونەوەی ناو دەرونتان لەم پێغەمبەرە ﷺ و پەیامە بە نرخەکەی کە هاتووەتە لاتان.

(٣٢) خۆ هەر کاتێکیش پێتان بوترێت کە بێگومان بەڵێنی الله راستەو هیچ گومانێك لە هاتنی قیامەتدا نیە، ئێوە دەڵێن: ئێمە نازانین قیامەت چیە؟ جگە لە گومان بە هاتنی ئەو رۆژە باوەرمان بە هیچی تر نیەو ئێمە بەم قسانە دڵمان ئاو ناخواتەوەو باوەرت پێناکەین. جا قورئان دەمان باتەوە بۆ قیامەت و دەفەرموێ:

(٣٣) جاکاتێك هات ئاشکرا دەبێت بۆیان ئەو کارە خراپانەی کەکردویانە، جا ئەو زیانەی کە ئەوان بە گاڵتەیان دەزانی و باوەریان بە هاتنی نەبو، وا هاتو یەخەی گرتن. جا ئەو کاتە ناتوانن نە خۆیان حەشار بدەن و نە کردارەکانیشیان بشارنەوە.

(٣٤) وە دەوترێت: جا ئەمرۆ پشتگوێتان دەخەین لەناو ئەو سزایەداو بۆخۆتان دەمێننەوە و کەس لێتان ناپرسێتەوە هەروەك چۆن ئێوە وازتان لە کرداری چاك هێنا وخۆتان ئامادە نەکرد بۆ گەیشتنتان بەم رۆژەتان و جێگاشتان ئاگرەو هیچ یارمەتیدەرێکتان نیە.

لە فەرمودەدا هاتوە کە پەروەردگار لە رۆژی قیامەتدا بە هەندێ لە بەندەکانی دەفەرموێ:{ أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ سَمْعًا وَبَصَرًا وَمَالًا وَوَلَدًا وَسَخَّرْتُ لَكَ الْأَنْعَامَ وَالْحَرْثَ وَتَرَكْتُكَ تَرْأَسُ وَتَرْبَعُ فَكُنْتَ تَظُنُّ أَنَّكَ مُلَاقِي يَوْمَكَ هَذَا قَالَ فَيَقُولُ لَا فَيَقُولُ لَهُ الْيَوْمَ أَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي /الترمذي.وصححه الالباني/ ئایا گوێ و چاوو سامان منالم پێنەدایت؟ ئایا چارەوێ و وشترو مەرو ماڵاتم بۆ رام نەکردیت؟ وە وازم لێ نەهێنایت تا بویت بە سەردار و پلەو پایە بەرز کە چوار یەکی غەنیمەت بۆخۆت وەربگریت؟ جا ئایا تۆ وات دەزانی کە دەگەییت بەم رۆژەت؟ فەرموی: یەژێ : نەخێر، جا اللهی باڵادەستیش پێی دەفەرموێ: ئەوسا ئەمرۆ ئێمەیش تۆ لەبیر خۆمان دەبەینەوەو پشتگوێت دەخەین لەناو سزادا هەروەکو چۆن تۆ فەرمانەکانی ئێمەت لەبیر خۆت بردنەوەو پشتگوێت خستن}

(٣٥) ئەم سزاو لەبیر بردنەوەتان بەهۆی ئەوەبووە کە بێگومان ئێوە گاڵتەتان بە نیشانەکانی الله دەکردو ژیانی دنیا هەڵیخەڵەتاندبون، ئەوسا ئەمرۆ لەو سزایە دەرناهێنرێن و پەشیمانبونەوەو داوای لێبوردنتان لێوەرناگیرێت بەڵکو سزاتان بێ ژمارەیە، جا کاتێك پەروەردگار بریاری خۆی باسکرد سەبارەت بە باوەرداران و بێباوەران، بۆرێنمای کردنی بەندەکانی دەفەرموێ:

(٣٦) جا تەواوی سوپاس هەر شایستەی اللهیە، کەپەروەردگاری ئاسمانان و پەروەردگاری زەوییە، کەپەروەردگاری جیهانیانە.

(٣٧) ئەوسا لە ئاسمانان و زەویشدا گەورەیەتی هەر بۆ ئەوەو هەر خۆیەتی دەسەڵاتدارو کارزان. کەواتە، کەس شایانی خۆ بەزلگرتن و گەورەیەتی نیەو هەر کەس بە ناڕەوا خۆی بەزل بزانێت شەڕ لەگەڵ اللهدا دەکات و دڵنیابێت کە بە زوویی سەرشۆڕو شەرمەندە دەبێت هەر لە دنیاداو سزای دواڕۆژیش هەر الله خۆی دەزانێت چی لەگەڵ دەکات،

لە فەرمودەدا هاتوە کە الله فەرمویەتی:{العَظَمَةُ إِزَارِي وَالكِبرِيَاءُ رِدَائِي، فَمَن نَازَعَنِي وَاحِداًمِنهُما أَسكَنتُهُ نَارِي/مسلم/ واتە: گەورەیی کراسمەو شکۆمەندیش عەبامە، ئەوسا هەرکەسێك کێشەی یەکێك لەم دووانەم لەگەڵدا بکات و بیەوێت خۆ بەزل بگرێت یان بە با شکۆیی تەماشای خۆی بکات دەیخەمە ناو ئاگرمەوە}.

وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُواْ لَهُمۡ أَعۡدَآءٗ وَكَانُواْ بِعِبَادَتِهِمۡ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمۡ هَٰذَا سِحۡرٞ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ إِنِ ٱفۡتَرَيۡتُهُۥ فَلَا تَمۡلِكُونَ لِي مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔاۖ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِۖ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدَۢا بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡۖ وَهُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلۡ مَا كُنتُ بِدۡعٗا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدۡرِي مَا يُفۡعَلُ بِي وَلَا بِكُمۡۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ مُّبِينٞ ﴿٩﴾ قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كَانَ مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرۡتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثۡلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَوۡ كَانَ خَيۡرٗا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيۡهِۚ وَإِذۡ لَمۡ يَهۡتَدُواْ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفۡكٞ قَدِيمٞ ﴿١١﴾ وَمِن قَبۡلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامٗا وَرَحۡمَةٗۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٞ مُّصَدِّقٞ لِّسَانًا عَرَبِيّٗا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسۡتَقَٰمُواْ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٤﴾

٤٦ سورەتی ئەحقاف ٣٥

وشەی (الاحقاف) تەنها لەم سورەتەدا هاتوە، جا ئەم سورەتە کە سیو پێنج ئایەتە بە سورەتی ئەحقاف ناسراوە، سورەتی چلوشەش هەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، وتراوە جگە لە ئایەتی دەیەم ﴿ قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كَانَ مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ ... ﴾ وە ئایەتی سیو پێنجەم﴿ فَٱصۡبِرۡ كَمَا صَبَرَ أُوْلُواْ ٱلۡعَزۡمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ ﴾. وە جگە لە ئایەتی پانزدەیەم تا ئایەتی حەڤدەیەم ﴿ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ إِحۡسَٰنًاۖ ...﴾ کە سێ ئایەتە. وەهەروەها وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستو پێنجەمەو پاش سورەتی (الجاثية) و پێش (الذاريات) دابەزیوە.

بەناوی ﷲی زۆر بەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ حا میم. ﷲ هەر خۆی دەزانێ مەبەست لەم دوو پیتە چیە

﴿٢﴾دابەزینی ئەم قورئانە لەلایەن (ﷲ)ی دەسەلاتداری دانایەوەیە.

﴿٣﴾ئەم ئاسمانانو زەویەو ئەوەی کەلە نێوانیاندایە هەر بۆ مەبەستێکی ڕاست کە بەڵگەن لەسەر هێزو زانایيو تەنهایی ئێمەو بۆ کاتێکی ناوبراو کە کاتی کاولبونی ئەم جیهانەیەو کاتی هاتنی قیامەتە دروستمان کردون، جا ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن لە هەر چی بترسێنرێن پشتی تێدەکەنو نایانەوێت کە ڕاستی بزانن‌و پەیڕەوی بکەن .

﴿٤﴾ئەی محمد ﷺ بڵێ پیشانم بدەن ئەوەی کە جگە لە ﷲ دەیپەرستن، پیشانم بدەن لەم زەویەدا چییان دروستکردوە؟ یان بڵێ: ئایا بۆئەوان لە ئاسماناندا هاوبەشێك هەیە؟ ئادەی پێش ئەم پەڕاوە با پەڕاوێکم بۆ بهێنن؟ یان پاشماوەیەك لە زانیاری کە لە کۆنەوە دەستیان کەوت بێت‌و نوسرابێ لەسەر ڕاستی‌و دروستی خۆیان بابیهێنن ئەگەر ڕاست دەکەن، ئاشکرایە کە هیچکام لەوانەیان نیە کەواتە درۆزنن‌و لە ڕاستی خۆ دەبوێرن، ئەم کارەشیان لە نرخی ڕاستی کەم ناکاتەوە تەنها خۆیان ڕەنجەڕۆو ڕیسوا دەبن.

﴿٥﴾ جا کێ هەیە گومڕاتر لەو کەسەی کە بێجگە لەﷲ شتێ بپەرستێت کە هەتا قیامەت وەڵامێکی نەداتەوە، بەڵکو ئەو پەرستراوانە لە پەرستنی ئەم بەندە نەفامانەی خۆیان بێئاگایشن؟!

﴿٦﴾ جا هەر کاتێك هەمو خەڵك کۆ بکرێتەوە ئەو پەرستراوانە دوژمنی ئەوانەن کە پەرستویانن‌و پەیڕەوییان لێکردون، خۆ باوەڕیشیان نیە بەو بەندایەتیەی کە بۆیان کردون. چونکە سزای ئەوانیشیان زیاد کردووە لەو جێگایەدا ناشتوانن لە خۆیشیان پارێزگاری بکەن چ جای پارێزگاری لە پەیڕەوانیان، ﴿ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ ﴾ حج: ٧٣ / عابیدو مەعبود هەردووکیان لاوازن﴾.

﴿٧﴾ خۆ هەر کاتێك نیشانە ئاشکراکانی ئێمەیان بۆ بخوێنرێتەوە، جا ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن کاتێك کە ئەو ڕاستیە هاتە لایان‌و نەیانتوانی بە بەڵگە بچنەوە بگژیا دەڵێن: ئەمە جادویەکی ئاشکراوڕوونە.

﴿٨﴾یان دەڵێن: ئەمە درۆیەکەو بۆ خۆی هەڵی بەستووە، بڵێ: ئەمە ئەگەر ـ وەك وای دادەنێن ـ هەڵبەستراوی خۆم بێت ئەوسا خۆ ئێوە خاوەنی هیچ شتێك نین بۆ من لەلای ﷲ و هیچتان پێناکرێت، ئەو زاناترە لە هەمو کەس بەو پڕو پاگەندەیەی کە ڕۆچوون تێیدا سەبارەت بە قورئان، بەسە کە ئەو زاتە خۆی شایەت بێت لەنێوان منو ئێوەدا، خۆ ئەو زاتە چاوپۆشیکەرە بۆ ئەو کەسەی کە پەشیمان دەبیتەوەو ڕوو دەکاتەوە لای و بەسۆزەو پەلە ناکات لە تۆڵە لێسەندنەوەتان بەڵکو پەشیمان ببنەوەو بگەڕێنەوە بۆلای.

(٩) بلێ لەناو ئەو پێغەمبەرانەدا من کەسێکی بێوێنەو تازە نیم تا ئێوە بکەونە گومانەوەو باوەڕم پێ نەکەن خۆ من نازانم لەدوای ئەمە چ بەسەر من یان ئێوەدا دێت؟ نازانم من لەم شارەم دەردەکرێم یان دەکوژرێم وەکو لەگەڵ پێغەمبەرانی پێشووی مندا کراوە، یان بەرد باران دەکرێم یان ئێوە بەناخی زەویدا دەبرێنە خوارەوە وەکو بێباوەڕانی پێش خۆتان، عەوفی کوڕی مالیك دەڵێت: ڕۆژێك لە خزمەتی پێغەمبەردا ﷺ لە مەدینە چووینە کەنیسەیەکی جولەکەوە کە کاتی جەژنێکبو لە جەژنەکانیان، جا ئەوان پێیان ناخۆشبو کە ئێمە چوینە ناویان، ئینجا پێغەمبەر ﷺ پێی فەرمون: {ئەی پێڕی جولەکە دوانزە پیاو لە خۆتانم بۆ بهێنن کە شایەتی بدات جگە لە ﷲ هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نیەو بێگومان محمد پێغەمبەری خوایە ﷺ و ﷲ لە تەواوی ئەو جولەکانەی کە لەژێر ئاسماندایە ئەو تورەیەی کە داوێتی بەسەریاندا لای دەبات. دەڵێت : بێدەنگبون‌و هیچکەسێك لەوان وەڵامیان نەدایەوە، پاشان جارێکی تر دووبارەی کردەوە بۆیان ئینجا هیچ وەڵامیان نەدایەوە بۆ سێهەم جار فەرمویەوەو وەڵامیان نەدایەوە، ئینجا فەرموی: {أَبَيْتُم فَوَاللهِ إِنِّي لأنا الحَاشِرُ وَ أَنَا العَاقِب وَأَنَا النَّبِيُّ المُصطَفَى امَنتُم أَو كَذَّبتم/أحمد، صححه الألباني/ ئێوە ئەوەتان نەکرد، ئەوسا بە خوا بێگومان کە من کۆکەرەوەم‌و من کۆتایی پێغەمبەرانم‌و من پێغەمبەرم‌و هەڵبژێرراوم، جا باوەڕم پێبکەن یان باوەڕم پێنەکەن} پاشان کە گەڕایەوەو من لە خزمەتیا بوم تا خەریکبو دەرچین لەناو کۆڕەکەیان لە دواوە پیاوێك بانگی کرد: ئەی محمد بوەستە، جا ڕوی کردە لایان وتی: بە پیاوێکی چۆنم دەزانن ئەی پێڕی جولەکە وتیان: بە خوا کەسێك شك نابەین کە لە تۆ زاناتر بێت بە پەڕاوەکەی خوا (تەورات) و لە تۆ شارەزاترو لە باوکت لە پێش تۆداو لە باوانت لە پێش باوکتدا، جا وتی: من شایەتی دەدەم کە ئەمە ئەو پێغەمبەرەیە لە تەوراتدا دیوتانە، وتیان: درۆ دەکەیت جا نەك ئەوقسەیان لێوەر نەگرت بەڵکوقسەی خراپیشیان پێ وت، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی:{بەدرۆتان خستەوە، بەڵام هەرگیز ئەو قسەتان لێوەرناگیرێت، ئەی ئەوە نەبو ئێستا سوپاستان کردوو بە چاکی باستان کرد بەڵام کاتێك باوەڕی هێنا بەدرۆتان خستەوەو وتتان پێی ئەوەی کە وتتان، ئەوسا قسەتان هەرگیز لێوەرناگیرێت} دەڵێ جا لەوێ دەرچوین کە سێ کەسبوین، پێغەمبەری خوا ﷺ و منو عەبدوڵای کوڕی سەلام، جا(ﷲ)ی دەسەڵاتدارو بەشکۆ ئەم ئایەتەی دابەزاند لەبارەی ئەو داو دەفەرموێ:

وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ إِحۡسَٰنًاۖ حَمَلَتۡهُ أُمُّهُۥ كُرۡهٗا وَوَضَعَتۡهُ كُرۡهٗاۖ وَحَمۡلُهُۥ وَفِصَٰلُهُۥ ثَلَٰثُونَ شَهۡرًاۚ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ أَرۡبَعِينَ سَنَةٗ قَالَ رَبِّ أَوۡزِعۡنِيٓ أَنۡ أَشۡكُرَ نِعۡمَتَكَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَيَّ وَأَنۡ أَعۡمَلَ صَٰلِحٗا تَرۡضَىٰهُ وَأَصۡلِحۡ لِي فِي ذُرِّيَّتِيٓۖ إِنِّي تُبۡتُ إِلَيۡكَ وَإِنِّي مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ (١٥) أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنۡهُمۡ أَحۡسَنَ مَا عَمِلُواْ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمۡ فِيٓ أَصۡحَٰبِ ٱلۡجَنَّةِۖ وَعۡدَ ٱلصِّدۡقِ ٱلَّذِي كَانُواْ يُوعَدُونَ (١٦) وَٱلَّذِي قَالَ لِوَٰلِدَيۡهِ أُفّٖ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِيٓ أَنۡ أُخۡرَجَ وَقَدۡ خَلَتِ ٱلۡقُرُونُ مِن قَبۡلِي وَهُمَا يَسۡتَغِيثَانِ ٱللَّهَ وَيۡلَكَ ءَامِنۡ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ (١٧) أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِم مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِۖ إِنَّهُمۡ كَانُواْ خَٰسِرِينَ (١٨) وَلِكُلّٖ دَرَجَٰتٞ مِّمَّا عَمِلُواْۖ وَلِيُوَفِّيَهُمۡ أَعۡمَٰلَهُمۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ (١٩) وَيَوۡمَ يُعۡرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَلَى ٱلنَّارِ أَذۡهَبۡتُمۡ طَيِّبَٰتِكُمۡ فِي حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنۡيَا وَٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِهَا فَٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ عَذَابَ ٱلۡهُونِ بِمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَبِمَا كُنتُمۡ تَفۡسُقُونَ (٢٠)

(١٠) ئەی محمد ﷺ بلێ: پێم بڵێن ئەگەر ئەم قورئانە لەلایەن (ﷲ)وە بێت‌و ئێوە باوەڕتان پێنەکردو یەکێك لە نەوەی یەعقوب کە عەبدوڵای کوڕی سەلام بو شایەتیدا لەسەر ڕاستی‌و دروستی ئەم قورئانە بە گوێرەی ئەو دیاری کردنەی تەورات جا ئەو خۆی باوەڕی هێنابێت، ئێوە هەر خۆتان بە زلگرت جگە لە خۆخەڵەتاندن چ شتێکی ترتان دەست دەکەوێت، بەڕاستی ئێوە بەم هەڵس‌و کەوتەتان ستەمکارن، بێگومان کە(ﷲ)یش ڕێنمایی گەلی ستەمکار ناکات،

(١١) جا ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن بوون بەو مرۆڤە هەژارو کەمدەست‌و بێدەسەڵاتانەی کە باوەڕیان هێنابو، وەکو بیلال‌و ئالی یاسرو چەند کەسێکی تر لەو شێوانەیان دەوت: ئەگەر ئەم ئایینە شتێکی چاك بووایە ئەوانە پێشی ئێمە نەدەکەوتن بۆ باوەڕهێنان، جا کاتێك کە ڕێگای ڕاستیان پەیدا نەکردو بە هەڵەدا ڕۆیشتن، ئەوسا زۆر بە زووی دەڵێن: ئەم قورئانە هەڵبەسراوو درۆیەکی کۆنە؟!

(١٢) خۆ لە پێش ئەم قورئانەدا پەڕاوی موسایە کە پێشەواو خێربو بۆ خەڵکی سەردەمی خۆی، ئەم قورئانە پەڕاوێکە ڕاستەو دان دەنێت بە هەمو پەڕاوەکانی پێش خۆیداو هەمویان بەڕاست دەزانێت‌و بە زمانی عەرەبیە تا ئەو کەسانەی کە ستەم دەکەن

۞ وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم بِهِ ۖ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُم مِّن شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً ۖ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

بترسێنێت لەسەر ئەنجامی ئەو ڕەفتارە پیسەیانو موژدەیش بدات بە چاکەکاران بەسەر بەرزی هەردوو ژیان.

﴿١٣﴾ بێگومان ئەو کەسانەی کە وتویانە ﷲ پەروەردگارمانەو پاشان لەسەر ئەو بیرو باوەڕو قسەیەی خۆیان ماون، ئەوسا هیچ ترسێك بۆ ئەوان نیەو لە ئاییندەشدا خەم ناخۆن.

﴿١٤﴾ ئەوانە بەهەشتینو هەمیشە تێیدا دەمێننەوە، ئەمە پاداشتێکە بەوان دەدرێت بەهۆی ئەو کارو کۆششە بەنرخانەی کە لە دنیادا کردویانە. جا ئامۆژگاری مرۆڤ دەکات کە سپڵە نەبێتو لەگەڵ باوكو دایکیدا بە چاکی ڕەفتار بکاتو دەفەرموێ:

﴿١٥﴾ جا فەرمانمان دا بەسەر مرۆڤدا کە لەگەڵ دایكو باوکیدا چاکە بکات بەتایبەت دایك، چونکە دایکی لە سکیدا بە زەحمەت هەڵیگرتوە، وە بە زەحمەت بوویەتی، جا بە زەحمەتو ئێشو ژانیو هەڵگرتنیو بونیو لە مەمك بڕینەوەشی سی مانگی خایاندوە ـ کە ئەمانە هەموی بە زەحمەتو بەئێشو ژانو شەونخونی بۆ دایك تەواوبوە ـ تا بوو بە مرۆڤێکی بەهێزو گەیشتە چل ساڵ، وتی: ئەی پەروەردگارم وام لێبکە کە سوپاسی ئەو چاکەیەت بکەم کە داوتە بە خۆمو بە باوكو دایکمو ئیشی وابکەم کە تۆ ڕازی بکات و منداڵم بۆ چاك بکە، بێگومان من بۆ لای تۆ گەڕامەوەو بێگومان لە موسڵمانانم، واتە موسڵمانی ڕاستەقینە دەبێت ئاوا چاك بێت لەگەڵ باوكو دایکیداو دوعای خێر بۆ ئەوانو نەوەی خۆیشی بکاتو هەمیشە ڕو لە خوا بێتو بە شانازیەوە خۆی بە یەکێك لە موسڵمانان دابنێت، جا پەروەردگار بەمانە دەفەرموێ:

﴿١٦﴾ ئەوانە کەسانێکن کە هەرچی ئیشی باشیان کردوە لێیان وەردەگرینو چاوپۆشی دەکەین لەو خراپانەی کە کردویانەو لە ڕۆژی قیامەتیشدا لەناو بەهەشتدا دەبن کە ئەمە بەڵێنە، بەڵێنێکی ڕاستی وا کە بەڵێنیان پێدراوەو بۆیان دێتەجێ، جا پەروەردگار کاتێك کە باسی منداڵی چاكو چاکەکار لەگەڵ باوكو دایکیدا و پاداشتەکەی کرد، ئینجاباسی منداڵی ناپەسندو نالەبار لەگەڵ باوكو دایکیدا دەکاتو دەفەرموێ:

﴿١٧﴾ جا ئەو کەسەی کە بە باوكو دایکی وت: وای بۆ ئێوە، ئایا بەڵێنی ئەوەم پێدەدەن کە من پاش مردن جارێکی تر زیندو دەکرێمەوە بۆ لێپرسینەوە، لە حاڵێکدا چەندین گەل لە پێش مندا هاتوونو مردونو هیچیان نەهاتونەتەوە؟! باسی چیم بۆ دەکەن؟! وە دایكو باوکیش هەر دەپاڕانەوە لە ﷲ کە ڕێنمایی بکات. وەدەیان وت: وای بۆ تۆ لەناو بچیت لەم قسەیەت پەشیمان بەرەوەو باوەڕ بکە بە زیندوبوونەوە، بێگومان بەڵێنی (ﷲ)یەو ڕاستە، جا دەیوت ئەم قسەیە هەر داستانە پڕوپوچەکانی کۆنە. لەفەرمودەداهاتوە کە یەزیدی کوڕی معاویە باسکرا لەلایەن مەروانەوە بۆئەوەی پەیمانی پێبدرێ، جا عەبدورەحمانی کوڕی ئەبوبەکر قسەیەکی پێ وت:.{ فَقَالَ خُذُوهُ فَدَخَلَ بَيْتَ عَائِشَةَ فَلَمْ يَقْدِرُوا فَقَالَ مَرْوَانُ إِنَّ هَذَا الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُمَا أَتَعِدَانِنِي فَقَالَتْ عَائِشَةُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِينَا شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ عُذْرِي/البخاري/ وتی: بیگرن، ئەویش چوە ماڵی خاتون عائیشەی خوشکیەوەو نەیانتوانی بیگرن، جا مەروان وتی: بەراستی ئەمە ئەو کەسەیە کەئەم ئایەتە دابەزیوە لەسەری﴿ جا ئەو کەسەی کە بە باوكو دایکی وت: وای بۆ ئێوە، ئایا بەڵێنی ئەوەم پێدەدەن کە من پاش مردن جارێکی تر زیندو دەکرێمەوە بۆ لێپرسینەوە ...؟! ﴾جا خاتون عائیشە لەپشت پەردەوە وتی: خوا لەقورئاندا لەبارەی ئێمە هیچی نەناردوە بێجگە لەوەی کە خوا پاکانەی منی دابەزاند} پەروەردگاریش لە وەڵامی ئەم جۆرە کەسەو هاوشێوەکانیدا دەفەرموێ:

﴿١٨﴾ ئەوانە کەسانێکن کە بڕیاری ﷲ کە دۆزەخ پڕکرنە لێیان، بەهۆی لاساری خۆیانەوە چەسپاوە پێیانەوەو لە ناو تاقمو پێڕو گەلانێکن لەمرۆڤو جنۆکەی لەناوچوی پێش خۆیاندان کەبێگومان هەمویان ڕەنجەڕۆو زیان لێکەوتوون.

﴿١٩﴾ جا بۆ هەمویان لەجنۆکەو مرۆڤ پلەی جیاجیا هەیەو هەر کەسەی بەگوێرەی کرداری خۆی کەمو زۆر چاكو خراپ،

بەرهەمی ئەوکارانەی کە کردویانن وەردەگرن، خۆ ئەوان ستەمیان لێ ناکرێت نە بێباوەڕ تۆڵەی زیاتر لە تاوانی خۆی لێوەردەگیرێت و نە باوەڕدار لە چاکەکانی کەم دەکرێتەوە.

(٢٠) ئەوسا باس بکە ئەو ڕۆژەی کە ئەوانەی خوا نەناس بوون بەسەر ئاگرياندا دێنن و پیشانیان دەدرێت، جا پێیان دەوترێت: لە ژیانی دنیادا خۆشیەکانی خۆتانتان بەسەربردووە بە باشی سودی خۆتانتان لێوەرگرت، جا ئەمڕۆ بە سزایەکی ناشیرین و سووک سزا دەدرێن بەهۆی ئەوەی کە ئێوە لەسەر زەویدا بە ناحەق خۆتان بەزل دەگرت، وەبەهۆی ئەوەی کە لە گاتان بگاردبوو لە خراپەو خراپەکاریدا.

(٢١) بەسەرهاتی برای عاد کە هودە ﷺ باسبکە بۆ گەلەکەت، بەڵکو پەندی لێوەربگرن ئەو کاتەی کە گەلەکەی خۆی لە ئەحقافدا ترساند بە سزای پەروەردگار ئەگەر بەگوێی نەکەن و چەندین ترسێنەری تریش پێش و پاش ئەویش بوون کە هەموویان وتویانە جگە لە ﷲ هیچ شتێکی تر مەپەرستن بەبێگومان من لە سزایەکی گەورە دەترسم کە لە ناکاودا بدات بەسەرتاندا، جا ئەوان لەباتی بیرکردنەوەو پەیڕەوی کردنی هود زیاتر لەسەر خراپەی خۆیان سورتر دەبوون و باوەڕیان بە هود ﷺ نەکرد.

(٢٢) وتیان: ئایا بۆیە هاتویتە لامان کە لە بەندایەتی خوداکانمان لامان بدەیت؟ جا تۆ ئەگەر لە ڕاستگۆیانی دەی بیهێنە ئەو سزایەی کە هەڕەشەت پێکردوە لێمان.

(٢٣) ئەویش فەرمووی: زانینی کاتی هاتنی ئەو سزایە هەر لەلای (ﷲ)یەو من هیچی لێ نازانم، وە ئەوەی کە بۆی ڕەوانە کراوم من بەئێوەم گەیاندوە، بەڵام من ئێوە بە گەلێکی نەزان دەبینم و فامی هیچ شتێکی باشتان نیە.

(٢٤) جا کاتێك کە بینیان هەورێك ڕووی کردۆتە شیوەکانیان بە خۆشیەوە وتیان: ئەمە هەورێکەو بارانمان بۆ دەبارێنێ، نەخێر ئەوە ئەو شتەبو کە پەلەتان بۆی دەکرد کە (بایە) و سزای بەژانی تێدایە بۆتان.

بەڵێ ئەو بایە بەبێپسانەوە حەوت شەوو هەشت ڕۆژ لێیدان،لە فەرمودەدا هاتوەکە خاتون عائیشە وتویەتی: { مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ قَالَتْ وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ فِي وَجْهِهِ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْغَيْمَ فَرِحُوا رَجَاءَ أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عُرِفَ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةُ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا يُؤْمِنِّي أَنْ يَكُونَ فِيهِ عَذَابٌ عُذِّبَ قَوْمٌ بِالرِّيحِ وَقَدْ رَأَى قَوْمٌ الْعَذَابَ فَقَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا/البخاري/

پێغەمبەری خوام ﷺ نەدیوە کەپێکەنیبێت ئاسمانگەی دەمی دەرکەوتبێت ئەوهەر زەردەخەنەی بو، وتی: هەرکاتێك هەورێك یان بایەکی ببینایە پێناخۆشی بەناوچاویدا هەست پێدەکرا وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بێگومان خەڵکی کەهەوردەبینن کەیفخۆش دەبن، هیوای ئەوەی لێدەکەن کە بارانی پێبێ، جا تۆ دەبینم هەر کاتێ دەیبینی پێناخۆشی بەناچاوتەوە دەزانرێت؟ جافەرموی: ئەی عائیشە چ شتێك دڵنیای کردوم کەسزای تێدا نیە؟ گەلێك بەبا سزادران، وەگەلێکیش سزایان دی، جا وتیان: ئەمە هەورێکەو بارانمان بۆدەبارێنێ }.

(٢٥) ئەو بایە بە فەرمانی پەروەردگاری خۆی ئەو شتەی کە بڕیاربو لەناوی ببات هەموی لەناوی برد، جا نە پیاو و نە ژن و نە گەورەو نە بچوك و نە سەروەت و سامان هیچی نەهێشتەوە تەنها هود ﷺ و ئەو کەسانەی کە باوەڕیان پێ هێنابو مانەوە. ئەوسا وایان لێهات تەنها جێگای ماڵەکانیان دەبینرا، هەر ئاوەها تۆڵە لە ستەمکاران وەردەگرین.

(٢٦) بە ڕاستی لەو شوێنەدا دەزگاو دوکان و هێزێکی وامان بەوان دابو کە بە ئێوەمان نەداوەو گوێچکەو چاوو عەقڵمان پێدان، ئەوسا نە گوێچکەیان و نە چاویان و نە عەقڵیان هیچ سودێکی بەوان نەدا چونکە ئەوان گاڵتەیان بە نیشانەکانی ﷲ

وَإِذۡ صَرَفۡنَآ إِلَيۡكَ نَفَرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُواْۖ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوۡاْ إِلَىٰ قَوۡمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُواْ يَٰقَوۡمَنَآ إِنَّا سَمِعۡنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعۡدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوۡمَنَآ أَجِيبُواْ دَاعِيَ ٱللَّهِ وَءَامِنُواْ بِهِۦ يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُجِرۡكُم مِّنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبۡ دَاعِيَ ٱللَّهِ فَلَيۡسَ بِمُعۡجِزٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَيۡسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءُۚ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَلَمۡ يَعۡيَ بِخَلۡقِهِنَّ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحۡـِۧيَ ٱلۡمَوۡتَىٰۚ بَلَىٰٓۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٣٣﴾ وَيَوۡمَ يُعۡرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَلَى ٱلنَّارِ أَلَيۡسَ هَٰذَا بِٱلۡحَقِّۖ قَالُواْ بَلَىٰ وَرَبِّنَاۚ قَالَ فَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَٱصۡبِرۡ كَمَا صَبَرَ أُوْلُواْ ٱلۡعَزۡمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ وَلَا تَسۡتَعۡجِل لَّهُمۡۚ كَأَنَّهُمۡ يَوۡمَ يَرَوۡنَ مَا يُوعَدُونَ لَمۡ يَلۡبَثُوٓاْ إِلَّا سَاعَةٗ مِّن نَّهَارِۭۚ بَلَٰغٞۚ فَهَلۡ يُهۡلَكُ إِلَّا ٱلۡقَوۡمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾

سُورَةُ مُحَمَّدٍ
٤٧ — ٣٨

دەکرد، جا ئیتر سزای ئەوەی کە گاڵتەیان پێدەکرد دای بەسەریانداو ئاوا لەناوی بردنو کردنی بە پەندی ڕۆژگار (خوا بە لوتفی خۆی لە سزای دنیاو ئاخیرەت بمانپارێزێت) جا هەر کەسێك ﷲ سەرشۆڕی بکات کێ دەتوانێت بەهێزی بکات؟ ئەم باسانە هەموویان بۆ ئەم ئوممەتەیە تاواز بێنن لە دژایەتی قورئانو بەرنامە ڕاستەکەی ئیسلامو بگەڕێنەوە بۆلای ﷲ هەتا دەرگای تەوبەی لێدانەخراوە.

(٢٧) بە ڕاستی لە چواردەوری ئێوە گەلێك وڵاتمان لەناوبردو نیشانەکانی خوامان زۆر گۆڕی بۆیان بەڵکو لەتاوانو خراپەکاری بگەڕێنەوە، بەڵام هەر لەسەر خراپەی خۆیان سوربوون تا وایان بەسەر هات.

(٢٨) سا ئەو کەسانەی کە ئەوان جگە لە ﷲ دەیانپەرستن تا بەوهۆیەوە لە ﷲ نزیك ببنەوە دەی با بەدەمیانەوە بهاتنایەویارمەتیان بدانایە! بەڵکو هەر لێیشیان ونبون، وەئەوەش لەو درۆیانەن کە بۆ خۆیان هەڵیان بەستوە، کە گوایە دەگەنە فریامانو تکامان بۆ دەکەن لەلای ﷲ ؟! زۆر باوەڕدار هەیە هەر بەم شێوەیە لە ڕێگای ڕاست ترازاوەو چاوەڕوانی کەسانی ترن جگە لە پێغەمبەر ﷺ تکایان بۆ بکاتو نەیەڵێت بچنە ناودۆزەخەوەو لە پردی سیرات دەستیان بگرێت، بەڕاستی گەلێکی نەزانو نەفامنو بیر لەم قورئانە ناکەنەوەو خۆیانی لێگێل دەکەن. بیربکەنەوە تاکەی لەناو نەفامیدا دەخولێنەوە هەی نەزانان؟! پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ پاش ئەوەی کە لە مەکەدا دنیای لێ تەنگ بو چوو بۆ تائیف بەڵکو جێگایەك پەیدابکات بۆ خۆیو یارەکانیو بتوانێت ئازادانە ئەم بانگە پیرۆزەی ئیسلام بە خەڵك بگەیەنێت، بەڵام پاش قسەو گفتوگۆیەکی زۆر لەگەڵ سێ سەرپەرشتەکەی تائیفدا نەك هەر وەڵامی باشیان نەدایەوە بەڵکو لەکاتی گەڕانەوەیدا منداڵانیان لێ هانداو دایانە بەر بەردو بریندariyan کرد، بەڵام ئەو زاتە دڵ گەورەو بە ڕەحمە نەك هەر دوعای شەڕی لێ نەکردن بەڵکو پاکانەی بۆ کردن لە نزا بە ناوبانگەکەیداو فەرموی: نازانن من پێغەمبەرم بۆیە وام لێدەکەن کە سیرەت نویسان بە درێژی ئەم باسەیان نوسیوەو لێرەدا نامانەوێت زیاتر درێژەی پێبدەین بەڵکو دەمانەوێت بڵێین: کە کاتێك گەڕاوە لە ڕێگادا لە (بەتنونەخلە) قورئانی دەخوێند کۆمەڵێك لە جنۆکە هاتنە لایو بە خۆیانیان وت: بێدەنگ بن کە نۆ کەس بوونو یەکێکیان زەوبیعە ناوێك بو

جا پەروەردگار ئەم ئایەتانەی دابەزاندوپێغەمبەری ﷺ لەڕوداوەکە ئاگادار کردەوەو فەرموی:

(٢٩) وەبیریان بهێنەوە ئەو کاتەی کە هەندێك لە جنۆکەکانمان ناردە لات کەگوێ لەم قورئانە بگرن، جا کاتێك کە ئامادەی لای تۆ بون لە ناوخۆیاندا وتیان: بێدەنگ بن جا کاتێك لەخوێندنەوەی بویتەوە ئەوان گەڕانەوە بۆلای گەلەکەی خۆیان کە ترسێنەر بون بۆیان بەسزای ﷲ ئەگەر باوەڕ بەم قورئانە نەکەن. جابەم شێوەیە ﷲ دڵی پێغەمبەری ﷺ دایەوە، واتە ئەگەر لەوسەفەرەدا خەڵكێك نارەحەتیان کردیت و باوەڕیان پێنەهێنایت وا ئێمە کۆمەڵێك لە جنۆکەمان ناردە لاتو باوەڕیان هێناو بون بەبانگەوازکەر بۆپەیڕەوی کردن لەخۆتو لە بەرنامەکەت. جادەفەرموێ:

(٣٠) وتیان: ئەی خزمان بەڕاستی ئێمە پەڕاوێك کە پاش موسا ڕەوانە کراوەو دان دەنێت بەوەی کە لە پێش خۆیدا هاتوە بیستمان کە ڕێنمونی دەکات بۆ هەموشتێکی ڕەواو بۆ ڕێگای ڕاست،

(٣١) ئەی خزمان وەڵامی بانگەوازکەرەکەی ﷲ بدەنەوەو باوەڕی پێبکەن ﷲ لە تاوانباران خۆش دەبێتو لە سزای بەژان ڕزگارتان دەکات.

(٣٢) خۆهەر کەسێکیش وەڵامی بانگەوازکەرەکەی ﷲ نەداتەوە، ئەوسا ئەو لەم زەویەدا بۆ خۆ ڕزگار کردن هیچ دەرفەتێکی دەست ناکەوێت، وە جگە لەو زاتەش هیچ یارمەتی دەرو دۆستێکی نیە ئا ئەوانە لە گومڕاییەکی ئاشکرادان.

(٣٣) ئایا ئەوان هەروا لەسەر دژایەتی ئایینو پێغەمبەر ﷺ سورنو نەیانزانیوە کە بێگومان ئەو (ﷲ)یەی کە ئاسمانانو زەوی دروستکردوە کە بۆ دروستکردنیشیان ماندو نەبوە دەتوانێت کە مردوان زیندو بکاتەوە؟ وانیە کەئەوان بیری لێدەکەنەوە، بێگومان کە ئەو زاتە توانای بەسەر هەمو شتێکدا هەیە. جارێکی تر قورئان دەمانباتەوە بۆ قیامەتو دەفەرموێ:

(٣٤) ئەوسا ئەو ڕۆژەی کە ئەو کەسانەی خوانەناس بوون لەسەر ئاگر ڕادەگیرێن و پێیان دەوترێت: ئایا ئەمە ڕاست نیە؟ دەڵێن: ڕاستە، سوێند بە پەروەردگارمان جا هەروەکو لە دنیادا قسەی بێ جێیان دەکرد لەوێش ئەم سوێندە بێ جێیەش دەخۆن چونکە داوای سوێندیان لێ نەکراوە گوایە دەیانەوێت بەزەیی ﷲ بۆخۆیان ببزوێنن؟! پەروەردگار دەفەرموێ: سا

بەهۆی ئەوەی کە خوانەناسبون ئەم سزایە بچەژن کە سزای ئاگرە (خوا پەنامان بدات). ئینجا پەروەردگار ڕوو لە پێغەمبەرمان ﷺ دەکات‌و دەفەرموێ:

(٣٥)تۆش هەروەکو پێغەمبەرە خاوەن عەزم‌و جەزم‌و کۆڵنەدەرەکان خۆت ڕابگرە وەکو چۆن ئەوان خۆیان ڕاگرت و پەلەی سزا مەکە بۆیان، چونکە ئەوان ئەو ڕۆژەی کە ئەو سزا بەڵێن پێدراوەیان چاو پێ کەوت وەکو ئەوە وان کە جگە لە کاتێکی زۆر کەمی ڕۆژێك لەم ژیانەدا نەبوون، ئا ئەمە ڕاگەیەنراوێکە دەبوایە پەندو ئامۆژگاریان لێوەرگرتایە، ئەوسا ئایا جگە لەو گەلەی کە لە سنور دەرچوون لە خراپەو تاواندا کەسێکی تر لەناو دەچێت؟ واتە هەر تاوانبار لەناو چوو ڕەنجەڕۆدەبێت، ئەمەش بەڵگەی دادگەری(ﷲ)ی باڵادەستە، ئەگەر کەسێك شایستەی سزا نەبێت سزا نادرێت.

سورەتی محمد ﷺ ٣٨ ٤٧

سورەتی (محمد) ﷺ کە سورەتی چل‌و حەوتەمی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە جگە لە ئایەتی ﴿ وَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً ... ﴾ محمد: ١٣. وە ئەم سورەتە سی‌و هەشت ئایەتەو بەسورەتی (القتال)یش ناو دەبرێت. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی نەوەدو شەش هەمینەو پاش سورەتی (الحدید) و پێش (الرعد) دابەزیوە. ناوی پێغەمبەرمان ﷺ بە(محمد) تەنها چوارجار هاتوە، کە لەم سورەتەو لە سورەتی(ئەحزاب) و (ئالی عیمران) و (فەتح)دایە.

بەناویﷲی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەو کەسانەی کە خوانەناس بوون‌و ڕێگای بڵاوبونەوەی ڕێبازیﷲیان دەگرت‌و ببوون بە بەرپەرچ‌و دیوارێك لە ڕێگای گەیاندنی ئایینی ئیسلامدا خوا کردەوەکانیانی پوچەڵ کردەوە. واتەهەموئیشەخراپەکانیان بەزیانی خۆیان تەواوبو.

(٢) جا ئەو کەسانەش کە باوەڕیان هێناو کرداری چاکیان کردو باوەڕیان هێناوە بەوەی کە ڕەوانەکراوە بۆ محمد ﷺ کە قورئانە، ـ کە هەر ئەوەش تاکەڕێبازی ڕاستە کە لەلایەن پەروەردگاریانەوە بۆیان هاتوە ـ خوا خراپەکانی لەسەر لابردن‌و کاروباریشی بۆ ڕێکخستن، ئینجا هۆی هەڵوەشاندنەوەی کاری خوا نەناسان‌و وەرگرتنی کاری باوەڕداران باس دەکات‌و دەفەرموێ:

(٣) ئەوەش بێگومان لەسەر ئەوەبو چونکە خوا نەناسان پەیڕەوی شتی پرو پوچیان کردوەو بێگومانیش باوەڕداران

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ أَضَلَّ أَعۡمَٰلَهُمۡ ﴿١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَءَامَنُواْ بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٖ وَهُوَ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّهِمۡ كَفَّرَ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَأَصۡلَحَ بَالَهُمۡ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱتَّبَعُواْ ٱلۡبَٰطِلَ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّبَعُواْ ٱلۡحَقَّ مِن رَّبِّهِمۡۚ كَذَٰلِكَ يَضۡرِبُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ أَمۡثَٰلَهُمۡ ﴿٣﴾ فَإِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَضَرۡبَ ٱلرِّقَابِ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَثۡخَنتُمُوهُمۡ فَشُدُّواْ ٱلۡوَثَاقَ فَإِمَّا مَنَّۢا بَعۡدُ وَإِمَّا فِدَآءً حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلۡحَرۡبُ أَوۡزَارَهَاۚ ذَٰلِكَ وَلَوۡ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَٱنتَصَرَ مِنۡهُمۡ وَلَٰكِن لِّيَبۡلُوَاْ بَعۡضَكُم بِبَعۡضٖۗ وَٱلَّذِينَ قُتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعۡمَٰلَهُمۡ ﴿٤﴾ سَيَهۡدِيهِمۡ وَيُصۡلِحُ بَالَهُمۡ ﴿٥﴾ وَيُدۡخِلُهُمُ ٱلۡجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمۡ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَنصُرُواْ ٱللَّهَ يَنصُرۡكُمۡ وَيُثَبِّتۡ أَقۡدَامَكُمۡ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَتَعۡسٗا لَّهُمۡ وَأَضَلَّ أَعۡمَٰلَهُمۡ ﴿٨﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَرِهُواْ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ ﴿٩﴾ ۞ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡۖ وَلِلۡكَٰفِرِينَ أَمۡثَٰلُهَا ﴿١٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ مَوۡلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَأَنَّ ٱلۡكَٰفِرِينَ لَا مَوۡلَىٰ لَهُمۡ ﴿١١﴾

پەیڕەوی ئەو ڕاستیانە کردوە کە لەلایەن پەروەردگاری خۆیانەوە بۆیان هاتوە، هەر ئاوەها ﷲ بۆ ئەم خەڵکە چەندین نمونەیان بۆ باسدەکات بەڵکو ژیر بن‌و پەیڕەوی ڕێگای ڕاست‌و دروست بکەن.

(٤) ئەوسا هەر کاتێك توشی ئەو خوا نەناسانە بون لە ملیان دەن، تا ئەو کاتەی کە تێکیان دەشکێنن‌و لە دەستیان دەخەن ، جا ئیتر دیلەکانیان توند ببەستنەوەو پاشان یا بە منەتناو بێ بەرامبەر ئازادیان بکەن یان بەرامبەریان لێوەرگرن چ گیراو بە گیراو یان بە پارە ئەمەش دەبێت درێژەی هەبێت تا کاتێك شەڕ کۆتایی دێت واتە: ئیسلام شەڕ بۆیە دەکات کە شەڕ نەمێنێ، ئەوەیە بەرنامەی ﷲ بۆ مرۆڤ، خواناس بێ یان خوانەناس، ئەگەر ﷲ ئارەزۆی لێ بێت خۆی تۆڵە لە خوا نەناسان وەردەگرێت بەڵام ئەوە ناکات تا هەندێکتان بە هەندێکتان تاقی بکاتەوە تا دەرکەێت باوەڕداران چەندە ڕاست دەکەن لەگەڵ ئایینی خۆیانداو چی بۆ دەکەن‌و خوا نەناسانیش چەندە دژایەتی ئایینی ﷲ دەکەن‌و خەڵکی باوەڕدار سزا دەدەن بۆ پاشەڕۆژ تا هەر کەس بۆ خۆی شایەت بێت لەسەر کردارەکانی خۆی‌و هیچکەس نەڵێ نەمزانی یان نەمتوانی، جا ئەو کەسانەی کە لە ڕێگای خوادا کوژراون ئەوسا هەرگیز ئیشەکانیان لێ ون ناکرێت‌و پاداشتی کارو کۆششی خۆیان پێدەدرێتەوە.

(٥) کەبەم زوانە ڕێگای ڕاستیان پیشان دەدات کە بیانگەیەنێتە بەهەشت‌و کاروباری ئەم ژیانەشیان بۆ سامان دەدات.

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوٗى لَّهُمۡ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةٗ مِّن قَرۡيَتِكَ ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَتۡكَ أَهۡلَكۡنَٰهُمۡ فَلَا نَاصِرَ لَهُمۡ ﴿١٣﴾ أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّهِۦ كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهۡوَآءَهُم ﴿١٤﴾ مَّثَلُ ٱلۡجَنَّةِ ٱلَّتِي وُعِدَ ٱلۡمُتَّقُونَۖ فِيهَآ أَنۡهَٰرٞ مِّن مَّآءٍ غَيۡرِ ءَاسِنٖ وَأَنۡهَٰرٞ مِّن لَّبَنٖ لَّمۡ يَتَغَيَّرۡ طَعۡمُهُۥ وَأَنۡهَٰرٞ مِّنۡ خَمۡرٖ لَّذَّةٖ لِّلشَّٰرِبِينَ وَأَنۡهَٰرٞ مِّنۡ عَسَلٖ مُّصَفّٗىۖ وَلَهُمۡ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغۡفِرَةٞ مِّن رَّبِّهِمۡۖ كَمَنۡ هُوَ خَٰلِدٞ فِي ٱلنَّارِ وَسُقُواْ مَآءً حَمِيمٗا فَقَطَّعَ أَمۡعَآءَهُمۡ ﴿١٥﴾ وَمِنۡهُم مَّن يَسۡتَمِعُ إِلَيۡكَ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُواْ مِنۡ عِندِكَ قَالُواْ لِلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهۡوَآءَهُمۡ ﴿١٦﴾ وَٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ زَادَهُمۡ هُدٗى وَءَاتَىٰهُمۡ تَقۡوَىٰهُمۡ ﴿١٧﴾ فَهَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأۡتِيَهُم بَغۡتَةٗۖ فَقَدۡ جَآءَ أَشۡرَاطُهَاۚ فَأَنَّىٰ لَهُمۡ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ ذِكۡرَىٰهُمۡ ﴿١٨﴾ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مُتَقَلَّبَكُمۡ وَمَثۡوَىٰكُمۡ ﴿١٩﴾

(٦) ئەوسا دەیانباتە ئەو بەهەشتەی کە لە دنیادا بۆی باسکردوون، جا کاتێك کە چونە ناویەوە هەر چۆنێك لەدنیادا جێگای خۆیان دەناسنەوە هەر ئاوەها لەوێش هەر کەسێك جێگای خۆی دەناسێتەوە.

(٧) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ئەگەر ئێوە بەڕاستی یارمەتی ئایینی خودا بدەن خوداش یارمەتی ئێوە دەدات‌و پێتان لەسەر ڕێگای ڕاست‌و خودا پەرستی ڕاستەقینە بتەو دەکات. ئەگەر ئەمڕۆ یارمەتی نادرێین لەبەرئەوەیە کەئێمە یارمەتی حیزب‌ودەستەوگرۆه دەدەین نەك الله جل جلاله، باوەڕدار بیرکەرەوە بەسیەتی خۆوخەڵك فریودان.

(٨) جا ئەو کەسانەی کە خوا نەناس بون ئەوسا هەر لەناو چوون‌و ڕۆژ ڕەشی بەشیانەو خودا کردارەکانیانی پوچەڵ کردونەتەوە،

(٩) ئەوەش لەبەر ئەوەبو چونکە بەبێگومان ئەوان خۆشیان نەدەهات لەوەی کە خوا ڕەوانەی کردبو ئەوسا(الله) یش کردارەکانیانی لێهەڵوەشاندنەوەو دەستیان لە هەمانەی خاڵیەوە دەرچوو.

(١٠) ئایا ئەوان بەم زەویەدا نەگەڕاون جا تەماشا بکەن‌و بزانن سەرئەنجامی خراپەکاران‌و گەنەکێلاّ نی گەلانی پێش خۆیان چۆن بوەو چییان بەسەر هاتوە؟ کەالله تەفروتونای کردون‌و فەوتاندونی، خۆدەش فەرموێ: بۆ هەمو کافرێکی خوا نەناس لەهەمو کاتدا وێنەی ئەو سزایانە هەیەو چاوەڕوانیان دەکات.

(١١) ئەوەش لەبەر ئەوەیە چونکە بێگومان الله دۆست‌و یارمەتیدەری باوەڕدارانەو بێگومان خوا نەناسان دۆست‌و لایەنگریان نیە لەلایەن خوداوە.

(١٢) بێگومان کە الله جل جلاله، ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە دەخاتە ناو باخچە گەلێکەوە کە بەناویاندا چەندین جۆگای پێدا دەڕوات.وە ئەو کەسانەش کە کافرو سپلەو نمەك نەناس بوون ڕادەبوێرن‌و کەیف وخۆشی دەکەن لەدنیادا هەروەکو چوار پێیانیش دەخۆن‌و وا دەزانن هەر بۆ خەو و خواردن دروستبوون، ئەوسا ئەوانە ئاگر جێگایانە. لە فەرمودەدا هاتوە کە: {المُؤمِنُ يَأكُلُ في مِعىً واحِدٍ، والكَافِرُ يَأكُلُ فِي سَبعَةِ أمْعَاءٍ/ متفق عليه/ باوەڕدار لە یەك ڕیخۆڵەوە خواردن دەخوات، وە خوانەناس لە حەوت ڕیخۆڵەوە دەخوات} .

(١٣) زۆر وڵات هەبوە کە زۆر بەهێزتر بوون لەو وڵاتەی کە تۆیان دەرکرد، جا ئێمە لەناومان بردن ئەوسا هیچ یارمەتیدەرێکیان نەبو کە لە دەست تۆڵەی ئێمە ڕزگاریان بکات واتە: تۆش خەم مەخۆ هەمان چارەنووس چاوەڕوانی ئەم گەلەیە کە تۆیان دەرکردوە لەمەکە. بەڵێ لەراستیدا زۆری پێ نەچوالله سەرانی کوفری هێنایە بەردەستی موسڵمانان‌و دروێنە کران‌و زۆربەی سەرکردەکانیان لە غەزای بەدردا کوژران، یان بەدیل گیران. جا بەم شیوەیە الله هەر لەم دنیادا پێش سزای دوارۆژیان سزای بچوکی دان‌و سەر شۆڕی کردن.

(١٤) ئایا ئەو کەسەی کە لەلایەن پەروەردگاری خۆیەوە لەسەر چاو ڕۆشنی بێت وەکو ئەو کەسە وایە کە کردارە خراپەکانی بۆ جوان کرابێت و پەیڕەوی لە ئارەزۆی خۆیان بکەن؟ ئاشکرایە کە ئەم دووانە وەك یەك نین **یەکەمیان**: نمونەی باوەڕدارانەو **دووهەمیان**: نمونەی خودا نەناسانە.

(١٥) وێنەی ئەو بەهەشتەی کە بە پارێزکاران بەڵێن دراوە ئا بەم شێوەیە کە لەناویدا چەندین جۆگای ئاوی تێدایە کە نەگۆڕاون‌و چەندین جۆگای شیری تێدایە کە ئەوانیش تامیان نەگۆڕاوەو چەندین جۆگای شەرابی تێدایە کە پڕ تامە بۆ ئەوانەی کەدەیخۆنەوەو چەندین جۆگای هەنگوینی پاڵفتەی تێدایە سەرەڕای ئەوەش لە هەمو بەروبومێکیان بۆ هەیەو چاوپۆشی پەروەردگاری خۆیشیان دەیانگرێتەوە، ئایا ئەو کەسەی

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَوۡلَا نُزِّلَتۡ سُورَةٞۖ فَإِذَآ أُنزِلَتۡ سُورَةٞ مُّحۡكَمَةٞ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلۡقِتَالُ رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ يَنظُرُونَ إِلَيۡكَ نَظَرَ ٱلۡمَغۡشِيِّ عَلَيۡهِ مِنَ ٱلۡمَوۡتِۖ فَأَوۡلَىٰ لَهُمۡ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٞ وَقَوۡلٞ مَّعۡرُوفٞۚ فَإِذَا عَزَمَ ٱلۡأَمۡرُ فَلَوۡ صَدَقُواْ ٱللَّهَ لَكَانَ خَيۡرٗا لَّهُمۡ ﴿٢١﴾ فَهَلۡ عَسَيۡتُمۡ إِن تَوَلَّيۡتُمۡ أَن تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَتُقَطِّعُوٓاْ أَرۡحَامَكُمۡ ﴿٢٢﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فَأَصَمَّهُمۡ وَأَعۡمَىٰٓ أَبۡصَٰرَهُمۡ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ أَمۡ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقۡفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرۡتَدُّواْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلۡهُدَى ٱلشَّيۡطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمۡ وَأَمۡلَىٰ لَهُمۡ ﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ لِلَّذِينَ كَرِهُواْ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمۡ فِي بَعۡضِ ٱلۡأَمۡرِۖ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِسۡرَارَهُمۡ ﴿٢٦﴾ فَكَيۡفَ إِذَا تَوَفَّتۡهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَضۡرِبُونَ وُجُوهَهُمۡ وَأَدۡبَٰرَهُمۡ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُواْ مَآ أَسۡخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُواْ رِضۡوَٰنَهُۥ فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ ﴿٢٨﴾ أَمۡ حَسِبَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخۡرِجَ ٱللَّهُ أَضۡغَٰنَهُمۡ ﴿٢٩﴾

ئا لەم ژیانەدا بێت وەکو ئەو کەسە وایە کە هەمیشە لەناو ئاگردا بێتو ئاوی داخی وایان پێبدرێت کە ڕیخۆڵەکانیان پارچە پارچە بکات؟ لە فەرمودەدا هاتوە کە: (ئەو هەنگوینە مێش نایکات) هەروەها لە فەرمودەیەکی تردا هاتووە کە: { سَيحَانُ وجَيحَانُ والنَيلُ وَالفُراتُ مِن أنهارِ الجَنَّةِ /مسلم وغيره/ سەیحانو جەیحانو نیلو فورات لە ڕوبارەکانی بەهەشتن}.

(١٦) جا لە ناو ئەوان دا کەسانێك هەن کە گوێت لێدەگرن تا لە لای تۆ دەچنە دەرەوە، جا چونکە هەر بە ڕواڵەت گوێیان گرتبو هیچ حاڵی نەبوون بۆیە کەدەرچون بەخوێندەوارانیان وت: ئەوە ئێستا محمد چی وت؟ ئا ئەوانە اللَّه مۆری ناوە بە سەر دڵیانداو هیچ شتێکی ڕاستو دروست وەرناگرنو پەیرەوی لە ئارەزۆکانی خۆیان دەکەن نە تێگەیشتنیان چاکەو نە نیەتیان باشە.

(١٧) خۆ ئەو کەسانەی کە ڕێگای ڕاستیان گرتوە اللَّه زیاتر ڕێنماییان دەکاتو ترسی خۆی زیاتر دەخاتە ناو دڵیانەوەو ئەوانیش چاکتر ڕێگای بەختەوەری خۆیان دەگرن،

(١٨)ئەوسا ئایا ئەوان جگە لە هاتنی قیامەتێك کە بە کتوپڕی دێتە لایان چی تر چاوەڕێ دەکەن؟ ئەوەش بە ڕاستی نیشانەکانی هاتوە کە هاتنی پێغەمبەرمان ﷺ یەکێکە لە نیشانەکانیو پاش ئەو پێغەمبەرێکی تر نایەتو جیهان بەسەر ئەم گەلەدا وێران دەبێت، دەی چ سودێکی هەیە بۆیان بیرکردنەویان کاتێك کە قیامەت هاتو سزای کردارەکانیان یەخەی گرتن؟

(١٩) جا بزانە جگە لە اللَّه هیچ شتێکی تر شایستەی پەرستن نیەو بۆ گوناهی خۆتو بۆ باوەڕدارانیش چ پیاو و چ ژن داوای لێخۆشبوون بکە، ئەوسا اللَّه بە هەمو جموجوڵێکی شەو و ڕۆژتان دەزانێو هیچی لێ ناشاردرێتەوە.لەفەرمودەدا کە عاسم لە عەبدوڵای کوڕی سەرجیسەوەهێناویەتی کە:{ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَأَكَلْتُ مَعَهُ خُبْزًا وَلَحْمًا أَوْ قَالَ ثَرِيدًا قَالَ فَقُلْتُ لَهُ أَسْتَغْفَرَ لَكَ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ نَعَمْ وَلَكَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ﴾ قَالَ ثُمَّ دُرْتُ خَلْفَهُ فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتَمِ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ عِنْدَ نَاغِضِ كَتِفِهِ الْيُسْرَى جُمْعًا عَلَيْهِ خِيلَانٌ كَأَمْثَالِ الثَّآلِيلِ/مسلم/وتویەتی: پێغەمبەری خوام ﷺ بینیو لە خزمەتیدا نانو گۆشت یان وتی: تریتم خوارد ، عاسم دەڵێ وتم: پێغەمبەر ﷺ داوای لێخۆشبونی بۆ کردیت؟ وتی: بەڵێ، وەبۆ تۆیش، پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە﴿بۆ گوناهی خۆتو بۆ باوەڕدارانیش چ پیاو و چ ژن داوای لێخۆشبوون بکە﴾ وتی: پاشان بەدەوریدا سوڕامەوە ئینجا تەماشای مۆری پێغەمبەرایەتیم کرد لەنێوانی هەردو شانیدا لەجێگای جموجوڵی شانی چەپی بو کە وەك هێلکەی کەو کەچەندین خاڵی وەك بالۆکەی لەسەربو}

(٢٠) خۆ باوەڕداران دەڵێن ئای سورەتێك بهاتایە خوارەوە فەرمانی غەزای تێدابوایە، جا هەر کاتێك سورەتێکی بتەو بهاتایەو باسی غەزای بکردایە تۆ دەبینی ئەو کەسانەی کە نخۆشی دووڕوویی لەناو دڵیاندایە وەکو کەسێك کە لە ترسی مردن بێهۆش بوبێت ئاوا تەماشات دەکەن ئەوەندە دەترسن لە جیهادو غەزا لە ڕێگای اللَّهدا، خۆ چاکتر بۆ ئەوان ئەوەبو،

(٢١)کە بیبیان وتایە: گوێڕایەڵێنوقسەی چاکیان بوتایە، جا هەرکاتێ فەرمانی غەزاش بدرێ جا با ڕاست بکەن لەگەڵ اللَّهدا لە باوەڕو گوێڕایەڵیدا کە هەر ئەوە چاکە بۆیانو بە سودی خۆیانەوبەهەرەی باشیان دەست دەکەوێت.

(٢٢) دەی بەراستی ئەگەر دەسەڵاتتان دەستکەوت، لەم زەویەدا خراپە بڵاو دەکەنەوەو پەیوەندی خزمایەتی دەبچڕێنن؟ لە فەرمودەدا هاتوە کە:{لايَدخُلُ الجَنَّةَ قَاطِعٌ /مسلم/ ئەو کەسەی کە پەیوەندی خزمایەتی ببچڕێنێت ناچێتە بەهەشتەوە}.

(٢٣) ئەوانە کەسانێکن کەاللَّه نەفرینی لێکردون ئەوسا کەڕوکوێر کردوون نە ڕاستی دەبیستنو نە ڕێگای ڕاست دەدۆزنەوە.

وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى
لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ
ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ
لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٣٢﴾
۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟
أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟
وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ
وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا
ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ
وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ
تَبْخَلُوا۟ وَيُخْرِجْ أَضْغَٰنَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ
لِتُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ ۖ وَمَن يَبْخَلْ
فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ ٱلْغَنِىُّ وَأَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ ۚ وَإِن
تَتَوَلَّوْا۟ يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓا۟ أَمْثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

(٢٤) ئایا هەر بەرەو گومڕاهی دەچن‌و بیر لەم قورئانە ناکەنەوە؟ یان دڵەکان قفڵ کراون‌و هیچیان تێ ناچێت؟!

(٢٥) بەبێگومان ئەو کەسانەی کە پاشەو پاش گەڕانەوەو لەم ئاینە پەشیمان بونەوە پاش ئەوەی کە ڕێگایان بۆ ڕوون بویەوە، ئەوە شەیتانە کە ڕێگای خراپی لا جوان کردن‌و بەگوێچکەیانی چرپاندوە،

(٢٦) ئەوەش بۆیە شەیتان ئاوافێڵی لێکردوون چونکە بێگومان ئەوان بەو کەسانەی کە ئەم قورئانەیان خۆش نەدەویست وتوەکە ﷲ هیچی ڕەوانە نەکردوە، بەم زوانە ئێمەش لە هەندێ کاروباری دژی ئەم ئایینەدا پەیڕەویتان دەکەین، تا ئەو جێگایەی کە بتوانین کارشکێنیش دەکەین ، ئەمە لە حاڵێکدایە کەﷲ ئاگادارە بە نهێنیەکانیان. قوڕیان بەسەر چەندە نەزان‌و بێ ئاگان کاتێ کەسزای خوا یەخەی گرتن چی دەکەن‌و بۆ کوێ دەچن؟

(٢٧) جا دەبێت چۆن بن ئەو کاتەی کە فریشتەکان گیانیان دەکێشن‌و لە دەم‌و چاو و پشتیان دەدەن،

(٢٨) ئەوەش لەبەر ئەوە بو چونکە بێگومان ئەوان پەیڕەوییان کرد لەو شتەی کە ڕقی ﷲ ی هەڵدەسان‌و ڕازی بوونی ئەوویان پێخۆش نەبو، ئەوسا هەمو کردارەکانیانی هەڵوەشاندنەوەو ئەوەی کە کردبویان وەکو بڵقی سەرئاوی لێهات‌و هیچ شوێنەوارێکی نەما.

(٢٩) یان وا دەزانن ئەو کەسانەی کە نخۆشی دوودڵی لەناو دڵیاندایە کە ﷲئەو ڕق‌و قینەی ناو دەرونیان ئاشکرا ناکات‌و ڕسواو شەرمەندەیان ناکات؟!

(٣٠) خۆ ئەگەر ئێمە ئارەزۆمان لێ بێت ئەو دووڕووانە یەك بە یەك دیاری دەکەین بۆت، بەڵام ئەوەی نەکردوە جگە لە ژمارەیەکی کەمی کە باسیان هاتوە لە فەرمودەدا کە سی‌و شەش کەسی ناوبردوە پاش ئەوان فەرمویەتی تێتاندا هەیە ، جا لە خوا بترسن‌و کەسی تری ناو نەبردوە، خۆ ئەوانە ئەی محمدﷺ هەربە قسەکانیاندا دەیانناسیت، وەﷲ یش جل جلاله بەکردارەکانیان دەزانێت‌و ناتوانن هیچ نیەت‌و قسەو کردارێکی خۆیان لەو زاتە بشارنەوە.

(٣١) سا بە دڵنیاییەوە تاقیتان دەکەینەوە بە جیهاد تا بە زانیاریەکی ئاشکرا بۆمان دەربکەوێت ئەو کەسانەی کە جیهاد دەکەن لەناو ئێوەداو ئەو کەسانەش کە خۆگرن لەسەر غەزاو باقی کردارە چاکەکانی ترو خۆیان دەپارێزن لە گوناح، وەتا هەواڵی گوێڕایەڵی‌و سەرپێچی‌و ڕاستی‌و ناڕاستیتان دەربخەین بۆ خۆتان‌و خەڵکی دەوروبەرتان تا لە ڕۆژی قیامەتدا شایەتی بن لەسەر کردارەکانتان چاك یان خراپ.

(٣٢) بێگومان ئەو کەسانەی کە خوا نەناسن‌و ڕێگایان لە بڵاوبونەوەی ئایینی ﷲگرت‌و دژایەتی پێغەمبەریش ﷺ دەکەن پاش ئەوەیش کە ڕێگای ڕاستیان بۆ ئاشکرا بو، هەرگیز ئەوانە زیانێك بە ﷲ ناگەیەنن‌و بەم زوانە کردارەکانیان وەکو بڵقی سەر ئاو پوچەڵ دەکاتەوە. بەڵێ، یارەکانی پێغەمبەر ﷺ وایان دەزانی کە لەگەل وشەی (لا إله إلا الله/ هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە بێجگە لە ﷲ) ئیتر گوناح زیانی نیە هەروەکو چۆن لەگەل شیرکدا هیچ کردارێکی چاکە سودی نیە، جا ئەم ئایەتە دابەزی‌و سنوری بیروباوەڕی ڕۆشنتر کردەوەو فەرموی:

(٣٣) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە پەیڕەوی لە زاتی ﷲو پەیڕەوی لە پێغەمبەر ﷺ بکەن‌و کردارەکانتان پوچەڵ مەکەنەوە، واتە کرداری چاك کاتێك سودی هەیە کە مرۆڤ دژایەتی ﷲو پێغەمبەرەکەی ﷺ نەکات نە بە کردارو نە بەوتارو نە بە نیەت ، جا ئەگەر بە یەکێك لەوانە دژایەتی کرد

لە ئیسلامەتی دەردەچێتو هەمو کردارێکی چاکیشی هەڵدەوەشێتەوە .

(٣٤) بێگومان ئەو کەسانەی کە کافرو دژ بە خوداو ڕێگری دەکەن لە بڵاوبونەوەی ئایینی ﷲ ، لە پاشان هەر بەو کافرییە دەمرن هەرگیز ﷲ لێیان خۆش نابێت. ئینجا پەروەردگار ڕوو لە باوەڕداران دەکاتو دەفەرموێ:

(٣٥) ئەوسا کە تووشی بریندارییو شەهادەتو تەنگ وچڵەمە بون لەسەر ئەم ئاینەیﷲ لاواز مەبنو داوای شەڕ وەستاندن مەکەن ، لە کاتێکدا کە هەر ئێوە سەرکەوتون ، چونکە باوەڕتان بە ﷲهەیەو ﷲ یش لە گەڵتاندایە بە یارمەتیدانو بەهێزکردنتان، خۆ هەرگیز ﷲ کردارەکانتان کەمناکاتەوە ، بەڵکو زیاتر پیرۆزو بە پیتی دەکاتو جیگای خۆی بە باشی دەگرێت.

(٣٦) ژیانی دنیا هەر گەمەو گاڵتەو سەرگەرمیەکەو زۆر نابات لەناو دەچێت، ئەگەر باوەڕ بهێننو لە خوا بترسن پاداشتان دەداتەوەو داوای ماڵتان لێ ناکات،

(٣٧) چونکە ئەگەر داواتان لێ بکاتو پێدابگرێت لەسەر ماڵ لێسەندنتان ئێوە ڕژدی دەکەنو ماڵ نابەخشنو ڕقو کینەتان سەبارەت بە ئایینی ئیسلام دەردەخات. بەڵێ: مرۆڤ ئاوایە سەبارەت بە خۆشەویستی ماڵو سامانو کەسێکی خۆش ناوێت کە ماڵی لێ کەمبکاتەوە لە دنیادا مەگەر تاك تاك کەسانێك کە خوا دڵو دەروونی فرەوان کردبن.

(٣٨) با هەمووتان چاك بزانن کە ئێوە بانگ دەکرێن بۆ ئەوەی ماڵ لە ڕێگای بڵاوکردنەوەی ئایینی ﷲدا ببەخشن، جا لەناو ئێوەدا هەندێکتان ڕژدی دەکەنو ماڵ نابەخشن ، ئەوسا هەر کەسێکیش ڕژدی بکات خراپەی ئەو ڕژدیەی هەر خۆی دەگرێتەوەو ﷲ دەوڵەمەندەو ئێوەن هەژارو نیازمەند بە ﷲ جا ئەگەر ئێوە پشت لەو ئایینە بکەن ﷲ دەتان گۆڕێتەوە بە گەلێکی تری جگە لە ئێوە، پاشان ئەوان وەکو ئێوە ڕژدو خوانەناس نابن.

جا پێویستە کە باوەڕداران بە چاکی لەم ئایەتە پیرۆزە تێبگەنو بۆ خزمەتی ئایینی ﷲ کە مایەی خۆشبەختی مرۆڤە لە سەرو ماڵ دریغی نەکەن ئەگینا هەر وامان بەسەردێت کە ئەمرۆ بەسەرمان هاتوەو هەتا هەین هەمیشە خۆزگە بە پارە دەبین.

اللّهُمَّ ارِنَا الحَقَّ حَقَاً وَارزُقنَا إتبَاعَهُ-امین.

(٤٨) سُورَةُ الفَتْحِ (٢٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا (١) لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا (٢) وَيَنصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا (٣) هُوَ الَّذِىٓ أَنزَلَ السَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (٤) لِّيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا (٥) وَيُعَذِّبَ الْمُنَٰفِقِينَ وَالْمُنَٰفِقَٰتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَٰتِ الظَّآنِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا (٦) وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (٧) إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (٨) لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٩)

(٤٨) سورەتی فەتح (٢٩)

سورەتی فەتح کە سورەتی چل‌وهەشتەمی قورئانە، بیستو نۆ ئایەتە، لە سورەتە مەدینەییەکانەو لەساڵی شەشەمی کۆچی شەو لەکاتی گەڕانەوە لەئاشتەوایی حودەیبیەدا بەیەکجار هاتۆتە خوارەوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سەدوسیانزەهەمینە کە پاش سورەتی(الصف) پێش سورەتی (التوبة) دابەزیوە.

ساڵی شەشەمی کۆچی کە پێغەمبەرمان ﷺ خەونی بینی بو چونەتە ناو مەکەوەو هەندێك سەریان تاشیو هەندێکیان کورتیان کردەوەو بێترسبون، خەونی پێغەمبەرانیش لەسەری دەڕۆن مادام لەلایەن ﷲوە بەرگری نەکرێت، جا بۆ ئەو مەبەستە خۆیو هەزارو چوارسەد کەس لە یارەکانی بۆ عومرە بەرەو مەکە دەرچوونو ئیحرامی عومرەیان بەستو پێغەمبەرمان ﷺ حەفتا وشتری بە هەدیە بەرەو مەکە هێناو یارەکانیشی حەوت وشتریان هێنابو، جا کاتێك گەیشتنە (حودەیبیە) کە گوندێکە یەك قۆناغی دەمێنێت بۆ گەیشتنە مەکە بت پەرستانی مەکە پێیان زانینو ڕێگایان لێگرتنو لەوێ ئاشتەواییەك کرا لەسەر چەند خاڵێك یەکێکیان ئەوەبوو کە ئەمساڵ بگەڕێنەوەو ساڵی ئاییندە بێنەوە بۆ عومرە کردن ، جا بت پەرستانیش ئەو کاتە تا سێ ڕۆژ دەوری مەکە چۆڵ بکەنو ئەوانیش لەو سێ ڕۆژەدا عومرەی خۆیان بکەنو بحەسێنەوەو پاشان مەکە چۆڵ بکەن، جا ئەوە بو لەو شوێنەدا ئیحرامیان

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَـٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًۢا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًۢا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَـٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾ سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

لابرد وهەدیەكانیان سەربڕیو سەریان تاشیو پاشان بە داخو خەمێكی زۆرەوە بەرەو مەدینە گەڕانەوە ، ئەوسا پەروەردگار ویستی دڵنەوایی پێغەمبەرەكەی بكاتو ئەو دڵتەنگیو پەژارەیەیان لەسەر لابدات، شەو لە شیوێك لە بەردەم(**عوسفان**) لەنێوان (**مەكە**)و (**مەدینە**)دا ئەم سورەتە هەتا كۆتاییەكەی دابەزی، پێغەمبەرمانیﷺ شادمان كردو ئەویش موژدەی بە یارەكانی داو فەرمووی: ئەمشەو سورەتێكی قورئانم بۆ هاتوە كە خۆشترە لەلام لە هەمو شتێكو پاشان خوێندییەوە: ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾ بێگومان ئێمە سەركەوتن چ سەركەوتنێكی ئاشكرامان بە تۆدا. جا یارەكانی فەرمویان عافیەتو نۆشی گیانت بێت ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بە حەقیقەت اللَّهُ ڕۆشنی كردەوە كەچی بۆ تۆ دەكات، ئەی چی بۆ ئێمە دەكات؟ جا ئایەتی ﴿لِّيُدْخِلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ﴾ ی بۆخوێندنەوە تا گەیشتە ﴿فَوْزًا عَظِيمًا﴾. جا با لەگەل ئایەتەكانی ئەم سورەتە بەتامەدا هێواش هێواش هەنگاو هەڵگرینولەتامو چێژەكەی بچەژین:

بەناوی اللَّهُ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ بێگومان ئێمە سەركەوتنمان پێدایت بەسەركەوتنێكی ئاشكرا. عەبدوڵای كوڕی مەسعود دەڵێت: خەڵك سەركەوتنی مەكە بەو سەركەوتنە دادەنێن بەڵام ئێمە ئاشتەوایی حودەیبیە بەو سەركەوتنە دەزانین چونكە لەوێوە سەركەوتن دەستی پێكرد، بەڵێ پەروەردگاری ئەمەی بۆ كرد

﴿٢﴾ تا اللَّهُ لە هەڵەكانی پێشووتو لەو هەڵانەیش كە لەمەودواش توشت دەبێت چاوپۆشی بكاتو خێرو چاكەی خۆییت بۆ تەواو بكاتو ڕێگای ڕاستت پیشان بدات. لەفەرمودەدا هاتوە كە موغەیرە دەڵێ: پێغەمبەری خوا ئەوەندە بەشەو نوێژەوە خەریك دەبو تا هەردوو پێیەكانی ئاوسا بو جا عەرزی كرا كە: ئەی خوا لە كوناحی پێش وپاشت خۆش نەبوە؟ فەرموی:{ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا /البخاري/ دەی ئیتر نابێ منیش بەندەیەكی سوپاسگوزاربم؟}

﴿٣﴾ جا تا اللَّهُیارمەتیت بدات بە یارمەتیدانێكی وا كە ببیت بە خاوەن دەسەڵاتو سەرت بخات بە سەركەوتنێكی گەورەو شەرافەتمەندانە.

﴿٤﴾ اللَّهُ ئەو زاتەیە كە ئارامی خستە ناو دڵی باوەڕدارانەوە تا لەگەل ئەو باوەڕەی كە هەیانە باوەڕیان زیاترو بەهێزتر بكات.وەسەربازەكانی ئاسمانانو زەوی موڵكی اللَّهُیە، وەاللَّهُ زاناو كار بەجێیەو هەمو بڕیارەكانی پڕ خێروچاكەیە بۆ خەڵك.

﴿٥﴾ جا تا ئەو سەركەوتنە بكات بەهۆی ئەوەی كە پیاوانی باوەڕدارو ئافرەتانی باوەڕدار بخاتە ناو باخچەگەلێكەوە كە بەناویدا چەندین جۆگا تێدەپەڕێت، كەبۆ هەمیشە تێیدانو خراپەكانیان بۆ دادەپۆشێتو هیچیان ئاشكرا نەكات وئابڕویان نەبات كە ئەوە لەلایەن اللَّهُ جل جلالە بۆ ئەوان سەركەوتنو خۆشبەختیەكی گەورەیە.

﴿٦﴾جا تا بەو سەركەوتنە ئاشكرایە پیاوانی دووڕوو و ئافرەتانی دووڕوو، وە پیاوانی هاوەڵ دانەرو ئافرەتانی هاوەڵ دانەر سزا بدات، ئەوانەی كە گومان دەبەن بە اللَّهُ بە گومانێكی خراپو وادەزانن كە محمدﷺ هەرگیز سەرناكەوێتو ئەو موژدەو دڵخۆشیانەی دەیكات ڕاست دەرناچێت، بێگومان خراپیان بەسەر هاتوەو ڕۆژگاری خراپ هەر بەسەر ئەواندا دەسوڕێتەوەو اللَّهُ ڕقی هەستاوە لێیانو نەفرینی كردونو دۆزەخیشی ئامادەكردوە بۆیان، ئەوسا چارەنوسێكی ڕەشو خراپیان هەیە.

﴿٧﴾ خۆسەربازانی ئاسمانانو زەوی هەرموڵكی خودانو خودایش دەسەڵاتدارو كار بەجێیە.

﴿٨﴾ بێگومان ئێمە تۆمان ناردوە كە لە ڕۆژی قیامەتدا شایەت بیت لەسەر ئوممەتەكەتو لە دنیادا موژدەی بەهەشت بدەیت بە چاكەكارانیانو خراپەكارانیان بە سزای دۆزەخ بترسێنی،

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ ۩ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِۦ وَكَفَّ أَيْدِىَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ ٱللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوَلَّوُا۟ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

(٩) تا باوەڕبکەن بە بوونو دەسەڵاتو یەکتای اللهو ڕاستی پێغەمبەرەکەی ﷺ و یارمەتی بدەن و ڕێزی بۆ دابنێنو بەیانیانو ئێواران یادی الله بکەن بە (سبحان الله).

(١٠) بەڕاستی ئەو کەسانەی کە پەیمانت لەگەڵ دەبەستن ئەوە هەروەکو ئەوە وایە کە پەیمان لەگەڵ اللهدا ببەستن دەستی الله بە بەهێزکردنو خۆگریان لەسەر دەستی ئەواندایە ، جا هەر کەسێك ئەو پەیمانە بشکێنێت، زیانی ئەو پەیمان شکاندنە هەر بۆ خۆیەتیو هەر کەسێکیش ئەو پەیمانە بباتەسەر بەو شێوەی کە لەگەڵ خوادا بەستویەتی بەم زوانە خودا پاداشتی گەورەی پێدەدات، بەڵێ: ئەو ڕۆژەی کە ئەم پەیمانە بەسترا لەگەڵ پێغەمبەرمان ﷺ یارەکانی هەزارو چوارسەد کەس بون، هۆی بەستنی ئەم پەیمانە ئەوە بو کە کاتێك بت پەرستانی مەکە ڕێگایان بە پێغەمبەرﷺ و یارەکانی گرت لە (حودەیبیە) پێغەمبەری خواﷺ عوسمانی کوڕی عەففانی (خەلیفەی سێهەم پاش وەفاتی خۆشەویست) نارد بۆ مەکە بۆ ڕێك کەوتن، عوسمان لە هاتنەوەکەیدا بەهۆی درێژی وتووێژەکەوە دواکەوتو پڕوپاگەندەش بڵاوبویەوە کە گوایە عوسمانیان شەهید کردوە، پێغەمبەریشﷺ یارەکانی کۆکردەوەو فەرموی: کێ پەیمانم پێدەدات لەسەر مردن؟ جا یارەکانی هەمویان هاتنو پەیمانیان پێدا لەژێر درەختێکدا کە لەپاشدا باسی دێت جا پێغەمبەرمانﷺ فەرموی: ئەی خودایە بێگومان عوسمان لە ئەنجامدانی ئەرکێکی پێویستی اللهو پێغەمبەرەکەیدایە، جا دەستێکی خۆی دا بە دەستەکەی تری لەجیاتی عوسمانداو پەیمانی عوسمانیشی بەوشێوە وەرگرت، ئاشکرایە کە دەستی پێغەمبەر ﷺ بۆ عوسمان باشترە لە دەستی ئەوان بۆ خۆیان، بەڵێ ئەوە پەیمانێك بو لەسەر مردنو ڕاستیان کرد بۆیە پەروەردگار لەپاشدا شایەتی ڕاستیو باوەڕیان بۆ دەدات.

(١١) ئەو عەرەبە کۆچەریانەی کە دوا کەوتبون لە دەرچون بۆ غەزا لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ و لە ناو ماڵو خێزانی خۆیان دانیشتنو خۆ خەریك کردن بە کارو کۆششو ژیانیان هەڵبژارد بەسەر دەرچوون بۆ عومرە بەم زوانە دەڵێن: سەروەتو سامانو خاو خێزانمان خەریکی کردینو دەستی ئێمەی گرت لە دەرچون بۆ عومرە، جا تۆ داوای لێخۆشبونمان بۆ بکە کە ئەمانە بە زمان شتێك دەڵێن کە لەناو دڵیاندا وانیە بەڵکو خۆ بواردنو ترس لە مردنو ئیسراحەت ویستن وای لێکردن کە دەرنەچن، جا بڵێ: ئەگەر الله بیەوێت زیانێك یان سودێك بە ئێوە بگەیەنێت چ کەسێك هەیە کە توانای شتێکی هەبێ بۆتان؟ نەخێر وانیە کە ئەوان دەڵێن: الله زۆر لێزانە بەو شتەی کە ئێوە دەیکەنو ناتوانن هیچی لێ بشارنەوەو بە قسەی بێ ناوەرۆکتان فێڵی لێ ناکرێت.

(١٢) بەڵکو ئێوە واتان گومان دەبرد کە پێغەمبەر ﷺ و باوەڕدارانێك کە لەگەڵی دەرچون هەرگیز ناگەڕێنەوە بۆ ناو ماڵو خێزانی خۆیانو هەمویان دەکوژرێنو شەیتان ئەو هەڵوێستە چەپەڵەی بۆ جوان کردنو گومانتان دەبرد بە گومان بردنێکی خراپ کە یان هەمویان دەکوژرێن یان گومانیان دەبرد کە پێغەمبەر ﷺ ڕاست ناکاتو دەیان قسەی پڕوپوچی تر کە ناوبەناو لە قورئاندا قسەکانیان باسکراوە، وەئێوە گەلێکی فەوتاو و لەناوچوون بەهۆی ئەو گومانە خراپانەتانەوە.

(١٣) ئەوسا هەر کەسێك باوەڕی بە خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ نەهێنابێت ئەوە کافرو خوانەناسەو بێگومان ئێمەیش بۆ خوانەناسان ئاگری بڵێسەدارمان ئامادەکردوە.

(١٤) خۆئاسمانانو زەوی هەمویان موڵکی اللهی باڵادەستە، کەچاوپۆشی دەکات لەو کەسەی کە ئارەزۆی لێ بێت ئەگەر باوەڕدار بێتو سزای ئەو کەسەیش دەدات کە ئارەزۆی لێ بێت کە سەرجەم هەموکافرانەو ئەو باوەڕدارانەیشە کە شایستەی چاوپۆشی الله نەبن، جاالله لێبوردەو بێنیهایەت میهرەبانە سەبارەت بە بەندەکانی.

(١٥) ئەو کەسانەی کە بەبۆنەی دنیا پەرستیو ترسان لە مردن دواخران هەرکاتێك ئێوە بڕۆن بۆ ئەوەی دەستکەوتێك

وَهُوَ ٱلَّذِي كَفَّ أَيۡدِيَهُمۡ عَنكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ عَنۡهُم بِبَطۡنِ مَكَّةَ مِنۢ بَعۡدِ أَنۡ أَظۡفَرَكُمۡ عَلَيۡهِمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّوكُمۡ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ وَٱلۡهَدۡيَ مَعۡكُوفًا أَن يَبۡلُغَ مَحِلَّهُۥۚ وَلَوۡلَا رِجَالٞ مُّؤۡمِنُونَ وَنِسَآءٞ مُّؤۡمِنَٰتٞ لَّمۡ تَعۡلَمُوهُمۡ أَن تَطَـُٔوهُمۡ فَتُصِيبَكُم مِّنۡهُم مَّعَرَّةُۢ بِغَيۡرِ عِلۡمٖۖ لِّيُدۡخِلَ ٱللَّهُ فِي رَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ لَوۡ تَزَيَّلُواْ لَعَذَّبۡنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذۡ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَأَلۡزَمَهُمۡ كَلِمَةَ ٱلتَّقۡوَىٰ وَكَانُوٓاْ أَحَقَّ بِهَا وَأَهۡلَهَاۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا ﴿٢٦﴾ لَّقَدۡ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءۡيَا بِٱلۡحَقِّۖ لَتَدۡخُلُنَّ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمۡ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَۖ فَعَلِمَ مَا لَمۡ تَعۡلَمُواْ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتۡحٗا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدٗا ﴿٢٨﴾

وەرگرنەوە لە خوانەناسان بە زووی دەڵێن:لێمان گەڕێن ئێمەیش دێین لەگەڵتاندا، دەیانەوێت قسەی ﷲ بگۆڕن کە فەرمویەتی: نەیانبەن لەگەڵ خۆتاندا مادام لەسەرەتاوە خۆیان بواردوە لە هاتنە دەرەوە ئێستایش پێیان دەفەرموێ: بڵێ هەرگیز لەگەڵ ئێمەدا نایەن، چونکە ﷲ وای بڕیار داوە لە پێشدا ئەوسا بەزوویی دەڵێن: نەخێر قسەی ﷲ نیە، بەڵکو ئێوە ئیرەییمان پێدەبەن‌و حەز ناکەن ئێمە سودێکمان دەست کەوێت، نەخێر وانیە کە ئەوان دەڵێن، بەڵکو ئەوان هەر کەم تێدەگەن.

﴿١٦﴾ ئەی محمد ﷺ بڵێ: بەو عەرەبە کۆچەریانەی کە خۆیان لەو دەرچونە بە پاشدا بەم زوانە بانگ دەکرێن بۆلای گەلێکی جەنگاوەری بەهێز کە یان هەرشەڕیان لەگەڵدا دەکەن یان خۆیان بەدەستەوە دەدەن ، جا ئەگەر پەیڕەویتان کرد لەو فەرمانەو بەرەو ئەو گەلە جەنگاوەرە بەهێزە ڕۆیشتن ئەوە ﷲ پاداشتێکی جوانتان پێدەدات، ئەگەر دیسانیش پشتتان تێکرد وەکو لە پێشەوە پشتتان ـ لە فەرمانی دەرچون بۆ عومرە ـ کرد ئەوە سزاتان دەدات بە سزایەکی پڕ ژان. بەڵێ پەروەردگار لە بڕیارەکانیدا کەسی لەبیر ناچێت‌و تاوانبارو بێتاوانی لەلا یەکسان نیە ، لێرەدا کەسانێك هەن کە دەرنەچوون بۆ عومرە یان لێرەش ناتوانن بۆ ئەم جەنگەیش دەربچن بەڵام بەهانەی شەرعیان هەیە ئەوانەی لەو سزایە جیاکردۆتەوەو دەرفەرموێ:

﴿١٧﴾ بەراستی تاوان نە لەسەر کوێرو نە لەسەر شەل و نە لەسەر نخۆش نیە لەسەر بەشدار نەبونیان لە غەزادا چونکە توانایان نیە، ئەوسا هەرکەسێك پەیڕەوی لە خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ بکات، خوا دەیخاتە ناو باغاتێکەوە کە بەناویدا چەندین جۆگا دەڕوات‌و هەر کەسێکیش پشت بکات لە فەرمانی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ سزای دەدات بە سزایەکی بەژان.

﴿١٨﴾ بە حەقیقەت ﷲ لەو باوەڕدارانە ڕازی بو کە لەژێر درەختەکەدا پەیمانیان بە تۆدا کە شەڕ لەگەل بت پەرستانی قوڕەیشدا بکەن، جا ﷲ زانی کە ئەوانە چی لە ناو دڵیاندایە لە ڕاستی‌و ئەنجامدانی پەیمانەکانیان ، ئەوسا ئیتر ئارامیی پێدان‌و هێوری کردنەوە بە سەرکەوتنێکی نزیکیش کە سەرکەوتنی خەیبەر بو پاداشتی ئەو سەفەرەو ئەو خەم‌و خەفەتەی دانەوە. جا ئەبوبەکرو عومەر لەو پەیماندانەدا ئامادەبون‌و پێغەمبەر ﷺ دەستی خۆی دانا لەجیاتی عوسماندا‌وەقی ئەم ئایەتە ڕونترین بەڵگەیە لەسەر راستی‌و دروستی ئەو موسڵمانانە بە گشتی‌و ئەو سێ هاوەڵە بەتایبەتی، بەڵام دەست پەروەردەکانی جولەکە بۆتۆڵەسەندنەوە لەئایینی ئیسلام لەماڵی پێغەمبەرﷺ و یارە بەرێزەکانیەوە ـ خوا لە هەمویان رازی بێت ـ دەستیان داوەتە دوژمنایەتی کردن‌و بختیان‌و قسەی ناڕەوا وتن بەوان و بەناو ئایینەوە شەوو ڕۆژ نەفرینیان لێدەکەن کە بەراستی ئەم کارە ناپەسەندەیان دژایەتی دەقی قورئانەوبەڵگەی بێباوەڕبونیانە بەپێغەمبەرﷺ و بەقورئان‌و بە ئاینی ئیسلام.

﴿١٩﴾ جا دەستکەوتانێکی زۆر کە دەستیان دەکەوێت‌وﷲ دەسەڵاتدارو کار بەجێیەو ئەوسودەچاکەتان پێدەدات.

﴿٢٠﴾ خۆ ﷲ بەڵێنی دەستکەوتێکی زۆری پێداون کە دەستتان دەکەوێت ، جا ئەمەتان بۆ پێش دەخات کە خەیبەرەو دەستی خەڵکتان لێدەگرێت کە دەست درێژی بکەنە سەرتان، تا ئەمەش ببێت بە نیشانەیەکی مەزن بۆ باوەڕداران‌و ڕێنماییتان بکات بۆ ڕێگای ڕاست بەهۆی گوێڕایەڵیتان بۆ فەرمانی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ.

﴿٢١﴾ ئەوسا دەستکەوتی تریشتان پێدەدات کە ئێوە هیچ توانایيەکتان نەبوە بەسەریدا لە حاڵێکدا خوا چواردەوری داوەو خوایش بەسەر هەمو شتێکدا توانایی هەیە.

﴿٢٢﴾ جا ئەوانەی کە خوا نەناسبون ئەگەر شەڕیشیان لەدژتان بکردایە، چاك بزانن کە ئەوان پشتیان تێدەکردو ڕایان دەکرد

پاشان هیچ دۆستو یارمەتیدەرێکیان دەست ناکەوێت کە لایەنگریان لێ بکاتو یارمەتیان بدات.

(٢٣) ئەمە باوی خودایە کە سەرئەنجام ستەمکاران لەناو بباتو پارێزکاران سەربخاتو کافرو خوا نەناسانیش تەفروتونا بکات کە باوێکی کۆنەو هەر وابووەو لەمەولاش هەروا دەبێت هەرگیز نابینیت کە ئەم باوەی خوا بگۆڕیت. بەراستی ئەمە مژدەیەکی دڵ فێنك کەرەوەیە بۆ باوەڕداران کە خۆگرو بە ئارامبن لە کارو کۆششی خۆیانداو لە زەبرو زۆری دوژمن نەترسن سەرئەنجام خوا نەناس لەناو دەچێتو دەفەوتێتو پارێزکار سەرکەوتوو بەهرەمەند دەبێت.

(٢٤) جا اللّٰه ئەو زاتەیە کە ئێوەی لە دەستی ئەوان پاراستو ئەوانیشی لە دەست ئێوە پاراستو نەیهێشت هیچ جەنگو لێکدانێك ڕووبدات لە شیوی مەکەدا پاش ئەوەی کە ئێوەی زاڵکرد بەسەر ئەواندا، دەڵێن: لە کاتی (حودەیبیە)دا حەفتا، یان هەشتا کەس بە چەکەوە لە (تەنعیم) هێرشیان هێنا بۆ سەر پێغەمبەر ﷺ و موسڵمانان، بەڵام پێش ئەوەی دەست بکەنەوە دەستگیر کرانو پاشانیش ئازادیان کردن، ئینجا ئەم ئایەتە دابەزیو پاشان فەرموی: اللّٰه جل جلاله، بینەری ئەو کردارانەیە کە ئێوە دەیکەن، بەڵێ ئەوەیە لێبوردنی ئایینی خودا لە خوا نەناسان بەڵام ئەگەر موسڵمانان دەست ئەوان بکەوتنایە چییان پێدەکردن؟ ئینجا دەفەرموێ:

(٢٥) هەر ئەوان بون کە لە ئایینی خودا لایانداو ڕێیان بە ئێوە نەدا کە بچنە کەعبەوەو قوربانیەکانیشتان ڕاگیرانو نەگەیشتنە شوێنی خۆیان کە حەرەمی مەکەیە جائەگەر لەبەر پیاوانی باوەڕدارو ئافرەتانی باوەڕداری ناوشاری مەکە نەبوایە کە نەتان دەناسینو پێ پرنەتان بکردنایە و بەبێ زانیاری دوچاری گوناه بونایە، ماوەمان پێدەدان بچنە ناو شارەوەو دژیان جەنگ بکەن بەڵام لەبەر ئەو مەبەستە گەورەیە ڕێگامان پێنەدان بچنە ناو شارەوەو دژیان جەنگ بکەن، تا اللّٰه هەر کەسێك ئارەزۆی لێ بێت بیخاتە ناو خێرو چاکەی خۆیەوە، جا ئەگەر ئەوان جیا بوونایەوە لەو خوا نەناسانە بێگومان ئێمە ئەو دین دوژمنانەی ئەوانمان سزا دەدا بە سزایەکی پڕ ئێشوژان.

(٢٦) ئەو کاتەی کە خوانەناسان لەناو دڵیاندا دەمارگیری هەبو دەمارگیرییەکی نەزانانەو ڕێگای چوونە مەکەیان لە پێغەمبەر ﷺ و یارەکانیان لە (حودەیبیە) گرت، ئەوسا اللّٰه ئارامیو هێواشی بە پێغەمبەرەکەی ﷺ وبە باوەڕداران بەخشیو وشەی تەقواو پارێزکاری پێویست کرد لەسەریانو وای چەسپاندن پێیەو تامردن جیا نەبێتەوە لێیان. هەندێك وشەی تەقواوی بە (لا إله إلاّ الله) مانا کردوە کە لە ڕاستیدا کەسێك پارێزکارە کە ئەو یەکخوا پەرستیەی لەم وشەدایە بەتەواوی لێی حاڵی بوبێتو لەکرداریدا ڕەنگ بداتەوە نەك ئەوەی کە ئەمڕۆ ئێمە بەزمان دەیڵێین بەڵام هەموو هەڵسو کەوتێکمان دژایەتی کردنیەتی، جا بەڕاستی ئەوان شایستەتر بون لە هەمو کەس بەو پەرهیزکاریەو گونجاوتر بون بۆیو چاك لە مانای (لا إله إلاّ الله) تێگەیشتبون، خۆ خودایش زانیاری بەسەر هەمو شتێکدا هەیەو هیچ شتێك لە زانیاری ئەو دەرناچێت. ئەم یارە بەرێزانەی بەشایستەی هەڵگرتنی ئەم پەیامەی زانین بۆیە پێی سپاردن ـ خوا لە هەموویان ڕازی بێت ـ ودوژمنانیان بێ نرخو ڕسوا بکات.

(٢٧) بەڵێ کە ئاشتەوایی (حودەیبیە) کراو گەڕانەوەو خەونەکەی پغەمبەرمان ﷺ ئەوساڵە نەهاتەدی باوەڕداران زۆر دڵتەنگو ناڕەحەت بوون، ئاشکرایە کەدووڕووەکانیش ئەم هەلەیان وەکو کاتەکانی تر قۆستوەتەوەو لە دژی پێغەمبەر ﷺ و ئایینە بەنرخەکەی ئیسلام دەستیان داوەیە پڕوپاگەندەی ژاراوی، خواش بەم ئایەتە لەدەمی ئەوانی داوەو باوەڕدارانیشی دڵخۆشکردوە کە دەفەرموێ: بەڕاستی خودا ئەو خەونەی پێغەمبەری ﷺ هێنایەدی، کە هێشتا نەبوە اللّٰه بە ڕابردوو باسی دەکات چونکە ئەوەندە ڕاستەو دێتەدی، وە دەفەرموێ: بێگومان دەچنە مزگەوتی حەرامەوە کە بەیتە ئەگەر خوا ئارەزۆی لێ بێت (ئەم وشە لێرەدا بۆ بەستنەوە نیە بەڵکو بۆ فێرکردنی ئێمەیە لە بەکار هێنانی ئەم وشە پیرۆزەداو بۆ پیرۆزی لێرەدا هێنراوە) چونکە ئەو چونە ئەوەندە مسۆگەرە پێشەکی بە(لام)و پاشان بە (نون)ی دوویات کردوەتەوەو داکۆکی لەسەر چوونە ناو مەکە کردوە کەبێترس دەبن، جا هەندێکتان سەرتان دەتاشنو هەندێکی ترتان کورتی دەکەنەوە، هەرگیز ناترسن لەو شوێنەدا ، خۆ ئەو زاتە شتانێك دەزانێت لەم ئاشتەواییەدا کە ئێوە نایزانن جا لەباتی ئەوخەمو ناڕەحەتیەدا سەرکەوتنێکی نزیکی بۆ داناون کە سەرکەوتنی خەیبەربو، بەڵێ ئەم خەونە لە ساڵی حەوتەمی کۆچی(پاش ساڵێك) ڕێكو ڕاست هاتە دی.

(٢٨) هەر ئەو زاتەیە کە پێغەمبەری خۆی ﷺ بە ڕێنمونیی کەرو بەئایینی ڕاست ناردوە تا سەری بخات بەسەر تەواوی ئایینو بەرنامەی تردا، وەخوا بەسە کە شایەت بێت بۆیان، ئینجا پەروەردگار لە وەسفی پێغەمبەر ﷺ و یارەکانی دا دەفەرموێ:

مُّحَمَّدٞ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡۖ تَرَىٰهُمۡ رُكَّعٗا سُجَّدٗا يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗاۖ سِيمَاهُمۡ فِي وُجُوهِهِم مِّنۡ أَثَرِ ٱلسُّجُودِۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمۡ فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِۚ وَمَثَلُهُمۡ فِي ٱلۡإِنجِيلِ كَزَرۡعٍ أَخۡرَجَ شَطۡـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسۡتَغۡلَظَ فَٱسۡتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعۡجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلۡكُفَّارَۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنۡهُم مَّغۡفِرَةٗ وَأَجۡرًا عَظِيمَۢا ﴿٢٩﴾

٤٩ سُورَةُ الحُجُرَاتِ ١٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَرۡفَعُوٓاْ أَصۡوَٰتَكُمۡ فَوۡقَ صَوۡتِ ٱلنَّبِيِّ وَلَا تَجۡهَرُواْ لَهُۥ بِٱلۡقَوۡلِ كَجَهۡرِ بَعۡضِكُمۡ لِبَعۡضٍ أَن تَحۡبَطَ أَعۡمَٰلُكُمۡ وَأَنتُمۡ لَا تَشۡعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصۡوَٰتَهُمۡ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱمۡتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمۡ لِلتَّقۡوَىٰۚ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَأَجۡرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلۡحُجُرَٰتِ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿٤﴾

﴿٢٩﴾ محمدﷺ پێغەمبەری خودایەو ئەو کەسانەی کە لەگەلیدان زۆر توندو تیژن بەرامبەر بەکافرانی دین دشمنو میهرەبانن لەناو خۆیاندا، تۆ دەبینیت کە زۆر رکوعو سوجدە دەبەنو نوێژی زۆر دەکەنو چاکەو ڕەزامەندی خودایان دەوێت. بەهۆی زۆری سوجدە بردنیانەوە، نەرمو نیانیو خۆ بەکەمگرتن لە دنیاداو سپێتیو روناکی لە قیامتدا بەناو چاوانیانەوە دیارە، ئەمە وێنەی ئەوانە لە تەوراتدا، خۆ لە ئینجیلیشدا نمونەیان وەکو کشتوکاڵێکە کە سەوز بووبێتو جا بەهێزی بوبێت ، ئەوسا ئەستور بووبێتو لەسەر لاسکو بنجی خۆی وەستا بێت کە جوتیارەکان لە جوانیو شینایی ئەو کاتە سەریان لێ سوڕ بمێنێت. وە بەم شێوەیە کافرە خوانەناسەکان خەمبارتر دەکات. خودا بەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان کردوە بەڵێنی لێبوردنو پاداشتی گەورەی داوە کە بەهەشتی هەتا هەتاییە. الله ئابەم شێوەیە وەسفی یارانی پێغەمبەر خۆشەویستمان ﷺ دەکات. کەخۆی زەرعەکەیەو یارەکانی لقوپۆپەکەیە کە سەرەتا لە کەمیو لاوازیەوە دەستیان پێکرد پاشان زۆربوون پاشان بە جوانترین شێوە بەهێز بونو بوون بەباشترین یارمەتیدەری ئەم ئایینە. جا الله کافرانی پێداخدار کرد. ئیمامی مالیك ئەم ئایەتەی خوێندەوە جا فەرموێ: هەرکەس لە دلّی دا بەرامبەر بەیەکێك لە یارانی پێغەمبەر رق وکینەیەکی هەبێت بەری ئەم ئایەتەدەکەوێت کە اللهناحەزانی ئەسحاب بەکافر وەسف دەکات. پێغەمبەر ﷺ سەبارەت بە یارانی دەفەرموێ:{ لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ }/البخاري/ جنێو نەدەن بەیارەکانم ئەوسا سوێند بەو کەسەی کە گیانی منی بە دەستە هەر کام لە ئێوە بە ئەندازەی چیای (ئوحد) چاکە بکات هێشتا ناگات بەئەندازەی نیو مشتی ئەو } بەلاّم دوژمنانی ئایین کەداخ لە دلّن بۆ یارانی پێغەمبەرمان ﷺ سەبارەت بەو کەلّە پیاوە بەڕیزانە قسەی نا ماقولّ دەکەن لەکاتێکدا کە خوا خۆی شایەتی چاکترین کەسیان بۆ دەدات لەناوئەم ئوممەتەدا ﴿كُنتُمۡ خَيۡرَ أُمَّةٍ أُخۡرِجَتۡ لِلنَّاسِ..الاية﴾ آل عمران: ١١٠.

٤٩ سورەتی حوجورات ١٨

سورەتی حوجورات کە سورەتی چلونۆهەمی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، هەژدە ئایەتە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سەدوهەشتەمەو پاش سورەتی (المجادلة) و پێش (التحريم) دابەزیوە.

بەناویالله ی زۆر بەسۆز وبێنیهات میهرەبان

﴿١﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە بە خواو بە پێغەمبەرﷺ نە بە قسەو نە بە کردار پێش بڕیاری خوداو پێغەمبەرﷺ نەکەونو لە خوا بترسن بێگومان خودا بیسەری هەموو قسەکانتانەو زانەری هەموو کردارو نیەتەکانتانە. لە فەرمودەدا هاتوە کە:{ أَنَّهُ قَدِمَ رَكْبٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمِّرْ الْقَعْقَاعَ بْنَ مَعْبَدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ عُمَرُ بَلْ أَمِّرْ الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا أَرَدْتَ إِلَّا خِلَافِي قَالَ عُمَرُ مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَتَمَارَيَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا فَنَزَلَ فِي ذَلِكَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا حَتَّى انْقَضَتْ }/البخارى/ وتراوە کە وەفدێکی (بەنی تەمیم) هاتنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ و ئەبوبەکر وتی: قەعقاعی کوڕی مەعبەدی کوڕی زوراره بکە بە سەرپەرشتیان، عومەر وتی: نە با ئەقرەعی کوڕی حاریس بێ، ئەبوبەکر وتی: مەبەستت دژایەتی منە ، ئەویش وتی : نەخێرو جا قسەیان تێکگیرا تا دەنگیان بەرزبویەوە جا لەوبارەوە ﴿ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە نە بە قسەو نە بە کردار پێش بڕیاری خوداو پێغەمبەرﷺ نەکەون...تاکۆتای ئایەتەکە﴾ دابەزی.

﴿٢﴾ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە دەنگتان بەسەر دەنگی پێغەمبەردا ﷺ بەرز مەکەنەوەو بە دەنگی بەرز وەکو هەندێکتان لەگەلّ هەندێکتاندا قسە دەکەن ئاوا قسە لەگەلّ ئەودا مەکەن نەوەکو هەموو کردارەکانتان هەلّوەشێتەوەو ئێوە هەستی پێ نەکەن، پوچەلّ کردنو هەلّوەشاندنەوەی کردەوە چاکەکان

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا۟ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓا۟ أَن تُصِيبُوا۟ قَوْمًۢا بِجَهَـٰلَةٍ فَتُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَـٰدِمِينَ ﴿٦﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ ٱللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِى كَثِيرٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَزَيَّنَهُۥ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلرَّٰشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَـٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَـٰنِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١١﴾

سزای ئەو کەسەیە کە بەس دەنگی بەسەر دەنگی پێغەمبەردا ﷺ بەرز دەکاتەوە ، جا سزای ئەو کەسە دەبێ چۆن بێت کە بیرو بۆچونی خۆی بە سەر فەرمودەی پێغەمبەردا ﷺ بەرزدەکاتەوە؟ پاشان پەروەردگار ئەو کەسانە وەك ئەبوبەکرو عومەر کە لە پاش هاتنی ئەم ئایەتانەوە دەنگیان لە خزمەتی پێغەمبەردا ﷺ زۆر نزم دەکردەوە مەدح دەکاتو دەفەرموێ:

(٣) بێگومان ئەو کەسانەی کە لەلای پێغەمبەری خوادا ﷺ دەنگی خۆیان نزم دەکەنەوە، ئەوانە کەسانێکن کە خوا دڵی ئەوانی تاقیکردوەتەوەو لەخواترسیو پارێزکاری پێداون، بۆ ئەوان لێبوردنو پاداشتی گەورە هەیە. جا سەبارەت بەو کەسانەیش کە نەزانانە وەکو چۆن لە دەرەوەی هۆدەکانەوە بانگی یەکتریان دەکرد ئاوەها بانگی پێغەمبەریان ﷺ دەکرد دەفەرموێ:

(٤) بێگومان ئەو کەسانەی کە لە دەرەوەی هۆدەکانەوە بانگی پێغەمبەر ﷺ دەکەنو دەڵێن: هۆ محمد، ئەوانە زۆربەیان هەست بە چاكو خراپ ناکەن.

لەفەرمودەدا لەبارەی ئەم ئایەتەوە لەبەرائی کوڕی عازیبەوە هاتوە کەوتویەتی: { فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ حَمْدِي زَيْنٌ وَإِنَّ ذَمِّي شَيْنٌ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ ذَاكَ اللَّهُ /الترمذي.صححه الالباني/ پیاوێك هەستاو وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بێگومان سوپاسکردنم بۆخەڵك جوانەو بێگومان لۆمەکردنیشم خراپە. جا پێغەمبەر ﷺ فەرموی: ئەوە تەنها ئیشی خودایە}

(٥) جا ئەگەر ئەوان خۆیان بگرتایە تا پێغەمبەر ﷺ دەردەچوو بۆ لایان، ئەوسا قسەیان لەگەڵ بکردایە بێگومان ئەوە زۆر چاکتربو بۆیان، بەڵام ئەوان وایان نەکردو نەزانانە بانگی پێغەمبەریان ﷺ دەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا دوو سیفەتی خۆی باس ئەکات تا هیواداریان بکاتو لەرەحمی ئەو زاتە نائومێد نەبن، دەفەرموێ: اللّٰه لێبوردەیە لە تاوانی بەندەکانیو بێنیهایەت میهرەبانە. جا با واز لەو جۆرە هەڵسوکەوتە نابەجێیانە بهێننو داوای لێبوردن لەو پەروەردگارە میهرەبانەیان بکەن.

(٦) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ئەگەر فاسقێك هەواڵێکی بۆ هێنان زوو باوەڕی پێ مەکەن ، بەڵکو هەوڵی ڕۆشن بوونەوەی ئەو هەواڵە بدەن نەوەك بە هەڵوێستێکی نەزانانە تاقمێك توشی بەڵا بکەن ، ئەوسا لە سەر ئەو هەڵوێستەی کە بە قسەی ئەو فاسقەتان کردوە پەشیمان ببنەوە.

(٧) جا بزانن بێگومان پێغەمبەری خواتان ﷺ لەناو دایە، ئەگەر لە زۆر شتێکدا بە گوێی ئێوە بکات بێگومان دوچاری تەنگوچڵەمەو دەردەسەری دەبن بەڵام خودا باوەڕهێنانی لەلاتان خۆشەویست کردو لە دڵتاندا جوانی کردو کفرو فاسقیو تاوانی لەلاتان ناشرین کرد، جا ئەوانەن شارەزاو تێگەیشتو. جا بەگوێکردنی پێغەمبەر ﷺ بۆ ئەو کەڵە پیاوانەی کە پێشەوایانی هەمو ئومەتن لەو سەردەمدا موسڵمانانی دوچاری زەحمەت دەکرد، دەتۆ بڵێی بەگوێ کردنی خەڵکانی ئەمڕۆ وگوێ نەدان بەفەرمودەکانی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ حاڵمان خۆشتر بێت لەئەمڕۆ؟ زۆرن بەناو ئایینەوە لەم رۆژگارەی ئێمەدا دژی سەدان فەرمودەی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ بەناو زانینی فیقهی واقیعەوە رەفتار دەکەن ؟! هەندێك لەدین بەدنیافرۆشان وتویانەودەڵێن: زانایانی راست تێکوڵی ئایین دەزانن بەڵام شێخانی ئێمە ناوەرۆکی دەزانن؟!!وائەمڕۆ کەسانی تر بەناو فیقهی واقیعەوە بێترسانە دژایەتی فەرمودەکانی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ دەکەنو هەندێکیش بۆ خۆ رزگارکردن لەئایینوتێکدانی بیروباوەڕی خەڵك هەرلەفەرمودە رادەکەنو دەڵێن: قورئان بەسە، قسەیەکی راستەو مەبەستێکی خراپ، چونکە بەبێ فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ هیچ بەندایەتیەك ناتوانرێ ئەنجام بدرێ. سەرجەمی ئەم بۆچونانە هەڵەیەو لادانە لەوئایینەی کە خوا بۆ ئەم گەلەی ناردوەوتابیعومەتبوع سەرلێشێواوگومراهن، خواهەمومان رێنمایی بکات بۆرێگای راست.
بۆ زیاتر رونبونەوە تەماشای ئایەتی چلوچواری (نەحل) بکە.

(٨) ئەمەش ڕێزگرتن‌و چاكەیەكە لەلایەن اللهەوە كەماوەنادات مرۆڤ بەكەیفی خۆی بەرنامەی ژیان بۆ خۆی دابنێت. وەالله زۆر زانایە بەو كەسانەی كە شایستەی ڕێنمایی یان گومڕاییین‌و دانایە لە فەرمودەو كردارەكانیداو لە ئەندازەگیری‌و بەرنامەكەیداو هەموی بەسودی مرۆڤە ئەگەر بە چاكی پەیڕەوی بكات.

(٩) ئەوسا هەر كاتێك دوو تاقم لە باوەڕداران بەگژیەكدا چوون ئەو كاتە ئێوە ئاشتەوایی لە نێوانیاندا بكەن ، جا ئەگەر یەكێكیان دەستدرێژی كردە سەر ئەویتریان ئەو كاتە ئێوەش بەگژ ئەو تاقمەدا بچن كە دەستدرێژی دەكەن هەتا دەگەڕێتەوە بۆ بڕیاری الله‌و ئامادەی ئاشتەوایی‌و ملكەچی حەق دەبێت، جا ئەگەر ملكەچی فەرمانی الله بو ئەوسا ئێوەیش بە دادپەروەرانە لە نێوانیاندا ئاشتەوایی بكەن‌و دادپەروەر بن بەبێگومان خودا دادپەروەرانی خۆش دەوێت. جا تەماشا بكەن كەالله چەندەدژی ناكۆكی‌وشەڕی نێوان باوەڕدارانە‌و ڕازی نیە كە ئەوجۆرە ڕەفتارە لەناوموسڵماناندا درێژەی هەبێت‌و فەرمانی داوەكە لەگەڵ درێژە پێدەراندا شەڕبكرێت تا لەو كردارە خراپەی خۆیان دەست هەڵدەگرن، چونكە بەو ناكۆكی‌و شەڕو هەرایە لاوازدەبن‌و دوژمن بەسەریاندا زاڵ دەبێت.

ئەنەس دەڵێ: { قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ لَوْ أَتَيْتَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أُبَيٍّ فَانْطَلَقَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ وَرَكِبَ حِمَارًا فَانْطَلَقَ الْمُسْلِمُونَ يَمْشُونَ مَعَهُ وَهِيَ أَرْضٌ سَبِخَةٌ فَلَمَّا أَتَاهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ إِلَيْكَ عَنِّي وَاللَّهِ لَقَدْ آذَانِي نَتْنُ حِمَارِكَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ مِنْهُمْ وَاللَّهِ لَحِمَارُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَطْيَبُ رِيحًا مِنْكَ فَغَضِبَ لِعَبْدِ اللَّهِ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ فَشَتَمَهُ فَغَضِبَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا أَصْحَابُهُ فَكَانَ بَيْنَهُمَا ضَرْبٌ بِالْجَرِيدِ وَالْأَيْدِي وَالنِّعَالِ فَبَلَغَنَا أَنَّهَا أُنْزِلَتْ وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنْ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا/البخاري/ بەپێغەمبەر ﷺ وترا خۆزگە سەرێكی لای عەبدوڵای كوڕی ئوبەیت بدایە، جا پێغەمبەر ﷺ سواری گوێرێژێك بو چو بۆ لای‌و كۆمەڵێك لەیارانی لەگەڵدا دەڕۆیشتن‌و زەوییەكی بەردەڵان بو، جا كاتێ پێغەمبەر ﷺ هاتە لای وتی: دوربكەوەرۆ لێم بەخوابۆنی گوێرێژەكەت ئازاری دام ، جا پیاوێك لە وان لەیاریدە دەرەكان وتی: بەخوا گوێرێژی پێغەمبەری خوا ﷺ بۆنی لەتۆ خۆشترە ، جا پیاوێك لەخزمانی عەبدولا لەسەر عەبدولا ڕقی هەستاو قسەی پێ وت، ئینجا بۆ هەریەكێ لەوان یارەكانیان ڕقیان جوو جا لەنێوانیاندا لێدان بەدارو دەست‌و نەعل ڕوی دا ، جا ئەوەی كەپێمان گەیشتوە ئەم ئایەتە لەبارەی ئەو دووتاقمەوە دابەزیوە} بزانە كە هۆی دابەزین، ئایەت تایبەت ناكات.

(١٠) بێگومان باوەڕداران هەر برای یەكن جا ئاشتەوایی لە نیوان براكانتاندا بكەن‌و ماوە بە شەیتان‌و شەیتان سیفەتان مەدەن كە دوورتان بخاتەوە لە یەك‌و لە خوا بترسن بەڵكو ڕەحمتان پێبكات. لە فەرمودەدا هاتوە كە {المُؤمِنُ لِلمؤمِنِ كالبُنيَانِ يَشُدُّ بَعضُهُ بَعضاً وَشَبَّكَ بَينَ أصابِعِهِ/متفق عليه/ باوەڕدار بۆ باوەڕدار وەكو بیناو ساختمانن هەندێكیان هەندێكیتریان بتەو و بەهێزتر دەكات‌و دەبن بەهوی بەهێزبونی یەكتر(جا پێغەمبەر ﷺ بۆ پیشاندانی چۆن پشتگیری كردن لە یەك) پەنجەكانی بە ناویەكدا كرد} وەهەروەها دەفەرموێ:{ أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ كَثِيرٍ مِنْ الصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ قَالُوا بَلَى قَالَ إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ وَإِيَّاكُمْ وَالْبِغْضَةَ فَإِنَّهَا هِيَ الْحَالِقَةُ/ابوداود، صححه الألباني/ ئایا ئاگادارتان نەكەمەوە بە چاكەیەك لە زۆركردنی نوێژی سونەت‌و سەدقە؟ وتمان بەڵێ، فەرموی: ئاشتەوای دروستكردن لەنێوان خۆتاندا، جا خۆتان بپارێزن لە ڕق‌و قین كە بێگومان ئەوە لابەری بیروباوەڕو كارەچاكەكانتانە } تەنانەت پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {ليسَ الكَذّابُ الذي يُصْلِحُ بَيْنَ النّاسِ فَيَنمِي خَيْراً، أو يَقولُ خَيْراً متفق عليه/ بە درۆزن ناژمێردرێت ئەو كەسەی كە ناوبژی بكات لە نێوان خەڵكدا، قسەی چاك بگوازێتەوە یان قسەی چاك بكات كە ڕاست نەبوبێت، بە مەبەستی ئاشتكردنەوە} ،

جا الله هەندێ لەو هەڵسوكەوتانەمان كە دەبێ بەهۆی بێهێزبونی برایەتی لە نێوان كومەڵگای ئیسلامیدا دەخاتە پێش چاو تا خۆمانی لێدور بگرین‌و دەفەرموێ:

(١١) ئەی ئەو كەسانەی كە باوەڕتان هێناوە با تاقمێك لەپیاونتان گاڵتە بە تاقمێكی ترتان نەكات، چونكە لەوانەیە ئەو گاڵتە پێكراوانە چاكتر بن لەو گاڵتەكەرانە، وە هیچ ئافرەتێكیش گاڵتە نەكات بە ئافرەتێكی تر نزیكە كە ئەو گاڵتە پێكراوانە چاكتر بن لەو گاڵتەكەرانە.وەبەهیمای چاوو برۆ تانەوتەشەر لەیەك نەدەن‌و ناوو ناتۆرە بۆ یەكتر دانەنێن، پاش باوەڕهێنان ناوی فاسقی خراپترین ناوە كە دابنرێت بۆ باوەڕدار، یان بەهۆی ئەم ئیشە خراپانەوە باوەڕدار خۆی بكات بە فاسق. ئەوسا هەر كەسێك لەم ئیشە خراپانە پەشیمان نەبێتەوە ئەوە ستەمكارەو خوایش ستەمكارانی خۆش ناوێت.

لە فەرمودەدا هاتوە كە ئەبو جەبیرەی كوڕی زەحاك وتویەتی: {فِينَا نَزَلَتْ فِي بَنِي سَلِمَةَ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ قَالَ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ وَلَيْسَ مِنَّا رَجُلٌ إِلَّا وَلَهُ اسْمَانِ أَوْ ثَلَاثَةٌ فَكَانَ إِذَا دُعِيَ أَحَدٌ مِنْهُمْ بِاسْمٍ مِنْ تِلْكَ الْأَسْمَاءِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ يَغْضَبُ مِنْ هَذَا قَالَ فَنَزَلَتْ ﴿وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلۡأَلۡقَٰبِ﴾ الحجرات: ١١ /ابوداودوغيره.صححه الالباني/

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ ۞ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُواْ وَلَٰكِن قُولُوٓاْ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُواْ ۖ قُل لَّا تَمُنُّواْ عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم ۖ بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

سەبارەت بەئێمە لە بەنی سەلیمەئایەتی ﴿وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلْأَلْقَٰبِ﴾ دابەزی وتی: پێغەمبەری خوا ﷺ هاتە مەدینە هیچ کەس نەبو لەئێمە کەدوو ناو یان سێ ناوی نەبێت، جا هەرکاتێ یەکێك لەوان بەیەکێك لەو ناوانە بانگ بکرایە دەیان وت: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بەراستی ئەو رقیەتی لەوناوە، وتی: ئەوسا ئایەتی﴿وە ناوو ناتۆرە بۆ یەکتر دانەنێن﴾دابەزی}

﴿١٢﴾ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە لە زۆرێك لە گومانەکان خۆتان بپارێزن ، بێگومان هەندێك لە گومان تاوانە چونکە هیچ بنەمایەکی ڕاستی نیە، سیخوڕیو جاسوسی مەکەنو هەندێکتان لە پاش ملە باسی هەندێکتان بەخراپی مەکەن ، ئایا هیچ کەس لە ئێوە پێی خۆشە گۆشتی برای خۆی بە مردوویی بخوات؟ ئاشکرایە کە قێزتان لێی دەبێتەوە، جا لە الله بترسن بێگومان کەالله پەشیمانی وەردەگرێتو میهرەبانە سەبارەت بە بەندەکانی. لەم بارەوە فەرمودە زۆرە لەوانە ئەم فەرمودەیە کە دەفەرموێ:{لا تَقَاطَعُوا، وَلا تَدَابَرُوا، وَلا تَبَاغَضُوا، وَلا تَحَاسَدُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إخوَاناً، ولا يَحِلُّ لِلمُسلِمِ أن يَهجُرَ أخَاهُ فَوقَ ثَلاثَةِ أيَّامٍ/ ابوداود.صححه الالباني/پەیوەندی خزمایەتی نەبچڕن، پشت لە یەکتر نەکەن ، ڕقتان لە یەکتر نەبێت، ئیرەیی بە یەکتر مەبەن، بەندەی خودا بنو برای یەکتر بن. وە بۆ هیچ موسڵمانێك دروست نیە زیاتر لە سێ ڕۆژ دەنگ لە برای خۆی وەربگرێتو قسەی لەگەڵدا نەکات} وەئەم فەرمودەیەش کە دەفەرموێ:{ أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ /مسلم/ ئایا دەزانن غەیبەت چییە؟ وتیان خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ زاناترن، فەرموی: باسی براکەتە لەپاش ملە بەوەی کە پێی ناخۆشە، بێژرا: ئەی پێت چۆنە ئەگەر لەبراکەمدا بێ ئەوەی کە دەیڵێم؟ فەرموی: ئەگەر تێیدا بێت غەیبەتە ئەگینا بختیانت کردووەودرۆت بۆ هەڵبەستوە} .

﴿١٣﴾ئەی خەڵکینە بێگومان ئێمە ئێوەمان لە نێرو مێیەك دروستکردوەو کردومانن بە چەندین گەلو هۆزەوە بۆ ئەوەی یەکتر بناسنو چاکە لەگەل یەکتردا بکەن بێگومان بەڕێزتان لە لای خوا پارێزکارانتانە بێشك کە خوا زۆر زاناو بەئاگایە. پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:{ إنَّ اللهَ لا يَنظُرُ إلَى صُوَرِكُم وَ أموَالِكُم وَلَكِن يَنظُرُ إلَى قُلُوبِكُم وَأعمَالِكُم؛/ السلسلة الصحيحة / بێگومان کە خوا سەیری دیمەنو سامانی ئێوە ناکات بەڵام تەماشای دڵتانو کردارەکانتان دەکات} هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ لەرۆژی فەتحی مەکەدا خوتبەی بۆخەڵك خوێندەوەوفەرموی: { يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاظُمَهَا بِآبَائِهَا فَالنَّاسُ رَجُلَانِ بَرٌّ تَقِيٌّ كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيِّنٌ عَلَى اللَّهِ وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ قَالَ اللَّهُ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ ...الآيــة﴾ /الترمذي.حسنه الالباني/ ئەی خەڵکینە بێگومان اللهلوت بەرزیو نەفامیو خۆهەڵکێشان بەباوباپیرانی لەناو ئێوەدا لابردوە، چونکە خەڵك دوو جۆرە، چاکی پارێزکاری بەرێز لەلای خوا، وە تاوانباری خراپی سوك لەلای خوا، خەڵك هەموی کوڕی ئادەمن، وە خوا ئادەمی لە خاك دروستکردوە،خوا دەفەرموێ:﴿ ئەی خەڵکینە بێگومان ئێمە ئێوەمان لە نێرو مێیەك دروستکردوەو کردومانن بە چەندین گەلو هۆزەوە بۆ ئەوەی یەکتر بناسنو چاکە لەگەل یەکتردا بکەن بێگومان بەڕێزتان لە لای خوا پارێزکارترتانە بێگومان کە خوا زۆر زاناو بەئاگایە﴾} .

﴿١٤﴾عەرەبە دەشتەکییەکان هاتنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ و وتیان: باوەڕمان هێناوە، خوا دەفەرموێ: بڵێ، باوەڕتان نەهێناوە بەڵکو راست وایە بڵێن: خۆمان بەدەستەوە داوە چونکە هێشتا باوەڕی ئیسلامەتی نەچۆتە ناو دڵتانەوە. جا ئەگەر پەیڕەوی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ بکەن الله هیچ شتێك لە کارو کۆششە چاکە کانتان کەم ناکاتەوە، بێگومان کە خوا چاوپۆشیکەرە لە تاوانی بەندەکانیو بێنیهایەت میهرەبانە.

﴿١٥﴾باوەڕداران هەر ئەو کەسانەن کە باوەڕیان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی ﷺ هێناوە، پاشان نەکەوتوونەتە گومانەوە لە

سُورَةُ قٓ — ٥٠ — ٤٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قٓۚ وَٱلۡقُرۡءَانِ ٱلۡمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلۡ عَجِبُوٓاْ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٞ مِّنۡهُمۡ فَقَالَ ٱلۡكَٰفِرُونَ هَٰذَا شَيۡءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَءِذَا مِتۡنَا وَكُنَّا تُرَابٗاۖ ذَٰلِكَ رَجۡعُۢ بَعِيدٞ ﴿٣﴾ قَدۡ عَلِمۡنَا مَا تَنقُصُ ٱلۡأَرۡضُ مِنۡهُمۡۖ وَعِندَنَا كِتَٰبٌ حَفِيظُۢ ﴿٤﴾ بَلۡ كَذَّبُواْ بِٱلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمۡ فَهُمۡ فِيٓ أَمۡرٖ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ أَفَلَمۡ يَنظُرُوٓاْ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوۡقَهُمۡ كَيۡفَ بَنَيۡنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٖ ﴿٦﴾ وَٱلۡأَرۡضَ مَدَدۡنَٰهَا وَأَلۡقَيۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجِۭ بَهِيجٖ ﴿٧﴾ تَبۡصِرَةٗ وَذِكۡرَىٰ لِكُلِّ عَبۡدٖ مُّنِيبٖ ﴿٨﴾ وَنَزَّلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ مُّبَٰرَكٗا فَأَنۢبَتۡنَا بِهِۦ جَنَّٰتٖ وَحَبَّ ٱلۡحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَٱلنَّخۡلَ بَاسِقَٰتٖ لَّهَا طَلۡعٞ نَّضِيدٞ ﴿١٠﴾ رِّزۡقٗا لِّلۡعِبَادِۖ وَأَحۡيَيۡنَا بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗاۚ كَذَٰلِكَ ٱلۡخُرُوجُ ﴿١١﴾ كَذَّبَتۡ قَبۡلَهُمۡ قَوۡمُ نُوحٖ وَأَصۡحَٰبُ ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٞ وَفِرۡعَوۡنُ وَإِخۡوَٰنُ لُوطٖ ﴿١٣﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ وَقَوۡمُ تُبَّعٖۚ كُلّٞ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِٱلۡخَلۡقِ ٱلۡأَوَّلِۚ بَلۡ هُمۡ فِي لَبۡسٖ مِّنۡ خَلۡقٖ جَدِيدٖ ﴿١٥﴾

خواو پێغەمبەرﷺو ئایینەوە، جا بە ماڵیان‌و بە گیانیان لە ڕێگای بەرزکردنەوەی ئاڵای ئیسلامدا غەزایان کردوە، هەر ئەمانە ڕاستگۆیانن لە بیروباوەڕو هەڵسوکەوتیاندا.

﴿١٦﴾ بڵێ: ئایا دەتانەوێت بە ئەم قسەیە خوا لەو ئایینەی کە هەتانە ئاگادار بکەنەوە لە حاڵێکدا کە خوا بەوەی کە لەناو ئاسمانان‌و لەناو زەویدا هەیە دەزانێت؟ وە خوا زانایە بە هەموو شتێك کە ئێوە دەیڵێن‌و دەیکەن.

﴿١٧﴾ ئەوان منەت بەسەر تۆدا دەکەن کە موسڵمان بوون ، بڵێ: منەت مەخەنە سەر من بە موسڵمان بوونتان بەڵکو ئەگەر ڕاستگۆبن‌و ڕاستبن لەبیروباوەڕەکانتاندا هەر خوایە منەت دەخاتە سەر ئێوە کە ڕێگای باوەڕهێنانی پیشانداون.

﴿١٨﴾ بێگومان الله نهێنی ئاسمانان‌و زەوی دەزانێت، وەالله بینەری ئەو کارانەیە کە ئێوە دەیکەن.

سورەتی قاف — ٥٠ — ٤٥

سورەتی قاف کە بە سورەتی (الباسقات)یش ناوبراوە، پەنجاهەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتووتە خوارەوە جگە لە ئایەتی ﴿ وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٖ ﴿٣٨﴾ ﴾ ، وەچل‌و پێنج ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سی‌وچوارهەمەو پاش سورەتی (المرسلات) و پێش (البلد) دابەزیوە. پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی جەژندا (قاف)و (اقتربت)ی دەخوێندەوەو هەروەها بەردەوام لە وتاری جومعەدا سورەتی قافی دەخوێندەوە.

بەناوی‌الله ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ قاف، هەرالله مەبەستی ئەم پیتانە دەزانێت، سوێند بەم قورئانە بەشکۆو بەڕێزە

﴿٢﴾ نەك هەر باوەڕیان بەم قورئانە نەکرد بەڵکو لەوەی کە ترسێنەرێك لە خۆیان هاتووەتە لایان سەریان سوڕمابو، جا خوانەناسان وتیان: ئەمە شتێکی سەرسوڕهێنەرە.

﴿٣﴾ئایا کاتێك کە مردین‌و بووین بە خاك سەرلەنوێ زیندو دەکرێینەوە، ئەمە گەڕاندنەوەیەکی دوورلە ڕاستی‌ولە عەقڵەو ناگونجێت؟! جا پەروەردگاریش دەفەرموێ: بۆچی پێتان دوورە ئەو گەڕانەوە، وا دەزانن کە وردو هەپرون هەپرون بون نازانین چەندێکن‌و چیتان لێهاتووە ئەو ڕێزاڵانە لەکوێن؟

﴿٤﴾بەراستی ئێمە زانیومانە کە زەوی چەندێك لەوان کەمدەکاتەوەو چۆن پاش مردنیش لاشەیان دەڕزێنێت، خۆ پەڕاوی چاودێریکەرمان لە هەمو ئەندامەکانی ئەوانمان لەلایەو هەموی تێدا تۆمارکراوە چەندەو لەکوێیەو هیچی لای ئێمە شاراوەو بزر نیە.

﴿٥﴾ بەڵکو ئەوان لەکاتێکدا کە ئەم پەڕاوە ڕاستەیان هاتە لا باوەڕیان پێ نەکرد، جا ئەوان لە بارودۆخێکی ئاڵۆزدا بون، هەردەمەو بە شتێك ناویان دەبرد، جارێك جادووگەرو جادوو، جارێکی تر شاعیرو شیعرو هەندێ جاری تریش فاڵچی‌و فالگرتنەوە، ئەوسا پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿٦﴾ئایا ئەوانە بۆ ئەو ئاسمانەی کە لە سەریانەوەیە ناڕوانن‌و لێی ورد نەبونەتەوە کە چۆنمان دروستکردووەو چۆنمان ڕازاندووەتەوە لەحاڵێکدا کە هیچ کون‌و کەلێنێکی تێدا نیە؟ بۆ ئەوەی کە پەندو ئامۆژگاری لێ وەربگرن.

﴿٧﴾جا ئایا تەماشای زەوی ناکەن کە چۆنمان ڕاخستووەو چیای بتەومان کوتاوە بە ناویدا کە ڕای بگرێت‌و لە هەمو دارو درەخت‌و گوڵ‌و گیایەکی جووت‌و جوانمان تێدا سەوزکردوە؟

﴿٨﴾ تا چاوی دڵ ڕۆشن بکاتەوەو ببێت بە ئامۆژگاریکەرو پەند لێوەرگرتن بۆ هەمو بەندەیەك کە بیەوێت بۆ لای پەروەردگاری بگەڕێتەوە.

(٩) ئەوسا لە ئاسمانەوە ئاوێکی بە پیتمان نارده خوارەوە، جا بەو ئاوە باغاتێکی زۆرمان تێدا ڕواندو ئەو دانەوێڵەش کە درەو دەکرێت.

(١٠) جا دارخورمای بەرز یش بە هێشوی لەسەریەك کۆکراوە.

(١١) ئەمانە هەموویان ڕۆزیەکی فرەوانن بۆ بەندەکانو بەو ئاوەش چەندین وڵاتی وشكو بێ ئاومان بە ئاوو گژوگیا زیندوکردەوە (ئەمانە چۆن دەبینن بە چاوی خۆتان بەدڵنیاییەوە) هەر ئاوەهاش دەرچوون لە گۆڕەکانو زیندوبونەوەی بەندەکان بۆ حیساب ڕوودەدات.

(١٢) لەپێش ئەواندا گەلی نوحو یارەکانی بیرەکەو سەمود باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەرەکەیان.

(١٣) جا عادو فیرعەونو برایانی لوتیش.

(١٤) جاگەلی شوعەیبو گەلی توببەعیش ئەمانە هەر هەموویان باوەڕیان نەکرد بە پێغەمبەرەکان، جا ئیتر هەڕەشەی ئێمەش سەری گرت بۆیان. ئەوسا هەریەکەیان وەکو لە شوێنانی تری قورئاندا باسکراوە بە جۆرێك سزادران لە دنیاداو سزای پاشەڕۆژیش هەر خوا خۆی لە چەندو چۆنی دەزانێت. جا ئەوەی کە پێغەمبەرێك بەدرۆ بخاتەوەو باوەڕی پێ نەکات وەك ئەوە وایە کە هەموو پێغەمبەرێکی بە درۆخستبێتەوە، وەك چۆن ﷲ لەبارەی گەلی نوح دەفەرموێ: ﴿ كَذَّبَتۡ قَوۡمُ نُوحٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ /الشعراء: ١٠٥/ واتە گەلی نوح هەموو پێغەمبەرانیان بەدرۆ خستەوە ﴾ ئەمە لەحاڵێکدایە کە ئەوان تەنها یەك پێغەمبەریان بۆهاتوە کە نوح بو.

(١٥) ئایا ئێمە لە دروستکردنی سەرەتا کە یەکەم جار ئەوانمان دروستکردماندوو ببوین و گرفتمان هاتەڕێ؟ نەخێر نەك ماندو نەبوین، بەڵکو ئێوە بەچاوی خۆتان دەبینن کە بەردەوام ئەو هەموو بونەوەرو نیعمەتانە دروست دەکەین، بەڵێ ئەوان لەمەدا گومانیان نیە بەڵکو ئەوان لە دروستکردنی تازەو دووبارە لە گوماندا، دەی ئایا ئەمە جگە لە گێلی شتێکی ترە؟! چونکە دووبارە دروستکردن زۆر ئاسانترە لەدروستکردنی لەسەرەتادا، لە فەرمودەیەکی قودسیدا پەروەردگار دەفەرموێ: {كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ /البخاري/ ئادەمیزاد من بەدرۆم دەخاتەوە کە ئەوە بۆ ئەو ڕەوانیە وە جنێوم پێدەدات لەحاڵێکدا ئەوە بۆ ئەو نیە، جا ئەوەی کە من بەدرۆ دەخاتەوە ئەوەیە کە دەڵێت: هەرگیز نامگەڕێنێتەوە وەك

وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ وَنَعۡلَمُ مَا تُوَسۡوِسُ بِهِۦ نَفۡسُهُۥۖ وَنَحۡنُ أَقۡرَبُ إِلَيۡهِ مِنۡ حَبۡلِ ٱلۡوَرِيدِ (١٦) إِذۡ يَتَلَقَّى ٱلۡمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٞ (١٧) مَّا يَلۡفِظُ مِن قَوۡلٍ إِلَّا لَدَيۡهِ رَقِيبٌ عَتِيدٞ (١٨) وَجَآءَتۡ سَكۡرَةُ ٱلۡمَوۡتِ بِٱلۡحَقِّۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنۡهُ تَحِيدُ (١٩) وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِۚ ذَٰلِكَ يَوۡمُ ٱلۡوَعِيدِ (٢٠) وَجَآءَتۡ كُلُّ نَفۡسٖ مَّعَهَا سَآئِقٞ وَشَهِيدٞ (٢١) لَّقَدۡ كُنتَ فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا فَكَشَفۡنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلۡيَوۡمَ حَدِيدٞ (٢٢) وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ (٢٣) أَلۡقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٖ (٢٤) مَّنَّاعٖ لِّلۡخَيۡرِ مُعۡتَدٖ مُّرِيبٍ (٢٥) ٱلَّذِي جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَأَلۡقِيَاهُ فِي ٱلۡعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ (٢٦) ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا مَآ أَطۡغَيۡتُهُۥ وَلَٰكِن كَانَ فِي ضَلَٰلِۭ بَعِيدٖ (٢٧) قَالَ لَا تَخۡتَصِمُواْ لَدَيَّ وَقَدۡ قَدَّمۡتُ إِلَيۡكُم بِٱلۡوَعِيدِ (٢٨) مَا يُبَدَّلُ ٱلۡقَوۡلُ لَدَيَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ (٢٩) يَوۡمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ ٱمۡتَلَأۡتِ وَتَقُولُ هَلۡ مِن مَّزِيدٖ (٣٠) وَأُزۡلِفَتِ ٱلۡجَنَّةُ لِلۡمُتَّقِينَ غَيۡرَ بَعِيدٍ (٣١) هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٖ (٣٢) مَّنۡ خَشِيَ ٱلرَّحۡمَٰنَ بِٱلۡغَيۡبِ وَجَآءَ بِقَلۡبٖ مُّنِيبٍ (٣٣) ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٖۖ ذَٰلِكَ يَوۡمُ ٱلۡخُلُودِ (٣٤) لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيۡنَا مَزِيدٞ (٣٥)

لەسەرەتادا دروستیکردوم لەحاڵێکدا دروستکردنی یەکەم جارم لا ئاسانترە لە هێنانەوەی سەرلەنوێ}

(١٦) جا بەڕاستی ئێمە مرۆڤمان دروستکردووەو دەزانین بەو خەیاڵانەشی کە بە دڵو دەرونی دا دێت، ئێمە لە شادەماری دڵی نزیکترین لەو، ئەگەر مرۆڤ بە مردن لەشی هیچی بەسەر هیچەوە نامێنێت، بەڵام پاش ئەویش هەموو ڕیزاڵەکانی لەژێر چاودێری ﷲ دایەو فریشتەی چاودێریکەری لەسەر داناوەو لەکاتی زیندوکردنەوەیدا بە چاو تروکانێك دەیهێنینەوەو زیندو دەبێتەوە، جا شادەماری دڵ لەکوێو زانیاریو سەربازانی خوا لەسەر ئەو بەندە لەکوێ؟!

(١٧) ئەو کاتەی کە دوو فریشتەکان گەیشتنە یەك لەسەر شانی ڕاستو چەپی دانیشتن بۆ تۆمارکردنی کردارو گوفتارەکانی،

(١٨) جا هیچ قسەیەك بە دەمیدا نایەت مەگەر فریشتەی چاودێرو ئامادە لەلای بنو تۆماری بکەن.

(١٩) جا بێهۆشی وئازارەکانی سەرەمەرگ هێنای ئەو حەقیقەتو ڕاستیە کە مردنە، جا لەو کاتەی سەرەمەرگدا پێی دەوترێت: ئەوە ئەو شتەیە کە تۆ ناتوانیت خۆتی لێ دووربخەیتەوە یان ئەوەیە کە ڕات دەکرد کەپێت نەگات، کەواتە مردن حەقیقەتێکە کە ئێمە ئەگەرچی لێی ڕادەکەین، بەڵام لەکاتی دیاری کراوی خۆیدا پێمان دەگات، پرسیار کرا لە پێغەمبەری خواﷺ کە کام

باوەڕدار لە هەموو کەس ژیرو عاقڵترە؟ فەرموویی: {أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا وَأَحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتِعْدَادًا أُولَئِكَ الْأَكْيَاسُ/ابن ماجه، حسنه الألباني/ ئەوەیان کە زۆرتر یادی مردن دەکاتەوەو باشتر لە هەموویان خۆی بۆ دوای مردن ئامادە دەکات ئائەوانەن عاقڵترین}

(٢٠) جا فووکرا بە کەلەشاخدا کە ئەوە ڕۆژی ئەو هەڕەشەیە کە چەندین جار دووپات بووەتەوە، کە قیامەتو باقی بەسەرهاتەکانی تری تێدا دێتەجێ کە پەروەردگار بەڵێنی پێداوە کە دەیهێنێتو تۆڵە لە بێباوەڕان دەسێنێت، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {كَيْفَ أَنْعَمُ وَصَاحِبُ الْقَرْنِ قَدْ الْتَقَمَ الْقَرْنَ وَاسْتَمَعَ الْإِذْنَ مَتَى يُؤْمَرُ بِالنَّفْخِ فَيَنْفُخُ فَكَأَنَّ ذَلِكَ ثَقُلَ عَلَى أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَهُمْ قُولُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا /الترمذي، صححه الألباني/ چۆن لەزەت لە ژیان بەرم لەحاڵێکدا ئەو فریشتەیە کە کەڵەشاخی بەدەستە دەمی پێوەناوەو گوێی ڕاگرتوە بۆ ئەوەی کە ئیجازەی پێبدرێت، جا کەی فەرمانی پێکرا کە فوی کات ئەوسا فوی دەکات، جا وادەرکەوت کە ئەم فەرمایشەی پێغەمبەرﷺ لەسەر یارانی قورس بو، جا بۆیە پێی فەرمون: بڵێن، بەسە بۆ ئێمە الله کە باشترین پارێزەرە، وەهەر پشت بەالله یش دەبەستین}

(٢١) ئەوسا هەر کەسێکیش کە دێت پاڵ نەرێك پاڵی دەنێتو شایەتێکی لەگەڵدایە.

(٢٢) جا پێی دەڵێن: بە حەقیقەت تۆ لەمە بێ ئاگابویت، ئەوسا ئێمە ئەو پەردەی کە بەسەر چاوتەوەیە لای دەبەین ئینجا چاوی تۆ هەروەکو ئاسن بۆ هەر لایەکی بگێڕیت دەیبینیتو هیچ شتێك نابێت بە بەرپەرچ لە ڕێگایدا.

(٢٣) جا فریشتەی هاوڕێو چاودێری وتی: ئەمە هەم خۆیو هەم کردارە تۆمارکراوەکانی کە لەلای من ئامادەیە.

(٢٤) ئینجا بە مالیکی بەرپرسی ئاگر دەوترێت: دەی فڕێیدەن، فڕێیدەنە ناو دۆزەخ هەموو سپڵەو خوانەناسێکی سەرکەش.

(٢٥) بەرگریکەر لە چاکەو دەستدرێژیکەر لە سەر مافی پەروەردگارو پێشێلکەری مافی خەڵکە، ئەوەی کە خۆی بە گومانە لە پاشەڕۆژ و خەڵکیشی دەخستە گومانەوە.

(٢٦) ئەو کەسەی کە لەگەڵالله دا شتانێکی تری پەرستوە، ئەوسا دەی فڕێی بدەن، فڕێی بدەن بۆ ناو سزایەکی توند. پێغەمبەری خواﷺ دە فەرموێ:{ يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنْ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَأُذُنَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ فَيَقُولُ إِنِّي وُكِّلْتُ بِثَلَاثَةٍ بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَبِكُلِّ مَنْ ادَّعَى مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَالْمُصَوِّرِينَ/أحمد، صححه الألباني/ پێغەمبەری خواﷺ فەرموی: لەڕۆژی قیامەتدا گەردنێك لەئاگر بەرز دەبێتەوە کەدووچاوی هەیە پێیان دەبینێو دووگوێی هەیە پێیان دەبیسێوزمانێکی هەیە قسەی پێدەکات جا دەڵێ من سزای سێ کەسم دراوەتە دەست، هەموو ملهوڕێکی سەر کەشو هەموو کەسێ کەبڵێ لەگەڵ خوادا پەرستراوێکی تر هەیەو هەموو وێنەگران} . ئەم ڕوداوانە هەموویان بەشێوەی ڕابردو هاتوون، بەڵام هێشتا ڕویان نەداوە مەبەست ئەوەیە: کە هەواڵەکانی قورئان بۆ ئایندە ئەوەندە ڕاستە هەروەکو ئەوە وایە کە ڕووی دابێت ئێمەش هەتا ئێرە بە شێوەی ڕابردوو مانامان کردن. چاك وردببنەوەو بزانن هەموو هەواڵەکانی ناو قورئانو فەرمودەکانی پێغەمبەرمان ﷺ هەروەکو ڕابرو چۆن هیچگومانی تێدا نەماوە ئاوەها هیچ گومانێك لە ڕوودانی ئەوانیشدا نیە. جا خوانەناسان دەڵێن: ئێمە هاوڕێکەمان سەری لێتێکداین کە شەیتانەو ڕێگای ڕاستی لێ ون کردین.

(٢٧) هاوڕێکەیشیان دەڵێت: ئەی پەروەردگاری هەمومان من سەرم لەو نەشێواندوە بەڵام ئەو خۆی لەوپەڕی گومڕییدا بووە، جا پەروەردگاریش دەمکوتی دەکات،

(٢٨) دەفەرموێ: هیچ دەمەقاڵێیەك لەلای من سوودی نیەو بە ڕاستی لە دنیادا هەڕەشەی ئەم سزایەم پێگەیاندنو پێم وتن: ئەگەر باوەڕ نەهێنن ڕووبەڕووی ڕۆژگارێکی ئاوا سەختو دژوار دەبن،

(٢٩) تازە ئەو قسەم ناگۆڕمو من هیچ ستەمێك لە هیچ بەندەیەکم ناکەم. وشەی (ظَلاّم) بە واتای (الظالم) واتە ستەمکار دێت بۆ مبالغە نیە وردبەرەوەوەك (تمّار، نجّار/خورمافرۆش، دارتاش)وایە.

(٣٠) ئەو ڕۆژە بە دۆزەخ دەڵێین: ئایا پڕ بوویت؟ دەڵێت: ئایا زیاتریش هەیە؟ واتە: هەموو دۆزەخیان دەخرێنە ناو دۆزەخەوە هێشتا دۆزەخ پڕ نابێت، لە فەرموودەدا کە ئیمامی أحمدو ئیمامی مسلم هێناویانە هاتوە لە ئەنەسەوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:{لاتَزَالُ جَهَنَّمُ يُلْقَى فِيهَا وَتَقُولُ: هَلْ مِن مَزِيد؟ حَتَّى يَضَعُ رَبُّ العِزَّةِ فِيها قَدَمَهُ فَيَنزَوِى بَعضُها إلى بَعضٍ وَتقولُ: قَط، قَط، وَعِزَّتِكَ وَكَرَمِكَ. وَلا يَزَالُ فِي الجَنَّةِ فَضلٌ حَتَّى يُنشِىءَ اللهُ لَها خَلقاً اخَرَ فَيُسكِنُهُم فِي فُضولِ الجَنَّةِ/متفق عليه/ دۆزەخ هەر لەبەرەوە خراپەکارانی تێدەخرێتو ئەو هەر دەڵێت هەر ماوە؟ تا خراپەکار نامێنێتو دۆزەخ هێشتا پڕ نەبوە ئینجا پەروەردگاری دەسەڵاتدار پێی خۆی بەو شێوەیەی کە شایستەی ئەو زاتەیە دەخاتە ناویەوە، ئەوسا هەندێکی دەخاتە ناو هەندێکیەوەو دۆزەخ هاواری لێ بەرزدەبێتەوەو دەڵێت: بەسە، بەسە، بەڵام

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

سُورَةُ الذَّارِيَاتِ ٥١ — ٦٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

بەهەشت پاش ئەوەی کە هەمو بەهەشتیان چونە ناو بەهەشتەوە جێگای خاڵی دەمێنێت تا خوا دروستکراوێکی تر دروست دەکات، ئینجا لەو شوێنە خاڵیەی بەهەشتدا دایان دەنێت.

﴿٣١﴾ ئەوسا بەهەشتیش لە پارێزکارانەوە نزیك خراوەتەوەو دوور نیە، پێیان دەوترێت:

﴿٣٢﴾ ئەمە ئەو بەڵێنە چاکە بو کە بەڵێنمان دابو بە هەمو بەندەیەکی ڕوو لەخواو خۆپارێز لە خراپەو تاوان‌و خۆ پارێز لە سەرپێچی لە فەرمانی خودا، ئەوانە کێن؟

﴿٣٣﴾ ئەو کەسەی کە لە پەنامەکیدا لە ڕەحمان دەترسێت‌و بە دڵێکی پاکەوە هاتووەتە لامان.

﴿٣٤﴾ پێیان دەوترێت بێترس‌و هێمنانە بە سڵاوو ڕێزی پەروەردگارو فریشتەکان بچنە ناو بەهەشتەوە، ئەوە ڕۆژی نەمری‌و نەبڕاوەیی نیعمەتەکانەو بۆ هەمیشە سەقامیگر بون لە ناو بەهەشتدایە.

﴿٣٥﴾ ئەوەی کە ئارەزۆوی بکەن لەناویدا هەر بۆ ئەوانەو شتی زیاتریشمان لایە. لەوانە دەعوەتی پەروەردگارە بۆ بینینی خۆی کە لە هەمو خۆشیەکانی بەهەشت خۆشترە کە لە هەمو شەوێکی جومعەدا لەو ماڵە بەرزو بەرێزەدا بەدیداری شاد دەبن پێغەمبەرمان فەرمویەتی: {إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ /مسلم وغيره/ کاتێك بەهەشتیەکان دەچنە ناو بەهەشتەوە وتی: پەروەردگار دەفەرموێ: ئایا شتێکتان دەوێت بۆتان زیاد بکەم، جا دەڵێن: ئایا دەمو چاوت سپی‌و ڕۆشن نەکردین ئایا ئێمەت نەختستە ناو بەهەشتەوەو لە ئاگر ڕزگارت نەکردین، وتی: جا پەروەردگار حیجاب لادەبات ئەوسا هیچ شتێکی خۆشتر لە تەماشاکردنی پەروەردگاریان بەشکۆوگەورە پێنەدراوە}

﴿٣٦﴾ زۆر خەڵك‌و وڵاتمان لە پێش ئەواندا کە لەوان بەهێزترو لێدەرتر بون لەناوبردوە، جا بڕۆن بە وڵاتاندا بگەڕێن‌و بزانن هیچ پەناگەو دەرەتانێکیان بۆ پەیدابوە. ئیتر ئێوە بۆ بیرناکەنەوە؟

﴿٣٧﴾ بێگومان لەم باسەدا پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ ئەو کەسەی کە دڵێکی وریای هەبێت یان بەباشی گوێی لێ بێت‌و دڵی لەلای بێت. جولەکە دەیان وت: خودا ئاسمانان‌و زەوی لە شەش ڕۆژدا دروستکردوە پاشان لە ڕۆژی حەوتەمدا کە ڕۆژی شەممەیە حەساوەتەوە، جا پەروەردگار بۆ بەدرۆ خستنەوەیان ئەم ئایەتەی ناردو دەفەرموێ:

﴿٣٨﴾ بە ڕاستی ئێمە ئاسمانان‌و زەوی‌و ئەوەی کە لەنێوانیاندایە لە شەش ڕۆژدا دروستمان کردوون‌و هیچ ماندویش نەبوین تا پێویستمان بە حەسانەوەو پشوودان بێت.

﴿٣٩﴾ جا تۆ خۆت بگرە لەسەر ئەو قسە ناشیرینانەی کە دەیڵێن‌و پاك‌و بێ عەیبی پەروەردگاری خۆت بڵێ لەگەڵ سوپاسکردنیدا پێش خۆرهەڵهاتن‌و پاش ئاوابون.

﴿٤٠﴾ جا بەشێکیش لە شەو دیسان پاکی‌و بێ عەیبی ئەو بڵێ‌و پاش نوێژەکانیش هەر یادی پەروەردگارت بکە، وتراوە مەبەست پێنج فەرزیە لەگەڵ سوننەتەکانیاندا جا ئەو زیکرانەی کە دەکرێت لە نوێژدا هەر تەسبیحات‌و سوپاس و ستایشی خودایە. ئینجا دەفەرموێ:

﴿٤١﴾ ئەو ڕۆژەی کە بانگکەرێك لە جێگایەکی نزیکەوە بانگ دەکات گوێی بۆ بگرە.

﴿٤٢﴾ ئەو ڕۆژەی کە ئەعرەتە ڕاستەکە دەبیستن، کە بانگ دەکرێت ئەی ئێسك‌و پروسکە ڕزیوەکان، ئەی جومگە پارچە پارچە بووەکان، بێگومان کە خودا فەرمان دەدات کە ڕاست ببنەوەو یەك بگرن بۆ جیاکردنەوەی بڕیارەکان‌و وەرگرتنەوەی تۆڵەی کارو کۆششەکانتان چاکە بە چاکەو خراپەیش بە سزاو ئەشکەنجە، جا

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمۡ لَفِي قَوۡلٖ مُّخۡتَلِفٖ ﴿٨﴾ يُؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ ٱلۡخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي غَمۡرَةٖ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسۡـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوۡمَ هُمۡ عَلَى ٱلنَّارِ يُفۡتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُواْ فِتۡنَتَكُمۡ هَٰذَا ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمۡ رَبُّهُمۡۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَبۡلَ ذَٰلِكَ مُحۡسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُواْ قَلِيلٗا مِّنَ ٱلَّيۡلِ مَا يَهۡجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلۡأَسۡحَارِ هُمۡ يَسۡتَغۡفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِيٓ أَمۡوَٰلِهِمۡ حَقّٞ لِّلسَّآئِلِ وَٱلۡمَحۡرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ ءَايَٰتٞ لِّلۡمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِيٓ أَنفُسِكُمۡۚ أَفَلَا تُبۡصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزۡقُكُمۡ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ إِنَّهُۥ لَحَقّٞ مِّثۡلَ مَآ أَنَّكُمۡ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذۡ دَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَقَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞ قَوۡمٞ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجۡلٖ سَمِينٖ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيۡهِمۡ قَالَ أَلَا تَأۡكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيفَةٗۖ قَالُواْ لَا تَخَفۡۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٖ ﴿٢٨﴾ فَأَقۡبَلَتِ ٱمۡرَأَتُهُۥ فِي صَرَّةٖ فَصَكَّتۡ وَجۡهَهَا وَقَالَتۡ عَجُوزٌ عَقِيمٞ ﴿٢٩﴾ قَالُواْ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

ئەو ڕۆژەیە ڕۆژی هاتنەدەر لە گۆڕەکانو زیندوبونەوەی مرۆڤ و زیندەوەرانی تر بۆ حیساب.

﴿٤٣﴾ بێگومان کە ئێمەین زیندو دەکەینەوەو دەمرێنینو هەر بۆ لای ئێمەیشە گەڕانەوە.

﴿٤٤﴾ئەو ڕۆژەی کە زەوی لەسەریان لەت دەبێتو ئەوان زیندو دەکرێنەوە کە ئەوەش کۆکردنەوەیەکی ئاسانە لەلای ئێمە. پێغەمبەر دەفەرموێ: {كُلَّ ابنِ آدَمَ تَأكُلُهُ الأَرضُ إلا عَجبَ الذَّنْبِ مِنهُ يَنْبُتُ وَيُرْسِلُ اللهُ ماءَ الحياةِ فَيَنبُتونَ فِيهِ نَبات الخضر حَتَى إذَا أخرجت الأجساد أَرسَلَ اللهُ الأَروَاحَ وَكانَ كُلُّ روح أسرعَ إلى صَاحِبِهِ مِنَ الطَّرْفِ ثُمَّ ينفخ في الصور فَإذا هُم قيامٌ يَنظرون./ النسائي، صححه الالباني/ زەوی هەموو جەستەی بینامێك دەخواتو دەیرزێنێت جگە لە ئیسکی کلێنچك نەبێت کە دوبارە لەو سەوز دەبێتەوەو گەشە دەکات کاتێك الله ئاوی ژیانەوە دەنێرێت جا گەشەدەکەنو جا ئەوکاتەی کە جەستەکان دێنەدەر الله ڕۆحەکانیان دەنێرێت جا هەر ڕۆحێك بە خێرایی چاوتروکانێك دەگاتە لای خاوەنەکەی پاشان فو دەکرێت لە سوردا جا لەپڕدا هەڵدەستن و دەنوارن و چاوەڕوانی دەکەن کە چیان بەسەر دێت. }

لە فەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {أنا أَوَّلُ مَن تَنشَقُّ عَنهُ الأَرض/ متفق عليه/ من یەکەم کەسم کە زەویم لەسەر لەت دەبێت بۆ هاتنەدەرەوەم}

﴿٤٥﴾ ئێمە زاناترین بەو شتانەی کە دەیڵێن، وە تۆ خاوەنی زۆر نیت بەسەر ئەواندا کە باوەڕیان پێبهێنیت، ئەوەیش داوانەکراوە لە تۆ، جا تۆ ئەو کەسەی کە لە هەڕەشەی ئێمە دەترسێت بەم قورئانە بە بیری بهێنەرەوە، ئەگەر بیری کردەوەو ڕێگای ڕاستی گرت خۆشبەخت دەبێتو ئەگەر هەر خەریکی کەیفو سەیرانو خۆشی ئەم ژیانە بوو ئاوڕێکی لە پاشەڕۆژی خۆی نەدایەوە بێگومان مرۆڤێکی دۆڕاوەو پاشەڕۆژ خراوە.

٥١	سورەتی زاریات	٦٠

سورەتی زاریات کە سورەتی پەنجاویەکەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتووەتە خوارەوە، بە کۆی دەنگ شەست ئایەتە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی شەستوشەشەمەو پاش سورەتی (الأحقاف) و پێش (الغاشية) دابەزیوە.

بەناوی اللهی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾سوێند بەو بایانەی کە بلاوکەرەوەن.

﴿٢﴾ سوێند بەو هەورانەی کە هەڵگری باری قورسی ئاون.

﴿٣﴾ئەوسا سوێند بەو کەشتیانەی کە بە ئاسانی لە ناو دەریا کاندا هاتوچۆ دەکەن.

﴿٤﴾ئەوسا سوێند بەو فریشتانەی کە دابەشکەری کاروبارەکانی مرۆڤن ئەوانەی کە پەیوەندیان بە مرۆڤەوە هەیە وەك مەئمورەکانی نوسەری کردارەکانو ڕۆزیو بارانو شتی تر.

﴿٥﴾بێگومان ئەوەی کە بەڵێنتان پێدراوە ڕاستەو هەر بەو چەشنەی کە وتراوە ڕوودەدات.

﴿٦﴾بەڕاستی ئەو قیامەتەی کە حیسابو تۆڵەو پاداشتی تێدایە ڕاستەو دێتەدی.

﴿٧﴾ سوێند بەو ئاسمانەی کە جوانەو خاوەنی ڕێگای زۆرە کە وەك قژی لول دەردەکەوێت، ئەگەر لە جێگای نزیکەوە تەماشای بکرێت

﴿٨﴾بێگومان ئێوە قسەتان یەك ناگرێتەوە، هەر یەکەی قسەیەك دەکەن سەبارەت بەم قورئانەو بە پێغەمبەر ﷺ .

﴿٩﴾ لادەدرێ لەو قورئانە ئەو کەسەی کە لەعیلمی خوادا لادراوە.

﴿١٠﴾دەك لەناو بچن ئەو کەسانەی کە بە گۆترە قسەو بڕیار دەدەنو دەڵێن زیندوبونەوە نیە. جا ئەوانە کێن؟

(١١) ئەو کەسانەن کە کەوتونەتە گێژاوی نەزانینەوەو لە قیامەت بێ ئاگان.

(١٢) کە دەپرسن‌و دەڵێن: ڕۆژی قیامەت کەی دێت؟ بڵێ:

(١٣) ئەو ڕۆژە دێت کە ئەوان لەسەر ئاگر رایان دەگرن‌و سزا دەدرێن.

(١٤) جا پێیان دەوترێت بچەژن سزای ئەو کردارە خراپانەی خۆتان ئەوە ئەو رۆژەیە کە لە پێشدا زۆر بۆی بەپەلە بون‌و هەر دەتان وت: کەی دێت ئەو رۆژەو گاڵتەتان پێی دەهات؟

(١٥) بێگومان ئەو رۆژە کە هات پارێزکاران لەناو باخچەیان‌و کانی ئاوانی زۆردان.

(١٦) جا ئەوەی کە پەروەردگاری خۆیان بۆی داناون هەموی وەردەگرن بێگومان کە ئەوان پێش ئەوەی بچنە ئەو بەهەشتەوە لە دنیادا چاکە کاربون .

(١٧) ئەوان کەمێك لە شەو دەخەوتن‌و زۆرتر بە نوێژو بەندایەتیەوە خەریك دەبون. پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ./ الترمذي، الألباني: صحيح/ ئەی خەڵکینە زۆر سەلام بکەن‌و خواردن بدەن‌و شەونوێژ بکەن لە کاتێکدا کەخەڵکی خەوتوە، بەئەمن‌و ئەمانەوە دەچنە بەهەشتەوە}

(١٨) جا بەرەبەیانیان داوای لێبوردنیان لە خوا دەکرد، لە فەرمودەدا هاتووە کە پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی: {إِنَّ اللهَ يَنزِلُ كُلَّ لَيلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنيا حِينَ يَبقَى ثُلُثُ اللَّيلِ الأَخِيرِ، فَيَقُولُ: هَل مِن تَائِبٍ فَأَتُوبُ عَلَيهِ؟ هَل مِن مُستَغفِرٍ فَأَغفِرَ لَهُ؟ هَل مِن سَائِلٍ فَيُعطَى سُؤْلَهُ؟ حَتَّى يَطلُعَ الفَجرُ/متفق عليه/ بێگومان هەمو شەوێك کاتێك کە بەشی سێهەمی دەمێنێت ﷲ دادەبەزێت بۆ ئاسمانی دنیا بەو شێوەی کە شایستە بەوەو دەفەرموێ: ئایا کەسێك هەیە تەوبە بکات تا تەوبەی لێوەربگرم؟ ئایا کەسێك هەیە کە داوای لێبوردن بکات تا لێی ببورم؟ ئایا کەسێك هەیە داوای شتم لێ بکات تا داواکاریەکەی پێ بدرێت؟ هەتا ڕۆژ دەبێتەوە کە کاتی بانگی بەیانیە} جا سیفەتێکی تری پەرهیزکاران باس دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٩) خۆ لەناو ماڵ‌وسامانیاندا بەشێکیش هەیە بۆ داواکاران‌و بێ بەشان.کە هەمیشە نزای خێری فریشتەی جارچی دەیانگرێتەوە . ئینجاﷲ سرنجی مرۆڤ بۆ چەند نیشانەیەکی گرنگی دەسەڵاتی خۆی رادەکێشێ‌ودەفەرموێ:

(٢٠) خۆ لەو زەویەدا چەندین نیشانە هەیە لەسەر تەنهایی‌و دەسەڵات و زانایی‌و کاربەجێیی ﷲ بۆ ئەو کەسانەی کە هیچ گومانێك نیە لە بیرو باوەڕیاندا. بەڵێ بەراستی هەر ئەوان سوودی لێ وەردەگرن ئەگینا ئەو بەڵگانە بۆ هەمو خەڵکە،

(٢١) جا لەناو خۆیشیاندا دیسان چەندین بەڵگەی گەورەو بچوك، دیارو نادیار هەیە، دەی ئایا چاو نادرنەوەو بەجوانی تەماشای خۆیان‌و پێکهاتەی لەشی خۆیان بکەن‌و گەورەی‌و عەزەمەتی ﷲ یان بۆدەرکەوێت؟

(٢٢) ڕۆزیتان‌و هەر بەڵێنێکتان پێدەدرێت هەر لە ئاسمانەوەیەو بەدەست خوایەو کەس لەو بارەوە هیچی پێ ناکرێت، بەڕاستی ئەم تاکە ئایەتە بەسە بۆ باوەڕدار کە سەر بۆ کەس شۆڕ نەکات‌و ترسی لە کەس نەبێت، چونکە ئەوەی کە مرۆڤ لە دنیادا لێی دەترسێت کە لە دەستی بدات ڕۆزی‌و تەمەنیەتی کە ئەم دووانەش هەر لە دەست ﷲدان‌و کەس زیادو کەمی پێ ناکرێت، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ أَلَا تَرَوْنَ أَنَّهَا تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا/ أحمد، صححه الألباني/ بێگومان ئەگەر ئێوە پشت ببەستن بەخوا بە پشت بەستنێکی راست بەدڵنیاییەوە رۆزیتان پێدەدات هەروەك چۆن کە رۆزی دەدات بە باڵندە، ئایا نابینن کەبەیانی دەردەچێت بەسکی خاڵی‌و ئێوارە دەگەڕێتەوە بەسکی پڕ؟} دەی ئیتر ترس لە جگە لەﷲ بۆچی؟! ئەی باوەڕداران بیر بکەنەوەو بیروباوەڕتان چاك بکەن‌و پەروەردگارتان باش بناسن‌و یەقینتان بەنیشانەکانی هەبێ.

(٢٣) سا سوێند بە پەروەردگاری ئاسمان‌و زەوی ئەوەی کە بەڵێنتان پێدراوەو ئەم قورئانە ڕاستەو هەروەکو چۆن ئێوە لەناو خۆتاندا قسە دەکەن‌و دەزانن خۆتانن قسە دەکەن هەر ئاوەها ئەم قورئانەو ئەو بەڵێنانەی کە پێتان دراوە ڕاستەو گومانی تێدانیە.

(٢٤) ئایا قسەی مێوانە بەڕێزەکانی ئیبراهیمت پێگەیشتووە،

(٢٥) ئەو کاتەی کە هاتنە لای‌و وتیان: سەلام، ئەویش بەباشتر لە وان وەڵامی دانەوەو وتی: سەلام، واتە سەلامیان لێکردو، ئەویش بە سەلام لێکردنیان وەڵامی دانەوەو ئیبراهیم عليه السلام وتی: گەلێکی نەناسراون.

(٢٦) جابەهێواشی‌و بەدزیەوە خۆی گەیاندە خاوخێزانی‌و باسی مێوانەکانی بۆکردو خواردنێکی چاکیان بۆ ئامادە کردن کە گوێرەکەیەکی قەڵەوی برژاو بو بۆی هێنان.

۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓاْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَفِي مُوسَىٰٓ إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِي ٱلْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِن شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُواْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا ٱسْتَطَٰعُواْ مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُواْ مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيْنَٰهَا بِأَيْيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱلْأَرْضَ فَرَشْنَٰهَا فَنِعْمَ ٱلْمَٰهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾

(٢٧) جانزیکی کردەوە لێیان بەڵام ئەوان دەستیان بۆ نەبردو نەیان خوارد ئیبراهیم ﷵ وتی: ئەوە بۆ ناخۆن؟!

(٢٨) ترسا کە نیەتیان باش نەبێت (چونکە نان نەخواردن لەناو عەرەبدا بەڵگەی یەك نەویستنەو بەتەمای کەتنن سەبارەت بەو خاوەن ماڵە) جا کە ئەوانیش هەستیان بە نارەحەتی ئیبراهیم ﷵ کرد، وتیان: مەترسەو مژدەیان پێدا بە کوڕێکی زانا، چونکە ئیبراهیم ﷵتا ئەو کاتە منالْیان نەبوبو خۆیشیو خێزانەکەیشی تەمەنێکی باشیان کردبو.

(٢٩) جا ژنەکەی بە هاوارەوە هاتو دای بەناو روومەتی خۆیداو وتی: من پیرەژنێکی بێ سكو زام مندالْم چۆن دەبێت؟ جا ئەو مێوانە بەرێزانە وەڵامیان دایەوە.

(٣٠) وتیان: بەڵێ هەر ئاوەهایەو مندالْت دەبێت کە پەروەردگارت فەرمویەتی، بێگومان کە ئەو هەر خۆیەتی داناو زانا.

(٣١) ئیبراهیم کە ترسی نەماو مژدەی کوڕیشیان پێدا، خۆ ئەو هەر مرۆڤێکی دڵسۆزەو دەیەوێت بزانێت کاری ئەوانە چی ترە؟ فەرموی: ئەی نێرراوەکان ئەی بۆ چ کارێکی گەورەی تر هاتوون؟

(٣٢) وتیان: بێگومان ئێمە ڕەوانە کراوین بۆ سەر گەلێکی تاوانبار کە گەلی لوتە.

(٣٣) تا بدەین بەسەریاندا بە بەردی لەقوڕ دروستکراو.

(٣٤) کە لەلایەن پەروەردگارتەوە دیاریکراوە بۆ ئەوانەی کە لە سنور تێپەڕیونو گوێ لە هیچ ئامۆژگاریکەرێك ناگرن.

(٣٥) ئەوسا ئێمەش ئەوەی کە باوەڕدار بو لەو شوێنەدا دەرمان کردن.

(٣٦) خۆ جگە لە ماڵێکی موسڵمانیش کەسی ترمان لەو شوێنەدا دەست نەکەوت کە لوتو دوو کچەکەی بون کە بەباوەڕدارو موسڵمان (المُؤمِن و المُسلِم) خودا ناوی هێناون واتە: خاوەنی بیروباوەڕێکی راستو دروستو کردار گەلێکی پاکیان هەبوە.

(٣٧) جا لەوێدا نیشانەیەکی گەورەمان دانا بۆ ئەو کەسانەی کە لە سزای بەژان دەترسن. تابیرلە بەسەرهاتی ئەو گەلە بکەنەوە.

(٣٨) خۆلە داستانی موسایشدا ﷵپەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ خەڵکی لە خواترس ئەو کاتەی کە ناردمان بۆ لای فیرعەون بە بەڵگەی ئاشکراوە، کەدەستو عەساکەی بو.

(٣٩) جا ئەو نەك باوەڕی نەکرد، بەڵکو پشتی کردە ڕاستیو باوەڕی نەهێنا لەگەڵ هەمو هێزو پاڵپشتەکانیداو وتیان: جادووگەرە یان شێتە، جا خوا ڕقی لێ هەستانو دەفەرموێ:

(٤٠) ئەوسا ئێمەش خۆیو سەربازەکانیمان بە توندی گرتو فڕەماندانە ناو دەریاوە لە حاڵێکدا کە ئەو سەرزەنشت دەکرێ.

(٤١) جا هەروەها لە داستانی گەلی عادیشدا بەڵگەی گەورە هەیە بۆ پەندو ئامۆژگاری دڵ زیندووان ئەو کاتەی کە بایەکی بێ خێرمان بۆ ناردن.

(٤٢) کە نەیدا بەسەر هیچ کەسێکی بێباوەڕدا مەگەر کردبێتی بە پێشەی ڕزیو .

(٤٣) خۆ هەروەهایش لە داستانی گەلی سەموددا بەڵگەی گەورە هەیە بۆ پەند لێ وەرگرتن ئەو کاتەی کە وشترەکەیان کوشتو پێیان وترا ڕابوێرن تا کاتی هاتنی سزا پاش سێ ڕۆژ.

(٤٤) جا ئەوان لە فەرمانی پەروەردگاری خۆیان لایان دا، ئەوسا نەعرەتەیەك گرتنی لەحاڵێکدا تەماشایان دەکرد، جا نە توانای لادانی ئەو سزایان هەبو نە توانای خۆگورێزدان لێی.

(٤٥) جا نەیانتوانی ڕاست ببنەوەو دژایەتی بکەنو نەشیان توانی تۆڵەی خۆیان وەربگرنەوە، لەراستیدا ئەوە گاڵتە کردنە پێیان چونکە لەدنیادا زۆر بەتواناوهێزی خۆیاندا دەنازین.

(٤٦) خۆ گەلی نوحیش لەپێشدا سزادرانو کران بە پەند بۆ پاش خۆیان چونکە بێگومان ئەوانیش گەلێك بون لەسنور تێپەڕی

بون. جارێکی تر سرنجمان بەرەودەسەڵاتی خۆی رادەکێشیو دەفەرموێ:

(٤٧) جا ئەم ئاسمانانەمان کرد بە بان بۆتانو دروستمان کرد بە هێزو قوەتی خۆمانو کەس تێیدا بەشدار نەبووەوبێگومان پەرەیشی پێدەدەینوفرەوانتری دەکەین.

(٤٨) خۆ ئەم زەویەشمان ڕاخست بۆ دروستکراوەکانمان ئای ئێمە چەند ڕێكو پێك کارو ڕاخەرێکی چاكوباشین.

(٤٩) ئەوسا لە هەمو شتێکیشدا ئێمە جووتمان دروستکردوە بۆ ئەوەی بیربکەنەوەوالله بەچاکی بناسنوڕێگای ڕاست بگرن .

(٥٠) دەی بەرەو الله ڕابکەن بێگومان من بۆ ئێوە لەلایەنی خۆیەوە ترسێنەرێکی ئاشکرام.

(٥١) لەگەڵ الله دا هیچ خودایەکی تر مەپەرستن بێگومان من بۆ ئێوە لەلایەن خۆیەوە ترسێنەرێکی ئاشکرام.

(٥٢) هەروەکو لەگەڵ تۆدا ئەم گەلە ڕەفتاری خراپ دەکەن هەروەها هیچ پێغەمبەرێکیش نەهاتوە بۆخەڵکانی پێش خۆیان مەگەر پێیان وت بێت: جادووگەرە یان شێت. واتە تۆش نارەحەت مەبەو ئەم قسانە تازە نین کە بە تۆ دەوترێت بەڵکو خوا نەناسان تازەوکۆنیان قسەیان یەکەو وەك دوخەرێسە هەردەرێسنو شەرمیان لەوتنی درۆو دەلەسەنیە. جا دەفەرموێ:

(٥٣) ئایا ئەوانە پشت بە پشت ئامۆژگاریان کردوە بەیەك کە بەم جۆرە قسە بکەن (نەخێر وانیە) بەڵکو ئەوان هەر بۆ خۆیان گەلێکی سەرکەش بوونوهەرئەوسەرکەشیەش کردوونی بەبرای یەكو لەیەك دەچن.

(٥٤) سا تۆ پشتیان تێبکەو خۆتیان لێ هەڵە بکەو هیچ کەسیش گلەییو گازاندە لە تۆ ناکات، واتە: ئێمە تۆ بە تاوانبار نازانینو لۆمەیشت ناکەین لەسەر ئەو هەڵوێستە خراپانەی ئەوانو لەو پشت تێکردنەت.

(٥٥) بەبیر بهێنەرەوەو باسیان بۆ بکە بێگومان بەبیر هێنانەوە سودی هەیە بۆ باوەڕداران، بەڵام بێباوەڕان هەر لەبازاڕی بێ ئاگایی خۆیاندانوهیچسودێك وەرناگرن. ئینجا دەفەرموێ:

(٥٦) ئەوسا من جنۆکەو مرۆڤم هەر بۆئەوە دروستکردوە کە بمپەرستن. واتە هاتنی دنیامان بۆ پەرستنی الله یەو بۆ تاقی کردنەوەی پەری و ئینسانە هەتا لەدوارۆژدا هیچکام لەئێمە نەیبێت بەهانە. ئینجا الله دەفەرموێ:

كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُواْ سَاحِرٌ أَوۡ مَجۡنُونٌ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوۡاْ بِهِۦۚ بَلۡ هُمۡ قَوۡمٞ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنۡهُمۡ فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٖ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرۡ فَإِنَّ ٱلذِّكۡرَىٰ تَنفَعُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا خَلَقۡتُ ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنۡهُم مِّن رِّزۡقٖ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطۡعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلۡقُوَّةِ ٱلۡمَتِينُ ﴿٥٨﴾ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ ذَنُوبٗا مِّثۡلَ ذَنُوبِ أَصۡحَٰبِهِمۡ فَلَا يَسۡتَعۡجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيۡلٞ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن يَوۡمِهِمُ ٱلَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

سُورَةُ الطُّورِ ٥٢ ٤٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَٰبٖ مَّسۡطُورٖ ﴿٢﴾ فِي رَقّٖ مَّنشُورٖ ﴿٣﴾ وَٱلۡبَيۡتِ ٱلۡمَعۡمُورِ ﴿٤﴾ وَٱلسَّقۡفِ ٱلۡمَرۡفُوعِ ﴿٥﴾ وَٱلۡبَحۡرِ ٱلۡمَسۡجُورِ ﴿٦﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٞ ﴿٧﴾ مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٖ ﴿٨﴾ يَوۡمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوۡرٗا ﴿٩﴾ وَتَسِيرُ ٱلۡجِبَالُ سَيۡرٗا ﴿١٠﴾ فَوَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي خَوۡضٖ يَلۡعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوۡمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾

(٥٧) من لەوان ڕۆزیم ناوێتو نامەوێت کە خواردنم بدەنێ، تا بڵێن خوا نیازی بەئێمە هەیە، نەخێر ئەو خۆی نیازی ئێمە دێنێتەجێو بژێویمان پێدەدات.

(٥٨) بێگومان کە خودا هەر خۆیەتی ڕۆزیدەرو خاوەنی هێزی بتەووتوند.

(٥٩) سا بێگومان بۆ ئەو کەسانەی کەستەمیان کردوە بەشێکیان بۆ هەیە لە سزا هەروەکو بەشی هاوڕێ لەناوچوە پێشوەکانیان جا با پەلە نەکەن؛ دڵنیابن پێی دەگەنو سزای کرداری ناپەسەندی خۆیان وەردەگرن.

(٦٠) سا واوەیلا بۆ ئەو کەسانەی کە خوانەناس بون لەو ڕۆژەی کە بەڵێنیان پێدراوە کە قیامەتو باقی بەسەرهاتو ڕوداوە گەورەوسەختە کانیەتی.

سورەتی تور ٥٢ ٤٩

سورەتی تور کە سورەتی پەنجاو دووهەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتۆتە خوارەوەو چلو نۆ ئایەتە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی حەفتاو پێنجەمەو پاش سورەتی (نوح) و پێش (المؤمنین) دابەزیوە، وتراوە کەناسخو مەنسوخی تێدا نیە جگە لە ئایەتی ﴿واصبر لحکم ربك فإنك بأعیننا... الآیة ﴾ کە بە ئایەتی "شمشێر"

أَفَسِحۡرٌ هَٰذَآ أَمۡ أَنتُمۡ لَا تُبۡصِرُونَ ﴿١٥﴾ ٱصۡلَوۡهَا فَٱصۡبِرُوٓاْ
أَوۡ لَا تَصۡبِرُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡۖ إِنَّمَا تُجۡزَوۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿١٦﴾
إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَنَعِيمٖ ﴿١٧﴾ فَٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمۡ رَبُّهُمۡ
وَوَقَىٰهُمۡ رَبُّهُمۡ عَذَابَ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ هَنِيٓـَٔۢا بِمَا
كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٖ مَّصۡفُوفَةٖۖ وَزَوَّجۡنَٰهُم
بِحُورٍ عِينٖ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتۡهُمۡ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلۡحَقۡنَا
بِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَمَآ أَلَتۡنَٰهُم مِّنۡ عَمَلِهِم مِّن شَيۡءٖۚ كُلُّ ٱمۡرِيِٕۭ بِمَا كَسَبَ
رَهِينٞ ﴿٢١﴾ وَأَمۡدَدۡنَٰهُم بِفَٰكِهَةٖ وَلَحۡمٖ مِّمَّا يَشۡتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَٰزَعُونَ
فِيهَا كَأۡسٗا لَّا لَغۡوٞ فِيهَا وَلَا تَأۡثِيمٞ ﴿٢٣﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيۡهِمۡ غِلۡمَانٞ
لَّهُمۡ كَأَنَّهُمۡ لُؤۡلُؤٞ مَّكۡنُونٞ ﴿٢٤﴾ وَأَقۡبَلَ بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ يَتَسَآءَلُونَ
﴿٢٥﴾ قَالُوٓاْ إِنَّا كُنَّا قَبۡلُ فِيٓ أَهۡلِنَا مُشۡفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيۡنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبۡلُ
نَدۡعُوهُۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرۡ فَمَآ أَنتَ بِنِعۡمَتِ
رَبِّكَ بِكَاهِنٖ وَلَا مَجۡنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمۡ يَقُولُونَ شَاعِرٞ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيۡبَ
ٱلۡمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلۡ تَرَبَّصُواْ فَإِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلۡمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

نەسخ بوەتەوە، پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی مەغریبدا سورەتی توری خوێندوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بە کێوی تور ئەو چیایەی کە خوای بالادەست لەگەڵ موسادا گفتوگۆی کردوە.

(٢) وە سوێند بە پەڕوای دێڕ دێڕ نوسراو.

(٣) لەناو پێستو کاغەزو شتی تر کەبلاودەکرێتەوە بۆ خوێندنەوە کە قورئانە، وەدەشگونجێ هەمو پەڕاوەکانی خوابێ.

(٤) جا سوێندیش بەومالە ئاوەدانە (بيت المعمور) کە لە ئاسمانی حەوتەمدایەو فریشتەکان تەوافی دەکەن هەروەك لە زەویدا خەڵکی تەوافی کەعبە دەکەن.

لە فەرمودەدا هاتووە کە شەوی میعراج پێغەمبەرمانﷺ فەرمویەتی: پاش ئەوەی کە لە ئاسمانی حەوتەمدا تێپەریم {ثُمَّ رُفِعَ إلى البَيتِ المَعمورِ وَإذا هو يَدخُلُهُ في كُلِّ يَومٍ سَبعونَ ألفاً لا يَعودونَ إلَيهِ آخِرُ ما عَلَيهم/ متفق عليه/ پاشان بەرزکراوەتەوە بۆ (بيت المعمور) کەچی دی هەمو ڕۆژێك حەفتا هەزار فریشتە دەچنە ناویەوە بۆ تەوافو جارێکی تر ناگەڕێنەوە بۆ تەوافکردنی، دواجارە لەسەریان، واتە: هەریەك جاریان بەردەکەوێت}.

(٥) سا سوێند بەو بانەی کە بەرزکراوەتەوە کە ئاسمانە.

(٦) وە سوێند بەو دەریایەی کە لێوان لێوە، سوێند بەو پێنج شتانە.

(٧) بێگومان سزای پەروەردگارت بۆ ستەمکاران دێتە دی.

(٨) هیچ پاڵنەرێکیشی نیە کە لای بدات لەسەر ئەوان.

(٩) ئەو ڕۆژەی کە ئاسمان دەجوڵێت جا چۆن جولاندنێك و چیاکان دەڕۆن چ ڕۆیشتنێك.

(١١) ئەوسا واوەیلا لەو ڕۆژەدا بۆ ئەو کەسانەی کە پێغەمبەرانیان بەدرۆ خسبێتەوەو باوەڕیان پێ نەهێنابێت.

(١٢) ئەوکەسانەی کە لەدەریای بێ ئاگاییو شتی پڕو پوچدا یاری دەکەن.

(١٣) ئەو ڕۆژەی کە بە پاڵنان بەرەو ئاگری دۆزەخ پاڵدەنرێن،

(١٤) جا پێیان دەوترێت: ئەمە ئەو ئاگرەیە کە ئێوە باوەڕتان پێی نەبو.

(١٥) ئایا ئەمە جادووە یان ئێوە چاوتان نابینێت؟ بەم شێوەیە لەورۆژەدا گاڵتەیان پێدەکرێت.

(١٦) جاپێیان دەوترێت: بچنە ناویەوە، سا ئیتر لەسەر ئەو ئاگرە خۆتان بگرن یان خۆتان نەگرن یەکسانە بۆتان؛ چونکە ئەو خۆگرتنەتان هیچ سوودێکتان پێ نادات، ئەوە هەر تۆڵەی ئەوەیە کە کردووتانەو خوا ستەم لە کەس ناکات.

(١٧) بێگومان پارێزکاران لەناو باخچەگەلو نازو نیعمەتدان.

(١٨) ڕادەبوێرنو شادمانن بەوەی کە پەروەردگاریان پێی بەخشیونو پەروەردگاریان لە سزای دۆزەخ پاراستوونی. ئەوسا پێیان دەوترێت:

(١٩) بخۆنو بخۆنەوە لە باتی ئەوەی کە کردوتانەو نۆشی گیانتان بێت.

(٢٠) لەسەر تەختی ڕیزکراو پاڵ دەدەنەوەو کچی سپیو چاو گەورەمان پێداون.

(٢١) ئەوسا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو ئەوانەش کە پەیڕەویان کردوون لە ڕۆڵەکانیان بە بیرو باوەڕ ئەوە ڕۆڵەکانیان پێدەگەیەنین لە بەهەشتداو هیچ شتێکیش لە چاکەی ئەوان کەم ناکرێتەوەو هەمو کەسێکیش لە بارمەتەی کردەوەی خۆیدایە. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إنّ اللهَ لَيرفَعُ ذُرِيّةَ الْمُؤمِنِ إليهِ في دَرَجَتِهِ وَإن كانُوا دُونَهُ في الْعَمَلِ لِتَقَرَّ بِهِم عَينُه ثُمَّ قَرَأَ ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتۡهُمۡ

﴿ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ ..الايه ﴾ ثُمَّ قَالَ وَمَا نَقَصْنَا الآبَاءَ بِمَا أَعْطَيْنَا الْبَنِينَ /السلسلة الصحيحة/ بێگومان کەالله نەوەی باوەڕدار بەرز دەکاتەوە بۆ لای هەرچەند لەکرداری چاکیشدا لەپلەی ئەودا نەبێت تا چاوی بەوان ڕۆشن بکاتەوە، لەپاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ ..الايه ﴾ پاشان فەرموی: خوا فەرموی: ئێمە لە پاداشتی باوکانیان کەم نەکردوەتەوە بەهۆی ئەو بەخششەی کەداومانە بەمناڵەکانیان} بەڵێ منالی باوەڕداران مادام باوەڕیان هێنابێت دەگەیەنرێت بە پلەی بەرزی باوکانیان لە بەهەشتدا.

(٢٢) جا میوەی فرەوانو هەر گۆشتێك کە ئارەزۆی بکەن پێمان داون.

(٢٣) لەوێدا پیاڵەی شەراب بەیەکتر دەگۆڕنەوە، جا نە قسەی پڕو پوچی تێدایەو نەگوناهباریش دەبن تێیدا. بەڵکو هەر کەیفو سەیرانو سەلام سەلامە

(٢٤) جا خزمەتکاری تازە پێگەیشتوی کوڕانیان هەیە کە بە خزمەتکردنیان سەرگەرمن ئەوەندە سپین هەروەکو دانەی مروارین لەناو توێکڵداو هەرگیز تۆزی لێ نەکەوتبێت.

(٢٥) ڕوودەکەنە یەکترو لە یەکتر دەپرسن لەو نازو نیعمەتەی کە خودا پێی داون چۆن ئەو خێرە گەورەیان دەستکەوتوە؟

(٢٦) دەڵێن: بۆیە ئەمەمان پێدراوە چونکە بێگومان ئێمە لە دنیادا لەناو خاوخێزانی خۆماندا لە خودا دەترساینو خۆمان لەو شتانە دەپاراست کە خودا لێمان تورە ببێت.

(٢٧) جا خوا ئەم چاکەیەی لەگەڵ ئێمەدا کردو لەو سزا ژەهراویە پڕ ژانەی پاراستین.

(٢٨) بێگومان ئێمە لە دنیادا هەر ئەومان دەپەرست چونکە ئەو بێگومان چاکەکارە لەگەل بەندەکانیداوزۆر میهرەبانە.

(٢٩) سا تۆ بیریان بخەرەوەو ئامۆژگاریان بکەو گوێ مەدە قسەی ئەوان کە دەڵێن: کولێنانیە یان شێتە چونکە تۆ نە کولێنانیت نە شێتیت.

(٣٠) یان دەڵێن: شاعیرەو چاوەڕێ دەکەین تا دەمرێتو پاشان دەنگوباسی نامێنێت.

(٣١) تۆش بڵێ: چاوەڕێ بکەن ئەوسا منیش لەگەڵتاندا لەچاوەڕێ کەرانین.

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَٰمُهُم بِهَٰذَآ ۚ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ ۚ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُواْ بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُواْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُواْ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُواْ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ وَإِن يَرَوْاْ كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُواْ سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ۖ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾

سُورَةُ النَّجْمِ ٥٣ ٦٢

(٣٢) ئایا خەونەکانیان فەرمانیان پێدەکات بەمە کە بڵێن ئەو کولێنانیە یان شێتە یان شاعیرە؟ یان ئەوان هەر بۆ خۆیان گەلێکی یاخیوسەرکەشن؟

(٣٣) یان دەڵێن ئەمە قسەیەکە وخۆی لە سینەی خۆی هەڵیدەبەستێت؟ نەخێر هیچ کام لەوانە نیە بەڵکو ئەوان باوەڕ ناهێنن،

(٣٤) ئەگەر ڕاست دەکەنو ئەمە دەست هەڵبەستە دەی با قسەیەکی وەك ئەوەم بۆ بهێنن.

(٣٥) ئایا هەر لە خۆیانەوە بەبێ دروستکەرێك دروستبوون؟ یان ئەوان خۆیان دروستکەرن؟

(٣٦) یان ئایا ئەوان ئاسمانانو زەوییان دروستکردوە؟ نەخێر، بەڵکو ئەوان ئەم ڕاستیە ناسەلمێننو لە گوماندان.

(٣٧) یان ئایا لەلای ئەوانە گەنجینەی پەروەردگارت تا بەکەیفی خۆیان کێ دەکەن بە پێغەمبەرو چی بە کەس دەدەن بە مەیلی ئەوان بێت؟ یان ئایا هەرئەوانن دەسەڵاتدارو زاڵنو دەبێت بەگوێرەی داخوزی ئەوان ئیش بکرێت؟

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴿١١﴾ أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ﴿١٥﴾ إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَىٰ ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنسَانِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ ۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ ﴿٢٦﴾

﴿٣٨﴾ یان ئایا پەیژەیەکیان نیە کە بەسەریدا سەرکەون بۆ ئاسمان‌و گوێ بگرن لە فریشتەکان جا ئەوسا ئەو بیسەرەیان بەڵگەی ڕۆشنیان بۆ بهێنێت؟

﴿٣٩﴾ یان ئایا کچ بۆ ئەوە (دەیانووت فریشتەکان کچی خودان)و کوڕ بۆ ئەوانە ؟ واتە ئەوەی کە بۆ خۆیان پێیان ناخۆشە کە کچە دایدەنێن بۆ خودا؟!

﴿٤٠﴾ یان ئایا تۆ لەسەر گەیاندنی ئەم پەیامە داوای کرێیان لێدەکەیت، جا ئەوانیش بەو بۆنەوە توشی زیان ببن‌و باریان قورس ببێت‌و نەتوانن ئەم پەیامە وەرگرن؟

﴿٤١﴾ یان ئایا نهێنی لای خۆیانە، جا ئەوسا ئەوانیش بۆ خۆیان دەنوسن‌و دژایەتی پێغەمبەری ﷺ پێدەکەن؟

﴿٤٢﴾ یان ئایا ئەوان دەیانەوێت فێڵێك بکەن‌و ئایینی پێغەمبەر بەدرۆ بخەنەوە؟جا بادڵنیابن ئەو کەسانەی کە خوانەناسن هەر خۆیانن فێڵ لێ کراو.

﴿٤٣﴾ یان ئایا جگە لە خودا پەرستراوێکی تری ڕاستیان هەیە کە بێت بەدەمیانەوە لەکاتی تەنگانەداو لەڕۆژی دوایشدا لەسزای خوا ڕزگاریان بکات؟ پاکی‌و بێ عەیبی بۆ خودا لەوەی کە ئەوان دەیکەن بە هاوبەشی خودا.

﴿٤٤﴾ خۆ ئەگەر ببینن پارچەیەك لەم ئاسمانەوە بکەوێتە خوارەوە دەڵێن: هەورێکی زۆر قایم‌و پشتدارەو دان بەسزاوتوڵەی خودا دا نانێن تانەکەونە ناویەوە، جا ئەو کاتە داوای ڕزگار بون دەکەن‌و کەس نایەت بەهانایانەوەو دەبێ تۆڵەی سزای خۆیان وەربگرن.

﴿٤٥﴾ سا تۆ وازیان لێ بهێنە تا دەگەن بەو ڕۆژەی کە تێیدا بێهۆش دەکەون لەبەر شەرمەزاری‌و سەختی سزایان،

﴿٤٦﴾ ئەو ڕۆژەی کە ئەو فێڵەیان هیچ سوودێکیان پێنادات‌و ئەوان یارمەتی نادرێن‌و هیچ کەسیش ئاوڕیان لێ ناداتەوە.

﴿٤٧﴾ جا بێ درۆ بۆ ئەو کەسانەی کە ستەمیان کردوە سزایەکی گەورەی تر جگە لە مەی دنیا هەیە، بەڵام زۆربەی ئەوان نازانن کە ئەو ڕۆژە ڕەشە دێتە بەرەوە بۆیان بەڵکو گاڵتە بە باسکەرانیشی دەکەن.

﴿٤٨﴾ سا تۆ دان بە خۆتدا بگرە بۆ هاتنی فەرمانی پەروەردگارت، جا تۆ بێگومان لەژێر چاودێری ئێمەدایت‌و دەتبینین‌و دەتپارێزین، سا تۆ تەسبیحاتی پەروەردگارت بکە لەگەڵ سوپاسگوزاریدا ئەو کاتەی ڕاست دەبیتەوە چ لەخەو یان هەستان بۆ هەر کارێکی چاك.

﴿٤٩﴾ جا لە بەشێکی شەویشدا تەسبیحاتی بکە بە شەونوێژ کردن‌و پاش ئاوابوونی ئەستێرەکانیش تەسبیحاتی بکە بە کردنی دوو ڕکات سوننەتی پێش نوێژی بەیانی.لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتوە کە فەرمویەتی:{رَكعَتَا الفَجرِ خَيرٌ مِنَ الدُّنيا وَمَا فِيهَا/مسلم وغيره/ دوو ڕکاتی نوێژی سوننەتی پێش نوێژی بەیانی چاکترە لە دنیاو لەوەی کە تێیدایە} .

٥٣ سورەتی نەجم ٦٢

سورەتی (النجم) یان (والنجم) کە سورەتی پەنجاو سێ هەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتۆتە خوارەوەو شەست‌و دوو ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی بیست‌و سێ هەمەو پاش سورەتی (الإخلاص) و پێش (عبس) دابەزیوە.

عەبدوڵای کوڕی مەسعود دەڵێت:{أَوَّلُ سُورَةٍ أُنْزِلَتْ فِيهَا سَجْدَةٌ وَالنَّجْمِ قَالَ فَسَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَسَجَدَ مَنْ خَلْفَهُ إِلَّا رَجُلًا رَأَيْتُهُ أَخَذَ كَفًّا مِنْ تُرَابٍ فَسَجَدَ عَلَيْهِ فَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قُتِلَ كَافِرًا وَهُوَ أُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ/متفق عليه/ یەکەم سورەتێك کە هاتبێتە خوارەوەو سوجدەی تێدابێت سورەتی (والنجم) بوە، وتی: پێغەمبەری خوا ﷺ سوجدەی بردو ئەوەی لە پشتیەوەبون سوجدەیان برد، جگە لە یەك کەس کە هەندێك لە خاکی هەڵگرت‌و سوجدەی برد

بەسەریدا، دەڵێت ئەوەم بینی لە پاشدا بە کافری کوژرا، ئەویش ئومەیەی کوڕی خەلەف بو.

بەناوی اللّٰهُ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بەو ئەستێرەی کە بەرەو ئاوابون دەچێت.

(٢) ئەو هاوڕێتانە کە زۆر بە چاکی دەیناسن واتە محمد ﷺ نە گومڕابووەو نە لە ڕێی ڕاست لای داوە.

(٣) ئەو لە خۆیەوە قسە لەبارەی ئەم ئایینەوە ناکات.

(٤) ئەو قورئانە جگە لە وەحیەك کە بۆی ڕەوانەکراوە شتێکی تر نییە. ئەمە هەندێك دەیکەن بە بەڵگە لەسەر ئەوە کە سونەتی پێغەمبەرﷺ وەحیەو لە لایەن پەروەردگارەوەیە. بەڵێ پێغەمبەران بۆیان بوە کە ئیجتیهاد بکەن، جا ئەگەر لە ئیجتیهادەکەیاندا نەیان پێکابێت خوا ئاگاداری کردونەتەوە، دەی کەواتە لەهەر قسەیەکیان ئاگادار نەکراونەتەوە دیارە پێکاویانەو خودا ئەوەی مەبەستە، جا دەر دەکەوێت کە پێغەمبەران لەبارەی ئایینەوەهیچ قسەیەکی ئارەزۆکاریان نەکردوە، چونکە نێردراوی خوداو دەبێ ئەو چۆنی دەوێت ئاوابڵێن بە بێ کەمو زیاد خۆ ئەگەر بەئیجتیهادیش شتێکیان ئەنجام دابێتو ڕاستیان نە پێکابێ وەك وتمان خوا ئاگاداری کردونەتەوەوڕاستیەکەی پێگەیاندون. ئینجا دەفەرموێ:

(٥) فریشتەیەکی زۆر بە توانا کەجبرەئیلە عليه السلام ئەو وەحیەیی لەلایەنی خوداوە هێناوەو بە پێغەمبەری ﷺ گەیاندوەو شارەزای کردوە.

(٦) خاوەنی توانایی زۆرو سەرو سیما جوانو ڕێكو پێکە، جا ئەو لەلای سەریەوەی وەستا.

(٧) جا ئەو لە رووی ڕۆژهەڵاتەوە لەسەری سەرەوە بو پێغەمبەرمان ﷺ لە ئەشکەوتی حیرادا لە ڕۆژهەڵاتی ئاسمانەوە جبرەئیلی بینی لەسەر شێوەی خۆی کە بە هەر کوێدا تەماشای دەکرد پڕی کردبو کە شەش سەد باڵی هەبوە.

(٨) پاشان نزیکبویەوە ئەوسا نزیکتر کەوتەوە.

(٩) بە ئەندازەی دوو کەوانو نزیکتریش.

(١٠) ئەوسا پەروەردگار بەهۆی جبرەئیلەوە وەحی کردە لای بەندەی خۆی کە محمدە ﷺئەوەی کە ویستی پێی بگات پێی گەیاند.

(١١) دڵی محمد ﷺ درۆی نەکرد لەوەی بە چاوی بینیبوی. ئیبنوعەباسو کەعب پێیان وایە مەبەست بینینی اللّٰه یە بەلام دایکمان عایشەو ئەبو هورەیرەو ئیبنو مەسعود ڕایان لەسەر ئەوەیە کە مەبەست بینینی "جبرەیل"ـە.

مەسروق دەڵێت دایکمان عایشە وتی: هەرکەس گومانی وابێت کە محمد اللّٰه ی بینیوە بەراستی درۆیەکی گەورەی بەدەم اللّٰه وە درستکردوە، جا منیش وتم: ئایا اللّٰه نافەرموێ: ﴿ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ/ بەراستی لەراسەریەوەلەلای ڕۆژهەڵاتەوە بەرونی بینی﴾ ﴿وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى/ بەراستی جارێکی تر بینی ﴾

جا ئەویش وتی: أَنَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ سَأَلَ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺفَقَالَ إِنَّمَا هُوَ جِبْرِيلُ لَمْ أَرَهُ عَلَى صُورَتِهِ الَّتِي خُلِقَ عَلَيْهَا غَيْرَ هَاتَيْنِ الْمَرَّتَيْنِ رَأَيْتُهُ مُنْهَبِطًا مِنْ السَّمَاءِ سَادًّا عِظَمُ خَلْقِهِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ/متفق عليه/ من یەکەم کەسی ئەم ئومەتەم کە ئەو پرسیارەی لەپێغەمبەری خوا ﷺ کردبێت، جا فەرموی: ئەوەجبرەئیل بوە بینیومە کە نەمدیوە لەسەر ئەو وێنەیە کە دروستکراوە، جگە لەو دووجارە کەدیم لەئاسمانەوە دەهاتە خوار کە گەورەییەکەی نێوان ئاسمانو زەوی پڕ کردبو}

(١٢) ئایا گومانتان هەیە لەوەی کە ئەو دەیبینێتو کێشەی لەگەڵ دەکەن؟

(١٣) سوێند بێت جارێکی تر جبرەئیلی لەسەر شێوەی خۆی بینیوە. ئیبنو مەسعود دەڵێت: {قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺرَأَيْتُ جِبْرِيلَ عَلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى وَلَهُ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ / أحمد، حسنه الألباني / پێغەمبەری خواﷺ فەرمویەتی:لەسەر (کەنار)ی ئەوپەڕدا جبرەئیلم دی کە شەش سەدباڵی هەبو} پێغەمبەر ﷺدووجار جبرەئیلی بەو شێوەی کەدروستکراوە بینیوە جارێك لەبەینی زەویو ئاسماندا و جارێکیش لە شەوی میعراجدا.

(١٤) لەلای (سیدرە المنتهی)دا واتە داری کەناری ئەوپەڕ، پێغەمبەر ﷺ لە باسی شەوی میعراجدا فەرموی: {ثُمَّ رُفِعَتْ إِلَيَّ سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى فَإِذَا نَبْقُهَا مِثْلُ قِلَالِ هَجَرَ وَإِذَا وَرَقُهَا مِثْلُ آذَانِ الْفِيَلَةِ قَالَ هَذِهِ سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى وَإِذَا أَرْبَعَةُ أَنْهَارٍ /متفق عليه/ پاشان سیدرەتولونتەها بەرزکرایەوەبۆلام کە بەرەکەی وەکو گۆزەڵە بچوکەکانی هەجەربوو گەڵاکانیشی وەك گوێی فیلان وابو، فەرموی ئەوەیە سیدرەتولونتەهاو لەوێ چوار ڕوباریش بو}

(١٥) لەلای ئەو دار کەنارەیە باخچەی جێگای گەڕانەوەی فریشتەکانو ڕۆحی شەهیدانو پارێزکاران.

(١٦) ئەو کاتەی کە ئەو کەنارەی داپۆشی ئەوەی کە دایپۆشی لە فریشتەکانو باڵندەو نوری پەروەردگارو شتانی تر.

(١٧) چاو لێی لانەداو سەیری دەکرد، بەڵکو ڕاست چاوی پێ کەوتو لە سنوری خۆی دەرنەچوو.

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾ ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ ۖ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾

﴿١٨﴾ بە ڕاستی زۆرێك لە نیشانە گەورەكانی پەروەردگاری بینیوە.

﴿١٩﴾ ئایا لاتو عوزات بینیوە.

﴿٢٠﴾ جا مەناتی سێهەمی تریشتان بینیوە كە بە خوایان دەزانن پاش ئەو هەمو نیشانە گەورەو بتەوانەی كە باسكران سەبارەت بە تەنهایىو دەسەلاتو زانایی خودا؟!

﴿٢١﴾ ئایا كوڕ دەبێ بۆ ئێوە بێت كچ بۆ ﷲ؟!

﴿٢٢﴾ ئەگەر وابێت ئەوە بەشكردنێكی ستەمكارانەیە، شتێك كە بۆ خۆتان پێتان ناخۆشبێت بۆ خودای دابنێن!

﴿٢٣﴾ ئەوانە تەنها چەند ناوێكن كە خۆتانو باو باپیرانتان ناوتان بۆ داناون هیچ بەلگەیەكی بەهێز نەهاتوە لەلایەن خوداوە تا ئەوان بەدەستیوە بگرن، بەڵكو ئەوان هەر پەیرەوی لە گومان دەكەنو ئەوەی كە نەفس ئارەزۆی دەكات، بە ڕاستی ئەوان لەلایەن پەروەردگاریانەوە ڕێنماییان بۆ هاتبو لەسەر زمانی پێغەمبەری خودا ﷺ بەلام پشتگوێیان خست.

﴿٢٤﴾ ئایا مرۆڤ هەرچی ئارەزۆ بكات بۆی دەبێت؟

﴿٢٥﴾ ئەوسا هەر بۆ خودایە دوارۆژو دنیایش مولكی خۆیەتیو چۆن ئارەزۆ بكات دەیكات و هیچ شتێكی ئەم بوونەوەرە ڕێگای پێ ناگیرێتو ناتوانێت گێرەشێوێنی لەهاتنە دی بڕیارەكانیدابكات.

﴿٢٦﴾ لەو ئاسمانەدا فریشتە گەلێكی زۆر هەن كە شەفاعەتو تكای ئەوان هیچ سوودی نابێت، مەگەر پاش ئەوەی كە خودا خۆی ماوە بدە بۆ كەسێك كە ئارەزۆی لێ بێتو ڕازی بێت لێی. جا ئەمە سەبارەت بەو فریشتانە بێت كە هیچ تاوانێك ناكەن، ئیتر چۆن چاوەڕێ دەكەن لە شتانێك كە خاوەنی هیچ نین شەفاعەتتان بۆ بكەن ئەی نەزانینە؟!

﴿٢٧﴾ بێگومان ئەوانەی كە باوەڕیان بە ڕۆژی دوایی نیە فریشتەكان بەناوی كچان ناو دەبەنو دەڵێن كچی خودان!

﴿٢٨﴾ ئەوان هیچ زانیاریەكیان لەلا نیە لەسەر ئەم قسەی خۆیانە، بەڵكو هەر دوای گومانی پڕو پوچ كەوتونو گومانیش لە بازاڕی ڕاستیدا هیچ ڕەواجێكی نیەو ناتوانێت جێگای ڕاستی پڕبكاتەوە.

﴿٢٩﴾ سا توش گوێ بەو كەسە مەدە كە لەباسی ئێمە لای داوەو مەبەستی هەر تەنها ژیانی دنیا بووە. پێغەمبەرمان ﷺ لە دوعایەكیدا فەرمویەتی:{اللهمّ لا تَجعَلِ الدُّنيا أكبَرَ هَمِّنا ولا مَبلَغَ عِلمِنا/ ئەی خودایە دنیا مەكە بە گەورەترین مەبەستمانو نیهایەتی زانستمان}

﴿٣٠﴾ ئەوەیە ئەوپەڕی ئاواتیان لە زانیاری كە خۆشیو ژیانی دنیایان دەستكەوێت، بێگومان پەروەردگارت هەر خۆی زاناترە بەو كەسەی كە لەڕێی ئەو لای داوەو هەر ئەویشە زاناتر بەو كەسەی كە ڕێگای ئەوی گرتوە.

﴿٣١﴾ ئەوسا هەر بۆ خودایەو مولكی ئەوە ئەوەی كە لەناو ئاسمانانو لەناوی زەویدایە تا تۆڵە وەرگرێت لەو كەسانەی كە خراپەیان كردوە بەهۆی ئەو كارە خراپانەی كە كردویانەو بەو كەسانەیش كە چاكەیان كردوە بەهەشتی خۆیان پێبدات كە زۆر چاكترە لە كردارە چاكەكانیان، ئەو كەسانە چۆنن كە خودا ئەو چاكە گەورەیان لەگەڵ دەكات؟ دەفەرموێ:

﴿٣٢﴾ ئەو كەسانەن كە لە گوناهە گەورەكان خۆیان دەپارێزنو تاوان ناكەن، جگە لە تاوانە بچوكەكان كە بێگومان پەروەردگارت لێبوردنی فرەوانە.

ئیبنو عەباس دەڵێ: {مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَشْبَهَ بِاللَّمَمِ مِمَّا قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَى ابْنِ آدَمَ حَظَّهُ مِنْ الزِّنَا أَدْرَكَ ذَلِكَ لَا مَحَالَةَ فَزِنَا الْعَيْنِ النَّظَرُ وَزِنَا اللِّسَانِ الْمَنْطِقُ وَالنَّفْسُ تَمَنَّى وَتَشْتَهِي وَالْفَرْجُ يُصَدِّقُ ذَلِكَ كُلَّهُ وَيُكَذِّبُهُ/ متفق عليه/ نەمدیوە هیچ شتێك زیاتر لە لەمەم بچێت، جگە لەوەی كە ئەبوهورەیرە لەپێغەمبەرەوە ﷺ هێناویەتی كە: بێگومان خوا لەسەر هەمو بنیامێك بەشی خۆی لە زینا داناوە كەبێگومان پێی دەگات، جا زینای چاو

تەماشاکردنی نامەحرەمەو زینای زمان قسەی نابەجێکردنە لەگەڵ نامەحرەمداو نەفس ئاواتی خراپە دەخوازێتو ئارەزۆی دەکاتوعەورەتیش یان ئەوانە هەمو دێنێتە دی یان بەدرۆی دەخاتەوە} .

هەر خۆی زاناترە بە ئێوە ئەو کاتەی کە لەم زەویە دروستیکردن و هەر ئەو زاناترە بە ئێوە ئەو کاتەی کە ئێوە کۆرپەلەبون لەناو سکی دایکتاندا، جا کەواتە ئێوە خۆتان پاکانە بۆ خۆتان مەکەن هەر ئەو خۆی زاناترە بەو کەسەی کە لێی دەترسێت، پاداشتی هەمویان بەگوێرەی کرداری خۆیان دەداتەوە چاکە بە چاکەو خراپە بە خراپە.

ئەبوبەکرە دەڵێت: پیاوێك لەلای پێغەمبەردا ﷺ هات بەباسو سەنای پیاوێکی تردا، جا پێغەمبەر فەرموی: {وَيْلَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ صَاحِبِكَ قَطَعْتَ عُنُقَ صَاحِبِكَ مِرَارًا ثُمَّ قَالَ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَادِحًا أَخَاهُ لَا مَحَالَةَ فَلْيَقُلْ أَحْسِبُ فُلَانًا وَاللَّهُ حَسِيبُهُ وَلَا أُزَكِّي عَلَى اللَّهِ أَحَدًا أَحْسِبُهُ كَذَا وَكَذَا إِنْ كَانَ يَعْلَمُ ذَلِكَ مِنْهُ./متفق عليه/ وای بۆ تۆ ملی رەفیقەکەتت شکاند، ملی هاورێکەتت شکاند، چەند جارێکی فەرموەوە، پاشان فەرموی: هەر کام لەئێوە هەرناچارەو دەیەوێ تاریفی برایەکی خۆی بکات، سابا بڵێت: وا گومانەکەم فلان کەس کەخوا وای بۆ حیساب بکات و پاکانەی کەس ناکەم بۆ خوا من ئاواو ئاوای دەزانم ئەگەر شتێکی لێ دەزانی} .

(٣٣) ئایا تۆ ئەو کەسەت بینی کە پشتی لە ئایین کرد.

(٣٤) کەمێك لە ماڵی دەبەخشیو ئیتر دەست دەگرێتەوە لەو بەخشینە، وەکو ئەو کەسەی کە بیرێك هەڵکەنێت، پاشان بگات بە بەردێکی سەختو واز لە بیرەکە بهێنێت. یان کەم دەبەخشێتو زۆر کۆدەکاتەوە.

(٣٥) ئایا ئەو زانیاری شاراوەی لەلایە ئەوسا ئەو بۆ خۆی شت بزانێتو ببینێتو بڕیاربدات؟ ئەوە بەرپەرچدانەوەی ئەو کەسانەیە کە دەڵێن فلانە کەس شەفاعەتمان بۆ دەکات یان لە قیامەتدا ئەگەر ڕاست بێت ئێمە وەزعمان باش دەبێت.

(٣٦) یان ئایا لەوە ئاگادار نەکراون کە لەناو پەڕەکانی موسادا چی نوسراوە.

(٣٧) وە لە پەڕەکانی ئەو ئیبراهیمەی کە زۆر نەمەکناسو بەوەفابوە؟ کە ئەویش ئەمەیە.

(٣٨) کە هیچ کەسێکی تاوانبار تاوانی کەسێکی تر هەڵناگرێت.

(٣٩) جا بۆ مرۆڤ جگە لەوەی کە کۆششی بۆ بکات شتێکی تری دەست ناکەوێت.

وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوۡجَيۡنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطۡفَةٍ إِذَا تُمۡنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ عَلَيۡهِ ٱلنَّشۡأَةَ ٱلۡأُخۡرَىٰ ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغۡنَىٰ وَأَقۡنَىٰ ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعۡرَىٰ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُۥٓ أَهۡلَكَ عَادًا ٱلۡأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَاْ فَمَآ أَبۡقَىٰ ﴿٥١﴾ وَقَوۡمَ نُوحٖ مِّن قَبۡلُۖ إِنَّهُمۡ كَانُواْ هُمۡ أَظۡلَمَ وَأَطۡغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَةَ أَهۡوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نَذِيرٞ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلۡأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ ٱلۡأٓزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيۡسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنۡ هَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ تَعۡجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضۡحَكُونَ وَلَا تَبۡكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنتُمۡ سَٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ فَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِۤ وَٱعۡبُدُواْ۩ ﴿٦٢﴾

سُورَةُ القَمَرِ

٥٤ ٥٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقۡتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ وَٱنشَقَّ ٱلۡقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِن يَرَوۡاْ ءَايَةٗ يُعۡرِضُواْ وَيَقُولُواْ سِحۡرٞ مُّسۡتَمِرّٞ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُواْ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهۡوَآءَهُمۡۚ وَكُلُّ أَمۡرٖ مُّسۡتَقِرّٞ ﴿٣﴾ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مِّنَ ٱلۡأَنۢبَآءِ مَا فِيهِ مُزۡدَجَرٌ ﴿٤﴾ حِكۡمَةُۢ بَٰلِغَةٞۖ فَمَا تُغۡنِ ٱلنُّذُرُ ﴿٥﴾ فَتَوَلَّ عَنۡهُمۡۘ يَوۡمَ يَدۡعُ ٱلدَّاعِ إِلَىٰ شَيۡءٖ نُّكُرٍ ﴿٦﴾

(٤٠) سا بێگومان ڕەنجو زەحمەتی ئەو دەبینرێتو پاداشتی خۆی دەست دەکەوێت. وتراوە ئەمە بۆ بێباوەڕانەو مرۆڤی باوەڕدار لە چاکەو دوعاو شەفاعەتی دوارۆژ سود بەیەکتر دەگەیەنن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ/مسلم وغيره/ هەرکاتێ مرۆڤ مرد کردارەکەی دەبچڕێت مەگەر لەسێ لاوە مەگەر لە چاکەیەکی بەردەوامدا یان زانیارییەك کەپاش خۆی سودی هەبێت یان منالێکی چاکی کە دوعای خێری بۆ بکات} جا ئەوەی کە لەم فەرمودەدا هاتوە لە ڕاستی دا لە هەوڵو تیکۆشانی مردوەکەیە وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ وَإِنَّ وَلَدَهُ مِنْ كَسْبِهِ/ النسائي، صححه الألباني / بێگومان پاکترین خواردن کە پیاو دەیخوات ئەو خواردنەیە کەبە کارو تەلاشی خۆی بەدەستی هێناوە بێگومان مناڵەکەی لەکارو تەلاشی خۆیەتی} .

(٤١) بە پاداشتێکی تێرو تەواوتر پاداشتی دەدرێتەوە.

(٤٢) جا بێگومان گەڕانەوەیش هەر بۆ لای پەروەردگارتە.

(٤٣) خۆ بێگومان کە هەر ئەوە شتی وات بۆ دەکات کە پێبکەنیت و هەر ئەویشە دەتگریێنێت. واتە ئەو هۆیانە کە شادمانت بکەنو پێبکەنیت و ئەوەش کە بتگریێنێت هەر بەدەستی ئەوەو کەسی

تر شتی پێ ناكرێت لەو بارەوە ئەگەر ئارەزۆی خودای لەسەر نەبێت.

(٤٤) سا بێگومان هەر خۆیەتی دەمرێنێتو زیندویش دەكاتەوە.

(٤٥) خۆ بێگومان هەر ئەوە كە جووتەكان كە نێرو مێیە دروست دەكات،

(٤٦) لە ئاوێك ئەوكاتەی كە فڕێ دەدرێتە ناو ڕەحمەوە. ئەم ئایەتە ئاماژە بەوە دەكات ئاوی پیاوە كە نێرو مێ بونی منداڵ دیاری دەكاتو زانستی ئەمڕۆش ئەوەی زانیوە.

(٤٧) جا بێگومان هەر لەسەر خۆیەتی جارێكی تر دروستی بكاتەوە بۆ حیسابو پاداشتو تۆڵە.

(٤٨) خۆ بێگومان كە هەر ئەویشە دەوڵەمەند دەكاتو سەرمایەی زۆریش دەدات.

(٤٩) سا بێگومان ئەو هەر خۆیەتی پەروەردگاری گەلاوێژ،

(٥٠) خۆ بێگومان كە هەر ئەویشە كەعادی یەكەمی لەناوبردوە.

(٥١) جا سەمودیشی لەناوبرد و هیچی نەهێشتەوە لێیانو هەموی تەفروتوناو فڕكردن.

(٥٢) خۆ لەپێشدا گەلی نوحیشی لەناوبرد كە بەڕاستی ئەوان ستەمكارترو سەركەشتر بون لەمانی پاش خۆیان.

(٥٣) ئەوسا ئاواییەكانی گەلی لووتیشی سەروبن كرد.

(٥٤) جا داپۆشی ئەوەی كەبشێ بۆ داپۆشین. لە بەرد بارانو پاشان سزای پاش مەرگیان كەهەر خودا بۆ خۆی دەزانێت چیان پێكرابێت.

(٥٥) سا تۆ ئەی بیسەر بە كام یەكێ لە چاكەكانی پەروەردگارت گومانت هەیە؟

(٥٦) ئەوە ترسێنەرێكە لەریزی ترسێنەرانی پێشوو گومانتان لە ڕاستیو دروستی خۆیو پەیامەكەیدا نەبێت.

(٥٧) ڕۆژی زیندوبونەوە نزیك بویەوە.

(٥٨) بێجگە لە ﷲ كەس ناتوانێت پەردە لەسەرزانینی ئەو كاتە لادات و كاتی هاتنی بە وردی دیاری بكات،

(٥٩) ئایا ئێوە لەو قسەیەكە قورئانە سەرتان سوڕدەمێنێت،

(٦٠) جا پێدەكەنن و گاڵتەی پێدەكەنو ناگرین؟!

(٦١) ئەوسا ئێوە بێ ئاگانو پشت لەو قورئانە دەكەنو بە شتی پڕو پوچیوەك گۆرانیو هەڵپەڕكەو چەپڵەرێزان خۆتان خەریك دەكەن؟!

(٦٢) دەسا سوجدە ببەن بۆ ﷲ ﷻ ئەو زاتەی كە دروستی كردونو هەر بەندایەتی ئەو بكەنو واز لە بتو شەیتانو شەیتان سیفەتان بهێنن.

(٥٤) سورەتی قەمەر (٥٥)

سورەتی قەمەر یان (إقْتَرَبَت) كە سورەتی پەنجاو چوارەمی قورئانە لە مەكەدا هاتووەتە خوارەوە، وتراوە جگە لە ئایەتی ﴿ سَيُهۡزَمُ ٱلۡجَمۡعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ... ﴾ بەڵام دایكی باوەڕداران عایشە دەڵێت: {نَزَلَتْ بِمَكَّة وَأنَا جَارِيَة ألْعَب:﴿ بَلِ ٱلسَّاعَةُ مَوۡعِدُهُمۡ ﴾ الْآيَة " . وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سی و حەوتەمەو پاش سورەتی (الطارق) و پێش (ص) دابەزیوە. ئەم سورەتە پەنجاو پێنج ئایەتە.

ئیمامی بوخاری هێناویەتی لە ئەنەسەوە كە خەڵكی مەكە داوایان كرد لە پێغەمبەر ﷺ كە موعجیزەیەكیان پیشان بدات، جا ئەویش هێمای بۆ مانگ كردو كردی بە دوو بەشەوەو بینیان كە چیای حیرا كەوتوەتە نێوانی ئەو دوو لەتەوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) قیامەت نزیك بۆتەوەو مانگ بو بەدوو لەتەوە،

لە فەرمودەدا هاتوە كە پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی: {بُعِثْتُ وَالسَّاعَةُ هَكَذا/متفق عليه/ ڕەوانە كراومو لەگەڵ هاتنی قیامەتدا ئاواین هێمای كرد بە دوو پەنجەی ناوەڕاستو شایەتمان} وە هەروە ها دەفەرموێ: {اقْتَرَبَتِ السَّاعةُ وَلا يَزدَادُ الناسُ على الدُّنيا إلا حِرصاً وَلا يَزدادونَ مِن اللهِ إلا بُعداً /السلسلة الصحيحة/ قیامەت نزیكبویەوە كەچی خەڵكی هەرسورە لەسەر ژیانی دنیاو هەر لەخوا دوردەكەونەوە}

(٢) خۆ هەر بەڵگەیەك دەبینن لەسەر ڕاستیو دروستی ئەم پەیامەو پێغەمبەرمانﷺ پشتی تێدەكەنو دەست بە هەڵبەستنی درۆو قسەی پڕو پوچ دەكەن سەبارەت بەو زاتەو پەیامەكەیو دەڵێن: جادوویەكی بەهێزو بتەوەو بەردەوامە. یان گوێی پێمەدەن جادوویەكەو دەڕواتو نامێنێت.

(٣) وە بە درۆیان خستەوەو دوای ئارەزۆكانی خۆیان كەوتنو هەموو كارێكیش كاتی دیاری خۆی هەیە. یان هەمو كارێك ئارامگرە بە خاوەنەكەی لە بەهەشتدا یان لە دۆزەخ.

خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَٱزْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَغْلُوبٌ فَٱنتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَٰحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا جَزَآءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِى يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوٓا أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنۢ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا مُرْسِلُوا ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾

﴿٤﴾ جا بە راستی ئەوەندە هەواڵو دەنگوباسی پێشویان پێگەیشتوەو بیستویانە کە بەس بو بۆ ئەوەی لە تاوانو دژایەتی پێغەمبەر ﷺ و پەیامەکەی وازبهێنن.

﴿٥﴾ کە ئەمە ئەوپەڕی دانایی‌و کار بەجێیەو دەگات بەجێگای مەبەست، بەڵام ئەم ترسێنەرانە سوودیان پێنەدان چونکە بەگوێیان نەکردن.

﴿٦﴾ سا تۆش گوێیان پێمەدە، ئەو ڕۆژەی کە بانگکەر بانگ دەکات بۆ شتێك کە بەدڵیان نیە، کەزیندوبونەوەو وەرگرتنی نامەی کردارو حەشرو حیسابە، بەڵکو ئاوات دەخوازن کە نە نامەیان پێبدرایەو نە زیندو بونایەوە.

﴿٧﴾ کزو چاوشۆڕن کە لە گۆڕستان دێنە دەرەوە، بەڕاستی هەروەکو کوللە وان کەبڵاوبوبێتەوە بەودەشتو دەرەدا ، هەمو مرۆڤ بەرەو زەوی مەحشەر دێن.

﴿٨﴾ بەپەلە ملیان بەرزدەکەنەوە بەرەو بانگکەرەکە، جا خوانەناسان دەڵێن: ئەمە ڕۆژێکی سەختە.

﴿٩﴾ پێش ئەوانیش گەلی نوح باوەڕیان نەبو، جا باوەڕیان بە بەندەی ئێمە نەکردو وتیان: شێتەو بەرگریان لێکرد لە بڵاوکردنەوەی پەیامەکەی.

﴿١٠﴾ جا ئەویش هانای برد بۆ پەروەردگاری‌و وتی: بەڕاستی من شکستم خوارد لە هێزو تواناداو نەك لە قسەو بەڵگەدا، داوات لێدەکەم تۆڵەم بۆ بستێنە لەو گەلە خوانەناسە، بەڵێ پەروەردگار نزاکەی وەرگرتو فەرمانی سزادانی دان.

﴿١١﴾ ئەوسا بۆ هاتنە خوارەوەی ئاوێکی زۆرو بە لێزمە دەرگاکانی ئاسمانمان خستە سەرپشتو ئاومان ڕژاندە خوارەوە.

﴿١٢﴾ چاوگە ئاوەکانی زەویشمان هەڵقوڵاند، ئینجا ئاو گەینە یەك بە گوێرەی ئەوەی کە بڕیاری بۆ درا بو ڕوی زەوی هەموی بو بە دەریا.

﴿١٣﴾ جا نوح ﷺ و پەیڕەوانیمان لەسەر کەشتی بە بزمار دروستکراو هەڵگرت.

﴿١٤﴾ کە لەژێر چاودێری خۆماندا دەڕۆیشتو خوانەناسانمان بەوئاوە بن ئاو کردو لەناومان بردن کە ئەوە تۆڵەیەك بو وەرگیرا بۆ ئەو کەسەی کەسوپاسی نەکرا کە ﷲ یە. واتە خوانەناسان منەتی ﷲ یان نەزانی‌وپەیڕەوی پێغەمبەرەکەیان نەکرد بۆیە ئاوها بنئاوکران.

﴿١٥﴾ جا بە راستی ئەو ڕووداوەمان هێشتەوە کە نیشانەیەك بێت بۆ خەڵکی پاش خۆی ئاخۆ کەسێك هەیە بیرلەم رواداوە بکاتەوەو سودی لێ وەربگرێت؟

﴿١٦﴾ دەسا سزاو ترساندنەکانم چۆن بو، هاتەدی یان قسەیەکی نەزۆك بو؟ جا کێ سەرکەوتو کێ لەناوچوو؟

﴿١٧﴾ خۆ بەڕاستی ئەم قورئانە ئاسان دەکەین بە شێوەیەك کە هەمو کەسێکی ژیر دەتوانێت لێی تێبگات، جا ئایا کەسێك هەیە کە بیربکاتەوەو سوود لەم قورئانە وەربگرێت؟ واتە با پەندی لێوەرگرن هەتا دوچاری سەختی‌و بەڵا نەبوون.

﴿١٨﴾ گەلی عادیش باوەڕیان نەهێنا بە هود ﷺ سا چۆن بو سزاو ترساندنی من بۆیان؟

﴿١٩﴾ بێگومان ئێمە بایەکی دەنگ گەورەی ساردمان بۆ ڕەوانەکردن لە کاتێکی شوومدا بە بەردەوامی لەماوەی حەوت شەوو هەشت ڕۆژدا.

﴿٢٠﴾ کە خەڵکی لەناو کەندرو چاڵەکانیاندا هەڵدەکەندو دەیکوشتن دەتوت لاسکی داری خورمان هەڵکەندراون بە ڕیشەوە، ئەوەندە باڵابەرزوبەژن درێژبوون.

﴿٢١﴾ سا بزانە سزاو ترساندنی من چۆن بو بۆیان، سەرکەوتن لەو دژایەتیەدا یان تەفروتونا کران‌و لەناوچوون؟

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَّجَّيْنَاهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُولَٰئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾

(٢٢) جا بەراستی ئەم قورئانە ئاسان دەكەین بە شێوەیەك كە هەمو كەسێكی ژیير دەتوانێت لێی تێبگات، جا ئایا كەسێك هەیە كە بیربكاتەوەو سود لەم قورئانە وەربگرێت؟ واتە با پەندی لێوەرگرن هەتا دوچاری سەختیو بەلا نەبوون.

(٢٣) گەلی سەموودیش باوەڕیان نەكرد بەترسێنەرەكان كە سالح ﷵ پێغەمبەریان بو.

(٢٤) جا وتیان: ئایا شوێن تاكە مرۆڤێكی خۆمان بكەوین؟ ئەگەر ئاوەها كارێك بكەین، بێگومان ئێمە لە گومڕاییو شێتیداین.

(٢٥) ئایا لەناو ئەم هەمو خەڵكەی ئێمەدا فەرمانی خودا بەو دەدرێت؟ نەخێر باوەڕناكەین بەڵكو ئەو درۆزنە لەو قسەیەی كە دەیكاتو خۆبەزلزانە. جا پەروەردگار بەدەمیاندا دەداتەوە ودەفەرموێ:

(٢٦) سبەینێ دەزانن كێ درۆزنو خۆبەزلزانە، واتە پاش مەرگ، بەڵام لەلای خودا ئەوەندەنزیكە بەبەیانی ناوی دەبات.

(٢٧) بێگومان ئێمە ئەو وشترەی كە ئەوان داوایان كرد وەكو موعجیزەیەك لە بەردێك كە خۆیان چاویان لێبو دەرمانهێناو بۆیان ڕەوانە دەكەین تا تاقی كردنەوەیەك بێت بۆیان سا تۆ چاودێریان بەو خۆتبگرە.

(٢٨) جا هەواڵیان پێبدە كە ئەو ئاوەی هەیانە لەناویاندا بەشكراوە، ڕۆژێك بۆ ئەوانو ڕۆژێكیش بۆ وشترەكەیە بەلام ئەوان لە هەردوو جارەكەدا ئامادەدەبن لەوێ ئەو ڕۆژەی بەشە ئاوی خۆیانە ئەوە هیچو ئەو ڕۆژەیش كە بەشە ئاوی وشترەكەیە ئەوان لەوێ دەبن بۆ دۆشینی وشترەكەو دابەشكردنی شیرەكەی بەسەر خۆیاندا، كەچی بەمەش هەر ڕازی نەبون بەڵكو بیریان لەناوبردنی وشترەكە كردەوەو سەرەنجام بڕیاری لەناو بردنیان دا وەك دەفەرموێ:

(٢٩) جا ئەوان هاوڕێكەی خۆیانیان بانگ كردو ڕایان سپارد بۆ كوشتنی ئەو وشترە، سا ئەویش بە بڕیاری ئەوان دەستیدایە شیرو سەری بڕی!

(٣٠) سا بزانە سزاو ترساندنی من چۆن بو بۆیان، سەركەوتن لەو دژایەتیەدا یان تەفروتونا كرانو لەناوچون؟

(٣١) بێگومان یەك نەعرەتمان لێدان، ئەوسا هەموویان چەوەمل كەوتن وەك داری وردكراوی پەچەكەر چۆن كابرای پەچەكەر دارەكان لەنێوان تێلاكاندا دەچەمێنێتەوە بەم دیو بەو دیوداو ئەوی بێ كەڵكبێ دەكەوێو لەژێرپێی دا ورد دەبێت ئاوایان لێ هات.

(٣٢) جا بەراستی ئەم قورئانە ئاسان دەكەین بە شێوەیەك كە هەمو كەسێكی ژیير دەتوانێت لێی تێبگات، جا ئایا كەسێك هەیە كە بیر بكاتەوەو سوود لەم قورئانە وەربگرێت؟ واتە با پەندی لێوەرگرن هەتا دوچاری سەختیو بەلا نەبوون.

(٣٣) گەلی لووتیش باوەڕیان بە ترسێنەران نەكرد كە لووت ﷵ پێغەمبەریان بو، جا خوا دەفەرموێ:

(٣٤) بێگومان ئێمە بەرد بارانمان كردن جگە لە ئالی لووت كە لە پێش ڕۆژبوونەوەدا ڕزگارمان كردن لەو بەلایە،

(٣٥) ئەمەش چاكەیەك بو لەلایەن ئێمەوە، هەر ئاوەهایش پاداشتی سوپاسگوزاران دەدەینەوە.

(٣٦) بە ڕاستی ترساندنی لە زەبری لێدانی ئێمە كەچی ئەوان گومانیان بوو لە ترسێنەرەكانو باوەڕیان پێ نەكردن.

(٣٧) خۆ بەراستی لەبارەی میوانەكانیەوە زۆر بگرەو بەردەیان لەگەڵدا كرد، جا چاوەكانیانمان لێ سەندنەوە، چونكە دەیانویست كە خراپە لەگەل میوانەكانیدا بكەن، جا پێیان وترا: دەسا بچەژن سزای من و تۆڵەی ترساندنەكانم چونكە باوەڕتان نەبوپێی.

وَمَآ أَمۡرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٞ كَلَمۡحِۭ بِٱلۡبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدۡ أَهۡلَكۡنَآ أَشۡيَاعَكُمۡ فَهَلۡ مِن مُّدَّكِرٖ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَيۡءٖ فَعَلُوهُ فِي ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٖ وَكَبِيرٖ مُّسۡتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَنَهَرٖ ﴿٥٤﴾ فِي مَقۡعَدِ صِدۡقٍ عِندَ مَلِيكٖ مُّقۡتَدِرِۭ ﴿٥٥﴾

سُورَةُ الرَّحۡمَٰنِ ٥٥ — ٨٧

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلرَّحۡمَٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ ﴿٤﴾ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٖ ﴿٥﴾ وَٱلنَّجۡمُ وَٱلشَّجَرُ يَسۡجُدَانِ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطۡغَوۡاْ فِي ٱلۡمِيزَانِ ﴿٨﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلۡوَزۡنَ بِٱلۡقِسۡطِ وَلَا تُخۡسِرُواْ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَٱلۡأَرۡضَ وَضَعَهَا لِلۡأَنَامِ ﴿١٠﴾ فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَٱلنَّخۡلُ ذَاتُ ٱلۡأَكۡمَامِ ﴿١١﴾ وَٱلۡحَبُّ ذُو ٱلۡعَصۡفِ وَٱلرَّيۡحَانُ ﴿١٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِن صَلۡصَٰلٖ كَٱلۡفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ ٱلۡجَآنَّ مِن مَّارِجٖ مِّن نَّارٖ ﴿١٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

﴿٣٨﴾ سا بەڕاستی لەکاتی بەیانیەکی زوودا سزای بەردەوامیان بۆ هات کە ئەم سزایە بەردەوام بو تا گەیاندنی بە سزای قەبرو پاشان حیسابو پاشان دۆزەخ، جا پێیان وترا:

﴿٣٩﴾ دەی سا بچەژن سزای منو تۆڵەی گوێ نەدان بە ترساندنەکانم.

﴿٤٠﴾ جا بەراستی ئەم قورئانە ئاسان دەکەین بە شێوەیەك کە هەمو کەسێکی ژیر دەتوانێت لێی تێبگات، جا ئایا کەسێك هەیە کە بیربکاتەوەو سود لەم قورئانە وەربگرێت؟ واتە با پەندی لێ وەرگرن هەتا دوچاری سەختو بەڵا نەبوون.

﴿٤١﴾ جا بێگومان کە ترسێنەران هاتنە لای فیرعەونو دەستو دایرەکەی.

﴿٤٢﴾ کە باوەڕیان نەکرد بە هەمو نیشانەکانی ئێمە، سا ئێمەش لە تۆڵەی ئەو لاساریو خۆبەزلزانیو تاوانانەیاندا گرتنمان بە گرتنی دەسەڵاتدارێکی بە توانای وا کە هیچ شتێکی لە دەست دەرنەچێت، کەبە ئاوی نیل خنکاندنی پاش ڕزگارکردنی موسا عليه السلام و پەیڕەوانی، ئینجا ڕو بەکافرانی ئەم ئومەتە دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٤٣﴾ ئایا خوانەناسانی ئێوە چاکترن لەوانە؟ یان ئایا ئێوە لە پەڕاوەکاندا بڕیاری بێ تاوانیتان بۆ هاتوە وا ئەوەندە لە خۆتان بایین؟

﴿٤٤﴾ یان ئایا ئێوە دەڵێن: کە ئێمە کۆمەڵێکی زۆری یەکدەستو بە توانایینو سەرکەوتوو دەبین بەسەر محمد ﷺ وپەیڕەوانیدا؟ بەڕاستی هیچکام لەوانە نین.

﴿٤٥﴾ بەم زوانە ئەم کۆمەڵەی ئێوە تێکدەشکێتو پشت تێ دەکەنو ڕادەکەن،

﴿٤٦﴾ نەك هەر ئەوە بەڵکو قیامەتیش بەڵێنگایانەو بەڕاستی بارودۆخیان لە قیامەت گەورەترو تاڵترە لەم تێکشکانەی دنیایان.

﴿٤٧﴾ بەبێگومان تاوانباران لە گومڕاییو شێتیدان لە دنیاداو لەناو ئاگری بڵێسەدارو تونددان لە پاشەڕۆژدا،

﴿٤٨﴾ ئەو ڕۆژەی کە لەسەر دەمو چاویاندا بەناو ئاگردا ڕادەکێشرێن وپێیان دەوترێت: بچەژن ئاگری گەیشتن بە سەقەر. لە فەرمودەی سەحیحدا کە ئیمامی بوخاریو نەسائی هێناویانە کە کاتێك ئایەتی ﴿ سَيُهۡزَمُ ٱلۡجَمۡعُ ...﴾ دابەزی، عومەر وتی: کام کۆمەڵە دەشکێت؟ کام کۆمەڵە لەناو دەچێت؟ عومەر وتی: کاتێك لەسەر کانیاوەکانی "بەدر" بووینو هەردوو سوپا ڕوبەڕوی یەك وەستابوین پێغەمبەری خوام ﷺ بینی کە لەناو زرێکەی خۆیدا دەجوڵایەوەو دەیفەرمو: ﴿ سَيُهۡزَمُ ٱلۡجَمۡعُ ...﴾ جا ئەو کاتە منیش زانیم مەبەستی ئەم ئایەتە چیە. واتە ئەم ئایەتە پێشتر دابەزیوەو وەعدەی تێکشکاندنی بێباوەڕانی داوە بەڵام هەمو شت کاتێکی دیاری کراوی خۆی هەیە تا ئەوکاتە نەیەت هیچ ناکرێت. وەك دەفەرموێ:

﴿٤٩﴾ بێگومان ئێمە هەمو شتمان بە ئەندازە دروستکردوە. لە فەرمودەیەکدا کە ئەبو هورەیرە رضي الله عنه هێناویەتی وتویەتی: {جَاءَ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي الْقَدَرِ فَنَزَلَتْ: ﴿ يَوۡمَ يُسۡحَبُونَ فِي ٱلنَّارِ ...الى قوله... خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ ﴾ /مسلم وغيره/ بت پەرستەکانی مەکە هاتنە خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ لەبارەی (قەدەر)ەوە کێشەیان لەگەڵدا کرد جا ئەم دووئایەتە ﴿ يَوۡمَ يُسۡحَبُونَ فِي ٱلنَّارِ ...الى قوله... خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ ﴾ هاتە خوارەوە}. ئینجا خوا دەفەرموێ:

(٥٠) ئەوسا فەرمانی ئێمە تەنها یەك جارە وەك چاوكلاكردن هەر وتمان ببە: دەبێت.

(٥١) جا بەڕاستی ئێمە خەڵكانی زۆری وەك ئێوەمان لەناوبردوە، دەی ئایا كەسێك هەیە كە بیر بكاتەوەو لە ڕابردوو پەندو ئامۆژگاری وەربگرێت؟

(٥٢) خۆ هەر شتێكیان كردبێت هەموی لەناو پەڕاوەكاندا تۆمار كراوە پێش كردنی لە (لوح المحفوظ)و پاش كردنیشی لە نامەی كردارەكانیاندا

(٥٣) جا هەرچی گەورەو بچوك هەیەلەتاوانو لەكردار هەر هەموی بە دێڕ نوسراوە بێ زیادو كەم. ئینجا پەروەردگار پاش خراپەكارانو سزایان باسی چاكەكارانو پاداشتیان بە كورتی دەكاتو دەفەرموێ:

(٥٤) بێگومان پارێزكاران لەناو باخچە گەلو روباردان.

(٥٥) لە جێگای بەرێزی پڕ خێروبێردا لەلای پادشای بە دەسەڵاتن كەهەموو داخوازیەكانیان بۆ دێنێتە دی. پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:{الْمُقسِطونَ عِندَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِن نُورٍ، عَن يَمِينِ الرَّحمَنِ، وَكِلتَا يَدَيهِ يَمِين، الَّذِينَ يَعدِلُونَ فِي حُكمِهِم وَأهلِيهِم وَمَاوَلُّوا /مسلم وغيره/ دادپەروەران لەلای خودا لەسەر مینبەرەكانی نورن، لەلای دەستی ڕاستی ڕەحمانەوەن، كە هەردوو دەستی هەر ڕاستەو خاوەنی فەرە، ئەو كەسانەن كە لە بڕیاریاندا لەناو خاوخێزانیانداو لەناو ئەو كەسانەی كە سەرپەرشتیان دەكەن دادپەروەرانە ڕەفتار دەكەن} .

سورەتی ڕەحمان ٥٥ — ٨٧

سورەتی ڕەحمان كە سورەتی پەنجاو پێنجەمی قورئانە، هەشتاو حەوت ئایەتە، لە مەكە هاتووەتە خوارەوە، هەندێك وتویانە لە مەدینە دابەزیوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلوسێ هەمەو پاش سورەتی (الفرقان) و پێش (فاطر) دابەزیوە. ناسخو مەنسوخیشی تێدا نیە.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەو خودا زۆر بە بەزەییە كە بەو سۆزو میهرەبانیە فروانەی هەمو بونەوەری داپۆشیوەو مرۆڤیش لەسایەی دا حەساوەتەوەو نیعمەتەكانی لەژمارەدا نایەتو گەورەترین نیعمەتی هیدایەتو قورئانە.

(٢) كە ئەم قورئانەی لەرێگای پێغەمبەرەوە ﷺ بەم ئومەتەی گەیاندوە.

(٣) مرۆڤی درووستكردوە.

(٤) فێری قسەكردنی كردوە كە دەتوانێ بەزمانی شتە ناودەرونیەكانو ئاوات و خواستەكانی خۆی باس بكات.

(٥) خۆرو مانگیش دێنو دەچن بە پێی حیسابێكی دیاریو ڕێكوپێك كە بە هۆی ئەو هاتوچۆیەوە شەوو ڕۆژو جیاوازی كەشو هەوا بەدی دێتو دەتوانن كاتەكانیان بۆدیاری بكەن هەر بە هۆی ئەو حیسابە دیاریو ڕێكوپێكەیە كە دەتوانرێت بزانرێت چ كاتێك خۆرو مانگ لە یەك ئاراستەدا دەبن خۆر گیرانو مانگ گیران ڕودەداتو هەر بەو هاتوچۆی شەوو ڕۆژەیە كە دەگات بەتەواو بونی تاك تاكی گیانلەبەر و پاشان تەواوبونی تەمەنی ئەم جیهانە بەدیاری كردنێكی پێشی لەلایەن خوداوە.

(٦) خۆ گژوگیاو درەختیش بۆ پەروەردگاریان سوجدە دەبەنو تەسلیمی فەرمانەكانی ئەونو بە ئەندازەی گەردیلەیەكیش لە فەرمانی لانادەن.

(٧) ئاسمانی بەرز كردوەتەوەو تەرازوویشی داناوە بۆ دادپەروەری، تامرۆڤیش فێری دادپەروەری بكات.

(٨) بۆ ئەوەی كە ئێوەش لە ئەندازە دەرنەچن لە سەنگو كێشانەداو سەر ڕاست بن و لە بڕیارتاندا دادپەروەربن.

(٩) با هەڵسەنگانەكانتان دادپەروەرانە بێتو زیان لە كەس نەدەن لەتەرازوو كێشانەدا.

(١٠) جا ئەم زەویەیشی بۆ مەردوم دانا تا لەسەری بژین.

(١١) كە میوەی زۆری تێدایەو دارخورمای خاوەن شكۆفەیش.

(١٢) دانەی خاوەن كاوو گیای بۆن خۆشیش تێدایە.

(١٣) دەی سا ئێوە ئەی جنۆكەو مرۆڤ بە كام چاكەی پەروەردگارتان باوەڕ ناكەن؟ جابر دەڵێت:پێغەمبەر ﷺ هات بۆلای یارەكانیو سورەتی ڕەحمانی لە سەرەتاوە تا كۆتایی بۆ خوێندن، جا ئەوانیش بێدەنگبونو هیچیان نەوت، ئینجا پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {لَقَدْ قَرَأْتُهَا عَلَى الجِنِّ لَيْلَةَ الجِنِّ فَكَانُوا أَحْسَنَ مَرْدُودًا مِنْكُمْ كُنْتُ كُلَّمَا أَتَيْتُ عَلَى قَوْلِهِ ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ قَالُوا لَا بِشَيْءٍ مِنْ نِعَمِكَ رَبَّنَا نُكَذِّبُ فَلَكَ الحَمْدُ/ الترمذي، حسنه الألباني/ بەڕاستی شەوی جنۆكە ئەمەم خوێند بەسەر جنۆكەكاندا لەئێوە جوانتر وەڵامیان دایەوە، هەر وەختێ دەچوم بەسەرئەم فەرمودەی خوایە ﴿دەی سا ئێوە ئەی جنۆكەو مرۆڤ بە كام چاكەی پەروەردگارتان باوەڕ ناكەن؟﴾ دەیان وت: بەهیچ

نیعمەتێکی پەروەردگارمان بێباوەڕنین جاهەربۆتۆیە سوپاس} بەم شێوەیە دەردەکەوێت کە پێغەمبەر ﷺ قسەی لەگەڵ جنۆکەدا کردوەو بانگی کردون بۆ ئایینو قورئانی بۆ خوێندونەتەوە، واتە: پێغەمبەری ئینسانو جنۆکەیە.

(١٤) سەرەتا مرۆڤی لە قوڕێکی وشکبوی وای دروستکرد وەك گۆزەی بە ئاگر سورەوەکراو دەستت لێبدایە زرنگەی دەهات.

(١٥) وە جنۆکەی لە پوختەی ئاگر دروستکرد. پێغەمبەر ﷺ فەرموی:{خُلِقَتْ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ/مسلم وغيره/ فریشتە دروستکراون لەروناکیو جنۆکە دروستکراوە لەپوختەی ئاگرو ئادەمی لەوەی کە بۆتان باسکراوەدروستکراوە} واتە لەخاك دروستکراوە.

(١٦) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(١٧) پەروەردگاری دوو ڕۆژهەڵاتی هاوینو ڕۆژهەڵاتی زستان یان ڕۆژهەڵاتی خۆرو ڕۆژهەڵاتی مانگو پەروەردگاری دوو ڕۆژئاوایشە. لە قورئاندا وشەی ڕۆژهەڵات (المشرق) وە وشەی ڕۆژئاوا (المغرب) بەگوێرەی باسەکان بە شێوەی تاكو جوتو كۆ هاتوە: لە ئایەتی بیستو هەشتی سورەتی شوعەرادا هاتووە:﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ (٢٨)﴾ وە لە سورەتی مەعاریجدا بە كۆ هاتون: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ (٤٠)﴾ وە لەم سورەتەدا بە جوت باسکراون: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ﴾ کاتێك بە تاك هاتون مەبەست ناحیەی ڕۆژئاواو ڕۆژهەڵاتە، دیارە خۆر هەر ڕۆژێ کە هەڵدێت جێگایەکی تایبەتی هەیە لەساڵداو ڕۆژئاوایشی هەروەهایە مانگیش هەر ئاوەهایە، جا لەمڕووەوە ڕۆژئاواو ڕۆژهەڵهاتەکان زۆرن، وە ئەستێرەکان زۆرن کە ئەوانیش خاوەنی ڕۆژئاواو ڕۆژهەڵاتن، جا لەوێدا کە بە کۆ هاتوە دەگونجێت مەبەست ئەوانە بێت، وە لەم سورەتەدا کە یەك لەدوای یەك باسی جوتەکان دەکات وەك دروستکردنو فێر کردن، خۆرو مانگ، ئاسمانو زەوی، جنۆکەو ئینسان، بەهەشتو دۆزەخ، ژیانومردن...هەتادوای. دەگونجێت دوو ڕۆژهەڵاتو دوو ڕۆژئاوا، کە ڕۆژئاواو وڕۆژهەڵاتی درێژترینو کورترین ڕۆژی ساڵ مەبەست بێت، لەراستیدا لەهەمویاندا تواناییو زاناییو دانایی خوادەردەکەوێت.

(١٨) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(١٩) دوو دەریای سەربەخۆ کردوەو دەگەن بە یەك.

رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا۟ مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ فَٱنفُذُوا۟ ۚ لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَـٰنٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَٱلدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾

(٢٠) بەڵام لەنێوانیاندا پەردە هەیەو هیچ کامیان زیادەڕەوی ناکات بەسەر ئەویتریاندا تا هەردووکیان خراپ ببن. زانایانی ئەمڕۆی فیزیای دەڵێن: بەهۆی هێزێك کە پێی دەوترێت "انشداد السطحي" کە بە هۆی جیاوازی چڕیو خەستی دوو دەریادا دروست دەبێت ئەو دوو دەریایە کاتێك کە بەیەك دەگەن تێکەڵاوی یەکتر نابنو تامو ڕەنگی یەکتر ناگۆڕن ئەم حەقیقەتە زانستیە کە ئەمڕۆ زانایان وەك دۆزینەوەیەکی زانستی باسی لێوە دەکەن، کە قورئانی پیرۆز زیاتر لە هەزارو چوارسەد ساڵ پێش ئیستا باسی لێکردوە، ئایا دەگونجێت ئەمە قسەی پیاوێکی نەخوێنەوار بێت کە لە هەمو ژیانیدا لە دەریاوە دور بوە؟

(٢١) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٢٢) لە هەردووکیان مرواریو مەرجان دەردێت.

(٢٣) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٢٤) لەبەر هێزو توانایو کاربەجێیی خۆیەتی کە ئەو کەشتیە گەورانەی وەك چیا بەناو ئەو دەریا گەورانەدا دێنو دەڕۆن .

(٢٥) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٢٦) ئەوەی کە لەسەر ئەم زەویەدایە هەموی لە ناودەچێ.

يُعۡرَفُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ بِسِيمَٰهُمۡ فَيُؤۡخَذُ بِٱلنَّوَٰصِي وَٱلۡأَقۡدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيۡنَهَا وَبَيۡنَ حَمِيمٍ ءَانٖ ﴿٤٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَآ أَفۡنَانٖ ﴿٤٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيۡنَانِ تَجۡرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٖ زَوۡجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشِۭ بَطَآئِنُهَا مِنۡ إِسۡتَبۡرَقٖۚ وَجَنَى ٱلۡجَنَّتَيۡنِ دَانٖ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرۡفِ لَمۡ يَطۡمِثۡهُنَّ إِنسٞ قَبۡلَهُمۡ وَلَا جَآنّٞ ﴿٥٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ ٱلۡيَاقُوتُ وَٱلۡمَرۡجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلۡ جَزَآءُ ٱلۡإِحۡسَٰنِ إِلَّا ٱلۡإِحۡسَٰنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدۡهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيۡنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾

(٢٧) ئەوسا تەنها پەروەردگاری خاوەن شکۆی بەرزو بەڕێزت دەمێنێت .

(٢٨) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٢٩) ئەوەی لە ئاسمانانو زەویدایە هەموویان داوا لەو دەکەنو بێ ئەو هیچ کارێکیان بۆ ناکرێت، ئەو هەمو ڕۆژێك بە ئیشێکەوە خەریکە. پێغەمبەرﷺ لەبارەی ئەم ئایەتەوە دەفەرموێ:{مِنْ شَأْنِهِ أَنْ يَغْفِرَ ذَنْبًا وَيُفَرِّجَ كَرْبًا وَيَرْفَعَ قَوْمًا وَيَخْفِضَ آخَرِينَ/ ابن ماجه، حسنه الألباني/ وە لەو ئیشانەی پەروەردگار ئەوەیە کە لە تاوانێك خۆشدەبێتو گرفتاریەك لادەباتو گەلێك بەرزدەکاتەوەو هەندێکی تر نزم دەکاتەوە}.

(٣٠) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٣١) بەم زووانە ڕو لە کارو کردارتان دەکەین ئەی جنۆکەو مرۆڤ، جادەستمان خاڵی دەبێت بۆ حیسابو کیتاب لە گەڵ ئێوەش دا، دیارە اللهُ هیچ کات سەرقاڵ نیە تا لە پاشدا دەستی خاڵی ببێت بۆ تۆڵە وەرگرتن لێمان، بەڵکو ئەمە هەڕەشەیەکی زۆر توندەو بەگوێرەی عەقڵی خۆمان لەگەڵمان دەدوێت.

(٣٢) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٣٣) ئەی دەستەی جنۆکەو مرۆڤ ئەگەر دەتوانن بە هەمو گۆشەو بەشەکانی ئاسمانانو زەویدا تێبپەڕن، جا تێپەڕن ناتوانن تێیدا تێبپەڕن مەگەر بە هێزێکی گەورە، وتراوە کاتێك کەجنۆکەو ئینسان کۆ دەکاتەوە، ئینجا پێیان دەوترێت ئەگەر دەتوانن هەڵبێنو خۆتان ڕزگار بکەن وابکەن، ئاشکرایە کە ئەمەتان پێناکرێت مەگەر بە هێزێکی گەورە کە لەو ڕۆژەشدا هیچکەس هیچ هێزو دەسەڵاتێکی لە دەستدا نیە و هەمو هێز هەر بەدەست اللهُ ﷻ. جا ئەگەر مەبەست دنیا بێت لێرەدا ئەم ئایەتە مرۆڤ هەڵدەنێت بۆ پەیداکردنی زانیاریو دەسەڵات تا بتوانێت بەم جیهانەدا بگەڕێتو زیاتر ڕێکوپێکی ئەم بوونەوەرەو سوودەکانی بۆ دەرکەوێتو بزانێت کە خالیقی ئەم بوونەوەرە زۆر بە دەسەڵاتو زاناو دانایەو تاکەو هاوبەشی نیەو کەسیش ئەوەی کە ئەو کردویەتی پێی ناکرێت.

(٣٤) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٣٥) جا ئەگەر بتانەوێت هەڵبێن دادەبارێت بەسەرتاندا گڕی ئاگری تەواوی بێدووکەڵو بە دووکەڵەوە ئەوساش یارمەتی نادرێن بۆ ڕزگاربوونتان،

(٣٦) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٣٧) جا ئەو کاتەی کە ئاسمان لەتبو، بو بە گوڵی سورو وەك چەرمی سوری لێهاتو شێوەی ڕۆنی داخکراوی لێنیشت لە سەختیداو توایەوە کە کاتی قیامەتە، جا ئەو کاتە دەزانن چیتان کێلاوە،

(٣٨) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٣٩) جا لەو ڕۆژەدا نە مرۆڤ و نە جنۆکە پرسیار لە تاوانی ناکرێت، لەو ڕۆژەدا هەمو کەس خۆی بۆخۆی دەزانێت چی کردوە هەر بە شێوازیش دەناسرێنەوە بۆ مەئموران.

(٤٠) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٤١) تاوانباران هەر بە سەرو سیمایاندا دەناسرێن، ئەوسا ناوچاوانیان لەگەڵ پێکانیاندا دەگیرێتو بۆ ناو دۆزەخ فڕە دەدرێن،

(٤٢) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٤٣) ئەمە ئەو دۆزەخیە کە تاوانباران باوەڕیان پێی نەبو.

(٤٤) جا ئەمرۆ لەنێوان ئەو دۆزەخەو لەنێوان ئاوی گەرمی داخدا دەخولێنەوە لەم بۆ ئەوو لەو بۆ ئەم، ئەوەیە سەرئەنجامی تاوانبارانی خوانەناس،

(٤٥) دەی سا بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٤٦﴾ ئەوسا هەر کەسێك کە لە دنیادا لە پەروەردگاری خۆی ترسا بێت لە ڕۆژی قیامەتدا دوو باخی بۆهەیە.

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:{إِنَّ فِي الْجَنَّةِ جَنَّتَيْنِ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا مِنْ فِضَّةٍ وَجَنَّتَيْنِ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا مِنْ ذَهَبٍ وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ /مسلم وغيره/ بێگومان لەناو بەهەشتی گەورەدا دوو باخچە هەیە کەزەرفەکانیو هەرچی تێدا هەیە لەزیوەو دوو باخچەی تر کە زەرفەکانیو هەرچی تێدا هەیە لەزێڕەو لەنێوان ئەو گەلەو لەنێوان ئەوەی کەبڕوانن بۆ پەروەردگاری خۆیان تەنها عەبای گەورایەتیە لە سەر ڕوی ئەوزاتە، لەناو باخچەی هەمیشەیی حەسانەوەدان}.

﴿٤٧﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٤٨﴾ هەردوو باخەکە خاوەنی درەختی جرِوپڕو بە پەلكو پۆن،

﴿٤٩﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٥٠﴾ لەناو ئەو دوو باخچەدا دوو جۆگەی ئاوی تێدایە کە هەمیشە دەڕوات.

﴿٥١﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٥٢﴾ لەناو ئەو دوو باخچەدا هەمو میوەیەکی تێدایەو لفی یەکنو لەیەك دەچن.

﴿٥٣﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٥٤﴾ لەسەر ڕایەخ گەلێك کەتانەکانیان لە هەورێشمی ئەستورە پاڵیانداوەتەوەو میوەی گەیشتوی ئەو دوو باخە نزیکە لێیانەوەو بە هەر شێوەیەك بن دەستیان پێی دەگات.

﴿٥٥﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٥٦﴾ جا لەسەر ئەو ڕایەخانە ئافرەتانێکی لەسەرە کە هەر چاویان لە هاوسەرەکەی خۆیانەو کەس لەو بە جوانتر نازاننو هەمویان کچنو پێش ئەو مێردەی خۆیان نە جنۆکەو نەمرۆڤی تر نزیکیان نەکەوتون.

﴿٥٧﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٥٨﴾ ئەو ئافرەتانە ئەوەندە پاكو سپیو جوانن هەر دەڵێی مرواری گەورەو بچوکن.

﴿٥٩﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟ لەم بارەوە دەیان فەرموودە هەیە، بەڵام ئێمە لێرەدا یەکێك لەو فەرمودانە دەهێنین کە دەفەرموێ: {إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى

فِيهِمَا فَٰكِهَةٌ وَنَخۡلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيۡرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَّقۡصُورَٰتٌ فِي ٱلۡخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمۡ يَطۡمِثۡهُنَّ إِنسٌ قَبۡلَهُمۡ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفۡرَفٍ خُضۡرٍ وَعَبۡقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَٰرَكَ ٱسۡمُ رَبِّكَ ذِي ٱلۡجَلَٰلِ وَٱلۡإِكۡرَامِ ﴿٧٨﴾

٥٦ سُورَةُ الوَاقِعَةِ ٩٦

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيۡسَ لِوَقۡعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ ٱلۡأَرۡضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ ٱلۡجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتۡ هَبَآءً مُّنۢبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنتُمۡ أَزۡوَٰجًا ثَلَٰثَةً ﴿٧﴾ فَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ ﴿٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِّنَ ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١٤﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوۡضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيۡهَا مُتَقَٰبِلِينَ ﴿١٦﴾

صُورَةِ الْقَمرِ لَيلَةَ البَدرِ، وَالَّتِي تَلِيهَا عَلَى أَضوإِ كَوكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ، لِكُلِّ امرِىءٍ زَوجَتَانِ اثنَانِ، يُرَى مُخّ سُوقِهِما مِن وَرَاءِ اللَّحمِ، وَمَا فِي الجَنَّةِ أَعزَب /مسلم وغيره/ بێگومان یەکەم دەستە کە دەچنە بەهەشتەوە لەسەر وێنەی مانگی چواردەنو ئەوەش پاش ئەوان دەچێت لەسەر شێوەی ڕوناکترین ئەستێرەی ئاسمانە، هەر پیاوێکی بەهەشتی دوو هاوسەری هەیە کە مۆخی قاچیان لەژێر گۆشتەوە دیارە، ئەوسا لەناو بەهەشتدا هیچکەس بێ هاوسەر نیە}

﴿٦٠﴾ ئایا پاداشتی چاکەو خودا پەرستیو یەکخواپەرستی جگە لە چاکە کە بەهەشتو نازو نیعمەتەکانیەتی شتێکی تر هەیە؟ واتە ئەوان منیان پەرستوەو منیش بەهەشتیان پێدەدەم.

﴿٦١﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٦٢﴾ جگە لەو دووانە دوو باخچەی تریش هەن کە پلەیان کەمترە لە دوو باخچەکەی پێشوو.

﴿٦٣﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

﴿٦٤﴾ ئەو دوو باخچە ئەوەندە سەوزو تێرئاو و بە ڕەونەقن لە دوورەوە ڕەش دەنوێنن،

﴿٦٥﴾ دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٦٦) لەناو ئەو دوو باخچەدا دوو چاوگەی ئاوی تێدایە کە هەڵدەقوڵێن.

(٦٧) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٦٨) لەناویاندایە میوەی زۆرو دارخورماو هەنار.

(٦٩) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٧٠) لەناو ئەو باخچانەدا ئافرەتانی چاكو جوانی تێدایە،

(٧١) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٧٢) ئافرەتانی چاو گەورەو ڕەش هەر لەناو ئەو خێوەتانەدان،

(٧٣) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟ لە فەرمودەدا کە ئیمامی بوخاریو مسلم هێناویانە هاتووە کە پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمویەتی{إنَّ في الجَنَّةِ خيمَةً مِن لُؤلُؤةٍ مُجَوَّفَةٍ عرضُها سِتُّونَ ميلاً (طولُها سِتُّونَ ميلاً.مسلم) في كُلِّ زَاوِيَةٍ مِنها أهلٌ مايَرَونَ الاخَرين، يَطُوفُ عَلَيهِمُ المُؤمِنونَ/ مسلم / بێگومان لەناو بەهەشتدا خێوەتی مرواری ناو بۆشی تێدایە پانایییەکەی شەست میلە (و درێژیەکەشی شەست میلە) لە هەمو گۆشەیەکی ئەو خێوەتەدا خێزانی باوەڕدارانی تێدایە کە ئەوانی تر نایبینن، کە باوەڕداران بەسەریاندا دەسوڕێنەوە}. جا پەروەردگار دەفەرموێ:

(٧٤) کە ئەو ئافرەتانە پێش ئەو هاوسەرەی خۆیان نە مرۆڤ و نە جنۆکە نزیکیان نەکەوتونو هەمیشە کچن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {وَلَوْ اطَّلَعَتْ امْرَأَةٌ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَى الْأَرْضِ لَمَلَأَتْ مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلَطَابَ مَا بَيْنَهُمَا وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنْ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا /أحمد، صحيح الألباني/ ئەگەر ئافرەتێك لە ئافرەتانی خەڵکی بەهەشت بێنە سەر زەوی نێوانی ئاسمانوزەوی پڕ دەکەن لە بۆنی خۆش ونێوانیان پاكوخۆش دەبێتو بەراستی ئەوسەرپۆشەی کەلەسەر سەریەتی چاکترە لەدنیاو لەوەی کە تێیدایە}

(٧٥) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٧٦) شانیان داناوە لەسەر ڕایەخو پاڵپشتی بەرزو بە پارچەی سەوزو نایابو جوان داپۆشراو.

(٧٧) دەی سا ئێوە بە کام چاکەی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟

(٧٨) خاوەنی فەڕو چاکەی زۆرە ناوی پەروەردگارت کە خاوەن شکۆو زۆر بەڕێزە. لە فەرمودەدا کە مسلمو خاوەنانی سونەت هێناویانە کە پێغەمبەرمان ﷺ پاش سەلامدانەوەی نوێژ هەر بەو ئەندازەی دادەنیشت کەسێ جار(استَغفِرُاللهِ)ی دەکردو دەیفەرمو:{اللهُمَّ أنتَ السَّلامُ وَمِنكَ السَّلام، تَبَارَكتَ يَاذا الجلالِ وَالإكرَامِ/ ئەی خودایە تۆ هەر خۆت سەلامیو هەر لەتۆیشەوەیە هێمنیو ئاشتی، خاوەنی فەڕوخێری زۆری ئەی خاوەن شکۆو زۆر بەڕێز}.

٥٦ سورەتی واقیعە ٩٦

سورەتی واقیعە کە سورەتی پەنجاوشەشەمی قورئانە، نەوەدو شەش ئایەتەو لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، هەندێك دەڵێن جگە لە ئایەتی ﴿ أَفَمِنۡ هَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ تَعۡجَبُونَ ٥٩ ﴾ وە ئایەتی ﴿ ثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ٣٩ وَثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأٓخِرِينَ ٤٠ ﴾ ئەم سورەتە ناسخو مەنسوخی تێدا نیە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چلوشەشەمەو پاش سورەتی (طه) و پێش (الشعراء) دابەزیوە.

ئەم سورەتە لە گەڵ سورەتی پێشودا کە سورەتی " الرحمن" ـە هەم ماناو تەواوکەری یەکترن کە باس لە هاتنی قیامەتو باسی بەهەشتو دۆزەخ دەکەن، جا لە سورەتی ڕەحماندا تەنها باس لە لەتبونی ئاسمان دەکات، وەلەم سورەتەدا باس لە جوڵانو بومەلەرزەی زەوی دەکات وەك ئەوە وایە کە یەك سورەت بن، ئیبنوعەباس دەڵێت: ئەبوبەکر بەپێغەمبەرﷺ ی وت: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ پیربویت، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {شَيَّبَتْنِي هُودٌ وَالْوَاقِعَةُ وَالْمُرْسَلَاتُ وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ/ الترمذي، صحيح الألباني/ واتە پیری کردم سورتی هودو واقیعەو مورسەلاتو عەمەو تەکویر} چونکە داوای خۆگری و ڕووداوەکانی هاتنی قیامەتیان تێدایە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) هەر کاتێك قیامەت هات.

(٢) هیچکەس ناتوانێت لەو ڕووداوە نکولی بکاتو هەمو دانی پێدادەنێن بەڵام هیچ سوودێك لەو دان پێدانانەیان وەرناگرن.

(٣) کە ئەو ڕۆژە نزم کەرەوەی خوانەناسو ملهوڕو خۆبەزلزانانەو بەرزکەرەوەی خواناسو پارێزکارانە.

(٤) هەرکاتێك زەوی جوڵێنرا بە جوڵاندن.

(٥) وەچیاکان ڕێزاڵ ڕێزاڵ بون.

(٦) ئەوسا بون بە تۆزو بڵاوبوونەوە، لەپاش ئەو کاتەی کە ئەوانە ڕویانداو خەڵك هەموی مردنو پاشان زیندو کرانەوەوخەڵك دادگایی کرا،

يَطُوفُ عَلَيۡهِمۡ وِلۡدَٰنٞ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكۡوَابٖ وَأَبَارِيقَ وَكَأۡسٖ مِّن مَّعِينٖ ﴿١٨﴾ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنۡهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَٰكِهَةٖ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحۡمِ طَيۡرٖ مِّمَّا يَشۡتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٞ ﴿٢٢﴾ كَأَمۡثَٰلِ ٱللُّؤۡلُوِٕ ٱلۡمَكۡنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوٗا وَلَا تَأۡثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلٗا سَلَٰمٗا سَلَٰمٗا ﴿٢٦﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡيَمِينِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِي سِدۡرٖ مَّخۡضُودٖ ﴿٢٨﴾ وَطَلۡحٖ مَّنضُودٖ ﴿٢٩﴾ وَظِلّٖ مَّمۡدُودٖ ﴿٣٠﴾ وَمَآءٖ مَّسۡكُوبٖ ﴿٣١﴾ وَفَٰكِهَةٖ كَثِيرَةٖ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقۡطُوعَةٖ وَلَا مَمۡنُوعَةٖ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٖ مَّرۡفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنشَأۡنَٰهُنَّ إِنشَآءٗ ﴿٣٥﴾ فَجَعَلۡنَٰهُنَّ أَبۡكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتۡرَابٗا ﴿٣٧﴾ لِّأَصۡحَٰبِ ٱلۡيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِي سَمُومٖ وَحَمِيمٖ ﴿٤٢﴾ وَظِلّٖ مِّن يَحۡمُومٖ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٖ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَبۡلَ ذَٰلِكَ مُتۡرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُواْ يُصِرُّونَ عَلَى ٱلۡحِنثِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُواْ يَقُولُونَ أَئِذَا مِتۡنَا وَكُنَّا تُرَابٗا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلۡأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلۡ إِنَّ ٱلۡأَوَّلِينَ وَٱلۡأٓخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجۡمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوۡمٖ مَّعۡلُومٖ ﴿٥٠﴾

(٧) ئێوە لەو کاتەدا بەگوێرەی کردارەکانتان دەکرێن بە سێ بەشەوە، کە بەشەکانیش ئەمانەن:

(٨) ئەوسا بەشێکیان یارانی دەستە ڕاستین، چ پیاوانێکی بەرزو بەڕێزن یارانی دەستە ڕاستی. ئەوانەی کە بە دەستی ڕاستیان نامەی کرداری خۆیان وەردەگرنەوەو بەشانازییەوە هاوار دەکەن: ها وەرن نامەکانمان بخوێننەوە.

(٩) جا بەشێکی تریان یارانی دەستە چەپین چ پیاوانێکی چاوشۆڕو شەرمەندن یارانی دەستە چەپی ئەوانەی کە بە دەستی چەپیان نامەی کرداری خۆیان وەردەگرنەوەو هاواری مردنی هەمیشەیی دەکەن بۆخۆیان.

(١٠) جا بەشی سێهەمیان ئەو کەسانەن پێشکەوتون لەچاکەکاریدا، کەهەمیشە وەپێشدەکەون لەپلەو مەقامدا،

(١١) ئائەوانەن نزیکانی پەروەردگاری خۆیان.

(١٢) لەناو باخچەگەلی نازو نیعمەتدان،

(١٣) ئەوانە کۆمەڵێکن لە گەلانی پێشو،

(١٤) وە کەمێکیش لەوانەی دوایین. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ/ متفق علیه/ ئێمەین کۆتاییو پێشکەوتوین} وتراوە: مەبەست لەم ئایەتانە ئومەتی محمدە ﷺ واتە پێشکەوتوان زۆربەیان لەوانن کە لە سەرەتای ئەم ئومەتەوە بوونو کەمێکیشیان لەوانەن کەدواتر دێن کەئەمەش گەورەی و بەرزی باوەڕدارانی سەرەتا پیشان دەدات، وەك پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ /متفق علیه/ باشترینی خەڵك ئەمانەی هاوچەرخی منن، پاشان ئەوانەی کە پاش ئەمانەدێن، پاشان ئەوانەی کە پاش ئەوانەش دێن} ئاشکرایە لەهەمو ئومەتێکدا باوەڕدارانی سەرەتاییان باشترین کەسی ئەو ئومەتە بوون، هەربۆیە دژمنانی ئایین هەمیشە ئەوان بەنیشانە دەگرنو بەنزمکردنەوەی ئەوانەوە شەووڕۆژ خەریك دەبن، خوالەناویانببات‌و خەیاڵیان خاوەوتراوە"دەریایش بەدەمی سەگ گڵاونابێ". جا زۆرترینی ئەهلی بەهەشتیش ئومەتی محمدە ﷺ، وەك خۆی دەفەرموێ: {أَهْلُ الْجَنَّةِ عِشْرُونَ وَمِائَةُ صَفٍّ ثَمَانُونَ مِنْهَا أُمَّتِي وَأَرْبَعُونَ سَائِرُ النَّاسِ/أحمد، صححه الألباني / ئەهلی بەهەشت سەدو بیست ریزە کە هەشتا ریزی ئومەتی منەو چلەکەیشی خەڵکی ترە}.

(١٥) لەسەر تەختگەلێکی چنراو لە زێڕن.

(١٦) شانیان داناوە لەسەریان کە ڕوبەڕوی یەکترن.

(١٧) منداڵانی هەمیشە منداڵ هەمیشە هاتوچۆ دەکەن بەناویانداو خزمەتیان دەکەن.

(١٨) بە گۆزەیانی بێ دەستو لولەو مەسینەگەلو پەرداخی پڕ لە شەرابەوە،

(١٩) کە دەیخۆنەوە نە سەریان لێ تێکدەداتو نە لەخۆدەچن.

(٢٠) جا دەگەڕێن بەناویاندا بەمیوەی زۆر لەوەی کە خۆیان هەڵی دەبژێرن.

(٢١) ئەوسا گۆشتی باڵندەش لەوانەی کە ئارەزۆی دەکەن.

(٢٢) جا لەوێدا بۆیان هەیە کچانی سپیو چاوڕەش.

(٢٣) هەروەك مرواری تازەی شاراوە کە تۆز لێی نەدابن و دەستی کەسیشیان لێ نەکەوتبێت.

(٢٤) ئەمانە هەموی لە پاداشتی ئەو کردارە چاکانەی کە لە دنیادا کردویانە.

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَأَكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَٰرِبُونَ شُرْبَ ٱلْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾

(٢٥) نه هیچ قسەیەکی پڕوپوچو هەرزەیانە دەبیستنو نه گوناه و تاوانێك.

(٢٦) تەنها هەر سەلام کردنەو قسەی بە کەڵکو بێ زیانە، جا بۆ بەشی سێیەمیش دەفەرموێ:

(٢٧) جا یارانی دەستە ڕاست چ پیاوانێکی بەرزو بەڕێزن پیاوانی دەستە ڕاست،

(٢٨) لەناو باخی کەناری بێدڕکدان. عامر دەڵێت: پیاوێکی ئەعرابی هاتە خزمەتی پێغەمبەرو ﷺ وتی: ئەی پێغەمبەرﷺ خوا باس لە درەختێك دەکات لە بەهەشتدا کە ئەو درەختە بە هۆی دڕکەکانی ئێشو ئازار دروست دەکات؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەوە کامەیە؟ وتی: داری کەنار پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: {أَلَيسَ اللهُ يَقُولُ: ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ﴾ خضد اللهُ شوكه فَجَعَلَ مَكَانَ كُلِّ شَوكَةٍ ثَمَرَةً فإنَّها لَتَنبُتُ ثَمَرًا تُفَتَّقُ الثَّمَرَةُ مِنهَا عَن اثنين وَسَبعِينَ لَونًا مِن طَعَامٍ مَا فِيهَا لَونٌ يَشْبَهُ الآخَرَ / ابن أبي الدنيا، الألباني: صحيح لغيره / ئەی اللّٰه نافەرموێ: ﴿لەناوباخی کەناری بێدڕکدان؟﴾اللّٰه دڕکەکانی لێ لابردوە جا لە جێگای هەردڕکێکدا میوەیەکی لێ ڕواندوە، ئەوسا میوەیەك سەوز دەکات کە دانەیەکی لێ لەت دەکرێت حەفتاودوو ڕەنگ لەخواردنی تێدایە هیچ ڕەنگێکی تێدانیە کەلەوی تر بچێت}

(٢٩) سا لەناو باخچەی مۆزی لەسەر یەك سەفتەکراودان.

(٣٠) جا لەژێر سێبەری پانو پۆڕو درێژدان. ئیمامی بوخاری لە ئەبو هورەیرەوە هێناویەتی کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:{إنَّ في الجَنَّةِ شَجَرَةً يَسيرُ الرَّاكِبُ في ظِلِّها مِأَةَ عَامٍ لايَقطَعُها، إقرَؤا إن شِئتُم ﴿وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ﴾/ بێگومان لەناو بەهەشتدا درەختی وا هەیە کە سەد ساڵ سوار لەژێریدا بڕوات هێشتا لەژێرسێبەری دەرناچێت، ئەگەر ئارەزۆتان لێی هەیە با ئایەتی ﴿وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ﴾ /سێبەری درێژ ﴾ بخوێننەوە} .

(٣١) خۆ تێیدایە ئاوی هەمیشە ڕۆیشتویش.

(٣٢) سا تێدایە میوەی زۆری جۆراو جۆر.

(٣٣) نە دوایی دێتو نە قەدەغە دەکرێت. پێغەمبەرمان ﷺ جارێکیان لە نوێژدا جموجۆڵێکی کرد پاشان یارەکانی ئەو جموجۆڵەیان لێ پرسی فەرمووی:{إِنِّي أُرِيتُ الجَنَّةَ فَتَنَاوَلْتُ مِنهَا عُنقُودًا وَلَو أَخَذتُهُ لَأَكَلتُم مِنهُ مَا بَقِيَتِ الدُّنيَا/متفق عليه/ بێگومان بەهەشتم بینیو دەستم برد بۆ هێشویەك، جا ئەگەر بمهێنایە بەستان بو هەتا دنیا هەیە} .

(٣٤) جا فەرشو ڕایەخگەلی نەرموبەرز یان ئافرەتانی باڵا بەرز. لەراستیدا هەردووکیانی تێدایە.

(٣٥) بێگومان ئێمە لەوێدا ئافرەتانێکمان سەرلەنوێ دروستکرد چۆن دروستکردنێك.

(٣٦) ئەوسا بڕیارماندا کە ئەوانە هەمیشە کچبن. هەرچەند جار کەمێردەکانیان دەچنە لایان دەبنەوە بەکچو بێ ئازارن.

(٣٧) ئەوان مێردی خۆیان خۆش دەوێتو هاوسنو ساڵی یەکترن. پێغەمبەرمان ﷺ باس لە تەمەنی ئەهلی بەهەشت دەکاتو دەفەرموێ:{يَدخُلُ أَهلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ جُردًا مُردًا كَأَنَّهُم مُكَحَّلُونَ أَبنَاءُ ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ سَنَةً/ الترمذي، صححه الألباني/ بەهەشتیان دەچنە بەهەشتەوە لەحاڵێکدا بێ توکو بێسمێڵو ریشو چاو ڕەشن، وەك ئەوەی کە چاویان ڕەشتبێ کە کوڕانی سیوسێ ساڵەن} ئەم هەمو نیعمەتە بەرزو بەنرخە بۆ کێ؟

(٣٨) بۆ یارانی دەستە ڕاستین.

(٣٩) کەتاقمێکی گەلانی پێشون. تاقمێکی گەلانی دواین واتە بەشێکی ئەوانە هی ئوممەتانی پێش ئێمەیەو بەشەکەی تریان لەم ئوممەتەی ئێمەیە، ولله الحمد.

(٤١) جا یارانی دەستە چەپی چ خراپ کەسانێکن یارانی دەستە چەپی، ئەمانە:

(٤٢) لەناوی گڕە بای زۆر گەرمو خواردنەوەی ئاوی داخدان.

(٤٣) وە لەژێر سێبەری چڕە دووکەڵی گەرمدان.

(٤٤) نە فێنکی تێدایەو نە هەناسەیەکی ئارامی تێدا دەدەن.

(٤٥) چونکە ئەوانە لەپێشدا ئەهلی سەیرو سەفاو خۆشگوزەرانی بوون.

(٤٦) جا ئەوان سوربون لەسەر گوناهی گەورە کە هاوبەش دانان بۆ پەروەردگارو نەناسینی ئەو زاتە گەورەیە بو.

(٤٧) خۆ ئەوان دەیان وت: ئایا ئێمە کاتێ کەمردینو بوین بە خاكو بە ئێسكەڕزاو تازە ئایا زیندو دەکرێینەوە؟

(٤٨) ئایا ئەو زیندو کردنەوە بۆ ئێمە هەیە بۆ باو باپیرانیشمان دەبێو ئەوانیش هەر زیندو دەکرێنەوە؟!

(٤٩) بڵێ: بێگومان ئەوانەی کە لە پێشدا بوونو ئەوانەیش کە لەپاشدا هاتون.

(٥٠) بەدڵنیاییەوە هەمویان کۆ دەکرێنەوە بۆ کاتی ڕۆژی زانراو کە ڕۆژی قیامەتو حیسابە،

(٥١) پاشان بێگومان ئێوە ئەی ڕێ لێگومبوانی خوانەناس پاش زیندو کردنەوەتانو پاش حیسابو فڕەدانتان بۆ ناو ئاگری دۆزەخ.

(٥٢) بێگومان دەبێ لە بەری داری ژەقنەموت بخۆن کەتاڵترینو بۆن ناخۆشترین درەختە . پێغەمبەر ﷺ لەبارەیەوە دەفەرموێ: {لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ/ الترمذي، صححه الألباني/ بێگومان ئەگەر یەك تكە لەئاوی ئەو ژەقنەموتە بتكێتە ئەم دنیایە ژیانی خەڵكی ئەم دنیایە خراپ دەکات، سا دەبێ ژیانی ئەو کەسە چۆن بێت کە ئەمە خواردنی بێت؟!}

(٥٣) جا سكی خۆیانی لێ پڕ دەکەن.

(٥٤) ئەوسا بەسەریدا ئاوی داخ دەخۆنەوە.

(٥٥) جا هەر دەخۆنەوەو دەخۆنەوە بەڵام هەر تینوەتیان ناشكێت، وەك ئەو وشترەی کەدوچاری نەخۆشی تێرئاونەبون دەبێت.

(٥٦) ئەمەیە سەرەتای پێشوازی لێکردنیان بۆ میوانداری! ئاخۆدەبێ لەپاشدا چییان لێ بکرێت؟

(٥٧) ئێمە ئێوەمان دروستکردوە دەی بۆدەبێ باوەڕ نەکەن بە زیندوبونەوە.

(٥٨) ئایا ئێوە ئاوی شەهوەتتان بینیوە ئەوکاتەی کە دەیرژێنن؟

(٥٩) ئایا ئێوە ئەو شەهوەتە دروست دەکەن یان ئێمەین دروستی دەکەین؟ بۆ بیر لە دروستبونی خۆتان ناکەنەوە تا لە دووبارە زیندوبونەوەتان گومانتان نەمێنێت؟

(٦٠) ئێمە مردنمان داناوە بۆتانو ئێمە بەپاش نادرێینو کەس ناتوانێت دەست بخاتە ناو کاروبارمانەوە.

(٦١) لەسەر ئەوەی کە ئەگەر ئێوە بگۆڕینەوە بە وێنە گەلێکی وەکو خۆتانو سەر لەنوێ دروستتان بکەینەوە لە شێوەیەکدا کەخۆتان نازانن.

(٦٢) جا بە ڕاستی خۆتان دەزانن بە دروستبونی یەکەمتان، سا ئیتر دەبوایە بیر بکەنەوە؟

(٦٣) ئایا دەبینن ئەوەی کە زەوی بۆدەکێڵن؟

(٦٤) ئایا ئێوە سەوزی دەکەن یان ئێمەین سەوزی دەکەین؟

(٦٥) ئەگەر ئارەزۆمان لێ بێت هەموی وشك دەکەین خۆ ئیتر ئێوە لەو ڕووداوە سەختە کتوپڕیە سەرتان سوڕدەمێنێت،

(٦٦) ئەوسا دەڵێن بەڕاستی ئێمە زیانمان لێ کەوت،

(٦٧) بەڵکو ئێمە بێ بەشکراین.

(٦٨) ئایا دەبینن ئەو ئاوەی کە دەیخۆنەوە؟

(٦٩) ئایا ئێوە لە هەورەکانەوە ڕەوانەی دەکەن یان ئێمەین دەیبارێنین؟

(٧٠) ئەگەر ئارەزۆمان لێبێت دەیکەین بە ئاوێکی تاڵ کە کەس نەتوانێت بیخواتەوە، دەی حەق وابو ئێوە سوپاسگوزاربن.

(٧١) ئایا دەبینن ئەو ئاگرەی کە خۆتان هەڵیدەگرێنن؟

(٧٢) ئایا ئێوە درەختی ئەو ئاگرەتان دروستکردوە یان ئێمە دروستکاری ئەو درەختەین؟درەختێکی تەڕوپەلکی خۆی لەیەك دەدەدیت ئاگردەکاتەوە.

(٧٣) ئێمە ئەو درەختەمان کردوە بە بیرەوەری ئاگری دۆزەخو سود لێوەرگرتن بۆ ڕێبواران و دانیشتوانیش چاکتر. پێغەمبەرمان

إِنَّهُۥ لَقُرۡءَانٞ كَرِيمٞ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلۡمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَنتُم مُّدۡهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوۡلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلۡحُلۡقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمۡ حِينَئِذٖ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحۡنُ أَقۡرَبُ إِلَيۡهِ مِنكُمۡ وَلَٰكِن لَّا تُبۡصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوۡلَآ إِن كُنتُمۡ غَيۡرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرۡجِعُونَهَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلۡمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوۡحٞ وَرَيۡحَانٞ وَجَنَّتُ نَعِيمٖ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَٰمٞ لَّكَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٞ مِّنۡ حَمِيمٖ ﴿٩٣﴾ وَتَصۡلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلۡيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

سُورَةُ الحَدِيدِ — ٥٧ — ٢٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ ٱلۡأَوَّلُ وَٱلۡأٓخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلۡبَاطِنُۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

ﷺ لەبارەی ئەم ئاگری دنیامانەدا کەئاسنی پێدەتاوێنینەوە دەفەرموێ: {نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي تُوقِدُونَ جُزْءٌ وَاحِدٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالُوا وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَإِنَّهَا فُضِّلَتْ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا/ الترمذي، صححه الألباني/ ئەم ئاگرەتان کەئێوە هەڵیدەگیرسێنن یەك بەشە لەحەفتا بەشی گەرمایی دۆزەخ، وتیان: بەخوا هەر ئەمەش بێت بەسە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: جا بەراستی ئەو شەستو نۆ پلەی بەسەرئەمدا زیادە کە هەریەکیان گەرماکەی وەك ئەمە} وتراوە لەناو نیوەدوورگەی عەرەبدا دوو درەخت هەیە کە یەکێکیان ناوی (مەرخە)و ئەوی تریان ناوی (عەفار)ە ئەگەر دوو لقی لە یەك بدەیت ئاگر دەکاتەوە، جا داری تەڕو ئاگری سوتێنەر پەروەردگار لەناو یەکدا کۆی کردوەتەوە (سبحان الله، لە هێزو دەسەڵاتی ئەی پەروەردگار). جا هەر دوا بەدوای ئەوەدا دەفەرموێ:

﴿٧٤﴾ سا بەرزو بەرێزی بگرە ناوی پەروەردگاری گەورەت.

﴿٧٥﴾ جا سوێند بەو جێگایانەی کە ئەستێرەکانی لێ هەڵدێتو لێی ئاوا دەبن. ئەمەسوێندی خوایە کەگەورەیی دەسەڵاتی خۆی پیشان دەدات، بۆکەسیترنیە سوێند بە جگە لە خوابخوات، وریابە قیاسی خەڵك نەکەیتە سەرخوا.

﴿٧٦﴾ جا بێگومان ئەگەر بزانن ئەوە سوێندێکی گەورەیە.

﴿٧٧﴾ بێگومان ئەوە قورئانێکی بەڕێزە.

﴿٧٨﴾ لەناوپەڕاوێکی پارێزراو شاراوەیە کە لەوحولەحفوزە.

﴿٧٩﴾ کەبێجگە لە فریشتەکان هیچ کەسێکی تر لێی نزیك نەبوەتەوە. واتە بێباوەڕان درۆ دەکەن کە دەڵێن: ئەم قورئانە جادوە یان قسەی پڕوپوچی کۆنە یان شەیتانەکان بەگوێیدا دەچپێنن،وانیە بەڵکو ئەم قورئانە،

﴿٨٠﴾ ڕەوانەکراوێکە لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە.

﴿٨١﴾ دەی ئایا ئێوە بەم قورئانە گاڵتە دەکەن.

﴿٨٢﴾ جا ئێوە باران کە سەرچاوەی ڕۆزیتانە وا دایدەنێن کە بەهۆی برجی فلانی یان ئەستێرەی فلانی باریوەو دەیکەن بە هاوبەشی خودا بێگومان کە ئێوە بێباوەڕن ئەگینا شتی وا ناکەن، واتە بەهۆی ئەو نیعمەتەی کە پێمان دان پێویستبو سوپاسی پەروەردگار بکەن، کەچی ئێوە ئەو نیعمەتانەتان کرد بە هۆیەك بۆ نا سوپاسی ئەو زاتە. لەم بارەوە پێغەمبەرمان ﷺ شەوێك لە حودەیبیە بون کە باران باری بو فەرموی: دەزانن پەروەردگارتان چی فەرموە؟ وتیان: خواو پێغەمبەرەکەی دەزانن، فەرموی:{قالَ أصبح مِن عِبادي مُؤمنٌ بي و كافِرٌ، فأمَّا مَن قالَ: مُطِرنا بِفَضلِ اللهِ ورَحمتِه فذَلِكَ مُؤمنٌ بي كافِرٌ بِالكَواكِب. وأمَّا مَن قالَ: مُطِرنا بِنوءِ كَذا وكَذا كافِرٌ بي مُؤمِنٌ بِالكَواكِبِ/ متفق عليه/ فەرموی: ئەم بەیانیە هەندێك لە بەندەکانم باوەڕیان بە من هێناو هەندێکیش بێباوەڕبون. جا ئەوانەی کە وتیان: بەهۆی خێرو چاکەی خوداوە بارانمان بۆ باری ئەوانە باوەڕیان بە من هێناو کافربون بە ئەستێرەکان، وە ئەوانەی کەوتیان: بەهۆی ئەستێرەی فلانیو فلانیەوە بارانمان بۆ باری ئەوانە کافر بون بە منو باوەڕیان هێنا بە ئەستێرەکان} .

﴿٨٣﴾ جا با ئەو کاتەی کە گیان دەگات بە قوڕقوڕاگەو بەشان هەناسە دەداتو کاتی گیان دەرچونی نزیك بووەتەوە.

﴿٨٤﴾ خۆ ئێوە لەو کاتەدا تەماشا دەکەنو لە چواردەوری کۆبونەتەوەو نارەحەتن بۆی.

﴿٨٥﴾ لە حاڵێکدا کە ئێمە لەو نزیکترین تا ئێوە، بەڵام ئێوەنابینن،

﴿٨٦﴾ سا ئەگەر پێتان وایە کە پرسینەوەو پاداشتو سزایەك نیە بۆتان،

﴿٨٧﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن ئەو گیانە بگەڕێنەوە بۆ ئەو لەشە، چونکە ئێمە بۆ پرسینەوەی دەبەین، ئاشکرایە کە کەس ئەوەی

پێناكرێت دەی تا كەی ئەوەندە گێل‌و گەمژەن‌و باوەڕ بە زیندوبونەوەو پاداشت‌و سزا ناكەن؟ ئینجا پەروەردگار دەمانباتەوە بۆ سەرەتای سورەتەكەو هەروەكو لەوێ مرۆڤی كرد بە سێ بەشەوە لێرەش دووبارە بە سێ بەش كۆتایی بە سورەتەكە دەهێنێت‌و دەفەرموێ:

(٨٨) ئەوسا ئەگەر ئەو كەسەی كە گیانی دەرچو لەوانە بێت كە نزیكن لە خواوە،

(٨٩) ئەوە ئیسراحەتەولەناو بۆنی خۆش‌و باخچەی نازو نیعمەت و لە كەیف و سەفادایە .

(٩٠) جا ئەگەر لە یارانی دەستە ڕاستیش بن،

(٩١) ئەو كاتەی كە خەریكە گیان دەردەچێت فریشتەكان دێنە لای‌و سەلامی لێدەكەن‌و دەڵێن: مەترسەو خەمگین مەبە ئەم سەلامەیش هی فریشتە دەستە ڕاستەكانن كە نوسەری چاكەی بەندەكانن.

(٩٢) خۆ ئەگەر ئەو كەسەی كە گیانی دەردەچێت لەو خوانەناس‌و گومڕایانە بێت.

(٩٣) ئەوە میوانداری دەكرێت بە ئاوی داخ،

(٩٤) ئەوسا فڕە دەدرێتە دۆزەخەوە. جا ئیتر ئاگر لە هەر چوارلایەوە دەیسوتێنێت‌و هیچ دەرفەتێكی نیە چ خۆبگرێت یان خۆنەگرێت هەر ئەوەیە جێگای.

(٩٥) بێگومان ئەم باسە هەرخۆی ڕاستیەكی دان پێدانراوە.

(٩٦) سا پاكی ڕابگرەو یادی بكەو بە ناوی پەروەردگاری گەورەتەوە دەست بەكاربە بۆ گەیاندنی پەیامەكەت‌و وشەی سبحان الله بڵێ. ئەبو هورەیرە لە پێغەمبەر ی خواوە ﷺ هێناویەتی كە فەرمویەتی:{كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمنِ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ/ البخاری/ دوو وشەی سوكن لەسەر زمان، قورسن لە كێشانەی چاكەی بەندەدا، خۆشەویستن لەلای ڕەحمان ئەمانەن: (سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ) واتە: پاك‌و بێ عەیبی بۆ خوا لەگەڵ سوپاسكردنیدا، پاك‌و بێ عەیبی بۆ خوای گەورە}. تەسبیحات واتە: بە بیرو باوەڕو قسەو كردار شتێك نەكەیت كەشایانی زاتی خودا نەبێت‌و ببێت بەهۆی سوك ڕاگرتنی، بەڵكو پێویستە موسڵمان هەمیشە بە شێوەیەك ڕەفتار بكات كە گەورەیەتی خودای پێوە دیاربێت، وەك دەفەرموێ: ﴿پەروەردگارت ئەوسا گەورە بكە﴾مودەسیر/٣.. ﴿ ثُلَّةٌ ﴾ واتە بەش، پارچە، كۆمەڵێك كەژمارەی نەزانرێت. وتراوە مەبەست لە﴿ ٱلْأَوَّلِينَ ﴾ گەلانی پێشوە لەئادەمەوە تاخاتەم ﷺ.

سورەتی حەدید (٥٧) (٢٩)

سورەتی حەدید كە سورەتی پەنجاو حەوتەمی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوتە خوارەوە ئەمەش بیروڕای زۆربەی ڕاڤەكارانەو بیست‌و نۆ ئایەتە، ناسخ‌و مەنسوخی تێدا نیە.

ئەم سورەتە یەكێك لەو سورەتانەیە كە پێیان دەوترێت: "الْمُسَبِّحَات" واتە ئەو سورەتانەی كە باس لە تەسبیحاتی پەروەردگار یان فەرمان بەو دەست پێدەكەن كە ئەم حەوت سورەتن: (الإِسْرَاء، الحَدِيد، الحَشْر،الصَّفّ،الجُمُعَة، التَّغَابُن، الْأَعْلَى) عیربازی كوڕی ساریە دەڵێت: {أَنَّ النَّبِي ﷺ كَانَ يَقْرَأُ الْمُسَبِّحَاتِ قَبْلَ أَنْ يَرْقُدَ وَيَقُولُ إِنَّ فِيهِنَّ آيَةً خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ آيَةٍ/ الترمذي، حسنه الألباني/ بێگومان پێغەمبەر پێش ئەوەی كە بخەوێت (الْمُسَبِّحَاتِ) دەخوێندو دەیفەرمو: بێگومان ئایەتێكیان لەناودایە چاكترە لەهەزار ئایەت} وتراوە ئەو ئایەتە ئایەتی سێهەمی ئەم سورەتەیە، هەندێكیش وتویانە ئایەتی بیست‌ویەكی سورەتی حەشرە، لە كۆتای سورەتی پێشودا كە سورەتی (الواقعه) بو، فەرمانی بە تەسبیحی پەروەردگار دا لەسەرەتای ئەم سورەتەشدا هۆكەی ڕون دەكاتەوە واتە: ﴿ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴾ خودای خۆت تەسبیحات بكەو ناوی بە پاك‌و بێ عەیب ڕابگرە چونكە ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾.

بەناوی اللَّهُ زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) تەسبیحاتی اللَّهُ دەكات ئەوەی كە لەناو ئاسمانان‌و زەویدایە و هەر خۆی دەسەڵاتدارو كاربەجێیە.

(السَّبَاحَة) واتە مەلەوانی، كە مەلەوان دەبێت هەمیشە لەجوڵەدا بێت‌و نابێت بێ ئاگاو كەمتەر خەم بێت ئەگینا دەخنكێت، جا ئێمەش داوای تەسبیحاتمان لێكراوە واتە: دەبێ مرۆڤی موسڵمان هەمیشە لەجموجوڵدا بێت بۆخواو لەیاد كردنی بێئاگا نەبێت، ئەگینا شەیتان‌و شەیتان سیفەتان زاڵ دەبن بە سەریداو فریوی دەدەن و داماوی دنیاو قیامەت دەبێت.

(٢) هەر موڵكی ئەوە ئاسمانان‌و زەوی، زیندو دەكاتەوەو دەمرێنێت‌و هەر خۆیەتی توانای بەسەر هەمو شتێكدا هەیەو هیچ شتێك لە دەستی ئەو دەرناچێت.

(٣) هەر خۆی لە ئەوەڵەوە بووەو هیچ شت پێش ئەو نەبووەو، دوایش هەر ئەوەو هیچ شت پاش ئەو نیەو ئاشكراو زاڵ هەر ئەوەو هیچ شت لەو ئاشكراو زاڵتر نیەو پەنهان هەر ئەوەو هیچ

هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۚ يَعۡلَمُ مَا يَلِجُ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا يَخۡرُجُ مِنۡهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعۡرُجُ فِيهَاۖ وَهُوَ مَعَكُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿٤﴾ لَّهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيۡلِۚ وَهُوَ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُواْ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسۡتَخۡلَفِينَ فِيهِۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡ وَأَنفَقُواْ لَهُمۡ أَجۡرٞ كَبِيرٞ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمۡ لَا تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلرَّسُولُ يَدۡعُوكُمۡ لِتُؤۡمِنُواْ بِرَبِّكُمۡ وَقَدۡ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبۡدِهِۦٓ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ لِّيُخۡرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمۡ أَلَّا تُنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ لَا يَسۡتَوِي مِنكُم مَّنۡ أَنفَقَ مِن قَبۡلِ ٱلۡفَتۡحِ وَقَٰتَلَۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَعۡظَمُ دَرَجَةٗ مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُواْ مِنۢ بَعۡدُ وَقَٰتَلُواْۚ وَكُلّٗا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿١٠﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِي يُقۡرِضُ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥ وَلَهُۥٓ أَجۡرٞ كَرِيمٞ ﴿١١﴾

شتێکیش لەو پەنهان ترنیە و هەر خۆیەتی ئاگای لە هەمو شت هەیە.

بەشێك لە دوعای پێغەمبەرمان ﷺ لە کاتی خەوتندا ئەوە بو کە دەیفەرمو: {اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنْ الْفَقْرِ /مسلم وغيره/ ئەی خوایە هەر خۆتیت لە ئەوەڵەوە بویتو هیچ شت پێش خۆت نەبوەو دوایش هەر خۆتیتو هیچ شت پاش خۆت نیەو ئاشکراو زاڵ هەر خۆتیو هیچ شت لە خۆت ئاشکراو زاڵتر نیەو پەنهان هەر خۆتیو هیچ شتێکیش لەخۆت پەنهان ترنیە، قەرزەکانمان بۆبدەرەوەو لە کەمدەستی بێنیازمان بکە}.

﴿٤﴾ خۆی ئەو زاتەیە کە ئاسمانانو زەوی لە شەش رۆژدا دروستکردوە، پاشان بەو شێوە کە شایستەی ئەو زاتەیە لەسەر عەرش وەستاوە زانیاریشی هەیە بەسەر ئەوەدا کە دەچێتە ناو زەویو ئەوەی کە لە زەوی دێتە دەرەوەو ئەوەی دێتە خوارەوە لە ئاسمانو ئەوەی بەرزدەبێتەوە بۆ ئاسمانو ئەو لەگەڵتاندایە بە زانیاریو چاودێریو پاراستنتان لە هەر کوێدابنو خوا بینەری ئەو کردارانەیە کە ئێوە دەیکەن، لە فەرمودەدا هاتوە کە {أن تَعبُدُ اللهَ كأنَّكَ تَراهُ فإن لَم يَكن تَراهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ /متفق عليه/ بەندایەتی خودا بکە وەك ئەوەی کە لەبەر چاوت بێ، جا ئەگەر تۆ ئەو نابینیت بێگومان ئەو تۆ دەبینێت}.

﴿٥﴾ هەر بۆ ئەوە خاوەنیەتی ئاسمانانو زەویو هەمو کاروبارێکیش هەر بە دەست ئەوەو چۆنی ئارەزۆ لێ بێت ئاوا لە نێوان بەندەکانیدا بڕیار دەدات.

﴿٦﴾ شەو دەخاتە ناو ڕۆژو ڕۆژیش دەخاتە ناو شەو و بەگوێرەی پێویستی مرۆڤ هەردەم لە یەکێکیان کەم دەکاتەوە بۆ ئەوی تریانو ئەو زانەرە بەوەی کە لەناو دڵەکاندایە، هەموی دەزانێت بە گەورەو بچوکیەوە، جا چۆن دەبێ نەیزانێ کەخۆی دروستکەریەتی؟ ئینجا دەفەرموێ:

﴿٧﴾ باوەڕ بهێنن بە خواو بەپێغەمبەرەکەی ﷺ و لەو ماڵەی کە ئێوەی کردوە بە جێنشین تێیدا ببەخشن، جا ئەو کەسانەی لە ئێوە کە باوەڕیان هێناوەو ماڵیان بەخشیوە پاداشتێکی گەورەیان بۆ هەیە لە دە بەرامبەرەوە بۆ حەوت سەدو زیاتریش.

﴿٨﴾ ئەوە چیتانە وا باوەڕ بە خوا ناهێنن لە حاڵێکدا ئەم پێغەمبەرە ﷺ لەناوتاندایەو بانگتان دەکات تا باوەڕبهێنن بە پەروەردگارتان. وە بە ڕاستی ئەگەر ئێوە باوەڕداربن پەیمانی لێوەرگرتون بۆ باوەڕهێنانو پەیرەوی کردنی پەیامی ئیسلام، بونی پێغەمبەر خوا ﷺ لە نێوان خەڵکدا نیعمەتو بەڵگەیەکی ڕونە لە سەر ڕاستی ئەو پەیامە، چونکە ئەوان بەچاوی خۆیان موعجیزەکانو هەڵسوکەوتی ئەو پێغەمبەرەیان ﷺ دەبینی هەندێك بەس بە بینینی دەم و چاوی ئەو پێغەمبەرە ﷺ ڕاستی ئەوە بانگەوازەیان بۆ دەردەکەوت، وەك عەبدوڵای کوڕی سەلام دەڵێت: کاتێك پێغەمبەر ﷺ هات بۆ مەدینە: {فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ إِلَيْهِ فَلَمَّا اسْتَبَنْتُ وَجْهَ رَسُولِ الله ﷺ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ /الترمذي،صححه الالباني/ جا ئەو کاتە لەناو خەڵکدا هاتم بۆئەوەی تەماشای بکەم جا لە کاتێکدا چاك وردبومەوە لێی زانیم بەڕاستی ئەو دەموچاوە،دەموچاوی درۆزن نیە}.

خۆ ئەو پەیمانە کە لەم ئایەتەدا باسکراوە دەگونجێت ئەو پەیمانە بێت کە پەروەردگار لەکاتی ئادەمدا پەیمانی لەهەمو رۆڵەکانی ئادەم وەرگرتوە کە تەنها ﷲ پەروەردگاریانە یان ئەو پەیمانە بێت کە پێشەکی پێغەمبەرمان ﷺ وەریگرتوە لە خەڵكو پاشان دەیخاتەوە بیر ئەوان ، ئەوانیش هەتا کۆتایی دنیا دێت دەبێ ئەو پەیمانە بتەو ڕابگرن.

﴿٩﴾ هەر ئەوە کە چەندین بەڵگەی ڕۆشنی ناردە سەر بەندەی خۆی کە محمدە ﷺ بۆ ئەوەی ئێوە لە تاریکیەکانی نەزانیو گومڕاییو هەواو هەوەس پەرستی ڕزگار بکاتو بتانبات بۆ ڕوناکی ئاینی پیرۆزی ئیسلامو بێگومان کە خوا سەبارەت بە ئێوە

دڵسۆزو میهرەبانەو ئەم هەمو بەڵگە ڕوناکیانەی بۆ ناردوون تا سەرتان لێ نەشێوێت‌و گومڕا نەبن.

(١٠) ئەوە چیتانە کە نابەخشن لەڕێگای بڵاوکردنەوەی ئاینی خوادا؟ لە کەمدەستی‌و نەداری مەترسن خودا ئێوە بەو ماڵە تاقی دەکاتەوە، ئەگینا خۆی دەتوانێت هەمو باوەڕدارێك سەروەتمەند بکات، چونکە ئەوەی لە ئاسمانان‌و زەویدایە هەر بۆ خوا دەمێنێتەوەو ئێوە بەجێی دەهێڵن، ئەوەش بزانن کە ئەو کەسانەی کە لە پێش سەرکەوتنی مەکەدا شتیان بەخشیوە لەڕێگای بڵاوکردنەوەی پەیامەکەی خواداو شەڕیان کردوە لەسەری لەگەل باقی باوڕدارانی دوایدا وەك یەك نین ئەوانە پلەیان گەورەترە لەو کەسانەی کە لەپاشدا شتیان بەخشیوەو شەڕیان کردوە. جا هەمویان خودا بەڵێنی بەهەشتی پێداون‌و خوا ئاگادارە بەوەی کە ئێوە دەیکەن‌و بە هەر کەسێك پاداشتی خۆی دەداتەوە لە چاك‌و لە خراپ، لە زۆرو لە کەم. ئەم ئایەتە ڕێزو گەورەی یارانی پێغەمبەر ﷺ بەگشتی‌و بە تایبەت ئەوانەی کە لە پێش فەتحی مەکەدا ئیمانیان هێناوەو بە گیان‌وبە ماڵ لە خزمەت ئەو بانگەوازە پیرۆزەدا بوون. ئیبنو حەزم ئەم ئایەتە دەکات بە بەڵگە لە سەر ئەوەی کە یارانی پێغەمبەر ﷺ هەمویانی بە بێشك بەهەشتین بەڵام ئەوانەی کە پێش کەوتن الله وەعدەی پلەی بەرزتری پێداون. خالید کوڕی وەلید لە گەڵ عەبدورەحمانی کوڕی عەوف دا دەمەقاڵەیەکیان بوو کاتێك پێغەمبەر ﷺ ئەمەی بیست بە خالیدی فەرمو: {دَعُوا لِي أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنْفَقْتُمْ مِثْلَ أُحُدٍ أَوْ مِثْلَ الْجِبَالِ ذَهَبًا مَا بَلَغْتُمْ أَعْمَالَهُمْ/متفق عليه/ واز لە یارانی من بهێنن سوێند بەوەی کە گیانی منی بەدەستە ئەگەر وەك کێوی ئوحود یان وەك کێوەکان زێڕ ببەخشن بە کرداری ئەوان ناگەن} واتە ئەو یارانەم کە دواتر ئیمانی هێناوە با قسە بەو یارانەی من کە پێشتر ئیمانیان هێناوە نەڵێن‌و بزانن کە بە پلەی ئەوان ناگەن. جا ئەوانەی کە بە پلەو پایەی خالید ناگەن دەبێت چۆن ڕێز لە پێشکەوتوانی ئەسحاب بگرن‌و پلەو پایەیان بەرز بنرخێنن؟ پێغەمبەر ﷺ سەبارەت بە پلەکانی بەهەشت دەفەرموێ: {إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ أَعَدَّهَا اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِهِ كُلُّ دَرَجَتَيْنِ مَا بَيْنَهُمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ /متفق عليه/ بێگومان لەناو بەهەشتدا سەد پلە هەیە کە خوا دایناوە بۆ غەزا کەرانی ڕێگای ئەو کە هەر دوو پلەیەك نێوانیان وەکو نێوانی ئاسمان‌و زەوییە}

ئەمە جیاوازی پلەی غەزا کەرانە لە ناو خۆیاندا، جا جیاوازی پلەی غەزاکەران‌و دانیشتوان دەبێت چەند بێت؟

يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِم بُشْرَىٰكُمُ ٱلْيَوْمَ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ ۞ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿١٦﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ وَأَقْرَضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

(١١) کێیە ئەو کەسەی کە قەرزی جوان بەخوا بدات؟ ئەوسا چەندقاتی دەکاتەوە بۆی و پاداشتی بەرێزیشی بۆ هەیە. جا لە دە بەرامبەرەوە بۆ حەوت سەد بەرامبەرو زیاتریش دەڕوات.

(١٢) ئەو ڕۆژەی کە تۆ دەبینیت پیاوان‌و ئافرەتانی باوەڕدار ڕوناکی کردارە چاکەکانیان لەلای ڕاستیانەوەو لەپێش دەمیانەوە دەڕوات، خۆشی‌و شادمانی ئێوە لەمڕۆدا باخچەیانێکە کە چەند جۆگەی بەناودا دەڕوات، بۆ هەمیشەیش تێیدا دەمێننەوە، ئەوە هەر خۆیەتی شادمانی‌و بەهرەی گەورە. کاتێك کە هەر کەس هەرچی پەرستوە لە دنیادا شوێنی ئەوە دەکەوێت‌و بەرەو دۆزەخ دەڕوات ئەوکاتە تەنها باوەڕداران‌و مونافقان دەمێنێنەوە، جا ئەو کاتە باوەڕدان الله روناکیان پێدەبەخشێت کە بەسەر پردی سیراتدا تێپەڕن، وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {فَيُعطِيهم نُورَهَم عَلَى قَدَرِ أَعمَالِهِم فَمِنهُم مَن يُعطَى نُورَهُ مِثلَ الْجَبَلِ الْعَظِيمِ يَسعَى بَينَ أيدِيهِم وَمِنهُم مَن يُعطَى نُورَه أَصغَرَ مِن ذَلِكَ وَمِنهُم مَن يُعطَى مِثلَ النَّخلَةِ بِيَدِهِ وَمِنهُم مَن يُعطَى أصغَرَ مِن ذَلِكَ حَتَى يَكونَ آخرُهُم رَجُلاً يُعطَى نُورَهُ عَلَى إبْهَامِ قَدَمِهِ يضيء مَرةً ويطفأ مَرة فَإذَا أَضَاءَ قَدَمه قدم وإذَا أَطفىء قَام قَال وَالربُّ تبارَكَ وَتَعَالَى أَمَامَهُم حَتَى يَمُرَّ بِهِم إلى النَّارِ فَيبقى أثره كحد السيف دحض مزلة قَالَ فَيَقُولُ مُرُّوا فيمُرُّون عَلَى قَدَرِ نُورِهِم مِنهُم مَن يمُرُّ كَطرفة الْعَينِ وَمِنهُم من يَمُرُّ كالْبرقِ وَمِنهُم مَن يمر كَالسَّحَابِ وَمِنهُم مَن يَمر كانقضاضِ الْكَوَاكِبِ وَمِنهُم مَن يمر كَالرِّيحِ وَمِنهُم مَن يَمر كَشد الفرس وَمِنهُم مَن يَمر كَشدِ الرجل حَتَى يمر الذَّي

يعطى نوره عَلَى ظهر قَدَمَيهِ يحبو عَلَى وَجههِ ويديه ورجليه تخر يد وتعلق يد وتخر رجل وتعلق رجل وَتُصِيبُ جَوَانِبَهُ النَّارُ فلا يزال كذلك حتى يخلص فإذا خلص وقف عليها فقال الحَمْدُ للهِ الذي أعطَانِي مَا لَم يُعطِ أَحَداً إِذْ أَنْجَانِي مِنهَا بَعدَ إِذْ رَأَيتُها/ ابن أبي الدنيا، صححه الألباني/ ئەوسا روناکیەکانیان پێدەدات بەگوێرەی کردارەکانیان جا لەناویاندا هەیە کە روناکییەکی پێدەدەرێت وەکو چیایەکی گەورەولەواندا هەیە کە لەوە بچوك تری پێدەدەرێت، هەیانە کە وەك دارخورمایەکی پێدەدرێت کەبەدەستیویەیە، هەیشیانە لەوە بچوکتری پێدەدرێت هەتا کۆتاییەکەیان پیاوێکە کەروناکییەکەی لەسەر پەنجە بەرانەی پێی پێدەدرێت کە هەندێ جاررۆشن دەبێتو هەندێ جاریش دەکوژێتەوە، جا هەرکاتێ رۆشن بو دەڕوات وهەرکاتیش کوژایەوە دەوەستێت، دەفەرموێ: پەروەردگاری بێ عەیبو بە شکۆ لەپێشیانەوەیە تا بەسەر ئەوئاگرەدا دەریان دەکات جا شوێنەواری دەمێنێتەوە وەك تیژای شمشێر کەخلیسکەو شوێن کەوتنە فەرموی: پێیان دەفەرموێ: برۆن جا بەگوێرەی روناکییەکەیان تێدەپەڕن کە لەناو ئەواندا کەسی وا هەیە وەکو چاوترکەیەك تێدەپەڕێتو هەیانە وەك چەخماخەی هەور تێدەپەڕێتوهەشیانە کە وەك هەور دەڕواتو هی وایشیان هەیە وەك کەوتنە خوارەوەی ئەستێرەکان دەڕواتوهی وایشیان هەیە وەك با دەڕواتو هی وایشیان هەیە وەك ئەسپێکی چاك دەڕوات، لەواندا کەسی واش هەیە کە وەك پیاوێکی بەهێز دەڕوات، کەسی وایش هەیە کە روناکییەکەی لەسەر هەردووپێیەتی بەگاوەڵکە لەسەر دمو چاوىو هەردوو دەستیو هەردووپێی دەڕوات کەدەستێکی دەخلیسکێتو بەدەستێکی دەگیرێتەوەو پێیەکی دەخلیسکێتو بەپێیەکی دەگیرێتەوەو هەمولایەکی ئاگری پێدەگات هەمیشە هەر وادەبێت هەتا رزگاری دەبێت، جا ئەو کاتە کە رزگاری بو لەسەری دەوەستێتو ئینجا دەڵێت: سوپاس بۆخوا شتێکی وای داوە بە من بەکەسی نەداوە کە رزگاری کردم لەوئاگرە پاش ئەوەی کە دیتم} هەروەهاپێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {بَشِّرِ الْمَشَّائِينَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / الترمذي، صححه الألباني/ مژدە بدە بەوانەی کە لە تاریکاییەکاندا هاتوچۆی مزگەوتەکان دەکەن بە رۆشنای تەواو لە رۆژی قیامەتدا}.

(١٣) ئەو رۆژە پیاوانو ئافرەتانی دووڕوو دەڵێن: بەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە ئا لایەکمان لێ بکەنەوە تا ئێمەیش کەمێك لەو رووناکیەتان وەرگرین بۆ ئەم رێگامانە، جا لەوێدا بە گاڵتەوە پێیان دەوترێت: بگەڕێنەوە بۆ پاش خۆتان تا لەوێدا رووناکیەك پەیدا بکەن، جا تا روو دەکەنەوە بۆ پاش خۆیان دیوارێك لەنێوانیاندا پەیدا دەبێت کە دەرگای هەیەو ئیتر رێگایان لێدەگیرێت کە بە شوێن موسڵماناندا برۆنو لە رووناکی ئەوان سوود وەرگرن لە ناوەوەی ئەو دەرگایە بۆ باوەڕداران چاکەو نیعمەتی فروانەو دەرەکەیشی بۆ دووڕووەکان سزایەو دەبێت تێیدا بن، چونکە بەرهەمی کاری ناپەسەندی دنیای خۆیانەو خوا ستەم لە کەس ناکات،

(١٤) جا دووڕووەکان بانگیان دەکەنو دەڵێن: ئایا ئێمەیش هەر لەگەڵ ئێوەدا نەبوین لە دنیاداو هاتوچۆی مزگەوتو کاری چاكو شتی ترمان نەدەکرد؟ باوەڕدارانیش وەڵامیان دەدەنەوەو دەڵێن: بەڵێ لەگەل ئێمەدابون بەڵام ئێوە خیانەتتان بە خۆتان کردو خۆتان فریوداو چاوەڕێتان دەکرد تا بزانن باوەڕداران چیان بەسەر دێتو گومانتان هەبو لە ڕاستیو دروستی ئەم ئاییندداو ئاواتە زۆرو زەبەنەکەتان سەرگەرمی کردن تا فەرمانی خوا هاتو مردنو شەیتان بە میهرەبانیو چاو پۆشی خودا فریوی دانو تەوبەتان نەکرد، جا بەڕاستیو بێ نیفاقو بێدوودڵی نەهاتنەوە بۆ لای خوداوئەوەش بەشتانە.

(١٥) جا ئەمڕۆ نە لە ئێوەی دووڕوو نە لەو کەسانەیش کە خوانەناس بوون هیچ فیدیەیەك وەرناگیرێت بۆ ڕزگاربوونتان ، جێگاتان ئاگرە، هەر ئەویشە دۆستی ئەمڕۆی ئێوەو پیسترین سەرئەنجامە ئەو شوێنە بۆتان. ئینجا بۆدنیامان دەهێنێتەوەو دەفەرموێ:

(١٦) ئایا کاتی ئەوە نەهاتوە بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە کە دڵیان بترسێتو ئامادەی یادی خوا بێتو پەیرەوی بکات لەوەی کە بەڕاستی ڕەوانەی کردووەو نەبێت لەریزی ئەو کەسانەی کە پەڕاوی خودایان بۆ هات لەپێشدا، جا ماوەیەکی درێژ بەسەریاندا تێپەڕی ئەوسا دڵیان ڕەق بوو دورکەوتنەوە لێیو زۆربەیان لە سنوری ڕاستی تێپەڕین،

ئیبنو مەسعود دەڵێت: {مَا كَانَ بَيْنَ إِسْلَامِنَا وَبَيْنَ أَنْ عَاتَبَنَا اللهُ بِهَذِهِ الْآيَةِ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ الله إِلَّا أَرْبَعُ سِنِينَ/مسلم وغيره/ نێوان موسوڵمان بونی ئێمەو دابەزینی ئەم ئایەتە کە ﷲ سەرکۆنەی کردین تەنها چوار ساڵ تێپەڕیبوو} ئەمە تەنها چوار ساڵ تێپەڕیبوو بەسەر خەڵکی مەدینەدا کە ئەم ئایەتە دابەزیوەو سەرکۆنەی ئەو موسڵمانانە دەکات لەو سەردەمەدا ئەی دەبێت حاڵی ئێمە چۆن بێت ئێستا لەلای پەروەردگارمان؟ پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ أَوَّلَ مَا يُرفَعُ مِنَ النَّاسِ الْخُشُوعُ/الطبراني، صححه الألباني/ یەکەم شت کە لەناو خەڵکدا هەڵدەگیرێتو نامێنێت ملکەچییەکی خۆشەویستانەیە بۆ خوا}

(١٧) بزانن کە زەوی پاش ئەوەی هەرچی لەسەرە لە گژوگیا وشك دەبێتو نامێنێت بێگومان هەر خودایە زیندوی دەکاتەوە

(تا بەلگەیەك بێت لەسەر زیندوكردنەوەی ئێوەش) بە راستی ئێمە نیشانەكانی خۆمان بۆ ئێوە ڕۆشنكردوەتەوە، بەڵكو ئێوەیش تێبیگەن‌و لە بیری زیندو كردنەوەی خۆتاندا بن‌و بزانن چیتان بۆ ئامادەكردوە.

﴿١٨﴾ بێگومان ئەو پیاوو ئافرەتانەی كە چاكە دەكەن‌و قەرزی چاك بە خودا دەدەن، واتە: چاكەی بێ منەت، ئاشكرایە كە خودا نیازی بە پارەو ماڵی كەس نیە، بەڵام ئەو زاتە هەر چاكەیەك بكرێت لەگەڵ گیانلەبەرێكدا مرۆڤ یان جگە لە مرۆڤ بێت بە چاكە لەگەڵ خۆیدا دادەنێت‌و خۆی پاداشتی چاكەی چاكەكارەكە دەداتەوە، ئەمە بزانە بۆ هەمو شوێنەكانی تر شایەت لە شوێنێكی تردا ئەم قستە بە بەرچاو نەكەوێت، جا خوا بەو باوەڕدارانە لە دە بەرامبەر بۆ حەوت سەد بەرامبەروزیاتریش پاداشت دەداتەوە، بەراستی پاداشتێكی بەرێزی سەخاوەتمەندانەیان بۆ هەیە.

﴿١٩﴾ جا ئەو كەسانەی كە باوەڕیان هێناوە بە خواو بەپێغەمبەرانی ئەوانەن ڕاستگۆیان‌و شایەتان لەلای پەروەردگاری خۆیان بەسەر باقی خەڵكانی تردا، ئەوانە لەلای خودا پاداشتیان هەیەو ڕووناكیش، جا ئەو كەسانەی كە خوانەناسبون‌و باوەڕیان بە نیشانەكانی ئێمە نەكردوە ئەوانە یارانی دۆزەخن (خودا پەنامان بدات لە دۆزەخ‌و ئەهلەكەی).

﴿٢٠﴾ چاك بزانن كە ژیانی دنیا گەمەو گاڵتەو سەرگەرمی‌و خۆجوانكردن‌و خۆهەڵكێشانە لەنێوان خۆتانداو فرەبوونی ماڵ‌و منداڵە هەروەك بارانێك وایە كە دانەوێڵە سەوز دەكات‌و جوتیاران سەریان سوڕماوە لەو گەشەو پێگەیاندنە پاشان پێدەگات‌و بەرەبەرە زەرد دەبێت پاشان وشك‌و ورد دەبێت، لە ڕۆژی دوایشدا سزای توند هەیە بۆ تاوانباران‌و لەلایەن خوداوە لێخۆشبون‌و ڕازی بونیش هەیە لە چاكەكاران، ئەوسا ژیانی دنیا هەر خۆشیەكی فریودەرەو هیچی تر، مەگەر بۆ ئەو كەسانەی كە ژیربن‌و بیكەن بە كێڵگەی باش بۆ دواڕۆژیان. لە فەرمودەدا هاتوە كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: {لَلْجَنَّةُ أقرَبُ إلَى أحَدِكُم مِن شِراكِ نَعلِهِ، والنَّارُ مثلُ ذَلِك /متفق علیه/ بێگومان كە بەهەشت بۆ هەر یەكێك لە ئێوە نزیكترە لە قەیتانی پێڵاوەكەی‌و ئاگریش هەروەك ئەوە} جا دەفەرموێ: كامیانت دەوێت هەر بەزویی پێی دەگەییت، اللَّهُ دەفەرموێ:

﴿٢١﴾ دەی كێبڕكێ بكەن بۆ لێخۆشبون لەلایەن پەروەردگارتانەوەو بەهەشتێك كە پانایەكەی وەك پانایی ئاسمانان‌و زەوییە ئامادەكراوە بۆ ئەو كەسانەی كە باوەڕیان

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَۖ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ وَنُورُهُمۡۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١٩﴾ ٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا لَعِبٞ وَلَهۡوٞ وَزِينَةٞ وَتَفَاخُرُۢ بَيۡنَكُمۡ وَتَكَاثُرٞ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِۖ كَمَثَلِ غَيۡثٍ أَعۡجَبَ ٱلۡكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصۡفَرّٗا ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمٗاۖ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٞ شَدِيدٞ وَمَغۡفِرَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٞۚ وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا كَعَرۡضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أُعِدَّتۡ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۚ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٢١﴾ مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مِّن قَبۡلِ أَن نَّبۡرَأَهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ﴿٢٢﴾ لِّكَيۡلَا تَأۡسَوۡاْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ وَلَا تَفۡرَحُواْ بِمَآ ءَاتَىٰكُمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبۡخَلُونَ وَيَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبُخۡلِۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

هێناوە بە خواو بە پێغەمبەرەكانی، ئەوە چاكەی خودایە دەیدات بەو كەسەی كە ئارەزۆی لێبێت‌و خودا خاوەنی چاكەی گەورەیە.

﴿٢٢﴾ هەر بەلایەك لەم زەویەدا ڕوودەدات‌و هەر بەلایەك بەسەر خۆتاندا دێت هەر هەموی نوسراوە لە (لەوحولمەحفوز)دا پێش ئەوەی ئەو خەڵكە دروست بكەین یان ئەو بەلایە بخەینە ڕوو بێگومان ئەوەش لەلای خودا ئیشێكی ئاسانە، لە فەرمودەدا كە ئیمامی مسلم لە ئەبو هورەیرەوە كە لە پێغەمبەرەوە ﷺ هێناویەتی هاتوە كە فەرمویەتی: {قَدَّرَ اللهُ المَقَادِيرِ قَبلَ أن يَخلُقَ السَّموتِ وَالأرضِ بِخَمسِينَ ألفَ سَنَة/ متفق علیه/ خودا ئەندازەی هەمو شتێكی دیاری كردوە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی كە ئاسمانان‌و زەوی دروست بكات}.

﴿٢٣﴾ بۆ ئەوەی كە ئێوە شتێك كە لە دەستتان دەچێت خەم نەخۆن‌و لەخۆتانیش بایی نەبن بەو سەروەت‌و سامان‌و تەندروستی‌و شۆرەت‌و پلەیەی كە پێی داون، چونكە یەكەمیان تازە بۆت ناگەڕێتەوەو دووەمیشیان تاقی دەكرێیتەوە، جا بەم زوانە یان ئەو لەدەست تۆدا نامێنێت یان تۆ بۆ بەكار هێنانی ئەو نامێنیێت‌و دەڕۆیت. ئەوسا خودا مرۆڤی بە دەعیەو فیزو خۆبەزلزانی خۆش ناوێت، ئەوانە كێن؟ بەم ئایەتە وەڵاممان دەداتەوە كە دەفەرموێ:

لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا رُسُلَنَا بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلۡنَا مَعَهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ
وَٱلۡمِيزَانَ لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَأَنزَلۡنَا ٱلۡحَدِيدَ فِيهِ
بَأۡسٞ شَدِيدٞ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ
بِٱلۡغَيۡبِۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٞ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحٗا وَإِبۡرَٰهِيمَ
وَجَعَلۡنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلۡكِتَٰبَۖ فَمِنۡهُم مُّهۡتَدٖۖ
وَكَثِيرٞ مِّنۡهُمۡ فَٰسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيۡنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم
بِرُسُلِنَا وَقَفَّيۡنَا بِعِيسَى ٱبۡنِ مَرۡيَمَ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡإِنجِيلَ
وَجَعَلۡنَا فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ رَأۡفَةٗ وَرَحۡمَةٗ وَرَهۡبَانِيَّةً
ٱبۡتَدَعُوهَا مَا كَتَبۡنَٰهَا عَلَيۡهِمۡ إِلَّا ٱبۡتِغَآءَ رِضۡوَٰنِ ٱللَّهِ فَمَا
رَعَوۡهَا حَقَّ رِعَايَتِهَاۖ فَـَٔاتَيۡنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنۡهُمۡ أَجۡرَهُمۡۖ
وَكَثِيرٞ مِّنۡهُمۡ فَٰسِقُونَ ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ
وَءَامِنُواْ بِرَسُولِهِۦ يُؤۡتِكُمۡ كِفۡلَيۡنِ مِن رَّحۡمَتِهِۦ وَيَجۡعَل لَّكُمۡ
نُورٗا تَمۡشُونَ بِهِۦ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعۡلَمَ
أَهۡلُ ٱلۡكِتَٰبِ أَلَّا يَقۡدِرُونَ عَلَىٰ شَيۡءٖ مِّن فَضۡلِ ٱللَّهِ وَأَنَّ
ٱلۡفَضۡلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

﴿٢٤﴾ ئەو كەسانەن كە خۆیان ڕژدی دەكەن لە پەیڕەوكردنی ئایینو بەخشینی ماڵداو فەرمانیش بە خەڵكی دەكەن كە ئەوانیش هەمان ڕێگای ئەوان بگرنە بەرو هەر كەسێك پشت لەو ئایینە بكات هەر خۆی زیانی پێدەگات، ئەوسا بێگومان كە خوا هەر خۆی بێنیازو ستایشكراوە لە ئاسمانانو لە زەویداو نیازی بە بەخشینو بەندایەتی ئێمە نیە، بەڵكو ئێمە نیازمان بەوەیە.

﴿٢٥﴾ بە ڕاستی ئێمە نێردراوەكانی خۆمان نارد، بە بەڵگەگەلێكی ڕۆشنەوەو پەڕاوو ترازومان پێدان تا خەڵكی بە دادپەروەرانە لەناو خۆیاندا بە یەكسانی ڕەفتار بكەنو ئاسن كە هێزێكی بتەوو خاوەنی سزای توندەو سوودیشی هەیە بۆ خەڵك پێمان داون تا دەربكەوێت بە ڕوونی كە كێ یارمەتی ئایینی خوداو پێغەمبەرانی دەداتو لەگەیاندنی پەیامەكەیدا لەو هێزە سوتێنەرو توندە ناسڵەوێتەوەو پشت بە خوا دەبەستێت كە بێگومان خودا بە هێزو بە دەسەڵاتەو كەس سەرناكەوێت بەسەریدا لە ململانی كردنیدا. ئینجا دەفەرموێ:

﴿٢٦﴾ بە ڕاستی ئێمە نوحو ئیبراهیمیشمان ناردو لەناو نەوەكانیاندا پێغەمبەرایەتیو پەڕاومان پێدان واتە: ئەو چوار پەڕاوە: تەوراتو ئینجیلو زەبورو قورئان كە ئەوانە بە نەوەی ئیبراهیم دران جا هەندێك لەو خەڵكەی ئەوانیش ڕێگای خۆشبەختیان گرتو زۆریشیان لە سنوری خوداپەرستی لایانداو لارێ بون.

﴿٢٧﴾ پاشان بە شوێن ئەوانیشدا پێغەمبەرانێكمان ڕەوانە كردو عیسای كوڕی مەریەمیشمان بە دوای ئەواندا ناردو ئینجیلمان پێداو بەزەییو سۆزمان لەناو دڵی ئەو كەسانەدا دانا كە پەیڕەوی ئەویان كرد، جا خۆتەرخان كردن بۆ خوایشیان داهێنا كە ئێمە پێویستمان نەكردبو لەسەریان ئەوان گوایە هەر لەبەر ڕەزامەندی خودا ئەو كارەیان كردبو، بەڵام بەشێوەی گونجاو ڕاست ئەو بەندایەتیەیان نەبردە سەر، ئەوسا بەو كەسانەی كە باوەڕی هێنابو پاداشتی خۆیانمان پێدانو ئیشەكەیان بە بەلاش نەچوو، جا زۆربەی ئەوانیش لەسنوری ڕاستیو خوداپەرستی تێپەڕیبون.

﴿٢٨﴾ ئەی ئەو كەسانەی كە باوەڕتان هێناوە لە خوا بترسنو باوەڕ بە پێغەمبەرەكەی كە محمدە ﷺ بكەن خوا لە سۆزو چاكەی خۆی پاداشتی دوو بەرامبەرتان پێدەداتو ڕووناكیەكتان پێدەدات كە ڕێگای پێ ببڕن لە دنیاو لەسەر پردی سیراتیشداو لێتان خۆشدەبێتو خودا لێبوردەو میهرەبانە بۆ بەندەكانی. هەندێ لەزانایان پێیان وایە ئەم ئایەتە ڕو لە ئەهلی كیتاب دەكات كە با باوەر بهێنن بە محمد، ئەوسا پاداشتی دوو بەرامبەریان بۆ هەیە وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {ثَلَاثَةٌ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ ﷺ فَآمَنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَّقَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَدَّى حَقَّ اللهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ فَلَهُ أَجْرَانِ وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ فَغَذَّاهَا فَأَحْسَنَ غِذَاءَهَا ثُمَّ أَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ /متفق عليه/ سێ كەس هەن كەپاداشتی دوو بەرامبەریان بۆ هەیە،پیاوێك لەئەهلی كتاب كەباوەڕی بەپێغەمبەرەكەی خۆی هێنابێتو گەیشتبێت بەم پێغەمبەرە ﷺ، جا باوەڕی پێكردبێت ودوای كەوتبێتوبەراستی زانیبێت ئەوسا ئەوە پاداشتی دوو بەرامبەری بۆهەیە، بەندەیەك كەبەندەی كەسێك بێت كە مافەكانی الله جێ بەجێ بكاتومافی خاوەنەكەشی ئەوەش پاداشتی دوو بەرامبەری بۆ هەیە، وە كەسێكیش كە كەنیزەیەكی هەبێت جا خواردنی پێبدات بەخواردنێكی باش، جا بەشێوەكی جوانیش پەروەردەی بكاتو پاشان ئازادی بكاتو ئینجا بیدات بەشو، ئەوسا ئەویش پاداشتی دوو بەرامبەری بۆهەیە} جا دەگونجێت ئەمە تایبەت بە ئەهلی كتاب نەبێت، بەڵكو بەگشتی هەمو ئەوانەی كە لەخوا دەترسنو بە پێغەمبەرایەتی محمدی ﷺ كوڕی عبدالله باوەڕیان هێناوە، لەم ئایەتەدا پەروەردگار بەسۆزو چاكەی خۆی بەڵێنی پاداشتی

دوو بەرامبەریان پێدەدات چونکە ئەوان هەم باوەڕیان بە محمدو قورئان هێناوەو هەم بە پێغەمبەرانی پێشویش.

(٢٩) تا ئەهلی کتاب وا نەزانن لەو چاکەی کە لەلای خودایە ئەوان هیچیان بەدەستە، خۆ بێگومان هەرچی هەیە هەربە دەستی خودایە، دەیدات بەو کەسەی کە ئارەزۆی لێ بێت و اللَّهُ ﷻ خاوەنی خێرو چاکەی گەورەیە.

٥٨ سورەتی موجادەلە ٢٣

سورەتی موجادەلە کە سورەتی پەنجاو هەشتەمی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، بیستو دوو ئایەتە.

هەروەها بە سورەتی(قَدْ سَمِعَ) و (الظهار)یش ناوبراوە، ئایەتی سیانزەهەمینی ناسخی ئایەتی دوانزەهەمیەتی، ئەم سورەتە سەرەتای نیوەی دووهەمی قورئانە بەگوێرەی ژمارەی سورەتەکان چونکە سورەتی پەنجاو هەشتەمینە، وە سەرەتای بەشی دەیەمی قورئانە بەگوێرەی جوزئەکانی قورئان و هیچ ئایەتێکی ئەم سورەتە نیە مەگەر ناوی خوای بە وشەی بەرزی (اللَّهُ)ی جارێك یان دوو یان سێ جاری تێدا هاتبێت.

لە سورەتی پێشودا باس لە سیفەتە بەرزەکانی اللَّهُ کرا کە لەوانە زانیاریو ئاگاداری پەروەردگار بە بەندەکانی، هەروەها باس لەوەکرا کە لەهەر کوێدا بن لەگەڵیاندایە جا لەم سورەتەدا بەباسکردنی چەند رووداوێك راستی ئەو سیفەتانە دەچەسپێنێت ماناکانیان لە(علم الیقین)ـەوە دەکات بە(عین الیقین).

بەناوی اللَّهُ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

خاتون عائیشەی دایکی باوەڕداران (خوا لێی ڕازی بێ) دەڵێت: {الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ الْأَصْوَاتَ لَقَدْ جَاءَتْ الْمُجَادِلَةُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَأَنَا فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ تَشْكُو زَوْجَهَا وَمَا أَسْمَعُ مَا تَقُولُ فَأَنْزَلَ اللهُ قَدْ سَمِعَ اللَّهُ الی وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٤) } / أحمد، صححه الألباني/ سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە هەموو دەنگێك دەبیستێت، بەڕاستی ئەو ئافرەتە کێشەی خۆی لە خزمەت پێغەمبەری خوادا ﷺ باسکرد من لە گۆشەیەکی ئەو ژوورەدا بوم لە زۆر قسەی حاڵی نەبوم بەڵام پەروەردگار ئەمەی ناردە خوارەوە ﴿بە راستی خودا بیستی قسەی ئەو ئافرەتەی کە بۆتۆی دەکرد لەبارەی مێردەکەیەوە﴾}

(١) بە راستی خودا بیستی قسەی ئەو ئافرەتەکە ناوی خەولەی کچی سەعلەبە بو لەگەڵ تۆدا لەبارەی مێردەکەیەوە کە ناوی ئەوسی کوڕی سامیت بو قسەی دەکردو شکاتی خۆی هێنایە لات(وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ لاوی خواردمو سکم بۆی تەکاند تا پیربوموو لە منداڵکردن کەوتم، کەچی ئێستا زیهاری

٥٨ سُورَةُ المُجَادَلَةِ ٢٣

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (١) الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (٢) وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (٣) فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۗ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٤) إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ۚ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ (٥) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۚ أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٦)

لەگەڵ مندا کردوە واتە وتبوی: (أنتِ عَلَيَّ كَظَهرِ أمّي/ تۆ لای من وەکو پشتی دایکم وایت) ئەمەش لە پێشدا وەك تەڵاق بو، جا هەرچەندە مێردەکەی ویستبوی لەگەڵیدا هاوجێ بێت نەیهێشتبو وتبوی: نابێت نزیکم بکەویتەوە هەتا خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ لەمبارەوە بڕیار نەدەن، جا ئەمەی بە پێغەمبەر ﷺ، وت: پێغەمبەریش ﷺ هەر دەیفەرمو: ئەی خەولە ئامۆزاتەو پیرە لە خوا بترسە سەبارەت بەو، دەڵێت: بە خوا لەو جێگادا نەجولابوم قورئان دەربارەی من هاتە خوارەوە، جا پێغەمبەر ﷺ داپۆشی ئەوەی کە دایپۆشی لەکاتی هاتنی وەحیدا، پاشان ئەوەی لەسەر نەماو پێی فەرموو: (ئەی خەولە خوا سەبارەت بە خۆتو بە هاوسەرەکەت قورئانی ناردوەو پاشان ئەم ئایەتانەی بە سەرمدا خوێندەوە ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ ...الی...وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٤)﴾

بەڵێ: بەڕاستی خوا بیسەری هەموو قسەیەکەو بینەری هەموو هەڵسوکەوتێکە، جا ئەگەر ئاگاییو زانیاری بەهەموو شتێك نیە چۆن ئەورووداوەی بیست لەهۆدەیەکدا کەخاتون عائیشە لە گۆشەیەکیدایەو دەڵێت: ئەو ئافرەتە ئەوەندە بەهێواش قسەی دەکرد من لەزۆر قسەی تێ نەدەگەیشتم؟ جا دەفەرموێ:

(٢) ئەو کەسانەی کە بە ژنانی خۆیان دەڵێن: تۆ وەکو پشتی دایکم یان وەکو دایکمی یان شتێکی لەو شێوەیە ئەوانە بەو قسەیە نابن بە دایکیانو حەرام نابن لەسەریانو داکیان تەنها ئەو ئافرەتانەن کە ئەوان لێی پەیدابون، بێگومان ئەوانە قسەیەکی

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَنَٰجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

خوێنتاڵ‌و درۆ دەكەن، پێویستە لێی پەشیمان ببنەوە بەڕاستی خوا دەبورێت‌و چاپۆشی لە تاوان دەكات. ئینجا پەروەردگار باسی فیدیەی ئەو قسە ناشیرینە دەكات‌و دەفەرموێ:

﴿٣﴾ جا ئەو كەسانەی كە ئەم قسەیە لەگەڵ ژنانی خۆیاندا دەكەن (الظِهار)‌و پاشان پەشیمان دەبنەوە لەو قسەی كە كردویانەو دەیانەوێت ئەم ژنانە هەر حەڵاڵ‌و هاوسەری خۆیان بن، پێویستە یەكێك لەم سێ ڕێگایە ئەنجام بدەن،

یەكەم: ئازادكردنی بەندەیەكی ئیماندار پێش ئەوەی هاوجێگای لەگەڵ ئەو هاوسەرەیدابكات، ئەوەیە كە ئێوەی پێ ئامۆژگاری دەكرێت‌و ﷲ زۆر بە ئاگایە بەوەی كە ئێوە دەیكەن، ئینجا بۆ**دووهەم**‌و **سێهەم**، دەفەرموێ:

﴿٤﴾ ئەوسا هەر كەسێك توانای ئازاد كردنی بەندەی نەبێت دەبێت دوو مانگ لەسەریەك ڕۆژوو بگرێت پێش ئەوەی بچێتە لای خێزانی، **سێهەمیش**: ئەگەر توانای ئەو دوو مانگە ڕۆژووەی نەبو دەبێت خواردنی شەست هەژار (خواردنێكی مام ناوەندی) بدات ئەویش دیسان پێش چوونە لای خێزانی، پاشان دەفەرموێ: ئەمە بۆ ئەوەیە كە ئێوە باوەڕ بهێنن بە خواو بە پێغەمبەرەكەی ﷺ ، جا ئەوەیە سنورەكانی خودا نەیبەزێنن‌و بۆ خوانەناسانیش سزایەكی بەژان هەیە. دەڵێن: كە سەلمانی كوڕی سەخری ئەنساری كەسێكی تیرەی بەنی بەیالەیە ژنەكەی خۆی دانا بە پشتی دایكی هەتا ڕەمەزان بچێت جا كاتێ كە نیوەی ڕەمەزان ڕۆیشت جیماعی لەگەڵدا كرد، ئینجا چوە خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ و ڕوداوەكەی بۆ باسكرد، ئەوسا پێغەمبەری خوا ﷺ پێی فەرمو: {أَعْتِقْ رَقَبَةً قَالَ لَا أَجِدُهَا قَالَ فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ لَا أَسْتَطِيعُ قَالَ أَطْعِمْ سِتِّينَ مِسْكِينًا قَالَ لَا أَجِدُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِفَرْوَةَ بْنِ عَمْرٍو أَعْطِهِ ذَلِكَ الْعَرَقَ وَهُوَ مِكْتَلٌ يَأْخُذُ خَمْسَةَ عَشَرَ صَاعًا أَوْ سِتَّةَ عَشَرَ صَاعًا إِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا / الترمذي، صححه الألباني/ بەندەیەك ئازاد بكە وتی:دەستم ناكەوێت، فەرموی: دەی دوومانگ لەسەریەك ڕۆژو بگرە وتی: ناتوانم، فەرموی: خواردنی شەست هەژار بدە وتی: دەستم ناكەوێت، جا پێغەمبەری خوا ﷺ بە فەروەی كوڕی عەمری فەرمو: ئەو سەبەتەی بدەرێ كە زەمبیلیەیەك بو پانزە یان شانزە مەن خورمای تێدا بو كە خواردنی شەست هەژار بو} بۆئەوەی لەباتی ئەو قسەیەدا بیدات بە شەست هەژار. ئەم باسە پێی دەوترێت (الظِهَار)‌و ئەوەش كەفارەتەكەی بو، لێرەوە دەردەكەوێت كە مەنێك بەشی چوار هەژارە لەكەفارەتی زیهاردا، كە دەكاتە ئەندازەی سەرفیترەی سەری یەك كەس.

﴿٥﴾ بێگومان ئەو كەسانەی كە دژایەتی خواو پێغەمبەرەكەی ﷺ دەكەن ڕسواو سەرشۆڕ كراون هەروەكو چۆن ئەو كەسانەی پێش ئەوان سەرشۆڕو زەبونكران، جا بەراستی ئێمە نیشانەكانی ڕوناك كەرەوەمان نارد بۆ ئەوەی كەخەڵكی ڕێگای ڕاست بگرێت‌و بۆ خوانەناسانیش سزای وامان داناوە كە سزاكە خۆی گاڵتەیان پێدەكات، لەناو ئاگری دۆزەخداو هەڵبەزو دابەزو یاریان پێدەكات.

﴿٦﴾ ئەو ڕۆژەی كە خوا هەموویان زیندو دەكاتەوە ئەوسا پێیان دەفەرموێت چییان كردوە، خودا هەمو قسەو كرداری ئەوانی ژماردوەو خۆیان لەبیریان چوەتەوەو ﷲ ﷻ ئاگای لە هەمو شتێك هەیە.

﴿٧﴾ ئایا نازانی كە بێگومان ﷲ دەزانێت بەوەی كە لەناو ئاسمانان‌و لەناو زەویدایە هیچ سێ كەسێك قسە ناكەن مەگەر خودا چوارەمیان بێت (بەو شێوەی كە شایستەی مەقامی خۆیەتیە)، وە هیچ پێنج كەسێكیش نیە مەگەر خودا شەشەمیان بێت، و نە كەمتر لەوەو نە زیاتر لەوەش نیە مەگەر خودایان لەگەڵدا بێت لە هەركوێدا بن، واتە كەس نیە كە ﷲ ﷻ بەو نەزانێت بەڵكو بەو شێوەی كە شیاوی ئەو زاتەیە لەگەڵیدایە، كە پاشان لە ڕۆژی قیامەتدا پێیان دەڵێت: كە چیان كردوە، بێگومان كە خوا زانیاری بەسەر هەمو شتێكدا هەیە، ئەم ئایەتە هەروەك بە عیلم دەستی پێكردو بە عیلمیش كۆتای پێهات بەڵگەیشە لەسەر كەماڵی عیلمی ﷲ ﷻ.

(٨) ئایا تۆ نەتبینی ئەوانەی کە بەرگری کرابوون لە چپەکردن، پاشان ئەوەی کە لێیان قەدەغە کرابو کردیانەوەو بۆ تاوانو دوژمنایەتیو سەرپێچی فەرمانی پێغەمبەر ﷺ لەناو خۆیاندا چپە دەکەنو هەر کاتێك دێنە لای تۆ سەلامت لێدەکەن بە شێوەیەك کە خوا بەو شێوەیە سەلامی لێ نەکردویت، دەیان وت (السَّامُ عَلَيْكَ/ بمریت)و لە دڵی خۆیاندا دەیان وت: بڵێیت خودا لەسەر ئەوەی کە دەیڵێین سزامان بدات؟ خوا دەفەرموێ: جەهەنم بەسە بۆیان کە دەخرێنە ناویەوە، ئەوسا خراپترین جێگایە بۆیان ئەودۆزەخە.

لەخاتون عائیشەی دایکی باوەڕدارانەوە(خوالێی رازی بێت) هاتوە کەجولەکەکان هاتنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ و وتیان: (السَّامُ عَلَيْكُمْ /بمرن) جا دایکمان عائیشە وتی: ئێوە بمرنو نەفرینی خواتان لێ بێتو غەزەبی خوا برژێت بەسەرتاندا پێغەمبەر ﷺ فەرمویی: {مَهْلًا يَا عَائِشَةُ عَلَيْكِ بِالرِّفْقِ وَإِيَّاكِ وَالْعُنْفَ وَالْفُحْشَ قَالَتْ أَوَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا قَالَ أَوَلَمْ تَسْمَعِي مَا قُلْتُ رَدَدْتُ عَلَيْهِمْ فَيُسْتَجَابُ لِي فِيهِمْ وَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ فِيَّ/متفق عليه/ ئەی عائیشە هێواشبە، دەبێ نەرمونیان بیتو دورکەوەرەوە لە توندوتیژیو قسەی پیس وتی: تۆوام پێدەڵێیت!ئەی گوێت لێ نەبوچیان وت؟ فەرموی: ئەی تۆگوێت لێ نەبو ئەوەی من وتم؟ وەڵامم دانەوە، جا دوعای من وەرگیرا لە دژی ئەوان لە حاڵێکدا کەدوعا لەوان وەر نەگیرا لەدژی من}. بەڵێ خوانەناس شەرمی لەهیچ نیەو هەرچی بەدەمیابێت لەخراپە نایگەڕێنێتەوە.

(٩) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە هەر کاتێك چپەتان کرد هەرگیز بۆ گوناح و دوژمنایەتیو دژایەتی فەرمانی پێغەمبەر ﷺ چپە نەکەن، بەڵکو بۆ چاکەو پارێزکاری چپە بکەنو لەو خوایە بترسن کە سەرئەنجام لەلای ئەو کۆ دەکرێنەوە بۆ حیسابو پاداشتو سزا. ئیسلام ئا بەو شێوەیە پەیڕەوانی خۆی تەمێ دەکات. ئینجا دەفەرموێ:

(١٠) چپە هەر لە شەیتانەوەیە بۆ ئەوەی باوەڕداران خەمبار بکات خۆ مەگەر بە ئیزنی خوا ئەگینا هیچ زیانێك بەوان نادات دەی سا باوەڕداران با هەر بە خوا پشت ببەستن. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الْآخَرِ حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ مِنْ أَجْلِ أَنْ يُحْزِنَهُ/متفق عليه/ ئەگەر سێ کەسبون دوانتان چپە نەکەن بەیەکەوە بێ ئەویترتان تا تێکەڵاو دەبن بە خەڵك چونکە ئەو چپەیە ئەویتریان خەمبار دەکات}

(١١) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە هەر کاتێك پێیان وتن لە دانیشتندا ماوەو دڕن بدەنو جێگای یەکتر بکەنەوە دەی

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَٰجَيۡتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَةٗۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ وَأَطۡهَرُۚ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ (١٢) ءَأَشۡفَقۡتُمۡ أَن تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَٰتٖۚ فَإِذۡ لَمۡ تَفۡعَلُواْ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ (١٣) ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ قَوۡمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مَّا هُم مِّنكُمۡ وَلَا مِنۡهُمۡ وَيَحۡلِفُونَ عَلَى ٱلۡكَذِبِ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ (١٤) أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمۡ عَذَابٗا شَدِيدًاۖ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ (١٥) ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ (١٦) لَّن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔاۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ (١٧) يَوۡمَ يَبۡعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعٗا فَيَحۡلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحۡلِفُونَ لَكُمۡۖ وَيَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍۚ أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ (١٨) ٱسۡتَحۡوَذَ عَلَيۡهِمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمۡ ذِكۡرَ ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ أَلَآ إِنَّ حِزۡبَ ٱلشَّيۡطَٰنِ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ (١٩) إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ٱلۡأَذَلِّينَ (٢٠) كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغۡلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِيٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٞ (٢١)

ئێوەیش دڕن بدەنو جێگای یەکتر بکەنەوە، خوداش جێگای ئێوە دەکاتەوەو هەر کاتێکیش وتیان: هەستن، هەستن (بۆ ڕێز لەیەکتر گرتنو جێگای یەکترکردنەوە)چونکە خوا پلەی ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە لەناو ئێوەدا ئەی خەڵکینە بەرزکردوەتەوە، ئەوانەش کە خاوەنی زانیارین چەندین پلەی زیاتریان پێدراوەو خوا زۆر بەئاگایە لەوەی کە ئێوە دەیکەن. لێرەدا دەبێت ئەوە بزانین:

یەکەم: هەستان لەبەر خەڵك لە جێگای دانیشتنیاندا شتێکی باشە، ئەوەش ئەوەیە کە مرۆڤ لەبەر حاکمی ئەو جێگایە، یان ڕێبوارو میوانی تازە هاتو یان پێویستی بە چەند کەسێك کە نزیك بن لە ئیمامەوەو کەسانی تری پێش ئەوان جێگەیان گرتبن کە ئەوەندە پێویست نەبن بەو ئیشەی کە ئیمام دەیەوێت باسی لێوەبکات، واتە: شتێك بێت مەبەستێکی گرنگی پێوە گرێدرابێت.

دووهەم: باش نیە هەستان لەبەر کەسێك بەو شێوە نەبێت کە باسمان کرد یان بوەستێت لە بەردەمیداو ئەو دانیشتبێت یان کەسێکی گەورەو زانا هەر کاتێك بێتو بڕوات لە مەجلیسێکدا لەبەری هەستن ئەوە ڕەوشتی ئاگر پەرستانە نەموسڵمانان، پێغەمبەرمان دەفەرموێ: {مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَتَمَثَّلَ لَهُ الرِّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ /ابن ماجة، صححه الألباني/ هەر کەس پێی خۆش بێت کە خەڵك لەبەردەمیدا وەك هەیکەل بوەستن، جا با جێگای خۆی خۆش بکات لەناو ئاگردا}.

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: {لايُقِيمُ الرَّجُلَ مِن مَجلِسِهِ فَيَجلِسَ فِيهِ، وَلَكِن تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا/ متفق عليه/ هیچ پیاوێك پیاوێكی تر لەو جێگایەی کەدانیشتوە هەڵنەستێنێتو خۆی دانیشێت لەو جێگایەدا، بەڵام ڕێ بدەنو جێگای دانیشتنەکە فرەوان بکەن} .

دەبێت مانای ئایەتەکەو مانای ئەم فەرمودەیانەش بەو شێوەیە بۆمان شی کردنەوە کاریان پێ بکرێت، جا دژایەتی نامێنێت. وَاللَّهُ أعلم. وە لەم ئایەتەدا ئاماژە بە پلەو پایەی زانایان دەکات، ئینجا پەروەردگارمان موسڵمانان تەمێ دەکات کە چۆن قسە بکەن لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺ و دەفەرموێ:

(١٢) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە هەر کاتێك چپە بکەن لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ دەبێت پێش ئەوەی کاتی بگرن بەو چپەکردنە چاکەیەك بکەن، ئەوە باشە بۆتانو پاکەوەکەرترتانە لە تاوان، ئەوسا ئەگەر هیچتان دەست نەکەوت بیکەن بە چاکە ئەوە بێگومان کە خوا داپۆشەری تاوانەکانتانەو میهرەبانە بۆ بەندەکانیو گوناهتان لەسەر نانوسرێت ئەگەر چپەتان کرد لەگەڵیدا، بەڵێ پێغەمبەرﷺ بۆ هەمو مرۆڤەو شتێکی چاك نیە کەسێك بۆ ئیشی تایبەتی خۆی کاتی بگرێتو قسەیەکی لەگەڵدا بکات کە کەسێکی تر سودی لێ وەرنەگرێت، جا ئەگەر وای کرد با چاکەیەك بکات لەگەڵ هەژارانی باوەڕداراندا تا ئەو کات گرتنەی بۆخۆی بۆ پڕ بکاتەوە، لێرەدا موسڵمانانی تێگەیاند کە کات گەلێك بەنرخە بەتایبەت کاتی پێغەمبەرﷺونابێ بەشتی کەمەوە لەدەست بدرێتو هەموخەڵك لە کاتە کانی ئەودا شەریکن . جا ئەگەر دەسەڵاتی نەبو ئەویش هەر ئوممەتی ئەوەو ئەوەندەی پێدەبرێتو خوایش چاوپۆشی لێدەکات تا ئیتر نەزانەکانیش هەر لەخۆیانەوە کاتی نەگرن، پێغەمبەرمان ﷺ بە شەرم بوە لەسەرخۆی نەهاتوەتە جواو بەڵام خوا موسڵمانان تەمێ دەکاتو خەڵك هەمو بەندەی ئەونو شەرمیان لێ ناکاتو هەمو ڕاستیەکیان بۆ باس دەکات. ئینجا دەفەرموێ:

(١٣) ئایا بەلاتانەوە سەختە پێش ئەوەی چپە بکەن چاکەگەلێك بکەن؟ ئەوسا ئەگەر نەتانکردو خوا ئەو بارەی لەسەر لابردن دەی سا نوێژەکانتان بکەنو زەکات بدەنو پەیڕەوی فەرمانی خوداو پێغەمبەرەکەی ﷺ بکەن، ئەوسا خوا زۆر بەئاگایە بەوەی کە ئێوە دەیکەن. جا اللَّهُ ﷻ پاش ئەوەی موسڵمانانی وشیارکردەوە لەبارەی کاتەکانی پێغەمبەرمان ﷺ وتێیگەیاندن کە بە سوکی تەماشای کاتەکانی مەکەن، بەم ئایەتە بڕیاری ئایەتی پێشخۆی لەسەر موسڵمانان سوك کرد.

(١٤) ئایا تۆ ئەوانەت نەبینی کە دۆستایەتیان کرد لەگەڵ گەلێکدا کە خوا غەزەبی لێگرتوون کەجوەکان بون، ئەوانە نە لە ئێوەنو نەلە ئەوانیشنو بە درۆ سوێند بە خوا دەخۆنو خۆیشیان دەزانن کە درۆ دەکەن واتە: مرۆڤە دووڕووەکان نە لەگەڵ موسڵمانانداننو نە لەگەڵ خوانەناسان بەڵکو بەوروشتە بێ نرخانەیان دەیانەوێت لە هەردوولا بخۆن، بەڵام زۆر نابات لە هەردوولا ڕسوا دەبنو ڕۆژی قیامەتیش لەسزادراوان دەبن.

(١٥) خوای خاوەن دەسەڵات سزای توندی ئامادەکردوە بۆیان، چونکە بەڕاستی ئەوان ئیشی زۆر خراپیان دەکرد.

(١٦) سوێندەکانی خۆیان کردوە بە سپێر بۆ خۆیان تا خەڵك بە چاکیان بزانێت کەچی ئەوان ڕێگای بلاوکردنەوەی ئاینی خودا دەگرن، جا بۆ ئەوان سزایەك هەیە کە گاڵتەیان پێ دەکات، چونکە ئەوان بەو کردارەیان گاڵتەیان بەموسڵمانان دەکرد.

(١٧) ئەوان نە سەروەتو سامانیانو نە مناڵانیان لەلای خوا هەرگیز هیچ سوودێك بەوان ناگەیەنن، ئەوان یارانی ئاگرنو بۆ هەمیشە تێیدا دەمێننەوە.

(١٨) ڕۆژێك کە خوا هەموویان زیندو دەکاتەوە، جا سوێندی بۆ دەخۆن وەك چۆن لە دنیادا سوێند بۆ ئێوە دەخۆن بەدرۆوەو گومان دەکەن لەسەر شتێکی بەسودن بۆ ئەو ڕۆژەیان، خوا دەفەرموێ: بزانن بێگومان هەر ئەوانن درۆزن، ئەو سوێندە درۆیانە کەدەیخۆن هیچ سودێکیان پێنادات.

(١٩) شەیتان بەسەریاندا زاڵ بووەو رام و دەستەمۆی خۆی کردن، جا یادی خودای لەبیر بردنەوە، ئەوانە پێڕی شەیتانن، بزانن بە بێگومان پێڕی شەیتان هەر خۆیان کردە سوتاو و ڕەنجەڕۆ، جا پێغەمبەرمان ﷺ یەکێك لە هۆکارەکانی زاڵبونی شەیتانمان بۆ باسدەکاتو دەفەرموێ: {مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمْ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمْ الشَّيْطَانُ فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذِّئْبُ الْقَاصِيَةَ / النسائي، حسنه الألباني/ هیچ سێ کەسێك نیە نە لە دێهاتێکداو نە لە هیچ ڕەوەندێکدا کە نوێژی تێدا نەکرێت مەگەر شەیتان زاڵبوبێت بەسەریاندا، سا پێویستە لەسەرتان کە یەکبن ئەوسا گورگ ئەو حەیوانە دەخوات کە دورکەوتبێتەوە لە ئاژەڵە کانی تر} .

(٢٠) بێگومان ئەو کەسانەی کە دژایەتی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ دەکەن، ئەوانە وان لەناو سەرشۆڕترینو داماوترین خەڵکاندان.

(٢١) خوا بۆ خۆیو پێغەمبەرەکەی ﷺ وای داناوە کە سەرکەوێتو دوژمنانی تەفروتوناو ڕسوا بکات، چونکە بەڕاستی خوا بەهێزو دەسەڵاتدارە بەسەر هەمو شتێکداو لەکاتی دیاری خۆیدا تۆڵە لەدوژمنان وەردەگرێ، ڕاستە اللَّهُ مۆڵەت دەدات، بەڵام پشتگوێ ناخات (إِنَّ اللهَ يُمْهِلُ وَ لاَيُهْمِلُ).

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الحَشْرِ
٥٩ — ٢٤

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ مِن دِيَـٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ ۖ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ ۖ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾

﴿٢٢﴾ شتی وا نەگونجاو ڕەوانیە کەسێك کە باوەڕ بە خواو بەرۆژی دوایی بکاتو دۆستایەتیش بکات لەگەڵ کەسێکدا کە دوژمنایەتی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ بکات، ئەگەر چی ئەو گەلە باوکانیان بن یان ڕۆڵەکانیان بن یان براکانیان بن یان عەشیرەتەکانیان بن، جا ئەو کەسەی ئاوا خۆی لە خوانەناسان هەر کەسێکی بن دوور گرتو دۆستایەتی لەگەڵ نەکردن ئەوانەن کە خوا لەناو دڵیاندا باوەڕی جێگیر کردووەو بەهێزی تایبەتی خۆی یارمەتیان دەداتو دەیانخاتە ناو باخاتێکەوە کە چەندین جۆگەی بەناودا دەڕواتو بۆ هەمیشە تێیدان، خودا ڕازیە لەوان بەهۆی ئەو کارە باشانەی کە کردویانەو ئەوانیش ڕازین لەو بەهۆی ئەو هەمو چاکەی لەگەڵیانی کردوە، ئەوانە تاقمو حیزبی خوداو خۆشبەختن لە هەردوو دنیادا.

ئەم ئایەتە چەند شتێکی گرنگ دەخاتە پێش چاومان،

یەکەم: ناگونجێت باوەڕدار لەگەڵ دوژمنانی خواو پێغەمبەردا ﷺ دۆستایەتی هەبێت، ئەگەر بینرا کە موسڵمانێك دۆستایەتی دوژمنانی خواو پێغەمبەری ﷺ دەکات ئەوە ئەو کەسە بێباوەڕە با خۆیشی بە موسڵمان بزانێتو خاوەن نوێژو ڕۆژویش بێت، وەك دەفەرموێ:﴿ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ/ واتە: هەرکەس لە ئێوە ئەوان بکات بەدۆستی خۆی جا بەراستی ئەو کەسەش لەوانە﴾مائیدە/٥١

وەپێغەمبەریشمان ﷺ دەفەرموێ: {لا يُحبُّ رَجُلٌ قَوماً إلا جَعَلَهُ اللهُ مَعَهُم/احمد، صححه الألباني/ هەر پیاوێك هەرگەلێکی خۆش بوێت ﷲ لەگەل ئەوانی دادەنێ }

دووهەم: لەم ئایەتەدا باس لە حیزبی خوا دەکات نەك حیزبەکان، چونکە باوەڕداران هەمویان دەبێت یەك ڕیزو یەك حیزب بن بەڵێ جیاوازی بیروڕا لە چوارچێوەی ئاییندا شتێکی ئاساییە بەڵام نابێت هۆکارێك بێت بۆ دووبەرەکی نێوان باوەڕداران، بەڵام بەهۆی دور کەوتنەوەی موسڵمانان لەئایینە بەرزو بەرێزەکەی ئیسلامو لاسایی کردنەوەی بێباوەڕان ئەوەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ باسی لێکردوە روی داوە پێغەمبەرمان ﷺ فەرموی: {لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ وَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ تفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي / الترمذي، حسنه الألباني/ بەدڵنیاییەوە بەسەر ئەم ئومەتەی مندا دێت ئەوەی کەهات بەسەر بەنی ئیسرائیل دا هەروەك تای پێڵاو بۆتای پێڵاو بەبێ جیاوازیو پێ بەپێ، بەراستی بەنی ئیسرائیلی بون بەحەفتاو دووبەشەوەو ئومەتی منیش دەبێ بەحەفتاوسێ بەشەوە هەمویان لەناو ئاگردان لەرۆژی قیامەتدا بێجگە لەیەك بەشیان، وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ کێیە ئەو بەشە؟ فەرموی: ئەو کەسەیە کە لەسەر ئەم ڕێبازە بێت کە خۆمو یارەکانمی لەسەرە} لەم فەرمودەیەدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: " أُمَّتِي" واتە هەمو ئەوانەی کە خۆیان بە شوێن کەوتوی پێغەمبەر ﷺ دەزانن‌و پێیشیان وایە کە هەر ئەوان لەسەر حەقن‌و جگە لەوان ئەهلی ئاگرە ئەمە بیروبۆچونی هەمویانە بەڵام هەر یەك بەش لەو حەفتاو سێ فیرقەیە حەقی پێکاوە کە شوێنکەوتوانی ڕاستەقینەی پێغەمبەر ﷺ و یارەکانییەتی‌و ئەم ئایەتە لێرەدا بە حیزبی خوا ناوییان دەبات، جا بۆ ئەوەی بزانرێت کامانەن ئەو تاقمە رزگارە وا هەندێك لە سیفەتەکانی باس دەکەین:

یەکەم ـ ئەوبەشەن کە دۆستایەتی‌و دژمنایەتیان لەبەر خوایە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {أَوْثَقُ عُرَى الإِيمانِ المُوَالاةَ في الله والمعاداة في الله والحبُّ في الله والبُغْضُ في الله / الطبراني، صححه الألباني/ بەهێزترین دەستەی ئیمان دۆستایەتی لەبەر خواو دوژمنایەتیە لەبەر خواو خۆشەویستی لەبەر خواو رق لێبونەوە لەبەر خوای دەسەڵاتداری گەورەیە} .

وەسفی **دوهەمیان** ـ ئەوبەشەن کە جیهاد دەکەن لە پێناوی ﷲ دا، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ

عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ /البخاري/ هەمیشە بەشێك لەم ئومەتەم بۆدامەزراندنی حەقو راستی کەئاینی پیرۆزی ئیسلامە غەزا دەکەن کە ئاشکراو بالاّ دەستن هەتا رۆژی قیامەت}

وەسفی سێهەمو چوارهەمو پێنجەم وشەشەمو حەوتەمیش لە سورەتی مائیدە ئایەتی پەنجاو چواردا هاتوە کەدەفەرموێ: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَن يَرۡتَدَّ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ فَسَوۡفَ يَأۡتِي ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ يُحِبُّهُمۡ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوۡمَةَ لَآئِمٖۚ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ٥٤ ﴾ ئەی باوەڕداران هەرکام لەئێوە لەئاینی خۆی پەشیمان ببێتەوە،ئەوسا ئەوەندە نابات خوا گەلێك دێنێ کە خوا خۆشی دەوێن.. ئەوانیش خوایان خۆش دەوێت.. لەلای باوەڕداران خۆیان بەکەم دەگرنو.. بەعیزەتن دژ بە خوانەناسان.. کە غەزا دەکەن لەرێگای بەرزکردنەوەی ئایینی خواداو لە لۆمەی لۆمە کەران ناترسن﴾ وەسفی هەشتەمیان: لەچاکە کاریدا چاو لەخراپەکاری خەڵك ناکەن وەك پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی: {بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا ثُمَّ يَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ وَمَنْ الْغُرَبَاءُ قَالَ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ / السلسلة الصحيحة/ ئیسلام لەسەرەتادا بە غەریبی هاتوە، لەپاشان هەم غەریب دەبێتەوە هەروەك لەسەرەتاوە هاتوە ئەوسا خۆشبەختی بۆ ئەوغەریبانە، بێژرا ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو غەریبانە کێن؟ فەرموی: ئەو کەسانەن کە هەر کاتێ خەڵکی خراپەی کرد ئەوان چاکە دەکەن} واتە(إِمَّعَة)نین بەرژەوەندیو مەصلەحەتو واقیع ناکەن بەخوای خۆیانو هاوڕەنگ نابن لەگەل واقیعدا بەلکو هەوڵدەدەن واقیعی خراپ بگۆڕن،

وەسفی نۆهەمیان: ئەوەیە کە دورن لە بەش بەشیو حیزبایەتی، لەسورەتی ئەنعام ئایەتی/سەدوپەنجانۆدا دەفەرموێ:﴿بێگومان ئەو کەسانەی کە ئایینەکەی خۆیان پارچە پارچە کردووەو دەستەی لەیەکتر جیاوازیان پێك هێناوە تۆئەی محمد هیچ پەیوەندیەکت بەوانەوە نیە کاری ئەوان هەر لەلای خودایە پاشان پێیان دەڵێت چیان کردوە﴾

پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنْ الِاثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بُحْبُوحَةَ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزَمْ الْجَمَاعَةَ / الترمذي، صحح الألباني/ واجبی سەرشانتانە کەیەك بن وخۆتان دوربگرن لەبەش بەشی، سا بزانن شەیتان لەگەڵ یەکدایەو لەگەڵ دواندا دورترە، جا هەرکەسێك ناوەڕاستی بەهەشتی دەوێت بابچێتە ریزی ئەو موسڵمانانەوە کەوەك پێغەمبەر ﷺ و یارەکانی وان}

ئەمە هەندێك بون لە سیفەتەکانی حیزبی خوا، جا ئەوەی کە ئەم سیفەتانەی تێدا بێت ئەوە ئومیدی هەبێت کە لە حیزبی خوادا بێت، ئەگینا قسەی بێکردەوە بێجگە لەزیان هیچ سودێکی نابێ. لەسورەتی بەقەرە ئایەتی دووسەدوهەژدەدا دەفەرموێ: ﴿بێگومان ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوەو ئەو کەسانەی کە کۆچیان کردووەو غەزایان کردوە لەرێگای خوادا، ئا ئەوانە هیواداری رەحمەتی خودانو بەراستی خوا زۆر لێبوردەو زۆر میهرەبانە﴾

وەلەسورەتی ئەنفال ئایەتی حەفتاوچواردا دەفەرموێ:﴿ ئەو کەسانەی کە باوەڕدارنو کۆچیانکردووەو لەرێگای خوادا غەزایانکردووەو ئەوانەش کەجێگایان بەوان داوەو یارمەتیان داون، ئا ئەوانەن بەراستی باوەڕداران بۆ ئەوانە هەیە لێخۆشبون ورۆزییەکی بەرێز﴾.

جا ئەگەر دەتەوێت بزانیت لەو بەشەیت دەتوانیت خۆت تاقی بکەیتەوە بەم شێوەیە: ئەگەر هەمومومسڵمانێکت بەبەشێکی خۆت داناو سودو زیانی ئەوت بە هی خۆت زانیو نەت وت: ئەوە لە ئێمەیەو ئەوە لە ئێمە نیەو بەکردار ئەوەت سەلماندو هەروا وەسفەکانی تریشت لەخۆدا بەکردەوە بینا ئەوە راستەکەیت تۆ لەو بەشەیت، ئەگینا راست ناکەیتو تۆ لەو بەشەنیت هەر چەند قسەی قەڵەو نایابیش بکەیت، جا ئەگەر باوەڕت بەقیامەتو حیساب هەیە وفەرمانی خواو پێغەمبەرە کەیت ﷺ بەلاوە راستە دوربکەوە لەو پارچە پارچەییەو نەخۆتو نەخەڵکیش بخەڵەتێنە، بەراستی دەست بگرە بەئایینەکەی خواوەو بگەڕێ بەشوێن ئەوبەشو تاقمەراستەداو پاڵ بدەن بەیەکەوەو یارمەتی ئاینی خودابدەن خوایش یارمەتی ئێوە دەدات﴾ ئەی خاوەن باوەڕان ئەگەر یارمەتی ئایینی خوابدەن خوایش یارمەتی ئێوە دەداتو پێتان بتەو دەکاتو بە دژمنان نابەزن﴾ محمد/٧ .

بەس بخەڵەتێن بە پلەو پارە هەردوو دوایاندێت وسەرەتایان شیرینەو کۆتاییان تاڵە، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّكُمْ سَتَحْرِصُونَ عَلَى الْإِمَارَةِ وَسَتَصِيرُ حَسْرَةً وَنَدَامَةً نِعْمَتِ الْمُرْضِعَةُ وَبِئْسَتِ الْفَاطِمَةُ/احمد،النسائي. صحح الالبانى/ بەبێگومان ئێوە زۆر سورن لەسەر ئەمیرایەتی کە زۆر نابات دەبێ بە هۆی خەمو پەشیمانی، شتێکی چاکە شیردەرو ناخۆشە شیر برەوە، سەرەتاکەی خۆشیەو کۆتاییەکەی خەموپەژارەیە} .

٥٩ سورەتی حەشر ٢٤

سورەتی حەشر کە سورەتی پەنجاونۆهەمی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوتە خوارەوە، بیستو چوار ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی نەوەدو هەشتەمە، پاش سورەتی (البينة) و پێش (النصر) لە پاش دەرکردنی (بەنی نەزیر) لە ساڵی چوارەمی کۆچی دابەزیوە. سورەتی (بەنی نەزیر)یشی پێ دەوترێت، چونکە دەربارەی ئەوان هاتوتە خوارەوە. ئەم سورەتە "منسوخ"ی تیدانیە، بەڵام وتراوە ئایەتی حەوتەمی "ناسخ"ی ئایەتی یەکەمی سورەتی ئەنفالە.

سەعید کوڕی جوبەیر دەڵێت: {قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ سُورَةُ الْحَشْرِ قَالَ قُلْ سُورَةُ النَّضِيرِ/ متفق عليه/ وتم: بە ئیبنوعەباس سورەتی حەشر وتی: بڵێ: سورەتی نەزیر} واتە: ئەم سورەتە لەبارەی جولەکەکانی بەنی نەزیرەوە دابەزیوە. بەنونەزیر کۆمەڵێك بون لە جوەکان کە لە پاش زاڵبونی رۆم بەسەر شامداو کوشتنی زۆرێك لێیان هەندێکیان وەك بەنوقورەیزەو بەنو نەزیر رایانکردو لە دەوروبەری مەدینە نیشتە جێبون، کاتێك پێغەمبەر ﷺ کۆچی کرد بۆ مەدینە لە گەڵ جولەکەکاندا پەیمانی بەست، جا لەپاش روداوی " بیری مەعونە" کە پاش شەهادەتی دەکەس‌وپاشان پەنجاو نۆ کەسی تر لە یارانی پێغەمبەر شەهید کران، لەو روداوەدا عەمری کوڕی ئومەیەی زەمەری توانی بە سالمی بگەڕێتەوە لە رێگەدا دوو کەسی لە خێڵی "بني عامر " کوشت کە نەیزانی بو ئەوانە لەگەڵ پێغەمبەردا هاوپەیمانن، کاتێك کە گەڕایەوەو پێغەمبەری ﷺ لە روداوەکە ئاگادا کردەوە، پێغەمبەر ﷺ هەوڵیدا کە خوێنی ئەو دوو کوژراوە کۆبکاتەوەو بیدات بە خاوەنی ئەو دوو کوژراوە، جا پێغەمبەر ﷺ لە گەڵ چەند یارێکی بەرو بەنونەزیر کەوتەڕێ تا وەك هاوپەیمانێك داوای یارمەتیان لێ بکات، خۆ کە پێغەمبەر ﷺ گەیشتە ناویان ئەوان لەرواڵەتدا ئامادەیی خۆیان بۆ یارمەتی پێغەمبەر ﷺ دەربڕی، بەڵام ئەوان لەژێرەوە خەریکی پیلانێکی گلاوبون دژ بە پێغەمبەر ﷺ و ئەم کاتەیان بەهەلێکی باش زانی کە پێغەمبەر ﷺ بکوژن،جا " عمر بن جحاش" وتی: ئەوە من دەچمە سەر ماڵەکەوەو لەوێ بەرداشێك دەدەم بە سەریدا. جا ﷲ ﷻپێغەمبەری ﷺ لەو پیلانە ئاگادار کردەوە، ئیتر پێغەمبەر ﷺ بەبێ ئەوەی کە شتێك بڵێت هەڵساو یەکسەر بەرەو مەدینە گەڕایەوە، جا پێغەمبەر ﷺ " محمد بن مسلمة"ی رەوانەکرد بۆ ناویان تا پێیان راگەیەنێت بە هۆی ئەو پەیمان شکاندنو خیانەتەیان دەبێ مەدینە بەجێ بهلێنو دە رۆژ ماوەی پێدان کە لە پاش ئەو دەرۆژە هەرکەس بمێنێت لێیدەدرێت. بەڵام "ابن أُبي " پەیامی بۆناردن کە ئێوە قەڵا گەلێکی گەورەتان هەیەو منیش بە دوو هەرزا چەکدارەوە ئامادەم کە یارمەتیتان بدەینو جولەکەکانی تری غەتەفانیش یارمەتیتان دەدەن، جا لەشوێنی خۆتاندا بمێننەوە، ئەوانیش تەماع گرتنیو دەرنەچونو خۆیان بۆ شەڕکردن لە گەڵ پێغەمبەردا ئامادەکرد. جا پێغەمبەر " ئیبنو ئومی مەکتوم " ی لە مەدینە لەجێی خۆی داناو ئالای بەدەست عەلی کوڕی ئەبو تالبەوە داو بەرەو بەنو نەزیر کەوتەڕێ، ئەوسا پێغەمبەر ﷺ گەمارۆی دانو چەنددار خورمایەکی بەرچاوی بڕین، ئەوانیش کە بەڵێنی یارمەتیان دابو بە بەنونەزیر درۆیان لەگەڵ کردنو نەهاتن بەدەمیانەوە، ئەوانیش پاش ئەوەی کە زانیان هیچیان پێناکرێت وتیان: بە پێغەمبەر ﷺ کە دەردەچین، بەڵام پێغەمبەر ﷺ قەبوڵی نەکرد، پاشان پێغەمبەر ﷺ پێی فەرمون: دەربچنو خوێنی خۆتان بۆخۆتانو لە ماڵەکانیشتان تەنها باری حوشترێکتان بۆ هەیە کە بیبەن کە چەكو پۆشاکی جەنگی تێدا نەبێ، جا ئەوان ئەوەی کە بۆیان کرا لە باری حوشترێك بردیان ئەوەش کە پێیان نەدەبرا بۆئەوەی دەستی موسڵمانان نەکەوێت بەدەستی خۆیان دەیان شکاندو لە ناویان دەبرد، ئەم رو داوە لە "ربيع الأول "ی ساڵی چوارەمی کۆچی روی دا بۆ ماوەی پانزە رۆژ پێغەمبەر گەمارۆی قەڵاکانی دانو لەم غەزایەشدا ماڵێکی زۆر بەدەست موسڵمانان کەوتو پاڵەوانی بەناوبانگی بەنونەزیر "عزوك" بە دەستی عەلی کوڕی ئەبوتالب کوژراو لەم خێڵە تەنها دووکەس موسڵمان بوون: "يامين بن عمير بن كعب" وە "أبو سعد بن وهب" . وە ئەم سورەتە لە سەر ئەم روداوە باس دەکات.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەوانەی کە لەناو ئاسمانەکانو لەناو زەویدان هەر پاکیو بێ عەیبی خودایان یاد کردوەو هەر خۆیەتی دەسەڵاتدارو دانا.

(٢) خوا ئەو زاتەیە کە خوانەناسانی خاوەنانی پەڕاو (بەنی نەزیر)ی لە جێگای خۆیاندا دەرپەڕاند (بەهۆی لاساریو پەیمان شکاندنی خۆیانەوە) لەکاتی یەکەم دەرکردنیاندا ئێوە گومانتان نەدەکرد کە ئەوان دەرچنو ئەوانیش وایان دەزانی کە کۆشکەکانیان لەدەست تۆڵەی خودا دەریان دەکاتو دەیانپارێزێت، جا خودا بەشێوەیەك هاتە سەریان کە هەرگیز خۆیان گومانیان نەدەکردو ترسی فڕێدایە ناو دڵیانەوە، کە بە دەستی خۆیانو بەدەستی خواناسان ماڵەکانی خۆیانیان وێران کرد، سا ئێوەیش ئەی خاوەن دیدو بۆچونە وردەکان لەم بەسەرهاتە پەندو ئامۆژگاری وەربگرنو لە تۆڵەی خودا بترسن، خودا سەربازی زۆرەو رێگای تۆڵە سەندنەوەی لێ ناگیرێت.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٧﴾ لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

﴿٣﴾ ئەگەر خوا ئەو دەرچونەی لەسەر ئەوان پێشتر تۆمارنەکردایە، بە دڵنیاییەوە هەر لە دنیادا سزای دەدان‌و لە ڕۆژی دوایشدا سزای ئاگریان هەیە، ئەم تاقمە جولەکە پاش شەش مانگ لە دوای بەدر بەهۆی خیانەتی خۆیانەوە دەرکران‌و ماوەیان پێدرا، جگە لە شمشێر هەرسێ کەس باری وشترێك کەل‌وپەلی لەگەڵ خۆیاندا دەربکەن‌و بڕۆن.

﴿٤﴾ بۆیە ئەوەیان بەسەرهات، چونکە ئەوان بەڕاستی دژایەتی توندی خوداو پێغەمبەرەکەیان ﷺ کردو هەر کەسێکیش دژایەتی خودا بکات، ئەوسا بزانن بێگومان کە خوا تۆڵەی زۆر سەختەو تۆڵەیان هەر ئاوەها لێ وەردەگرێت. جاکاتێ کەپێغەمبەر ﷺ فەرمانی بڕین وسوتاندنی خورمای ناوچەی(بوەیرەی)دا تا نائومێدیان بکات لەباخەکانیان و شەڕی لەسەر نەکەن، دیارە ئەوە دەمی مونافیق‌و جولەکەکانی کردەوە بۆ قسەی ناشیرین کردن ئەمە لەلایەکەوە، لەلایەکی ترەوە ئەو موسڵمانانەی کە فەرمانی بڕینی ئەودار خورمانەیان بەسەرا درابو شتێك بوە لەناو دڵیانداو وتیان: لەپێغەمبەر ﷺ پرسیار دەکەین: ئایا لەسەر ئەوەی کەبڕیومانە پاداشمان هەیە و لەسەر ئەوەی کە نەمان بڕیوە تاوانمان لەسەرە؟ جا اللّٰه ئەم ئایەتەی نارد کە دەفەرموێ:

﴿٥﴾ هەر دارخورمایەکتان بڕیوە یان وازتان لێ هێنا کە لەسەر بنی خۆی بمێنێتەوەو نەتانبڕیوە، ئەوسا هەمووی بە ئیزنی خودایە و شتی خراپتان نەکردوەو بۆ ئەوەیە کە خوا سنوربەزێنان سەرشۆڕ بکات و بەبێ شەڕ ناوچەکە چۆڵ بکەن.

﴿٦﴾ ئەوەی کە خودا داوێتی بە پێغەمبەرەکەی ﷺ لە سەروەت‌و سامانی خوانەناسانی دەوروبەری، بەبێ ئەوەی کە ئێوە چارەوێ‌و سواری تێدا ماندو بکەن بەڵام خودا خۆی پێغەمبەرەکەی ﷺ زاڵ دەکات بەسەر ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێبێت‌و خودا توانای هەیە بەسەر هەمو شتێکداو هیچ شتێك ناتوانێت ڕێگای ئارەزۆی ئەو زاتە بگرێت.

﴿٧﴾ ئەو سامانەی کە خوا ئا بەو شێوەیە کە لە پێشدا وترا گەڕاندیەوە بۆ پێغەمبەرەکەی ﷺ ئەمە ماڵی خوایەو دەدرێت بەم پێنج تاقمە: بۆ پێغەمبەر ﷺ و بۆ بەرەی عەبدولموتەلیب‌و بەرەی هاشمە لە خزمانی پێغەمبەرو بۆ هەتیوانەو بۆ هەژارو کەمدەستەکانەو بۆ ئەو ڕێبوارانەیە کە لە ڕێگادا پارەیان پێ نامێنێت، خوا ئەو ماڵە ئاوەها بڵاودەکاتەوە بۆ ئەوەی ئەو ماڵانە لەنێوان سەروەتمەنداندا کۆ نەبێتەوە واتە: ئیسلام سەرمایەداری پێخۆش نیە بەڵام قەدەغەی نەکردوە، چونکە بەدرێژایی مێژو هەر سەرمایەداران بون کە دژایەتی پێغەمبەران‌و پیاو چاکانیان کردوەو دەیکەن‌و بەهۆی ئەو سەروەت و سامانەوە خراپەو تاوانیان لەسەر زەویدا بڵاوکردوەتەوە، ئیسلام بەپەیڕەوی کردنی گۆڕانکاری دروست دەکات، جا ئەوانەی کە سەرمایەداران‌و پلەوپایەدارن نایانەوێ هیچ گۆڕانکاریەك ڕوبدات لەبەر ئەوە دژ بەئیسلام ڕادەوستن، ئیسلام ڕێگایەکی داناوە ماوە نادات کە سەروەت‌و سامان تەنها لەناو یەك کۆمەڵی تایبەتدا ئەم دەستو ئەودەست بکات، چونکە زۆری ماڵ هۆکارێکە بۆئەوەی کە مرۆڤ لە سنوری خۆی دەرچێت، هەروەك لە سورەتی شورا ئایەتی/بیس‌وحەوت دا دەفەرموێ: ﴿ئەگەر خوا ڕۆزی فرەوان بکات بۆ بەندەکانی ئەوە بە دڵنیاییەوە خراپەکاری دەکەن لەناو زەویدا﴾

تەنانەت پێغەمبەر پێش هەمو کەس ئەو بەرنامەیەی بەسەری خۆیدا ئەنجام داوە زەکاتی نەخواردوە فەرمویەتی: {زەکات حەرامە لەسەر محمدو ئالی محمد}وە دەفەرموێ: {ئێمەی کۆمەڵی پێغەمبەران ئیرسمان لێ نابرێت، ئەوەی کەلێمان بە جێ دەمێنێت ماڵی موسڵمانانە} جا ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ پێتان دەدات لەوماڵە ئێوەیش وەریبگرن‌و ئەوەیشی کە بەرگری دەکات لێتان ئێوەیش وازی لێ بهێنن‌و لە خوا بترسن، بێگومان خودا تۆڵەی زۆر سەختە. ئەم ئایەتە گەورەیی سونەتی پێغەمبەرمانﷺ پیشان دەدات‌و دەوامان لێدەکات ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ فەرمانی پێدەدات بەجێی بهێنین‌و ئەوەی کە قەدەغەی کردوە وازی لێ بهێنین، دیسان ئەم ئایەتە دەمکوتێکە

بۆئەوکەسەی کە بلێت من گوێڕایەڵی اللَّهُ دەکەم و ئەوەی کەلە قورئاندا هاتبێت ئەنجامی دەدەم، بەڵام گوێ بە فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ نادەم، واتە: قورئانم بەسە، راستە قورئان بەسە بەڵام بۆ ئەوکەسەی کە گوێڕایەڵی هەمو ئایەتەکانی بێت، جا هەر قورئانیشە کە فەرمانمان پێدەکات کەگوێڕایەڵی سونەتی پێغەمبەر بین، دەی چۆن دەگونجێت بوترێت گوێڕایەڵی قورئان دەکەم بەڵام بەگوێی فلان ئایەتو فلان ئایەت ناکەم؟! بەڵێ ئەم بیروبۆچونانە ئەمڕۆ هەیە کە خۆی بەڵگەیەکە بۆ راستی سونەتی پێغەمبەرەکەمان ﷺ چونکە ئەو پێغەمبەرە ﷺ باس لەمانە دەکاتو دەفەرموێ: { أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ/ ابوداود، أحمد، صحيح الألباني/ ئاگاداربن کە من قورئان و لەگەل ئەو قورئانەشدا وەك ئەوقورئانەشم پێدراوە، ئاگاداربن نزیکە پیاوێکی تێرو سك پڕ پاڵبداتەوەو بلێت: ئێوە تەنها ئەم قورئانە بگرن، جا چیتان دەستکەوت تێیدا لە حەلاڵ ئێوەش بەحەلاڵی بزانن‌و چیتان دەستکەوت لە حەرام ئێوەش بەحەرامی بزانن} واتە گوێ بەفەرمودەکانی پێغەمبەرﷺ مەدەن، بەڵام اللَّهُ دەفەرموێ:

﴿مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَۖ / ئەوەی کە گوێڕایەڵی پێغەمبەر ﷺ دەکات بەحەقیقەت ئەوە گوێڕایەڵی اللَّهُ ی کردوە ﴾ نیسا/٨٠.

وە ئەوەی کە بیبەوێت لە قورئان تێبگات بە بێ کەڵك وەرگرتن لە فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ بەدڵنیاییەوە کە ئەوکەسە رێگای ون کردووە بەرەو رێگای شەیتان کەوتوەتەرێ، جا ئەوانە کە ئاوان ئایا دەتوانن نوێژێکی قورئانی بخوێنن بەچی دەست پێدەکەن‌و چۆن دوای دەهێنن؟ چەند رەکاتەو چەند سوجدەو چەند روکوع دەبەن؟ یان دەبێت بلێن ئەوەڵ سوجدە دەبەین پاشان رکوع دەبەین چونکە قورئان سوجدەی پێش رکوع داناوەو دەفەرموێ:﴿ يَٰمَرۡيَمُ ٱقۡنُتِي لِرَبِّكِ وَٱسۡجُدِي وَٱرۡكَعِي مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ (٤٣) ﴾ آل عمران.

یان اللَّهُ فەرمان دەدات کە زەکات بدەین، جا لەچی بیدەین و چەندی بدەین؟ وە یان سەدەها پرسیاری ترکە ئەگەر گەڕانەوە بۆ سونەت نەبێت هیچ وەڵامێکیان بۆ نیە.

وە پێویستە بزانین پێغەمبەر هیچ خەیرو چاکەیەك نیە مەگەر ئەوەی بە ئومەتەکەی گەیاندبێ وەك خۆی دەفەرموێ: {إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ إِلَّا قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ وَلَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ إِلَى النَّارِ إِلَّا قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ/ السلسلة الصحيحة/ هیچ شتێك نیە کە لە بەهەشتەوە نزیکتان بکاتەوە مەگەر ئەوەی کە بەو فەرمانم پێکردون‌و هیچ شتێکیش نیە کە لە ئاگر نزیکتان بکاتەوە مەگەر ئەوەی کە ئێوەم لەوە بەرگری کردوە} جا ئەوەی کە بیدعەتێك دەهێنێتو بەچاکیشی دادەنێتو چاکیش دەزانێت کە پێغەمبەر ﷺ بەوە فەرمانی نەداوە چی دەڵێت لە بەرامبەر ئەم فەرمودەیەدا؟ ئەو کەسە لە دوو حاڵ دەرناچێت یان پێی وایە ئەو ئیشەی کە پێی چاکەو پێغەمبەریش ﷺ فەرمانی پێنەداوە بە هۆی بێ ئاگای پێغەمبەر ﷺ بوە لەو ئیشە چاكو خەیرە، یان پێی وایە پێغەمبەر ﷺ بێ ئاگا نەبوە بەڵام شاردویەتیەوەو بە ئومەتەکی رانەگەیاندوە ! ئاشکرایە کە هەردوو لاکەی تاوانە دەی با ئەم کۆمەڵە بیدعەچیە کە لە کەمتەرخەمیدا ئەو پەڕیانگرتوەو ئەوانەی کە بەناوی قورئان بەسەو ناوی قورئانیەکانیان لە خۆی ناوە تەوبە بکەن‌و ئەم ئایەتە بکەن بە رێبازی خۆیان، دڵنیابن ئەگەر بەراستی‌و خەمخۆرییەوە پەیرەوی بکەن رێگای راست دەدۆزنەوە.

من خۆم جارێك لەگەل سێ کەس لەو برادەرانە قسەم کرد کەکاتی نوێژی نیوەڕۆ بو بانگدرا وتم: بەقسەی ئێوە ئێمە وابانگدرا چی بکەین؟ وتیان: نوێژ دەکەین وتم: چەند رکات بکەین‌و چەند سوجدە ورکوع تەحیاتە؟ یەکێکیان وتی: هەرچۆنمان خوێندوە هەروا دەی خوێنین وتم: من تا ئیستا لەقورئاندا نەمدیوە کە ئەوانەی باسکردبێ وەك دەیخوێنین، جا رویان لەبرا سەرکردەکەیان کەناوی کمال بوکردو چاوەڕوانی وەڵامیان لێکرد سوپاس بۆ خوا مەسئولیەت نەیتوانی ئەوبرایە فریوی بداتو بەراستی وەڵامی داناوە کە بەڵێ مامۆستا راست دەکات، جا لەو هەڵەیە وازیان هێناو بنکەو بارەگایان پێچایەوەو راگەیەنراوێکیشیان بلاو کردەوەو نوسخەیەکیشیان بۆهێنام‌و هەندێ لەو تاوانانەیشی بۆباسکردم کە سەرکردەی گەورەیان بەوناوەوە ئەنجامی دابو، ئینجا هەریەکەیان چو بەدەم کاری خۆیەوە، خواسەقامگیرتریان بکات لەسەر ئایینی خۆیو باقی هاوشێوەکانشیان رینمایی بفەرموێ.

ئیبنو مەسعود لەپێغەمبەری خوا ﷺ وە هێناویەتی کەدەڵێ: {لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ تَعَالَى مَالِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ/البخاري/ خوا لەعنەتی کردوە لەو ئافرەتانەی کە خاڵ دەکوتن‌و خاڵیان بۆ دەکوترێتو برۆیان هەڵدەگرن‌ودانیان باریك دەکەنەوە بۆجوانی کە دروستکراوی خوای باڵادەست دەگۆڕن، بۆ دەبێ لەعنەت نەکەم لەو ئافرەتەی کە پێغەمبەر ﷺ لەعنەتی لێدەکات لەحاڵێکدا کە ئەوە لە قورئاندایە ﴿ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ پێتان دەدات وەری بگرن‌و ئەوەی کە بەرگریتان لێدەکات مەیکەن﴾ پێغەمبەر ﷺ بەرگری

وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾ ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخۡوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَئِنۡ أُخۡرِجۡتُمۡ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمۡ أَحَدًا أَبَدٗا وَإِن قُوتِلۡتُمۡ لَنَنصُرَنَّكُمۡ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنۡ أُخۡرِجُواْ لَا يَخۡرُجُونَ مَعَهُمۡ وَلَئِن قُوتِلُواْ لَا يَنصُرُونَهُمۡ وَلَئِن نَّصَرُوهُمۡ لَيُوَلُّنَّ ٱلۡأَدۡبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾ لَأَنتُمۡ أَشَدُّ رَهۡبَةٗ فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَفۡقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرٗى مُّحَصَّنَةٍ أَوۡ مِن وَرَآءِ جُدُرِۭۚ بَأۡسُهُم بَيۡنَهُمۡ شَدِيدٞۚ تَحۡسَبُهُمۡ جَمِيعٗا وَقُلُوبُهُمۡ شَتَّىٰۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَعۡقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ قَرِيبٗاۖ ذَاقُواْ وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ إِذۡ قَالَ لِلۡإِنسَٰنِ ٱكۡفُرۡ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّنكَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾

کردوه لەوانه}ئینجا دەچینەوە سەر مانای ئایەتی پاش کە دەفەرموێ:

﴿٨﴾ لەم ماڵە دەدرێت بەو موسڵمانە کۆچەرییە هەژارانەی کە لە ماڵو سەروەتو سامانی خۆیاندا دەرکراون لەمەکەوە بۆمەدینە کە خێرو چاکەو ڕەزامەندی خوایان دەوێتو یارمەتی ئاینی ئیسلامو پێغەمبەری خوا ﷺ دەدەن، ئائەوانە هەر خۆیانن ڕاستگۆیان. بەڕاستی ڕاستوڕاستگۆو گیان فیدابون بۆ سەقامگیر کردنی ئاڵای ئیسلام(خوالەهەمویان ڕازی بێ)و نەفرینی خوایش لەناحەزانیان بێ .

﴿٩﴾ جا لەم ماڵەیش دەدرێت بەو موسڵمانانەی مەدینە کە ماڵو بیرو باوەڕیان ئامادەکردوە پێش ئەوەی کە موسڵمانان کۆچ بکەن بۆ لایان، خۆ ئەو کەسانەشیان خۆشدەوێت کەکۆچیان کردوە بۆلایانو بە دڵیش ئیرەیی نابەن بەوەی کە دراوە بەوان لەو دەستکەوتە، هەمیشە لە خۆشی ژیانو سەروەتو ساماندا ئەوان لەپێش خۆیاندا دادەنێن، هەرچەند خۆیشیان پێویستیان بەو شتە هەبێت، جا هەر کەسێك خۆی بپارێزێت لە ڕژدی، ئەوسا هەر ئەوانن ڕزگاربووان. لە ئەبو هورەیرەوە هاتوەکە: {أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِ ﷺ فَبَعَثَ إِلَى نِسَائِهِ فَقُلْنَ مَا مَعَنَا إِلَّا الْمَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ يَضُمُّ أَوْ يُضِيفُ هَذَا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَا فَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى امْرَأَتِهِ فَقَالَ أَكْرِمِي ضَيْفَ رَسُولِ اللهِ ﷺفَقَالَتْ مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوتُ صِبْيَانِي فَقَالَ هَيِّئِي طَعَامَكِ وَأَصْبِحِي سِرَاجَكِ وَنَوِّمِي صِبْيَانَكِ إِذَا أَرَادُوا عَشَاءً فَهَيَّأَتْ طَعَامَهَا وَأَصْبَحَتْ سِرَاجَهَا وَنَوَّمَتْ صِبْيَانَهَا ثُمَّ قَامَتْ كَأَنَّهَا تُصْلِحُ سِرَاجَهَا فَأَطْفَأَتْهُ فَجَعَلَا يُرِيَانِهِ أَنَّهُمَا يَأْكُلَانِ فَبَاتَا طَاوِيَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ ضَحِكَ اللهُ اللَّيْلَةَ أَوْ عَجِبَ مِنْ فَعَالِكُمَا فَأَنْزَلَ اللهُ وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمْ الْمُفْلِحُونَ / البخارى وغيره / جارێکیان پێغەمبەرمان ﷺ میوانێکی بۆ هاتو ناردیە ماڵەوە بزانێت چیان هەیە ؟ خێزانەکانی وتیان: تەنها ئاومان هەیە، فەرموی: کێ ئەم میوانەی پێغەمبەر ﷺ دەباتەوە بۆ ماڵی خۆی؟ یەکێك لە یارەکانی یاریدەدەر(**الانصار**) وتی: من، جامیوانەکەی بردەوە ماڵەوەو بە خێزانەکەی وت: ئەمە میوانی پێغەمبەرە ﷺ ڕێزی لێ بگرە، خێزانەکەی وتی: تەنها خواردنی منداڵەکانمان هەیە، وتی: خواردنەکە ئامادە بکەو چراکەت چاك بکە ومنداڵەکان بخەوێنە، جا کاتێك کە کاتی خواردن هات نانی ئامادە کردو منداڵەکانی خەواند ئەوسا بەناوی چرا چاك کردنەوەچراکەی کوژاندەوەو خواردنەکەی هێنا بۆی، خۆیان واپیشان دەدا کە گوایە ئەوانیش نان دەخۆنو سکی خۆیان ئەو شەوە شەتەك داو منداڵەکانیان بە برسی سەریان نایەوە، بەیانی پێغەمبەر ﷺ فەرموی: خوا پێکەنی یان تەعەجوبی کرد لەو کارەتانو ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞ﴾}

﴿٨﴾ جا هەروەها ئەو دەستکەوتە بۆ ئەو کەسانەشە کە پاش ئەوان (المهاجرين و الأنصار) هاتونو دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان لێمان ببورەو لەو برایانەیشمان کە لەپێش ئێمەدا بوون، ساهەرگیز لەناو دڵماندا کینەیەك دامەنێ سەبارەت بەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە، ئەی پەروەردگارمان بێگومان کە تۆ دڵسۆزو میهرەبانیت سەربارەت بە بەندەکانت. ئیمامی مالیك (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) ئەم ئایەتە دەکات بە بەڵگە لەسەر ئەوەی کە شیعە ئەگەر لە جیهادیشدا بەشداری بکەن نابێت لە دەستکەوتی غەزا هیچیان پێبدرێت، چونکە نە مهاجرنو نە ئەنسارنو نە ئەوانەشن کە دوعای خێر بۆ ئەو باوەڕدارانەی پێش خۆیان دەکەن، ئەمە سەرەڕای ئەوەش کە هەر چوار مەزهەب شیعە بە کافر دادەنێن، چونکە لەڕاستیدا شیعە نەك ئایینیان لەلای خەڵك زانراو نیە بەڵکوخۆیشیان نازانن ئایینیان چیە، چونکە ئەوان بەلایانەوە وایە کە قورئانی ئەوان چەند بەرامبەری ئەم قورئانەی ئێمەیەو لە چاڵی سامەڕا لەلای ئیمام زەمانیانەو یەك پیتی ئەم قورئانەیشی تێدانیەو بە زمانی عیبریشە نەك عەرەبی؟! دەی ئەوە نزیکەی هەزارو چوار سەد ساڵە بەسەر دروستبونی ئەواندا تێدەپەڕێت، جا با بزانین کامیان

فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِي ٱلنَّارِ خَٰلِدَيۡنِ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلۡتَنظُرۡ نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ لِغَدٖۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسۡتَوِيٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۚ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوۡ أَنزَلۡنَا هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ عَلَىٰ جَبَلٖ لَّرَأَيۡتَهُۥ خَٰشِعٗا مُّتَصَدِّعٗا مِّنۡ خَشۡيَةِ ٱللَّهِۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡخَٰلِقُ ٱلۡبَارِئُ ٱلۡمُصَوِّرُۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

٦٠ سُورَةُ المُمتَحَنَةِ ١٣

شتێکی گرنگ لەو قورئانەیان دەزانێت؟ ئەگەر خاوەنی ژیرین‌و بەڕاستی دەتانەوێت دینداری بکەن‌و خۆتان لەخواوە نزیك بکەنەوە بۆ پرسیار ناکەن کامەیە ڕێبازمان؟ ئەم دینەتان لەکوێ هێناوە؟ لەعوروەوە لە خاتون عائیشەی دایکی ئیمانداران‌ەوە هێناویەتی کە وتی: {يَا ابْنَ أُخْتِي أُمِرُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِأَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَسَبُّوهُمْ /مسلم/ ئەی کوڕی خوشکم فەرمانیان پێکراوە کە داوای لێخۆشبون بکەن بۆیارانی پێغەمبەر ﷺ کەچی جنێویان پێدەدەن!} دەچینەوە سەر مانای ئایەتەکانی تری ئەم سورەتە پیرۆزە کە دەفەرموێ:

﴿١١﴾ ئایا تۆ تەماشای ئەو کەسانە ناکەیت کە دووڕووبون بە هاوشێوەکانی خۆیان (ئەوانەی کە خوانەناس بون لە ئەهلی کتێب) دەیان وت: ئەگەر ئێوە دەرکران بەخوا ئێمەیش لەگەڵتاندا دەردەچین‌و هەرگیز لە دژی ئێوە پەیرەوی لە کەس ناکەین‌و ئەگەر شەڕشتان لەگەڵ کرا بەخوا یارمەتیتان دەدەین، وە خوا شایەتی دەدات کە بێگومان ئەوانە درۆزنن،

﴿١٢﴾ بە خوا ئەگەر دەرکرێن لەگەڵیاندا دەرناچن، بێگومان ئەگەر شەڕشیان لەگەڵدا بکرێت لەسەریان ناکەنەوەونایەن بەدەمیانەوە و ئەگەر یارمەتیشیان بدەن بێگومان پشتیان تێدەکەن‌و ڕادەکەن، پاشان کەس بەهانایانەوە نایەت‌و لەسەریان ناکاتەوە، ئیتر چۆن درۆزن نین؟ جا خوا دەفەرموێ:

﴿١٣﴾ بێگومان ئەوان دڵیان لە ئێوە زیاتر دەترسێت تا خودا ئەوەش لەبەر ئەوەیە کە گەلێکن لە هیچ تێناگەن، ئەگینا چۆن دەبێت لەو زاتە ئاگادارو بەهێزە نەترسن بەڵام لە ئێوە بترسن؟! بەڕاستی خوانەناسان هێزیان لەچاویاندایە ئەگەر خاوەنی هێز بیت ئەوان جورئەتی ڕوبەڕوبونەوەیان نیە وەك دەفەرموێ:

﴿١٤﴾ ئەوان هەموویان شەڕتان لەگەڵدا ناکەن بەیەکەوە، مەگەر لەناو ئەو جێگایانەدا بن کە بەهۆی هێزو چەکەوە پارێزراو بێت یان لەپشتی دیوارەکانەوە، ناکۆکی زۆر توند لەنێوان خۆیاندا هەیە، تۆ وا دەزانی یەکن لەحاڵێکدا کە دڵەکانیان لەیەك جیایە، چونکە ئەوانە بێگومان گەلێکن نەفام. ئەی باوەڕداران بیربکەنەوە بزانن ئێمە ئەم گەلە نەفامەنین؟ بەڕۆڵەت هەموی خۆی بە موسڵمان دادەنێت‌و دروشمیشی خودا پەرستیە، کەچی لە کردارو لەناو دڵدا هەریەکەی گیایی باسکێك دەخوات‌وهەریەك بۆرەوریێبازو ڕێچکەیەك خۆی ماندو دەکات؟! دنیا دوایی دێت بیربکەنەوە، با قیامەتیش لەدەست نەدەین، ئەوە بەرهەمی حیزبایەتیە بۆگەنەکەی ناو ئوممەتی ئیسلامیە لەم سەردەمەدا کە موسڵمانانی سەرشۆڕو زەلیل کردوە، بیربکەنەوە، خۆپەسەندی‌و نەفامی تا کەی، ئەی بەناوڕۆشنبیر! زۆرعەیبە نەفامی؛خواناسی عەمەلە بەوەی کە لە خواو پێغەمبەرەکەیەوە ﷺ هاتوە نەقسەی ساف‌ولوس؟!

﴿١٥﴾ وەکو ئەو کەسانەی کەمێك پێش خۆیانن کە تۆڵەی کارە خراپەکانی خۆیان چەشت، مەبەستی کوژرانی بەدرە، وە سزای بەژانیشیان بۆ هەیە لەقیامەتیشدا.

﴿١٦﴾ وێنەی ئەم مونافقانە لەو بەڵێنانەی کە دەیدەن بە خوانەناسان هەروەکو کاری شەیتان وایە ئەو کاتەی کە وتی: بە مرۆڤ خودا مەناسە، جا کاتێك بەگوێی کردو خودای نەناسی شەیتان وتی: بێگومان من هیچ پەیوەندیەکم بە تۆوە نیە، بێگومان کە من لە خودای جیهانیان دەترسم، بەڵام ئەم دورە پەرێزیەی شەیتان لەو کابرایەی کە خەڵەتاندویەتی سوودێکیش بە شەیتان نادات‌و هەردووك بە سزای کاری خۆیان دەگەن وەك دەفەرموێ:

﴿١٧﴾ئەوسا سەر ئەنجامیان ئەوەیە کە هەردووکیان بێگومان بۆ هەمیشە لەناو ئاگردان‌و ئەوەش سزای ستەمکارانە لەهەمو کات وساتێکدا.

﴿١٨﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە لە خوا بترسن، جا با هەر کەسێك تەماشا بکات‌و بزانێت چی پێش خستوە بۆ بەیانی‌و لە خوا بترسن، بەبێگومان کەخوا زۆر ئاگادارە بەو شتانەی کە دەیکەن. بەڵێ خوا هیچی لێ ون نابێت‌و دادپەروەرە لە تۆڵەو

سزادا، لێرەوە دەردەکەوێت کەپارێزکاری چەندە گرنگە لە لای خوا کە هەرلەم ئایەتەدا دووجار فەرمانی پیکراوە چونکە پەرهیزکاران دەرگای خۆشبەختیان لێدەکرێتەوەو سەربەرزو سەرفەرازن لەهەردوو ژیاندا .

(١٩) ئێوە وەکو ئەو کەسانە مەبن کە خوایان لە بیرچویەوە، ئەوسا خوداش وای بەسەر هێنان کە خۆیشیان لە بیر بباتەوەو ئیتر هیچ ئیشێکی باشیان بۆ خۆیان و ڕۆژی دوایی پێش نەخست، ئەوانە بۆ خۆیان لە ڕێ لایانداو لەسنور تێپەڕین.

(٢٠) دۆزەخیان و بەهەشتیان وەکو یەك نین، بەهەشتیان هەر خۆیانن بەختەوەرو ڕزگار بو لە سزای خودا.

(٢١) ئەگەر ئێمە ئەم قورئانەمان بناردایە بۆ سەر چیایەك بەخوا تۆ دەتبینی کە ئەو چیا ڕەقە ملکەچو شەقو پەق دەبو لە ترسی خودا (بەداخەوە دڵی خوانەناسان لەو چیا ڕەقانە ڕەقترەو بیر لەو قورئانە ناکەنەوە) ئەوانە چەند وێنەیەکن کە دەیهێنینەوە بۆ خەڵك، بەڵکو ئەوانیش بیربکەنەوەو ڕوو بکەنە خواو پەیڕەوی پێغەمبەر ﷺ و بەرنامەکەی بکەن،

(٢٢) ئەو (ﷲ)یەی کە هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر جگە لەو نیە کە زانەری هەمو پەنامەکیەك و ئاشکرایەکە وەکو یەك کە ئەو زۆر بەسۆزەو بێنیهایەت میهرەبانە.

(٢٣) ئەو ﷲ یەی کە جگە لەو هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیەو﴿ ٱلۡمَلِكُ ﴾خاوەنی هەمو شتێکەو هەر خۆی دەتوانێت بەبێ ڕێگریو بەربەرچدانەوە ئاڵوگۆڕی تێدا بکات﴿ ٱلۡقُدُّوسُ ﴾ پاكو بە فەرو فریشتە بەرێزەکان بە پیرۆزی ڕادەگرن، ﴿ ٱلسَّلَٰمُ ﴾ هیچ نەنگیو کەمایەتی تێدا نیەو سەرچاوەی هێمنایەتیە،﴿ ٱلۡمُؤۡمِنُ ﴾هێمنی دەرە بە خاوەن باوەڕان، دڵنیان کە ستەم لە دروستکراوەکانی ناکات،﴿ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ﴾ئاگای لە هەمو شت هەیەو چاودێرە بەسەریانەوە، ﴿ ٱلۡعَزِيزُ ﴾ دەسەڵاتدارەو زاڵە بەسەر هەمو شتدا، ﴿ ٱلۡجَبَّارُ ﴾ پێکەوەنەری هەمو ئەندامەکانە لە سەرەتاوەو پاش بە خاك بونیشی و بەئێسکەپتورکاوو زۆردارە بەسەر هەمو شتێکدا، ﴿ ٱلۡمُتَكَبِّرُ ﴾ خۆی لەخۆیدا گەورەیەو کەس شیاوی ئەو وەسفەی نیە جگە لەو. لە فەرمودەدا هاتوە کە {العَظَمَةُ إِزَارِي وَالكِبرِيَاءُ رِدَائِي، فَمَن نَازَعَنِي وَاحِداً مِنهُمَا عَذّبتُهُ/ متفق عليه/ گەورەیی کراسی منەو لەخۆدا خۆ بەگەورە کردن عەبای منە، جا هەر کەسێك یەکێك لەم وەسفەم بۆ خۆی ببات سزای دەدەم} دورەو پاکە خودا لەو شتەی کە دەیکەن بە هاوبەشی،

(٢٤) ﷲ خۆی هەرئەو زاتەیە کە ﴿ ٱلۡخَٰلِقُ ﴾ دروستکەری هەمو بوونەوەرەو ﴿ ٱلۡبَارِئُ ﴾ داهێنەری ئەم بوونەوەرەیە لە سەرەتاوە بەو شێوەی کە ویستویەتی، ﴿ ٱلۡمُصَوِّرُ ﴾ وێنەگرە بەو شێوەی کە ئارەزۆی لێیەتی بەو هەمو شێوەو جۆرە ڕەنگاو ڕەنگەوە، ناوە جوانەکان هەر هی ئەون. هەمو ناوێکی چەندین مانای هەیەو هەمو مانایەکیش لە زاتی ﷲ دا دێتەدی، بەڵام لە هیچ شتێکی تردا ئەوە نایەتەدی بۆ نمونە خودا کەریمە واتە سەخاوتمەندە دەی ئایا کەس هەیە لەو سەخاوتمەندتر بێت، یان خودا زانایە ئایا کەس هەیە بەو ئەندازەی ئەو زانابێت، هەروەها بۆ تەواوی ناوەکانی خودا کە هەر خۆی دەزانێت ژمارەیان چەندە. ئەوەی کە لەناو ئاسمانان و زەویدایە هەموی پاكیو بێ عەیبی ئەونیشان دەدات و تەسبیحاتی ئەو دەکات، خۆهەر خۆیشێتی دەسەڵاتدار بەسەر هەمو شتێکدا هیچ شتێك بەسەر ئەودا دەسەڵاتی نیەو کارەکانی هەموی ڕێك وپێك و بەجێیە.

بەم شێوەیە کۆتایی سورەتەکەی بەست بەسەرەتاکەیەوە، واتە گوزەشتەو ئیستاو ئاییندە ئەوەی کە لە ئاسمانان و زەویدایە تەسبیحاتی خوا دەکات.

(٦٠) سورەتی مومتەحەنە (١٣)

سورەتی مومتەحەنە کە سورەتی شەست هەمی قورئانە، لە پاش صوڵحی حودەیبیەوە لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، سیانزە ئایەتە، ئایەتی دوانزەهەمینی لەرۆژی فەتحی مەکەدا دابەزیوە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی نەوەدو دووهەمە، پاش سورەتی (المائدة) و پێش (النساء) دابەزیوە.

لە سورەتی پێشودا کە سورەتی حەشرە لە بارەی خۆشەویستیو یارمەتیدانی یەکتری باوەڕداران لە نێوان خۆیانداو هەروەها یارمەتی دانی بێباوەڕان بۆ یەکتر لە نێوخۆیاندا باسکرا، لەم سورەتەشدا باوەڕداران ئاگادار دەکرێنەوە کە یارمەتی بێباوەڕان نەدەن دژ بە باوەڕداران هەروەك لە سورەتی پێشودا باسکرا، چونکە ئەوە ئیشی مونافقانە.

هۆی دابەزینی چەند ئایەتی سەرەتای ئەم سورەتە، نامەیەك بو کە حاتەبی کوڕی ئەبی بەلتەعە، کاتی چونی پێغەمبەر ﷺ بۆ سەر مەکەو داوای لە خوا کردبو، کە هەواڵەکانیان نەگات بە قورەیش هەتا دەچنە لای مەکە، جا ئەم پیاوە نامەیەکی بەدزیەوە نوسی بۆ قورەیش بۆئاگادار کردنەوەیان لەو کارەی پێغەمبەر ﷺودابوی بە ژنێك لەگەل کاروانێکدا بو، کە بیبات بۆ مەکەو ئەم هەواڵەیان بداتێ بەڵام زۆری نەبرد خودا پێغەمبەری ﷺ بەو نامەیە ئاگادارکردەوەو پێغەمبەریش ﷺ عەلیو زوبەیرو میقدادی نارد بەشوێن ئەو ژنەداو فەرموی بچن تا (ڕەوزەتی

خاخ) لەوێدا ئافرەتێك لەو كاروانەدایە نامەیەكی پێیە لێی وەربگرن، عەلی دەڵێت: ڕۆیشتین هەتا گەیشتینە ڕەوزەتی خاخ، لەوێ ئافرەتەكەمان بینیو وتمان: ئەو نامەیەی پێتە بۆمان بهێنە، وتی: نامەم پێنیە، وتمان: ڕوتت دەكەینەوە یان دەبێت ئەو نامەیەمان پێبدەیت، دەڵێت: لەناو پرچیدا نامەكەی دەرهێناو نامەكەمان هێنایەوە بۆ لای پێغەمبەر ﷺ كەچی لەو نامەیەدا لە حاتەبی كوڕی ئەبو بەلتەعەوە بو بۆ قورەیش هەندێك لە كاروباری پێغەمبەری ﷺ تێدابو، جا پێغەمبەر ﷺفەرموی: حاتەب ئەمە چیە؟

وتی: پەلەم لێ مەكە، بێگومان من یەكێك لەوانەم كە لكێنراوم بە قورەیشەوەو لە خۆیان نیمو ئەوانەی لەگەڵ تۆدان لە كۆچەریەكان خزمیان لەوێدا هەیەو خاوخێزانیان دەپارێزن لە مەكەدا، جا پێم خۆشبو كە ئەوەم نیە بەم نامەیە كارێك بكەم كە خاو خێزانم بپارێزن، ئەمەم لەبەر بێباوەڕی یان پاشگەز بونەوەم نەبووەو ڕازی نیم بە خوا نەناسی پاش ناسینی ئیسلام، پێغەمبەر ﷺفەرموی: ڕاستی پێوتن، جا عومەر وتی: وازم لێ بهێنە با لە ملی ئەم دووڕوە بدەم، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: ئەو ئامادەی جەنگی بەدر بوە، تۆ چی دەزانی خوا بە ئەهلی بەدری فەرموە: من لێتان خۆشبوم، چۆن ئارەزۆ دەكەن ئیش بكەن، جا لەم بارەوە ئەم چەند ئایەتەی سەرەتای ئەم سورەتە دابەزی كە دەفەرمویێ:

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە، دوژمنی منو دوژمنی خۆتان مەكەن بە دۆستی گیانی بەگیانی خۆتان ئێوە دۆستایەتی خۆتان بەوان ڕادەگەیەنن لەحاڵێكدا كە ئەوان باوەڕیان نیە بەو پەیامە ڕاستەی كە هاتوە بۆ ئێوە، بەڵكو پێغەمبەرﷺ و ئێوەیان لە خاكی خۆتاندا دەردەكەن، لەبەرئەوەی كە ئێوە باوەڕتان هێناوە بە پەروەردگارتان و تەنها ئەو دەپەرستن؟ ئەگەر ئێوە بۆ غەزا لەڕێگای من و ڕەزامەندی من دەرچون (دۆستایەتیان نەكەن) بە دزیەوە پێیان بڵێن خۆشمان دەون لە حاڵێكدا كە من زانام بەوەی كە دەیشارنەوە (هەروەكو چۆن دەیزانم) ئەوەی كە بە ئاشكرا دەیكەن، خۆ هەر كەس لە ئێوە ئەو شتە بكات بە بێگومان لە ڕاستە ڕێگا ترازاوەو سەری لە خۆی تێكداوە.

(٢) ئەگەر ئێوەیان دەست بكەوێت دوژمنایەتیتان دەكەنو دەستو زمانی پیسیان بۆئێوە درێژ دەكەنو ئاواتە خوازن كە ئێوە لە دین دەربچن.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلْحَقِّ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَٰدًا فِي سَبِيلِي وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ وَمَآ أَعْلَنتُمْ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ (١) إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُواْ لَكُمْ أَعْدَآءً وَيَبْسُطُوٓاْ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّواْ لَوْ تَكْفُرُونَ (٢) لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٣) قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُواْ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَيْءٍ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ (٤) رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ وَٱغْفِرْ لَنَا رَبَّنَآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ (٥)

(٣) هەرگیز نەخزمایەتیتانو نە منداڵە كانتان هیچ سوودێكتان پێ ناگەیەنن لە ڕۆژی قیامەتتدا، بەڵكو خوا لە یەكتان جیا دەكاتەوە، جا بۆ ئێوە بەهۆی ئەوانەوە واخەریكە لە دین دەربچن، خودا بینەری ئەو كردارانەیە كە ئێوە دەیكەن. جا كرداری چاك بكەنو بزانن كە هەر ئەوە سودتان پێدەگەیەنێت نەك خزمایەتی هەتا ئەگەر خزمایەتی لەگەل پێغەمبەریشدا ﷺ بێت، واتە ئەگەر ئیمانو كرداری چاك نەبێ لەو خزمایەتیە كەڵك وەرناگرێت، هەروەك لە فەرمودەی صەحیحدا هاتوە كە پیاوێك پرسیاری كرد لە پێغەمبەر ﷺ لەبارەی باوكییەوە كە بە كافری مردوە كە ئیستا لە كوێدایە؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {فِي النَّارِ / لەناو ئاگردایە} كاتێك پشتی هەڵكردو ڕۆیشت پێغەمبەرﷺ بانگی كردو فەرموی: { إِنَّ أَبِي وَأَبَاكَ فِي النَّارِ/ مسلم وغيره/ بێگومان باوكی منو باوكی تۆش لە ئاگردان} ئینجا دەفەرموێ: لەم بارەوە سەیری ئیبراهیم بكەن كە خزمایەتی وای لێنەكرد كە راستی نەڵێتو بێزاری خۆی لەوان دەرنەبڕێت.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ ۞ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ۖ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَآتُوهُم مَّا أَنفَقُوا ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنفَقُوا ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ ۖ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِن فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُم مِّثْلَ مَا أَنفَقُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

(٤) حەقیقەت ئەوەیە کە بۆ ئێوە پێشەواییەکی جوان هەیە بۆ فێربونی خواناسی ڕاستەقینە لە ئیبراهیم‌و ئەو کەسانەی کە لەگەڵ ئەودا بون،ئەو کاتەی کە بە گەلەکەی خۆیان وت: بێگومان ئێمە بێوەرین لە ئێوەی خوا نەناس‌و لەوانەی کە دەیانپەرستن جگە لە ﷲ باوەڕمان پێتان نەماوەو دوژمنایەتی‌و ڕق‌و قین لەنێوان ئێمەو ئێوەدا ئاشکرابوە بۆ هەمیشە تا ئەو کاتەی کە باوەڕ دەهێنن بە خوا بە تەنهایی، دەبێت ئێوە لەوانەدا پەیڕەوی ئیبراهیم‌و پەیڕەوانی بکەن، جگە لە یەك قسەی ئیبراهیم کە وتی: بە باوکی بەدڵنیاییەوە من داوای لێخۆشبونت بۆ دەکەم، نابێت باوەڕداران داوای لێخۆشبون بکەن بۆ خوانەناسان مادام سوربن لەسەر شیرکی خۆیان، ئیبراهیم وتی: من خاوەنی هیچ شتێك نیم بۆ تۆ لەلای خودا، ئەی پەروەردگارمان هەر بەتۆ پشتمان بەستوەو هەر بۆ لای تۆیە گەڕانەوەمان‌و سەرئەنجامیش هەر بۆ لای تۆیە،

ئەبو هورەیرە دەڵێت: {زَارَ النَّبِيُّ ﷺ قَبْرَ أُمِّهِ فَبَكَى وَأَبْكَى مَنْ حَوْلَهُ فَقَالَ اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي وَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأُذِنَ لِي فَزُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ/ مسلم وغيره/ پێغەمبەر ﷺ سەردانی گۆڕی دایکی کرد، جا گریاو ئەوانەی دەوریشی گریان، ئینجا فەرمویی: داوام کرد لەپەروەردگارم کەداوای لێخۆشبونی بۆ بکەم ماوەی پێنەدام‌و داوام لێکرد کەسەردانی گۆڕەکەی بکەم ماوەم پێدرا، سا سەردانی گۆڕەکان بکەن ئەوسا بێگومان کە مردنتان دەخاتەوە بیر}.

جا ئیبراهیم درێژە بەدوعاکانی دەداو دەڵێ:

(٥) ئەی پەروەردگارمان نەمانکەیت بە تاقیکەرەوە بۆ خوانەناسان کە زاڵبن بەسەرمانداو زیاتر خۆیان بەڕاستو ئێمە بە ناڕاست بزانن، یان بۆ لەبەین بردنی ئەوان عەزاب بنێریت‌و ئێمەیش دوچاری سزای دنیا ببین، بە هۆی کرداری ئەوانەوەو چاوپۆشیمان لێبکە ئەی پەروەردگارمان، بێگومان کە تۆ هەر خۆتیت دەسەڵاتدارو کاربەجێ، کەواتە لادان لە بەرنامە و بڕیارو سنورەکانی ﷲ نابەجێ و نەفامانەیەو لەریزی ئاژەڵیش دێتە خوارترەوە.

(٦) بە حەقیقەت ئەی ئوممەتی محمد ﷺ لەو پێغەمبەرەوە پەیڕەوانیدا پێشەواییەکی جوان هەیە بۆ ئەوانەی کە هیوایان بە خواو باوەڕیان بە ڕۆژی دوایی هەیەو هەر کەسێکیش پشت بکاتە ئەو ئایینە هەر خۆی زیان دەکات‌و خوا هیچ پەکێکی لەبەر ئەو ناکەوێت، ئەوسا خودا هەر خۆی بێنیازو سوپاسکراوە، جا چی ئێوە سوپاسی بکەن یان نە یکەن. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتْ السَّمَاءُ وَحُقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلَّهِ وَاللهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا / الترمذي.الالباني:حسنه/ بێگومان من دەیبینم ئەوەی کەئێوە نایبینن، وە دەیبیستم ئەوەی کە ئێوە نایبیستن ئاسمان چرکە چرکی دێت‌وپێویستکراوە لەسەری کەوا چرکە چرکی بێت چونکە جێگای چوار پەنجەی نیە مەگەر فریشتەیەك ناوچاوی خۆی تێدا دانابێت بەسوجدە بردن بۆخوا، سوێند بەخوا ئەگەر بزانن ئەوەی کەمن دەیزانم کەم پێدەکەنین‌و زۆر دەگریان}

جا تۆ ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر یادی خوا نەکەیت دەبێ چ زیانێك لەخوا بکەوێت؟ ئەی مرۆڤ تۆ بەرێزی بەنافەرمانی خوا، خۆت بێ ڕێز مەکە دڵنیابە ئەگەر دۆستی خوانە بیت بونەوەر هەمو دوژمنتە.

(٧) نزیکە خودا لەنێوان ئێوەو ئەو کەسانەی کە دوژمنایەتی یەکترتان کردوەدۆستایەتی دروست بکات، بەهۆی باوەڕ هێنانیان‌و پەیوەندیکردنیان پێتانەوە، جا بەڕاستی خودا بەهێز و توانایە و

هەمو شت لەلای ئەو ئاسانەو خودا زۆر چاوپۆشیکەرە لە تاوانی بەندەکانیو بێسنور میهرەبانە بۆیان، جا دوور نیە ئەوەی کە ئەمڕۆ داواتان لێدەکرێت خۆشتان نەوێنو بێزاری خۆتان بەرامبەریان دەر بخەن، پەروەردگار هیدایەتیان بداتو دۆستایەتی لەناو دڵەکانتاندا دروست بکات. ئەسمای کچی ئەبوبەکر دەڵێت: لە سەردەمی پێغەمبەردا ﷺ دایکم کە موشریك بو، هات بۆلام جا پرسیارم کرد لە پێغەمبەر ﷺ کە ئایا منیش صیلەی رەحم بەجێبهێنم لە گەڵ ئەودا، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {نَعم/ متفق علیه/ بەڵێ} جا دەڵێن ئەو کاتە ئەم ئایەتە دابەزی کە دەفەرموێ:

(٨) خودا ڕێگەی لە ئێوە نەگرتوە کە لەگەڵ ئەو کەسانەدا کە شەڕیان لەگەڵدا نەکردون لەسەر ئایینو لەسەر زەویو زاری خۆتاندا دەریان نەکردون کە چاکەیان لەگەڵدا بکەنو دادپەروەرانە لەگەڵیاندا ڕەفتار بکەن، چونکە بەڕاستی خودا دادپەروەرانی خۆشدەوێت.

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا/ مسلم وغیره/ بێگومان دادپەروەران لەلای خوا لەسەر مینبەرەکانی نورن لەلای ڕاستی خوای بەتواناو گەورەو هەردوولای هەر ڕاستە، ئەو کەسانەی کە دادپەروەرن لەبڕیاریانداو لەناو کەسو کاریاندا و لەنێوان ئەوانەی کەسەرپەرشتیان دەکەن} .

(٩) خوا تەنها بەرگریتان لێدەکات لە دۆستایەتی کردنتان لەگەڵ ئەو کەسانەی کە لەسەر ئایین شەڕیان پێفرۆشتونو لەسەر زەویو زاری خۆتاندا دەریان کردونو یارمەتیان داوە لەسەر دەرکردنتان، جا هەر کەسێك ئەوانە بکات بە دۆستی خۆی، ئەوسا ئەوانە ستەمکارنو زیانیان بە خۆیان گەیاندوە. بەڵێ بەندێك لە ڕێکەوتنەکانی پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ بێباوەڕانی مەکەدا لەئاشتەوایی حودەیبیەدا، ئەوەبو کە ئەگەر کەسێك لەوان هات بۆناو موسڵمانان ئەگەرچی موسڵمانیش بێت دەبێت بیگەڕێننەوە، جا پەروەردگار ئەم بڕیارە گشتیە کە لەوسونەتدا هاتبو تایبەت کردووەو حوکمی ئافرەتانی جیا کردووە و فەرموی:

(١٠) ئەی ئەو کەسانەی کە خوانسن هەر کاتێك ئافرەتانی باوەڕداری کۆچکەر هاتنە لاتان (لەکاتی ئاشتەوایی حودەیبیەدا)و وتیان: باوەڕمان هێناوە تاقیان بکەنەوەو بزانن ڕاست دەکەن سوێندیان بدەنو بڵێن: تەنها لەبەر موسڵمان بون هاتوینو هیچ ڕقو کینەیەکمان لە مێردی خۆمان نەبوە، خوا ئاگادارە بە ئیمانیان جا ئەگەر زانیتان باوەڕدارن نەکەن بیانگەڕێننەوە بۆلای خوانەناسان نە ئەو ئافرەتانە حەڵاڵن بۆ ئەو خوانەناسانە، نە ئەو خوانەناسانەش حەڵاڵن بۆ ئەو ئافرەتانەو ئەوەی کە مێردە خوانەناسەکەی خەرجی کردوە تێیدا بیدەنەوە، ئەگەر مارەییتان پێدان نیکاحیان بکەن هیچی تێدا نیە و نیکاحی ئافرەتانی خوانەناس نامێنێت، ئەگەر لە عیدەی تێپەڕیو موسڵمان نەبو، ئێوەش داوای ئەوە بکەن کە خەرجتان کردوە لەو ئافرەتانەداو ئەوانیش با داوای ئەوە بکەن کە خەرجیان کردوە، ئەوە بڕیاری خوایە کە بڕیار دەدات لە نێوانتانداو دەبێت هەردوولا جێ بەجێی بکەنو خوا زانایە بە ئیشەکانتانو دانایە لە دانانی بەرنامەو ڕێبازەکەیداو لادان لێی گومڕاییو سەرلێشێوانە لە دنیاداو سزای بەژانی ڕۆژی دواییشە. جاوردبینەوەو تەماشای یاسای خودابکەن چۆن داکۆکی لەسەر مافی مرۆڤ دەکات بەبێ جیاوازی.

(١١) خۆ ئەگەر هەندێك لە ژنانتان پاشگەزبوونەوەو چوونە ناو خوانەناسانەوە (ئەوەی تیایاندا خەرجکراوە نەیانگەڕاندەوە بۆمێردە باوەڕدارەکانیان) جا هەرکاتێك دەستکەوتتان لەو خوانەناسانەوە دەستکەوت پێش دابەشکردنی ئەوەندەی کە خەرجیان کردوە لەو ژنانەیان پێیان بدەنەوەو لەو خوایە بترسن کە باوەڕتان پێ هێناوەو مافی کەس نەخۆن.

(١٢) ئەی پێغەمبەر ﷺ هەر کاتێك ئافرەتانی باوەڕدار هاتنە لاتو پەیمانیاندا کە هیچ شتێك نەکەن بە هاوبەشی خوداو دزی نەکەنو داوێن پیسی نەکەنو منداڵانی خۆیان نەکوژنو بەدرۆ منداڵی کەسی تر نەکەن بە منداڵی مێردیانو لە چاکەدا فەرمانی تۆ نەشکێنن، تۆش لەوان ئەو پەیمانە وەربگرەو داوا لە خوا بکە کە لێیان خۆش ببێت، بێگومان کە خودا زۆر چاوپۆشیکەرو بێنیهایەت میهرەبانە. بوخاری لە دایکی عەتیەوە هێناویەتی کە پەیمانمان دا بە پێغەمبەر ﷺ لەسەر ئەوەی کە: (هاوبەش بۆ خودا دانەنێین و...و...هتد)و بەرگری کردین لە گریانی دەنگی بەرز لە تازیەدا، جا ئافرەتێك دەستی خۆی گرتەوەو وتی: فلانە ژن بۆ کەسوکاری من گریاوەو دەمەوێت منیش پاداشتی بدەمەوەو بە دەنگی بەرز بۆی بگریم لە تازیەدا، جا پێغەمبەری خوا ﷺ هیچی پێ نەوت، ڕۆیشتو دوایی گەڕایەوەو پەیمانی پێدا، (مسلم)یش ئەم ڕیوایەتەی هێناوەتەوە ئەمەی لێ زیاد کردووە کە (جگە لە دایکی عەتیەو دایکی سولەیم کچی میلحان کەسێکی تر لەمبارەوە وەفای بەم پەیمانە نەکرد)، لە ڕیوایەتێکی تری بوخاریدا دەڵێت: پێنج ئافرەت وەفایان پێکردوە ئەو دووانەو سێ ئافرەتی تریش.لێرەوە دەردەکەوێت کەگریانی ئافرەتان بۆ مردو دابونەریتی سەردەمی نەفامییە و ئیسلام حەرامی کردوە. بوخاری لەخاتون عائیشەی خێزانی

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾

سُورَةُ الصَّفِّ ٦١ - ١٤

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾

پێغەمبەرەوە ﷺ هێناویەتی کە: {أَنَّ رَسُولَ الله كَانَ يَمْتَحِنُ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِ مِنْ الْمُؤْمِنَاتِ بِهَذِهِ الْآيَةِ بِقَوْلِ الله ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ..الي قوله إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ قَالَ عُرْوَةُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَمَنْ أَقَرَّ بِهَذَا الشَّرْطِ مِنْ الْمُؤْمِنَاتِ قَالَ لَهَا رَسُولُ الله ﷺ قَدْ بَايَعْتُكِ كَلَامًا وَلَا وَ الله مَا مَسَّتْ يَدُهُ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ فِي الْمُبَايَعَةِ مَا يُبَايِعُهُنَّ إِلَّا بِقَوْلِهِ قَدْ بَايَعْتُكِ عَلَى ذَلِكِ/ بەراستی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوئافرەتانەی کە کۆچیان دەکرد بۆ لای بەم ئایەتە تاقی دەکردنەوە ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ..الي قوله إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ عوروە وتی: خاتون عائیشە وتویەتی: کە هەر ئافرەتێکی باوەڕدار دانی بەوەدا نابێت پێغەمبەری خوا ﷺ پێی فەرموە: بەراستی پەیمانم لەگەڵتابەست، بەقسە، خۆ بەخوا هەرگیز لەو پەیمانانەدا دەستی نەکەوتوە لەدەستی هیچ ئافرەتێك هەر بەقسە بەیعەتی لەگەلدا دەکردن (کەدەیفەرمو) بەراستی پەیمانم لەگەڵتا بەست لەسەر ئەوە}.

(١٣) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ئەو گەلەی کە خوا غەزەبی لێ گرتون، واتە: جولەکە مەکەن بە دۆستی خۆتان، بە راستی ئەوانە نائومێدن بە هاتنی ڕۆژی دوایی، هەروەکو چۆن خوانەناسان لە مردوی گۆڕستانەکان نائومێدن و پێیان وایە زیندو بونەوەیەکیان بۆنیە و هیچ ئومێدی چاکیان لێناکرێ.

سورەتی سەف ٦١ - ١٤

سورەتی سەف کە سورەتی شەستو یەکەمی قورئانە، زۆرینەی ڕاڤەکاران لەسەر ئەوەن کە لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، چواردە ئایەتە، ناسخو مەنسوخی تێدا نیە، وتراوە بە گوێرەی دابەزین سورەتی سیویەکەمەو پاش سورەتی (القارعة) و پێش (الهمزة) دابەزیوە. عەبدوڵای کوڕی سەلام دەڵێت: {قَعَدْنَا نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ الله ﷺ فَتَذَاكَرْنَا فَقُلْنَا لَوْ نَعْلَمُ أَيَّ الْأَعْمَالِ أَحَبَّ إِلَى الله لَعَمِلْنَاهُ فَأَنْزَلَ الله تَعَالَى: ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ...﴾ / الترمذي، صححه الألباني/ هەندی لە یارانی پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ یەکدا دانیشتبوین، جا لەنێوان خۆماندا باسمان دەکرد جا وتمان ئەگەر بمانزانایە کە کام کردار لە لای اللّٰه خۆشەویسترە بەخوا ئەوەمان ئەنجامان دەدا، ئەوسا اللّٰه ئەم ئایەتانەی سەرەتای سورەتی صەفی ڕەوانەکرد کە بۆی ڕون کردنەوە کە پەروەردگار ئەو موجاهیدانەی خۆش دەوێت کە لەڕێی ئەودا پاڵ بەپاڵی یەك دژ بە بێباوەڕان دەجەنگن.}

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەوەی لەناو ئاسمانان و لەناو زەویدایە هەموی تەسبیحاتی خوا دەکەن و لەیادی خوا بێ ئاگانین و هەر خۆیەتی دەسەڵاتداری کاربەجی، ئەگەر هەندێکیان لەو بەشە سەربەخویە کە پێیان دراوە بە زمانیش تەسبیحاتی پەروەردگار نەکەن، بەڵام هەمو ئەندامەکانی لەشیان گوێڕایەڵی فەرمانی پەروەردگارن و توانای و زانای و ئاگای و بێعەیبی اللّٰه پیشان دەدەن و تە سبیحاتی ئەوزاتە دەکەن و هەربەشێکی تەماشا بکرێت بەڵگەیەکی گەورەو گرنگە لەسەر پاکی و بێ عەیبی و زانایی و ئاگای و کاربەجێی ئەوزاتە.

(٢) ئەی باوەڕداران بۆ دەڵێن و کردەوەتان نیە.

(٣) ڕقی خوا زۆر گەورەیە لەو قسانەی کە دەیکەن و کرداری پێناکەن. لە فەرمودەی سەحیحدا هاتوە کە: {آية المُنَافِق ثَلاث: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخلَفَ، وَإِذَا اؤتُمِنَ خَانَ/ نیشانەی دووڕوو سیانە یەکەم: هەر کاتێك قسەی کرد درۆ دەکات، دووهەم: هەر کاتێك بەڵێنی دا نایباتە سەر، سێهەم: هەر کاتێك ئەمانەتی پێ سپێردرا خیانەتی تێدا دەکات} پێویستە خاوەن باوەڕ ئاگای لە قسەکانی بێت و خۆی بە بەرپرس بزانێت سەبارەت بە قسەو کردارەکانی، نەك فەرمان بکات بەخەڵکی بە کرداری باش و خۆی نەیکات، ئەوەبو لەسورەتی بەقەرە ئایەتی/ چل وچوار/فەرموی: ﴿ئێوە فەرمان بەخەڵکی دەدەن بەچاکەو خۆتانتان لەبیر چوەتەوە کە خۆیشتان قورئان دەخوێننەوە، دەی ئەوە بۆتێناگەن؟!﴾.

(٤) بێگومان کە اللَّهُ ئەو کەسانەی خۆشدەوێت کە یەك ڕیز لە دژایەتی خوانەناسان شەڕ دەکەن، وەك ئەوە وابن کە چەندین ساختمانی بەیەکەوە جۆشدراون، ئەبوزەڕ دەڵێت: پرسیارم کرد لە پێغەمبەر ﷺ کام کردوە لە هەمو چاکترە؟ فەرموی: {إِيمَانٌ بِاللهِ وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِهِ/ متفق عليه/ باوەڕ بە اللَّهُ و جیهاد لەرێی ئەودا} وە ئەبو هورەیرە دەڵێت: {قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ قَالَ فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ وَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللهِ لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَلَا صَلَاةٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ تَعَالَى/متفق عليه/ پرسیارکرا لە پێغەمبەری خوا ﷺ چ شتێك هاوتای جیهادە لە ڕێی اللَّهُ دا فەرموی: ئەوەتان پێناکرێت جا دوو جار یان سێ جار ئەم پرسیارەیان لێکرد، جا هەمو جار دەیفەرمو: ئەوەتان پێناکرێت پاشان فەرموی: وێنەی ئەو کەسەی کە جیهاد دەکات لە ڕێی اللَّهُ دا، وەك ئەوکەسە وایە کە بەرۆژ بە ڕۆژو بێتو شەوان شەو نوێژ بخوێنێتو بەردەوام بێت لەسەر خوێندنی قورئان کە لەرۆژو لەنوێژ نەبچڕێت هەتا ئەو غەزاکەرە دەگەڕێتەوە بۆماڵی خۆی، جا ئەم ئایەتەش وەڵامی ئەوانە بو کە دەیان ویست بزانن کە اللَّهُ چ کردارێکی لە هەمو خوشتر دەوێت، اللَّهُ ئەو کەسانەی خۆشدەوێت کە ئەم سێ سیفەتەیان تێدابێت:

یەکەم: پیاوی مەیدانی جەنگو جیهاد بن.

دووهەم: موخلص بنو نیەتیان لەو جیهادە تەنها بەرزکردنی فەرمانی اللَّهُ بێت.

سێهەم: پاڵ بەپاڵی یەكو دور لە بەش بەشیو تەفرقە هەستن بۆ بەجێهێنانی ئەو جیهادە. جا ئەوەیە سیفەتی خواناسانی ڕاستەقینە نەك وەك ئێمە چەند دەستەو چەند بەشینو هەر کەسێکیش خۆی بە جێنشینی ڕاستەقینەی ئەو ئایینە دەزانێت، ئەگەر چی ئایین بە دەیان فرسەخ لێمانەوە دورە، کامەیە قسەی ڕاستو کردارمان، کامەیە یەك ڕیزیمان زۆرێکی زۆر لە ئوممەتی ئیسلام بوەتە داردەستی خوانەناسانو براو خوشکی موسڵمانی خۆیانیان بۆ ڕاو دەکەن؟! وا وەیلا لەو موسیبەتە. نازانن کوشتنو ئازاردانی موسڵمان چەند تاوانێکی گەورەیە لەلای خوای خاوەن دەسەلات.

(٥) بە بیریان بهێنەوە ئەو کاتەی کە موسا بە گەلەکەی خۆی وت: ئەی گەلی خۆم بۆچی ئازارم دەدەن لە حاڵێکدا چاك دەزانن کە من پێغەمبەری خوداموو ڕەوانەکراوم بۆ لای ئێوە، جا کاتێك لە ڕاستی لایانداو ئازاری موسایان دا خوایش دڵی ئەوانی بەو شێوەی کە هەر لە سەرەتاوە بۆیان دانرابو لە حەقو ڕاستی لاداو

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ (٦) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٧) يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٨) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٢) وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ ۖ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ ۖ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ (١٤)

(ئەوەی لە ئەزەلدا شاراوە بو دەرکەوتو کافر بون)و خواش گەلی خوانەناسو لەسنور تێپەڕیو تازە ڕێنمایی ناکات (٦) جا بە بیریان بهێنەوە ئەو کاتەی کە عیسای کوڕی مەریەم وتی: ئەی کوڕانی یەعقوب بێگومان من پێغەمبەری خودام ڕەوانە کراوم بۆ لای ئێوەو باوەڕم بە تەورات هەیەو مژدەدەریشم بە پێغەمبەرێك کە پاش من دێت کە ناوی ئەحمەدە (کە یەکێکە لە ناوەکانی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ و لە فەرمودەدا هێناویانە کە فەرمویەتی: {إِنَّ لِي أَسْمَاءً: أنا مُحَمَّدٌ، وَأَنَا أحمد، وَأَنَا الماحي يَمحو الله بِهِ الكُفرَ، وَأنَا الحَاشِرُ يُحشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمي، وَأَنَا العَاقِبُ/ الترمذي، صححه الألباني/ بێگومان من چەندین ناوم هەیە: من محمدم و من ئەحمەدم و من ماحیم کە خوا بێ دینی بە من لادەبات لە نیوەدوورگەی عەرەبدا و من حاشرم خودا لەپاش من حەشری خەڵك دەهێنێت، وە من عاقیبم کە هیچ پێغەمبەرێکی تر پاش من نایەت} پێغەمبەرمان ﷺ چەندین ناوی تری هەیە لێرەدا مەبەستمان هێنانی (أحمد) بو کە عیسا عليه السلام مژدەی هاتنی داوەو هەندێك بەو بۆنەوە لەم ڕاستیە هەڵە بونو ڕێگای چەوتییان گرتووەتەبەرو چاوەڕوانی هاتنی ئەحمەدیان کردووە ئێستاش گەلێك بەوە خەڵەتاونو بە گومانێك چاویان لەو هەمو ڕاستیە نوقاندوە، خوا دەفەرموێ: جا کاتێك کە ئەو پێغەمبەرەیان بە نیشانەی ڕۆشنەوە بۆ هات وتیان: ئەمە جادویەکی ئاشکرایەو لە

سُورَةُ الجُمُعَةِ ٦٢ — ١١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِي بَعَثَ فِي ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُواْ بِهِمْ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُواْ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا ۚ بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓاْ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُاْ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

ناسینی پێغەمبەر ﷺ خۆیان بوراد، جا خودا لەدەمیان دەدات‌و دەفەرموێ:

﴿٧﴾ کێ هەیە ستەمکارتر لەو کەسەی کە درۆ بە دەمی خوداوە بکات لە حاڵێکدا کە ئەو بۆ ئاینی ئیسلام بانگ بکرێت کە مایەی خۆشبەختی هەردوو دنیایە، بەڕاستی ئەوە خوانەناس‌و ستەمکارەوە خواش گەلی خوانەناس‌و ستەمکار ناگەیەنێت بە خۆشبەختی‌و ڕێنماییان ناکات.

﴿٨﴾ ئەوانە (ئەوەندە نەزانن) دەیانەوێت ڕوناکی خوا بە فوی دەمیان بکوژێننەوە، جا خوا ڕوناکی خۆی کە ئاینی ئیسلامە تەواو دەکات ئەگەر چی خوانەناسانیش پێیان ناخۆشبێت، واتە هەرچۆنێك ناتوانرێت ڕوناکی خۆر بە فو بکوژێننەوە، هەر ئاوەهاش ڕوناکی ئاینی ئیسلام ناتوانن بکوژێننەوە.

﴿٩﴾ خوا ئەو زاتەیە کە پێغەمبەرەکەی خۆی ﷺ ناردوە بە ڕێنمایی‌و ئاینی ڕاستەوە تا ئەو ئایینە سەربخات بەسەر تەواوی ئایینەکانی تردا ئەگەرچی موشریکانیش پێیان ناخۆش بێت، بەدڵنیاییەوە بەڵگەکانی ئەم ئایینە سەرکەوتو دەبێت بەسەر هەمو بۆچونەکانداو بەدەستی پیاوانی ئەهلی جیهادیش ئەو ئایینە لە ئاخر زەماندا زاڵ دەبێت بەسەر هەمو دینەکاندا، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَادِلًا فَلَيَكْسِرَنَّ الصَّلِيبَ وَلَيَقْتُلَنَّ الْخِنْزِيرَ وَلَيَضَعَنَّ الْجِزْيَةَ وَلَتُتْرَكَنَّ الْقِلَاصُ فَلَا يُسْعَى عَلَيْهَا وَلَتَذْهَبَنَّ الشَّحْنَاءُ وَالتَّبَاغُضُ وَالتَّحَاسُدُ وَلَيَدْعُوَنَّ إِلَى الْمَالِ فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ/ مسلم وغيره/ سوێند بێت کە عیسای کوڕی مەریەم دادەبەزێت کەدەبێت بە فرمانڕەوایەکی دادپەروەر، ئینجا سەلیب دەشکێنێت‌و بەراز دەکوژێت‌وسەرانە لادەبات‌و وشتر بەرەڵا دەکرێت‌و گوێی پێنادرێت و بەخاڵەت ورق لەیەکبونەوە و حەسادەت لەناو دەچێت و بانگ دەکات بۆ وەرگرتنی ماڵ ئەوسا هیچ کەسێك وەری ناگرێت}.

﴿١٠﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕدارن دەتانەوێت بازرگانییەکی واتان پیشان بدەم کە لە سزای بەژان ڕزگارتان بکات؟

﴿١١﴾ ئەو بازرگانیە ئەوەیە کە باوەڕ بە خواو بە پێغەمبەرەکەی ﷺ بکەن‌و لە ڕێگای بەرزکردنەوەی ئایینەکەی ئەودا هەوڵبدەن بە ماڵتان‌و بە گیانتان، ئەگەر بەخۆتان بزانن ئەوە شتێکی چاکە بۆتان، جا لە پاداشتی ئەوەدا،

﴿١٢﴾ اللَّهُ لە گوناهتان خۆش دەبێت‌و دەتانخاتە ناو باخچەیانێکەوە کە چەندین جۆگە بەناویاندا دەڕوات‌و جێگایانێکی پاکە کە لەناویدا باخچە گەلێکی هەمیشەیی تێدایە بۆ دانیشتن کە ئەوەیە سەرکەوتن‌و بەخششی گەورە،

﴿١٣﴾ ئەوسا شتێکی تریش کە ئێوە پێتان خۆشە کە ئەویش یارمەتیەکە لەلایەن خواوەو سەرکەوتنێکی نزیکە، جا ئەی محمد ﷺ ئەم مژدەیە بە خاوەن باوەڕان بدە. وە ئەمەش جگە لە پاداشتی دوارۆژ پاداشتێکی دنیایی بو بۆ ئەوانە کە بەماڵ‌و گیانیانەوە یارمەتی دەری ئەم ئایینەن.

﴿١٤﴾ ئەی باوەڕداران ببن بە یارمەتیدەری ئایینی خودا هەروەکو چۆن عیسای کوڕی مەریەم بە یارانی خۆی وت: کێ بەرەو ڕێبازی خوا یارمەتیم دەدات؟ یارانی وتیان: ئێمە یارمەتیدەری ئاینی خوداین، ئەوسا تاقمێك لە منداڵانی یەعقوب باوەڕیان هێناو تاقمێکی تریان هەروا بە بێباوەڕی مانەوە، جا ئێمە خاوەن باوەڕەکانیانمان یارمەتی دا تا سەرکەون بەسەر دوژمنانی خۆیاندا، ئەوسا ئەوان سەرکەوتن.

ئەمە هەڵنانی موسڵمانانەو تێیان دەگەیەنێت کە ئەگەر دەتانەوێت سەرکەوتن‌و ئەو هەمو خێرو چاکەی کەباسکرا پێتان بدرێت دەی ئێوەش بەڕاستی ببن بە یارمەتیدەری ئایینی پیرۆزی ئیسلام دڵنیابن کە ئێوەش یارمەتی دەدەین‌و بەسەر دوژمنانی خۆتاندا زاڵتان دەکەین.

(٦٢) سورەتی جومعە (١١)

سورەتی جومعە کە سورەتی شەستو دووهەمی قورئانە، کە بە کۆی دەنگ لە مەدینەدا هاتوتە خوارەوە، یانزە ئایەتە، ناسخو مەنسوخی تێدا نیە، لە سورەتی پێشودا فەرمان بەجیهاد دراو بە تیجارەتو بازرگانی ناوی لێبرا، لەم سورەتەشدا باسی عیبادەتێکی گەورەدەکرێت، کە لە بازرگانی دنیایی گەورەترە ئەویش نوێژی جومعەیە، هەروەها باسی ریزەکان کرا لە مەیدانی شەڕدا، لێرەش باس لە نوێژی جومعە دەکات کە پێویستی بەکۆمەڵو ریزەکان هەیە. عەبدوڵای کوڕی عەباس دەڵێت:{أَنَّ النَّبِيَّ ﷺكَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ الم تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنْ الدَّهْرِ وَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺكَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْجُمُعَةِ سُورَةَ الْجُمُعَةِ وَالْمُنَافِقِينَ /مسلم وغيره/ کە پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی بەیانی رۆژی جومعەدا سورەتی (سەجد)ەو (دەهر)ی خوێندوەو لە نوێژی جومعەدا (جومعە)و (مونافقین)ی خوێندوە}.

بەناوی اللهُ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەوەی کە لەناو ئاسمانانو لەناو زەویدایە تەسبیحاتی ئەو خودایە دەکات کە خاوەنی هەمو شتەو بێ عەیبەو دەسەڵاتدارو کار بەجێیە، لادان لە یاسای خودا دژایەتی ئاشکرای ناوی (حکیم)ی خودایە.

(٢) خۆی ئەو زاتەیە کە لەناو نەخوێندەواراندا پێغەمبەرێکی لە خۆیان بۆ ڕەوانەکردن کە نیشانەکانی خودا دەخوێنێتەوە ، بەسەریاندا و پاکیان دەکاتەوە لە نەفامیو بت پەرستیو فێری ئەم قورئانەیان دەکات، ئەگەرچی پێش ئەم قورئانە لە سەرگەردانیەکی ئاشکرای وادا بون کەلەدار و بەرد هەیکەلیان دەتاشیوپاشان بەندایەتیان بۆدەکردنو لێیان دەپاڕانەوەو لێیشیان دەترسان؟! هەندێ جاریش لەخورما دروستیان دەکردن خۆ هەرکاتێکیش برسیان ببوایە دەیانخوارد! دەی ئایا ئەمە سەر لێشێوانێکی ئاشکراو رون نیە؟

(٣) خۆ جگە لەوانیش ئەو پێغەمبەرە نیشانەکانی خودا دەخوێنێتەوە بەسەر کەسانێکی تردا کە هێشتا نەگەیشتون بە ئەوانو پاکیان دەکاتەوە لە نەفامیو بت پەرستیو فێری ئەم قورئانەیان دەکات، واتە: بۆ هەمو ئومەتی پێغەمبەرە ﷺ و هەر خوا خۆیەتی دەسەڵاتدارو دانا، ئەبو هورەیرە دەڵێت: {كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺفَأُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْجُمُعَةِ وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ قَالَ قُلْتُ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَمْ يُرَاجِعْهُ حَتَّى سَأَلَ ثَلَاثًا وَفِينَا سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺيَدَهُ عَلَى سَلْمَانَ ثُمَّ قَالَ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ عِنْدَ الثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ أَوْ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ / متفق عليه/ لەخزمەت پێغەمبەردا ﷺ دانیشتبوین کە سورەتی جومعەی بۆدابەزی کە﴿وەجگە لەوانیش کەهێشتا بەوان نە گەیشتون﴾ی تێدابو، ئەڵێ وتم: کێن ئەوانە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ؟ جا وەڵامی نەدایەوە هەتا سێ جار پرسیاری کرد وسەلمانی فارسیمان تێدا بو، جا پێغەمبەری خوا ﷺ دەستی لەسەر سەلمان داناو پاشان فەرموی: ئەگەر ئیمان لەلای سورەیا بێت پیاوانێك یان پیاوێك ئالەمانە پێی دەگات}

بەڵێ وڵاتی فارس جێگای پیاوانێکی بەرز بوە، وەك ئیمامی مسلم کە خەڵکی نەیشابورەو ئیمامی ئەبوداود خەڵکی سەجستانەو ئیمامی تورمزی وئەبو حەنیفەو بوخاریو نەسائیوسەدانی تر کە هەڵگرانی چرای ئەم ئایینە بونو هەتا قیامەت خەڵك سود لەوان وەردرگرێت لە هەمو بوارەکاندا، راستت فەرموە ئەی پێغەمبەری ئازیز ﷺ .

(٤) ئەوەش چاکەی خودایە دەیدات بە کەسێك کە ئارەزوی لێ بێت، خوا خاوەنی چاکەی گەورەیە لەوانە پێغەمبەرایەتی محمد ﷺ ی کوڕی عەبدوڵای مەکەیی قورەیشی عەرەبیە بۆئەم ئومەتە، ئەگەر ئەم ئومەتەیش سوپاسی ئەم چاکە گەورەی خوایان بکردایە بەم ڕۆژە نەدەگەیشتن، کە هەمو کەس چاوی تێمان بڕیوە وسەروەتو سامانمان بخۆنو خۆشمان سوكو بێ نرخ بکەن، ئینجا خوا باسی ئەو کەسانەی وەك ئێمە دەکاتو دەفەرموێ:

(٥) وێنەی ئەو کەسانەی کە تەوراتیان پێ هەڵگیراو پاشان بەو ئەرکەی کە تەورات داوای لێکردوبون هەڵنەسان، وەکو وێنەی کەرێکەو بارێ پەڕاوی هەڵگرتبێت هەر چۆنێك ئەو کەرە سود لەو پەڕاوانە وەرناگرێت ئەوانیش هاوشێوەی ئەو کەرەن، ئەمە وێنەیە بۆ ئەو کەسانەی کە گوێ بە یاسای خوا نادەن، بۆیە دەفەرموێ: وێنەی ئەو گەلەی کە باوەڕیان نەهێناوە بە نیشانەکانی خودا زۆر خراپەو خوایش گەلی ستەمکار ڕێنمایی ناکاتو نایخاتە ڕیزی خۆشبەختانەوە.

(٦) ئەی محمد ﷺ بەوانەی کە جولەکەن بڵێ: ئەگەر ئێوە وا گومان دەبەن کە ئێوە دۆستانی خودان نە خەڵکی تر دەی داوای مردن بکەن با زوو بگەنەوە بە خواو بەو نازو نیعمەتەی کە بۆی داناون ئەگەر ڕاست دەکەن.

ئەوان هەرگیز ئاواتی مردن ناخوازن، چونکە ئەوەندە خراپەیان کردوە جگە لە سزا چاوەڕوانی شتی تر ناکەنو خوایش زانایە بە کارو پیشەی ستەمکارانو زۆرنابات دەیانکێشێتە دادگاو سزای شیاوبەخۆیانیان بەسەردادەدات. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کەکرداربەشی ئیمانە، خۆ ئەمانە باوەڕیان بەخواو

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا لَّعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوۡاْ تِجَٰرَةً أَوۡ لَهۡوًا ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيۡهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمٗاۚ قُلۡ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ مِّنَ ٱللَّهۡوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِۚ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾

سُورَةُ المُنَافِقُونَ ٦٣ — ١١

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ قَالُواْ نَشۡهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ﴿١﴾ ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ فَهُمۡ لَا يَفۡقَهُونَ ﴿٣﴾ ۞ وَإِذَا رَأَيۡتَهُمۡ تُعۡجِبُكَ أَجۡسَامُهُمۡۖ وَإِن يَقُولُواْ تَسۡمَعۡ لِقَوۡلِهِمۡۖ كَأَنَّهُمۡ خُشُبٞ مُّسَنَّدَةٞۖ يَحۡسَبُونَ كُلَّ صَيۡحَةٍ عَلَيۡهِمۡۚ هُمُ ٱلۡعَدُوُّ فَٱحۡذَرۡهُمۡۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ﴿٤﴾

بەزیندووبونەوەو بەحیساب هەبوە بەشایەتی خودا کەچی خوا خۆی بەکافریان نادەبات.

(٨) ئەی محمد ﷺ بڵێ: بێگومان ئەو مردنەی کە ڕادەکەن لە دەستی ئەوسا بەدڵنیاییەوە توشتان دەبێتو دەمرن، پاشان دەتانگێڕنەوە بۆ لای زانای نادیارو دیار، ئەوسا پێتان دەڵێت چیتان کردووە دەبێت تاڵاوی کردارەکانتان دەردخوارد بدات. عەبدوڵای کوڕی مەسعود دەڵێت: {خَطَّ النَّبِيُّ ﷺ خَطًّا مُرَبَّعًا وَخَطَّ خَطًّا فِي الْوَسَطِ خَارِجًا مِنْهُ وَخَطَّ خُطَطًا صِغَارًا إِلَى هَذَا الَّذِي فِي الْوَسَطِ مِنْ جَانِبِهِ الَّذِي فِي الْوَسَطِ وَقَالَ هَذَا الْإِنْسَانُ وَهَذَا أَجَلُهُ مُحِيطٌ بِهِ أَوْ قَدْ أَحَاطَ بِهِ وَهَذَا الَّذِي هُوَ خَارِجٌ أَمَلُهُ وَهَذِهِ الْخُطَطُ الصِّغَارُ الْأَعْرَاضُ فَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا نَهَشَهُ هَذَا وَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا نَهَشَهُ هَذَا/ البخاري/ پێغەمبەر ﷺ هێڵێکی چوارگۆشەی کیشاو هێڵێکیشی بەناوەڕاستیا هێنا کە دەرچو لەچوار گۆشەکەو چەندین هێڵی بچوکی لەتەنشتی هێڵە ناوەڕاستەکەوە کێشا و فەرموی: ئەمەی ناو چوار گۆشەکە مرۆڤەوئەم هێڵەی چواردەوری ماوەکەیەتی ﴿ٱلۡأَجَلُ﴾ کە چواردەوری داوەو لێی دەرناچێت، ئەم هێڵەش کە دەرچوە ئاواتەکانیەتیو ئەم هێڵە وردانەش ڕوداوەکانە ئەگەر یەکێکیان نەیگرێتەوە ئەوی تریان دەیقۆزێتەوە}

(٩) ئەی ئەوانەی باوەڕدارن هەر کاتێك بانگکران بۆ نوێژی جومعە، ئەوسا بەرەو نوێژی جومعە بڕۆنو واز لە مامەڵە بهێنن ئەوە باشترە بۆتان ئەگەر بزانن، ڕۆژی جومعە کە جەژنی موسڵمانانە ڕۆژێکی پیرۆزە کە پێغەمبەرمان لەبارەیەوە دەفەرموێ:{إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَام وَفِيهِ قُبِضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ أَيْ يَقُولُونَ قَدْ بَلِيتَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَام/ النسائي، صححه الألباني/ بەڕاستی لە چاکترین ڕۆژەکانتان ڕۆژی جومعەیە، کە لەو ڕۆژەدا ئادەم (سەلامی خوای لەسەر بێت) دروستکراوەو لەو ڕۆژەش دا مردوەو لەو ڕۆژەدا فودەکرێت بە کەڵەشاخداو دەنگە گەورەکەش هەرلەو ڕۆژەدا دەبێ، جا لەوڕۆژەدا سڵاواتی زۆرم لەسەر بدەن بەبێگومان ئەو سڵاواتانەی ئێوەم پیشان دەدرێت، وتیان: چۆن ئەوسڵاواتانەی ئێمەت پیشان دەدرێت خۆتۆ دەڕزیەیت؟ فەرموی: بێگومان خوای دەسەڵاتداری گەورە قەدەغەی کردوە لەسەر زەوی کەلاشەی پێغەمبەران بخوات}

وەلە فەرمودەی تردا هاتوە کە لەو ڕۆژەدا خوا ئاسمانانو زەوی دروستکردوەو لەو ڕۆژەشدا ئادەم خرایە بەهەشتەوەو هەر لەو ڕۆژەشدا دەرهێنراوە، وەلەو ڕۆژەدا قیامەت دێتو لەو ڕۆژەدا کاتێك هەیە ئەگەر کەسێك دوعای تێدا بکات بۆ چاکەی دنیاو دواڕۆژ دوعاکەی لێوەردەگیرێت کە لەبارەی ئەمانەوە فەرمودەی سەحیح هەیە. ئەم ڕۆژە ئەوندە لای خوا گەورەیە کە پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ: {مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَاهُ اللَّهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ / الترمذي، حسنه الألباني/ هەر موسڵمانێك لەڕۆژ یان شەوی جومعەدا بمرێت خوا لەتاقی کردنەوەی گۆڕ دەیپارێزێت}

(١٠) جا هەر کاتێك نوێژی جومعە تەواوبو، ئەوسا بۆ خۆتان بەسەر زەویدا بڵاوەی لێ بکەنو بەشوێن چاکەی خوادا بڕۆنو یادی خودا بەزۆری بکەن بەڵکو خوا لە سزای دنیاو دواڕۆژ ڕزگارتان بکات. گەلێك فەرمودە لە بارەی گەورەیو ڕێزلێگرتنی ڕۆژی جومعەوە هاتوە لەوانە ئەمەیە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: {مَن تَوَضَّأَ يومَ الجُمُعَةِ فأحسَنَ الوُضُوءَ ثُمَّ رَاحَ إِلَى الجُمُعَةِ فَاستَمَعَ وَأنصَتَ غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا بَيْنَ الجُمُعَةِ إِلَى الجُمُعَةِ وَزِيَادَةَ ثَلاثَةِ أيَّامٍ. وَمَن مَسَّ الحَصَى فَقَد لَغَا/مسلم/ هەر کەسێك ڕۆژی جومعە دەستنوێژێکی چاك بگرێت، پاشان بچێت بۆ جومعە جا گوێ لە ئیمام بگرێتو بێدەنگ بێت خوا لە گوناهی نێوان ئەم جومعە بۆ جومعەی داهاتویو سێ ڕۆژ زیاتریش چاوپۆشی لێدەکات. هەر کەسێك دەست لە بەرد بدات بۆ چاك کردنی جێگەی سەری ئەوە ئیشی بێسودی کردوە}وەدەفەرموێ: {مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَ مِرَارٍ

مِنْ غَيْرِ عُذْرٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ / أحمد، صححه الألباني/ هەرکەسێك سێ جومعە لەسەریەك بەبێ بەهانەیەکی شەرعی جومعە نەکات خوا دڵی مۆردەکات} بەداخەوە ئێمەی موسڵمان شتێك کە جێگای دڵخۆشیمانەو هێشتا وەکو دروشمێکی ئەم ئایینە پیرۆزە ماوەتەوە نوێژی جومعەو جەماعەتە ئەویشمان پرکردوە لە بیدعەو زۆربەی سونەتەکانمان پشتگوێ خستوە، هاتو هاواری نوێژکەران لەکاتی دوعای ئیمامو هەنگاونان بەسەر یەکتردا بۆ ڕیزی پێشتر گوایە بۆ چاکەی زیاتر نازانن تاوانەکەی زیاترە لە چاکەکەی، وە دەیان شتی تر لێرەدا باسی بکەین شتەکەمان لێ درێژتر دەبێتەوە، ئەی موسڵمانان بگەڕێنەوە بۆ پەیڕەویکردنی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ ئەوەی دەتوانن ئەنجامی بدەن و زیادەو تێهەڵکیش مەهێنن بۆ ئەم ئایینە، چونکە ئەوەی کەسەردەمی پێغەمبەر ﷺ دین نەبووبێت هەتا قیامەت دین نیەو بەناو دینەوە تاوان دەکات نەچاکەو خێر (بیر بکەرەوە).

(١١) خۆ هەر کاتێك بازرگانیە یان گەمەیە دەبینن بۆی دەردەچنو تۆ بە پێوە بەجێ دەهێڵن بڵێ: ئەوەی لەلای خودایە لە پاداشتو ڕێز بۆتان باشترە تا ئەو بازرگانیەو خوا چاکترینی ڕۆزیدەرانە. لە بارەی دابەزینی ئەم ئایەتەوە ئیمامی بوخاری بۆی هێناوین لە جابیرەوە کە وتی: کاتێك کە ئێمە لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺ نوێژمان دەکرد لەو کاتەدا قافڵەیەك وشتر کە باریان خۆراك بو هاتو خەڵکەکە دەرچونو پێغەمبەرﷺ خۆیو دوانزە کەس مانەوە، جا ئەم ئایەتە دابەزیو سەرکۆنەی ئەوانەی کرد کە پێغەمبەریان ﷺ بەجێ هێشتو بەرەو ئەو قافڵەیە ڕۆیشتنو پاشان گەڕانەوە. ئەوە جارێك ڕوی‌دا بو ئەوان جا ئەوەیان لەسەر دابەزی ئەی چەند جار ئێمە گوێمان بە فەرمانی ئەو نەداوەو بەرەو ئەملاو ئەولا ڕۆیشتینو هەندێکمان مردنو هەر نەگەڕانەوە، دەبێ چیمان پێ بوترێتو چ سزایەکمان بۆ ئامادە کرابێت.(پەنابەخوا)

سورەتی مونافقون ٦٣ ١١

سورەتی مونافقون کە سورەتی شەستو سێ هەمی قورئانە، کەبە کۆی دەنگ لە مەدینەدا هاتوتە خوارەوە، پانزە ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سەدو دووهەمەو پاش سورەتی (الحج) و پێش (المجادلة) دابەزیوە.

لە سورەتی پێشودا باس لە هەڵسوکەتی باوەڕداران کرا وەلەم سورەتەش باس لە مونافقەکان دەکات، جا پێغەمبەرﷺ ئەم دوو سورەتەی واتە سورەتی "الجمعه" وە " المنافقون"ی لە نوێژی جومعەدا دەخوێند، تا هەم باوەڕدانی ئامۆژگاری کردبێتو هەم مونافقەکانیشی ترساندبێت، هەروەها وازهێنان لە نوێژی جومعە نیشانەی دڵانێکە کە مۆر کراون کە لەم سورەتەش دا باسیان هاتوە.

هۆی دابەزینی ئەم سورەتە ئەو قسە ناشیرینانەی عەبدوڵای کوڕی ئوبەی بو کە قورئان خۆی بۆی تۆمار کردوین، ئەم پیاوە سەرۆکی مونافیقەکان بو، زەیدی کوڕی ئەرقەم کەئەم قسانەی لێ بیست بۆ پێغەمبەری ﷺ گێڕایەوەو پێغەمبەریش ﷺ بانگی کردو عەبدوڵا سوێندی خوارد کە قسەی وای نەکردوە، پێغەمبەر ﷺ لەبەر سوێندەکە باوەڕی بە عەبدوڵا کرد و زەیدی بە درۆزن زانی کە زەید بەمە زۆر ناڕەحەت بو، تا خوا ئەم سورەتەی ناردو ڕاستی زەید دەرکەوتو پێغەمبەر ﷺ پێی فەرمو: {إِنَّ اللَّهَ قَدْ صَدَّقَكَ/ متفق عليه/ بێگومان ﷲ ڕاستگۆیی تۆو درۆزنی ئەوانی دەرخست} کە سیرەت نوسان قسە ناشیرینەکانی عەبدوڵایان باسکردوە کەرووداوەکەش لەسەر دوو کەس بوە یەکێك لە کۆچەریان بەناوی جەهجاهی کوڕی ئوسەیدەو ئەوی تریان ئەنسارێکە بەناوی جوهەنیەوەو باسەکە بەناوبانگەولەکاتی تەفسیری ئایەتەکاندا ڕۆشنتر دەبێتەوە.

بەناوی ﷲی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) هەر کاتێك دووڕووەکان هاتنە لاتو وتیان: شایەتی دەدەین کە تۆ پێغەمبەری خوایت ﷺ و خواش دەزانێت کە بێگومان تۆ پێغەمبەری ئەویتو خوا شایەتی دەدات کە بێگومان دووڕووەکان لەو دەرخستنی باوەڕەدا درۆ دەکەنو باوەڕیان نیەو تەنها بۆخۆپاراستن ئەوقسەیەدەکەن.

لێرەش دەر دەکەوێت کە دان پێدا نانی دڵ مەرجی ڕاستبونی بیروباوەڕە ئەگینا ئەوان بەدەم وتیان:(شایەتی دەدەین کە تۆ پێغەمبەری خوایت ﷺ)

(٢) ئەم سوێندانەی خۆیان کردوە بە سپێر تا بەو سوێندە خۆیان لەناو باوەڕداراندا بشارنەوە، ئەوسا لەناوخۆدا ڕێگا لە بڵاوبونەوەی ئایینی خوا بگرن، بێگومان ئەوان کرداری خراپو ناپەسەند دەکەن، زیانی ئەمانە بۆئایین لە هەمو خوانەناسەکانی تر پر مەترسیو خراپترە بۆیە خوا جێگای ئەوانەی لەلا خواروی دۆزەخ داناوە. ﴿ بێگومان مونافقان لەپلەی هەر خواروی ئاگری دۆزەخدان﴾ نیساء/١٤٥.

(٣) ئەوەش لەبەر ئەوەیە چونکە بێشك ئەوان بە ئاشکرا باوەڕیان هێناوەو پاشان پاشگەزبونەوە (بەو قسەی کە وتیان: ئێمە خاوەن دەسەڵاتو بە هێزین، محمد ﷺ و یارەکانی بێ دەسەڵاتو ناتەواون کە لەپاشاندا ئەم قسەیان لێ ئاشکرا دەکات) جا دڵیان مۆرکرا ئەوسا ئیتر ئەوان هیچ نافامنو لە هیچ تێناگەن.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا۟ عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا۟ ۗ وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنفِقُوا۟ مِن مَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

سُورَةُ التَّغَابُنِ ٦٤ — ١٨

﴿٤﴾ خۆ هەر كاتێك چاوت پێیان بكەوێت سەرت سووڕدەمێنێت لە لەش و لۆریان و سەرو سیمایان، جا ئەگەر قسەش بكەن گوێ دەگری لە قسەیان، چونكە قسەی قەڵەو وپڕ بەدەمو جوان دەكەن، یان كە قسەیان كرد تێدەگەیت كە چەند ڕواڵەت كولۆفتو بەبەژن و باڵاو ناو خاڵین هەروەكو ئەوەی دارێكی بێ ریشك بن، پاڵ درابن بە دیوارێكدا، ئەمانە ئەوەندە ترسنۆكن (هەر لەبەر ترسنۆكیش بون بە دووڕو) هەر دەنگێك بێت وا دەزانن ئەوە دژی ئەوانە، ئەوانە دژمنن سا خۆتیان لێ بپارێزە، خوا لەناویان ببات، چۆن ئاوەها لادراون لە ڕێگەی ڕاست. جا كاتێك خوا درۆزنی ئەو دووڕوانەی دەرخست، موسڵمانان پێیان وتن: بچن بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ و داوای لێبوردنی لێ بكەن، بەڵكو ئەویش داوای لێخۆشبونتان بۆ بكات لە خوا، ئەوان گاڵتەیان بەوقسانە دەكرد، وەك دەفەرموێ:

﴿٥﴾ جا هەر كاتێك پێیان بوترایە: وەرن تا پێغەمبەری خوا ﷺ داوای لێخۆشبونتان لە خوا بۆ بكات سەریان بادەداو دەتبینی كە خۆیان لەو قسە لادەداو فیزیان دەنواندو بەلایانەوە عەیب بو ئەوكارەبكەن، جا لەتۆڵەی ئەولوت بەرزیو قسە ناپەسەندانەیاندا ﷲ لێیان تورەیەو دەفەرموێ:

﴿٦﴾ بۆ ئەوان یەكسانە چ داوای لێخۆشبونیان بۆ بكەیت یان داوای لێخۆشبونیان بۆ نەكەیت، هەرگیز خودا لێیان خۆش نابێ.

﴿٧﴾ چونكە هەر ئەوان بون كە بە خەڵكی مەدینەیان دەوت ئێوە ئیتر شت مەدەن بەو كەسانەی كە لەلای پێغەمبەری خوادان ﷺ، تا ئەوانیش ڕابكەن و دەوری پێغەمبەر ﷺ چۆڵ بكەن، خواش دەفەرموێ: گەنجینەكانی ئاسمانان و زەوی هەر بە دەست خودایەو ئەو ڕۆزی كۆچەرییەكان دەدات نەك خەڵكی مەدینە بەڵام دووڕووەكان لە هیچ تێناگەن.

پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {خَصْلَتَانِ لاَ يَجْتَمِعَانِ فِي مُنَافِقٍ حُسْنُ سَمْتٍ وَلاَ فِقْهٌ فِي الّدِينِ/الجامع الصغير، صححه الألباني/ دوو سیفەت هەیە كە لە مونافقدا كۆ نابنەوە سەروسیمای جوان و شارەزابون لەئایین} ئەگەر لایەكیانی تێدابێت ئەوی تریانی تێدا نیە.

﴿٨﴾ كەئەوان دەڵێن: ئەگەر گەڕاینەوە بۆ مەدینە بە خوا بەهێزەكان (كە مەبەست خۆیان بو) لاوازەكان (كەمەبەستیان پێغەمبەر ﷺ و یارەكانی بو) لەو شارەدا دەردەكات، خواش دەفەرموێ: دەسەلاتی بێ چەندو چۆن تەنها هی خودایەو بەهۆی ئەویشەوە هی پێغەمبەرەكەیەتی ﷺ و لەڕێگەی ئەویشەوە هی باوەڕدارانە بەڵام دووڕووەكان هیچ نازانن. وەك لەسەرەتای سورەتەكەوە هێمامان كردە لای، دەڵێن: كاتێك پێغەمبەر ﷺ ئاگادار بویەوە كە جولەكەكانی "بني المصطلق" خۆیان ئامادەكردوە بۆ هێرش كردنە سەر موسڵمانان، جا پێغەمبەر ﷺ دەست پێشخەری كردو هێرشی كردە سەر ئەوان و شەڕەكە لە ناوچەیەك كە بە " مورەیسیع " ناودەبرا ڕویداو جولەكەكان شكستیان خوارد، جا لەو غەزایەدا لە نێوان یەكێك لە موهاجیرەكان و یەكێك لە ئەنصاریەكان ناكۆكیو دەمەقاڵەیەك دروست بو، جا هەر كامیان هاواریان كردو ئەنصاریەكە هاواری كرد ئەی گەلی ئەنصار یارمەتیم بدەن، موهاجیرەكەیش هاواری لە موهاجیرەكان كرد ئەی موهاجرین یارمەتیم بدەن، جا پێغەمبەر ﷺ كەئەمەی بیست دڵی ناڕەحەت بو فەرموی: {دَعُوهَا فَإِنَّهَا مُنْتِنَةٌ/ واز بهێنن لەم جۆرە هاواركردنانە كە بەڕاستی ئەو جۆرە هاوارو بانگ كردنە بۆگەنە} بەڵام عەبدەڵاهی كوڕی ئوبەی كە سەركردەی مونافقان بو، كە لەم ڕوداوە ئاگادار بویەوە بەهەلی زانی بۆ ڕژاندنی ژەهری ناودەرونیو وتی: كاری ئەو كۆچكەرانە گەیشتوە بەجێگایەك كە ئاوا دەكەن بەئێوە با بگەڕێینەوە بۆ مەدینە سوێند بێت ئەوانەی كە بەهێزو گەورەن دەبێ زەلیل و داماوەكان لە مەدینەدا دەربكەن، لە ڕاستیشدا هەر خەتای خۆتان بو ئاوا ئەوانتان لەوڵاتی خۆتاندا جێداو لە ماڵی خۆتان بە ئەوانتان بەخشی وتی: ئەوەی كەروی داوە وەك ئەو قسەیە كەدەڵێن:"سەگەكەت قەڵەوبكە تابتخوات" جا لەمەولا

ئیتر هیچیان پێمەدەن، ئەگەر واتان کرد بەدڵنیاییەوە وازمان لێدەهێنن‌و دەڕۆن بۆ شوێنێکی تر،

زەیدی کوڕی ئەرقەم ئەو قسانەی گێڕاوە بۆ پێغەمبەر ﷺ، جا عومەری کوڕی خەتاب وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ڕێم پێبدە کە لەملی ئەوموناففقە بدەم، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: {دَعْهُ لَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّ مُحَمَّدًا يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ/ متفق عليه/ وازی لێ بهێنە نامەوێ خەڵك بڵێن کە محمد یارەکانی خۆی دەکوژێت}

ئینجا پێغەمبەر ﷺ بانگی عەبدوڵای کردو لەو بارەوە پرسیاری لێکردوئەوویش سوێندی خوارد کە شتی وای نەوتوە، پاشان اللّٰه ﷻ ئەم ئایەتانەی ناردەخوارەوەو ڕاستی زەیدی سەلماندن‌و ئابڕوی دووڕووەکانی برد. ئینجا خوا بانگی باوەڕداران دەکات کە با بەخۆیاندا بچنەوەو هەوڵی یارمەتیدانی یەکتر بدەن، با لە منەتی دووڕووەکان دەربچن‌و دەفەرموێ:

(٩) ئەی باوەڕداران با نە سەروەت‌و سامانتان‌و نە فەرزەندانتان لە یادی خوا کە جیهادو غەزا بەشێکی گەورەن لەویادەی اللّٰه ﷻ بێ ئاگاتان نەکەن، چونکە هەر کەسێك وای لێبێت کە سەروەت‌و سامان یان فەرزەندانی لە غەزاو یادی خوا بێ ئاگای بکات، ئەوسا ئەوانە هەر خۆیانن دۆڕاوو ڕەنجەڕۆن،

(١٠) دەی لەو ماڵەی کە پێم بەخشیون ئێوەش ببەخشن بۆ بەرزکردنەوەی ئایینی خودا پێش ئەوەی مردن یەختان بگرێت، جا ئەوسا دەڵێت: پەروەردگارم ئای کەمێك ماوەت پێبدامایە، جا ئەو کاتە چاکە دەکەم‌و دەبم بە یەکێك لە پیاوچاکان؛ پاش چی؟ تازە ناگەڕێیتەوەو ئەوەی کۆتکردەوە خەڵکی تر بۆت دەخۆن‌و حیسابیشی لەسەر تۆیە، ئەی قورت بەسەر بۆ بیر لە خۆت‌و پاشەڕۆژت ناکەیتەوە تا مردن یەخەی نەگرتویت، بەراستی ئەم قورئانە هەتا زەمانی زیاتری بەسەردا بڕوات تازەتر دەبێتەوە، ئەم ئایەتانە ئەڵێیت بۆ چارەسەری گرفتارییەکانی ئەم سەردەمەی موسڵمانانە کە بە هۆی ناوە دەستکردەکانەوە پارچە پارچە بوون‌و هیچ کەس بەربەی ئەوی تر ناپێوێت‌و لەبەر کورسی شەقوشەڕی دنیایی‌و کۆ کردنەوەی پارەی حەرام وەك ئاغاکانی کۆن هەر فێڵزان‌ولێزانێ بۆ ژیانی دنیای خۆی کۆمەڵێ خەڵکی بۆخۆی بەناوی جۆراوجۆرەوە پێك هێناوەوخواو قیامەت‌و ویژدانی وەلا ناوەونابێ کەسیش پێیان بڵێت لەسەر چاوتانەوە برۆ هەیە؟! کام ناو لەوناوانەی جەنابتان لەوشەی مهاجرو ئەنصار پیرۆزترە کەمادام بۆنی دووبەرەکی لێ هات پێغەمبەرمان فەرموی: {دَعُوهَا فَإِنَّهَا مُنْتِنَةٌ/ متفق عليه/ واز بهێنن لەم جۆرە هاوارکردنانە کە بەراستی بۆگەنن}

دەبیر بکەنەوەو لەخوا بترسن‌و کەم خەڵکی موسڵمانی فەقیر بەناوی دینەوە بۆخزمەتی خۆتان بەناوی جواراوجۆرەوە فریو بدەن بۆ دنیا، دنیا بۆ کەس تاسەر نیەو کورسی بۆ کەس نامێنێ، خۆ ئەگەر کورسی‌و پلەو گەورەیی بۆخەڵك بمایە ئەمڕۆ نەدەگەیشتە دەس تۆ، وای چەند چەواشەو چەند چەواشەکاری!!

(١١) خۆ هەرکەسێك کە کاتی مردنی هات هەرگیز خودا ماوەی ژیانی پێنادات و خوا زۆر بەئاگایە لەوەی کە ئێوە دەیکەن‌و هەر کەسێك بەگوێرەی کرداری خۆی ڕەفتاری لەگەڵدا دەکات‌و ستەم لە کەس ناکات.

سورەتی تەغابون ٦٤ ١٨

سورەتی تەغابون کە سورەتی شەست‌و چوارەمی قورئانە، زۆربەی زانایان لەسەر ئەوەن کە لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، هەژدە ئایەتە، یەکێکە لە سورەتەکانی "الْمُسبِّحات". ئەم سورەتە تەنها بە سورەتی " التغابن" دەناسرێت‌و ئەم وشەیەش تەنها لەم سورەتەدا هاتو، وتراوە بەگوێرەی دابەزینی سەدەمین سورەتەو لە پاش سورەتی (جومعەعە)و پێش سورەتی (صەف) دابەزیوە، لە ئاخرین ئایەتەکانی سورەتی پێشو کە سورەتی " المنافقون" بو باس لەوانە کرا کە دەستیان لە ڕێی خودا نەبووەو زەکاتی ماڵیان نەداوە تا ئەوکاتەی کە مردن یەخەیان پێدەگرێت، ئینجا پەشیمانی ڕویان تێدەکات‌و دەزانن توشی چ ڕەنجەڕۆی‌و زیانێك بوون، جا ئەم سورەتەش کە ناوی " التغابن" ـە کە واتە زیان‌و هەڵشکان، باس لە ڕەنجەڕۆی مرۆڤ دەکات لە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا ۚ وَّاسْتَغْنَى اللَّهُ ۚ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

دوارۆژدا كە چۆن ئەو ماوەی كە پەروەردگار پێیدا بون لە ژیانی دنیا بە باشی بەكاریان نەهێناوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ ئەوەی كە لەناو ئاسمانەكانەو لەناو زەویدایە هەر هەموی پاكیو بێ عەیبی خوا دەڵێن‌و هەر ئەو خاوەنی هەمو شتێكە لە خودی خۆیداو نیازی بە كەس نیەو هەر بۆ ئەوە سوپاسی بێ پایان‌و هەر خۆیەتی توانایی بەسەر هەمو شتێكدا هەیەو هیچ شتێك ناتوانێت لەژێر دەسەلاتی ئەودا دەربچێت.

﴿٢﴾ خۆی ئەو زاتەیە كە ئێوەی دروستكردوە، جا هەندێكتان خوانەناس‌و هەندێكی ترتان باوەڕدار، جا خوا بینەری ئەو شتانەیە كە ئێوە دەیكەن. واتە پەروەردگار مرۆڤەكانی لە دوو بەش دروستكردووەو سەرەنجامیشیان لە دوو جێگا دەرناچێت یان بەهەشتی یان دۆزەخی، گرنگیش ئەوەیە كە لە سەركامیان ئەم دنیایەی بەجێهێشتبێت‌و وەفاتی كردبێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ/ متفق عليه} پیاوی وا هەیە كە كردار ئەنجام دەدات كەوا دەر دەكەوێت لەناو خەڵكدا كە كرداری خەڵكی بەهەشتیە، كەچی ئەو ئەهلی دۆزەخە، وە پیاوی واش هەیە كە كردار ئەنجام دەدات كەوا دەر دەكەوێت لەناو خەڵكدا كە كرداری خەڵكی دۆزەخییە، كەچی ئەو ئەهلی بەهەشتە} واتە ئەوە گرنگە كە مرۆڤ لەسەری دەمرێت، لەسەر چی مردیت لەسەر ئەوە حیسابت بۆ دەكرێت.

﴿٣﴾ كە ئاسمانان و زەوی بۆ مەبەستێكی ڕاست دروست كردووەو بێهودەو بێ كەڵك نیەو وێنەی كێشاون، جا سەرو سیمایەكی جوانی پێداون‌و سەرئەنجامیش گەڕانەوە هەر بۆ لای ئەوە بۆ وەرگرتنەوەی پاداشتو سزای كردارەكانتان.

﴿٤﴾ ئەو دەزانێت بەو شتەی كە لەناو ئاسمانان‌و زەویدایەو دەزانێت چ دەشارنەوەو چ ئاشكرا دەكەن (پەنهان‌وئاشكرا لەلای خودا وەكو یەك وان)و خودایش زۆر زانایە بەوەی كە لەناو دڵەكانداىەو هیچی لێ حەشار نادرێت. جا ﷲ ﷻ باسی سەركەشی‌و سەرئەنجامی گەلانی پێشومان بۆ دەكات تا ئێمەش پەندی لێوەربگرین‌و دەفەرموێ:

﴿٥﴾ ئایا پێتان نەگەیشتوە دەنگوباسی ئەو كەسانەی كە خوانەناس بوون لەپێش ئێوەدا ؟ جا سزای كارەكانی خۆیانیان چەشتو بۆ ئەوان سزای بەژان هەیە، ئەمەش ناحەقیان پێ نەكراوە، كرداری خۆیان یەخەی گرتون.وەك دەفەرموێ:

﴿٦﴾ ئەوە لەبەرئەوە بو كە بێگومان ئەوان پێغەمبەرانیان بە نیشانە گەلی ڕونەوە بۆ هات، جا ئەوان وتیان: مرۆڤ ڕێنمایی ئێمە دەكات! چۆن شتی وا دەبێت؟! جا ئیتربێباوەڕبون‌و پشتیان لە ئایین كردو خوایش بێنیازە لەوان‌و خوا دەوڵەمەندو سوپاسكراوە،

﴿٧﴾ خوانەناسان وا گومان دەكەن كە هەرگیز زیندوبونەوەیان نیە، بڵێ: نەخێر وانیەو گومانەكانتان ڕاست نیە بە پەروەردگارم قەسەم زیندو دەكرێنەوە، پاشان هەواڵتان پێدەدرێت كە چیتان كردوە، خۆ ئەوەش لەلای ﷲ كارێكی ئاسانە، ئەمە ئایەتی **سێهەمە** كە خوا فەرمان دەدات بەسەر پێغەمبەردا ﷺ كە سوێند بخوات كە زیندوبونەوە هەیە. ئایەتی **یەكەم**: لە سورەتی (یونس:٥٣) دابو كە فەرموێ:﴿ لێت دەپرسن ئایا ئەو هەواڵی زیندو كردنەوەڕاستە بڵێ: ئەرێ بەخوا، سوێندبە پەروەردگارم هیچگومانی تێدا نیە ئەوەڕاستی ڕاستە﴾ ئایەتی **دووهەم**: لە سورەتی (سبأ:٣)دابو كە فەرموێ:﴿ جا بێباوەڕان وتیان: قیامەت نایەت بڵێ: وانیە كەئێوە دەڵێن سوێند بە پەروەردگارم زانای نهێنیەكان، بەدڵنیاییەوە قیامەت پێتان دەگات﴾.

﴿٨﴾ دەی سا باوەڕ بهێنن بە خواوبە پێغەمبەرەكەی ﷺ و بەئەو ڕوناكیەی (كە قورئانە) كە ناردومانە بۆتان‌و خوا زۆر بەئاگایە بەو كارانەی كە ئێوە دەیكەن.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٢﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَٱحْذَرُوهُمْۚ وَإِن تَعْفُواْ وَتَصْفَحُواْ وَتَغْفِرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ وَٱسْمَعُواْ وَأَطِيعُواْ وَأَنفِقُواْ خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقْرِضُواْ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

٦٥ سُورَةُ الطَّلَاقِ ١٢

﴿٩﴾ باس بكە ئەو ڕۆژەی كە هەموتان كۆدەكاتەوە بۆ ڕۆژی كۆبونەوە كە ڕۆژی قیامەتە، كە ئەوە ڕۆژی هەڵشكان‌و پەشیمان بونەوەی مرۆڤەكانە.(ئەو رۆژەی باوەڕداران جێگاو هاوسەرانی خوانەناسان لە بەهەشتدا دەبەن، واتە: هەمو پیاوێك لە بەهەشتدا جێگاو هاوسەری هەیە جا ئەگەر باوەڕی هێنا ئەوە دەدرێت بەخۆی، ئەگینا دەدرێت بە باوەڕدارێك لە بەهەشتدا، ئەویش ئاگری دۆزەخ‌و كێم‌و زوخاوی داخی دۆزەخیان نۆش دەكات، جا بەراستی كام پەشیمانی‌و زیان هەیە لەمە گەورەتر؟) خۆ هەر كەسێك باوەڕی بە خوا هێنابێت‌و كرداری چاكی كردبێت خوا خراپەكانی لێ ڕەش دەكاتەوەو دەیخاتە ناو باخچەیانێكەوە كە چەندین جۆگە بەناویدا دەڕوات كەبۆ هەمیشە تێیدا دەمێننەوە، ئەوەیە سەركەوتن‌و بەختەوەری گەورە.

﴿١٠﴾ جا ئەو كەسانەی كە بێباوەڕبوون‌و نیشانەكانی ئێمەیان بە درۆ دادەنا، ئەوانە یارانی ئاگرن كەبۆ هەمیشە تێیدا دەمێننەوەو خراپترین سەرئەنجامە ئەو ئاگرە بۆیان.

﴿١١﴾ هیچ كەسێك هیچ بەڵایەكی بەسەردا نایەت، تەنها مەگەرخوا ڕێگای پێبدات‌و هەر كەسێكیش باوەڕ بە خوا بكات خواش دڵی ئەو ڕێنمایی دەكات بۆ ڕێگای ڕاست‌و سەرئەنجامیشی خۆشبەختیە، ئەوسا خوا زانیاری بە هەمو شت هەیەو هەمو شت دەزانێت، هیچ شت رونادات مەگەر ئەوەی كە لە عیلمی ﷲ دا تێپەڕیبێت‌و ئیزنی لەسەری هەبوبێت، جا ئەو كەسەی كە ئاوا باوەڕێكی بە پەروەردگاری خۆی هەبێت‌و بەقەزاو قەدەری رازی بێت ئەوا پەروەردگاریش دڵی فرەوان دەكات‌و ئەنجامدانی چاكەی بۆ دەڕەخسێنێت.

﴿١٢﴾ جا پەیڕەوی فەرمانی خودا بكەن‌و پەیڕەوی فەرمانی ئەو پێغەمبەرەی ﷺ ئەو بكەن‌و لە قسەی لانەدەن، ئەوسا ئەگەر پشتتان تێكردو لێی دور كەوتنەوە هەر خۆتان زیان دەكەن، چونكە پێغەمبەرەكەمان ﷺ هەر گەیاندنی ڕون‌و ئاشكرای لەسەرەو خەڵك بە قسەی بكات یان نەیكات ئەو پەیامی خۆی گەیاندوەو بەرپرسێتی لەسەر نەماوە.

﴿١٣﴾ ﷲ جگە لەخۆی هیچ پەرستراوێكی ڕاستەقینەی تر نیەو با باوەڕداران هەر تەنها بە خوا پشت ببەستن‌و ڕوو تەنها لەو بكەن چونكە هەرخۆیەتی پشت‌و پەنای باوەڕداران.

﴿١٤﴾ ئەی ئەوانەی كە باوەڕدارن هەندێك لە هاوسەرەكانتان‌و هەندێك لەمناڵانتان دژمنی ئێوەن‌و ڕێگای جیهادو ماڵ بەخشینتان لێدەگرن (هاوسەری پیاو بێت یان ئافرەت هەردووك بۆ یەكتر هەندێكیان ئاوەهادەبن‌و ئایەتەكە هەردووك دەگرێتەوە، والله أعلم) سا ئێوە وریابن‌و ئەو هاوسەرو مناڵانتانە فریوتان نەدەن، خۆ ئەگەر چاوپۆشیان لێ بكەن‌و تۆڵەیان لێ وەرنەگرن‌و بیانبەخشن خودا خۆی ئەمەی پێخۆشە، ئەوسا بێگومان كە ﷲ خۆیشی زۆر لێبوردەو میهرەبانە سەبارەت بە بەندەكانی‌و ئەو وەسفەشی پێخۆشە لەناو باوەڕداراندا هەبێت، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: {مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ/البخاري/ ئەوكەسەی كە رەحمی نەبێ رەحمی پێناكرێت}

﴿١٥﴾ سامانتان‌و مندالّتان تاقیكەرەوەی ئێوەن (تا دەربكەوێت بۆ هەمو كەس كە ئایا خوداو جیهادو ماڵ بەخشین‌و بەجێهێشتنی منداڵان لەلای ئەو كابرایە گرنگە یان پشتگوێ خستنی فەرمانی خواو جیهادو دەستگرتنەوە لە ماڵ بەخشین‌و هەڵگرتنی بۆ منداڵانی؟!) خودا داوا لە باوەڕداران دەكات كە دژمنانی نزیكی خۆیان‌و تاقیكەرەوەی ناو ماڵی خۆیان بناسن‌و فریویان نەخۆن‌و بە چاكیش لەگەڵ ئەواندا بجوڵێنەوە نەك بە شەڕو قەپوقاڵی هەمیشەیی ناوماڵ‌و منداڵ‌و دەفەرموێ: هەر لای ﷲ خۆیەتی پاداشتی گەورە، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ الْوَلَدَ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ مَجْهَلَةٌ مَحْزَنَةٌ/ أحمد، صححه الألباني/ بەبێگومان كە منداڵ هۆی رژدی‌و ترسان‌ونەزانی‌و خەمبارییە}

﴿١٦﴾ جا لەخوا بترسن‌و بەندایەتی ئەو بكەن بە ئەندازەی توانای خۆتان‌و گوێ بگرن بۆ بیستنی فەرمانی خوداو پێغەمبەرەكەی

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُواْ ٱلْعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمْۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرٗا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٖ وَأَشْهِدُواْ ذَوَيْ عَدْلٖ مِّنكُمْ وَأَقِيمُواْ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجٗا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَٰلِغُ أَمْرِهِۦۚ قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٖ قَدْرٗا ﴿٣﴾ وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٖ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَۚ وَأُوْلَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرٗا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾

ﷺ و پەیڕەوی بکەنو ماڵ ببەخشن ئەمە چاکە بۆتان، هەر کەسێکیش خۆی لە ڕژدی بپارێزێت ئەوسا ئەوانە هەر خۆیانن ڕزگار. پێغەمبەری خواﷺ دەفەرموێ: {فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ/ متفق عليه/ هەرکاتێ فەرمانم پێدان بۆئەنجامدانی شتێك ئەوسا بەو ئەندازەی کە دەتوانن لێی ئەنجام بدەن، وە هەر کاتێکیش بەرگریم کردن لە شتێك ئەوسا بە تەواوی وازی لێ بهێنن} هەروەها دەفەرموێ: {لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ الْإِيمَانُ وَالشُّحُّ / النسائي، صححه الألباني/ لەدڵی هیچ بەندەیەکدا ئیمانو ڕژدی کۆ نابێتەوە}.

(١٧) ئەگەر ئێوە قەرزی جوان بە خودا بدەن، ئەو چەند بەرانبەری دەکاتەوە بۆتان لە پاداشتداو لێتان خۆشدەبێتو خوا شایانی سوپاس بۆ کردنەو ئەویش سوپاسی کەسی لەلا ون نابێتو بە حەوسەڵەیەو زوو تۆڵەی تاوانەکان وەرناگرێت، بەڵکو بەندەکانی بیربکەنەوەو لەو تاوانانە پەشیمان ببنەوە. مەبەست لەقەرزدان بەخوا چاکە کردنە لەگەڵ بەندەکانی خوادا، ئەگینا خوا نیازی بە سەروەتوسامانی ئێمە نیە بەڵکو هەرچی سەروەتو سامان هەیە موڵکی خۆیەتیو بەئەمانەت دەیدات بە بەندەکانی.

(١٨) ئەوزاتە زانەری پەنامەکیو ئاشکرایە وەك یەك، کە هەر خۆیەتی دەسەڵاتداری ڕەهاو هەموکارەکانی ڕێکو پێکو دانایانەیەو هەموی لە جێگای خۆیدایەو لادان لەهەرگۆشەیەکی شاکارەکانی لەناوبردنو ڕوخانی ژیانی مرۆڤایەتیە کە هەرەس هێنانی جیهانی ئەمرۆڕۆشنترین بەڵگەیە لەسەر ڕاستی قسەکانمان و دان نەنانە بەزانایی‌و ئاگایی‌و دانایی ٱللَّهُ ﷻ دا جا ئیتر چۆن لاف باوەڕداری بەخوا لێدەدەیت، هەی باوەڕدار؟!

(٦٥) سورەتی تەڵاق (١٢)

سورەتی تەڵاق کە سورەتی شەستو پێنجەمی قورئانە لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوەو دوانزە ئایەتە، لە ئیبنو مەسعودەوە هاتوە کە ئەم سورەتەی بە " النِّسَاءُ الْقُصْرَى " ی ناوبردوە، وتراوە نەوەدوشەش هەمین سورەتە بەگوێرەی دابەزینو پاش سورەتی (الإنسان) و پێش سورەتی (البينة) دابەزیوە، لە سورەتی پێشودا باسی ئەوەی کرد کە هەندێ لە ژنانتانو منداڵانتان دژمنی ئێوەن جا هەر لەوێدا داوای کرد کە ئەگەر بیانبەخشن ئەوە چاکترە بەڵام ئەگەر وا نەکراو کار بە تەڵاقدانی کێشا ئاگاداربن کەلەو کاتەدا ئەو دژمنایەتیە واتان لێ نەکات کە حەقو دادپەروەریتان لەبیر بچێتەوە بەڵکو دەبێ ئەو ئەحکامانەی کە لەم سورەتەدا هاتون جێبەجێیان بکەن.

بەناوی ٱللَّهُ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) لێرە ڕوی قسە لە پێغەمبەرە ﷺ و مەبەستی ئومەتەکەیەتی، ئەی پێغەمبەر هەر کاتێك ئافرەتانتان تەڵاقدا با لە عیدەی خۆیاندا تەڵاقیان بدەن، جا عیدە بزانن‌و حیسابی بکەن‌و لەو خوایە بترسن کە پەروەردگارتانە، جائەو ئافرەتەی کە لە عیدەدان لە ماڵەکەی خۆیان دەریان نەکەن‌و ئەوانیش بۆ خۆیان دەرنەچن مەگەر ئەو ئافرەتە کاری داوێن پیسی یان ئێش‌و ئازار بۆ مێرد یان کەس‌وکاری مێردی دروست بکات ئەوانە دەردەکرێن چونکە ئەوخۆی بەوهەڵسو کەوتە ناڕێکەی مافی مێردی کۆنی پێشێل کردوەو مەعقول نیە ئیترمێردی کۆنی هەر یارمەتی بدات، ئەوە سنوری خودایەو هەر کەسێك لەو سنورەی خودا تێ بپەڕێت ئەوسا ئەوە ستەمی لە خۆی کردوە، تۆ نازانی بەڵکو خودا پاش ئەو تەڵاقدانە سەرەتاییە شتێکی تازە بهێنێتە ڕوو کە هەردووکیان پەشیمان ببنەوەو بتوانن بەیەکەوە ئەو ژن‌و مێردە ژیان ببەنە سەر. لەم ئایەتەدا ئەم حوکامانە باسکران: ئافرەت ئەگەر تەڵاق درا با لە عیدەی خۆیدا تەڵاق بدرێن واتە ئەگەر ئەو ئافرەتە منداڵ یان ئافرەتێك بێت کە عادەی نەبو یان نەیمابو یان هێشتا کابرا پاش مارەبڕین بەتەنهایی لەگەڵیدادانەنیشتبێت ئەو ئافرەتە کە تەڵاق دەدرێت یان سکی هەبێت‌و دیار بێت یان لە پاکیدا بێت‌و جیماعی لەگەڵدا نەکردبێت ئەگینا ئەوە عیدەی خۆی نیەو بیدعەیەو ئەو سێ تاقمەی پێشو (ئافرەتی منداڵ یان نائومێد لە عیدە یان

نەگوازراوە) هەر کاتێك تەڵاق بدرێن نە بە سوننەو نە بە بیدعە ناو نابرێن، نافیع دەڵێت:{أَنَّ ابْنَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا طَلَّقَ امْرَأَةً لَهُ وَهِيَ حَائِضٌ تَطْلِيقَةً وَاحِدَةً فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺأَنْ يُرَاجِعَهَا ثُمَّ يُمْسِكَهَا حَتَّى تَطْهُرَ ثُمَّ تَحِيضَ عِنْدَهُ حَيْضَةً أُخْرَى ثُمَّ يُمْهِلَهَا حَتَّى تَطْهُرَ مِنْ حَيْضِهَا فَإِنْ أَرَادَ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقْهَا حِينَ تَطْهُرُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُجَامِعَهَا فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ / مسلم وغيره/ عەبدوڵای کوڕی عومەر خێزانەکەی یەك تەڵاق دا لەحاڵێکدا لە عادەی ئافرەتانەدا بو جا پێغەمبەر ﷺ فەرمانی پێکرد کەبیهێنێتەوە لەپاشان رایگرێت تا پاك دەبێتەوە پاشان جارێکی تر دەکەوێتە عوزرەوە لەپاشان ماوەی پێبدات تا لەو عوزرەی پاك دەبێتەوە ئەوسا ئەگەر ویستی تەڵاقی بدات باتەڵاقی بدات لەوپاکییەدا پێش ئەوەی کە جیماعی لەگەڵدا بکات جا ئەوەیە ئەوعیدەیە کەخوا فەرمانیی داوە کە ژنی تێدا تەڵاق بدرێت} وە لە ریوایەتێکی تردا بەم شێوەیە هاتوە کە پێغەمبەرﷺ فەرموی:{فَلْيُرَاجِعْهَا ثُمَّ لِيُطَلِّقْهَا طَاهِرًا أَوْ حَامِلًا/مسلم وغيره/ جابابیهێنێتەوە پاشان تەڵاقی بدات کەپاك بێت یان بارداربێت} تەڵاقی بیدعی بەلای زۆربەی زانایانەوە دەکەوێت ئەگەرچی تەڵاقدانەکەی بەشێوەیەکی شەرعی نەبوە، ئیمەش ئەم رەئیە بە راست دەزانین چونکە هەرکەس بەم شێوەیە خێزانی خۆی تەڵاق بدابایەو لەو بارەوە پرسیاری لە عەبدوڵای کوڕی عومەر بکردایە پێی دەوت:{أَمَّا أَنْتَ طَلَّقْتَ امْرَأَتَكَ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺأَمَرَنِي بِهَذَا وَإِنْ كُنْتَ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا فَقَدْ حَرُمَتْ عَلَيْكَ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَكَ وَعَصَيْتَ اللَّهَ فِيمَا أَمَرَكَ مِنْ طَلَاقِ امْرَأَتِكَ / مسلم وغيره/ جا ئەگەر تۆ یەك یان دوو تەڵاقی خێزانەکەتداوە ئەوە پێغەمبەر ﷺ بەمە فەرمانی پێکردم (کە لە فەرمودەکەی پێشودا باسکرا)بەڵام ئەگەر سێ تەڵاقەیە ئەوە ئەو ئافرەتەت لێ حەرام بوە تاکو نەبێت بە خێزانی کەسێکی تر وئەویش تەڵاقی بدات وعیدەیشی بڕوات، جا توشی تاوانیش بویت لە سەر سەرپێچی ئەوەی کە الله فەرمانی پێدایت لەو جۆرە تەڵاقەی خێزانەکەت} وە حیکمەت لەوەی کە ئافرەت بە شێوەی بیدعی تەڵاق نەدرێت بۆئەوەیە کە ئافرەتی تەڵاقدراو ماوەیەکی زۆرتر لەوەی کە شەرع بۆی داناوە راگیر نەکرێتو بارداربون یان باردار نەبونی ئەو ئافرەتە دەرکەوێتوشایەت لەو ماوەیشدا هەردووکیان پەشیمان ببنەوە جا بۆیە فەرماندراوە ئەوەی کە بە شێوەی بیدعی ئافرەتەکەی تەڵاقداوە بەمەرجێك تەڵاقی سێهەم نەبێت با بیگەڕێنێتەوە، هەر بۆیە پێغەمبەر ﷺ راگرتنی ئافرەتەکەی پێش تەڵاقدانی دەخاتو دەفەرموێ: {ثُمَّ إِنْ شَاءَ أَمْسَكَ بَعْدُ وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمَسَّ / البخاري/ پاشان ئەگەر ئارەزۆی لێ بوبائیتربیگرێتەوە لەلای خۆی، خۆ ئەگەر ویستیشی پێش ئەوەی کەبچێتە لای باتەڵاقی بدات}

ئایەتی دواتریش هەربەم شێوەیە، یەکێکی تر لەو حوکمانەی تەڵاق کە لەناوی زانایاندا ناکۆکی لەسەرە تەڵاقی سیانە بەیەك جار وەك ئەوەی بەخێزانەکەی بڵێت: ئەوا سێ تەڵاقەم دایت، هەندێ لە زانایان پێیان وایە کە ئەم پیاوە هەر سێ تەڵاقەکەی کەوتووەو ناتوانێت بیگەڕێنێتەوە مەگەر پاش ئەوەی کە بەنیکاحی شەرعی پیاوێکی تر دەرهاتبێتو پاشان تەڵاق درابێت بەڵام هەندێکی تر پێیان وایە کە ئەمەش حیسابی یەك تەڵاقی بۆدەکرێت جا ئەگەر لەپێشدا هیچ تەڵاقی نەکەوتبێت ئەوا بەیەکەم تەڵاق حیساب دەکرێت پیاوەکە لەم شێوەدا دەتوانێت خێزانی بهێنێتەوە، ئیبنوعەباس دەڵێت:{طَلَّقَ رُكَانَةُ بْنُ عَبْدِ يَزِيدَ أَخُو الْمُطَّلِبِ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ فَحَزِنَ عَلَيْهَا حُزْنًا شَدِيدًا قَالَ فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺكَيْفَ طَلَّقْتَهَا قَالَ طَلَّقْتُهَا ثَلَاثًا قَالَ فَقَالَ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَإِنَّمَا تِلْكَ وَاحِدَةٌ فَارْجِعْهَا إِنْ شِئْتَ قَالَ فَرَجَعَهَا / أحمد. صحح إسناده، أحمد شاكر / روکانەی کوڕی عەبدو یەزیدی برای موتەلیب خێزانەکەی بەیەك جار هەر سێ تەڵاقیدا جا زۆر ناڕەحەت بو وتی: پێغەمبەر ﷺ لەوبارەوە پرسیاری لێکرد چۆن تەڵاقتداوە؟ وتی: سێ‌وەسێ تەڵاقم داوە ئیبنو عەباس وتی: پێغەمبەر ﷺ پرسیاری کرد بەیەکجار؟ وتی: بەڵێ، پێغەمبەرﷺ فەرموی: لەیەك دانیشتندا؟ وتم: بەڵێ، پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئەوە هەر یەکدانەیە ئەگەر دەتەوێ بیگەڕێنەوە، جا ئەویش گەڕاندیەوە} بەڵام ئەگەر فرمانڕەوای موسڵمانان کاتێك دی کە خەڵك لەگەڵ ئەحکامەکانی تەڵاق بە سوکی هەڵسوکەوت دەکەن بۆ تەمیە کردنیان دەتوانێت ئەمەیان لە سەر تەنگ بکاتەوەو ئەمەش لە سونەدا هاتوە، ئیبنوعەباس دەڵێت:{كَانَ الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺوَأَبِي بَكْرٍ وَسَنَتَيْنِ مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ طَلَاقُ الثَّلَاثِ وَاحِدَةً فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِنَّ النَّاسَ قَدْ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرٍ قَدْ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ أَنَاةٌ فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ/مسلم وغيره/ تەڵاق لەسەردەمی پێغەمبەرﷺ و ئەبو بەکرو دووساڵی سەرەتای خەلافەتی عومەردا تەڵاقی سێدانە بەیەکەوە بەیەك تەڵاق دانراوە جا عومەر وتی: بێگومان خەڵك لەئیشێکدا کەبۆیان هەبو تێیدا لەسەر خۆبن بەراستی پەلەیان تێدا کردخۆزگە ئێمەش بڕیارمان بۆیان بدایە و لە پاشدا ئەو بڕیارەی بەسەریاندا ئەنجام دا}

پێغەمبەریش ﷺ بڕیاری جێنشینەکانی خۆی بە سونەت ناو دەبات‌و دەفەرموێ: {فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ/ ابوداود، صححه الألباني/ پێویستە لەسەرتان ئەنجامدانی سونەتەکانم

وسونەتی ئەوجێنشینەرێنمای کراووڕێبەرانە} دیارە ئەمە ڕەزایەتی یارەکانیشی لە سەر بوە.

وە لەم ئایەتەدا داواکراوە کە پیاو ئاگاداری عیدەی ئافرەتی تەڵاقی دراوی بێتو بزانێت کەی دەستی پێکردوە بۆ ئەوەی ئەگەر ویستی پێش تەواوبونی بیهێنێتەوە بۆ ژێر نیکاحی خۆیو تا ئافرەتەکەیش ماوەیەکی زیاد چاوەڕێ نەبێت. وەهەروەها پێویست کراوە لەسەر ئافرەتی تەڵاقدراو کە ماوەی عیدەی لە ماڵی مێردەکەی بمێنێتەوە تاکو تەوادەبێتو پیاوەکەیش بۆی نیەدەری بکات یان بارودۆخەکە وا لێ بکات کە ئەو ئافرەتە ناچار بێت ئەو ماڵە بەجێبهێڵێت، بەڵام ئەگەر هاتو خۆی بە بێ ئیزن دەرچو یان داوێن پاك نەبو ئەو کاتە تاوانێك لەسەر پیاوەکە نیە ئەمەش بۆ ئەوەی کە فرسەتێکی تر بدرێت بەڵکو پیاوەکە پەشیمان ببێتەوە.

(٢) ئەوسا هەر کاتێك نزیك بوونەوە لە تەواوکردنی ماوەی خۆیان جا یان بە چاکی ڕایانگرن یان بە چاکیو بە شێوەیەکی پەسەند بە تەواوی تەڵاقیان بدەن، جا دوو پیاوی سەرڕاستی خاوەن داد لە خۆتان بکەن بە شایەتو شایەتیش بۆ خوا بدەن، ئا بەوە ئامۆژگاری کراوە ئەو کەسەی کە باوەڕی بە خواو بە ڕۆژی دوایی هەبێت، خۆ هەر کەسێکیش لە خوا بترسێت خودا دەروی خێری لێدەکاتەوە، لەراستیدا ئەو ئامۆژگاریە بۆ هەمو مرۆڤێکە بەڵام چونکە هەر باوەڕداران بە خواو بە ڕۆژی دوایی سوود لەم ئامۆژگاریانە وەردەگرن بۆیە وادەفەرموێ سابەڵکو خەڵکانی تریش هەستیان بجوڵێتوخۆیان لەخواوە نزیك بکەنەوە، لەم ئایەتەدا پەروەردگار پیاوی باوەڕدار سەرپشك دەکات لە هەڵبژاردنی یەکێك لەودوو ڕێگاو سێهەمی بۆ نیە یان ئەوەیە کە بەردەوام بێت لەسەر ژیانی هاوسەری خۆی لەگەڵ خێزانی دا بەشێوازێکی جوانو ڕێكوپێك کە ئەمەیانی پێش خستوە یان ئەمەیە کە وازی لێ بهێنێتو تەڵاقی بدات بە چاکیو دوور لە دروستکردنی ئێشو ئازا بۆیو باسکردنی بە خراپەو دەرخستنی عەیبەکانیو دژمنایەتی کردنی، بەڵام ئەوکەسەی کە هیچکام لەم دوو ڕێگایە ناگرێتە بەر ئەوە فەرمانی پەروەدگاری بەجێ نەهێناوە، پێویستە ئەوەش بزانرێت کەبواری ئەحکامەکانی وارەخساندوە کە ژیانی هاوسەری بەوپەری خۆشەویستیو ڕێزەوە بەردەوام دەبێت بەڵام ئەگەر هاتو ژنوپیاو کێشەو ناکۆکیان لە بەیندا بو ئیسلام پێش هەمو شت چەند قۆناغێك دادەنێت بۆ ئەوەی کە ئەو ناکۆکیە لە ناوبباتو ژیانی هاوسەری بپارێزێت کە لە ئامۆژگارییەوە دەست پێدەکات تا ناوبژیوان بۆبن بڕ کردنی ئەوکێشەیە، پێغەمبەرمان ﷺ ئامۆژگاری باوەڕدان دەکاتو دەفەرموێ: {لا يَفْرَكْ مؤمن مؤمنةً، إنْ كَرِهَ منها خُلُقاً رَضِيَ مِنْهَا آخَرُ/ مسلم وغيره/ هیچ پیاوێکی باوەڕدار با ڕقیی نەبێت لە ئافرەتێکی باوەڕدار ئەگەر ڕەوشتێکی لاباش نیە خۆ ڕەوشتێکی تری هەیە کەلێی ڕازی بێت}

واتە با ئینساف هەبێتو چاکەکانی خێزانی خۆی لە پێش چاوبێتو ئەو ڕقوقینە نەیگەیەنێت بە تەڵاقو جیابونەوە، بەڵام ئەگەر هاتو هیچ ڕێگایەك بۆ لەناوبردنی کێشەی نێوان ژنوپیاو بێجگە لە تەڵاق نەبو ئەوا تەڵاق ڕێگایەکی ناچارییە کەئیسلام ڕێگای پێداوە تا بەکاربهێنرێت بۆ ئەوەی کە خراپتر ڕونەدات جا بۆیە تەڵاق بە بێ هۆکارێکی شەرعی پەسەند نەکراوەو پێغەمبەرمانﷺ هانی باوەڕداران دەدات کە ئەو ژیانی هاوسەریەبەرێز بگرنو نەیبچڕێننو دەفەرموێ: {إنَّ اللهَ يُوصيكم بالنِّساء خيراً، إن اللهَ يوصيكم بالنساء خيراً؛ فإنَّهنَّ أمهاتُكم، وبناتُكم وخالاتُكم / الطبراني، صححه الألباني/ بەبێگومان کە الله ﷻ ئامۆژگاریتان دەکات کە لەگەڵ ژناندا چاك ڕەفتار بکەن، بەبێگومان کە الله ﷻ ئامۆژگاریتان دەکات کە لەگەڵ ژناندا چاك ڕەفتار بکەن، چونکە بێشك کە ئەوانەدایکتاننو کچتاننوپورتانن}

جا دەرکەوت کە هەرچۆنێك نیکاح کردارێکی شەرعیە تەڵاقیش هەروەها کردارێکی شەرعیەو ئەحکامی تایبەتی خۆی هەیەو ماڤی پیاووبۆگاڵتەو گەمە نیەوموسڵمان دەبێ ئاگای لێ بێت بەبێ داخوازییەکی شەرعی بەکاری نەهێنێ پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{ثلاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ، وهزلُهنَّ جِد: النكاحُ، والطّلاقُ، والرَّجعةُ/ أبو داود، صححه الألباني/ سێ شت هەیە بەراستی بەکاریان بهێنی بەراست دادەنرێن و بەگاڵتەش بەکاریان بهێنیت هەر بەراست دادەنرێن: نیکاحو تەڵاق رجعت} جا ئەوکەسەی کە سەر بەخۆیی بە خێزانی بڵێت: ئەوا تەڵاقم دایت یان وشەیانێکی تر کە بەو ماناو مەبەستە بەکار دێن بەکاربهات تەڵاقی دەکەوێت جا ئەو کەسەی کە لە ژێر ناچارییەکی مادی یان مەعنەویدا بێت ئەگەر ئەو وشەیەی بەسەر زماندا هات ئەوە تەڵاقی ناکەوێت لەبەر ئەم فەرمودانەی پێغەمبەرمان ﷺ لەعوسمانی کوڕی عەففانەوە ؓ هاتوە کەدەڵێت:{لَيسَ لِمَجنونٍ وَلا سُكرانَ طَلاقٌ/ البخاري/ بۆشێتومەست تەڵاق کەوتن نیە}

یان ئەو کەسەی کە ئەوندە توڕە بوە کە ئاگای لەو وشەیە نیە کە دەیڵێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ:{لا طَلاقَ ولا عِتاقَ في إغلاقٍ/احمد، صححه الألباني/ نە تەڵاق دەکەوێتو نە ئازاد کردنی بەندە دەبێت لە کاتێکدا کابرا لەو پەڕی توڕەیی یان ناچاری دا بێت.}

بەڵێ شێتیو سەرخۆشیو توڕەیی لەحەدبەدەر هەموشتانێکن کە ماڵوێرانکەرن جا چونکە ئایینی ئیسلام ئاینی کۆکردنەوەیە نەك جیاکردنەوە ئایینی خۆشەویستیو پاراستنی مافەکانە نەك

دژمنایەتیو پێشێلکردنی مافەکان جا بۆیە دەبینین کە ئیسلام حیسابێك بۆ تەلاقی ئەم جۆرکەسانە ناکات تاکو هەنگاوێکی تر بێت بۆ پاراستنی ژیانی هاوسەریو کەم کردنەوەی زیانەکانی ئەم جۆرەرەفتارانە لەناوکۆمەڵگادا.

وەلەم ئایەتەدا پێویستکرا کە لە سەر تەلاقدانەکە یان گەڕانەوەی ئافرەتەکە دوو شایەتی بۆ دابنێت کە شایەت بن لە سەری، تاکو پیاوەکە نەتوانێت تەلاقەکە بشارێتەوەو ژمارەی تەلاقەکانی دیاربن یان لەپاش ئەوەی کە گەڕاندویەتیەوە بیشارێتەوە وببێت بە هۆی تێکەڵبونی وەچە، ئەگەر لە ماوەی عیدەکەیدا نەیهێناوە ئەوا بەتەواوی لەیەك جیادەکرێنەوەوەك دوو نامەحرەمیان پێدێتو حەرامیش دەبن لەیەکتری مەگەر سەر لە نوێ عەقد بکرێتەوە. جا لە کۆتای ئایەتەکەدا داوا دەکات کە لەخوا بترسنو فەرمانانەکانی بەچاکی جێبەجێ کەن جا ئەگەر واتان کرد ﷲ لەو ناکۆکیو گرفتاریە رزگارتان دەکات.

(۳) جا ڕۆزی پێدەدات لە ڕێگایەکەوە کە خۆی هەستی پێ ناکاتو هەر کەسێك خۆی بەخوا بسپێرێت ئەوسا ئەوزاتە خۆی بەسە بۆی لە هەمو کارەکانیدا، بێگومان کە خودا فەرمانی خۆی دەباتە سەر، بۆ هەمو شتێکیش ماوەی دیاری خۆی هەیە لە لای ئەو خۆ لەو کاتەیش بۆی دیاریکردوە پاشو پێش ناکات،

(٤) ئەو ئافرەتانەی ئێوە کە لە عادەی ژنانە نائومێدن بەهۆی پیریانەوە (ئەگەر کەوتنە گومانەوەلە چۆنیوچەنی عیددەکەیان) ئەوە عیدەیان سێ مانگەو ئەو ئافرەتانەیش کە نەکەوتوونەتە عیددەوە لەبەر منداڵییان (ئەوانیش هەر سێ مانگە)و ئەوانەیش کە سکیان هەیە ماوەکەیان بەدانانی سکەکەیەتیو هەر کەسێکیش لە خودا بترسێت خودا کاروباری بۆ ئاسان دەکات.

عیدەی دیاری کراو بۆ ئافرەت ئەمانەیە:

یەکەم: عیدەی ئافرەتێك کە تەلاقەکەی ریجعی بێت سێ عادەیە بۆ ئەوانەی کە دەکەنەوە سوڕی مانگانەوەو سێ مانگە بۆ ئەوانەی کە عادەیان نیەو ئەگەر ئافرەتەکەیش سکی هەبو ئەوە عیدەکەی بەدانانی سکەکەیەتی، لەم ئایەتانەدا باس لەمانەکراوە،

دووهەم: عیدەی ئافرەتانێك کە تەلاقی سیانە دراونو بە تەواوی جیابونەتەوە،

سێهەم: ئافرەتێك کە بە خولع جیابوتەوە یان بەهۆی هەڵشانەوەی عەقدی زەواجەوە جیا بوەتەوە عیدەی ئەمانیش هەروەك ئەوەوایە کەلەم ئایەتانەدا باسکراوە،

چوارەم: عیددەی ئافرەتێك کە هێشتا پیاوەکەی بەتەنهایی نەچوەتەلای، واتە پێش ئەوەی کەبەیەکەوە بەتەنهایی کۆببنەوە تەلاقی داوە ئەمە عیدەی لە سەر نییەو پێویست ناکات کە ماوەیەك چاوەڕێی بکات،

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُواْ عَلَيْهِنَّۚ وَإِن كُنَّ أُوْلَٰتِ حَمْلٖ فَأَنفِقُواْ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّۖ وَأْتَمِرُواْ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٖۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٖ مِّن سَعَتِهِۦۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَاۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٖ يُسْرٗا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ فَحَاسَبْنَٰهَا حِسَابٗا شَدِيدٗا وَعَذَّبْنَٰهَا عَذَابٗا نُّكْرٗا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابٗا شَدِيدٗاۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ يَٰٓأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۚ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرٗا ﴿١٠﴾ رَّسُولٗا يَتْلُواْ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٖ لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِۚ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحٗا يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٖ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا ﴿١١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٖ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٖ قَدِيرٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمَۢا ﴿١٢﴾

پێنجەم: عیدەی ئافرتێك کە مێردەکەی بمرێت جا پێش یان پاش ئەوەی کە خەڵوەتی لەگەڵدا کرا بێت ئەوە چوارمانگو دە ڕۆژە بەڵام ئەگەر سکی هەبو ئەوە عیدەی بەدانانی سکەکەیەتی.

(٥) ئەوەی کە باسکرا فەرمانی خودابو ڕەوانەی کردوە بۆ ئێوەو هەر کەسێکیش لە خوا بترسێت خراپەکانی لەسەر لادەباتو پاداشتیشی لەسەر چاکەکانی کە کردویەتی گەورە دەکات، دیارە بناغەی بەجێ هێنانی فەرمانەکانی ﷲ دەگەڕێتەوە بۆ تەقواو لەخواترسان ئەگەر تەقوا هەبو پیاو خۆی هەوڵ دەدات کە فەرمانەکانی ﷲ جێبەجێ بکاتو مافی خێزانەکەی بداتو لەکاتی تەلاقدانیشیدا ئەو مافانەی کە ﷲ دیاری کردوە بۆ ئافرەتەکەی پێی بدات بەڵام ئەگەر تەقوا کەم بویەوەو بێ تەقوایی لە ناو خەڵکدا زۆر بو ئەوکاتە ئەرکی سەرشانی دەسەڵاتە کە ئەو مافانەی ئافرەت بپارێزێتو پیاوەکە مەجبور بکات کە ئەو مافانە جێبەجێ بکات جا لە کۆمەڵگەیەکدا کە نە تەقوای تێدا بێتو نە دەسەڵاتەکە حوکم بە قورئان بکات واتە قورئان هێزی لە گەڵدا نەبێت ئەوکاتە باس لەم مافانە نامێنێتو ئافرەتیش زۆرترین زوڵمی لێدەکرێت جا هەمو ئەوەی کە خۆی بە باوەڕدار دەزانێت ئیمانەکەی لە لێواری لەناوچوندایە تا ئەو کاتەی ئەوەی پێی دەکرێت بێکات بۆ ئەوەی کە حوکمەکانی شەریعەت کە فەرمانی پەروەردگارە بەکردار جێ بەجێ بکرێن، بەراستی جوانی فەرموە عوسمانی کوڕی عەففان کە دەفەرموێ: {إِنَّ اللهَ لَيَزَعُ بِالسُّلطَانِ مَا لا

يَزَعُ بِالقُرآنِ/ ابن كثير/ بەبێگومان خوا بە هێز شتانێك لادەبات كە بەقورئان لای نابات} . ئینجا دەفەرموێ:

﴿٦﴾ لەكوێدا خۆتان نیشتەجێن جێگای ئەو ئافرەتە تەڵاقدراوانەش بكەنەوە تا عیدەیان تەواو دەبێت بەگوێرەی دەست ڕۆیشتنتانو زیانیان لێمەدەن بۆ ئەوەی ژیانیان لێ تەنگ بكەنو ناچاربن كەئەو جێگایە چۆڵ بكەن.

واتە ئافرەت لە عیدەی تەڵاقدا دەبێت جێگای بۆ دابین بكرێت لەلایەن تەڵاقدەرەوەو ئەگەر سكی هەبو دەبێت تا دانانی سكەكەیشی خەرجی بدرێت جا ئەگەر شیری دا بە منداڵەكەتان ئەوسا دەبێت كرێی شیردانەكەیشی پێبدەن لەناو خۆتاندا بە شێوەیەكی چاكو بە گوێرەی باوی خۆتان ڕێك بكەون جائەگەر بەو خەرجیە بارتان گران دەبو بە شێوەیەك كە توانای هەڵگرتنیتان نەبو با ئافرەتێكی تر شیری پێبدات بۆتان. واتە ئافرەتێك كە بەریجعی تەڵاق دراوەو پیاوەكەی دەتوانێت بیگەڕێنێتەوە پێویستە نەفەقەی بداتو لەلای خۆیدا نیشتەجێی بكات چ سكی هەبێت یان نە بەڵام ئەگەر تەڵاقی سیانە بو ئەوە پێویست ناكرێت لەسەر پیاو، مەگەر ئەوەی كە ئافرەتەكە سكی هەبو كە ئەم ئایەتە بە جیا باسی لێوەكرد، فاتیمەی كچی قەیس دەڵێ: {أَنَّ زَوْجَهَا طَلَّقَهَا ثَلَاثًا، فَلَمْ يَجْعَلْ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ نَفَقَةً وَلَا سُكْنَى/ابوداود،صححه الألباني/ مێردەكەی هەرسێ تەڵاقەی دا جاپێغەمبەر ﷺ خەرجیو جێگای بۆدانەنا}

هەندێكیش وتویانە ئەم فەرمودەیە ئەوە دەگەیەنێت كە ئەوفەرمانە لەو ئایەتەدا بۆ پێویست(وجوب) نیە، هەرچەند پیاوانی بەرزوبەرێز ڕەخنەیان لەقسەی ئەوئافرەتەگرتوە بەڵام من وای بەچاك دەزانم چونكە بەوشێوەیە تەوافق دروست دەبێتو كار بە هەر دوولا دەكرێتو هیچكام لەدوو دەقە پشتگوێ ناخرێنوقسەی كۆمەڵێكیش لەزانایانە. والله اعلم.

﴿٧﴾ئەو كەسەی كە وەزعی ئابوری چاكە با لەو ماڵەی خۆی ببەخشێتو خەرجی ئافرەتە تەڵاقدراو و سكدراو شیردەرەكەی بداتو منداڵەكەی نەخاتە تەنگانەوە بەهۆی خۆگرتنەوە لە خەرجیكردنی بۆی، ئەوسا هەر كەسێكیش كەمدەست بو بەگوێرەی كەمدەستی خۆی خەرجی بدات، خودا داوا لە كەس ناكات مەگەر بەو ئەندازەی كە خودا پێیداوە (با دڵنیاش بن كە بەم زوانە پاش كەمدەستیو تەنگانە خودا دەسەڵاتو فرەوانی دەداتو لەو تەنگانەیە ڕزگاری دەبێت. بزانن كە ئەمانە هەمو فەرمانی پەروەرد

گارتانە جا لە الله بترسنو نا فەرمانی نەكەن چونكە ئەگەر ئەوەتانكرد سزای پەروەردگار چاوەڕوانیتان دەكات،

﴿٨﴾ جا زۆر خەڵكانی شارانی تر هەبون كە سەرپێچیان كردوە لە فەرمانی پەروەردگاری خۆیانو پێغەمبەرەكانی ئەوسا ئێمەش بەتوندی چەندو چونیمان لەگەڵدا كردون سزامان داون بە سزایەكی دژوارو بێزراو.

﴿٩﴾ جا سزای خراپی كارەكانیان چەشتو سەرئەنجامی كاری ئەوان ڕەنجەڕۆی بوە.

﴿١٠﴾خودا سزای توندی داناوە بۆیان جا لە خوا بترسن ئەی خاوەن عەقڵانێكی باوەڕدار با دوچاری ئەو سزا ئامادە كراوە نەبن، بە حەقیقەت خودا شەرەفو بەرزی ناردوە بۆتان.

﴿١١﴾ كەپێغەمبەرێكە نیشانە ڕۆشنكەرەوەكانی خواتان بۆ دەخوێنێتەوە تا ئەوانەی كە باوەڕیان هێناوەو كرداری چاكیان كردوە تا لە تاریكی سەرلێشێواوی دەریان بهێنێتو بیانخاتەناو ڕووناكیەوە كە پەیڕەویكردنی ڕێبازی ئیسلامەو هەر كەسێك باوەڕ بە خوا بكاتو كرداری چاك ئەنجام بدات خوا دەیخاتە ناو باخچەگەلێكەوە كە بەناویدا چەندین جۆگە دەڕوات (كە لە ئاوی چاكو هەنگوینی سافو شیری خاوێنو شەرابە)و بۆ هەمیشە تێیدا دەمێننەوە، بە حەقیقەت خودا ڕۆزیو بژێوی جوانی پێدەدات،

﴿١٢﴾ خودا ئەو زاتەیە كە حەوت ئاسمانی دروستكردوەو لەزەویشدا هەروەكو ئەوانە واتە حەوت زەوییە كە فەرمانی خودا دادەبەزێنێتە نێوانیان، هەموی لە ژێر فەرمانی ئەوداو ئەحكامە شەرعیەكانیش بۆ بەندەكانی خۆی ڕەوانە دەكات تا بزانن كە خوا توانای بەسەر هەمو شتێكدا هەیەو بە بێشك زانیاری خودا هەمو لایەكی گرتوەتەوەو هەموی لە گەمارۆی زانیاری خودادایە.

جا ئەو فەرمانانەی كە دەیكاتو ئەو بڕیارانەی كە دای دەنێت بۆ بەندەكانی لەسەر بناغەی عیلمو حیكمەتەو لادان لێی سەر لێشێواویو گومراهیە ﴿ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴾ یونس: ٣٢ /ساپاش ڕاستی چی هەیە بێجگە لە گومڕاهی؟جا چۆن لەوراستیە لادەدرێن؟!

بەراستی ئەم باسی نیكاحو تەڵاقە لەپەڕاوەفیقهیەكاندا زۆربەدرێژی باسكراوە جا ئەگەر زانیاری زیاترت دەوێ چاوێك بەواندا بخشێنە بەسودە.

سورەتی تەحریم ٦٦ - ١٢

سورەتی تەحریم کە سورەتی شەستو شەشەمی قورئانە، بە سورەتی ﴿ ٱلنَّبِيُّ ﴾یش ناو دەبرێت کە بەکۆی دەنگ لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، دوانزە ئایەتە، ناسخو مەنسوخی تێدانیە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سەدوپێنجەمین سورەتەو لە پاش سورەتی(الحجرات)و پێش سورەتی(الجمعة) دابەزیوە.

ئەم سورەتەش هەروەك سورەتی پێشو رو لە پێغەمبەر دەکاتو باس لە ناکۆکیەکانی ژیانی هاوسەری دەکات، بەڵام بە هۆی بەرزی پلەو پایەی پێغەمبەرو خێزانەکانی ئەم سورەتە تایبەت بەوان کراوە، هەر بۆیە لە کۆتایی سورەتەکەشدا باس لەو دوو ئافرەتە بەرێزە بەهەشتیە دەکات کە ئاسیەو مەریەمی کچی عیمرانە، وە بە جیا کردنەوەی تێمان دەگەیەنێت کە (التَّحْرِيم) حوکمی تەڵاقی نیە، بەڵکو ئەوە سوێندە، بۆ هۆی دابەزینی ئەم سورەتە دوو شت وتراوە کە جێگای باوەڕن **یەکێکیان** ئەوەبو: کە پێغەمبەر ﷺ ماریەی قیبطی لەخۆی حەرام کردو ئەم قسەیەی لەلای خاتون حەفسەی خێزانی کرد، حەفسە وتی: تۆ شتێك خوا حەڵاڵی کردوە بۆت، حەرامی دەکەیت لە خۆت، سوێندی خوارد نەچێتە لای، تا حەفسە ئەم قسەیەی لەلای عائیشە باسکرد، جا خوا ئەم سورەتەی نارد.

دووهەمیان: دەڵێن پێغەمبەر ﷺ کە دەچوە لای زەینەبو دەمایەوە لەلای، عائیشە دەڵێت منو حەفسە قسەمان کرد بەیەك کە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ هاتە لای هەر کاممان بڵێین: تۆ بۆنی (مەغافیر- کە بۆنێکی خۆش نیە) لێت دێت، دەڵێی مەغافیرت خواردوە، جا هاتە لای یەکێکمان ئەوسا ئەو قسەیەی پێ وت، فەرموی: (قەیناکە لەلای زەینەبی کچی جەحش هەنگوینم خواردوە ئیتر نایخۆم) جا ئەم سورەتە دابەزی .

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەی پێغەمبەر ﷺ بۆچی بۆ ڕاگیرکردنی دڵی خێزانەکانت ئەو شتەی کە خوا بۆی ڕەواکردوی لە خۆتی قەدەغە دەکەیت؟ شتی وا نەکەیتو خوا چاوپۆشی لە تاوانی بەندەکانی دەکاتوبێنیهایەت میهرەبانە بۆیان. مەبەست لە تەحریم ئەوەیە کە پیاو بەخێزانی بڵێت: ئەوە تۆ لە من حرام بیت، جا ئەم وتەیە بەم مانایە بە تەڵاق هەژمار ناکرێت،

ئیبنو عەباس دەڵێت:{إذا حرَّم الرجلُ عليه امرأتَهُ فهي يمينٌ يُكفِّرها، /مسلم وغيره/ هەرکاتێ پیاوێك ژنەکەی لە خۆی قەدەغە کرد، ئەوسا ئەوە سوێندەو دەبێ کەفارەتی بدات} .

سُورَةُ التَّحْرِيمِ ٦٦ - ١٣

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَۖ تَبۡتَغِي مَرۡضَاتَ أَزۡوَٰجِكَۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١﴾ قَدۡ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمۡ تَحِلَّةَ أَيۡمَٰنِكُمۡۚ وَٱللَّهُ مَوۡلَىٰكُمۡۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذۡ أَسَرَّ ٱلنَّبِيُّ إِلَىٰ بَعۡضِ أَزۡوَٰجِهِۦ حَدِيثٗا فَلَمَّا نَبَّأَتۡ بِهِۦ وَأَظۡهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ عَرَّفَ بَعۡضَهُۥ وَأَعۡرَضَ عَنۢ بَعۡضٖۖ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتۡ مَنۡ أَنۢبَأَكَ هَٰذَاۖ قَالَ نَبَّأَنِيَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡخَبِيرُ ﴿٣﴾ إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدۡ صَغَتۡ قُلُوبُكُمَاۖ وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيۡهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوۡلَىٰهُ وَجِبۡرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ بَعۡدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبۡدِلَهُۥٓ أَزۡوَٰجًا خَيۡرٗا مِّنكُنَّ مُسۡلِمَٰتٖ مُّؤۡمِنَٰتٖ قَٰنِتَٰتٖ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٖ سَٰٓئِحَٰتٖ ثَيِّبَٰتٖ وَأَبۡكَارٗا ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَعۡتَذِرُواْ ٱلۡيَوۡمَۖ إِنَّمَا تُجۡزَوۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٧﴾

(٢) بە حەقیقەت خوا هەڵوەشاندنەوەی سوێندەکانی لەسەرتان حەڵاڵ کردو خوا گەورەو دۆستی ئێوەیەو هەر خۆیەتی زانایە بەوەی، کەچی خەیری ئێوەی تێدایەو کاربەجێ یەو ئەوەی کە ئەو بۆی داناون سودی ئێوەی تێدایە، مەبەست ئەو کەفارەتی سویندەیە کە لە سورەتی (المائده)دا باسکراوە، بەڵێ پەروەردگار ئەو حوکمانەی کە دایدەنێت بەگوێرەی عیلم و حیکمەتە. وتراوە: (الحِكْمَة: إعطاءُ الأفعالِ ما تَقْتَضِيه حقائقُها دُونَ الأوهامِ والتخيُّلات:حیکمەت: بەخشینی روە راستیەکانە بەکردارەکان نەك دالغەو خەیاڵ پلاوەکان).

(٣) جا لە کاتێکدا کە پێغەمبەر ﷺ قسەیەکی بە نهێنی لەگەڵ هەندێك لە هاوسەرانیدا کرد، ئەویش ئەو هەواڵەی بە جگە لە خۆی گەیاند، ئەوساخواش پێغەمبەر ﷺ ی ئاگادار کردەوە لەسەر ئەوە، جا پێغەمبەریش ﷺ هەندێکی بۆ باسکردو هەندێکی نەوت، ئیتر کاتێك کە ئەمەی بەو خێزانەی وت خێزانەکەی وتی: کێ ئەمەی بەتۆ وتوە؟ فەرموی: زانای زۆر بەئاگا کە (ﷲ)یە بەمنی وتوە.

(٤) ئەگەر پەشیمان ببنەوە لەو هەڵوێستەی خۆتان ئەمە چاکە بۆتان بەحەقیقەت دڵتان لایداوە لە شتی چاك کە شتێکتان پێخۆشە کە ئەو پێی خۆش نیە، کەواتە وازهێنان لە کەنیزەکەی یان لە هەنگوین کە پێغەمبەر ﷺ هەردووکیانی پێخۆشبو، جا

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

ئەگەر هەردووكتان (عائیشەو حەفصە) پشتی یەك بگرن لە دژی ئارەزۆی پێغەمبەر ﷺ، ئەوسا بێگومان كە خوا خۆی لایەنگریەو جوبرەئیلو پیاوچاكانی باوەڕدارو تەواوی فریشتەكانیش پاش ئەوە (ئەگەر پەشیمان نەبنەوە) پشتیوانیەتی، بوخاری هێناویەتی كە عومەر دەڵێت: ژنانی پێغەمبەر ﷺ یەكیان گرت لە تەنگهەڵچنین بە پێغەمبەر ﷺ بۆ بابەتی خەرجیان منیش وتم (نزیكە پەروەردگاری ئێوە ئەگەر ئێوە تەڵاق بدات هاوسەرانێكی چاكتر لە ئێوەی پێبدات موسڵمان بن باوەڕدار بن بەندایەتیكەر بنو...و..هتد) جا خوا هەمان قسەی دابەزاند بۆ پێغەمبەر ﷺ واتە: قسەكانی عومەر ڕێك بو لەگەڵ ئەوەی كە خوا لە ئەزەلدا تۆماری كردبو كە دەفەرموێ:

﴿٥﴾نزیكە پەروەردگاری (ئەگەر ئێوە تەڵاق بدات) بۆی بگۆڕێت بە هاوسەرانێكی چاكتر لەئێوە كەموسڵمان، باوەڕدار، گوێڕایەڵ، لە خراپە پەشیمان، بەندایەتیكەر، ڕۆژووگر، بێوەژنو كچیان تێدابێت.

﴿٦﴾ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە خۆتانو خاوخێزانتان لە ئاگرێك بپارێزن كە هەڵگیرسێنەری خەڵكو بەردە، فریشتە گەلێكی دڵڕەقو بەهێز سەرپەرشتی دەكات كە هەرگیز ئەوانە لە فەرمانی خودا لانادەنو هەر چییان پێ بوترێت ئەنجامی دەدەن. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{مُرُوا أبناءَكُم بالصَّلاةِ لِسَبعٍ وَاضرِبُوهُم عَلَيهَا لِعَشرٍ وَفَرِّقُوا بَينَهُم فِي المُضَاجِعِ/ ابوداود، الالبانى:حسن صحيح/ بە مندالی حەوت ساڵیتان نوێژ بكەنو لە دە ساڵیدا لەسەر نوێژ نەكردن لێیان بدەنو براو خوشك لەم تەمەنەدا لە یەك جیابكەنەوە لەكاتی خەوتندا} هەمو كەسێك لێپرسراوە سەبارەت بە خواری خۆی، جا پێویستە بە چاكی ئامۆژگاری بكاتو لە ئاگری دۆزەخ دوریان بخاتەوە.

﴿٧﴾ئەی ئەو كەسانەی كە خوانەناسن ئەمڕۆ كە قیامەتە هیچ بەهانەیەك مەگرن، چونكە چۆنتان ئیشكردوە هەر ئاوەهاش تۆڵەتان لێدەسەنرێتو ستەم لە كەس ناكرێت،وتراوە "چی بچێنیت هەر ئەوە دروێنە دەكەیت".

﴿٨﴾ ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە بگەڕێنەوە بۆ لای خودا بە گەڕانەوەیەكی ڕاستو دروستو تەوبەیەكی ڕاست بكەن، نزیكە پەروەردگارتان تاوانەكانتان داپۆشێتو بتانخاتە ناو باخچەیانێكەوە كە چەندین جۆگای بەناودا دەڕوات، ئەو ڕۆژەی كە خوا پێغەمبەر ﷺ و ئەو باوەڕدارانەی كە لەگەڵیدان شەرمەندەو ڕسوایان ناكات، ڕووناكیەكەیان لەپێش دەمیانو بە لای ڕاستیاندا دەڕواتو دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان ئەم ڕووناكیەمان بۆ تەواوبكە تا دەگەینە جێگای مەبەستو لێمان ببورە، بێگومان كە تۆ توانات بەسەر هەمو شتێكدا هەیە. زانایان وتویانە تەوبەی نەصوح ئەو تەوبەو گەڕانەوەیە كە چوار مەرجی تێدا بێت: دەبێ دڵی پڕ بێت لە ڕقو بێزاری بەرامبەر بەو تاوانە، جەستەو ئاندامەكانی لێدوربخاتەوە، دۆستانو برادەرانی خراپی تەرك بكات پاشان دەست بەرزبكاتەوەو بە زمان داوای لێخۆشبون بكات لە پەروەردگاری، چونكە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ رَبَّكُم تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيِيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي مِن عَبدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا /ابوداود، صححه الألباني/ بێگومان كە پەروەردگارتان بەشەرموسەخییەكی وایە كە شەرم دەكات لەوەی كە هەركاتێك بەندەیەكی هەردوو دەستی بەرزبكاتەوە بۆ لای، ئەو بەخاڵی بیانگەڕێنێتەوە} بەڵام دیارە ئەم مەرجانە لە ئەهلی بیدعە نایەنەدی، چونكە بیدعەچی لێی پەشیمان نیە بەڵكو بەچاكەو خەیری دەزانێت، جا بۆیە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ اللهَ حَجَبَ التَّوبَةَ عَن كُلِّ صَاحِبِ بِدْعَةٍ حَتَى يَدَعَ بِدْعَتَهُ/ الطبراني، صححه الألباني/ بێگومان كە ﷲ بەرگری تەوبەی كردوە لە هەمو بیدعە چییەك هەتا واز لەو بیدعەیە دێنێت}.

﴿٩﴾ ئەی پێغەمبەر ﷺ دژی خوانەناسانو دووڕووەكان بجەنگە، (لەگەڵ خوانااساندا بە شمشێرو لەگەڵ دووڕواندا بە زمانو لێدانی حەد لەسەر ئەو تاوانانەی كە دەیكەنو ئاشكرا دەبێت)و دڵڕەق بە سەبارەت بەوان، ئەوسا جێگایان دۆزەخەو خراپترین جارەنوسیانە ئەو دۆزەخە.

(١٠) خوا ژنی نوحو ژنی لووت بۆ ئەوانەی کە خوانەناسن بە نمونە باسدەکات کە هەردووکیان خێزانی دوو بەندە بون لە بەندەچاکەکانی ئێمە، ئەوسا خیانەتیان کرد هەر یەکەیان بەدژی مێردی خۆی دەجولایەوە، جا ئەوانیش هیچ سودێکیان بەو دوو ژنەی خۆیان نەداوەو هەر کە مردن پێیان وترا لەگەڵ ئەو خەڵکەی کە دەچنە ناو ئاگرەوە ئێوەش بچنە ناویەوە. وتراوە خیانەتی خێزانی نوح ئەوە بوە کە باوەڕی پێ نەهێناوەو بەخەڵکی دەوت کە پیاوەکەم شێت بوە، خیانەتی خێزانی لووتیش ئەوە بو کەسەرەرای ئەوەی کە باوەڕ پێ نەهێنا هەواڵی مێوانەکانی لووتیشی بە بێباوەڕان راگەیاندو ئەوانیش پەلاماری ماڵی لووتیان داو زەحمەتێکی زۆریان بۆ دروستکرد تا وای لێ هات کە ﴿وتی: خۆزگە زۆرم بەئێوە بشکایە﴾هود/٨٠.

(١١)وە خوا ژنی فیرعەون کە ناوی ئاسیە بو بۆ باوەڕداران بە نمونە باسدەکات ئەو کاتەی کە وتی: ئەی پەروەردگارم لەلای خۆت ماڵێکم بۆ چاك بکەو لە فیرعەونو کردەوە ناپەسەندەکانی ڕزگارم بکەو لە گەلی ستەمکار ڕزگارم بکە، لەم دوو نمونەوە چاك ئاشکرا دەبێت کە پیاو و ئافرەت هەر یەکەیان بۆخۆیان سەربەخۆنو باری کەسیان بەسەرئەویتریاندا نادرێت، ڕاڤەکاران دەڵێن: کاتێك کەموسا بە سەر ساحیراندا سەرکەوت ئاسیەی خێزانی فیرعەون باوەڕی هێنا، جا فیرعەون کە لەمە ئاگادار بویەوە دەستی کرد بە سزا دانی ئاسیە کە ئەویش لە ژێر ئێش و ئازاری ئەو سزایانەدا ئەم دوعایەی کرد کەقورئان تۆماری کردوە، جاهەتا قورئان هەیە دەمێنێ و هەر بەوتنەوەی قسەکەی موسڵمانان خێریان دەست دەکەوێت.

(١٢) جا نمونەیەکی تری باوەڕداران مەریەمی کچی عیمرانە کە داوێنی خۆی لە کاری خراپ پاراست، جا ئێمە لەو ڕۆحەی خۆمان کردبە ناو باخەڵێداو باوەڕی بە وشەکانی پەروەردگاریو پەڕاوەکانی کردو لەو کەسانە بو کە گوێڕایەڵو فەرمانبەرداری خودان.

لە فەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی:{كَمُلَ مِن الرِّجَالِ كَثِير، وَلَمْ يَكمُل مِنَ النِّساءِ إلا آسِيَةُ امرَأةُ فِرعَونَ وَمَريَمُ بِنتُ عِمرَانَ، وَخدِيجَةُ بِنتُ خُوَيلِد، وَإنَّ فضلَ عَائِشَةَ عَلَى النِّساءِ كَفَضلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَايِر الطَّعَام/ متفق عليه/ زۆر کەس لە پیاوان پیاوی تەواوبوە، بەلام لە ژنان جگە لەمانە کەسیان تەواو نەبوە، ئاسیەی ژنی فیرعەونو مەریەمی کچی عیمرانو خەدیجەی کچی خوەیلیدو بێگومان ڕێزی عائیشە لەناو ژناندا وەکو ڕێزی تریتی گۆشتاوە بەسەر هەمو خواردنەکانی تردا} .

٦٧ سُورَةُ المُلْكِ ٣٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَٰرَكَ ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ ٱلْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلْنَٰهَا رُجُومًا لِّلشَّيَٰطِينِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَآ أُلْقُوا۟ فِيهَا سَمِعُوا۟ لَهَا شَهِيقًا وَهِىَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۖ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا۟ بَلَىٰ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَٱعْتَرَفُوا۟ بِذَنۢبِهِمْ فَسُحْقًا لِّأَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

٦٧ سورەتی مولك ٣٠

سورەتی مولك كە سورەتی شەستو حەوتەمی قورئانە، لە مەكەدا هاتوەتە خوارەوە، سی ئایەتە، وتراوە حەفتاو شەشەمین سورەتە بە گوێرەی دابەزینو پاش سورەتی (المؤمنون) و پێش سورەتی (الحاقة) دابەزیوە.

بە (المُنجِيَة) و (تَبَارَكَ المُلْكُ)و (الوَاقِيَةُ/و (المَانِعَةُ/ کە ڕزگارکەرو پارێزەرە لە سزای گۆڕ) ناو براوە، پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {إنَّ سُورَةً مِن كِتَابِ اللهِ مَاهِيَ إلّا ثلاثُونَ ايَةً شَفَّعت لِرَجُلٍ حَتَّى أخرَجَتهُ مِنَ النَّارِ يَومِ القِيَامَةِ وَأدخَلَته الجَنَّةَ وَهِيَ سُورَةُ تَبَارك/ الحاكم، حسنه الألباني/ بێگومان لە پەڕاوەکەی خوادا سورەتێك هەیە کە هەر سی ئایەتە کە لە ڕۆژی قیامەتدا تکا دەکات بۆ مرۆڤ، هەتا لە ئاگری دەردەهێنێتو دەیخاتە ناو بەهەشتەوە ئەویش سورەتی "تەبارەکە"یە}

ئیبنو مەسعود دەڵێت: {مَنْ قَرَأَ تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ كُلَّ لَيْلَةٍ مَنَعَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَكُنَّا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ نُسَمِّيهَا الْمَانِعَةَ وَإِنَّهَا فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ سُورَةٌ مَنْ قَرَأَ بِهَا فِي لَيْلَةٍ فَقَدْ أَكْثَرَ وَأَطَابَ/النسائي، حسنه الألباني/ هەرکەسێك هەموشەوێك تەبارەکەی مولك بخوێنێت، خوای دەسەڵاتدارو گەورە بەرگری دەکات لەسزای گۆڕ، وە لەسەردەمی پێغەمبەردا ﷺبەمانیعە ناومان دەبرد و بێگومان لەپەڕاوەکەی خوای دەسەڵاتداروگەورەدا سورەتێك هەیە

وَأَسِرُّواْ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُواْ بِهِۦٓۖ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًاۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَۚ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥۚ بَل لَّجُّواْ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾

هەر کەسێ لە هەر شەوێکدا بیخوێنێ بەحەقیقەت چاکەی زۆرتروپاکتری کردوە}

جابیر دەڵێت: {كَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الم تَنْزِيلُ وَتَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ / الترمذي، صححه الألباني/ نەدەخەوت هەتا ئەلیف،لام، میمی تەنزیل و تەبارەکەی مولکی دەخوێند}

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ بە فەڕو بەرەکەتەو چاکەی هەمولایەکی گرتوەتەوە و نەسەرەتای هەیەو نەکۆتایی‌وەك ئەو زاتەی کە خاوەنیەتی، وە ئەو بونەوەرە تایبەتی ئەوەو بەسەر هەمو شتێکدا توانای هەیە، جا چۆنی بییەوێت ئاوا دەکات، هەندێك بەرز دەکاتەوەو هەندێك دەشکێنێت‌و هەندێك دەوڵەمەند دەکات‌و هەندێکیش هەژار.

﴿٢﴾ ئەو زاتەی کە مردن‌و ژیانی دروستکردوە، تا تاقیتان بکاتەوە تا هەر کەس بۆ خۆی دەرکەوێت کە کامتان ئیشی جوانتر دەکەن، وەهەر خۆیەتی دەسەڵاتدارو لێبوردە. وتراوە مەبەست لە ﴿ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ ﴾ دنیاو دوارۆژە واتە دنیامان بۆ مردن‌و دوارۆژمان بۆ ژیانی ئێوە دروستکردوە. وەمەبەست لە کرداری جوانتر ئەوەیە کەئەم دوو مەرجەی تێدابێت:

یەکەم ـ ئەو کردارە بەوشێوەیە بێت کە شەرع فەرمانی پێداوە.

دووهەم ـ مەبەست هەر ﷲ بێت‌و بە نیەتێکی پاك‌و خاوێنەوە بکرێت، ئەگەر مەرجی یەکەمی تێدانەبو ئەوە بیدەعەیەو تاوانە با نیەتەکەیشی پاك بێت، بەڵام ئەگەر مەرجی دووهەمی تێدا نەبو ئەو ریاکاریە. بۆ نمونە: شەرع بە رێك‌و پێك خوێندنی نوێژ فەرمان دەدات، بەڵام ئەگەر نیەتەکە چاك نەبو ئەوە ئەو کردارە لە لایەن پێغەمبەرەوە ﷺ، بە هاوبەشدانانێکی شاراوە ناو براوە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنْ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ قَالَ قُلْنَا بَلَى فَقَالَ الشِّرْكُ الْخَفِيُّ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ/ابن ماجه، حسنه الألباني/ ئایا پێتان بڵێم کامەیە لەلای من لە دەجال مەترسی دارترە بۆتان؟ دەڵێ وتمان: بەڵێ. جا فەرموی: هاوبەشدانانی شاراوەیە وەك ئەوەی کەپیاو هەڵدەستێت بە ئەنجامدانی نوێژ جا کەبینی لە بەرچاوی پیاوەێکدایە نوێژەکەی جوان دەکات}

﴿٣﴾ ئەو زاتەی کە حەوت ئاسمانی چین لەسەر چین دروستکردوەو لە دروستکراوەکانی ئەو زاتە بەسۆزەدا نابینی هیچ نارێکیەك هەبێت، جا هەم چاوت بگەڕێنەرەو پێیدا ئایا هیچ لەتبوونێکی پێوە دەبینی؟

﴿٤﴾ پاشان چەندین جار چاوت بگەڕێنەوە پێیدا، جا چونکە هیچ نارێکی و لەت بونێك نابینێت چاوت بە داماویەوە دەگەڕێتەوە بۆ لات، کە هەناسە ساردو پەك کەوتوە لەوگەشت‌و گەڕانە بێسودەیدا .

﴿٥﴾ جا بەحەقیقەت ئاسمانی نزیك لە ئێوەمان بە چراخان جوان کردوەو کردویشمانە بە دەمکوت بۆ شەیتانەکان‌و ئامادەیشمان کردوە بۆیان سزایەکی گڵپەدار.

﴿٦﴾ ئەوسا بۆ ئەوانەی کە باوەڕیان بە پەروەردگاری خۆیان نیە سزای دۆزەخ هەیەو چ خراپە ئەو سەرئەنجامە بۆیان کە دۆزەخ‌و ئاگرو ئاوی گەرمە،

﴿٧﴾ هەر کاتێك فڕەبدرێنە ناویەوە گوێیان لە ناڵەو نرکەیەتی‌و هەر دەکولێت.

﴿٨﴾ نزیکە لە داخی تاوانباران شەق ببات کەهەر کاتێك کۆمەڵێکی تێ فڕەبدرێت، سەرپەرشتیاری دۆزەخ پرسیاریان لێدەکات کە ئایا ترسێنەر نەهاتە لاتان‌و باسی سەرئەنجامی خراپەکانتانی بۆ نەکردن؟

﴿٩﴾ وتیان: بەرێ وە(ﷲ)ی ترسێنەر هاتە لامان بەڵام ئێمە باوەڕمان پێنەکردن‌و وتمان خوا هیچی نەناردوەو ئێوە هەروان لەناو سەرلێشێواویەکی زۆرگەورەدا.

(١٠) وتیان: ئەگەر بمانبیستایەو ژیری خۆمان بەکار بهێنایەو باش حاڵی بوینایە، ئێستا ئێمە لەناو یارانی ناو گڵپەی ئاگردا نەدەبوین. بەڵێ: تاوانباران کە لە دنیادا گەمە بە باوەڕداران دەکەن‌وبەسادەونەزانیان دادەنێن‌و خۆیان بە ژیر دەزانن، لەوێدا دان بەگێلی‌و گەمژەیی خۆیاندا دەنێن بەڵام تازە ئەوئیعتیرافەو دان پێدا نانە هیچ سودێکیان پێنادات.

(١١) جا لەوێدا دان بەگوناهەکانی خۆیاندا دەنێن، چونکە بەنوسراوی‌و بەوێنەو بەتەسجیل کراوی دەیخەنە رویان‌و بێجگە لەدان پێدانان هیچ چارەیەکی تریان نیە، ئەوسا پێیان دەوترێت: دووری لە رەحمەتی خوا بۆ ئەوانەی کە یارانی گڵپەی ئاگرن‌و دۆزەخین.

(١٢) بێگومان ئەو کەسانەی کە لە پەنامەکیدا لە پەروەردگاری خۆیان دەترسن لێخۆشبون‌و پاداشتی گەورەیان بۆهەیە لەلایەن پەروەردگاریانەوە.

(١٣) ئەوسا قسەکانتان بشارنەوە یان ئاشکرای بکەن لەلای اللَّهُ یەکسانەو پێیدەزانێت، بێگومان ئەو زانایە بەوەی کە لەناو دڵەکاندایە،

(١٤) ئایا دەگونجێت ئەو کەسەی کە خۆی دروستکەرە نەزانێت بەوەی کە دروستیکردووە؟ خۆ هەر خۆیشیەتی وردبین‌و زۆر بەئاگاە.

وتراوە ﴿ٱللَّطِيفُ﴾ واتە: ئەو زاتە کە ئاگاداری بە هەموشت هەیەو جا بە حیکمەت‌و زانایەو لەسەرخۆی بەڕێوەیان دەبات.

(١٥) خۆی ئەو زاتەیە کە زەوی رامکردوە بۆ ئێوە، جا بە هەمو گۆشەو کەنارێکدا بگەڕێن‌و لە ڕۆزی ئەو زاتە بخۆن‌و گەڕانەوەش هەر بۆ لای ئەوە. لێرەدا داوادەکات کە مرۆڤ جموجوڵ بکات بۆ پەیداکردنی ڕۆزی خۆی، ئەمە دژی تەوەکول نیەو دەیخاتە پێش چاومانەوە کە هەر ئەم زەویەی کە بەفەرمانی پەروەردگار رامکراوە دەشتوانێت بیکات بەئامێرێك بۆ سزا دانی مرۆڤ،

(١٦) ئایا ئێوە بێترسن لەو زاتەی کە لە سەر ئاسماندایە کە بەناو زەویدا بتانباتە خوارەوە، جا لەپڕدا زەوی بلەرزێت کە کەس فریای هیچ نەکەوێت؟ ئەم جۆرە چونەخوارەوە بەهۆی لەرزینی زەویە زۆرجار رویداوەو لەمەولاش زیاتر دەبێت، دەی بۆچی ئەوەندە لاسارو بێگوێن؟!

(١٧) ئایا ئێوە بێترسن لەو زاتەی کە لەسەر ئاسماندایە کە بەرد بارانتان بکات، جا بەم زوانە دەزانن کە چۆن بو ترساندن‌و سزای من بۆتان. ئەوسا چاوتان بەخۆتان دەکەوێ.

(١٨) بە حەقیقەت ئەوانەی پێش ئەوانیش باوەڕیان نەهێنا، جا بزانە چۆن بو دژمنایەتی من بۆیان‌و چیان بەسەر هات، بۆچی ئەمانەی ئومەتی تۆش بیر لەوانە ناکەنەوە لەو نەزانی‌و نەفامیە دەست بکێشنەوە؟!

(١٩) ئایا ئەوان نابینن ئەو باڵندانەی کە لەسەریانەوەن چۆن باڵیان پان دەکەنەوەو پاش ئەوەش دەیلکێنن بەخۆیانەوە، جگە لە رەحمان هیچ کەسێکی تر ڕایان ناگرێت بە ئاسمانەوە، بێگومان کە ئەو بینەری هەمو شتێکەو هیچی لەپێش چاو ون نابێت.

(٢٠) ئایا جگە لە رەحمان کێیە ئەو کەسەی کە سەربازی ئێوە بێت‌و یارمەتیتان بدات؟ بەڕاستی کەسێکی ترتان نیە، خوانەناسان هەمیشە هەر لەناو لوتبەرزی‌وغەڕایی خۆیاندان، جا لەراستیدا ئەوان خەڵەتاون و بە هۆی نەفامی خۆیانەوە لەراستی دورخراون.

(٢١) ئەگەر ئەو ڕۆزی لێ گرتنەوە ئەوە کێیە کە ڕۆزی ئێوە بدات؟ هیچکەس نیە. بەڵکو ئەوان لە سەرکەشی‌و لە دوورکەوتنەوەدان‌و نایانەوێت خۆشبەخت ببن.

(٢٢) ئایا ئەو کەسەی بەسەر دەم‌وچاویدا بڕوات باشترڕێگا دەزانێت یان ئەو کەسەی کە بە ڕێك‌وپێكی‌و ڕاوەستاوی بەسەر ڕێگای ڕاستدا بڕوات؟ ئەمە وێنە بێباوەڕو باوەڕدارەو کە لەم دنیادا بەم شێوەن‌و لەدوارۆژیشدا هەروان، ئەنەسی کوڕی مالیك دەڵێت: {أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أَمْشَاهُ عَلَى الرِّجْلَيْنِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَى أَنْ يُمْشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ /متفق عليه/ بێگومان پیاوێك وتی ئەی پێغەمبەری خوا خوانەناس چۆن بەسەر دەم وچاویدا کۆدەکرێتەوە؟ فەرموی: ئایا ئەوکەسەی کە لەدنیادا بەسەر قاچیدا دەیبات ناتوانێت لەرۆژی قیامەتدا بەسەر دەم‌و چاویدا بیبات؟} پاداشت بەگوێرەی کردارە ئەوان لەدنیادا چاکیان بەخراپ داناوەو خراپیش بەچاك، جا لەوێدا بۆ ڕۆیشتن سەرو بن دەکرێن تا هەر بە بینینیان بناسرێنەوە.

(٢٣) بڵێ خۆی هەر ئەو زاتەیە کە ئێوەی لە سەرەتاوە بەدیهێناوەو گوێ‌و چاوو دڵانی بۆ ئێوە داناوە تا شت ببیستن و ببینن‌و لێی تێبگەن، بەڵام ئێوە کەمتر سوپاسی خودا دەکەن. ئەو نیعمەتانەی کەپێمان دراوە ئەمانەتن‌و دەبێ بۆ بەجێهێنانی فەرمانەکانی پەروەردگار بەکاریان بهێنین تا خودا لەخۆمان رازی بکەین، ئەگینا خیانەتمان لەئەمانەت کردوە .

(٢٤) بڵێ: ئەو خۆیەتی کە لەم زەویەدا دروستیکردون‌و سەر ئەنجامیش هەر بۆ لای ئەو کۆ دەکرێنەوە.

فَلَمَّا رَأَوۡهُ زُلۡفَةٗ سِيٓـَٔتۡ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِنۡ أَهۡلَكَنِيَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِيَ أَوۡ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلۡكَٰفِرِينَ مِنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٢٨﴾ قُلۡ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيۡهِ تَوَكَّلۡنَاۖ فَسَتَعۡلَمُونَ مَنۡ هُوَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٢٩﴾ قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِنۡ أَصۡبَحَ مَآؤُكُمۡ غَوۡرٗا فَمَن يَأۡتِيكُم بِمَآءٖ مَّعِينِۭ ﴿٣٠﴾

٦٨ سُورَةُ القَلَمِ ٥٢

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

نٓۚ وَٱلۡقَلَمِ وَمَا يَسۡطُرُونَ ﴿١﴾ مَآ أَنتَ بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ بِمَجۡنُونٖ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجۡرًا غَيۡرَ مَمۡنُونٖ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٖ ﴿٤﴾ فَسَتُبۡصِرُ وَيُبۡصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَييِّكُمُ ٱلۡمَفۡتُونُ ﴿٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّواْ لَوۡ تُدۡهِنُ فَيُدۡهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعۡ كُلَّ حَلَّافٖ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٖ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٖ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٖ لِّلۡخَيۡرِ مُعۡتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلِّۭ بَعۡدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٖ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

(٢٥) جا ئەو خوانەناسانە دەڵێن: ئەگەر ڕاست دەكەن كەی ئەو هەڕەشانەی كە وتوتانە ڕوودەدەن‌و كەی ئەوبەڵێنە دێتە دی؟

(٢٦) بڵێ: زانینی كاتی هاتنی ئەو هەڕەشانە هەر لەلای خودایەو من هەر ترسێنەرێكی ئاشكرام بۆ ئێوە. واتە ناتوانم لەو بارەوە هیچ بڕیارێك بدەم‌و نازانم كەی دێت.

(٢٧) ئەوسا كە ئەو هەڕەشەیان لە نزیكەوە بیست، ئەو كاتە ڕوی خوا نەناسان ڕەش دەبێت‌و دەوترێت ئەمەیە ئەو شتەی كە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەكرد

(٢٨) بڵێ: پیشانم بدەن بزانم ئەگەر خوا من‌و ئەوەی لەگەڵمدایە لەناوی ببات یان بەزەیی پێماندا بێتەوەو لێمان ببورێت‌و سزامان نەدات ئەوسا كێ خوانەناسان لە سزای بەژان دەپارێزێت؟ واتە ئەی بێباوەڕان كە چاوەڕوانی مردنی من‌و باوەڕدان دەكەن لە مان یان نەمانی ئێمە، ئێوە چ سودێكتان دەستدەكەوێت دەبا، بگەڕێنەوە بۆ ڕێگای ڕاست‌و واز لە كوفر بهێنن، چونكە كەس ناتوانێت كافران لەسزای پەروەردگار بپارێزێت یان كەوابو هەوڵی ئەوە بدەن خوا خۆتان ڕزگار بكات، نەك هەر ئاواتتان ئەوە بێت كە خواناسان دوچاری سزابن ؟!

(٢٩) بڵێ ئەو خوای ڕەحمانەو باوەڕمان پێی هەیەو هەر بەو پشت دەبەستین، جا بەم زوانە دەزانن كە كێیە ئەو كەسەی لە گومڕایی ئاشكرادایەو كێیە كە بە خۆشبەختی پاشەڕۆژ دەگات.

(٣٠) بڵێ: پێم بڵێن ئەگەر ئەو ئاوەی كە سەرچاوەی ژیانتانە بە ناخی زەویدا بچێتە خوارەوەو هیچی بۆ سەرنەیەت، ئەوسا كێیە كە ئاوی هەڵقوڵاو و كانی ئاوی بەتام‌و چاكتان لەناو ئەو خاكەدا بۆ دەردەهێنێت؟ جگە لە خوا كەس نیەو كەسیش ناتوانێت قومە ئاوێكی بێ خاك‌و خۆڵمان لەو زەویەدا بۆ دەربهێنێت، ئەگەر خوا ئاوەكان بەناخی زەویدا بباتە خوارەوە. بیربكەنەوەو لەخوا بترسن‌و لەو ئامۆژگاریە بەنرخانەی سود وەرگرن.

وشەی (صدر/ سینگەو مەبەستی دڵە، ئەمە بزانە بۆ هەمو شوێنەكانی تری لەم بابەتە، ناوبردنی شتە بەناو جێگەكەیەوە/تسمية الشيء باسم المحل).

٦٨ سورەتی قەڵەم ٥٢

سورەتی قەڵەم كە سورەتی شەست‌و هەشتەمی قورئانە، لە مەككەدا هاتوتە خوارەوە، پەنجاو دوو ئایەتەو سورەتی (ن)یشی پێدەوترێت. لەو سورەتانەیە كە لە سەرەتای پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرمانەوەﷺ دابەزیوە. وتراوە ئایەتی چل و چوارو ئایەتی چل‌و هەشتی بە ئایەتی (فرمان بەغەزا) نەسخ بونەتەوە. لە سورەتی پێشودا كە باس لە دەسەڵاتی پەروەردگارو لە ناوچونی نیعمەتەكانی بە هۆی ناسوپاسی بەندەكانیەوە كرا، لەم سورەتەشدا بەسەرهاتی خاوەن بێستانانێك باسدەكات كە بەخیلی ڕوی تێكردن‌وپەروەردگاریان لەبیرچو، جا پەروەردگار ئەو نیعمەتەی لەناوبردن، هەروەك لە سورەتی پێشودا بە وشەی: ﴿إِنۡ أَصۡبَحَ مَآؤُكُمۡ﴾ ئاماژە بەوەدەكات كە چونی ئاوەكان بەناخی زەویدا لە شەودا ڕودەدات هەروەك چۆن لەناوچونی بێستانەكەی ئەمانەی كە لەم سورەتەدا باسیان دەكات لە كاتی شەودا ڕوی داوە.

بەناوی اللهﷻ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ﴿نٓ﴾ لەو پیتانەیە كە لە سەرەتای هەندێك لە سورەتەكانەوە هاتوە كە ئەمە كۆتاییانە، زۆربەی زانایانی تەفسیر وتویانە هەر خوا خۆی دەزانێت مەبەستی چیە، هەندێكیش مانایان كردوە، سوێند بە قەڵەم كە یەكەم دروستكراوی خۆیەتی‌و سوێند بەو دێڕانەی كە دەینوسن چ تۆماركردنی قەڵەم بێت لە سەرەتاوە بۆ هەمو تەقدیرات چ نوسینی فریشتەكان بێت سەبارەت بە كردارو ڕۆژیو ماوەی تەمەنەكان یان هەر نوسینێك بێت‌و هی هەر كەس بێت كە بەڵگەی ژیری‌و لێزانی ئەم دروستكراوەی خوای خاوەن دەسەڵاتە.

عوبادەی كوڕی سابت دەڵێت بیستم لە پێغەمبەرەوەﷺ كە فەرموی: { إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ قَالَ رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ / ابوداود، صححه

الألباني/ بێگومان یەکەم شتێ کە خوا دروستیکردوە قەڵەم بو، جا فەرمویی: بنوسە وتی: ئەی پەروەردگارم ئامادەمو چی بنوسم؟ فەرمویی: ئەندازەکانی هەمو شتێك هەتا قیامەت دێت، بنوسە }

(٢) خوا سوێند بە قەڵەمو بەو نوسینانە دەخوات ،کە تۆ ئەی محمد ﷺ بەهۆی چاکەی پەروەردگارتەوە شێت نیت.

(٣) بێگومان بۆ تۆ پاداشتێکی نەبڕاوە هەیە.

(٤) جا بێشك تۆ لەسەر ڕەوشتێکی گەورەو بەرزی کە ڕەوشتیشی ئەو قورئانە بوە واتە تۆ لەسەر ئایینێکی گەورەیت، هەروەکو دایکی باوەڕداران عائیشە (خوا لێی ڕازی بێت) وتویەتی:{ خُلُقُهُ الْقُرْآنُ/مُسلِمٌ وَغَيْرُهُ/ ڕەوشتی هەر ئەو قورئان بوە} واتە، ئەو پێغەمبەرە ﷺ خۆی قورئانێکی زیندو بووە.

(٥) ئەوسا بەم زوانە تۆ دەبینیتو ئەوانیش چاویان پێدەکەوێت جا ئەوکاتەدەزانن.

(٦) کە بە کامتانەوە شێتی هەیە.

(٧) بێگومان پەروەردگارت هەر خۆی زاناترە بەو کەسەی کە لە ڕێگای ئەو لایداوەو هەر خۆیشی زاناترە بەو کەسەی کە ڕێگای خۆش بەختی گرتووەتە بەر، تۆ پێغەمبەری ئەو زاتەیتو لە تانەو تەشەرو قسەی پڕوپوچی ئەوان دڵتەنگو نائومێد مەبە خۆ ﷻ بێ ئاگانیە لەوان.

(٨) ئەوسا بەگوێی بێباوەڕان مەکە کە داوات لێدەکەن عەیبو عاری خواکانیانو پڕوپوچی ئاینەکایان باس نەکەیتو بێدەنگ بیت تازیاتر ڕسوانەبن.

(٩) ئەوان زۆریان پێخۆشە کە تۆ لەگەڵ ئەواندا بگونجێیتو لەسەر هەندێ لەوەی کە ئەوان باوەڕیان پێی هەیە لەگەڵیاندا ڕێك بکەویت یان لای کەم بێدەنگ بیت لەسەری، جا ئەوانیش ئەوکاتە خۆیان شل دەکەنەوەو هەوڵ دەدەن کەلەگەڵتدا بگونجێن، واتە ئەوانە ماندوو هەراسانن لە پیرۆزیو جموجۆڵی ڕاستی کە بە هەمو شێوەیەك دژایەتیان کردوە ، بەڵام زۆری نەبردوە بە سەریاندا شکاوەتەوەو بینویانە کە دەستکەوتێکیان نەبوە، چونکە خوا خۆی یارمەتی ئایینی خۆی دەداتو هەمیشە کەسانی چالاکو گیان فیداو نەبەزی بۆ دروست دەکاتو دەبێت بە سپێرێك لەبەردەم تەوژمی نەفامیو خوانەناسیو بێ بەندوباریدا کەلەلای ئەوان ئەمەشتێکی چاکە و پێشکەوتنەو بێ ئاگان لەوەی کە ئەمانە قەوانە کۆنە رزیوەکانی سەردەمی نەفامینو لەسەر دەستی پێغەمبەرانو پیاوچاکان بەهەزاران جار

سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ إِنَّا بَلَوْنَـٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَـٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَـٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَـٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَـٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَـٰغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَـٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَـٰنٌ عَلَيْنَا بَـٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَـٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

گۆڕ کراون، بەڵام شەیتانو دارو دەستەکەی هەمیشە ئەومردوە زیندو دەکەنەوەو بە پۆشاکێکی نوێ دایدەپۆشنو مرۆڤە سادەو ساویلکەکانی پێ فریو دەدەنو بەشتێکی پیرۆزی سەردەم کاوێژی دەکەنەوە! دەیانەوێت کە هەڵگری ئەم پەیامە خواییە هێورو شل بکەنەوە تا ئەوانیش وچانێك بدەنو پەرو باڵێکی زیاتر بۆ خۆیان دروست بکەن، جا خوا دەفەرموێ:

(١٠) نەکەی بەگوێی هیچ سوێند خۆرێکی سوك بکەیت.

(١١) کە هەمیشە خەریکی عەیب و عار دروستکردنە بۆ خواناسان، هەمیشە خەریکی دووزمانیە.

(١٢) زۆر ڕێگرە لە چاکەو دەستدرێژیکەرە، زۆرگوناهبارە.

(١٣) وشکی دڵڕەقە پاش ئەو هەمو وەسفە ناشیرینانەش زۆڵەو خۆی سەپاندوە بەسەر ئەو بنەماڵەدا ، تا خۆی بەو بنەچەیە کە بەدرۆ خۆی سەپاندوەبەسەریاندا پلەوناوی خۆی بەرز بکاتەوە.

(١٤) ئەو دژایەتیەشی لەبەرئەوەیە چونکە خاوەنی ماڵو کوڕانەو بەوانە لەخۆی باییبووەوخۆی بێنیاز دەزانێت.

(١٥) هەر کاتێك نیشانەکانی ئێمەی بەسەردا بخوێنرێتەوە لەباتی بیر کردنەوەو سودوەرگرتن دەڵێت: داستانە پڕو پوچەکانی پێشینانە.

(١٦) ئێمەش بەم زوانە مۆرێك دەنێین بە لوتیدا (لێرەدا وێنەی ئەو بەدكارەی وەكو كەركەدەنگ پیشانداوە ، چونكە ئەو خرتومی هەیە (لوتی درێژ) بەڕاستی مرۆڤ دەبێت لە خوا بترسێت، چونكە هەر كەسێك دژایەتی خواو پێغەمبەر ﷺ و بەرنامەكەی بكاتو لە سنور تێپەڕێت، بەدڵنیاییەوە ئەو كەسە خوا ئابڕوی دەبات هەروەك لەم سەردەمەیش چەندین كەسی ئاوامان دیو بینیمان چیان بەسەر هاتو چۆن هەرلە دنیادا ﷲ ﷻ سزای گاڵتە پێكەری خۆی بەسەردادان، لەڕاستیدا ئەوەشتێكی زۆر كەمە سزای گەورە لە دوارۆژدا دەبێت، خوا دەفەرموێ:﴿بەدڵنیاییەوەپێش هاتنی سزای گەورەترسزای دنیایان پێدەچەژین بەڵكو لە خراپە و تاوان بگەڕێنەوە﴾ سەجدە:٢١ .

(١٧) بێگومان ئێمە ئەوانمان تاقیكردەوە بە بێ بارانیو قاتوقڕی هەروەكو چۆن خاوەنی ئەو باخچەیەمان تاقیكردەوە كاتێك كە سوێندیان خوارد كە ئەو باخەیان بەیانی زوو بۆ خۆیان بچنن‌و بەشی كەسی لێ نەدەن.

(١٨) جا (إنشاء الله)یشیان نەكرد.

(١٩) ئەوسا كە ئەوان هەر لە خەودا بون لەلایەن پەروەردگارتەوە بەڵایەك دای بەسەر ئەو باخەداو سوتاندی.

(٢٠) جا هەروەكو چەرمی ڕەشی لێكرد.

(٢١) جا بەیانی كە لە خەو هەستان بانگی یەكتر یان كرد.

(٢٢) كە بەیەكتریان وت: ئەگەر دەتانەوێت میوەی خۆتان بچنن‌و كەس پێتان نەزانێت دەی بابەم بەیانیە زووە بگەنە سەر باخەكەتان.

(٢٣) جا ئەوان ڕۆیشتن و لەنێوان خۆیاندا بەچپە قسەیان دەكرد.

(٢٤) دەیان وت: نابێ هیچ هەژارێك ئەمڕۆ پێتان بزانێت‌و بێتە ناو ئەم باخەوە بۆئەوەی كە خۆمان شتێكی زۆرمان بەركەوێت.

(٢٥) بەیانی زوو ڕۆین‌و پێیان وابو كە دەتوانن بەرگری فەقیر لەو باخە بكەن تاهەموی هەر بۆ خۆیان بێت.

(٢٦) جا لەكاتێكدا كە چون‌و ئەو باخەیان بینی كە هەموی سووتاوەو هیچ شینایییەكی تێدا نەماوەو هەموی ڕەش بوەتەوە ، كە لە باخ ناكات وتیان: بەڕاستی ئێمە ڕێگامان هەڵەكردوە، پاش وردبوونەوەیەك زانیان ڕاست هاتون‌و هەر ئەمەیە باخەكەیان كە وای بەسەرهاتوەوهەموی سووتاوە.

(٢٧) وتیان: نەخێر ڕێمان لێ ون نەبوە بەڵكو نائومێدو بێبەشكراوین. ئینجا هەستیان بەخراپی نیێتەكەیانكرد،

(٢٨) باشترین كەسیان وتی: ئەی من پێم نەوتن ئێوە تەسبیحات بكەن‌و ﷲ بە بێعەیب‌و بە بێنیاز بزانن‌و لەو هەڵوێستە ناڕێك‌و دور لە ڕەوشتی خوا پەرستایەتی پەشیمان ببنەوە؛

(٢٩) وتیان: پاك‌و بێ عەیبە پەروەردگارمان، بێگومان ئێمەین ستەمكارلەخۆمان‌وكەس‌وكاروهەژاران.

(٣٠) جا لەسەر ئەوبڕیارە خراپەیان هەندێكیان ڕووی گازندە و سەرزەنشتیان لە هەندێكیان كردولۆمەی یەكتریان دەكرد.

(٣١) وتیان: وای بۆ ئێمە بێگومان كە ئێمە ناحەقیمان كرد كە ئەو بڕیارەمان دا كەبەشی هەژاران لەوباخە نەدەین‌و بەرهەمەكەی هەموی هەر بۆ خۆمان بێت.

(٣٢) نزیكە بەهۆی پەشیمان بونەوەمان پەروەردگارمان چاكتر لەم باخەمان پێبدات، بێگومان ئێمە هەر ڕومان لە پەروەردگاری خۆمانە. دەڵێن ئەمانە خەڵكی شاری زەرەوان لە شەش كیلۆمەتری سەنعادا بوون، هەندێك دەڵێن: خەڵكی حەبەشە بوون ، كە باوكیان ئەو باخچەیەی بۆ بەجێ هێشتبون‌و خاوەنی پەڕاو بوون، بەشێوەیەكی جوان باوكیان لەو باخە ڕەفتای دەكرد، بەشێكی لەناو باخەكەدا بۆ كەسانێك كە بەناویدا هاتوچۆ بكەن تا سودی لێ وەرگرن‌و بەشی ساڵێكی ماڵ‌و منداڵی خۆی لێهەڵدەگرت‌و باقی دەدا بە فەقیرو كەمدەستان، پاش خۆی منداڵەكانی وتیان: باوكمان نەزان بوە شتی وای كردوەو بەشی فەقیرو كەمدەستانی داوە ، ئێمە ئەو بەشە نادەین تا خۆمان سوودی زیاترمان دەستكەوێت ، بەڵام خوا بەدڕی بۆچونەكەی خۆیان سزای دان‌و بە ئاگری قودرەتی خۆی ئەو باخەی سوتاندو بەشبڕاوونائومێدی كردن ، ئیتر ئەو كوڕانەی نەخۆیان‌و نە خەڵك لەو باخچەیە، جگە لە نەمان‌و نائومێدی سوودێكی تریاندەست نەكەوت.

(٣٣) هەر ئاوەهایە سزای خودا بۆ ستەمكاران‌و بێڕەحمان، بێگومان ئەگەر ئەوانە بزانن سزای ڕۆژی دوای لەمەش گەورەترە. ئینجا پاش باسی سزای تاوانباران جا پەروەردگار باسی پارێزكاران دەكات‌و دەفەرموێ:

(٣٤) بێگومان بۆ پارێزكاران لەلای پەروەردگاری خۆیان باخچەگەلی نازو نیعمەت هەیە نە لەناودەچێتونە خراپ دەبێتو نە لێیشیان قەدەغە دەكرێت.ئینجا ﷲ دەفەرموێ:

(٣٥) ئایا ئێمە، موسڵمانان وەك تاوانباران دادەنێین؟ وەكو یەك حیسابیان بۆ دەكەین؟ نەخێر.

(٣٦) چیتانەو چۆن ئاوا بڕیارێك دەدەن كەئێمە چاك و خراپ وەك یەك تەماشاكەین؟!

(٣٧) ئەوەش هیچ، ئایا ئێوە پەڕاوێكتان هەیە كە بیخوێننەوە كە لەناوایدا ئەوە نوسرابێت؟

(٣٨) كە بێگومان ئێوە چیتان دەوێت لەم دنیادا ئەوە هەڵبژێرنو ئەو دنیایش هەر بە ئارەزۆی ئێوە بێت؟

(٣٩) ئەوەش واز لێ بێنە، ئایا بۆ ئێوە هەیە لەسەر ئێمە پەیمانێكی بتەو كە هەتا قیامەت كەلەودا وتبێتمان: بێگومان بۆ ئێوە هەیە ئەو بڕیارەی كە دەیدەن؟ واتە، هەرخۆتان خاوەنی بڕیارن و كەس قسە لە قسەتاندا نەكات؟ شتی واهەیە؟

(٤٠) دەی پرسیاریان لێ بكە بزانە كامیان بەو ئەركە هەڵدەستێتو ئەوقسانەیان بۆ دەباتەسەر؟

(٤١) ئەوەش واز لێ بێنە، ئایا هاوبەشانێكیان لەلای خوا هەیە كە ئەوەی مەبەستی ئەوانبێت وایان بۆبكات؟ ئەگەر ڕاست دەكەنو هەیانە دەبا بیهێنن.

(٤٢) جا ﷲ كاتێك فەرموی بۆ پارێزكاران باخچەیانو نازو نیعمەت هەیە، ئەوە ڕۆشن دەكاتەوە كە كەی ئەو شتە بەنرخە دەبێتو دەفەرموێت: ئەو ڕۆژەیە كە لاق ڕووت دەكرێت، واتە: ڕۆژی قیامەتو ئەو ڕوداوە گرینگانەی ئەو كاتە لە بومەلەرزەكانو تافیكردنەوەكانو ئەو كارەساتو بەڵا گەورانەی كە لەو كاتەدا پەیدادەبن، جا ئەو كاتە بانگ دەكرێن بۆ سوجدە دووڕووەكان ناتوانن سوجدە ببەن.

لە فەرمودەی سەحیحدا هاتوە كە ئەبو سەعیدی خدری دەڵێت: لە پێغەمبەرەوە ﷺ بیستم كە دەیفەرمو: {يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ، وَيَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسُمْعَةً فَيَذْهَبُ لِيَسْجُدَ فَيَعُودُ ظَهْرُهُ طَبَقاً وَاحِداً/ پەروەردگارمان قاچی خۆی (كەچونیەتیەكەی نادیارەو بەوشێوەیە كە شایانی ئەو زاتەیە) دەردەخات ، ئەو كاتە هەمو پیاو و ژنێكی باوەڕدار سوجدە دەبەن بۆ ﷲ، دەمێنێتەوە ئەو كەسەی كە لە دنیادا

خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ وَقَدْ كَانُوا۟ يُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمْ سَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِى وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَّوْلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

٦٩ سُورَةُ الحَاقَّةِ ٥٢

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَآقَّةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْحَآقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْحَآقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌۢ بِٱلْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا۟ بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا۟ بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى ٱلْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

نوێژكردنەكەی تەنها بۆ خۆپیشاندانو ناوو شۆرەت بوە ، جا ئەوە كاتێك دەیەوێت سوجدە ببات پشتی دەبێت بەیەك تەختەو ناتوانێت سوجدە ببات} .

(٤٣) چاوشۆڕنو دوچاری سەركزی بوونو بە حەقیقەت ئەوانە لە دنیادا كە ساغو سەلامەت بون بانگكران بۆ سوجدە بردنو نوێژكردن بەڵام گوێیان بەو بانگەوازە ڕاستەقینە نەدا. واتە: ئەمرۆ شەرمەندەو سەرشۆڕن، ئەمەش بەڵگەی سۆزی خودایە بۆ بەندەكانی پێش دوچاربونیان بە تەنگو چەڵەمە ڕێگایان بۆ ڕون دەكاتەوەو حەقیقەتی سەرئەنجامیان بۆ باسدەكات، تا بەڵكو بیربكەنەوەو بەو سەرئەنجامە خراپە گرفتار نەبن، بەڵام زۆربەی پەیڕەوی ڕاستی ناكاتو بەدوای ڕاستیدا ناگەڕێت. ئینجا ﷲ هەڕەشەدەكاتو دەفەرموێ:

(٤٤) ساتۆ (ئەی محمد)وازم لێ بێنە بۆ ئەو كەسەی كە باوەڕ بەم قورئانە ناكات هێواش هێواش لێی دەگۆڕین تا دەیخەینە داوەوە بێ ئەوەی خۆی هەست بە هیچ بكات.

(٤٥) جا ماوەیشیان پێدەدەم بێگومان كە فێڵی من بەوان زۆر سەختو ئاڵۆزەو لێی دەرباز نابن .

(كید – مكر) بە مانای ئەنجامدانی كارێكە لە پشت پەردەوە دەرحەق بە كەسێك كە خۆی نەزانێ هەتا دەكەوێتە ناو داوەكەوە، لە دنیادا ئەو كەسانەی ئەوە دەكەن لە ترسا پێویستیان

بەو کارە هەیە، بەڵام خوا زۆربەی سزاو تۆڵەکانی هەر ئاوایە ، چونکە کەس نازانێت خودا چی دەکات تا بەڵاکە دادەبەزێت نەك ئەمە لە ترسا بێت، بەڵکو لەبەر شاراوەیی کارەکەیەو شێوەی (مەکر، یان -کید- یان حیلە)ی هەیە لەبەر شێوەیەکەیەتی ، بۆیە ئەو کارانەی اللّٰه بەو ناوە باسکراوە ئەگینا اللّٰه لە کەس ناترسێتو هیچ شتێکیش ناتوانێت ببێت بە بەرپەرچ لە ڕێگای فەرمانەکانیدا، جا ئەمە بە (المُشَاکَلە/ هاوشێوەیی) ناو دەبرێت.

﴿٤٦﴾ واز لەوەش بهێنە، ئایا تۆ لەسەر ئەم بانگەوازەت داوای کرێوپاداشتیان لێ دەکەیت، جا ئیتر ئەوانیش لەبەر ئەو پاداشتە باریان گران بێتو نەتوانن بیدەن، بۆیە باوەڕت پێناکەن؟

﴿٤٧﴾ یان لەلای ئەوان (لوح المحفوظ) هەیە جا ئەوان خۆیان چۆنیان دەوێت ئاوای بنوسن؟ ئاشکرایە کە ئەوخوا نە ناسانە هیچکام لەمانەیان نیە، هەر سەرلێشێواو و لوت بەرزو خۆنەناسن بۆیە خوایش ڕێنماییان ناکات.

﴿٤٨﴾ جا تۆ خۆت بگرە لەسەر ئەو ئێشو ئازارو تانەو تەشەرو سزادانەی یارەکانت لە بەر فەرمانی پەروەردگارت وەکو خاوەنی ماسیەکە (یونس) مەبە ، کە خۆی نەگرت دەرچو بەر لەوەی فەرمانی خوای بۆ بێت ، جا کەوتە ناو دەریاو ماسی قوتی داو لەناو سکیدا دڵ پڕلە غەمو پەژارەبو ئەو کاتەی کە بانگی کردە پەروەردگاریو دانی بە هەڵەی خۆی دا نا وەك لە سورەتی (الصافات)دا باسکرا.

﴿٤٩﴾ ئەگەر چاکەی پەروەردگاری فریای نەکەوتایە لەو چۆڵاییەدا فڕە دەدراو ئەو لە لۆمەکراوان دەبو.

﴿٥٠﴾ جا خوا هات بەهانایەوەو کردی بە پێغەمبەر بۆ سەر گەلێکی ترو لە ڕیزی پیاوچاکاندا داینا.

﴿٥١﴾ خۆ نزیکبو خوانەناسان هەر بە چاویان هەڵت دێرن کاتێك کە قورئانیان بیست. بەراستی چاوکاریگەری خۆی هەیە لەسەر خەڵك هەروەك پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی:{العَینُ حَقٌّ/ چاو ڕاستەو کاریگەری هەیە لە مرۆڤدا بەئیزنی خوا}.

﴿٥٢﴾ جا ئەوەی کە تۆ دەیخوێنیتەوە بەسەریاندا هەر قورئانێکە لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوەیە نە محمد ﷺجادوگەرو شێتە نە قورئانیش جادوە، بەڵکوفەرمودەی خودایەو کەموکوڕی تێدانیە جاسەرلێشێواو دڵنخۆشان هەرچی دەڵێن بابڵێن ڕاستی بە درۆ ناگۆڕێ، ولله الحمد.

٦٩ سورەتی حاقە ٥٢

سورەتی حاقە کە سورەتی شەستونۆهەمی قورئانە کە بەکۆی دەنگ لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، پەنجاو دوو ئایەتە. لە سەرەتای ئەم سورەتەدا وشەی(ٱلْحَاقَّةُ) هاتووە هەر بەم ناوەش ناسراوە ئەم وشەیە لە قورئاندا تەنها لەم سورەتەدا هاتوە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین حەفتاوحەوتەمین سورەتە کە پێش سورەتی (المعارج) و پاش سورەتی (تبارك)دابەزی وە.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ ئەوەی کەراستەو دێتەدی.

﴿٢﴾ کامەیە ئەوەی کە دێتە دی؟

﴿٣﴾ تۆ نازانی ئەوەی کە دێتەدی چۆنەو چ کارەساتێکی گەورە ڕودەدات کەهاتنی قیامەتە بەهەمو ڕوداوەکانیەوە؟ پاشان خوا باسی ئەو گەلانە دەکات کە باوەڕیان بەو قیامەتە نەبوەو دەفەرموێ:

﴿٤﴾ گەلی سەمودو عاد باوەڕیان نەبو بە قیامەت کە بە (القَارِعَة/ کوتێنەر) ناوبراوە، چونکە بە توندی دڵەکان دەکوتێت.

﴿٥﴾ ئەوسا سەمود کەگەلی صالح پێغەمبەرە ﷺبەهۆی سەرکەشیانەوە لەناوبران.

﴿٦﴾ بەڵام عادی گەلی هود پێغەمبەر ﷺبەهۆی بایەکی ساردی توندەوە لەناوبران . پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {نُصِرْتُ بِالصَّبَا وَأُهْلِكَتْ عَادٌ بِالدَّبُورِ/متفق علیە/ من بە بای بەیانی یارمەتی درامو عادیش بە بای شەماڵ لەناوبران}

(٧) کە حەوت شەو و هەشت ڕۆژ بەبێ پسانەوە زاڵی کرد بەسەریاندا، جا تۆ ئەو گەلە دەبینیت کە لە جێگای خۆیاندا چەنومڵ کەوتون هەروەکو دار خورمای ناو قرۆڵ.

(٨) جا ئایا تۆ کەسێك دەبینیت لەوان کە مابێتەوە؟ نەخێر.

(٩) فیرعەون و ئەوانەی پێش ئەویش و خەڵکی شارە سەروبنکراوەکانیش تاوانیان کرد.

(١٠) جا نافەرمانی پێغەمبەری پەروەردگاری خۆیانیان کرد ئەوسا خۆ تۆڵەی لێ کردنەوە بە تۆڵەکردنەوەیەکی سەخت و دەردناك.

(١١) کاتێك کەئاو ئەوەندە زۆربو لە بگاردا نەما ئێمە ئێوەمان لەو کەشتیە گەورەدا هەڵگرت، مەبەست باپیرانی ئێمەیە و کەشتی نوح پێغەمبەره‌(عليه السلام).

(١٢) تا بۆ ئێوە ببێت بە وانەیەك و لەو گوێچکانەی کە هەستیارن بزرنگێتەوەوخۆیان لەورەوشتە ناپەسەندەی ئەوان بپارێزن.

(١٣) ئەوسا هەر کاتێك یەکجار فووکرا بە کەڵەشاخداو سەرەتای کارەسات دەستی پێکرد.

(١٤) جا ئەم زەویەو چیاکان هەڵگیران و ئەوسا بەیکجاروردو ڕیزاڵ کران و هەمویان تەپێنران بەسەریەکدا.

(١٥) جا ڕوداوەکە لەو ڕۆژەدا ڕودەدات بەڵێ بەراستی کارەساتە چ کارەساتێك، زەوی وەکو چەرم ڕادەکێشرێت و چیاکان وردو ڕیزاڵ دەبن.

(١٦) جا ئاسمانیش لەت دەبێت ، ئەوسا ئەو ئاسمانە بتەو و محکەمە لەو ڕۆژەدا لاوازو فشۆڵ دەبێت.

(١٧) جا فریشتەکان لە هەمو لایەکی ئەو ئاسمانەوەن و تەختی پەروەردگارت لەسەر ئەوانەیەو هەشت فریشتە یان هەشت بەش لەو ڕۆژەدا هەڵیانگرتوە. لەپێغەمبەرەوە هاتوە ﷺ کەفەرمویەتی: { أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ/ ابوداود، صححه الألباني/ ماوەم پێدراوە کە باسی فریشتەیەك لەفریشتەکان لەوانەی کەهەڵگری عەرشن بکەم کە بەراستی لەنێوان نەرمە گوێی هەتا شانی حەو سەد ساڵ ڕێگایە} .

وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُۥ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ بِٱلْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا۟ رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنِّى مَالِيَهْ ۜ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾

(١٨) ئەو ڕۆژە ئێوە دێننە مەیدانەوەو ڕادەنوێنرێن بۆ حیساب و هیچ شتێکی شاراوەی ئێوە ناشاردرێتەوەو هەموی ئاشکرا دەبێت. جا کارەسات هەیە لەو کارەساتە گەورەو سەخت و شەرمەزاری هێنەرە گەورەتر بێت؟

(١٩) ئەوسا ئەو کەسەی کە بەدەستی ڕاستی نامەی کردارەکانی پێبدرێت جالەخۆشیاندا هاوار دەکات و دەڵێت: بگرن و بیخوێننەوە نامەی کرارەکانم.

(٢٠) بێگومان من دڵنیابوم کە دەگەمە بە حیسابی خۆم بۆیە باش خۆم بۆ ماندو کرد.

(٢١) جا خوایش دەفەرموێ: جا ئەو کەسە لەناو ژیانێکدایە کە ژیانێکی خۆش و هیچ ناخۆشیەکی تێدانیە بۆی .

(٢٢) لەناو باخچەیەکدایە کە جێگاو کۆشك و درەختانی هەمویان بەرزن.

(٢٣) کە هێشوی میوەی ئەو باخچەیە هەرچەند بەرزیش بێت نزیك دەبێتەوە بۆ خاوەنەکەی.

(٢٤) جا پێیان دەوترێت بخۆنەوە نۆشی گیانتان بێت بەهۆی ئەو ئیشە باشانەی کە دەستپێشخەریتان کردبو بۆی لەو زەمانەی دنیادا کە ڕۆیشت. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: { إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتُرُهُ فَيَقُولُ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا

فَلَيۡسَ لَهُ ٱلۡيَوۡمَ هَٰهُنَا حَمِيمٞ (٣٥) وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنۡ غِسۡلِينٖ (٣٦) لَّا يَأۡكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلۡخَٰطِـُٔونَ (٣٧) فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَا تُبۡصِرُونَ (٣٨) وَمَا لَا تُبۡصِرُونَ (٣٩) إِنَّهُۥ لَقَوۡلُ رَسُولٖ كَرِيمٖ (٤٠) وَمَا هُوَ بِقَوۡلِ شَاعِرٖۚ قَلِيلٗا مَّا تُؤۡمِنُونَ (٤١) وَلَا بِقَوۡلِ كَاهِنٖۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ (٤٢) تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (٤٣) وَلَوۡ تَقَوَّلَ عَلَيۡنَا بَعۡضَ ٱلۡأَقَاوِيلِ (٤٤) لَأَخَذۡنَا مِنۡهُ بِٱلۡيَمِينِ (٤٥) ثُمَّ لَقَطَعۡنَا مِنۡهُ ٱلۡوَتِينَ (٤٦) فَمَا مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ عَنۡهُ حَٰجِزِينَ (٤٧) وَإِنَّهُۥ لَتَذۡكِرَةٞ لِّلۡمُتَّقِينَ (٤٨) وَإِنَّا لَنَعۡلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ (٤٩) وَإِنَّهُۥ لَحَسۡرَةٌ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ (٥٠) وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلۡيَقِينِ (٥١) فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ (٥٢)

٧٠ سُورَةُ المَعَارِجِ ٤٤

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَأَلَ سَآئِلُۢ بِعَذَابٖ وَاقِعٖ (١) لِّلۡكَٰفِرِينَ لَيۡسَ لَهُۥ دَافِعٞ (٢) مِّنَ ٱللَّهِ ذِي ٱلۡمَعَارِجِ (٣) تَعۡرُجُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيۡهِ فِي يَوۡمٖ كَانَ مِقۡدَارُهُۥ خَمۡسِينَ أَلۡفَ سَنَةٖ (٤) فَٱصۡبِرۡ صَبۡرٗا جَمِيلًا (٥) إِنَّهُمۡ يَرَوۡنَهُۥ بَعِيدٗا (٦) وَنَرَىٰهُ قَرِيبٗا (٧) يَوۡمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلۡمُهۡلِ (٨) وَتَكُونُ ٱلۡجِبَالُ كَٱلۡعِهۡنِ (٩) وَلَا يَسۡـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمٗا (١٠)

فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ/ البخاري/ بێگومان كه ﷻ لەباوەڕدارەوە نزيك دەبێتەوە ئينجا باڵی دەخێتە سەریو دايدەپۆشێت ئەوسا دەفەرموێ: ئايا فلاَن گوناهت دەزانی؟ ئايا فلاَن گوناهت دەزانی؟ جا يەژێ: بەڵێ ئەی پەروەردگارم، هەتاوای لێدەكات كە دان بە گوناهی خۆيدا بنێت، ئيتر پێی وايە تازە لەناوچوە، ﷲ دەفەرموێ: لەدنيادا بۆم شارديتەوەو ئەمڕۆش لێت خۆش دەبم جا نامەی چاكە كانی پێدەدرێت بەلاَم بۆ خوا نەناسو دوورو ئەوسا شايەتەكان لە بارەيانەوە دەڵێن: ئا ئەوانە درۆيان بەدەم پەروەردگاری خۆيانەوە كردوە، هۆخەڵكينە ئاگاداربن، لەعنەتی خوا لەستەمكاران}.

(٢٥) جا ئەو كەسەی كە نامەی كردارەكانی بە دەستی چەپی پێبدەردێت (ئەوەندە شەرمەندە دەبێتو سزای ديارە لە بەرچاو) دەڵێت: خۆزگە نامەی كردارم پێنەدرايە.

(٢٦) وەحيسابی خۆمم هەر نەزانيبايە.

(٢٧) خۆزگە ئەم مردنەم بۆ هەميشە بووايەو زيندو نەبوومايەوە.

(٢٨) ماڵەكەم هيچ سوودی پێنەدام.

(٢٩) دەسەلاَتو هێزم لەناوچوو. ئينجا خوا بە فريشتەی بەرپرس دەفەرموێ:

(٣٠) بيگرن، ئەوسا زنجيری لەملكەن.

(٣١) پاشان بيخەنە ناو دۆزەخەوە.

(٣٢) پاشان لەناو پێونێكی حەفتا گەزيدا پێونی بكەن، ئەوسا بەرەودۆزەخ پەلكێشيانكەن.

(٣٣) بێگومان ئەو باوەڕی بەو خوا گەورە نەبوە.

(٣٤) خۆخەڵكيشی هەڵنەناوە لەسەر خواردن بە كەمدەستان.

(٣٥) ئەوسا لەمرۆژەو لەم شوێنەدا دۆستێكی دڵسۆزی نيە.

(٣٦) خۆ جگە لە خوێنو كێمی بۆگەنيوی دۆزەخيان هيچ خوراردنێكی تری نيە.

(٣٧) كە جگە لە تاوانباران كەس ئەوخواردنەوە ناخواتەوە.

(٣٨) سوێند بەو هەمو نيشانەو بەڵگە گرنگانەی كە دەيبينن.

(٣٩) وە سوێند بەوەيش كە نايبينن.

(٤٠) بێگومان كە ئەوقورئانە قسەی نێرراوێكی بەڕێزەو لە پەروەردگاريەوە پێی گەيشتوە.

(٤١) جا ئەوە نە قسەی شاعيرە، كەم باوەڕ دەهێنن.

(٤٢) وە نە قسەی فاڵچيشە، كەم بير دەكەنەوە.

(٤٣) بەڵكو ئەم قورئانە لەلايەن پەروەردگاری جيهانيانەوە ڕەوانە كراوە.

(٤٤) ئەگەر هەندێ قسەی بەدەم ئێمەوە بكردايە.

(٤٥) بێگومان زۆر بەتوندی دەمانگرت.

(٤٦) پاشان ڕەگی دڵمان دەبچڕی ودەمانكوشت. واتە نابێت باوەڕدار هيچ گومانێكی هەبێت لە ڕاستیو دروستیو يەك سەرچاوەيی ئەم قورئانەداو هيچ كەسێك جگە لە ﷲ لەم پەيامەدا جگە لە گەياندنی بە دروستی هيچی تری بەدەست نيە،

يُبَصَّرُونَهُمۡۚ يَوَدُّ ٱلۡمُجۡرِمُ لَوۡ يَفۡتَدِي مِنۡ عَذَابِ يَوۡمِئِذِۭ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾
وَصَٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِي تُـٔۡوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ
جَمِيعٗا ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّآۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةٗ لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدۡعُواْ
مَنۡ أَدۡبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوۡعَىٰٓ ﴿١٨﴾ ۞ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا
﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعٗا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلۡخَيۡرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا
ٱلۡمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ عَلَىٰ صَلَاتِهِمۡ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱلَّذِينَ فِيٓ
أَمۡوَٰلِهِمۡ حَقّٞ مَّعۡلُومٞ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّآئِلِ وَٱلۡمَحۡرُومِ ﴿٢٥﴾ وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ
بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ هُم مِّنۡ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشۡفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ
رَبِّهِمۡ غَيۡرُ مَأۡمُونٖ ﴿٢٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِفُرُوجِهِمۡ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ
أَزۡوَٰجِهِمۡ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ فَإِنَّهُمۡ غَيۡرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ٱبۡتَغَىٰ وَرَآءَ
ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِأَمَٰنَٰتِهِمۡ وَعَهۡدِهِمۡ رَٰعُونَ
﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمۡ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمۡ عَلَىٰ صَلَاتِهِمۡ يُحَافِظُونَ
﴿٣٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ فِي جَنَّٰتٖ مُّكۡرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ قِبَلَكَ مُهۡطِعِينَ
﴿٣٦﴾ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطۡمَعُ كُلُّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُمۡ
أَن يُدۡخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٖ ﴿٣٨﴾ كَلَّآۖ إِنَّا خَلَقۡنَٰهُم مِّمَّا يَعۡلَمُونَ ﴿٣٩﴾

چونکە هەر کەسێك خۆی لەم پەیامەدا تێهەڵقورتێنێت خودا تۆڵەی لێدەکاتەوەو بە درۆیشی دەخاتەوە.

(٤٧) ئەوسا هیچکام لەئێوەیش ناتوانێ رێی لێ بگرێت.

(٤٨) جا بێگومان ئەو قورئانە پەندو ئامۆژگاری‌و بیرهێنەرەوەیە بۆ پارێزکاران (قورئان بۆ هەمو کەس وایە ، بەڵام هەر ئەوان سودی لێ وەردەگرن بۆیە هەندێ جار دەفەرموێ، بۆ پارێزکاران، بۆ باوەڕداران).

(٤٩) خۆ بێگومان ئێمە دەزانین کە لەناو ئێوەدایە کەسانێك کە باوەڕ بەم قورئانە ناکەن. واتە چاك بزانن کە ئێمە شتمان لێ ناشاردرێتەوە و بێ ئاگای نین لەهەڵس‌وکەوتتان.

(٥٠) جا بێگومان کە ئەو قورئانە داخ‌و خەمێکە بۆ خوانەناسان. چونکە لە قیامەتدا پەشیمان دەبنەوە بەڵام بێ سودە.

(٥١) سا بێگومان کە ئەو قورئانە ڕاستیەکی وایە کە هیچ گومانی تێدانیە، جا خوانەناسان پێیان خۆش بێت یان پێیان ناخۆشبێت راستی هەر ئەوەیە.

(٥٢) دەسا تۆش پاکی‌و بێگەردی بۆ ناوی پەروەردگاری گەورەی خۆت بڵێ‌و لە تەسبیحاتی بێ ئاگا مەبە، بڵێ : بێگەردە ئەو پەروەردگارە گەورەیەی کە ئەم قورئانە گەورەو بەرێزەی ڕەوانە کردوە .

(٧٠) سورەتی مەعاریج (٤٤)

سورەتی مەعاریج کە سورەتی حەفتاهەمی قورئانە ، بەکۆی دەنگ لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، چل‌و چوار ئایەتە، سورەتی ﴿سَأَلَ سَآئِلُۢ﴾ یشی پێ دەوترێت. حەفتاو هەشتەمین سورەتە بەگوێرەی دابەزین‌و لە پاش سورەتی (الحاقة) وپێش سورەتی (النبأ) دابەزیوە.

بەناوی الله ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) داواکەرێك داوای هاتنی سزای کرد.

(٢) کە ئەو سزایە بە بێگومان ڕوەدات بۆ خوانەناسان‌و هیچ کەسێکیش ناتوانێت ڕێگای هاتنی بگرێت.

(٣) چونکە ئەو سزایە لەلایەن خوای خاوەنی پلەکانەوەیە.

(٤) فریشتەکان‌و جبرەئیل یان گیانی باوەڕداران بەرز دەکەنەوە بۆلای ئەو جێگایەی کە فەرمانیان پێدا دەدرێت لە ڕۆژێکدا کە بە ئەندازەی پەنجا هەزار ساڵە.

(٥) جا تۆ خۆت بگرە لەسەر بانگەوازو ئێش‌و ئازاری دین دژمنان بە خۆگرتنێکی جوان.

(٦) بێگومان ئەوان ئەو سزایە بە دوور دەزانن.

(٧) خۆ ئێمە بە نزیکی دەبینین.

(٨) ڕۆژی هاتنی ئەوسزایە ئەو ڕۆژەکە ئاسمان وەکو زیوی تواوەی لێدێت.

(٩) جا چیاکان وەکو خوری شیکراوەی ڕەنگاو ڕەنگی لێدێت، فشۆڵ‌و سوکن‌و با بەملاوبەو لادا دەیانفڕێنێ. جا ئەو کاتە ئەوەندە سەختە کەس نایپەرژێتە سەر کەس وەك دەفەرموێ:

(١٠) هیچ دۆستێکی نزیك هەواڵی خزم‌و دۆستێکی نزیکی خۆی ناپرسێت.

(١١) بە یەکتر پیشان دەدرێن، تاوانبار ئاواتە خوازە بۆئەوەی لە سزای ئەو ڕۆژە خۆی ڕزگاری بێت لەجیاتی خۆی کوڕەکانی،

(١٢) وە ژنەکەی‌و براکەی.

(١٣) وە ئەو بەشەی لە تیرەکەی کە ئەوویان پەنادەدا.

(١٤) وە ئەوەی لەسەر زەویدایە هەر هەمووی بدات پاشان ئەو ڕزگار بێت، اللَّهُ دەفەرموێ:

(١٥) هەرگیز شتی وا نابێتو کەس لە بارمتەی کەسدا وەرناگیرێت، بێگومان ئەمە بڵێسەی ئاگرە.

(١٦) کە پێستی سەرو هەمو ئەندامەکانی لەشی دادەڕنێ (بەڵام خوا نایکوژێت بەڵکودیسان بۆی چاك دەکاتەوەو هەر بەو شێوەیە سزا دەدرێت).

(١٧) ئەو ئاگرە بانگ دەکاتە ئەو کەسانە کە لە ترسا پشتیان تێکردوەو لێی نزیك نابنەوە (هەروەکو چۆن لە دنیادا پشتیان لە ئایین دەکرد).

(١٨) ئەو کەسەی کە هەر سەروەتو سامانی کۆ دەکردەوەو لەناو کیسەدا دایدەناو مافی مافدارانی لێ نەدەدا. پێغەمبەر ﷺ بە ئەسمای کچی ئەبوبەکری فەرمو: { أَنْفِقِي وَلَا تُحْصِي فَيُحْصِيَ اللَّهُ عَلَيْكِ وَلَا تُوعِي فَيُوعِيَ اللَّهُ عَلَيْكِ /متفق علیه/ ببەخشەو مەی ژمێرە ، ئەوسا خواش لەسەر تۆ دەی ژمێرێتو مەیخەرە کیسەوە خوالێت دەخاتە کیسەوە}

(١٩) بێگومان کە مرۆڤ بە هەلوعی دروستکراوە، ئینجا مانای هەلوعمان بۆ دەکاتو دەفەرموێت:

(٢٠) (هەلوع ئەو کەسەیە) کە هەر کاتێك هەستی ناخۆشی یان زیان بکات زۆر بێ تاقەتەو خۆی ناگرێت هەر ئاخ و داخیەتی.

(٢١) جا هەر کاتێکیش کە ماڵی دەستکەوێت نایبەخشێتو ماڵ پەرستە.

(٢٢) بێجگە لەوانەی کە نوێژخوێنن،

(٢٣) ئەوانەی بە هەمیشەیی لەسەر نوێژەکانیان سوورنو نایفەوتێنن.

(٢٤) وە بێجگە لەو کەسانەی کە لەناو سەروەتو سامانیاندا بەشێکی دیاری هەیە.

(٢٥) بۆ خەڵکانی داواکارو بێ بەش.

(٢٦) وە بێجگە لەو کەسانەی کە باوەڕیان بە ڕۆژی قیامەت هەیە

(٢٧) وە جگە لەو کەسانەی کە لە سزای پەروەردگاری خۆیان دەترسنو خۆیان لە خراپەو تاوان دەپارێن.

(٢٨) بێگومان سزای پەروەردگاریان بۆ ئەوە نابێت کە لێی دڵنیابن کە دانابەزێت واتە: مرۆڤی باوەڕدار لەسزای خوا بێترس نیە.

(٢٩) وە بێجگە لەو کەسانەی کە پارێزگاری شەرمگای خۆیان دەکەن لەکاری شورەیی.

(٣٠) تەنها لەگەڵ هاوسەری خۆیاندا یان لەگەڵ ئەوکەنیزانەدا کەموڵکیانن واتە: لەبارەی ئەودوو تاقمەوە سەرزەنشت ناکرێن.

(٣١) جا هەر کەسێك لەوانە تێپەڕێت ئەوسا ئەوانە دەستدرێژیکەرنو سزایان بۆ هەیە.

(٣٢) وە بێجگە لەو کەسانەی کە ئەمانەتەکانیانو پەیمانەکانیان دەپارێزنو خیانەت لەو دوو شتەدا ناکەن.

(٣٣) وە بێجگە لەو کەسانەی کە شایەتی ڕاستەقینە دەدەنو نایشارنەوەو ڕاستی چۆن بێت وا دەڵێن.

(٣٤) وە بێجگە لەو کەسانەی کە چاودێری نوێژەکانیان دەکەنو لەکاتی دیاری خۆیانداو بە ڕێكوپێکی ئەنجامیان دەدەن، لە سەرەتای ئەم وەسفانەوە بە نوێژ دەستی پێکردو لە کۆتاییەکانیەوە دووبارە گەڕاوەتەوە سەر نوێژ کە بەڵگەی گەورەیو بەنرخیو پڕ خێرو بەرەکەتی نوێژە بۆ بەندەکانی خودا، کە پەیوەندی بەندەیە بە خودای خۆیو جێگای ڕازو نیازیەتی لەگەڵ پەروەردگاری جیهانیانداو هۆی ئارامی دڵو لەشی مرۆڤی خواناسی ڕاستەقینەیەو کۆڵەکەی ئایینەو هەر کەس نوێژ نەکات ئایینی ڕوخاندوە، جا دەبێت چاوەڕوانی سزایەکی چۆن بکات بۆ خۆی، بەڵێ ئەم دە وەسفە لێرەدا هاتون هەر کەسێك بیانپارێزێت ئەوە باوەڕدارێکی ڕاستەقینەیەو بەهەشت بۆ ئەوە.

(٣٥) ئەوانە لەناو باخچەکاندان کە ڕێز لێگیراونو بە چەندین جۆر لە خۆشیو لەزەت و کەیف و سەیراندان. دەسا بەخششی خودای گەروەو میهرەبان، عافیەت بێت لێتان ئەی خاوەن باوەڕان.

(٣٦) ئینجا ئەوە چیەو چییان دەست دەکەوێت ئەو خوانەناسانە کە بەپەلە دێن بۆ لاتو مل هەڵدەبڕنو بۆت دەڕوانن بە گاڵتەکردنەوە.

(٣٧) ئەوسا دەستە دەستە لەلای ڕاستو لەلای چەپەوە بڵاوەی لێدەکەنو دەڵێن: ئەو پیاوە چی وت؟

(٣٨) ئایا هەمو كەسێك لەوان بەتەمایە كە بخرێتە ناو باخچەی نازو نیعمەتەوە لەگەل ئەو هەڵوێستە چەپەڵو چەواشەكاریانەی كە سەبارەت بە پێغەمبەر ﷺ و ئایینی ئیسلام دەیكەن؟

(٣٩) نەخێر شتی وانیە، بێگومان ئێمە ئەوانمان لەو شتە دروستكردوە كە خۆیان دەزانن كە شەهوەتی پیاوەو شتێكی كەمو قێزەونە، جا ئەو لەشە ئەگەر بە بەندایەتی پاك نەبێتەوە بێگومان ناچێتە ناو بەهەشتەوە ، چونكە بەهەشت جێگای پاكانە، جا ئەی مرۆڤی تاوانبارو بیروڕا خراپ تا نەمردوی كاتی ئەوەت هەیە بیربكەیتەوەو بەرەو پەروەردگاری خۆت بگەڕێیتەوە، پەروەردگارت بەسۆزو میهرەبانە ئەم هەلە لە دەست خۆت مەدەو فریوی جێگاو سەروەتو سامانو تەندروستیو شەیتانو ئارەزۆەكانی خۆت نەخۆیت، هەمویان لە دەستت دەردەچێتو لێت جیا دەبنەوە، ئینجا الله دەفەرموێ:

(٤٠) سوێند بە پەروەردگاری ڕۆژهەڵاتەكانو ڕۆژئاواكان (هی مانگو خۆرو ئەستێرەكان) بێگومان كە ئێمە دەتوانین،

(٤١) كە ئێوە لەناو ببەینو چاكتر لە ئێوە دروست بكەینو ڕێگامان لێ ناگیرێت.

(٤٢) جا وازیان لێ بهێنە با هەر خەریكی شتی پڕوپوچ بنو گەمە بكەن تا بەو ڕۆژەیان دەگەن كە هەڕەشەیان لێكراوە، جا ئەو كاتەیە كە لە خەوی نەزانیو خۆخەڵەتاندن خەبەریان دەبێتەوە، خۆ تازە یەخەیان گیراوەو ڕزگاربونیان نیە.

(٤٣) ئەو ڕۆژەی كە لە قەبرەكانیاندا بەپەلە دێنەدەر هەروەكو ئەوەی بۆ لای شتانێكی دیاری بڕۆن بەپەلە نەوەكو لە دەستیان دەربچێت.

(٤٤) چاو شۆڕن كە دوچاری دەستەپاچەیی و سەرشۆڕی بوون ئەوە ئەرۆژەیەكە لە دنیادا بەڵێندرابو بەڵام ئەوان باوەڕیان پێی نەبو وا پێی گەیشتن.

سورەتی نوح عليه السلام ٧١ ٢٨

سورەتی نوح كە سورەتی حەفتاویەكەمی قورئانە ، لە مەكەدا هاتوتە خوارەوە، بیستو هەشت ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین حەفتاو سێهەمین سورەتە كە پاش سورەتی(النَّحْل)و پێش سورەتی(الطُّور) دابەزیوە.

لە چلو سێ شوێنی قورئاندا ناوی پێغەمبەر نوح عليه السلام هاتوە كە سێ شوێنیان لەم سورەتەدایە، ئەم سورەتە لە سەرەتادا باس لە پێغەمبەر نوح عليه السلام دەكات، لە دوای ئەوەی كە مرۆڤ هەمویان

فَلَآ أُقۡسِمُ بِرَبِّ ٱلۡمَشَٰرِقِ وَٱلۡمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ (٤٠) عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَمَا نَحۡنُ بِمَسۡبُوقِينَ (٤١) فَذَرۡهُمۡ يَخُوضُواْ وَيَلۡعَبُواْ حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوۡمَهُمُ ٱلَّذِي يُوعَدُونَ (٤٢) يَوۡمَ يَخۡرُجُونَ مِنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ سِرَاعٗا كَأَنَّهُمۡ إِلَىٰ نُصُبٖ يُوفِضُونَ (٤٣) خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۚ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمُ ٱلَّذِي كَانُواْ يُوعَدُونَ (٤٤)

سُورَةُ نُوحٍ ٧١ ٢٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرۡ قَوۡمَكَ مِن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ (١) قَالَ يَٰقَوۡمِ إِنِّي لَكُمۡ نَذِيرٞ مُّبِينٌ (٢) أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ (٣) يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرۡكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُۚ لَوۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ (٤) قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوۡتُ قَوۡمِي لَيۡلٗا وَنَهَارٗا (٥) فَلَمۡ يَزِدۡهُمۡ دُعَآءِيٓ إِلَّا فِرَارٗا (٦) وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوۡتُهُمۡ لِتَغۡفِرَ لَهُمۡ جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَٱسۡتَغۡشَوۡاْ ثِيَابَهُمۡ وَأَصَرُّواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ ٱسۡتِكۡبَارٗا (٧) ثُمَّ إِنِّي دَعَوۡتُهُمۡ جِهَارٗا (٨) ثُمَّ إِنِّيٓ أَعۡلَنتُ لَهُمۡ وَأَسۡرَرۡتُ لَهُمۡ إِسۡرَارٗا (٩) فَقُلۡتُ ٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارٗا (١٠)

خواپەرست بونو لەسەر بیروبۆچونی ئادەم ، پاش تێپەڕبونی چەندین سەدە خەڵك كەم كەم ڕوی لە لادانو شیرك كرد جا ئەو كاتە پەروەردگار یەكەم نێرراوی خۆی ڕەوانەكرد بۆ مرۆڤ كە نوحعليه السلام بو كە وتراوە كوڕی "لامك بن متوشلخ بن أخنوخ كە إدريسی بن يرد بن مهلايل بن أنوش بن قينان بن شيس بن ئادەم"ـە .

ئیبنوعەباس دەڵێت: { كانَ بَيَنَ نوح وَ آدم عشرة قرون كُلّهُم على شَريعة من الحق فاختلفوا فَبَعَثَ اللهُ النبيينَ مُبشرينَ ومُنذرين/مستدرك الحاكم، صححه الالباني/ نێوان ئادەمو نوح(سەلامی خوایان لێبێ) دەسەدە بوەو هەمویان لەسەر ڕێبازێكی ڕاست بون، جا لەیەك ترازان ئەوسا خوا پێغەمبەرانی ڕەوانە كرد كە مژدە دەرو ترسێنەر بن}

بەناوی الله ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) بێگومان ئێمە نوحمان نارد بۆ لای گەلەكەی كە تەواوی خەڵكی زەوی سەردەمی خۆی بو(پێمان وت:) كە قەومەكەت بترسێنەو بێداریان بكەرەوە پێش ئەوەی ئەو سزا بەژانەیان بۆ بێت.

(٢) وتی: ئەی گەلی خۆم بێگومان من ترسێنەرێكی ئاشكرام بۆ ئێوە.

يُرۡسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيۡكُم مِّدۡرَارٗا ﴿١١﴾ وَيُمۡدِدۡكُم بِأَمۡوَٰلٖ وَبَنِينَ وَيَجۡعَل لَّكُمۡ جَنَّٰتٖ وَيَجۡعَل لَّكُمۡ أَنۡهَٰرٗا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمۡ لَا تَرۡجُونَ لِلَّهِ وَقَارٗا ﴿١٣﴾ وَقَدۡ خَلَقَكُمۡ أَطۡوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمۡ تَرَوۡاْ كَيۡفَ خَلَقَ ٱللَّهُ سَبۡعَ سَمَٰوَٰتٖ طِبَاقٗا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ ٱلۡقَمَرَ فِيهِنَّ نُورٗا وَجَعَلَ ٱلشَّمۡسَ سِرَاجٗا ﴿١٦﴾ وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ نَبَاتٗا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمۡ فِيهَا وَيُخۡرِجُكُمۡ إِخۡرَاجٗا ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ بِسَاطٗا ﴿١٩﴾ لِّتَسۡلُكُواْ مِنۡهَا سُبُلٗا فِجَاجٗا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٞ رَّبِّ إِنَّهُمۡ عَصَوۡنِي وَٱتَّبَعُواْ مَن لَّمۡ يَزِدۡهُ مَالُهُۥ وَوَلَدُهُۥٓ إِلَّا خَسَارٗا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُواْ مَكۡرٗا كُبَّارٗا ﴿٢٢﴾ وَقَالُواْ لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمۡ وَلَا تَذَرُنَّ وَدّٗا وَلَا سُوَاعٗا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسۡرٗا ﴿٢٣﴾ وَقَدۡ أَضَلُّواْ كَثِيرٗاۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَٰلٗا ﴿٢٤﴾ مِّمَّا خَطِيٓـَٰٔتِهِمۡ أُغۡرِقُواْ فَأُدۡخِلُواْ نَارٗا فَلَمۡ يَجِدُواْ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارٗا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٞ رَّبِّ لَا تَذَرۡ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرۡهُمۡ يُضِلُّواْ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓاْ إِلَّا فَاجِرٗا كَفَّارٗا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيۡتِيَ مُؤۡمِنٗا وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارَۢا ﴿٢٨﴾

﴿٣﴾ كەپێتان دەڵێم: بەندایەتی خودا بکەنو لەو بترسنو پەیڕەوی من بکەن.

﴿٤﴾ کە لە هەندێ گوناهتان چاوپۆشی دەکاتو دەتان هێڵێتەوە تا ماوەی دیاریکراو هەر کاتێك ئەو ماوە هات دواناخرێت ، ئای ئەوەتان بزانیایەو لە ئیشی چاك کۆتایتان نەکردایەو لە خراپ دوور بکەوتنایەوە تا سزای ﷲ یەخەی نەگرتون، دیارە ئەم گەلەی نوحیش ﷺ هەروەکو گەلەکانی تر بەگوێی نوحیان ﷺ نەکردوە بۆیە لەلای خوا شکاتی کردون.

﴿٥﴾ وتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان من بە شەو و بە ڕۆژ ئەم گەلەی خۆمم بەرەو یەکخواپەرستیو ترسان لە خوا بانگکردوە.

﴿٦﴾ بەڵام ئەو بانگەی من بۆیان جگە لە زیاتر دوورکەوتنەوەیان لە یەکخواپەرستی سوودێکی تری نەبوە بۆیان.

﴿٧﴾ جا بێشك هەر کاتێك کە من بانگم کردون بۆ ئەوەی کە تۆ لێیان ببوریت ئەوان پەنجەی خۆیان دەخستە ناو گوێچکەکانیانو بە پۆشاکەکانیان سەری خۆیان دادەپۆشی تا نە قسەم ببیستنو نە چاویان لێم بێتو زیاتر لەسەر خراپەو بت پەرستی سووردەبونو خۆیان لە ئاست ڕاستیوخواپەرستیدا زۆر بە زلگرت چ خۆزلگرتنێك.

﴿٨﴾ پاشان بە دەنگی بەرزو بە ئاشکرا بانگم کردن، بەڵام ئەویش هەرسودی نەبو.

﴿٩﴾ پاشان هەم ئەم بانگەم بە شێوەی ئاشکراو بە شێوەی زۆر نهێنی پێگەیاندن.

﴿١٠﴾ جا پێم وتن لە پەروەردگارتان داوای لێبوردن بکەن بێگومان ئەو زۆر لێبوردەیە لەسەر ئەو تاوانانەی کە بەندەکانی دەیکەن.

﴿١١﴾ کە ئەو لە ئاسمانەوە ئاوی زۆرتان بۆ ڕەوانەدەکات.

﴿١٢﴾ ئەوسا سامانێکی زۆرو کوڕانتان پێدەداتو باخاتو جۆگەیانی ئاوتان بۆ دابین دەکات، واتە: بە داوای لێبوردن کردن لە خوا، خوا دەرگاکان خێری ئاسمانو زەویتان لێدەکاتەوەو لە بەروبومەکانی بەلێشاوی دەخۆنەوەو دەتانکات بە خاوەنی سامانو کوڕانی زۆر، ئەمە بەشێوەی جوانکردنو تەماع خستنەبەر بانگ کراون، پاشان هەڕەشەیان لێدەکاتو دەفەرموێ:

﴿١٣﴾ چیە ئەوەی کەئێوەی ئەوەندە نەزانکردوە کە لە گەورەییو دەسەڵاتی خودا ناترسن؟!

﴿١٤﴾ لە حاڵێکدا کە ئێوەی بە چەند قۆناغێك دروستکردوە لە ئاوێکی قێزەون، پارچەیەك خوێنی مەیوو پارچە گۆشتێكو ئێسقانو داپۆشینی ئێسقان بەگۆشتو منداڵیو هەرزەکاریو پیاوی تەواو پیریوپاشان مراندن یان کەنەفتیو پاشان هەرمراندن ، بەڵام تۆئەی مرۆڤ لە هیچکام لەم قۆناغانەدا بە هۆش نەیەیتەوەو لەو خودا زاناو دەسەڵاتدارە گەورەیە نەترسیت، دەبێت چاوەڕوانی چۆن پاشەڕۆژێك بۆ خۆت بکەیت؟

﴿١٥﴾ ئایا ئێوە نابینن کە خوا چۆن ئەو حەوت ئاسمانەی لەسەریەك دروستکردوە؟

﴿١٦﴾ ئەوسا مانگی تێدا داناوە بۆ ڕونکردنەوەو خۆریشی کردوە بە چرایەك بۆ ڕۆشنکردنەوەی ئەم بونەوەرە، ئەمانە هەموی بۆ خزمەتکردنی مرۆڤە بەڵام مرۆڤ زۆر سپڵەو نمەك نەناسە.

﴿١٧﴾ خۆ هەر خودایە کە ئێوەی لە زەوی سەوز کرد بە سەوزکردن.

﴿١٨﴾ پاشان دەتانگێڕێتەوە بۆ ناویو دەریشتان دەهێنێتەوە بە دەرهێنان لە ناویو زیندوتان دەکاتەوە بۆ حیسابو پاداشت.

﴿١٩﴾ خۆ خوا ئەو زاتەیە کە زەوی بۆ ڕاخستوون.

﴿٢٠﴾ کە تێیدا هاتوچۆ بکەن بە ڕێگا پانو بەرینەکانیدا بە هەمو گۆشەو کەنارەکانیدا. ئەمانە هەموی ئامۆژگاری نوح ﷺ بو بۆ

گەلەکەی، بەڵکو لە خوا بترسن‌و لە بتپەرستی‌و خراپەکاری دەست بکێشنەوە، وە ئەم بانگەوازەی نوح ﷺ نۆسەدو پەنجا ساڵی خایاندوە، بەڵام ئەوان هەر دژایەتیان کردوەو نوحیش ﷺ هەموجۆرە شێوازێکی بەکارهێناوە بۆیان، بەڵکو بەیەکێکیان ئەوگەلەی لەسزای خوا رزگار بکات بەڵام ئەوان تا دەهات زیاتر لێی دور دەکەوتنەوە.

(٢١) نوح ﷺ وتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان ئەوانە فەرمانی منیان شکاندوەو پەیڕەوی کەسێك دەکەن کە جگە لە زیان نە ماڵ‌و نە فەرزەندی بۆ زیاد نەکردون.

(٢٢) ئەوسا فێڵیان کرد بە فێڵکردنێکی گەورە بە ئازاردانی نوح ﷺ‌و پەیڕەوانی‌و بەدرۆخستنەوەی پەیامەکەی خواو هەڵنانی نەزان‌و نەفامەکان دژی ئەو پێغەمبەرە ﷺ .

(٢٣) جا وتیان (بەگوێی مەکەن‌و) واز لە بەندایەتی (**وەد**و **سُواع**و **یەغوس**و **یەعوق**و **نەسر**) مەهێنن. ئەمانە پیاوچاکانی ئەو گەلەی لە ئادەمەوە تا نوح بون کاتێك کەمردن شەیتان وای خستە ناو دڵیانەوە کە لە شوێنی کۆڕو کۆبونەوەیاندا وێنەی ئەوانە دروست بکەن بەناو خۆیانەوە، ئەوانیش وایانکرد ، جا ئەوانە نەپەرستران تا ئەو کاتەی کە خەڵکی ئەوسەردەمە مردن‌و خەڵکی سەردەمی پاش ئەوان زانیاری تریان جگە لەوەی ڕێزیان لێبگرن‌و بەرزیان بنرخێنن نەبو، ئەوەبو کەم کەم پەرستنیان‌و بەندایەتییان بۆ ئەو پەیکەرانە دەکرد، بۆیە ئاینی ئیسلام هەر شتێك سەرئەنجامی مرۆڤ بەرەو خراپە ببات هەر لە سەرەتاوە قەدەغەی دەکات وەکو: قەبرو وێنەو هەیکەلی گەورەو پیاوچاکان ، چونکە زۆر ئاسانە ئەوانەدەکرێن بە خواو لەلایەن مرۆڤەوە بەندایەتیان بۆ دەکرێت، چونکە مرۆڤ لەناخی خۆییدا هەست دەکات بەوەی کە شتانێك هەن لە توانای ئەودا نین جا ئەگەر خوای بە چاکی نەناسی ڕوو لە دارو بنچك‌و قەبری پیاوچاك‌و هەیکەل‌و ئەمانە دەکات‌و لێیان دەپاڕێتەوە، کەلە ڕاستیدا ئەوە بەندایەتیەو شیرکەو بت پەرستیەوهەموکردارێکی چاکی مرۆڤ لەناودەبات کە بەداخەوە ئەم سەردەمەی ئێمەش بەتوندی گەڕاوەتەوە بۆ هەمان بت پەرستی‌و قەبری پیاوچاکان بینای گەورەو ڕازاوەی لەسەر دروست دەکرێت‌ونەفامەکانی ئەم گەلە بەدەوریدا دەخولێنەوەو تەوافی دەکەن‌و ماچی دەکەن‌و داوای شیفاو منداڵ لێدەکەن‌و قوربانی بۆ دەکەن کەئەو کارانە وەسفی ﷲ یە بەو مردوانەی دەدەن‌وماڵی خۆیان وێران دەکەن‌و پیاو چاکانیش گرفتاری لێپرسینەوەی ﷻ ﷲ دەکەن، خۆبەدەقی قورئان خوا پرسیار لەعیسا دەکات، دەی چۆن پرسیار لەوان

سُورَةُ الجِنِّ

(٧٢) — (٢٨)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلۡ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ ٱسۡتَمَعَ نَفَرٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ فَقَالُوٓاْ إِنَّا سَمِعۡنَا قُرۡءَانًا عَجَبٗا ﴿١﴾ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلرُّشۡدِ فَـَٔامَنَّا بِهِۦۖ وَلَن نُّشۡرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدٗا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةٗ وَلَا وَلَدٗا ﴿٣﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطٗا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلۡإِنسُ وَٱلۡجِنُّ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٞ مِّنَ ٱلۡإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٖ مِّنَ ٱلۡجِنِّ فَزَادُوهُمۡ رَهَقٗا ﴿٦﴾ وَأَنَّهُمۡ ظَنُّواْ كَمَا ظَنَنتُمۡ أَن لَّن يَبۡعَثَ ٱللَّهُ أَحَدٗا ﴿٧﴾ وَأَنَّا لَمَسۡنَا ٱلسَّمَآءَ فَوَجَدۡنَٰهَا مُلِئَتۡ حَرَسٗا شَدِيدٗا وَشُهُبٗا ﴿٨﴾ وَأَنَّا كُنَّا نَقۡعُدُ مِنۡهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمۡعِۖ فَمَن يَسۡتَمِعِ ٱلۡأٓنَ يَجِدۡ لَهُۥ شِهَابٗا رَّصَدٗا ﴿٩﴾ وَأَنَّا لَا نَدۡرِيٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ أَمۡ أَرَادَ بِهِمۡ رَبُّهُمۡ رَشَدٗا ﴿١٠﴾ وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدٗا ﴿١١﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعۡجِزَ ٱللَّهَ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَن نُّعۡجِزَهُۥ هَرَبٗا ﴿١٢﴾ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعۡنَا ٱلۡهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦۖ فَمَن يُؤۡمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخۡسٗا وَلَا رَهَقٗا ﴿١٣﴾

ناکات؟هەی نەزان‌و نەفامەکان بەوکارانەتان نەك هەرخۆتان گرفتار دەکەن بەڵکو گێچەڵ بۆپیاوچاکانیش دروست دەکەن.

(٢٤) جا نوح ﷺ لەدرێژەی سکاڵاکەیدا دەڵێت: بە ڕاستی خەڵکێکی زۆریان گومرا کردوە، دەی تۆیش ئەی پەروەردگار ستەمکاران جگە لە گومڕایی شتێکی زیاتریان پێمەدە.

(٢٥) هەر لەبەر تاوانەکانیان ئەوان بە ئاو خنکێنران ، ئەوسا خرانە ناو ئاگرەوە، جا بێجگە لە خوا هیچ یارمەتیدەرێکی تریان دەست نەکەوت‌وخوایش بەدەمیانەوە نەهات، لە سورەتی (هود)دا چەند گۆشەیەکی ئەم داستانە بەنرخە بەرونی باسکراوە.

(٢٦) جا نوح ﷺ پاش ئەوەی کە لەلایەنی پەروەردگارەوە پێی ڕاگەیەنرا کە ئیتر ئەوگەلەت باوەڕت پێناکەن، وتی: ئەی پەروەردگارم هیچکەس لەم خوانەناسانە لەسەر زەوی دا مەهێڵەرەوەو هەمویان لەناوببە.

(٢٧) چونکە بێگومان هەروەکو خۆت بە منت ڕاگەیاندوە ئەگەر وازیان لێ بهێنیت بەندەکانت گومڕا دەکەن‌و بێجگە لە منداڵی خراپەکارو سپڵە کەسی تریان لێ پەیدا نابێت.

(٢٨) ئەی پەروەردگار لێم خۆشبەو لە دایك‌وباوکیشم‌و لەو باوەڕدارەیش کە لە ناو ماڵی مندایەو لە پیاوان‌و ئافرەتانی باوەڕدار، وە ستەمکارانیش جگە لەوەی کە لەناویان ببەیت هیچشتێکی تریان لەگەڵدا مەکە نە لە دنیاداو نە لە دوارۆژدا.

(٧٢) سورەتی جین (٢٨)

سورەتی جین کە سورەتی حەفتاو دووەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، بیستو هەشت ئایەتەو بە سورەتی ﴿قُلۡ أُوحِيَ﴾ یش ناو دەبرێت، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی چل هەمەو پاش سورەتی (الأعراف) و پێش (يس) دابەزیوە.

ئیبنوعەباس دەڵێت: شەیتانەکانی جنۆکە پێش هاتنی پێغەمبەر ﷺسەردەکەوتن بۆ ئاسمان بۆ هەواڵ زانین، جا لە ناکاو رێگایان لێگیراو هاتنەوەو وتیان: شتێکی وامان بینیوە ، ئینجا وتیان: بە هەمو لایەکی دنیادا بگەرێن بێگومان شتێك رویداوە، ئەوسا بڵاوەیان لێکرد، ئەوەی کە بەرەو توهامە رویشتن رویان کردە لای پێغەمبەر ﷺکە لە (بەتنونەخلە)دا بو بۆ یارەکانی نوێژی بەیانی دەکردو قورئانی دەخوێند وتیان: لەبەر ئەمەیە رێگامان لێگیراوە، گەرانەوەو وتیان: قورئانێکی سەیرمان بیست. جا خوا سورەتی (الجن)ی ناردە خوارەوە بۆ پێغەمبەرمان ﷺ/ البخاری/ کە لەم سورەتەدا هەندێك لە قسەکانی ئەوانی بۆ باسکردووەو دەفەرموێ:

بەناوی اللَّهِ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەی محمد بڵێ: بە من گەیشتوە کە چەند کەسێك لە جنۆکە گوێی لەمن گرتوە (لەکاتی قورئان خوێندنم)دا جا وتویانە بێگومان ئێمە قورئانێکی سەیرمان بیست.

(٢) کە رێنمایی دەکات بۆ رێگای راست جا ئێمەیش باوەرمان پێکردو بە راستمان زانیو ئیتر هەرگیز هیچ کەسێك ناکەین بە هاوەبەشی خوا.

(٣)جا بێشك بەرزە دەسەڵاتی پەروەردگارمان، نە ژنی هەیەو نە منداڵو نیازی بە هیچکامیان نیە.

(٤) جا بێگومان نەفامەکانمان لە دژی خودا قسەی پروپوچیان دەکرد، کەگوایە خوا پێویستی بە واسیتە هەیەو ژنی هەیەو کوری هەیەو کچی هەیەو شتی لەو قەبیلەو قوماشە بێنرخو سوکانەکە ﷻ پاكوبێنیازە لەوبریاروقسە پروپوچانە.

(٥) خۆ بێگومان ئێمەیش وامان دەزانی کە مرۆڤ و جنۆکە هیچ درۆیەك بەدەم خواوە ناکەن.

(٦) سا بێگومان پیاوانێك لە مرۆڤ بون کە بە پیاوانێك لە جنۆکە پەنایان دەگرت، جا بەم کارەیان زیاتر دژایەتی ئاییینیان دەکردو سەرکەشتر دەبون. دابی عەرەب وابو هەرکات رێیان لەشوێنێك دەکەوت بۆئەوەی کە لە زەرەر و زیانی جنوکەکان لە ئەماندا بن دەیانگوت: ئەوە ئێمە خۆمان خستە ئەمانی گەورەی جنۆکەکانی ئەم ناوچەیە، تا بەم شێوەیە جنوکەکان ئازاریان نەدەن بەڵام جنۆکەکان زۆرتر دە یان ترساندن و زیاتر سەریان لێتێکدەدان، یان دەگونجێت مەبەست ئەوە بێت بەم پەناگرتنەی ئینسانەکان بە جنۆکەکان وای دەکرد کە جنۆکەکان زۆرتر لەخو بایی ببنو گوناهو تاوانی زۆرتر بکەن. کەوابو ئەم ئایەتە ئەمە دەسەلمێنێت کە هەم جنۆکەکان دەتوانن کاریگەریان هەبێت لەسەر مرۆڤ و هەم بە پێچەوانەیشەوە، بەئیزنی خودا.

(٧) جا بێگومان ئەوانیش گومانیان دەکرد هەروەك ئێوە گومانتان هەبو کە هەرگیز خودا هیچ کەسێك رەوانە ناکاتو کەس نابێتە پێغەمبەر ، یان پێیان وابو خوا کەس زیندو ناکاتەوە هەروەك ئێوە واتان دەزانی.

(٨)ئەوسا بێگومان ئێمە دەگەیشتینە ئاسمان بۆ وەرگرتنی دەنگوباس، بەڵام هەر زوو بینیمان پاسەوانانێکی بەهێزو بڵۆسکی ئاگرین هەمو ئاسمانیان پرکردوەو ماوە بۆ گوێگرتنو وەرگرتنی دەنگوباسەکان بە ئێمە نادەن.

(٩) ئەوسا بێگومان ئێمە دادەنیشتین لە ئاسمان لە جێگا دانیشتنەکانی گوێگرتندا جا ئێستا هەر کەسێك گوێ بگرێت بڵۆسکی ئاگری بۆ دێتو ناتوانێت لەو شوێنانەدا دانیشێتو گوێ بگرێت.

(١٠) جا بەراستی ئێمە تێ نەگەیشتین ئایا بەم رێگری ئێمەیە لەزانینی دەنگوباسی ئاسمان مەبەست خراپەکردنە لەگەڵ خەڵکی زەویدا یان مەبەستی پەروەردگاریان چاکەو خۆشیە بۆیان؟ لەپێش هاتنی پێغەمبەرمان ﷺجنۆکەکان دەیانتوانی لە ئاسمان نزیك ببنەوەو قسە لە فریشتەکان وەرگرنو بیهێننەوە بۆ فاڵچیەکانو ئەوانیش بەو قسانە خەڵکیان فریودەدا ، بەڵام بە هاتنی پێغەمبەرمان ﷺئەو درگایە داخرا لە فاڵچیەکانو جنۆکەکان ناتوانن بچنە ئەو جێگایانەوە کە لەپێشدا دەچونو ئیتر لەوێوە شتێکی وایان دەست ناکەوێت، بەم شێوەیە فاڵچیان بازاریان بەرەو کەساسیو دارمان هات، ئەمە خزمەتو خێرێکی گەورەیە کە اللَّهِ لەگەڵ ئومەتی پێغەمبەر ﷺدا کردویەتی.

(١١) جا بێگومان لەناو ئێمەدا پیاوانی چاك هەیە، هەیشیانە وانیە یان باوەردارەو چاك نیە یان هەر باوەرداریش نیە خاوەنی چەندین رێگاو رێبازی جیا جیاین.

(١٢)جا بێگومان ئێمە یەقینمان بو کە هەرگیز لە دەست اللَّهِ دەرناچینو ناتوانین رابکەینو خۆمانی لێ رزگار بکەین، هەرچی بکەین لەژێر دەسەڵاتو هێزی خودای زاناو دانایین.

﴿١٣﴾ جا بێدرۆ ئێمە کاتێك ڕێنماییمان بیست باوەڕمان پێکرد ، سا هەر کەس باوەڕ بهێنێت بە پەروەردگاری ئەوسا ئەو کەسە با نەترسێت نە لە کەمکردنەوەی چاکەکانیو نە لە ستەم لێکردن، ﷲ دادپەروەرەو بە زیانی هیچ بەندەیەکی خۆی ڕازی نیەو چاکەکانیشی بەلای کەمەوە بە دە بەرانبەر بۆ هەژمار دەکات.

﴿١٤﴾ خۆ بێگومان لەناو ئێمەدا هەم موسڵمانو هەم ستەمکار هەیە ئەوسا هەر کەسێك موسڵمان بێت جا ئەوانە ڕێگای ڕاستو چاکیان بینیوەتەوە، سەر ئەنجامیشیان خۆشیو بەهەشتی هەتاهەتاییە.

﴿١٥﴾ وە ئەوانەیش کە ستەمکارن ئەوسا ئەوانیش سوتەمەنیوداری ئاگری دۆزەخن.

﴿١٦﴾ جا بێگومان ئەگەر لەسەر ئەو ڕێگە ڕاستە بەردەوامبن بەدڵنیاییەوە بەلێشاوی تێر ئاویان دەکەین، یان ئەگەر لەسەر ئەو ڕێبازە هەڵەی خۆیان بەردەوام بن تێرئاویان دەکەینو منەتمان پێیان نیە زۆر نابات دێنەوە بەردەستمان بۆ حیساب.

﴿١٧﴾بەو ئاوە زۆرو بەروبومەی ئەو ئاوە تاقیان دەکەینەوە ، جا ئەو کەسەی کە پشتی لە یادی پەروەردگاری خۆی کرد، ﷲسزای سەختی بەسەردا دەدات.

﴿١٨﴾ ئەوسا بێگومان مزگەوتەکان موڵکی خودان، جا بەندایەتی جگە لە ﷲ بۆ کەسێکی تر نەکەن لەو مزگەوتانەداو ئەو شوێنانە تایبەت بکەنەوە بۆ بەندایەتیو یادی پەروەردگار. ئەمە کاتێك دابەزی کەگاورو جولەکەکان لەناو مزگەوتەکانیانداو خەڵکی مەکە لەناو بەیتدا سێ سەدو شەست بتیان دانابو و لە غەیری ﷲ دەپاڕانەوە، جا ﷲ هەڕەشەی لێکردن، خۆ ئێستایش لەناو ماڵەکانی ﷲ دا دادەنیشنو خەریکی شیرکی تەریقەتو حیزبایەتینو بیریان لەلای خاوەنی ڕاستەقینەی مزگەوت نیەو هەریەکەیان غەیبەتی ئەوی تریان دەکات، بەڵکو زۆرجاریش پیلان بۆ یەکتری دادەنێن؟! بیربکەنەوە، بزانن کە چەند دوورن لەو خودایەی کە دەفەرموێ: ﴿برواداران هەر برای یەکترن جا ئاشتەوایی بکەن لەنێوان براکانتانداو لەخوا بترسن بەڵکو ڕەحمتان پێ بکرێت﴾حوجورات/١٠.

بەوە لە خۆتان غەڕا مەبن کە پلە یان پارە یان ناوێکتان هەیە هەموی ئەمانەتەو لێتان وەردەگیرێتەوە ئەمانە هەموویان دواییان دێتو بە ڕووتوقوتی لەوانە لەناو گۆڕ دەنرێن، وەڵامێ کێ براو کێ خوشکتانن ئامادە بکەن هەی سەرگەرم بە خۆشیو لەزەتی ژیانەوە، جا بزانە کە مزگەوتیش ئادابی تایبەتی خۆی هەیە بۆنمونە:

وَأَنَّا مِنَّا ٱلۡمُسۡلِمُونَ وَمِنَّا ٱلۡقَٰسِطُونَۖ فَمَنۡ أَسۡلَمَ فَأُوْلَٰٓئِكَ
تَحَرَّوۡاْ رَشَدٗا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلۡقَٰسِطُونَ فَكَانُواْ لِجَهَنَّمَ حَطَبٗا ﴿١٥﴾
وَأَلَّوِ ٱسۡتَقَٰمُواْ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسۡقَيۡنَٰهُم مَّآءً غَدَقٗا ﴿١٦﴾ لِّنَفۡتِنَهُمۡ
فِيهِۚ وَمَن يُعۡرِضۡ عَن ذِكۡرِ رَبِّهِۦ يَسۡلُكۡهُ عَذَابٗا صَعَدٗا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ
ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبۡدُ ٱللَّهِ
يَدۡعُوهُ كَادُواْ يَكُونُونَ عَلَيۡهِ لِبَدٗا ﴿١٩﴾ قُلۡ إِنَّمَآ أَدۡعُواْ رَبِّي وَلَآ أُشۡرِكُ
بِهِۦٓ أَحَدٗا ﴿٢٠﴾ قُلۡ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا رَشَدٗا ﴿٢١﴾ قُلۡ إِنِّي
لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٞ وَلَنۡ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلۡتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَٰغٗا
مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦۚ وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ
خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوۡاْ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعۡلَمُونَ
مَنۡ أَضۡعَفُ نَاصِرٗا وَأَقَلُّ عَدَدٗا ﴿٢٤﴾ قُلۡ إِنۡ أَدۡرِيٓ أَقَرِيبٞ
مَّا تُوعَدُونَ أَمۡ يَجۡعَلُ لَهُۥ رَبِّيٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا
يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ فَإِنَّهُۥ
يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا ﴿٢٧﴾ لِّيَعۡلَمَ أَن قَدۡ أَبۡلَغُواْ
رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمۡ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيۡهِمۡ وَأَحۡصَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ عَدَدَۢا ﴿٢٨﴾

پێغەمبەرمان ﷺدەفەرموێ: { إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا لَا أَرْبَحَ اللَّهُ تِجَارَتَكَ وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ فِيهِ الضَّالَّةَ فَقُولُوا لَا أَدَّى اللَّهُ عَلَيْكَ/ الدارمي، صححه الألباني/ هەرکاتێ دیتان کەسێك دەفرۆشێ یان دەکڕێت لەمزگەوتدا ئەوسا ئێوەش بڵێن: خوا بازرگانیەکەت سودبەخش نەکات، وەهەر کاتێك دیتان کەسێك لەمزگەوتدا هەواڵپرسی ونبویەك دەکات ئەوسا ئێوەش بڵێن: خوا نەیداتەوەپێت}

ئەی کەی دروستەو چۆن ناترسیت کەدانیشی لەماڵی ﷲداوخەریکی بڵاوکردنەوەی دژی ئاینی خوابیت؟ خەریکی چەواشە کردنی ڕۆڵەی موسڵمان بیتو بەناوی ئاینەوەموسڵمانان پارچە پارچە بکەیتو لەبەر پلەو پارەو ناو و شۆرەت لەگەل باوەڕداردا دوژمن بیتو لەگەل بێباوەڕاندا دۆست؟!

﴿١٩﴾ خۆ بێگومان کاتێك کەبەندەی ﷲ محمد ﷺهەڵسا بۆ نوێژکردن جنۆکەکان بەپەلە ئەوەندە لەسەر شانیەوە بەرەو سەر دانیشتن وەکو یەك پارچەی لێهاتبو، یان کاتێك ئەم بەندەی خودایە دەستی دایە بانگەوازی ئیسلام مرۆڤ و جنۆکە هەر هەموویان هەوڵی ئەوەیان دا کە ئەم نورە بکوژێننەوە، بەڵام پەروەردگار نوری خۆی سەرخست بەسەر نەیارو دژمنانیدا.

لە ئیبنو عەباسەوە هاتوە کە وتویەتی: { قَوْلُ الْجِنِّ لِقَوْمِهِمْ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا قَالَ لَمَّا رَأَوْهُ يُصَلِّي

سُورَةُ المُزَّمِّلِ ٧٣ — ٢٠

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ ٱلَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِّصْفَهُۥٓ أَوِ ٱنقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ ٱلْقُرْءَانَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيْلِ هِىَ أَشَدُّ وَطْـًٔا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِى ٱلنَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَّبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِى وَٱلْمُكَذِّبِينَ أُو۟لِى ٱلنَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَآ أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذْنَٰهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ شِيبًا ﴿١٧﴾ ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ ۚ كَانَ وَعْدُهُۥ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

وَأَصْحَابُهُ يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ فَيَسْجُدُونَ بِسُجُودِهِ قَالَ تَعَجَّبُوا مِنْ طَوَاعِيَةِ أَصْحَابِهِ لَهُ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا / ابوداود، صحيح الألباني/ قسەی جنۆكەكان بۆ گەلەكەیان ئەمەبو﴿كاتێ ئەوبەندەیە هەڵسا بۆنوێژ هەمویان كۆبونەوە لەسەری نزیك بو ببن بەیەك پارچە لەسەری﴾ وتی: كاتێ كە دییان خۆی و یارەكانی نوێژ دەكەن كە نوێژ دەكەن وەكو ئەو سوجدە دەبەن وەكو ئەو، وتی: سەریان سوڕما لەوگوێڕایەڵیەی یارەكانی بۆی و بەگەلەكەیان وت:﴿ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا / لەكاتێكدا ئەوبەندەیە هەڵساو نوێژی كردنزیك بو وەك كۆپارەی حوشتر لەسەریەوە كۆببنەوە} واتە: ئەوەندە گوێڕایەڵی بون هەر كەسەیان دەیویست زیاتر لێی نزیك ببێتەوە، ئینو عەباس ئەمەیشی هەر بەقسەی جنۆكەكان داناوە.

﴿٢٠﴾ ئەی محمد ﷺبڵێ: من هەر پەروەردگار ی خۆم دەپەرستم و هیچ كەسێك ناكەم بە هاوبەشی.

﴿٢١﴾ ئەی محمد ﷺبڵێ: بێگومان من خاوەنی هیچ زیان و سودێك نیم بۆ ئێوە، زیان و سود هەر بە دەست الله یە، ئیتر تاكەی دنیا پەرستان خەڵك دەخەڵەتێنن بۆ ئەوەی سودێكی چاك لە نەزانان وەرگرن پێیان دەڵێن: هاوار لەم و لەو بكەن دێن بە هاناتانەوە مەرامتان بۆ حاسڵ دەكەن هەی دین فرۆشان بە دنیا دڵنیابن كە دنیایشتان دەڕوات و دینیشتان، بەسە واز لەو دەستبڕی و عەوام خەڵەتاندنە هەڵگرن و تەماشای قورئان بكەن، پێغەمبەر ﷺنەتوانێت نە زیان و نە سود بە خەڵك بگەیەنێت ئەی كام شێخ و كام ئیمام و ئیمامزادە لەو بەرێزتر و بەتواناترن كە ئەم مافە لە الله بستێنن بۆ خۆیان؟! ئینجا زیاتر ئەم باسەمان بۆ ڕۆشن دەكاتەوە دەفەرموێ:

﴿٢٢﴾ ئەی محمد ﷺ بڵێ: ئەگەر دژایەتی الله بكەم هەرگیز كەس نیە لە تۆڵەی ئەو بمپارێزێت و هەرگیز هەرگیز جگە لەو هیچ پەنایەكی ترم نیە، دەی ئیتر نازانم دین فرۆشان كێیان بینیوەتەوە لەو پێغەمبەرە ﷺپایە بەرزتر و هاوشانی الله بێت و بتوانێت هەر كەسێك ئارەزوی لێ بێت پەنای بدات و لەسەر پردی سیرات دەستی بگرێت و ماوە بە مەئمورینی الله نەدات بە سزادانی؟! گەر بە ئەندازەی زەڕەیەك دینت هەبێت ئەم چەند ئایەتە بەسە بۆ وازهێنان لەو خەڵك خەڵەتاندنە بەناوی دینەوە.

﴿٢٣﴾ ئەو تەنها گەیەنەرێكە لەلایەن خوداوە گەیەنەری پەیامەكەیەتی و هەر كەسێكیش دژایەتی خوداو پێغەمبەرەكەی ﷺبكات ئەوسا بێگومان ئاگری دۆزەخی بۆ هەیە، تێیدا دەمێننەوە هەتا هەتایە،

﴿٢٤﴾ تا ئەو كاتەی كە ئەوەی بەڵێنیان پێدراوە دێتە بەرچاویان، ئەوسا دەزانن كێ یارمەتیدەری لاوازترە و لە ژمارەیشدا كەمترە.

﴿٢٥﴾ ئەی محمد ﷺبڵێ: من نازانم ئەو بەڵێنەی كە الله بە ئێوەی داوە نزیكە یان پەروەردگارم ماوەیەكی درێژی بۆ داناوە.

﴿٢٦﴾زانەری هەمو نادیارەكانە و هیچ كەسێكیشی بەسەر نهێنیەكانی خۆیدا ئاگادار ناكات.

﴿٢٧﴾مەگەر بۆ كەسێك كە لێی ڕازی بێت لە نێردراوەكانی ئەوسا ئەویش لە بەردەمیەوە و لەپشتیەوە پاسەوانی بۆ دادەنێت تا نە كەس لەوەوە شتێك بزانێت و نە كەسێكیش بتوانێت زیادوكەمی لێ بكات ، واتە: پەیامەكەی بێ غەل‌وغەش بێ ئەوەی كەس پێی بزانێت پێی دەگات.

﴿٢٨﴾هەتا بزانێت و بۆ خەڵكی دەربخات كە بەڕاستی ئەوانە بە تەواوی و بەبێ كەم و زیاد سپاردەكانی پەروەردگاری خۆیانیان گەیاندوە و ئەو گەمارۆی ئەوەی داوە كە لەلای ئەواندا هەیە و هیچ شتێكیان لە زانستی ئەو دەرناچێت و هەمو شتێكیشی ژماردوە.

لەلای ڕاڤەكاران لەسەر فاعل (لِيَعلَمَ) ناڕێكی هەیە و ئێمە لەسەر ئەو ڕایە مانامان كردوە كە بۆ خوا بگەڕێتەوە ئەگەرچی دەگونجێت فاعیلەكەی (پێغەمبەرمان ﷺیان هەر پێغەمبەرێك، یان جبرەئیل یان شەیتان یان بێباوەڕان بێت. والله أعلم).

(٧٣) سورەتی موزەمیل (٢٠)

سورەتی موزەمیل کە سورەتی حەفتاو سێ هەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەو، هەندێك وتویانەکە ئایەتی ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ...الایە﴾ لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوەو بیست ئایەتە. بەگوێرەی دابەزین دووهەم سورەتەو پاش(المدثر) وپێش (القلم) دابەزیوە بەڵام هەندێکی تر پێیان وایە پاش (المدثر) سورەتی (القلم) دابەزیوە ئینجا ئەم سورەتە دابەزیوە لەسەر ئەم رایە سورەتی سێ هەمە.

بەناوی اللّٰە ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەی ئەو کەسەی کە خۆتت داپۆشیوە. مەبەستی پێغەمبەرﷺ چونکەکاتێك وەحی بۆ هاتو گەڕایەوە ماڵەوە لەرزگرتیو فەرموی: داموپۆشن، خوایش بەو وشە جوانە دەیدوێنێتو پاشان پێی دەفەرموێ:

(٢) شەو هەستەوە بۆ بەندایەتیکردن، مەگەر کەمێك لە شەو نەبێت واتە زۆر کاتەکانی شەو بە بەندایەتیەوە تەواوبکە، بەم شێوەیە: -

(٣)نیوەی شەو یان کەمێك لەو کەمتربکەرەوە بۆ یەك تەقسیم سێی شەو،

(٤)یان زیادی بکە بۆ دوو بەش لە سێ بەشی شەو بە ئارەزۆی خۆت بەو شێوەیە بەندایەتی بکە لە شەوداو قورئان بخوێنە بە شێوەیەکی هێواشو بە جۆرێك کە ماقِ هەمو پیتەکانت دابێت، سەعدی کوڕی هیشام دەڵێت: بە دایکی باوەڕداران خاتون عایشەم وت: شەو نوێژی پێغەمبەر چۆن بوە؟وتی:{ أَلَسْتَ تَقْرَأُ يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ قُلْتُ بَلَى قَالَتْ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ قِيَامَ اللَّيْلِ فِي أَوَّلِ هَذِهِ السُّورَةِ فَقَامَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ حَوْلًا وَأَمْسَكَ اللَّهُ خَاتِمَتَهَا اثْنَيْ عَشَرَ شَهْرًا فِي السَّمَاءِ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ فِي آخِرِ هَذِهِ السُّورَةِ التَّخْفِيفَ فَصَارَ قِيَامُ اللَّيْلِ تَطَوُّعًا بَعْدَ فَرِيضَةٍ /مسلم/ وتی: [يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ]ت نە خوێندوەتەوە؟ وتم ئەی چۆن؟ وتی: بێگومان خوای دەسەڵاتداری گەورە لەسەرەتای ئەم سورەتەوە شەونوێژی فەرزکرد، جاپێغەمبەرﷺو یارەکانی ساڵێك ئەم شەونوێژەیان ئەنجام دا اللّٰە کۆتاییەکەی دوانزە مانگ گیرا لەئاسماندا هەتا اللّٰە لەکۆتایی ئەم سورەتەدا سوك کردنەوەی دابەزاند، ئینجا هەستانەوە بۆ شەو نوێژ بو بە سونەت پاش ئەوەی کە فەرزبو}

لەئەنەس پرسیار کرا کەخوێندنەوەی پێغەمبەرﷺ بۆقورئان چۆن بوە؟ ئەویش وتی: { كَانَتْ مَدًّا ثُمَّ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَمُدُّ بِبِسْمِ اللَّهِ وَيَمُدُّ بِالرَّحْمَنِ وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ /البخاري/ درێژ کردنەوەبووە، پاشان﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾ خوێندەوە کە بسم الله ی درێژ دەکردەوە، الرحمن درێژ دەکردەوە ، الرحيم درێژ دەکردەوە}

بەڵێ ئەو شەونوێژە فەرزکرا لەسەریان تا ئامادەیان بکات بۆ وەرگرتنی کارە سەختەکانی لەمەو پاشیان وەك دەفەرموێ:

(٥)بێگومان بەم زوانە قسەی قورسو گرانت بەسەردادەدەین،

(٦) بە بێشکیش کە بێداری شەو زۆر بەهێزترە لەسەر وەرگرتنو تێگەیشتن لەو شتەی کە دەیخوێنێتەوەو قسەکانیش جوانترو ڕۆشنتر وەردەگیرێت تێیدا، چونکە کاتێکی ئارامەو بێ قەپ قاڵەو مرۆڤیش وشیارە لەو کاتەدا کە چی دەخوێنێتو ماناو مەبەستی چیە ئەمە لەلایەکەوە لەلایەکی ترەوە،

(٧) چونکە بێگومان لە ڕۆژدا تۆ بۆ کاروباری ژیانت هاتوچۆو گەڕانی درێژت هەیەو ناتوانیت ئەو قورئانەی کە بۆت دادابەزێت بیخوێنیو کاتەکانت لێ تەنگتر دەبێتەوە.

(٨) یادی پەروەردگارت بکەو بۆ بەندایەتی ئەو خۆت لە شتانی تر ببچڕە بە بچڕاندن،

(٩)پەروەردگاری ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوایە، کەهیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینەی تر نیە بێجگە لەئەو زاتە، جا تۆش هەر ئەو بکە بە پشتیوانو زامنی خۆت.

(١٠) خۆت بگرە لەسەر ئەو قسە نا پەسەندانەی کە ئەوان دەیکەنو وازیان لێ بهێنەو وەڵامیان مەدەرەوە بە وازهێنانێکی جوان،

(١١) سا واز لە منیش بهێنە لەگەڵ ئەو بێ باوەڕانەی کە خاوەنی خێروبێرن تۆکەمێك ماوەیان پێبدە،

(١٢)بەبێگومان ئێمە تۆڵەی سەختو دۆزەخمان لایە.

(١٣)جاخواردنێکیش کە لە ناخۆشیدا لە قوڕگدا گیردەبێتو سزایەکی بەژانیش بۆستەمکاران و سپڵەو خوانەناسان. ئەوەش کەی؟

(١٤)ئەو ڕۆژەی کە زەوی دێتە حەشۆکانو چیاکان دەبن بە تەپۆڵکەی لی خزۆك کە هەر لەخۆیەوە دێتەخوار پاش ئەوەی کە ئەوچیابە هێزو ئەو بەردە ڕەقەبون، پاش ئەوەیش دەبێت بە تۆزو با دەیباتو هەمو چاڵو چۆڵەکانی زەوی پێ پڕدەکاتەوە وەکو لە سورەتی (طه)دا باسی فەرمو. جا پاش ئەوروداوە گرنگە نەمانی گیانلەبەرو زیندوکردنەوەیانو بگرەو بەردەو نامەی کردارەکانو پاشان بەبەهەشت یان دۆزەخ کۆتای بەم کێشەیەدێت. ئینجا دێتەوە سەر باسی پێغەمبەرایەتیو دەفەرموێ:

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿٢٠﴾

٧٤ سُورَةُ المُدَّثِّرِ ٥٦

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَٱلرُّجْزَ فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِى ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُۥ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُۥ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ لِءَايَٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُۥ صَعُودًا ﴿١٧﴾

(١٥) بێگومان ئێمە پێغەمبەرمان نارده لای ئێوە کە شایەت بێت لەسەرتان هەروەکو چۆن بۆ لای فیرعەون موسا پێغەمبەرمان عليه السلام نارد.

(١٦) جا فیرعەون سەرپێچی لە فەرمانی ئەو پێغەمبەرە کرد ئەوسا ئێمەش بە گرتنێکی توند گرتمانو لە دەریای نیل پاش ڕزگاربونی موساو پەیڕەوانی خۆیو پەیڕەوانیمان خنکاند ، جا ئێوەیش ئاگاتان لەخۆتان بێتو لە فەرمانی ئەم پێغەمبەرەتان دەرنەچن ئەگینا بەر تۆڵەو غەزەبی من دەکەونو وەکو فیرعەون دوچاری ڕۆژی ڕەشی خۆتان دەبن.

(١٧) ئەگەر بێباوەڕبن چۆن خۆتان دەپارێزن لە ڕۆژێك کە مندالّی تازە لەدایکبوی تێدا سەر سپی دەکات لە ترسا، پێغەمبەرمان ﷺ لەباسی هاتنی قیامەتدا دەفەرموێ: { ثُمَّ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا أَصْغَى لِيتًا وَرَفَعَ لِيتًا قَالَ وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ قَالَ فَيَصْعَقُ وَيَصْعَقُ النَّاسُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ أَوْ قَالَ يُنْزِلُ اللَّهُ مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ أَوْ الظِّلُّ نُعْمَانُ الشَّاكُّ فَتَنْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ثُمَّ يُقَالُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ قَالَ ثُمَّ يُقَالُ أَخْرِجُوا بَعْثَ النَّارِ فَيُقَالُ مِنْ كَمْ فَيُقَالُ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةً وَتِسْعِينَ قَالَ فَذَاكَ يَوْمَ يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا وَذَلِكَ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ /مسلم وغيره/ پاشان فودەکرێت بەکەڵەشاخدا، جا هەرکەس بیستی لایەکی ملی نزم دەکاتەوە بۆ بیستنو لایەکەی تری بەرزدەکاتەوە، فەرموی: یەکەم کەسێك کەدەیبیسێت پیاوێکە کە خەریکی چاك کردنی حەوزی حوشترەکەیەتی، فەرموی: جا بێهۆش دەکەوێتو دەمرێتو خەڵکیش بەدوای ئەودا دەمرن، پاشان الله بارانێك دەنێرێ یان فەرموی: دادەبەزێنێ هەروەك بارانێکی ورد یان وەك سێبەرێك (نوعمان کەوتوەتە دوودڵیەوە.لەراستیدا مانای بەبارانی ورد رێك ترە لەگەل ریوایەتەکانی تردا) جا لەو بارانەوە لەشەکانی خەڵك دەڕوێتەوە، پاشان جارێکی تر فوی پێدا دەکرێتەوە، جا لەودەمەدا کتوپڕ هەڵدەسنەوە لەپاشان دەوترێت: ئەی خەڵکینە ئامادەبن لەپێشگای پەروەردگارتانداو بوەستن بێگومان پرسیارتان لێدەکرێت، فەرموی: پاشان دەبێژرێت: بەشی ئاگر دەر بهێنن، جا دەوترێت: لەچەند؟ ئەوسا دەوترێت:لەهەمو هەزارێك نۆسەدو نەوەدو نۆ کەس(واتە لەهەزار کەس یەك کەس بەهەشتی دەبێت)فەرموی:جائەو کاتەیە﴿ئەو ڕۆژەی کەمناڵ سەر سپی دەکات﴾وەئەوە﴿ئەو ڕۆژەیە کەلاقی بۆروت دەکرێت﴾.

(١٨) بە هاتنی ئەو ڕۆژە ئاسمان شەق دەبات، (ئەمە بەڵێنی خودایەو) بەڵێنی ئەویش جێ بەجێکراو دەبێتو گەڕانەوەو نەهاتنەدی نیە.

(١٩) بەڕاستی ئەم سورەتە ئامۆژگاریەکی گەورەیە، جا ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێیە با بەرەو پەروەردگاری خۆی ڕێگا بگرێتەبەر ئەوسا ئەوە سەرئەنجام بە پەروەردگاری خۆی دەگاتو پاداشتی چاکەکانی لەو زاتە گەورەیە وەردەگرێت، ئینجا کۆتایی سورەتەکە پەیوەند دەداتەوە بە سەرەتایەکەیەوە کە باسی شەو نوێژ بو دەفەرموێ:

(٢٠) بێگومان پەروەردگارت دەزانێت کە بێگومان تۆو هەندێك لەو کەسانەش کە لەگەڵ تۆدان هەستاون بۆ شەونوێژ نزیك بە دووبەش لە سێ بەشی شەو ونزیك بەنیوەیو نزیك بە سێ یەکیو خوا هەر خۆیەتی ئەندازەی شەو و ڕۆژ دیاری دەکات، کە دەزانێت ئێوە هەرگیز بۆتان ناژمێررێت ، جا لەسەری سوك کردنو چاوپۆشی لێکردن ، ئەوسا بەو ئەندازەی کە دەتوانن لە شەونوێژدا لە قورئان بخوێنن، ئەو دەزانێت بەڕاستی لێتان نخۆش دەکەوێت، هەندێکتان بۆ بەدەست هێنانی ڕۆزی الله بەملاو بەولای زەویدا دەڕۆن، هەندێکیشتان شەڕ دەکەن لە ڕێگای بەرزکردنەوەی ئایینی اللهدا، جا بەو ئەندازەی کە دەتوانن ئەوەندە لەو قورئانە بخوێننو نوێژ بکەنو زەکات بدەنو قەرزی جوان بە الله بدەن، واتە ماڵ ببەخشن لە ڕێگای اللهداو ئەوەی کە پێشی دەخەن لە چاکە بۆ خۆتان لە پاشەرۆژدا لەلای الله دەستتان دەکەوێتەوە کە ئەوە چاکترەو گەورەترە لەبارەی

پاداشتەوەو داوای لێخۆشبون بکەن لە ﷲ، بێگومان کە ﷲ زۆر چاوپۆشیکەرو بێنیهایەت میهرەبانە، لە فەرموودەی سەحیحدا هاتوە کە پێغەمبەرمان ﷺ فەرویەتی:{أَيُّكُم مَالُهُ أحبُّ إِلَيهِ مِن مَالِ وَارِثِهِ/ کامتان ماڵی خۆتانتان لە ماڵی واریس زیاتر خۆشدەوێت؟ وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ هیچکام لە ئێمە نیە مەگەر ماڵی خۆی زیاتر خۆش بوێت لە ماڵی واریسی. فەرموی:{أعلِمُوا مَا تَقُولُون؟/ ئایادەزانن چی دەڵێن؟ وتیان: هەر ئەمە دەزانین ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ، فەرموی:{إنَّمَا مَالُ أحدِكُم مَاقَدَّمَ وَمَالُ وَارِثِهِ مَاأخَّرَ/ النسائي، صحيح الألباني/ ماڵی هەریەك لە ئێوە ئەوەیە کە لە پێش مردنی خۆیدا لە چاکەدا خەرجی کردوە، وە ئەوەی پاش خۆی ماڵی واریسیەتی}.

سورەتی موددەسیر ٧٤ — ٥٦

سورەتی موددەسیر کە سورەتی حەفتاو چوارەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە ، بەقسەی هەموانو پەنجاو شەش ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی دووهەمەو پاش سورەتی (العلق) و پێش (المزمل) دابەزیوە.

جا بیری کوڕی عەبدوڵا دەڵێت: بیستم لەپێغەمبەرەوە ﷺ کە لە بارەی بچڕانی وەحیەوە قسەی دەکرد جا لەباسەکەیدا فەرموی: {بَيْنَمَا أنَا أمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ رَأسِي فَإذَا المَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحَرَاءَ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ فَجَئِثْتُ مِنْهُ رُعْبًا فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَدَثَّرُونِي فَأنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ﴾إِلَى ﴿فَٱهْجُرْ﴾ قَبلَ أنْ تُفرَضَ الصَّلاةُ /الترمذي،صحيح الألباني/ لەکاتێدا کەدەرۆیشتم دەنگێکم لەئاسمانەوە بیست ، جا سەرم بەرز کردوە دیم ئەو فریشتەیەیە کە لە ئەشکەوتی حەرا دا هات بۆلام کە لەنێوان ئاسمانو زەویدا لەسەر کورسیەك دانیشتوە ، جا لەترسی ئەو بە ئەژنۆدا کەوتمو ئەوکاتەی کە گەڕامەوە وتم داپۆشن، داپۆشن، جادایان پۆشیم ، ئەوسا خوای دەسەڵاتداری گەورە ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ﴾ إِلَى ﴿فَٱهْجُرْ﴾دابەزاند پێش ئەوەی کەنوێژ فەرزبکرێت} قَالَ: أبُوسَلَمَةَ: وَالرُّجزُ الاوثان – ثُمَّ حَمِيَ الوَحيُ وَتَتَابَعَ/ئەبو سەلەمە دەڵێت: الرُجزَ: واتە بتەکان- پاشان گەرمەی وەحی دەستی پێکردو یەك بەدوای یەکدا دەهات}.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئەی ئەو کەسەی کە خۆت داپۆشیوە بە پۆشاکی خۆتو دەلەرزیت لەبەرئەوەی کە وەحیت بۆ هاتوە.

(٢) هەستە، جا خەڵکی بترسێنە بەسزای ﷲ ئەگەر باوەڕ نەهێنن. بە هاتنی ئەم سورەتە پێغەمبەر ﷺ وەکو پێغەمبەر بو، بو بە گەیەنەرو پەیام ڕەسێنیش (الرَسول) چونکە هەر کەسێك لەلایەن خواوە پەیامی بۆ هات ئەوە (نبی)یەو ئەگەر فەرمانی گەیاندنی بەسەردا درا ئەوە (رسول)یشە واتە: هەمو رەسولێك نەبیە بەڵام مەرج نیە هەمو نەبییەك رەسول بێت.

(٣) سا پەروەردگاری خۆت بە گەورە ڕا بگرەو دوورکەوە لەو وەسفانەی کە بت پەرستان بۆی دادەنێن لە هاوبەشو هاوسەرو منداڵو کچ.

(٤) جا پۆشاکەکانیشت پاك بکەرەوە، چ پۆشاکی مادی بێت یان خووڕەوشت بێت یان خێزانو ماڵەوە بێت یان پاكو خاوێنی ناو دەرون بێت، چونکە بێگومان پاكو خاوێنی هەمویان پێویستە لەسەر خۆیو ئومەتەکەیشی.

(٥) ئەوسا لەسەر دورکەوتنەوە لە بتەکان بەردەوامو خۆ ڕاگربە بەوشێوەی کە فەرمانت بەسەردا دەدرێت.

(٦) جا چاکە لەگەل خەڵکدا نەکەیتو چاوەڕوانی پاداشتی زیاتری لێ بکەیت، ئەوە بۆ پێغەمبەر ﷺ قەدەغەبوە ، بەڵام لەناو ئومەتەکەیدا ئەوە قەدەغە نیە ، چونکە پێغەمبەر ﷺ هەمو شتێکی چاکەیە بۆخەڵك، جا ئەگەر چاوەڕێی پاداشتی زیاتریان لێ بکات باریان گران دەبێتو لەوانەیە لێی نزیك نەبنەوە ، بۆیە ﷲ داوای لەو کردوە کە ئەو چاوەڕوانیە لە خەڵك نەکات. چەندین مانای تر کراوە کە ئەمەیان نزیکترە. والله أعلم.

(٧) جا بۆ ڕازی کردنی پەروەردگارت لەسەر ئێشو ئازاری ڕێگای بانگەوازەکەت خۆڕاگربەو پەلە مەکەو نائومێد مەبە.

(٨) هەر کاتێك فو کرا بە کە لەشاخدا. لەبەهزی کوڕی حەکیمەوە هاتوە کە وتویەتی: { أَمَّنَا زُرَارَةُ بنُ أوفَى ﷺ فِي مَسْجِدِ بَنِي قُشَيْرٍ فَقرَأ المُدثر فَلمَّا بَلَغَ فَإذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ خَرَّ مَيِّتًا /الحاكم، صحيح الألباني/ زورارەی کوڕی ئەبوئەوفا ﷺ لەمزگەوتی بەنی قوشەیردا ئیمامەتی بۆکردین جا موددەسیری خوێند کە گەیشتەبە﴿ فَإِذَا نُقِرَ فِى ٱلنَّاقُورِ / هەر کاتێك فو کرا بە کەڵەشاخدا﴾ کەوتومرد}.

(٩) جا ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی زۆرسەختە.

(١٠) لەسەر خوانەناسان ئاسان نیە. چونکە هەر لەناو سزادان و بە هیچ شێوەیەکیش لێی رزگار نابنو هەمونەخشە و پیلانەکانیان لە دژی خواو ئایینو پێغەمبەرانو پەیڕەوانیان

إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيۡفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيۡفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدۡبَرَ وَٱسۡتَكۡبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ يُؤۡثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا قَوۡلُ ٱلۡبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصۡلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبۡقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٞ لِّلۡبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيۡهَا تِسۡعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾ وَمَا جَعَلۡنَآ أَصۡحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةٗۙ وَمَا جَعَلۡنَا عِدَّتَهُمۡ إِلَّا فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ لِيَسۡتَيۡقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ وَيَزۡدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِيمَٰنٗاۙ وَلَا يَرۡتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۙ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ وَٱلۡكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلٗاۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُۚ وَمَا يَعۡلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَۚ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكۡرَىٰ لِلۡبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا وَٱلۡقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّيۡلِ إِذۡ أَدۡبَرَ ﴿٣٣﴾ وَٱلصُّبۡحِ إِذَآ أَسۡفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحۡدَى ٱلۡكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرٗا لِّلۡبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَتَقَدَّمَ أَوۡ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّٰتٖ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمۡ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُواْ لَمۡ نَكُ مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمۡ نَكُ نُطۡعِمُ ٱلۡمِسۡكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلۡخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلۡيَقِينُ ﴿٤٧﴾

ئاشکرا دەبێتو ناتوانن حاشای لێ بکەن، ئیتر چۆن سەخت نیە؟ جا ﷲ دەفەرموێ:

(١١) وازم لێ بێنە بۆ ئەو کەسەی کە بە تەنهایی دروستم کردووە کەچی ئەو هاوبەشم بۆدادەنێت.

(١٢) خۆ داراییەکی زۆریشم پێداوە؛

(١٣) وە چەندین کوڕم پێداوە کە هەمیشە لەلای ئامادەن بۆ پاراستنو خزمەتکردنی.

(١٤) ئامادەم کردووە هەمو شتێك بۆی بە ئامادەکرنێکی تێروتەسەل کەچی دژایەتیم دەکات؟!

(١٥) پاشان لەگەل ئەو هەمو سپڵەییو خوانەناسیەیدا هێشتا بەتەمایە بۆی زیاد بکەم؟!

(١٦) نەخێر شتی وا نابێتو تازە زیاتری پێنادەم، چونکە بەڕاستی ئەو دوژمنایەتی نیشانەکانی ئێمە دەکات، کەواتە لاساری خۆی بوەتە هۆی لەناوچونو نان بڕانیو ئێمە ستەممان لەو نەکردوە.

(١٧) بەم زوانە توشی سزای گەورەو توندی وای دەکەم بەناویدا بەرزبێتەوە، کەسێك کەهیچ هەرەشەیەکیشی لەسەر نەبێت ئەگەر بیەوێت بەشوێنێکدا سەرکەوێت دوچاری ماندویو هەناسە تەنگی دێت، ئەی ئەگەر ئەو کەسە بە ناو ئاگرداو لەسەریەوە چرەدوکەڵ هەبێت وبەچیای ئاگردا سەری بخەن دەبێ حاڵی چۆن بێت؟

(١٨) بێگومان ئەو بیری کردەوەو قسەکانی پێغەمبەری ﷺ هەڵسەنگاندو نەیدەزانی چی بڵێ.

(١٩) بەر نەفرینو سزا کەوێت چۆنی هەڵسەنگاندوە.

(٢٠) پاشان بەر نەفرینو سزا بکەوێت چۆنی لێکداوەتەوە.

(٢١) پاشان تەماشای کرد هەر سەری لە هیچ دەرنەچوو.

(٢٢) پاشان ڕووی گرژ کردو زۆر سپڕایە خۆیو نەیدەزانی چی بڵێت.

(٢٣) پاشان پشتی تێکردو خۆی بە گەورە گرتو نەیویست خۆی لەپێش چاوی قورەیش بشکێنێت.

(٢٤) ئەوسا وتی: ئەمە هەر جادویەکی کۆنەو محمد هێناویەتی.

(٢٥) ئەمە هەر قسەی مرۆڤە، ئەوکەسەی ئەم قسانەی کردوە وەلیدی کوڕی موغیرەی مەخزومیە کە یەکێك لە سەرۆکەکانی ئەو کاتەی قورەیش بووە ، کە چووە ماڵی ئەبوبەکری سدیقو لەبارەی قورئانەوە پرسیاری لێکردووە ، جا کاتێك ئەو باسی قورئانی بۆ کردووە هاتوەتە ناو قورەیشو وتویەتی کوڕی ئەبوکەبشە شتێکی سەیر دەڵێت! بەخوا ئەوە نە هەڵبەستەو نە جادوەو نە قسەی بێ سەروبەری شێتە، بێگومان ئەو قسەیە قسەی خودایە. جا کاتێك چەند کەسێکی قورەیش ئەمەیان لێ بیست کەوتنە یەك خوێندنەوەو وتیان: بەخوا ئەگەر وەلید لەم دینەی قورەیش هەڵبگەڕێتەوەو بچێتە سەر دینی کوڕی ئەبوکەبشە هەمو قورەیش پەیڕەوی دەکەنو دەچنە سەر ئەو دینە، جا کاتێك ئەبوجەهلی کوڕی هیشام بیستی، وتی: من ئەوەتان بۆ چارە دەکەم، هەستا چووە لای ماڵی وەلیدو پێی وت: ئایا نەتبینی کە گەلەکەت خێرو سەدەقەت بۆ کۆدەکەنەوە؟ جا وتی: ئەی من لە هەمویان سەروەتو سامانو منداڵم زۆرتر نیە؟ ئەبوجەهل وتی: دەڵێن: ئەو کابرایە دەچێت بۆ لای ئەبوقوحافە تا خواردنێکی دەستکەوێت، جا وەلید بەم قسەیە ڕقی هەستاو وتی: ئایا هۆزەکەم ئەم قسە دەکەن؟! دەسا سوێند بە ﷲ نە نزیك دەبمەوە لە ئەبوقوحافەوە نە لە عومەرو نە لە کوڕی ئەبوکەبشەوەو قسەکەشی هەر جادوەو دەست بەدەست بە محمد گەیشتوە ، جا ﷲ ئەم ئایەتانەی نارد بۆ پێغەمبەرەکەی ﷺ لەئایەتی: ﴿ذَرۡنِي وَمَنۡ خَلَقۡتُ وَحِيدٗا﴾ هەتا ﴿لَا تُبۡقِي وَلَا تَذَرُ﴾/البيهقي،صحيح السيرة/ ئینجا دەفەرموێ:

﴿٢٦﴾ بەم زووانە دەیخەینە ناو سەقەرەوە.

﴿٢٧﴾ جا تۆ نازانیت سەقەر چیە؟

﴿٢٨﴾ سەقەر نە هیچ شتێك لە گۆشتو دەمار دەهێڵێتو نە وازیشی لێدەهێنێت بەڵام نامرێتو هەمیشە بۆی چاك دەکرێتەوەو دەسوتێنرێت.

﴿٢٩﴾ پێستی هەڵدەقرچێنێتو دەیسوتێنێت.

﴿٣٠﴾ نۆزدە فریشتەی گەورەو دڵڕەق فەرماندارن لەسەر ئەو سەقەرە.

﴿٣١﴾ خۆ ئێمە جگە لە فریشتەکان کەسانێکی ترمان نەکردوە بە فەرماندارى ئاگرو ژمارەی ئەوانمان (بە نۆزدە) داناوە هەر بۆ تاقیکردنەوەیە کە بۆ ئەو کەسانەی کە خوانەناسن، تا ئەوانەی کە پەڕاویان پێدراوە دڵنیابن لەڕاستی پێغەمبەر ﷺ چونکە ڕێکە لەگەڵ ئەوەی کە بۆ ئەوان هاتوە، وەتا باوەڕدارانیش باوەڕەکەیان زیاتر ببێت، تا نە ئەوانەی کە پەڕاویان پێدراوەو نە باوەڕداران گومانیان نەمێنێت لە ڕاستیو دروستی محمد ﷺ و پەیامەکەیدا، وە تا ئەوانەی کە دڵنخۆشنو ئەوانەش کە خوانەناسن بڵێن: مەبەستی ﷲ چیە لەم نمونانەدا (وبۆچی باسی مێشولەو جاڵجاڵۆکە دەکات؟!) هەروەها خودا باسدەکاتو نمونەش دەهێنێتەوەو ئەو کەسەی کە ئارەزۆی لێبێت سەری لێ تێکدەدات، ئەو کەسەش کە ئارەزۆی لێبێت خۆشبەختی دەکات بە ڕێنمویەکانیو سەربازانی پەروەردگارت (ئەوەندە زۆرە کەس ژمارەیان نازانێت) مەگەر هەر ﷲ خۆی بزانێت، ئەم سەقەرەیش (دۆزەخ) هەر بۆ بە بیرهێنانەوەیە بەڵکو لەو سزایە بترسنو ڕێگای ڕاست هەڵبژێرن، لە فەرمودەیەکدا کە ئیمامی مسلمو ترمزی هێناویانە هاتوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: {يُؤتَى بِجَهَنَّم يَومَئِذٍ لَهَا سَبعُونَ ألفَ زَمَامٍ مَعَ كُلِّ زَمَامٍ سَبعُونَ ألفَ مَلَكٍ يَجُرُّنَهَا/ ئەو کاتە دۆزەخ دەهێنن حەفتا هەزار هەوساری هەیەو لەگەڵ هەر هەوسارێکدا حەفتا هەزار فریشتەیە کە ڕایدەکێشن} .

﴿٣٢﴾ وانیە کەدین دژمنان دەیڵێنو سوێند بە مانگ ئەم قورئانە قسەی خودایە.

﴿٣٣﴾ سا سوێند بە شەو ئەو کاتەی کە پشتی تێدەکاتو بۆی هەڵدێ.

﴿٣٤﴾ جا سوێند بە بەرەبەیانی ئەو کاتەی کە دەردەکەوێتو زاڵدەبێت بەسەر تاریکیدا.

فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍۭ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

سُورَةُ القِيَامَةِ

٧٥ — ٤٠

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُۥ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّىَ بَنَانَهُۥ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ ٱلْإِنسَٰنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلْقِيَٰمَةِ ﴿٦﴾ فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا۟ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ ٱلْإِنسَٰنُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾

﴿٣٥﴾ بەبێگومان ئەو ئاگرەبەتینەی سەقەر یەکێکە لە شتە گەورەکان.

﴿٣٦﴾ کەترسێنەرە بۆگشت مرۆڤ.

﴿٣٧﴾ بۆ ئەو کەسەی لەئێوە کە دەیەوێت بەرەو پێش بڕواتو ڕاستی بناسێتو پەیڕەوی بکاتو بگات بە بەهەشت یان ئەوەی کە دەیەوێت خۆی دوابخاتو خەریکی خراپە بێتو بچێتە دۆزەخ.

﴿٣٨﴾ هەمو کەسێك وا لە بارمتەی ئەوەی کە کردویەتی.

﴿٣٩﴾ جگە لە یارانی دەستە ڕاست.

﴿٤٠﴾ کە لەناو باخاتێکی زۆرو زەبەنەدان.

﴿٤١﴾ کە لەبارەی ستەمکارانەوە پرسیار دەکەن (و دەڵێن:)

﴿٤٢﴾ چی ئێوەی کێشاوە بۆ ناو سەقەر؟

﴿٤٣﴾ وتیان: ئێمە نوێژ نەکەر بوین.

﴿٤٤﴾ جاخواردنمان بە نەداران نەدەدا.

﴿٤٥﴾ وە لەگەڵ خەڵکی سەرگەرم بە گاڵتەوگەفو پڕوپوچەکاندا بوین.

﴿٤٦﴾ خۆباوەڕیشمان بە ڕۆژی قیامەت نەبو.

(٤٧)هەتا مردین ئەو کاتە گەیشین بە یەقینو دڵنیابوین ئەوەی کەپێغەمبەران وتبویان هەموراستە ، بەڵام تازە چی سودێکی هەیە بۆیان خۆ زۆریش نابات لەناو سەقەردان.

(٤٨)جا تکای تکاکاران لەو ڕۆژەدا هیچ سودێك بەوان ناگەیەنێ، ئینجا قورئان دەمانهێنێتەوە بۆ دنیا، وەکو ئەوە بڵێ بیربکەرەوە تا بەو ڕۆژە ڕەشە نەگەیشتوی فریای خۆت بکەوەو دەفەرموێ:

(٤٩)جا ئەوە بۆچی ئەوان لەم ئامۆژگاریە پشت هەڵدەچەرخێنن؟

(٥٠)ئەوانە هەروەکو ئەو کەرەکێویانە وان،

(٥١)کە لە ترسی شێر هەڵدێن. ئەوانیش ئاوا لە قورئان هەڵدێن؟!

(٥٢)نەك هەر ئەوەیش، بەڵکو هەمو کەسێك لەوان دەیەوێت چەندین پەڕەی بلاوکراوەی لەلایەن خوداوە پێبدرێت کە فەرمانی پێ بکات بۆ پەیڕەوی کردن لەو پێغەمبەرە ﷺ.

(٥٣)شتی وا نابێت، بەڵکو ئەوان لە قیامەت ناترسن بۆیە ئاوەها بێباکن لە دژایەتی ئاییندا .

(٥٤)باش بزانن، کە ئەو قورئانە ئامۆژگاریە.

(٥٥)ئەوسا هەر کەسێك ئارەزۆی لێبێ دەیخوێنێتو پەندی لێوەردەگرێت.

(٥٦) جا بیریش ناکەنەوەو نایخوێننەوە مەگەر خوا ئارەزۆی لێبێت، هەر ئەو زاتەیە کەشایستەی لێترسانەو هەر خۆیشی لایقە بەوەی کە چاوپۆشی بکات لە تاوانی بەندەکانی.

٧٥	سورەتی قیامە	٤٠

سورەتی قیامە کە سورەتی حەفتاوپێنجەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، چل ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سورەتی سی و یەکەمەو پاش سورەتی (القارعة) و پێش (الهُمزة) دابەزیوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بە ڕۆژی قیامەت کە ڕۆژی زیندوکردنەوەی هەمو گیانلەبەرانە بۆ حەشرو حیساب. پتی (لَآ) زیادە لێرەو لەسەر ئایەتی دوایشدا، هەندێك دەڵێن زیاد نیە بەڵکو ئەو پیتە بۆ دووپاتکردنەوەیە یان بۆ بەرپەرچدانەوەی قسەی بت پەرستانە کە پێیان وابو کە قیامەت نیە، واتە وانیە کە ئێوە گومانی دەکەن.

(٢) سوێند بەو نەفسەی کە زۆر سەرزەنشتکەرە. ئەم جۆرە نەفسە باشەو نەفسی باوەڕدارە، چونکە باوەڕی بە حەشرو حیساب هەیە بۆیە زۆر سەرزەنشتی خاوەنەکەی دەکات لەسەر ئەو ئیشە ناپەسندانەی کە دەیانکات بەو هۆیەوە نەفسێکی باشەو خوا سوێندی پێدەخوات، پێغەمبەریشﷺ دەفەرموێ: {مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَذَلِكُمْ الْمُؤْمِنُ / الترمذي، صحجه الألباني/ هەرکەسێك چاکەکەی دڵخۆشی کردو خراپەکەی دڵتەنگی کرد ئەوسا ئەوە باوەڕدارە} ئینجا دەفەرموێ:

(٣)ئایا مرۆڤ وا گومان دەبات کە ئێمە ناتوانین ئەو ئێسکە رزیوانە کۆبکەینەوە؟

(٤) وانیە ئەوەی کە ئەوان بۆی دەچن، زیندوی دەکەینەوەو دەسەلاتی ئەوەشمان هەیە کە سەر ئەنگوشتەکانیشی ڕێكوپێك بکەینەوە (کە ئەمەش یەکێکی ترە لە موعجیزە زۆرو زەبەنەکانی قورئان کە لێرەدا باسی سەرئەنگوشتی کردوە، چونکە ئێستا دەرکەوتوە کە ئەو هەمو مرۆڤە لەو سەر زەویە دایە هیچ کەسێك سەر ئەنگوشتی لەوی تر ناچێت، ئەمە ئەگەر قسەی خودای زاناو دانا نیە پێغەمبەرێکی نەخوێندەوار زیاتر لە هەزارو چوار سەد ساڵ لەمەو پێش چۆن ئەمەی زانیوە کە دروستکردنەوەی سەرئەنگوشت کارێکی زۆر سەختو گەورەیەو جگە لە خودا لە توانای کەسی تردا نیە؟! ئینجا دەفەرموێ:

(٥) نەخێر، مرۆڤ هەرچەند ئامۆژگاری بکرێت ئەو هەر دەیەوێت پاشەڕۆژی خۆی خراپ بکات.

(٦)دەپرسێت کەی ئەو ڕۆژەی قیامەت دێت؟ گاڵتە بەو قسەیە دەکاتو باوەڕی بەو ڕۆژە نیە، جا پەروەردگار لە وەڵامیدا دەفەرموێ:

(٧) جا ئەو کاتەی کە چاو لە ترسانا ئەبڵەق دەبێت چونکە چاوی بەو ڕۆژە دەکەوێت کە باوەڕی پێی نەبوە.

(٨) جا کاتێك کە ڕوناکی مانگ نامێنێت.

(٩) ئەوکاتەی کە ڕۆژو مانگ کۆکرانە . کەوەکو یەکیان لێ هات لە نەمانی ڕوناکیاندا یان ئەو کاتەی کە هەردووکیان لە ڕۆژئاواوە هەڵدێن کە ئیتر ئەو کاتە تەوبە وەرناگیرێت.

(١٠)ئەو ڕۆژە مرۆڤ دەڵێت: ڕێگای ڕاکردن کوا؟ بۆ کوێ ڕابکەمو پەنا بۆ کوێ ببەم؟

(١١)وانیەو جێگای ڕاکردن نیەو ئەو ڕۆژەش هەر دێت.

(١٢)ئارامگا هەرلەلای پەروەردگارتە و پەناگاو جێگای ڕاکردنی تر بۆ کەس نیە، دەبێت بە خۆیو بە نامەی کردارەکانیەوە لەبەر دەمی دادگای خودا دا ئامادەبێت.

(١٣) ئەو ڕۆژە بە مرۆڤ دەوترێت کە چی پێش خستوە بۆ قیامەتیو چ شتێکیشی لێ بەجێماوە؟ واتە هەواڵی تەواوی کردەوەکانی لە چاكو لەخراپ پێدەردرێت.

(١٤) نەخێر ئەگەر ئەوەش نەبوایە، هەر مرۆڤ بۆ خۆی زۆر شارەزای خۆیەتیو چاك خۆی دەناسێت.

تای مودەوەرەی (ة) ی ﴿بَصِيرَةٌ﴾ بۆ مبالەغەیە وەکو (علاّمَة/ زۆر زانا) وایە".

(١٥)خۆ ئەگەر دەیانو سەدان بەهانەیش بهێنێتەوە هیچ سودێکی نابێت. چونکە تاوانەکانی هەموی بە تۆمارکراوی و تەسجیل کراوی و وێنەگیراوی لەپێش دەمیدا دادەنرێتو ناتوانێت حاشا لە هیچی بکاتو شایەتەکانیشی هەمویان بەخۆیەوەن، دەستو زمانو لاقو لاشەیەتیو هەمویان لێی دێنە قسەو شایەتی لەسەر دەدەن. ئینجادێتەسەر باسی پێغەمبەرایەتی، پێغەمبەرمان ﷺ لەسەرەتای وەحی دا زۆر سوربو لەسەر لەبەرکردنی ئەم قورئانەو زۆر بە پەلەبو نەوەك لەبیری بچێتەوە، جا هەرکە جبرئیل دەیخوێند ئەویش بەپەلە لەگەلیدا دەیخوێند، بەلاّم پەروەردگاری میهرەبان ئەم بارەی لەسەر سوك کردو فەرموی:

(١٦) هیچ تەکانێك بە زمانت مەدە بۆ ئەوەی پەلەبکەیت بە خوێندنی ئەم قورئانە لەوکاتەی کە پێت دەوترێ واتە، ترسی لەبیرچونەوەت نەبێت.

(١٧) چونکە بەڕاستی ئێمە ئەو قورئانە کۆدەکەینەوەو بۆت دەخوێنینەوە.

(١٨) جا هەر کاتێك ئێمە خوێندمانەوە بۆت لەڕێگای جبرەئیلەوە ئەوسا تۆیش بەدوای خوێندنەوەی ئەودا بڕۆو لەکاتی خوێندنیدا تەنها گوێ بگرەو بێدەنگ بە و قسە مەکە. ئەمەش ئامۆژگارییەکی بەنرخە بۆراهێنانی قوتابی لەکاتی وانەوتنەوەی مامۆستایدا. ئینجا دەفەرموێ:

(١٩)پاشان شیکردنەوەو ڕۆشنکردنەوەی لەسەر ئێمەیەو ترسی لەبیرچونەوەت نەبێت، ئەم چەند ئایەتە بەقسەی لابەلا (المعترضة) حیسابەو بۆنەی زۆر وتراوە لە تەفسیرەکاندا، بەلاّم من پێم وایە پێویست بەو دوور ڕۆیشتنە نیە، چونکە پێغەمبەرمان ﷺکە ئەم سورەتەی تا ئەو ئایەتە بەهۆی جبرەئیلەوە بۆ خوێنراوەتەوە زۆر سوربوە بۆلەبەر کردنیو هەر لەگەڵ خوێندنی ئەودا (وەکو باسمان کرد) خوێندویەتی خودایش بەو چەند ئایەتانە ئامۆژگاری کردوەو ئەو ترسەی لەسەر دڵی لابردوە، پاشان چوەتەوە سەر مەبەستەکە کە باسی پاشەڕۆژە کە یەکێکە لە سێ بناغە بنەڕەتیەکەی ئیسلام (الْمَبْدَأ وَالنُّبُوَّة وَالْمِيعَاد /سەرەتاو پێغەمبەرایەتیو کۆتایی) لەڕاستیدا ماوەی سیانزە ساڵی پێغەمبەرمان ﷺ بە چەسپاندنی ئەو سێ شتەوە خەریك بووە سورەتە مەکەییەکان بەزۆری هەر قسە لەسەر ئەو سێ بابەتە دەکەنو ئەم سورەتەش یەکێکە لەو سورەتە مەکەییانەو باسی قیامەتو پاشەڕۆژ دەکات (الْمِيعَاد) ، جا هەر چەند ئەوانە لاوازبن لەدڵی مرۆڤدا ئەوەندە ئەو مرۆڤە لەئایین دور دەکەوێتەوە، موسڵمانانی سەرەتای ئیسلام لەسەر ئەو سێ بناغەیە پەروەردەبون بۆیە بەو ژمارە کەمەوە نەترسانە ئەوپەیامەیان بەبێ زیادو کەم بەجیهان گەیاندو توانای بەرپەرچدانەوەی هەمو هێرشێکی دوژمنیان هەبو نەك لەمردن ترسیان نەبو، بەڵکو بۆ مردن لەڕێگای خودادا کێ بەرکێیان دەکرد، چونکە باوەڕیان بەو سێ بناغەیە باوەڕێکی ڕاستو بتەوو بەهێزبو، ئەوەبو پێغەمبەری خوا ﷺ کاتێ باسی بەهەشتی دەکرد یەکێك لەیارانی ئامادەی ئەوە نەبو کە سێ دەنکە خورما تەواوبکات ئەوسا بچێتە مەیدانەوەبۆ شەهادەت، لەڕاستیدا پێچەوانەکەیشی پێچەوانەیە وەك ئەمڕۆ خۆمان زیاتر لە یەك ملیاردو نیوموسڵمان بێجگە لەسەر شۆڕیو داماوی خاوەنی چین؟ بەچکەی موسڵمانەو لەوانەشە نوێژ کەرو ڕۆژو گریش بێت دژی خواو ئایینو موسڵمانان ئیشی پێ دەکرێتو شانازیشی پێوە دەکات؟! ئەمە لەبەر ئەوەیە لەسەرەوە فێری ئایین بوەولەبناغەیەوە هیچ نازانێتو

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

سُورَةُ الإِنسَانِ ٧٦ — ٣١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

لەبەر خۆشی دنیاوەمستبونی بەپلەو سامانەکەیەوە ئامادەیش نیە فێری ببێت! بەراستی موسیبەتێکی زۆر گەورەیە، جاوەرن گوێ لەخالقی خۆتان بگرن بزانن چی دەفەرموێ:

(٢٠) بزانن، یان نەکەن، کاری وا بکەن پشت بکەنە قورئان، بەلکوئێوە ئەودنیایەی کەبەپەلە لەدەستتان دەردەچێت ئەوەتان خۆشدەوێت‌وهەربەوەوە سەرگەرمن؛

(٢١) خۆ وازیشتان لە دوارۆژ هێناوەو ئیشی بۆناکەن کە هەر ئەوەش مالّی ئایندەتانە!

(٢٢) جا قیامەت کە هات، ئا لەو رۆژەدا کەسانێك هەن کە دەم‌وچاویان لەکەیف‌وشادمانیدا دەدرەوشێتەوە.

(٢٣) چونکە ئەوانە لەو رۆژەدا تەماشای پەروەردگاری خۆیان دەکەن، لە فەرمودەدا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {إِنَّكُم سَتَرَونَ رَبَّكُم عَيَاناً/البخاري/ بێگومان ئێوە بەم زوانە بە ئاشکرا پەروەردگاری خۆتان دەبینن}واتە، لە رۆژی قیامەتدا. وە چەندین فەرمودەی تر هەیەکە هەرئایەتەکە خۆی‌و ئەم فەرمودەیە بەسە بۆ خاوەن باوەڕان.

(٢٤) جا کەسانێکی تریش هەن کە دەم‌و چاویان مۆن‌و گرژە لەو رۆژەدا.

(٢٥) کە گومانی ئەوەش دەکەن کە سزای سەخت‌و پشت شکێنیان توش ببێت چونکە وەك وترا خۆیان چاك دەزانن چیان کێلّاوە.

(٢٦) ئەمانە هەر بیرناکەنەوە هەتا ئەو کاتەی کە مەرگ ناقیان دەگرێت‌و جوکەیان دەبڕێت.

(٢٧) جالەو کاتەدا دەبێژرێت: کێ هەیە نزاو دوعای بۆ بکات‌و یان کێ ئەم رۆحە بەرز دەکاتەوە؟ فریشتەی رەحمەت یان فریشتەی سزا؟ واتە لەو کاتەدا خزمانی نزیکی‌و ژیری تازە دەزانن ئەوە دەمرێت، باشترین قسەیان ئەوەیە کە بلّێن خوا رەحمی ئیمانی پێ بکات‌و فریشتەی رەحمەت گیانی دەرکات، چونکە هیچی تریان لە دەست نایەت بۆی لەو کاتەدا بێجگە لەوە، جا خوێنەری بەرێز خۆت بخەرە ئەو کاتەوەو کەمێك لە پاشەڕۆژی خۆت وردببەرەوەو بزانە تۆ دەبێ لەکام یەك لەو دووبەشانە بیت.

(٢٨) بەهەناسەدانی و بەرەبینگە پێکەوتنی دلّنیا دەبێت کە بێگومان ئەمە ئیتر جیابونەوەیە لە کەس‌وکارو خۆشەویستان‌و سەروەت‌و سامانی، هەرچییەکی هەبو نەیدا دەرمانی، دەبێ هەر بڕوات بۆلای یەزدانی، خۆ ئەو کاتەش دێتە بەرچاوی باری تاوانی‌و لەبەرزانی مەرگ نیەتی وچانی، شەیتانیش ئەوکاتە خۆی پیشان دەداتوەك هاوزمانی‌و دەبێ بەدۆستی گیانی بەگیانی‌و پێی دەلّێ سوجدەیەکم بۆببە گەر بەچاویشبێ ئەوسەختیەت دەڕواو دەکەویتە ئاسانی، خۆ ئەگەر وای کرد ئیتر ئەوەیە سەلبی ئیمانی، خواپەنامان بدات.

(٢٩) جا کابرای گیان گەیشتو بەگەرو، قاچەکانی بە دەوری یەکدا بادەخۆن چونکە تازە گیانی تێدا نەماوەو شل‌و خاودەبنەوە.

(٣٠) ئەو رۆژە هەر بەرەو خوایە جێگای پالّپێوەنانت خۆ متکردن‌و جێگای خۆ دزینەوەت نیە،

(٣١) چونکە هەرگیز نەباوەڕی بووە نە نوێژیشی کردوە. واتە، نە کرداری دلّی بووە نە کرداری لەشی‌و هیچ چاکەیەکی نەبوە نە بەنهێنی‌و نە بە ئاشکرا.

(٣٢) نەك هەر ئەوە بەلکو وتویەتی هاتنی قیامەتیش درۆیەو گوێی پێنەداوەو پشتی تێکردوە.

(٣٣) پاشان بە لارەولەنجەو خۆبادانەوە چوەتە لای خاوخێزانی لە دنیاداو پاشەڕۆژو حیسابو تۆڵەی بەڕاست نەدەزانی، ئینجا پەروەردگار ڕوی سەرزەنشتی تێدەکاتو دەفەرموێ:

(٣٤) بەڵێ شایستەیە بۆ تۆ ئاوا لە خۆت بایی ببیتو باوەڕ بە دروستکەری خۆت نەکەیت؛ سا هەرئەوە باشە بۆت؛

(٣٥)پاشان هەر ئەوە شایستەی تۆیە، سا هەرئەوە باشە بۆت؛ بەڕاستی ئەمە هەڕەشەیەکی زۆر توندە لەلایەن خالیقی مرۆڤەوە بۆ ئەو مرۆڤە بێباوەڕو نمەك نەناسو سپڵەیانە کە ڕێزی پەروەردگاری خۆیان ناگرنو بەندایەتی بۆ ناکەن، ئینجا دەفەرموێ:

(٣٦)ئایا ئەم مرۆڤە خوانەناسە پێی وایە هەر بە بێهودەیەو وازی لێ هێنراوە کە چی دەکات بیکاتو چۆنی پێخۆشە وەها بکاتو بەر حیسابو سزا ناکەوێت؟ جا ئەوخودایەی کە دانایە چۆن ئیشی بێسودی وادەکات؟

(٣٧) ئایا ئەوکەسە دڵۆپەیەك شەهوەت نەبوە کە فڕەدراوەتە ناو ڕەحمی دایکەوە؟

(٣٨)پاشان بوەتە خوێنێکی مەیو ئەوسا دروستیکرد، ئینجا ڕێکوپێکی کرد؟

(٣٩)جا لەوەش کردنی بە جوت نێرو مێ؟

(٤٠)ئایا زاتی ئاوەها ناتوانێت مردوان زیندو بکاتەوە؟ پیغەمبەرمان ﷺ هەرکات ئەم ئایەتەی دەخوێندەوە دەیفەرمو: {سُبحَانَكَ فَبَلَى/ ابوداود، صحححه الألباني/ واتە پاكو بێگەردی هەر بۆتۆیە جا چۆن ناتوانیت} بێگومانە کە مردو زیندوکردنەوە ئاسانترە لەو دروستکردنەی سەرەتا، دەی ئەگەر خۆت بە ڕۆشنبیرو لێزان دەزانیتو ئاگات لە سەرەتای دروستبونی خۆت هەیە ئیتر بۆچی دەبێت لە زیندوکردنەوەی دووبارە دوودڵ بیت؟ ئایا پێت وایە ئەو پەروەردگارەی کە دروستی کردویت ناتوانێت پاش مردن زیندوت بکاتەوە؟ جا پڕ بەدڵ بڵێ: سُبْحَانَكَ فَبَلَى.

سورەتی ئینسان ٧٦ - ٣١

سورەتی ئینسان کە سورەتی حەفتاو شەشەمی قورئانە، زۆربەی ڕاڤەکاران بەلایانەوە وایە کە لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، سیو یەك ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین نەوەدو هەشتەمین سورەتەو پاش سورەتی (الرحمان) و پێش (الطلاق) دابەزیوە، سورەتی (هل أتى)و(الدهر) یشی پێدەوترێت.

عەبدوڵای کوڕی عەباسو موقاتیلو کەلبی دەڵێن: لە مەدینەدا هاتووەتە خوارەوە، ئیمامی مسلم هێناویەتی کە پێغەمبەری خودا ﷺ: لە نوێژی بەیانی ڕۆژی جومعەدا لە ڕکاتی یەکەمدا (الم، تنزيل) سەجدەو لە ڕکاتی دووەمدا ﴿هَلۡ أَتَىٰ عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ﴾ ی خوێندوە.

بەناوی اللَّه ی زۆربەسۆزوبێنیهایەت میهرەبان

(١) بێگومان بەسەر مرۆڤدا ماوەیەك لەم ڕۆژگارە تێپەڕیوە کە ئەو شتێکی وانەبوە کەباسکرێت، لەبەر سوکیو لاوازی ئەم مرۆڤە، سەرەتا لە خاكو قوڕو قوڕی مچو و قوڕی وشك بوی وەکو: گۆزەو پاشان گیانی تێکراو ڕێزی لێنراو جارێکی تر اللَّه دروستکردنی مرۆڤی گواستەوە بۆ شێوەیەکی تر وەکو دەفەرموێ:

(٢) بێگومان ئێمە (پاش ئادەم) ئەم مرۆڤەمان دروستکرد لە دڵۆپەیەك ئاوی شەهوەتی تێکەڵاو لەئاوی پیاو و ئافرەت لە ڕەحمی ئافرەتدا، کەتاقی دەکەینەوە، جا کردومانە بە مرۆڤێکی بیسەرو بینەر تا ئایەتەکانی ئێمە ببیسێتو نیشانەکانی ئێمەی چاو پێبکەوێتو بە ئارەزۆی خۆی ڕێگای چاك یان خراپ بگرێت، تا لە ڕۆژی دواییدا هیچ بەهانەیەکی نەبێت .

(٣) بێگومان کە ئێمە ڕێگای ڕاستمان پیشانداوە، جا یان سوپاسگوزارو پەیڕەویکەری ڕێگای ڕاستە یان سپڵەو پێنەزانە، پێغەمبەری خوا ﷺ بەکەعبی کوڕی عوجرەی فەرمو: { أُعِيذُكَ بِاللَّهِ يَا كَعْبَ بْنَ عُجْرَةَ مِنْ أُمَرَاءَ يَكُونُونَ مِنْ بَعْدِي فَمَنْ غَشِيَ أَبْوَابَهُمْ فَصَدَّقَهُمْ فِي كَذِبِهِمْ وَأَعَانَهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ وَلَا يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ وَمَنْ غَشِيَ أَبْوَابَهُمْ أَوْ لَمْ يَغْشَ فَلَمْ يُصَدِّقْهُمْ فِي كَذِبِهِمْ وَلَمْ يُعِنْهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَهُوَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَسَيَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ يَا كَعْبَ بْنَ عُجْرَةَ الصَّلَاةُ بُرْهَانٌ وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ حَصِينَةٌ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ يَا كَعْبَ بْنَ عُجْرَةَ إِنَّهُ لَا يَرْبُو لَحْمٌ نَبَتَ مِنْ سُحْتٍ إِلَّا كَانَتْ النَّارُ أَوْلَى بِهِ /الترمذی. صحححه الالبانی/ لەخوا بۆت داوادەکەم کە لەخراپی ئەمیرانێك بتپارێزێت کەلەپاش من دێن ، ئەوسا هەرکەسێك بچێتە لایانوباوەڕ بکات بە درۆکانیان و یارمەتیان بدات لەسەرستەمەکانیان، ئەوسا ئەوە لەمن نیەو منیش لەونیم لەسەر حەوز نایەتەلام، ئەوسا هەرکەسێك بچێتە لایان یان هەر نەچێتە لایانو باوەڕ نەکات بە درۆکانیانویارمەتیان نەدات لەسەرستەمەکانیان، سا ئەوە لەمنە و منیش لەئەو، بەمزوانەش لەسەر حەوز دێتەلام، ئەی کەعبی کوڕی عوجرە نوێژ بەڵگەیەو ڕۆژو سپێرێکی پارێزەرەو چاکە تاوانەکان ڕەش دەکاتەوە هەروەك چۆن ئاو ئاگر دەکوژێنێتەوە، ئەی کەعبی کوڕی عوجرە هەر گۆشتێك بەحەرام گەورەببێت ئاگر شایستە ترە پێی}

عَيۡنٗا يَشۡرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفۡجِيرٗا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ وَيَخَافُونَ يَوۡمٗا كَانَ شَرُّهُۥ مُسۡتَطِيرٗا ﴿٧﴾ وَيُطۡعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسۡكِينٗا وَيَتِيمٗا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطۡعِمُكُمۡ لِوَجۡهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمۡ جَزَآءٗ وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوۡمًا عَبُوسٗا قَمۡطَرِيرٗا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمِ وَلَقَّىٰهُمۡ نَضۡرَةٗ وَسُرُورٗا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُواْ جَنَّةٗ وَحَرِيرٗا ﴿١٢﴾ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۖ لَا يَرَوۡنَ فِيهَا شَمۡسٗا وَلَا زَمۡهَرِيرٗا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيۡهِمۡ ظِلَٰلُهَا وَذُلِّلَتۡ قُطُوفُهَا تَذۡلِيلٗا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيۡهِم بِـَٔانِيَةٖ مِّن فِضَّةٖ وَأَكۡوَابٖ كَانَتۡ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٖ قَدَّرُوهَا تَقۡدِيرٗا ﴿١٦﴾ وَيُسۡقَوۡنَ فِيهَا كَأۡسٗا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيۡنٗا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلۡسَبِيلٗا ﴿١٨﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيۡهِمۡ وِلۡدَٰنٞ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيۡتَهُمۡ حَسِبۡتَهُمۡ لُؤۡلُؤٗا مَّنثُورٗا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيۡتَ ثَمَّ رَأَيۡتَ نَعِيمٗا وَمُلۡكٗا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَٰلِيَهُمۡ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضۡرٞ وَإِسۡتَبۡرَقٞۖ وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٖ وَسَقَىٰهُمۡ رَبُّهُمۡ شَرَابٗا طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمۡ جَزَآءٗ وَكَانَ سَعۡيُكُم مَّشۡكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ تَنزِيلٗا ﴿٢٣﴾ فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعۡ مِنۡهُمۡ ءَاثِمًا أَوۡ كَفُورٗا ﴿٢٤﴾ وَٱذۡكُرِ ٱسۡمَ رَبِّكَ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلٗا ﴿٢٥﴾

وە لەریواتی تری ئەم فەرمودەدا هاتوەکە:{ لِكَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ أَعَاذَكَ اللَّهُ مِنْ إِمَارَةِ السُّفَهَاءِ قَالَ وَمَا إِمَارَةُ السُّفَهَاءِ قَالَ أُمَرَاءُ يَكُونُونَ بَعْدِي لَا يَقْتَدُونَ بِهَدْيِي وَلَا يَسْتَنُّونَ بِسُنَّتِي .... يَا كَعْبُ بْنَ عُجْرَةَ النَّاسُ غَادِيَانِ فَمُبْتَاعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا وَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُوبِقُهَا /أحمد، صحيح لغيره: الألباني / ئەی کەعبی کوڕی عوجرە داوای پەنات بۆدەکەم لە خوا لەئەمیرایەتی نەفامەکان وتی: کامەیە ئەمیرایەتی نەفامەکان؟ فەرموی: ئەمیرانێکن کەلەپاش من پەیدا دەبن نەپەیڕەوی ڕێنماییەکانم دەکەنو نە ڕێو شوێنی من دەگرن....(وەك پێشووایە تا) ئەی کەعبی کوڕی عوجرە هەمو مرۆڤێك کە ڕۆژ دەکاتەوە ئەوسا فرۆشەری نەفسی خۆیەتی جا یان دوچاری سزای دەکات یان لە سزا ڕزگاری دەکات}

﴿٤﴾ بێگومان ئێمە ئامادەمان کردوە بۆ خوانەناسان زنجیرگەلی پێون کردنیانو تەوقەگەلی دەستو مل بەستنیانو ئاگری بڵێسەدار.

﴿٥﴾ بە بێگومان کە چاکەکاران بەپیاڵەی پڕ لە شەراب دەخۆنەوە کە کافوری تێکەڵاوە،

﴿٦﴾ کە چاوگەیەکە کە بەندە شایستەکانی ﷲ لەوێدا دەیخۆنەوەو بۆ هەر جێگایەك کە مەبەستیانە لە ماڵو کۆشكو کۆڕیان دەیبەنو بەکەیفی خۆیانە لەکوێو چۆنو چەندیان بیەوێت وای لێدەکەن، جا پەروەردگار وەسفی ئەو بەندە چاکانەی خۆیمان بۆ دەکاتو دەفەرموێ:

﴿٧﴾ ئەوانە ئەو کەسانەن کەهەر شتێك لەسەر خۆیان دادەنێن جێ بەجێی دەکەنو لە ڕۆژێك دەترسن کە سەختیو دژواریەکەی هەمو لایەك دەگرێتەوە.

خاتون عائیشەی دایکی باوەڕداران (خوا لێی ڕازی بێت) هێناویەتی لە پێغەمبەری خواوە ﷺکەفەرمویەتی: {مَن نَذَرَ أن يُطيعِ اللهَ فَلْيُطِعهُ، وَمَن نَذَرَ أَن يَعصِيَ اللهَ فَلا يَعْصِهِ /البخاری/ هەر کەسێك لەسەرخۆی دانا کە بەندایەتی خودا بکات با بەندایەتی خودا بکاتو نەزرەکەی خۆی بداتە سەر، وە هەر کەسێکیش لەسەرخۆی پێویست کردوە کە نافەرمانی ﷲبکات قسەکەی خۆی نەباتە سەروبێ فرمانی ﷲ نەکات}. جا پەروەردگارمان درێژە بە وەسفی بەندە چاکەکانی خۆی دەداتو دەفەرموێ:

﴿٨﴾ جا ئەوانە کەسانێکن کە لەو خواردنەی خۆیان حەزیان لێیەتی بەشی کەمدەستو هەتیو و گیراو دەدەن.

﴿٩﴾ جا دەڵێن: ئێمە هەر لەبەر خاتری ڕەزامەندی ﷲ خواردنتان پێدەدەین، لە ئێوەوە پاداشتو سوپاسمان ناوێت. موجاهیدو سەعیدی کوڕی جوبەیر دەڵێن: بە خوا بەدەم ئەم قسەیان نەدەکرد، بەڵام خوا دەیزانی بەناو دڵیان جا سوپاسی کردون لەسەر ئەو کارە جوانانەیان تا زیاتر سوربن لەسەر شتی چاكو مرۆڤدۆستی، دیارە کاتی دابەزینی ئەم ئایەتە موسڵمانەکان ئەسیریان لە ژێر دەستدا نەبوە کەوابو ئەم چاکەیە کە ئەم پیاو چاکانە کردویانە بەرامبەر بە ئەسیری کافر بوە، جا ئەمەیە سروشتی چاکە کردنو مرۆڤدۆستی لە ئیسلامدا کەچاکەیان لەگەڵ دوژمنانی خۆیاندا کردوە، ئەمڕۆ موسڵمان برای موسڵمانی خۆی دەگرێتو هەموجۆرە ئازارێکی دەدات لەوانەش برسی کردن؟! جا ئەو پیاو چاکانە دەیانگوت:

﴿١٠﴾بێگومان ئێمە لە پەروەردگاری خۆمان دەترسین لە ڕۆژێك کە زۆر مۆنو پرغەمو پەژارەیە بەڵکو ڕزگارمان بکات.

﴿١١﴾ جا ﷲ لە خراپەی ئەو ڕۆژە پاراستنی وە بە شادیو خۆشیەوە هات بەدەمیانەوەو پاداشتی دانەوە.

﴿١٢﴾ جا بەهۆی خۆڕاگریانەوە بە باخچەو پۆشاكو ڕایەخی هەوریشم پاداشتی دانەوە،

﴿١٣﴾لەناویدا لەسەر تەختەکان شانیان داداوەو چاویان ناکەوێت نە بەگەرمایی خۆرو نە بەسەرمایی وەك زستان ، بەڵکو کاتێکی

مام ناوەندە نە گەرمەو نە ساردەو ڕوناکیەکەیشی وەکو کاتی ڕوناکی بەیانیە تا خۆر دەردەکەوێت.

(١٤) سێبەری درەختەکانی ئەو باخچەیە هەمیشە نزیکە لێیانەوەو میوەکانیشی رامو گەردنکەچ کراون چۆن گەردن کەچێك، هەرچۆنێك بن بە پێوە یان دانیشتن یان ڕاکشان هەرکە ئارەزۆی میوە بکەن دێتە بەر دەستیانو تەنها لێکردنەوەو خواردنی ئەرکی سەرشانیانەو هیچی تر، وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ أَهْلَ الجَنَّةِ يَأْكُلُونَ مِنْ ثِمَارِ الجَنَّةِ قِيَامًا وَقُعُودًا وَمُضْطَجِعِينَ/ البيهقي، الألباني: صحيح لغيره/ خەڵکی بەهەشتی لەمیوەکانی دەخۆنەوە بەپێوەو بەدانیشتویو بەراکشاوی}.

(١٥) جا بەناویاندا دێتو دەبرێت دەفرانێکی زیویو گۆزەی بێدەستو لولە هەروەکو شوشە وان لە دەرەوە ناویان دەبینرێت،

(١٦) دەفرانێکن لە زیو بە ئەندازەی پێویست بێ زیادو کەم ئامادەکراون.

(١٧) لەناو ئەو باخچەدا شەرابیان پێدەردێت بە پیاڵەیەك کە زەنجەفیلی تێکەڵە،

(١٨) کە چاوگەیەکە لەناویدایەو پێی دەوترێت: سەلسەبیل.

(١٩) مندالانێك کە هەمیشە هەر منداڵن (کە بۆ خزمەتکردن دانراون) بەناویاندا دەگەڕێن، هەر کاتێك بیان بینی وادەزانی مروارین پرژێنراون ئەوەندە پاكو خاوێنو سپیو جوانن. ئەی مرۆڤی ژیر پەروەردگارت ئا ئەوەی بۆ ئامادەکردویت، بۆچی ئەوەندە بەم دنیا کۆتاو پڕ لەدەردەسەرییە سەرگەرمیتو بۆ ئەو دنیا هەمیشەییو پڕ نازو نیعمەتە کێبەڕکێ ناکەیت؟!

(٢٠) جا هەر کاتێك ئا ئەو جێگایەت بینی چاوت بە نازو نیعمەتی فرەوانو موڵکێکی گەورە دەکەوێت.

(٢١) جا بە پۆشاکی تانو پۆ هەورێشمی سەوزو ناسك بۆ ژێرەوەو قایم بۆ سەرەوە خۆیان پۆشیوەو بە دەستبەندی زیو ڕازێنراونەتەوەو پەروەردگاریان شەرابی پاكو خاوێنیان پێ دەدات، نەك وەکو شەرابە بۆگەنەکەی دنیا کە زۆرێك لە نەزانان خۆیانی پێ بێهۆشو سووك دەکەنو خۆیان لەو شەرابە پاکە بێوەری دەکەن، ئینجا پێیان دەفەرموێ:
بێوەری دەکەن، ئینجا پێیان دەفەرموێ:

(٢٢) بێگومان ئەمە پاداشتی کارە چاکەکانی ئێوەیەو کارو کۆششتان ڕێزلێگیراوو سوپاسکراوە. لە فەرموودەی سەحیحدا هاتووە کە خوای گەورە بە ئاخر کەسێك لە ئاگر دەردەچێتو ئاخر کەسێکە کە دەچێتە بەهەشتەوە دەفەرموێ:{إِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنيَا وَعَشَرَةُ أَمثَالِهَا/البخاری/ بێگومان بۆ تۆیە بە ئەندازەی دنیاو دە بەرانبەریشی} جا ئەمە بەشی ئاخر کەس بێت دەبێت بەشی مام ناوەندەکانو سەرەتاییەکان چەند بێت؟ تا ئێرە باسی پاشەڕۆژ بو (الْمِعَاد) ئینجا دەێتەوە سەر باسی پێغەمبەرایەتیو ناسینی خواو یادکرنی بەکورتی (الْمَبدَأوالنُّبُوَّة)و دەفەرموێ:

(٢٣) بێگومان ئێمە ئەم قورئانەمان ناردوەتە سەر تۆ بە ناردنێکی ڕێكوپێكو هێواش هێواش.

(٢٤) سا تۆیش بۆ فەرمانی پەروەردگارت خۆگربەو بە گوێی هیچکام لەوانە نەکەیت نە گوناهکاریانو نە خوانەناسیان. تۆ بەردەوام بە لەسەر گەیاندنی پەیامەکەتو دڵت هەر لای ئێمە بێت.

(٢٥) یادی ناوی پەروەردگاری خۆت بکە بە بەیانیانو بە ئێواران.

(٢٦) وە لە بەشێکی شەودا ئەوسا بەندایەتی ئەوزاتە بکەوسوجدەی بۆ ببەو تەسبیحاتی ئەو زاتە بکە لە شەوە درێژەکاندا ، دەگونجێت مەبەست نوێژکردن بێت وە ئەمە هەر پێنج کاتەکە دەگرێتەوە واتە هەموکاتێك خوای خۆتت لەبیر نەچێت.

(٢٧) بێگومان کە ئەوانە دنیایان خۆش دەوێتو وازیان لە ڕۆژی زۆر سەختو گران کە قیامەتە هێناوەو خستویانە پاش گوێیانەوە.

(٢٨) ئێمە دروستمان کردنو هەمو سەرجەمسەرەکانی لەشیانمان بە توندی بەست بەیەکەوەو بتەومان کردنو هەر کاتێکیش ئارەزۆمان لێ بێت دەیانگۆڕینەوە بە کەسانێکی وەکو خۆیانو ئەوان لەناو دەبەین، واتە ژیانتان ئەمانەتێکەو هەر کاتێك ویستمان لێتان وەردەگرینەوەو تا دنیایش ماوە هەر خەڵکی تری

وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَٱسۡجُدۡ لَهُۥ وَسَبِّحۡهُ لَيۡلٗا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلۡعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمۡ يَوۡمٗا ثَقِيلٗا ﴿٢٧﴾ نَّحۡنُ خَلَقۡنَٰهُمۡ وَشَدَدۡنَآ أَسۡرَهُمۡۖ وَإِذَا شِئۡنَا بَدَّلۡنَآ أَمۡثَٰلَهُمۡ تَبۡدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذۡكِرَةٞۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿٣٠﴾ يُدۡخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمَۢا ﴿٣١﴾

٧٧ سُورَةُ المُرسَلات ٥٠

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡمُرۡسَلَٰتِ عُرۡفٗا ﴿١﴾ فَٱلۡعَٰصِفَٰتِ عَصۡفٗا ﴿٢﴾ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشۡرٗا ﴿٣﴾ فَٱلۡفَٰرِقَٰتِ فَرۡقٗا ﴿٤﴾ فَٱلۡمُلۡقِيَٰتِ ذِكۡرًا ﴿٥﴾ عُذۡرًا أَوۡ نُذۡرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٞ ﴿٧﴾ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتۡ ﴿٨﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتۡ ﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ نُسِفَتۡ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتۡ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوۡمٍ أُجِّلَتۡ ﴿١٢﴾ لِيَوۡمِ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٣﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٤﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمۡ نُهۡلِكِ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتۡبِعُهُمُ ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفۡعَلُ بِٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

بۆ دروست دەکەین ، ئیتر بۆچی ئەوەندە دنیاتان خۆش دەوێت کەدڵنیان بەجێی دەهێڵنو قیامەتتان ناوێت کە بۆی دەچنو هەرگیز نایشتوانن ڕێگا بەم گۆڕانکاریەی پەروەردگارتان بگرن.

(٢٩) بێگومان کە ئەم سورەتە ئامۆژگاریە جا هەر کەسێك ئارەزۆی لێیە با بەرەو پەروەردگاری خۆی ڕێگا بگرێتە بەرو واز لە گوناح و خراپەکاری بهێنێت.

(٣٠) ئەوسا ئارەزۆیش ناکەن مەگەر هەر ئەوەی کە ﷲ دەیەوێت (کەواتە دەبێ زۆر لە خوا بترسنو بەگەردن کەچییەوەداوای یارمەتی لێ بکەن کە یارمەتیتان بدات بۆ گەیشتن بە خۆشبەختی دنیاو قیامەت) بێگومان خودا زاناو کار بەجێیە،

(٣١) ئارەزۆی لە هەر کەسێك بێت دەیخاتە ناو نازو نیعمەتی خۆیوخۆشبەختی دەکات، جا ئامادەی کردوە بۆ ستەمکارانیش سزایەکی گەورەو بەژان، سا مرۆڤ ئەگەر ژیر بێت تا بتوانێ دەبێ شەوو ڕۆژ لە خوا بپاڕێتەوە کە ڕێنمایی بکاتو بیگەیەنێت بە خۆشبەختی هەردوو دنیا، چونکە کاتێك کە مرد هەمو شتێکی لەدەست دەردەچێتو چی کێڵابێت ئەوسا هەر ئەوە دروێنە دەکات، چاك یان خراپ. ئەبوزەر دەڵێت: پێغەمبەرﷺ ئەم سورەتەی خوێندەوە تا تەواوی کرد جا فەرموی: { إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتْ السَّمَاءُ وَحُقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلَّهِ وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَمَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشِ وَلَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُونَ إِلَى اللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي كُنْتُ شَجَرَةً تُعْضَدُ /الترمذي إلا أنه قال ما فيها موضع أربع أصابع، حسنه الألباني/ بێگومان من شتێك دەبینم کەئێوە نایبینن و شتێك دەبیسم کە ئێوە نایبیسن، ئاسمان چرکە چرکی دێتو مافی خۆیشێتی کەئەو چرکە چرکەی لێ بێت چونکە جێگای چوار ئەنگوشتی نیە مەگەر فریشتەیەك بەسوجدە بردن بۆ خوا ناوچاوی لەسەر دانابێت، بەﷲ قەسەم ئەگەر بزانن ئەوەی کەمن دەیزانم کەم پێدەکەننو زۆر دەگریینو خۆشی وەرناگرن لەژنان لەسەر فەرشەکاندا و دەر دەچون بۆ بەرزاییەکان لەﷲ دەپاڕانەوە. ئەبوزەر دەڵێت: بەراستی ئاواتم خواست کە درەختێك بومایە کە بخورامایە و کۆتایم پێ بهاتایە}

٧٧ سورەتی مورسەلات ٥٠

سورەتی مورسەلات یان (والمورسلات) کە حەفتاو حەوتەمین سورەتی قورئانە، لە مەککدا هاتوەتە خوارەوەو پەنجا ئایەتە.

ئومی فەزڵی کچی حاریس دەڵێت: { صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِهِ الْمَغْرِبَ فَقَرَأَ الْمُرْسَلَاتِ مَا صَلَّى بَعْدَهَا صَلَاةً حَتَّى قُبِضَ ﷺ/ النسائي، صححه الألباني/ پێغەمبەری خوا ﷺ نوێژی مەغریبی بۆکردین لەماڵی خۆیدا ، جا مورسەلاتی خوێند کە پاش ئەوە نوێژی نەکرد هەتا وەفاتی کرد}

بەگوێرەی دابەزین سیو سێ هەمین سورەتە،واتەلەو سورەتانەیە کە لە سەرەتای هاتنی پێغەمبەرەوە ﷺ کە هێشتا بانگەوازی ئیسلام هەر بە نهێنی بووە ،لە شەوێکدا کە وتراوە شەوی عەرفە بوە لە ئەشکەوتێك لە میبنادا ئەم سورەتە دابەزیوە،

عەبدوڵای کوڕی مەسعود دەڵێت: { بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي غَارٍ بِمِنًى إِذْ نَزَلَ عَلَيْهِ وَالْمُرْسَلَاتِ وَإِنَّهُ لَيَتْلُوهَا وَإِنِّي لَأَتَلَقَّاهَا مِنْ فِيهِ وَإِنَّ فَاهُ لَرَطْبٌ بِهَا /متفق عليه/ کاتێك کەئێمە لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺ بوین لە ئەشکەوتێکی میبنادا ئا لەودەمەدا وەلمورسەلاتی بۆ هاتو ئەودەیخوێندەوەوبەراستی منیش لەدەمی خۆیەوە وەرم گرت هێشتا دەمی تەڕبو بەوسورەتە}

بەناوی ﷲی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بەوانەی یەك لەپاش یەك ڕەوانە دەکرێن، فریشتە، یان پێغەمبەران کە یەکەمیان نزیکترە.

(٢) جا بەو بایانەی کە بە توندی هەڵدەکەنو دەنگیان لێ دێتو بەچاو نابینرێنو دارو درەختان دەشکێنن. دایکی باوەڕداران عایشە دەڵێت: هەرکات بایەکی توند دەهات پێغەمبەر ﷺدەیفەرمو: {اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ /مسلم وغيره/

ئەی خوایە داوای چاکەی ئەم بایەت لێ دەکەم وەچاکەی ئەوشتەش کە تێیدایەوچاکەی ئەوەش کەبۆی رەوانە کراوە، وەپەنادەگرم بەتۆ لەخراپی ئەم بایەو خراپی ئەوشتەش کە تێیدایەوخراپی ئەوەش کەبۆی رەوانە کراوە}

(٣) جا سوێند بەوانەیش کە بڵاودەکەنەوە هەورەکان بە بڵاوکردنەوەو بە فەرمانی خوا دەیبەن بۆ جێگای مەبەستو هەندێك جاریش هەورەکە گاڵ گاڵ دەکەنو دەیڕەوێننەوە.

(٤) سا سوێند بەو فریشتانەش کە فەرمانی خودا دادەبەزێننو ڕاستو ناڕاست لەیەك جیادەکەنەوە

(٥) جا سوێند بەو فریشتانەش کە دەیگەیەنن بە پێغەمبەران بە بێ دەستکاری ئەو پەیامەی کە پێویستە پێیان بگات.

(٦) بۆ نەهێشتنی بەهانە یان بۆ ترساندنی ستەمکاران، خوا ئەم پێنج سوێندەی خوارد کە،

(٧) بێگومان ئەوەی کە بەڵێنتان پێدراوە ڕوودەدات واتە : قیامەت دێتو لێپێچینەوەتان لەگەڵدا دەکرێت.

(٨) جا ئەو کاتەی کە ئەستێرەکان کوژانەوە.

(٩) وە ئەو کاتەی کە ئاسمان کەلێنی تێکراو لەتکرا .

(١٠) وە ئەو کاتەی کە چیاکان لەناوبرانو هیچ شوێنەوارێکیان نەما.

(١١) وە هەر کاتێك پێغەمبەران کاتیان بۆ دیاری کراو دواخران.

(١٢) بۆ کام ڕۆژ ئەو پێغەمبەرانە دواخران؟

(١٣) بۆ ڕۆژی جیاکردنەوە دواخران، ئینجا دەفەرموێ:

(١٤) تۆ چوزانی ڕۆژی جیاکردنەوە چیە؟ لێرەدا باسی ڕۆشنکردنەوەی ڕۆژەکە ناکات ، بەڵکو باسی بەسەرهاتی خەڵك دەکات لەو ڕۆژەداو دەفەرموێ:

(١٥) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان، جا بەمە کۆتایی بە باسی ئەو خەڵکەی ڕۆژی جیاکردنەوە دەهێنێتو سرنجی خەڵکی دنیا ڕادەکێشێت بۆ ئەو بێباوەڕانەی پێش خۆیان بەڵکو ئەمانیش لەوە پەندوەرگرنو دەفەرموێ:

(١٦) ئایا ئێمە مرۆڤە خوانەناسەکانی پێشومان لەناونەبردن؟

(١٧) پاشان هەروەکو ئەوانیشمان لێکرد ئەو گەلە خوانەناسەی پاش ئەوانیش.واتە تائەم سەردەمەی ئێوە هەمو گەلێکی تاوانبارو ملهوڕمان تێك پێك داوەو لەناومان بردوون.

أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ (٢٠) فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ (٢١) إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ (٢٢) فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ٱلْقَٰدِرُونَ (٢٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٢٤) أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا (٢٥) أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا (٢٦) وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَٰمِخَٰتٍ وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا (٢٧) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٢٨) ٱنطَلِقُوٓاْ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ (٢٩) ٱنطَلِقُوٓاْ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ (٣٠) لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ (٣١) إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ (٣٢) كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ (٣٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٣٤) هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ (٣٥) وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ (٣٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٣٧) هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ جَمَعْنَٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ (٣٨) فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ (٣٩) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٠) إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ (٤١) وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ (٤٢) كُلُواْ وَٱشْرَبُواْ هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٣) إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ (٤٤) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٥) كُلُواْ وَتَمَتَّعُواْ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ (٤٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٧) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُواْ لَا يَرْكَعُونَ (٤٨) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٩) فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ (٥٠)

(١٨) هەر ئاوەهایش دەکەین بە تەواوی تاوانبارانی ئێستاو لەوانەی کە پاش ئەوانیش دێن.

(١٩) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان کە سزای خوا دادەبارێت بەسەریاندا، ئینجا مرۆڤ دەباتەوە بۆ خۆناسینو دەفەرموێ:

(٢٠) ئایا ئێوەمان لە ئاوێکی بێ نرخ دروست نەکردوە؟

(٢١) ئەوسا لە جێگایەکی بتەودا کە ڕەحمی دایکە جێمان نەکردنەوە؟

(٢٢) هەتا ماوەیەکی دیاری کەشەش مانگ یان نۆ مانگو زیاتریش ، جا لەو ماوەیەدا ئەو دڵۆپە ئاوەمان کرد بەو مرۆڤەی کە بە شلوشۆڵی دێتە ئەم جیهانەوە کە توانای مێشولەیەکیشی نیە کە لە خۆی دوری بخاتەوە، ئەی کێ لە ڕەحمدا پاراستویەتیو ئەو ئەندامانەی پێداوەو پاشان ئێستا فێری ئەوەی کردوە کە مەمکی دایکی بگرێتو بیمژێت؟ ئاشکرایە هەمو دەڵێن: ﷲ ئەگەر بە زمانی حاڵیش بێت، جا دەفەرموێ:

(٢٣) ئێمە توانیمان ئەوکارەگەورەوگرنگە بکەین ئای چەند جوان توانیمان ئەو کارە بکەینو چەند جوان ئەندازەمان گرتو ئەو دڵۆپە ئاوەمان ئاوا نەخشو نیگار لێ پەیداکردو هیچ شوێنەوارێکی ئەو دڵۆپە ئاوەشی پێوەنەماوە، بە داخەوە ئێستا وا خۆی بادەداو بەدەعیەو فیزەوە هاتوچۆو قسە دەکات دەڵێ

٧٨ سُورَةُ النَّبَإِ ٤٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾
كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾
وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا
﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا
فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنزَلْنَا
مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِّنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ
أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ
فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ
الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّاغِينَ
مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَّابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا
﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا
لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ
أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

هەرگیز سەرەتای خۆی نەزانیوەو خۆیشی نەناسیوە، بەڕاستی وایە چونکە ئەو کەسەی کە بەڕاستی خۆی بناسێت، خوایش دەناسێت، وە ئەو کەسەیش کە خوای ناسی ئاوا لوت بەرزو بەدەعیەوەو فیز نابێت.

(٢٤) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان.

(٢٥) ئایا ئێمە زەویمان نەکرد بە شوێنی سەقامگیریو گردبونەوەو یەکگرتنتانو هەموتان لەناویدا کۆببنەوە،

(٢٦) بە زیندوو بە مردوتانەوە؟

(٢٧) جا ئایا لەناویدا چیا گەلی بەرزو بتەومان دروست نەکردووە بە ئاوی خۆشیش ئاومان پێنەداون؟ دەی بۆچی سوپاسی ئێمە ناکەنو پەیڕەوی پێغەمبەر ﷺ و بەرنامەکەی ناکەنو باوەڕی پێ ناهێنن؟

(٢٨) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان.

(٢٩) ئادەی بڕۆن بەرەو شتێك کە بە درۆتان دەزانی کە قیامەتو سزایە.

(٣٠) بڕۆن بۆ سێبەرێك کە خاوەنی سێ شاخەیە چ لە گەورەیدا بووە بە سێ بەشەوە لەسەر خوانەناسان یان مەبەست سێ بەشە لەلای ڕاستو لەلای چەپو لەسەر سەریانەوە.

(٣١) جا نە سێبەرێکە فێنکیان بکاتەوە، وە نە لە بڵێسەی دۆزەخ بێنیازیان دەکات.

(٣٢) بەڕاستی ئەو ئاگرە بزوزکی وای لێ دەبێتەوە دەڵێی کۆشکە ئەوەندە گەورەیە.

(٣٣) جالە ڕەنگیشدا دەڵێی وشتری زەردە ئەوەندە زەردە ڕەش دەنوێنێت.

(٣٤) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان بۆ دیمەنو بارودۆخو گوزەرانی خوانەناسان، ئینجا پێیان دەوترێت:

(٣٥) ئەمە ڕۆژێکە قسە ناکەن.

(٣٦) ماوەی قسەکردنیشیان پێنادرێت جا با بەهانە بهێننەوە، ئەمە گاڵتە پێکردنیانە ئەگەر ماوەی قسەکردنیان پێنەدرێت ئەی چۆنوبە چی بەهانە بهێننەوە؟!

(٣٧) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان دەبێ چۆن بێت دیمەنو بارودۆخو گوزەرانی خوانەناسان، جا ئەودیمەنەدێنێتە بەرچاومان وەك ئەوەی کەئێستا لەوێدا بینو دەفەرموێ:

(٣٨) ئەمە ڕۆژی جیاکردنەوەیەکەئێوەو پێشوەکانیشمان لێرەدا کۆکردوەتەوە.

(٣٩) ئەوسا ئەگەر فروفێڵتان هەیە بۆ لابردنی ئەم بارودۆخەی خۆتانو دەتوانن خۆتان ڕزگار بکەن لەم سزایە کە دەیبینن، دەی دەست بەکاربنو فروفێڵی خۆتان بکەن، ئاشکرایە هیچیان پێناکرێت، هەروەك لە فەرمودەیەکی قودسیدا هاتوە کەخوا دەفەرموێ: {يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضَرِّي فَتَضُرُّونِي وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي /مسلم وغيره/ ئەی بەندەکانم ئێوە هەرگیز ناگەن بەوشتەی کە سودی منە تا سودم پێبگەیەنن، وە هەرگیز نایشگەن بەو شتەی کە زیان بەمن بگەیەنێت تا زیانم لێ بدەن} کەوابو ئێمە تەنها بۆ ناوخۆمان ماوەمان پێدراوە کە زیانو سود بگەیەنین ئەویش ئەگەر خوا ئارەزوی لێبێت، فیرعەون بۆ ئەوەی موسا نەبێت هەزاران منداڵی کوشت بەڵام ﷻموسای نارد لە ماڵی فیرعەوندا گەورەی کرد، هەر ئەم داستانە کە چەندین جار لە قورئاندا وتراوەتەوە بەسە بۆ خاوەن باوەڕان بۆ چاك کردنی بیرو باوەڕەکەیان، ئای بەداخەوە چەندین باوەڕدارمان هەیە بەڵام موشریکەو بەندایەتیەکەی بەلاشەو هیچ سودێکی پێنادات.

(٤٠) وای واوەیلایە لەو ڕۆژدا بۆ بێباوەڕان. ئینجا پەروەردگار پاش سزای تاوانباران باسی پارێزکارانو پاداشتەکەیان دەکاتو دەفەرموێ:

(٤١) بە بێگومان تەواوی پارێزکاران وان لەژێر سێبەری درەختە پانو پۆڕەکانی بەهەشتو لەسەر کانی ئاوەکاندان،

(٤٢) جا لەناو میوەجاتێك دان لەوانەی کە ئارەزۆیان لێیەتی،

(٤٣) کە پێیان دەوترێت: بەهۆی ئەو کارە چاکانەی کە لە دنیادا کردوتانە بخۆنو بخۆنەوە نۆشی گیانو عافیەتتان بێت.

(٤٤) بێگومان ئێمە هەرئاوەها پاداشتی چاکە کاران دەدەینەوە، پاداشتی هیچ چاکە کارێك زایە ناکەین.

(٤٥) وای واوەیلایە لەو ڕۆژدا بۆ بێباوەڕان. ئینجا بەگاڵتەوە لە دنیادا پێیان دەوترێت:

(٤٦) بخۆنو کەمێك ڕابوێرن بێگومان ئێوە تاوانبارن.

(٤٧) وای واوەیلایە لەو ڕۆژدا بۆ بێباوەڕان .

(٤٨) خۆ هەر کاتێك بەو تاوانبارانە بوترێت گەردنکەچ بکەن بۆ خواو بەندایەتی ئەو زاتە بکەن ئەوان لە خراپەی خۆیان پاشگەز نابنەوەو گەردنکەچ ناکەن بۆ پەروەردگاریان.

(٤٩) وای واوەیلایە لەو ڕۆژدا بۆ بێباوەڕان و تاوانباران. ئەم ڕستەیە دە جار لەم سورەتەدا وتراوە، ئەگەرچی ئێمە ماناکەیمان هەر بە یەك شێوە وتوە ، بەڕاستی هەر کام لە جێگای خۆیدا تامێکی تایبەتی خۆی هەیە. والله أعلم.

(٥٠) سا ئیتر پاش ئەو قورئانە پڕ پەندو ئامۆژگاریە ئەی خوانەناسان بە کام قسەیەکی تر باوەڕ دەکەن؟ ئێمەش دەڵێین باوەڕمان هەیە بە خواو بەپەراوەکەی.

٧٨ سورەتی نەبە ء ٤٠

سورتی (نەبەء) کە حەفتاو هەشتەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، چل ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین هەشتاهەمین سورەتەو پاش سورەتی (المعارج)و پێش (النازعات) دابەزیوە. ئەم سورەتە بەم ناوانەش ناوبراوە: (عمَّ، التَّساؤُل، الْمُعصِرات).

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) خوای دانا دەفەرموێ: هاوەڵدانەران دەربارەی چی پرسیار لە یەکتر دەکەن؟

(٢) لەبارەی ئەوهەواڵە گەورەوە کە ڕۆژی قیامەتە پرسیار دەکەن؟! واتە: نەدەبو ئەو پرسیارە بکەنو گاڵتە بە هاتنی ئەو ڕۆژە بکەن بەڕاستی نەزانن، بۆیە لەو بارەوە پرسیار دەکەن.

(٣) ئەو هەواڵە گەورەی کە ئەوان ناکۆکن تێیدا هەندێکیان باوەڕیان پێی هەیەو هەندێکی تریان بەڕاستی نازانن‌و بێباوەڕن پێی، ئینجا خوا هەڕەشەیان لێدەکاتو دەفەرموێ:

(٤) بێگومان بەم زوانە دەزانن.

(٥) لەپاشان بێگومان بەم زوانە دەزانن، چونکە بتانەوێ یان نا، پێیدەگەن‌و بە چاوی خۆتان دەیبینن، ئینجا اللّٰه هەندێ لە دروستکراوە گرنگەکانی خۆی کە بەڵگەی هێزو زانایی‌و دانایی خۆیەتی باسدەکاتو دەفەرموێ:

(٦) ئایا زەویمان نەکردوە بە بێشکەیەكو ڕامو گەردنکەچمان نەکردوە تا ئێوە لەسەری بحەسێنەوە؟ لە وشەی (مهاد) ئەم سێ شتە وەردەگرین **یەکەم**: چۆن لەبێشکەدا هەمو پێویستیەکانی منداڵ ئامادەیە و پەکی بۆهیچ ناکەوێت، زەویش ئاوەهایەو هەر شتێك کە مرۆڤ پێویستی پێی هەبێت ئامادەیە تێیدا. **دووهەم**: بێشکە شتێکی جوڵەکەرە بەشێوەیەك کە منداڵەکە تێیدا بحەسێتەوە نەك بەشێوەیەك کە منداڵەکە بترسێتو ئارام نەگرێت، زەویش هەروا بەردەوام بەپەلە لەڕۆیشتندایە بۆهێنانەدی پێویستیەکانی مرۆڤ بەبێ ئەوەی دانیشتوانی هەستی پێبکەن‌وهەراسان ببن، **سێهەم**: بێشکە جێگایەکی کاتیە هەروەها ئەم جیهانەش جێگایەکی کاتیە بۆمرۆڤو دەبێ بەجێی بهێڵێت . ئینجا دەفەرموێ:

(٧) ئایا چیاکانمان نەکردوە بە مێخ بۆ ڕاگیرکردنی زەوی؟ ئەو پرسیارانە بۆ دان پێدانانە، واتە حەق وایە هەرچی زووتر وەڵام بدەنەوەو بڵێن : بەڵێ ئەوهەمو شتەگرنگانە دەستکاری خۆتەو بۆ بەرژەوەندی ئێمە وات لێکردون.

(٨) جا ئێوەیشمان بە جووت دروستکردوەو کردومانن بە دوو بەشەوە بەشێك نێرو بەشێك مێ تا بەو هۆیەوە زاوزێ بکرێتو بەرەی ئادەمی زیاد ببێتو لەگەڵ یەکتردا ئارام بگرن‌و بحەسێنەوەو خۆشەویستیتان زیاتر بکات بۆ یەکتری، وەك لە سورەتی (الروم) ئایەتی: بیستویەك دا دەفەرموێ:﴿هەندێك لە نیشانەکانی دانایی‌و هێزی خۆی ئەوەیە کە لە خۆتان هاوسەری بۆ دروستکردون تا لەگەڵیدا ئارام بگرن‌و لەناو تاندا خۆشەویستی‌و بەزەیی بە یەکتری دروستکردوە﴾وەدەفەرموێ:

(٩) جا ئایا خەوەکانتانمان بۆ نەکردون بەهۆی پشودانو ئیسراحەتتان؟

(١٠) وەئایا شەومان بۆ نە کردون بە پۆشاکێک کەداتان دەپۆشێت تا تێیدا بحەسێنەوەو ئامادەی کارو تەلاش ببن بۆ ڕۆژی پاشی ؟ ئەگەر خوا شەوی دروست نەکردایە کێ ئاوا کاتێکی بۆ دروست دەکردن بۆ حەسانەوە؟

(١١) دەی ئایا ڕۆژمان نەکردوە بەکاتێکی گونجاو بۆ کارو تەلاش بۆ پەیداکردنی بژێویتان؟ جا حەق وایە لە شەودا پشو بدەین‌و لە ڕۆژدا کارو کۆشش بکەین کەئەوە بەسودە بۆژیان‌و تەندروستیمان.

(١٢) جا لەسەر ئێوەوە حەوت ئاسمانی بەهێزمان دروستکردوە.

(١٣) وە دامان ناوەتێیدا چرایەکی زۆر بە شەوق وپرشنگدار.

(١٤) جا لە هەورەوە کە بە با پاڵی دەنێین بارانی زۆرتان بۆ دەبارێنین. وشە (ثَجَّاجًا) بە مانای ڕژاندنە، وەك پێغەمبەرمانﷺ سەبارەت بە ئیشە گرنگەکانی حەج دەفەرموێ: {أَفْضَلُ الحَجِّ الْعَجُّ والثَّجُّ/الترمذی.حسنه‌الالبانی/ گەورەترین ئیشەکانی حەج دەنگ بەرزکردنەوەیە بە زیکری خواو خوێن ڕژاندنە بە حەیوان سەربڕین} ئینجا خوا دەفەرموێ:

(١٥) بۆیە بارانتان بۆ دەبارێنین تا بەو ئاوە دانەوێڵەو گیاكان سەوز بکەین بۆ خۆتان‌و بۆ مەڕوماڵاتتان.

(١٦) وە بیستانی پڕ دارو درەختی جۆراوجۆرو بە میوەی ڕەنگاو ڕەنگیش. بەڵێ بە یەك ئاوو لە یەك خاكدا سەدان میوە سەوز دەکات‌و هەریەکەی جۆرێك میوە دەگرێت، هەر میوەیەکیش تامێکی تایبەتی خۆی هەیە، کێ ڕیشەی ئەو درەختەی ڕێنمایی کرد کە چ تامێك لەو خاکەدا هەڵمژێت؟ جا یەکسەر لێرەوەبەرەو کۆتایی تەمەنی ئەم بونەوەرە سرنجمان ڕادەکێشێت‌و دەفەرموێ:

(١٧) بەبێگومان ڕۆژی جیاکردنەوەی چاك‌و خراپ کاتێکی دیارییەو نە پێش دەکەوێت‌و نە دوا دەکەوێت بەڵکو لە کاتی تایبەتی خۆیدا ڕوودەدات.

(١٨) ئەو ڕۆژەی کە فو دەکرێت بە شەیپوردا. بەڵێ هەروەك لەدنیادا فەرماندەو خاوەن دەسەڵاتان ئەگەر ئیشێکی گرنگیان هەبێت شاور لێدەدەن تا هێزو سەربازانیان کۆببنەوەو مەبەستەکەی پێرابگەیەنن هەرئاوەها کاتێك خوا ویستی خەڵکی زیندو بکاتەوە فەرمان دەدا فو بە شەیپوردا دەکرێت، جا خەڵکی هەر یەکە لە جێگای خۆیدا زیندو دەبێتەوە، ئەوسا هەموتان پۆل پۆل بەرەو مەحشەر دێن، پێغەمبەری خوا ﷺدەفەرموێ:{ مَا بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ قَالُوا يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَرْبَعُونَ يَوْمًا قَالَ أَبَيْتُ قَالُوا أَرْبَعُونَ شَهْرًا قَالَ أَبَيْتُ قَالُوا أَرْبَعُونَ سَنَةً قَالَ أَبَيْتُ ثُمَّ يُنْزِلُ اللَّهُ مِنْ السَّمَاءِ مَاءً فَيَنْبُتُونَ كَمَا يَنْبُتُ الْبَقْلُ قَالَ وَلَيْسَ مِنْ الْإِنْسَانِ شَيْءٌ إِلَّا يَبْلَى إِلَّا عَظْمًا وَاحِدًا وَهُوَ عَجْبُ الذَّنَبِ وَمِنْهُ يُرَكَّبُ الْخَلْقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ /الشيخان/
لەنێوان فوپێدا کردنی مردن‌و فوپێداکردنی زیندوبونەوەدا چلە، پرسیار کرا لە ئەبوهورەیرە کە ڕاوی ئەم فەرمودەیە، چل ڕۆژ؟وتی: نازانم، چل مانگ؟ وتی: نازانم، چل ساڵ؟ وتی: نازانم، لە پاشان اللهُ بارانێك لە ئاسمانەوە دەبارێنێت ئێوەیش زیندو دەبنەوە وەکو چۆن گیا سەوز دەبێت، هیچ پارچەیەك لە لەشی مرۆڤدا نامێنێت‌و دەرزێت بێجگە لەو ئێسقانە بچوکەی کۆتایی پشت (کلینچك) ی مرۆڤ کە نارزێت‌و لەوێوە مەخلوقات دروست دەکرێتەوە} بەڵێ کاتێك کە فو کرا بە شەیپوردا هەر لە یەکەم شەیپوردا هەندێك لەمانەی کە لە دواییدا باسیان دەفەرموێت پەیدا دەبن‌و هەندێکی پاش شەیپوری دووهەم ڕوودەدات‌و پیتی (واو) تەنها بۆ پەیوەندییەو هیچی تر ئەوەتە دەفەرموێ:

(١٩) جا ئاسمان دەکرێتەوەو دەبێت بە چەندین دەرگا.

(٢٠) وە چیاکانیش دەرەوێنرێن‌و وەك سەرابیان لێدێت کە لە ڕواڵەتدا چیان بەڵام لە ڕاستیدا وەکو تەمێکن کە لە پاشدا پارچە پارچەو ورد دەبن وەکو لمی شیکراوەو با لێیان دەدات‌و دەیانخاتە ناو چاڵ‌و چۆڵەکانەوەو زەویان پێ تەخت‌و ڕاست دەکاتەوە وەك لە سورەتی تاها ئایەتی/سەدوپێنج تاسەدوحەوت دا باسی فەرمو. ئینجا اللهُدەفەرموێ:

(٢١) بەڕاستی دۆزەخ پێش قەرەوڵەو ئامادەکراوەو چاوەڕێیانەوبەدیوارێکی ئاگری گەمارۆی خەڵکی داوە،

(٢٢) بۆ سەرکەش‌و یاخیان هەرئەوەیە جێگای گەڕانەوەیانە ، بیانەوێت یان نەیانەوێت، بەڵێ هەمو کەسێك دەبێت بە سەر ئاگری دۆزەخدا بڕوات جا ئەگەر ماوەی پێدرا ئەوە دەپەڕێتەوە، خۆ ئەگەر ماوەیشی پێنەدرا دەبێ بچێتە ناویەوە. وەك لە سورەتی (مەریم/ئایەتی هەفتاویەك‌و حەفتاودوودا دەفەرموێ: ﴿هیچکام لە ئێوە نیە کەتێیپەڕن بۆ بەهەشت مەگەر بەسەر دۆزەخداو ئەوە شتێکی بێگومانەو بڕیار دراوە، لەپاشدا ئێمە ئەوانەی کە پەرهیزکار بوون ڕزگاریان دەکەین، وە ئەوانەی کە ستەمکار بوون لەناویدا دەیانهێڵینەوە﴾، لێرەش دەفەرموێ:

(٢٣) چەندین چەرخ لەناو ئەو ئاگرەدا دەمێننەوە. وشەی (حقب) واتە ماوەیەکی دیاری لە کات، جا هەندێك بە هەشتا

ساڵی هەر ساڵی سێسەدو شەست ڕۆژی هەر ڕۆژی هەزار ساڵی خۆمان مانای کردوە. ئەوانە کێن؟ ئەوانە کەسانێکن کە باوەڕیان بە ڕۆژی قیامەتو ئایەتاکانی پەروەردگار نەبوە واتە کافربون، جا کافران بۆ هەمیشەی لە ناو ئاگر دەمێنێنەوە ومەبەستیش لە ئایەتەکە ئەوە نیە کە لە دوای تەواو بونی ئەو ماوەیە ئاگری دۆزەخو سزای کافران نامێنێت، دەقەکانی قورئان ئەوە دەگەیەنن کە کافرانو موشریکانو مونافیقان بۆ هەمیشە لەناو ئاگری دۆزەخدا دەمێننەوەو ڕۆژێك نایەت کە ڕزگار ببن، هەرگیز ناشمرن لەناو ئەو سزاو ئاگرەدا، جا لە پاش تەواو بونی هەر ماوەیەك لە سزادانی بێباوەڕان، سەر لە نوێ سزادانێکی تر دەست پێدەکات، هەروەك لەئایەتی دواتردا دەفەرموێ: ﴿جا ئەی بێباوەڕان ئێمە بێجگە لە سزا شتێکی ترتان بۆ زیاد ناکەین﴾ جا هەر لەبەر ئەمەیە کە هەندێ لە سەلەف وتویانە(لَيسَ لِلأحقَابِ عِدَةٌ إلا الخُلُود/ البغوي/ بۆئەحقاب ماوەیەك نیە بێجگە لەهەمیشەیی)

(٢٤) هیچ ساردییەكو هیچ خوارنەوەیەکی تێداناخۆنەوە.

(٢٥) مەگەر ئاوی داخو خوێنو زوخاوی دۆزەخیان کاتێ کەنزیکی دەمیان دەکەنەو بۆخواردنەوە چەرمی دەمو چاویان دەکەوێتە ناویەوەو کاتێ دەیشیخۆنەوە ڕیخۆڵەکانیان پارچە پارچە دەکات، وەك لە سورەتی (محمد)دا فەرموی، ئەمەش تۆڵەی کارە ناپەسەندو خراپەکانیانەو ستەمیان لێ ناکرێت، وەك دەفەرموێ:

(٢٦) ئەمە تۆڵەیەکی ڕێکە لەگەڵ کردەوەکانیاندا.

(٢٧) بەڕاستی ئەوانە چاوەڕوانی هیچ حیسابێکیان نەدەکردو باوەڕیان پێ نەبو.

(٢٨) جا بێباوەڕبون بە نیشانەکانی ئێمە ئەو هەمو بەڵگە گەورەو گرنگەیان بە ڕاست نەدەزانی.

(٢٩) خۆ ئێمەیش هەمو شتێکمان لە پەڕاوی تایبەتی خۆیاندا تۆمار کردوەو هیچمان لێ نەگۆڕاوەو هیچیشمان لێ ون نەبوە، لەو ڕۆژەدا هەر کەس بەگوێرەی کردەوەی خۆی حیسابی لەگەڵدا دەکرێتو بە تاوانباران دەوترێت:

(٣٠) دەی سا بچەژن پاداشتی کردەوە خراپەکانتان، با دڵنیا بن کە ئێمە بێجگە لە سزا شتێکی ترتان بۆ زیاد ناکەین. واتە لەو

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

٧٩ سُورَةُ النَّازِعَاتِ ٤٦

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَّخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿١٥﴾

کاتەدا ئاوەها نائومێد دەکرێن، ئینجا اللّٰه پاش باسی خراپەکارانو سزاکانیان باسی پیاو چاکانو پاداشتەکانیان دەکاتو دەفەرموێ:

(٣١) بەڕاستی بۆ پارێزکاران جێگای خۆش هەیەو ڕزگارن لە ئێشو ئازارو هەموغەم.وە ئامادەیە بۆ ئەوان،

(٣٢) چەندین بێستانو چەندین باخچەی ترێ.

(٣٣) خۆ بۆیشیان ئامادەکراوە کچانی مەمك خڕی هاوسنو ساڵی خۆیان. وشەی (کواعب) بەو ئافرەتانە دەڵێن: کە مەمکیان قیتەو لارنەبوەتەوە چونکە کچانێکی تازەپێگەیشتوی دەست لێ نەکەوتون.

(٣٤) هەروەها بۆ پارێزکاران هەیە شەرابی خۆشمەزە، یەك لە دوای یەك پەرداخی پڕ لەشەرابی پاكو پاڵفتەیان پێدەدرێت.

(٣٥) جا لەو جێگا پڕ لە سەیرو سەفادا هیچ قسەیەکی بێسودو هیچ تاوانێك نابیستنویەکتر ناخەن بەدرۆوە. بەڵکو هەر قسەی پاكو جوانو سەلامکردنەو هەمویان ڕێكوپێكو بێعەیبنو لە ژیانێکی ئاسودەو بەختەوەریدا دەژین.

(٣٦) ئەوەی کەباسکرا بۆ پارێزکاران پاداشتێکی گەورەی پەروەردگارت بو کە بەخشی بەوان بە لێشاویوبە زۆری کە

بەسیان بو. ئینجا الله باسی موڵكو دەسەڵاتی خۆی دەكاتو دەفەرموێ:

(٣٧) پەروەردگارت ئەو زاتەیە كە خاوەنو پەروەردگاری ئاسمانانو زەویو ئەوەی كە لە نێوانیاندا هەیەو بێسنور بەسۆزە، هیچ كەس ناتوانێت پێشەكی قسەی لەگەڵدا بكات لە ترسو سامدا هەتا خۆی ماوەی پێنەدات،وەك لە سورەتی (هود) لە ئایەتی سەدوپەنجادا دەفەرموێ: ﴿رۆژێك دێت كە هیچ كەس ناتوانێت قسە بكات مەگەرتەنها بە ئیزنی ئەوزاتە﴾ لێرەش دەفەرموێ:

(٣٨) لەو رۆژەدا رۆحو فریشتەكان هەمویان ریز دەبنو هیچ كەسیان قسە ناكات، تەنها ئەو كەسەی كە رەحمان ئیزنی بداتو قسەی راستو دروست بكاتو لە دنیادا قسەی راستو دروست بوبێت واتە ئەهلی تەوحید بوبێت، لەبارەی (رۆح)ەوە چەند قسە كراوە لەوانە: یەكەم: گیانی نەوەی ئادەم. دووهەم: نەوەی ئادەم. سێهەم: دروستكراوێكن لە دروستكراوەكانی خوا لەسەر شێوەی نەوەی ئادەم نە فریشتەنو نە ئادەمنو دەخۆنو دەخۆنەوە. چوارەم: جبرەئیل. پێنجەم: قورئان. شەشەم: فریشتەیەكە لە هەمو فریشتەكان گەورەترە. والله أعلم. ئینجا خوا دەفەرموێ:

(٣٩) ئەو رۆژەی كە باسكرا رۆژێكی راستەو دێتەدی، جا ئەو كەسەی كە ئارەزۆی لێیە، با بەرەو رێبازی پەروەردگاری خۆی بگەرێتەوە تا لەو رۆژەدا سەرفەرازو كامەران بێت، واتە: لاساریو خراپەكاری مرۆڤ زیانێك لە خوا نادات بەڵكو زیانی بۆ خۆتانەو خواش دنیای بۆ تاقیكردنەوە دروستكردووەو ئێوەی كردوە بە سەرپشك لە هەڵبژاردنی چاكو خراپدا ئەو رۆژە گەورەشی دروستكردوە بۆ پاداشتو تۆڵە بۆیە پاش ئەمە دەفەرموێ:

(٤٠) بێگومان ئێمە پێمان راگەیاندنو ئێوەمان ترساند لە هاتنی سزایەكی نزیك كە رۆژی قیامەتە كەئەو رۆژە هەمو كەس دەبینێت كە چی پێش خۆی خستوە لە چاكو لە خراپ وەك لە سورەتی (كەهف) ئایەتی چلونۆدا دەفەرموێ: ﴿هەر چییان كردوە بەئامادەكراوی دەستیان دەكەوێتەوە﴾ وە لە سورەتی (قیامە) ئایەتی سیانزەدا دەفەرموێ: ﴿لەو رۆژەدا هەمو مرۆڤەكان هەواڵیان پێدەدرێت بەوەی كە پێشیان خستوەو بەوەی كە لە پاشیان بەجێماوە لە چاكو لە خراپ﴾ جا لێرەش خوا دەفەرموێ: بێباوەڕ دەڵێت: خۆزگە خاك بومایەو زیندو نەكرامایەوە بۆ ئەم حیسابو كیتابە، یان هەر نەبومایە، یان لە مرۆڤ نەبومایە، پێغەمبەرمان ﷺدەفەرموێ: { لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنْ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ /مسلم وغيره/ سوێند بە الله دەبێ مافی هەموكەسێك بدەنەوە هەتا تۆڵەی حەیوانی بێ شاخ وەردەگیرێتەوە لەحەیوانی شاخدار}

جا لە دوای ئەوەی كە پەروەردگار گیانلەبەرانیش لە گەڵ مرۆڤ و جنۆكە كۆدەكاتەوە، ئینجا پاش ئەوەی كەحیسابو كیتابی لەگەڵدا كردن دەیان كاتەوە بە خاك، جا ئەو كاتە بێباوەڕانیش ئاوات دەخوازنو دەڵێن: خۆزگە ئێمەش خاك بوینایە، بەڵێ بێباوەڕان لەو رۆژەدا دەزانن كە قسەی پێغەمبەرانو پیاوچاكان راستەو هیچ دەرفەتێكی تریان نیە، ئەوسا جارێك درۆدەكەنو جارێك گەورەو ئاغاكانیان بە تاوانبار دادەنێنو جنێویان پێدەدەنو جارێك داوای گەرانەوە بۆدنیا دەكەن تا ئیتر خراپە نەكەنو جارێك ئاوات دەخوازن هەر نەبونایە بەڵام هیچكام لەوانە سودیان پێنادات هیچ كەسێكیش فریایان ناكەوێت. شیعە دەڵێن: ﴿يَٰلَيۡتَنِي كُنتُ تُرَٰبَۢا﴾ وەشەی "أباترابا" "بووە گۆڕاوەو مەبەستی پەیڕەوانی عەلیە چونكە عەلی بە (ئەبو توراب) ناوبراوە، ئیتر بیر لەوە ناكەنەوە كە ئەم سورەتە لە مەكەدا هاتوەتە خوارەوەو ئەو كاتە بێ باوەڕانی قورەیش باوەڕیان بە پێغەمبەرو قورئانو رۆژی دوایی نەدەكرد، چ جای ئەوە باوەڕ بە ئیمامەتی منالێكی دەساڵەی وەك عەلی بكەن ئەمە لەلایەك، لەلایەكی ترەوە لە مەدینەدا نازناوی (ئەبو توراب) بەعەلیەوە نراوەو بەو ناوە نابراوە، وەئەگەر بۆجەدەلیش بڵێن وابوە، واتە خۆزگە عەلی بومایە كەی مانای پەیڕەوانی عەلییە، هەی نەزان؟!

سورەتی نازیعات (٧٩) (٤٦)

سورەتی نازیعات كە حەفتاو نۆهەمین سورەتی قورئانە،لە مەكەدا هاتوەتە خوارەوەو چلو شەش ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین هەشتاو یەكەمین سورەتەو پاش سورەتی (النبأ)و پێش (الانفطار) دابەزیوە. ئەم سورەتە بەم ناوانەش ناو براوە: (الساهرة، الطامة).

بەناوی اللهی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بەو فریشتانەی كە لە قوڵایترین دەمارەوە گیانەكانی خوانەناسان دەكێشن، بەگیانكێشانێكی توند كە خاوەن گیانەكان دوچاری سەختترین ئێشو ئازار دەبن.

(٢) جا سوێند بەو فریشتانەی كە بە سۆزو خۆشەویستیو دڵ نەرمیەوە گیانی خواناسان دەكێشن.

(٣) وە سوێند بەو فریشتانەی کە لە هاتوچۆدان لە ئاسمانەکانەوە بۆ زەوی‌و لە زەویشەوە بۆ ئاسمانەکان بۆئەنجامدانی فەرمانەکانی ﷲ.

(٤) سا سوێند بەو فریشتانەش کە کێبەرکێ دەکەن بۆ ئەنجامدانی فرمانی ﷲو ئەوانەی کە گیانی خاوەن باوەڕان بەپەلە بۆ بەهەشت دەبەن.

(٥) وە سوێند بەو فریشتانەی کە جێ بەجێکەری کارێکی گرنگن. ئەم وشانە بە چەند شێوەی تر مانا کراون بەڵام ئەمەیانم هەڵبژارد، جا ﷲ سوێند دەخوات بەو فریشتانەو وەڵامی نەفەرموە واتە : سوێند بەو فریشتانە زیندوتان دەکەینەوە، لێرەدا بە پێویستی دەزانم ئەم قسەیە ڕونتر بکەمەوە بۆ خاوەن باوەڕان بەڵکو سودی زیاتری لێ وەربگرن، ﷲبۆی هەیە سوێند بخوات بە هەر شتێك کە خۆی ئارەزۆی لێبێت، بەڵام ئێمە نابێت سوێند بە غەیری خوا بخۆین، چونکە جیاوازی لەنێوان سوێندی ئێمەو خوادا هەیە، ئێمە بۆیە سوێند دەخوێن تا باوەڕمان پێبکرێت کە ئەو قسەیە ڕاستە بەڵام خوا پێویستی بەوە نیە، چونکە هەمو قسەکانی ڕاستەو پێویستە مرۆڤ بەگوێی بکات، لێرەدا لەوانەیە ئەو پرسیارە بکرێت: دەی ئیتر سوێندخواردنی ﷲ سودی چیە؟ دەڵێین سوێندەکانی ﷲ سودی زۆرن لەوانە:

یەکەم - بۆ ئەوەیە کەخەڵکی ئەو سوێند لەسەرخوراوە بە گرنگ بگرن‌و بە شتێکی سادەو کەمی نەزانن.

دووهەم - ﷲ دەیەوێت سودی ئەو سوێند پێخوراوانە دەرخات بۆ خەڵك چ سودی مادی بێت وەکو هەنجیرو زەیتون، وە ڕۆژو مانگ... یان سودی مەعنەوی بێت وەکو قورئان‌و قەڵەم‌و نوسین.

سێهەم - تا بزانێت کە سوێند پێخوراوان شتێکی ڕاستن‌و هەن وەك فریشتەکان‌و ڕۆژی قیامەت.

چوارەم - بۆ بەدرۆخستنەوەی بیروڕای پوچ وەك کاتی عەسر کە عەرەبەکان بە کاتێکی خراپیان دەزانی خوا سوێندی بە (عەسر) خواردووەکەکاتێکی بەسودە.

پێنجەم - سرنج ڕاکێشانی خەڵك بۆ گرنگی پێدان بەو شتانە وەکو نوسین‌و قەڵەم کە مایەی سەرفەرازی خەڵکن ئەگەر بیروباوەڕی ڕاستەقینەی لەگەڵدا بێت.

شەشەم - سوێندەکانی ﷲ بە هەندێك لەو شتانە، بەڵگەی گەورەیی‌و دەسەڵاتی خوایە کە لە ڕاستیدا سوێندە بە خۆی، ئەمانە هەندێك بون لە سودەکانی ئەو سوێندانەی کە ﷲ خواردونی لە قورئاندا. ئینجا ﷲدەفەرموێ:

(٦) کاتێك کە دەنگ‌و لەرزەو نەعرەتەی گەورە ڕویدا کە شەیپوری یەکەمەو هەمو خەڵك دەمرێت، وە بێجگە لە زاتی حەق هیچ گیانلەبەرێك نامێنێت.

(٧) ئیتر بەدوای ئەو ڕوداوەدا ڕوداوەکانی تر یەك لەدوای یەك دێن، ئەمانە بریتین لە دوو شەپیور لێدانی یەکەم‌و دووهەم، کە یەکەمیان بۆ مردنەو دووهەمیان بۆ زیندوبونەوەیە کە بەپەلە هەمو مرۆڤەکان بەرەو خاکی شام دەچن‌و لەوێدا ڕاوەستان و ترسان‌و چاوەڕێکردنە تا ئەو کاتەی کە لەلایەن پێغەمبەرمانەوەﷺ داوای هاتنی خواو حوکمکردنی دەکرێت، وەکو لە فەرمودەدا هاتوە.

(٨) لەوڕۆژەدادڵانێك هەراسنن‌وتەپە تەپیانە لە ترساندا.

(٩) چاوی ئەو خاوەن دڵانە شەرمەندەو زەبونە لەبەر ئەو هەمو کارەساتە سەخت‌و دژوارانەی کە بە چاوی خۆی دەیبینێت، ئینجا بەرەو دەمەقاڵەی دنیا سرنجمان ڕادەکێشێت‌و دەفەرموێ:

(١٠) بت پەرستان‌و بێباوەڕان بە ڕۆژی دوایی دەڵێن: ئایا ئێمە پاش ئەوەی کە مردین‌و کەوتینە گۆڕەوە، لەو گۆڕەوە جارێکی تر زیندو دەکرێینەوە؟! واتە بەشتێکی دوری دەزانن بۆیە دەڵێن:

(١١) ئایا کاتێك کە ئێمە بوین بە ئێسقانی پتورکاوو ڕزیو چۆن دەگونجێت وەکو خۆمان لێ بکرێتەوە؟ وشەی (نَخِرة) بە (ناخِرة)ش خوێنراوەتەوە.

(١٢) دەڵێن: ئەگەر ڕاست بێت‌و جارێکی تر زیندو بکرێینەوە بەڕاستی ئەوە گەڕانەوەیەکی زیان ئاوەرە. بەڵێ بێباوەڕان بە ڕۆژی دوایی بیرو بۆچونیان ئاوایەوزیندوبونەوەو حیساب‌و کیتاب بەدرۆ دەزانن و بیر لەوە ناکەنەوە کە ئایا لەپێشەوە لە چی دروستکراون‌و هەمیشە هەر ئەو کاتە دەبینن کە تێیدان، خوایش دەفەرموێ:

(١٣) بەڕاستی ئەو گەڕانەوە نیە بێجگە لە یەك تێخوڕین کە شەیپورێکەو لێدەدرێت‌و شتێکی تری ناوێت،

(١٤) جا هەر بەو شەیپوورلێدانە کتوپڕ هەمو مرۆڤەکان لەسەر ئەم زەویە زیندو دەبنەوە، ئینجا ﷲ دڵخۆشی پێغەمبەرمان ﷺ دەکات بە باسکردنی موسا عليه السلام لەگەڵ تاغوتی سەردەمی خۆیدا کە فیرعەون بوە، واتە ئەو پێغەمبەرە بەو هەمو بەڵگە دەستەپاچەکەرە (المعجزە) لەگەڵ فیرعەوندا قسەو گفتوگۆی کرد بەڵام ئەو هەر بەردەوام بو لەسەر کوفرو فەسادو

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾
فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَىٰهُ
ٱلْـَٔايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْـَٔاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ
﴿٢٥﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا
﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾
وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾
وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ
ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ
لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ
هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ
﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا
﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ
مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

سُورَةُ عَبَسَ ٨٠ — ٤٢

نالەباری سەرئەنجام موسامان عليه السلام ڕزگارکردو فیرعەونمان لەناوبرد. جا دەفەرموێ:

﴿١٥﴾ ئایا پێت گەیشتووە بیستوتە دەنگوباسی موسا،

﴿١٦﴾ کاتێك کە لە شیوی پیرۆزی "توا"دا پەروەردگاری بانگی کردو نیگای کردە لای و فەرموی:

﴿١٧﴾ بڕۆ بۆلای فیرعەون بەڕاستی ئەو لەخۆی بایی بووەو لەسنوردەرچوە،

﴿١٨﴾ جا پێی بڵێ: ئایا ناتەوێت کە خۆت پاك بکەیتەوە؟

﴿١٩﴾ جا ڕێنماییت بکەم بۆ لای پەروەردگاری خۆت ئەوسا تۆیش لێی بترسیت؟ جا ئا بەم شێوەیە موسا عليه السلام هاتەلای فیرعەون و بەو شێوە نەرم و جوانە قسەی لەگەڵدا کرد،

﴿٢٠﴾ خۆسەرەڕای ئەوەش بەڵگەی گەورەی ڕاستی و دروستی خۆی پیشاندا کە دەستو گۆپاڵەکەی بو، بەڵام ئەگەر کەسێك نەیویست ڕێگای خوا بگرێت شەیتان چاك فریوی دەداتو هەموو ڕاستیەکی لەبەر چاو لار دەکاتو هەموو لاری و ناپەسەندی و لاسارییەکی لا جوان و ڕێك‌وپێك دەکات، چونکە دوژمنی بەرەی ئادەمیزادەو بۆ نالەباران و بێباوەڕان ئەو هێزەیشی هەیە ئەوەتە فیرعەون لەگەڵ ئەو قسە نەرمو جوانانەو ئەو بەڵگە گرنگانەی موسادا لەباتی باوەڕهێنان‌وبیرکردنەوە لەپاشە ڕۆژی خۆی،

﴿٢١﴾ جا ئەو باوەڕی پێ نەکردو سەرکەش بو.

﴿٢٢﴾ لەپاشان پشتی کردە قسەکانی موسا عليه السلام کە پەلەیشی دەکرد بۆ دژایەتی کردنی.

﴿٢٣﴾ جا خەڵکی کۆکردەوە، ئەوسا جاڕیشی دا بەناوایاندا.

﴿٢٤﴾ وتی:منم پەروەردگاری باڵادەستی ئێوەو بەم بانگەوازە ناڕەواو نادروستەی قەبری خۆی هەڵکەندو کەوتە بەر ڕقوقینی الله.

﴿٢٥﴾ جا خوا تۆڵەی قسەی کۆتایی‌وسەرەتای لێکردەوە کە کردی بە پەندو ئامۆژگاری بۆ سەردەمی خۆی‌و پاش خۆیشی. بەڵام هەمیشە هەر خەڵکە ڕاستەکانن لەم پەندو ئامۆژگاریانە سود وەردەگرن، بۆیە دەفەرموێ:

﴿٢٦﴾ بەڕاستی لەو ڕوداوەدا پەندو ئامۆژگارییەکی گرنگ هەیە بۆ ئەو کەسانەی کە دەترسن لە پەروەردگاری خۆیان‌و هەمیشە لە هەوڵی ڕازیکردنی ئەودان، ئینجا خوا بۆ ئەوەی دەمکوتی بێباوەڕان بە زیندوبونەوە بکات دەفەرموێ:

﴿٢٧﴾ ئایا دروستکردنی ئێوە سەختو دژوارە یان ئاسمان؟ کە ئەودروستیکردوە.

﴿٢٨﴾ کە سەقفەکەی بەرزکردوەتەوەو ڕێك‌وپێکی کردوە؟

﴿٢٩﴾ سا شەوەکەی تاریك کردوەو ڕۆژیشی ڕوناك کردوە؟

﴿٣٠﴾ جا دوای ئەوەش زەوی خستەگڕ بەوشێوەی کە لە فەرمودەی پێغەمبەر ﷺدا هاتوە: { خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ التُّرْبَةَ يَوْمَ السَّبْتِ وَخَلَقَ فِيهَا الْجِبَالَ يَوْمَ الْأَحَدِ وَخَلَقَ الشَّجَرَ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَخَلَقَ الْمَكْرُوهَ يَوْمَ الثُّلَاثَاءِ وَخَلَقَ النُّورَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ وَبَثَّ فِيهَا الدَّوَابَّ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَخَلَقَ آدَمَ عليه السلام بَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فِي آخِرِ الْخَلْقِ فِي آخِرِ سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِ الْجُمُعَةِ فِيمَا بَيْنَ الْعَصْرِ إِلَى اللَّيْلِ /مسلم، أحمد/ الله خۆڵی لە ڕۆژی شەممەدا دروستکردو لە ڕۆژی یەکشەممەدا چیاکانی لەناو زەویدا دروستکردو، لە ڕۆژی دووشەممەدا دەرختان‌و لە ڕۆژی سێ‌شەممەدا بەڵاو نەهامەتیەکان‌و، لە ڕۆژی چوارشەممە نورو روناکی دروستکرد، وەلە ڕۆژی پێنج شەممەدا گیانلەبەرانی لەسەر زەویدا بڵاو کردوەوە، جالە کۆتای هەموو دروستکراوەکان لە دواترین وەختی ڕۆژی جومعەلە نێوان عەسرو شەودا ئادەمی دروستکرد} واتە ئەوانە لەو ڕۆژانەدا الله دروستیکردون نەك وابزانی کەلەیەك هەفتەدا الله ئەوانەی بەوشێوە دروستکردوە،چونکە ئاشکرایە کەپاش زەمانێکی درێژ ئادەم دروستکراوە.

(٣١) کەئاوی لێ دەرهێناو لەوەڕی لێ ڕوواند.

(٣٢) چیاکانی بتەوکردەوەو کردنی بە هۆی ڕێكوپێك وەستانی زەوی و ئەمانەمان کرد،

(٣٣) تا خۆتان و مەڕو ماڵاتتان سودی لێ وەربگرن، جا ئێمە کە ئەم هەمو شتە گەورەو گرنگانەمان دروستکردوە بۆ ناتوانین پاش مەرگ ئێوە زیندو بکەینەوەو چ شتێك هەیە بتوانێت ڕێمان لێبگرێت و ببێت بە کۆسپ لە ڕێگای زیندوکردنەوەی ئێوەدا؟ ئینجا دەفەرموێ:

(٣٤) جا ئەو کاتەی کە گەورەترین ڕوداو ڕویدا واتە شەیپوری دووهەم لیێدراو خەڵکی زیندوکرایەوە.

(٣٥) ئەو ڕۆژە مرۆڤ بیردەکاتەوە لەو شتانەی کە لە دنیادا ئەنجامیداوەو هەموی دەخرێتە پێش چاوی و گەورەو بچوکی لەبیر نەکراوە، بەڵام چ سودی هەیە ئەو بیرکردنەوەیە؟

(٣٦) ئەوسا دۆزەخ ئاشکرا دەبێت بۆ هەر کەسێك کە بیەوێ ببینێت دەی بینێت، جا ئەو کاتە خەڵك دوو بەشە:

(٣٧) جا بەشی **یەکەمیان** ئەو کەسەی کە سەرکەش و تاوانبار بوە لەدنیادا،

(٣٨) وە ژیانی دنیای هەڵبژاردوەو هەر لە بیری کەیف و خۆشی و کۆکردنەوەی سەروەت و سامانی دنیادا بوە،

(٣٩) بێگومان دۆزەخ هەر هی ئەوەو ئارامگایەتی و ناتوانێت لە دەستی دەربچێت و خۆی پەنابدات، بەشی **دووهەم** دەفەرموێ:

(٤٠) خۆ ئەو کەسەیش کە ترساوە لەو کاتەی کە لە پێشگای پەروەردگاریدا ڕادەوەستێت و ترساوە لەو بڕیارەی کە لەو کاتەدا بەسەریدا بدرێت و لەدنیادا بەرگری نەفسی خۆی کردوە لە ئارەزۆکاری و جڵەوی بۆ شلْ نەکردوەو بە بەندایەتی و خواناسیەوە سەرگەرم بوە،

(٤١) ئەوسا بەبێگومان ئەوە ئەو کەسە هەر بەهەشت جێگایەتی، بەم شێوەیە بەکورتی ئیشی خراپەکاران و سزای ئایندەیان و ئیشی چاکەکاران و پاداشتی ئایندەیانی باسکرد، ئاشکرایە هەمو مرۆڤێك کاتێك هەواڵی هاتنی شتێکی گرنگی پێدرا زۆر حەزدەکات کە بە تەواوی کاتی ڕودان و پەیدابون و هاتنی بزانێت و پێغەمبەرمان ﷺ هەواڵی هاتنی ڕۆژی دوایی و کۆتاهاتنی ئەم جیهانەی پێدرابو، ئەویش بە خەڵکی ڕاگەیاندبو لەوانەیە ڕۆژانە چەندین جار لەبارەی کاتی هاتنیەوە پرسیاری لێکرابێت و ئەویش دیارە پێی خۆشبوە کاتی هاتنی بە وردی بزانێت، بەڵام خوای زاناو کاربەجێ نایەوێت کەخەڵکی کاتی هاتنی ئەوڕۆژەبزانن، بۆیە لێرەدا دەفەرموێ:

(٤٢) پرسیارت لێدەکەن لەبارەی هاتنی ڕۆژی قیامەتەوەو دەڵێن: کەی ئەمانی دنیا دێت و قیامەت پەیدادەبێت؟

(٤٣) تۆ چیت دەوێت لە باسکردنی کاتەکەی، جا دەگونجێت پێغەمبەر ﷺ زانیاری پێدرابێت بۆ خۆی و فەرمانی پێنەدرابێت بە خەڵکی ڕابگەیێنێت، دەشگونجێت پێغەمبەریش ﷺ نەیزانیبێت کە ئەم مانایە زۆرتر نزیکە لە ڕواڵەتی ئایەتەکەوە، چونکە دەفەرموێ:

(٤٤) زانینی کاتی هاتنی قیامەت لەلای پەروەردگاری تۆ کۆتایی پێدێت، جا جگەلەو زاتە کەسی تر لەو کات و ساتە ئاگادار نییە، جا بۆیە کاتێك کە جبرەئیل سەلامی خوای لێبێت پرسیار لە پێغەمبەر ﷺ دەکات سەبارەت بە کاتی هاتنی ڕۆژی قیامەت ؟پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ:{ ما المسئولُ عنها بأَعْلَم مِنَ السائل/ متفق عليه/ پرسیار لێکراوسەبارەت بەوڕۆژە زاناتر نیە لە پرسیارکەر} جا دەفەرموێ:

(٤٥) تۆ تەنها ترسێنەرێکی بۆ ئەو کەسەی کەلەو ڕۆژە دەترسێت. واتە: باوەڕی هەیە بە هاتنی ئەو ڕۆژە سەختەی کە قورئان بە بومەلەرزەی گەورەو بە باری قورسی سەرشانی ئاسمانان و زەوی ناوی دەبات وەك لە سەرەتای سورەتی (**حەج**)دا دەفەرموێ: ﴿بێگومان بومەلەرزەی قیامەت شتێکی گەورەیە﴾ و هەروەها لە سورەتی (**الاعراف**: سەدوهەشتاوحەوت)دا بە شێوەی نزیکی ئایەتی هەمان سورەت هاتووەو دەفەرموێ:﴿لەبارەی قیامەتەوەپرسیارت لێدەکەن کە کەی دێت؟ بڵێ:زانینی کاتی هاتنی ئەوڕۆژە لەلای پەروەردگارمە کەئەوکاتەی ڕۆشن ناکاتەوەونایزانێت مەگەر هەربۆ خۆی، بارێکی گرانە لەسەرئاسمانان و زەوی، هەر بەکتوپڕیش دێت، پرسیارت لێ دەکەن وەك ئەوەی کەتۆ زۆر شارەزایت هەبێ لەبارەیەوە، بڵێ:زانینی کاتی هاتنی ئەوڕۆژە لەلایﷲیە بەڵام زۆربەی خەڵك نازانن﴾ لێرەش دەفەرموێ: تۆ ئیشت ئەوەیە کە خەڵك بترسێنیت لە هاتنی ئەو ڕۆژە تا بەڵکو سودت لێوەرگرن و خۆیان لە سەرشۆڕی و شەرمەندەیی ئەو ڕۆژە ڕزگاربکەن و پەلە بکەن لە ئیشی چاکدا، چونکە نازانرێت کەی دێت و هاتنەکەیشی کتوپڕیەو کەس ماوەی پەشیمان بونەوەی نابێت، ئەم ژیانەیش لەچاو دواڕۆژدا وەك تاقێك وایە وەکو دەفەرموێ:

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١﴾ أَن جَآءَهُ ٱلْأَعْمَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ﴿٣﴾ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكْرَىٰٓ ﴿٤﴾ أَمَّا مَنِ ٱسْتَغْنَىٰ ﴿٥﴾ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَن جَآءَكَ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ كَلَّآ إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿١٢﴾ فِى صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍۭ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِى سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍۭ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ مَآ أَكْفَرَهُۥ ﴿١٧﴾ مِنْ أَىِّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ فَقَدَّرَهُۥ ﴿١٩﴾ ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ يَسَّرَهُۥ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُۥ فَأَقْبَرَهُۥ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنشَرَهُۥ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ أَمَرَهُۥ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَفَرَةُ ٱلْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

(٤٦) کاتێك کە زیندوکرانەوەو هاتنە مەیدانی کۆکردنەوە ژیانی دنیایان زۆر بەلاوە کەم دەبێت، وە وا دەزانن تاقێکی ئێوارە یان تاقێکی بەیانی لەسەر زەوی دا ژیاون، تاقی ئێوارە لە پاش نیوەڕۆیە تا ڕۆژئاوابونو تاقی بەیانیش لە ڕۆژهەڵهاتنەوەیە تا نیوەڕۆ. دەشگونجێت مەبەست لە مانەوەی ناو گۆڕ بێت کە هەیە بە هەزاران ساڵە مردووەو لە گۆڕدایە، بەڵام کاتێك زیندو دەکرێتەوەو سەختیو درێژی ئەو ڕۆژە دەبینێت بەلایەوە وایە کە تاقێك لە گۆڕدا ماوەتەوە کە داستانی عوزەیر پێغەمبەرو ئەسحابو لکەهەف ئەم مانایە زیاتر دەچەسپێنێتو ئایەتی (١١٢و١١٣)ی سورەتی (المؤمنون) کە دەفەرموێ:﴿وتی: چەند ساڵ لەم زەوییەدا ژیاون؟ وتیان:ڕۆژێك یان هەندێ لەڕۆژێك جا پرسیار لەوانە بکە کە حیسابزانن﴾ بۆ هەردوو بۆچونەکە دەبێتو هەر خوایش زانایە.

٨٠ | سورەتی عەبەسە | ٤٢

سورەتی عەبەسە کە هەشتاهەمین سورەتی قورئانە لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، چلو دوو ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین بیستو چوارەمین سورەتە کە پاش سورەتی(النجم)و پێش سورەتی(القدر) دابەزیوە. ئەم سورەتە بەم ناوانەیش ناوبراوە (الصاخة، السفرة، الأعمى).

بەناوی اللّٰه ی زۆر بە سۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ناوچاوی دا بەیەکداو پشتی هەڵکرد.

(٢) لەبەرئەوەی کە کوێرێك هاتەلای، زۆربەی ئەم ئایەتانە سەبارەت بە عەبدوڵای کوڕی ئومومەکتوم هاتوەتە خوارەوە: کە جارێکیان پێغەمبەرمان ﷺکۆمەڵێك لە پیاوماقوڵانی قوڕەیشی لە لابو، خەریکی قسەکردن بو لەگەڵیانداو چاوەڕوان بو موسڵمان ببن لەو کاتەدا (ئیبنو ئوممی مەکتوم) کە کابرایەکی کوێر بو هاتە خزمەتیو نەیزانی کێی لایەو وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ پێم بڵێ ئەوەی کە خوا پێی وتویت، پێغەمبەریش ﷺ لەم کاتەدا بڕینی قسەی خۆی پێخۆش نەبو، ئەویش هەر دەیوت فێرم بکە لەوەی کە بۆت هاتوە، پێغەمبەر ﷺ ناوچاوی دا بەیەکداو وەڵامی نەدایەوە، جا ئەم چەند ئایەتە دابەزیو فەرموی ناوچاوی دا بەیەکدا لەبەرئەوەی کە کوێرێك هاتە لای،

(٣) فەرموی: تۆ چی دەزانی بەڵکو ئەو دەیەوێت خۆی پاك بکاتەوە،

(٤)یان پەندو ئامۆژگاری وەربگرێت، جا بەو ئامۆژگاریو بیرخستنەوەیە سود وەربگرێت. وە هەروایش بو ئیبنو ئومی مەکتوم یەکێك لەو باوەڕدارانەی سەرەتای ئیسلام بو کەپێغەمبەر ﷺ چەندین جار لەکاتی دەرچونی بۆغەزاکان ئەوی لە شوێنی خۆیدا لە مەدینەدا بۆپێش نوێژی ئەوانەی کەدەمانەوە لەشار داناوە، وە لە شەڕی قادسیە کە لە سەردەمی عومەری کوڕی خەتاب لە نێوان موسڵمانانو فارسەکاندا رویدا بەشداری کردوە، کە هەندێك پێیان وایە هەر لەو شەڕەشدا شەهید بوە.

(٥) بەڵام ئەو کەسەی کە خۆی بێنیاز دەزانێت کە وتراوە ئوبەیەی کوڕی خەلەف بو،

(٦) تۆ خۆت بەوەوە خەریك دەکەیت؛ کە چی ئیمانیشی نەهێناو لە غەزای ئوحود دا کوژرا ئەم ئایەتە ئەوەمان فێر دەکات کەکارێکی زانراو بۆکارێکی خەیاڵی وازی لێ ناهێنرێت، هەروەها بەرژەوەندییەکی دیاری بۆ بەرژەوەندییەکی خەیاڵی وازی لێ ناهێنرێت، کە ئەمە یەکێك لە بنەماکانی فیقهی ئیسلامیە.

(٧) جا تۆ هیچ تاوانت لەسەر نیە لەسەر ئەوەی کە ئەو کابرایە خۆی لەبت پەرستیو لوت بەرزی پاك ناکاتەوە، واتە ئەوەی کە بانگەوازەکەی تۆ بەهیچ نازانێتو گاڵتەت پێدەکات تۆ خۆت

بەووەوە خەریك دەكەیت‌و بەتەمایت پاکی بکەیتەوە بەڵام ئەو خۆی لادەدات، جا تۆ ئەوەندە خۆت بەوکەسەوە خەریك مەکە کەخۆی پاك ناکاتەوە تۆ تاوانت چیە؟ چونکە تۆ هەر گەیاندنی ئەم پەیامەت لەسەرەو زیاتر بەدەم ئەو کەسانەوە برۆ کە بەدەمتەوە دێن بۆیە دەفەرموێ:

(٨) جا ئەوەی کە بەپەلە دێتە لای تۆبۆ شارەزابون لەئایین،

(٩) لەحاڵێکدا کە ئەو لەخوادەترسێ‌و دەیەوێ خۆی لە خراپەو شیرك‌و تاوان پاك بکاتەوە،

(١٠) جا تۆ خۆت لەوە بێ ئاگا دەکەیت

(١١) شتی وا نەکەیت، بەبێگومان کەئەم ئایەتانەی قورئان وەبیر هێنەرەوەو ئامۆژگارین، بەڵێ بەم شێوەیە پێغەمبەرمان ﷺ لەلایەن پەروەردگارەوە لۆمە کراوەو ئەم لۆمەکردنەیش لە قورئاندا چەند جار هاتوە وەك دەفەرموێ ﴿لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ﴾ (التحريم:١) وە ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسۡرَىٰ﴾ (الانفال:٦٧) وە ﴿لِمَ أَذِنتَ لَهُمۡ﴾ (التوبة:٤٣) ئەم لۆمەکردنەیش گەلێك بەسودە لەوانە: بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە خوا پێغەمبەرەکەی خۆی ﷺ لەژێر چاودێری خۆیدا داناوە و هەروا نەیسپاردوە بەخۆی هەروەك پێغەمبەرمان ﷺ لە یەکێك لە نزاکانیدا دەفەرموێ:{ اللهمَّ لاتَكِلني إلى نفسي طَرفَةَ عَينٍ أبدا/أحمد و ابوداود.حسنه‌الالبانی/ ئەی پەروەردگارم یەك چاوبروکەیەك نەمخەیتە دەست نەفسی خۆم} جا ئەمە بەهرەیەکی گەورەیە بۆ پێغەمبەرمان ﷺ. ئەم لۆمەکردنانە دەبێت بەهۆی ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ زۆر ئاگای لەخۆی بێت‌و بزانێت کە حیسابی ئەو جیاوازە لە خەڵکی تر. ئەم لۆمەکردنە دەبێت بەهۆی ئەوەی کە خەڵك لەبارەی پێغەمبەرەوە ﷺ لە سنور دەرنەچن، چونکە کەسێك کە لۆمەکرا دیارە ئازاد نیەو سیفاتی خوایی پێنادرێت هەروەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{ لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ/ متفق علیه/ واتە: لە پێناسەو باسی مندا نابێت لە سنوری خۆم تێم پەڕێنن وەکو گاورەکان کە عیسای کوڕی مەریەمیان وا لێ کرد، من بێجگە لەوەی کە بەندەی خواو پێغەمبەری ئەوم شتێکیتر نیم، جا بڵێن بەندەی خواو پێغەمبەرەکەی} هەروەها ئەم لۆمەکردنانە دەبێت کار بکاتە سەر ڕەوشتی خاوەن باوەڕان‌و زیاتر خۆیان لە تاوان‌و خراپە بپارێزن، چونکە کاتێك پێغەمبەر ی خوا ﷺ لەسەر شتێکی ئاوا بچوك لۆمە دەکرێت دەبێت خەڵکی ترچۆن بن، باسکردنی ئەو شتانەی کە پێغەمبەر لۆمەی لەسەر کراوە ئەوە دەرەخات کە پێغەمبەرمان ﷺ دوچاری تاوانی گەورە نەبوە ئەگینا پەروەردگار لێی بێدەنگ نەدەبو. ئەم لۆمە کردنانە دەبێت بەهۆی ئەوەی کە بڕیارەکانی پێغەمبەرمان ﷺ و ئەوەیشی کە ئیجتیهادی بێت بێ هیچ ڕەخنەیەك وەربگیرێت، چونکە ئەگەر نەیپێکایە خوا ڕاستیەکەی بۆ دەردەخست وەکو لەم شوێنانەدا دەرکەوتوە کەواتە هەرچی پێغەمبەرمان ﷺباسی کردوە بۆمان مادام جێگیر بوبێت کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی : هەموی ڕاستەو بڕیاری خوایە کەواتە ﴿هەروەها لەخۆیەوە قسە ناکات وە ئەوەی کە ئەو باسی دەکات نیگایەو بۆی ڕەوانەدەکرێت﴾ (النجم:٣-٤) واتە: ئیجتیهادی پێغەمبەر ﷺ وەکو ئیجتیهادی موجتەهیدین نیە، چونکە هی ئەوان زیاتر لەو دنیادا ڕاستی‌و دروستی دەردەکەوێت هەرچەند موجتەهید نەك موشتەهی هەر پاداشتێکی هەیە. وە ئەم لۆمەکردنانە بەڵگەیەکی زۆر بەهێزن لەسەر ئەوەی کە ئەم قورئانە قسەی پێغەمبەرمان ﷺ نیە چونکە هیچ کەسێکی پایەبەرز لۆمەی خۆی باس ناکات بۆ خەڵك، بۆیە هەر ئەم لۆمەکردنانە بووەتە هۆی باوەڕهێنانی گەلێك خەڵك، بەڵێ بەڕاستی ئەم قورئانە گەورەترین مامۆستاو گەورەترین ئامۆژگاریکەرە بۆ مرۆڤو ئەرکی پێغەمبەریش ﷺ تەنها گەیاندنیەتی.

(١٢) جا هەر کەسێك ئارەزوی لێیە با ڕوو لەو قورئانە بکات‌و سودی لێ وەربگرێت‌و یادی بکات،

(١٣) کە لە چەند پەڕەیەکی ڕێزلێنراو دایە،

(١٤) بەرزکراوەتەوەو خاوەن شکۆیەو پاك کراوەیەلە هەمو کەم‌و کوڕی‌و دەست لێدانێکی نادروست،

(١٥) بە دەستی نێردراوانێکەوەیە کە ئەو نێردراوانە،

(١٦) بەڕێزو چاکەکارن، ئەگەرچی ئەم وەسفانە بۆ قورئانە لە لەوحولەحفوزداو بۆ فریشتەکانە، بەڵام هەروەها پێویست دەکات ڕێز لە قورئان‌و قورئان خوێنانی ڕاستەقینەو مامۆستایانی قورئان بگیرێت، ئینجا الله پاش ئەوەی کە لۆمەی پێغەمبەرە خۆشەویستەکەی خۆی کردو تێیگەیاند کە ئەم قورئانە کەلامی خوایەو بۆ بەندەی خوا هاتوەو نابێت بۆ گەیاندن بەوان هیچ جیاوازییەك دابنرێت‌و باسی گەورەی‌و ڕێزی قورئانی کرد ئەوسا لۆمەو سەرزەنشتی بێباوەڕان دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٧) بمرێت مرۆڤ چ شتێك وای لێکردوە کە کافری بکات‌و باوەڕ بەو کەسە نەکات کە دروستیکردووەو هەمو شتێکی ژیانی بۆ دابین

کردوه؛ هەندێك وشەی ﴿مَآ أَكۡفَرَهُۥ﴾ یان، بە فیعلی تەعەجوب مانا کردووە واتە: بمرێت مرۆڤ چ عەجایب کافرو بێ باوەڕێکە!

﴿١٨﴾ ئەو زاتە بالادەستە مرۆڤی لە چ شتێك دروستکردوە؟ کە ئیستا ئاوا خۆبەزلزانو ناسوپاسە؟

﴿١٩﴾ لەو ئاوەی کە لە پشتی پیاو دێتەخوارەوەو دەچێتە رەحمی ئافرەتەوە دروستی کردوە، جا ئەندازەگیری هەمو شتێکی ئەوی کردوە، لە شێوەو رەنگوجۆرو رۆزیو ئیشو ماوەی ژیانیو چاكیو خراپی و خۆشی و ناخۆشی کە چەندەو چۆن دەبێت.

﴿٢٠﴾ لە پاشان رێگای هاتنە دەرەوەی لە رەحمی دایکدا بۆ ئاسان کردوەو رێگای راستو ناراستی بۆ رۆشن کردووەتەوە جا بۆ ئەو سەرنوشتەی کە دیاری کراوە بۆی رێی بۆئاسان کردوە. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { إعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ/متفق عليه/ ئیش بکەن ئەوسا ئاسانکراوە بوهەموان ئەوەی کەبۆی دروستکراوە} واتە هەرکەسێ بۆچی درستکراوە ئەورێگاو ئیشو کاری لەلا ئاسانە.

﴿٢١﴾ لە پاشان دەیمرێنێتو ئینجا دەیخاتە ناو گۆڕەوە. واتە: پاش مەرگیش رێزی بۆ داناوەو نابێت وەکو باقی گیانلەبەران تەماشا بکرێت، بەڵکو پێویستە بشارێتەوە.

﴿٢٢﴾ لە پاشان هەر کات ئارەزوی لێبێت زیندوی دەکاتەوە. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ : { كُلُّ ابْنِ آدَمَ تَأْكُلُهُ الأَرْضُ إِلَّا عَجْبَ الذَّنَبِ مِنْهُ خُلِقَ وَفِيهِ يُرَكَّبُ/متفق عليه/ هەموئەندامێكی نەوەی ئادەم دەرزێت بێجگە لەکلینچکەی کە سەرەتا لەوێوە دروستکراوەو هەرلەوێشەوە پێك دەهێنرێتەوە}

واتە: تەواوی ئەندامەکانی نەوەی ئادەم دەرزێتو وەك خاکی لێدێت بێجگە لەو ئێسقانە بچوکەی کۆتایی پشتی ئینسان کەهەروەکو خۆی دەمێنێتەوەو نەخاكو نە ئاگرو نەهیچ مادەیەکی تر کاری تێناکات، کە مرۆڤ لەو دروستکراوە لەسەرەتاوەو دووبارە لەوێوە دروست دەکرێتەوە. ئینجا ﷲ دەفەرموێ:

﴿٢٣﴾ بەڕاستی مرۆڤ ئەوەی کە ﷲ فەرمانی پێکردوە تا ئێستا بەتەواوی ئەنجامی نەداوە، پاش ئەوە ﷲسرنجمان رادەکێشێت بۆ لای ئەو خواردنو خواردنەوانەی کە ئێمە رۆژانە دەیخۆینو دەفەرموێ:

﴿٢٤﴾ دەی با مرۆڤ تەماشای ئەوخواردنەی خۆی بکات و بزانێت هەروا لەخۆیەوە دەبێت یان پەروەردگاری بۆی بەدیدەهێنێت؟ جا پێویستە مرۆڤ چاوی خۆی بکاتەوەو سوپاسی پەروەردگاری بکات لەسەر ئەو هەمو نیعمەتانەی کە بە بەلاش بە مرۆڤی بەخشیون وەك دەفەرموێ:

﴿٢٥﴾ بەڕاستی ئێمە بە لێشاو ئاومان ڕژاندوەبەسەر زەویدا.

﴿٢٦﴾ پاشان زەویمان بەگوێرەی پێویست لەت لەتکردوە،

﴿٢٧﴾ ئینجا بەهۆی ئاوو لەتبونی زەویەوە دانەوێڵەمان لە زەویدا رواندوە.

﴿٢٨﴾ هەروەها بەو ئاوە روواندوومانە ترێو شینایی.

﴿٢٩﴾ وەزەیتونو دارخورمایش.

﴿٣٠﴾ جا باخوبێستانانی چڕو پڕیش.

﴿٣١﴾ جامیوە بۆ خواردنی مرۆڤ و گیاو پوشیش بۆ خواردنی حەیوانات.

﴿٣٢﴾ تا خۆتانو مەڕومالاتتان سودی لێ وەربگرێت، بەڵێ ئەوەی خوێنرایەوە ئەگەر بە چاکی تەماشای بکەینو جوان لە پەیدابونیان ورد ببینەوە، مادام تۆزێك هەستمان هەبێت دەبێت سەری بەندایەتی بۆ خوای داناو زاناو بەهێز نەوی بکەینو بڵێین: (يَا رَبَّنَا لَكَ الحمد كَمَا يَنبَغِي لِجَلالِ وَجهِكَ وَعَظِيمِ سُلطَانِكَ). پاش ئەمانە خوای داناو زاناو بەهێز سرنجمان بەرەو رووداوی گەورەو سامناکی قیامەت رادەکێشێتو دەفەرموێ:

﴿٣٣﴾ ئەگەر هەر کاتێك ئەو دەنگە گەورەو سامناکە هاتو خەڵکی زیندوکرانەوەو لە زەوی کۆکرانەوەدا کۆکرانەوە، بەڕاستی کاتێکی پڕ مەترسیو سەختە کە قورئان بۆمان باسدەکاتو دەفەرموێ:

﴿٣٤﴾ ئەو دەنگە پڕ مەترسیە لە رۆژێکدایە کە مرۆڤ لە براکەی رادەکات نەوەك داوای مافی خۆی لێ بکات.

﴿٣٥﴾ جا نەك هەر ئەوە بەڵکو لە دایکیو لە باوکی رادەکات.

﴿٣٦﴾ خۆ نەك هەر ئەوانە بەڵکو رادەکات لە خێزانەکەیو لە کوڕەکانی ئەوانەی کە لە دنیادا حەرامو حەلاڵی بەلاوە گرنگ نەبو بەڵکو چاك کردنی باری ژیانی ئەوانی بە پێویست دەزانی وا ئەمرۆ رادەکات لێیان نەوەك داوای مافی خۆیانی لێ بکەنو کاتەکە زۆرسەختە.

﴿٣٧﴾ چونکە هەمو کەسێك لەوان لەو رۆژەدا لە بارو دۆخێکدایە کە بێنیازی کردوە لەوەی کە لە کەسی تر بپرسێتەوە، واتە

ئەوندە سەرقاڵی خۆیەتی کە نایپەرژێتە سەرکەسی تر. ئیبنوعەباس دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {تُحْشَرُونَ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَيُبْصِرُ أَوْ يَرَى بَعْضُنَا عَوْرَةَ بَعْضٍ قَالَ يَا فُلَانَةُ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ / الترمذي، صححه الألباني/ ئێوە رۆژی قیامەت کۆدەکرێنەوە لەحاڵێکدا کە روتو پێپەتیو خەتەنە نەکراون جا ئافرەتێك وتی: ئایا عەورەتی یەکتر دەبینین؟ جا پێغەمبەر ﷺفەرموی: ئەی فلانی: هەمو کەسێك لەوان لەو رۆژەدا لە بارو دۆخێکدایە کە تەنها سەرقاڵی خۆیەتی. جا ئەو کاتە ئەوخەڵکە دوو بەشن وەك دەفەرموێ:

(٣٨) دەموچاوانێك هەن لەو رۆژەدا کە زەردن وەکو زێڕ دەدرەوشێنەوە.

(٣٩) پێدەکەنێتو مژدە دەدات لە خۆشیاندا،وەکو لە سورەتی (حاقە)لە ئایەتی نۆزدەدا دەفەرموێ:﴿ ئەو کەسەی کە نامەی کردەوەکانی بە دەستی ڕاستی پێدرا هاوار دەکاتو دەڵێت: وەرن نامەی کردەوەکانی من بخوێننەوە﴾ جا سەبارەت بە بەشی دووهەمیش دەفەرموێ:

(٤٠) ئەوسا دەمو چاوانێك هەن کە تەپوتۆزی لێ نیشتوەو

(٤١) مۆنو تاریکە،

(٤٢) ئەوانە هەر کافرانی خراپەکار بون، (خوای گەورە لەو دەمو چاوە نورانیو شادو مژدەدەرانەمان دابنێت ئامین).

سورەتی تەکویر (٨١) (٢٩)

سورەتی تەکویر کە هەشتاو یەکەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوەو بیستو نۆ ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین حەوتەمین سورەتەو پاش سورەتی (الفاتحة)و پێش (الأعلی) دابەزیوە. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {مَن سرَّه أن ينظُرَ إلى يوم القيامةِ كأنَّه رأيُ عينٍ فليقرأْ ﴿إِذَا ٱلشَّمۡسُ كُوِّرَتۡ﴾و ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتۡ﴾و ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتۡ﴾ / أحمد، صححه الألباني/ هەر کەسێك پێی خۆشە تەماشای رۆژی قیامەت بکات وەکو بە چاو ببینێت با سورەتی(تەکویرو ئینفیتاروئینشیقاق) بخوێنێت. لەسورەتی پێشودا باسی هەندێ لەرودواوەکانی قیامەتی کرد جالەم سورەتەوسێ سورەتی پاشیشی چەندین جۆر لەروداوە سەختەکانی قیامەت باس دەکات.

بەناوی اللهُ ی زۆر بە سۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) هەر کاتێك رۆژ تاریك بو شەوقی نەماو پێچرایەوە.

سُورَةُ التَّكۡوِيرِ (٨١) (٢٩)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلشَّمۡسُ كُوِّرَتۡ ﴿١﴾ وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتۡ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ سُيِّرَتۡ ﴿٣﴾ وَإِذَا ٱلۡعِشَارُ عُطِّلَتۡ ﴿٤﴾ وَإِذَا ٱلۡوُحُوشُ حُشِرَتۡ ﴿٥﴾ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ سُجِّرَتۡ ﴿٦﴾ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتۡ ﴿٧﴾ وَإِذَا ٱلۡمَوۡءُۥدَةُ سُئِلَتۡ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنۢبٖ قُتِلَتۡ ﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتۡ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتۡ ﴿١١﴾ وَإِذَا ٱلۡجَحِيمُ سُعِّرَتۡ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ٱلۡجَنَّةُ أُزۡلِفَتۡ ﴿١٣﴾ عَلِمَتۡ نَفۡسٞ مَّآ أَحۡضَرَتۡ ﴿١٤﴾ فَلَآ أُقۡسِمُ بِٱلۡخُنَّسِ ﴿١٥﴾ ٱلۡجَوَارِ ٱلۡكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيۡلِ إِذَا عَسۡعَسَ ﴿١٧﴾ وَٱلصُّبۡحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُۥ لَقَوۡلُ رَسُولٖ كَرِيمٖ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي ٱلۡعَرۡشِ مَكِينٖ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٖ ثَمَّ أَمِينٖ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجۡنُونٖ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدۡ رَءَاهُ بِٱلۡأُفُقِ ٱلۡمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى ٱلۡغَيۡبِ بِضَنِينٖ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوۡلِ شَيۡطَٰنٖ رَّجِيمٖ ﴿٢٥﴾ فَأَيۡنَ تَذۡهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾

سُورَةُ الانفِطَارِ (٨٢) (١٩)

(٢) جا هەر کاتێك ئەستێرەکان لێڵ بونوونبون.

(٣) وە هەر کاتێك چیاکان پاڵنران، جا ئەمە شتێکی هەروا ئاسانو بێدەنگ نیە کاتێك کە ئەو هەمو چیایە لە جێی خۆیان هەڵدەکەندرێنو وردو ڕێزاڵ دەکرێنو دەبن بە تۆز دەنگو هەرایەکی وا ڕودەدات کە هەمو گیانلەبەران دەترسنو جا بەهەرلایەکدا رادەکەنو دێن بەناویەکدا.

(٤) سا هەر کاتێك کە حوشترانی نزیك بەزان کە خۆشەویسترینو بەنرخترین ماڵەکانی عەرەبن بەرەڵاکرانو خاوەنی لە ترسا هۆشی بەلایانەوە نەما،

(٥) جا هەر کاتێك کە جانەورانی کێوی کۆکرانەوەو تێکەڵاو بون.

(٦) وە هەر کاتێکیش کە دەریا پڕ ئاوەکان هەڵگیرێنران، جا لەو کاتەدا زەوی تا حەوت چینی لەت دەبێتو لەو کاتەدا بایەك دێتو هەمویان دەمرن.

(٧) جا هەر کاتێك گیانەکان کرانەوە لەشو زیندوکرانەوە، یان هەر کاتێك کەسێك لەگەڵ هاوێنەی خۆیداچاك لەگەڵ چاكو خراپ لەگەڵ خراپدا کۆکرانەوە.

(٨) وە هەر كاتێكیش ئافرەتی زیندەبەچاڵكراو پرسیاری لێكرا،

(٩) بێژرا بە چ تاوانێك كوژراوە؟ ئەمە یەكێك بو لە ڕەوشتە ناپەسەندەكانی سەردەمی نەفامی كابرا كچی خۆی هەر بە زیندویی چاڵی بۆ هەڵدەكەندو دەیخستە ناویەوەو خۆڵی بەسەردا دەدا لەبەرئەوەی كە عەیبو عاری نەیەتە سەر، بەڵام ئیسلام هاتو ئەو كارە ناپەسەندەی وەكو سەدان كاری ناپەسەندی تری سەردەمی نەفامی هەڵوەشاندەوە، تەنانەت خۆ بەرگریكردنی پیاو بۆ نەبونی منداڵ بە زیندەبەچاڵكردنی پەنامەكی ناوبراوە، وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{ذَلِكَ الْوَأْدُ الْخَفِيُّ وَهُوَ الْمَوْؤدَةُ سُئِلَت/ مسلم/ئەوە زیندو بەچاڵكردنێكی پەنامەكیە، هەرئەوەیە زیندوبەچاڵكراو كەپرسیاریان لێدەكرێت} ئاینی ئیسلام ئاوا مافی مرۆڤ دەدات هەر لەكاتی نوتفەییەوە دەیپارێزێتو ڕێگای ڕاستو ڕەوانی بۆ دیاریی دەكات، بەڵام ئەوانەی كە ئەمڕۆ لافی مافی مرۆڤ لێدەدەن هێشتا شەڕی پێستو شەڕی نەژادی بە شتێكی ڕەواو ڕاستی دەزانن‌و بەرنامەی لەباربردنیان هەیە (الاجهاض)! ئینجا ﷻ درێژە بە ڕوداوەكانی قیامەت دەداتو دەفەرموێ:

(١٠) جا هەر كاتێك كە نامەی كردارەكان بڵاوكرانەوەوهەر كەسێك نامەی كردەوەی درایە دەستی هەندێك بەڕاستو هەندێك بە چەپ.

(١١) وە هەر كاتێكیش ئاسمان لابراو پێچرایەوە.

(١٢) جا هەر كاتێك دۆزەخیش هەڵگیرسێنرا.

(١٣) وە هەر كاتێكیش كەبەهەشت نزیك كرایەوە بۆ بەهەشتیان‌و كاتێك كە ئەم دوانزە ڕوداوە گرنگە ڕویاندا،

(١٤) ئەوكاتە هەمو كەسێك دەزانێت چی ئامادەكردوە بۆ ئەو ڕۆژە چاك یان خراپ، زۆر یان كەم، وەك لە سورەتی (ال عمران) ئایەتی (سی)دا دەفەرموێ: ﴿ئەو ڕۆژە هەموكەسێك هەرچی چاكەیەكی كردوە بۆی ئامادە دەكرێت، هەروەها ئەوەش كەكردویەتی لەخراپە، جا ئەوكاتە ئاوات دەخوازێت كەماوەیەكی زۆر درێژ ببوایە لەنیوان خۆی‌و ئەو كردارە خراپانەی دا﴾

(١٥) دەگونجێت(لا) زیادەبێت، واتە سوێند بە خوننەس دەخۆم یان لای (نافیە) بێت، واتە سوێند ناخۆم بە خوننەس، چونكە هەر خۆی شایەتە لەسەر زانایی‌و دانایی‌و هێزی ﷻ ، وشەی (خنس) بە ئەستێرەو ئاسك‌و گا كێوی ماناكراوە، جا ئەستێرە هەموی بێت كە بە ڕۆژ نابینرێن یان ئەو ئەستێرە ناسراوانە بن، جا هەر كام لەوانە بێت،

(١٦) هاتوچۆ دەكەن‌و دەچنەوە جێگای خۆیان، وشەی (كنس) بە جێگای خۆشاردنەوەی جانەوەرە وەحشیەكان دەوترێ، كێ ئەوانەی فێری گەڕان‌و هاتوچۆو گەڕانەوە بۆ شوێنی خۆیانی كردوە؟ ئاشكرایە كەهەر خوای زاناو داناو بەهێزە ئەوەدەكات نەك كەسی تر، ئینجا دەفەرموێ:

(١٧) جا سوێند بە شەو كاتێك تاریك دەبێت.

(١٨) وە سوێند بە كاتی بەیانی كاتێك هەناسەدەداتو لە شەو جیادەبێتەوە، لێرەدا لەجیاتی (طلع) وشەی (تَنَفَّسَ)ی بەكارهێناوە، كە بەڕاستی هاتنی بەیانیان هەواو هەناسەیەكی جیاوازی وای هەیە كتوپڕ بێ كاتژمێر دەتوانرێت بزانرێت كە بانگی بەیانی‌و كاتی نوێژی بەیانی هاتوەو ئەو هەوایەش زۆر بەكەڵكە وەكو پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{اَللَّهُمَّ بارِكْ لأمّتِي فِي بكُورِهَا/ الترمذی.صحیحه الالبانی/ ئەی خودایە پیرۆزكەیت بۆ گەلەكەم لە بەیانییانیاندا} هەندێك خەوی پاش نوێژی بەیانی تاهەتاو كەوتنیان بەلاوەچاك نیە، لەبەر ئەو ڕیوایەتانەی كەلەم بارەوە هاتون، جا خوای زاناو دانا سوێند بەوانە دەخواتو دەفەرموێ:

(١٩) بەڕاستی ئەم قورئانە قسەی ڕەوانەكراوێكی بەڕێزە كە هەرگیز خۆی لە قسەی بچوك‌و ناڕێك نادات، كەئەم قورئانەی لەبەیتولعیزەتەوە بەفەرمانی خوا گەیاندۆتە محمد ﷺ.

(٢٠) كەخاوەنی هێزەو لەلای خاوەنی عەرش بە شكۆو پایەبەرزە.

(٢١) كەبەگوێكراوە لەناو فریشتەكانداو لەوێدا بەدەمەو دەست پاك دەیناسن، مەبەست جبرەئیلە كە نێردراوێكە لەنێوان خواو پێغەمبەرماندا ﷺ و كەلامی خوای هێناوە بۆ پێغەمبە رمان ﷺ و خاوەن هێزە كەهیچ شتێك ناتوانێت دەست بخاتە ناوكاریەوەو ئەمینەو بە ڕێك‌وپێكی پەیامەكەی گەیاندوە، ئینجا دەفەرموێ:

(٢٢) وەبەڕاستی هاورێكەی ئێوە كە محمدە ﷺ شێت نیەو قسە لە خۆیەوە ناكات بەڵكو

(٢٣) بەڕاستی لەسەر سەریەوە بە ڕۆشنی جبرەئیلی بینیوە، ئەمە یەكەم بینین بو كە لەناو بەردەڵانەكانی مەكەدا چاوی پێكەوت، وا دەردەكەوێت كە ئەم سورەتە بەر لە ئیسرا بوە، چونكە لەكاتی میعراجدا جارێكی تربینیویەتی وەك خۆی ئەگینا

سەدان جاری تر بینیویەتی، بەڵام هەر جارێك بە شێوەیەك بوە کە هەندێك جار لە شێوەی (دحیەی کەلبی)دا بوە.

(٢٤) وە ئەو محمدە ﷺ سەبارەت بەو شتە نهێنیانەی کە بۆی هاتوە ڕژدە نیەو بە هەمو کەسێکی ڕاگەیاندوەو هیچ شتێکی نەشاردوەتەوە، وشەی (بِضَنِينٍ) بە (ظَنِين) خوێنراوەتەوەکە هەر دوو شێوەکە ڕەوایە واتە هیچ گومانێکی لێ ناکرێت.

(٢٥) جا ئەو قورئانە قسەی شەیتانی تارێنراو نیەو ناتوانێت شتێك لەو بارەوە بڵێت، وەك لە سورەتی (شوعەرا) ئایەتی (دووسەدویانزەودووسەدودوانزە) دا دەفەرموێ: ﴿شەیتانەکان نەیانهێناوەو بۆیان نیە کەشتی وا بکەنو ناشتوانن، چونکە بێگومان ئەوان بەرگری کراون لە گوێگرتن﴾ ئینجا دەفەرموێ:

(٢٦) جا ئیتر بۆ کوێ دەچنو بۆ عەقڵتان ناخەنە کار تا ڕاستیەکان بزانن؟

(٢٧) ئەم قورئانە بێجگە لەوەی کە پەندو ئامۆژگاریە بۆ هەمو خەڵك شتێکی تر نیە.

(٢٨) بۆ هەر کەسێك کە بیەوێت ڕێگای ڕاست بگرێت ئەم قورئانە ڕێنمایی دەکاتو ڕێگای ڕاستی پیشان دەدات.

(٢٩) خۆ ئێوە ویستو ئارەزۆی هیچیش ناکەن مەگەر بە ویستی خوای پەروەردگاری جیهانیان بێت، پێویستە بزانرێت کەئایەتی پێشو بەرپەرچدانەوەیەکە بۆ ئەوانەی کە باوەڕیان بە سەرپشکیو ئیختیاری مرۆڤ نیە وە ئەم ئایەتەش ڕەدە بۆ ئەوانەی کە پێیان وایە کە هەمو شت بە ویستو ئیختیاری مرۆڤە، بەڵام ئەهلی سوننەو جەماعە باوەڕیان بە هەردوو ئایەتەکە هەیەو هەرکام لەجیگای خۆیدا مانای دەکەنەوەو دەزانن خاوەنی ویستی بێ قەیدو شەرت هەرالله یەو ویستی مەخلوقاتیش لەژێر ویستی پەروەردگاردایە، دەشزانن کە زۆر جیاوازی هەیە لە نێوان ئیرادەو موحەبەتدا، لێرەدا پێویستە بزانین کە باوەڕبون بە قەزاو قەدەر یەکێکە لە بناغەکانی باوەڕی ئیماندار، بەڵام یەکێکە لەو بناغانەی کە قسەی زۆری لەسەر کراوەو ناکۆکی زۆری لەسەر بوەو زۆرێك لەوبارەوە لەحەق لایان داوە، وە لە ڕاستی دا هۆی سەرەکی لادان لە حەق لە مەسئەلەی قەزاو قەدەردا دەگەڕێتەوە بۆ نەناسینی پەروەردگاری جیهانیان بە ناسینێکی شیاو، باوەڕبون بە قەزاو قەدەر ئەوەیە کە باوەڕدا، باوەڕی وابێت کە: پەروەردگار ئاگای لە هەموشت هەیەو زانیاریەکەی گەورەو بچوك، ئاشکراو پەنهان دەگرێتەوەو هیچ شتێك نیە مەگەر ئەوەی کەالله لێی ئاگادارە، کە

ئەمە بە پلەی (العلم) دەناسرێت عیلمێك کە نە نەزانی توشی دەبێتو نە لەبیرچونەوە لەناوی دەبات، پاشان باوەڕی وابێت کە پەروەردگار پاش ئەوەی کە عیلمی بە چەندیەتیو چونیەتی هەموشتەکان بوە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی کە ئاسمانو زەوی دروست بکات هەموی نوسیوە کە ئەمە پلەی (الکتابە)یە، پێویستە ئەوەش بزانرێت کە نوسین چەند شێوازێکی هەیە، لەوانە نوسینێکی گشتی کە لە لەوحولمەحفوزدایە، وە نوسین تەمەنی واتە : ئەو نوسینەی کە کاتێك مروڤ لە ڕەحمی دایکی دایە دەنوسرێت، نوسینی ساڵانە کە ئەویش لە شەوی قەدردا دەنوسرێت، وەهەروەها نوسینی بەردەوامی ڕۆژانە، ئینجا باوەڕی وابێت هەمو شت لە ژێر ویستو ئیرادە پەروەردگار ڕودەداتو ئەوەی ئەو زاتە بییەوێت ڕودەداتو ئەوەی نەیەوێت ڕونادات، هەموبونەوەر موڵکی پەروەردگارە، جا چۆن دەگونجێت الله لە موڵکی خۆی دا شتێك ڕوبدات کە ئاگای لێی نەبێتو ویستی لەسەر نەبێت؟ پاشان باوەڕی وابێت کە بەدیهێنەری هەمو شت پەروەردگارە کە لەوانە ئەو ئیرادەو ئەو هێزیە کە بە مروڤی بەخشیوە، جا ئەوە ڕودەدات بەدیهێنەرەکەی الله ی باڵادەستە تەنانەت ئەو کردارانەی کە مروڤ ئەنجامیان دەدات ئەگەرچی بە ویستی خۆی دەی کات، بەڵام خالیقەکەی الله یە چون هەمو کردەوەیەك سەرچاوەی لە دوو شتە: ـ

یەکەم: ویستو ئیرادە قەتعی،

دووهەم: هێزو توانایی تەواو، خالقی ئەم دووانەش هەر الله یە.

پێویستە بزانرێت لە نێوان خۆشەویستی(الْمُحِبَة) لە گەڵ ویست (الْمَشِيئَة) وە هەروەها (ئیرادە)دا جیاوازی هەیە، کاتێك دەوترێت هەموشت بە ویستی پەروەردگار ڕودەدات مانای ئەوە نیە کە ئەو ڕوداوە یان ئەوشتە لە لایەن پەروەردگارەوە شتێکی چاكو پەسند کراوەو خۆشەویستە، تاوانەکان کە ڕودەدن لە ژێر ویستی پەروەردگاردایە بەڵام پەروەردگار ڕفیەتی لەو کردارانە واتە: ویستی پەروەردگار لەسەر هەمو ئەو شتانەیە کە ڕودەدەن بەڵام مەرج نیە هەمویان پەسەندکراوی لای پەروەردگاربنو لێیان ڕازی بێتو خۆشی بوێت، بەڵام وشەی ئیرادە هەر دوو ماناکە لەخۆی دا کۆدەکاتەوە، جا بۆیە ئیرادە کراوە بە دوو بەشەوە، بەشێك کە بەمانای ویست (الْمَشِيئَة) دێت کە بە ئیرادەی کەونی ناویان بردوە کە حەتمەن ڕودەدات واتە: کاتێك کە پەروەردگار ویستی لەسەر شتێك بو ئەوە حەتمەن ڕودەدات بەڵام مەرج نیە کە خوا پێی خۆش بێت، بەشێکی تر کە بە مانای خۆشەویستیو موحەبەتە: کە ئیرادەی شەرعی پێدەوترێت کە پەروەردگار بەوە ڕازیەو پێیخۆشە بەڵام مەرج نییە ئەمە حەتمەن ڕو بدات وەك

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

سُورَةُ المُطَفِّفِينَ ٨٣ — ١٩

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

ئەوەی کە دەفەرموێ:﴿ وَاللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ/ اللّٰه پێیخۆشە کە تەوبەتان لێوەربگرێت﴾

دیارە هەمو کەس تەوبە ناکات واتە ئیرادە لێرەدا ئیرادەی شەرعی پەروەردگارە جا بۆیە وشەی(يريد) لە ئایەتەکەدا بە خۆشەویستی مانا کراوە. وەهەروەها پێویستە بزانرێت کە دەستگرتن بە ئەسبابەکانو باوەڕبون بەوەی کە مرۆڤەکان لەلایەن پەروەردگارەوە ئیرادەیان پێدراوە وسەرپشك کراون لە هەڵبژاردنی ڕێگایان، بەشێکە لە باوەڕ بون بە قەزاو قەدەر. کەواتە ئەگەر پیاوێك کەسێکی کوشت بەناڕەوا دەبێت باوەڕدار باوەڕی وابێت کە پەروەردگار لە عیلمی ئەزەلی خۆیدا ئاگای لەم ڕوداوەبوەو زانویەتی کە ڕودەداتو پەنجاهەزارساڵ پێش دروستکردنی ئاسمان زەوی لە لەوحولەحفوزدا نوسیویەتی، وە کاتی ڕوداوەکە لەبەر حیکمەتانێك کە خۆی دەزانێت وە یان ڕەخساندنی دەرفەتێك بۆ تاقی کردنەوەی بەندە، هێز و ئیرادەی پێویستی بۆ ئەوڕوداوە پێداوە، جا کابرا بە هۆی بەکاربردنی ئەو ئیرادەو هێزەوە لە ڕێگایەکدا کە اللّٰه پێی ڕازی نییە تاوانبارەو مافی تۆڵە لێوەرگرتنەوەی هەیە. جا لەم ئایەتەش دا پەروەردگار تێماندەگەیەنێت کە ویستو ئارەزۆی ئێوە بەستراوە بە ویستی ئەو زاتەوە، کەواتە دەبێت چاك گەردنکەچ بنو ڕاست بکەن لەگەڵیدا تا خوا یارمەتیتان بداتو سەقامگیرتان بکات لەسەر ئایین، ئەم سەرپشکیەی ئێمە بڕیارێکی ئەزەلی خودایە واتە سەرپشکییەکەمان بەڵگەی سەربەخۆی بێسنور نیە، بەڵکو وەك باقی شتەکانی تر سنوری هەیە. ئەمە چاکبزانە بەسودە.

٨٢ سورەتی ئینفیتار ١٩

سورەتی (ئینفیتار) کە هەشتادودووهەمین سورەتی قورئانە، لە مەککەدا هاتوتە خوارەوەو نۆزدە ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزینیش هەر هەشتادودووهەمین سورەتەو پاش سورەتی (النازعات)و پێش (الانشقاق) دابەزیوە.

پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {مَن سرَّهُ أن ينظُرَ إلى يومِ القيامةِ كأنَّهُ رأيُ عينٍ فليقرأ ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ و ﴿إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ﴾ و ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ / أحمد، صححه الألباني/ هەر کەسێك پێی خۆشە تەماشای ڕۆژی قیامەت بکات وەکو بە چاو بیبینێت با سورەتی تەکویر وئینفتار و ئینشقاق بخوێنێت.}

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ هەر کاتێك کەئاسمان لەت بو.

﴿٢﴾ وە هەرکاتێك کە ئەستێرەکان هەڵوەرین.

﴿٣﴾ جا هەرکاتێك کەدەریاکان تێکەڵاو بەیەك بوونو تەقینەوەو بوون بە ئاگر.

﴿٤﴾ سا هەرکاتێکیش قەبرەکان سەروبن کرانو خەڵکەکەی ناویان زیندوکرانەوە.

﴿٥﴾ ئا ئەو کاتە هەمو کەسێك دەزانێت چی پێش خۆی خستوە لە کردەوەی چاکو خراپ وە چیشی بەجێهێشتوە، ئینجا اللّٰه دەفەرموێ:

﴿٦﴾ ئەی نەوەی ئادەم چ شتێك بو بەهۆی ئەوەی کە تۆ لەخۆبایی ببیت لەبەرامبەری پەروەردگاری خاوەن کەرەمتەوە؟ چی بوە بەهۆی ئەوەی کە تۆ شەرم نەکەیتو دژایەتی بکەیت؟ کام نیعمەت لەونیعمەتانەی کە لاتە لەچاووگوێو ژیری دەسکردەی خۆتەو بێ منەتیت لەو پەروەردگارە خاوەن کەرەمتە؟

﴿٧﴾ کەتۆی دروستکردو ڕێكوپێکی کردیتو باڵایەکی ڕاستی پێدایت لە جوانترین وێنەداو هەمو ئەندامەکانی لەشتی بەگوێرەی پێویستو هاوسەنگو دادگەرانە پێبەخشیت؟

(٨) لە هەر وێنەیەكداو بە كێت بجوێنێت لە باوكو دایكو خاڵو مامدا پێكی هێنایت، واتە ئەو كەسەی كە بەبێ هەڵبژاردنی تۆ بەهەر شێوەیەك كە خۆی ویستویەتی دروستی كردویتو بێ هەڵبژاردنی خۆت دەتمرێنێتو بێ هەڵبژاردنی خۆت جارێكی تر زیندوت دەكاتەوە، جا كەی ڕەوایە تۆ بۆ ئەو چەند ڕۆژەی كە بۆ تاقیكردنەوەت سەرپشكیت پێدراوە لەخۆت بایی ببیتو بەندایەتی ئەو پەروەردگارە نەكەیت؟!

پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: { إِذَا أَرَادَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ أَنْ يَخْلُقَ النَّسَمَةَ فَجَامَعَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ طَارَ مَاؤُهُ فِي كُلِّ عِرْقٍ وَعَصَبٍ مِنهَا فَإِذَا كَانَ يوم السابع أحضرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ كُلَّ عِرقٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ آدَمَ ثُمَّ قَرَأَ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ / السلسلة الصحيحة/ هەر كاتێ ئەو ﷲ یەی كە یادی بەشكۆیە ویستی كەسێك دروست بكات، ئەو كاتەی كە پیاو لەگەڵ خێزانیدا هاوجێگا دەبێت، ئاوەكەی بەهەمو ڕەگوەدەمارێكی لەشی ئافرەتەكەدا دەگەڕێت، جا كەڕۆژی حەوتەمی هات خوای دەسەڵاتداری بەشكۆ هەمو ڕەگێك لەنێوان ئەووئادەمدا كۆدەكاتەوە، پاشان ئەو ئایەتەی خوێندەوە﴿فِيٓ أَيِّ صُورَةٖ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ / لەچ وێنەیەكدا ئارەزوی لێبێت پێكەوەی دەنێت﴾ جا چونكە زۆربەی خەڵك پەیڕەوی ئایین ناكەنو دژایەتی خودا دەكەن، لێرەدا بە گشتی دەفەرموێ:

(٩) بەڕاستی بیر لەو پەروەردگارە ناكەنەوە، بەڵكو باوەڕناهێنن بە ڕۆژی دوایی، بۆیە وا بە جورئەت دەبن سەبارەت بە تاوانكردنو دژایەتی پەروەردگار، پێغەمبەرﷺدەفەرموێ: {يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَّى تُعْجِزُنِي ابْنَ آدَمَ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ مِثْلِ هَذِهِ فَإِذَا بَلَغَتْ نَفْسُكَ هَذِهِ وَأَشَارَ إِلَى حَلْقِهِ قُلْتَ أَتَصَدَّقُ وَأَنَّى أَوَانُ الصَّدَقَةِ/ ابن ماجه، حسنه الالبانی / ﷲ ی بەدەسەڵاتو گەورە دەفەرموێ: تۆچۆن لەدەستی من دەردەچیت ئەی نەوەی ئادەم بەراستی من تۆم لەوێنەی ئاوەها ئاوێك دروستكردوە، جا كاتێ كە گیانت گەیشت بەمەو هیمای كرد بۆلای قورگی كە دەڵێیت: من چاكە دەكەم، جا كەی ئەوە كاتی چاكە كردنە؟} جا بۆئەوەی بیربكەنەوەو واز لە سەركەشی بهێنن،ﷲ دەفەرموێ:

(١١) بەڕاستی چاودێریكەرتان بە سەرەوەیە كە ئەوانە بەڕێزنو نووسەری كردارو وتارەكانی ئێوەن،

(١٢) كەدەزانن بەئەو شتانەی كە ئێوە دەیكەنو تۆماری دەكەن لە گەورەو بچوكو چاكو خراپ،جا ئەوان بەڕێزنو ئێوەش ڕێزیان لێبگرنو قسەو ئیشی خراپ مەكەنو ڕێزیان مەشكێنن، جا یەك لەو شایەتانەی ڕۆژی قیامەتیش ئەم فریشتانەن، ئەوان ئەوەی كە دەكرێت تۆماری دەكەن،

پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِذَا مَرِضَ العَبْدُ قَالَ اللهُ لِلْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ اكْتُبُوا لِعَبْدِي مِثْلَ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ حَتَّى أَقْبِضَهُ أَوْ أُعَافِيَهُ/صحيح الجامع / هەركاتێك بەندەیەك نخۆش كەوت ﷲ ﷻ بەوفریشتە نوسەرە بەرێزانە دەفەرموێ: بۆبەندەم بنوسن وەك ئەوەی كە لەپێشدا كردویەتی هەتا گیانی دەكێشم یان چاكی دەكەمەوە}

ئینجا پەروەردگارمان پاداشتی چاكەكارو خراپەكار بە شێوەیەكی كورت باسدەكاتو دەفەرموێ:

(١٣) بەبێگومان چاكەكاران لەناو نازو نیعمەتدان.

(١٤) وە بێگومانیش تاوانباران لەناو دۆزەخدان.

(١٥) لەڕۆژی قیامەتدا دەچنە ناو یەوە

(١٦) وەئەوان لەو سزاو ئاگرە سەختە دوورنابنو هەمیشەو بێپسانەوە لەناو ئەو سزایەدانو نە دەمرنو نە ئاسودە دەبن.

(١٧) تۆ چی دەزانی ئەو ڕۆژی دینە چییە؟ دووبارە لەبەر گەورەیی‌و سەختی ئەو ڕۆژە دەفەرموێ:

(١٨) پاشان تۆ چی دەزانی ئەو ڕۆژی دینە چییە؟ ئینجا مانای ڕۆژی دینمان بۆ دەكاتو دەفەرموێ:

(١٩) ئەو ڕۆژە ڕۆژێكە هیچ كەسێك خاوەنی هیچ شتێك نیە بۆ كەسێكی تر مەگەر ﷲ ماوە بداتو ڕازی بێت، هەروەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {يا فَاطِمَة بِنتَ مُحَمَدٍ انقذي نَفسكِ مِن النَّارِ فَإِنّي واللهِ مَا أملِكُ لَكُم مِن اللهِ شَيئاً/ الشيخان/ ئەی فاتیمەی كچی محمد ﷺ خۆت بپارێزە لە ئاگر، ئەوسا بێگومان بەخوا قەسەم من خاوەنی هیچ شتێك نیم لەلایەن خواوە بۆ ئێوە} چونكە لەو ڕۆژەدا هەمو شت بە دەست خوایەو كەس توانای هیچی نیە تا ﷲ ماوە نەدات، ئەوەی ڕاستی بێت ئەمڕۆش هەمو شت هەربە دەستی خوایە، بەڵام بەو كەمە سەرپشكیە لەخۆمان بایی بوینو خۆمان بە خاوەنی شت دەزانین.

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾

٨٣ سورەتی موتەفیفین ٣٦

سورەتی موتەفیفین كە سورەتی هەشتاو سێ هەمین سورەتی قورئانە، لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، سی‌و شەش ئایەتە، وتراوە یەكەمین سورەتە كە لە مەدینەدا دابەزیوە.

ئیبنوعەباس دەڵێت:{ لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ كَانُوا مِنْ أَخْبَثِ النَّاسِ كَيْلًا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ فَأَحْسَنُوا الْكَيْلَ بَعْدَ ذَلِكَ/ابن ماجة، حسنه الألباني/ كاتێك پێغەمبەرمان ﷺ تەشریفی بردە مەدینە خەڵكی مەدینە لە پێوانەدا خراپترینی خەڵك بون، جا اللَّهُ پاك‌و بێ عەیبی بۆ ئەوزاتە سورەتی موتەفیفینی رەوانە كرد ئەوسا ئەوانیش پاش ئەوە لەپێوانەدا زۆر چاك بون}

بەناوی اللَّهُ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾وای بۆ تەرازو بازان،

﴿٢﴾ئەوانەی كە كاتێك بۆ خۆیانی دەكێشن بەتەواوی بەشی خۆیان وەردەگرن.

﴿٣﴾ جا هەر كاتێكیش كە بۆ خەڵكی بپێون یان بۆ خەڵكی بكێشن بە سووكی‌و بە كەمی بۆیان دەكێشن‌و زیانیان لێدەدەن، هەروەها ئەوانەكە چاكەی خەڵك بە سوك تەماشا دەكەن، بەڵام بۆ خۆیان باشی دەپێون‌و عەیبی خۆیان لا گچكەیە، بەڵام هی خەڵكیان لا گەورەیە، ئەمانەش هەر تەرازو بازن‌و كێشانەو پێوانەیان سەروخوار زۆردەكات، ئەو گەلەی كە لەكاتی كێشانەو پێوانەدا زوڵم لە خەڵك بكات، پەروەردگار لە دنیاو دوارۆژدا تۆڵەی لێدەكاتەوە، سزای دنیای ئەوەیە كە پێغەمبەرمان ﷺباسی دەكات‌و دەفەرموێ: { وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ /ابن ماجة، صححه الألباني/ هیچ گەلێك پێوانەو كێشانەیان كەم نەكردوەتەوە، مەگەر تۆڵەیان لێ وەرگیرابێت بە بێ بارانی‌و سەختی ژیان‌و ستەمی دەسەڵاتداران بەسەریاندا}

جا زاڵبونی دەسەڵاتداری زاڵم بەسەر گەلێكدا خۆی بەڵگەیە لەسەر توڕەیی پەروەردگار لەو گەلە، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { قالت بَنو إسرائيل يا ربّ أنتَ في السَّماءِ ونَحن في الأرضِ فكيف لَنا أن نَعرِفَ رضاكَ وَغضبَكَ ؟ قال : إذا رضيتُ استعملتُ عَنكم عليكم خيارَكم وإذا غَضبتُ إستعملتُ عليكم شرارَكم/ ابن عساكر،حسنه الألباني/ بەنی ئیسرائیلی وتیان: ئەی پەروەردگارمان تۆ لەئاسمانی‌و ئێمە لەزەویداین جا چۆن بزانین بە رەزامەندی و توڕەیی تۆ؟ فەرموی: هەركاتێك رازی بم باشەكەتان دەكەم بە سەرپەرشتتان و هەركاتێكیش كە رقم بێت لێتان خراپترتان دەكەم بە سەر پەرشتتان}ئینجا پەروەردگار هەڕەشەی دوا رۆژیش لە تەرازو بازان دەكات‌و دەفەرموێ:

﴿٤﴾ئایا ئەوان دڵنیا نین كە زیندو دەكرێنەوە ؟

﴿٥﴾بۆ رۆژێكی گەورە كە ڕۆژی قیامەتە؟

﴿٦﴾ ئەو ڕۆژەی كە هەمو خەڵك لە پێشگای پەروەردگاری جیهانیاندا ڕادەوستن‌و بێجگە لە كرداو وتاری چاكیان هیچی تر ناگاتە فریایان، سەبارەت بە سەختی و گەورەیی‌و پڕ مەترسی ئەو ڕۆژە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إذا كان يوم القِيامَةِ أدنيت الشَّمس مِن العِبَاد حتَّى يَكون قيد ميل أو ميلين فَتَصْهَرُهُمْ الشَّمْسُ فَيَكونون في العَرَق كَقَدر أعمَالِهِم مِنهُم من يأخذه إلى عَقِبَيْهِ وَمِنهُم من يأخُذُهُ إلى حَقْوَيْهِ وَمِنهُم من يُلجمهُ إلجاماً / أحمد ومسلم / كاتێك كەڕۆژی قیامەت هات ڕۆژ لە بەندەكانەوە بە ئەندازەی میلێك یان دوو میل نزیك دەكرێتەوە، جا ڕۆژ دەیانتوێنێتەوە ئەوسا هەمویان بەگوێرەی كردارەكانیان لەناو عارەقی خۆیاندان، هەیانە هەتا هەردوو پاژنەی گرتوەو (هەیانە هەتا هەردوو ئەژنۆیەتی)و هەیانە هەتا دوخێنگەیەتی‌و هەیانە هەتا ناو دەمی وەكو لەغاو لەغاودەكرێت بە عەرەقی خۆی}

وە ئەو ماوەیەش لای كەم پەنجا هەزار ساڵ درێژەدەكێشێت وەكو لە فەرمودەی (صحيح)ی پێغەمبەرماندا ﷺ هاتوە، ئینجا خوای

داناو خاوەن دەسەڵات دەفەرموێ: ﴿كَلَّآ﴾ ئەمەی باسکراو ئەوەیش کە دێت شتێکی ڕاستو دروستە.

(٧) بێگومان کەنامەی کرداری خراپەکاران لەناو (سجین)دایە. ئینجا دەفەرموێ:

(٨) چی شتێك تۆی تێگەیاندوە کە سجین چییە؟ واتە: شتێکی زۆر گەورەو گرنگە، هەندێك دەڵێن: لەژێر حەوتەمین تەبەقی زەویدایە. ئینجا باس لەو سجینە دەکاتو دەفەرموێ:

(٩) پەرتوکێکە کە دیاریکراووە ژمارەو نیشانەی لەسەرەو هەمو تۆمارکراوە، جا کەس بۆی نیە کە گۆڕانکاری تێدا بکات.

(١٠) وای، واوەیلایە لەو ڕۆژەدا بۆ بێباوەڕان. کێن؟

(١١) ئەوانەن کە باوەڕ ناکەن بە ڕۆژی قیامەتو بە شتێکی پڕوپووچ یان شتێکی دووری دەزانن، ئینجا خوای دانا پێناسەی ئەو بێباوەڕانەش دەکاتو دەفەرموێ:

(١٢) خۆ بێباوەڕ نابێت بەو ڕۆژە بێجگە لە هەمو دەستدرێژکەرێك بۆ سەرماڵو گیانو ناموسی خەڵكو تاوانبارێك لە وتارو نیەتی خراپدا واتە: مرۆڤی ڕەوشت بەرزو چاکەکارو نیەت پاك هەرگیز بێباوەڕ نابێت بەو ڕۆژە،

(١٣) جا ئەو مرۆڤە پەستە هەر کاتێك نیشانەکانی ئێمەی بەسەردا بخوێنرێتەوە دەڵێت : ئەوە داستانو قسەی پڕوپووچی پێشوانە.

(١٤) وانیە کە ئەو دەڵێت بەڵکو ئەو وتارو کردارە ناپەسەندانەی کە کردویانە دڵی ئەوانی داپۆشیوەو زاڵبوە بەسەریدا، چونکە هەر تاوانێك ئەگەر تەوبەی لێ نەکرێت دەبێت بە خاڵێکی ڕەشو دڵ دادەپۆشێت وەکو لە فەرمودەی پێغەمبەرماندا ﷺ هاتووە کە دەفەرموێ:{إنَّ العبدَ إذا اذنب ذنباً كانت نُكْتَةً سَوْدَاءَ فِي قَلْبِهِ فإن تاب مِنها صُقِلَ قَلْبُهُ وإن زادَ زادَت فَذلكَ قول الله ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ /الترمذي،صححه الألباني/ بەڕاستی بەندەی خوا هەر کاتێك تاوانێکی کرد ئەوتاوانەدەبێت بە خاڵێکی ڕەش لەسەر دڵیدا، جا ئەگەر پەشیمان بویەوە لێی دڵی پاك دەبێتەوە، وە ئەگەر زیاتری کرد ئەو خاڵەش زیاتر دەبێت، جا ئەوەیە فەرمودەی خوا: ﴿وانیە کە ئەو دەڵێت بەڵکو ئەوەی کە کردویانە دڵی ئەوانی داپۆشیوە﴾} . ئینجا خوا دەفەرموێ:

(١٥) با ئەوان دڵنیابن کە بەڕاستی لە ڕۆژی قیامەتدا لە بینینی پەروەردگاری خۆیان بەرگری دەکرێنو نایبینن، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە خاوەن باوەڕان پەروەردگاری خۆیان دەبینن، چونکە خوا لۆمەی بێباوەڕان دەکاتو وەکو سزایەك دەفەرموێ: (پەروەردگاریان نابینن) جا ئەگەر خاوەن باوەڕانیش نەیبینن ئیتر تەنیا بۆ ئەوان باسدەکات؟ واتە مەفهومی ئەم ئایەتە دەبێت بە چەسپێنەری مەنتوقی ئایەتەکانی سورەتی قیامە کە دەفەرموێ: ﴿چەند ڕوو و دەمو چاوێك هەن کە لە ڕۆژی قیامەتدا دەدرەوشێتەوە، چونکە تەماشای پەروەردگاری خۆیان دەکەن﴾. هەروەها چەندین فەرمودەی ڕاستی (المتواتر) هەن کە خوای گەورە هەم لە مەیدانی مەحشەرداو هەم لەناو باخو بێستانی بەهەشتدا دەبینرێت، (بەوشێوەی کەخۆی دەزانێت و لەموتەشابیهاتەو باوەڕمان پێی هەیە وەك هاتووە پرسیار ناکەین لەبارەیەوە) ئینجا ئەو بێباوەڕانە ڕاپێچ دەکرێن بۆ دۆزەخ بەڵام ئەوەندە پەستو بێ هێزو لاوازن لە بەردەستی مەئمورانی دۆزەخدا وەکو ئەوە وایە کە خۆیان بچنە دۆزەخەوە، بۆیە دەفەرموێ:

(١٦) لەپاشان خاوەنی ئەو دڵانە دەچنە ناو دۆزەخەوە.

(١٧) پاشان پێیان دەوترێت : ئەمە ئەو شتەبو کە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەکرد، ئا بەم شێوەیە سەرەڕای سزاو تۆڵەی سەختیان تانەو تەشەریشیان لێدەدرێت، چونکە ئەوان لە دنیادا بێجگە لەوەی کە ناڕەحەتیو ئێشو ئازاریان بۆ موسڵمانان دروست دەکرد تانەو تەشەریشیان لێدەدان، جا هەروا لە ڕۆژی قیامەتدا بە وێنەی ڕەفتاری خۆیانیان لەگەڵدا دەکرێت، بەڵام لە ناڕەحەتیو سەختیدا وێنەی نیە، وەکو لە سورەتی (الفجر) ئایەتی بیست وپێنجو بیستو شەشدا دەفەرموێ: ﴿ئەو ڕۆژە هیچ کەسێك کەسێك سزا نادات وەکو سزای ئەو، وەهیچ کەسێك کەسێك نابەستێتەوە وەکو بەستنەوەی ئەو﴾. ئینجا با خاوەن باوەڕان بەگشتیو بازاڕیان بەتایبەت زیاتر وریای خۆیان بنو خۆیان لە ترازوبازی بپارێزن، چونکە تاوانەکەی هەمو کونوقوژبنێکی ژیان دەگرێتەوەو سزای توندی دوارۆژیشی بەشوێنەوەیە، ئینجا هەروەك باوی قورئانە کە باسی خراپانی کرد دێتە سەرباسی چاکانو دەفەرموێ:

(١٨) بەڕاستیو بێگومان ئەمەی کە باسی دەکرێت ڕاستو بەجێیە کە بەڕاستی نامەی چاکەکاران وا لەناو (عِلِّيِّينَ)دا.

(١٩) جا تۆ چیت پێ وتراوە لەبارەی عیلییندا؟ واتە: شتێکی زۆر گەورەو بەرێزەو لە بێخی عەرشو لەسەر ئاسمانەکانەوەیە.

(٢٠) ئەو پەڕاوەی چاکەکاران پەڕاوێکی دیاریکراوو ژمارە لێدراوەو ناگۆڕێتو زیاد و کەمی لێ ناکرێت، لاكو مۆرکراوەو هیچ کەسێك ناتوانێت دەستکاری بکات.

(٢١) ئەو فریشتە زۆر بەڕێزو نزیکانەی خوا لەلای دا ئامادەنو ئاگایان لێیەتیو شایەتی دەدەن لەسەر ڕاستیو دروستیو پاکیو چاکی ئەو تۆمارکراوە.

بەرائی کوڕی عازیب دەڵێت: تەرمی یەکێك لەپیاوانی ئەنصارمان لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ برد بۆ گۆرستان کاتێك خرایە ناو گۆڕەوە، پێغەمبەر ﷺ دانیشتو ئێمەش هەمومان بێدەنگ دانیشتین، جا پێغەمبەرﷺ باسی چۆنیەتی سەرەمەرگی کافرو باوەڕداری کرد بۆ یارەکانی، ئەوسا لە باسی ڕۆحی باوەڕداردا فەرموی: {فَيَصْعَدُونَ بِهَا فَلَا يَمُرُّونَ يَعْنِي بِهَا عَلَى مَلَإٍ مِنْ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ فَيَقُولُونَ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيِّينَ وَأَعِيدُوهُ إِلَى الْأَرْضِ فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ وَفِيهَا أُعِيدُهُمْ وَمِنْهَا أُخْرِجُهُمْ تَارَةً أُخْرَى/ جا بەرزی دەکەنەوەو بەلای هیچ کۆمەڵە فریشتەیەکدا ناڕۆن مەگەر پرسیار بکەنو بلێن:ئەم ڕۆحە پاکە کێیە؟ جافریشتەکانی هاوڕێی دەڵێن: ڕۆحی فلانی کوڕی فلانە، بەجوانترین ناوێك کەلەدنیادا ناویان دەبرد هەتا دەیگەیەننە ئاسمانی دنیا، ئەوسا داوای کردنەوەی ئاسمانی بۆدەکەن، جابۆیان دەکرێتەوە ئەوسافریشتە پایەبەرزەکانی هەمو ئاسمانێك بەرێی دەکەون، تا دەیگەیەننە ئاسمانی سەرخۆیان هەتا دەگەیەنرێتە ئاسمانی حەوتەم، لەوێدا خوای دەسەڵاتداری گەورە دەفەرموێ: نامەی بەندەم لە علیین دا تۆمار بکەن و بیگەڕێننەوە بۆ زەوی چونکە بەراستی من ئەوانم لەو دروستکردوەو بۆ ناو ئەو دەیانگێڕمەوەو لەوەوە جارێکی تر دەریان دەهێنمەوە}

پاشان پێغەمبەر ﷺ لەباسی ڕۆحی بێباوەڕدار فەرموی: {فَيَصْعَدُونَ بِهَا فَلَا يَمُرُّونَ بِهَا عَلَى مَلَإٍ مِنْ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هَذَا الرُّوحُ الْخَبِيثُ فَيَقُولُونَ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ بِأَقْبَحِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانَ يُسَمَّى بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيُسْتَفْتَحُ لَهُ فَلَا يُفْتَحُ لَهُ ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا كِتَابَهُ فِي سِجِّينٍ فِي الْأَرْضِ السُّفْلَى فَتُطْرَحُ رُوحُهُ طَرْحًا ثُمَّ قَرَأَ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنْ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ /أحمد، صححه الألباني/ جا بەرزی دەکەنەوەو بەلای هیچ کۆمەڵە فریشتەیەکدا ناڕۆن مەگەر پرسیار بکەنو بلێن: ئەم ڕۆحە پیسە کێیە؟جا فریشتەکانی هاوڕێی دەڵێن: ڕۆحی فلانی کوڕی فلانە، بە ناشیرنترین ناوێك کە لە دنیادا ناویان دەبرد، هەتا دەیگەیەننە ئاسمانی دنیا، ئەوسا داوای کردنەوەی ئاسمانی بۆدەکەن، جا بۆی ناکرێتەوە، لە پاشان پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم ئایەتەی سورەتی ئەعراف خوێندەوە﴿ کەدەرگای ئاسمانیان بۆناکرێتەوەو ناچنە بەهەشتەوە هەتا حوشتر بەکونی دەرزیدا نەچێت﴾

جا خوای دەسەڵاتداری گەورە دەفەرموێ: نامەکەی لەسجین دا تۆمار بکەن لەلاخوارترین زەویدا، ئەوسا گیانەکەی فڕەدەرێت چۆن فڕەدانێك لە پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە:﴿هەرکەسێك هاوبەش دابنێت بۆ اللَّهُ وەکو ئەوە وایە کە لە ئاسمانەوە بکەوێتە خوارەوەو باڵندەکان پەلاماری بدەنێوگاڵ گاڵی بکەن یان با فڕەی بداتە جێگایەکی دورەوە کە نەدۆزرێتەوە﴾حەج/٣١.

(٢٢) بەڕاستی چاکەکاران وان لەناو نازو نیعمەتێکی گەورەدا

(٢٣) کە لە سەر تەختو کورسیە بەنرخەکان دانو تەماشای ئەو هەمو نازو نیعمەتانەی خوا دەکەن کە بەوانی بەخشیوە، لە هەمویان گرنگتر تەماشای اللَّهُ دەکەن کە بێباوەڕان لەو نیعمەتە بێوەرین.

(٢٤) هەر کاتێك تەماشایان بکەیت بەڵگەی شادمانیو خۆشی لە ناو چاویاندا دەبینیت، ئەوەندە جێگایان خۆشەو دڵیان گەشەو بیریان ئارامە.

(٢٥) کە شەرابی بەهەشتیان پێدەدرێت ئەو شەرابەی کە نە دوچاری سەرئێشە دەبنو نە بێهۆش دەبنو نە کەف بەدەمو لێویاندا دێتەخوارەوە.

(٢٦) دوا تامەکەی میسکەو بە میسك مۆرکراوە، جا با کێبەرکێکەران بۆ ئەوە کێبەڕکێ بکەن. ئینجا دەچێتەوە سەر باسی شەرابەکەو دەفەرموێ:

(٢٧) جا تێکەڵاوی ئەو شەرابەیە بەشێك لە تەسنیم، تەسنیم بەنرخترینو چاکترین خواردنەوەی بەهەشتە، بۆیە دەفەرموێ ئەو تەسنیمە،

(٢٨) چاوگەیەکەو خەڵاتی خاوەن باوەڕە پایە بەرزەکانە کە لەو دەخۆنەوە، بەڵام بە تێکەڵاوی شەرابی تر دەدرێت بە خاوەن باوەڕانی دەستە ڕاست (أصحاب اليمين) ئەمە قسەی ئیبنو عەباسو ئیبنو مەسعودو مەسروقو قەتادەو بێجگە لەوانیشە، اللَّهُ پاش ئەوەی دەنگ و باسێکی دۆزەخو دۆزەخیانو بەهەشتو بەهەشتیانی دا بەگوێی بیسەراندا، وا جارێکی تر دەمانهێنێتەوە بۆدنیاو بۆ بیستنی ڕەفتاری ناشیرینی تاوانباران و دەفەرموێ:

(٢٩) بێگومان ئەوانەی کە تاوانکاریان دەکرد، لەو کەسانە بون کە هەمیشە گاڵتەیان دەکرد بە باوەڕداران و پێیان پێدەکەنین.

(٣٠) جا هەر کاتێك بیاندیایە بەلای خاوەن باوەڕاندا بڕۆو چاویان لێ هەڵدەقرتانن‌و بە شێوەیەکی ناشیرین تەماشایان دەکردن‌و تانەو تەشەریان لێدەدان.

(٣١) خۆ هەر کاتێکیش کە دەگەڕانەوە بۆ ناو ماڵ‌و منداڵی خۆیان شانازیان دەکرد بەو تانەو تەشەرانەی کە دەیاندا لە خاوەن باوەڕان.

وشەی (فَكِهِينَ) بە (فَاكِهِينَ)ش خوێنراوەتەوە واتە کاتێك کەدەگەڕانەوە بۆ ناو ماڵ‌و منداڵ‌و خێزانی خۆیان چیان داوابکردایە دەستیان دەکەوت ئەوەندە سەروەت‌و سامانیان هەبو، جا لەباتی شوکری خواو پەیڕەوی پێغەمبەرەکەی ﷺ دژایەتی خواو پێغەمبەر ﷺ و باوەڕدارانی ڕاستەقینەیان دەکردو خۆیان بە ڕاست دەزانی وەك دەفەرموێ:

(٣٢) جا هەر کاتێك ئەوان باوەڕدارانیان دەبینی دەیان وت: بەڕاستی ئەوانە سەرلێشێواوو گومڕان، بەڕاستی ئەم وەسفەی ناپاکان‌و تاوانباران‌و بێباوەڕان وەسفێکی کۆنیانەو هەمیشە هەر بوەو هەر دەبێت، ئەوەتا ئەمڕۆ هەمو کارێکی دژی پاك داوێنی وەك نێربازی‌و زینا بە شتێکی شارستانی و پێشکەوتن دادەنێن، بەلام داپۆشینی ئافرەت‌وپاك داوێنی بە دواکەوتن‌و کۆنەپەرستی دادەنێن! شەڕ لەسەر زمان‌و خاك‌ودزینی سامانی خەڵك بە مافی مرۆڤی دادەنێن، بەلام شەڕ لەسەر بیروباوەڕ بون بە خواورەوشتی بەرز بە تۆقێنەرو کۆنەپەرستی‌و نەزانی ناودەبەن، بەڕاستی گەلێکی چەواشەو لاسارن بە ئازادی‌و دیموکراتی گوێی عالەم کەڕ دەکەن، بەلام نابێت خەڵکی تر ئەگەر لەبەرژەوەندی ئەواندا نەبێت ڕەئی هەبێت‌و بتوانێت قسە بکات؟! بەڕاستی ئەمانە دژی هەمو باوو نەریتێکی چاکن، بەڵکو بە پێچەوانەوە بڵاوکەرەوەی هەمو باوو ڕەوشتێکی دژی مرۆڤ و ڕەوشت‌و خواناسین، بەلام ئەم سوك تەماشاکردن‌و گاڵتە کردن بە باوەڕداران نابێ ببێت بە هۆکارێك بۆئەوەی کە باوەڕدار ڕێی لێ ون ببێت‌و هەست بەکەمی‌و سەرشۆڕی خۆی بکات چونکە باوەڕدار پێی وایە کەپێوەری حەق‌و ناحەقی یان ڕاستی‌و ناڕاستی قسەی خەڵك نیە بەڵکو ئەوەی کەالله‌و پێغەمبەرەکەی بە ڕاستیانداناوە هەر ئەوە حەقەو لە پاش حەقیش جگە لە گومڕایی وناحەقی شتێکی تر نیە، جا باوەڕدار دڵنیایە کە پەروەردگاری هەمو بونەوەری لەگەڵدایە، با هەمو بونەوەریش گاڵتەی پێبکەن، بەڵکو باوەڕی وایە ئەگەر کەسێك شیاوی گاڵتە پێکردن بێت ئەوە ئەو بێباوەڕانەیە کە دژ بە پەروەردگاری خۆیان ڕاوەستاون‌و دەیانەوێ ململانێ لە گەڵ ئەو زاتە باڵادەستەدا بکەن؟! جا چۆن باوەڕدار ئیتر خۆی بە خاوەن عیزەت‌و گەورە نەزانێت، یارانی پێغەمبەر ﷺ کاتێك کەئیمان لە ناو دڵکانیاندا چەسپا زلهێزانی ئەو کاتەیان لا گچکە بویەوە، دەبینین لە شەڕی قادسیەدا پێش ئەوەی کە شەڕەکە دەست پێبکات، فارسەکان داوایان کرد لە سوپای موسڵمانان کە نوێنەریکیان بۆ ڕەوانە بکەن تا لەگەڵیدا وتووێژ بکەن، جا سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص، یەکێك لە یارەکان بەناوی ڕیبعی کوڕی عامیری بۆ ڕەوانەکردن، ڕیبعی بە جلێکی سادەوەو لەسەر ئەسپەکەی ڕۆیشت بۆلای ڕۆستەم کە فرماندەی سوپای فارسەکان بو، کە لەشوێنی تایبەتی خۆیدا بو کە هەمو جۆرە ڕازاوەیەکی تێدا بو کاتێك گەیشتە لایان ویستی بچێتە ژورەوە بۆلای ڕۆستەم، پاسەوانەکانی ئیزنیان پێنەداو وتیان: دەبێ چەکە کەت لەگەڵ خۆتدا نەبەیت، ئەویش وتی:{ إِنِّي لَمْ آتِكُمْ، وَإِنَّمَا جِئْتُكُمْ حِينَ دَعَوْتُمُونِي، فَإِنْ تَرَكْتُمُونِي هَكَذا وَإِلاَّ رَجَعْتُ/ من خۆم بۆ خۆم نەهاتوم من پاش ئەوەی کە ئێوە دەواتان لێکردوم هاتوم، جا ئەگەر دەهێڵن ئاوا دەچمەژورەوە ئەگینا دەگەڕێمەوە، جا ڕۆستەم وتی: ئیزنی پێبدەن، پاشان چوە ژورەوە ئینجا خۆی دا بە ملی نێزەکەیدا، ئەوسا ڕۆستەم پرسیاری لێکرد : کە چی ئێوەی هێناوە بۆ ئێرە؟ جا ئەویش وتی: بێگومان الله ئێمەی ناردوە تا ئەوکەسەی کە ئارەزۆی لێبێت ڕزگاری بکەین لەبەندایەتی بەندەکان بۆ بەندایەتی الله بەتەنهایی، لەتەنگی دنیا بۆ فرەوانی دوارۆژ و لەستەمی ئایینەکان بۆ دادپەروەری ئیسلام} دوای بیستینی قسە کانی ڕیبعی، ڕۆستەم دەوای لێکرد کە ماوەیەکیان پێبدات ئەویش وتی: تا سێ ڕۆژ دەتوانین ماوەت پێبدەین، جا ڕۆستم لێی پرسی بۆ مەگەر تۆ سەرۆکی موسڵمانانی؟ ئەویش وتی:{ نەخێر، بەلام موسڵمانان وەکو یەك لەشن کە کەمترین کەسیان دەتوانێت پەنا بدات بەسەر پایە بەرزترینیاندا} / البداية والنهاية/ بەڵێ باوەڕدار هەمو کات سیقەی تەوای بە بیروبۆچونی خۆی هەیەو شانازی پێوەدەکات‌و بەو پەڕی شانازییەوە دەڵێت: من موسڵمانم‌و هەست بە سوکی‌و سەرشۆڕی ناکات با ڕوبەروی زلهێزانیش بێت.

(٣٣) لەحاڵێکدا کە ئەوانە ڕەوانە نەکراون بۆ سەر باوەڕداران‌و چاودێری باوەڕداران نین و ئامۆژگاری باوەڕداران بەوان نەسپێرراوە، واتە ئەو تاوانبارانە ئاوا چاودێری باوەڕداران دەکەن، وەك ئەوەی کەهیچ ئیش‌و ئەرکێکیان جگەلەوە نیەو بە خۆیان ئەو مافە دەدەن کە چی بڵێن‌و چی بکەن، ئینجا قورئان هەر زۆر بەزوویی دوای ئەو قسە ناپەسەندەی تاوانباران سەبارەت بە باوەڕداران کردیان ئەمانباتەوە بۆ ماڵی هەتا

عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

سُورَةُ الانْشِقَاقِ ٨٤ — ٢٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

هەتایی‌و دیمەنی خاوەن باوەڕو تاوانبارانمان دەخاتە پێش چاوو دەفەرموێ:

﴿٣٤﴾ جا ئا ئەمڕۆ (ئەو ڕۆژە گەورەیەی کەهەمو کەس دەبێ زیندو ببێتەوەو لەبەردەم دادگای خوادا بوەستێت‌و دادگایی بکرێت) ئەو ڕۆژە ئەوانەی کە باوەڕیان هێنابو بە بێباوەڕان‌و دەستەپاچەیی‌و سزای ناشیرینیان پێدەکەنن لە کاتێکدا کە باوەڕداران،

﴿٣٥﴾ لەسەر تەختی ڕازاوەن‌و شادمان‌و دڵخۆشن‌و تەماشا دەکەن، هەروەکو چۆن ئەوان لە دنیادا لەناو نازو نیعمەتدا بون‌و گاڵتەیان بە باوەڕداران‌و ژیان‌و گوزەرانیان دەکرد، ئینجا دەفەرموێ:

﴿٣٦﴾ ئایا کافران پاداشت نەدرانەوە لەسەر ئەو تاوانانەی کە کردیان دژ بەخاوەن باوەڕان؟ بەڕاستی توندترو سەخت تر لەوەی کە کردیان تۆڵەیان لێ سەنرایەوە.

سورەتی ئینشقاق ٨٤ — ٢٥

سورەتی ئینشقاق کە سورەتی هەشتاو چوارەمی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، بیست‌و پێنج ئایەتە،وتراوە بەگوێرەی دابەزین هەشتاو سێ هەمین سورەتەو پاش سورەتی (الانفطار)و پێش (الروم) دابەزیوە، لە ئەبو ڕافیعەوە هاتوە کە دەڵێت: نوێژی عیشام لەگەڵ ئەبو هورەیرەدا کرد کە ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ﴾ی خوێندو سوجدەی برد پێم وت: کە تۆ سوجدەت برد؟ ئەویش وتی: {سَجَدْتُ خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ ﷺ فَلَا أَزَالُ أَسْجُدُ بِهَا حَتَّى أَلْقَاهُ / البخاری/ سوجدەم بردوە لە پشت ئەبوقاسمەوە ﷺ و هەر سوجدە دەبەم لەو سورەتەدا هەتا دەگەمەوە خزمەتی} لە ڕیوایەتێکی تردا کە موسلم‌و ئەبوداودو نەسائی لە ئەبوهورەیرەوە هێناویانە کە دەڵێت:{سَجَدْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ﴾ و ﴿ٱقْرَأْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ﴾ سوجدەمان برد لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ لەکاتی خوێندنی سورەتی ئینشقاق‌و عەلەقدا}.

بەناویاللهی زۆر بە سۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾هەر کاتێك ئاسمان لەت بو، جا ئەم لەتبونە چۆنیەتەکەی ڕوون نەکراوەتەوە پێویستە کەئێمە باوەڕمان بە لەتبونەکەی ببێت‌و واز لە چۆنیەتی لەتبونەکەی بهێنین، ئاسمان لەت دەبێت، چونکە فەرمانی اللّٰهیەو ئەویش وەکو باقی دروستکراوەکانی اللّٰه فەرمانبەردارە،وەك دەفەرموێ:

﴿٢﴾ جا ئەویش گوێڕایەڵی فەرمانی پەروەردگاریەتی‌و پێویستکراوە لەسەری کە گوێڕایەڵ‌و فەرمانبەردار بێت، چونکە پەروەردگار گەورەیەکی وایە کە هیچ کەس توانایی بەرگری فەرمانەکانی ئەوی پێناکرێت، بەڵکو ئەو بەسەر هەمو شتێکدا دەسەڵاتدارەو خاوەنی هێزی بێسنورە، کەواتە مافی خۆیەتی ئاسمان گوێڕایەڵ‌و فەرمانبەرداری بێت. ئینجا باسی ڕوداوێکی تری گرنگی کاتی هاتنی دواڕۆژ دەکات‌و دەفەرموێ:

﴿٣﴾ جا هەر کاتێك زەوی ڕاکێشراو بەرزو نزمی‌و چاڵ‌و چۆڵی تێدانەما، وەکو لە سورەتی (تاها/سەدوحەوت) دا دەفەرموێ: ﴿تۆ نابینیت کەبەرزی‌و نزمیەك لەو زەویەدا هەبێت﴾. ئینجا دەفەرموێ:

﴿٤﴾ جا فڕەی دا ئەوەی کە تێیدایەو خۆی خاڵی کرد. واتە: هەمو مردوەکانی فڕەدایە دەرو زیندوکرانەوە، لێرەدا باس ناکات کە پاش ئەوە چی ڕوودەدات بۆ مرۆڤ، بەڵام لە سورەتی تەکویرو ئینفیتاردا دەفەرموێ:﴿هەموکەسێك دەزانێت چی ئامادە کردوە﴾ تەکویر/ ١٤. وە﴿هەمو کەسێك دەزانێت چی پێش خستوەو چی دواخستوە﴾ ئینفیتار/٥. دیسان دەفەرموێ:

﴿٥﴾ وە ئەویش گوێڕایەڵی فەرمانی پەروەردگاریەتی وپێویستکراوە لەسەری کە گوێڕایەڵ‌و فەرمانبەردار بێت.

﴿٦﴾ ئەی مرۆڤ بێگومان کە تۆ زەحمەتی خۆت دەدەیت‌و کۆششی زۆر دەکەیت‌و هەمیشە ماندویت بە ماندوبونێکی

فرەوانو شەوو ڕۆژ بەدەم یەکەوە دەدەیت تا دەگەیتە پەروەردگارت، واتە تۆ تا دەمریت هەر خەریکی کارو کۆششیت، سەرئەنجام بەو کارو کۆششتەوە بە خوای خۆت دەگەیتو پاداشت یان سزای خۆت وەردەگریت. وەك دەفەرمویٚ:

(٧) جا ئەو کەسەی کاری چاکی ئەنجامداوە لە دنیادا بە دەستی ڕاستی نامەی کردارەکانی پێدەدرێت،

(٨) ئە وسا بەدوای ئەوەدا چەنو چونیەکی ئاسانی لەگەڵدا دەکرێت.

(٩) جا زۆر بە شادمانیو دڵخۆشیەوە دەگەڕێتەوە بۆ ناو خاوخێزانی لە بەهەشتدا، تەنانەت لە خۆشیدا ڕزگاربونی خۆیشی بەناو خەڵکدا جاڕدەدات وەك لە سورەتی حاقە/١٩ تا ٢٤، دا باسی کرد.

پێغەمبەری خوا ﷺ لەبارەی مشتومڕی ڕۆژی قیامەتەوە فەرموی:{ مَنْ حُوسِبَ يَوْمَ القِيَامَةِ عُذِّبَ قَالَتْ عَائِشَةُ أَوَ لَيْسَ يَقُولُ اللهُ ﴿فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ بِالحْسَابِ إِنَّمَا ذَلِكَ الْعَرْضُ وَلَكِنْ مَنْ نُوقِشَ الحْسَابَ يَهْلِكْ/الجامع الصغيروصححه الالباني/ هەرکەس لەڕۆژی قیامەتدا لێپیچنەوەی لەگەڵدا بکرێت سزادەدرێت، خاتون عائیشە وتی: ئەی خوا نافەرمویٚ: ﴿جا بەدوای ئەوەدا بگرەو بەردەیەکی ئاسانی لەگەڵدا دەکرێت﴾ فەرموی: ئەوەحیسابکردن نیە ئەوە هەر پیشاندانێکە، بەڵام هەر کەسێك چەندو چونی لەگەڵدا بکرێت دەفەوتێت}وەبە پێچەوانەوەی چاکانەوە، ئەوانەی کە لە دنیادا بێباوەڕبونو هەمیشە سەرگەرمی تاوانو خراپە بوون زۆر بە شێوەیەکی سەخت نوسراوەکەی خۆیانیان بەدەست دەگات وەك دەفەرمویٚ:

(١٠) بەڵام ئەو کەسەی کە نامەی کردەوەکانی لە پشتیەوە پێدرا، لە سورەتی حاقەدا فەرموی: نامەی بەلای چەپدا پێدەدرێت، وامەزانە کە سێ تاقمن ئێرەو ئەوێ زیاتر ڕۆشنکەرەوەی یەکترن، چونکە بێباوەڕانو تاوانباران دەستیان لە پشتەوە بەستراوە، کەواتە لە پشتەوە دەدرێتە دەستی چەپیان.

(١١) ئەوسا ئیتر ئەو تاوانبارە زۆر بەزوویی هاواری مردنو نەمان دەکات بۆ خۆی، بەڵام هیچ سودی پێنادات بەڵکو فریشتەکان گاڵتەیان پێدەکەنو دەڵێن:﴿داوای یەك لەناوچون مەکەن بەڵکو داوای لەناوچونی زۆربکەن﴾ فورقان:١٤ .

جا ئەم تاوانبارانە پاش ئەوەی کە نامەی کرداری خۆیانیان بەو شێوەیە وەرگرت خوا دەفەرمویٚ:

(١٢) دەخرێتە ناو دۆزەخەوە کە خاوەنی ئاگری بڵێسەدارە. ئینجا ﷲ پێناسەی ئەو تاوانبارانە دەکاتو ئیشەکانی دنیایان دێنێتە بەر چاو تا خەڵکی پەندو ئامۆژگاری لیٚ وەربگرنو تەماشای خۆیان بکەنو بزانن ئایا لەو وەسفە خراپانەیان تێدانیە؟ جا ئەگەر تێیاندا هەیە پێش ئەوەی بگەن بە ڕۆژێکی ئاوا سەختو بێدەرفەت وازی لیٚ بهێننو جێگای بە ئیشی چاك پڕ بکەنەوە، ئەمەش ئەو وەسفانەیە کە دەفەرمویٚ:

(١٣) ئەو تاوانبارە لە دنیادا لەناو خاوخێزانی خۆیدا شادمانو دڵخۆشبوە بەو تاوانو خراپانەی کە دەیکردن، وە ژیانی خۆشو نیعمەتی فرەوانی پێدرابو،

(١٤) بەبێگومان کەئەو گومانی دەکرد کە ناگەڕێتەوەو زیندو نابێتەوەو بگرەو بەردەی لەگەڵدا ناکرێتو کەس نیە ئاگای لەو بێتو تاوانەکانی تۆمار بکات، بۆیە خوا دەفەرمویٚ:

(١٥) وانیە کە ئەو گومان دەکات بەڕاستی پەروەردگاری ئەو چاوی لەوەو کردارەکانی دەبینێت. ئینجا ﷲ سوێند بە سیٚ شت دەخوات کە گەورەترین بەڵگەن لەسەر دەسەڵاتو داناییو زانایی خوا، یەکەمیان:

(١٦) سوێند بەو سوراییەی کە پاش مەغریب دەست پێدەکاتو بە هاتنی کاتی عیشا کۆتایی دێت، دووهەمیان دەفەرمویٚ:

(١٧) وە سوێندیش بە شەوو ئەوەی کە شەو کۆیدەکاتەوە هەر لە کۆکردنەوەی ڕووناکی ڕۆژ هەتا کۆکردنەوەو گەڕاندنەوەی هەمو گیانلەبەرێك بۆ جێگای حەوانەوەی خۆی، سێهەمیان دەفەرمویٚ :

(١٨) جا سوێند بە مانگیش کاتێك کە کۆدەبێتەوەو بە تەواوی پڕ دەبێت وەکو مانگی چواردەو پانزە، لەڕاستیدا ئەمانە لەلای هۆشیاران چەندین بەڵگەی ئاشکراو ڕونن لەسەر داناییو زاناییو دەسەڵاتی بێسنوری خوا، لە ڕاستیدا بەم ئالوگۆڕکردنە کۆتایی بە تەمەنی گیانلەبەرو جیهان دێت، واتە تۆ لە ماوەیەکی زۆر کەمدا ئەی مرۆڤ ئەم شتانە بە چاوی خۆت دەبینیتو پەیدابونی ئەمانە بە شێوەیەکی ڕێكو پێكو بێوەستان بەڵگەی ئاوابونی ئارەزۆ و ئاواتەکانی تۆیەو تەواکەری تەمەنتن، واتە سوێند بەوانە،

(١٩) ئێوە لە تەمەنتاندا بە چەند باروودۆخێکدا تێدەپەڕن، منداڵیو لاویو پیاویو پیریو خۆشیو ناخۆشی و مەرگ، پاش ئەوانەش زیندوبونەوەو لێپرسینەوەو سەرئەنجام بەهەشت یان دۆزەخ، جا ئێوە لەم قۆناغانەدا چەندین کۆسپی گەورەو بچوك دێتە ڕێگاتان کە ئێوە بە چاوی خۆتان یان بە گوێی خۆتان

٨٥ سُورَةُ البُرُوجِ ٢٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ (١) وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ (٢) وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ (٣) قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ (٤) النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ (٥) إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (٦) وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ (٧) وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (٨) الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٩) إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ (١٠) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ (١١) إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ (١٢) إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ (١٣) وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ (١٤) ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ (١٥) فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ (١٦) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ (١٧) فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ (١٨) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ (١٩) وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ (٢٠) بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ (٢١) فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (٢٢)

٨٦ سُورَةُ الطَّارِقِ ١٧

لەخۆتانەوە بگرە تا کەس‌وکارو گەل‌و خەڵکانی تر دەبینن‌و دەبیستن، جا ئیتر بۆچی ئێوە ئەوەندە نەزانن‌و بیر لە پاشەڕۆژی خۆتان ناکەنەوە ؟

(٢٠) ساج شتێك بووەتە هۆی ئەوەی کە ئەوان باوەڕ ناهێنن؟

(٢١) خۆ هەر کاتێکیش کە قورئان بخوێنرێتەوە بەسەر ئەواندا ئەوان گەردنکەچ‌و گوێڕاڵی فەرمانی خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ نابن؟ واتە نەدەبو ئەوەندە لاسارو نەفامو نەزان بن. ئینجا دەفەرموێ:

(٢٢) بەڵکو ئەوانەی کە بێ باوەڕبون قورئان بەدرۆ دەزانن بۆیە گوێڕایەڵی نابن‌و سودی لێ وەرناگرن.

(٢٣) جا خوا زاناترە لە خۆیان بەوەی کە لەناو دڵیاندا کۆی دەکەنەوە دژی پێغەمبەر ﷺ و قورئان، وە هیچ خورپە دڵێکی لێ حەشار نادرێت چونکە دروستکەری خورپەکەش هەرخۆیەتی، جاچۆن دەگونجێت خۆی شتێك دروست بکات بەلاَم پێی نەزانێت؟وەکو لە سورەتی مولك /١٤ دا دەفەرموێ: ﴿ئایا نازانێت بەوەی کە دروستی کردوە لە حاڵێکدا کەئەو زۆر وردبین‌و بەئاگایە؟﴾ ئینجا بەشێوەی گاڵتەکردن بەو بێباوەڕانە دەفەرموێ:

(٢٤) دەی مژدەیان پێبدە بە سزایەکی دەردناك. لە ڕاستیدا مژدە بۆ شتی خۆشە نەك بۆ شتی خراپ بەڵام چونکە ئەوان لە دنیادا بە تاوان‌و خراپەکاری شادمان‌و دڵخۆشبون دەبێت هەروایش دڵخۆشبن بە تۆڵەی تاوان‌و خراپەکاریەکانیان، جا ئەگەر دڵخۆشیش نەبن چارەیان چیە؟ ئاشکرایە خوای میهرەبان پاش باسی خراپان‌و تۆڵەیان هەمیشە باسی چاکان‌و پاداشتیان دەکات، ئەوەتە دەفەرموێ:

(٢٥) تەنها ئەوانەی کە باوەڕیان هێنابێت‌و کرداری چاکیان کردبێت، ئەوانە وەکو بێباوەڕان تەماشا ناکرێن ، بەڵکو بە پێچەوانەوە پاداشتیان چەند بەرامبەری کردارەکەی خۆیانە، کەبۆ ئەوان هەیە پاداشتێکی هەرگیز دوا نەهاتو و نەبڕاوە. خوا بە لوتفت بەشدارمان بفەرمویت لەو پاداشتە.

٨٥ سورەتی بروج ٢٢

سورەتی بروج کە هەشتاو پێنجەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، بیست‌و دوو ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین بیست وحەوتەمین سورەتە، پاش سورەتی (الضحى)و پێش (التين) دابەزیوە.

لەم سورەتەدا خوای باڵادەست سرنجی خوێنەری ئەم سورەتە ڕادەکێشێت بۆ سێ داستانی گرنگ لە مێژوی مرۆڤدا کە داستانی **یەکەم**: باسی کۆمەڵە کەسێکە کە خۆگریان لەسەر ئایین‌و خواناسی کەم وێنەیە،
دووهەمیان: باسی خراپترین کەس دەکات بەرانبەر بە پێغەمبەری سەردەمی خۆی‌و لەناوچونی بەو شتەی کە ئەو پێی دا دەنازی کە بەناوبانگە بە فیرعەون، وە داستانی **سێهەم**: داستانی گەلێکی زۆر لاسارو بەهێزە کە دژایەتی پێغەمبەرو موعجیزە گرنگەکەیان دەکرد کە خوا بە دەنگێك لەناوی بردن کە بە گەلی سەمودبەناوبانگن.

بەناوی اللَّه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) اللَّه سوێند بە چەند شتێك دەخوات‌و دەفەرموێ: سوێند بەو ئاسمانەی کە خاوەنی چەندین بورجە. جا ئەو بورجانە بە مانای کۆشکی گەورەو پڕ نەخش‌و نیگار بێت، یان بە مانای ئەو دوانزە جێگایە بێت کە هەر جێگایەکی شوێنی هەڵهاتنی ڕۆژە لە مانگێکدا کە هەر سێ بورجی بە وەرزێك دەناسرێت‌و بەو هۆیەوە جەوی ئاسمان لە ساردی‌و گەرمی‌و مام ناوەندیدا دەبێت‌و هەر سێ مانگی ئاوو هەوای نزیك لەیەکە، جا هەر کامیان ببێت

بەڵگەی دەسەڵاتو زانایی‌و ئاگاداری بێسنوری خودایە، ئینجا دەفەرموێ:

(٢) وە سوێند بە ڕۆژی قیامەتیش کە بەڵێنی هاتنی دراوە.

(٣) وە سوێند بە خواو بە هەمو دروستکراوەکانی، یان سوێند بە ڕۆژی هەینی‌و ڕۆژی عەرەفە، یان بە پێغەمبەر و مرۆڤ و فریشتە کە لە ڕاستیدا هەر یەکێك لەوانە شایەتەو شایەتی لەسەر دراویشە جا من یەکەمم بەلاوە نزیکترە، بۆیە پێشم خست لەوانی تر ئەگەرچی ئەوانیش هەریەکە بەڵگەی خۆی هەیە، جا پاش ئەوەی کە خوا سوێندی خوارد بەو شتانە سوێند لەسەر خوراوی باس نەکرد، بەڵام داستانی پاش ئەم سوێندانە وا پیشان دەدات کە سوێند لەسەرخوراو بەم شێوەبێت، سوێند بەوانە ئێوەی ئەی خەڵکی مەکەو، ئەی ئەوانەی کە ئەم پەیامەی خواتان پێدەگاتو پەیڕەوی ناکەن لەناو دەچن‌و سەختترین سزادەدرێن، ئەوەتە ئەوانەی پێش ئێوە هەروەك ئێوە لاساریان کردو پەیڕەوانی ئاینیان سوتاندن، جا ئێمەش ئاوا بە شایەتی ئەوەی کە ئەم قورئانەی بەسەردا دەخوێنرێتەوە چ باوەڕ پێبکەن‌و چ نەیکەن دەڵێین:

(٤) نەفرین لەوانەی کە چاڵیان هەڵکەندو خاوەن باوەڕانیان تێدا سوتاندن، واتە: ئەوانە ئیتر بۆ هەمیشە لەناو سزاو دۆزەخدا دەبن، چونکە ئەوە هەواڵێکی ڕاستەو لەلایەن خوا خۆیەوە هاتوەو ئەو کەسەیش کە خوا نەفرینی لێکرد تازە ڕزگاربونی نیە، وە ئەگەر ئەم هەواڵەیش بەمانای دوعاو نزایش بێت، ئینجا سەختترە چونکە کەسێك کە خوا نزای نەفرینی بۆ بکات کێ هەیە بۆی بپاڕێتەوەو عەفوی بکات؟. جا ﷲ باسی ئەو ئاگرە دەکات کە ئەو خاوەن باوەڕانەیان پێ سووتاندوەو دەفەرموێ:

(٥) ئەوە ئاگرێك بو کە خاوەنی سوتەمەنی بو نەدەکوژایەوە، واتە ئەوەندە سووتەمەنیان بۆ ئامادەکرد بو لەگەڵ تێفڕەدانی ئەو هەمو خاوەن باوەڕانەدا ئەو ئاگرە نە دەکوژایەوەو نە کز دەبو، ئەو کەسانەیش کە ئاگرەکانیان دەکردەوەو فەرمانی سووتاندنی خاوەن باوەڕانیان دەدا ئەوەندە دڵڕەق‌و بێ بەزەیی بون کاتێك کە ئەوانیان فڕەدەدایە ناو ئەو ئاگرەو دەسوتان،

(٦) ئا لەو کاتەدا ئەوان بە چواردەوری ئاگرەکەدا دانیشتبون‌و کەیفیان دەکرد بە سوتاندنی ئەو باوەڕدارانە، لە فەرمودەیەکدا هاتوە کە ئیمامی موسلم‌و بێجگە لەویش ڕیوایەتیان کردوە لە سوهەیبی ڕۆمیەوەو ئەویش لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرمویەتی: (لەپێش ئێوەدا پاشایەك هەبوە کە ساحیرێکی هەبوە بۆ جادو کردن، کاتێك ساحیرەکە پیر بوە بە پاشاکەی وتوە: کە من پیربووم‌و کاتی مردنم هاتوە، منداڵێکم بۆ بنێرە با فێری سیحری بکەم، پاشاکەیش منداڵێکی ناردە لای‌و ئەویش سیحری فێردەکردو لەنێوان ساحیرو پاشادا خواناسێك هەبووە ئەو منداڵەیش چوەتەلای کابرای خواناس‌و سەری سوڕماوە لە شێوەو لە قسەکانی، جا هەر کاتێك دەهاتە لای ساحیرەکە لێی دەداو دەیوت بۆ درەنگ دێیت؟ وە کاتێکیش دەگەڕایەوە ماڵ لە ماڵ لێیان دەدا دەیانوت بۆ درەنگ گەڕایتەوە؟ منداڵەکە شکاتی ئەم حاڵەی خۆی لەلای خواناسەکە کردو ئەویش وتی: هەر کاتێك ساحیرەکە ویستی لێت بدات بڵێ: لە ماڵەوە دوایان خستوم، وە ئەگەر لە ماڵەوە ویستیان لێت بدەن بڵێ: ساحیرەکە دوای خستوم. پێغەمبەر ﷺ فەرموی: لەناکاو ڕۆژێك ڕێیکەوت لە حەیوانێکی زۆر سامناك‌و گەورە کە ڕێگای لە خەڵکی گرتبو و توانای دەربازبونیان نەبو، جا منداڵەکە وتی: ئەمڕۆ تێدەگەم ئایا ئیشی خواناسەکە خۆشەویستە لەلای خوا، یان هی جادوگەرەکە (الساحر)؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: منداڵەکە بەردێکی هەڵگرت‌و وتی: ئەی خوایە ئەگەر ئیشی خواناسەکە خۆشەویستە بە لای تۆوەو پێی ڕازیتری ئەم حەیوانە بکوژە با ئەم خەڵکە بتوانن دەربازبن، جا بەردەکەی لێداو کوشتی‌و خەڵکەکە ڕۆیشتن، ئەوسا منداڵەکە ئەم هەواڵەی بە خواناسەکە گەیاندو خواناسەکەیش وتی: ئەی کوڕی خۆشەویستم ئەمڕۆ تۆ لەمن چاکتری، جا بەڕاستی تۆ تاقی دەکرێیتەوە، جا ئەگەر دوچاری سەختی هاتیت باسی من مەکە، ئینجا منداڵەکە کوێرو بەڵەك‌و باقی نەخۆشانی تری چارە سەر دەکرد، جا یەکێك لە هاونیشینانی پاشا کەکوێربو ئەم هەواڵەی پێگەیشتو بە سەوقاتیەکی زۆرو بەنرخەوە هاتەلای‌و وتی: چاکم بکەرەوە ئەوەی لێرەیە هەموی بۆ تۆ، منداڵەکە وتی: من ناتوانم کەس چاك بکەمەوە ئەوەی کە چاکی دەکاتەوە تەنها خوای بەدەسەڵات‌و بەشکۆیە، ئەگەر باوەڕی پێدەهێنیت منیش دوعات بۆ دەکەم لای خواو ئەویش چاکت دەکاتەوە، کابرا باوەڕی هێناو ئەویش دوعای بۆ کردو چاوی چاك بویەوە، ئینجا هاتەوە لای پاشاو وەکو جارانی پێشو دانیشت‌و پاشا وتی: ئەی فلانە کەس کێ چاوی دایتەوە؟ ئەویش وتی: پەروەردگارم، پاشا وتی: من؟ ئەویش وتی نەخێر، پەروەردگاری من‌و پەروەردگاری تۆ ﷲ یە، وتی: تۆ بێجگە لە من پەروەردگارێکی ترت هەیە؟ ئەویش وتی: بەڵێ، پەروەردگاری من‌و پەروەردگاری تۆ ﷲ یە، جا هەستا سزای دا هەتا قسەی منداڵەکەی بۆ کرد، ئەوسا ناردی بەشوێن منداڵەکەداو وتی: ئەی کوڕی خۆم جادوی تۆ گەیشتوە بەو سنورەی کە تۆ کوێرو بەڵەك‌و ئەو نخۆشانە چاك بکەیتەوە؟!

وتی: من هیچ کەسێك چاك ناکەمەوە، ئەوەی کە چاکی دەکاتەوە تەنها خوای بەدەسەڵاتو بەشکۆیە. پاشا وتی: من؟ ئەویش وتی نەخێر، پاشا وتی: ئایا تۆ بێجگە لەمن پەروەردگارێکت هەیە؟ وتی: پەروەردگاری منو پەروەردگاری تۆ اللّٰه یە، ئینجا دەستی کرد بە سزادانی و وازی لێ نەهێنا تا قسەی خواناسەکەی کرد، ئەویشی بۆ هێنراو پێی وت: بگەڕێرەوە لەو ئاینەت، نەگەڕایەوە، جا مشاری لەسەر سەری داناو کردی بە دوولەتەوەو وتی: بە کابرای کوێریش: بگەڕێرەوە لەسەر ئەو ئاینەت، ئەویش نەگەڕایەوە هەروا مشارێشی لەسەر تەوقی سەری ئەو داناو کردی بە دوولەتەوە، ئینجا وتی: بە منداڵەکە بگەڕێرەوە لەو ئاینەت، ئەویش بەگوێی نەکرد، جا بە چەند کەسێکدا ناردی بۆ سەر جێگایەکی زۆر بەرزو وتی: هەر کاتێك گەیاندتانە سەر بەرزترین جێگای داوای لێ بکەن کە پەشیمان ببێتەوە ئەگەر پەشیمان نەبویەوە هەوای دەنە خوارەوە، جا کاتێك بردیانە ئەو جێگایە کە بەتەمای خستنەخوارەوەی بون وتی: خوایە بمپارێزە لێیان بەو شێوەی کە خۆت ئارەزۆت لێیە، جا چیاکە جوڵێنراو ئەوان هەمویان کەوتنە خوارەوە، منداڵەکە هاتەوە لای پاشاو پاشایش وتی: هاورێیانت چیانکرد؟

وتی: خوا منی لەوان ڕزگارکرد، ئینجا لەگەڵ چەند کەسێکدا بە کەشتیەکی گەورەدا ناردی‌و وتی: کاتێك گەیشتنە قووڵایی دەریا پێی بڵێن پەشیمان ببێتەوە، جا ئەگەر پەشیمان نەبویەوە فڕێدەنە دەریا، ئەوانیش بردیانو کاتێك ویستیان فڕێدەنە دەریا وتی: خوایە بمپارێزە لێیان بەو شێوەیەی کە خۆت ئارەزۆت لێیە، جا هەمویان خنکانو منداڵەکە هاتەوە لای پاشاو ئەویش وتی: هاورێیانت چیانکرد؟ وتی: خوا منی لەوان پاراست، ئینجا وتی بە پاشا تۆ ناتوانێت من بکوژیت، هەتا بەو شێوەیە نەکەیت کە خۆم پێت دەڵێم، ئەگەر تۆ بەو شێوەیەی کە من پێم وتیت ئیشتکرد دەمکوژیت، ئەگینا ناتوانیت بمکوژیت، پاشا وتی: کامەیە ئەوەی کە تۆ دەیڵێیت؟

وتی: خەڵك لە شوێنێکی بەرزایدا کۆبکەیتەوە لە پاشان بمبەستی بە دارێکەوەو تیرێك لەم جوعبەی خۆمە دەربهێنیتو لەپاشان بڵێیت (بەناوی (اللّٰه)وە کە پەروەردگاری ئەو منداڵەیە) جا ئەگەر تۆ ئاوەهات کرد ئەوە دەمکوژیت. پاشا بەو شێوەیەی کردو ئەو تیرەی نایەناو کەوانەکەی‌و وتی: بەناوی (اللّٰه) کە پەروەردگاری ئەو منداڵەیەو تەقاندییە منداڵەکەو دای لە بناگوێی (لە ڕووی دەمو چاویەوە کە زوڵفی پێ دەوترێت)و منداڵەکە دەستی لەسەر برینەکەی خۆی داناو گیانی دەرچو، ئیتر ئەو خەڵکەی کە چاویان لەو ڕووداوە بو وتیان: (آمَنَّا بِرَبِّ الغُلام/ باوەڕمان هێنا بە پەروەردگاری ئەو منداڵە) وترا بە پاشا پێم نالێیت تۆ لەچی دەترسیت؟ وەڵڵاهی ئەوەی لێی دەترسایت ڕویدا لێت، ئەو خەڵکە هەمویان باوەڕیان هێنا، جا پاشا فەرمانیدا لە شوێنی دەرچونی هەمو ڕێگاکانەوە چاڵ هەڵکەنراو ئاگری تێدا کرایەوە، جا وتی: هەر کەس لە ئاینەکەی خۆی پەشیمان بویەوە ئەوە وازی لێ بهێنن، ئەگینا بیخەنە ناو ئەو چاڵە ئاگرەوە، ئینجا ئەوانیش بۆ پارێزگاری لەبیرو باوەڕی خۆیان، جا خۆیان فڕەدەدایە ناو ئاگرەوە، ئینجا ئافرەتێك هات کە کوڕێکی شیرەخۆری پێبو خەریکبوو خۆی بگرێت لە چونەناو ئاگرەکە، ئەو منداڵەیش هاتە قسەو وتی: خۆ بگرە ئەی دایکی خۆم بەڕاستی تۆ لەسەر بیرو باوەڕێکی ڕاستیت. جا لە ڕیوایەتێکی تردا ترمزی دەڵێ: کاتێك کە پێغەمبەر ﷺ ئەو ڕووداوەی باسدەکردو تەواو بو دەیفەرمو خوای بەدەسەڵاتو بەشکۆ دەفەرموێ: ﴿قُتِلَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأُخۡدُودِ ۝٤ ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلۡوَقُودِ﴾ هەتا دەگەیشتە ﴿ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَمِيدِ﴾ بەڵام منداڵەکە شارایەوە، دەڵێن لە زەمانی خەلافەتی عومەردا (خوا لێی ڕازیبێت) ئەو منداڵە دەرهێنرا ئەو هەر پەنجەکەی لەسەر بناگوێی بو، ئینجا اللّٰه بێ ڕەحمی‌و ناپاکی ئەو پاشایەو پەیڕەوانی باسدەکاتو دەفەرموێ:

(٧) جا ئەوستەمکارانە خۆیان ئامادەبون لەوێدا کە ئەو باوەڕدارانەیان دەسوتاندن.

(٨) خۆ ئەوان ڕقیان نەبو لەو باوەڕدارانە، مەگەر تەنها لەسەر ئەوەبو کە ئەوان باوەڕیان هێنا بو بە خوای بە دەسەڵاتو سوپاسکراو، ئەگەرچی ئەمڕۆ خوا ئەو باوەڕدارانەی بەدەست ئەو تاوانبارانەوە گرفتار کردوە، بەڵام پاش ماوەیەکی کەم دەبێ ئەو تاوانبارانەش بگەڕێنەوە بۆ دادگای اللّٰهو بە تۆڵەی ئەو تاوانانە، سزای سەختی دۆزەخ بچەژنو ئەو پیاوچاکانەیش بەهۆی ئەو سەختیەوە بەرزترین پلەی بەهەشت وەرگرن، واتە: بێباوەڕان بەهۆی کەمێك خۆشی‌و ڕابواردنو خۆسەپاندنەوە دوچاری سەختترین سزای دۆزەخ دەبنو خاوەن باوەڕانیش بۆ کەمێك سەختی دنیا بە بەرزترین و خۆشترین جێگای بەهەشت دەگەن، چونکە بێباوەڕان دژایەتی خوایەکی بەدەسەڵاتو بەشکۆ دەکەن،

(٩) ئەو زاتەی کە ئاسمانانو زەوی تەنها موڵکی ئەوە، خۆ اللّٰه ئاگای لە هەمو شتێك هەیە و هیچی لێ پەنا نادرێتو ئیشی کەسی لەلا ون نابێت، دەی خۆ ئەو زاتە بەدەسەڵاتە دەبینێت ئەو باوەڕدارانە چیان بەسەردێتو ئەو بێباوەڕانەش چ تاوانێك ئەنجام دەدەن ئایا دەگونجێت هەروا بڕوات؟ نەخێر، اللّٰه دەفەرموێ:

(١٠) بەبێگومان ئەوانەی کە ئەو باوەڕدارانەیان دوچاری بەڵا کردو سوتاندنیان لە پاشان تەوبەیان نەکردو پەشیمان نەبونەوە لەو تاوانە گەورەیەی کەکردیان ئەوسا بۆ ئەوان هەیە سزای دۆزەخو بۆ ئەوان هەیە سزایەکی سوتێنەر، حەسەنی بەسری دەڵێ: تەماشای ئەو ڕێزو سەخاوەتمەندیەی ﷲ بکەن، ئەوان دۆستانی خوایان شەهید کردوە، کەچی ﷲ بانگیان دەکات بۆ تەوبەو لێخۆشبون، ئینجا ﷲ باسی باوەڕدارانو پاداشتەکانیان دەکاتو دەفەرموێ:

(١١) بەڕاستی بۆ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان ئەنجامداوە چەندین باخچە هەیە کە لەژێر ئەو باخچانەدا چەندین جۆگا دەڕوات.

جۆگای ئاوی خۆش، جۆگای شیری پاكو خاوێنو جۆگای شەرابی زۆر بەتامو جۆگای هەنگوینی پاڵفتەکراو ئەمانە هەمیشەنو خاوەن باوەڕان لەناویدا دەخولێنەوەو بە ئارەزوی خۆیان سودی لێ وەردەگرنو فریشتەکان پێیان دەڵێن: بخۆن نۆشی گیانتان بێت ئەوە بەرهەمی کردارەچاکەکانی خۆتانە، جا چ شتێك هەیە خۆشترو بەلەزەتترو بەنرختر بێت لەو نازو نیعمەتو جێگا خۆشەی خاوەن باوەڕان؟ زۆر جێگای خۆیەتی کە دەفەرموێ: ئا ئەوەیە خۆشبەختیو بەهرەی گەورە، ئینجا ﷲ ستەمکاران دەترسێنێتو دەفەرموێ:

(١٢) بەڕاستی لێدانی پەروەردگاری تۆ زۆر بەهێزو زۆر توندە. ئینجا هەندێك شت باسدەکات کە بەڵگەی توانایی‌و هێزو زانایی بێسنوری ﷲیە، دەفەرموێ:

(١٣) بەبێگومان کە ئەو هەر خۆیەتی کە پێشەکی دروستکراوەکانی دروست دەکاتو دووبارە پاش مەرگیش وەك یەکەم جاریان لێدەکاتەوەو زیندویان دەکاتەوە بۆ حیسابو پاداشتو سزا، بەڕاستی ئەگەر دەسەڵاتدارو زانا نەبێت ناتوانێت ئەو هەمو ئێسكو پروسکەو ئەو هەمو جومگەو ڕەگو گۆشتو ئەو خەتەرە شاراوانەی ناو دڵ جارێکی تر بهێنێتەوە ڕوو بێ زیادوکەم تەنانەت سەرئەنگوشتەکانیش وەکو خۆی لێ بکاتەوە، بەڵێ ئەو زاتە هەروەك بە دەسەڵاتو زانایە،

(١٤) خۆ خۆیشی زۆر لێبوردەو و میهرەبانە سەبارەت بە هەمو دروستکراوەکانی، جا زاتێك ئاوا لە تاوانباران بە پەشیمانبونەوەیەك چاوپۆشی لێ بکات ئەی دەبێت لەگەڵ دۆستانی خۆیدا چی بکات؟

(١٥) بەڵێ ئەو زاتە خاوەنی عەرشێکی زۆر گەورەو بەرێزە، وشەی (الْمَجِيدُ) بە بۆری دالەکەو ژێری خوێنراوەتەوە **یەکەمیان** دەبێت بە وەسفی خواو خوای خاوەن عەرشو **دووەمیان** دەبێت بە وەسفی عەرشەکە وەکو مانامان کرد هەردووکیان ڕاستە. ئینجا دەفەرموێ:

(١٦) ئارەزۆی هەر شتێك بکات دەیکات. واتە هیچ شتێك ناتوانێت ببێت بە بەرپەرچ بۆ ئارەزۆکانی خواو کەس ناتوانێت دەست بخاتە کاروباریەوە،

دەڵێن ئەبوبەکری صدیق (خوا لێی ڕازی بێت) لە نخۆشی مردندا بو پێی وترا ئایا پزیشك نەیبینیویت؟ وتی: بەڵێ، وتیان چی پێ وتیت؟ وتی: فەرمویەتی: (إِنِّي فَعَّالٌ لِمَا أُرِيدُ/ بەبێگومان من ئەوەی کە بمەوێ بیکەم دەیکەم). ئینجا دوو داستانەکەی ترمان بەکورتی بۆ باس دەکاتو دەفەرموێ:

(١٧) ئایا پێتگەیشتوە بەسەرهاتی سەربازەکان،

(١٨) فیرعەونو سەمود کە چیان بەسەرهات و چۆن تۆڵەیان لێ سەنرا لەسەر ئەو تاوانانەی کە دەیانکرد؟ ئایا هیچ کەس توانی ڕزگاریانی بکات؟ دەی ئێوەش ئەگەر زۆر ستەمکاربن هەروەکو فیرعەونتان پێدەکرێتو هەرچەند بەهێزبن هەروەکو گەلی سەمود دەبن، جا بۆ دەبێت بیر لەخۆتانو ئایندەتان نەکەنەوە؟ ئینجا دەفەرموێ:

(١٩) واز لە باسی ئەوان بهێنە، ئەوانەی کە بێباوەڕبون هەمیشە هەر خەریکی بەدرۆخستنەوەو سەرکەشیو لاساری بون،

(٢٠) جا با ئاگاداربن کە خوا بە زانینو بە دەسەڵات گەمارۆی داون و ناتوانن لە دەستی دەرچن.

(٢١) واز لەوەش بێنە، ئەوەی کە بۆتان دەخوێنرێتەوە قورئانێکی زۆر گەورەو بە عەزەمەتو بەرێزە،

(٢٢) کە لەناو لەوحێکدایە پارێزراوە لە هەمو زیادو کەمیو تێکدانو گۆڕانکاریەك، چۆنیەتی لەوحو جێگای بەڵگەی زۆر ڕونی لەسەر نیە ئێمەش پێویستە باوەڕمان پێی هەبێتو بەچاکی دەزانم واز لە چۆنیەتیو جێگای بهێنین، چونکە زانینی پێویست نیە ئەگینا ﷲ خۆی یان پێغەمبەرمان ﷺ باسیان دەکرد ئەگەر ئەو ڕیوایەتەی بەغەویو تەبەریش لە ئیبنوعەباسەوە هێناویانە ڕاست بێت باوەڕمان پێی هەیە.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلطَّارِقُ ﴿٢﴾ ٱلنَّجۡمُ ٱلثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِن كُلُّ نَفۡسٖ لَّمَّا عَلَيۡهَا حَافِظٞ ﴿٤﴾ فَلۡيَنظُرِ ٱلۡإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِن مَّآءٖ دَافِقٖ ﴿٦﴾ يَخۡرُجُ مِنۢ بَيۡنِ ٱلصُّلۡبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجۡعِهِۦ لَقَادِرٞ ﴿٨﴾ يَوۡمَ تُبۡلَى ٱلسَّرَآئِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٖ وَلَا نَاصِرٖ ﴿١٠﴾ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجۡعِ ﴿١١﴾ وَٱلۡأَرۡضِ ذَاتِ ٱلصَّدۡعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ لَقَوۡلٞ فَصۡلٞ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِٱلۡهَزۡلِ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمۡ يَكِيدُونَ كَيۡدٗا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيۡدٗا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَمۡهِلۡهُمۡ رُوَيۡدَۢا ﴿١٧﴾

٨٧ سُورَةُ الأَعۡلَىٰ ١٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبِّحِ ٱسۡمَ رَبِّكَ ٱلۡأَعۡلَى ﴿١﴾ ٱلَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِيٓ أَخۡرَجَ ٱلۡمَرۡعَىٰ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحۡوَىٰ ﴿٥﴾ سَنُقۡرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰٓ ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّهُۥ يَعۡلَمُ ٱلۡجَهۡرَ وَمَا يَخۡفَىٰ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلۡيُسۡرَىٰ ﴿٨﴾ فَذَكِّرۡ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكۡرَىٰ ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخۡشَىٰ ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلۡأَشۡقَى ﴿١١﴾ ٱلَّذِي يَصۡلَى ٱلنَّارَ ٱلۡكُبۡرَىٰ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحۡيَىٰ ﴿١٣﴾ قَدۡ أَفۡلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ ٱسۡمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

٨٦ سورەتی تاریق ١٧

سورەتی تاریق کە هەشتاو شەشەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، حەڤدە ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سی‌و شەش هەمین سورەتەو پاش سورەتی (البلد)و پێش (القمر) دابەزیوە.

لەجابیری کوڕی سەمورەوە هاتوە کە: { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ وَشِبْهِهِمَا / الترمذي، الألباني : حسن صحيح/ بەڕاستی پێغەمبەری خوا ﷺ لە نوێژی نیوەڕۆو عەسردا سورەتی بروج‌و تاریق‌و وێنەی ئەودوانەی دەخوێند}

لەم سورەتەدا خوای زاناو کاربەجێ پێشەکی سوێند بە ئاسمان‌و بەتاریق دەخوات‌و دەفەرموێت: بەسەر هەموکەسێکەوە چاودێرمان داناوەو،پاشان نەوەی ئادەم ڕادەوەشێنێت،و دەفەرموێت: تەماشای دروستکردنی خۆت بکەو بزانە ئەوەی کە بەو شێوەیە تۆی دروستکردوە، زیندوکردنەوەی دوبارەی تۆی لا زۆر ئاسانەو، لە پاشان جارێکی تر سوێند بە ئاسمان‌و ئیشە گرنکەکانی‌و زەوی‌و ڕووداوەکانی دەخوات،و دەفەرموێ: ئەم قورئانە جیاکەرەوەی ڕاست‌و ناڕاستەو نابێت بە دەستی کەم بگیرێت،لە کۆتاییدا هەڕەشەیەکی توند لە بێباوەڕان دەکات‌و مژدەیەکیش بە پێغەمبەر ﷺ و پەیڕوانی دەدات، ئەگەرچی سورەتێکی کورتە، بەڵام مرۆڤ لە دنیاوە بۆ قیامەت‌و لەجیهان خواناسیەوە بۆ خۆناسی دەبات‌و جارێکی تر دەیهێنێتەوە سەر زەوی‌و دۆستایەتی خۆی بۆ باوەڕداران‌و دژمنایەتیشی بۆ بێباوەڕان ڕادەگەیەنێت.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ سوێند بە ئاسمان‌و سوێند بەتاریق. تاریق : بە هەمو شتێك دەڵێن کە لەناکاودا لە دەرگا بدات چ لە شەودابێت‌و چ لە ڕۆژدا بێت، بەڵام لێرەدا تایبەتی کردوەو پاشان مانای دەکات‌و دەفەرموێ:

﴿٢﴾ جا چی تۆی تێگەیاندوە کە ئەو تاریقە چیە؟

﴿٣﴾ ئەو تاریقە: ئەو ئەستێرەیە کە بە ڕووناکیەکەی تاریکایی شەو کون تێدەکات. ئاشکرایە بە پێشکەوتنی زانیاری ژمارەیەکی زۆر لە ئەستێرەکان بینران‌و گەورەیی‌و دووری ئەوان لە ئێمەوە دەرکەوت، هەیانە بە مەلاین جار لەم زەویەی کە ئێمەی بەسەرەوە دەژین گەورەترە، کە ئەوانەش هەمویان لەژێر ئاسماندا لە بۆشایدا دەسوڕێنەوە، دەی دەبێت ئاسمان چەند گەورە بێت، جا خوای زاناو بەدەسەڵات سوێند بەم دوو دروستکراوەی خۆی دەخوات کە بەڵگەن لەسەر بێسنوری زانایی‌و دانایی‌و دەسەڵاتی خۆی، سوێند دەخوات بەو دوو دروستکراوە گەورەو سەرسوڕهێنەرەو دەفەرموێ:

﴿٤﴾ هیچ گیانلەبەرێك نیە مەگەر لەسەر ئەو چاودێر هەبێت چ ئەوانەی کە دەیپارێزن‌و چ ئەوانەی کە پارێزەری قسەو کرداریان بن، وەکو لە سورەتی (ق)دا فەرموی (هیچ قسەیەك ناکات نەوەی ئادەم، مەگەر لای ئەو بێت ڕەقیب‌و عەتید)، ئینجا سرنجی مرۆڤ ڕادەکێشێت بۆ لای چۆنیەتی دروستبونی‌و دەفەرموێ:

﴿٥﴾ سا با مرۆڤ تەماشا بکات و بزانێت لە چی دروستکراوە، ئینجا ﷲ باسی ئەو مادەیە دەکات کە مرۆڤی لێدروست بوەو دەفەرموێ:

﴿٦﴾ دروستکراوە لە ئاوێك کە زۆر بەپەلە دەردەپەڕێت.

﴿٧﴾ کە لە پشتی پیاوو ئێسکە وردەکانی سینگی ئافرەتەوە دەر دچێت، جا لە بەیەك گەیشتنی ئەم دووانە نەوەی ئادەم دروست دەبێت‌و قۆناغی یەکەمی دروستبونی مرۆڤ دەست پێدەکات، ئاشکرایە ئەو زاتەی کە ئەم مرۆڤە ڕێك‌وپێکەی لەو ئاوە نەرم‌و شل‌و بێ گیانە دروستکردوە زیندوکردنەوەی پاش مەرگی لەلا ئاسانترە، ئەگەرچی هیچ شتێك لای خوا دژوارو سەخت نیە،

(٨) بێگومان كە ﷲ بۆ گەڕانەوەو دروستكردنەوەو زیندوكردنەوەی ئەو مرۆڤە لەپاش مەرگی بەتوانایەو هەر كاتێك ئارەزۆ بكات زیندوی دەكاتەوە بەتایبەت بۆ كۆكردنەوەو بگرەو بەردەی دواڕۆژ، ئەگەرچی مانای تر كراوە بەڵام من ئەم مانایەم بەلاوە نزیكترە لەبەرئەوەی كە دەفەرموێ:

(٩) ئەو گەڕانەوەی مرۆڤە لە ڕۆژێكدا دەبێت كە هەمو نهێنیەكان ئاشكرا دەبێتو كەس ناتوانێت هیچشتێكی خۆی حەشار بداتو خۆی بشارێتەوە پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: {لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لَهُ بِقَدْرِ غَدْرِهِ أَلَا وَلَا غَادِرَ أَعْظَمُ غَدْرًا مِنْ أَمِيرِ عَامَّةٍ /متفق علیه/ بۆ هەمو مرۆڤێكی ناپاكی غەدركەر لەرۆژی قیامەتدا ئاڵایەك هەیە بەئەندازەی ناپاكییەكەی، ئاگاداربن هیچ ناپاكیو غەدرێك گەورەتر نیە غەدرەكەی لەغەدری ئەمیری گشتی}

(١٠) جا ئەوكاتە ئەوەندە بێدەسەڵاتە بۆ ئەو هیچ هێزێك نیە، بەڵكو زۆر لاوازو دەستەپاچەیەو كەسیش یارمەتی نادات، هەروەك لە سورەتی ئینفیتاردا فەرموی: (لەو ڕۆژەدا كەس خاوەنی هیچ شتێك نیە بۆ كەسێكی ترو فەرمان لەو ڕۆژەدا هەر بۆ ﷲیە) جارێكی تر ﷲ سوێند بە ئاسمانو زەوی دەخواتو دەفەرموێ:

(١١) سوێند بە ئاسمانی خاوەن گەڕاندنەوە جا چی ڕووناكی مانگو ڕۆژو ئەستێرەكان بگەڕێنێتەوە بۆ سەر زەوی تا سودیان لێ وەربگیرێت یان گەڕاندنەوەی یەك لەدوای یەكی فریشتەكان بۆ پارێزگاریو نوسینی كاروباری مرۆڤ یان گەڕاندنەوەی هۆی ڕۆژی مرۆڤ یان گەڕاندنەوەی گیانی خوانەناسان بۆ لاخواروی زەوی وتۆماركردنی لەناوسجین دابێت كە بەفەرمانی ﷲ هەمویان دەكات، دوورنیە بە مانای ئەو ڕۆژە بێت كە فەرمانی لەناوچونی دنیا دەدرێت كە لە ئاسمانەوە دەست پێدەكاتو بە شەق بونی زەویو دەرهێنانی مردووەكان كۆتایی پێدێت.

(١٢) جا سوێند بە زەوییەش كە خاوەنی شەقارودرزوكەلێنە جا چ بەمانای پێشو بێت یان شەقبونی زەوی بۆ وەرگرتنی ئاوی ئاسمانو عەماركردنی بۆ مرۆڤ و شەقبونی زەوی بۆ سەوزكردنی گژوگیاوو درەخت بۆ مرۆڤ و مەڕو ماڵاتەكانیان وەك لە سورەتی عەبەسەدا باسكرا، كە هەمویان ڕاستەو هەمویشیانی تێدا ڕودەدات، جا خوا سوێند دەخوات بە ئاسمانی خاوەنی گەڕانەوەو زەوی خاوەن شەقبونو دەفەرموێ: سوێند بەوانە

(١٣) بەبێگومان ئەو (قورئانە)و ئەو باسەی كەكرا قسەیەكە ڕاستو ناڕاست لەیەك جیادەكاتەوە.

(١٤) خۆ ئەوە شتێكی گاڵتە نیە. بەڵكو شتێكی ڕاستەو لەلایەن زاتێكی ڕاستەوە هاتووە بۆ مەبەستێكی ڕاستەو هاتوەتە لای مرۆڤێكی ڕاستو دەستو دەم پاك بەهۆی فریشتەیەكی ڕاستو ئەمینەوە، تا ئێرە سێ مەبەستی سەرەكی بیروباوەڕی باسكرد یەكەمیان: بونو پەروەردگاریەتی ﷲ خۆی، دووهەمیان: زیندوبوونەوەو دواڕۆژو سێهەمیشیان،ڕاستیو دروستی قورئان، ئینجا خوا پەردە لەسەر نهێنیو ئیشە ناپەسەندەكانی بێباوەڕان لادەداتو دەفەرموێ:

(١٥) بەڕاستی ئەوان هەمیشە هەر خەریكی فڕوفێڵكردنو پیلانگێڕانن دژی خاوەن باوەڕان، جا ئایا ئەوە دەبێت كەخوا دۆستانی خۆی بدات بەدەست ئەو تاوانبارانەوە؟ نەخێر، بەڵكو دەفەرموێ:

(١٦) منیش چارەی فڕوفێڵی ئەوان دەكەمو بەشێوەی بەرنامەی خۆیان دژی باوەڕداران تۆڵەیان لێوەردەگرمەوە، واتە: ئەوان بەشێوەیەكی نهێنی دەیانەوێت زیان بگەیەنن بە خاوەن باوەڕانو ئازاریان بدەن منیش بەو شێوەی كە ئەوان بەخۆیان نازانن تا دەیانخەمە داوەوەو تۆڵەیان لێوەردەگرم، جا ئەمە یەكێكە لە وەسفە كرداریەكانی ﷲ (الصفة الفعلية)و باوەڕمان پێی هەیەو بێ ئاگایین لە چۆنیەتیەكەی. ئینجا ڕوو لە پێغەمبەرمان ﷺ دەكاتو دەفەرموێ:

(١٧) دەی سا تۆ ماوەی بێباوەڕان بدە باچی دەتوانن بیكەن، كەمێك ماوەیان پێبدە، جا تەماشا بكە خوا وا پیشان دەدات كە لەناوبردنو فەوتانی بێباوەڕان بە دەست پێغەمبەرەوە دەفەرموێ: تۆ ماوەیان پێبدە، لەڕاستیدا ئەمە دڵخۆش كردنێكی زۆر گەورەیە بۆ پێغەمبەرمان ﷺ چونكە ماوەدانو ماوەنەدان تەنها بەدەست ﷲ خۆیەتی، جا ئەم بڕیاری ماوەپێدانە لەگەڵ ئایەتی پێنجی سورەتی تەوبەدا كە دەفەرموێ:﴿ جا بت پەرستانتان لەهەركوێدا دەستكەوت بیانكوژن﴾ دژایەتی هەیە وەڵامەكەی بەم شێوەیە كە ئەم ئایەتە حوكمەكەی بە ئایەتی پێنجو باقی ئایەتەكانی شمشێر هەڵوەشاوەتەوەو هەر لەم ئایەتەدا چاوەڕێكردنی گۆڕان دەكرێت، چونكە دەفەرموێ: ﴿أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا﴾ كەمێك ماوەیان پێبدە، واتە لەپاش ئەو ماوە كەمە ئەو بڕیارە دەگۆڕێت. بەڵێ ئەوانە فڕوفێڵیان دەكرد تا موسڵمانان لە ئاینە بە نرخەكەی ئیسلام

لابدەن، بەڵام خوا بەو کۆمەڵە لاوازو کەمە تۆڵەی لەو بێباوەڕانە سەندو موسڵمانانو ئاینەکەی سەرخست.

٨٧ سورەتی ئەعلا ١٩

سورەتی ئەعلا کە هەشتاو حەوتەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، نۆزدە ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین حەوتەمین سورەتەو پاش سورەتی (التكوير)و پێش (الليل) دابەزیوە. ئیمامی أحمد لە عەلیەوە (خوا لێی ڕازی بێت) هێناویەتی کە وتویەتی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم سورەتەی خۆشویستوە، وە لە بوخاریو مسلم دا هاتوە کە پێغەمبەر ﷺ بە مەعازی فەرمو:{هَلّا صَلَّيتَ بِـ﴿سَبِّحِ ٱسۡمَ رَبِّكَ ٱلۡأَعۡلَى﴾ و﴿وَٱلشَّمۡسِ وَضُحَىٰهَا﴾ و﴿وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَغۡشَىٰ﴾/ دەبوایە نوێژت بۆبکردنایە بە خوێندنی ئەو سورەتانە}

هەروەها لەلای مسلمو لە سونەندا هاتوە کە:{ پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی جەژنەکانو جومعەدا سورەتی (ئەعلا) و (غاشیە)ی خوێندوە، جا ئەگەر وا ڕێك بکەوتایە جەژنو جومعە لە یەك ڕۆژدابوایە لە هەردووکیان دەیخوێندنەوە}، وە لە عائیشەوە لە چەند ڕێگایەکی ترەوە ئیمامی أحمد هێناویەتی کە:{ پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی تاك (الوتر)دا سورەتی (الأعْلَى)و ﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾و ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ﴾ وە عائیشە زیاد دەکاتو دەڵێت: ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ﴾ی خوێندوە. سورەتەکە بەم شێوەیە دەست پێدەکاتو دەفەرموێ:

بەناوی اللَّهُ ی زۆر بەسۆز بێنیهایەت میهرەبان

(١) ناوی پەروەردگاری بڵند مەقامت پاكوخاوێن ڕابگرەو یادی بکەو ڕێز بۆ ناوە پیرۆزەکانی دابنێو ئەو ناوەی کەلەخۆیەوە بۆت هاتوە ڕابگەیەنەو خەڵکی لە ناشیرینکردنو بێ ماناکردنی بترسێنە، واتە: هەروەك زاتەکەی پاكو بێوێنەیە، هەروەها ناوە پیرۆزەکانیشی پاكو بێوێنەن، وە لە فەرمودەی پێغەمبەرمان ﷺ دا هاتوە کە (تەسبیحات) واتە یادکردنی خوا جا کاتێك کەئەم سورەتە دابەزی فەرموی: ﴿سَبِّحِ ٱسۡمَ رَبِّكَ ٱلۡأَعۡلَى﴾ پێغەمبەر ﷺ فەرموی :{سُبحَانَ رَبِّيَ الأعلَى/ابوداود،صححه الألباني/، وشەی (سُبحَان) واتە پاكو بێعەیب.

جا لەپاشدا چەند شتێك باسدەکات کە بەڵگەی دەسەڵاتو زانایيو کاربەجێی خوایەو ڕۆشنکەرەوەی مانای (سُبحَان)ەیەو دەفەرموێ:

(٢) ئەو پەروەردگارەی تۆ ئەو زاتەیە کە هەموشتێکی دروستکردوە، ئینجا ڕێكوپێکی کردوە. واتە خوا ئەو زاتەیە کە ئەو هەمو دروستکراوانەی لە نەبونەوە هێناوەتە کایەوەو هەمو شتێکیشی ڕاستو دروستو بەگوێرەی پێویست دروستکردوە، هەر لە دروستکردنی عەرشو کورسیو ئاسمانانەوە بگرە تا مرۆڤ و مەڕوماڵاتو میکرۆب هەموی دروستکراوی ئەوەو هەر کامیان چی پێویست بێت بۆی دروستکردوە، واتە بێعەیبە لە دروستکردنو ڕێكوپێك کردنیاندا، وە دەفەرموێ:

(٣) جا ئەو پەروەردگارەی تۆ ئەو زاتەیە کە ئەندازەگیری هەموشتێکی کردوەو ئینجا ڕێنمایی کردوە کە چی بکاتو چۆن بژیتو چۆن خۆی بپارێزێت. ئاشکرایە ئەندازەگیری اللَّهُ لە هەمو دروستکراوەکانیدا بێکۆتاییەو وردو سەرسوڕهێنەرە تا زانایان زیاتر لێی بکۆڵنەوە شتی زیاترو گرنگترو سەرسوڕهێنەرتری تێدا دەبینن، بۆ نمونە دوری ڕۆژ لە زەوی کە ئەگەر کەمێك دوورتربوایە هەمو زەوی دەیبەستو دەبو بە سەهۆڵبەندانو کەس لەسەری نەدەژیا وە ئەگەر کەمێك نزیکتر بوایە هەمو دارو درەختو گژوگیا دەسوتاو دیسان زیندەگی تێدا نەدەکرا، جا هەر بەو جۆرە چۆنیەتی هەواو جۆریو پێویستی مرۆڤ بەو هەوایەو چۆنیەتی دابینکردنو پاكو خاوێنکردنەوەی بەهۆی دارودرەختو گیاو شینایيەوە، خۆ ئەگەر تەماشای هەر کوێ بکەیت یەك لە یەکی گرنگترو سەرسوڕهێنەرترن، بۆ نمونە: هەر سەرئەنگوشتان بەسە بۆ زانینی توانایيو زانایيو دانایی اللَّهُ کە سەر ئەنگوشتی هیچ کەس لەوی تر ناکاتو ئێستا هەمو خەڵك بەوە دەزانێت، چونکە کراوە بەهۆی پێناسەی مرۆڤ و جیاکردنەوەی لەیەك لە هەمو جیهانداو ماوەی دوو سەد ساڵێکە زانراوە، واتە دەرکەوت ئەو زاتە لە دروستکردنەکانی خۆیدا هەروەکو ڕێك و پێکە هەر وەهایش سنورداروەو هەریەکەی سنورێکی تایبەتی خۆی هەیەو ڕێنمایشی کردوە چۆن بکات، هەر بۆ نمونە باڵندەیەك دەبێت بزانێت کەی کاتی هێلکە کردنیەتیو پێش ئەوە دەبێت جێگای هێلکەکردنەکەی خۆی چاك بکاتو کاتێك کە بەچکەو خواردنیان بۆ دێنێت دەبێت بزانێت بە کامیانی داوەو کامیان هیچی پێنەدراوە، دڵ دەبێت بزانێت چۆن ئیش بکات بۆ دابەشکردنی خوێنو هەزاران شتی تر لەم بارەوە کە لە توانای مرۆڤدا نیە ژمارەکردنیان نەك باسکردنیان کەواتە (سُبحَانَ الذي خَلَقَ فَسَوَّى وَالذي قَدَّرَ فَهَدَى) ئینجا دەفەرموێ:

(٤) ئەو پەروەردگارەی تۆ ئەو زاتەیە کە گیاو لەوەڕی دەرهێناوە بۆ مرۆڤو بۆهەمو گیاندارانو زەوی پێ ڕەنگین

کردووە هەوای پێ پاك کردووەتەوەو کەم کەم ئەو گژوگیایە پێدەگەن و زەرد دەبن و وشك دەبێتەوەو زەوی جارێکی تر ڕەش دەبێتەوە وەکو دەفەرموێ:

(٥) ئینجاﷲ ئەو لەوەڕەی کە سەوزی کردبو، ئەوسا وشکی کردو هەڵیوەراندو بەرگی سەوزی زەویشی لابردو ڕەشی کردەوە، لێرەدا بەکورتی دروست بون و ژیان و نەمانی هێنایە بەرچاومان و پێمان دەفەرموێ: ئەوەی کە بە چاوی خۆتان لە یەك ساڵدا دەیبینن وانیەکەو بە ئێوەی دەڵێم کە ئێوەش هەروەها دەبن، لەدایك دەبن و کەم کەم دەبن بە مرۆڤی تەواو دیسان کەم کەم دادەبەزن و لەناکاو گیانتان لێوەردەگیرێت و دەبن بە ئێسك و پروسکێکی هەڕاو بەیەکدا کوتاوو ڕەش دەبنەوە، ئینجا ﷲ مۆژدەیەکی خۆش بە پێغەمبەرمان ﷺ دەداتو دەفەرموێ:

(٦) بەم زوانە ئێمە ئەم قورئانە دەخوێنینەوە بۆتو ئیتر تۆ لەبیرت ناچێت.

(٧) مەگەر ﷲ خۆی ئارەزۆی لەبیربردنەوەی بکات، بەڵێ ئەمە مژدەیەکی زۆر دڵخۆشکەر بو بۆ پێغەمبەر ﷺ چونکە زۆر دەترسا لەبیری بچێتەوەو تەنانەت جاری وا هەبو نەدەوەستا تا جبرەئیل لە خوێندنەوەی ببێتەوە ئەو پەلەی دەکرد بۆ خوێندنەوەی تا ﷲ فەرموی:﴿ هیچ تەکانێك بە زمانت مەدە بۆ ئەوەی پەلەبکەیت بە خوێندنی ئەم قورئانە (مەترسە لە لەبیرچونەوەی) چونکە بەڕاستی ئێمە ئەو قورئانە کۆدەکەینەوەو بۆت دەخوێنینەوە، جا هەر کاتێك ئێمە خوێندمانەوە بۆت لەڕێگای جبرەئیلەوە ئەوسا تۆیش بەدوای خوێندنەوەی ئەودا بڕۆ/ قیامە: وە فەرموی:﴿ بێگومان ئیمە ئەم قورئانەمان ڕەوانە کردووە بێشك کە دەیپارێزین ﴾حیجر. بەم شێوەیە خوای میهرەبان پێغەمبەرمانی ﷺ دڵنیاکرد کە ئەم قورئانەی لەبیرناچێتەوە، مەگەر ﷲ خۆی ئارەزۆی لەبیربردنەوەی شتێك لەو قورئانە بکات ئەوەش بە نەسخ دەناسرێت لەلای زانایان، جا زیاتر دڵخۆشی دەکاتو دەفەرموێ: بەڕاستی ئەو دەزانێت بەو شتانەی کە بە ئاشکرا دەیکەن و ئەوەیش کە دەیشارنەوە، واتە هیچی لێ ناشاررێتەوەو ئاشکراو نهێنی لای ئەو یەکسانە، جا تۆیش زیاتر سوربە لەسەر بڵاوکرنەوەی پەیامەکەتو لە فێڵوفری دژمنانت مەترسە، چونکە پەروەردگارت چاودێرتەو هەڵسوکەوتی دوژمنانتی لەبەر چاوە.

(٨) ئێمە تۆ ئامادە دەکەین بەشێوەیەك کە ئەنجامدانی ئیشی چاکەو قسەی خێرت لەلا ئاسان بێتو بەرنامەیەکت پێدەسپێرین کە ئاسان و چاكو ڕێكوپێك بێت.

(٩) دەی سا تۆش بەردەوامبە لەسەر ئامۆژگاری چ سودی ببێت ئامۆژگاریەکەتو چ نەیبێت، چونکە بەرنامەی تۆ گەیاندنی پەیامی ئێمەیە بە خەڵك و نەهێشتنی بەهانەی خەڵکە، جا ئەگەر پەیامەکەی لێوەرگرتیت ئەویش خۆشبەخت دەبێت، خۆ ئەگەر وەریشی نەگرت تۆ ئەرکی سەرشانی خۆتت ئەنجامداوەو کابرایش بەهانەی نەماوە بۆ دواڕۆژ، وە دەشگونجێت بەم مانایە بێت کە تۆ ئامۆژگاری بکە هەتا ئەو کاتەی کە دەزانیت ئامۆژگاریکردنیان بەسودە و هەر کاتێك زانیت سودی نیە ئیتر ئامۆژگاریکردنیان پێویست نیە لەسەرت واتە: زانیاری خۆت لەبەردەم کەسێکدا دابنێ کە نرخی بزانێت، چونکە هەر ئەو کەسەیە سود لە تۆ وەردەگرێت وەك دەفەرموێ:

(١٠) بەم زوانە پەندو ئامۆژگاری وەردەگرێت لە قسەو ئامۆژگاری تۆ ئەو کەسەی دەترسێت لە ئایندەو پاشەڕۆژی خۆیو دادگای ﷲ داناو دەسەڵاتدار.

(١١) جا دوردەکەوێتەوە لە ئایەتەکانی خواو ئامۆژگاریەکانی تۆ بەدبەختترین و خراپترین کەس، ئاشکرایە هاتنی مرۆڤ بۆ دنیا بۆ دەرکەوتنی پیاو چاك و پیاو خراپە، وە دواڕۆژ لەسەر ئەو دەرکەوتنەیە بەسەر بەهەشت یان دۆزەخدا دابەشدەکرێن.

(١٢) ئەو خراپترین کەسە دەچێتە ناو ئاگری گەورەترەوە.

(١٣) پاشان نامرێت تا لەو سزایە ڕزگاری ببێتو ناژی بە ژیانێکی وا کە سودی هەبێت بۆی بەڵکو ژیانەکەی زیانە بۆی وەك لە سورەتی ئیبراهیم دا دەفەرموێ: ﴿لەهەمو جێگایەکەوە مردن بۆی دێت بەڵام نامرێت﴾ وە هەمان مەبەست لە ئایەتی حەفتاوچواری سورەتی (تاها) دا هاتوە. پاشان دەفەرموێ

(١٤) بەڕاستی ڕزگاربوە ئەو کەسەی کە خۆی لە خراپەو تاوان پاك دەکاتەوە بە پەشیمان بوونەوە لێیان و ئەنجامدانی ئیشی چاك.

(١٥) وە ئەو کەسەیش کە یادی ناوی پەروەردگاری خۆی کرد بێ، جا پێنج نوێژە فەرزەکانی ئەنجام دابێت، هەندێك لێرەدا (تزکی)یان بە زەکاتی سەرچاك کردنەوەی (زكاة الفطر) داناوەو (فَصَلَّ) بەمانای نوێژی جەژن داناوە، بەڵام بە مانای پێشوو

بَلۡ تُؤۡثِرُونَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا ﴿١٦﴾ وَٱلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ ﴿١٧﴾ إِنَّ هَٰذَا لَفِي ٱلصُّحُفِ ٱلۡأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

٨٨ سُورَةُ الغَاشِيَةِ ٢٦

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلۡغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٞ نَّاصِبَةٞ ﴿٣﴾ تَصۡلَىٰ نَارًا حَامِيَةٗ ﴿٤﴾ تُسۡقَىٰ مِنۡ عَيۡنٍ ءَانِيَةٖ ﴿٥﴾ لَّيۡسَ لَهُمۡ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٖ ﴿٦﴾ لَّا يُسۡمِنُ وَلَا يُغۡنِي مِن جُوعٖ ﴿٧﴾ وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ نَّاعِمَةٞ ﴿٨﴾ لِّسَعۡيِهَا رَاضِيَةٞ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿١٠﴾ لَّا تَسۡمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةٗ ﴿١١﴾ فِيهَا عَيۡنٞ جَارِيَةٞ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٞ مَّرۡفُوعَةٞ ﴿١٣﴾ وَأَكۡوَابٞ مَّوۡضُوعَةٞ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصۡفُوفَةٞ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبۡثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلۡإِبِلِ كَيۡفَ خُلِقَتۡ ﴿١٧﴾ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيۡفَ رُفِعَتۡ ﴿١٨﴾ وَإِلَى ٱلۡجِبَالِ كَيۡفَ نُصِبَتۡ ﴿١٩﴾ وَإِلَى ٱلۡأَرۡضِ كَيۡفَ سُطِحَتۡ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرۡ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٞ ﴿٢١﴾ لَّسۡتَ عَلَيۡهِم بِمُصَيۡطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَكۡبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيۡنَآ إِيَابَهُمۡ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيۡنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

گشتی ترەو هەمویان دەگرێتەوە، ئینجا ﷲ ڕوی فەرمودەی دەکاتە بێباوەڕان‌و دەفەرموێ:

(١٦) بەڵکو ئێوە ژیانی دنیاو ڕابواردنە کورتەکەی دنیا بۆ خۆتان هەڵدەبژێرن‌و بە ئەوەوە خۆتان خەریك دەکەن.

(١٧) سا دڵنیابن کە هەر پاشەڕۆژ چاکترەو هەر ئەوە دوانەهاتو.

(١٨) خۆ ئەم بڕیارە لە پەڕەکانی پێشویشدا کەبۆ پێغەمبەرانی پێش تۆ هاتوون تۆمارکراوە .

(١٩) کە پەڕەکانی ئیبراهیم‌و موسا یە(سەلامی خوایان لێبێ) واتە ئەوەی کە لەم سورەتەدا هاتوە لە پەڕەکانی ئەو دوو پێغەمبەرەشدا باسکراوە، وتراوە سەدو چوار پەڕە هاتوە دە بۆ ئادەم‌و پەنجا بۆ شیس‌و سی بۆ ئیدریس‌و دە بۆ ئیبراهیم‌و تەورات‌و ئینجیل‌و زەبورو قورئاننیش.

٨٨ سورەتی غاشیە ٢٦

سورەتی غاشیە کە هەشتاو هەشتەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، بیست‌و شەش ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین نۆهەمین سورەتەو پاش سورەتی (الذاریات)و پێش (الکهف) دابەزیوە، لە پێشەوە وتمان کە پێغەمبەر ﷺ سورەتی ئەعلاو ئەم سورەتەی لە نوێژی جەژن‌و جومعەدا دەخوێند، پرسیار کرا لە نوعمانی کوڕی بەشیر کە پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی جومعەدا لەگەڵ سورەتی (الجمعە)دا چیتری دەخوێند وتی (﴿هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلۡغَٰشِيَةِ﴾ی دەخوێند}. ئیمامی مالیك‌و ئیمامی موسلم‌و بێجگە لەوانیش ئەم فەرمودەیان هێناوە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئایا پێتگەیشتوە قسەو باسی ئەوداپۆشەرە واتە: ئایا دەنگوباسی پاشەڕۆژت پێگەیشتوە کە داپۆشەری هەمو خەڵکەو هەمو کەسێك دەگرێتەوەو کەس ناتوانێت ئەو ڕۆژە نەبینێت؟ وشەی (الغاشیە) ناوێکە لە ناوەکانی پاشەڕۆژ، ئینجا هەندێك لە ڕووداوە گرنگەکانی ئەو ڕۆژە سامناکە باسدەکات‌و دەفەرموێ:

(٢) کۆمەڵە خەڵکێك هەن کەلەو ڕۆژەدا شەرمەندەو چاوشۆڕن.

(٣) ئیشکەرەو ماندووە، چونکە ئیشەکانیان ڕاست‌و دروست نەبووە، ئێستا تەنها ماندوبونیان بۆ ماوەتەوەو دەستیان خاڵی‌و نائومێدو شەرمەندن لەو ڕۆژەدا.

(٤) ئەوکەسە دەچێتە ناو ئاگری زۆر گەرمەوە،

(٥) کە لە سەرچاوگەیەکی زۆر داخیش ئاوی پێدەدرێت.

ئەگەرچی وشەی (خَٰشِعَةٌ، عَامِلَةٞ، نَّاصِبَةٞ، تَصۡلَىٰ) بە تاك هاتون، بەڵام چونکە مەبەستی بەو ئەو خاوەن دەم‌و چاوە شەرمەندەو سەرشۆڕانەیە بۆیە بە کۆ ئەمجارە دەفەرموێ:

(٦) بۆ ئەوان هیچ خواردنێك نیە بێجگە لەو دڕکی حوشتر خوار. کەدرەختێکی دڕکاوییە جگە لەحوشتر هیچەتر نایخوات.

(٧) نە کەس قەڵەو دەکات‌و نە کەس لە برسێتی ڕزگار دەکات واتە: ئەویش تەنها سزایەکەو لە برسا پەلاماری دەداتێ‌و بە هەزار حاڵ تا لە گەروی ئاوادەبێت، بەڕاستی زۆربەی ئێمە ئاوەهاین‌و هەمیشە ماندوین چ ئەوانەمان کە هەمیشە خەریکی ماڵ کۆکردنەوەو عەمارکردنین‌و خواو پاشەڕۆژیان لەبیر نەماوە، چ ئەوانەمان کە خۆی بەناو دینەوە ماندو دەکات بەڵام لە ڕێگای بیدعەت‌و خەرافاتەوە، جێگای ئەوەیە کە ئەم جۆرە کەسانە باش لەم ئایەتانە وردببنەوەو خۆیان دوچاری ئەم ڕۆژە سامناکەو ئەو شەرمەندەیی‌و ڕۆژ ڕەشیە نەکەن، ئینجا هەروەکو باوی قورئان پاش باسکردنی خراپان‌و سزایان باسی چاکەکاران‌و پاداشتیان دەکات‌و دەفەرموێ:

(٨) چەند ڕوویەکیش هەن لەو ڕۆژەدا کە شادمان‌و کەیفخۆشە.

(٩) چونکە ڕازیە لەو کۆششەی کە لە دنیادا کردویەتی، جا ئەو ڕۆژە کە ئەو کۆمەڵە خراپە دەخرێنە ناو ئاگری سوتێنەرو ئاوی داخەوە، ئەوان خۆشترین خواردنیان پێدەدرێتو بە بەرهەمی کرداری خۆیان لەو ڕۆژەدا شادمانن.

(١٠) لەناو بەهەشتی بڵند مەقامدان.

(١١) لەناو ئەو بەهەشتەدا هیچ قسەیەکی بێسوودو بێنرخ نابیستێت، بەڵکو هەر سەلام کردنو شاد باش بەیەکتر وتنە، ئینجا خوا بەکورتی باسێکی ئەو بەهەشتە دەکاتو دەفەرموێ:

(١٢) تێیدایە چاوگەی ئاوی گەورە کەهەمیشە فرکەی دێت.

(١٣) جا لەناویدا تەختگەلی بەرزکراوە هەن،

(١٤) وە گۆزەو پەرداخ گەلی تێدا دانراوە،

(١٥) جا پاڵشتی گەلێکی فرەوانی تێدا ڕیزکراوە.

(١٦) خۆ فەرش ڕێژیش کراوە، ئەمانەو سەدان بەڵکو هەزاران نیعمەتی تر لەو بەهەشتەدا ئامادەکراوە بۆ پیاوچاکان،وەك لە حەدیسی قودسیدا هاتوە کە خوا دەفەرموێ: {أعددتُ لِعِبَادي الصَالحين مالا عينٌ رَأت وَلا أُذنٌ سَمِعَت وَلا خطَرَ عَلَى قَلبِ بَشَر/ البخارى وغيره/ واتە: ئامادەم کردوە بۆ بەندە چاکەکانم ئەوەی کە چاو نەیبینیوەو گوێ نەیبیستوەو نەهاتوە بە دڵی هیچ مرۆڤێکدا} بەڕاستی مرۆڤی داناو ژیر ئەو کەسەیە کە کێبەڕکێ بکات بۆ بەدەستهێنانی ئەم جێگا بەنرخو پڕ نازو نیعمەتەو لە هەموی خۆشتر پاش بینینی خوا ئەوەیە کە هیچ ئێشو ئازارێکی تێدانیەو هەرگیز دوایی نایەت، خوا بیکات بە نسیب گشت لامان. آمين. ئینجا پاش ئەوەی سەردانێکی بەهەشتو دۆزەخی پێکردین دەمانهێنێتەوە بۆدنیاو چەند دروستکراوێکی گرنگی خۆی دەخاتە پێش چاومان تا چاکتر ئەو زاتە بناسینو باشتر هەوڵی خواناسیو چاکە بدەینو دەفەرموێ:

(١٧) ئایا تەماشای حوشتر ناکەن کە چۆن دروستبوە؟ بەڕاستی دروستکراوێکی سەرسوڕهێنەرە هەم لە بارەی چۆنیەتی دروستبونیەوەو هەم لەبارەی هێزو توانای هەڵگرتنی شتی زۆر قورسو گەردنکەچو ڕامی بۆ بێ هێزترین مرۆڤ و گۆشتی دەخورێتو باری پێ هەڵدەگیرێتو سود لە کورکو شیرەکەی وەردەگیرێت، لە ڕاستیدا بەنرخترین ماڵی عەرەب بوە، بەتایبەت لەو کاتەدا کە سەیارە نەبووەو ناوچەکانیشیان کەم ئاو بوە کە حوشتر دەتوانێت جارێك ئاو بخواتو بەشی چەند ڕۆژێکی پێویست هەڵگرێ، بەهۆی ئەو کیسە تایبەتەی کە خوا پێیداوە.

(١٨) جا ئایا تەماشای ئاسمان ناکەن کە چۆن بەرزکراوەتەوە بێ ئەوەی کۆڵەکەیەکی هەبێت کە ئێمە بە چاو بیبینینو جوانو نەخشین کراوە بە ڕۆژو مانگو ئەستێرەکانو هیچ شەقارێکی تێدانیە؟

(١٩) سا ئایا تەماشای چیاکان ناکەن کە چۆن دروستکراون؟ کە بوتە هۆی جوانکردنی زەویوراگیر کردنیو بە هێزکردنیو عەماری ئاوی زەوی.

(٢٠) جا ئایا تەماشای زەویش ناکەن کە چۆن پان کراوەتەوەو هەمو شتێکی پێویستی زیندەگی تێدا دانراوە؟ واتە بۆ بیر لەوانە ناکەنەوەو خوای خۆتان بناسنو گوێڕایەڵو فەرمانبەرداربین، خۆ چاك دەزانن ئەم چوار دروستکراوە کە هەمیشە وەبەر چاوتان دەکەوێتو کراوە بە ماڵێكو ئێوەی تێدا دەژی هیچی دروستکراوی دەستی مرۆڤ نیە، بەڵکو مرۆڤ لە ڕاست ئەو چوار دروستکراوە گرنگەدا سەرسامەو بیر لە کامیان بکاتەوە دەیانو سەدان شتی گرنگیان تێدا بەدی دەکاتو هەریەکەی بانگەوازی تاكو تەنیاییو زانایی‌و دەسەڵاتو دانایی ﷲ دەکات، خۆ هەر خۆیان بەسن ئەگەر مرۆڤ ژیری خۆی بخاتەکارەوە بۆ سەلماندنی تاكو تەنیاییو دەسەڵاتی خواو تەنها وەبیرهێنانەوەی دەوێت، بۆیە پاش ئەوانە دەفەرموێ:

(٢١) ئەی محمد تۆ ئامۆژگاری بکەو وەبیریان بخەرەوە بێگومان تۆ بێجگەلە ئامۆژگاریکارێك شتێکی ترت پێنەسپێرراوە.

(٢٢) تۆ زۆرت نیە بەسەر ئەواندا‌و زاڵ نیت کە ئەوان بەزۆر بخەیتە سەر ڕێگای ئایین، واتە تۆ دڵت نارەحەت نەبێتو خەمیان مەخۆ، چونکە ئەرکی سەرشانی تۆ تەنها ئامۆژگاریو ڕاگەیاندنە ، جا ئەوە نەبێ کە ئەوان هەرچی بکەن لە چاكو خراپ هەروەکو یەك تەماشا بکرێن نەخێر وانیە.

(٢٣) بەڵام ئەو کەسەی کە پشتی کردبێتە ئایینو بێباوەڕ بووبێت،

(٢٤) ئەوسا خوا سزایان دەدات بە سزایەکی گەورەتر لەو تاوانانەی کە دەیانکردو لەو ئێشو ئازارانەی کە بۆ خاوەن باوەڕانیان دروست دەکرد لە دنیادا.

(٢٥) بەبێگومان تەنها هەر بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە، هەرچی ببنو هەرچی بکەنو هەچەند بژین هەر دەبێت بێنەوە بەر دەستمان.

٨٩ سُورَةُ الفَجۡرِ ٣٠

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡفَجۡرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشۡرٖ ﴿٢﴾ وَٱلشَّفۡعِ وَٱلۡوَتۡرِ ﴿٣﴾ وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَسۡرِ ﴿٤﴾ هَلۡ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٞ لِّذِي حِجۡرٍ ﴿٥﴾ أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ ٱلۡعِمَادِ ﴿٧﴾ ٱلَّتِي لَمۡ يُخۡلَقۡ مِثۡلُهَا فِي ٱلۡبِلَٰدِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ ٱلَّذِينَ جَابُواْ ٱلصَّخۡرَ بِٱلۡوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرۡعَوۡنَ ذِي ٱلۡأَوۡتَادِ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ طَغَوۡاْ فِي ٱلۡبِلَٰدِ ﴿١١﴾ فَأَكۡثَرُواْ فِيهَا ٱلۡفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيۡهِمۡ رَبُّكَ سَوۡطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِٱلۡمِرۡصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلۡإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكۡرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَكۡرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيۡهِ رِزۡقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّاۖ بَل لَّا تُكۡرِمُونَ ٱلۡيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأۡكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكۡلٗا لَّمّٗا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلۡمَالَ حُبّٗا جَمّٗا ﴿٢٠﴾ كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلۡأَرۡضُ دَكّٗا دَكّٗا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلۡمَلَكُ صَفّٗا صَفّٗا ﴿٢٢﴾ وَجِاْيٓءَ يَوۡمَئِذِۭ بِجَهَنَّمَۚ يَوۡمَئِذٖ يَتَذَكَّرُ ٱلۡإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكۡرَىٰ ﴿٢٣﴾

﴿٢٦﴾ لەپاشان بەبێشك پێویستمان كردوە لەسەر خۆمان كە لێ پێچینەوەیان لەگەڵدا بكەینو سزای خراپەو تاوانیان لێوەرگرین و پاداشتی چاكەی چاكەكارانیش بدەینەوە.

٨٩ سورەتی فەجر ٣٠

سورەتی فەجر كە هەشتاو نۆهەمین سورەتی قورئانە، لە مەككەدا هاتوەتە خوارەوە، سی ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین دەهەمین سورەتە، پاش سورەتی (الليل)و پێش (الضحى) دابەزیوە.

ئیمامی نەسائی بۆمان دەگێڕێتەوە لە جابیرەوە كە وتی : مەعاز ئیمامەتی كرد لە نوێژێكداو كابرایەكیش هات لەگەڵ ئەودا نوێژی دابەستو مەعاز درێژەی دا بە نوێژەكەی‌و كابرا چوە كەنارێكی مزگەوتەكەوەو بە تەنیا نوێژی خۆی خوێند، ئەم هەواڵە بە مەعاز گەیشتو ئەویش وتی: ئەوە مونافقە، ئەم قسەیە باسكرا بۆ پێغەمبەر ﷺو پێغەمبەریش ﷺپرسیاری لەو كابرایە كرد، ئەویش وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ من هاتوم نوێژی لەگەڵدا بخوێنم، كەچی ئەو زۆر درێژەی دا بەو نوێژەو من توانام نەماو وازم هێناو هاتمە گۆشەیەكی مزگەوتەكەوەو نوێژم كردو هاتمەوە ئالفم دا بە وڵاغە ئاوكێشەكەم، جا پێغەمبەر ﷺ كاتێ كەئەم قسەیەی بیست بە توڕەییەوە فەرموی:

{أفتّان يا معاذ؟ أين أنت من ﴿سَبِّحِ ٱسۡمَ رَبِّكَ ٱلۡأَعۡلَى﴾ و﴿وَٱلشَّمۡسِ وَضُحَىٰهَا﴾و ﴿وَٱلۡفَجۡرِ﴾و ﴿وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَغۡشَىٰ﴾ / ئەی مەعاز تۆ ئێشو ئازارو بەڵا دروست دەكەیت؟ ئەی تۆ بۆ سورەتی (الاعلى)و (الشمس)و (الفجر)و (الليل) ناخوێنیت؟} بەگوێرەی ڕیوایەتی تر ئەم نوێژە عیشا بوە واتە: سونەتە خوێندنی ئەو سورەتانەبۆ ئیمام لە نوێژی عیشادا.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ سوێند بە بەیانی، جا ئیتر دەگونجێت مەبەست هەمو بەیانیەك بێت، چونكە ئەو كاتە كاتێكی پڕ خێرو پیرۆزە بۆ باوەڕداران كە دوو ڕكات نوێژی سونەتی ئەو كاتە لە دنیاو ئەوەی لەناویدایە چاكترە بۆیان، وەكاتی گەڕانەوەی هێزە بۆ لەشی مرۆڤو ئامادەبونیەتی بۆ دەستپێكردنەوەی ئیش‌و كاروبارەكانی، دەشگونجێت مەبەست بەیانی ڕۆژی جەژنی قوربان یان بەیانی شەوی هاتنەخوارەوەی قورئان بێت یان مەبەست تەواوی ڕۆژ بێت.

﴿٢﴾ جا سوێند بە دە شەوەكان، چ دە شەوی سەرەتای مانگی (ذی الحجة) بێت، یان دە شەوی كۆتای مانگی ڕەمەزان بێت كە شەوی قەدری تێدایە، یان مەبەست ئەوان‌و بێجگە لەوانیش بێت واتە: سوێند بە دە شەوی زۆر گەورە.

﴿٣﴾ سا سوێند بە جووت وبە تاكیش كە دروستكراو هەموی جووتەو اللّٰه خۆی تاكە، پێغەمبەر ﷺدەفەرموێ: { للهِ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ اسْمًا مِائَةٌ إِلَّا وَاحِدًا لَا يَحْفَظُهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَهُوَ وَتْرٌ يُحِبُّ الْوَتْرَ/متفق عليه/ خوا نەودو نۆ ناوی هەیەو هەركەسێك لەبەریان بكاتو كاریان پێبكات دەچێتە بەهەشتەوەو خۆی تاكەو تاكی خۆش دەوێ}

﴿٤﴾ ئەوسا سوێند بە شەویش كاتێك كە دەڕوات، جا چ ڕۆیشتن‌و نەمانی بێت یان مەبەست شەوێكی دیاری بێت كە شەوی جەژنی قوربان‌و شەوی هاتنە خوارەوەی قورئان‌و شەوی شەوڕەوی‌و بەرزبونەوەی پێغەمبەرمان ﷺ بێت، كەلە هەمویاندا ڕوداوی گەورەو گرنگ ڕویداوەو شایانی ئەوەن كە اللّٰه بەو سوێندەی بیانخاتەوە بیری مرۆڤ، تا مرۆڤ زیاتر بە بەندایەتی خوای خۆیەوە خەریك ببێتو زیاتر خۆی لە خواوە نزیك بكاتەوە، ئەگەر ژیرو بەفام بێت، بۆیە لەپاش ئەم پێنج سوێندە دەفەرموێ:

﴿٥﴾ ئایا سوێند هەیە لەوسوێندانە گرنگتر تا سوێندی پێ بخورێت بۆ خاوەنی بیرو ژیر؟ واتە سوێندێكی گرنگتر لەمانە

نیە، لێرەدا سوێند لەسەرخوراوەکەی باس نەکردووە، چونکە ئەم باسەی پاش سوێندەکان سوێند لەسەر خوراوەکە ڕۆشن دەکاتەوەو دەتوانین بڵێین سوێند بەوانە بێباوەڕان، هەرچەند بەهێزبن وەکو: گەلی عادو هەرچەند ستەمکارو بێ بەزەیی بن وەکو فیرعەون‌و هەرچەند لەناوخۆیاندا بەش بەشبن‌و لە دژایەتی پێغەمبەرو ئایینەکەی‌و پەیڕەوانی یەکدەست بن وەکو: گەلی سەمود سەرئەنجام تێکدەشکێن‌و تۆڵەی تاوانەکانیان لێوەردەگیرێت، ئەوەتە لەپاش ئەو سوێندانە دەفەرموێ:

(٦) ئایا تۆ نەتزانیوە خوای تۆ چی کرد بە گەلی عاد؟ ئەو عادەی کە لە نەوەی

(٧) ئیرەمەو خاوەنی بەژن‌وباڵای بەرزو ستونی بەرزی ڕەشماڵەکانیان بون کەگەلێکی کۆچەری بوون، ئەم گەلە نەوەی عادی کوڕی ئیرەمی کوڕی عەوسی کوڕی سامی کوڕی نوح بون کە دژایەتی پێغەمبەرەکەی خۆیان کرد کە ناوی (هود ﷺ)بو ﷲ ئەوو پەیڕەوانی ڕزگار کردو ئەو گەلەی بە بایەك کە حەوت شەوو هەشت ڕۆژ بێبڕانەوە لێیدان‌و لەناوی بردن، لە چەند سورەتێکی تر بە درێژی باسیان کراوە، بەڵام لێرەدا تەنها باسی هێزو توانای ئەوان دەکات‌و دەفەرموێ:

(٨) ئەو عادەی کە وێنەی ئەوان تا ئەو کاتەی کە ئەم ئایەتە دابەزیوە نەبوە لە هیچ شارێکدا هەم لە هێزو دەسەڵاتیانداو هەم لە گەورەیی‌و بەهێزی لەشیاندا، ئینجا باسی گەلێکی تر دەکات‌و دەفەرموێ:

(٩) ئەی پێتگەیشتوە دەنگوباسی گەلی سەمود، ئەوانەی کە لە شیوەکاندا بەردی گەورەیان دەتاشی‌و شەقیان دەکردو دەیانکرد بەماڵێکی گەورەو خۆش بۆ خۆیان ئەوانە لەجیاتی خانو دروستکردندا لەچیاکاندا ئەشکەوتیان دروست دەکردو دەیانکرد بە ماڵی خۆیان‌و پێغەمبەرەکەیان ناوی (صالح ﷺ)بو ئەوانیش دژایەتی پێغەمبەرەکەیان کردو ﷲ بە دەنگێك لەناوی بردن، ئینجا باسی گەلێکی تر دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٠) جا ئایا دەنگوباسی فیرعەونت پێگەیشتوە، ئەو فیرعەونەی کە خاوەنی هێزێکی زۆر بو کە نەیارانی خۆی بە هەر چوارپەل لە هەر چوار لاوە دەبەستەوە بە مێخەوە بەردی گەورەی لەسەر دادەنان تا دەمردن، ئینجا ﷲئەم سیانە دەداتە پاڵ یەك‌و دەفەرموێ:

(١١) ئەو کەسانە بون کە لەناو شارەکاندا دەستدرێژی‌و ستەمیان دەکرد.

(١٢) جا ئەمانە لەناوئەو شارانەدا خراپەیان یەکجار زۆر کرد لە داوێن پیسی‌و بێ ڕەحمی‌و دژایەتی پێغەمبەران‌و ئازاردانی خەڵك، ئەوەندە تاوانیان کرد خوا ڕقی لێیان هەستاو هەریەکە سزای تایبەتی خۆی بۆ ناردن. وەك دەفەرموێ:

(١٣) جا پەروەردگاری تۆ ڕژاندی بەسەر ئەواندا چەندین جۆر سزا لە دنیاداو بنبڕی کردن‌و هەر لەو کاتەشەوە چوونەتە ناو ئاگر تا ڕۆژی حیساب دێتە پێشەوەو دیسان دەخرێنە ناو سەختترین سزاوە. وەك لە سورەتی (غافر) (٤٥-٤٦)دا دەفەرموێ: ﴿هاتەدی بۆئالی فیرعەون خراپترین سزا کەئاگرە بەبەیانیان‌و بە ئێوارانداا رادەگیرێن لەسەری و کاتێ کە قیامەتیش هات فەرمان دەدرێت کە: ئالی فیرعەون بخەنە ناو سەخت ترین سزاوە﴾ ئینجا دەفەرموێ:

(١٤) بێگومان پەروەردگارت چاودێرەو کردارو وتارو ئاشکراو پەنهانی ئەوانە هەمودەبینێ‌ودەزانێ‌و لەپاشدا مافی هەموی دەدات چاك بەچاك‌و خراپیش بەخراپ، ئینجا خوای میهرەبان مرۆڤ لە بۆچونی ناڕەوا بەرگری دەکات‌و دەفەرموێ:

(١٥) کاتێك کە مرۆڤ تاقی بکرێتەوە لەلایەن پەروەردگاری خۆیەوەو ڕێزی لێ بگرێت‌و نیعمەتی خۆی برژێنێت بەسەریدا ئەو کاتە ئەو بەندەیە مانای تاقیکردنەوە نازانێت‌و وا دەزانێت ئەم ڕێزو نیعمەتە زۆرە لەسەرئەوە بوە کە ئەو مرۆڤێکی چاکەو دەڵێت: پەروەردگارم منی بەڕێز کردوە، کەچی هەر ئەو مرۆڤە ئەگەر دوچاری تەنگوچەڵەمە بکرێت زۆر بێزار دەبێت‌و ئاگای لە دروستبون‌و هاتنی خۆی بۆ ئەم ژیانە نامێنێت‌و نازانێ ژیان بەخۆشی‌و ناخۆشیەوە هەر تاقیکردنەوەیەو پاش کەمێکی تر دەبێ بنە وبارگەی خۆی بپێچێتەوەو بەرەو وەرگرتنی پاداشتی تاقیکردنەوەکەی خۆی بڕوات وەك دەفەرموێ:

(١٦) خۆ ئەم مرۆڤە هەر کاتێکیش تاقی بکرێتەوەو ژیانی لێ تەنگ بکرێتەوە دەڵێت: پەروەردگارم سووکی کردم، ﷲیش لە وەڵامی هەردوو لادا دەفەرموێ:

(١٧) نەخێر وانیەو ئەو گومانەی مرۆڤ ڕاست نیەو ﷲ ماڵ دەدات بە کەسێك خۆشی بوێت‌و بە کەسێکیش کەخۆشی نەوێت، وە ژیان تاڵ دەکات لە کەسێك کە خۆشی دەوێت‌و لە کەسێکیش کە خۆشی ناوێت لە هەردوولا کەسێك دەیباتەوە کە سوپاسی بکات‌و بە ئیشەکانی ﷲ ڕازی بێت. ئەوە بەجێگای خۆی کە ئێوە تەنها خۆشی‌و ناخۆشی خۆتان لەبەر چاوو دەگرن‌و بەشێوەیەکی هەڵە هەڵیاندەسەنگێنن، ئێوە ئەم ڕەوشتە خراپانەیشتان هەیە یەکەم: ئێوە ڕێزی هەتیو ناگرن، لە فەرمودەی پێغەمبەرمان ﷺ

دا هاتوه کە دەفەرموێ: { كَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ./احمد ومسلم/ سەرپەرستی کەری هەتیوو جگە لەویش منو ئەو لەبەهەشتدا ئاوەهاین بە دوو پەنجەی خۆی (پەنجەی شاهادەتو پەنجەی ناوەڕاست) هیمای کرد}

ئیسلام ئایینی میهرەبانیو خۆشەویستیەودەیەوێ مرۆڤ بەجوانی بژیو کۆمەلگایەکی بەختەوەری هەبێت، لەبەرئەوەدژی هەموجۆرە ستەمێکە لەوانەمالّی هەتیو بەناڕەوا خواردنەو بەیەکێك لەو حەوت تاوانانەی داناوە کەمرۆڤ لەناودەبات، بەلاّم ئەگەرئەوهەتیوە کابرای سەرپەرستی کەری کەمدەست بو ئەوەتاوان نیە لەومالّەی بخوات چونکە ئەویش لەم کاتەدا پێویستی بەیارمەتی دان هەیە، دەلّێن جارێك پیاوێك هاتە خزمەتی پێغەمبەرمان ﷺوتی: من کەمدەستم و هیچم نیە بەلاّم هەتیوێکم لایە دەلّێ: پێغەمبەر ﷺ فەرموێ: { كُلْ مِنْ مَالِ يَتِيمِكَ غَيْرَ مُسْرِفٍ وَلَا مُبَادِرٍ وَلَا مُتَأَثِّلٍ /ابوداود.الالباني:حسن صحيح / لەمالّی هەتیوەکەت بخۆ بەلاّم زیادەڕەوی مەکەو پەلە مەکە بۆخواردنیو هەلّی نەگریت بۆ خۆت}ئینجا باسی ڕەوشتی **دووهەم**: دەکاتو دەفەرموێ:

(١٨) جا ئێوە خەلّك هەلّنانێن بۆ خواردن دان بە نیازمەندانو کەمدەستان، واتە پێویستە لەسەر بڕواداران هەروەکو خۆیان چاکە دەکەن خەلّکی تریش هەلّبنێن لەسەر چاکەکردنو نەلّێن ئێمە هەر بەرپرسیاری خۆمانینو بەس. ئینجا خوی **سێهەم** باسدەکاتو دەفەرموێ:

(١٩) خۆ ئێوە مالّی میراتیش دەخۆن بە خواردنێکی نادروستو ناڕەواو بەشی خاوەن مافەکان نادەنو گوێتان لە حەرامو حەلال نیەو هەر مالّتان دەست بکەوێت ئیتر بەلاتانەوە گرنگ نیە لەکوێوە بێت ئەوەندە مالّ خۆشەویستن وەك لەبارەی **چوارهەمین** خوی خراپدا دەفەرموێ:

(٢٠) جا ئێوە مالّتان زۆر زۆر خۆشدەوێت بەشێوەیەك لە هەر کوێوەبێت وەریدەگرنو کە مالّیشتان ببێت عەمباری دەکەنو دەستگیرۆی نیازمەندو کەمدەستان ناکەن. ئینجا خوای خاوەن دلّەکان بەپەلە گەشتێك بە دلّەکان دەکاو ڕایاندەوەشێنێتو وریایان دەکاتەوەو دەفەرموێ:

(٢١) بەڕاستی دنیا ئاوا نیە کە ئەوان بیری لێدەکەنەوە بەلّکو ئەو کاتەی کە زەوی کوتێنراو پانکرایەوەو چیاکانو دەریاکان نەمانو مرۆڤ هەموی زیندوکرایەوەو لە مەیدانی کۆکردنەوەدا ئامادەکران.

(٢٢) جاپەروەردگارت هاتو فریشتەکانیش چین چین وەستان. (چۆنیەتی هاتنی پەروەردگار لە وەسفە کرداریەکانی خوایە وەکو باقی وەسفە زاتیو فیعلیەکانی تری خوا کە باسکراون، سەلامەتترین ڕێگا ئەوەیەکەبلّێین: باوەڕمان پێی هەیە بەو شێوەی کە هاتوە، بەلاّم چۆنیەتیەکەی نازانین). ئینجا دەفەرموێ:

(٢٣) جا دۆزەخ دەهێنرێتو خەلّك بەچاوی خۆی دەیبینێت، ئەوسا ئەو ڕۆژە مرۆڤ بیردەکاتەوە کە چی کردوەو دەبێت چۆن ڕزگاری ببێت، بەلاّم تازە ئەو بیرکردنەوەیە هیچ سوودێکی پێنادات وەك دەفەرموێ: دەی چ سوودێکی هەیە بۆی ئەو بیرکردنەوە، بەلّێ خراپەکاران لەم دنیادا گوێ ناگرن لە قورئانو فەرمودەکانی پێغەمبەرمان ﷺ و هەرچی لە دەستیان بێت لە خراپەو تاوان کۆتایی ناکەن بەلّکو زۆر جار خۆیشیانی پێهەلّدەکێشن لەناو هاوسەرانیاندا، بەلاّم خۆ ئەو ڕۆژە ئەو پیاوە نین.

(٢٤) بەلّکو بە شەرمەندەییو ترسەوە دەلّێن: خۆزگە من شتی چاکم بکردایە بۆ ئەم ژیانەم. بەلّێ ئەوانەی کەوا لە دنیادا گوێ لە قورئان و فەرمودە ڕاستەکانی پێغەمبەرمان ﷺ ناگرنو گالّتە بە ڕەوشتو سیمای باوەڕداران دەکەن، لەو ڕۆژەدا قەپ بە دەستی خۆیاندا دەکەنو پەشیمان دەبنەوە لەو ڕەفتارە خراپەیان بەلاّم پەشیمان بونەوە هیچ سودێکیان پێنادات، جا با بەر لە هاتنی ئەو ڕۆژە بیربکەنەوەو پەشیمان ببنەوە، چونکە خوا زۆر میهرەبانەو پەشیمانبونەوەیان لێوەردەگرێت ئەگینا کۆتو زنجیرو سزای سەختیان لەبەردەمدایە وەك دەفەرموێ:

(٢٥) جا ئەو ڕۆژە هیچ کەس ناتوانێت سزایەك بدات بە وێنەی ئەو سزا سەختەی ﷲ.

(٢٦) وە هیچ کەسێکیش کۆتو زنجیر ناکات کە سەختتر بێت لەو کۆتو زنجیرەی خوا بۆخوانوناسو تاونباران.

واتە: هەمو جۆرە سزاکانی دنیای تاوانباران بۆ چەوەساوەو ستەم لێکراوان بخەیتە سەریەك ناگاتە سەختی سزای ئەو ڕۆژەی خوا بۆتاوانباران، وە هەمو کۆتو زنجیری تاوانبارانی دنیا بۆ ژێردەستەو ستەم لێکراوان ناگاتە ئێشو ئازاری کۆتو زنجیری ئەو ڕۆژەی ﷲ، ئاشکرایە ئەم سزاو کۆتو زنجیرە بۆ تاوانبارانەو خاوەن باوەڕانی ڕاستەقینە لەو ڕۆژەدا سەربەزو دلّخۆشنو چاوەڕوانی جێگای خۆشترو پلەی بەرزتر دەکەنو خوا دەفەرموێ:

(٢٧) ئەی گیانە ئارامگرو دامەزراوەكە.

(٢٨) بگەڕێرەوە بۆ لای پەروەردگار ی خۆت بە ڕەزامەندی بەوچاكانەی كەلە گەڵتا دەكرێت كەرازی دەكرێیتو بەهۆی ئەو چاكانەش كەكردوتە خوات لە خۆت ڕازی كردوە،

(٢٩) دەی بچۆرە ناو بەندە چاكوبەرێزەكانی منەوە

(٣٠) وە بچۆرە ناو بەهەشتی منەوە. هەندێك لە تەفسیرنوسان دەڵێن: ئەم ئایەتە دەربارەی (عوسمان)ی كوڕی عەفان خەلیفەیسێهەمی موسڵمانان دابەزیوەو هەندێكیش دەڵێن: دەربارەی (حمزە)ی كوڕی عەبدولموتەلیب ی گەورەی هەمو شەهیدانەوە هاتوە، دەشگونجێت دەربارەی هەردووكیان دووجار دابەزیبێت. والله أعلم. جا تەماشای ئەو لوتفو ڕێزە گەورە بكەن كە خوا دایناوە بۆ بەندە چاكەكانی. (خوا لەو چاكانەمان حیساب بكات) امین.

٩٠ سورەتی بەلەد ٣٠

سورەتی بەلەد كە نەوەدەمین سورەتی قورئانە لە مەكەدا هاتوەتە خوارەوەو بیست ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سی‌و پێنجەمین سورەتەو پاش سورەتی (ق)و پێش (تاریق) دابەزیوە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) وانیە، سوێند بەم شارە كە مەكەیە .

(٢) جا تۆ ئێستا لەو شارەدای و هەمو خراپەیەك لەو شارەدا قەدەغەیە، كەچی ئەوان ئێشو ئازاری زۆر دروست دەكەن بۆ تۆو بە ئازاردانی پەیڕەوانت دڵت بریندار دەكەن، پێغەمبەرمان لە ڕۆژی فەتحی مەكەدا فەرمویى:{ فَإِنَّ هَذَا بَلَدٌ حَرَّمَ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَإِنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ / متفق عليه/ جا بێگومان ئەمە شارێكە لەوڕۆژەوە كە خوا ئاسمانانو زەوی دروستكردوە هەموجۆرە ستەمو كوشتارێكی تێدا قەدەغەكردوەو هەروایش قەدەغەیە بەقەدەغەكردنێكی خوایی هەتا ڕۆژی قیامەت، بێگومان شەڕ تێیدا حەڵاڵ نەبوە بۆهیچ كەسێك پێش منو بۆ منیش تەنها سەعاتێك لەڕۆژ حەڵاڵ بوە} بۆیە هەندێ لە ڕاڤەكاران پێیان وایە مەبەست لە ئایەتەكە ئەوەیە كە شاری مەكە بۆ تۆ: ئەی پێغەمبەر ﷺحەڵاڵ كراوە كە كێت دەوێ لە دوژمنانت دەتوانی لەم شارەدا بیكوژیت جا پێغەمبەر ﷺ لە ڕۆژی فەتحی مەكەدا فەرمانی كوشتنی كەسانێكی دا كە لەوانە ئیبنو خەتەل.

٩٠ سُورَةُ البَلَدِ ٣٠

يَقُولُ يَٰلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌۢ ﴿٢٠﴾

٩١ سُورَةُ الشَّمْسِ ١٥

(٣) جا سوێند بە باوكو بە منداڵەكانی كە ئادەمو نەوەكانیەتی، واتە پاش ئەوەی كە خوا سوێندی بەو جێگا پیرۆزە خوارد سوێندی بەو كەسەیش خوارد كە پێشەكی لەو جێگادا بوە كە ئادەمو منداڵەكانیەتی، هەندێك وتویانە مەبەست پێغەمبەرو ئومەتەكەیەتی وەك لە فەرمودەدا هاتوە كە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلِّمُكُمْ /ابوداود،حسنه الألباني/ من بۆ ئێوە هەر وەكو باوكێك وام كە شارەزایی ئاینتان دەكەم} هەندێكیش دەڵێن: مەبەستی ئیبراهیمو نەوەكانیەتی كە پێغەمبەرمان ﷺ یەكێكە لە نەوەكانی، جا ئەگەر هەروا بە گشتی مانای بكەین هەمویان دەگرێتەوە واتە: سوێند بە مرۆڤ هەر لە ئادەمەوە هەتا كۆتایی نەوەی ئادەم (خوا لێی ڕازی بێت) ئینجا ﷲ پاش ئەو سێ سوێندە دەفەرموێ:

(٤) بەڕاستی مرۆڤمان دروستكردوە بەشێوەیەكی ڕێك و پێكو هەمیشە لە ڕەنجو زەحمەتو تەلاشدایە هەر لەو كاتەوە كە بەئەندازەی گەردیلەیەكە لە سكی دایكیدا خەریكی تەلاشو زەحمەتە بە ڕێنماییو فەرمانی خوا هەتا ئەو كاتەی دێتە دنیاو گەورە دەبێتو دەمرێتو زیندو دەكرێتەوە.

(٥) ئایا وا دەزانێت كەس توانای نیە بەسەریداو خۆی هەرچی بكاتو بیەوێت نابێ لێپرسینەوەی هەبێت؟ نەخێر وانیەو

پرسیاری لێدەكرێت لە هەمو بابەتێكەوە بە تایبەت لەبارەی ئەو سەروەت و سامانەی كە لە دەستیدابوە.

(٤) كەدەڵێت ماڵێكی زۆرم خەرجكردوە، واتە شانازی دەكات بەو هەمو ماڵەی كە لە دنیادا خەرجی كردوەو لەناو خەڵكی دا باسی دەكات و بەوماڵە لە خۆی بایی دەبێت كە لەم ئایەتەدا پەروەردگار خەرج كردنی ماڵ لە ڕێی دنیادا بە "لەناوبردن" ناوی دەبات، چونكە بەراستی هەرماڵێك لەڕێی پەروەردگاردا خەرج نەكرێت ئەوە بەراستی لەناو بردنە، جا مرۆڤی ئاوا چۆن بیروبۆچونێكی هەیەو چۆن گومان دەكات.

(٧) ئایائەم جۆرە مرۆڤە وادەزانێت كەس نایبینێت كەچی كردوەو لەچیدا ئەوماڵەی خەرج كردوە؟ ئینجا خوا باسی چەندنیعمەتی گرنگی خۆی دەكات و دەفەرموێ:

(٨) ئایا ئێمە دوو چاومان بەو نەداوە كە شتیان پێ ببینێت؟ جا دەگونجێت ئەو كەسەی كە چاوی دابێت بە تۆ خۆی چاوی نەبێت كەتۆ ببینێت؟ وتراوە (فَاقِدُ الشَّيء لايُعطِيه/ كەسێ هیچی نەبێت چی دەدات بەخەڵك.)ئاشكرایە ئەوكەسەی كەچاوی بەتۆداوە دەبێ خۆیشی چاوی هەبێت. ئینجا باسی نیعمەتی دووەم و سێهەم دەكات و دەفەرموێ:

(٩) وە ئایا ئێمە زمانمان بەو نەداوە كە بتوانێت ئەوەی لەناو دڵیدایە بەجوانی ڕۆشنی بكاتەوە بۆ خەڵك و شتی پێ تام بكات و تیكەی پێ ئەمدیوو ئەودیو بكات؟ جا ئایا ئێمە دوو لێومان بەو نەداوە كە یارمەتی بدات بۆ جوان قسەكردن و شاردنەوەی ددانەكانی و جوان جواندنی پارو؟ سەرەڕای ئەم نیعمەتە بەنرخانەیش دەستی مرۆڤی گرتووەو ڕاست و خراپی پیشان دەدات وەكو دەفەرموێ:

(١٠) ئەوسا ئێمە ڕێنمایمان كردوە بۆ دوو ڕێگای ڕاست و ناڕاست، چاك و خراپ، دەشگونجێت بە مانای ڕێنمایمان كردوە بۆ مژینی هەردوو مەمكی دایكی بەڵام لە مانای پێشوودا ئەوەش دەگرێتەوە، ئینجا دەفەرموێ:

(١١) ئای ئەو پلە سەختە نابڕن.

(١٢) چی تۆی تێگەیاندوە كەئەوپلەسەخت چیە؟ ئینجا مانای ئەو پلە سەختەمان بۆ ڕوون دەكاتەوەو دەفەرموێ:

(١٣) ئازادكردنی گەردنە چ بەندە بێت و ئازادی بكات و چ ئازادێك گرفتار بێت و ڕزگاری بكات چ گەردن ئازادكردنی خەڵك بێت لەمافێك كەبەسەریانەوەیە هەركامیان بێت ئازادكردنی گەردنەو شتێكی زۆر بەنرخ و گرنگە بەوجۆرە ئازاد كردنانە مرۆڤ ئەو پلە سەختە دەبڕێت.

(١٤) یان خۆراكدانە لە ڕۆژی برسێتی و گرانی و تەنگانەدا.

(١٥) بەخزمی هەتیوی، چونكە چاكەكردن لەگەڵ خزمدا دوو سودی هەیە، یەكەم چاكەیەو دووهەم بەجێهێنانی پەیوەندی خزمایەتیە وەكو پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ { الصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ وَهِيَ عَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ صِلَةٌ وَصَدَقَةٌ/النسائي، صححه الألباني/ واتە: چاكە لەگەڵ نەداراندا یەك چاكەیە، بەڵام لەگەڵ خزمدا دووانە، یەك: چاكەیەو دوو: پەیوەندی خزمایەتیە}، ئینجا دەفەرموێ:

(١٦) یان خۆراك دان بە نەدارێكی بێكەس‌وكارو قەرزارو منداڵدار.

(١٧) پاش ئەو ئیشە گرنگانە ئەمەش بزانە كە لەو گرنگتر ئەوەیە كە دەبێت ئەو چاكەكارە لەو كەسانە بێت كە باوەڕیان هێناوە، چونكە بە بێباوەڕبون هیچ شتێكی چاك سودی نابێت بۆی و لەلای خوا هیچ نرخێكی نیەو ئامۆژگاری یەكتر دەكەن بۆ خۆگری لەسەر بەندایەتی و خۆگری لە تاوان و خۆگری لەكاتی تەنگ و چەڵەمەو زیان لێ كەوتندا، وە ئامۆژگاری یەكتر دەكەن لەسەر بەزەیی هاتنەوە بە خەڵكدا، لە فەرمودەدا هاتوە كە: { مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمْهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ/مسلم وغيره/ هەركەسێك كە بەزەیی بە خەڵكدا نەیەتەوە خوای دەسەڵاتدار و گەورە بەزەیی بەودا نایەتەوە}.

(١٨) ئەوانەی كە ئەو وەسفە بەنرخانەیان تێدابێت، ئەوانە كەسانێكن كە نامەی كردەوەیان بە دەستی ڕاست پێدەدرێت و سەرفەرازو بەختەوەر دەبن. جا هەروەكو باوی قورئان مادام باسی چاكەكاران و پاداشتەكانیانی كرد وا باسی خراپەكاران و سزاكانیان بەشێوەیەكی كورت و جەرگبڕ دەكات و دەفەرموێ:

(١٩) جا ئەوانەی كە بێباوەڕن بە نیشانەكانی ئێمە ئەوانە هاوڕێی دەستە چەپن واتە نامەی كردارەكانیان بە دەستی چەپ پێدەدرێت و شەرمەندەو ڕو ڕەشن لەو ڕۆژەدا.

(٢٠) كە ئاگرێك دایپۆشیون هەرگیز لێی ڕزگار نابن و هیچ دەرگایەكی نیە تا هیوای دەرچونیان بێت، وشەی (مؤصدة) بە مانای داگیركردن و بە مانای داخراو هاتووە.

(اللهُ پەنامان بدات لەو ئاگرە، ئامین یارب العالمین).

سورەتی شەمس

٩١ — ١٥

سورەتی شەمس کە نەوەدو یەکەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، پانزە ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین بیستو شەش هەمین سورەتەو پاش سورەتی (القدر)و پێش (البروج) دابەزیوە، لە پێشەوە باسمان کرد کە پێغەمبەر ﷺ بە مەعازی فەرمو: ئەی بۆ نوێژت نەکرد بە خوێندنی سورەتی (الاعلی) و(الشمس) و(اللیل)؟.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بەخۆر بە ڕوناکیو ڕۆژەکەیشی.

(٢) جاسوێند بە مانگ کاتێك کە دێت بەدوای ڕۆژدا (خۆر).

(٣) سوێندیش بە ڕۆژ کاتێك خۆر بەتەواوی ئاشکرا دەبێتو دەبێت بەهۆی گەڕانو هەوڵدانی مرۆڤ بۆ بەدەستهێنانی بژێویو فێربونو یاد دان.

(٤) سا سوێند بە شەو کاتێك کە ڕۆژ دادەپۆشێتو تاریکایی دێنێتو دەبێت بەهۆی ئارامگرتنو حەسانەوەی مرۆڤ.

(٥) سوێندیش بە ئاسمانو سوێند بەو زاتەیش کە ئەوی دروستکردوە.

(٤) جا سوێند بە زەویو بەوزاتەی کە ئەوی ڕاخستوە.

(٧) ئەوسا سوێند بە نەفسو ئەو پەروەردگارەی کە نەفسی ڕێكوپێك کردوەو دایناوە لەسەر بیروباوەڕو خواناسی. وەك پێغەمبەرمان ﷺدەفەرموێ: { يَقُولُ الله عَزَّ وَجَل: وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ / رواه مسلم/ خوای دەسەڵاتدارو بەشکۆ دەفەرموێ: من بەندەکانی خۆمم وا دروستکردوە کە لابدەن لە هەمو چەوتیەكو ڕێگای خواپەرستی بگرن، جا شەیتانەکان هاتنو لایاندان لە ئاینەکەیان).

(٨) ئینجا تێیگەیاند کە چ شتێك ئەو دڵە خراپ دەکاتو چ شتێك پاکی دەکاتەوەو یارمەتیشی دەدات بۆ هەرکامیان کە خۆی هەڵیدەبژێرێت، یان لە نەفسانی خراپەکار خراپەو لە نەفسانی چاك پاکیو تەقوای دانا، عیمرانی کوڕی حوصەین دەڵێت: دوو پیاو لەخێڵی مۆزەینە هاتنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ جا پرسیاریان کرد: ئەی پێغەمبەر ئایا ئەوەی کە خەڵك ئەمڕۆ دەیکەنو هەوڵی بۆدەدەن ئایا لە قەزاو قەدەردا براوەتەوە یان ئەوەیان پێدەگات کەبە هۆی ئەوەی کە پێغەمبەرەکەیان بۆی هێناونو بەڵگەیان لەسەر تەواو بوە؟ جا پێغەمبەرﷺ فەرموی:

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا ﴿٤﴾ وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ وَٱلْأَرْضِ وَمَا طَحَىٰهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا ﴿١٥﴾

سُورَةُ اللَّيْلِ

٩٢ — ٢١

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْءَاخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾

{لَا بَلْ شَيْءٌ قُضِيَ عَلَيْهِمْ وَمَضَى فِيهِمْ وَتَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا/مسلم وغیره/ نە، بەڵکو ئەوە شتێکە کە براوەتەوەو بڕیاری لەسەر ئەوان دراوەو ئەوەش کە ئەم ڕاستییە دەسەلمێنێت، ئەو ئایەتەیە کە دەفەرموێ: ﴿سوێند بە نەفسو ئەو پەروەردگارەی کە نەفسی ڕێكوپێك کردوە، جا لە نەفسانی خراپەکار، خراپەو لە نەفسانی چاك، پاکیو تەقوای دانا﴾ واتە: پەروەردگار هەمو نەفسەکانی دروستکردوەو لە عیلمو زانیاری ئەودا چاکیو خراپی هەرکامیان دیاری کراوە، جا ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە نەفسەکان خاوەنی هیچ ئیرادەیەك نین، بۆیە دەفەرموێ:

(٩) بەحەقیقەت ڕزگار بو ئەو کەسەی کە ئەو دڵەی خۆی پاك کردوەوە بەخواناسینی ڕاستەقینەوپارێزکاری.

(١٠) وە بە حەقیقەت ڕەنجەڕۆ بو ئەو کەسەی کە جڵەوی بۆ نەفسی خۆی شل کردو چی ویست وا جووڵایەوە. دەبێت ئەوەش بزانین کە چاکەو خراپە بەبێ ئارەزۆو بەبێ هێزی خوا ناکرێت، بەڵام خوا مرۆڤی کردوە بە سەرپشك لە هەڵبژاردنیدا، ئەو سەرپشکیەش ئیرادەو بڕیاری خوایەو بەڵگەی گەورەییو ڕێزی نەوەی ئادەمە، چونکە زۆری لێ ناکات بۆ لایەکیان، بەڵام پێی ڕاگەیاندوە کە لەسەر چاکەکانت پاداشت هەیەو لەسەر خراپەکانت سزات بۆ هەیە. لە نزایەکی پێغەمبەرمان ﷺ دا

هاتوه كه دەفەرموێ: { اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا / مسلم،أحمد/ ئەی پەروەردگارم پارێزكاری ببەخشی بە نەفسمو پاكی بكەرەوە تۆ چاكترینی هەموو پاكۆكەرانی تۆ سەرپەرشتی ئەوی‌و بەدەست تۆیە كاروباری ئەو}

ئینجا خوای گەورە داستانی گەلی سەمودمان بە كورتی بۆ باسدەكاتو دەفەرموێ:

(١١) بێباوەڕبون گەلی سەمود بە پێغەمبەرەكەیان بەهۆی خراپی‌و سەركەشیانەوە.

(١٢) بەتایبەت لەو كاتەدا كە خراپترین كەسیان دەرپەڕی كەپیاوێك بوو خۆی ئامادەكرد بۆ كوشتنی ئەو وشترەی كە موعجیزەیەك بو لەموعجیزەكانی صالح پێغەمبەر(سەلامی خوای لێبێ) كە پێغەمبەرمان لەبارەیەوە دەفەرموێ:{ انْبَعَثَ لَهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ /البخاري/ پیاوێك هەستا بۆ ئەو ئیشە كە پیاوێكی كەم وێنەو بەشەهامەتو لێهاتو بو لەناوگەلەكەی خۆیدا، وەك ئەبو زەمعە}.

(١٣) بەو مەرجەیش كە پێغەمبەرەكەیان پێی وتن : ئەو وشترە لەلایەنی خواوە لەسەر داخوازی خۆتان وەك بەلگەیەكی گرنگ لەسەر ڕاستی من هاتوەو نەكەن بەنیازی خراپەوەنزیكی ببنەوەو واز لە بەشە ئاوەكەی بهێنن.

(١٤) كەچی ئەوان باوەڕیان بەو نەكردو بەدرۆیان خستەوەو چوون وشترەكەیان سەربڕی ئیتر بەو هۆیەوە خوا ڕقی هەستا لێیان‌و سزای بۆ ناردن، جاچونكە هەموویان بەشدار بون لە دژایەتی سالح داو هەموویان بەو ئیشە ڕازی بون، ئەوسا خوا هەموویانی لەو سزادا بەشدار كردو هەموویانی بەنركە و نالەیەك لەناوبرد.

(١٥) خۆ خوا ناترسێت لە ئاییندەی ئەو سزایە كە ناردیە سەر ئەو گەلە تاوانبارە واتە خوا لە تۆڵەی كەس ناترسێت، چونكە كەس ناتوانێت زیان بەو بگەیەنێت.

لێرەدا پێویستە لەسەر ئێمەی موسڵمان بەخۆماندا بچینەوە چونكە هەمومان ئاگامان لە ستەم‌و تاوانە كانی ئەم سەردەمە هەیە كە بە شەوو بە ڕۆژ لەدژی خواو پێغەمبەرو ئیسلام موسڵمانان دەكرێتو كەسیش نارازی نیە لێی‌و ڕای خۆی دەرنابڕێت، ئاشكرایە بكوژی وشترەكە یەك كەس بو بەڵام خوا تۆڵەی لە هەمویان وەرگرت چونكە ئەوانیش بەوە ڕازی بون لەراستیدا بێدەنگی بەڵگەی ڕازی بونە بەوتاوانانە دەی دەبێ چاوەڕوانی سزای سەختی خوابكەین.

پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْمُنْكَرَ وَلَا يُغَيِّرُوهُ أَوْشَكَ اللَّهُ أَنْ يَعُمَّهُمْ بِعِقَابِهِ/أحمد،صححه الألباني/ بەراستی خەڵك ئەگەر خراپەیان بیناو نەیانگۆڕی زۆر نزیكە ﷻ هەمویان بەتێكڕای توشی سزای خۆی بكات}.

٩٢ سورەتی لەیل ٢١

سورەتی لەیل یان ﴿وَٱلَّيۡلِ﴾ كە نەوەدو دووهەمین سورەتی قورئانە، لە مەككەدا هاتوەتە خوارەوەو بیستو یەك ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین نۆهەمین سورەتەو پاش سورەتی (الاعلى)و پێش (الفجر) دابەزیوە. ئەم سورەتە لەو سورەتانەیە كە پێغەمبەرمان ﷺ بە مەعازی فەرمو: بۆ ئەو سورەتانە ناخوێنی كاتێك پێش نوێژی دەكەیت بۆ خەڵك.

بەناویﷲی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بە شەو كاتێك كە دروستكراوەكانی ﷲ بە تاریكاییەكەی دادەپۆشێت.

(٢) جا سوێند بە ڕۆژ كاتێك كەئاشكرا دەبێتو زەوی ڕۆشن دەكاتەوە بەروناكییەكەی.

(٣) سوێند بەو كەسەیش كە نێرو مێی دروستكردوە، جا هەروەكو سوێندپێخوراوەكان دژی یەكن (شەو – ڕۆژ، نێر-مێ) هەروا تەلاش‌و ئیشی بەندەكانی خودایش لەیەك جیان، وەكو دەفەرموێ: سوێند بەوانە،

(٤) بێگومان كە تەلاش‌و كۆششی ئێوە لەیەك جیان، هەتانە بە شەوو ڕۆژ بە خواناسی‌و چاكەكاریەوە خەریكەو وایشتان تێدایە كە شەوو ڕۆژ بە تاوان‌و كوفرو خراپەكاریەوە سەرگەرمە جا ئاشكرایە ئەوانە هەروەكو تەلاشەكانیان وەكو یەك نیە نابێت پاداشتەكانیشیان وەكو یەك بێت وەك دەفەرموێ:

(٥) جا ئەو كەسەی كە بەخشی ئەوەی كە داوای لێكراوەو لە خوا ترساو خۆی پاراست لەو شتانەی كە خوا پێی ناخۆشە.

(٦) جا باوەڕیشی بە بەهەشتو ئەو پاداشتە گەورەیە هێنابو، وە بۆ گەیشتن بەو شوێنە بەنرخە لە هیچ ئیشێكی چاك كۆتایی نەكردبو،

(٧) دەی ئیتر ئێمەیش ئەو ئامادە دەكەین بۆ ئیشی ئاسان كە چاكەو بەندایەتی خوایە، چونكە ئەگەر بیروباوەڕی پاك كرایەوە لە خراپەو شیركو چاك خوای خۆی ناسی‌و گەڕایەوە سەر ئەو باوەڕەی كە لەسەری بوە كە خواپەرستیە، ئەوسا ئەنجامدانی

ئیشی چاك لەلای ئەو كەسە ئاسان دەبێت، وەكو كەسێك وایە بەناو رووبارێكدا بەرەو رۆیشتنی رووبارەكە بڕوات.

عەلی كوڕی ئەبوتالیب دەڵێت: پێغەمبەرمان ﷺ فەرموی:{ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا نَتَّكِلُ عَلَى كِتَابِنَا وَنَدَعُ الْعَمَلَ قَالَ اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ أَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ فَيُيَسَّرُ لِعَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الشَّقَاءِ فَيُيَسَّرُ لِعَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ ثُمَّ قَرَأَ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى الْآيَةَ/ متفق عليه/ هیچكام لە ئێوە نیە مەگەر جێگای لە ئاگر و جێگای لە بەهەشت بۆدیاری كرابێ، جا وتیان: ئەی پێغەمبەری خواﷺ دەی ئایا پشت نەبەستین بەوەی كە بۆمان دیاری كراوەو واز بهێنین لە كردار؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: هەوڵ بدەنو كردەوە بكەن جا هەر كەس بۆ كوێ نوسراوە رێی بۆ ئاسان دەكرێت، جا ئەوەی كە لە بەختەوەرانە كردارو ئیشی بەختەوەرانی بۆ ئاسان دەكرێت، بەڵام هەركەس لە بەدبەختان بێت كردارو ئیشی چارەڕەشانی بۆ ئاسان دەكرێت پاشان ئەم ئایەتانەی خوێندەوە:﴿ جا ئەو كەسەی كە بەخشیو لە خوا ترساو باوەڕی بە بەهەشت بو، ئەوسا ئێمەیش ئەو ئامادە دەكەین بۆ ئیشی ئاسان﴾}

واتە ئەوانە كە باوەڕ دەهێننو ئیشی چاك دەكەن پەروەردگار ئەنجامدانی ئیشی چاكیان بۆ دەرەخسێنێت، بەڵام ئەوانەی كە دژایەتی ئایین بكەن چونكە دژایەتی بناغەی خۆیانە سەختەو وەكو كابرای ناو ڕوبارەوە بەرەو پێچەوانەی هاتنی رووبارەكە بڕوات وەك دەفەرموێ:

(٨) خۆ ئەو كەسەی كە ڕژدی كردبێت لەو شتەی كە خوا پێی بەخشیوە نەیبەخشێت و خۆی بێنیاز بزانێتو منەتی بەخوا نەبوبێت.

(٩) وە باوەڕی بە بەهەشت نەكردبێت

(١٠) دەی ئیتر ئێمە ئەو ئامادەی هەڵگرتنی باری سەخت دەكەینو وای لێدێت هیچ خراپەو تاوانێكی لەلا گرنگ نابێتو بێ پسانەوە لە تاوانكردندایەو تاوان، تاوان ڕادەكێشێتو نەفسو شەیتان ئەو تاوانانەی زۆر بۆ جوان دەكەن، تا سەرئەنجام بەو شێوە نالەبارەوە لە دنیا دەردەكرێتو ڕاپێچی گۆڕو لێكۆڵینەوەی دەكەین، جا ئەو كاتە دەزانێ چەندە نەزانو نەفامو گەوج بوە چونكە نە ماڵو نە سامانە زەحمەتە بۆكێشراوەكەی نەگەیشتنە فریای، وەك دەفەرموێ:

(١١) خۆ ماڵەكەی ئەو سوودێكی بەو نەدا نە ئەو كاتەی كە لەناوچووەو نە ئەو كاتەی كە كەوتوتەناو دۆزەخەوە، ئینجا دەفەرموێ:

لَا يَصۡلَىٰهَآ إِلَّا ٱلۡأَشۡقَى (١٥) ٱلَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ (١٦) وَسَيُجَنَّبُهَا ٱلۡأَتۡقَى (١٧) ٱلَّذِي يُؤۡتِي مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ (١٨) وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن نِّعۡمَةٖ تُجۡزَىٰٓ (١٩) إِلَّا ٱبۡتِغَآءَ وَجۡهِ رَبِّهِ ٱلۡأَعۡلَىٰ (٢٠) وَلَسَوۡفَ يَرۡضَىٰ (٢١)

سُورَةُ الضُّحَىٰ ٩٣ ١١

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلضُّحَىٰ (١) وَٱلَّيۡلِ إِذَا سَجَىٰ (٢) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ (٣) وَلَلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لَّكَ مِنَ ٱلۡأُولَىٰ (٤) وَلَسَوۡفَ يُعۡطِيكَ رَبُّكَ فَتَرۡضَىٰٓ (٥) أَلَمۡ يَجِدۡكَ يَتِيمٗا فَـَٔاوَىٰ (٦) وَوَجَدَكَ ضَآلّٗا فَهَدَىٰ (٧) وَوَجَدَكَ عَآئِلٗا فَأَغۡنَىٰ (٨) فَأَمَّا ٱلۡيَتِيمَ فَلَا تَقۡهَرۡ (٩) وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنۡهَرۡ (١٠) وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ (١١)

سُورَةُ الشَّرۡحِ ٩٤ ٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ (١) وَوَضَعۡنَا عَنكَ وِزۡرَكَ (٢) ٱلَّذِيٓ أَنقَضَ ظَهۡرَكَ (٣) وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ (٤) فَإِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا (٥) إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرٗا (٦) فَإِذَا فَرَغۡتَ فَٱنصَبۡ (٧) وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرۡغَب (٨)

(١٢) بەبێگومان ئێمە پێویستمان كردوە لەسەر خۆمان كە ڕێگای ڕاستو ناڕاست لە یەك جیابكەینەوە بۆ بەندەكانمان، ئەوەتە خوای میهرەبان ئەو هەمو پێغەمبەرانەو ئەو هەمو پەڕاوانەی ناردوە بۆ ئەوەی مەردوم چاكو خراپ بزاننو هیچ كەس بەهانەی نەبێت لە ڕۆژی قیامەتداو هەر بە وەرگرتنەوەی نامەی كردارەكانی، خۆی دان بنێت بە تاوانی خۆیداو بەرەو جێگای دیاریكراوی مل بنێتو بڕوات، چونكە لە ڕاستیدا هاتنی مرۆڤ بۆ ئەم جیهانە تەنها بۆ تاقیكردنەوەیەو بەس. ئینجا دەفەرموێ:

(١٣) وە بەبێگومان هەر موڵكی ئێمەیە دوارۆژو ئەمرۆیش واتە : دنیاو قیامەت هەر موڵكی اللهیەو كەس بۆی نیە لە موڵكی ئەو زاتەدا بەبێ فەرمانی ئەو هەڵسو كەوت بكات، جا ئەگەر لە دنیادا مرۆڤ كراوە بە سەرپشكو خۆیەتی ڕێگای ڕاست یان چەوت هەڵدەبژێرێت، چونكە تاقی دەكاتەوە، بەڵام دەبێ بزانێت:

یەكەم: هەركام هەڵبژێرێت بەبێ مەیلی الله نابێت.

دووهەم: هەركامیانی هەڵبژارد ئەگەر الله یارمەتی نەدات ناتوانێت هیچ بكات، وە لە دوارۆژدا ئەم سەرپشكیەش نامێنێتو تەنها الله خۆیەتی بڕیاردەدات وەك لە سورەتی غافردا دەفەرموێ:﴿ئەوەرۆژێكە كەئەوان دەردەكەونو هیچ كەس لەوان لەخوا خۆی ناشارێتەوە، ئەمڕۆ خاوەنیەتی بۆكێیە؟هەربۆ اللهی تەنهای بەتوانایە﴾

هەر بۆیە ﷲ ی داناو میهرەبان لەو ڕۆژە دەمانترسێنێتو دەفەرموێ:

(١٤) دەی من دەتانترسێنم بە ئاگرێکی بڵێسەدار. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إنَّ أهونَ أهل النَّارِ عَذَاباً يومَ القِيامَةِ رَجُلٌ يُوضع فِي اخمص قَدَميه جَمرَتَان يَغلي مِنهَا دَمَاغُه/ البخاری/ بەڕاستی ئاسانترینی سزای خەڵکی لە ڕۆژی قیامەتدا پیاوێکە کە دوو پشکۆی ئاگر لەناو ناوسکەی پێیدایە کە بەو ئاگرە مێشکی دەکوڵێت} ئینجا ﷲ دەفەرموێ:

(١٥) ناچێتە ناو ئەوئاگرەوە مەگەر ئەو کەسەی کە زۆر بەدبەخت بێت

(١٦) ئەو بەدبەختەیش ئەو کەسەیە کە بێباوەڕبوە بە خواو بە دواڕۆژو بە پێغەمبەرانو پشتی کردوەتە ئایین، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ:{کُل أُمّتي يَدخلُونَ الجَنّة إلا مَن أبَى، قَالُوا: وَمَن يَأبى يارَسُولَ الله؟ قَال: مَن أطَاعَني دَخَلَ الجَنّة وَمَن عَصَاني فَقَد أبَى/البخاری/ هەموو ئومەتم دەچێتە بەهەشتەوە، مەگەر کەسێك خۆی بەهەشتی نەوێت، وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ کێ هەیە بەهەشتی نەوێت؟ فەرموی: هەر کەسێك بەگوێی من بکات دەچێتە بەهەشتەوەو هەر کەسێکیش سەرپێچی فەرمانی من بکات ئەوە خۆی بەهەشتی نەویستوە}. بەڵێ ئەوانەی کە تاوانبارن خۆیانن بڕیاری نەچونە بەهەشتەوە دەگرنو خوایش یارمەتیان دەدات بۆ تاوانکردن، وە ئەوانەش کە بەهەشتیان دەوێت ئەوانیش خۆیانن کۆششی بۆ دەکەنو خوایش یارمەتیان دەدات.

(١٧) جا بەم زووانە خوا ئەو پارێزکارو لەخواترسانە لەو ئاگرە سەختە دەپارێزێتو دووریان دەخاتەوە بە شێوەیەك کە ناڵەو نرکەی ئەو ئاگرەش نابیسن وەك لە سورەتی ئەنبیا دا دەفەرموێ:﴿بەبێگومان ئەوکەسانەی کە بڕیاری چونە ناوبەهەشتیان بۆ دەرچووە ئا ئەوانە لەو ئاگرەوە دور دەخرێنەوە کە هاژەو هەڵپەیشی نابیسن و ئەوان لەو ڕۆژەدا بۆ هەمیشە وان لەوجێگایەی کەپێیان خۆشە﴾. ئینجا ﷲ پێناسەیەکی ئەو پارێزکارەمان بۆ دەکاتو دەفەرموێ

(١٨) ئەو پارێزکارە ئەو کەسەیە کە ماڵی خۆی دەبەخشێت بۆ ئەوەی خۆیو ماڵەکەی پاك بکاتەوە، جا بەو شێوەیە لە تاوان پاك دەبێتەوە، وە دەبێت بە پارێزکار وەك دەفەرموێ: ﴿بێگومان چاکەکان خراپەکان لادەبات، ئەوەئامۆژگارییە بۆئەوانەی کەئامۆژگاری وەربگرن﴾ هود. ئینجا دەفەرموێ:

(١٩) وە هیچ کەسێك مافی بەسەر ئەوەو نیەو هیچکەسیش حەقی بەلای ئەوەوە نیە، تا ئەو بەخشینەی پاداشتی کابرا بێتو چاکەکەی حەق بەحەق بێت .

(٢٠) چاکەو بەخشینەکەی تەنها بە مەبەستی ڕەزامەندی پەروەردگاری بڵند مەقامیەتیو بەس، بەڵێ ئەوەندە دڵپاكو ئیش چاکە خوایش دەفەرموێ:

(٢١) بەڕاستی بەم زوانە ئەو مرۆڤە چاکەکارو دڵو ئیش پاکو چاکە ئەوەندە نیعمەتی ﷲی پێدەدرێت ڕازی دەبێت، زۆرێك لە تەفسیرنوسان دەڵێن: ئەم ئایەتە دەربارەی ئەبوبەکری صدیق دابەزیوە، ئاشکرایە مەبەست هەمو مرۆڤێکە کەئەو ڕەوشتە بەرزانەی هەبێت کە ئەبوبەکر سەرقافڵەیانە، ئەبوهورەیرە دەڵێت بیستم لە پێغەمبەری خواوە ﷺ کە دەیفەرمو: { من انفَقَ زَوجين مِن شيء مِن الاشياء في سَبيل الله دُعيَ مِن ابواب مِن الجَنّة –يَا عبدالله هذا خَيرٌ/السلسلەالصحیحە/ دەیفەرمو: هەر کەسێك جوتێك لە هەر شتێك ببەخشێت لە ڕێگای ﷲدا بانگ دەکرێت لە دەرگاکانی بەهەشتەوەو دەوترێت: ئەی بەندەی خوا فەرمو ئەمەیە چاکەکەت}

جا هەر کەسێك لە نوێژدا زۆرباشبو لە دەرگای نوێژەوە بانگ دەکرێت، وەهەر کەسێك لە جیهاددا زۆرچاك بوبێت لە دەرگای جیهادەوە بانگ دەکرێت، وەهەر کەسێکیش لە چاکەکردندا زۆرباش بوبێت لە دەرگای چاکەکردنەوە بانگ دەکرێت، وەهەر کەسێك لە ڕۆژووگرتندا زۆر چاك بوبێت لە دەرگای ڕەییانەوە بانگ دەکرێت. ئەبوبەکر وتی: خۆپێویست نیە کەسێك لەو هەمو دەرگایانەوە بانگ بکرێت هەر دەرگایەکیان بەسەو وتی: {هَل يدعى مِنها كلّها أحَدٌ يَا رَسُولَ الله؟ قَالَ: نَعم، وَأرجو أن تَكون منهُم يَا أبابكر/ البخاری/ ئایا کەسێك هەیە لە هەمو دەرگاکانیەوە بانگ بکرێت ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ؟ پێغەمبەر ﷺفەرموی: بەڵێ، وە هیوادارم کە تۆ لەوانەبیت ئەی ئەبوبەکر} .

سورەتی زوحا (٩٣) (١١)

سورەتی زوحا یان سورەتی ﴿وَٱلضُّحَىٰ﴾ نەوەدو سێهەمین سورەتی قورئانەولە مەکەدا هاتوتە خوارەوەو، یانزە ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین یانزەمین سورەتە کە پاش سورەتی (الفجر)و پێش (الشرح) دابەزیوە، دەڵێن پێغەمبەرمان ﷺ ناساق بو چەند شەوێك هەڵنەدەستاوە بۆ بەندایەتیکردن، (ئوموجەمیلەی خێزانی ئەبولەهەب) هاتە لای و وتی: ئەی (محمد) وا دەزانم شەیتانەکەت وازی لێ هێناویت، ئینجا ﷲ ئەم سورەتەی نارده خوارەوە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بە چێشتەنگاو کە زەوی بە تەواوی ڕووناك دەبێتەوەو کاتی تەلاشەو کاتی بیرکردنەوەو عیبادەتی ڕاستانە.

(٢) سوێند بە شەو کاتێك کە هەمو شوێنێك دادەپۆشێت‌و کاتی حەسانەوەو ڕازو نیازی دڵ‌و دەروون پاکانە لەگەڵ پەروەردگاری خۆیاندا، سوێند بەوانە

(٣) پەروەردگاری تۆ وازی لەتۆ نەهێناوەو ڕقی لێت نیە

(٤) بەڵکو بەدڵنیاییەوە ئایندەت چاکتر دەبێت لە پێشوت. بەڕاستی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺچاك لە دنیا تێگەیشت‌و هەمیشە لەبیری ڕۆژی دواییدا بو، ئیبنو مەسعود دەڵێت: پێغەمبەری خوا ﷺلەسەر حەسیرێك ڕاکشابو کە حەسیرەکە جێگای خۆی کردبوە لەو تەنیشتەی کە بەسەریدا ڕاکشابو، کاتێك لە خەو هەستا، منیش ئەو لایەی پێغەمبەرم ﷺ تەکاندو وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بۆ خەبەرت پێنەداین تا شتێکمان ڕاخستایە بەسەر ئەو حەسیرەدا؟ پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: {مَا لِي وَلِلدُّنْيَا مَا أَنَا وَالدُّنْيَا إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ الدُّنْيَا كَرَاكِبٍ ظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا /احمد.السلسلة الصحيحة /من چ ئیشێکم هەیە بە دنیا؟! من لەکوێ‌و دنیا لەکوێ؟! وێنەی من‌و وێنەی دنیا بێجگە لەوەی کە وەکو سوارێك وایە کە ماوەیەك لە سێبەری درەختێکدا بحەسێتەوە لەپاشان بڕواو درەختەکە بەجێ بهێلێت شتێکی تر نیە} ئینجا دەفەرموێ:

(٥) سا بەم زووانە پەروەردگارت ئەوەندە شتت پێدەدات تا ڕازی دەبیت.

عەبدوڵای کوڕی عەباس دەڵێت: هەرچی سەرکەوتنی موسڵمانان بو پاش پێغەمبەرﷺبە پێغەمبەر ﷺ نیشاندرا زۆر کەیفخۆشبو، ئینجا خوا ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە. جا ﷲ لەناو بەهەشتدا بەهەزاران کۆشکی پێداوە، لەناو هەمو کۆشکێکدا ئەوەی پێویست بێت لە هاوسەرو خزمەتچی تێیدا داناوە، بەڵێ پێغەمبەری ئازیز ﷺ هەر بەو ژیانە دڵخۆشبو، بۆیە کاتێك کە لە کۆتایی تەمەنیدا خوا خۆی کرد بە سەرپشك لەنێوان مانەوەی لە دنیادا تا کۆتایی دنیاو لەپاشدا بیخاتە بەهەشتەوە یان گەڕانەوەی بۆ لای ﷲ، کە ئەو دووهەمیانی هەڵبژارد. ئینجا ﷲ چەند نیعمەتێکی خۆی بۆ پێغەمبەرمان ﷺ دەخاتەروو و دەفەرموێ:

(٦) ئایا تۆ هەتیو نەبویت کە پەروەردگارت جێگای کردیتەوە؟

بەڵێ پێغەمبەرمان ﷺلە سکی دایکیدا بو باوکی وەفاتی کردووەو تەمەنی شەش ساڵان بو کە دایکیشی وەفاتی کردوە، ئینجا باپیری (عەبدولموتەلیب) بردیە لای خۆی‌و لە تەمەنی هەشت ساڵیدا باپیریشی وەفاتی کرد، ئینجا ئەبوتالیبی مامی بردیە لای خۆی‌و سەرپەرشتی دەکردو زۆر ڕێزی لێ دەناو بەو شێوەیە تا لە تەمەنی چل ساڵیدا بو بە پێغەمبەرو ئەبوتالیبی مامی هەرچەند هەر لەسەر دینی باوباپیری بو زۆر لایەنگری پێغەمبەری ﷺدەکردو لە هەمو ناخۆشیەکانی ژیانی پێغەمبەردا هاوبەشی کردوە تا ئەویش وەفاتی کرد، ئینجا نەفامو بت پەرستانی قورەیش دەستیانکرد بە ئێش‌و ئازاردانی خۆی‌و یارەکانی بەشێوەیەکی زۆر بێرەحمانەولەسنور بەدەر، ئینجا ﷲ جێگای کردەوەو خەڵکی مەدینەی کرد بە یارمەتیدەری‌و کۆچی کردە ناویان، ئەوانیش بە هەمو شێوەیەك پارێزگاریان لێدەکرد کە ئەمە هەمو جێگاکردنەوەی ﷲ بو بۆ ئەو مرۆڤە بەنرخە ﷺ وردودی خوایش لە یارە کۆچەری‌و یارمەتیدەرکانی بێت‌و خوا لە ئێمەو ئەوانیش خۆش ببێت‌و لە بەهەشتی بەریندا بە دیداری ئەو پێغەمبەرە ئازیزەمان ﷺ شادبکات-امین- ئیجا دەفەرموێ:

(٧) جا پەروەردگارت تۆی لە نەناسینی ڕێگای ڕاست‌و ئایین‌وقورئان ڕزگارکردو ڕێنمایی کردیت‌و ڕێگای ڕاستی پیشاندایت‌و ئەم قورئانە بەڕێزەی پێدایت، وەکو لە سورەتی (الشورى)دا دەفەرموێ:﴿هەر ئاوەها ئێمە ڕۆحی خۆمان ناردەلات کەتۆ لەپێشدا نە بەم پەڕاوەت دزانی ونەبەم باوەڕە﴾ ئینجا دەفەرموێ:

(٨) وە تۆ هەژار بوویت خوا بێنیازی کردیت. تا هەم پلەی هەژاری خۆگر وەرگریت‌و هەم پلەی دەوڵەمەندی سوپاسگوزار. دەوڵەمەندی دوو جۆرە:

یەکەم، دەوڵەمەندی بەهۆی سەروەت‌و سامانی زۆرەوە،

دووهەم، دەوڵەمەندی بەهۆی دڵفرەوانیەوە کەلە کۆتایی تەمەنی پێغەمبەرمان ﷲ ﷺ سەروەت‌و سامانێکی زۆری ڕژاند بەسەر پێغەمبەر ﷺو باوەڕداراندا‌و پێغەمبەرمان ﷺ لە حەجی ماڵئاواییدا سەد وشتری کردوە بە قوربانی، بەڵام ئەوەی گرنگ بێت دەوڵەمەندی دڵە کە دیسان خوای میهرەبان دڵی ئەو زاتەی وا فرەوان کردبو کە هەرچی بۆ دەهات دابەشی دەکرد بەسەر یارەکانیدا، زۆرجار خۆی‌و نۆ خێزانی بێشێو سەریان ناوەتەوەو جاری وابوە دوو مانگ لەو نۆماڵانەی پێغەمبەردا ﷺ ئاگر نەکراوەتەوە، ئەوەتە ئەو زاتە بەڕێزە پەنجە بۆ ئەم خاڵە ڕادەکێشێت‌و دەفەرموێ: {لَيسَ الغِنِى عَن كَثرَةِ العَرَضِ وَلَكِن الغِنى غِنَى النَّفْسِ/متفق عليه/ دەوڵەمەندی بە زۆربونی سەروەت‌و سامان نیە بەڵکو دەوڵەمەندی دەوڵەمەندی دڵە}،

هەروەها پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَرُزِقَ كَفَافًا وَقَنَّعَهُ اللَّهُ بِمَا آتَاهُ /رواه مسلم/ بەڕاستی ڕزگاری بوو ئەو کەسەی کە موسڵمان بووەو بەشی خۆی ڕۆژی پێدراوەو قنیاتیێ بەوەی کە خوا پێیداوە} ئینجا پاش ئەوەی کە ئەم سێ نیعمەتە گەورەی باسکرد بۆ پێغەمبەرمان ﷺ و خستیە بەرچاوی، خوای داناو میهرەبان داوا لە پێغەمبەرمان دەکاتو دەفەرموێ:

(٩) جا کەوابو تۆیش لەبیری هەتیواندا ببەو قسەی توندو تیژیان پێ مەڵێ.

ئەبوهورەیرە دەڵێت پیاوێك لە دڵرەقی خۆی شکاتی بردەلای پێغەمبەرﷺ جا پێغەمبەرﷺ پێی فەرمو: {إِنْ أَرَدْتَ تَلْيِينَ قَلْبِكَ فَأَطْعِمْ الْمِسْكِينَ وَامْسَحْ رَأْسَ الْيَتِيمِ/أحمد، حسنه الألباني/ گەر دەتەوێت دڵت نەرم بێت، دەی خوراك بە هەژار بدەو دەست بەسەر هەتیودا بهێنە}

وە داواکاران چ بۆ زانینو چ بۆ سامان کە دێنەلات ڕویان لێ گرژمەکەو بە قسەی ناشیرینو توند وەڵامیان مەدەوە.

(١١) سا تۆ باسی نیعمەتەکانی پەروەردگاری خۆت بکە، واتە پێویستە لەسەرت کە نیعمەتەکانی پەروەردگارت باس بکەیت بۆ خەڵك چ نیعمەتی پێغەمبەرایەتی بێتو چ نیعمەتی یارمەتی خوا بێت بۆ ئەنجامدانی ئیشی چاك تا خەڵك چاوی لێ بکاتو پەیڕەوی بکات، وەچ نیعمەتی پاراستنو فێرکردنو بارهێنانی ﷲ بێت بۆی هەر لە منداڵیەوە تا ئەو کاتەی کەلەدنیاداکۆچی کردوە. یەك لە نزاکانی پێغەمبەرﷺ ئەمە بو کە دەیفەرمو: {وَاجْعَلْنَا شَاكِرِينَ لِنِعْمَتِكَ مُثْنِينَ بِهَا قَابِلِيهَا وَأَتِمَّهَا عَلَيْنَا/ابوداود،صححه الألباني/ ئەی پەروەردگارم وامان لێبکە کە شوکری نیعمەتەکانت بکەینو بەچاکە باسیان بکەین و پێشوازی لەو نیعمەتانەت بکەینو بەکەمی نەزانین جا ئەی پەروەردگارم نیعمەتەکانت لەسەرمان تەواو بکە.}

سورەتی شەرح (٩٤) (٨)

سورەتی شەرح کەبە سورەتی ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ﴾ یان سورەتی (الإنشراح)یش ناوبراوە، نەوە نەوەدو چوارەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، هەشت ئایەتەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین دوانزە هەمین سورەتە کە پاش سورەتی (الضحی)و پێش (العصر) دابەزیوە.

بەناوی ﷲ ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئایا ئێمە دڵی تۆمان فرەوان نەکردو ڕوناکمان نەکردووە؟

هەندێك وتویانە مەبەست دڵ لەتکردنی پێغەمبەرە ﷺ لەکاتی بەرزکردنەوەی بۆ ئاسمان، کە واتە ئەم سورەتە پاش (میعراج) هاتوتە خوارەوە، لە فەرمودەیەکدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: {بَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ الْبَيْتِ بَيْنَ النَّائِمِ وَالْيَقْظَانِ إِذْ سَمِعْتُ قَائِلًا يَقُولُ أَحَدٌ بَيْنَ الثَّلَاثَةِ فَأُتِيتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ فِيهَا مَاءُ زَمْزَمَ فَشَرَحَ صَدْرِي إِلَى كَذَا وَكَذَا قَالَ قَتَادَةُ قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ مَا يَعْنِي قَالَ إِلَى أَسْفَلِ بَطْنِي فَاسْتُخْرِجَ قَلْبِي فَغُسِلَ قَلْبِي بِمَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ أُعِيدَ مَكَانَهُ ثُمَّ حُشِيَ إِيمَانًا وَحِكْمَةً / الترمذي،صححه الألباني/ لەکاتێکدا کە من لەلای بەیتدا لەنێوان خەو وبێداریدا بوم لەوکاتەدا بیستم یەکێك وتی: یەکێکە لەنێوان ئەوسیانەدا جاتەشێکی زێڕم بۆهێنرا کەئاوی زەمزەمی تێدابو، جا سینگم لەوێ تا ئەوێی لەتکرا، قەتادە وتی: وتم بەئەنەس مەبەستی کامەیە؟ وتی: هەتا خواری سکی، ئەوسادڵم دەرهێنرا، ئینجا دڵم بەئاوی زەمزەم شۆرا، پاشان خراوە جێگای خۆی پاشان پڕ کرا لەباوەڕو دانایی}

وە لە ڕیوایەتێکی تردا کە ئیمامی ئەحمەد لە ئەبوهورەیرەوە دەگێڕێتەوە : وا دەگەیەنێت کە لە تەمەنی دەساڵیو چەند مانگیدا جارێك دڵی لەتکراوەو دڵی پاك کراوەتەوەو سۆزو بەزەیی تێدا دانراوە، وە هەندێك لەسیرەت نوسانیش دەڵێن: پاش دوو ساڵ لەلای حەلیمەی سەعدیە کاتێك لەگەڵ برا شیریەکەیدا لەلای گێزگەل بو دڵی لەتکراوە، لەڕاستیدا مانای یەکەم هەمویان دەگرێتەوە، واتە لەشو دڵی پاك کراوەتەوەو بێجگە لە ئاسودەییو ڕزگاربونی خەڵك لە ناخۆشیو سزاو ڕەزامەندی خوا مەبەستێکی تری لە دڵدا نەبوە هەر بۆیە بە کەمترین ماوە گەورەترین سەرکەوتنی بەدەست هێنا. ئینجا دەفەرموێ:

(٢) جا لامان برد لەسەر تۆ باری گرانت.

(٣) ئەو بارەی کە ئەوەندەقورسو گرانبو پشتی چەماندبویتەوە، ئەوەبو ئەو زاتە بەنرخە ئەو ڕێبازەی گەلەکەی بەلاوە شتێکی پوچو نەزانانەبو، جا هەمیشە بیری لەوە دەکردەوە کە چارەسەرییەکی بۆ بدۆزێتەوەو زۆر دلگرانو خەفەتباربو لەو بارودۆخەی کە تێیدا دەژیان تا ﷲ نیگای (وەحی) کردە لای و ڕێگای چارەسەری تێگەیاندو ئەو بارە سەختەی سەرشانی لابردو چاوپۆشی لە هەمو تاوانێکی کرد وەکو لە سورەتی فەتح دا دەفەرموێ:﴿خوا ئەوەی بۆکردیت تالە تاوانی ڕابردووئایندەت خۆش ببێتو نیعمەتی خۆی تەواو بکات بەسەرتاو بۆڕێگای ڕاستت ڕێنمایی بکات﴾ ئینجا دەفەرموێ:

(٤) جا ئایا ناوی تۆمان بەرزنەکردوە؟ ئەو مرۆڤە نەخوێندەوارو هەتیوە لەو دورگە وشك و کەم سامانەدا ﷲ ناوی ناساند بە هەمو جیهان بۆهەتا هەتایە، وە باوەڕ بەﷲ یش لە کەس وەرناگیرێت تا نەڵێت باوەڕم هەیە بە محمد ﷺ کە پێغەمبەری خوایە (أشْهَدُ أن لا إلَه إلّا الله وَأنَ مُحَمد رَسُولُ الله) لای

کەم ڕۆژانە لە هەمو شارو دێهاتێکدا دە جار ئەم ڕستە بەنرخە بە دەنگێکی بەرز دەوترێتەوە، ئینجا دەفەرموێ:

(٥) جا کەوابو بۆت دەرکەوت کە لەگەڵ هەمو نارەحەتیو تەنگانەیەکدا خۆشیو ئاسانی هەیە تۆی بێ باوکو نەخوێندەوارو دڵ تەنگ بەحاڵی گەلەکەت، دیت کە الله جێگای کردیتەوەو دڵی فرەوان کردیتو تێیگەیاندیت کە چۆن ئەو گەلەت ڕزگاربکەیت، واتە : دوای ئەو سەختیو نارەحەتیانە تۆی خستە خۆشیەوە، جا ئەم جۆرە باوەی ئێمە (هێنانی خۆشیو فەرەحی لەگەڵ ناخۆشیو تەنگانەدا) بڕیارێکی هەمیشەییە، بۆیە دوبارە دەفەرموێ:

(٦) بەڕاستی لەگەڵ هەمو نارەحەتیو تەنگانەیەکدا خۆشیو فەرەحی هەیە کە هەردووکیان هۆی تاقیکردنەوەی بەندەکانی خوایەو خۆشیو فەرەحی ماوەکەی زیاترە لە کاتی ناخۆشیو تەنگانە، چونکە وشەی (العسر) بە مەعریفەی ناوبردوە واتە: ئەو سەختیەی لەبەرچاوە مانای تاك دەگەیەنێتو وشەی (یسر) نەکیرەیەو بۆ زۆر بەکاردێت، یانی ئەمە بەرنامەیەکە کە تەواوی نارەحەتیەکان چەندین خۆشیو فەرەحیان لەگەڵدایە، بەهەر حاڵ هەرچۆن ببێت مرۆڤ زۆرتر لە خۆشیو فەرەحیدایەو کەمتر لە سەختیو تەنگانەدایەو لەم بارەوە وتراوە: (لَن يَغلِب عسرٌ يُسرين، لَن يَغلب عسر يسرين/ هەرگیز زاڵ نابێت نارەحەتیەك بەسەر دوو خۆشیدا هەرگیز زاڵ نابێت نارەحەتیەك بەسەر دوو خۆشیدا). ئینجا دەفەرموێ:

(٧) جا هەر کاتێك لێ بویتەوە لە کاروباری دنیاتو دڵت ئاسودە بو، جا ئەو کاتە خۆت ماندوبکە بە یادی پەروەردگارتو خەریکی بەندایەتیبە واتە: لە چاکەیەك بویتەوە خەریکی چاکەیەکی تربە و کاتەکانی تەمەنت بە بێسود لەدەست مەدە، بۆیە پێغەمبەرمان ﷺ ڕانەدەکشا بۆ ئەوەی بخەوێت بەڵکو خەوی دەهات بۆیە ڕادەکشا، وە دەفەرموێ: {نِعمَتَانِ مَغبُونٌ فِيهِا كَثِير مِن النّاس، اَلصِحَةُ وَالفَرَاغ/البخاری/ دوو نیعمەت هەن زۆربەی خەڵك زیانی تێدا دەکەن، لەش ساقیو بێ ئیشی} بەڵێ بەندایەتی خواو ئیشی چاکە مەرجێکی گرنگی هەیە تا ئەو مەرجەی تێدا نەیەتەدی کابرا کە خۆی خەریك دەکات تەنها ماندوبونی بۆ دەمێنێتەوە، ئەویش پاڵفتەکردنی نیەتە بۆ خواو ڕاستکردنە لەگەڵ ئەو پەروەردگارە بەئاگاو دانایەدا بۆیە دەفەرموێ:

(٨) ئەوسا تەنها پەروەردگاری خۆت بکە بەجێگای ئومێدو تەنها مەبەستت ئەو بێتو کەسی تر نەکەیت بە جێگای ڕازو نیازی خۆتو هەر ئەوە ڕزاونیازەکانت بۆ بەراورد دەکات. بەڵێ بەڕاستی هەر کەسێك پشت ببەستێت بەالله ئەوسا ئەو زاتە بەسە بۆی.

٩٥ سُورَةُ التِّينِ ٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيۡتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ ٱلۡأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ فِيٓ أَحۡسَنِ تَقۡوِيمٖ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدۡنَٰهُ أَسۡفَلَ سَٰفِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونٖ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعۡدُ بِٱلدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَحۡكَمِ ٱلۡحَٰكِمِينَ ﴿٨﴾

٩٦ سُورَةُ العَلَقِ ١٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ﴿٢﴾ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ﴿٣﴾ ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴿٥﴾ كَلَّآ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَيَطۡغَىٰٓ ﴿٦﴾ أَن رَّءَاهُ ٱسۡتَغۡنَىٰٓ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجۡعَىٰٓ ﴿٨﴾ أَرَءَيۡتَ ٱلَّذِي يَنۡهَىٰ ﴿٩﴾ عَبۡدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ﴿١٠﴾ أَرَءَيۡتَ إِن كَانَ عَلَى ٱلۡهُدَىٰٓ ﴿١١﴾ أَوۡ أَمَرَ بِٱلتَّقۡوَىٰٓ ﴿١٢﴾ أَرَءَيۡتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾ أَلَمۡ يَعۡلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن لَّمۡ يَنتَهِ لَنَسۡفَعَۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٖ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٖ ﴿١٦﴾ فَلۡيَدۡعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾ سَنَدۡعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعۡهُ وَٱسۡجُدۡ وَٱقۡتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

٩٥ سورەتی تین ٨

سورەتی تین کە بە سورەتی ﴿وَٱلتِّينِ﴾ یش ناوبراوە، نەوەدو پێنجەمین سورەتی قورئانە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، هەشت ئایەتە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین بیستو هەشت هەمین سورەتە کە پاش سورەتی (البروج)و پێش (قریش) دابەزیوە.

بەناوی الله ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بە هەنجیر، سوێند بە زەیتونیش. دەگونجێت مەبەست هەر ئەو درەختە ناسراوانە بن کە بەرەکانیان گەلێك سودی تێدایە بۆ مرۆڤ ، دەشگونجێت ئەو دوو شوێنەبێت کە عیسای تێداکراوە بە پێغەمبەر (محلة التين والزيتون/ گەڕەکی تینوزەیتون).

(٢) سوێند بە چیای سەینایش، ئەو چیایە کە خوا قسەی لەگەڵ موسادا کرد.

(٣) سوێند بەو شارە ئەمنو ئاسایشە کە مەکەیەو ماڵی خوای تێدایەو پێغەمبەرمانی ﷺ تێداکراوە بە پێغەمبەر، سوێند بەو چوار شتە گرنگو پڕ مانایە

(٤) بەبێگومان ئێمە مرۆڤمان دروستکردوە لە جوانترین شێوەو دیمەندا.

(٥) لەپاشان هێناومانەتەوە بۆ پلەیەکی نزمتر لە هەمو نزمەکانو خراپو پەستتر لە هەمو خراپو پەستەکان. واتە : پاش ئەو دیمەنە جوانو شیرینەو پاش ئەو بەژنو باڵا ڕێکوپێکە، ئەگەر بەندایەتی خوای نەکرد دەیکەن بەو مرۆڤە ناشیرینە کە تەنها ددانێکی بە ئەندازەی چیایەك دەبێتو پێستی لەشی حەفتا مەتر ئەستور دەبێتو لەناو ئاگردا یاری پێدەکرێتو لە کاتژمێرێکدا سەدوبیست جار ئەو پێستەی دەتوێتەوەو دووبارە بۆی دروست دەکرێتەوە، تا سزای زیاتر بچەژێتو سەرشۆڕو داماوو گاڵتە پێکراو بێت

(٦) بێجگە لەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو ئیشی چاکیان ئەنجامداوە، ئەوانە نەوەك دوچاری ئەو ژیانە پەستو تاڵو ناخۆشە نابن، بەڵکو بۆ ئەوان هەیە پاداشتێکی هەرگیز نەبڕاوە. ئینجا دەفەرموێ:

(٧) دەی ئیتر دەبێت چ شتێك بێت دوای ئەم هەمو بەڵگە ڕۆشنو بەهێزانە لەسەر دەسەڵاتو هێزی ﷲ وابکات لە تۆ ئەی مرۆڤ کە باوەڕت بە ڕۆژی قیامەت نەبێتو زیندوکردنەوەت بەلاوە دووربێت؟

(٨) ئایا ﷲ لە هەمو دادپەروەرانو دەسەڵاتداران دادپەروەرو دەسەڵاتدارتر نیە؟ ئاشکرایە وەڵامی بەویژدانو خواناسان ئەوەیە کە دەڵێن: بەڵێ، دەی چونکە خوا دادپەروەرە دەبێت قیامەتو زیندوکردنەوە هەبێت تا خوا مافی هەمو مافخوراوانو پاداشتی هەمو پیاوچاکانو تۆڵە لە هەمو ستەمکاران وەرگرێت، جا باش وایە ئەو کەسەی ئەم ئایەتە دەخوێنێت یان گوێی لێیێت بخوێنرێت بڵێ: (بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ/ بەڵێ خوا لە هەمو دادپەروەرانو دەسەڵاتداران دادپەروەرترو دەسەڵاتدارترەوە من لەسەر ئەوە شایەتی دەدەم).

٩٦ سورەتی عەلەق ١٩

سورەتی عەلەق کە نەوەدوشەشەمین سورەتی قورئانە، یەکەم سورەتە کە لە ئەشکەوتی حیرا لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە بۆ پێغەمبەرمان ﷺ و نۆزدە ئایەتە.

خێزانە بەڕێزو زاناکەی پێغەمبەرمان ﷺ خاتون عائیشە (خوا لێی ڕازی بێت) دەڵێت: یەکەم شتێك کە لەبارەی وەحیەوە هاتوە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو خەوە ڕاستانە بو کە لە خەودا دەیبینیو هیچ خەوێکی نەدەبینی مەگەر ئەو خەوە وەکو خۆی بهاتایەدی، لە پاشان تەنهایی بەلاوە خۆشتربو لەبەرئەوە هەمیشە دەچوە ئەشکەوتی حیراو خەریکی بەندایەتی ﷲ بو جا بۆ چەند شەوێك توێشوی دەبرد لەگەڵ خۆیداو هەر کاتێك توێشوەکەی دوایی دەهات دەهاتەوە ماڵەوە بۆلای خەدیجەو دیسان توێشوی بۆ ئامادەدەکردو دەگەڕایەوە ئەو ئەشکەوتەو هەتا تەمەنی گەیشتە چل ساڵ، شەوێك فریشتەیەك هاتەلای و وتی: بخوێنە، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: منیش وتم : من خوێندەوار نیم، ئینجا دەفەرموێ: گرتمیو گوشیمی بەخۆیەوە هەتا زۆر نارەحەت بوم لەپاشان وازی لێهێنامو وتی: بخوێنە، وتم: من خوێندەوار نیم هەم گوشیمی بەخۆیەوەو ئێشم پێگەیشت لەپاشان وازی لێهێنامو وتی: بخوێنە، منیش وتم: خوێندەوار نیم، جا جاری سێهەم توند گوشیمی بەخۆیەوە تا زۆر نارەحەت بوم لەپاشان بەرەڵای کردمو وتی: ﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ﴾هەتا گەیشتە ﴿عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ﴾.

عائیشە وتی: بەو چەند ئایەتەوە گەڕایەوە کە دەماری ملی بەتوندی لێی دەدا تا هاتەوە لای خەدیجەو فەرموی: (زەمڵونی، زەمڵونی/ دامپۆشن دامپۆشن)،

جا دایان پۆشی هەتا ئەو ترسو سامە لە دڵی دەرچو، ئینجافەرموی: ئەی خەدیجە چی بوو رویدا؟ جا هەواڵەکەی بۆ باسکردو فەرموی: من لەخۆم دەترسم، خەدیجەیش (خوا لێی ڕازی بێت) وتی: نەخێر مەترسە، بەڵکو موژدە بدە، بەﷲ هەرگیز ﷲ تۆ شەرمەندە ناکات، چونکە تۆ پەیوەندی خزماتیەتی دەپارێزیو قسەت ڕاستەو بۆ خۆت خۆت زەحمەت دەدەیتوەهەر وەها ڕێزی میوان دەگریت، وە تۆ یارمەتی لێقەوماوان دەدیت لەپاشان خەدیجە لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺچونە لای وەرقەی کوڕی نەوفەل کە ئامۆزای خەدیجەبو، چوبوە سەر ئایینی عیسا (علیه سلام) و نوسینی عەرەبی دەزانیو گەلێك نوسخەی ئینجیلی بە عەرەبی نوسیبویەوەو بەساڵدا چوبو هەردوو چاوی لەدەستدا بو، جا خەدیجە (خوا لێی ڕازی بێت) وتی: ئەی کوڕی مامم گوێ بگرە لە برازاکەت وەرەقەیش وتی: ئەی برازام چیت بینیوە؟ ئەویش ڕوداوەکەی بۆ باسکرد، وەرەقەیش وتی: ئەوە ئەو فریشتەیە کە هاتوەتە لای موسا، ئای خۆزگە من لە سەردەمی ئەم پێغەمبەرایەتیەدا گەنج بومایەو بمتوانیایە کاتێك کە ئەم گەلەت دەرتدەکەن یارمەتیم بدایتایە، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی:{ ئایا دەرم دەکەن؟} وەرەقە وتی: بەڵێ، هیچ پیاوێك بە ئەو فەرمانەی کە بەسەر تۆدا دراوە نەهاتوە مەگەر دوژمنایەتی لەگەڵدا کرابێت، خۆ ئەگەر من بەو ڕۆژەی تۆ بگەم یارمەتیەکی چاکت دەدەم، زۆری نەبرد وەرەقە وەفاتی کردو وەحیش بچڕاو پێغەمبەری خوا ﷺ

زۆر خەفەتی دەخواردو زۆر ناڕەحەت بو، هەتا خەریکبو خۆی لە چیا هەوادات، بەڵام هەر کاتێك بەو حاڵ وبارە دەگەیشت، جبرەئیل خۆی پیشان دەداو دەیوت: بەڕاستی تۆ پێغەمبەری خوایت، جا بەو هۆیەوە ئارامی دەگرتو دەگەڕایەوە بۆ ماڵ، دەڵێن چەند جارێك لەو ماوەدا ئەم شتە دووبارەبوەتەوە بۆیان، ئینجا دەچینە سەر مانای سورەتەکە.

بەناوی ﷲی زۆربەسۆزو بنیهایەت میهرەبان

(١) بخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە ئەوەی کە دروستی کردوە، لێرەدا دروستکردنی فەرموە بێ ئەوەی ناوی دروستکراوەکان ببات تا هەروا بەو مانا گشتیە بمێنێتەوە، ئەگینا ئەگەر تەنها هەر ناوی دروستکراوەکانی بفەرمواية بە چەندین ئەوەندەی قورئان تەواو نەدەبو، جا ﷲ لە ناو ئەو هەمو دروستکراوانەدا باسی دروستکردنی مرۆڤـ دەکات بەشێوەیەکی کورتو دەفەرموێ:

(٢) مرۆڤی دروستکردوە لە پارچە گۆشتێکی ڕەشی درێژ وەکو زالو(زەرو)، دیارە لە شوێنەکانی تردا بە درێژی باسی ئەم دروستکردنەی کردوە بە تایبەت لە ئایەتەکانی سەرەتای سورەتی (المؤمنون)داو پێویست ناکات لێرەدا دووبارەی بکەینەوە، بەڵام ئەوەی جێگای قسەیە ئەوەیە کە لێرەدا باسی دروستبونی مرۆڤ دەکات لەو کاتەی کە لە شێوەی زالودا بوە، چونکە لەپاشان باسی خوێندنو نوسین دەکات بۆ مرۆڤ: واتە تۆ ئەو شتە بێنرخو بێدەستو پێ و بێ چاوو گوێ بوی، کەچی ئێمە ئەو هەمو شتە بەنرخانەمان دا بەتۆو تۆ ئێستا دەتوانی داناو زاناو ژیربیتو کراوی بە سەرپشك بۆ هەڵبژاردنی ڕێگای چاكو خراپو توانای ئەوەت پێدراوە کە چاكو خراپ لەیەك جیابکەیتەوە، دەی بەمە لەخۆ بایی مەبە، تەماشای ئەو کاتەت بکە کە تۆ وەکو کرمێکی ڕەش بێهۆشو گۆش بویت ﷲ ئەو لوتفە گەورەیەی لەگەڵ تۆدا کردو کردیتی بەم مرۆڤە ژیرو زانایە بەهۆی خوێندنو قەڵەمەوە وەك دەفەرموێ:

(٣) بخوێنە، خۆ پەروەردگاری تۆ زۆر بەرێزەو خاوەن بەخششە.

(٤) ئەو زاتەی کە مرۆڤی فێری زانیاری کرد بەهۆی قەڵەمەوە، بەڵێ ئەگەر نوسینو قەڵەم نەبوایە مرۆڤ بەو پلە بەرزەی زانایی نەدەگەیشت مەگەرتەنها ئەو کەسەی کە ﷲ بەتایبەت ڕێنمایی بکردایەو خۆی فێری بکردایە کە پێغەمبەرمان ﷺ نمونەی هەرە بەرزو گرنگو ڕوونی ئەو جۆرە فێرکردنەیە واتە: وشەی (علم بالقلم) گشتیەو تایبەتکراوە (عام مخصوص) بەپێغەمبەرمان ﷺ تەنانەت ماوەی پێنەدراوە کە شت بنوسێت یان لە ڕوی کاغەز شت بخوێنێتەوە وەك لە سورەتی عەنکەبوت: ٤٨دا دەفەرموێ:﴿تۆلەپێش ئەوقورئانەدا هیچ پەڕاوێکت نەخویندوەتەوەو بەدەستی ڕاستت هیچ شتێکت نەنوسیوە ئەگەر ئەوەت لەپێشدا ببوایە ناحەقان دەکەوتنە گومانەوە﴾، ئینجا دەفەرموێ:

(٥) مرۆڤی فێری شتی وا کردوە کە خۆی هیچی لێ نەدەزانی.

(٦) نەخێر وانیە، مرۆڤ زوو چاکەی لەبیردەچێتەوە، ناسوپاسە بەڕاستی مرۆڤ لەخۆی بایی دەبێتو لوت بەرزی دەکاتو هیچ نرخێك بۆ مرۆڤی خواروی خۆی دانانێت.

(٧) کاتێك کە خۆی بینی بێنیازەو خاوەن دەسەڵاتو ماڵو سامانە.

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ:{ مَنْهُومَانِ لاَ يَشْبَعَانِ مَنْهُومٌ فِي الْعِلْمِ لاَ يَشْبَعُ مِنْهُ وَمَنْهُومٌ فِي الدُّنْيَا لاَ يَشْبَعُ مِنْهَا/ مشكاة.صحه الالباني/ دووچڵێس هەن کەتێر نابن، چڵێسێك لەبارەی زانینەوە کە تێر نابێت لێی،وە چڵێسێکی کەش کە لەبارەی دنیاوە تێر نابێت لێی} لەراستیدا یەکەمیان چاکەومەترسی کەمە، دووهەمیان زۆر لەمەترسیدایە، چونکە دنیا زۆر زوو مرۆڤ فریو دەدات،چونکە مرۆڤ لەناخی خۆیدا وایە کەزوو لەخۆی بایی دەبێت، کاتێك کە خۆی بینی بێنیازەو خاوەن دەسەڵاتو ماڵو سامانە. جا پەروەردگاری داناو میهرەبان بەزەیی بەو مرۆڤە سەرکەشەدا دێتەوەو لە پاشەڕۆژ دەیترسێنێت بەڵکو بیربکاتەوەو پاشەڕۆژی خۆی خراپ نەکاتو دەفەرموێ:

(٨) بەڕاستی تەنها بۆلای پەروەردگاری تۆیە گەڕاندنەوە هەرچۆن ببیو هەرچی بکەیتو هەر چیت هەبێت هەردەبێ بگەڕێیتەوە بەردەم دادگای خواو پاداشتو تۆڵەی کردارەکانی خۆت وەرگریت، جا هەر لە پێڕی ئەو جۆرە مرۆڤە ناسوپاسانەدا کەسانێك هەن کە ڕێگای خواپەرستیو بەندایەتیش لە خەڵك دەگرنو دەبنە کۆسپ لە ڕێگای بڵاوکردنەوەی ئاینی خواداو دۆستانی خوا ئازاردەدەن وەك دەفەرموێ:

(٩) ئایا دیت ئەو کەسەی کە بەرگری دەکات،

(١٠) لەبەندەیەکی ﷲ ئەو کاتەی کە نوێژی دەکات، واتە بۆچی دەبێت ئەوەندە تاوانبارو ستەمکارو نەفام بێت زیاتر هەڕەشەی لێ دەکاتو دەفەرموێ:

(١١) دەی پێم بڵێ ئەو بەندە لەسەر ڕێگای ڕاست بێتو کاری ڕاست ئەنجام بدات،

(١٢) یان فەرمان بدات بە پارێزکاریو لەخواترسان، تۆ ئەی ستەمکاری نەفام هەڕەشەی لێدەکەیتو ڕێگای بەندایەتی لێدەگریت؟!

(١٣) پێم بڵێ ئەگەر ئەو بێباوەڕ بوایەو پشتی بکردایە ئایین تۆ ئاوەها لەگەڵیدا دەجوڵایتەوە؟ ئاشکرایە ئەگەر لەو مرۆڤە بێباوەڕو خوانەناسان بوایە ئەو ئێشو ئازارەی بۆ دروست نەدەکرد، بۆیە ﷲ زیاتر هەڕەشەی لێدەکاتو دەفەرموێ:

(١٤) ئایا نازانێت کە خوا چاوی لێیەتیو ئاگای لە هەموو هەڵسوکەوتێکی هەیەو دەزانێت دژمنانی چی لەگەڵ دۆستانی دەکەن واتە: بۆ کوێ دەچنو چی دەکەن، هەر دەبێت بگەڕێنەوە بۆ لای ئێمەو ئێمەیش چاومان لێیەتی چی دەکەن. بۆیە دەفەرموێ:

(١٥) نەکەن شتی ئاوەهاو بگەڕێنەوەو تەوبەی لێ بکەن بەڕاستی ئەگەر واز لەو خراپەکاریو تاوانە نەهێنێت با دڵنیابێت کەبەتوندی لەناوچاوانی دەدەنو بەرەو دۆزەخ ڕایدەکێشن، کام ناوچاوان؟

(١٦) ناوچاوێکی درۆزنی تاوانبار.

(١٧) جا با ئەو بانگ بکاتە یارو دۆستو هاونیشەکانی، چی دەتوانێت با بیکات بێ منەت بێت.

(١٨) بەم زوانە ئێمەیش بانگ دەکەینە دەرگاوانی دۆزەخ بۆی، جا ئەو کاتە دەزانێت کامان بەهێزین.

ئیبنو عەباس دەڵێت: جارێکیان پێغەمبەری خوا ﷺ لەلای مەقامدا (جێگای ئیبراهیم) نوێژی دەکردو ئەبوجەهل بەلایدا تێپەڕیو وتی: ئەی محمد مەگەر من پێم نەوتیت نەیەیتە ئەم جێگایە، پێغەمبەری خوا ﷺ بەتوندی وەڵامی دایەوەو هەڕەشەی لێکرد، جا ئەویش وتی: ئەی محمد تۆ بەچی هەڕەشەم لێدەکەیت؟ ئاگاداربە من لە هەموو خەڵکی ئەو شیوە هاوڕێو هاونیشم زۆرترە!

ئینجا ﷲ ئەم ئایەتەی ناردەخوارەوە ﴿دەی با بانگ بکاتە هاونیشانانی خۆی. ئێمەش بانگ دەکەینە دەرگاوانی دۆزەخ بۆی﴾،

ئیبنو عەباس وتی: ئەگەر بانگی بکردایە هاونیشەکانی بەڕاستی فریشتەکانی سزا هەر لەو کاتەدا بەسەریاندا دەداو لەناویان دەبرد. ئینجا ﷲ بە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ:

(١٩) نەکەیو بەگوێی نەکەیت لە بەندایەتی ﷲداو پاشەکشە نەکەیت، جا لە هەر شوێنێکیشدا دەتەوێت نوێژ بکەو مەترسە لێی، خوا یارمەتیدەرو پارێزگارتە، نوێژبکەو لە خواوە خۆت نزیك بکەرەوە،

مەبەست لە وشەی (سوجدە) نوێژە، بەڵام بەناو بەشێکیەوە نابراوە کە زۆر گرنگەو کاتی زۆر نزیکبوونەوەی بەندەیە لە ﷲوە، واتە دژمنان دەیانەوێ تۆ لە خواپەرستی دووربخەنەوە، جا تۆ زیاتر خۆت نزیك بکەرەوە، هەر لەم بارەوە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ/مسلم/ نزیکترین کاتی بەندە لە پەروەردگاری خۆیەوە ئەو کاتەیە کە لە سوجدەدایە دەی پاڕانەوەی زۆر بکەن لەو کاتەدا} سوننەتە پاش خوێندنی ئەم ئایەتە سوجدە ببرێت وەکو لە سەرەتای سورەتی (الانشقاق)دا باسمان کرد، جابەچاکی دەزانم لێرەدا ژمارەی سوجدەکانی قورئانو سورەتەکانیو شوێنی سوجدە بردنەکان باس بکەم تائیتر پێویست نەکات بەباس کردنیان، لەپانزە جێگای قورئاندا سوجدەبردن سونەتە، ئەمەش جێگاکانیەتی لەگەڵ ناوی سورەتەکەدا: {عَنْ إبن مسعود أَنَّ النَّبِي ﷺ قَرَأَ (وَالنَجم) فَسَجَدَ فِيهَا، وسَجَدَ مَنْ كَانَ مَعَهُ غَيْرَ أَنَّ شَيْخاً مِنْ قُرَيشْ أَخَذَ كَفاً مِنْ حَصَى، أَوْ تُرابٍ فَرَفَعَهُ إِلَى جَبْهَتِهِ، وَقَالَ: يَكْفِينِي هَذَا، قَالَ عَبْدالله: فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ بَعْدُ قُتِلَ كَافِراً/ متفق عليه }

لە عەبدوڵای کوڕی مەسعودەوە رضي الله عنه هاتوە، کە پێغەمبەر ﷺ سورتی (النجم)ی خوێندەوە، لە کۆتاییەوە سوجدەی بردوە، هەر کەسێکی لەگەڵ دابو سوجدەی برد بێجگە لە پیرێکی قورەیش، کە پڕ مشتێ وردە بەرد یان خۆڵی هەڵگرتو بردیەوە لای ناوچاوانیو وتی: ئەوەندە بەسە بۆ من، عەبدوڵا وتی: بەڕاستی ئەو کابرایەم دی لە پاشدا بەکافری کوژرا} .

بەڵێ (١٥) شوێن هەیە لە قورئان دا سوننەتە سوجدەیان تێدا ببردرێت.

١ــ کۆتایی سورەتی(الأعراف) لەکاتی خوێندنی(وَٱذۡكُر رَّبَّكَ فِي نَفۡسِكَ تَضَرُّعٗا وَخِيفَةٗ وَدُونَ ٱلۡجَهۡرِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ وَلَا تَكُن

مِّنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسۡجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾).

٢ـ له ئایەتی پانزەی سورەتی(الرعد) له كاتی خوێندنی(وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ طَوۡعٗا وَكَرۡهٗا وَظِلَٰلُهُم بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ ۩ ﴿١٥﴾)

٣. لەسورەتی (النحل) لەكاتی خوێندنی(وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ﴿٥٠﴾).

٤ـ له سورەتی (الإسراء) له كاتی خوێندنی (إِذَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ يَخِرُّونَ لِلۡأَذۡقَانِ سُجَّدٗا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبۡحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعۡدُ رَبِّنَا لَمَفۡعُولٗا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلۡأَذۡقَانِ يَبۡكُونَ وَيَزِيدُهُمۡ خُشُوعٗا ﴿١٠٩﴾).

٥ـ له سورەتی (مريم) له كاتی خوێندنی (إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُ ٱلرَّحۡمَٰنِ خَرُّواْۤ سُجَّدٗاۤ وَبُكِيّٗا).

٦ـ له سورەتی (الحج) له كاتی خوێندنی (أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسۡجُدُ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلۡجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٞ مِّنَ ٱلنَّاسِۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيۡهِ ٱلۡعَذَابُۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكۡرِمٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يَشَآءُ) ١٨.

٧ـ لەسورەتی (الحج) له كاتی خوێندنی (يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱرۡكَعُواْ وَٱسۡجُدُواْۤ وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٧٧﴾).

٨ ـ له ئایەتی شەستی سورەتی (الفرقان) له كاتی خوێندنی (وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسۡجُدُواْۤ لِلرَّحۡمَٰنِ قَالُواْ وَمَا ٱلرَّحۡمَٰنُ أَنَسۡجُدُ لِمَا تَأۡمُرُنَا وَزَادَهُمۡ نُفُورٗا).

٩ـ له سورەتی (النمل) له كاتی خوێندنی (أَلَّا يَسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٢٦﴾) ٢٦.

١٠ـ له سورەتی (السجده) یان (الم تنزيل) له كاتی خوێندنی (إِنَّمَا يُؤۡمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُواْ بِهَا خَرُّواْۤ سُجَّدٗاۤ وَسَبَّحُواْ بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿١٥﴾).

١١ـ له سورەتی (ص) له كاتی خوێندنی (قَالَ لَقَدۡ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعۡجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦۖ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡخُلَطَآءِ لَيَبۡغِي بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَقَلِيلٞ مَّا هُمۡۗ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّٰهُ فَٱسۡتَغۡفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّۤ رَاكِعٗاۤ وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾).

١٢ـ له سورەتی (حم السجدة) له كاتی خوێندنی (وَمِنۡ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيۡلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُۚ لَا تَسۡجُدُواْ لِلشَّمۡسِ وَلَا لِلۡقَمَرِ وَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمۡ إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ ﴿٣٧﴾ (يان) فَإِنِ ٱسۡتَكۡبَرُواْ فَٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمۡ لَا يَسۡـَٔمُونَۤ ﴿٣٨﴾)

١٣ـ له كۆتایی سورەتی (النجم) .﴿ فَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ وَٱعۡبُدُواْ ۩ ﴿٦٢﴾ ﴾

١٤ـ له ئایەتی بیستویەكی سورەتی (الإنشقاق) ﴿وَإِذَا قُرِئَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقُرۡءَانُ لَا يَسۡجُدُونَۤ ﴿٢١﴾﴾.

١٥ـ له سورەتی (العلق) لەكاتی خوێندنی ﴿وَٱسۡجُدۡ وَٱقۡتَرِب ﴾.

ئەم پانزە شوێنە سوننەتە هەركاتێ كابرا خوێندی سوجدە ببات، بەڵام ئەگەر له نوێژدا بو بۆ سوجدەی(ص) سوجدە نەبات، چونكە سوننەتێكی دوپات كراوە(غير المؤكدة) نیە والله أعلم.

٩٧ سورەتی قەدر ٥

سورەتی قەدر كە پێنج ئایەتە، نەوەدو حەفتەمین سورەتی قورئانە، هەندێ لە زانایان پێیان وایە لە مەكەدا هاتوەتە خوارەوە، هەندێكیش دەڵێن ئەم سورەتە باسی عیبادەتی شەوی قەدر دەكات كە لە مانگی رەمەزاندایە كەواتە لە مەدینە پاش واجب بونی رۆژوی رەمەزان دابەزیوە واتە پاش سورەتی (موتەفیفین)و پێش سورەتی (بەقەرە) دابەزیوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ بەڕاستی ئێمە قورئانمان ناردوەتە خوارەوە لە شەوی قەدردا. وشەی (قدر) بە مانای بەرێزو بەفەرە یان بە مانای ئەندازەگیریو بڕیاردانە، كە هەردوو ماناكەی ڕاستە هەم شەوێكی بەنرخو بەفەرو پیرۆزە، چونكە قورئانی پیرۆزی تێدا هاتوەتەخوارەوە كە مایەی خۆشبەختی مرۆڤە لە هەردوو ژیاندا ئەگەر پەیرەوی بكات، هەم لەم شەوەدا هەمو ساڵێك خوای داناو بەئاگاو بەدەسەڵات ڕۆزیو ژیانو چۆنیەتی هەڵسوكەوتو ڕووداوو بەسەرهاتەكانی هەر مرۆڤێك دیاری دەكاتو بە فریشتەی مەئموری دەسپێرێت، بەڕاستی هەردوو بەڵگەی زانایيو توانایيو ئاگایی بێسنوری خوایە، جا شایستەیە كە مرۆڤ ئەو شەوە بناسێت ئەوەتە اللّٰه دەفەرموێ:

سُورَةُ القَدۡرِ ٩٧ — ٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ ﴿٢﴾ لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ خَيۡرٞ مِّنۡ أَلۡفِ شَهۡرٖ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذۡنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمۡرٖ ﴿٤﴾ سَلَٰمٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطۡلَعِ ٱلۡفَجۡرِ ﴿٥﴾

سُورَةُ البَيِّنَةِ ٩٨ — ٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَمۡ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٞ مِّنَ ٱللَّهِ يَتۡلُواْ صُحُفٗا مُّطَهَّرَةٗ ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٞ قَيِّمَةٞ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ شَرُّ ٱلۡبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ خَيۡرُ ٱلۡبَرِيَّةِ ﴿٧﴾

﴿٢﴾ کێ و چی تۆی ئاگادارکردوەتەوە کە شەوی قەدر چیە؟ واتە، تۆ نازانیت بۆیە خوێ ڕۆشنی دەکاتەوەو دەفەرموێ:

﴿٣﴾ شەوی قەدر خێرو بەفەرترە لە هەزار مانگ کە ئەو شەوەی تێدا نەبێتو بەندایەتیو چاکەی ئەو شەوە بە هەزار مانگ دادەنرێت

واتە: هەشتاوسێ ساڵو چوار مانگ، بەم شێوەیە ﷲ ئەگەر چی تەمەنی ئەم ئوممەتەی کەم کردوە، بەڵام بەو شەوە چاکەی تەمەن درێژەکانی پێ بەخشیوە (لە ﷲبەزیادبێت) پێغەمبەرمان ﷺدەفەرموێ: {مَن قَامَ لَيلَةَ القدرِ إيماناً واحتساباً غُفِرَ لَهُ مَاتقدّم من ذَنبِهِ /متفق عليه/ هەر کەسێك شەوی (قەدر) نەخەوێتو باوەڕی بە ﷲ هەبێتو تەنها چاوەڕانی پاداشت لەو بکات، چاوپۆشی دەکرێت لە هەمو تاوانێکی کە لە پێش ئەو شەوەدا کردویەتی}

جا تەماشای ئەو بەخششە گەورەی ﷲ بکەن لەو شەوەدا هەم چاکەی زیاتر لە هەشتاوسێ ساڵی بۆ دەنوسرێتو هەم چاوپۆشی لە هەمو تاوانەکانی پێشوی دەکرێت، ئەو شەوە یەکێکە لە شەوە تاقەکانی دەهەمی کۆتایی ڕەمەزان بەتایبەت شەوی بیستو حەوتەم،

معاوییەی کوڕی ئەوبوسوفیان دەڵێت: پێغەمبەر ﷺسەبارەت بە شەوی قەدر فەرموێ: {لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ/ابوداود، صحححه الألباني/ شەوی قەدر شەوی بیستو حەوتەمە}

﴿٤﴾ زۆرێك لە فریشتەکانو جبرەئیل لەو شەوەدا دادەبەزنە سەر زەویو خێرو فەرێکی زۆر لەگەڵ خۆیاندا دەهێنن. وشەی (روح) واتە جبرەئیل، وە هەندێکی تر دەڵێن: (روح) فریشتەیەکی ترە وەکو لە سورەتی (النباء)دا هاتوە، بەڵێ ئەم فریشتانە دادەبەزن، بەڵام بۆ جێ بەجێکردنی فەرمانی ﷲ وەك دەفەرموێ: ئەو دابەزینە بەهۆی ماوە پێدانی پەروەردگاری خۆیانەوەیەو هەمو کاروبارێکیان پێ سپێردراوە، دەشگونجێت ﴿مِّن كُلِّ أَمۡرٖ﴾ پەیوەندی بە ﴿سَلَٰمٌ هِيَ﴾وە هەبێت واتە: ئەو شەوە بێ زیانەو هیچ شتێکی خراپی تێدا ڕوونادات. هەتا ڕووناکی بەیانی پەیدادەبێتو نوێژ دەبێت، دەشگونجێت بەم شێوەیە مانای بکەین ﴿هِيَ حَتَّىٰ مَطۡلَعِ ٱلۡفَجۡرِ﴾ ئەو شەوە کاتەکەی تا نوێژی بەیانیە. یان ،

﴿٥﴾ ئەمنو ئاسایشو خێرو بەرەکەتە ئەو شەوە هەتا ئەو کاتەی نوێژی بەیانی دەبێت، ئەم مانایانە هەمویان نزیکن لەیەکەوەو گرنگ ئەوەیە کە بەندایەتی ئەو شەوە ئەو خێرە گەورەی هەیەو شەوێکی هێمنو ئاسودەیەو هیچ شتێکی خراپی تێدا ڕوونادات، وەبەهۆی دابەزینی ئەو هەمو فریشتە بەڕێزانەوە کاروباری ساڵی ئایندەی خەڵکی بە مەئموری تایبەتی خۆی دەدرێتو مەئمورەکان دەزانن کە ئەو کەسە تا ساڵێکی تر شەوی (قەدر) چی کردارێك دەکاتو چی پێدەدرێتو چی لەو کەمدەکاتو چی بەسەردێت، وە بەندایەتی ئەم شەوە دەبێت بەهۆی چاوپۆشی خوای میهرەبان لە تاوانی بەندایەتیکەرەکە، جا هەرکەس نەیتوانی بەچاکی کەڵك لەو شەوە بەنرخە وەرگرێت بەراستی خەیرو بەرەکەتێکی گەورەی ئاوای لەدەستچوە کە بۆهیچ کەس جگە لە موجاهید نارەخسێت، ئەویش بەهۆی ئەوەی کە پێغەمبەرمان ﷺدەفەرموێ: {مَوقفُ ساعةٍ في سَبيلِ اللهِ خَيرٌ مِن قيامِ لَيلَةِ القَدرِ عَندَ الحَجَرِ الأَسودِ/ ابن حبان، صححه الألباني/ خۆگری کاتێك لە جیهاد لە پێناو ﷲ دا زۆر چاکترە لە شەو نوێژی شەوی قەدر لە لای بەردەڕەشەکەی کەعبەدا}. ﷲ لە تاوانی منو ئێوەی موسڵمانیش خۆشبێت -ئامین-.

سورەتی بەیینە ٩٨ — ٨

سورەتی بەیینە لای زۆربەی زانایان لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، هەشت ئایەتە، نەوەدو هەشتەمین سورەتی قورئانە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین سەدویەکەمین سورەتە کە پاش سورەتی (الطلاق) و پێش (الحشر) دابەزیوە، هەروەها بە سورەتی (المنفکين، لم يكن، البرية)یش ناوبراوە. ئەنەسی کوڕی مالیك دەڵێت: پێغەمبەری خوا ﷺ بە ئوبەی کوڕی کەعبی فەرمو: {إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ لَمْ يَكُنْ

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ قَالَ وَسَمَّانِي قَالَ نَعَمْ فَبَكَى /متفق عليه/

بەڕاستی اللّٰه فەرمانی پێکردوم کە بخوێنم بەسەرتا ﴿لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئوبەی وتی: ئایا خوا ناوی بردم بۆت؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: بەڵێ، جا ئوبەی گریا}.

بەناوی اللّٰهی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) بێباوەڕان لەوانەی کە پەڕاویان پێدراوە (گاورو جولەکە)و لە بت پەرستان لەخوانەناسیوبت پەرستی وازیان نەهێنا تا ئەو کاتەی کە بەڵگەی ڕوونو ئاشکرایان دێتەلا.

(٢) پێغەمبەرێکە کە لەلایەن خواوەبۆیان ڕەوانەکراوە کە محمدی کوڕی عەبدوڵایە کە هەر لە زاتی خۆیدا بەڵگەی ڕوون هەبو لەسەر ڕاستیو دروستیو پەیڕەوانی پەڕاوانی پێشو وەکو کوڕی خۆیان دەیانناسیو هەڕەشەشیان لە بت پەرستان دەکردو دەیانوت: کاتێك ئەو هات ئێمە پەیڕەوی دەکەینو ئێوە لەناودەبەینو بت پەرستانی مەکەیش ڕاستیو دەستو دەمپاکی ئەویان لە مانگی چواردە لەلا ڕۆشنتربو ناویان نابو (محمد الامین/ موحەممەدی دەستو دەمپاك) واتە: هەر زاتی ئەو پێغەمبەرە ﷺ بەڕێزە بەڵگەیەکی ڕون بو لەلای هەمویان، کەئێستایش قسەی پەروەردگاری جیهانیان بۆ دەکاتو چەندین پەڕەی پاکۆکراوە لە شتی زیادەو بێ ناوەڕۆك دەخوێنێتەوە بەسەریاندا،

- بەڵکو لەناو ئەو پەڕە پاکۆکراوەدا چەندین باسو فەرمانی ڕاستو دروستو بەنرخی تێدایە، چونکە لەلایەن خواوە هاتوە، بەڕاستی ڕەوشتو بەڵگەکانی ڕاستی پێغەمبەر ﷺ ئەوەندە ڕون بون خاوەن پەڕاوان هەمویان یەکدەنگ بون لەسەر پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرمان ﷺ، بەڵام پاش ئەوەی کەفەرمانی پێغەمبەرایەتی بۆهاتو فەرمانی خوای بەوان گەیاند ڕژدیو ڕقو قین وای لێکردن کە دژایەتی بکەنو خۆیان بەدرۆ بخەنەوە لێرەش دەفەرموێ:

(٤) جا ئەوانەی کە پەڕاویان پێدرابو بەش بەش نەبون هەتا بەڵگەی ڕوونو ئاشکرا هاتەلایان کە محمدﷺ بو، واتە وەك وتمان لەپێشدا یەکدەنگبون کەپێغەمبەرێك دێتو ئێمە پەیڕەوی دەکەین بەڵام کاتێ هاتوبەچاکیش دەیان ناسی هەریەکەیان بەشێوەیەك دژایەتیان دەکردو باوەڕیان پێ نەکرد، جا خوا دەفەرموێ:

(٥) خۆ ئەمانە ئەمریان پێ نەکرابو مەگەر تەنها بەوەی کە بەندایەتی خوا بکەن بەشێوەیەکی پاڵفتەییو دڵسۆزانەو خۆیان یەکلا بکەنەوە بۆ ئەوزاتە بەگوێرەی ئەو یاساو بەرنامەیەی کە بۆیان هاتوەو لادەن لە هەمو ڕێبازێکو تەنها ڕێبازی خوا بگرنەبەر، وە نوێژ بە ڕێكوپێکی ئەنجام بدەنو زەکات بدەت، وەئەوەی کە باسکرا (لە بەندایەتی بێ غەڵ و غەشو دورکەوتنەوە لە هەمو ڕێبازو ڕێچکەکان بێجگە لە ڕێبازی خواو ئەنجامدانی نوێژو زەکاتدان) ئەوەیە ئاینی ڕاستو دروستو بەنرخ، ئینجا باسی سزاو پاداشتی بێباوەڕان دەکاتو دەفەرموێ:

(٦) بێگومان ئەوکەسانەی کە بێباوەڕبون لە پەڕاوداراننو لە بت پەرستان لەناو ئاگری دۆزەخدان بۆ هەمیشەیی، ئەوانە پیسترین دروستکراوی خودان، چونکە هەمو دروستکراوێکی پەروەردگار بێجگە لە مرۆڤ لەو یاسایەی کەبۆی دانراوە تێناپەڕێت، بەڵام مرۆڤی بێباوەڕ لە هەمو سنورێك تێدەپەڕێتو هەمو ئیشێکی ناپاكو نادروست ئەنجام دەدات کە گەورەترینیان بێباوەڕیە بەخواو بە پێغەمبەران، وەکو لە سورەتی ئەنفال دا دەفەرموێ: ﴿بەبێگومان خراپترینی ئەوانەی کەبەم سەر زەوییەدا دەڕۆن ئەو کەڕو لاڵەن کەفامی هیچ ناکەن﴾ وە لە سورەتی ئەعراف دا دەفەرموێ: ﴿ئەوانە وەك چوارپێ وان بەڵکو سەرلێ شێواوترن، ئەوانە هەرخۆیان بێ ئاگان﴾. ئینجا اللّٰه سەبارەت بە باوەڕدران دەفەرموێ:

(٧) بەڕاستی ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو کرداری چاکیان ئەنجامداوە، ئەوانە باشترین دروستکراوی خودان، کۆمەڵێك لەزانایان ئەم ئایەتە دەکەن بە بەڵگە لەسەر ڕێزو گەورەیی مرۆڤی باوەڕدار بەسەر فریشتەکاندا، منیش ئەم ڕایەم بەلاوە نزیکترە، ئەگەرچی فریشتە هەرگیز تاوان ناکات چونکە وا دروستکراوە بەڵام باوەڕداران بە دژایەتی نەفسو شەیتانو زەحمەتدانی خۆیان بەندایەتی خودا دەکەن، کەواتە دەبێت پاداشتیان زیاتر بێتو پاداشتی زیادەیش زۆرجار دەبێت بە بەڵگە لەسەر پلەی بەرزتر (وە هەر خوا زانایە).

پێغەمبەرمان ﷺ جارێکیان بۆ یارەکانی باسکرد کە: لەپاش ئەوان کەسانێك دێن کە چاکەی هەریەك لەوان بە چاکەی پەنجا کەس دەنوسرێت، یارەکان وتیان: پەنجا کەس لە ئێمە یان لەخۆیان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: پەنجا کەس لە ئێوە چونکە ئێوە یارمەتیدەرتان هەیە لەسەر چاکە بەڵام ئەوان یارمەتیدەریان نیە. (ئەبوداودو ترمزیو ئیبنوماجە) ئەمەیان هێناوە. جا باسی پاداشتی باوەڕداران دەکاتو دەفەرموێ:

(٨) پاداشتی ئەوان لەلای پەروەردگاری خۆیان بەهەشتانێکە کە جێگای دانیشتنەو لەژێر ئەو بەهەشتانەدا چەندین جۆگا دەڕوات، وەکو لە سورەتی (محمد)دا فەرموی چوار جۆگەن، وە بۆ هەمیشە لەناو ئەو بەهەشتانەدا دەمێننەوەو هەرگیز دەرناچن

جَزَآؤُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ رَبَّهُۥ ﴿٨﴾

سُورَةُ الزَّلزَلَة ٩٩ - ٨

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخۡرَجَتِ ٱلۡأَرۡضُ أَثۡقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلۡإِنسَٰنُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوۡمَئِذٖ تُحَدِّثُ أَخۡبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوۡحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوۡمَئِذٖ يَصۡدُرُ ٱلنَّاسُ أَشۡتَاتٗا لِّيُرَوۡاْ أَعۡمَٰلَهُمۡ ﴿٦﴾ فَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ خَيۡرٗا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ شَرّٗا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

سُورَةُ العَادِيَات ١٠٠ - ١١

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ضَبۡحٗا ﴿١﴾ فَٱلۡمُورِيَٰتِ قَدۡحٗا ﴿٢﴾ فَٱلۡمُغِيرَٰتِ صُبۡحٗا ﴿٣﴾ فَأَثَرۡنَ بِهِۦ نَقۡعٗا ﴿٤﴾ فَوَسَطۡنَ بِهِۦ جَمۡعًا ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٞ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلۡخَيۡرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ ۞أَفَلَا يَعۡلَمُ إِذَا بُعۡثِرَ مَا فِي ٱلۡقُبُورِ ﴿٩﴾

لێی، خوا ڕازیە لێیانو ئەوانیش ئەوەندە حاڵیان خۆشەو لە شوێنو جێگای چاکدان ڕازین لە پەروەردگاریان کە ئەو هەمو نیعمەتەی پێداون، جا ئا ئەم هەمو خەڵاتو بەخشینو ڕێزە گەورە بۆ ئەو خاوەن باوەڕەیە کە لە پەروەردگاری خۆی ترساوە واتە: بەندەی ڕاستەقینە دوو شت پاڵی پێوەدەنێت بۆ چاکەکردن **یەکەم**: بەتەمای لێخۆشبونی ﷲ یە. **دووەم**: لێی دەترسێت وەك لە سورەتی سەجدە ئایەتی شانزە دا دەفەرموێ: ﴿بەندایەتی پەروەردگاری خۆیان دەکەن کەدەترسنو هیواداریشن،وە لەوەیش کە پێمان داون دەبەخشن﴾.

سورەتی زەلزەلە ٩٩ - ٨

سورەتی زەلزەلە لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، هەشت ئایەتە، نەوەدو نۆهەمین سورەتی قورئانە هەندێك لەزانایان پێیان وایە ئەم سورەتە لە مەدینەدا دابەزیوە، جا لەسەر ئەمە بەگوێرەی دابەزینی نەوەدو چوارەمین سورەتە کە پاش سورەتی (**النساء**) و پیش (**الحدید**) دابەزیوە.

پێغەمبەر ﷺ وئەم سورەتە بە نیوەی قورئان دادەنێت دەفەرموێ: {إِذَا زُلْزِلَتْ تَعْدِلُ نِصْفَ الْقُرْآنِ /الترمذي، صحيح الالباني/ سورەتی زەلزەلە بەرامبەری نیوەی قورئانە}

بەناوی ﷲی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ هەر کاتێك زەوی زۆر بەپەلەو بەتوندی جوڵێنرا

﴿٢﴾ جا زەوی تەواوی بارە گرانەکانی دەر کرد وەك پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { تَقِيءُ الْأَرْضُ أَفْلَاذَ كَبِدِهَا أَمْثَالَ الْأُسْطُوَانِ مِنْ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ فَيَجِيءُ الْقَاتِلُ فَيَقُولُ فِي هَذَا قَتَلْتُ وَيَجِيءُ الْقَاطِعُ فَيَقُولُ فِي هَذَا قَطَعْتُ رَحِمِي وَيَجِيءُ السَّارِقُ فَيَقُولُ فِي هَذَا قُطِعَتْ يَدِي ثُمَّ يَدَعُونَهُ فَلَا يَأْخُذُونَ مِنْهُ شَيْئًا/مسلم وغيره/ زەوی هەموخەزانەکانی خۆی فڕە دەداتە دەرەوە وەك پایە و کۆڵەکەکانی خانو لە زێڕو لەزیو ئەوسا بکوژدێتو دەیبینێو دەڵێت: لەسەر ئەمە من کوشتم، وەپەیوەندی بچڕانی خزمان دێت،جا دەڵێت:لەسەرئەمە من پەیوەندی خزمایەتیم بچڕی، وەدزدێت ودەڵێت: لەسەر ئەمە دەستم بڕا، پاشان بانگ دەکرێن بەڵام هیچی لێ وەرناگرن}.

﴿٣﴾ جا مرۆڤ دەڵێت: ئەمە چی بووە بۆوادەکات؟ هەرچەند وشەی مرۆڤ گشتیە بەڵام مەبەست تایبەتکراوە (**عام مخصوص**) چونکە باوەڕداران بەو شێوە ناپەشۆکێن بەڵکو دەڵێن: ﴿ئەوە بەڵێنی خوای بەخشندەیەو ڕاستیانکرد ڕەوانەکراوەکان﴾ (یس/٥٢.واتە ئەمانە لەدنیادا ڕودەدەن، ئینجا دەفەرموێ:

﴿٤﴾ ئا لەو ڕۆژەدا زەوی بەسەرهاتەکانی خۆی باسدەکات، جادەگونجێت هەربە قسە ئەو دەنگوباسە بۆ خەڵك باسبکات یان بە ڕوداوەگرنگو پەر مەترسیەکانی خەڵکی تێدەگەیەنێت کە چی بوە، وەدەشگونجێت لێرە بەدواوە پاش زیندوبونەوەبێت کە لەو ڕۆژەدا زەوی هەرچی هەواڵێکی لەلایە باسی دەکاتو کەس ناتوانێت لە قسەی خۆی حاشابکات، واتە زەوی تەواوی دەنگەکان کۆدەکاتەوەو هیچی تێکەڵاو بە هیچی نابێت، بۆ نمونە لە ڕۆژانی حەجدا بە ملیۆنەها حاجی هەریەك داوای شتانێك دەکەنو بە سەدەها دەنگو سەدەها زمانو لە مەیدانی عەرەفاتو موزدەلیفەو شوێنی ڕەجم دا هەموی نرکەی دێت، بەڵام یەك قسە تێکەڵاوی قسەیەکی تر نابێتو هەریەکەی لە بۆرییەکی تایبەتیەوە دەردەچێتو بەو شێوەیە دەمێنێتەوە تا ڕۆژی دوایی، جا ئەو کاتە کە کاتی دادگای کردنی مرۆڤە زەوی وەکو باقی دروستکراوەکانی خوا دێتە قسەو هەمو دەنگو باسەکانی سەری دەگێڕێتەوە، جا پێویستە مرۆڤی خاوەن باوەڕ ئاگای لە زمانی بێتو قسەی وانەکات لەو کاتەدا شەرمەندە ببێت، چونکە زەوی ناتوانێت هیچی بشارێتەوە وەك دەفەرموێ:

﴿٥﴾ چونکە بێگومان خوای تۆ نیگای کردووەتە لای و فەرمانی پێداوە بە هەڵگرتنی هەواڵەکانو خستنەدەرەوەی مردووەکانو پاشان بڵاوکردنەوەی دەنگوباسەکەیان، ئینجا دەفەرموێ:

(٦) لەو ڕۆژەدا خەڵك بەشێوەی جیاجیا دەردەچێت هەندێك چاكەو هەندێك خراپەو هەندێكیش لەو نێوانەدایە تا بچن و كردارەكانی خۆیان ببین.

(٦) ئەوسا هەركەس بە ئەندازەی زەرەیەك چاكە بكات لە دنیادا لەوێ دەیبینێتەوەو پاداشتی وەرگرێتەوە ئەگەر بە شتی تر بەتاڵی نەكردبێتەوە.

(٧) خۆ هەركەسێكیش بە ئەندازەی زەرەیەك خراپەی كردبێت دەیبینێتەوەو سزای وەردەگرێت، ئەگەر چاوپۆشی لێ نەكرابێت. لەبارەی زەكاتی چارەوێ و كەرەوە پرسیار لە پێغەمبەرﷺ كرا فەرموێ:{ الْخَيْلُ لِرَجُلٍ أَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ وَعَلَى رَجُلٍ وِزْرٌ فَأَمَّا الَّذِي لَهُ أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَطَالَ بِهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ فَمَا أَصَابَتْ فِي طِيَلِهَا ذَلِكَ مِنْ الْمَرْجِ أَوْ الرَّوْضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٍ وَلَوْ أَنَّهُ انْقَطَعَ طِيَلُهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ كَانَتْ آثَارُهَا وَأَرْوَاثُهَا حَسَنَاتٍ لَهُ وَلَوْ أَنَّهَا مَرَّتْ بِنَهَرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَمْ يُرِدْ أَنْ يَسْقِيَ كَانَ ذَلِكَ حَسَنَاتٍ لَهُ فَهِيَ لِذَلِكَ أَجْرٌ وَرَجُلٌ رَبَطَهَا تَغَنِّيًا وَتَعَفُّفًا ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِي رِقَابِهَا وَلَا ظُهُورِهَا فَهِيَ لِذَلِكَ سِتْرٌ وَرَجُلٌ رَبَطَهَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَنِوَاءً لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فَهِيَ عَلَى ذَلِكَ وِزْرٌ وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْحُمُرِ فَقَالَ مَا أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهَا شَيْءٌ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْجَامِعَةُ الْفَاذَّةُ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ/ متفق عليه/ چارەوێی سیانن ئەو بۆ هەندێ كەس پاداشتەو بۆ هەندێ داپۆشەرەو بۆ هەندێ تاوانە، جا ئەوەی كە ئەو دەبێ بە پاداشت بۆی ئەو پیاوەیە كە بۆ جیهاد ڕاگیری دەكات جاماوەیەكی زۆرلە لەوەرگەو باخچەدا بەخێوی دەكات، ئەمە هیچ شتێك ناخوات لەو لەوەرگەوباخچەیە مەگەر اللّٰه بۆی بە پاداشت بنوسێت، جا ئەگەر لەولەوەرگادا پەتەكەی ببچڕێت و بڕوات ئەگەر بەرزاییەك، یان زیاتریش ببڕێت بۆ هەموو بەرزایەوجێ سمەوتەرسەكەی چاكەی بۆ دەنوسرێت، جائەگەر بە ڕووبارێكدابڕواو ئاوی لێ بخوات بەبێ ئەوەی كەخۆی مەبەستی ئاودانی بێت چاكە گەلێكی بۆ هەیە ، ئەوەی كە داپۆشەرەبۆی ئەوە ئەو پیاوەیە، كە ئەو چارەوێی بۆ بەخشندەیی و ئیشی جوانەو مافی پشتی وسكی لە بیر ناچێتەوە، واتە: چاكەی پێدەكات بۆ خەڵك لە بارو لە سواریی و لە تەنگانەو خۆشی دا، ئەوەی كە تاوانە ئەو كەسەیە، كە چارەوێی بۆ خراپی و لوت بەرزی و خۆپیشاندانە بە خەڵك ئەوە ئەوەیە، كە ئەبێ بە تاوان لەسەرخاوەنەكەی، وتیان: ئەی گوێدرێژ ئەی پێغەمبەری خواﷺ؟ فەرموێ: خوا لەو بارەیەوە هیچی بۆ نەناردوم، بێجگە لەم ئایەتە گشتیە كەم وێنەیە، ﴿ئەوسا هەر كەسێك بە ئەندازەی گەردیلەیەك چاكە بكات، پاداشتەكەی دەبینێ، وە هەر كەسێكیش بەئەندازەی گەردیلەیەك خراپە بكات سزاكەی دەبینێ﴾ وشەی زەرە بە مێرولەی سوری ورد دەڵێن وە هەم بەو شتە وردانە دەڵێن: كە كاتێك ڕۆژ لە دەلاقەیەكەوە دەچێتەناو ژورێكی تاریكەوە شتی وردی تێدا دەبینرێت یان ئەو شتە زۆر وردەیە كە ئەمرۆ بە زەرە ناوی دەبەن.

بەڕاستی ئەو كەسەی كە ئاگای لەم سورەتە هەبێت پاشەڕۆژی خۆی خراپ ناكاتو هەوڵی ئەوە دەدات كە لەو ڕۆژەدا سەربەرز بێت.

سورەتی عادیات

(١٠٠) (١١)

سورەتی عادیات هەندێك پێیان وایە لە مەكەدا پاش سورەتی (العصر) و پیش (الكوثر) هاتوەتە خوارەوە، یانزە ئایەتە، سەدەمین سورەتی قورئانەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین چواردەهەمین سورەتە، هەندێكیش پێیان وایە ئەم سورەتە لە مەدینە دابەزیوە، لەم سورەتە بەڕێزە گەورەییوبەرزی پلەو پایەی تێكۆشەرانی ڕێگای اللّٰه بەجوانی دەردەكەوێت، ئەوەتا دەبینین خوای گەورە سوێند بەو وڵاخانە دەخوات كە موجاهیدین سواریانن و جیهادیان پێدەكەن، دەی دەبێ موجاهیدەكان خۆیان چ ڕێزو پلەیەكیان هەبێت لە لای اللّٰه؟

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بەو ئەسپانەی كە لەكاتی جیهاددا غاردەدەن و نركەی سكیان دێت،

(٢) جا ئاگر دەكەنەوە بە سمیان كاتێك كە بەغار دەڕۆن بەسەر بەرددا و لەژێر ناڵەكانیاندا بزیسكەی ئاگر بەرزدەبێتەوە ئەوەندە توندو چالاكن لە تاوانو ڕمبازیدا،

(٣) ئینجا لەگەڵ ڕووناكی بەرەبەیاندا پەلاماری دژمن دەدەن،

(٤) جا لەو شوێنەدا تەپوتۆز هەڵدەستێنن،

(٥) ئەوسا دەچنە ناوەڕاستی دوژمنەوەو هەموویان وەك یەك كەس بەسەر دژمندا دەدەنو هیچیان دواناكەونو خۆ ناگرنە دواوە، بەڵكو هەموویان خۆیان دەكوتنە ناوەڕاستی دژمنەوە یان خۆیان دەخەنە ناوەڕاستی تەواوی دژمنانەوە، ئەوەندە نەترسو گیانفیداو ئامادەی شەهادەتن، بەڕاستی گەلێك كەئاوابێت دورە شكست بهێنێت هەروەكو بینیمان حكومەتە بچكۆلەكەی ناو شاری مەدینە بە ماوەیەكی زۆركەم لە هەمو لایەكەوە گەیشتە سەر دەریا، بەڵام كاتێك خۆشەویستی ماڵو گیان لەناو دەرونی باوەڕدارانیدا پەرەی سەند هەمولایەكیان لەدەستچوو، بەڵكو خۆیان كران بە بەندەو ژێردەستی كافرانو خۆمان بەخۆمان

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾

١٠١ سُورَةُ القَارِعَة ١١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

١٠٢ سُورَةُ التَّكَاثُر ٨

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

ڕاوكراین‌و ڕاوده‌كرێین، به‌ ده‌ستی خۆمان سه‌روه‌ت‌و سامانی وڵاتی ئیسلامیمان خسته‌ ناو ده‌ست دژمنانه‌وه‌ (لاحول ولا قوه إلا بالله). به‌ڕاستی په‌لامارو ئاگركردنه‌وه‌ی سمی ئه‌سپان‌و هێرشی ناو دژمنان‌و خۆ خستنه‌ ناو كۆڕی دژمنان له‌ به‌ره‌به‌یانیدا، ئه‌سپه‌كان خۆیان نه‌بون به‌ڵكو سواره‌كان بون، چونكه‌ چاك خوای خۆیان ناسی بو، وه‌ چاك له‌ كه‌م ته‌مه‌نی‌و له‌ناوچونی دنیادا ئاگاداربوون، به‌ڵام وه‌ك وتمان كاتێك ئه‌و باوه‌ڕه‌ چاكه‌ نه‌ما ئه‌وه‌مان به‌سه‌رهات كه‌ له‌به‌ر چاوتاندایه‌! ئینجا خوا ده‌فه‌رموێ:

﴿٥﴾ به‌ڕاستی مرۆڤ زۆر سپڵه‌وبێنمه‌كه‌ سه‌باره‌ت به‌ په‌روه‌ردگاری خۆی، وا ده‌زانێت ئه‌و سه‌روه‌ت‌و سامانه‌و ئه‌وهێزو ده‌سه‌ڵاته‌ ته‌نها به‌ زرنگی خۆی ده‌ستی كه‌وتوه‌، جا ئیتر زۆر لوتی به‌رز ده‌بێت‌و مافی خاوه‌ن مافان ناداته‌و له‌ فه‌رمانه‌كانی الله‌ ده‌رده‌چێت وه‌ك له‌ سوره‌تی عه‌له‌ق دا ده‌فه‌رموێ:﴿به‌حه‌قیقه‌ت بێگومان كه‌ مرۆڤ له‌خۆی بای ده‌بێت كاتێ كه‌ دی بێنیازه‌﴾ له‌ پاشان ده‌فه‌رموێ:

﴿٧﴾ وه‌ به‌بێگومان كه‌ ئه‌و كابرایه‌ خۆی یان په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر ئه‌م بێنمه‌كی‌و سپڵه‌یی‌و ڕژدیه‌ی شایه‌ته‌، جا ڕونتر ڕژدی‌و سپڵه‌یی‌و بێ نه‌مه‌كی كابرا باسده‌كات‌و ده‌فه‌رموێ:

﴿٨﴾ خۆ به‌بێگومان ئه‌و كابرایه‌ ماڵی زۆر خۆشده‌وێت وه‌ك له‌ سوره‌تی فه‌جردا ده‌فه‌رموێ: ﴿وه‌ ئێوه‌ ماڵی میراتیش ده‌خۆن به‌ خواردنێكی نا دروست‌و ناڕه‌واو ئێوه‌ ماڵتان زۆر زۆر خۆشده‌وێت﴾ ئینجا خوای میهره‌بان دڵه‌كان ڕاده‌په‌ڕێنێت‌و وایان لێده‌كات كه‌ دنیا زۆر به‌ گرنگ نه‌گرن‌و ده‌فه‌رموێ:

﴿٩﴾ ئایا هه‌ر ده‌بێ ئاوا بێنمه‌ك‌و سپڵه‌و ماڵ خۆشه‌ویست بێت؟ ئایا نازانێت كه‌ كاتێك زیندو كرایه‌وه‌و هێنرایه‌ ده‌ره‌وه‌ ئه‌وه‌ی كه‌ له‌ناو گۆڕه‌كاندایه‌،

﴿١٠﴾ جا ئاشكرا كراو ده‌رخرا ئه‌وه‌ی كه‌ له‌ناو دڵه‌كاندایه‌، ئه‌وكاته‌ چی ده‌كه‌ن‌و په‌نا بۆ كێ ده‌به‌ن ؟

﴿١١﴾ به‌ڕاستی په‌روه‌ردگاری ئه‌وان له‌و ڕۆژه‌دا چاك ئاگاداری هه‌ڵس‌وكه‌وتی پێشویانه‌و ناتوانن له‌ هیچ تاوانێك حاشا بكه‌ن، به‌ چاكان باشترین پاداشت ده‌داته‌وه‌، جا تۆڵه‌یش له‌ تاونباران ده‌ستێنێت‌و بچوكترین سته‌م له‌ كه‌س ناكات؟.

١٠١ سوره‌تی قاریعه‌ ١١

سوره‌تی قاریعه‌ له‌ مه‌كه‌دا هاتوته‌ خواره‌وه‌، یانزه‌ ئایه‌ته‌، سه‌دو یه‌كه‌مین سوره‌تی قورئانه‌و وتراوه‌ به‌گوێره‌ی دابه‌زین سی هه‌مین سوره‌ته‌ كه‌ پاش سوره‌تی (قریش) و پیش (القیامة) دابه‌زیوه‌، ئه‌م سوره‌ته‌ یه‌كسه‌ر باسی ڕووداوی قیامه‌ت‌و پاداشتی چاكه‌كارو سزای خراپه‌كار ده‌كات به‌شێوه‌یه‌كی تازه‌ترو به‌ناوێكی تری قیامه‌ته‌وه‌و ده‌فه‌رموێ:

به‌ناوی الله‌ ی زۆربه‌سۆزو بێنیهایه‌ت میهره‌بان

﴿١﴾ قارعه‌ش هه‌روه‌كو (حاقة)و (طامة)و (صاخة)و (غاشية) ناوێكه‌ له‌ ناوه‌كانی قیامه‌ت، به‌ مانای كوتانه‌وه‌یه‌، چونكه‌ به‌ ئه‌و ڕوداوه‌ زه‌وی‌و ئاسمان‌و ئه‌ستێره‌و ڕۆژو مانگ هه‌موی ده‌كوترێن به‌یه‌كداو چیاكان ده‌بن به‌ تۆز، جا جێگای خۆیه‌تی به‌ گرنگ ته‌ماشا بكرێت و تێمان بگه‌یه‌نێت كه‌ ڕووداوه‌كه‌ گرنگترو پڕ مه‌ترسی ترن له‌وه‌ی كه‌ ئێوه‌ بیری لێده‌كه‌نه‌وه‌و ده‌فه‌رموێ:

﴿٢﴾ قاریعه‌ چیه‌؟

﴿٣﴾ چی تۆی تێگه‌یاندوه‌ كه‌ قاریعه‌ چیه‌؟ واته‌ ئه‌وشته‌ گه‌وره‌ترو سامناكترو ماڵ وێرانكه‌رتره‌ له‌وه‌ی كه‌ ئێوه‌ شتێكی له‌باره‌وه‌ بزانن، ئینجا به‌و پرسیارانه‌ واز له‌ قاریعه‌ ده‌هێنێت‌و باسی ئه‌و بارو شێوه‌ی مرۆڤ ده‌كات كاتێك كه‌ ئه‌وقاریعه‌یه‌ ڕووده‌دات‌و ده‌فه‌رموێ:

﴿٤﴾ له‌و ڕۆژه‌دا مرۆڤه‌كان هه‌مو زیندو ده‌كرێنه‌وه‌و دێنه‌ ده‌ره‌وه‌ وه‌ك په‌پوله‌ی سه‌رلێشێواو هه‌روا دێن به‌ناویه‌كدا بێ

ئەوەی مەبەستێك لەو چونو گەڕانەوەدا هەبێت ڕوداوەكە ئەوەندە سەختو دژوارە.

(٥) جا چیاکانیش دەبن بە خوری شیکراوەی ڕەنگاوڕەنگ واتە لە دورەوە وەك چیان، بەڵام لەڕاستیدا هیچ قوەتو هێزێکی تێدانامێنێت وەکو چەند کیلۆ خوری شیکراوە کە جێگایەکی زۆر داگیر دەکات، بەڵام بەهێزێکی زۆر کەم ئازو گۆێیاز دەکرێت، پێشەکی چیاکان بەو شێوە دەبن، ئینجا وەکو هەور بەملاو بەولایاندا دەباتو دوایی دەبن بە تۆزو نزماییەکانی زەوییان پێ پڕدەکرێتەوەو ئەم زەویە دەبێت بە دەشتێکی کاکی بەکاکی وەك لە سورەتی (تاها) دا دەفەرموێ: ﴿لەبارەی چیاکانەوە پرسیارت لێدەکرێت جا تۆ بڵێ: پەروەردگارم دەیانهاڕێت بەهاڕین، ئەوسا ئەو زەویە دەکات بەدەشتێکی کاکی بەکاکی، کەهیچ نزمیو بەرزاییەکی تێدا نامێنێ﴾ ئینجا بەرەو حیسابمان دەباتو دەفەرموێ:

(٦) جا ئەو کاتە هەر کەس لە کێشانەی کردارەکانیدا چاکەی قورس بو،

(٧) ئیتر ئەوکەسە وا لەناو ژیانێکدا کە ئەو ژیانە بەشێوەیەکی زۆر گرنگو سەرسوڕهێنەرەو ڕازی کەری خاوەنەکەیەتی، ئەوەتە ئاو بەکەیفی کابرا لەکوێدا بیەوێت هەڵیدەقوڵێنێتو هەر میوەیەکی بوێت میوەکە خۆی لەو نزیك دەکاتەوەو حەزی لەگۆشتی کام باڵندەبێت چۆنی ئارەزۆ لێ بێت ئاوا بۆی ئامادە دەبێت، واتە ئەوژیانە ڕازیکەری کابرایەو هیچ شتێکی ناوێت کەبۆی ئامادەنەکرێت، دیارە کابراش بەو ژیانەپڕ نازو نیعمەتە ڕازییە ئەمە بۆ چاکەکارانە، بەڵام بۆ خراپەکاران دەفەرموێ:

(٨) خۆ ئەو کەسەیش کە لە کێشانەکەیدا چاکەی سوك بوو خراپەکەی قورس بو،

(٩) ئەوسا ئەو کەسە جێگای هاوێیە. ئینجا پرسیار دەکاتو دەفەرموێ:

(١٠) جا تۆ چی دەزانی لەبارەی ئەو (هاویە)وە؟

(١١) ئەو هاویە ئاگرێکی داخکەرو سوتێنەرە کە ئەم ئاگرەی ئەمڕۆی ئێمە کە ئاسنی پێ دەتاوێنینەوە بەشێکی زۆر کەمە لەو ئاگرە، وەك پێغەمبەرمان ﷺ لە چەند فەرمودەیەکیدا دەفەرموێ: کە یەکێك لەوانە ئەمەیە کە ئەبوهورەیرە ﵁ دەڵێت: بیستم لە پێغەمبەری خوا ﷺ دەیفەرمو: { نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي تُوقِدُونَ جُزْءٌ وَاحِدٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالُوا وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَإِنَّهَا فُضِّلَتْ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا /الترمذي، صحيح الألباني/ ئەوئاگرەی کە ئێوە هەڵیدەگیرسێنن بەشێکە لە حەفتا بەش لەگەرمایی ئاگری دۆزەخ، وتیان: بەخوا هەر ئەمەش بێت بەسە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: بەڕاستی گەرمایی ئەو شەست ونۆ پلە لەم ئاگرەی دنیا گەرمایی زیاتری پێدراوە. خوا بمان پارێزێ لێی.

سورەتی تەکاسور (١٠٢) (٨)

سورەتی تەکاسور لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، هەشت ئایەتە، سەدو دووەمین سورەتی قورئانەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین شانزەهەمین سورەتە کە پاش سورەتی (الكوثر) و پیش (الماعون) دابەزیوە. دەڵێن دوو تیرەی یارمەتیدەر (الانصار) لە خێڵی (بني حارثة وبني الحارث) خۆیان بەسەریەکتردا هەڵدەکێشاو هەریەکەیان دەیوت: ئایا ئێوە پیاوی وەکو فلانو وەکو فیسار ئێمەتان هەیە؟ تەنانەت دەچونە ناو گۆڕستانەوەو مردووەکانیشیان دەژماردو هەروەکو زیندووەکانو دەیانوت: ئایا ئێوە پیاوی وەکو ئەمەو ئەوەتان بووە هەمیشە بەو شتەوە خەریکبون، جا خوا ئەم سورەتەی نارده خوارەوە، تا هەم ئەوان واز لەوە بهێننو هەم دەرسێك بێت بۆ باوەڕداران تا لەدنیادا هەن.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئێوەی سەرگەرم کرد خەریکبوونتان بە زۆرکردنەوە، زۆرکردنی ماڵ، منداڵ، یارمەتیدەرو خزمەتچی تا واتان لێهات کە پاشەڕۆژتان لەیادچو.

(٢) تا ئەو کاتەی کە مردنو چوونە گۆڕەوە، ئەو کاتە بیردەکەنەوە، وە ئاشکرایشە بیرکردنەوەی ئەو کاتە هیچ سوودێکی نابێت بۆتان، بۆیە بەتوندی دڵەکان ڕادەپەڕێنێتو دەفەرموێ:

(٣) نەکەن شتی وا وخۆتان بێ ئاگا مەکەن لە پاشەڕۆژ بەم زوانە دەزانن کە هاتنی پاشەڕۆژو حیسابو بەهەشتو دۆزەخ ڕاستە. دیسان پەروەردگار دەفەرموێ:

(٤) پاشان باش بزانن وانیە، بۆچونەکانتان ڕاست نیەو بەهەڵەدا چوونو بەم زوانەش دەزانن کە چەند سەرلێشێواوو نەزان بوون. ئینجا دەفەرموێ:

(٥) بەڕاستی ئێوە ئەگەر بزانن بە زانینێکی ڕاست بێگومان ئا بەو شێوەیە خۆتان سەرگەرم نەدەکردو ئەم زیانە گەورەتان لەخۆتان نەدەداو لەو ڕۆژەدا شەرمەندەو سەرشۆڕ نەدەبون. ئینجا دەفەرموێ:

(٦) سوێندبێت بەڕاستیو بێگومان ئێوە دۆزەخ دەبینن.

سُورَةُ العَصۡرِ ١٠٣ — ٣

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡعَصۡرِ ﴿١﴾ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴿٣﴾

سُورَةُ الهُمَزَةِ ١٠٤ — ٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَيۡلٞ لِّكُلِّ هُمَزَةٖ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ ٱلَّذِي جَمَعَ مَالٗا وَعَدَّدَهُۥ ﴿٢﴾ يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ ﴿٣﴾ كَلَّاۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِي ٱلۡحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ ٱلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٞ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٖ مُّمَدَّدَةِۭ ﴿٩﴾

سُورَةُ الفِيلِ ١٠٥ — ٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصۡحَٰبِ ٱلۡفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمۡ يَجۡعَلۡ كَيۡدَهُمۡ فِي تَضۡلِيلٖ ﴿٢﴾ وَأَرۡسَلَ عَلَيۡهِمۡ طَيۡرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٖ مِّن سِجِّيلٖ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمۡ كَعَصۡفٖ مَّأۡكُولِۭ ﴿٥﴾

﴿٧﴾ پاشان بەڕاستی ئێوە دۆزەخ دەبینن‌و ئەو بینینەیش بێگومانەو بە چاوی خۆتان دەیبینن، دەڵێن: ئاگر لەوكاتەدا پرمەیەك دەكات هەمو فریشتە نزیكەكان‌و پێغەمبەرەكان بەروی ئەژنۆیاندا دەكەون لە ترس‌و گەورەیی بینینی ئەو ڕووداوە گرنگە وەك لە ئایەتی پەنجاودووی سورەتی كەهفدا دەفەرموێ: ﴿خۆ ستەمكاران ئەوئاگرە دەبینن ئەوسا دڵنیادەبن كە تێیدەكەون‌و هیچ لادەرێكیش نیە كەلایانبدات لێی﴾

﴿٨﴾ لەپاشان، سوێند بێت لەبارەی تەواوی نیعمەتەكانەوە لەو ڕۆژەدا پرسیارتان لێدەكرێت، هەر لە تەندروستی‌و خۆراك‌و پۆشاكەوە بگرە تا ئاسودەیی‌و ئاوی فێنك، جا ئەگەر شوكرتان كردبێت‌و مافەكانی خواتان پاراستبێت‌و بوبێت بەهۆی زیادە بەندایەتی‌و چاكەكردن‌و دووركەوتنەوە لە تاوان ئەوە دیسان خوا نیعمەتانێكی زۆر زیاترو بێسنورو بەنرخترتان پێدەدات، بەڵام ئەگەر بەهۆی ئەو نیعمەتانەوە زیاتر لەخۆ بایی بووبن‌و تاوان‌و ستەمی زیاترتان پێكردبێت اللَّه تۆڵەی سەختتان لێوەردەگرێت وەك لە سورەتی ئەحقاف ئایەتی بیستەمدا دەفەرموێ:﴿وە ئەو ڕۆژەی كە خوانەناسان ڕادەگیرێن بەسەر ئاگردا، پێیان دەوترێت: خۆشی خۆتانتان لە ژیانی دنیادا بردووە لەزەتتان لێوەرگرتوە، ئەوسا ئەمڕۆ بەسزایەكی سوكایەتی سزادەدرێن بەهۆی لوت بەرزی ناڕەواتانەوەو بەهۆی خراپكاری لەسنور بەدەرتانەوە﴾ لەو كاتەی كەئەم ئایەتەدابەزی زوبەیر وتی: {فَأَيُّ النَّعِيمِ نُسْأَلُ عَنْهُ وَإِنَّمَا هُمَا الْأَسْوَدَانِ التَّمْرُ وَالْمَاءُ قَالَ أَمَا إِنَّهُ سَيَكُونُ /الترمذي. حسنه الالبانی/ ئەی پێغەمبەری خوا لەكام نیعمەت پرسیارمان لێدەكرێت خۆئیمە هەر ئەودووانەمان هەیە:خورماو ئاو؟ فەرموی: ئاگاداربن كەئەو پرسیار كردنە هەر دەبێت }

پێویستە بزانین كە گۆڕ ماڵێكی كاتیەو دەبێت لێی دەرچین‌و وشەی ﴿ زُرۡتُمُ ﴾ ئەوە دەگەیەنێت چونكە سەردان گەڕانەوەی تێدایە، بەڵێ دەبێت جارێكی تر لەو گۆڕە بێینەدەرەوە بۆ حەشرو حیساب‌و بەهەشت‌و دۆزەخ.

پێغەمبەری ئازیز ﷺ دەیفەرمو: { أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ قَالَ يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَالِي مَالِي وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ أَوْ أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ أَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ/الترمذي.الالباني:صحيح/ هەوڵدان بۆزۆركردنی سەروەت و سامان سەرگەرمی كردن، فەرموی نەوەی ئادەم هەردەڵێ: ماڵەكەم، ماڵەكەم مەگەر ماڵی تۆ هەر ئەوە نەبوە كەكردوتە بەچاكە ئا ئەوەت بۆماوەتەوە؟ یان خواردوتە خۆڵەناوت بردوە؟یان پۆشیوتە جا رزاندوتە؟}.

سورەتی عەسر ١٠٣ — ٣

سورەتی عەسر لە مەككەدا هاتوتە خوارەوە، ئەم سورەتە سێ ئایەتە، سەدو سێهەمین سورەتی قورئانەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین سیانزەمین سورەتە كە پاش سورەتی (الانشراح) و پێش (العادیات) دابەزیوە.

دەڵێن: عەمری كوڕی عاس پێش ئەوەی موسڵمان بێت چوەتەلای (موسەیلەمەی درۆزن)و پرسیاری لێكردوە چی هاتوە بۆ هاورێكەتان؟ ئەویش لە وەڵامدا وتی: سورەتێكی بۆ هاتوە، وتی كامەیە؟ عەمریش وتی ﴿وَٱلۡعَصۡرِ﴾ تا كۆتایی بۆی خوێندەوە، ماوەیەك بێدەنگ بو ئینجا وتی: منیش شتێكی وەكو ئەوم بۆ هاتوە عەمر وتی كامەیە؟ وتی (يا وَبر ياوَبر إنما أنت أُذنان وَصدر وسائرك حقر نقر/ ئەی وەبر ئەی وەبر تۆ هەر دوو گوێی‌و سنگێكی باقیت هیچ‌وپوچ‌وچاڵ‌وچۆڵە)

لەپاشدا وتی: ئەی عەمر بەلاتەوە چۆنە؟ عەمریش پێی وت: (واللهِ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ تَكْذِبُ/ وەڵڵاهی تۆ دەزانی كە من دەزانم تۆ درۆ دەكەیت) ئاشكرایە وەكو لە پێشەوە زانیت عەمر لەوكاتەدا موسڵمان نەبو، بەڵكو دژمنێكی زۆر سەرسەخت بو بەرانبەر بە ئیسلام‌و قورئان‌و پێغەمبەر ﷺ، كەچی لەو شوێنەدا ئەو شایەتیە گرنگە دەدات (ڕاستی قورئان‌و درۆزنی موسەیلەمە)، خۆ یارەكانی پێغەمبەرمان ﷺ هەر كاتێك بگەیشتنایە بەیەك جیا نەدەبونەوە تا سورەتی عەسریان نەخوێندایەوە، ئەم سورەتە

ئەوەندە بەرزو بەمانایە کە ئیمامی شافیعی دەڵێت: ئەگەر خەڵکی بیریان لەم سورەتە بکردایەوە بەسیان بو.

بەناوی اللّٰە ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) سوێند بە کات کە تەواوی جموجۆڵی مرۆڤ لەودایەو ڕووداوەکان هەروەکو ئیشەکانی مرۆڤ لە چاكو لە خراپ لە کاتدا ڕوودەدەنو لەسەر ئەو چاکەو خراپەی مرۆڤ، بەرزیو نزمی، بەهشتو دۆزەخ وەردەگیرێت.کات شتێکی بەنرخەو پرسیاری لەبارەیەوە دەکرێت، ئینجا دەفەرموێ:

(٢) بەڕاستی مرۆڤ لە زیاندایە مەبەست تەواوی مرۆڤە واتە هەمو مرۆڤێك لە زیاندایە، بێجگە لەو کەسەی کە ئەم چوار وەسفەی تێدابێت وەك دەفەرموێ:

(٣) مەگەر ئەو کەسانەی کە باوەڕی تەواویان هێنابێت واتە باوەڕهێنان بناغەی موسڵمانیەتیەو تا باوەڕ نەبێت هیچ کردارێكو وتارێكو نیەتێکی چاك سودی نابێت بۆ پاشەڕۆژ، بۆیە پاش باوەڕ ئینجا باسی سێ وەسفەکانی تر دەکاتو دەفەرموێ: ئەوسا ئیشی چاکیان کردبێت کە ئەمە هەمو نیەتو وتارو کردارێکی پەسەند دەگرێتەوە، لەبارەی وەسفی سێهەمەوە دەفەرموێ: وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت لەسەر حەقو ڕاستی کە ئەمەش هەموو کردارێكو وتارێكو نیەتێکی ڕاستو دروست دەگرێتەوە، ئاشکرایە ئەوانەی کە باوەڕی ڕاستیان هێنابێتو ئیشی چاکیان کردبێتو ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت لەسەر حەقو ڕاستی، گرفتاری سەخت ڕویان تێدەکاتو پێویستیان بە دەرمانی ئەو سەختیو گرفتاریانە هەیە کە ئەویش خۆگرییە، بۆیە لە مەرجی چوارەمی ڕزگاربونی مرۆڤدا دەفەرموێ: جا ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت لەسەر خۆگری لەسەر بەندایەتیو خۆگری لە تاوانکردنو خۆگری لەسەر گرفتاریو کارەساتەکانی ژیان.

ئینجا بەراوردی قسەی درۆزن لەگەڵ قسەی خوادا بکەنو بزانن چەند دوورن لەیەکەوە، دڵنیابن یاسا دەستکردەکانی ئەمرۆی جیهان لە بەرانبەر یاسای خواوە هەروەکو قسەکەی (ئەبو موسەیلەمەی درۆزنە) لە بەرانبەر سورەتی (والعصر)دا بەبێ جیاوازی، بەڵام چی دەکەیت لەم ڕۆژگارەدا پیاوێکی وەکو عەمری کوڕی عاسمان تێدا نیە (لاحول ولا قوة إلا بالله).

سورەتی هومەزە ٩ ١٠٤

سورەتی هومەزە لە مەکەدا هاتوتە خوارەوە، نۆ ئایەتە، سەدو چوارەمین سورەتی قورئانەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین سیو سێهەمین سورەتە کە پاش سورەتی (القيامة) و پیش (المرسلات) دابەزیوەو بە سورەتی (اَلْحُطَمَةُ) ش ناو براوە.

بەناویاللّٰە ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) وای دۆزەخ بۆ هەمو تانەو تەشەردەرێك لە خاوەن باوەڕان. وشەی ﴿هُمَزَةٍ﴾ بەو کەسە دەڵێن کە بە قسە تانەو تەشەر دەدات لە خەڵكو ﴿لُمَزَةٍ﴾ بەو کەسانە دەڵێن بە دەستو ئەبرۆو چاو تانەوتەشەر دەدەن، وە بەپێچەوانەیشەوە مانایان کردوە، گرنگ ئەوەیە کە بزانین اللّٰە ئەو هەڕەشە توندە دەکات لەو کەسانەی کە تانەو تەشەر لە خەڵك دەدەنو ناشیرینی دەکەن ئیتر بەهەر شێوەیەك ئەو ئیشە بکەن، ئینجا خوا ڕونتر ئەو مرۆڤە ناپەسەندانە باسدەکاتو دەفەرموێ:

(٢) ئەو کەسەیە کە ماڵی کۆکردوەتەوەو هەر خەریکی ژماردنیەتیو بەو هۆیەوە لە پاشەڕۆژ بێ ئاگایە،

(٣) چونکە وا دەزانێت کە ئەو ماڵەی خۆشبەختی دەکاتو بۆ هەمیشە لە دنیادا دەیهێڵێتەوە، بۆیە پەروەردگاری داناو میهرەبان ئەو جۆرە بێ ئاگاو نەزانانە ڕادەوەشێنێتو دەفەرموێ:

(٤) شتی وا نەکەن ، بەسیەتی نەزانیو نەفامی، بیر لە ئایندەی خۆتان بکەنەوە، چونکە سوێند بێت فڕەدەدرێنە ناو هاڕێرەرەوە، جا پرسیار دەکاتو دەفەرموێ:

(٥) خۆ تۆ نازانی ئەی (محمد) ﷺ ئەو هاڕێرەرە چیە؟ ئینجا خوا خۆی باسی ئەو شوێنە پڕ مەترسیە دەکاتو دەفەرموێ: ئەو هاڕێرەرە

(٦) ئاگرێکی هەڵگیرسێنراوی خوایە.

(٧) کە دەدات بەسەر دڵەکاندا، ئەم ئاگرە هەمو لەشی دەسوتێنێتو هەروەك بەردی ئاش دەیهاڕێت، کەچی لێرەدا تەنها باسی دڵی کردو فەرموی بەسەر دڵەکاندا دەدات، بۆ؟ چونکە دڵەکان بون کەخاوەنەکانیان سەرگەرم کرد بە کۆکردنەوەی ماڵو عەمبارکردنیو نەدانی حەقی خواو خەڵكو لوتی بەرزکردنەوەو دەستیانکرد بە تانەو تەشەردان لە باوەڕدارو کەمدەستانو ئێشیان گەیاند بە دڵیانو نارەحەتیان کردن، بۆیە وا ئەمڕۆ دەبێتە قورسایی ئاگرەکە لەسەر دڵەکان بێتو ئاشکرایشە ئێشوژانی دڵ لە هەمو ئێشوژانەکانی تر سەختترو گرانترە، ئینجا خوا دەفەرموێ:

﴿٨﴾ بەبێگومان ئەو ئاگرە لەسەر ئەوان داخراوە واتە ڕێگای دەرچونیان نیەو دەنگیان بە هیچ جێگایەك ناگات بەڵكو لەوەش زیاتر،

﴿٩﴾ لەناو دیرەكی ئاسنین دا تەتەر پێچ كراونو درێژكراون، بەڵێ دنیاپەرستان وایان دەزانی دنیا هەر هی ئەوانەو هەرگیز نامرنو بیریان تەنها لە خۆشیو ڕابواردنی ئەم ژیانە دەكردەوەو هیچ نرخێكیان بۆ باوەڕدارانو كەم دەسەڵاتان دانەدەنا تا لەئاكامدا هەناسەی داخو گەرمی خەفەتو مەراقی ئەوان دای لە دڵی ماڵپەرستانی ستەمكارو وەكو پاروو لەناو كۆڵەكەی ئاگردا تەتەرپێچ كرانو بەسزای تاوانی خۆیان گەیەنران.

سورەتی فیل ٥ ١٠٥

سورەتی فیل لە مەككەدا هاتوتە خوارەوە، پێنج ئایەتە، سەدو پێنجەمین سورەتی قورئانە، وتراوە بەگوێرەی دابەزین نۆزدەهەمین سورەتە كە پاش سورەتی (الكافرون) و پیش (الفلق) دابەزیوە.

بۆ ڕۆشنكردنەوەی مانای ئەم سورەتە پێشەكی بە شێوەیەكی مام ناوەندی باسی ئەو ڕووداوە دەكەین، وەكو ئیبنوكەسیر بۆمان باسدەكاتو دەڵێت: لەپێشەوە باسی (اصحاب الاخدود)مان كرد، ئەوە لە زەمانی پاشایەك لە پاشاكانی حمیەر بەناوی (زونەواس) كە بت پەرست بوە، هەمو باروەڕدارانی ئەو داستانەی پێشوی شەهیدكردوە كە دەڵێن: نزیكەی بیست هەزار نەفەر بون، هیچیان دەرنەچوو بێجگە لە كەسێك كە ناوی (دەوسی زوسەعلەبان) بو كەڕۆیشتو پەنای بردە بەر قەیسەر پاشای شام كە مەسیحی بو دیارە، ئەوانیش لەسەر باوەڕبون بە مەسیح ئەو بەلایانەیان بەسەرهات، ئەویش نامەیەكی نوسی بۆ نەجاشی پاشای حەبەشە چونكە نزیكبون لەوەوە، دوو كەسی بە ناو (ئەریاتو ئەبرهە)ی كوڕی سەباحی باوكی یەكسوم بە سوپایەكی زۆرەوە نارد، ئەوانیش چوونە یەمەنو داگیریان كردو لەدەست پاشای حیمیەریان سەندەوە، وە زونەواسیش لە دەریادا خنكا، حەبەشە یەمەنی بۆ یەكسەر بووەوە ئەو دوو كەسە سەرپەرشتیان دەكرد، تا ناكۆكی كەوتە نێوانیانەوەو ئامادەی ئەوەبون كە بە دوو سوپا لەیەكتر بدەن، یەكێكیان وتی: بۆ شەڕ بە سوپاكە بكەین با دوو بەدوو لەیەكتر بدەین هەركاممان ماین ئەوە ببێت بە پاشا، هەردوو هاتنەدەرەوە لەنێوانی دوو سوپاكەداو (ئەریات) هێرشی بردە سەر ئەبرەهەو شمشێرێكی دا بە دەم و لوتو ناوچاوانیداو لەتی كرد لەو كاتەدا (عەتودە) كە خزمەتكاری ئەبرەهە بو پەلاماری (ئەریاتی)داو كوشتیو ئەبرەهە بە برینداری گەڕایەوەو تیماری برینەكەی كردو چاكبویەوەو بو بە پاشای ئەو سوپایەی كە لە یەمەنی سەربە حەبەشەدابو، جا نەجاشی كاتێك بەمەی زانی زۆر توڕەبو لەسەر ئەو ئیشەی كە ئەبرەهە كردبویو هەڕەشەی لێكردو سوێندی خوارد دەبێت پێ بخەمە ئەو وڵاتەو مووی ناوچاوانیشت بیڕم، ئەویش هەستا بەدڵ دانەوەی نەجاشیو خەیارماڵیكردنو نمایەندەیەكی نارد بۆ لای بە كۆمەڵێكی زۆر بەخششو دیاری بۆی لەگەڵ یەك تورەكە لە خاكی یەمەنو موی ناوچاوانی خۆیشی بڕیو ناردی لەگەڵیداو لە نوسراوەكەیدا دەڵێت: با پاشا پێ بخاتە سەر ئەم كیسەیە تاكو سوێندەكەی نەكەوێتو ئەوەش موی نێوچاوانمە كە ناردومە بۆ لات، كاتێك كە ئەمە گەیشتە پاشا، سەری سوڕماو لێی ڕازی بو، جا داینا لەسەر جێگای خۆی، ئەبرەهە كەسێكی ناردە لای نەجاشیو پێی وت: بەڕاستی من كلیسایەك بۆ تۆ دروست دەكەم لە خاكی یەمەندا كە بینای وا پێش ئەو نەكرابێت، ئینجا دەستیكرد بە دروستكردنی كلیسایەكی زۆر گەورە لە (سەنعا)دا زۆر بەرزو گەورەبو و دیوارەكانی بە نەخشو نیگار جوان كردبو كە عەرەب پێیان دەوت (قولەیس) لەبەر بەرزیەكەی، چونكە هەر كەسێك تەماشای بەرزایەكەی بكردایە كڵاوی لەسەر دەكەوت، ئەبرەهە ویستی حەج لە كەعبەوە بگوازێتەوە بۆ ئەو ماڵە، عەرەبەكانی عدنانیو قەحتانی پێیان ناخۆشبو و قورەیشیش بەمەزۆر ڕقیان هەستا، هەتا یەكێك لەوان چو بۆ یەمەنو چوەناو ئەو ماڵەوەو پیسایی تێكردو گەڕایەوە، خزمەتكارەكەی ئەوەی بینی وبە ئەبرەهەی پاشایانی گەیاندو وتیان: ئەمە ببێتو نەبێت كاری قورەیشەو بە ڕقو تۆڵەی ماڵەكەی خۆیان وایانكردوە، لەبەرئەوە ئەبرەهە سوێندی خوارد كە بچێت بۆ مەكەو بەردی بەسەر بەردەوە نەیەڵێتو وێرانی بكات، جا ئەبرەهە خۆی ئامادەكرد، كەسوپایەكی بەهێزی وای پێكەوەنا كە كەس نەتوانێت بەرگری لێ بكات، چەند فیلێكی گەورەیشی لەگەڵ خۆیدا برد بەتایبەت فیلێكیان كە نەجاشی بۆی ناردبو بەناو (محمود) كە زۆر گەورەو بەهێزبو كە ژمارەی ئەو فیلانە هەندێك دەڵێن هەشت بونو، هەندێكی تر دەڵێن دوازدە بون، وەژمارەی بێجگە لەمانەیش وتراوە (والله أعلم) ئەمەش بۆ ئەوەبو كە زنجیریان پێوە ببەستنو بیخەنە هەر چوار دیوارەكەی كەعبەوەولێیان خوڕنو یەكجار ماڵەكە بڕوخێنن، كاتێك عەرەب بەمەیان زانی ئەمەیان زۆر بەلاوە سەختو گەورەبو بە پێویستیان زانی كە بەرگری لەو ماڵە پیرۆزە بكەن، لەبەرئەوە پیاوێك لە پیاوە گەورەكانی یەمەن كە ناوی (زونەفەر) بو كە خاوەن قسەو دەسەڵات بو گەلەكەی خۆی بانگ كردو هەركەسێكی تر لە عەرەب كە بەگوێی كردو ئامادەی كرد بۆ جیهادو بۆ پاراستنی ماڵی خواو شەڕكردن لەگەڵ

ئەبرەههدا، کۆمەڵێك وەڵامیان دایەوەو شەڕیان کرد لەگەڵ ئەبرەههداو شکاندنی، لەبەر ئەو شتەی کە خوا دەویست لە ڕێزو گەورەیی کەعبەودواتر (زونەفەر)یش گیرا، ئینجا لەگەڵ خۆیدا هێنای‌و بەرەو خاکی (خەسعەم) هاتو (نوفەیلی) کوڕی (حەبیبی خەسعەمی) لەناو گەلەکەی خۆیدا بەناو (شمران‌و ناهیس) بەرەنگاری ئەبرەهە بویەوە، بینیان ئەوانیشی شکاندو (نوفەیلیشی) گرت‌و ویستی بیکوژێت لەپاشان عەفوی کردو لەگەڵ خۆیدا هێنای تا ڕێنمایی ڕێگایان بۆ بکات، کاتێك کە نزیکبونەوە لە خاکی (تائیف) چوونەدەرەوە بۆ پێشوازی‌و چاپلوسی تا ماڵەکەی خۆیان کە پێیان دەوت (اللات) بپارێزێت، ڕێزێکی زۆریان لێگرت‌و پیاوێکیشیان بەناوی (ابورغال) لەگەڵدا نارد بۆ شارەزایی ڕێگا، کاتێك ئەبرەهە گەیشتە (موغەممەس) کە نزیکی مەکە بو دابەزی‌و وشترو مەڕو ماڵاتی ئەهلی مەکەی تاڵانکرد کە دوو سەد وشتری عەبدولموتەلیبی تێدابو، دیارە ئەو تاڵانەیش بە فەرمانی ئەبرەهە بو کە بە فەرماندەی گرۆهی پێش قەرەوڵی کە ناوی (ئەسوەدی کوڕی مەفسود)بو، وت بوی. ئینجا ئەبرەهە (حوناتەی حمیەری) نارد بۆ مەکەو داوای کرد کە شەریفترین پیاوی قورەیش بێتەلای‌و پێیان بڵێ کە پاشا نەهاتوە شەڕتان لەگەڵدا بکات مەگەر ڕێگای بگرن، جا حوناتە هاتو خەڵکیش عەبدولموتەلیب یان پێ ناساند، ئەویش قسەی ئەبرەهەی بەو گەیاندو عەبدولموتەلیبیش وتی: سوێند بە ﷲ ئێمەیش نامانەوێت شەڕبکەین لەگەڵیداو توانای ئەومان نیە، ئەمە ماڵی خوایەو قەدەغەکراوەو ماڵی خۆشەویستی خوایە کە ئیبراهیمە، ئەگەر ئەو بەرگری بکات لێی ئەوە ماڵی خۆیەتی‌و قەدەغەی کردووە ئەگەر وازیشی لێ بهێنێت هەر خۆی خاوەنیەتی، بەﷲ قەسەم ئێمە توانای پاراستنیمان نیە، حوناتە وتی: وەرە لەگەڵم بۆ لای، ئەویش چو لەگەڵیدا کاتێك ئەبرەهە بینی زۆر ڕێزی لێگرت، عەبدولموتەلیب پیاوێکی ڕێك‌وپێك‌و سەرو سیما جوان بو، ئەبرەهە لەسەر تەختەکەی خۆی هاتە خوارەوەو لەسەر بەڕەدا لەگەڵیدا دانیشت، جا بەو کەسەی کە زمانی ئەبرەهەو عەبدولموتەلیب ی دەزانی وت: بڵێ پێی هیچ داخوازیەکی هەیە؟ ئەویش وتی: داخوازیم گەڕاندنەوەی ئەو دوو سەد وشترەیە کە بردوتانە، ئەبرەهە بە کابرای وت: پێی بڵێ پێشەکی زۆر نرخی بو لەلام، بەڵام ئێستا لەبەرچاوم کەوت کە داوای دوو سەد وشتر دەکات، داوای ئەوە ناکات کە ئێمە واز لەو ماڵە بهێنین کە ئایینی خۆی‌و باوباپیریەتی، عەبدولموتەلیب یش وتی: من خاوەنی ئەو وشترانەم ئەو ماڵەیش خاوەنی خۆی هەیەو بەم زوانە دەیپارێزێت، ئەبرەهە وتی: ناتوانێ لە منی بپارێزێت، ئەویش وتی: ئەوە تۆو ئەوو، جا ئەبرەهە کۆمەڵێك خەڵکی لەگەڵدابو، بەڵێنیاندا کە یەکێك لە سێ بەش لە سەروەت‌و سامانی (تیهامە) بە ئەبرەهە بدەن کە بگەڕێتەوەو واز بێنێت لە ڕووخاندنی ئەو ماڵە پیرۆزە، ئەویش قبوڵی نەکرد لێیان‌و وشترەکانی عەبدولموتەلیبی دایەوەجا عەبدولموتەلیبیش گەڕایەوە بۆ لای قورەیش‌و پێی وتن: لە مەکە دەرچن‌و بچنە سەر چیاکان نەوەکو بەهۆی ئەو سوپاوە دوچاری ئێش‌و ئازارببن، لەپاشان عەبدولموتەلیب چو حەڵقەی کەعبەی گرتو چەند کەسێکی تریشی لەگەڵدابو و پاڕانەوە لە خواو داوای کرد کە خوا سەریان بخات بەسەر ئەبرەهەو سوپاکەیدا، ڕۆیشتن‌و سەد وشتریان گەردن بەند کردە مل‌و لەلای ئەو ماڵە پیرۆزەدا بەجێیان هێشت، بەڵکو ئەو لەشکرە دەستدرێژیان بۆ بکەن‌و خوا تۆڵەیان لێ وەرگرێت، کاتێك کە ڕۆژ بویەوە، ئەبرەهە خۆی ئامادەکرد بۆ ئەوەی بێتەناو مەکەو فیلەکانیان بەڕێ خست لەو کاتەدا (نوفەیل ی کوڕی حەبیب) هاتە تەنیشت فیلەکەو گوێی گرتو وتی: ئەی (محمود) بکەوە لێرە یان بگەڕێوە لەکوێ هاتوویت بەڕاستی تۆ لە شاری ﷲ ی کە قەدەغەکراوە، پاشان گوێی بەرداو فیلەکە کەوت (نوفەیل) بەپەلە دەرچو هەتا گەیشتە سەر چیاکە، دایان لە فیل کە هەڵبستێت بەڵام هەڵنەستا، ئینجا بە تەوشێی‌و تەورزێن لە سەریاندا عەسایان لەدواوە تێ بڕی هەڵنەستا، بەڵام ڕویان دەکردە هەرلایەك هەڵدەستاوبەپەلە دەڕۆی کە ڕویان دەکردە مەکە دەکەوت، ئینجا خوا چەند پۆلێك باڵندەی لە دەریاوە بەشێوە پەڕەسێلکەو ڕیشۆڵە بۆ ناردن، کە هەر باڵندەیەك سێ دەنکە بەردی لە قوڕی سورەوەکراوی پێ بو بە دەنوکی‌و هەردوو لاقیەوە بەشێوەی نۆك‌و نیسك لە هەرکەسیان بدایە ئەوە یەکسەر دەکوژراو هەمویان بەم بەلایە توشبون‌و نەیان دەزانی بەرەو کوێ بڕۆن‌و هەر هەواڵ پرسی (نوفەیل)یان دەکرد کە ڕێگایان پیشان بدات، نوفەیلیش لەسەر چیاکەدا تەماشای دەکردن، کە ﷲ چۆن تۆڵە لەو تاوانبارانە وەردەگرێت، فیلەکان هەمو دەرچون‌و ئەبرەهە خۆی بەرکەوت، بەڵام کتوپڕ نەمرد هەر ساتێك نینۆکێك لە لەشی هەڵدەوەری تا گەیشتە وڵاتی (خەسعەم)و لەوێ مرد، جا ئا لەم ساڵەدا پێغەمبەری ئایزمان ﷺ لەدایکبوەو ﷲ ئەمە بە نیعمەتێکی گەورە دادەنێت بۆ قورەیش‌و داوایان لێدەکات کە بەگوێی بکەن‌و پەیڕەوی پێغەمبەر ﷺ ببن‌و ئەو ڕوداوە دەخاتە بەر چاویان‌و دەفەرموێ:

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئایا نازانی خوای تۆ چی کرد بە خاوەن فیلەکان؟ واتە بێگومان تۆ ئەم هەواڵەت زانیوە، ئینجا خوای بەئاگاو دانا وەڵامی

١٠٦	سُورَةُ قُرَيْشٍ	٤

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ ﴿٣﴾ ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۭ ﴿٤﴾

١٠٧	سُورَةُ المَاعُونِ	٧

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ﴿٧﴾

١٠٨	سُورَةُ الكَوْثَرِ	٣

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

پرسیارەکەی بۆ ڕۆشن دەکاتەوە بەشێوەی پرسیارێکی ترو دەفەرموێ:

﴿٢﴾ ئایا فڕوفێڵی ئەوانمان لەناو نەبردو نەمانکرد بە شتێکی ون بو؟ بەم شێوەیە کە دەفەرموێ:

﴿٣﴾ جا ﷲ باڵندەکانی ناردە سەریان پۆل پۆل کە هەر یەکەیان ڕاسپێردراو بو بۆ لەناوبردنی سێ کەس .

﴿٤﴾ کەتیربارانیان کردن بە بەردێك کە لە قوڕی بەئاگر سورۆکراو دروستکرابو لەنێوان نۆك‌و نیسکدا، باڵندەکانیش بەشێوەی پەڕەسێلکەو ڕیشۆڵەبون هەر بەردێکیان لە کەسێك دەدا کتوپڕ هەمو ئەندامەکانی لەشی دادەرزاندو بە ماوەیەکی زۆر کەم ئەو لەشکرە گەورەیەی کە لە پێشەوە لەناو داستانەکەدا باسمانکرد تارومار کران‌و لەناوچون، ئەوەتە دەفەرموێ:

﴿٥﴾ هەر بەدوای لێدانەکانیدا ﷲ وەکو کای خوراوی لێکردن‌و ئێسك‌و پروسکەکانیان ئەوەندە وردو وشکبونەوە کە بەشێوەی کای خوراو (تەرسی چارەوێ‌و ئێسترو کەر)ئەگەر دەستیان لێبدرایەورد ورد دەبون، ئا بەو شێوەیە ﷲ ئەو لەشکرەی لەناو بردوماڵەکەی خۆی پاراست‌و سەروەت‌و سامانێکی زۆری ئەو لەشکرە کەوتە دەستی قورەیش، لەو ساڵەدا پێغەمبەرمان ﷺ لەدایکبوە، ئەگەرچی قورەیش بت پەرستبون‌و ئەبرەهەو پەیڕەوانی مەسیحی بون بەڵام شکان لەبەر ئەو هۆیانە:

یەکەم- چونکە لەشکرێکی ستەمکاربو، خوا بەو شێوەیە تارومارى کردن.

دووهەم- بت پەرستی تاوانێکی نێوان بەندەو خوایە، بەڵام دەستدرێژی‌و ستەم تاوانێکی نێوان بەندەکانە، ﷲ بۆ تۆڵە سەندنەوەی مافی خۆی پەلە ناکات، بەڵام بۆ تۆڵەسەندنەوەی مافی خەڵك بەپەڵەیە.

سێهەم- ئەگەرچی مەکە بت پەرستانی تێدایە، بەڵام خۆ ئەوان تەنها مەبەستیان لەناوبردنی ماڵی خوابو، ئەوەبو ئەبرەهە بە (عەبدولموتەلیبی) وت: ئێمە نەهاتوین شەڕ لەگەڵ ئێوەدا بکەین ئەگەر ڕێگامان نەگرن بۆ ڕووخاندنی ئەو ماڵە.

چوارهەم- ئەگەرچی خەڵکی مەکە بت پەرستبون بەڵام ﷲ ماڵەکەی خۆی مەبەستەو دەیەوێت بیپارێزێت، پاشان بیکات بە جێگای هاتنی پێغەمبەر کۆتایی و بیکات بەجێگای یەکێك لە بەندایەتیە فەرزەکانی پەیڕەوانی ئاینەکەی کەحەجەو کۆنفرانسی ساڵانەی موسڵمانانە، وە هەروەها بەڵگەیەك بێت لەسەر ڕاستی‌و دروستی ئەو پێغەمبەرە (الارهاص) ئەوەتە خوا بەو شێوەیە ئەو جێگایە دەپارێزێت تا کەسێکی ئاوای تێدا بکات بە پێغەمبەر، جا ئەگەر ئەو پێغەمبەرە نەبوایە خوا ئیشی وای بۆچی دەکرد؟.

١٠٦	سورەتی قورەیش	٤

ئەم سورەتە کە بە سورەتی قورەیش واتە کوڕانی نەزری کوڕی کینانە دەناسرێت، لە مەکەدا هاتوتە خوارەوەو چوار ئایەتە، سەدو شەشەمین سورەتی قورئانە کە وتراوە بە گوێرەی دابەزین بیست‌و نۆهەمین سورەتە کە پاش سورەتی (التین)و پێش سورەتی (القارعة) دابەزیوە.

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

﴿١﴾ ئەوەمان هێنا بەسەر لەشکری ئەبرەهە کە لە سورەتی پێشودا باسکرا لەبەر پاراستنی ئاسایش‌و کۆکردنەوەی قورەیش یان لەبەر ئەو عادەتەی قورەیش‌و لەبەر یەکبون‌و پەیدابونی دۆستایەتی بۆیان، کام عادەت؟

﴿٢﴾ ئەو عادەتەیان کە کاروانیان دەکرد لە زستاندا بۆ یەمەن‌و لە هاویندا بۆ شام، جا بەبۆنەی ئەو ماڵەوە ڕێزیان لێدەگیراو کەس دەستدرێژی نەدەکردە سەریان‌و بەشێوەیەکی باش دەژیان واتە: تاڕێزی کەعبە پایەداربێ وئەوان بتوانن لەوڕیزەکەڵك وەرگرن‌و بێترس هاتوچۆی خۆیان بکەن و لەکەس نەترسن و بەوهۆیەوە بژێوی خۆیان پەیدابکەن، جا خوا ئەو نیعمەتە بەنرخە دەخاتەوە بەر چاویان‌و دەفەرموێ:

(٣) دەی بەندایەتی پەروەردگاری ئەو ماڵە بکەن،

(٤) کە خواردنی داوە بەوانو لە برسێتی ڕزگاری کردونو ڕێزی بەوان داوەو لە مەترسی دەست درێژی خەڵکی هێمنی کردونەتەوەو کەس تەمایان تێناکات.

کە بەڕاستی دوو نیعمەتی زۆر گەورەن پێویستە لەسەر قورەیش سوپاسی ئەو پەروەردگارە بکەنو پەیڕەوی پێغەمبەرەکەی ﷺ بکەن، مەگەر ئەوان چواردەوری خۆیان نەدەبینی کە چیان پێدەکرا؟ وەك لە سورەتی عەنکبوت/ ٦٧. دا دەفەرموێ:﴿ئایا ئەوان نابینن کە کردومانە بەماڵێکی بێترس لەحاڵێکدا کە خەڵك لە چواردەوریان چۆن دە رفێنرێن؟﴾ بەڵێ بەڕاستی نەهێشتنی برسێتیو ترس دوو نیعمەتی گەورەن لە ژیانی مرۆڤدا، هەروەکو پێغەمبەرمانﷺ دەفەرموێ: { مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ مُعَافًى فِي جَسَدِهِ آمِنًا فِي سِرْبِهِ عِنْدَهُ قُوتُ يَوْمِهِ فَكَأَنَّمَا حِيزَتْ لَهُ الدُّنْيَا/ الترمذي، حسنه الالباني/

هەر کام لەئێوە ڕۆژی کردەوە لەشی ساغبوو ترسی نەبو لەناو کەس‌وکاری خۆیدابو،وە خواردنی ئەو ڕۆژەیشی هەبو بەڕاستی ئەوە دنیای لەلا کۆبووەتەوە بە هەمو پەلو پۆیەکیەوە}، وە ئەم شارە هێمنو ژیان خۆشیەش وەلامدانەوەی پاڕانەوەی ئیبراهیم بو(علی نبینا وعلیه الصلاه والسلام).

ئەم ئایەتانە تێمان دەگەیەنن ئەرکی سەرشانی مسوڵمانە شۆڕشگێڕو تێکۆشەرەکان بەگشتیو دەسەڵاتی ئیسلامی بەتایبەت دابین کردنی باری ئابوری وڕامیاری خەڵك وهێمن کردنەوەی خەڵك لەترسە، ئەوسا چاوەڕوانی خوا پەرستی ڕێك وڕەوان لەخەڵك دەکرێت، جا بۆیە ئاینی پیرۆزی ئیسلام کە ئاواتی خۆشبەختی وئاسایشی خەڵکەو ڕێگا بەدەستدرێژی کردنە سەر مافی خەڵك وداگیرکردنی سەروەت وسامانیان نادات، وەبۆپارێزگاری لەماڵ ولەگیان تیژترین وسەخت ترین سزای لەبەرچاوگرتوە، چونکە ئەگەر ئەو پارێزگاریە نەبێت لەژیانی مرۆڤدا بێجگە لەشەڕو شۆڕو تالانو بڕۆ شتێکی تر وەبەرچاوناکەوێت، جائیسلام بۆپارێزگاری گیان وماڵ یاسای بەهێزوتێرو تەواوی داناوە، بەڵکو پێیشی وایە کە تائەو دوو لایەنە دابین نەکرێت خواپەرستی ڕاست وڕەوان ناکرێت.

١٠٧ سورەتی ماعون ٧

سورەتی ماعون لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، حەوت ئایەتەو سەدو حەفتەمین سورەتی قورئانەو وتراوە بەگوێرەی دابەزین حەڤدەهەمین سورەتە کە پاش سورەتی (التكاثر) و پیش (الكافرون) دابەزیوەو بە سورەتی (أَرَءَيۡتَ) یان (ٱلدِّينِ)یش ناو براوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) ئایا تۆ نابینی ئەو کەسەی کە باوەڕی بە ڕۆژی قیامەت نیە؟ واتە ئەگەر نابینی یان نای ناسیت گوێ بگرە تا پێناسەکەیت بۆ بکەم،

(٢) ئەوسا ئەوە ئەو کەسەیە کە پاڵ بە هەتیوە دەنێتو بە سووك تەماشای دەکاتو مافی دەخواتو چاکەی لەگەڵدا ناکات.

(٣) جا ئەو کەسەیشە کە با خۆیشی چاکە بکات لەگەڵ فەقیراندا بەڵام بێجگە لە خۆی هەڵنانێت بۆ چاکەکردن لەگەڵ بێنەواياندا، ئەوە وەسفی بێباوەڕان بو بە ڕۆژی قیامەت وەکو لە سورەتی فەجر دا دەفەرموێ:﴿وانیە کەئەوان دەڵێن، بەڵکو ئەوان ڕێزی هەتیو ناگرن، وەخەڵکی هەڵنانێن لەسەر خواردن دان بە کەمدەستان﴾ ئینجا دەفەرموێ:

(٤) وای دۆزەخ بۆ نوێژگەران؛

(٥) ئەوکەسانەی کە لەبارەی نوێژەکانیانەوە سستی دەکەن چ لەکاتی خۆیدا دوای بخەنو چ بە ڕێك‌وپێکی ئەنجامی نەدەنو چ بیری لێ نەکەنەوەو هێمنیو گەردنکەچی بە لەشو سیمایاندا دیارنەبێت، کاتێك نوێژ دەکەن کە هەر کەس یەکێك لەو وەسفانەی تێدابێت بەر هەڕەشەی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەکەوێت جا (پەنا بە اللّٰه) ئەگەر کەسێك هەر سیانی تێدابێت بەڵگەی مونافیقی کرداری بە تەواوی تێدایە ئەوەتە پێغەمبەرمانﷺ باسی ئەو جۆرە نوێژە دەکاتو دەفەرموێ: {تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا/متفق علیه) ئەوە نوێژی مونافقە، دادەنیشێتو چاوەڕوانی ڕۆژە هەتا وای لێدێت دەکەوێتە ناو دوو شاخەی شەیتانەوە (نزیکی ڕۆژئاوابون)کەهەڵدەستێت ئەوساچوار دەنوك لە زەوی دەدات، یادی خوای تێدا ناکات مەگەر کەمێك} هەم نوێژی دواخستوەو هەم بەباشیش ئەنجامی نەداوەو هیچ گەردنکەچیەکی پێوە دیارنەبوە، ئاشکرایە ئەم کردنەیش لەبەر خەڵکە ئەگینا نەیدەکرد، وەکو لە وەسفی دووهەمی ئەو نوێژخوێنەدا دەفەرموێ:

(٦) ئەو کەسانەن کە ڕیایی دەکەن تا خەڵك چاوی بکەوێت پێیانو نەڵێن نوێژنەکەرن، لەم سورەتەدا باسی بێباوەڕ کرا بە ڕۆژی دواییو لەناو باسەکەدا باسی نوێژخوێنانی ناتەواو و شێوە مونافیقی کردو ئینجا گەڕایەوە سەر وەسفێکی تری بێباوەڕان بە ڕۆژی دواییو دەفەرموێ:

(٧) جا بەرگریش دەکەن لە شتی پێویستی خەڵك جا ئەو شتە پێویستیەکی دیاری بێت وەکو زەکات یان هەر پێویستیەکی تر کە لەلای ئەوان دەست بکەوێتو کەسانی تر نەیانبێتو داوایان لێ بکەنو پێیان نەدەن وەکو ساجو هێڵەکو تەوشێ هەتا دەرزی، عەبدوڵاهی کوڕی مەسعود دەڵێت: { كُنَّا نَعُدُّ الْمَاعُونَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَوَرَ الدَّلْوِ وَالْقِدْرِ/ ابوداود،حسنه الألباني/ ئێمە لەسەردەمی پێغەمبەری خوادا ﷺ بەئەمانەت دانی سەتڵی ئاوهەڵکێشانو دێزەمان بە ماعون دادەنا}

بەڵێ ئا بەم شێوەیە ئایینی ئیسلام داوا لە خاوەن باوەڕان دەکات کە هەمیشە خەریکی چاك کردنەوەی نێوانی خۆیان بن لەگەڵ یەکتردا بە ئەنجامدانی ئیشی چاكو دووركەوتنەوە لە شتی خراپ، ئەو شتانەی کە ببن بەهۆی دەنگ لەیەکتر وەرگرتنو بەشبەشیانو هەوڵی بەتینکردنی پەیوەندی نێوان خۆیانو خوایان بدەن کە نوێژ گەورەترین ڕێگای ئەو پەیوەندیە بەنرخەیە، داوامان لێدەکات کە کەمتەرخەمی تێدانەکەین.

لەم سورەتەوە یاسایەکی فیقهیمان دەست دەکەوێت ئەویش ئەوەیە ئایەت بێ زانینی پێشوو پاشەکەی مانا ناکرێت چونکە ﴿فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ﴾ ئایەتێکی سەربەخۆیە، جا ئەگەر تەماشای پاش خۆی نەکەیت مانکردنی پر مەترسیە واتە:وای بۆ نوێژخوێنان. هەروەکو ئایەتی هەشتاوهەشتی سورەتی تاها دەفەرموێ:﴿لەشی گوێرەکەیەکی بۆدروستکردن کە قوڕەی هەبو جا وتیان: ئەمە خوای ئێوەو خوای موسایە جا موسا لەبیری چوە﴾.

١٠٨ سورەتی کەوسەر ٣

سورەتی کەوسەر لە مەدینەداو هەندێك دەڵێن لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوە، وەك سورەتی مەسدو سورەتی عەصر سێ ئایەتە، بەڵام وشەو پیتەکانی لەوان کەمترە.

دەڵێن ئەم سورەتە لەبارەی عاسی کوڕی وائیلەوە هاتوە کە هەر کاتێك باسی پێغەمبەر ﷺ بکرایە لەلای دەیوت باسی مەکەن وەجاخ کوێرە هەر مرد ئیتر ناوی نامێنێت، لە فەرمودەیەکدا کە مسلم هێناویەتی، ئەنەس دەڵێت لەکاتێکدا کە پێغەمبەری خوا ﷺ لەناو ئێمەدا بو لە مزگەوتدا کەمێك بێهۆشی گرتی لەپاشان سەری بەرزکردەوەو زەردەخەنەیەکی کرد، وتمان: چ شتێك پێی کەناندی ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ؟ فەرموی: هەرئێستا سورەتێکی قورئانم بۆ هات، جا دەستی کرد بە خوێندنەوەی لە (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ)

ئینجا فەرموی: (دەزانن کەوسەر چیە؟ وتمان خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ زاناترن، فەرموی: جۆگەیەکە پەروەردگارم بەڵێنی پێداوم کە خێرێکی زۆری پێوەیە، ئەوە حەوزێکە ئومەتەکەم لە ڕۆژی قیامەتدا ئاوی لێدەخواتەوەو کاسەکانی بە ژمارەی ئەستێرەکانە، هەندێ خەڵکیشی لێ قەدەغەدەکرێت، جا من دەڵێم: پەروەردگارم ئەوە ئومەتی منە، خوایش دەفەرموێ: بەڕاستی تۆ نازانیت ئەوە چی داهێنا لەپاش تۆ} چەندین فەرمودەی تر لەم بارەوە هەیەو زۆربەی قورئان خوێنان ئەمە دەکەن بە بەڵگە لەسەر ئەوەی ئەو سورەتە لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، چونکە ئەنەسی کوڕی مالیك کە چۆنیەتی دابەزینی سورەتی کەوسەری باسکرد لەسەرەتای هیجرەتدا ئیمانی هێناوە، وەزۆرێك لە زانایان دەڵێن: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) لەم سورەتەدا بەشێکەو لەگەڵ سورەتەکەدا هاتووەتە خوارەوە.

بەناوی اللَّه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) بەڕاستی ئێمە شتی زۆرمان بەتۆ داوە، لە پێغەمبەرایەتیو قورئانەوە بگرە هەتا بەرزکردنەوەی ناوتو تکاو شەفاعەتی گەروەت لە ڕۆژی قیامەتداو حەوزی کەوسەر ئاشکرایە هەمو نیعمەتێکی اللَّه سوپاسی دەوێتو گەورەترین سوپاسی خوایش نوێژە بۆیە لەپاش ئەوەی کە فەرموی خێری زۆرمان پێداویت دەفەرموێ:

(٢) دەی تۆیش نوێژبکە بۆ پەروەردگاری خۆتو قوربانی بکە بە گیانو بە ماڵ بۆ ڕازیکردنی پەروەردگارت.

جا هەروەك چۆن نوێژ عیبادەتەو پێویستە تەنها بۆ اللَّه بکرێت هەروەها قوربانی کردنیش وایە بۆیە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: { لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ /مسلم وغيره/ بەرنەفرینی خواکەوێ ئەوکەسەی کە بۆ جگە لە اللَّه قوربانی دەکات} .

(٣) بەبێگومان ئەو کەسەی کە ڕقی لە تۆیەو تۆ بە دوابڕاوەو وەجاخکوێر دەزانێت کە عاسی کوڕی وائیلو هاو وێنەکانی بو خۆی دوابڕاوەو نائومێدو پاشەڕۆژ خراپە، تۆ ئەو هەمو خێرە گەورانەت بۆ هەیەو ئەویش مەگەر هەر بە نەفرین یادی بکرێت وەکو ئەبوجەهلو هاو وێنەکانی.

بەڵێ بەڕاستی بەرزیو نزمی هەر بەدەست خوایەو هەر ئەو دەتوانێت ئەو جۆرەبەڵێنە بداتو جێ بەجێی بکات، منداڵێکی بەهەتیوی ژیاو و نەخوێندەوار پاش ڕۆیشتنی چل ساڵ تەمەن بەوشێوەیە ئەو زانیارییە گەورەو گرنگەی پێبدەداتو بەماوەی بیستوسێ ساڵ ئەو ناووشۆرەتو پلەو پایەی پێدەدات کە هیچکام لە نەوەی ئادەم پێی ناگات، (يَارَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي

لِجَلالِ وَجْهِكَ وَعَظِيمِ سُلْطَانِكَ. وصلَّى الله وسلَّم على سيد ولد ادم مُحَمَّدوعلى اله واصحابه واتباعه الى يوم الدين)

سورەتی کافرون ١٠٩ ٦

سورەتی کافرون سەدو نۆیەمین سورەتی قورئانە، لە مەککەدا هاتووەتە خوارەوەو شەش ئایەتە. وتراوە بەگوێرەی دابەزین هەژدەهەمین سورەتە کە پاش سورەتی (الماعون)و پێش (الفيل) دابەزیوە.

لە سەحیحی موسلیمدا هاتوە لە جابرەوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم سورەتەو سورەتی ﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَـدٌ﴾ی لە دوو ڕکاتی تەوافدا خوێندوە، هەروەها ئەبوهورەیرەش دەڵێت: کە پێغەمبەری خوا ﷺ کە ئەم دوو سورەتەی لە سوننەتی پێش نوێژی بەیانیدا خوێندوە.

هەروەها سوننەتە کاتێك کە چوویتە سەر جێگای خەوتن ئەم سورەتە بخوێنی، پێغەمبەرﷺ بەیەکێك لەیارانی فەرمو:{ اقْرَأْ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ثُمَّ نَمْ عَلَى خَاتِمَتِهَا فَإِنَّهَا بَرَاءَةٌ مِنْ الشِّرْكِ/ ابوداود، صححه الألباني/ سورەتی"قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ " بخوینە پاشان بخەوە کە بەراستی ئەو سورەتە بێزاری دەربرینو ڕزگاربونە لە شیرك‌و هاوەڵدانان بۆخوا}

پاش ئەوەی لە قسەو بەربەرەکانێدا شکستیان خوارد، هاتن بە شێوەی ئاشتەوایی لەگەڵ پێغەمبەر ﷺ دا دوان جا لە کاتێکدا کە پێغەمبەر تەواڧ کەعبەی دەکرد هەندێك لەگەورەکانی قورەیش وەك ئەسوەدی کوڕی موتەلیب‌و وەلیدی کوڕی موغەیرە هاتنە لای پێغەمبەر ﷺو وتیان:{ يا مُحمّد هَلُّم فَلْنَعْبُدْ مَا تعبُد وَتَعبُد مَا نَعبُد فَنَشتَرِك نَحنُ وَأنتَ فِي الأَمرِ فَأنزَلَ اللهُ فِيهِم : ﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْكَـٰفِرُونَ ... إلى آخرها﴾ /صحيح السيرة/ ئەی محمد وەرە با ئێمە ئەوەی کە تۆ دەی پەرەستی بیپەرەستین‌و تۆیش ئەوەی کە ئێمە دەیپەرەستین بیپەرەستە، جا ئێمەو تۆ هاوبەش دەبین لەم بەرنامەدا یان وتیان: تۆ ساڵێك بەندایەتی خواکانی ئێمە بکە ئێمەیش ساڵێك بەندایەتی خوای تۆدەکەین، جا اللّٰه سورەتی کافیرونی ڕەوانەکرد و بەتەواوی نائومێدی کردن لەوجۆرە ڕێکەوتنانە}.

بەناوی اللّٰه ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

سُورَةُ الكَافِرُونَ ١٠٩ ٦

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿١﴾ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَـٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ﴿٤﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَـٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ﴿٦﴾

سُورَةُ النَّصْرِ ١١٠ ٣

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَ نَصْرُ ٱللَّهِ وَٱلْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ ٱلنَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ ٱللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَٱسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابًۢا ﴿٣﴾

سُورَةُ المَسَدِ ١١١ ٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَآ أَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍۭ ﴿٥﴾

(١) بڵێ : ئەی بێباوەڕان.

(٢) هەرگیز ناپیەرستم ئەوەی کە ئێوە دەیپەرستن، دەڵێن پاش ئەوەی لە قسەو بەربەرەکانیدا شکستیان خوارد، هاتن بەم شێوەیە ئاشتەوایی لەگەڵ پێغەمبەر ﷺدا بکەن‌و وتیان: تۆ ساڵێك بەندایەتی خواکانی ئێمە (بتەکان) بکە ئێمەیش ساڵێك بەندایەتی خوای تۆدەکەین، جا خوا ئەم سورەتەی ناردو فەرمانی دا بەسەر پێغەمبەردا ﷺکە بەتەواوی دڵنیایان بکات کە ئەو بێزارە لە خواکانی ئەوان‌و هەرگیز شتی وا ناکات وە بەوانیش بڵێ:

(٣) جا ئێوەیش بەندایەتی ڕاستەقینە ناکەن بۆ ئەو زاتەی کە من دەیپەرستم کە خوای تاك‌و تەنیایە، تا واز نەهێنن لەو بتانە بە تەواوی.

(٤) سا منیش هەرگیز بەندایەتی ناکەم بۆ ئەو بتانە کە ئێوە پەرستوتانە نە ئێستاو نە لە ئایندەدا، بەندایەتی من بەندایەتیەکی پاك‌و خاوێنە بۆ پەروەردگارم‌و وەکو ئێوە ناکەم‌و کەس ناکەم بە هاوبەشی.

(٥) خۆ ئێوەیش بەندایەتی ناکەن بە ڕێك‌وپێکی بەو شێوەیەی کە من بەندایەتی دەکەم بەڵکو ئیشەکانتان لەسەر بناغەیەکی پوچ‌و گومانی ناڕەوایە، وەك لە سورەتی نەجم/٢٣ دا دەفەرموێ:﴿ ئەوانە تەنها چەند ناوێکن کە خۆتان‌و باو باپیرانتان ناوتان بۆ داناون، هیچ بەڵگەیەکی بەهێز نەهاتوە

لەلایەن خوداوە تائەوان دەستی پێ بگرن، بەڵکو ئەوان هەر پەیڕەوی لە گومان دەکەنو ئەوەی کە نەفس ئارەزوی دەکاتو بە حەقیقەت ئەوان لەلایەن پەروەردگاریانەوە ڕێنماییان بۆ هاتبوو لەسەر زمانی پێغەمبەری خودا ﷺ بەڵام پشتگوێیان خست﴾.

(٦) بیروباوەڕو ئایینو ڕێبازی خۆتان هەر بۆ خۆتانو بیروباوەڕو ئایینو ڕێبازی منیش بۆ خۆم، واتە من تەنها گەیاندنی ئایینم لەسەرە ئیتر ئێوە کە هەڵی نەبژێرن کەیفی خۆتانەو زۆرتان لێ ناکەم ولە ڕێبازی خۆمیش شتێك کەم ناکەمەوە بۆ ئەوەی کە ئێوە ڕازی ببن، هەندێك دەڵێن ئەم ئایەتە حوکمەکەی بە ئایەتی شمشێر هەڵوەشێنراوەتەوە، بەڵام ئەگەر بەو شێوەیە کە ئێمە مانامان کرد ڕاستیمان پێکابێت هەروەکو خۆیەتیو هەڵنەوەشاوەتەوە.

ئەم سورەتە کورتە هەڵوێستی باوەڕدار دەخاتە پێش چاومان لە بەرامبەر داخوازی بێباوەڕان لە باوەڕداران بۆ دەست کێشانەوە لە هەندێك لە بیروبۆچونەکەیان بۆ ئەوەی کە بتوانن لەگەڵ یەکدا بگونجێن، بێباوەڕان کاتێك لە هەمو هەوڵەکانیان بۆ لەناوبردنی ئیسلام نائومید دەبن هەوڵ دەدەن بەم شێوەیە باوەڕدار توشی فیتنە بکەن جا داوای لێدەکەن واز لە هەندێك لەبیروبۆچونەکانی بهێنێت تا بتوانین پێکەوە بگونجێن، وەك لەئایەتی چلونۆ لە سورەتی مائیدە دەفەرموێ: ﴿ وَٱحۡذَرۡهُمۡ أَن يَفۡتِنُوكَ عَنۢ بَعۡضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيۡكَ : لەوان وریابە کە توشی فیتنەت بکەنو گومڕات بکەن لە هەندێ لەوانەی کەاللّٰه بۆتۆی ڕەوانەکردوە ﴾

جا لەم سورەتەشدا پیشانمان دەدات کە پێویستە باوەڕدار بە هەڵوێستێکی ڕونو ئاشکرا ئەم داخوازی بێباوەڕانە ڕەد بکاتەوەو ڕێگای خۆی بەتەواوی لەوان جیا بکاتەوەو بزانێت کە ئێرا شوێنی شیرن زمانیو ڕازیکردن نیە وەك ئەوەی دەوا بکرێت لەباوەڕدار کە باس لە دەسەڵاتداری ئیسلامی نەکات ئەوسا دەتوانێت بەگوێرەی ئەو یاسایە کە دەستکردی بەشەرە لەدەسەڵاتداریو یاسادا لەگەڵ بێباوەڕاندا هاوبەشی بکات. دیارە ئەوکەسەی کە لەبەرامبەر ئەم داخوازیەوە هەڵوێستەکەی ئەوە بێت کە لەم سورەتەداهاتوە زۆر توشی ڕقو قینی بێباوەڕان دەبێت وەك چۆن توشی پێغەمبەرو یارەکانی هات، چونکە ئەوانە کەسانێك بون کە پەروەردگار لەوەسفیان دەفەرموێ: ﴿ وَتُؤۡمِنُونَ بِٱلۡكِتَٰبِ كُلِّهِۦ /وە ئێوە بەم قورئانە بەتەواوی باوەڕ دەهێنن بەبێکەمو زۆر... }

وە لەوانە نەبون کە لەباسیاندا دەفەرموێ: ﴿ ٱلَّذِينَ جَعَلُواْ ٱلۡقُرۡءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسۡـَٔلَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٩٢﴾ ﴾ حجر. ئەوکەسانەی کە قورئانیان بەش بەش کردو باوەڕیان بە هەندێك هەبو وهەندێکی تریشیان وازلێ هێنابو جا سوێند بەپەروەردگارت لە هەموویان پرسیار دەکەین}

١١٠ سورەتی نەسر ٣

سورەتی نەسر لەو سورەتانەیە کە لە کۆتایی تەمەنی پێغەمبەرەوە ﷺ لە مەدینەدا هاتووەتە خوارەوە، سێ ئایەتە، وتراوە دوا سورەتە کە بەتەواوی دابەزیوەو هەندێکیش وتویانە سورەتی تەوبە ئاخرین سورەتە. بەڵام گومانی تێدا نیە کە ئەم سورەتە نیشانەی کۆتایی تەمەنی پێغەمبەری ئازیزمانە ﷺ، جا بۆیە بە سورەتی (التوديع) یش واتە سورەتی خواحافیزیو ماڵ ئاوای ناو براوە.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) هەر کاتێك یارمەتی خوا هات و سەرکەوتنو پیرۆزیت بەدەستهێنا، هەر کاتێك ئەو دوو شتەت دەستکەوت.

(٢) جا بینیت کە خەڵك پۆل پۆل دێنەناو بەرنامەو ئایینی خواوە.

(٣) دەی تۆیش چاکتر خوای خۆت بەپاکو خاوێن ڕابگرەو سوپاسی بکە بۆ ئەو هەمو نیعمەتانەی کە پێی داویت و داوای لێخۆشبوونی لێ بکە، بەڕاستی ئەوزاتە زۆر تەوبە وەردەگرێت، بەڵێ ئەوانەی کە ماوەیەك لەپێش هاتنی ئەم سورەتە دژمنی سەرسەختی پێغەمبەر ﷺ بون بەڵام خوا یارمەتیەکی وای بەم پێغەمبەرەدا ﷺ کە سەرکەوت بەسەر سەختترین دژمنیداو ئەو وڵاتەی کە ئەوی لێدەرکرا بە سەرکەوتویی گەڕایەوە سەریو ئەو کەسوکارەی کە زیاتر لە بیستوسێ ساڵبو شەڕیان لەگەڵدا دەکرد بوون بە سەربازو گیان فیدای ڕێبازەکەی، خەڵکی تریش لە گۆشەو کەناری دورگەی عەرەبی تیرەتیرەو دێ بەدێ دەهاتنە خزمەتیو موسڵمان دەبون، وە ئەوەی پێویست بو لە یاسا بۆ خەڵك تا ڕۆژی دوایی هەموی پێگەیشتو ئەویش هەموی بە خەڵکی ڕاگەیاندو سەدانو هەزاران پیاوی وای پێگەیاند کە تا

ئێستایش نە لەبارەی ڕەوانبێژیو نە لەبارەی لێهاتوویی‌و نەترسی‌و نە لەبارەی سەربازییەوە وێنەیان نەبووە، هەریەکەیان قورئانێکی زیندوو بوون لەناو خەڵکدا، جا بە هاتنی ئەم سورەتە وەکو لە پێشەوە وتمان پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ هەواڵی مردنی پێدرا، چونکە ئیشی تەواوبوە لە دنیاداو پێویستە بۆ حەوانەوە بەرەو بارەگای بەرزو بەنرخی بۆ لای پەروەردگاری بگەڕێتەوە، جا دەوایکرد لێی کە تەسبیحات‌و ئیستغفاری زۆرتربکات‌و کۆتایی ژیانی بەمە تەوابکات. بەڵێ تەمەنی پێغەمبەرمان ﷺنیعمەتێکی گەورەبو بۆ خۆیشی‌و بۆ ئوممەتەکەی‌و کۆتایی هەمو نیعمەتێکیش مافی سوپاسکردنی هەیەو پێویستە داوای لێبوردنیش بکرێت لەسەر هەر کەم‌وکوڕیەك کە کرابێت، ئەگەرچی اللَّهُ لە تاوانەکانی پێغەمبەرمان ﷺ بە تەواوی چاوپۆشی کردووە، بەڵام پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ لەخۆی بایی نەبووە بەڵکو زیاتر خۆی شکاندوەتەوە بۆ اللَّهُ و کاتێك کە دەڵێن بۆ ئەوەندە خۆت ماندوو دەکەیت خۆ اللَّهُ لە هەمو تاوانەکانت چاوپۆشی کردوە دەفەرموێ: { أفَلا أكُونُ عَبداً شَكُوراً؟/ ئایا نابێت منیش بەندەیەکی سوپاسگوزاربم؟}

تەنانەت پاش ئەم سورەتە زۆرجار لە ڕکوع‌و سوجدەدا دەیفەرمو:{ سُبحَانَكَ اللهُمَّ رَبَنَا وَبِحَمدِكَ اللهُمَّ اغفِرلِي/ مسلم وغير/ پاك‌و بێ عەیبی بۆتۆ ئەی خوایە، ئەی پەروەردگارمان وە لەگەڵ ئەوەشدا سوپاس بۆتۆ، ئەی خوایە لێم خۆشببە}.

١١١ سورەتی مەسد ٥

سورەتی مەسد لە مەککەدا هاتوەتە خوارەوەو پێنج ئایەتە.

ئیبنو عەباس دەڵێت پێغەمبەر ﷺ چوە سەر چیای ئەبوقوبەیس‌و بانگی کردە قورەیش: ئەی خەڵکینە، ئەوانیش هاتن‌و لێی کۆبونەوە، ئینجا پێی فەرمون: { أَرَأَيْتَكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ قَالُوا نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ / متفق عليه/ پێم بڵێن: ئەگەر من پێتان بڵێم کە ئەسب سوارانێك لەوشیوەدا دەیانەوێ لەپڕدا بەسەرتاندا بدەن، ئایا باوەڕم پێدەکەن؟ ئەوانیش وتیان: بەڵێ، ئێمە جگە لە ڕاستی شتێکی ترمان لە تۆ نەدیوە، ئەویش فەرموی: دەی بێگومان من ترسێنەرم بۆتان لەپێش هاتنی سزایەکی بەهێز}

ئینجا ئەبولەهەب کە مامی بو لەناو ئەو خەڵکەدا هەڵساو وتی: ئایا تۆ بۆ ئەمە ئێمەت کۆکردەوە، دەك لەناوچیت‌و ڕەنجەڕۆ بیت، ئەم پیاوە دەڵێن بەشوێن پێغەمبەردا ﷺ دەڕۆیشت‌و لەپشتیەوە دەوەستا تا قسەی بۆ خەڵك دەکرد، ئینجا دەیوت: درۆ دەکات‌و باوەڕی پێ مەکەن ئەوە برازای خۆمە من باشی دەناسم، تەنانەت دوو کچی پێغەمبەر ﷺ کە ڕوقیەو ئوم کەلسوم بون لەپێشدا هێنابونی بۆ دوو کوڕی خۆی، لە پاش ئەمە هەردووکی پێ تەڵاقدان تا زیاتر ئازار بە دڵی پێغەمبەر ﷺبگەیەنێت، وە خێزانەکەیشی ناوی (ئومو جەمیل)بو لە قسەی ناشیرین‌و تانەو تەشەردان لە پێغەمبەر ﷺ کۆتایی نەدەکرد، تەنانەت دارودرِکی دەهێناو لەرێگای پێغەمبەردا ﷺدایدەنا تا ئازاری پێبگات، بەڵام پێغەمبەری دڵسۆزو ڕەوشت بەرز لەبەر ڕێزی مامیەتی لە هەمو قسەکانی خۆی کڕ دەکردو وەڵامی نەدەدایەوە، تا خوای خاوەن دەسەڵات‌و بەشکۆ ئەرکی وەڵامدانەوەی ئەبولەهەبی خستەسەر خۆی‌و فەرموی:

بەناوی اللَّهُ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) لەناوچوو ڕەنجەڕۆ بێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب‌و ڕسوا بێت، وە بێگومان کە لەناوچوو ڕەنجەڕۆش بو، بەڵێ ئەبولەهەب وا ئێستا لەناو خەڵکدا هەڵس‌وکەوت دەکات، بەڵام اللَّهُ فەرموی: لەناوچوو.

(٢) ماڵ و منداڵ‌و ئەوەی کە بەدەستی هێنابو هیچ سوودێکی بەو نەداو فریای نەکەوت.

(٣) بەڵکو بەم زوانە دەخرێتە ناو ئاگرێکی خاوەن بڵێسەوە، چونکە ڕقوقینی ئەو ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر دەبو و بڵێسەی دەسەندو نەدەکوژایەوە تا مرد جابە شێوەی کردارەکەی، بەڵام زۆر گەورەو گرانتر ئەو ئاگرەیش کە ئەوی تێ دەخرێت بە گڕو بڵێسەیەو هەرگیز ناکوژێتەوە،

(٤) وە ژنەکەیشی کە ناوی ئەروای کچی حەربی کوڕی ئومەیەو خوشکی ئەبوسوفیانە کە بە ئومو جەمیل ناسراوە، هەڵگری کۆڵەدارە بۆ زیاتر خۆشکردنی ئاگری مێردەکەی، واتە هەروەك چۆن لە دنیادا یارمەتی مێردەکەی دەدا لەسەر کوفرو دژایەتی ئیسلام‌و پێغەمبەر ﷺ هەروا لە ڕۆژی دوایش لەناو دۆزەخدا سەرەرای سزای خۆی کۆڵەداری پێدەهێنرێت بۆ زیاتر بڵێسەدار کردنی ئاگری مێردەکەی‌و ئەمەش سەخت نیە لەلای ئەو زاتەی کە لەناو ئاگری دۆزەخدا درەختی شینکردوە، وەیان وتراوە مەبەست لە ﴿حَمَّالَةَ ٱلۡحَطَبِ﴾ واتە هەڵگری کۆڵەدار ئەو کەسەیە کە بۆ ئاژاوەنانەوە لەناوخەڵکدا قسە ئەملاولا پێدەکات کە لێرەدا خێزانەکەی ئەبولەهەب بەوە وەسف دەکات یان مەبەست ئەوەیە کە ژنەکەی چۆن لە دنیادا هەڵگری دارو درِك

سُورَةُ الإِخۡلَاصِ ١١٢ ٤

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ﴿٣﴾ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ﴿٤﴾

سُورَةُ الفَلَقِ ١١٣ ٥

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

سُورَةُ النَّاسِ ١١٤ ٦

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ ﴿٤﴾ ٱلَّذِي يُوَسۡوِسُ فِي صُدُورِ ٱلنَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ﴿٦﴾

بو بۆ ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ جالەو ڕۆژەشدا پەت دەخرێتەملی وەك دەفەرموێ:

(٥) لە گەردنیدایە گوریسێکی دروستکراو لە ئاگری دۆزەخ، دەڵێن لە دنیادا گەردن بەنێکی چاکی هەبوە فرۆشتویەتی بۆ دوژمنایەتی پێکردنی پێغەمبەر ﷺ بۆیە خوا بەو شێوەیە تۆڵەی لێدەکاتەوە.

دیسان ئەمەش موعجیزەیەکی تری گرنگە کە بەڵگەیە لەسەر ئەوە کە ئەم قورئانە قسەی زاتێکە کە ئاگای لە ئایندەو سەرنجامی هەموو شت هەیە لەم سورەتەدا باس لەوە دەکات، کە ئەبولەهەبو خێزانەکەی دەخرێنە ناو ئاگرەوە، واتە باوەڕ ناهێنن و بە کافری دەمرن، کەچی هەروایش دەرچوو ئەمانە بە بێباوەڕی مردن، بەڵام ئەگەر پاش هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتانە ئیمانیان بهێنایە ئەوا ئەم ئایەتانە دەکەوتنە ژێر ڕەخنەو گومانەوەو بەم شێوەیش دەیان توانی بیسەلمێنن کە قسەی قورئان ڕاست دەرنەچو کەواتە ئەوە قسەی اللہ نیە، بەڵام ئومو جەمیل کاتێك زانی کە ئەم سورەتە هاتوەو ئەو ژنە ناودارە بە کۆڵ هەڵگر ناودەبات زۆر تورە بو و هاتو بەردێکی بەدەستەوەبو پێغەمبەر ﷺ کە ئەبوبەکری لەگەڵدابو دانیشتبو لەلای کەعبەدا هاتەلای ئەبوبەکرو بەسەریەوە وەستاو وتی: دەڵێن: هاورێکەت قسەی ناشیرینی پێ وتوین؟ ئەبوبەکریش وتی: نە بەخوای ئەم ماڵە هیچ هەڵبەستێکی نەوتوەو نەهاتوە بە دەمیداو وتی تۆ باوەڕپێکراویت، کاتێك گەڕایەوە ئەبوبەکر وتی: ئایا نەیبینیت؟ فەرموی نەخێر، فریشتەیەك دایدەپۆشیم هەتا گەڕایەوە (صحیح السیرة).

ئەم سورەتە کاتێك دابەزی کە پێغەمبەرو یارانی لە دژوارترین حاڵدا بون بەڵام دەربڕینی حەقو حەقیقەت پێویستە جا بۆیە پێغەمبەرانو شوێنکەوتوانیان لە هەر سەردەمێکدا بە ڕاشکاوی بێزاریو ڕقو قینی خۆیان لە شیركو ئەهلەکەی دەرخستوەو بەرونی بانگەوازیان بۆ تەوحیدو یەکخوا پەرستی کردوەو پێش ئەوەی کە بتە مردوەکان لەناوبەرنو بیانشکێنن بتە زیندوەکانیان شکاندوەو بەیەکیاندا داون، هەروەها ئەم سورەتە ئەوەمان بۆ دەردەخات کە خزمایەتی نابێت بەهۆی خۆشبەختی یان بەدبەختی بەڵکو هەرکەسێك لە بارمتەی کرداری خۆیدایە، ئەگەر چاکی کرد پاداشتی چاکە با هەمو کەسی خراپ بنو ئەگەر خراپی کرد پاداشتی خراپە با هەمو کەسیشی پیاوی چاك بن، ئەبولەهەب مامی پێغەمبەرمانە ﷺ ئەو سزا سەختەی هەیەو هەمزە مامیەتی گەورەی هەموشەهیدانەو ژنی فیرعەون بەهەشت جێگایەتیو هاوسەرانی نوحو لوت دۆزەخ جێگایانە، عەکرەمەی کوڕی ئەبوجەهل بۆ بەهەشت دەڕواتو کوڕی نوح لە دۆزەخدایە.

بەڵێ هەمومان لە دنیادا بەندەی خواین بەبێ جیاوازی، بەڵام لە پاداشتو سزادا بە هەزاران جیاوازی﴿ئەوسا هەرکەس بە ئەندازەی زەڕەیەك چاکە بکات لە دنیادا لەوێ دەیبینێتەوەو پاداشتی وەردەگرێتەوە ئەگەر بە شتی تر بەتاڵی نەکردبێتەوە، وە هەرکەسێکیش بە ئەندازەی زەڕەیەك خراپەی کردبێت دەیبینێتەوەو سزای وەردەگرێت ئەگەر چاوپۆشی لێ نەکرابێت﴾ الزلزلە: ٧-٨. بەراستی ئەم سورەتە یەکێکە لەو بەڵگە گەورانەی کەراستی و دروستی ئەم قورئانە دەسەلمێنێت چونکە خۆ کاتی هاتنی ئەم سورەتە ئەوژن پیاوەمابون بۆ نەیان توانی ئەگەر بەشێوەی منافقیش بوایە بەرواڵەت موسڵمان ببونایەو بیان وتایە ئەی محمد خۆ ئەوە ئێمە باوەڕمان هێناو قسەی خواکەت کەوت بەدرۆوە، جا ئەی مرۆڤ بیربکەرەوە لەدانایو زانای پەروەردگارت.

١١٢ سورەتی ئیخلاس ٤

سورەتی ئیخلاس کە بە سورەتی (تەوحید)یش ناوبراوە، لە مەکەدا هاتوەتە خوارەوەو چوار ئایەتە. ئوبەی کوڕی کەعب دەڵێت: بت پەرستانی مەکە وتیان: ئەی (محمد) باسی پەروەردگاری خۆتمان بۆ بکە، اللہ ئەم سورەتەی ناردەخوارەوە.

لە گەورەییو ڕێزی ئەم سورەتەدا چەندین فەرمودەلە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتوە، لەوانە ئەو فەرمودەیە کە ئەنەس باسی دەکاتو دەڵێت: پیاوێکی یارمەتیدەر ئیمامەتی بۆ دەکردن لە

مزگەوتی (قوباء)دا، جا هەر کاتێك سورەتێکی بخوێندایە پێشەکی ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ﴾ی دەخوێند، ئینجا ئەو سورەتەی تری دەخوێندو لە هەمو رکاتێکدا ئاوای دەکرد، هاوڕێکانی پێیان وت: تۆ بۆ هەمیشە بەم سورەتە دەست پێدەکەیت پاشان وادەزانی بەس نیە بۆیە سورەتێکی تر دەخوێنی یان هەر ئەم بخوێنە یان واز لەم سورەتە بهێنەو سورەتێکی تر بخوێنە؟ ئەویش وتی: من وازی لێ ناهێنم ئەگەر پێتان خۆشە بەو شێوە ئیمامەتیتان بۆ دەکەمو ئەگەر پێتان ناخۆشە واز لە ئیمامەتیتان دەهێنم، ئەوان بە چاکتر لە هەمویان تەماشایان دەکردو پێیان ناخۆش بو کەسێکی تر ئیمامەتیان بۆبکات بێجگە لەو، جا کاتێك هاتنەلای پێغەمبەر ﷺ ئەو هەواڵەیان پێدا، فەرموی:{ يَا فُلَانُ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَفْعَلَ مَا يَأْمُرُكَ بِهِ أَصْحَابُكَ وَمَا يَحْمِلُكَ عَلَى لُزُومِ هَذِهِ السُّورَةِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ فَقَالَ إِنِّي أُحِبُّهَا فَقَالَ حُبُّكَ إِيَّاهَا أَدْخَلَكَ الْجَنَّةَ /البخاری/ واتە: فلان کەس چ شتێك بەرگریت لێدەکات لەوەی کە بەگوێی هاوڕێکانت بکەیت؟ وە چی وای لە تۆ کردوە کە لە هەمو کاتێکدا تۆ ئەو سورەتە بخوێنی؟ وتی: بەڕاستی من ئەو سورەتەم خۆشدەوێت، فەرموی: خۆشەویستی تۆ بۆ ئەو سورەتە دەتخاتە بەهەشتەوە} هەروەها پێغەمبەرمان ﷺ فەرمویەتی:{ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا لَتَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ / متفق علیه/ سوێند بەو زاتەی کە گیانی منی بەدەستە ئەم سورەتە بەشێکە لە سێ بەشی قورئان} وە سونەتە لەکاتی خەوتندا لەگەڵ سورەتی فەلەقو سورەتی ناسدا بخوێنرێت، هەروەها سونەتە پاش هەمو نوێژەکان بخوێنرێت.

بەناوی اللّٰه ی زۆر بەسۆز و بێنیهایەت میهرەبان

(١) بڵێ ئەو پەروەردگارەی من تاکەو وێنەی نیە، هەمو وەسفانی جوانو تەواو هەر هی ئەوە کە لە هیچ کەسی تردا بەدینایەت.

اللّٰه (٢) لەوپەڕی گەورەیدایە و هەمو شت نیازی بەو هەیەو ئەو نیازی بە کەس نیەو، کار دەکاتەسەر هەمو شتێكو هیچ شتێك کاری تێناکات.

(٣) نە کەسی لێ بوە تا شتێك لەو بچێت وە نە لە کەسیش بووە تا بە کەسێك بچێت کەواتە

(٤) هیچ کەسێك هاوتاو هاووێنەی ئەو نیە، جا ئەگەر بەباشی تەماشای بکەین دەبینین ئەم سێ ئایەتەی دوایی مانای ئایەتی یەکەمە کە خوا تاکە لە زاتیداو تاکە لە سیفاتیداو تاکە لە کرداریدا، وە لە هیچ کامیاندا وێنەی نیەو کەس بەو ناچێت، لێرەدا هەروەکو تاكو تەنیایی اللّٰه دەسەلمێنێت بەو چەند ئایەتە ئەوەشمان تێدەگەیەنێت کە خاوەنی وەسفانێکی سەلمێنراوو دامەزراوە (الصفات الثبوتية) وەکو وشەی "الصمد" واتە گەورەو پەنا پێ براوو لالە ئەلا کراوو بێنیازێك کە هەمو بەو نیازی هەیە، وە خاوەنی سیفاتێکە کە دورن لەوزاتە (الصفات المنفيه) وەکو نەبوونی منداڵو هاوسەرو باوكو دایك کە وشەکانی ﴿لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ﴾ ئەوە دەگەیێنێت، وە نیسبەتدانی خوا لەو وەسفە تاوانێکی گەورەیە وەکو لە سورەتی (مریم)دا دەفەرموێت: ﴿وەئەوان ئەڵێن: (اللّٰه) منداڵی هەیە. بەڕاستی قسەیەکی زۆر گەورەو خراپتان کردووە ئەوەندە گەورەو خراپە کە ئاسمانەکان لە داخی ئەو قسەیەی کە ئێوە دەیکەن خەریکن لەت لەتوگاڵگاڵ ببن،وە زەوییش خەریکە پارچە پارچە ببێتو چیاکان خەریکن لەتو پەت ببن وبکەونە خوارەوە، لەبەر ئەو تاوانە گەورەی کە ئێوە ئەڵێن رەحمان منداڵی هەیە، کە رەحمان پێویستی بەمنداڵ نیە ونەگونجاویشە، چونکە هیچ شتێك نیە نەلە ئاسمانانو نەلە زەویدا مەگەر لە رۆژی قیامەتدا دێتە خزمەت (اللّٰه)و دان بە بەندایەتی خۆیدا دەنێت﴾ دەی بەندە چۆن دەکات بەمنداڵو هاوشانی خۆی؟ وە دەبێت بەهیچ شتێك نەچوێنرێت،چونکە هیچ شتێك وەکو ئەو نیە وەکو لە سورەتی (الشورى)دا دەفەرموێ: ﴿لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ﴾ هەربۆیە لە سورەتی (النحل)دا هەڕەشەی لەو کەسانە کرد کە وێنە بۆ خوا دادەنێنو فەرموی: ﴿فَلَا تَضۡرِبُواْ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡثَالَ﴾. وشەی (احد) واتە تاك کەلە گەڵ وشەی "واحد" واتە یەك جیاوازی هەیە، چونکە لە وشەی واحد گومانی دووهەمیش دەکرێت، جابۆیە هەرکات ئەم وشەیە هاتبێت پاش ئەو رەدی ئەوەدەکاتەوە کە خوایەکی تر ببێت.

بورەیدەی ئەسلەمی دەڵێت پێغەمبەر ﷺ گوێی لە دوعای پیاوێك بو کە دەیوت: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ قَالَ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ سَأَلَ اللَّهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى /الترمذي، صححه الألباني/ ئەی خودایە دەوات لێدەکەم بەهۆی ئەوەی کە شایەتی دەدەم کە بێگومان تۆ خوایەکیت کە جگە لە تۆ هیچ پەرستراوێکی راستەقینەی تر نیە کە ئەوکەسە تاكو بێنیازەیت کە نە منداڵی هەیەو نە لەکەس بووەو نەهاوشانێکی هەیە، جا پێغەمبەرﷺ فەرموی: سوێند بەو کەسەی کە گیانی منی بەدەستە بەو ناوە گەورەی

داوای لێکرد کە، ئەگەر بەوە بانگ بکرێت وەڵام دەداتەوەو ئەگەر بەوەش داوای لێبکرێت دەبەخشێت)

١١٣ سورەتی فەلەق ٥

زۆربەی زانایان پێیان وایە سورەتی فەلەق لە مەکەدا دابەزیوە، هەندێکیش دەڵێن لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە، ئەم سورەتە سەدو سیانزەهەمین سورەتی قورئانەو بەگوێرەی دابەزین لەسەر رای ئەوانەی کە ئەم سورەتە بە مەکەیی دەزانن بیستەمین سورەتە کە لە پاش سورەتی (الفيل)و پێش سورەتی (الناس) دابەزیوەو پێنج ئایەتە.

خوێندنی ئەم سێ قولانە﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ ﴾و﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴾ و﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴾ لەپاش هەموو نوێژێکی فەرزو لەکاتی خەوتندا سوننەتن وفەرمودەی راستیان لەسەرهاتوە، لەبارەی ئەم سورەتەو سورەتی (الناس) کە هەردووکیان بە (مُعَوِّذَتَين) بەناوبانگن چەند فەرمودەی ڕاست هاتوە لە وانە ئەم فەرمودەیە کە پێغەمبەرمان ﷺ بە عوقبەی کوڕی عامری فەرمو: ئەی عوقبە ئایا دوو سورەتت فێرنەکەم کە یەکێکە لە باشترینی هەردوو سورەتێکی تر کە خەڵك خوێندویەتی؟ وتم: بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ، جا ئەویش ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ﴾ی بۆ خوێندمەوە، لەپاشان قامەتکرا بۆ نوێژ پێغەمبەری خوا ﷺ هەستا چوە پێشەوەو ئەم دوو سورەتەی خوێندەوە، لەپاشان دای بەلامداو فەرموی: چۆنت بینی ئەی عوقبە؟ هەردووکیان بخوێنە هەرکاتێك هەستای لە خەو (احمد، النسائي، صحيح الالباني) .

هەروەها ئیمامی موسلم هەر لە عوقبەوە بۆمان دەگێڕێتەوە کە دەڵێت: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی :{أَلَمْ تَرَ آيَاتٍ أُنْزِلَتْ اللَّيْلَةَ لَمْ يُرَ مِثْلُهُنَّ قَطُّ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴾و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴾ واتە ئایا تۆ نازانیت کە ئەم شەو چەند ئایەتێك دابەزیوە هەرگیز وێنەی ئەو نەبینراوە ئەوانیش بریتین لە ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴾}.

بەناوی اللَّهُ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) بڵێ من پەنا دەگرم بەخوای شەفەقو دەرهێنەری هەموو شتێك بەتایبەتی هێنانی ڕوناکی بەیانی بەدوای شەوداو پاڵنانی تاریکی کە کاتێکی زۆر بەپیتو بەرەکەتە بۆ مرۆڤ، پەنا دەگرم بەو پەروەردگارە بەهێزو خاوەن دەسەڵاتە کە ئەو گۆڕانکاریە سەرسوڕهێنەرە دروست دەکات بەبێ ئەوەی ماندو ببێت.

(٢) لە شەڕی هەموو شتێك کە دروستی کردوە. کە شەڕی شەیتانو سزای دۆزەخیشی بەردەکەوێت، چونکە ئەوانیش هەر دروستکراوی خودان واتە: وشەیەکی زۆر پڕ مانایەو ئەوانەی دوایی کە دێن تایبەتترن، وەکو دەفەرموێ:

(٣) وە پەنادەگرم بەو پەروەردگارە لە شەڕی شەو کاتێك کە تاریك دەبێت، چونکە کاتی بڵاوبونەوەی هەموو گیان لەبەرێکی پڕ مەترسیەو کاتی بڵاوبونەوەی بەدکارانە، جا جێگای خۆیەتی کە مرۆڤ لە شەڕی ئەوانە خۆی بەو زاتە بپارێزێت کە هەموو کەس بە ئیرادەو هێزی ئەو دەتوانن شت بکەنو بێ ئیرادەی ئەو توانای هیچیان نیە.

دایکی باوەڕداران عایشە دەڵێت: پێغەمبەرﷺ تەماشای مانگی کرد ئینجا فەرموی: { يَا عَائِشَةُ اسْتَعِيذِي بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ هَذَا فَإِنَّ هَذَا هُوَ الْغَاسِقُ إِذَا وَقَبَ/ الترمذي، صحح الألباني/ ئەی عایشە پەنابگرە بە اللَّهُ لەشەڕی ئائەمە کە بەڕاستی ئەوە ئەو تاریکییە کە دێت} ئینجا دەفەرموێ:

(٤) وە لە شەڕی ئەو ئافرەتە ساحیرانە کاتێك کە فوودەکەن بەگرێکاندا بۆ سیحرو جادوگەریو تێکدانی ژیانی خەڵك، ئینجا باسی زیان دەرێکی تر دەکاتو دەفەرموێ:

(٥) سا پەنادەگرم بەخوای فەلەق لە شەڕی حەسودیش هەرکاتێك کە حەسادەت دەبات. چونکە ئەو حەسادەتەیش دیسان کار دەکاتە سەر ژیریو ماڵو لەشو گیانی مرۆڤ دیارە بەمەیلوئیجازەی اللّٰه، جا ئەو کەسەی کە بزانێت قسەکانی کاردەکاتە سەر خەڵك پێویستە خۆی لە قسەو باسکردنی خەڵك بپارێزێت، هەر کاتێکیش ویستی باسی کەسێك بکات با بڵێ (ماشاء الله) ئینجا ئەو قسەیەی کە دەوێ بیکات با بیکات، ئەوکات بە ویستی پەروەردگار زیانی نابێت.

١١٤ سورەتی ناس ٦

سورەتی ناس زۆربەی زانایان پێیان وایە لە مەکە دابەزیوە، هەندێکیش دەڵێن لە مەدینەدا هاتوەتە خوارەوە ئەم سورەتە دواین سورەتی قورئانە، وەبەگوێرەی دابەزین لەسەر رای ئەوانەی کە ئەم سورەتە بە مەکەیی دەزانن بیستو یەکەمین سورەتە کە لە پاش سورەتی (الفلق)و پێش سورەتی (الإخلاص) دابەزیوەو شەش ئایەتە، لەبارەی ڕێزی ئەم سورەتەوە ئەوەی کەلە سورەتی (الإخْلاَص)و (الْفَلَق)دا باسکرا بەسە. ئەم سورەتەلەسەر قسەی ئەوکەسانە کەبەمەدینەیی دەزانن لەگەڵ

سورەتی فەلەق دا دابەزیوە، کە هۆی دابەزینیان ئەوە بو کە کابرایەکی جولەکە بەناوی لەبیدی کوڕی ئەعصەم لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺ دا جادوی لە پێغەمبەرمان کردوەو ئازاری پێ گەیاندوە، بەڵام لە ئازاردان بەولاوە کارێکی تری پێ نەکراوە، جا ئەم سیحرە شەش مانگی خایاندوە وەکو ئیمام ئەحمەدو بوخاریو موسلم بۆمان دەگێڕنەوە ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە جادو بەئیرادەی خوا کاردەکاتە سەر لاشەو بیرو هۆش، باش وایە کە جادولێکراو ئەم سورەتە زۆر بخوێنێ بەڵکو ﷲ پاڕانەوەکەی لێ وەربگرێتو شیفای بدات. دایکی باوەڕداران عایشە دەڵێت: { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا اشْتَكَى نَفَثَ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَمَسَحَ عَنْهُ بِيَدِهِ/ متفق عليه/ واتە: پێغەمبەرﷺ هەرکات شوێنێکی ئێشی بکردایە سورەتی فەلەقو ناسی دەخوێندەوەو فوی دەکردو دەستی دەهێنا بەخۆیدا} وەهەروەها پێغەمبەرمان ﷺ لەبارەی ئەم دوسورەتەوە فەرمویەتی:{ مَا تَعَوَّذَ النَّاسُ بِأَفْضَلَ مِنْهُمَا/ النسائي، صححه الألباني/ خەڵك بە شتێکی چاکتر لەم دوو سورەتە داوای پەنای لە ﷲ نەکردوە. }

بەناوی ﷲ ی زۆربەسۆزو بێنیهایەت میهرەبان

(١) بڵێ: پەنادەگرم بە پەروەردگاری خەڵك.

(٣) بەپادشاو خاوەنی خەڵك.

(٢) پەنادەگرم بە مەعبودو پەرستراوی ڕاستەقینەی خەڵك، لە چی؟

(٤) لە شەڕو خراپەی ئەوەی کە زۆر خورپە دروستکەرو گەڕاوەیە واتە: هەمیشە هەر خەریکی دروستکردنی خورپەی خراپە لەناو دڵی مرۆڤداو هەر کاتێك یادی ﷲ بکرێت ئەوە دەگەڕێتەوەو دەردەچێتو هەر کە بێ ئاگایی لەﷲ پەیدابو دێتەوەو خورپە دروست دەکات، کەواتە زۆر دێتو دەڕوات، کە جێگای ئەم خورپەو هاتوچۆیە دڵە کە لەناو سینگی مرۆڤدایە، بۆیە دەفەرموێ:

(٥) ئەوەی کە خورپە دروست دەکات لەناو سینگی خەڵکدا، مەبەست لە سینگ دڵی ناو سینگە، جا هەروەکو ڕوونە ئەو خورپانە لە دڵی نەوەی ئادەمدا دروست دەبێت دەشگونجێت لە دڵی جنۆکەکانیشدا دروست ببێتو ئەو شتەیش کە ئەو خورپانە دروست دەکات و بە یادی خوا دەتۆرێتو ڕادەکات. پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: {إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ /متفق عليه/ بەراستی کە شەیتان هاتوچۆ دەکات لە لەشی مرۆڤدا لەوشوێنەی کە خوێن هاتو چۆی پێدادەکات}

(٦) لە جنۆکەو لە نەوەی ئادەمە. واتە تاقمێکی جنۆکەو تاقمێکی مرۆڤ ئەو وەسفە خراپەیان هەیەو پێویستە مرۆڤ ئاگای لەخۆی بێت پێشەکی بۆ پاراستنی لە شەڕی هەردووکیان پەنا بەﷲ بگرێت هەر بەو پەناگرتنە دەپارێزرێت لە شەڕی جنۆکە، بەڵام بۆ خۆپاراستنی لە شەیتانی نەوەی ئادەمی پێویستە سەرەڕای پەناگرتن بەﷲ لە شەڕیان بە ڕواڵەتیش دەبێت خۆی تێکەڵاوی مرۆڤی شەیتان سیفەت نەکات، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: مرۆڤ لەسەر ئایینی برادەرەکەیەتی، جا با بزانێت برادەریو دۆستایەتی کێ دەکات، واتە ئەگەر خۆتت خۆشدەوێتو دەترسیت لە پەروەردگارتو لە پاشەڕۆژی خۆت دۆستایەتی و تێکەڵاوی مرۆڤی خراپو شەیتان سیفەتان نەبیت، بەراستی ئەمەیان مەترسی زیاترە، چونکە دەیناسیتو خزمتەو هاوزمانتەو هاورێتەو شەرم دەکەیت دڵی بشکێنی، بەڵام لە ڕاستیدا ئەو لە ڕوخاندنو نەهێشتنی بیروباوەڕی تۆدا درێغی ناکات. سوپاس بۆ خوا شەیتانی جنۆکە هەر خورپەی لەدەست دێتو بە یاد کردنێکی ﷲ ڕاودەکرێتو دەتارێنرێت، دەگێڕنەوە لە ئیبنوعەباسەوە کە پیاوێك هاتە خزمەتی پێغەمبەری خوا ﷺ و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ من نەفسم خورپەی وام بۆ دروست دەکات کە ئەگەر لە ئاسمانەوە فڕەبدرێمە خوارەوە ئەوەم پێخۆشترە تا ئەوەی کە ئەو قسە بکەم، ئیبنوعەباس دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: {اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ كَيْدَهُ إِلَى الْوَسْوَسَةِ /ابوداود، صححه الألباني/ خوا لە هەموکەس گەورەترە، خوا لە هەموکەس گەورەترە سوپاس بۆ خوا کە هەمو فڕوفێڵەکەی کردوە بە خورپەو هیچی تر}

چاوپێداخشاندنەوەی بۆ چاپی دووهەم تەواو بو لەرێکەوتی بیستوپێنجی ڕەجەبی/ هەزارو چوارسەدو سیو شەشی کۆچی بەرانبەربە چواردەی پێنجی دووهەزارو پانزەی زاینی. هەولێر. ولله الحمد والمنة

فهرس

پێڕست